

అష్టోత్తరశతోపనిషదః

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహేణ
 మహానారాయణీయాద్యనుబంధేన చ సహితాః,
 ఏతదాత్మకోఽయం గ్రంథః
 నానాదేశకోశసాహాయ్యేన పండితైః
 సమ్యక్ పరిష్కృత్య

చెన్న పు ర్యామ్ :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

ఇ త్యే తైః ప్ర క టి తః.

1954.

All Rights Reserved

8850
Cat-1875

294.15
290.212

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'VAVILLA' PRESS
Madras—1954.

51930

భూమికా

మహాశయః,

భారతవర్షియాణాం ప్రమాణభూతాశ్చత్వారో వేదాః తే
మంత్రబ్రాహ్మణోపనిషదాత్మకాః. కర్తవ్యార్థో జ్ఞానమార్గ ఇతి మార్గ
ద్వయమస్తి ముముక్షుయై. కర్తవ్యమార్గావలంబినో జ్యోతిష్టోమాదీన్
యజ్ఞాన్ విధాయ, చిత్తశుద్ధిం లభ్య తస్మాతేన జ్ఞానమవలంబ్య,
మోక్షం లభంతే. తేషాముపయుక్తావేవ మంత్రబ్రాహ్మణభాగః. జ్ఞాన
మార్గావలంబినాం తు వినైవ కర్తవ్యసంపాదనం యోగ్యం. తదుపదేశవి
ధాయవేదభాగ ఏవోపనిషత్సామాన్య వ్యవస్థితే. పరబ్రహ్మ
స్వరూపం, తత్త్వాప్రస్థాపాయః, తత్త్వాప్రేక్షేః ఫలమిత్యేతే విషయా ఉప
నిషద్భాగే ప్రతిపాద్యంతే. అత ఏవ బ్రహ్మజ్ఞానసుభిరుపనిషత్ప్రతిపాద్య
బ్రహ్మజ్ఞానాకామనయాఽయం పరిభాగః శీల్యతే. తేషాం సౌకర్యాయ
సర్వవేదేభ్య ఉపనిషదః ప్రత్యేకం సంగ్రహ్య 'అష్టోత్తరశతోపనిషదః'
ఇతి నామ్నా ముద్రాపితాః. బహుకాలాదస్య గ్రంథస్యాంధ్రలిప్యాం
ముద్రితస్యానుపలంభాదస్తాభిరాయసాక్షరైః చిక్కణపత్రేషు సుష్టు
ముద్రాప్య ప్రకటికృతః. సర్వేఽపీమం గ్రంథమాదృత్యాస్తానేతాదృశ
గ్రంథముద్రణే ప్రోత్సాహయన్వీతి మహతోఽభ్యర్థయామహే.

చెన్నైలో:
విభవ సం॥ చైత్ర శు ౧౩
గురువాసరః.

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తులు అండ్ సన్స్.

విషయానుచిత్ర

సంఖ్య.	విషయాః	పుట.
౧.	సర్వోపనిషత్సామ్యసంగ్రహః	౧
౨.	వాజసనేయసంహితోపనిషత్	౧౨౭
౩.	తలవకారోపనిషత్ (కేన)	౧౨౯
౪.	కఠోపనిషత్	౧౩౨
౫.	ఋగ్వేదోపనిషత్	౧౪౧
	ముండకోపనిషత్	౧౪౯
౬.	మాండూక్యోపనిషత్	౧౫౫
౭.	తైత్తిరీయోపనిషత్	౧౭౦
౮.	ఐతరేయోపనిషత్	౧౮౫
౧౦.	ఛాండోగ్యోపనిషత్	౧౯౦
౧౧.	బృహదారణ్యకోపనిషత్	౨౬౬
౧౨.	బ్రహ్మోపనిషత్	౩౪౬
౧౩.	కైశలాస్యోపనిషత్	౩౪౮
౧౪.	కాటాన్యోపనిషత్	౩౫౦
౧౫.	శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్	౩౫౩
౧౬.	హంసోపనిషత్	౩౬౩
౧౭.	ఆరుణికోపనిషత్	౩౬౫
౧౮.	గర్భోపనిషత్	౩౬౭
౧౯.	నారాయణోపనిషత్	౩౭౩
౨౦.	పరమహంసోపనిషత్	౩౭౪
౨౧.	అమృతబిందూపనిషత్	౩౭౬
౨౨.	అమృతనాదోపనిషత్	౩౭౭
౨౩.	అధర్వణ్యోపనిషత్	౩౮౦
౨౪.	అధర్వణ్యోపనిషత్	౩౮౪
౨౫.	మైత్రాయణ్యోపనిషత్	౩౮౬
౨౬.	కాపీతకీ బ్రహ్మణోపనిషత్	౩౯౬
౨౭.	బృహజ్ఞానాన్యోపనిషత్	౪౧౨
౨౮.	నృసింహతాపనీయోపనిషత్	౪౨౫
౨౯.	కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్	౪౪౯
౩౦.	మైత్రేయోపనిషత్	౪౫౧
౩౧.	సుబాలాన్యోపనిషత్	౪౫౬

సంఖ్య

విషయాః

31. త్సునికోపనిషత్	...	...
33. మంత్రకోపనిషత్	...	...
34. సర్వసాలోపనిషత్	...	...
35. నిరాలంబోపనిషత్	...	...
36. శుకరహస్యోపనిషత్ .	...	...
37. వజ్రసూచ్యుపనిషత్	...	...
38. తేజోబిందుపనిషత్	...	...
39. నాదబిందుపనిషత్	...	...
40. ధ్యానబిందుపనిషత్	...	...
41. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్	...	...
42. యోగతత్త్వోపనిషత్	...	...
43. ఆత్మబోధోపనిషత్	...	...
44. సారదప్రవాణికోపనిషత్	...	...
45. త్రిశిఖాబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	...
46. సీతోపనిషత్	...	...
47. యోగచూడామణ్యుపనిషత్	...	...
48. నిర్వాణోపనిషత్	...	...
49. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్...	...	...
50. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్	...	...
51. శరభోపనిషత్	...	...
52. స్కందోపనిషత్	...	...
53. త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్	...	...
54. అద్వయతారణోపనిషత్	...	...
55. రామరహస్యోపనిషత్	...	...
56. రామతాపనీయోపనిషత్	...	...
57. వాసుదేవోపనిషత్	...	...
58. ముద్గలాపనిషత్	...	...
59. కాండిల్యోపనిషత్	...	...
60. తైంగలీపనిషత్	...	...
61. భిక్షుకోపనిషత్	...	...
62. షహోపనిషత్	...	...
63. కారీరణోపనిషత్	...	...
64. యోగశిఖోపనిషత్	...	...

సంఖ్య.	విషయా:	పుట
౧౧.	తురీయాలీతావధూలోపనివల్	౨౪౬
౧౨.	సన్నాసోపనివల్	౨౪౭
౧౩.	పరమహంసపరివ్రాజకోపనివల్	౨౪౮
౧౪.	అక్షమాల్మికోపనివల్	౨౪౯
౧౫.	అవ్యక్తోపనివల్	౨౫౦
౧౬.	ఏకాక్షరోపనివల్	౨౫౧
౧౭.	అన్నపూర్ణోపనివల్	౨౫౨
౧౮.	సూర్యోపనివల్	౨౫౩
౧౯.	అక్ష్యోపనివల్	౨౫౪
౨౦.	అధ్యాత్మోపనివల్	౨౫౫
౨౧.	కుండికోపనివల్	౨౫౬
౨౨.	సావిత్రిపనివల్	౨౫౭
౨౩.	అత్తోపనివల్	౨౫౮
౨౪.	పాశుపతబ్రహ్మోపనివల్	౨౫౯
౨౫.	పరబ్రహ్మోపనివల్	౨౬౦
౨౬.	అవధూలోపనివల్	౨౬౧
౨౭.	త్రిపురాతాపిన్ద్రుపనివల్	౨౬౨
౨౮.	దేవ్యుపనివల్	౨౬౩
౨౯.	త్రిపురోపనివల్	౨౬౪
౩౦.	కఠోపనివల్	౨౬౫
౩౧.	భావనోపనివల్	౨౬౬
	క్రిచక్రం	౨౬౭
౩౨.	రుద్రహృదయోపనివల్	౨౬౮
౩౩.	యోగకుండల్యుపనివల్	౨౬౯
౩౪.	భస్మజాబాలోపనివల్	౨౭౦
౩౫.	రుద్రాక్షజాబాలోపనివల్	౨౭౧
౩౬.	గణపత్యుపనివల్	౨౭౨
౩౭.	దర్శనోపనివల్	౨౭౩
౩౮.	తారపారోపనివల్	౨౭౪
౩౯.	మహావాక్యోపనివల్	౨౭౫
౪౦.	కుంచబ్రహ్మోపనివల్	౨౭౬
౪౧.	ప్రాణాన్నిచోలోపనివల్	౨౭౭
౪౨.	గోపాలకావ్యుపనివల్	౨౭౮

సంఖ్య.	విషయాః	పుట.
౯౭.	కృష్ణాపనిషత్	౯౦౧
౯౮.	యాజ్ఞవల్క్యపనిషత్	౯౦౪
౯౯.	పరాశరాపనిషత్	౯౦౭
౧౦౦.	కాట్యాయనీయోపనిషత్	౯౨౩
౧౦౧.	హయగ్రీవోపనిషత్	౯౨౬
౧౦౨.	దత్తాత్రేయోపనిషత్	౯౨౯
౧౦౩.	గారుడోపనిషత్	౯౩౨
౧౦౪.	కలిసంకరాపనిషత్	౯౩౬
౧౦౫.	జాబాల్యూపనిషత్	౯౩౭
౧౦౬.	సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్	౯౩౮
౧౦౭.	సరస్వతీరహస్యోపనిషత్	౯౪౨
౧౦౮.	బహ్వచోపనిషత్	౯౪౭
౧౦౯.	ముక్తిపనిషత్	౯౪౯

౧.	సన్న్యాసోపనిషదః	౯౫౯
౨.	యోగోపనిషదః	"
౩.	సామాన్యవేదాంతోపనిషదః	"
౪.	తైత్తిరీయోపనిషదః	౯౬౦
౫.	తైత్తిరీయోపనిషదః	"
౬.	శక్తిపనిషదః	"

ఇతి స్వోపనిషత్సత్త్వరహితా అష్టోత్తరశతోపనిషదః.

అనుబంధవిషయాః

౧.	నారాయణీయా యాజ్ఞిక్యపనిషత్	౧
౨.	బ్రహ్మసూత్రాణి	౧౯
౩.	భగవద్గీతా	౩౪
౪.	మహావాక్యరత్నావళిః	౬౮
౫.	పురుషసూక్తమ్, బ్రహ్మమేధః	౯౫
౬.	అద్వైతకథారావళిః	౯౬

శ్రీ రస్తు.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మణే నమః.

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

శ్లో. ఓమహం సచ్చిదానందం ద్వైతాభావోపలక్షితమ్,
శివం ప్రశాంత మమృతం శుద్ధం బ్రహ్మైవ కేవలమ్.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిట్యా సంప్రదాయకర్తృభ్యో
వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యో నమో మహాద్భ్యః. సర్వోప
స్థవరహితః ప్రజ్ఞానఘనః ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహమస్మి,
బ్రహ్మైవాహమస్మి.

శివాయ హరయే ధాత్రే వసిష్ఠాయ చ శక్తయే, పరాశరాయ
వ్యాసాయ నమోఽస్తు శుకయోగినే. శ్రీగౌడపాదాచార్యాయ మాం
దూక్యాత్థోపదేశినే, గోవిందభగవత్పాదాచార్యాయ చ నమోనమః. సా
క్షాచ్ఛివావతార శ్రీశంరాచార్యమూర్తయే, గురవే సర్వజగతాం
భాష్యకారాయ తే నమః. శ్రీమద్వివరణాచార్యం శారదాపీఠవాసింమ్,
సురేశ్వరగురుం వందే పద్మపాదాదికాం స్తథా. తచ్ఛిష్యశిష్యశిష్యాది
గురుపారంపరీక్రమాత్, సర్వశాస్త్రప్రసక్తారం శ్రీశివాంశభవం గురుం,
శ్రీవిద్యారణ్యచరణం వందేఽస్తద్దేశికాం స్తథా, పృథుప్రస్థురీవాసి వెల
నాడుద్విజోత్తమాన్, వేదశాస్త్రశ్రేతనిష్ఠాన్ యాయజ్ఞాకాన్వవాయి
నః, విద్యాగుర్మాన్ వాసుదేవశాస్త్రీణస్సర్వవిద్వర్మాన్. ప్రణమామి
ముహు ర్భక్త్యా భాష్యపాఠాదికర్తసు, తత్ప్రసాదబలేనైవ విజ్ఞాతం
యచ్ఛ కించన. సర్వోపనిషదామేతత్తాత్పర్యం భాష్యమృతం, శ్రుతి
వాక్యైశ్చ స్తథాఽచార్యవాక్యైశ్చ రేవ విశేషతః, జిజ్ఞాసుజనతోమాయ
సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యహమ్.

సినాం కర్తాసముచ్చిత బ్రహ్మత్వై కృజ్ఞాననిష్ఠయైవామృతత్వసిద్ధిరిత్యాపనిషద
సిద్ధాంతః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్పాఠ్యసంగ్రహః.

౨. కేనోపనిషత్పాఠ్యవివయాథ్యసంగ్రహః.

సామవేదే తలవకారశాఖోపనిషది నవమాధ్యాయః కేనేషిత
మిత్యాదిః. తత్ర చ శ్రౌతాని స్మార్తాని చ కర్తాణి దక్షిణమార్గప్రతి
పత్తయే పునరావృత్తయే చ భవంతీతి సుకృతపరిపాకాద్విరక్తస్య
ప్రత్యగాత్మవిషయా జిజ్ఞాసా ప్రవర్తతే తదేత ద్వస్తుప్రశ్నప్రతిపచన
లక్షణయా శ్రుత్యా ప్రదర్శ్యతే. మనఃప్రాణవాక్పక్షుశ్శోత్రాణి కే
నాభిప్రేతాని ప్రేషితాని చ స్వస్యకార్యే ప్రవర్తంత ఇతి ప్రత్యగాత్మ
జిజ్ఞాసో శ్శిష్యస్య ప్రశ్నః. స్వస్వైన్య కరణకలాపస్య యదర్థప్రయుక్తా
ప్రవృత్తిః తద్బ్రహ్మైవ చేతయిత్వత్వేన శ్రోతస్య శ్రోతమిత్యాదినా
జ్ఞేయం. యత శ్చైతన్యాధిష్ఠితస్యైవ శ్రోతాదే స్వస్వకర్తృమతా,
అత శ్శోత్రాదే శ్శోత్రాదిలక్షణం బ్రహ్మత్వేతి విశిత్వా శ్రోతాద్యాత్మ
భావం పరిత్యజ్య ధీమంతః మమకారాహంకారలక్షణా దస్తాల్లోకా
ద్వావృత్త్య సర్వేషణాః పరిత్యజ్య అమరణధర్మాణో భవంతీతి గురోః
ప్రతిపచనమ్. చక్షుర్వాఙ్మనాసీ స్వప్రకాశకం బ్రహ్మ న గచ్ఛన్తి.
ఇంద్రియమనసోరగోచరత్వాత్తద్బ్రహ్మైహ్మదృశమితి న విజానీమః.
మనఃప్రభృతీనాం ప్రేషకత్వేనాస్తీ త్యనుమితం. న ప్రత్యక్ష మనుభూతం.
త త్కేన ప్రకారేణ జ్ఞేయమ్? ఉపదిశే చ్చిష్యాయ? జాతిగుణక్రియా
విశేషణరాహిత్యేన తదన్యస్థై ఉపదేష్టుం న శక్యమ్. ఏవం ప్రత్యక్షౌది
ప్రమాణైః ప్రత్యాయయితుమశక్యత్వేఽపి తదుపదేశార్థమాగమ
ఇవ్యతే. విదితావిదితాభ్యాం అవిద్యాతత్కార్యాభ్యాం విలక్షణం
తత్. ఇథం హేయోపాదేయప్రతిషేధేన స్వాత్మానన్యత్వా ద్బ్రహ్మణ
స్తద్విషయా జిజ్ఞాసా శిష్యస్య నివర్తితా స్యా దితి తాత్పర్యమ్. త
త్కథమపి ప్రపచనమేథాబహుశ్రుతయజ్ఞాదిభ్యోఽపగన్తుం న శక్యతే.
అచార్యోపదిష్టతత్త్వమస్యాదిమహావాక్యైః అహం బ్రహ్మసీతి శాబ్దా

పరోక్షే బ్రహ్మచైతన్యమధిగమ్యతే. కర్తృణ్యుపాసనే చాధిక్యత స్సంసారి
 ఫలం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి సాధనానుష్ఠానేన. తస్మాదన్య ఉపాసోఽన్య విష్ణు
 రీశ్వరో వా బ్రహ్మ భవతు మర్హతి, న త్యాత్మా లోకప్రత్యయవిరో
 ధాత్. ఇతి శిష్యశంకాం పరిహర్తుం వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రపూణాదిభి
 రుపాన్యం బ్రహ్మ న భవతి తైర్యదగ్రాహ్యం, తే చ యద్భవేన చేష్టంతే,
 తద్బ్రహ్మేతి జ్ఞేయమిత్యుక్తం. ఏవం హేమోపాదేయవిపరీతస్త్వ
 మాత్మా బ్రహ్మేతి ప్రత్యానితః శిష్యః అహమేవ బ్రహ్మేతి సుష్టు
 మా గృహ్ణీయా దిత్యాచార్యః శిష్యబుద్ధివిచాలనార్థం వక్తి. యది
 మన్యనే సుష్టు వేదాహం బ్రహ్మేతి తదల్పమేవ. య ద్విధ్యస్తవరో
 పాధివిశేష మనస్త మేక మద్వైతం బ్రహ్మ న త త్సువేద్యమ్. తస్మా
 దద్యాపి విచార్యమేవ మన్యే. ఏవం శిష్యాచార్యసంవాదం ప్రదర్శ్య
 శ్రుతి స్సమస్తసంవాదనివృత్త మర్థం బోధయతి. విదుషా బ్రహ్మహమితి
 విజ్ఞాత మన్యదిత్యవిజ్ఞాతమ్. అవిదుషాన్యదితి విజ్ఞాతం బ్రహ్మహమిత్య
 విజ్ఞాతమ్. ప్రతిబోధవిదితం నిర్వికల్పకస్వరూపసంనితసంవేద్యం బ్రహ్మ.
 తాదృశీ సంవిద్బ్రహ్మవిద్యా. తయా అమృతం విందతే. కష్టా ఖలు
 సంసారగతి రజ్ఞానాత్. అత ఇహైవ చే స్తవస్యోఽధిక్యతో యద్యపే
 దీత్, తదాఽస్తిరత్యమ్. యది నావేదీత్ తదా మహా వినాశః స్యాత్.
 తస్మా త్సర్వభూతేషు చైక మాత్మతత్త్వం విజ్ఞాయ ధీమంతః ప్రవృత్తి
 ధర్మా ద్వాన్యపుత్య అద్వైత మాపన్నా స్స స్తః అమృతా భవన్తి. య
 త్ప్రేమాచై ర్విజ్ఞాతం తదస్తి. యన్నాస్తి తదజ్ఞాతం. శశశృంగకల్ప
 మత్యంత మసదేవ దృష్టం. తథైవావిజ్ఞాతం బ్రహ్మసదేవ స్యా దితి
 మందబుద్ధీనాం వ్యామోహనిరాసాయ కాచిదాభ్యాయికోచ్యతే.
 తదేవ హి బ్రహ్మ దుర్విజ్ఞేయం దేవానాం, జయపరాజయహేతు స్సురా
 సురాణాంచ త త్కథం నాస్తీ త్యేతస్యార్థస్య అనుకూలాని వచాన్యత్ర
 దృశ్యంతే. బ్రహ్మవిద్యావ్యతిరేకేణ ప్రాణీనాం కర్తృత్వా ద్యభిమానో
 మిథ్యేతి దర్శయ త్యాభ్యాయికా. యథా దేవానాం జయాద్యభిమాన
 స్తద్విదితి. దేవాసురసంగ్రామే ధర్తసేతు భేత్త్రాణాసురాణా బ్రహ్మైవ
 విజిగ్మే. తదజానంతో దేవాః అస్తాకమేవాయం మహిమేత్యేత్యంత.
 మిథ్యాభిమానా త్పరాభవేయ ద్దేవా ఇత్యనుకంపయా మాయ బ్రహ్మ

పరమేశ్వరాఖ్యం దేవానాం మింద్రియగోచరే ప్రాదుర్బభూవ. కిమి
దం పూజ్యం మహద్భూత మితి బ్రహ్మ న వ్యజానంత దేవాః. అగ్ని
ర్యాయశ్చ తద్విజ్ఞాతు మశక్తా వభూతాం. సంవాదమాత్రమపి నా
దాదింద్రాయ. తిరోహితం బ్రహ్మ. యత్రాకాశే దృష్టం తిరోహితం
బ్రహ్మ తత్రైవ తస్మా వింద్రస్య భక్తిం బుద్ధ్యా బ్రహ్మవిద్యోమారూఢిణీ
ప్రాదుర్బభూత్. హైమవతీం పప్రచ్ఛంద్రః కిమేత ద్దృష్టమితి. సా
బ్రహ్మేతి హోవాచ. తద్భవేన విజయోన్మాధిః ప్రాప్త ఇతి మత్వా
దేవా దురభిమానం తత్యజః. సార్వతీముఖా దిదం బ్రహ్మే త్యతిశయేన
జ్ఞాతవా నింద్రః ఇత్యధిదైవతం=దేవతావిషయం బ్రహ్మణ ఉపమానదర్శ
నమ్ అథాథ్యాత్మం=అనంతరం ప్రత్యగాత్మవిషయ ఆదేశ ఉచ్యతే.
సిరుపాధికం బ్రహ్మ మందబుద్ధిభి రాకలయితుం న శక్యతే ఖలు. అంతః
విద్యున్ని మేషణవత్. ద్రుతప్రకాశనధర్మిత్యధిదైవతం. మనఃప్రత్యయస
మకాలాభివ్యక్తిధర్మిత్యథ్యాత్మం చ. ఏవ మాదిశ్యమానం బ్రహ్మ మంద
బుద్ధిగమ్యం భవతీత్యుక్తమ్. ఏవం సగుణబ్రహ్మోపాసకో గుణవాక్
భవతి; నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకస్తు బ్రహ్మైవ భవతి సర్వవిషయవ్యాప్నోతే
ప్రత్యగాత్మనిష్ఠత్వాద్బ్రహ్మవిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీతి
వేదాంతసిద్ధాంతాత్. య ఏతాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠాం వేద ఆవిద్యా
కామకర్మలక్షణం సంసారబీజం విధూయ సుఖాత్మకే స్వాత్మని ప్రతి
ష్ఠతి. న పున స్సంసార మాపద్యత ఇత్యభిప్రాయః.

—ॐ ఇతి కలవకాశోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః. ॐ—

3. అథ కరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో భగవతే వై వస్వతాయ మృత్యవే బ్రహ్మవిద్యా
చార్యాయ నచికేతనే చ. సదేర్థాతో ద్విశరణగత్యవసాదనార్థసోఽప
నిపూర్వస్య క్విప్రప్రత్యయాంతస్య రూప ముపనిషదితి. ఉపనిషచ్ఛబ్దేన
వేదాంతవేద్యవస్తువిషయా విద్యోచ్యతే—ఆవిద్యాదే స్సంసారబీజస్య
విశరణాద్ధింసనా ద్వివాశనా దిత్యనేనార్థయోగేన బ్రహ్మవిద్యా. తత్ప్రా
ప్రణో వేదాంతశ్చోపనిష దిత్యుచ్యతే. ప్రయోజనం చాత్యంతిక్ష్ణి సంసార

నివృత్తి ర్భూతా పిలక్షణా. తత్తాఖ్యాయికా విద్యా సుత్యక్తా. — వా
జశ్రవసో నామ యజమానః సర్వమేధేనేజే. సర్వస్యం ధనం దక్షిణం
దదా. తస్య పుత్రో నచికేతా నామ బభూవ. ఋత్విగోభ్యో దీయ
మానాః శిష్టాః గాః షశ్యౌ తాత కస్తే మాం దాస్యసీ త్యపృచ్ఛత్.
నాయం కుమారస్వభావ ఇతి క్రుద్ధస్స నితా మృత్యవే త్వాం దదామీ
త్యువాచ. స చ పిత్రాజ్ఞయా యమభవసం గత్వా తిస్తో రాత్రీ రువాస.
వైవస్వత శ్శోపవాసిన మతిథిం పూజయన్ త్రీ స్వరా స్థదా. వప్రే చ
నచికేతాః పితౄ శ్శాంతిసంకల్పతాదికం ప్రథమం వరం; అగ్నివిజ్ఞానం
ద్వితీయం స్వస్య వప్రే; మృతే మనుష్యే శరీరేంద్రియమనోబుద్ధివ్యతి
రిక్తో దేహాంతరసంబంధ్యాత్తాఽస్తీతి కేచి ద్వదంతి. నాయ మస్తీతి
చైకే ప్రాహుః. అత శ్శాస్తాకం న ప్రత్యక్షేణావ్యనుమానేన నిర్ణయవిజ్ఞా
నం. ఏతద్విజ్ఞానాధీనో హి పరః పురుషార్థాభివ్యక్త ద్విద్యాం. తంత్రయాజ్ఞా
పితౄ విజానీయా మహా మితి తృతీయ మవశిష్టం వరం వప్రే. వైవస్వతశ్చ
వరద్వయం దత్వా నిశ్చేయససాధనాత్తజ్ఞానార్హోఽయం న వే త్యేత
త్పరీక్షార్థం ఫలాంతరైః ప్రలోభయామాస పుత్రపాత్రచిరాయుస్సంప
దాదిభిః. ఏవం ప్రలోభ్యమానోఽపి నచికేతాః సర్వా న్కామా
సనిత్యా స్తన్వాసః అమృతత్వసాధక మాత్తజ్ఞాన మేవ వప్రే.

మృత్యు శ్శిష్యం పరీక్ష్య విద్యా యోగ్యతాం చావగమ్య సంసార
భాజా మవిద్యావరణవిక్షేపతృష్టాపాశాద్యన్తశతం నిరూపయన్ మను
ష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ఛేచ్ఛియోఽర్థీ భవేదితి శ్రేయస్సాధన మా
త్తజ్ఞానం ప్రశంసక ప్రప్తారం శ్లాఘయామాస త్వంతు సర్వకామపరిస
మాప్తి మభయస్య పార మత్యస్తాక్షీ రితి. యం త్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛ
స్యాత్త్వానం ప్రాకృతవిషయవికారవిజ్ఞానై రనుప్రవిష్టం, త మథ్యాత్త
యోగాధిగమేన మత్వా హర్షశోకా జహతి జ్ఞానస్యావిద్యాతత్కా
ర్యనివృత్తిం ఫల మువాచ పృథక్కృత్య శరీరాదే రాత్మానం యో
వేత్తి స మోదనీయం లభ్యా మోదతేఽతో మోక్షార్హం త్వాం
మన్యే చే త్యువాచ. తచ్చుత్త్వా నచికేతాః పునరాహ—భగవన్
శాస్త్రీయధర్మానుష్ఠానతత్ఫలతత్కారకేభ్యశ్చ పృథగ్భూతం అధర్మా
చ్ఛాన్యతో కార్యకారణాభ్యాం చ విలక్షణం కాలత్రయేణాపరిచ్ఛిన్నం

సర్వవ్యవహారగోచరాతీతం వస్తు జానాసి తద్వద మహ్యమితి. ఇత్యే
వం పృష్టవతే మృత్యు రువాచ సర్వై ర్వేదై రామ్నాతం సర్వ
తపఃఫలీభూతం పదం సంక్షేపత నే బ్రహ్మి త దోశబ్దప్రతీకమిత్యో
శబ్ద వాచ్యమ్. బ్రహ్మప్రాప్త్యలంబనానా మేత త్ప్రశస్యతమ మిత్త్యు
పదిశ్య ఓంకారాలంబన స్వాత్మనః ఆశేషవిశేషరహితసాక్షాత్స్వరూప
నిర్దిధారయిషయా. న జాయతే న మ్రియతే నిత్య శ్వాశ్వతోఽయ
మాత్మా హన్యమానేఽపి శరీరే న హన్యతే శరీరమాత్రాత్తదృష్టి ర్హం
తేతి మన్యతే చే త్స హన్యతే మయా హంతా హన్యమానశ్చోభా న
విజానీతః. వస్తుత శ్చాత్మా న హంతి న హన్యతే చ. సర్వనామరూప
వస్తూపాధికత్వా దణోరణీయా న్న హతో మహీయాః బ్రహ్మదిస్తుంబ
పర్యంతస్య హృదయే నిహితః తమహ మస్తీతి సాక్షా ద్విజాన నిగత
శోణో భవతి. ప్రాకృతైః కామిభిః పురుషై రనన్యథా దుర్విజ్ఞేయః. ఆచ
లోఽపి దూరం ప్రజతీవ. స్థితిగత్యాదివిరుద్ధానేకధర్మోపాధికత్వా ద్విశ్వ
రూప ఇవ భాతి తద్విజ్ఞానా చ్ఛోకాత్యయో భవేత్. యద్యపి
దుర్విజ్ఞేయోఽయమాత్మా తథాప్యపాయేన సువిజ్ఞేయః. స్వాత్మకామ
స్వాత్మా స్వాం తనూం నామ స్వకీయం యాథాత్మ్యం విపృణుతే
ప్రకాశయతి న కేవలప్రవచనాదిభిః శ్రుతిస్మృత్యవిహితా త్పాపకర్మ
ణోఽనువరతః ఇంద్రియలాల్యా దశాంతః అవిక్షిప్తచిత్త శ్చాత్మానం
నాఘ్నయాత్. బ్రహ్మవిజ్ఞానే నై సం ప్రకృత మాత్మాన మాఘ్నయాత్.

ఉపన్యస్తయో ర్విద్యావిద్యయో ర్విరుద్ధఫలనిర్ణయాయ ప్రతిప
త్తిసాకర్యాద్ధం రథరూపకల్పనయా త్వాత్మానాత్మానాపుపన్యస్తా. ప్రా
ప్తప్రాప్యయో ర్జీవపరయోః రథస్వరూపితశరీరాంతర్వత్త్యేకగుహవ
ర్తిత్వం కథితమ్. ఛాయాతపసద్విష్టా ప్రకాశత్వప్రకాశత్వయోః జీవపర
మాత్మపరత్వే అసంభవాత్ బుద్ధిజీవో బుతం పిబంతావతి నిర్దిష్టా. ఆ
న్యథా పరస్మి న్బ్రహ్మణి నిర్లిప్తే కర్మఫలభోక్తృత్వం ప్రసజ్యేత. బుద్ధిజీవ
పరత్వేతు కర్మఫలభోగకరణేన కర్మత్వోపచారేణ పిబంతావతి నిర్దే
శస్యోపపత్తేః. రథరూపితదేహస్థస్యావిజ్ఞానవతో బుద్ధిసారభే ర్జన్తమర
ణసంసారాధికమః ఫలమ్. విజ్ఞానవత్సారభ్యుపేతస్య రథినః పునర్జన్తాభా
వః ఫలమ్, వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్ణుశబ్దగమ్యం బ్రహ్మైవ ప్రాప్యం తత్త్వం.

ఇంద్రియాణి స్థూలా న్యాయభ్య సూక్ష్మతారతమ్యక్రమేణ ప్రత్యేకాత్మ తయాఽధిగమః కర్తవ్య ఇ త్యుత్తరోత్తరపరత్వము క్తం. బుద్ధిశబ్దవాచ్య మధ్యవసాయాద్యారంభకం భూతసూక్ష్మం బోధాబోధాత్మకం హైరణ్య గర్భతత్త్వం బుద్ధేః పరో మహానాత్మే త్యుక్తమ్. మహతోఽపి సూక్ష్మ తరం సర్వస్య జగతో బీజభూత మవ్యాకృతనామరూపసత్తత్త్వం సర్వకార్యకారణశక్తిసమాహారరూప మవ్యక్తం అవ్యాకృతాకాశాదినామవాచ్యం. పరమాత్మన్యోతప్రోతభావేన వటకణికాశ్రితవటవృక్షశక్తివత్స మాశ్రితం అవ్యక్తా త్సూక్ష్మతమః సర్వకారణకారణత్వా త్ప్రత్యేకాత్మ త్యాచ్చ సర్వపూరణా త్పురుషః ప్రాప్యః. తస్మాత్పురం న కించిదపి ఇతి సంసారిణాం ప్రకృష్టా గతిరుక్తా. తత్ప్రేతపత్న్యపాయశ్చ వా గాదీ నుప సంహృత్య బుద్ధిమాత్సని యచ్ఛే దిత్యుక్తః. ఏవం పురుషే మిథ్యాజ్ఞాన విజృంభితం క్రియాకారకఫలలక్షణం నామరూపకర్తృత్రయం స్వాత్మ యాథాత్మ్యజ్ఞానేన మరీచ్యుదకరజ్జుసర్పగగనమలూని, మరీచిరజ్జుగగన స్వరూపదర్శనేనేన ప్రవిలావ్య, స్వః కృతకృత్యో భవతి. అతస్తద్దర్శనార్థం అనాద్యవిద్యాప్రసృప్తా హేజంతవః ఉత్తిష్టతేత్యాద్యుపదేశః కృతః శబ్దస్పర్శరూపాదిగుణహితం అనాద్యసంతం బ్రహ్మఽత్యైవ మవగమ్య మృత్యుగోచరా దవిద్యాకామకర్తలక్షణాత్ నాచికేతవిద్యాశ్రవణాదీనాం బ్రహ్మలోకే ఆత్మభూత ఉపాస్యో భవతీతి ఫల ముక్తమ్.

అథ ఆత్మదర్శనకారణాని ప్రదర్శితాని. ప్రాయేణ లోక సు ర్యోఽపి స్వభావేన పరాద్భ్రష్టిః, అత స్సంసార మనుభుజ్జే. కశ్చిద్ధీరః తాం సృష్టిమంతఃప్రతినవర్త్య ప్రత్యేకమూర్త్యానాం పశ్యతి విజ్ఞానస్వభావాత్తనా రూపాదిసుఖప్రత్యయాన్విజానాతి సర్వో లోకః; నతు దేహాది సంఘాతః; తస్మాదా త్తైవ విజ్ఞాతా, అతిసూక్ష్మాత్వాద్భుద్విజ్ఞేయం బ్రహ్మ త్యాశంక్య తత్ స్వప్నాంతజాగరితాంతజ్ఞాతృ, సాక్షా దహ మస్తీ త్వవగమ్య ధీరో న శోచ తీత్యుక్తం. అంగుష్ఠపరిమాణం హృదయపుండరీకం త చ్చిద్రవర్త్యంతఃకరణోపాధి రంగుష్ఠమాత్రః. అంగుష్ఠమాత్రవంశ పర్వమధ్యవర్త్యంబరవత్పురుషశ్శరీరే తిష్ఠతి. ఏతద్వైతపీఠి తస్య బ్రహ్మైక్యముపదిష్టమ్. అథ దుర్విజ్ఞేయత్వా ద్భ్రహ్మణః పునరపి ప్రకారాంతరేణ తత్త్వనిర్ధారణోపాయః ప్రదర్శితాః. పురం నామ శరీర

కరోపనిషత్సూత్రసంగ్రహః.

మేకాదశద్వారం. త త్స్వామినం పరమేశ్వరం ధ్యాత్వా న శోచతి
 సర్వపురవ ర్త్యైక ఏవ పురమధ్యసింహాసనాసీనం రాజానం మంత్రిప్ర
 భృతయ ఇవ హృదయపుండరీక గత మాత్మానం చక్షురాదీ న్యుపాసన్తే.
 పురస్వామిని విద్రవమాణే పురవాసిన ఇవ ఆత్మనోఽపగమే క్షణ
 మాత్రా త్కార్యకారణకలాపం సర్వ మిదం విధ్వంసం భవతి. యద్వి
 జ్ఞానా త్స్వసంసారోపరమో భవతి గుహ్యం తద్భ్రా హ్మోచ్యతే.
 దేహీనః స్వరూపాజ్ఞానేన మగణం ప్రాప్య కర్తానుగుణం జన్త ముహు
 రాఘ్న వంతి. సుప్తేషు ప్రాణాదిషు యోనస్వపితి, స్వాప్నిక మవిద్యాప్ర
 పంచం నిష్పాదయ జ్ఞాగర్తి, తద్భ్రా హ్మోచ్యతే వధేయమ్. అనేకతార్కిక
 బుద్ధిచాలితాంతః కరణానాం ప్రమాణోపపన్నమప్యైకత్వవిజ్ఞాన
 మసక్కుదుచ్యమానమపి అనృజబుద్ధీనాం బ్రహ్మణానాం చేతనీన ధీయత
 ఇతి తత్ప్రతిపాదనే ఆదరవతీశ్రుతిః. అగ్నిర్యథైక ఇత్యాదినా ఆత్మైకత్వం
 పునరాహ. స్వశరీరహృదయాకాశే బుద్ధౌ చైతన్యాకారేణాభివ్యక్తం
 నివృత్తబాహ్యవృత్తయోఽనుపశ్యన్తి. స సర్వేశ్వర స్వజ్ఞః స్వతంత్రః
 తం స్వాత్మత్వేన యే జానన్తి తేషాం శాంతిః సూర్యచంద్రతారకాగ్నిభి
 రప్రకాశ్యం తత్సర్వప్రకాశకం స్వయంప్రకాశక మాత్మచైతన్యమ్.
 లోకే యథా తూలావధారణేనైవ మూలావధారణం వృక్షస్య క్రియ
 తే తథా సంసారకార్యవృత్తావధారణేన తన్మూలస్య బ్రహ్మణః స్వరూ
 పావధిధారయిషయా అశ్వత్థవృక్షో వర్ణితః. స్వామినం దృష్ట్వా భృత్యా
 ఇవ చంద్రాదిత్యగ్రహాదికం జగత్ సేశ్వరం నియమేన వర్తతే. తజ్ఞా
 నేన జగద్భ్రమనివృత్తిః. శరీరవిస్త్రంసనాత్పాగ్నాత్మబోధాయ యత్సో
 ఽపస్తేయః. అలింగ స్వాత్మనః దర్శనం నోపపద్యత ఇత్యాశంక్య ఇంద్రి
 యాగోచర మాత్మానం సాంగయోగసమాధినా జానీయాత్. స్థిరా హిం
 ద్రియధారణాయోగః. బుద్ధ్యాపిచేష్టోపరమాదప్రమాదః ఆత్మా
 మనోవాగాద్యప్రాప్యతయా తత్త్వభావేన అస్తీ త్యేవోపలబ్ధవ్యః. కార్యం
 కారణవ్యతిరేకేణ నాస్తీతి సత్త్వ మాత్మనోఽహమిత్యనుభూయతే. ఏవం
 పరమార్థదర్శినః యస్మిన్కాలే సర్వే కామాః కామయితవ్యస్యాన్యభా

వాత్ విశీర్యంతే ప్రదీపనిర్వాణవత్సర్వబంధోపశమాత్ బ్రహ్మైవ
భవతీత్యదైవైతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయః.

ఇతి కథశ్రీతాత్పర్యవిషయాగ్రసంగ్రహః.

౪. ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాగ్రసంగ్రహః.

అధర్వణే బ్రహ్మ దేవానామిత్యాది మస్త్రనిర్ణీతమేవాత్మతత్వం
బ్రాహ్మణ మనువదతి. ఋషిప్రశ్నప్రతిపచనాభ్యాయికయా విద్యా
స్తుతా. తస్యాం ప్రశ్నోపనిషది భారద్వాజాదిప్రశ్నానాం షిష్టలాదోక్త
ప్రతిపచనైః బ్రహ్మతత్త్వనిర్ణయః కృతః. తపోబ్రహ్మచర్యశ్రద్ధాగురుసే
వాదిమతః సప్తమకార ఉక్తః. ప్రజాః కుతః ప్రజాతా ఇతిప్రశ్నః. ప్రజా
పతిస్తత్త్వత్వా అగ్నిహోమాత్మకం మిథున ముత్పాదయామాస. శీతోష్ణ
యోగాత్ప్రజా ఉత్పన్నా ఇతి తత్పరిణామప్రకారాః తత్తత్తతయశ్చ
ప్రదర్శితాః. చంద్రాగ్న్యదిత్యస్వరూపాణి విచారితాని. దక్షిణోత్త
రగతి విచారితే. తత్తద్యజ్ఞైః తత్తన్నిధునోత్పత్తిః. రత్యా ప్రజాసంభవః,
తత్క్రిమః ఫలం చోక్తం. ప్రాణోత్తా ప్రజాపతిరితి పూర్వప్రశ్నోక్తమ
స్తి నృరీరేవధారయితవ్య మితి ప్రశ్నాంతరారంభః. తనుకరణధార
కాః కలి దేవాః, తేషు కో వరిష్ఠ ఇతి ప్రశ్నః. పంచభూతాని శరీరా
రంభకాణి, ఇంద్రియాణి శరీరధారకాణి. కార్యలక్షణా దేవాః. ఇ
దం కార్యకరణసంఘాత మహమేవ ధారయామిత్యవప్తంభేన పరస్పరం
వివదంతే. పరీక్షాయాం ప్రాణో వరిష్ఠ ఆసీత్. ఏష ప్రాణోఽగ్నిసూర్య
పృజన్యేంద్రవాయుపృథివ్యాదిరూః. వాగాదిభిః ప్రాణైః స్తుతః ముఖ్య
ప్రాణః ప్రజాపతిరేవేత్యవధృతమ్. కుతః ప్రాణోఽజాయత ఇత్యాది
ప్రశ్నః. ఆత్మన ఇత్యుత్తరమ్. అత్తా సమ్రాట్సమ్మేన వర్ణితః. హృది స ఉ
పాస్యః. బాహ్యప్రాణోఽధిదైవత మాదిత్యః. ఆదిత్యాదిరూపేణ ముఖ్య
ప్రాణః ప్రాణాద్యనుగ్రహకః. మరణకాలే యచ్ఛితో జీవః తేనైష
ముఖ్యప్రాణవృత్తి మాయాతి. ప్రాణస్తం భోక్తారం కర్తవశా ద్యథా
సంకల్పితం లోకం నయతి. ఇహ సంతత్యవిచ్ఛేదః పరత్ర ప్రాణసాయు
జ్యాదికం ప్రాణవిద్యాయాః ఫలమ్.

ప్రశ్నత్రయేణాపరవిద్యాగోచరం పరిసమాప్య అథేదానీ మసా
 ధ్యసాధనలక్షణ మప్రాణ మమనోగోచర మతీంద్రియ మవిషయం శివం
 సత్యం పురుషాఖ్యం వక్ష్యమితి పరవిద్యాగోచరం ప్రశ్నత్రయ మా
 రబ్ధమ్. దేహా జాగ్రదాద్యవస్థాసు పురుషః కీదృశ ఇతిజ్ఞాతుం స్వప్నోవి
 చార్యతే. జాగ్రద్దర్శనాన్నివృత్తస్య జాగ్రద్వ దంతశ్చరీరే యద్దర్శనం స్వ
 ప్న ఇత్యుచ్యతే. తత్కిం కార్యలక్షణేన దేవేన నిర్వర్త్యతే? కింవా కా
 రణలక్షణేన కేనచిత్? జాగ్రత్స్వప్నవ్యాపారోపంతా నిరాయాసలక్ష
 ణంసుఖం కస్య? సముద్రంప్రవిష్టనద్యాదివత్, సుషుప్తిప్రళయకాలయోః
 కార్యకరణసంఘాతః కస్తిక్ప్రలీనస్సంప్రతిష్ఠితో భవతీతిప్రశ్నః. అస్తం
 గచ్ఛతీతిస్సూర్యస్య తేజోమండలే మరిచయస్సర్వా ఏకీభవంతి, పున
 రుదయతః ప్రచరంతి; ఏవం సర్వాణి కరణాని మనస్యేకీభవంతి. తేన
 పురుష స్సృషితీత్యుచ్యతే. తదా శరీరే ప్రాణాగ్నిర్జాగర్తి. ఏష దైవం
 దినో యజ్ఞః. ఏవం విదుషః శ్రోత్రాద్యపరమకాలాదారభ్య యావ
 త్సుప్తాస్థితో భవతి తావత్స్వయాగఫలానుభవో నావిదుషా మివా
 సగ్ధాయేతి విద్యతా స్తూయతే. జాగ్రత్సుషుప్తస్తరాశే రవిరశ్శివ
 త్స్వీత్యని సంహృత శ్రోత్రాదికరణః స్వప్నే విషయవిషయలక్షణ
 మనేకాత్మభావగమన మనుభవతి స్వతంత్రః క్షేత్రజ్ఞః. నహి పరమార్థ
 తః స్వత స్సృషితి జాగర్తివా; మనఃపాధికృతమేవ తస్య జాగరణం స్వ
 ప్నశ్చ. తస్మాదాత్మనః స్వయంజ్యోతిష్టోష్వపత్తి రవ్యాహతా. యదా
 మనో దావాగ్నివ దవిశేషవిజ్ఞానరూపేణ కృతస్సశరీరం వ్యాప్యవతి
 ప్తతే. తదా సుషుప్తా భవతి. దర్శనద్వారస్య తేజసా నిరుద్ధత్వా నైవఆ
 భ్యో దేవః స్వప్నాత్ న పశ్యతి. ఆనందమయకోశ శబ్దితం ఆనభివ్యక్తమ
 సఆదివాసనావజ్ఞానం. సుషుప్తిధర్మి. సుషుప్తా స్వరూపసుఖమేవ. విశే
 షవిజ్ఞానరూపవిజ్ఞేయాభావే నిర్వాతస్థదీపప్రభావత్ సమ్యక్ప్రకాశతే.
 తదా పక్షిణో నివాసమృతమివ సర్వ మాత్మని ఆక్షరే సంప్రతిష్ఠితే.
 సర్వం భూతతన్మాత్రాదికం కరణవిషయాదికం చ ఆక్షరే ఆత్మని సంప్రతి
 ష్ఠితే. ఆక్షరం ప్రతిపద్యత ఇతి తదేకత్వవిదః ఫల ముక్తమ్. ఆక్షరంతు
 సర్వవిశేషణరహితం మనోవాగాద్యగోచరం సత్యం పురుషాఖ్యమ్.
 స విజ్ఞానాత్తా అగ్న్యధిభి ర్దేవై శ్చక్షురాదిభిః ప్రాణైః పృథివ్యాదిభూ

తైః సహ యత్రాక్షరే ప్రవిశతి తదక్షరం సర్వత్యాగీ వేత్తి విద్యయా
ఽహమస్తీతి, స సర్వజ్ఞః.

అథేదానీం పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనత్వేనోంకారస్యోపాసన
విధిత్సయా ప్రశ్నః తేన కతమం లోకం జయతీతి. సత్య మక్షరం పురు
షాఖ్యం పరం బ్రహ్మ, అపరం చ ప్రాణాఖ్యం ప్రథమజం ఓంకార ప్రతీక
త్వా దోంకార ఏవ. పరం హి బ్రహ్మ శబ్దాద్యుపలక్షణానర్హం
సర్వధర్మవిశేషవర్జిత మతీంద్రియం న శక్యం మనసాఽనగాహితుం. ఓంకా
రేతు విష్ణోద్విప్రతిమాస్థానీయే భక్త్యావేశితబ్రహ్మభావే ధ్యానినాం
తత్పరీక్షితతీత్యుగమ్యతే. శాస్త్రప్రామాణ్యాత్. తథా అపరం చ బ్రహ్మ.
తస్మా త్పురం చాపరం చ బ్రహ్మ యదోంకార ఇత్యుపచర్యతే. నేదివ్రం
జ్యాలంబనమోంకారో బ్రహ్మణః. ఓంకారమాత్రాభిజ్ఞోఽభిధాన్యాయా
తేతి విద్యాఫలానుకూలని. త్రిమాత్రేంకారాభిజ్ఞో జీవభువోహిరణ్య
గర్భః. తస్మాత్పురం పరమాత్మాఖ్యం పురిశయ మీక్షతే ప్రణ
వాపాసకః.

విజ్ఞానాత్మన స్సుఖమైదృష్టాంతేన ప్రళయేఽవ్యక్షరే జగ త్సం
ప్రతివృత్త ఇతి జ్ఞాతమ్. తత ఏవోత్పద్యత ఇతి చ సిద్ధమ్. సహ్యాకారణే
కార్యస్య సంప్రతిష్ఠాన ముపపద్యతే. తత్పరిజ్ఞానాద్ధి పరం శ్రేయః.
వక్ష్యం చ క్ష్య తస్మా తదక్షరం సత్యం పురుషాఖ్యం విజ్ఞేయమితి. తదర్థః
ప్రశ్న ఆరభ్యతే. ముముక్షూణాం యత్నవిశేషోత్పాదనార్థం వృత్తా
న్యాఖ్యానం చ కృతమ్. షోడశసంఖ్యాకాః కలాః అవయవా ఇవ ఆత్మ
స్వభారోపితరూపాః యస్మి స్పూరుషేషోడశకలాః. తం జానాసీతి పృష్టో
ఽహం నాహ మిమం వేదేత్యబ్రవం. నావృతం వక్తుమర్హామి. క్వాసౌ
పురుష ఇతి త్వాం పృచ్ఛామితి ప్రశ్నః. ఇమోవా న్తశ్శరీరే హృదయ
పుండరికాకాశమధ్యే స పురుష ఇత్యుత్తరం. తదుపాధికలాధ్యారోపస్య
అపసయనేన విద్యయా స పురుషః కేవలో దర్శయితవ్య ఇతి కలానాం
ప్రాణాదీనాం తత్ప్రభవత్వ ముచ్యతే. ఆత్మంతస్విద్యైకేషే హ్యుద్యయే
ఆత్మతత్త్వే ప్రతిపాద్యప్రతిపాదనాదివ్యవహరః ఆధ్యారోపమస్తరేణ
కర్త్యం న శక్యః. ఆవిద్యాఃపయాః కలానాం ప్రభవస్థిత్యవ్యయాః
చైతన్య ఆరోహ్యంతే. చైతన్యావ్యతిరేకేణైవ హి కలాః జాయమానా

స్థితంత్యః ప్రళయమానాశ్చ సర్వదా లక్ష్యంతే. ఆత ఏవ భ్రాంతాః
బహువిధమతావలంబినో వివదంతే; తన్నిష్ణయా సృష్టిస్థితుశ్చ సం
హరై స్తత్కారణం సూచితమ్, నద్య స్సముద్రం ప్రాప్య నామరూపే
విహాయ యథాఽస్తు గచ్ఛంతి, తథా ద్రష్టు షోడశకలాః పురుషం
ప్రాప్త్యాస్తు గచ్ఛంతి. నామరూపప్రపంచనివృత్తే ఆమృతః పురుష
ఇత్యేవ ప్రాచ్యతే. ఇత్యాత్మైక్యలక్షణశ్శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతః ప్రశో
పనిషత్పాఠ్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి ప్రశోపనిషత్పాఠ్యవిషయార్థసంగ్రహః.

గి. ముండకోపనిషత్పాఠ్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అధర్వణవేదస్య బ్రహ్మోపనిష ద్గ్రంథోపనిషదాద్యాసు జహీన్వి
మాపనిషత్సు శారీరకమిమాంసాయాం “అదృశ్యత్వాద్విగుణకో ధర్మో
క్తే” ఇత్యాద్యధికరణోపయోగినీ మస్తరూపాఽపి ముండకోపనిషత్
ఆత్మతత్త్వనిర్ణాయికా. ఆత్ర “భిద్యతేహృదయగ్రంథిః”, “బ్రహ్మవిద్య
మేవ భవతి.” ఇత్యాదికం ప్రయోజనం విద్యాయాః యద్యపి సర్వా
శ్రమిణామధికారోఽస్తి జ్ఞానమాత్రే తథాపి సన్నాతసంప్రద్యైవ
మోక్షసాధనం బ్రహ్మవిద్యా, న కర్మసహితస్యేతి భేత్తచర్యాం చరంత
ఇత్యాదినా అధికారి దర్శితః. విశ్వస్య కర్తా బ్రహ్మ జ్యేష్ఠపుత్రాయాధ
ర్వాయ బ్రహ్మవిద్యాం ప్రాహ. అధర్వాంగిరసే. అంగిరా శ్శౌకాయ.
ఇతి గురుసంప్రదాయో దర్శితః. ఏకస్తిజ్ఞాతే సర్వవిద్యవతీతి శిష్యప్రవా
దం శ్రుతవా శ్శానకః. తద్విశేషం విజ్ఞాతుంకామః ‘యద్విజ్ఞానేన సర్వ
మిదం విజ్ఞాతం స్యాత్ తత్త్మి’ మితి గురుం పప్రచ్ఛ. గురుః ప్రాహ—
వేదాదిరూపిణ్యపరా విద్యా. యయా తదక్షరమధిగమ్యతే సాపరా
విశ్యతి. ‘ద్వే విద్యే వేదితవ్యే, యత్తదనిర్దేశ్యమిత్యాదిలక్షణేన
అక్షరేణ పరా విద్యా వివృతా. ఊర్ణాభిదృష్టాంతేన భూతయోనే
రక్షరస్య జగత్సంప్రప్య ముక్తం ఓషధిదృష్టాంతేన జగదాత్మైక్యతిక్తం
ప్రభవతితి జ్ఞాయతే. సతః కేశలోమాద్యత్పత్తిదృష్టాంతేన చిత్తో
జడోత్పత్తి ద్జాతా; దృష్టాంతోపాదానం సుఖప్రబోధార్థమ్ పరావర

విద్యాయాః సంసారమోక్షౌ విషయా, స్వర్గాదిఫలకమగ్నిహోత్రా
దికం నిరూప్య జ్ఞానరహితం క రైతావత్ఫలం సంసారదుఃఖమూలమితి
నిందితమ్. జ్ఞానయుక్తాః బ్రహ్మచారిణో వానప్రస్థా స్సన్యాసిసశ్శ తప
శ్శ్రద్ధే నేవంతే. ఉపరతకరణగ్రామాః విద్వాంసో గృహస్థాశ్చ జ్ఞాన
ప్రధానా ఏవ స్యుః. తే చ సూర్యోపలక్షితేన ఊత్తరాయణేన ప్రక్షిణ
కర్షణస్సంతః సత్యలోకాదా యావత్సంసారస్థాయినం హిరణ్య
గర్భాఖ్యమమృతపురుషం యాంతి సర్వస్తా త్సంసారా ద్విరక్తస్య తు
పరవిద్యాయా మధికారః.

యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి తత్ పరస్యాః
బ్రహ్మవిద్యాయాః విషయ ఉచ్యతే. నానాదేహోపాధిభేద మనుషిధి
యమానత్వా ద్వివిధా భావాః జీవాః ఆకాశా ఇవ ఘటాదిపరి
చ్ఛిన్నాః ఉపాధిభేద మనుభవంతి. దేహోపాధినిమిత్తమేవ ఆక్షర
స్యాపి జీవోత్పత్తిప్రళయనిమిత్తత్వం. పరతః ఆక్షరాత్ యత్పరం
సర్వోపాధిభేదవర్జితం ఆక్షరస్వైవ స్వరూపం ఆకాశస్వేన సర్వమూర్తి
వర్జితం నేతి నేతీత్యాదివిశేషవిశేషణమమూర్తమితి వివక్షితమ్.
పరవిద్యావిషయం నిర్విశేష మమూర్తమేవ సత్యం పురుషం సుఖా
ధిగమాయ సవిశేషం వక్త్రీ శ్రుతిః. యస్యాగ్నిర్హృద్ధా, చక్షుషీ చంద్ర
సూర్యౌ, స సర్వభూతానా మంతరాత్తా త్రైలోక్యదేహోపాధి
ప్రథమశరీరీ విష్ణు రనంతః. స హి సర్వకరణాత్తా విజ్ఞాతా, సర్వం
తస్మాదుత్పన్నమితి విస్తృతమ్. అరూపం సదక్షరం కేన ప్రకారేణ
విజ్ఞేయ మితి విచారితమ్. తస్మిన్మక్షరే చేతస్సమాధాన ముప
దిష్టమ్. ప్రణవో ధను శ్శూరో హ్యత్రేత్యాదివా ప్రణవోపాస
నయా దేహ్యాద్యనాత్మప్రత్యయతిరస్కరణేన ఆక్షరై కాత్మత్వం
ఫలమాపాదయే దిక్త్యుక్తమ్. ఆక్షరస్వైవ దుర్లక్ష్యత్వాత్. ఘనఘన
ర్వచనం సౌలక్ష్యం. ప్రత్యక్షస్వరూపం జ్ఞాత్వా అన్యా వాచో విమం
చభేత్కృషదిష్టమ్. హృత్పుండరీకమధ్యస్థాకాశే ప్రతిష్ఠిత ఇతి ఆత్మో
పాసనోపదిష్టా. స హ్యత్తా మనోవృత్తిభి ర్విభావ్యత ఇతి మనోమయః.
కారణాత్తనా పరం, కార్యాత్తనా అపరం చేతి పరాపరే తస్మిన్ సాక్షా

దహమస్తీతి దృష్ట్వా సంసరణోచ్ఛేదాన్తుక్తిరుక్తా. ఉక్తస్యైవాథస్య సుక్షేపాభిధాయకా ఉత్తరే మన్తాః.

అథోక్తపారమార్థికాద్వైతావధారణార్థం సత్యాదిసాధనానాం వక్తవ్యతయా వ్యావహారికం ద్వైత ముపన్యస్తమ్. సుపణ్ణా పక్షిణా విప అవిద్యాకర్తవాసనాశ్రయలింగోపాధికా ఆత్మేశ్వరౌ సర్వప్రాణి ఫలాశ్రయం అవ్యక్తమూలప్రభవం తేత్రసంజ్ఞక మశ్వత్థపృక్షమా శ్రితా వితి కల్ప్యతే. తయో రేకః తేత్రజ్ఞః కర్మఫల ముపభుక్త్యేన్వావివేకతః. ఇతర ఈశ్వరః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః సత్త్వోపాధిః కర్మఫలం నోపభుక్త్యే. రాజపద్ధర్మనమాత్రేణ ప్రేరణో దృశ్యతే. యథోక్తేశరీరే పురుషో భోక్తా జీవః సముద్రే నిమగ్నో భారాక్రాంతాలాబురివ రాగాదినా దేహాత్మభావ మాపన్నః సంసరతి. అనీశయా అనాదిభేదవాస నయా ముహ్యమానః కేనచిత్పరమకారుణికేన దర్శితయోగమార్గః యదా ఆసంసారిణ మిశం అయ మహమస్తీతి పశ్యతి తదా వీతశోగో భవతి. అన్యోఽపి మంత్రః ఇమమేవాథమాహ సవిస్తరమ్. ఏవం బ్రహ్మ దర్శివిద్వాన్ తేత్రజ్ఞః పరమం సామ్య మద్యయలక్షణం ప్రతిపద్యతేవచం సర్వభూతస్థ మాత్మానం య స్సాక్షాదాత్మభావేన అయ మహ మస్తీతి విద్వాన్ ఆత్మనోఽనన్యన్న పశ్యతి. అతో నాతివదతి. ఆత్మకీడః ఆత్మరతిః వైరాగ్యాదిక్రియావాన్ జ్ఞానధ్యానాదిక్రియావాంశ్చ సన్యాసీ జీవ స్సుకో బ్రహ్మవిదాం పరిష్టో భవతి, సత్మాదీని భిక్షోః సమ్యక్జ్ఞానసహకారీణిసాధనా నీతి విహితాని. సత్యసాధనస్తుత్యర్థోఽర్థవాద శోఽప్యక్తః. పునరప్యసాధారణోఽప్యసాధారణం తదుపలబ్ధిసాధన ముక్తమ్. ఏవ ముక్తలక్షణం సర్వాత్మాసమాత్మత్వేన ప్రతిపన్నః లోగో మహ్య మన్యస్తై వా భవేదితి సంకల్పయతి తం తం లోకం ప్రాప్నోతి తాం స్తాంశ్చ కామాన్. విభూతిమిచ్ఛుః ఆత్మజ్ఞానేన విశుద్ధాంతఃకరణ మర్చయేదిత్యుక్తమ్. ముముక్షోః కామత్యాగ ఏవ ప్రధానమ్. సర్వలాభా త్పరమాత్మలాభః. నాసా ప్రవచనాదినా లభ్యః. కిన్తు పరమాత్మాస్తీత్యభేదానుసంధానేన వరణేన లభ్యః. బహిర్ముఖేన తు శతశోఽపి శ్రవణాదాక్రియామాణే న లభ్యతే. ఏవం యో విద్వా స్సృణోతే తస్య ప్రాప్తు మిచ్ఛోః ఏష ఆత్మా ఆవిద్యాసంఘన్నాం స్వాం పరాం తనూం స్వాత్మ

తత్త్వప్రకాశయాచార్యవరణసాధనాని సన్న్యాససహితాని బలా
ప్రమాదతపాని. ఏవం బ్రహ్మవిదః సర్వమేవావిశంతి భిన్నఘటాకాశ
వత్ అవిద్యాకృతోపాధిపరిచ్ఛేదం జహతి. వేదాంతవిజ్ఞానేన పరమార్థ
నిశ్చయవంతః శుద్ధసత్త్వా సున్నాస్యః బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తాఖ్యసం
సారావసానకాలే పరామృతాః జీవంత ఏవ బ్రహ్మభూతాః నిర్వృతి ముప
యంతి. “శకునీనా మివాకాశే జలే వారిచరస్యచ, పదం యథా నదృశ్యేత
తథా జ్ఞానవిదాం గతిః.” అపిచ అవిద్యాదిసంసారబంధాపనయనమేవ
మోక్ష మిచ్ఛంతి బ్రహ్మవిదః, నతు కార్యభూతమ్. మోక్షకాలే దేహ
రంభకాః ప్రాణాదికలాః స్వం స్వం కారణం గతా భవంతి. పంచదశక
లాసు లీనాసు విజ్ఞానమయ శ్చిత్తా ఉపాధ్యవనయే సతి బ్రహ్మణ్యాకాశ
కల్పే వీక్షీభూతః అవశేషతాం గచ్ఛతి. జలాధారావనయ ఇవ సూర్యా
దిప్రతిబింబం సూర్యే. ఘటావ్యవసయనాత్ ఘటాద్యాకాశ ఇవాకాశే
ఏవం బ్రహ్మవిద్యుష్టైవభవతీతి “సర్వవీక్షీభవంతీ”తి శ్రుత్యుక్తమ్. సముద్రే
అస్తంగతా నద్యితి వేత్త్యాది దృష్టాంతః. ‘బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవభవతీత్య
భేదనిర్ధారణమ్.

ఇతి ముండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౬. మాండూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణే మాండూక్యోపనిషత్ ప్రణవార్థరహస్యం బోధయతి.
శ్రీగౌడపాదాచార్యస్య నారాయణప్రసాదతః ప్రతిపన్నాః మాండూ
క్యోపనిషదర్థావిష్కరణపరాః శ్లోకాశ్చ. ఉపనిషదః. వ్యాఖ్యాతాశ్చ
భాష్యకారైః. తేషు శ్రీవైష్ణవశ్రీనతానంకమిత్రైః ఏకోనత్రింశచ్ఛ్లోకాః
మాండూక్యోపనిషత్తేన వ్యాఖ్యాతాః. రంగరామానుజీయవ్యాఖ్యానే
తు గౌడపాదీయా ఇతిన వ్యాఖ్యాతాః. ద్వైతీభి రానందతీర్థాచార్యైస్తు
కేచన శ్లోకాః ఉపనిషదిత్యేవ వ్యాఖ్యాతాః. అత్ర చ ప్రకరణచతుష్ట
యమ్. వేదాంతసారసంగ్రహభూత మిదం ప్రకరణచతుష్టయం ఓ మిత్యే
తదక్షరమిత్యాది. రోగార్తస్య రోగనివృత్తై స్వస్థతేవ సాంసారికదుఃఖార్త
స్యాత్తనః ద్వైతప్రపంచోపశమే స్వస్థతా నామూద్వైతభావః ప్రయో

జుమ్. ద్వైతప్రపంచస్య అవిద్యాకృతత్వాత్. విద్యయా తదుపశమః
స్యాత్ ఇతి బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశనార్థా ఉపనిషత్. తత్ర తావత్ ఓంకార
నిష్క్రయాయ ఆగమప్రధానం ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయభూతం ప్రథమ
ప్రకరణము క్తమ్. సర్వవికల్పోపరమే రజ్జుతత్త్వప్రతిపత్తివత్ ద్వైతప్ర
పంచోపశమే అద్వైతప్రతిపత్తిర్యస్య భవతి తస్య ద్వైతం వితథమితి
ద్వితీయం ప్రకరణమ్. తథా అద్వైతస్యాపి వైతభ్యప్రసంగస్తాప్తా
యక్తిభిస్తథాత్వదర్శనాయ తృతీయం ప్రకరణమ్. అద్వైతస్య తథా
త్వప్రతిపత్తివిరుద్ధా వైదికవాదనిరాకరణాయ చతుర్థం ప్రకరణ మితి.

తత్రాదౌ ఓంకారనిష్క్రయస్య ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయత్వం
ప్రతిపాదితమ్. తతః అభిధానాభిధేయయోః ఏకత్వేఽపి అభిధానస్తా
ధాన్యేన నిర్దేశః కృతః. ఓమిత్యేతదక్షరమిదం సర్వమిత్యాదినా.
ఓంకారస్య చతుష్పాత్వ్యం వివృతమ్. విశ్వత్రైజసస్తాజ్ఞతురీయా. ఆకా
రోకారమకారార్థమాత్రాః చత్వారః పాదాః. తత్తదవస్థాస్వరూపా
దికం వివృతమ్. జాగరితావస్థాయామేవ విశ్వాదీనాం త్రయాణా
మనుభవప్రదర్శనార్థో దక్షిణాక్షీతి శ్లోకః. “పంథ్యాపుత్రోన తత్త్వేన
మాయయా వాఽపి జాయతే” ఇతివత్ నాసతాం ప్రభవః. కిన్తు, అనా
ద్యవిద్యయా వ్యావహారికసతామేవ విశ్వత్రైజసస్తాజ్ఞభేదానాం
ప్రభవః, సృష్టిచింతకానామేవ సృష్టివికల్పాః. స్వప్నమాయాసరూ
పాయాం నిష్ప్రియోజనాయాం సృష్టౌ ముముక్షూణామనాదరః, ఇచ్ఛా
మాత్రం సృష్టిః, కాలాత్సృష్టిః, భోగార్థం సృష్టిః, క్రీడాార్థం సృష్టిః,
విభూతిసృష్టిః, స్వభావసృష్టిః ఇత్యాదయో వికల్పాః సృష్టౌ తత్త
ద్వాదిభిః శ్చింత్యంతే. నాంతఃప్రజ్ఞమిత్యాదినా సర్వశబ్దప్రవృత్తినిమి
త్తశూన్యత్వాత్తస్య శబ్దానభిధేయత్వ మితి విశేషప్రతిషేధేనైవ
తురీయం నిర్దిష్టమ్. అథ్యాసాధిష్ఠానత్వేన సత్యత్వాత్ న శూన్యం.
భేదవికల్పరహితత్వాదద్వైతం. ప్రతీయమానపాదత్రయరూప

వైలక్షణ్యాచ్చతుర్థం పాదం మన్యంతే. స ఆత్మా తత్త్వమస్యాదివా
క్యార్థః విజ్ఞేయః. జ్ఞాతే ద్వైతాభావః. ప్రజ్ఞత్రైజసవిశ్వలక్షణానాం
స్వదుఃఖానాం నివృత్తేరీశానస్తురీయ ఆత్మా, తుర్యయాత్మాత్వ్య వధా
రణార్థం విశ్వాదీనాం సామాన్యవిశేషభావా నిరూపితాః. నిమిత్తాంతర

ప్రాప్తశంకాశ్చ నివారితాః, కదా తురీయే నిశ్చితో భవతీత్యపి విచారితమ్. త్రైకాలికాబాధ్య మద్వైతం సత్యం ప్రపంచనివృత్త్యా చేత్పృతిబుధ్యతే, అనివృత్తే ప్రపంచే కథ మద్వైతసిద్ధి రిత్యాశంక్య మాయామాత్ర మిదం ద్వైతం నస్తుతో నాస్తీతి సమాహితమ్. ఓంకారః పాదశః ప్రవిభజ్యమానః మాత్రామధికృత్య వర్తత ఇత్యధిమాత్రమ్. మాత్రాశ్చ అకార ఉకారో మకారఇతి. తత్ర విశేషనియమః కృతః. ప్రపంచోపశమః అద్వైత శ్శివః చతుర్థః పాదః. సర్వసోఽప్యత్తిస్థితిప్రశియాః రజ్జుసప్తమృగతృష్ణికాస్వప్నాదివదుత్పద్యమానాః మాయావిదః పరమేశ్వరా ద్భాసంతే. మాయావిస్థానీయం ప్రణవమాత్రానం జ్ఞాత్వా తదాత్మభావం పశ్యతి సర్వద్వైతోపశమత్వాత్ శివః యథా వ్యాఖ్యాత ఓంకారో యేన విదితః సతత్త్వస్య మననాస్తునిః నేతరః శాస్త్రవిదపి. ఇత్యాగమప్రకరణం ప్రథమమ్.

ఏకమేవా ద్వితీయమిత్యాదిశ్రుతిభ్యః జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యత ఇత్కుక్తం సంవాది స్యాత్. తతోపపత్త్యాపి ద్వైతస్య వైతభ్య మవధారయితుం ద్వితీయప్రకరణ మారభ్యమ్. వితథస్య భావోవైతభ్యంఽసత్యత్వమ్. స్వప్నే సర్వేషాం బాహ్యనా మాధ్యాత్మికానాంచ భావపదాగ్ధానాం ప్రమాణమశలాః వైతభ్యమాహుః. వైతభ్యే హేతుశ్చ అల్పపరిమాణశరీరమధ్యే పర్యతహస్త్యాదయో సహాభావా ఉపలభ్యంతే. న బహిశ్శరీరాత్. తస్మా తే వితథా భవేతు మర్హంతీతి. స్వప్నకృతదేశాంతరగమనం ప్రతిబోధానంతరం తస్మిన్ దేశే న విద్యత ఇతి విరుధ్యతే. ఏవమాదికాః అనుభావికయుక్తయః బహుశః ప్రదర్శితాః. స్వప్నదృష్టాంతస్య ఆపూర్వత్వాశంకాం నిరాకృత్య జాగ్రద్దృశానాం పునః స్వప్నతుల్యత్వం ప్రపంచితమ్. ఆత్మా స్వమాత్మానం స మాయయా స్వస్తిన్నేవ నానాకారం కల్పయతి. రజ్జ్వదావివ సర్పాదీన్ స్వయమేవ చ తాన్ బుధ్యతే భేదాన్. తద్యదేవేతి వేదాంతనిశ్చయః. నానోఽతోఽస్తి జ్ఞాతేత్వాదిశ్రుతీనాం సాధనాంతరాభావాత్ స్వయమేవకర్తృకరణం చేతి యుక్తేః స్వాజ్ఞానానుభవస్య చ దర్శనాత్ స్వప్నవచ్చితిపరికల్పితం సర్వమ్. మనోవాసనామాత్రాభివ్యక్తానాం భావానాం యద్య ప్యంతరవ్యక్తత్వం, స్ఫుటత్వం వా బహిశ్చక్షురాదీంద్రియాణాం,

సాసౌ భేదానా మస్తిత్యకృతో విశేషః, స్వప్నేఽపి తథా దర్శనాత్. కిం
త్వింద్రియాంతరకృత ఏవ. అతో జాగ్రద్భావా అపి స్వప్నభావా ఇవ
కల్పితా ఇతి సిద్ధమ్. సర్వకల్పనామూలం జీవకల్పనేత్యుక్తమ్. ఏకస్యైవ
ఆత్మనః మాయయా బహుత్వవదాభాసః, ద్వైతస్య యుక్తిభి రుక్త
మసత్యత్వం వేదాంతప్రమాణై రేవావగతమ్. సర్వోఽయం లోకో
వైడిశ్యవ్యవహారః అవిద్యావిషయ ఏవ, ప్రమాణయుక్తిభ్యాం ద్వైత
మిథ్యాత్వప్రసాధనేన అద్వైతమేవ పారమార్థికమితి నిర్ధారితమ్. విది
తరాగైరిత్యాదినా సర్వాసర్థప్రశమన మద్వైతమేవ శివ మథయమితి
స్తూయతే ఇతి వైతధ్యప్రకరణం ద్వితీయమ్.

ఓంకారనిష్ఠయే ప్రపంచోపశమ శ్చివోఽద్వైత ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం.
తత్ర ద్వైతాభావస్తు వైతధ్యప్రకరణేన స్వప్నమాయాగంధఽన్వగరాది
దృష్టాంతైః దృశ్యత్వాదిభిః అంతవత్త్వాదిభి ర్హేతుభి స్తర్కేణ చ ప్రతి
పాదితః, అద్వైతం కిమాగమమార్తేణ ప్రతిపత్తవ్యం. ఆహోస్వి
త్తర్కేణాపీత్యాశంక్య శక్యతే తర్కేణాపి జ్ఞాతుమితి అద్వైతప్ర
కరణమారంభమ్. “ఆత్మా హ్యకాశఃజీవై ర్ఘటాకాశై రివోదితః,
ఘటాదివచ్చ సంఘాతైః జాతా వేతన్నిదర్శనమ్” ఇత్యాదిబహుభిర్దృ
ష్టాంతై ర్హేతుభి స్తర్కైశ్చ అద్వైతం సాధితమ్. “నాకాశస్య ఘటా
కాశో వికారావయవౌ యథా. నై వాత్మన స్సదా జీవోవికారావయవౌ
తథా” ఇత్యాదిగ్రంథేన అప్రయోజకశంకా ప్రతికూలతర్కప్రతిషేధః
అనుకూలతర్కశ్చ ప్రదర్శితః, శ్రుత్యాపి జీవపరమాత్మనోః పృథక్త్వం
కర్తృకాణ్డే బహుళః ప్రపంచితం. క్వచిజ్ఞానకాండేఽపి. ఆత్మైకత్వంతు జ్ఞాన
కాండై కావధార్యమ్. వాక్యవిరోధే కథం సామంజస్య మిత్యాశంక్య
సర్వాభి రుపనిషద్భిః నిర్ణయకైర్నహావైశ్చ ర్బహుభి ర్దృష్టాంతై
రదుష్టైర్హేతుభి రనుకూలై స్తర్కైశ్చ శ్రుత్యనుగృహీతైః స్యానుభూత్యా
చ అద్వైతమేవ సాధ్యత ఇతి బహు ప్రపంచితమ్. ద్వైతేన అద్వైతం న
విరుధ్యత ఇత్యపి సాధితమ్. అద్వైతస్య పరమార్థసతః అవిద్యకేన
ద్వైతేన న బాధః. నిర్విశేషస్యాత్మనః దుర్బోధ్యత్వాత్. ఉపాయాం
తర్కేణ తద్వైత ప్రతిపాదయిషయా యద్యద్వాన్విఖ్యాతం తత్సర్వం

శ్రుతి ర్నిహన్నతే. అసతో భావస్య మాయయా తత్త్వతోవా న కథం
చన జన్త యుజ్యతే. అదృష్టత్వాత్. సహి వంధ్యాపుత్రో మాయయా
తత్త్వతోవా జాయతే, తస్మా దసద్వాదః దూరత ఏ వాత్రానుపపన్నః.
ప్రచారభేదే హేతు రుక్తః. మోక్షాభ్యా శాంతి ర్మనోనిగ్రహాయ
త్రైవం, సర్వోపనిష మనోనిగ్రహానిః మృల్లాహాదివత్సృష్టి రుపాసనా.-
ఇతి తృతీయమదై వ్యత ప్రకరణమ్. 3

ఆగమార్థస్య శుద్ధాదై వ్యతదర్శనస్య ప్రతిపక్షభూతాః కేవల
యాక్తికాః అదై వ్యతాభాసా వైనాశికాః స్వమతేన భ్రామయంతి లోకమ్.
అనోన్యన్యవిరుద్ధతయా తస్య ఆసమ్యద్గర్భతత్వం ప్రదర్శ్య తత్ప్రతిషేధేన
బౌపనిషదస్యాదై వ్యతదర్శనస్య సిద్ధి రుపసంహర్తవ్యా, అతః ఆలాత
శాంత్యాఖ్యం ప్రకరణ మారబ్ధమ్. కథం దై వ్యతిన ఏవ పరస్పరం విరు
ద్ధ్యంత ఇతి చెత్, సత్కారణవాదినః కేవత్ సాంఖ్యాః, అసత్కారణ
వాదినోఽనేన్య, ప్రాజ్ఞాభిమానినో వైశేషికవై యాయికాదయః విరుద్ధై
ర్థైర్వివదంతే. వివాదరహితం తు పరమార్థదర్శనం; త్రైస్తై రుక్తాభి
రేన యుక్తిభిః తత్తన్తతానేన్య ఖండితాని. బీజాంకురాభ్యో దృష్టాంత
ఇత్యాదిగ్రంథేన బీజాంకురయోరివ హేతుఫలయోః అనోన్యన్యం
కార్యకారణభావాభ్యుపగమాత్ నానోన్యన్యాశ్రయత్వం. ఏవం
రీత్యా ఇతరాక్షేపా నిరాకృతాః. “నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వమిష్యతే భూత
దర్శనాత్” ఇత్యుక్తోఽపి ప్రపంచితః. “ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాత్”
ఇత్యాదిగ్రంథేన స్వప్నజాగరితయోః కార్యకారణభావేఽపి అత్యంతవై
షమ్యా న్న మిథ్యాత్వ మిత్యాశంకా పరిహృతా. వ్యవహారదృష్ట్యా
కార్యకారణత్వం స్వప్నజాగరితయో రుక్తమ్. తత్త్వదృష్ట్యా తు అప్ర
సిద్ధమేవేతి సాధితమ్. “జాత్యాభాసం చలాభాస”మితి శ్లోకేన పరమార్థ
సదృశ్తు సూచితమ్. చిత్తవై తేన్య అనోన్యన్యకృత్వే ఇత్యనోన్యన్యాశ్రయః
పరిహృతః. దృశ్యదర్శనయో స్వరూపే ప్రమాణాభావాత్, ద్రష్టు
త్వోపలక్షితః కేవలమాత్మాఽవశిష్యతే, “అస్తి నా స్త్యస్తి నా స్తీతి నాస్తి
నాస్తీతి వా”పునః ఇత్యాదిగ్రంథేన సూక్ష్మవివయా అపి ఖండితానాం
గ్రహః భగవతః పరమార్తేన ఆవరణావవ. క్షిమతమూఢజనబుద్ధిక్షణాః

ఇత్యేవమర్థః. ప్రదర్శితః. ఏవం అన్యదర్శనాథానాం తద్యుక్తిభిరేవ
మిథ్యాత్వం బహుధా ప్రపంచితమ్. ఇత్యలాతశాంత్యాఖ్యం చతుర్థం
ప్రకరణమ్.

ఇతి మాందూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౨. తైత్తిరీయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

పూర్వకాండే కర్త ప్రతిపాదిత ముపాత్తదురితక్షయార్థం
కామ స్త్ర ప్రవర్తకః. ఆప్తకామానాం కామాభావా న్న తత్ర ప్ర
వృత్తిః; యే చాత్త కామాః త ఏవాప్తకామాః; ఆత్తస్యవస్థానాత్ ;
ఆత్తాచ బ్రహ్మ. తద్విజ్ఞానా దవిద్యానివృత్తౌ స్వాత్మస్యవస్థానం మోక్షః.
అతో బ్రహ్మవిద్యాగ్లోపనిషదాభ్యతే. తదన్తర్థత్వా ద్దగ్రింకోఽ ప్యుప
పనిషదితి.

కృష్ణయజుర్వేదే తైత్తిరీయోపనిషత్సు శిక్షావల్లీ ఆనందవల్లీ
భృగువల్లీతి త్రయోభాగాః. శిక్షావల్ల్యాః శం నో మిత్ర ఇతి శాంతిః; ఆనంద
వల్ల్యాః సహ నావవత్సరితి శాంతిః; భృగువల్ల్యా అపి తథా. తత్ర శం నో
మిత్ర ఇతి శాంతా ప్రాణవృత్తేః హ్న శ్వాభిమానిదేవతాత్తా మిత్రః.
ఆపానవృత్తేః రాత్రే శ్వాభిమానీ వరుణః; చక్షుష్యాదిత్యే చాభిమా
న్యర్యమా; బలే ఇంద్రః; వాచి బుధౌ చ బృహస్పతిః పాదయో రభి
మానీ విష్ణుః; ఏవమాద్యా ఆధ్యాత్మదేవతాః. శం నో భవత్సరితి సర్వ
త్రానుషంగః. నమో బ్రహ్మణ ఇతి ఋరోక్షేణ, నమస్తే వాయో ఇతి ప్రత్య
క్షేణ చ వస్తునిర్దేశః. సూత్రాత్పరూపేణ వాయుః ఋరోక్షః; ఆధ్యాత్మిక
ప్రాణవాయురూపేణ శరీరాదే ర్భృంహణాత్ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యత్యేన చా
ఋరోక్షః. యథా కశ్చిద్రాజదిదృక్షుః రాజ్ఞో దౌవారిక మభిముఖీకర్తుం
త్వమేవ రాజేతి స్తౌతి తథా హర్షస్య బ్రహ్మణః ద్వారపాలః ప్రాణః
హర్షబ్రహ్మదిదృక్షుణా మునుక్షుణా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసీ త్వా
మేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మపదిష్యామితి స్తూయతే. విద్యాసంయోజనేన
మా మవతు; వక్తృత్వసామర్థ్యసంయోజనేన ఆచార్య మవత్సరితి

ప్రాథమికం. పునర్వచన మాదరాధం. శాంతే స్త్రిర్వచనం తాపత్రయప్రశ
మనార్థమ్.

అర్థజ్ఞానప్రధానత్వా దుపనిషదః గ్రంథపాఠే యత్సోప
మో మాభూదితి శీఘ్రాధ్యాయ ఆరబ్ధః. సహనాయశ ఇత్యాదినా శిష్యః
ప్రాథమ్యే. సంహితావిషయం దర్శన ముపనిషత్ ; అధికరణం జ్ఞాన
విషయః, అధిలోకం దర్శనం; సంహితాయాః పూర్వవర్ణితే పృథివీదృష్టిః
కర్తవ్యా; ఉత్తరవర్ణితే ద్వారితీ దృష్టిః సంధి రంతరిక్షలోకః, సంధా
నం వాయుః ఇత్యధిలోకదర్శనం; ఏవ ముపాసనాని ప్రతిపాదితాని.
సంధీయతే ప్రజయా పశుభిరితి ఫల ముక్తమ్; మేధాకామస్య శ్రీకామ
స్య చ తత్ప్రాప్తిపాదనం జఃహోమా వుచ్యతే. ఋషభశబ్దే ఓంకా
రో హ్యత్రోపాస్యః. ఆనంద్రం వ్యాహృత్యాత్మనో బ్రహ్మణః అంతరు
పాసనం స్వారాజ్యఫలం ప్రస్తూయతే. ౧. హిరణ్యగర్భస్య వ్యాహృ
త్యాత్మనః బ్రహ్మణోఽంగాని అన్యాయేన ఇత్యుక్తమ్. తస్య సాక్షా
దుపలభ్యర్థం విష్ణో స్సాలగ్రామ ఇవ హృదయాకాశస్థాన ముపాసనార్థ
ముచ్యతే. తత్రోపాస్యమానం బ్రహ్మ మనోమయత్వాదిధర్మవిశిష్టం
సాక్షా దుపలభ్యతే పాణావామలకమివ, మార్గశ్చ సర్వాత్మభావప్రతి
పత్తయేవ క్తవ్య ఇతి పస్తానువాక ఆరబ్ధః. ౬. ప్రాణాపత్యాత్మభావాయ
వ్యాహృత్యాత్మకస్య బ్రహ్మణః పృథివ్యాదిపాక్షస్వరూపేణోపా
స్యత్వ ముక్తమ్. ౭. విష్ణోః ప్రతిమేవ బ్రహ్మణః పరిస్థాపకస్యచా
లంబన మోంకారః ; సర్వోపాసనాంగభూతస్య ఓంకారస్యోపాసనం
విహితమ్. ౮. విజ్ఞానాదేవ ఆప్నోతి స్వారాజ్య మిత్యుక్తత్యాత్. శ్రోతస్సార్థానాం కర్తృణాం అన్తఃకర్మ మాభూదితి ప్రదర్శనార్థం 'ఋతం
చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే' చేత్యాద్యపన్యాసః సత్యతపస్సాన్విధ్యాయప్ర
వచనానాం ఘనస్రగ్హణ మాదరాధమ్. ౯. ఆహం వృక్షస్యేతి మస్త్ర
జః విద్యోత్పత్త్యర్థః. ఏవం శ్రోతస్సార్థనిత్యకర్తయుక్తస్య సిద్ధామస్య
బ్రహ్మజ్ఞానో ఆర్హణి. దర్శనాని ప్రాదుర్భవ స్తీత్యాశయః. ౧౦. వేద
మనూచ్యాచార్యోఽంతేవాసిన మనుశాస్త్రీతి అనుశాసనశ్రుతేః పురుష
సంస్కారాత్కత్యాత్, తత్సంస్కృతస్య ఆత్మజ్ఞాన మంజునై వోపజా
యతే. విద్యాం ప్రత్యుపాయధూతాని కర్తాణి ఉపాయే చాధికో

యత్నుః కర్తవ్యః. అహింసా బ్రహ్మచర్యాదీని విద్యాం ప్రత్యుపకారకాణి శ్రవణమననదిధ్యాసనాదీని సామోదేవ కారణాని; అత స్సిద్ధాన్తాశ్చ మాంతరాణి; సర్వేషాం చ విద్యాయా మధికారోఽస్తి పరంచశ్రేయః కేవలవిద్యాయాః. ౧౧.

ఇతి శిక్షాపీఠప్రథమాధ్యాయః.

ఆనందవల్లభశ్చ ద్వితీయాధ్యాయతాత్పర్యవిషయాన్తసంగ్రహః.

అతీతవిద్యాప్రాప్త్యుపసగ్గప్రశమనార్థా శం నో మిత్ర ఇతి శాంతిః. వక్ష్యమాణ బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యుపసగ్గప్రశమనార్థా సహ నావవత్స్వితి శాంతిః. విద్యాగ్రహణనిమిత్తం శిష్యస్యాచార్యస్య వా ప్రామాదికో విద్వేష స్సాన్యదితి తచ్చమనాయేయమాశీః. కర్తృభి రవిరుద్ధా న్యుపాసనాన్యక్తాని. అంతస్సోపాధిక మాత్మదర్శనం చోపదిష్టం. తావతా నాత్యంతిశస్సంసారబీజస్సోపమద్వః. అతః సర్వోపద్రవబీజస్యాజ్ఞానస్య నివృత్త్యర్థం నిరుపాధికాత్మదర్శనార్థంచ బ్రహ్మవిదాపన్నీతి పర మిత్యారంభః. సత్యం జ్ఞాన మనంత మితి బ్రహ్మణః స్వరూపలక్షణమ్, జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృపదార్థాః భోగాపవర్గా చ యస్యాం గూఢాః సా బుద్ధిరుహా పరమే వ్యోమని అవ్యాకృతాకాశే నిహిత మంతర్హితం బ్రహ్మ. హార్దం విజ్ఞానాంగత్వేన వ్యోమ వివక్షితం. గుహానిహిత బ్రహ్మ విజానన్ సర్వా న్కామాన్ బ్రహ్మణా బ్రహ్మస్వరూపేణైవ సహాన్నతే. ఏకయైవోపలభ్యా యుగపదుపభుజ్జ్నే. ఆనంత్యం చ దేశతః కాలతో. వస్తుతశ్చ అపరిచ్ఛిన్నత్వం. పరిచ్ఛేదాభావశ్చఅధికరణాత్మక ఇతి నాన్యః. దేశతః పరిచ్ఛిన్న మాకాశం కాలతః పరిచ్ఛిన్నం. కార్యమాత్రం వస్తుతః పరిచ్ఛిన్నోభిన్న శ్చాపివాస్తవికః. త్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యంబ్రహ్మైవ. వాచారంభణశ్చ త్యా కారణవ్యతిరేకేణ కార్యం నాస్తీతి సర్వాధిష్ఠానం బ్రహ్మైవ సత్యమ్. స్వయంప్రకాశత్వా జ్ఞానం. అతస్స్వరూపా ద్బ్రహ్మణః. పురుష శ్చాన్నరసమయ శ్చిరఃపాణ్యాద్యాకృతిమాన్ పురుష ఏవ హి శక్తత్వా దర్థిత్వాచ్చ కర్తజ్ఞానయోగధిక్రియతే. సహి పురుష ఇహ విద్యయా అంతరతమం బ్రహ్మ సంక్రామయితు

మిష్టః. తస్య చ బాహ్యకారవిశేషేష్యనాత్తసు ఆత్మభావితా బుద్ధిః
అలంబనం వినా నిర్విశేషం ప్రత్యగాత్మానం వేత్తు మర్హతి. అతః దృ
ష్టశరీరాత్తసామ్యకల్పనయా శాఖాగ్రచన్ద్రనిదర్శనవత్ అంతర్ముఖీకర్తుం
తస్యేదమేవ శిర ఇత్యాద్యుపాసనా ఉపదిష్టాః. అన్నమయాత్మప్రకా
శక ఏషశ్లోకోనామ మంత్రః. ౧. ప్రాణమయాత్మవిషయే ద్వితీయః
శ్లోకః. ౨. మనోమయాత్మప్రకాశక స్తృతీయః. ౩. విజ్ఞానమయాత్మప్రకా
శక శ్చతుర్థః. ౪. ఆనందమయాత్మప్రకాశకః పంచమః.

యస్య తస్య జ్ఞానాంతలక్షణస్య బ్రహ్మణః ప్రతిపత్త్యర్థః పంచా
న్నమయాదిశా ఉపస్యన్తాః యే నైవ చ తే సర్వే ఆత్మవస్తవః తద్బ్రహ్మ
పుచ్చం ప్రతిష్ఠా. అవిద్యాపరికల్పిత ద్వైతస్యావసానభూత మద్వైతం
బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠా-పుచ్చమ్. ౫. సర్వాంతరతమాత్మాస్తిత్వప్రకాశకోఽపి
మత్తః కార్యద్వారేణ భవతీతి. ౬. అసద్వా ఇదమిత్యాదినా అవ్యా
కృతనామరూపవిశేషపరితరూపం అవ్యాకృతబ్రహ్మాక్తమ్. సర్వకార
ణత్వా త్వయంకర్తృ బ్రహ్మైవ సుకృతమ్. బాహ్యనన్దసాధనరహితా
అపి బ్రహ్మవిదః సిరీహః నానందాశ్చ దృశ్యంతే. బ్రహ్మైవ రస స్తేషామ్.
ప్రాణాదిసర్వచేష్టాః గుహానిహితాత్ సత్తాకాః. అతః, పరమాత్మైవానంద
యతి, అదృశ్యే ద్రష్టృశ్చవికారరహితే, అనాత్మే=అశరీరే, అనాథారే అ
భయంయథాతథా, ప్రతిష్ఠాం=ఆత్మభావం, లభతే. తదా స తస్మిన్ భయ
హేతో ర్ననాత్వస్యాభావాత్ స్వరూపప్రతిష్ఠో భవతి, ఆత్మని అల్ప
మన్తరం భేదం కురుతే చశ్యతి. భేదదర్శినః అవిదుషః భయం భవతి.
బ్రహ్మైవ తేషాం భయం తస్మాద్భేదదర్శీ విద్వాన్వ్యవస్థవిద్వానేవ. ౭.

రాజ్ఞో భృత్యా ఇవ వాతా దయో బ్రహ్మణో భయేన ప్రవర్తం
తే. భయకారణ మానందం బ్రహ్మ తస్య మీమాంసా=విచారణా. కిమా
న్ద్రోవిషయవిషయిసంబంధేన జనితః, లోకికానందవత్? అహోస్విత్
స్వాభావికః? ఇత్యేషా మీమాంసా. తత్ర లోకిక ఆనందో బాహ్యధ్యా
త్మికసాధనసంపత్తినిమిత్త ఉత్కృష్టః. స ఏష నిర్దిష్టో బ్రహ్మనందానుగమా
ర్థమ్. లోకికోఽప్యానందో బ్రహ్మనందస్యైవ వాంశ ఇవ యువాధ్యాయక ఇ
త్యాద్యాధ్యాత్మిక సాధనసంపన్నస్య చ సార్వభౌమస్య చ ఆనందో మాను
షః. తస్మా చ్చుతగుణోత్కృష్టో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః. ఏవం

పూర్వస్యాః పూర్వస్యా భూమేః ఉత్తరస్యా ముత్తరస్యాం భూమౌ ప్ర
సాదవిశేషతః శతగుణేన ఆనందోత్కర్ష ఉపపద్యతే. అకామహతత్వంతు
విషయోత్కర్షాపకరతః సుఖోత్కర్షాపకర్తాయ విశిష్యతే. అకామహ
తగ్రహణం తద్విశేషతః శతగుణసుఖోత్కర్షోపలభ్యే అకామహతత్వస్య
పరమానందప్రాప్తిసాధనత్వవిధానార్థం. స యశ్చాయం పురుషే, స గుహ
యాం నిహితఆత్మా, అకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్వా తదేవా
సుప్రవిష్టః (యశ్చాసావాదిత్యే) సః య సైన్యకదేశం బ్రహ్మాదీని భూతాని
సుఖార్థాః ణ్యుపజీవంతి స పరమానందః శ్రోత్రియప్రత్యక్షో నిర్దిష్ట ఆది
త్యే నిర్దిశ్యతే. ఉభయో రైక్య ముపదిష్టం. భిన్నప్రదేశస్థః టాకాశైక
త్వవత్, (అస్తా ల్లోకా త్వేత్య) నిరపేక్షో భూత్వా అన్నమయాదీ
స్పంచాప్యపస్కామతి = విషయజాతమన్నమయా త్పిండాత్తనః వ్య
తిరిక్తం న పశ్యతి-తత్త్వయం పశ్యతీత్యర్థః. సంక్రమణకర్తా పరస్తాన్నప్ర
విభక్తః; య ద్యన్యస్యాన్యత్ “తత్సృష్ట్వా తదేవాసుప్రావిశత్, అన్యోఽసా
వన్యోఽహమస్మీతి న స వేదయథాపశుః, ఏక మేవాన్వితీయం, తత్త్వమ
సి, తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అహం బ్రహ్మాస్మి, ప్రజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ”
ఇత్యాది శ్రుతివిరోధః యది హి విద్యావాక్ స్వాత్మసః అన్యన్న పశ్యతి,
తతః అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే; అన్యస్య అవిద్యాకల్పితత్వేన విద్యయా
అవస్తుత్పదర్శనోపపత్తిః. ఆనందమయస్యాత్మసంక్రమణం న ప్రాప్తిః. పా
రిశేష్యాత్. అన్నమయాద్యానందమయాంతాత్మవ్యతిరిక్తకర్తృత్వం
జ్ఞానమాత్రం చ సంక్రమణ ముపపద్యతే బ్రహ్మవిద్యైష్టావ భవతీత్యాది
శ్రుతిబలాత్, జ్ఞానేన సర్వగతస్యాత్మన స్సంక్రమణం, పరమార్థతః ని
ర్వికల్పే బ్రహ్మాణి న కశ్చిదపి వికల్ప ఉపపద్యతే. ఏవం క్రమేణ నిర్విక
ల్పమాత్మాన ముపసంక్రమ్య కుతశ్చ న న విభేతి; సర్వ స్యానందవల్లభస్థస్య
సంక్షేపతః ప్రకాశనాయ ఏష మంత్రో భవతి. ౮. (ఆనందం బ్రహ్మాణో
విద్యా) అభేదే షష్ఠీ. ఆనందరూపత్వా ద్బ్రహ్మణః ఆనందం బ్రహ్మే
త్యుక్తేశ్చ. మనసః బ్రహ్మవిజ్ఞానసాధనత్వాత్ తత్త బ్రహ్మత్వ మథ్యా
రోప్య మనోమయోదాహృతమంత్రః ‘న విభేతి కదాచ’నేతి స్తోతి; భయ
మాత్రం ప్రతిషిద్ధమేవ; ఇహ తు అదైత్యవిషయే న విభేతి కుతశ్చ
నేతిభయనిమిత్తమేవ ప్రతిషిద్ధ్యతే. (యవేనంవేద) యథోక్త మదైత్యతం

ఆనందం బ్రహ్మ వేద తస్మాత్తథావేన దృష్టే పుణ్యపాపే నిర్వీర్యే సతీ,
తాపకే, జన్తారంభకే చ నభవతః. సర్వాభ్యో విద్యాభ్యః పరం శ్రేయో
ఽస్యాం నిషణ్ణమ్.

ఇత్యానందకన్దివిషయార్థసంగ్రహః.

అథ భృగువల్లీతాత్పర్యవిషయసంగ్రహ ఉచ్యతే—ప్రాగానంద
వల్ల్యామేవ సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ ఆకాశాద్యన్నమయాంతం
కార్యం సృష్ట్యా తదేవానుప్రవిష్టమ్; యస్తా ద్విశేషవదివోపలభ్య
మానం, తస్తా త్సర్వకార్యవిలక్షణం అదృశ్యత్వాదిధర్మకమే వానందం
తదేవాహమితి విజానీయాత్. అనుప్రవేశస్య తదర్థత్వాత్. తస్యై
వం విజానతః శుభాశుభకర్తణీ జన్తారారంభకే న భవతః ఇత్యర్థో వివ
క్షితః. పరిసమాప్తా చ బ్రహ్మవిద్యా. అతఃపరం బ్రహ్మవిద్యాసాధనంతపో
వక్తవ్యం; అన్నరుయాదివిషయాణి చోపాసనాని ప్రాగోవోక్తానీతి.
అతః పూర్వవచ్చాంతిపాతపూర్వకం భృగువల్ల్యార్థతే. ఆఖ్యాయి
కా తు విద్యాస్తుతయే. వరుణపుత్రో భృగుః బ్రహ్మ జిజ్ఞాసుః పితర
ముపగతవాక్. స చ పితా విధివ దుపసన్నాయ తస్మై ప్రోవాచ అన్నం
శరీరం, తదభ్యంతరం ప్రాణం అనంతర ముపలభిసాధనాని చక్షుః శ్రోత్రం
మనో వాచ మిత్యేతాని బ్రహ్మోపలబ్ధౌ ద్వారా ఋక్తవాక్. బ్రహ్మణో
లక్షణం 'యతో వా ఇమా' నీత్యాదినా జగజ్జన్మాదికారణత్వం
తటస్థ మువాచ. ఉత్పత్తిస్థితిలయకాలేషు భూతసందోహో యదా
త్తతాం న జహతి తద్బ్రహ్మేతి నిష్క్రొష్ట ముపాస్య మువాచ. తపోవిశే
షప్రతిపత్తిస్తు సర్వసాధకతమత్వాత్ పిత్రానుపదిష్టమపి బ్రహ్మజ్ఞాన
సాధనత్వేన తః ప్రతిపేదే. భృగుః తచ్చ తః బాహ్యంతఃకరణసమా
ధానం "మనసశ్చేంద్రియాణాంచ య దై కాగ్ర్యం పరంతః; తజ్జ్యాయ
స్సర్వకర్తృభ్య స్సధర్మః పర ఉచ్యతే" ఇతి స్మృతే. ౧. తపసా అన్నం బ్ర
హ్మేతి విజ్ఞాయ తత్ర సంశయేన పునః పితరముపససార. అద్యతే భు
జ్యతే సర్వైరితి సర్వప్రతిపత్తిసాధారణం స్థూలదేహకారణభూతపంచ
కం విరాట్సుంజ్ఞకం అన్నశబ్దోచ్యతే. తస్య స్థూలభౌతికకారణ
త్వాత్, యతో వా ఇమానీతి లక్షణాస్య తత్ర యోజయితుం శక్య

త్వాత్ ; తద్బ్రహ్మేతి ప్రతిపన్నవాన్, విరాజ ఉత్పత్తిదర్శనాచ్ఛ్రితి
స్మృతిషు తత్త్ర లక్షణం సుసంపూర్ణం భవతీతి పునస్తపోఽతప్యత.
విచార్య తత్కారణం క్రియాశక్తివిశిష్టతయా ప్రాణశబ్దలక్ష్యం హిర
ణ్యగర్భం, సంకల్పాధ్యపసాయవిశిష్టయా చ మనోవిజ్ఞానశబ్దలక్ష్యం
బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ ; తత్త్రాపి లక్షణావ్యాప్తేః సర్వార్థితానందశబ్ద
వాచ్యతయా మాయావిశిష్టం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. విశిష్టస్య విశిష్టాంత
రాత్తత్వాదుపపత్తేః. కారణత్వోపలక్షితం విశుద్ధానందం బ్రహ్మేతి
విజ్ఞాతవా నిత్యర్థః. ఏవం తపసా విశుద్ధాయ ప్రాణాదిషు సాకలేయ బ్ర
హ్మలక్షణ మవశ్యేక శనైశ్చనై రనుప్రవిశ్య ఆంతరీతమ మానందం
బ్రహ్మ విజ్ఞాతవాం స్తపసైవ సాధనేన భృగుః. తస్మాద్బ్రహ్మజిజ్ఞాసునా
బాహ్యంతఃకరణసమాధానలక్షణం పరమం తపస్సాధనమనుష్ఠేయమితి
ప్రకరణార్థః. ఏవమన్యోఽపి తపసైవ సాధనేన అనేనైవ క్రమేణ అను
ప్రవిశ్య ఆనందం బ్రహ్మ వేద. సహృదయా కాశగుహాయాం పరమానందా
ద్వైతే ప్రతితిష్ఠతి. బ్రహ్మైవ భవతీత్యర్థః. అన్నవా నిత్యాదికం దృ
ష్టం చ ఫలమ్. అన్నైవ ద్వారభూతేన బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపాదనాత్
గురుమివ అన్నం స వింద్యాత్ ఇత్యా ద్యుక్తం. ౭. అనోపాసనప్రకా
రాః తద్బ్రహ్మేతి తత్ఫలాని చోక్తాని. ఇదానీం బ్రహ్మణ ఉపాసనప్ర
కార ఉచ్యతే. ఉపాత్త్యపరిరక్షణం ఔషుః. ఔషురూపేణ వాచి ప్రతిష్ఠి
తం బ్రహ్మేత్యుపాస్యం. అనుపాత్ర సోపాదానం యోగః. ప్రాణా
పానయో ర్బ్రహ్మ యోగక్షేమాత్తనా ప్రతిష్ఠితమిത്യుపాస్యమ్. ఏవ
మాదీ న్యుపాసనా న్యుక్తాని; తత్తత్ఫలాని చోక్తాని. ఆనందవల్ల్యాం
“సోఽశ్నుతే సర్వాన్కామాన్సహ” ఇత్యుక్తఫలవచనస్య కే తే
కామా ఇత్యాకాంతయా అత్ర విస్తార ఉచ్యతే. అనుసంచరన్ ఇమా
న్లోకానాత్తత్వేనానుభవన్ సామ గాయన్ సమత్వాద్బ్రహ్మైవ
సామ సర్వానన్యరూపం చ్ఛందయన్ లోకానుగ్రహార్థ మాతేకత్వేన
ప్రఖ్యాపయన్ తిష్ఠతి. హా ఉ ఇతి అహో ఇత్యస్మిన్నర్థే అత్యంతవిస్త
యఖ్యాపనాః. అద్వైతాత్తానిరంజనోఽపి సన్నహమేవాన్నమన్నాద
ప్రేత్యాదికం విస్తయహేతుః. ౧౦. ఇతి భృగువల్లితాత్పర్యమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషత్సమాప్తా.

౮. వితరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాంసంగ్రహః.

అవతరణికా. — ఋగ్వేదే వితరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షడధ్యాయేషు అధ్యాయత్రయ ముపనిషత్సంజ్ఞితమ్. అత్తా వా ఇదమేకమేవాగ్ర ఆసీది త్యావధ్య అమృతస్సమభవదిత్యంతమ్. దేవతావ్యయలక్షణః పరః పురుషార్థః జ్ఞానకర్తృసముచ్చయేన ప్రాప్తవ్యః. నాతః పరమస్తీత్యేకే ప్రతిపన్నాః. తన్నిరాచీర్షయా కేవలాత్తజ్ఞానవిధానార్థం అత్తావాఇదమిత్యాద్యారంభః ఉత్తరగ్రంథేఽపి అన్యార్థానవగమాత్ పూర్వోక్తానాం అగ్న్యదిదేవానాం అశనాయాదిమత్త్వేన సంసారిత్వం దర్శయతి శ్రుతిః.

అథోపనిషత్ — ఆత్మనః ప్రాతీతికం సవిశేషత్వమాలంబ్య కథంకైవల్యమిత్యాశంక్య సర్వస్య విశేషస్య ఆత్మని మాయాకల్పితత్వాత్ న వాస్తవనిర్విశేషత్వవిరోధ ఇతి తదర్థం మాయయా ఆత్మనస్సకాశాత్ సృష్టిం వక్తుం సృష్టేః పూర్వం ఆత్మనః నిర్విశేషరూపం దర్శయితుం అత్తావాఇత్యాదివాక్యమ్. ఆత్మేతి వదేన సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః సర్వసంసారధర్మవర్జితః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః అమృతః అద్వయ ఉచ్యతే. తథా చ స్మృతిః “యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్తి విషయానిహ, యచ్చాప్య సంతతో భావః తస్మా దాత్మేతి కీర్తితః” ఇతి జగత్సృష్టేః ప్రాగాత్మైవైక ఆసీత్. ఇదానీమ ప్యేక ఏవ. తథా ప్నోస్తి విశేషః. ప్రాగుత్పత్తేః అవ్యాకృతనామరూపభేదాత్తభూతం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం జగదాసీత్. ఇదానీంతు వ్యాకృతనామరూపభేదత్వాత్ అనేకశబ్దప్రత్యయగోచరం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం చేతి విశేషః. యథా ఘోషతరంగాదిభేదేఽపి సలిలమేవేత్యేకశబ్దప్రత్యయభాక్త్యం, తథా నాన్యత్కించన మిషత్ న కించిదపి వ్యాపారవదితరద్వా; యథా, సాంఖ్యానాం అనాత్మపక్షపాతి స్వతంత్రం ప్రధానం, యథా చ కాణాదానా మణవః, తద్వదిహ నాన్య దాత్మనః కించిదపి వస్తువిద్యతే. ఆత్మైకమేవాసీ దిత్యభిప్రాయః. సః సర్వజ్ఞ స్వాభావ్యాదీక్షితవాక్ లోకాః సృజేయేతి. సోపాదానస్తమోదిః ప్రాసాదాదీః సృజతీతి యుక్తమ్. నిరుపాదాన స్త్వాత్తా కథం లోకా సృజతీతి చేత్ సలిలస్థానీయే అవ్యాకృతే ఆత్మైకశబ్దవాచ్యే

వ్యాకృత ఫేనస్థానీయస్య జగత స్సంభవాత్ ఆత్మభూతనామరూపాపాదా
నస్సక్ సర్వజ్ఞో జగన్నిర్నిమిత ఇతి న విరోధః. ఇతి స్వప్రకృతిప్రాధాన్యేన
పరిణామ్యుపాదానత్వం. పరిణామో నామ వివర్తా దన్యో నాన్వేయః. అతః
ఆత్మనవేష ఉపాదానత్వం. మాయా తు సహాయమాత్రమ్. యథావిజ్ఞాన
వాన్తాయావీ నిరుపాదాన ఆత్మానమేవాంతరత్వేన ఆకాశే గచ్ఛన్నీవ
నిర్నిమితే తథా సర్వజ్ఞో మహామాయీ పరమేశ్వరః ఆత్మానమేవ ఆస్త
రత్వేన జగద్రూపేణ నిర్నిమిత ఇతి యుక్తతరమ్. ఏవం చ సతి కారణకా
ర్యోభయాసద్వాదాదిపక్షాశ్చ న ప్రసజ్యంతే. ఆకాశాదిక్రమేణాండ
ముత్పాద్య అంభఃప్రభృతీ లోకా నసృజత, లోకానాం పంచభూతా
త్తకత్వేఽపి అబ్బాహుభ్యా త్తన్నామవ్యవదేశః. అదృశ్య ఏవ శిఃపాణ్యాది
మస్తం పురుషం సముద్భృత్య స్వావయవసంగమోజనేన సంపిండితవాక్.
తత ఈశ్వరసంకల్పేన తపసా పక్షిణోఽండమివ పురుషపిండస్య ముఖా
కారం సుషిర మజాయత. ముఖాద్వాక్; తదధిష్ఠాతాఽగ్నిః; వాచోలోక
ప్రోలః. తథా నాసికే తాభ్యాం ప్రాణః. ఏవం అధిష్ఠాసం కరణం దేవతా
చేతి త్రయం క్రమేణ నిర్భిన్నమ్; హృదయమంతఃకరణాధిష్ఠానమ్; నాభి
స్సర్వప్రాణనిబంధనస్థానమ్. ౧.

ఏతా అగ్న్యోదయో దేవతాః ఈశ్వరేణ సృష్టాః మహతి
సంసారాల్లవే ప్రాంతా. తం=స్థానకరణదేవతోత్పత్తిబీజభూతం ప్రథమో
త్పాదితం పురుషపిండ మాత్మాసం అశనాయాపిపాసాభ్యాం సంయోజిత
వాక్. తస్య తస్య కారణభూతస్య అశనాయాదిదోషవత్త్వాత్ తత్కార్య
భూతానామపి దేవతానాం అశనాయాదిమత్త్వమ్; పీడ్యమానాస్తాః
సృష్టౌ మబ్రువత్—ఆయతనం నః ప్రజానీహీతి; తత ఈశ్వరో గామసృజ
తి. అన్దధిష్ఠానాయ అన్న మత్తుం గౌర్నాలమిత్యబ్రువత్. అశ్వం చ
తథా తతః పురుష మానయత్; తస్మిన్ అగ్ని ర్వాగ్భూత్వా ముఖం
ప్రావిశత్; ఇత్యాదిక్రమేణ పురుషే దేవాః సృష్టాః లబ్ధాధిష్ఠానాసు
దేవతాసు అశనాయాపిపాసే ఈశ్వరాజ్ఞాయా భాగవత్యావాన్తమ్.

తతః ఈశ్వరః మనుష్యాదీనాం అన్నభూతాన్ ప్రీహ్యదీన్ మా
ర్జాలాదీనా మన్నభూతాన్ మాషకాదీన్ ఏవమాదిక మన్నం సంకల్ప
మాత్రేణాసృజత్; తత శ్రుతివాక్యైః శబ్దాదిభోక్తృత్వ మింద్రియశబ్ద

దేవతోపాధికం, నస్యతత్త్వం; ఇత్యభిప్రాయేణ తాసాం శబ్దాదిభోగము
క్త్వా ఇదానీం అన్నపానభోక్తృత్వమపి అపానవృత్తిమత్ప్రేక్షోపా
ధికమ్. న స్వత ఆత్మనః ఇత్యభిప్రాయేణ తస్యాభోక్తృత్వం పరిశేషాన్ని
ర్ధారితమ్. తదాసరోజినిలోకః అన్నమభివ్యాహృత్యత్వప్రాధిక్యతే. ఏవం
సృష్టిమభిధాయ సంసారిణం భోక్తారం దర్శయితుం ఈశ్వరః విచారయా
మానః మయా పరేణ స్వామినా అధిష్ఠాత్మా కృత్యాత్మతఫలసాక్షిభూ
తేన భోక్త్రా భవితవ్యం పునస్యేవ రాజ్ఞేతి ప్రపదం చ మూర్ధా చ సంఘా
తస్య ప్రవేశమాద్యైః కతరేణ మార్గేణ పునః ప్రవద్యై ఇత్యచింతయత్.
తతో మూర్ధాసీమానం విదార్య భిద్రం కృత్వా తస్మాదేణ ప్రవేశశః.
నందత్యనేన ద్వారేణ గత్వా పరస్థి స్ఫుష్టాణితి బ్రహ్మరంద్రస్య నాందన
మితినామ ఏవం సృష్ట్యా ప్రవిశ్య జీవే నాత్తనా రాజ్ఞ ఇవస్వం పునః త్ర
య ఆవసథాః జాగరితకాలే దక్షిణం చక్షుః, స్వప్నకాలే అంతర్దశః, సు
షుప్తికాలే హృదయాకాశ మితి. పితృశరీరం, మాతృగర్భాశయః; స్వంచ
శరీరమిత్యత్రయ ఆవసథాః. త్రయస్స్వప్నాః. స్వప్నవదసద్వస్తుదర్శనాత్
అవస్థాత్రయతౌల్యం; తేష్వయ మావసథేషు స్థూలసూక్ష్మకారణదేహే
షు పర్యాయేణ చరన్ స్వాభావిక్యా ఆవిద్యయా స ప్రబుధ్యతే. స
కదాచిత్ పరమకారుణికే నాచార్యేణ బోధితస్సృక్ ఇదం బ్రహ్మమమా
త్మస్వరూపమదర్శమితి సర్వాస్తరబ్రహ్మసాక్షాదవశ్యత్. సహోదేహ. 3.

ఏవం చ ఆసంసారి స్వజ్ఞ ఆత్మా స్వతోన్యదవస్త్వైస్తరమను
పాదాదేవ, స్వమిద మాకాశాదిక్రమేణ సృష్ట్యా స్వాత్మప్రబోధనా
ర్థం సర్వాణి చ ప్రాణాదిమచ్ఛరీరాణి స్వయం ప్రవిశ్య స్వమాత్మానం
యథాభూతమిదం బ్రహ్మాస్తీతి సాక్షాత్ప్రత్యబుధ్యత. తస్మాత్ స్వశరీరే
ష్వేక ఏవాత్మా నాస్య ఇతి ఆత్మైకత్వనిర్ధారణ మధ్యాయపర్యవసీతార్థః.

ఇతి ప్రథమాధ్యాయః.

ఏవమధ్యారోపపవాదాభ్యాం ఆత్మతత్త్వం నిరూప్య ఉక్తాత్మత
త్వజ్ఞానే వైరాగ్యం హేతురితి తదర్థం జీవావస్థాః ప్రపంచయన్ అర్థా
త్ తస్య త్రయ ఆవసథా ఇతి ఉపశ్చింత్య శరీరత్రయం చ ప్రపంచయితుం
అధ్యాయాంతరారంభః. ఏవం సంసరన్ ఉపాత్తదేహేంద్రియసంఘాతం

త్యజతి; త్యక్త్వాఽన్య ముపాదత్తే; పునఃపున రేవమేవ నదీప్రోతోపత్
జన్తమరణప్రబంధావిచ్ఛేదేన వర్తమానః కాభి రవస్థాభి ర్వర్తత ఇతి దర్శ
యన్తీ శ్రుతిః గర్భోత్పత్త్యాదికథనేన వైరాగ్యముత్పాదయతి. జన్తభో
గావస్థామరణలోకాన్తరసుఖదుఃఖాదిగతి ర్దర్శితా. జీవస్య గర్భవాసకాలే
నిర్వేదాదిక ముక్తమ్. గర్భస్థ ఏవ వామదేవః జీవన్ముక్తో బభూవేతి నిద
ర్శన ముక్తమ్. ౨.

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయః.

పూర్వస్మిన్నధ్యాయే జన్తత్రయనిరూపణేన జ్ఞానోత్పత్త్యర్థం
వైరాగ్యం నిరూపితమ్. పదార్థశోధనమన్తరా వైరాగ్యమత్రేణ జ్ఞా
నోత్పత్తిర్న భవతీతి పదార్థశోధనపూర్వకం వాక్యార్థం కథయితుం తృతీ
యాధ్యాయారంభః. తత్ర వామదేవాద్వాచార్యపరంపరయా బ్రహ్మ
జిజ్ఞాసఃఆనిశ్యసంసారా ఆజీవభావం విచారయన్తఃఆనోన్యన్యంపుచ్చన్తీతి
కోఽయమాత్మేత్యాదిగ్రంథేన విచారితమ్. వాగాదికరణైః యేనశబ్దాది
కం విజ్ఞాయతే త దేక మనేకథేతి విప్రతిపద్య ప్రజ్ఞానమితి సిద్ధాంతితమ్.
స ఏష ప్రజ్ఞానరూప ఆత్మా బ్రహ్మ; తస్యైవ సర్వాణి నామధేయాని భవ
న్తి. ప్రత్యక్షమిత సర్వోపాధివిశేషం సన్నిరంజనం నిర్మలం నిష్క్రి
యం శాంతం ఏకం సర్వశబ్దప్రత్యయాగోచరం సర్వజ్ఞ మిశ్వరసంజ్ఞం చ
ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదేవ చైకం బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతేషు శరీరోపాధిషు
భిన్నమివ సర్వైః ప్రాణిభి స్తార్కికైశ్చ వికల్పితే చానేకథా. ("ఏత
మేకే వదన్త్యస్మిం మనుమన్త్యే ప్రజావతిమ్, ఇంద్ర మేకే పరే ప్రాణ
మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్") ఇత్యాద్యా స్మృతిః. స వామదేవః ఆనోన్య
వా యథోక్తం బ్రహ్మాయో వేద స విద్వాక్ ఏతేనైవ ప్రజ్ఞానేనాత్మనా
అస్తాల్లోకా దుత్క్రమ్య ఆమృత సమభవత్. ఓంకారేణ బ్రహ్మత్వా
నుసంధానలక్షణం మంగళం వివక్షితమ్.

ఇత్యైత రేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాధ్యసంగ్రహః.

౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాన్త సంగ్రహః.

సామవేదే ఓ మిత్యేతదక్షర మిత్యాద్యష్టాధ్యాయీ ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ విచార్యతే—ప్రాణాగ్నిదేవతావిజ్ఞానసహిత మధికత కర్త సమస్తం అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోక ప్రతిపత్తికారణమ్. కేవలం తు కర్త ధూమాదిమార్గేణ చంద్రలోక ప్రతిపత్తికారణమ్. స్వభావప్రవృత్తానాం తు మార్గద్యయపరిభ్రష్టానాం ఆధోగతిః కష్టే నోక్తా. ఉక్తయో రన్యతరస్మిన్నపి మార్గే నాత్యంతికి పురుష్యాస్థిః. అతః కర్తనిరపేక్షం అద్వైతాత్మవిజ్ఞానం సంసారగతిత్రయహేతుః సమర్థేన వక్తవ్యమితి ఉపనిషదారభ్యతే. అద్వైతజ్ఞానం చ మహోప్పత్తి మాత్రం అన్యాయస్యపాసనాన్యపి మహోప్పత్తిరూపాణ్యేన. కస్తర్హి విశేష ఇతి చేతి స్వాభావికస్య ఆత్మ న్యక్రియే అధ్యారోపితస్య కర్తాదికారక క్రియాఫలభేదవిజ్ఞానస్య నివర్తక మద్వైతవిజ్ఞానం రజ్జ్వాదౌ సర్వాది జ్ఞానస్య రజ్జ్వాదిస్వరూపనిశ్చయ ఇవ. ఉపాసనంతు శాస్త్రసమర్పితం కించి దాలంబన ముపాదాయ తస్మిన్ సమానచిత్తవృత్తిసంతానలక్షణం తద్వి లక్షణప్రత్యయానంతరితం చేతి విశేషః. తాన్యేతాన్యపాసనానిసత్త్వ శుద్ధికరత్వేన వస్తుతత్త్వావభాసకత్వాత్ అద్వైతజ్ఞానోపకారకాణి. ఆలంబనవిషయత్వాత్ సుఖసాధ్యాని చేతి పూర్వ ముపన్యస్యతే. తత్ర కర్తాభ్యాసస్య దృఢీకృతత్వాత్ కర్తపరిత్యాగే చక్రిష్టముపాసనం స్యా దితి కర్తాంగవిషయమేవ ఆదాపుపాసన ముపన్యస్యతే.

ప్రథమప్రపాతకే ఉద్దిగ్ధస్యోంకారస్యోపాసనం విభూతిఫలకం ప్రవ ర్తతే. అధ్యాత్మముద్గీఘోపాసన ముక్త్వా అనంతరం అధిదైవతం నామదే వతావిషయ ముద్గీఘోపాసనం ప్రస్తుతమ్. అనంతరం ఉద్దిగ్ధనామాక్షరో పాసనే నామవత ఏవోపాసనం కృతం భవేదితి తదుక్తమ్. అనంతరం భయనివర్తకం అమృతాభయగుణవిశిష్ట స్వాక్షరస్యోపాసనం విహితమ్. తతః ప్రాణాదిత్యస్య దృష్టివిశిష్టస్య ఉద్దిగ్ధస్యోపాసనం, ప్రణవోద్దిగ్ధయో రేకత్వం చ అనంతరం సర్వఫలసంపత్త్యర్థ ముద్దిగ్ధస్యోపాసనం విహి తమ్. తత్రతత్ర ఆఖ్యాయికాః ప్రశ్నోత్తరాణి చోక్తాని. ఉద్గీఘో పాసనప్రసంగేన ప్రస్తావప్రతీహారవిషయమపుష్పపాసనం మటచీహతేషు

కురుష్యత్యాఖ్యాయికా ప్రదర్శనేనోక్తమ్. స్తోభాక్షరోపాసనా ఫలం చోక్తమితి.

ఇతి ప్రథమప్రసాతకః.

ద్వితీయప్రసాతకే—ఓమిత్యేతదక్షరమిత్యాదినా సామావయవ విశేషవిషయం అనేకఫలకముపాసనముపదిప్యం; అనంతరం చ స్తోభాక్షరవిషయ ముపాసన ముక్తం; స్వర్వభాషి సామైకదేశసంబద్ధమేవ తదితి. అథేదానీం సమస్తే సామ్ని సమస్తసామవిషయాణ్యుపాసనాని వక్ష్యామిత్యాంభతే శ్రుతిః. పూర్వోత్తర ప్రసాతకయోః సంగతి రేషం దర్శితా. యుక్తం హ్యేతత్; ఏకదేశోపాసనానంతరం ఏకదేశ విషయ ముపాసన ముచ్యత ఇతి. సమస్తస్య సర్వావయవవిశిష్టస్య పాంచభక్తికస్య సాప్తభక్తికస్య చ సామ్నః ఉపాసనం శోభనమ్. పృథివీ 'హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం పాంచభక్తికం. 'ద్యౌర్హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం అవాఙ్మఖేషు పాంచభక్తికమ్; అధికసంఖ్యా జ్ఞానస్య అల్పసంఖ్యాజ్ఞానపూర్వకత్వాత్ పంచవిధోపాసనానంతరం సప్తవిధోపాసనం ప్రస్తుతమ్; అము మాదిత్యం సమస్తే సామ్ని అవయవవిభాగశః అధ్యస్య సప్తవిధం సామోపాసన ముచ్యతే. అహో రాత్రాదికాలేన జగతః ప్రమాపయిత్వత్వాత్ మృత్యు రాదిత్యః. సామోపాసనప్రసంగేన అమృతత్వం నేవేభ్య ఆగాయానీత్యాదినా ఉద్ఘాతుః గానవిశేషాదిసంపదుపదిష్టా. ఓంకారస్యోపాసనవిధ్యం త్రయోధర్మస్కంధా ఇత్యారంభమ్. యత్సంస్థః అమృతత్వ మేతి. తన్నిరూపణార్థం "ప్రజాపతిర్లోకా నభ్యతపత్" ఇద్యుత్యాక్తమ్. ఓంకారస్య కర్మగుణత్వే సాప్తే తం వ్యావృత్త్య బ్రహ్మప్రతీకత్వాత్ కైవల్య హేతుత్వేన తమేవ మహీకృత్య ప్రస్తుతయజ్ఞాంగభూతసామాది విజ్ఞానవిధానార్థం 'బ్రహ్మవాదినో వదం' తీత్యాదిక ముక్తమ్. తత సామాదిజ్ఞానఫలం చ కథితమ్.

ఇతి ద్వితీయః ప్రసాతకః.

తృతీయప్రపాఠకే:—యజ్ఞస్య వ్యపదేశానంతరం తత్కార్య భూతసవిత్సవిషయ ముపాసనం సర్వభువుమాధేభ్యః శ్రేష్ఠతమఫల మిత్యభిప్రేత్య “అసౌ వా ఆదిత్యః” ఇత్యాద్యారంభతే శ్రుతిః. కియంతం కాలం విద్వాంస్తదమృత ముపజీవ తీత్యాదికం విచారితమ్. ఇత రామృతధ్యాయినాం ఫలాని నిర్దిష్టాని. గవే ర్దక్షిణోత్తరాయణగతి విచారప్రసంగేన ఇగోశరహస్యం సూచితమ్. పంచభిః పర్యాయైః మధువిద్యా యథావదుక్తా. క్రమేణ ముక్తిఫలపర్యవసాయిత్వం తస్య దర్శితమ్. తతశ్చ గాయత్రీవిద్యా ఆరంభాః; సవిత్సద్వారక బ్రహ్మ విద్యానంతరం తద్దేవతాకగాయత్రీద్వారైవ బ్రహ్మోపదిశ్యతే. “యా వై సా పృథివీ గాయత్రీ, యద్వై తత్పురుషే శరీరం గాయత్రీ” ఇత్యాద్యుపాసనాని ప్రదర్శ్యత్రిపాదమృతం గాయత్రీముఖే నోక్త్యా గాయత్ర్యవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మోపాస్యముక్తమ్. పంచసుషిరసంబంధాత్ బ్రహ్మణః పంచ హోదస్య పురుషాః రాజపురుషా ఇవ ద్వారస్థాః ఇత్యాది విచారితమ్. ప్రతీకద్వారా బ్రహ్మోపాసన ముక్త్యా ప్రతీకం హిత్యా సగుణబ్రహ్మోపాసనం చోపన్యస్తమ్ క్రతుకరణప్రకారః ప్రశ్నపూర్వకం ప్రకటితః. “ఏష మ ఆత్మాంతర్బుధయే” ఇత్యాదినా యథోక్తస్య పరస్య బ్రహ్మణః ప్రత్యగాత్మాభేదో దర్శితః. ఏషా శాండిల్యవిద్యా. పుత్రాయుష ముపాసనం జపం, చోక్త్యా ఆత్మనః దీప్యజీవనాయ ఉపాసనం జపం చ విధత్తే. య ఆదిత్యం బ్రహ్మోపాస్తే స తద్భావం ప్రతిపద్యత ఇత్యాదిఫలం చోక్తమ్.

ఇతి తృతీయః ప్రపాఠకః..

చతుర్థప్రపాఠకే:—ఆధ్యాత్మ మధిదైవతం చ వాయుప్రాణ యోః సూత్రాత్తభూతయోః ఉపాసనం పూర్వాధ్యాయేఽపి అధ్య సోక్తిక్తమ్. అథేదానీం తయోః సాక్షాద్భక్తిష్టాత్వేనోపాస్యత్వాయ ఉత్తరాధ్యాయారంభః. జానశ్రుతిరిత్యాద్యాఖ్యాయికా తు విద్యాదాన ‘గ్రహణవిధిప్రదర్శనార్థా సుఖావబోధార్థా చ. ఇయం సంవర్గవిద్యా. ఆత్మా దేవానామిత్యాదిగుణజాత ముపదిశ్య గుణాంతరంచోపదిష్టమ్.

పృథివీకలాంతరిక్షం కలేత్యాదినా ఆత్మగోచరమేవ దర్శన మగ్ని రబ్ర వీత్. సప్రపంచబ్రహ్మాపాసన ముక్త్వా కార్యబ్రహ్మాపాసనము చ్చితం కారణబ్రహ్మాపాసనం ఉపకోసలపద్యాయాముక్తమ్. ప్రాణో బ్రహ్మ, కం బ్రహ్మ, ఖం బ్రహ్మేత్యాదినా యథోక్తబ్రహ్మవిదో గతిశ్చ దర్శితా. బ్రహ్మవిదో మానం చ విహితం.

ఇతి చతుర్థః ప్రపాఠకః.

పంచమ ప్రపాఠకే.—సగుణబ్రహ్మవిద్యాయాః ఉత్తరాగతిరుక్తా. అథ పంచమాధ్యాయే పంచాగ్నివిదో గృహస్థస్య ఊర్ధ్వరేతసాం చ శ్రద్ధాభూనాం విద్యాంతరకీలినాం తామేవ గతి మనూద్య అన్యా దక్షిణదిక్స్సంబంధినీ కేవలకర్మిణాం ధూమాదిలక్షణా పునరావృత్తి రూపా తృతీయా చ తతః కష్టతరా సంసారగతిరితి వై రాగ్యహేతో ర్వక్తవ్యా ఇత్యారబ్ధం.

అతీతే గ్రంథే ప్రాణో వావ సంవర్గ ఇత్యాద్యుక్తం; తస్య శ్రేష్ఠ త్యాదిగుణవిధిత్సయా జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచేత్యాది ప్రాణోపాసనముచ్యతే. ముఖ్యప్రాణస్య శ్రేష్ఠ్యసంపాదనాయ ఆఖ్యాయికోక్తా. “న వై వా చో న చక్షూషి” ఇత్యాదినా కరణేషు విశిష్టేషు జీవతి ప్రాణీ; ప్రాణే వికలే న జీవతీత్యతః సర్వేంద్రియవ్యాపారాణాం ప్రాణాయత్తత్యేన ప్రాణస్యముఖ్యత్వమ్. ప్రాణస్యాన్నంవాస ఇత్యాదికం కల్పితమ్. యథోక్త ప్రాణవిదః మంథాఖ్యం కర్త. ముముక్షూణాం వై రాగ్యహేతోః సంసారగతయః ఆఖ్యాయికాముఖేన దర్శితాః శ్వేతకేతు ర్హ్యారుణేయ ఇత్యాదినా. తతః పంచాగ్ని హోమా ఉక్తాః. తత్ర పంచమ్యా మాహు తౌ హుతాయాం రేతోరూపా ఆహః గర్భిభూతా భవంతి. జాతశ్చ పురుషః ఘటీయంత్రవత్ గమనాగమనాయ కర్త కుర్వక్ కులాలచక్ర వద్భ్రమతి. యథోక్తపంచాగ్నిదర్శనేన అర్చిరాదిగతిరేవ గృహస్థా నాం అనిర్థంవిదాం ఇష్టాపూర్తదత్తపరాణాం ధూమాదిగతిరేవ. యే చారణ్యోపలక్షితా వైఖానసాః పరివ్రాజకాశ్చ శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాస తే. తేషాం చ పంచాగ్ని హోత్ర వేదిభిస్సహ అర్చిరాదిగతిరేవ. ధూ

మాదిగతిః పునరావృత్తిసహితా, ఆర్పిరాదిగతిస్తు పునరావృత్తిరహితా. “తయోద్ధృత్వమాయన్నమృతత్వమేతీ”తి సగుణబ్రహ్మోపాసకస్య ప్రాణై స్సహ బ్రహ్మనాడ్యా సుషుమ్నయా గమనం సాపేక్షమేవ చామృతత్వం. ససాక్షాన్తోక్షణితి గమ్యతే. “తదపరాజితాపూః తద్దైరంమదీయం సః” ఇత్యాదిభేదోక్త్యా ఏష దేవయానః పంథాః సత్యలోకావసానో నాండాదృహిః.

ధూమాదిమార్గే మానేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశం ఆకాశా చ్యుంద్రమసం ఇత్యాదిగతి రుక్తా; తథైతమేవాధ్వానం పున ర్నినర్తంతే. ఆకాశాద్వాయః వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి. ధూమో భూత్వా భ్రం భవతీత్యాదినా పునరావృత్తి రుక్తా. తత్ర పరిణామభావ శ్చిత్రతరః. మేఘో భూత్వా ఉన్నతప్రదేశేషు ప్రవర్షతి. వర్షధారా రూపేణ శేషకర్తావతతి; త ఇహ ప్రీహియవా ఓషధివనస్పతయః తిల మాషా ఇతి జాయంతే; అతో వై ఖలు దుర్నిష్క్రియతరం. యతో గిరి తటా దుదకస్తోతసోహ్యమానా నదీః ప్రాప్ను వంతి సముద్రం. తతో మక రాదిభి ర్భక్ష్యంతే. తేఽప్యన్యేన; తత్రైవచ సహ మకరేణ. సముద్రే విలీనాః సముద్రాంభోభి స్సహ జలధరై రాకృష్టాః పునర్వర్షధారాభిః మరుదేశే శిలాతటే వా అగమ్యే పతితా స్తిప్తంతి. కదాచిత్ వ్యాళమృ గాదిపీతాః భక్షితాశ్చిన్త్యైః. తేష్యన్తే యిత్యేవం ప్రకారాః పరివర్తరక. కదాచిత్ అభక్ష్యేషు స్థావరేషు పతితాః తత్రైవ శుష్కీరక. భక్ష్యే ష్యపి స్థావరేషు ప్రజాతానాం రేతస్సిగ్దేవాసంబంధః దుర్లభ ఏవ. స్థావ రాణాం బహుత్వాత్ దుర్నిష్క్రమణత్వం. ప్రహ్వజిజ్ఞాపి దుర్నిష్క్రి యతరం. యస్తా దూర్ధ్వరేతోభి ర్బాలైః పుంస్త్వరహితైః స్థవిరై ర్వా భక్షితా అంతరాశే శీర్ణ్యంతే అనేకత్వా దన్నానాం; కదాచి త్కృక తాలీయయా వృత్త్యా రేతస్సిగ్ధి ర్భక్ష్యంతే. తదా రేతస్సిగ్ధావం గతా నాం కర్తవ్యో వృత్తిలాభః. యశ్చ రేత స్సించతి యోషితి తదాకృతి రేవ భవతి రేతోరూపేణ. తదవయవాకృతిభూయస్త్వమితి పురుషా త్పురుషో జాయతే; గోర్ధవాకృతిరేవ, న జాత్యంతరాకృతిః. యే తు రమణీయచరణా ద్విజాతయః ఇష్టాపూర్తాదికర్తకారిణః ధూమాదిమార్గేణ గచ్ఛంత్యాగచ్ఛంతి చ పాపపున్యేన. విద్యాం చే త్ప్రాప్నుయః, తే

ఓర్పిరాదినా గచ్ఛంతి నపునరావర్తంతే, విద్యయా కర్తృణాం విహీనాః
సాంసారికీం కష్టాం గతి ముపయంతి. తా నీమాని క్షుద్రాణి డంశమశక
కీటాదీని ఆసక్యదావర్తీని భవంతి. ఏవంవిధే ఘోరే సంసారమహా
దధా మా యతః త్వితి గృహస్థానాం పంచాగ్నివిద్యోపదిష్టా.

శో న్యాత్మాః కిం బ్రహ్మేతి మిమాంసాయాం వైశ్వానరవిద్యా
ప్రతిపాదితా. వైశ్వానరాశ్చభావప్రతిపత్త్యర్థమ్, తత్రైవాదిత్యాత్మో
పాసనమ్. భుంజానస్య తృప్తా ప్రత్యక్షం ప్రమాణం, ప్రాణాదేస్తృప్తా
శాస్త్రమితి విభాగః. చండాలాయాపి ఉచ్ఛిష్టాన్స్తాయో చ్ఛిష్టం ప్ర
యచ్ఛేత్. చండాలదేహస్థే వైశ్వానరాత్మని తద్గుణం స్యాత్. నాథర్క
నిమిత్తమితి విద్యా స్తుతా.

ఇతి పంచమః ప్రపాతకః.

షష్ఠప్రపాతకే:—అఖ్యాయికాముఖేన బ్రహ్మైకత్వవిద్యాం గ్రా
హయితు మధ్యాపారంభః సర్వాసపి వేదా సధీత్య సర్వం చాన్య
ద్వేద్య మధిగమ్యాప్యకృతార్థ ఏవ భవతి; యావదాత్మతత్త్వం సజాన్తా
తీత్యాఖ్యాయికాతోఽవగమ్యతే. అన్యవిజ్ఞానే నాన్యద్విజ్ఞాతం భవతీత్య
ప్రసీద్ధమితి మన్వానః పృచ్ఛంతి. యథా లోకే ఏకేన మృత్పిండేన రుచక
కుంభాదికారణభూతేన విజ్ఞాతేన సర్వమన్య స్పృద్వికారజాతం విజ్ఞాతం
స్యాత్. తథా కారణేనాన్యత్వా త్కార్యస్య కార్యకారణయో ర్భేద
భానేఽపి కారణసత్తైవ కార్యగతేతి విజ్ఞాయతే ఇతి యది మన్యసే,
అన్యస్మిన్ విజ్ఞాతే అన్యస్మిన్ జ్ఞాయత ఇతి ప్రత్యక్షవిరోధఇతిచేత్, సత్య
మేవం స్యాత్. యదన్యన్యత్కారణా త్కార్యం స్యాత్; నత్వైవమన్య
త్కారణా త్కార్యమ్. కథం తస్మి ఇదం కారణమయం వికార ఇతి
లోకానుభవః? తత్ర తత్త్వ ముపదిశతి శ్రుతిః—(వికారోనామధేయం
వాచారంభణం) నామైవ నామధేయం; స్వార్థే ధేయత్ప్రత్యయః, వా
చారంభణం వాగారంభణం—వాగాలంబన మిత్యర్థః. నామైవ కేవలం.
నవికారో నామవ స్త్వస్తి పరమార్థతః. మృత్తికైవ సత్య వ స్త్వీతి. ఏతేన
దృష్టాంతేన ఘటాదీనాం మృదివ వ్యావహారికస్య జగతః ఉపాదానకా

రణం మూలప్రకృతిరితిగమ్యతే. ప్రకృతిశ్చ బ్రహ్మణః అనాదిభావాజ్జావ
రూపిణీ మాయా; సా చ బ్రహ్మసత్తాతిరిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ బ్రహ్మస
త్తాసతిరిక్తత్వాచ్చ ఆనన్యా బ్రహ్మణః తచ్చబలమేవ బ్రహ్మ వ్యక్తతత్త్వం
నారాయణ ఇత్యుచ్యతే. స హి మాయాప్రాధాన్యేన జగత ఉపాదాన
కారణం స్వప్రాధాన్యేన వివృత్తంచేతి కల్పనా. వికారస్య జగతో మిథ్యా
త్వాత్ వస్తుతో నాస్త్యేవ. తత్కల్పనాధిష్ఠానత్వేన కారణత్వేనోపల
క్షితం నిర్విశేష చిత్తాత్ర మేవ సత్యమితి తాత్పర్య మవధారితమ్. లోహ
మణి స్ఫునర్ణసింధః తేనైకేన విజ్ఞాతేన యథాన్యత్కటకమకుటకే
యూరాదికం విజ్ఞాతం స్యాత్; వికారో వాచారంభణ మిత్యాది ప్రాగ్వి
త్. య ధైకేన నఖనికృంతనేన కృష్ణాయసపిండేన విజ్ఞాతేన సర్వం
కృష్ణాయసో వికారజాతం సంవిజ్ఞాతం స్యాత్. వాచారంభణమేవతత్.
ఆనేకదృష్టాంతో పాదానం దార్ఢాంతికానేకభేదానుగమార్థం దృఢ
ప్రీత్యర్థం చ “సదేవ సామ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం” ఇతి సద
ద్వైతకారణవాదినః, “అసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం” ఇత్యస
దద్వైతకారణవాదినః. సత్=అస్తితామాత్రం వస్తుసూత్తం నిర్విశేషం
సర్వగతం నిరంజనం నిరవయవం విజ్ఞానం, యదవగమ్యతే సర్వవేదాంతే
భ్యః. ఏవశబ్దః అవధారణార్థః. ఇదం జగత్, నామరూపక్రియా
వతో వికృత ముపలభ్యతేయత్, తత్సదే వాసీదితి ఆసీచ్ఛబ్దేన సంబధ్యతే.
కదా? అగ్రే=జగతః ప్రాగుత్పత్తేః. ఇవాసీమపీదం సదేవ? కింతు
నామరూపవిశేషణవత్ శబ్దబుద్ధివిషయం చ; ప్రాగుత్పత్తేస్తు కేవలసచ్చ
బ్దబుద్ధిమాత్రగమ్యమ్. యథా సుప్తాదుద్ధితః సత్త్వమాత్ర మవగచ్ఛతి
తథేత్యభిప్రాయః. లోకే పూర్వాష్టా ఘటాదిదిదృశ్యః కశ్చిత్ సిస్మయ
ణా కులాలేన ప్రసారితం మృత్పిండ. ముపలభ్య గ్రామాంతరం గత్వా
అపరాష్టా ప్రత్యాగత స్తత్రైవ ఘటశరావా ద్యనేకభేదభిన్నం కార్య
ముపలభ్య మృదేవేదం ఘటశరావాది కేవలం పూర్వాష్టా ఆసీదితి
నిశ్చినోతి తద్వదిహోచ్యతే. (అద్వితీయం) మృద్వ్యతిరేకేణ మృదో
యథాన్యత్పటాకారేణ పరిణమయితృకులాలాదినిమిత్తకారణం దృష్టం,
తథా సద్వ్యతిరేకేణ సతస్సహకారికారణం ద్వితీయం వస్త్యంతరం
నాస్తీత్యద్వితీయం. మృదాదిదృష్టాంతప్రదర్శనేన ప్రాగుత్పత్తేః కార్య

స్య అసత్త్వా ద్యుచగంత్యాణాం వై శేషికాణా మనవకాశః. ఏకం విభా
జకధర్మవిరహితమ్. ప్రాగుత్పత్తేర్నస్తు నిరూపయంతో వై శేషికా ఆహుః.
(అనత్) అభావమాత్రం. సదభావమాత్రమితి కలయంతి బౌద్ధాః.
కథ ముత స్సజ్జాయేతేతి వై నాశికాద్యన్యమతాన్యాక్షిప్య (ప్రమాణ
విరోధం దర్శయిత్వా) పున స్సదేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వి
తీయమిత్యుక్త్యా జగత స్సమూలకత్వం వ్యవస్థాపితం. పరమాథత ఇదం
బుద్ధికాతేఽపి సదద్వితీయ మేవేతి సిద్ధాంతః.

(బహు స్యాం ప్రజాయేయ) బహుధా ప్రకర్షణోత్పద్యేయ
ఇతి తత్పదైక్షిత సంకల్పయామాస. ఈక్షణస్య చేతనధర్మత్వాత్
సాంఖ్యపరికల్పితప్రధానం న జగత్కారణమ్. వాయ్వాకాశయోః తేజః
ప్రభృతిష్వంతర్భావ మభిప్రేత్య లఘూపాయేన సర్వస్య సత్తాత్రత్వం
మాతస్యమితి మన్వానాశ్రుతిః పంచీకరణోపలక్షకం త్రివృత్కరణమేవా
చక్షుణా తదనురోధేన త్రయాణామేవ సృష్టి మాహ—నేయం సదా
ఖ్యాదేవతా తేజోఽబన్నయోనిః బహుభవన మురరీకృత్య అనేన జీవే
నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి) స్వబుద్ధిస్థం పూర్వసృష్ట్య
నుభూతం ప్రాణధారణ మాత్మానమేవ స్మరంతి, స్వాత్మనః అవ్యతిరిక్తేన
జీవేన చైతన్యస్వరూపతయా అవిశిష్టేన అనుప్రవిశ్య=తేజోఽబన్నభూ
తమాత్రాసంసర్గేణ లబ్ధవిశేషవిజ్ఞానా సతీ ఆసౌ నామాఽయం ఇదం
రూపః ఇతి వ్యాకుర్యా మితి. ఐక్షిత, జలాదిష్వివ సూర్యాదీనాం ఆదర్శ
ఇవ ప్రవిష్టః పురుషః అవిద్యాప్రతిబింబితసదాఖ్యదేవతాయా ఆభాస ఏవ
జీవః, ఉపాధివశా త్ప్రతిబింబదృష్టకంపాదికం యద్యద్భింబే నాస్తి
తద్వదావిద్యకసంసారః సద్యస్తుని నాస్తితి భావః. ఆత్ర పరస్పరవిరుద్ధ
ద్వైతవాదాః స్వబుద్ధివికల్పనామాత్రాః, ఆతత్త్వసిద్ధత్వాత్తేషా మితి
శక్యం వక్తుమ్; బ్రహ్మవిద్యయా సగ్ంసరతీవేతి సిద్ధాంతాత్. దేవతా
నా ముక్తం త్రివృత్కరణం యదగ్నే రోహితగ్ం, రూప మత్యాదినా
ఉదాహరణముఖేన ప్రపంచ్యతే. తన్నిర్ణయశ్చ అన్నమయం మ అపో
మయః ప్రాణః తేజోమయీ వాక్ ఇత్యాదిః!

(షోడశకల స్సోమ్య పురుషః) మన స్యన్నోపచితయా షోడశ
భా ప్రవిభక్తయా కలయా సంయుక్తః కార్యకరణసంఘాతలక్షణః

జీవవిశిష్టః షోడశకల ఉచ్యతే. మనసః అన్నమయత్వం ప్రత్యక్షీకర్తుం
పంచదశాహాని ఆశనం న కృతవా. (స్వప్నాంతం మే సోమ్య విజానీ
హీత్యాది) యస్మి న్నసి జీవే నాత్మనానుప్రవిష్టా పరదేవతా ఆదర్శ ఇవ
పురుషః ప్రతిబింబేన జలాద్వివ సూర్యాదయః ప్రతిబింబైః తస్య నః ఆ
న్నమయం తేజోమయ్యా వాచా ఆపోమయేన ప్రాణేన చ సంగతః య
స్య యో జీవః శ్రవణ మననాదివ్యవహారాయ కల్పతే; తదుపరమే చ
స్వం దేవతారూపమేవ ప్రతిపద్యతే; మనఆఖ్యాం గతస్య మనఉపశమ
ద్వారేణ ఇంద్రియవిషయేభ్యో నివృత్తస్య యస్యాం దేవతాయాం
స్వాత్మభూతాయాం యదవస్థానం, తత్ స్వమపీతో భవతీతి వచ
నాత్ చైతన్యప్రతిబింబరూపేణ జీవే నాత్మనా మనసి ప్రతిష్ఠా నామ
రూపవ్యాకరణాయ పరదేవతా మనఆద్యుపరమే మనఆఖ్యాం జీవరూ
పతాం హిత్వా స్వమేవాత్మానం ప్రతిపద్యతే. అతఃసుషుప్తవ స్వప్నాం
తశబ్దవాచ్య ఇత్యవగమ్యతే. పుణ్యాపుణ్యయో సుఖదుఃఖారంభకత్వా
త్ అవిద్యాకామోపప్లవం భవ సంసారహేతునా సంయుక్త ఏవ స్వప్నః
సుఖదుఃఖసంయుక్తః (యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధ ఇత్యాదినా)
ప్రాణోపలక్షితదేవతాశ్రయం మనఇతి తదుపలక్షితో జీవ ఇతిచోక్తమ్.
ఏవం చ స్వపితినామప్రసిద్ధిద్వారేణ యజ్జీవస్య సత్యం స్వరూపం తజ్జ
గతో మూల మితి దర్శితమ్. ఏవమేవ జగన్మూలజ్ఞానోపాయః తేజోఽ
బన్నకుంగైః ప్రదర్శితాః.

(ఐతదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకే
తో). ఏతత్ సదాత్మా యస్య సర్వస్య తదేతదాత్మ, తస్య భావ ఐతదా
త్మ్యమ్. ఏతేన సదాభ్యేనాత్మనా ఆత్మవత్సర్వమిదం జగత్. నానోన్యాస్య
స్వాత్మా అసంసారి సంసారివా. నానోన్యతోఽస్మి ద్రష్టేత్యాది శ్రుత్యంత
రాత్; తదేన సదాఖ్యం కారణంపరమార్థసతీ. ప్రత్యక్షస్వరూపం సత్తత్త్వ
యాథాత్మ్యం. ఆత్మన్ శబ్దస్య నిరుపపదస్య ప్రత్యగాత్మని గవాదిశబ్దవత్
నిరూఢత్వాత్. తత్ సత్ తత్త్వమసి, సత్త్వమసి, ఇతి శ్వేతకేతోః
బ్రహ్మతైర్కోపదేశః కృతః. భాగత్యాగలక్షణయా వాక్యాన్త ఉపపన్నః.
ఏవం ప్రత్యాయితః పుత్రః గురూక్తాన్తస్య శాబ్దాపరోక్షస్య వ్యావ
హారికానుభవవిరుద్ధత్వాత్ సందిహనః (భూయ ఏవ మాభగవాన్నిజ్ఞా

వయ త్విత్వాదినా) బహుదృష్టాంతైః మాం ప్రత్యాయయత్వీతి ప్రార్థ
యతే. ఏవముక్తస్తు గురుః తథాఽస్త్విత్వంగీకృత్య తమేవార్థం
దృష్టాంతప్రదర్శనేన తత్త్వమసీతి నవకృత్య ఉపదిశ్య ప్రత్యాయ
యామాస. ౧.

ప్రత్యహం సర్వాః ప్రజాః సుఖప్తా సద్వస్తుని సంపన్నాః
సుఖపుష్కణానానంతరం వయం సతిసంపన్నాః సద్రూపాస్తస్మి ఇతి న జా
నంతి ఖలు, కుత స్తదజ్ఞాన మిత్యాశంకాః. యథా లోకే స్వకీయే
గృహే సుప్త ఉత్థాయ గ్రామాంతరం గతో జానాతి స్వగృహం దాగ
తోఽస్త్వీతి; ఏవం సత ఆగతోఽస్త్వీతి చ జంతూనాం కస్తా ద్విజ్ఞానం న భవ
తీతి సందేహో యుక్తః. మధుకరమక్షికాః నానావిధవృక్షరసాన్
మధుతాం గమయంతి ఖలు. ఆమ్రస్య పనసస్య వా అముష్య వృక్ష
స్వాయం రస ఇతి మధుని వివేకం న లభన్తే. లోకే చ సమవేతానాం
ప్రాణీనాం అముష్యాహం పుత్రోఽస్మి పితా నస్తా చాస్తీత్యాది లబ్ధ
వివేకా న సంకీర్యన్తే. తథేవా మధురాష్ణకటులిక్తాదిరసానాం మధుత్వే
నైకతాం గతానాం మధురాదిభావే న వివేకో గృహ్యతే. ఏవమేవ
ప్రజా అహన్యహని సుఖప్తికాలే సతి ప్రపద్య వయం సతిసంప
ద్యామహ ఇతి న విదుః. మరణప్రళయయో శ్చ తన్మైవ; ఆత స్త ఇహ
ఆత్మనస్సద్రూపతామజ్ఞాత్వైవ సతిసంపన్నాః యద్యత్కర్తానిమిత్రాయాం
యాం జాతిం ప్రతిపన్నా ఆసుః, తదా వ్యాఘ్రోఽహం సింహోఽహ
మిత్యాది జాతిం న విదుః. తే తత్కర్తావాసనాంకితా స్సంతః సత్ప్రవిష్టా
అపి సద్భావేనైవ పునరాభవంతి; పున స్సత ఆగత్య వ్యాఘ్రో వా సిం
హో వేత్యాది యద్యత్పూర్వ మిహ లోకే భవంతి యుగసహస్రణో
ట్యంతరితా ఆపి సంసారిణో జంతోర్యా పురాభావితా వాసనా సా
న నశ్యతి; యథాప్రజ్ఞం హి సంభవా ఇతి శ్రుత్యంతరాత్. తత్త్వమసి.

నానాదిగ్వాహిన్యో గంగాదిపద్యః సముద్రం ప్రాప్య ఏకతాం
గతాః జలధరై రాక్షిప్తాః పునర్వృష్టిరూపేణ పతీతాః పునర్గంగాది
నదీరూపిణ్యః సముద్రం ప్రాప్య సముద్ర ఏవ భవన్తి. తదాతదేయం గంగా
యమునా చేత్యాదివివేకం న లభన్తే. ఆగమనావధ్యపరిజ్ఞానం తథా
వ్యాఘ్రో వా సింహో వేతి పూర్వవత్. తత్త్వమసి. 3.

దృష్టం హి లోకే జలే వీచీతరంగఘనబుద్ధుదాదయ ఉత్థితాః
 పున స్తద్భావం గతా వినష్టా ఇతి; జీవాస్తు తత్కారణభావం ప్రత్య
 హం గచ్ఛన్తోఽపి సుషుప్తే మరణప్రళయయోశ్చ న వినశ్యంతీతి విశేషః.
 దృష్టాంతవైషమ్యప్రయుక్త సంశయః పునః ప్రశ్నోత్థాపకః అనేకశా
 ఖాయుక్తస్య మహతో వృక్షస్య మూలే సకృద్భూతమాత్రేణ స వృక్షో
 న శువ్యతి. రసం స్రవేత్. యత్ర వా హన్యాత్ వృక్షో జీవన్మేవ రసం
 స్రవేత్. స వృక్షః జీవేనానువ్యాప్తః భామా న్రసాన్ములై ర్గృహ్ణా
 మోదమాన స్తిచ్ఛతీతి జ్ఞాయతే. తస్య యదేకాం శాఖాం డ్రైః కైశ్చి
 దాహతాం వా రోగగ్రస్తాం వా జీవో జహతి శాఖాయాం విప్రసృత
 మాత్మాంశ ముపసంహరతి. అథ సా శాఖా శువ్యతి. తథా వాఙ్మనః
 ప్రాణకరణగ్రామానుప్రవిష్టో హి జీవః తదుపసంహారే ఉపసంహ్ర
 యతే. జీవేన చ ప్రాణయుక్తేన ఆశితం పీతం చ రసతాం గతం జీవవిశిష్ట
 శరీరవృక్షం చ వ్యయ ద్రవరూపేణ జీవస్య సద్భావే లింగం భవతి.
 ఆశితపీతాభ్యాం నేహ జీవ స్తిచ్ఛతీతి జ్ఞాపయతి. తస్య ఏకాంగవై
 కల్యనిమిత్తం కర్తృయదోషస్థితం భవతి, తదా జీవః ఏకాం శరీరవృక్ష
 శాఖాం జహతి; తదా సా శాఖా శువ్యతి. జీవస్థితినిమిత్తో రసః జీవ
 కర్తృక్షిప్తః జీవోపసంహారే న తిష్ఠతి. రసావగమే శాఖా శోషమువైతి.
 యదా సర్వమేవ వృక్షం జహతి, తదా సర్వోఽపి శరీరవృక్ష శువ్యతి.
 వృక్షస్య రసప్రవణశోషణాదిలింగాత్, జీవవత్త్వం దృష్టాంతశ్రుతిజ్ఞా
 పితమ్. చేతనావస్తా స్థావరా ఆపీతి శ్రుతితాత్పర్యమ్. ఏవమేవేత్యాది
 తత్త్వమసి. ౪.

స్థూలకార్యస్య సూక్ష్మముఖ్యకారణత్వ మి త్యుచ్యతే. మహా
 న్యగ్రోధవృక్షస్య ఫల మాహృత్య భిత్త్వా ఆణుతరం వృక్షబీజం పశ్యతి.
 తచ్చిత్త్వా తదవయవం. ఏవంక్రమేణ యావ దక్షిగోచరం పశ్యతి, ఏవ
 మేవ అణిమ్ను స్సతః స్థూలం నామరూపాదిమ త్కార్యం జగదుత్పన్న
 మితి శ్రద్ధత్స్వి. అన్య త్సూచ్యవత్. తత్త్వమసి. ౫.

విద్యమానమపి వస్తు నోపలభ్యతే; ప్రకారాంతరేణ తూపలభ్య
 తే యథా: పిండరూపం లవణం ఘృతాదా వుదకే ప్రక్షిప్త్య శ్వః ప్రాత
 రాగత్య పశ్య. స్వేన ప్రకారేణ నోపలభ్యతే. అప్పు సంశ్లిష్టం లవణం

చక్షుషా స్పర్శేన చ న జ్ఞాయతే తదుదకభాగేషు యత్రాచాంతమపి జిహ్వాయా లవణమేవ జ్ఞాయతే. ఏవ మత్రాపి దేహే విద్యమానం సత్ జగన్మూలం ఉపాయాంతరేణ లప్యత ఇతి. తత్త్వమసి. ౬.

లోకే తస్మై రాః ధనవంతం బద్ధచక్షుషం కృత్వా బద్ధహస్తం తం గాంధారదేశా ద్దేశాంతరం నీత్వా నిష్ఠనారణ్యే విస్మజ్య గచ్ఛంతి. స తత్ర దిగ్భిమోపేతః శబ్దం కుర్యాత్. అహం గాంధారేభ్యస్తస్మై రై రానీతోఽస్త్వపి నద్ధాక్ష ఇతి విక్రోశేత్ కారుణికః కశ్చిచ్ఛ్చుత్వా ఒగత్య బంధనం ప్రముచ్య ఉత్తరతో గాంధారా వర్తంతే. ఏతాం దిశం ప్రక్షేతి ప్రబ్రూయాత్. బంధముక్తస్య పండితః కారుణికోపదేశేన మేధావీ సఖ పరోపదిష్టగ్రామప్రవేశమార్గావధారణసమర్థో భూత్వా గాంధారానేవ ఉపసంపద్యతే; నేతరో మూఢమతి స్తథా. ఏవమేవ సతః జగ దాత్మన స్వరూపాత్ తేజోబన్నాదిమయం దేహరణ్యం శీతోష్ణాద్యనేకద్వంద్వదుఃఖసంకటం మోహపట్టాభినద్ధాక్షః దృష్టాదృష్టానేకవిషయతృష్టాపాశితః పుణ్యాపుణ్యాదితస్మైః ప్రవేశితః అనర్థాసంసారమానో విక్రోశః కథంచి త్పుణ్యాతిశయాత్ పరమకారుణికం కంచి ద్భ్రష్టాత్మవిదం విముక్తబంధన మాసాద్య తేన దర్శితేనవృత్తి మార్గః విరక్తస్సఖ “నాసి త్వం సంసారి; కింతు, స ద్యత్ తత్త్వమసి” ఇతి అవిద్యామోహపట్టాభినవానాన్తోషితః గాంధారపురుషాత్ స్వం సదాత్మాన ముపసంపద్య సుఖీ నిర్వృత్త స్సాన్యత్. అతః (ఆచార్యవాః పురుషో వేద) ఇత్యాద్యుక్తమ్. తత్త్వమసి. ౭.

జ్వరాద్యుపతాపవంతం ముమూక్షుం బాంధవాః పరివార్యోపాసతే ‘జానాసి మాం పితరం పుత్రం భ్రాతరం, వేతి పృచ్ఛంతః తస్య ముమూక్షోః వాఙ్మనసి సంపద్యతే. మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసీతి యో మరణక్రమః స ఏవాయం విదుషోఽపి సత్సంపత్తిక్రమః, తేజసి పరస్యాం దేవతాయాం సంపన్నే సతి న జానాతి స్వరూపం; అవిద్వాంస్తు తత ఉత్థాయ ప్రాగ్భావితం వ్యాఘ్రాదిభావం దేవమనుష్యాదిభావం వా విశతి; విద్వాంస్తు శాస్త్రాచార్యోపదేశజనితజ్ఞానప్రకాశితం సద్భ్రష్టాత్మానం ప్రవిశ్య నావర్తతే. ఇత్యేష సంపత్తిక్రమః. తస్య ఉత్క్రాంతి ర్నాస్తి. “పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మన స్త్విహైవ సర్వే ప్రవీలియంతి కామా”

ఇత్యాధర్యణశ్రుతేః నదీసముద్రదృష్టాంతశ్రుతేశ్చ మూర్ధన్యయా నాద్యోక్తామ్య ఆదిత్యాదిద్వారేణ నిష్క్రమిష్యతః దేశకాలనిమిత్త ఫలాభిసంధానేన గమనదర్శనాత్ న తథేతి విశేషః. తత్త్వమసి. ౮.

చౌర్యకర్తృణి సందిహ్యమానం పురుషం నిగ్రహాయ పరీక్షణా యచ బద్ధవాస్త్ర మానయంతి రాజపురుషాః. న మయా ధనమపహృత మి త్యపహ్నుతే న బహిః. స యది సైన్యస్య కర్తా భవతి స్వాత్మాన మన్యతం కురుతే. హ్యంతః అగ్నిదివ్యపరీక్షాయాం తప్తం పరశుం ప్రతి గృహ్యతి, కహత్యేవ. యది చౌర్యస్య అకర్తా భవతి న దహ్యతే. ఏవం సద్బ్రహ్మసత్త్యాభిసంధతదితరయోః శరీరపాతకాలే చ తుల్యాయాం సంపత్తౌ విద్వాన్ సత్సంపద్య న పున ర్వాక్యఘ్రదేవాదిదేహగ్రహణా యావర్తతే. ఆవిద్వాంస్తు వికారాన్యతాభిసంధః స్వాత్మాన మన్యథా జానన్ పునర్వాక్యఘ్రాదిభావం దేవతాదిభావం వా యథాకర్తృ యథా శ్రుతం ప్రతిపద్యతే. తత్త్వమసి. ౯.

అథ పితౄ ప్రతిబోధితః తత్త్వమసీతి దృష్టాంతైర్వైతుభిశ్చ, 'సదేవాహ మస్తీతి' విజ్ఞాతవాన్. ఏతేన శాబ్దాపరోక్షేణ కర్తృత్వభో క్తృత్వయో రధిక్యతత్వవిజ్ఞాననివృత్తిః ఫలితా; తస్మా ద్వికారాన్యతాభి సంధిక్యతజీవాత్తత్వవిజ్ఞాననివర్తకం సత్తామాత్రలక్షకం చైవేదం వాక్యం తత్త్వమసీతి సిద్ధమ్; మహావాక్యస్య బహుశ్రుత్యుపబృంహిత మిదం తాత్పర్యమ్. జీవబ్రహ్మణో రైక్యం సర్వోపనిషత్సారభూత మితి శివమ్.

ఇతి పంచ ప్రపాతకః.

సప్తమప్రపాతకః— పరమార్థతత్త్వోపదేశేపర ష్టష్టోఽధ్యాయః సదాతైకత్వనిర్ణాయకః. న సతః అర్వాగ్ని కారలక్షణాని తత్త్వాని నిర్ది ష్టాని; అత స్తానీమాని నామాదీని ప్రాణాంతాని క్రమేణ నిర్దిశ్య తద్వారేణాపి భూమాఖ్యం నిగతిశయం తత్త్వం నిర్దేహ్యమి శాఖా చంద్రదర్శనవత్ ఇతీమమర్థం వక్తుం సప్తమప్రపాతక ఆరంభః. అత్ర భూమవిద్యా ప్రస్తూయతే. సనత్కుమారం నారద ఉపసపాదేత్యా దినా, వేదాదిః వాక్పీఠం చ స్ఫర్వోఽపి నామమాత్రమ్. యస్తు నామ

బ్రహ్మేత్యుపాస్తేదతస్య కామచరణం రాజ్జ ఇవ స్వవిషయే భవతీతి ఫలం. నామ్నుః వా గుభాయసీ; వాచో భూయాః సంకల్పః; సంకల్పా చ్చిత్తం భూయః; చిత్తాత్ ధ్యానం భూయః; ధ్యానాద్విజ్ఞానం భూయః; విజ్ఞానాద్బలం భూయః; అన్నా దాపో భూయస్యః; అదభ్యస్యేజో భూయః; తేజ స ఆకాశో భూయాః; ఆకాశా త్స్పరో భూయాః; స్పరా దాశా భూయసీ; ఆశాయాః ప్రాణో భూయాః; ఇత్యుత్తరోత్తరం భూమో పాసనా న్యుక్త్వా తత్తత్ఫలా న్యుక్తాని. నారదః సర్వాతిశయం ప్రాణం స్వ మాత్మానం శ్రుత్వా నాతః పర మస్తీ త్యుపరరామ; తత స్సత్యం విజ్ఞాసితవ్యం; మతి ర్విజ్ఞాసితవ్యా; శ్రద్ధా విజ్ఞాసితవ్యా; నిష్ఠా విజ్ఞాసితవ్యా; కృషి ర్విజ్ఞాసితవ్యా; సుఖం విజ్ఞాసితవ్యం; భూమా విజ్ఞాసితవ్యః; ఇత్యుక్త్వా కింలక్షణోఽసాభూమేతి విచార్య యత్ర నాన్య త్వశ్యతీత్యాదినా నిర్విశేషచింతాత్ర మేవ స్వరూపభూమపదార్థ ఇతి నిర్ణీతం. స ఆత్మేతి ఆత్మనైవ కేవలేన సత్స్వరూపేణ శుద్ధే నాదిశ్యతే. య ఏవం విద్వాన్ ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః స జీవన్ముక్తః.

ఇతి సప్తమః ప్రపాఠకః.

ఆష్టమప్రపాఠకే.—యద్యపి షష్ఠసప్తమప్రపాఠకయోః సదేక మేవాద్వితీయం దిగ్దేశకాలాదిభేదశూన్యం బ్రహ్మ ఆత్మై వేదం సర్వమి త్యధిగతం. తథాపి మందబుద్ధీనాం దిగ్దేశాదిభేదవద్వస్త్విత్యేవం భావితా బుద్ధిర్న శక్యతే సహసా పరమార్థవిషయీకర్తం; అసధిగమ్య తు బ్రహ్మ న పురుషార్థసిద్ధిః. అత స్తదధిగమాయ హృదయపుండరిక దేశ ఉప దేష్టవ్యః. యద్యపి స త్సమ్యక్ప్రత్యయైకవిషయం నిర్గుణం చాత్మత త్వం తథాపి మందబుద్ధీనాం గుణవత్త్వస్వేష్టత్వాత్ సత్య కామాదిగుణ వత్త్వం, చ న క్తవ్యమ్. తథా యద్యపి బ్రహ్మవిదాం ప్రాప్తిదివిషయేభ్యః స్వయముపరమో భవతి, తథాఽప్యనేకజన్మవిషయసేవాభ్యాసజనితా విషయవిషయా తృప్తా న సహసా నివర్తయితుం శక్యత ఇతి బ్రహ్మచ ర్యాదిసాధనవిశేషో విధాతవ్యః. తథా యద్యప్యాత్మైకత్వవిదాంగస్త్ర గమనగంతవ్యాభావాత్ అవిద్యాదిశేషేస్థితినిమిత్తమయే గగన ఇవ ఉద్భూత ఇవ వాయుః దగ్ధేధన ఇవాగ్నిః స్యాత్తన్యేవ నిర్వృతిః. తథాపి

గస్త్యగమనాదివాసితబుద్ధీనాం హృదయదేశగుణవిశిష్ట బ్రహ్మోపాస
కానాం మూర్ధన్యయా నాద్యా గతిర్వక్తవ్యేతి అప్రమప్రపాతక ఆర
భ్యతే. దిగ్దేశగుణవతి ఫలభేదశూన్యం హి పరమార్థసత్య అద్వయం
బ్రహ్మ మందబుద్ధీనాం అసదివ ప్రతిభాతి. సత్తాస్థానావ ద్భవంతు;
తత శ్శనైః పరమార్థసదసి గ్రాహయిష్యామితి మన్యతే శ్రుతిః.

(అథ యదిద మస్మి స్మృష్టాపురే దహరం పుండరీకం వేశ్య దహ
రోఽస్మి న్నంతరాకాశ స్తస్మి న్యదంత స్తదన్వేష్యవ్యం. తద్వా వ విజిజ్ఞాసి
తవ్యం) ఇత్యాదీనా గ్రంథేన దహరవిద్యా ప్రస్తూయతే. రాజ్ఞః అనేక
ప్రకృతిమగ్యథా పురం తథేదమనేకేంద్రియమనీబుద్ధిభిః స్వామ్యుగ
కారిభి ర్యక్తమితి బ్రహ్మపురం శరీరం. పురే చ వేశ్య రాజ్ఞో యథా
తథా బ్రహ్మపురే దహరపుండరీకం వేశ్య. యథాహి విష్ణోః సాలగ్రామః
తథా బ్రహ్మణః ఉపలబ్ధ్యధిష్ఠాన మిత్యర్థః. అస్మిన్ హి స్వవికారశుంగే
దేహే నామరూపవ్యాకరణాయ ప్రవిప్లం సదాఖ్యం బ్రహ్మ జీవే నాత్మ
నేత్యుక్తం. తస్మా దస్మి స్మృదయపుండరీకే ఉపసంహృతకర్తవైః విశే
షతః బ్రహ్మచర్యసత్యసాధనాభ్యాం యుక్తైః సత్యకామాదిగుణవర్ధ్ధాన్
యమానైః బ్రహ్మోపలభ్యత ఇతి ప్రకరణాః. శరీరస్య బ్రహ్మపురత్వ
స్థాపనార్థం శూన్యవాదా న్నిరాకృత్య సద్వాదో వ్యవస్థాపితః.

(అథ య ఏష సంప్రసాదోఽ స్తాచ్చరీరా త్సముత్థాయ పరం
జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతఏష ఆత్మేతి హోవా చైత
దమృతమభయ మేత ద్ద్రిష్మాతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ
సత్యమితి) సుషుప్తికాలే స్వేనాత్మనా సంపన్న స్సౌ సమ్యక్ ప్రిసీదతి;
జాగ్రత్స్వప్నయో ర్విషయేంద్రియసంయోగజాతం కలుషం జహతీతి
సంప్రసాదశబ్దః; అశరీరతా హ్యేతన్న స్వరూపం; ఏష ఆత్మాతద్ద్రిష్మా
తి అభేదః. అపహతపాపత్వం సనేతుత్వం ఇత్యాదయో గుణాః ఉపా
స్యత్వేన విహితాః. ఆదిత్యస్య తేజసా నాడీవ్యసుగతస్య వైంగళ్యాద
యో వల్లవిశేషా భవంతీత్యుక్తమ్. ఆఖ్యాయికా తు విద్యాగ్రహ
ణసంప్రదానవిధిప్రదర్శనార్థా. ఇంద్రప్రతద్దనోపాఖ్యాయికాయాం
చతుఃపురుషః ఛాయాపురుషశ్చ పరీక్షితః దేవరాజోఽపి ఉదరశరావాది
దర్శితా వినాశయుక్తి రపి వినాశ మేతీతి ముమోహ. తథా ప్రాజాపత్యో

మహాప్రాజ్ఞః దేహమాత్రాత్మదర్శనో బభూవ. కిమితి వై శేషికసాఘ్య
కాణాదాదయో న ముహ్యోరకః తథాఽన్యే కర్తృణః బాహ్యవిషయా
పహృతచేతసః వేదప్రమాణా అపి ఆత్మైకత్వం న విజానంతి పరమార్థ
సత్యమ్; లోకాంతరగమనాగమనప్రకారైర్మృమంతి. కి మన్యే తుద్ర
జుతవో వివేచీనాః స్వభావత ఏవ బహిర్విషయాపహృతచేతసః; తస్మా
దిదం త్యక్తసర్వబాహ్యేషణైః అనన్యశరణైః పరమహంసపరివ్రాజ
కైః అత్యాశ్రమిభిః వేదాంతజ్ఞానపూరైః సేవేదనీయం పూజ్యతమైః
ప్రాజాపత్యం చేమం సంప్రదాయ మనుసరద్భిరుపనిబద్ధం ప్రకరణచతు
ష్టయేన (ప్రత్యగత్తవిద్యేయం). కార్యకారణపరివేష్టితో విశ్వలైజనా
ళుక్తైః కారణమాత్రబద్ధశ్చ ప్రాజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః. ఆశరీరం బ్రహ్మోప
దేష్టుం మఘవన్నిత్యాదిగ్రంథేన సశరీరతాం నిందతి. (న మానై సశరీర
స్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి రస్త్యశరీరం వా ప సంతం నప్రి
యాప్రియే స్పృశతః) బ్రహ్మణః పారమార్థిక మశరీరత్వం శ్రౌతం
వాచనిక ముపలభ్యతే; ప్రాకృతశరీరరాహిత్యాదికం తు కల్పనామాత్ర
మ్. ఆశరీరస్య సంప్రసాదస్య అవిద్యయా శరీరేణ అవిశేషతాం సశరీర
తామేవ సంప్రాప్తస్య శరీరాత్సముత్థాయ స్వేన రూపేణ యథాభిషప్ప
త్తిః తథా వక్తవ్యేతి ఆశరీరో వాయు రిత్యాదిదృష్టాంత ఉక్తః.

(స ఉత్తమపురుషః) స యేన స్వరూపేణ సంప్రసాదోఽభినిష్ప
ద్యతే, ప్రాకృతోఽథా త్తద్భాగింతిమిత్త స్సర్వో భవతి యథా రజ్జుః,
పశ్చాత్కాలోప్రకాశతో రజ్జ్వత్తనా స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే, ఏవం
చ స ఉత్తమపురుషః, ఉత్తమశ్చ సౌ పురుష శ్చేత్యుత్తమపురుషః. నహినో
త్తమపురుషః; అక్షిప్యష్ట పురుషౌ వ్యక్తః. అవ్యక్తశ్చ సుషుప్తః; స సుప్త
స్సంప్రసన్నః. ఆశరీరశ్చ స్వేన రూపేణేతి ఏహమేవ స్వరూపేణావ
స్థితః; ఊరాక్షరా వ్యాకృతావ్యాకృతా వపేక్ష్య ఉత్తమపురుషః కృత
నిర్వచనో భగవదీతాను.

(ఆకాశో హ వై నామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా) శ్రుతిషు
ప్రసిద్ధ ఆత్మా ఆకాశఇవాశరీర త్యాత్సుక్ష్మత్వాచ్చ ఆకాశః; నామరూ
పయోః స్వాత్మస్థయోః జగద్భిజభూతయోః సలిలస్వేన ఘనస్థానీయ
యోః నిర్వహితా-వ్యాకర్తా; యద్యపి తద్బ్రహ్మనామరూపాభ్యా మస్మ

ష్టం. తథాపి నామరూపవ్యాకరణలక్షణంబ్రహ్మ; (తద్బ్రహ్మ, తదమృతం స ఆత్మా) ఆత్మాహి నామ సర్వజంతూనాం ప్రత్యక్షేతనః స్వసంవేద్యః ప్రసిద్ధః; తేనైవ స్వేన రూపేణోన్నీయ ఆశరీరో వ్యోమవత్సర్వగత ఆత్మా బ్రహ్మాత్మవగంతవ్యం. తదమృతమ్.

ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషదః శామ్మతద్భుతతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

2. బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఓన్నమో బ్రహ్మచిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యః.

శుక్లయజుర్వేదే కాణ్వశాఖనాం బృహదారణ్యకాఖ్యా 'ఉపా వాఆశ్వస్య' ఇత్యాదికా తృతీయాద్యష్టమాధ్యాయంతా షడధ్యాయా వాజనసేయబ్రాహ్మణోపనిషదుపలభ్యతే. సేయం బ్రహ్మవిద్యోపనిష చ్చబ్ధవాచ్యా; సంసారనివివృత్తుభ్యః సంసారహేతునివృత్తిసాధన బ్రహ్మైకత్వవిద్యా ప్రతిపత్తయే ప్రభవతి. తత్పరాణాం సహేతోస్సం సారస్యాత్యంతావసాదనాత్; అుణ్యే సూచ్యమానత్వా దారణ్య కమ్; బృహత్త్వాత్పరిమాణతః బృహదారణ్యకం; తస్య కర్తృకాండేన సంబంధోఽభిధీయతే. సర్వోఽప్యయం వేదః ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం అనవగతేష్టానిష్టప్రాప్తిపరిహారోపాయప్రకాశనమః, ఆసతి జన్మాంతర సంబంధ్యాత్మాస్తిత్వవిజ్ఞానే సాంసారికానిష్టపరిహారేచ్ఛాన స్యాత్; అతః కర్తృగతిర్వివేచనీయా.

ఉపనిషదారంభే స్థితే ప్రాథమికబ్రాహ్మణయోః ఆశ్వమేధవిజ్ఞా నాయ ప్రాధాన్యా దశ్వస్య తద్విషయదర్శనే అవాంతరతాత్పర్యమ్. ఆశ్వ సోమత్పత్తిః స్తుత్యర్థాః. (స త్రేధాత్తానం వ్యకురుత) స జాతః ప్రజాపతిః ఆదిత్యాగ్నివాయ్వాత్తనా త్రిప్రకార మాత్తానం స్వయ మేవ కార్యకరణసంఘాతం వ్యభజత్. ముఖ్యప్రాణస్య మంత్రప్రకా శ్యత్వ ముపాస్యత్వం చోక్తమ్. బృహస్పత్యాదిధర్మకం ప్రాణోపాసనం ప్రాణస్య వేదాత్మకత్వమ్. (ఆత్మైవేద మగ్ర ఆసీ త్పురుషవిధః) జ్ఞాన

కర్తృభ్యాం సముచ్చితాభ్యాం ప్రజాపతిత్వస్థాపి ర్వాస్విభ్యాతాః కేవల
ప్రాణదర్శనేన ప్రజాపతేః ఫలభూతస్య సృష్టిస్థితిసంహారేషు జగత
స్సృతంత్ర్యాదివిభూత్యుపవర్ణనేన జ్ఞానకర్తృణో రైవేదికయోః
ఫలోత్పన్నో వర్ణ్యతే. (సో విభేత్తస్తాదేకాః విభేతి; ద్వితీయాద్వై
భయం భవతి) కర్తృకాండవిహితజ్ఞానకర్తృఫలం సంసారవిషయం నాత్య
క్రామత్. ఇతి ప్రథమ శ్లోరీ పురుషవిధిః ప్రజాపతిః భీతః. ఆత్మనాశ
విపరీతదర్శనవత్త్వం భయబీజమ్; తత్సామాన్యదవ్యేకాః విభేతి.
స స్వరూప మీక్షిత్యా యస్తా న్నతోఽన్యత్ ఆత్మన్యలిరేకేణ వస్త్యం
తరం ప్రతిద్వంద్వీభూతం నాస్తి. ఆత్మవినాశహేత్వభావే కస్తాన్ను విభే
మితి ఏకత్వజ్ఞానా ద్భయం తత్యాజ. కేవలావిద్యానిమిత్తమేవ ద్వై
తం భయమూలం. అతః ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ప్రజాపతే
ర్భయావిష్టత్వేన సంసారాంతర్యూతత్వ ముక్తం; అరత్యావిష్టత్వే
ప్రజాపతే రేకాకిత్వం హేతుాకృతమ్. దుహితృగమన మకృత్యం శత
రూపాయాం గోభావ మాపన్నాయా మృషభాదిభావో మనోర్భవతు
తయో ర్భదబాదిభావేతు నకారణమస్తీత్యాశంకోత్యుక్తం—నేయ మీ
హంచక్రేతి; ప్రజాపతి స్సర్వజగత్సృష్టా మిథునాత్మకం సృష్ట్యా బ్రహ్మ
ణాదివర్ణనియంత్రీదేవతా ఆస్పృశత్.

అవిద్యా జ్ఞేత్రం; కర్తృ బీజం, సంసారో వృక్షః, ఏతస్య
సమూలోద్ధరణే పురుషార్థ పరిసమాప్తిః; ఇతి అవ్యాకృతంనామరూపా
భ్యామాసీతిత్యాద్యుక్తం. (తదాహుర్బ్రహ్మవిద్యయా; కిముతద్బ్రహ్మ?
యస్తాత్సర్వమభవత్. బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీత్తదాత్మానమే వావైత్.
అహంబ్రహ్మస్మీతి తస్తాత్సర్వమభవత్; యవసం పేదాహం బ్రహ్మస్మీతి
సఇదగ్గోసర్వం భవతి, ఆత్మా హ్యేమాగ్గో సభవతి; అథయోఽన్యాం
దేవతాముపాస్తేఽన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి నసవేద యథాపశుః)

పరస్య బ్రహ్మణః సర్వభావాపత్తి ర్విజ్ఞానసాధ్యావిజ్ఞానసాధ్యాం
చ సర్వభావాపత్తిమాహ—తస్తాత్సర్వమభవతి; “బ్రహ్మవాఇదమగ్ర
ఆసీ”దిత్యుక్తం ప్రజాపతిసంజ్ఞిత మపరం బ్రహ్మ నిశ్రేయససాధనాధికారి
మనుష్యః అపర బ్రహ్మవిద్యయా కర్తృసహితయా అపరబ్రహ్మభావ ముప
సంపన్నః భోజ్యాదపావృత్తః, సర్వప్రాప్త్యాచ్ఛిన్న కామకర్తృబంధనః

పరబ్రహ్మభావీ బ్రహ్మవిద్యా హేతోః బ్రహ్మైత్యభిధీయతే; పరమార్థతః ఆవి
ద్యయా ఆ బ్రహ్మత్వమసర్వత్వం చ ఆధ్యారోపితం. యథాశుక్తికాయాం
రజతం, నేయం శుక్తి రిదం రజతమితివత్ నాహం సంసారి ఆహం బ్రహ్మ
స్తీతి అనుభవాత్ ద్వైతసంసారభ్రమోనివర్తతే. అధ్యస్తస్య అధిష్ఠానా
నతిరిక్తసత్తాకతయా బ్రహ్మణ్యధ్య స్తంజగద్బ్రహ్మైవా; “యఏవం వేదాహం
బ్రహ్మస్తీతి స ఇదగ్ం సర్వంభవతి. తస్య సారస్వత్త్వాత్ సర్వేషామాత్మా
సభవతీ” త్యభేదః; ఆత్మాహి పరా దేవతా; యస్తస్విస్తా దన్యామితి
దేవతా ముపాస్తే ఆనోఽసా వనోఽహ మస్తీతి పశువదనాదిభేదవాస
నయా భ్రాంతసాన్యత్. పశువదిదృష్టాంతేన భేదజ్ఞానం నిందితం; అహం
బ్రహ్మస్తీత్యనేన బ్రహ్మత్వైకత్వవిజ్ఞానం సిద్ధాంతితమ్; యఏవం వేదేతి తస్య
సార్వాత్మ్యఫలోక్త్యా తదేవసాధు; ఉపనిషత్సు కుత్రాప్యాత్మైకత్వజ్ఞాన
నిదా నశూయతే; ఇయా నివేకః.

(సయజ్ఞహోతియద్యజతే) ఆత్ర ఆవిద్యా వర్ణాశ్రమాదభి
మానః ధర్మేణ నియమ్యమానః దేవాదికర్తకర్తవ్యతయా పశువత్పరతంత్ర
ఇత్యుక్తమ్; కాని తాని కర్తాణీతి తద్విచారితమ్; (ఆత్మైవేదమగ్ర
ఆసీదేకేవ) బ్రహ్మవిద్వాంశ్చేత్ తస్మాత్పశుభావాత్కర్తవ్యతాబంధన
రూపాత్పరిముచ్యతే; తదుపాయధూతా విద్యా మంత్రాణా మర్హస్తి
రోహితత్వా త్యాగ్రేణ దుర్విజ్ఞేయభవతీతి తదర్థం వ్యాఖ్యాయ
బ్రాహ్మణం ప్రవర్తతే. వాఙ్మనః ప్రాణానా మాధిభౌతికో విస్తరః; ఆధి
దైవికం త్ర్యన్నాత్మక ప్రజాపత్యుపాసనమ్. సాధ్యలోకత్రయఫలభేదే
న వినియుక్తాని పుత్రకర్తవిద్యాఖ్యాని శ్రీణి సాధనాని; జాయాతు పుత్ర
కర్తార్థత్వా న్నపృథక్సాధనం; విత్తం చ కర్తసాధనత్వా న్నపృథక్; వి
ద్యాకర్తణోర్లోకజయ హేతుత్వమ్; ఆవిద్యా నివృత్తైతు విద్యైవ. వా
ఙ్మనః ప్రాణేషు ప్రాణస్య త్రైప్యం నిర్ధారితం—“ఆథాతో వ్రత మీ
మాగ్ం నే”త్యాదినా.

(త్రయంవా ఇదం నామరూపం కర్త) నామరూపం కర్తచేతి
త్రయ మనాత్మైవ; తస్మాద్దస్మాద్విరజ్యేతేత్యుక్తం అనేన తృతీయాధ్యా

యేన బ్రహ్మ సత్యం. తద్విద్యా విశాశ్యత్వా జ్ఞగన్తి థ్యా, అద్వైత మభయం, ద్వైతం సభయం; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైవ పరమార్థసత్, ఇత్యర్థః ప్రదర్శితః. ఇతి తృతీయాధ్యాయః. ౧.

చతుర్థాధ్యాయే—“ఆత్మానమేవైదమహం బ్రహ్మస్మి” తిత్థిత్యాత్మ తత్త్వ మేకం విద్యావిషయమ్. యస్తు భేదదృష్టివిషయః. (అన్యోఽసా వన్యోఽహమస్మితి న సవేద యథాపశుః) ఇత్యాద్యవిద్యావిషయః. ఏక దైవాను ద్రష్టవ్యం మృత్యో స్సమృత్య మాప్నోతి యథహ నానేవ పశ్యతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ఇత్యేవమాదిభిః ప్రవిభక్తా విద్యావిద్యావిషయా సర్వోపనిషత్సు; తృతీయాధ్యాయే అవిద్యాప్ర పంచితా; సంప్రతి విద్యాం ప్రపంచయితుం చతుర్థాధ్యాయ ఆరభ్యతే.

తత్ర పూర్వపక్షవాదీ అవిద్యావిషయబ్రహ్మ విద్వంశః బాలాః; వాగ్మీ అజాతశత్రునామానం కాశిరాజ మభిగమ్య బ్రహ్మతేబ్రవాణీత్యు వాచ) ఇత్యాద్యాఖ్యాయికాముఖేన విచార్యతే. యవవాసా వాదిత్యే చతుషి చైకోఽభిమానీ చతుర్ద్వారేణేహ హృది ప్రవిష్టః అహం భోక్తా కర్తాచేత్యవస్థితః; ఏతమేవాహం బ్రహ్మ పశ్యామ్యస్మిన్ కార్య కరణసంఘాతే, తమహం పురుషం బ్రహ్మ తుభ్యం బ్రవీమి; అన్యచ్చే జ్ఞానాని తద్వక్తుమర్హసి. ఏవమాద్యుపాసనాని విహితాని సఫలాని పరి చ్ఛిన్నాని. వాయాస్రాణే హృదిచ ఇంద్రః పరమేశ్వరో వైకుంఠ ఇత్యే కా దేవతా, అగ్నోవాచి హృది చైకా. అప్పు రేతసి హృదిచైకా. దిక్షుక్ష్ణయో ర్హృదిచైకా. ఛాయాయాం, బాహ్యో తమస్యధ్యాత్తే ఆపరణాత్తకే ఆజ్ఞానే, హృది చైకా. ప్రజాచ తావాత్మని బుద్ధౌ చ హృదిచైకా. ఏవమాదీన్యూపాసనాని, (పురుషగ్ సుప్త మాజగత్తుః) ఇత్యాదినా సుప్తాత్థాపసరిక్షణేన సుషుప్తగతి ర్విచారితా; ఏష విజ్ఞాన మయః పురుషః; దర్శనలక్షణాయాంస్వప్నావస్థాయాం కార్యకరణ వియో గేఽపి సంసారధర్మిత్యమాత్మనో దృశ్యత ఇత్యాశంక్య కార్యకరణ సంయోగజనితభ్రాంత్యధ్యారోపితమేవ సంసారధర్మిత్యమ్. వాగాద్యు పాధిక మాత్మన సంసారిత్య మన్వయవ్యతిరేకభ్రాంత్య ముక్త్యా తత్రవ్యతిరేకాసిద్ధౌ స్వప్నస్య రజ్జుసమ్యవ నిధ్యాత్మీయ సమస్తధర్మత్వాభావాత్

నాత్మన స్సంసారత్వం ప్రాతిభాసికస్వప్నవత్ వ్యావహారికవియదాదిప్ర
పంచోఽపి అధిష్టానజ్ఞాననాశ్యత్వాత్ మిథ్యాత్వం. స్వప్నే దృష్టానాం
మహారాజత్వాదీనాం జాగ్రత్స్వమవృత్తిరాపితత్వం వ్యభిచారదర్శనంతేన
స్వప్నస్య మిథ్యాత్వం నిర్ధమ్. తథా జాగరితేఽపి ప్రత్యేతవ్యమ్;
తస్మాత్ అన్యోఽపౌ దృశ్యేభ్యః స్వప్నజాగరితలోకేభ్యః ద్రష్టౌ విజ్ఞాన
మయః విశుద్ధః పురుషః ఇత్యాదికా. తతో జగత స్సత్యత్వనిరాకరణ
వాదః. ఆత్మసత్తావతిరిక్తా జగత్సత్తా అతిరిక్తసత్తాభావాదితి తతో మూ
ర్తామూర్తబ్రహ్మరూపోపాసనం సచ్చత్యచ్ఛేత్యాద్యుక్తమ్. బ్రహ్మణః
ఉపాధిభూతయోః సత్త్యచ్ఛబ్దవాచ్యయోః మూర్తామూర్తయో రూప
యోః కార్యకరణవిభాగేనాథ్యాత్మాధిదైవతయోః విభాగోవ్యాఖ్యాతః.

(మైత్రేయీతిహావాచ యాజ్ఞవల్క్యుః) మోక్షమేవాపేక్ష
మాణయా మైత్రేయ్యా పృథ్వః భర్తా యాజ్ఞవల్క్యుః బ్రహ్మోపదిశతి.
(నవా ఆరేణాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు
కామాయ జాయా ప్రియా భవతి ఇత్యారభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ
సర్వం ప్రియం భవతి ఆత్మావా ఆరేద్రప్తవ్య శ్శ్రీతవ్యో మంతవ్యోనిది
ధ్యాసితవ్యః; విజ్ఞానేనేదగ్ం. స్వం విదితం; ఇత్యాది) అమృతత్వసాధనం
నైరాగ్యముపదిదిక్షుః జాయాపతిపుత్రాదిభ్యః విరాగతా ముత్పాదయతి
తత్సన్నానసాయ. ఆత్మనః నిరతిశయప్రీత్యాస్పదత్వేన పరమానందత్వ
మభిహిత ముపన్యాసవివరణాభ్యామ్, శ్రవణాదిభి రాత్మలాభః. కథమన్య
స్తి నివిదితే ఆన్యన్విదితంభవతీత్యాశంక్య ఆత్మన్యతిరేకేణ ఆన్యన్నా
ప్రీత్యుక్తమ్. సృష్టికారే ప్రాగుత్పత్తేచ బ్రహ్మేవేతి శక్య మవగంతుమితి.
(యథాగ్నేర్విస్ఫులింగధూమాంగారార్చిషాం ఆగ్నేయకత్వ మిత్యా
ద్యుక్తమ్) సర్వాసామపాగ్ంసముద్ర వకాయన మిత్యాది దృష్టాంతైః
స్థిత్యుత్పత్తికాలయారేవ ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణాభావాత్ జగతో
బ్రహ్మత్వం; ప్రళయకాలే చ జలబుద్బుదభేదాదీనామివ సలివవ్యతిరేకే
ణాభావః; ఏవం, ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణ తత్కార్యాణాం నామరూప
కర్మణాం తస్మిన్నేవ లీయమానానా మభావః; తస్మా దేకమేవ బ్రహ్మ
ప్రజ్ఞానఘన మేకరసం ప్రతిపత్తవ్య మిత్యుక్తమ్. (స యథా సర్వాసా

మహాగం. సముద్రవకాయనం) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః సుర్భానాం త్వక్, రసానాం జిహ్వ వీచంత్యా అధికరణాన్యక్త్వా బుద్ధిపూర్వకః ప్రళయో బ్రహ్మవిదాం బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తః ఆయమాత్మ్యంతికఇత్యాచక్షతే ఆవిద్యానిరోధద్వారేణ యో భవతి; (సయథా సైంధవఖిల్యఉదకే స్తాస్త ఉదకమే వానువీలియేత) ఇతిదృష్టాంతః. పరమార్థతః అద్యైతే బ్రహ్మణి భిన్నమివ వస్త్యంతర మాత్మనఉపలభ్యతే; వ్యావహారికమేవ ద్వైతం; భేదో న పారమార్థికః; ఆయమర్థః (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం వశ్యతి) ఇత్యనేనోక్తః; విజ్ఞాతృవ్యతిరేకేణ విజ్ఞేయస్య వా విజ్ఞానస్య వా తత్కరణస్య వా పరమార్థతః అసత్వేన బ్రహ్మ విదః విజ్ఞాతైవ కేవలః అద్యయో వర్తతే; తం విజ్ఞాతారం కేన విజానీయాత్! నాన్యవేద్యత్వం స్వస్య స్వవేద్యత్వా దిత్వర్థః. వృత్తిహిన్యా నస్థాయాం త్రిపుటీవిభాగో నాస్తి; అయమర్థః (విజ్ఞాతార మరే కేన విజానీయాత్) ఇత్యనేనోక్తః. ఇయం పృథివీత్యాది బ్రాహ్మణేన ఆచార్యాగమాభ్యాం శ్రుతస్యాత్మనః మననార్థ ముక్తతర్కే ఆత్మైవేదం సర్వమితి ప్రతిజ్ఞాతస్య ఆత్మైకసామాన్యత్వం ఆత్మైకోద్భవత్వం ఆత్మైక ప్రళయత్వం చేత్యస్య హేత్వసిద్ధిశంకా సేవారితా. పృథివ్యాదిభూత గణాః దేవతాగణాశ్చ కార్యకరణసంఘాతాత్మానః ఉపమర్షంతో మధు భవన్తి ప్రతిశరీరిణ మిత్యుక్తమ్. మధువిద్యాస్తుత్యర్థా దధ్యజాధర్వణే త్యాదికా ఆఖ్యాయికా. ఇతి చతుర్థాధ్యాయః.

పంచమాధ్యాయే—ఆగమార్థస్య ఆత్మైకత్వస్య ప్రకాశనాయ పరిహృతపూర్వకం నిర్ధారణార్థమిదం యాజ్ఞవల్క్రీయం కాండం ఉపపత్తి ప్రధానమారబ్ధం; ఆఖ్యాయికాతు విజ్ఞానస్తుత్యర్థా ఉపాయవిధి పరావా. (యదిదం స్వం మృత్యునాప్త) మిత్యాదికిం మృత్యుపరిహృతవిషయమ్. ఆదిత్యాత్తభావమాపన్నస్యాధ్వరోఽయో నాహారాత్రే సంభవతః ఇతి ముక్తిరితి ముక్తిశోచితా. (యత్రాయంపురుషోప్రియతే) ఇత్యాదినా బంధ ననాశే ముక్తస్య న క్వచిన్లమనమితి ఫలితార్థో దర్శితః. అగ్నిం వాగవ్యేతీ త్యాదినా ప్రాణైస్సాక మవిద్యాకామకర్తాదికం సర్వం జీవన్ముక్తత్వని విలీ

యతే తదేవ విదేహకై వల్యమితి సూచితమ్. సంసరతాం ముచ్యమానా
 నాం చ కార్యకరణానాం స్వకారణసంసర్గే సమానే ముక్తానామత్యస్త
 మేవ పునరనుపాదానం సంసరతాం తు పునఃపునరుపాదాన మిత్యత్ర కర్తై
 వకారణ మిత్యవధారితమ్; కర్తృణాం సమూలానాం నామావశేషేణ
 సర్వోత్సాదో మోక్షఇతి ప్రాసంగికీ కర్తృగతిర్విచారితా. జ్ఞాననివర్త్య
 మజ్ఞానమితి ఫలితమ్. జనకసభాయాం యాజ్ఞవల్క్యస్య బ్రహ్మసన
 సమర్పణం అసహమానాః సభికా మహర్షయః ప్రశ్నై రాక్షస్య
 పరీక్ష్య కర్తృకాండే అవిచాల్యం వైదుష్యం మత్వా బ్రహ్మకాండే ఆస్య
 అప్రతిభాం సంపాదయిష్యామి ఇతి మన్యమానాః ప్రప్థం ప్రావర్తంత
 యఏవ సాక్షాదపరోహౌ దృష్టా యత్రాత్మా సర్వాంతరః తమేవ వ్యాచ
 క్షేతి ప్రశ్నః 'సదృష్టేద్ధృష్టారం పశ్యే' ఇత్యారభ్య ఏష త ఆత్మా
 సర్వాంతరః అతోఽన్యదార్థం ఇత్యుత్తరమ్. తే ఆత్మైవ సర్వాంతరః
 అన్యదసత్యమ్ ఏవమేవ ఉత్తరత్రాపి అతోఽన్యదార్థమిత్యాదినా భిన్న
 భేదమిథ్యాత్వం నిర్ధాతమ్. జగదోతప్రోతత్వేన బ్రహ్మప్రతిపాదితం
 లోకాః కథన్ను బ్రహ్మ ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి గార్గీ పప్రచ్ఛ ఆగమేన
 ప్రప్తవ్యాం దేవతాం న్యాయప్రకార మతీత్య అనుమానేన మాప్రాక్షీ
 రితి యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ. లోకానా మంత్రతమం సూత్రం బ్రహ్మైవ
 తదాగమేనైవ ప్రప్తచ్యమితి ఇతిహానేన ఆగమోపన్యాసః క్రియతే
 సూత్రాత్మాంతర్యామిచ విచారితః; జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిష్టః స ద
 న్యక్త మూతైవేతి; స శ్రోతా మంతా ద్రష్టేత్యాదినా అతోఽన్యదార్థ
 మితి ద్వైతసపేధః (కథన్ను ఖల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి) ప్రశ్నే
 ప్రతిపత్తుః అవాచ్యమితి ప్రతిపత్తిర్వా అవాచ్యమపి వదతీతి విప్రతి
 పత్తిర్వా సిగ్రహస్థానమ్; తద్దోషద్యయమపి పరిజీర్ణకా వేతద్వై
 తదక్షర మిత్యువాచ అక్షరమితి బ్రాహ్మణా వదంతి నాహ మవాచ్యం
 వత్సామి న చ విప్రతిపద్యేయ ఇతి దోషద్యయపరిహారః; ఆస్థూల
 ముచక్షుష్క మిత్యాదిక మక్షరవిశేషణమ్. సర్వవిశేషణరహితమిత్యర్థః
 ఇయ మక్షరవిద్యాప్రాణస్య బ్రహ్మణః అష్టథా భేదోపాసన ముపదిష్టం

పరిచ్ఛిన్నఫలకమ్. తతస్సర్వాత్మ్యపరీక్షణము క్తమ్. బ్రహ్మవిద్యా
వేదేత్యాదినా.

(యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృషా) ఇత్యా
దినా యాజ్ఞవల్క్యే బ్రాహ్మణా పప్రచ్ఛ. (విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ
రాతిర్థాతుః పరాయణం) ఇత్యనేన బ్రహ్మనంద ఇత్యత్ర బ్రహ్మనంద
మితి ఆనందస్వరూపం విచారితమ్, విజ్ఞానాదివాక్యేషు ఆనందస్య
వేద్యతా న వివక్షితా; ఆత్రతు వివక్షితా; వేద్యత్వావేద్యత్వాది
శ్రుతీనాం సోపాధికనిరుపాధికవిషయత్వేన మధుకాండే వ్యవస్థా
దర్శితా. ఉక్తరీత్యా తద్వేద్యతాయాః దుష్ప్రతిపాదత్వాత్ ఆనంద
స్వరూపమేవ బ్రహ్మ; తస్మాత్ అనతిశయానందచిదేకతానం వస్త్వీతి
సిద్ధమ్. ఇతి పంచమాధ్యాయః.

షష్ఠాధ్యాయే—వాదన్యాయేన సచ్చిదానందం బ్రహ్మ నిర్ధా
ర్యతే. పూర్వస్థిన్నాధ్యాయే తు జల్పన్యాయేన నిర్ధారితమితి వివేకః;
యదౌపనిషదః ఘరుషః నేతి నేతీతి వాక్యేన నిర్దిష్టస్వేతరస్య నిషేధేన
పారిశేష్యా ద్వ్యవధిప్తః స ఆత్మా సాక్షాచ్ఛిపాదానకారణ స్వరూపే
ణ చ నిర్దిష్టః విజ్ఞానమానందమితి చోక్తః; వాగాదిదేవతాద్వారేణ
తదైశ్వర పునరధిగమః కర్తవ్య ఇతి విచారఆరభ్యతే తత్ప్రవాసనాని
విహితాని.

(కిం బోధ్యతి రయంపురుష ఇతి) ప్రశ్నః. (ఆదిత్యోబోధ్యతిః) ఇ
త్యుత్తరం, ఏవం క్రమేణ జ్ఞేయమ్, కి మస్య పురుషస్య బోధ్యతిః యేన
బోధ్యతిషా వ్యవహరతీతి; ప్రాకృతః కార్యకరణసంఘాతరూపః శిరః సా
ణ్యాదిమూ పృచ్ఛ్యతే. కిమయం స్వావయవసంఘాతబాహ్యేన బోధ్య
తిర్నంతరేణ వ్యవహరతీ ఆహోస్వీత్ స్వావయవసంఘాతమధ్యపాతినా
బోధ్యతిః కార్యమయం పురుషో నిర్వర్తయతీతి ప్రప్లు రాశయః. బోధ్యతిః
ప్రకాశః; అహన్యాదిత్యః; రాత్రౌచంద్రమాః; తస్మి న్నస్తమితే అగ్నిః
తచ్ఛాంతో వాక్, శాంతాయాం వాచి పురుషఇతి ఆత్మైవాస్యబోధ్యతిర్భ
వతి; ఏతేన బోధ్యతి స్తదస్మీతి గ్రహితః, ఆత్మబోధ్యతిర్విద్యేయమ్. ప్రాణే
షు విజ్ఞానమయ ఆత్మా; హృదయంతర్జ్యోతిః పురుషః (సహి స్వప్నా భూ

త్వేమం లోకమతిక్రామతి మృత్యోరూపాణి మృత్యుర్భేదజ్ఞానం ప్రమాదం వై మృత్యుమహం బ్రవీమితి సనత్సుజాతీయవాక్యమ్. అద్వితీయస్యాత్మన స్పద్వితీయజ్ఞానం ప్రమాదః స్వరూపాజ్ఞానప్రపంచ ఇతి యావత్. బుద్ధ్యాదివ్యతిరిక్తం నిత్యసిద్ధమత్యంతశుద్ధం కూటస్థ మద్వయ మాత్మజ్యోతి రితి విచారేణ ఫలితం, స్వప్నజాగరితే ఇవ పర లోక ఇహలోకశ్చ నిర్దిష్టే (సయత్రస్వపితీత్యాదినా స్వేన జ్యోతిషా స్వపితి స్వయంజ్యోతి ర్భవతీతి) ఛాందోగ్య సంవాదిన్యేవ శ్రుతిః సుప్తస్య సతి సంపత్తి ముపదిశతి (న తత్ర రథాన రథయోగా న సంఘానో భవంతి) ఇత్యాదినా స్వప్నవద్భేదభిన్నవికారాః సుషుప్తా న సంతీ త్యుక్తమ్.

(అసంగో హ్యయం పురుషః) ఇయం శ్రుతిః ఆత్మనః ఆకర్ష్య త్వేఅసంగతాపేతురి త్యుపదిశతి. బుద్ధాంతసుప్తాంతే విచారితే. నిర్లేప త్వ మాత్మనో నిర్ధారితమ్. మహామత్స్యేది దృష్టాంతేన ఆత్మగతి ర్ని రూపితా. జాగరితే ససంగ స్సమృత్యుః, స్వప్నేతు కామసంయతో మృత్యురూపవినిర్ముక్తః పునర్బుద్ధాంత మాగతః. బుద్ధాంతాచ్చ సుషు ప్తేపునస్సంప్రసన్నః అసంగోభవతీతి దృశ్యతే, దృష్టాంతేనాస్యార్థస్య ప్రకటిభావో భవతీతి యథా శ్యేనో వేత్త్యాదిక ముక్తం, యథా ఆ కాశే శ్యేనో విహృత్య పరిశ్రాంతః పక్షౌ సంహత్య నీడాయైవ ద్రియతే ఏవ మేవాయం పురుషః అంతాయ థావతి (యత్ర సుప్తా నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి) ఏవం సర్వభేదవ్యాపార శూన్యం సత్స్వరూపం సంపద్యతే. తద్ధి విశ్రాంతిస్థాన మంతఃకరణో పాధికస్య ప్రతిబింబాత్మనః. శ్యేనగత్యా ఆకాశం నభివ్యతే, ఏవం సు షుప్తసంసారిసంపత్త్యా కూటస్థం సద్రూపం నభివ్యతే.

ఆత్మన స్సంసారిత్వే ఉపాధి రవిద్యాః సా కిం స్వాభావికీ! ఆహా! స్వీ త్కామ్యకర్తాదివదాగంతుకీ! యది చాగంతుకత్వం! మోక్షఉపప ద్యతే ఇతి ఆగంతుకత్వే ఉపపత్తిం తస్యాః అనాత్మధర్మతాం చ అవ థారయితుం (తావాఅన్వైతా) ఇత్యాది ఖండికారంభః. ఆత్మ నాడీ నాం విచారః కృతః నాడీఖండస్యాత్మనశ్చ సంబంధ ఉపాధిః. విద్యా ఫలంక్రియాకారకఫలశూన్యం అభయం; సర్వాత్మ భావో మోక్షఇతి ఫ

లితం ప్రత్యక్షతో నిర్దిష్టంచ. (తద్యథాప్రియయా స్త్రియా సంపరివ్వతో న బాహ్యం కించనచేద) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సంపరివ్వక్తస్య సుషుప్తౌ సుఖం దర్శితమ్.

(నహి ద్రష్టు దృష్టే ర్విపరిలోపా విద్యతే అవినాశిత్యాత్; నతు తద్వివీచితీయ మస్త్రీ) సుప్తాత్మనస్సత్యత్వం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్టత్వా త్సతః ద్వైతతం నిషిద్ధమ్. (యత్రవా అన్యదివ స్యాత్ తత్తాన్యః అన్యత్పశ్యేత్) సుషుప్తౌ జాగ్రత్స్వప్నయోరివ ద్వివీచితీయ మస్త్రీవ నభాతి. ద్వైతస్య అవిద్యయా అస్తిత్వేన భానమేవ న వాస్తవికం సత్యం.

సయోమసుష్యాణాగ్, పరమతనందః ఇత్యాదినా తైత్తిరీయా సందవల్లుక్తార్థవత్ ఆనందతారతమ్య ముక్తం శ్రోత్రియస్య అపృజినస్య అకామహతస్యచ సవవానంద ఇత్యుక్త్యా పరమానందః ఆత్మస్వరూప మేవేతి నిర్ధారితమ్. ప్రాణినః ఊర్ధ్వోచ్ఛ్వాసాదివిచారః రాజాదిదృష్టాంతేన అవస్థాంతరదేహాంతరాదిగమనం చ విచార్య అంతే ఏకీభవ తీత్యాదినా సద్రూపేణ ఏకీభావో నిర్ధారితః. తృణజలూకాదికం ఉత్కాంతౌ దృష్టాంతః; వేశస్కారీ, సువర్ణకారః సువర్ణస్య మాత్రామపాదాయ అపచ్ఛిద్య గృహీత్వా పూర్వస్థా న్నవతరం కల్యాణరూపం తనుతే ఏవ మేవ ఆత్మా రూపాంతరం తనోతి. ఆత్మనః విజ్ఞానమయత్వాద్యుపాధయః ఏకత్ర కీర్తితాః.

(‘అథాకామయమానః’ ఇత్యారభ్య ‘న తస్య ప్రాణా ఉత్కాంతీ మంతి బ్రహ్మైవస న్భ్రహ్మవ్యేతి’) ఇత్యంతయా శ్రుత్యా జీవన్ముక్తస్య లోకాంతరగమనాగమనాదిసూన్యం చిత్స్వరూపమాత్రం విదేహకైవల్యం ప్రదర్శితమ్. సర్వకామనివృత్తిరోక్షహేతుః. అమృతాత్మనః శరీరం నాస్తీతిచ ప్రతిపాదితమ్; అవిద్యోపాసకానాం అంధం తమః ప్రవిశంతీతి అదర్శనాత్తే సంసారనియామకే తమస్మజ్ఞానే ప్రతిపత్తిః కర్తవిద్యారతానాం తతోఽపి భూయథివ తమః ప్రవేశః.

(‘ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛక స్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్.’) అహం బ్రహ్మస్తీతి బ్రహ్మైకత్వానుభవేన జీవన్ముక్తస్య ఇచ్ఛానుదయాత్ ఆత్మవ్యతిరిక్తకామాయ

నశరీరతాపానుతాపః దేహం చ నశ్వరమవస్థిత ముత్థితంవా దేహీ నవ
శ్యతి యతోఽధ్యగమ త్వయాపం 'దైవా దువేత ముత దైవవశాదవే
తం వాసోయథా పరికృతం మదిరా మదాధః' ఇతి విష్ణుభాగవతేఽపి
శివస్తు క్తస్య దేహాభిమానాభావఉక్తః (అథేతరే దుఃఖమేవాపియన్తి)
అబ్రహ్మవిదః ద్వైతికః సాంసారికం దుఃఖమేవ ప్రతిపద్యంతే. భేదదర్శ
నాత్ సర్వోహి లోక ఈశ్వరా ద్ధుష్టి మిచ్ఛతి. ఆయం త్యాజ్యైకదర్శి
కుతశ్చన నభిభేతి అబ్రహ్మవిదః అభయ మమృత ముక్తమ్ (మృత్యో
స్సమృత్యు మాప్నోతి యశహ నానేవ పశ్యతి) ఇతి భేదదర్శనః మృత్యు
ప్రాప్తిః (నేహ నానాస్తికించన) ఇతి అమృతాత్మని ద్వైతం నిషధమ్.

'నానుభూయాద్భవహం చ్ఛబ్దా' ఇతి అబ్రహ్మవిదః మానంవిహీ
తం, ఆత్మనః సాధ్వసాధుకర్తృభ్యాం సుఖదుఃఖాదికం జ్ఞానేన దగ్ధమ్ వి
ద్యాయాం ప్రవ్రజంతో ముఖ్యాధికారిణః 'సవష నేతినేత్యాత్మా అగ్ని
హ్యోనహిగృహ్యతే' ఇయం శ్రుతిః కేనోపనిషదాదిసంవాదినీ మనో
వాచ్ఛమూరాదిభిర్గృహీతం యద్యత్ తత్తత్ అబ్రహ్మ నభవతితి నేతినే
తితి వాక్యేన నిషిద్ధం కింతు, సర్వనిషేధకస్య ద్రష్టు ర్విజ్ఞాతు రేవ
స్వరూపం సారిశేష్యా ద్భ్రష్మాతి జ్ఞాపితమ్ అబ్రహ్మవిద్యాయాః ఫలం
చోక్తమ్.

అభవా యజ్జవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతురిత్యా
భ్యాయికయా వంశ బ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతమ్ 'అమృతత్వస్యతు నాశాస్తి
విత్తేన' విత్తసాధ్యేనచ కర్తృణా; నేతి నిషేధః.

'నవా అరేపత్యుః కామాయ పతిః ప్రియోభవతి' ఇత్యారభ్య
ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి ఇత్యాదిగ్రంథేన సర్వేషాం
ఆత్మంతప్రియతమం వస్తు ఆత్మేవేతి నిర్ధారితమ్ (యత్రహి
ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతీతి; ప్రాగుక్తవన ద్వైతనిషేధః
అవధారణాయ పునరుక్తః. ద్వైతాభావోపలక్షితం హి అబ్రహ్మ. షష్ఠా
ధ్యాయ స్సమాప్తః.

సప్తమాధ్యాయే:—పూర్ణమద ఇత్యాదికం ఖిలకాండమార
భ్యతే; అత్ర ప్రాగధ్యాయచతుష్టయేన; యదేవ సాక్షాదపరోక్షా
ద్భ్రష్మాయ ఆత్మా సర్వాంతరో నిరుపాధికః అశనాయాద్యతీతః నేతినే

తీతి వ్యపదేశ్యః; యద్విజ్ఞానం కేవల మమృతత్వసాధనం నిర్ధారితమ్. ఆ ధునా తస్యైవాత్మనః సోపాధికస్య శబ్దాదివ్యవహారవిషయాపన్నస్య పురస్తా దనుక్తా న్యుపాసనాని కర్తృభి రవిరుద్ధాని ప్రకృష్టాభ్యుదయసాధనాని క్రమముక్తిభాంజిచ యాని తాని వక్తవ్యానీతి పరస్పందర్శనః.

“పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ ముదంచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే” పూర్ణపదసప్రకఘటితోఽయం శాంతిమంత్రః. అస్యార్థస్తు పూర్ణం—నకుతభిద్వ్యవృత్తం వ్యాపీ త్యేతత్; నిష్ఠాచ కర్తరి ద్రష్టవ్యా; అదభితి పక్షాభిధాయ సర్వనామ తత్పరం బ్రహ్మాత్మ్యం. ఇదం జగత్ సోపాధికం నామయాపస్థం వ్యవహారాపన్నం స్వేన రూపేణ పరమాత్మనా వ్యాప్తత్వా త్పూర్ణమ్ పూర్ణం—కార్యాత్మకం బ్రహ్మ, పూర్ణాత్—కారణాత్మకం, ఉదఞ్చ్యతే—ఉద్గచ్ఛతి పరమాత్మభావం నజహతి; పూర్ణస్య—కార్యాత్మనో బ్రహ్మణః; పూర్ణం—పూర్ణత్వం, ఆదాయ కారణసత్త్వాం జ్ఞాత్వా అవిద్యోపాధిసంస్పృజన్యత్వావభాసం తిగస్కృత్య, పూర్ణమేవ—ప్రజ్ఞానఘనై కరసన్వభావం, కేవలం బ్రహ్మవశిష్యతే. యస్సర్వోపనిషదర్థో బ్రహ్మ సవహోఽనేన మంత్రేణ అనూద్యతే. ఉత్తరసందర్భార్థమ్.

ఏవం ఉత్పత్తిస్థితి ప్రళయేషు త్రివ్యపి కాలేషు కార్యకారణయోః పూర్ణతా ఏకైవ కార్యకారణయోర్భేదేనైవ వ్యపదిశ్యతే. ఏవం చ ద్వైతాద్వైతాత్మకమేకం బ్రహ్మ. యథాకిల సముద్రో జల తరంగఘనబుద్బుదాద్యాత్మకఏవ, యథా చ జలం సత్యం తదుద్భవాశ్చ ఘనతరంగబుద్బుదాదయః సముద్రాత్మభూతా ఏవ ఆవిర్భావ తిరోభావధర్మిణః పరమార్థసత్యాః, ఏవం సర్వమిదం ద్వైతం పరమార్థసత్యమేవ జలతరంగాదిస్థానీయం, సముద్రజలస్థానీయం తు పరబ్రహ్మ; ఏవంచకిల ద్వైతస్య సత్యత్వే కర్తృకాండస్య ప్రామాణ్యం; యదా పునః ద్వైత మివేత్ముక్త్యా అవిద్యాకృతం మృగ తృప్తికావదసృతం, అద్వైతమేవ పరమార్థః. తథాకిల కర్తృకాండం విషయాభావాత్ అప్రమాణం భవతి; తథా చ విరోధ ఏవ స్యాత్. వేదైకదేశభూతోపనిషత్ప్రమాణం పరమార్థః అద్వైత

వస్తుప్రతిపాదకత్వాత్; కర్తృకాండం తు ఆసద్వైత విషయత్వాత్ అప్రమాణమ్. తద్విరోధపరిజీర్ణయా మహాన్నిచారః. జాతమాత్రపాణిబుద్ధిగమ్యత్వాత్ ఆనాద్యజ్ఞానసిద్ధం ద్వైతం; ఉచ్చావచవికారజాప్తత్వాత్ బహ్యనర్థ బహుళమితి నోపదేశార్హం తత్ర ఆస్తిక్యసిద్ధయే ధర్మనేతు రూపః అథ్యారోపన్యాయేన కర్తృకాండో వేదోక్తః సామాన్యమస్త్యేవ వ్యావహారికమ్; కర్తృణా త్రివర్గసిద్ధిరేవ సనిశ్చేయసిద్ధిః; అతః బ్రహ్మకర్తృవ ప్రతిపాదితముపనిషద్భిః; తాసాంచ వ్యావహారికం సామాన్యమ్; ప్రమేయత్వోపలక్షితం చిద్వస్త్యేకమేవ సత్య మవశిష్యతే; తత్ర ద్వైతాభావాత్ కా విరోధప్రసక్తిః యో భుజంగస్సాస్త్రి త్యుపలబ్ధివత్ యత్కర్తృకాండేన జ్ఞాపితం ద్వైతమివ తదేవ బ్రహ్మకాండేన అహమస్తీతి జ్ఞాపితమ్; కర్తృకాండస్య బ్రహ్మకాండార్థసత్తాతి రిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ ఉభయాథాసత్తా త్వేకైవేతి న విరోధభేదావకాశః.

‘ఓం ఖం బ్రహ్మ’అయంమంత్రః అన్యత్ర ఆవినియుక్త బ్రహ్మేతి విశేష్యస్యాభిధానం ఖమితి విశేషణమ్ విశేషణవిశేష్యయోశ్చ సామానాధికరణ్యేన నిర్దేశో నీలోత్పలవ త్థం బ్రహ్మేతి. అయంచ ధ్యానవిశేషః ఫలవిశేషప్రదర్శనార్థః. ధ్యానంచ ఓంకారే బ్రహ్మవేశనం ఉదాహరణముఖేన ఉత్తరగ్రంథేన నిర్ధారితమ్; అథ సత్యస్య బ్రహ్మణః సంస్థానవిశేషోపాసనాని. ఉపాధీనామనేకత్వాత్ అనేకవిశేషణత్వాచ్చ ప్రకృతస్యైవ బ్రహ్మణః, మనఃఆద్యపాధివిశిష్టస్య బహువిధాన్యూపాసనాని. చిత్రఫలకాని పిహితాని చిత్రైకాగ్ర్యసంపత్తయే చిత్రమాలిన్యస్య నిస్సృతయే చ అథగాయత్రీపాదవిద్యా; ఇతుర్థపాదే షరో రజసి ప్రతిష్ఠితా విద్యా; మూర్తా మూర్తాత్మకం జగత్; త్రిపదా గాయత్రీ ఆదిత్యే ప్రతిష్ఠితా; తురీయం పదం సత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ కింఘన స్తత్సత్యమితి సత్యం విచారితం గాయత్రీమేవ సావిత్రిమనుబ్రూయాత్; ‘షరోరజనేపావదో’ ఇతి తురీయపదా గాయత్రీ. హిరణ్మయేనేత్యాదిమంత్రైః జ్ఞానసముచ్చయకారీ అంతకాలే ఆదిత్యం ప్రార్థయతే సత్యాఖ్యం బ్రహ్మ బోధిత్వయేన మండలేన ఆపిహితమివ; దర్శనప్రతిబంధకారణ మపిధానమివేతి;

తదవనయేతి ప్రార్థనం సహి సర్వస్య జగత ఆత్మా చతుశ్చ సకా సర్వం పశ్యతి; తేజసా అపహృతదృష్టిభిః తత్స్వరూపం అంజసా ద్రష్టుమశక్యమితి కల్యాణతమం రూపం పశ్యామితి ప్రార్థనమ్. ఇతి సప్తమా ధ్యాయః.

అష్టమాధ్యాయే—గాయత్ర్యుపాసనప్రకరణే గాయత్ర్యః ప్రాణాత్మకత్వము క్తమ్ ప్రాణస్య జ్యైష్ఠ్యాతో కథం జ్యేష్ఠత్వమితి వక్తవ్యమ్; ఓంకారః దమాదిత్రయం బ్రహ్మ; అత్ర శ్రీమంథాదికర్త తద్బ్రహ్మోపాసనఫలక ముచ్యతే. అథ! చ శ్వేతకేతురిత్యాద్యాభ్యామియకయా కతి కర్తవిపాక ప్రతిపత్తిమార్గా ఇతి సర్వసంసారగత్యుపసంహారార్థం వక్ష్యతే; పంచాగ్నివిదో గతి ర్నిరూపితా; ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాం దేవయానః పంథానిరుక్తః; జ్ఞానకర్తణో ర్తతి ముక్త్వా తత్ర జ్ఞానం స్వతంత్రం; కర్తృత్వదై వమానుషవిత్తద్వయాయ త్తం; తేన కర్తార్థం విత్త ముపార్జనీయం, తచ్చుప్రత్యవాయకారిణా ఉపాయేనేతి తదర్థం మంథాభ్యాం కర్తనిరుక్తం, యాద్యుగ్జన్తా యథోత్పాదితో యైర్వా గుణై ర్విశిష్టః పుత్ర ఆత్మనః పితృశ్చ లోకోన్యో భవతీతి తత్సంపాదనాయ ప్రాణదర్శనః శ్రీమంథం కర్త కృతవతః పుత్రమంథే కర్తణి అధికారఉక్తః; యదా పుత్రమంథం చిక్షీర్షతి తదాశ్రీమంథం కృత్వా ఋతుకాలం పత్న్యాః పరీక్షత ఇత్యాద్యర్థః. బ్రహ్మణేనమః సమస్తదనువర్తిభ్యోగురుభ్యః; ఇతి మంగళమ్. ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయసిన్ధాతానాం, జగన్నిత్యభ్యాత్వవ్యవస్థాపకానాం, పుణ్యప్రస్థపురీ వెలనాడు వాసుదేవశాస్త్రిణా మంతే వాసినా, బెంగళూరు సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణా సముద్ధృతః ఈశాది బృహదారణ్యంత దశోపనిషదాం భాష్యోక్తార్థ సంగ్రహః.

౧౧. యాజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బ్రహ్మోపనిషది చతుష్పాదబ్రహ్మప్రతిపాద్యం ప్రణవేన నిర్విశేషచిన్తాత్ర మశరీరం లక్ష్మ్యమ్, మాయోపాధికస్య బ్రహ్మాండశరీరకస్య

విరాజో నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయావ
స్థావంతో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాక్షరాఖ్యాశ్చత్వారః పాదాః. అవిద్యోపాధి
కస్య పిండాండశరీరకస్య జీవస్య నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్ర
త్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థావంతో విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ సాక్షిణ శ్చత్వారః
పాదాంశాః. నిరుపాధికయో చైక్యం సమాధిః తత్ర ద్వైతాభావా
దేకమేవ బ్రహ్మ నిర్వాణం విభాతి. చిదాభాసామప్రోతస్సూత్రా
త్తాతు హృది చైతన్యే. సూత్రంతు త్రివృద్ధ్యజ్ఞోపవీతమ్ తచ్చ కేవల
జ్ఞాననిష్ఠానాం నబహిః కిం త్వాంతర ముపాసనాంగం హంసప్రోతం
బ్రహ్మైవ ప్రణవాఖ్యమ్ కర్తృసముచ్చితోపాస్తిమతాంతు పరంపరయా
సాధనం క్రియాంగం బాహ్యముపవీతం స్యాత్. తద్ధి వైష్ణవమ్ తయో
ర్జ్ఞాననిష్ఠ స్సన్న్యాసీ వరీయాత్. ఉభయో స్సగుణనిర్గుణే బ్రహ్మణీ
ఉపాస్యే. బ్రహ్మయాథాత్మ్యంతు కేవలం నిర్గుణం తద్బ్రహ్మతైక్య
విద్యయా జీవో జీవభావాద్విముక్తః స్వరూపానందో భవతీతి శుద్ధా
ద్వైతసిద్ధాంత స్సూచితః.

ఇతి యాజుషబ్రహ్మసమిపత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

౧౨. పంచర్షదేహయాజుష్యాకైవలోపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

‘జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయ’ ఇతి
అవిద్యాస్తవయస్య బ్రహ్మవిద్యైవ చరమకారణమ్. సన్న్యాసికవప
ముఖ్యాధికారిణః. సగుణయోగవిద్యాయా ముమా సహాయం త్రిలో
చనం నీలకంఠ మిత్యాదినా సప్రతీక ముపాస్యం చైతన్యమ్ తదేవ
బ్రహ్మవిష్ణుశివేంద్రాదిసకలదేవాత్మకమ్ సర్వభూతస్థ ఏవాత్మా మా
యయా దేహత్రయావస్థాత్రయసుఖదుఃఖభాగివ భాతి. సపురత్రయే
క్రీడతి జీవో యస్మిన్ పురత్రయం లీయతేచ. తస్మాత్ప్రపంచో
జాయతే ప్రకాశతేచితి తదధిష్ఠానం బ్రహ్మైవోపాస్యం నిర్గుణం త
త్త్వమేవ త్వమేవ తదితి బ్రహ్మతైక్యోపదేశేన యత్సగుణత్వేన జ్ఞాతం

తదేవ నిర్గుణం బ్రహ్మైవాహమస్మితి జ్ఞాత్వా జీవ స్సర్వబంధైః ముచ్యతే. ఏవం ద్వైతాభావోపలబ్ధిత బ్రహ్మజ్ఞానా న్ముక్తిరితి కైవల్యోపనిషత్సిద్ధాంతః.

ఇతి పంచరుద్రేషుమాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

౧౩. శుక్లయజుర్వేదగత జాబాలోపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

జాబాలోపనిషది వారాణసీతి కురుక్షేత్ర మితి బ్రహ్మసదన మిత్యవిముక్త మితి కాశీక్షేత్ర ముపాస్యత్వేనోక్తం యత స్తత్రోత్తమిష్యతః ప్రాణినో రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మోపదిశతి తత స్సప్రాణ్యమృతీభవతి. తచ్చ క్షేత్రం కిమితి విచార్య భ్రువో ఘ్రాణస్యచ సంధిస్థాన మితి నిర్ణీతం. తారకబ్రహ్మ తు ప్రణవాక్షరం రామేతిచ. జప్యేషు శతరుద్రీయేణామృతత్వం లభేత. తత్రముఖ్యాధికారి సన్నాస్య సీతి సన్నాస్యస సంగ్రహేణోక్తః. బ్రహ్మచర్యాదపి ప్రవ్రజే దిత్యనుజ్ఞాతం తస్య యజ్ఞోపవీతమాలైవ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘు జడభరత దత్తాత్రేయ వైవతకప్రభృతయోఽవ్యక్తలింగాః పరమహంసా ఇతి జీవన్ముక్తాః ప్రదర్శితాః.

ఇతి జాబాలోపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్సాత్పత్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచరుద్రగతాయాం శ్వేతాశ్వతరశాఖనా ముఖనిషది వైషం విశిష్టాద్వైతం సగుణమివానూద్య బోపనిషదం శుద్ధాద్వైతం నిర్గుణముపదిశ్యతే. జగతః కింకారణ మిత్యాదికం వివదత్సు బ్రహ్మవాదిషు దేవాత్మశక్తిః ప్రకృతి ధ్యానగోచరతా మాప పశ్యంతశ్చ తాం పంచాశద్భేదాం బ్రహ్మచక్రే హంసభ్రామికాం పరిణామ్యుపాదానం విజ్ఞాయ తత్పేరికమాత్మానంద పుథజ్జత్వా వ్యక్తావ్యక్తవిశ్వభరణలీల మీశ్వరం జ్ఞాత్వా జీవంచ పాశబద్ధ మనీశం నిశ్చిత్త్య పత్యుద్దేవస్య జ్ఞానాత్సర్వపాశముక్తి రుక్తాక్షరం ప్రధానం; అమృత మక్షరం హరః; తదభి

భ్యానాత్ మాయానివృత్తిర్భవతి. తిలాదిషు తైలాదికమివ సర్వవ్యాపీ స ఈశ్వరః ప్రణవోపాసనయాజ్ఞేయః. తదర్థం యోగక్రమ శిచ్ఛిక్తః; యోగగమ్యస్య దుర్దస్యాద్వితియత్వం జగజ్జ్వాదికారణత్వం విశ్వరూపత్వం విశ్వాధికత్వం హిరణ్యగర్భజనకత్వం చోక్తమ్. తస్య మహాపురుషస్య జ్ఞానాన్వృత్య మత్యేతి. ఇతి సగుణం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య “తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయం” ఇతి నిర్గుణజ్ఞానస్య అమృతత్వాపాదకత్వం అన్యథా జ్ఞానినాం దుఃఖంచోక్తమ్. సగుణవిద్యాధికారిణాంతు శివస్వేకానస్య భగవతః పురుషసూక్తప్రతిపాద్యత్వం మోక్షప్రదత్వం చోపదిష్టమ్. తతశ్చ శరీరం స్వానతిరిక్త సర్వశక్తికం దేహగత మిశ్వరచైతన్య ముక్తమ్. సర్వశక్తే రిశ్వరస్య సర్వాత్మకత్వాపాదికా భేదప్రపంచికా చ మూలప్రకృతిస్తదనన్యోక్తా. మాయాతు పరమేశ్వరో దుర్దః ప్రప్తౌ పూజ్యశిచ్ఛిక్తోగయత్రీమం త్రవేద్యశ్చ. ఊరాక్షరవిద్యాఫలభేదశిచ్ఛిక్తః తతోవిశ్వలీలాప్రకారం ప్రపంచయిత్వా ఏకత్వం పరత్వంచ ప్రతిపాద్య ప్రధానక్షేత్రజ్ఞాదిప్రకారం చోక్త్వా తస్య యాథాత్మ్య మమాయ మద్వైతం నిర్గుణం గుహ్యమితి సిద్ధాంతితమ్.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౧. హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం హంసోపనిషది వినాకిమతం సనత్కుమారో గౌతమాయోవాచ. ‘కాష్ఠేష్వగ్నిరివ హంస స్సర్వదేహవ్యాపీ’తి హంసగతిస్థాన తదుపాసనాదికం దశవిధనాదోపాసనాంచోక్త్వా మనోవిలయాత్ పుణ్యపాపే దగ్ధే సదాశివో శక్త్యాత్మక నిరంజన స్వయంజ్యోతి ర్భావసిద్ధిరుపతిష్ఠేదితి.

ఇతి హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౨. గూఢారుణిరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామశాఖనాం గూఢారుణిరోపనిషది ప్రాజాపత్యాచార్యాయామే ప్రజాపతి రువాచ—‘జ్ఞానపూర్వకస్సన్మన్యస ఏవ నిశ్చేయససాధన’

మితి. తత్ర సన్న్యాసిభర్తాశ్చోక్తాః; దండకమండలభిక్షాదికం చ వివృతమ్; యజ్ఞోపవీతాదిత్యాగశ్చోక్తః; పరమహంసానాం విష్ణుపదప్రాప్తిరామ్నా తేతి.

ఇతి గూఢారణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౭. గరోభిపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం గరోభిపనిషది శరీరశారీరకవిచారః ప్రాధాన్యేనోక్తః-శరీరే భూతభౌతికతత్వనిర్దేశః, ఇంద్రియవిభాగః, అంతరంగవిచారం, ఇంద్రియవ్యాపారాః, తత్తద్విషయాః, తత్తద్భూతస్వభావాదికం చోక్త్యా పట్టచక్రాదికం సప్తధాత్వాదికం పుంస్త్రీజన్మనిమిత్తం స్త్రీపుంశరీరాంగసంస్థాభేదం రక్తసంచారక్రమం, హృదయకోశస్థితిం కుబ్జవ్యంగా ద్యుత్పత్తినిమిత్తం అనేకశిశుకగర్భస్థితిం చ విచార్య గర్భే పూర్ణే జనిష్యమాణప్రాణినః పూర్వజాత్విరత్వం నిర్దేశకారణీభూతబహుజన్మసాంసారికానుభవస్మరణం హరిహరాద్యపాసనేచ్ఛదయం పునరవిద్యాకామకర్మాదిమోహం జననాత్పరం వైష్ణవేన వాయునా స్పృష్టత్వా త్పునరజ్ఞానం ధాతువికారదుఃఖాదికం చ ప్రతిసాద్య వైత్తికం వైశ్వానరం శారీరకా పంచాగ్ని ప్రాణాగ్నిహోత్రవిద్యాం తద్యజ్ఞప్రకారం దేహతత్త్వవివరణం హృదయప్రాణరక్తాదివిజ్ఞానం చోపదిశ్య సర్వం చ భూతభౌతికం అవిద్యాబీజాంకురితముక్త్యా నిర్నిష్ఠనైవ పురుషస్య కూయయా జీవభావం దర్శయిత్వా యోగాభ్యాసేన సుషుమ్నా నాడీ మారుహోక్తక్రమిష్యతో మోక్షః ప్రత్యపాది.

ఇతి గరోభిపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౮. నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం నారాయణోపనిషది నారాయణపురుషస్య సంకల్పా త్ప్రాణో మనస్సర్వేంద్రియాణి పంచభూతాని బ్రహ్మచర్యేంద్రప్రజాపతిద్వాదశాదిత్యైకాదశరుద్రస్సాద్వయస్సర్వే సముత్పన్నాః నారాయణాదేవ ప్రవర్తంత ఇతి ఋగ్వేదశిరోఽధీతే. బ్రహ్మ శివశక్రది

క్మాలాదికం సర్వం నారాయణవచః; స సర్వం వ్యాప్నోతి; స నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పోద్వితీయశ్చ ఏవం యో వేద స విష్ణుః. రేవ భవతీతి యజుర్వేదశిరోఽధీతే. నారాయణాష్టాక్షరమంత్రోద్ధారంతదధ్యయనస్య అమృతత్వఫలకీత్వం సామవేదశిరోఽధీతే. కేవలప్రణవోపాసనయా వా తద్భుటాతాష్టాక్షరమంత్రోపాసనయా వా వైకుంఠప్రాప్తిః, విష్ణుర్నారాయణవచ సర్వభూతస్థం పరంబ్రహ్మ; ఏతదధ్యక్షణశిరోఽధీతే తదేతన్నారాయణః పరోఽవ్యక్తతత్త్వం పురుషవచ. ఏతదధ్యయనా న్నారాయణసాయజ్యం ప్రాప్నోతి.

ఇతి నారాయణోపనిషత్సాత్త్వర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౯. పరమహంసోపనిషత్సాత్త్వర్య విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం పరమహంసోపనిషది యోగినాం పరమహంసానాం కో మార్గః కాస్థితితి చ నారదేన పృష్టో భగవానాహేతి; పరమహంసో నామ ఈషణాక్రియరాహిత్యేన నిత్యవిరక్త ఆత్మైకనిష్ఠః జ్ఞానైకదండః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతీ జ్ఞానశిఖిః అద్వయానంద ఇత్యాది తత్త్వేశంసాం భిక్షుమాత్రజీవీత్యాద్యన్యవిధయతిసిందాంచోక్త్వా, పారమహంస్యే రుచిముత్యాద్య, తుల్యనిందాస్త్రత్యాది తల్లక్షణముక్త్వా, తస్యైవ స్వరూపజ్ఞానమాత్రావస్థితి ప్రకటయ్య సర్వకామనివృత్తిలక్షణ బ్రహ్మత్వే క్యానుభవో మోక్ష ఆవాది.

ఇతి పరమహంసోపనిషత్సాత్త్వర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౦. అమృతబిందూపనిషత్సాత్త్వర్యవిషయసంగ్రహః.

కృష్ణయజుర్వేదాంతేష్వమృతబిందూపనిషది నిర్విషయసవిషయత్వాభ్యాం మనస శ్శుద్ధాశుద్ధత్వం దర్శయిత్వా నిర్విషయత్వం విధాయ తదేవ జ్ఞానవితి తస్య బ్రహ్మత్వ భావప్రకాశనేన ద్వైతాభావోపలక్షితచిన్తాత్రలక్షణం నిశ్రేయసముపదిష్టమ్. “సనిరోఢో నచోత్పత్తిః” ఇత్యాది వాక్యాని మాండుక్యదృష్టాన్యేవ సిద్ధాంతసంవాదీని. “ఏక ఏవహిభూతాత్తా” ఇత్యాదివాక్యాని సోపాధికస్య ద్వైతస్య మిథ్యా

త్వం ప్రతిపాద్య ఆత్మైకత్వం దర్శయంతి. ఆత్మలాభాయ తదాలంబన
స్వాక్షరస్యోపాసన ముపదిష్టమ్ విద్యాబలేన సర్వానుసూయతం నిర్దు
ణం నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం వాసుదేవాఖ్యం బ్రహ్మస్వరూపమేవ
అహ మస్మి త్వనుభుక్తు ఇతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత ఆసూచి.

ఇతి ఆమృతబిండుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౦. ఆమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామమృతనాదోపనిషది విధిపదధీతశ్రవణాదిసాధన
సంపన్నోఽధికారి బాహ్యలోకోపరతః వైరాగ్యేణాంతర్ముఖస్సౌ
బ్రహ్మణస్సన్నికృష్టాలంబనం రథదూషితమోంకారమధిరుహ్య, వ్యాపన
శీలత్వా ద్విష్టునా బుద్ధ్యాభ్యేన సారధినా బ్రహ్మలోకపద మన్వి
ష్యౌ అంతఃకరణాద్యధ్యాసాధిష్ఠానం విమృశౌ అహంకారాఖ్యరుద్ర
మూరాధయౌ క్రమేణ మాత్రాలింగభూమికయా రథపతిస్థానం ప్రాప్య
ప్రతిష్ఠితః రథ ముత్సృజ్య ఆత్మనో రశ్మీ౯ మనోవృత్తిః ప్రత్యాహృత్య
పడంగయోగేన కరణజాతం విమలీకృత్య యోగేన ప్రకృతిమండలం
భిత్వోత్క్రమ్య పునరావృత్తిరహితం పదమాప్నోతీత్యభ్యధాయ.
తదంగత్వేన ప్రాణాయామాదిలక్షణాని యోగక్రమశ్చ ఉపాదేశి.

ఇతి ఆమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౧. అధర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

పంచరుద్రేష్వాధర్వణ్యాం అధర్వశిరోపనిషది దేవాస్సర్వే రుద్ర
స్వరూపం జిజ్ఞాసమానాః కో భవానతి తమేవాపుచ్ఛౌ. స చ సర్వస్య
స్వాత్మసత్తానతిక్రమత్తాకతయా సర్వ సుహమస్మీతి స్వనైకత్వం. త్రై
కాలికాబాధ్యత్వం సర్వవ్యాపకత్వం సర్వాధారత్వం చోపదిశ్య స్వజ్ఞా
నమాత్రేణ సర్వవిజ్ఞానం బోధయామానః తతోదేవా రుద్రమాహుత్వేన
జ్ఞాత్వా సార్వాత్మ్యేన తస్య “యోవై రుద్ర స్సభగవా” నితి మంత్రైః
విశ్వరూపాయ నమాంసి కుర్వంతః తన్నయా బభూవుః. తముపాసేతు
మాలంబన మోంకారఇతి ఓంకారవాచ్యస్య రుద్రస్యాభిధానాని విచా

ర్యజానంతిస్త్యతత్ప్రాప్తయే ప్రతిబంధకీ భూతదురితనివృత్త్యర్థం భస్మథా
రణాదిలక్షణం సాశువత ప్రతముక్తమ్. ఉపనిషదధ్యయనఫలంచ ప్రత్య
పాది ఏవంచ రుద్రస్య పశుపతేః ఏకత్వం పరత్వం స్వాతంత్ర్యం సార్వా
త్వ్యం అంతర్యామిత్యమిత్యాది ప్రాశఙ్గి. శైవవిశిష్టాద్వైత మస్మాస్తాత్ప
ర్యమితి వ్యజ్యతే. కూలంకషవిచారే తు తస్మాద్వితీయత్వప్రతిపాదనేన
శుద్ధాద్వైతమేవోపనిషత్సాత్పర్యవిషయశ్చి జోఘ్నుష్యతే.

ఇతి అధర్వశిఖోపనిషత్సాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౩. అధర్వశిఖోపనిషత్సాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వశిఖోపనిషది ధ్యానధ్యాతృధ్యేయవిచారప్రశ్నే ఓంకారా
లంబనం బ్రహ్మ ధ్యేయమ్. విధిపదధికారి ధ్యాతా. ధ్యానంచ భ్రమర
కీటన్యాయేనోపాసనమ్, ఓంకారః ప్రళయః ప్రణవః తారః విష్ణుః బ్రహ్మ
ప్రకాశః మహాదేవః ఇత్యాదిపదానాం అక్షరమేవార్థ ఇతి యోగో
దర్శితః. తస్య ప్రణవాక్షరస్య ముఖ్యాంశః శివ ఏకో ధ్యేయ శ్చివంకరః
కారణంతు ధ్యేయః సర్వేశ్వరశ్శంభుః నిగమనే ఉపదిష్టమ్. జ్ఞాన
పూర్వక తదధ్యయనస్య గర్భవాసాదిముక్తిఫలకత్వం చావాది. ఏవం
చైవా అధర్వశిఖోపనిషత్ శివాద్వైతప్రతిపాదికేతి జ్ఞాయతే.

ఇతి అధర్వశిఖోపనిషత్సాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్సాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే మైత్రాయణ్యుపనిషత్ ఛాందోగ్యోపనిషత్సద్వ
తైవ. వైరాగ్యాదిజ్ఞానసాధనస్తుత్వర్థం “బృహద్రథోవావై నామ రాజే
త్యాద్యాఖ్యాయికా ప్రాదర్శి. అధికారిలక్షణనిర్ధారణానంతరం గురుణా
ఆపవాతసాక్షాత్వాదిలక్షణం స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మాప
దిష్టమ్. యేన శరీరం శతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం తత్తేత్రజ్ఞాఖ్యం తత్త్వాదీనా
ముత్కృంతితగత్యాదీనాం విచారేణ పంచకోశవిభజనపూర్వకం గుహ
ఖ్యపూత్పుండరీకనిహితత్వేన గ్రాహయిత్యా సవా ఏషేత్యాదీనా
తస్యైవ సర్వానుసూతాత్మత్వ ముపదిశతి శ్రుతిః. ‘కః కర్తా కఃకారయ

తీ'త్యాది విచారముభేన ప్రకృతిపురుషరహస్యం దర్శితమ్. కర్తా పురుషః
 ప్రకృత్యుపాధికః భూతాత్మాసన్నపి అయఃపిండే హస్యమానే నాగ్ని
 రభిభూయత ఇతివత్ అసంగత్వాత్ నిర్లిప్తత్వ ముపదిష్టమ్. మైథునాదే
 వోత్పన్నదేహే అభిమానవశాత్ మోహాదిదోషజప్తత్వేన నానా
 రూపాణ్యావృత్తి. సభూతాత్మాకర్తృపరిపాకవశాత్ విద్యాధికార మేత్య
 కరుణావతా గురుణా సంబోధితస్స ఇంద్రజాలమివ మాయామయం
 స్వప్న ఇవ మిథ్యాదర్శనం, కదలీగర్భ ఇవ అసారం, నట ఇవ క్షణవేషం,
 చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోహరం, ద్వైతప్రపంచం మత్వా స్వరూప
 నిష్టాభవతి. చిత్తప్రసాదేన శుభాశుభం కర్తృహంతి; నిరింధనో వహ్నిరివ
 వృత్తిక్షయాచ్చిత్తం స్వయోనాపుపశామ్యతి. చిత్తలయవర్యంతో
 యోగః కర్తవ్యః; తతశ్చ నిరుపాధికః సచ్చిదానందఘనః స్వయమేవా
 శిష్యతే. తం ప్రత్యగాత్మానం "త్వం బ్రహ్మ త్వం చ వై విష్ణుః త్వం రుద్ర
 స్త్వం ప్రజాపతిః" ఇత్యాదిమంత్రైః శాత్సాయనిస్తుప్తావ. "తమోవా
 ఇదమేకమానే"త్యాదీనా మహాప్రళయేఽపి అనాద్యజ్ఞానావచ్ఛిన్నం
 సగుణం బ్రహ్మైవావ్యక్తసంజ్ఞితమస్తీత్యుచిష్టమ్. తస్యైవాంశాః
 బ్రహ్మవిష్ణూరుద్రశ్చేత్యాదయః; సవన మాయయా ఏకదా బహుభావ
 భవతి. తస్య యాథాత్మ్యదర్శనాయ ఉద్గీఢప్రణవాఖ్య మాదిత్య ముపా
 సీతేతి తత్ప్రకార ఉక్త. తద్దేవతాకా గాయత్రీవిద్యా చతుర్విద్యాచ
 సంగ్రహేణోక్తా. తదవ్యక్తం బ్రహ్మఈశానః శంఖః భవః. రుద్రః ప్రజా
 పతిః విశ్వస్పృహీరణ్యగర్భః సత్యం ప్రాణః హంసః శాస్తా విష్ణుః
 నారాయణః అర్కః సవితా థాతా సంరాట్ ఆత్మా బ్రహ్మ ఇత్యాది
 శబ్దైః ప్రతిపాదితమ్ తదేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మన్వేష్టవ్యం చ. ఇంద్రియా
 ర్థా బహిఃకృత్వా స్వమాత్మాసమేవ తదహమస్తీత్యుపలభ్యతే.
 అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతమేవ తాత్పర్యగోచరమితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి మైత్రాయణ్యపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౧. కాపీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్సాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే కాపీతకినామపనిషది ప్రశ్నప్రతిపచనద్వారా సాం
గా బ్రహ్మవిద్యోపదిశ్యతే. తత్ర కృష్ణగత్యా ధూమాదినా దక్షిణేన
పథా గచ్ఛతాం ఇష్టాపూర్తాదికర్తృణాం స్వస్త్వాద్వారస్య చంద్రమసః
ప్రాప్తి రుక్తా విద్యాహీనానాం కర్తృభ్రష్టానాం తు కీటోవా ఇతంగో
వేత్త్యాదికా, సాంసాణీ కష్టా గతి ర్దర్శితా. సద్గురుకృపయా సగుణ
బ్రహ్మవిద్యావతాం నైష్ఠిక బ్రహ్మచారిణాం పంచాగ్నివిద్యావతాం గృహ
స్థానాం వనస్థానాం వైఖానసానాం పరివ్రజతాంచ ప్రాప్యో బ్రహ్మలోకః
అర్చిరాదినా శుక్లేన ఉదజ్జార్దణ గచ్ఛతాం ఆదిత్యేంద్రప్రజాపతిలోక
ద్వారా ప్రదర్శితః. తత్ర బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మసారూప్యమాపన్నానాం
బ్రహ్మలంకారేణాలంకృతానాం బ్రహ్మవిదాం సగుణబ్రహ్మప్రాప్తే బ్రహ్మ
లోకప్రకారః, ప్రదర్శితః. తత్ర సగుణేన బ్రహ్మణా పరిశ్రమ్యాణేషు
బ్రహ్మవిద్యాయాం సగుణ బ్రహ్మవిత్సు సాలోక్యాదివిముక్తింగతేషు “య
స్త్యమసి సోఽహమస్మి త్వ మాత్మాసి కోఽహమస్మి సత్యమితిబ్రూయా”
దిత్యాదివాక్యై ర్నిర్గుణ బ్రహ్మోపదేశార్థం అరుంధతీవర్చనన్యాయేన
శాఖాచంద్రదర్శనన్యాయేన చ సాలంబాని సన్నికృష్టముఖ్యప్రాణోపాస
నాని దర్శయిత్వా బ్రహ్మవిద్యాయాం పారమహంస్యం ప్రయోజక
మితి సవిధానం సన్నాహసలక్షణం ప్రాపంచి! అథ చాధినైవత మధ్యా
త్మం వివృత్య శారీరకీం తత్త్వపరీక్షా మాఖ్యాంయికయా ప్రదర్శ్య పారి
శేష్యాన వ్యక్తగతి రబోధి. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాంయికాయాం “యం
త్వం మనుష్యాయ హితతమం మన్యనే త మహం వరం వృణ” ఇతి
పృష్టే సత్య మిత్యూపదిష్టమ్. కిం తదితి జిజ్ఞాసయా పృష్టః ప్రతర్దనే
నేంద్రః. “మామేవ విజానీ హ్యేతదేవాహం మనుష్యాయహితతమం”
ఇత్యూపదిదేశ. కిమితి కర్తృఫలభోక్తేంద్రో మనుష్యాయ హితతమం సత్య
మితి శిష్యసందేహ మాశంక్య తత్పరిహరద్వారా ప్రత్యయదార్థోక్త్యా
దనాయ స్వదేహభోగస్య ఆధికారికప్రారబ్ధపరిశ్రమైకవ్యవసాయిత్వేన
విద్యాబలా త్కుర్వన్నపి సలిప్యతఇతి ఆగామినంచితయోరకించిత్య.
రత్వం బ్రహ్మత్వైకత్వ విద్యాప్రభావప్రకటనేన ఖ్యాపయామాప “య

స్తాం విజానీయాం, త్రిశీర్షాణాం త్వాష్ట్ర మహానమి” త్వాగ్ధ్య “తస్య
మే సతోమచ మియతే” ఇత్యంతేన గ్రంథేన. ఏనం విషమా మన్యే
మాంచ “స యో మాం విజానీయా” దిత్యాదినా. “ఆమృతత్వమేతి”
ఇత్యంతేన వాక్యజాతేన తథైవ ఫలంచోక్తమ్. అథ చ ప్రాణోపాసనా
ప్రసంగేన “సవావషః ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞాత్వానంద” ఇత్యాగ్ధ్య “ఏష
హ్యేవై నం సాధుకర్త కారయతి, ఏష ఉ ఏవై న మసాధుకర్త కారయతి,
ఏష లోకేశ్వర స్సమ ఆత్మేతి విద్యా” దిత్యంతం ప్రజ్ఞాత్వాంతర్యామ్య
భేదో దర్శితః, అథ చాజాతశత్రవ్యాభ్యాయికయా ఆదిత్య చంద్రాగ్ని
విద్యుత్తనయిత్వాత్వాకాశ వాయ్వగ్న బాదర్శ ప్రతిప్రత్య-
శబ్దచ్ఛాయ పురుషేషు చ ఆత్మోపాసనాసు విసువాదాన్వృ
దర్శయిత్వా శారీరకపురుషే ప్రాజ్ఞాపత్యం జ్ఞాపయిత్వా ఆత్మ్యుపాసనం
పరిశోధ్య తతః స్తూష్టింభూతః బాలాకిం అజాతశత్రు స్సుప్తోత్థాపనపరి-
క్షయా ప్రాజ్ఞ మశరీర మాత్మానం గ్రహయామానః; ఏనం ఆవ్యక్తా
తైకత్వ విద్యాప్రపంచనేన చ బ్రహ్మవిద్యా సంగృహీతా. ఏనంచ
జ్ఞానకర్తృహీనానాం కష్టగతిః, కర్తృణాం ధూమాదిమార్గేణ స్వర్గసుఖ
గతిః పునరావృత్తిసహితా. సగుణవిద్యావతామర్పిరాదిమార్గేణ
పునరావృత్తిసహిత శ్వాశ్వతో బ్రహ్మలోకః. తేహం తత్ర నిర్గుణవిద్య
యా బ్రహ్మణా సహ వైదేహీ ముక్తిః నైవ పిటీలికామార్గేణ క్రమ
ముక్తి రిత్యుచ్యతే, నిర్గుణ బ్రహ్మవిద్యయా అద్వైతసిద్ధాతు ప్రాభవప్రతి
భాసనాశ చర్యంతం జీవన్ముక్తిః. న తస్యప్రాణా ఉత్క్రామంతి; తత్రైవ
సమవలీయంతేమూలవిద్యాయాః స్వాధిష్ఠానే ఆత్యంతికవిలయేసతి శు
కవామదేవాదీనామివ విదేహాకైవల్యమితి ప్రతిపాదకః శుద్ధాద్వైత
సిద్ధాంతేన ఉపనిషత్సూత్రసమ్మత ఇతి దరిద్రశ్యతే.

కాశీరకబ్రాహ్మణోపనిషత్సూత్రవిషయసంగ్రహః

౨౬. బృహజ్జబాలోపనిషత్సూత్రవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణాం బృహజ్జబాలోపనిషది ప్రజాపతేః ఆబాదిక్రమే
ణ వ్యక్తస్య కామాదిపురుషసృష్టి ముక్త్యా దేహినః తపసా ఉపాత్తదు

రితక్షయపూర్వకకారణజ్ఞానప్రయుక్తం సంసారమోక్ష ముపదేష్టుం
దురితక్షయాపాదకం భస్మ రుద్రాక్షయో ర్వాహత్త్యం వక్తి శ్రుతిః.
తత్రాదా ఓంకారవాచ్యస్య పరమేశ్వరస్య సద్యోజాతాదిపంచము
భేద్యః పంచవణ్ణా గావ ఆవిర్భూతాః. తత్తద్దోమయేన పంచనామ
ధేయం పంచమహాఫలకం పంచవిధం భస్మజాతం. తత్ర భస్మాత్పాదన
క్రమం తత్తన్నియమదేవతోపాసనమంత్రాది విధయః స్నానోద్ధూళన
ధారణాదిప్రకారాః తత్తత్ఫలాన్యధికారిణశ్చ ప్రత్యపాది. బ్రహ్మణా
దిభి శ్శుద్ధభస్మ తిర్యక్ త్రిపుండ్రం సిత్యం ధార్యమితి శ్రుతివిహితమ్.
తేన స్వోపాపనివృత్తిః జ్ఞానోత్పత్తిశ్చేతిఫలముక్తమ్. కరణే మహాఫలం
అకరణే నిందాచ శ్రూయతే. స్థానకాలక్రియాదికంచ వివృతమ్. మృత
సూజీనాదికం చ భస్మమాహత్త్యమాఖ్యాయికయా ప్రదర్శితమ్.
భస్మన స్సర్వపాపనివృత్త్యం చ ఆఖ్యాయికాముఖేన ప్రత్యాయితమ్.
జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య ఫలకమితి చ నిర్ధారితమ్. తత్రైతే ఔపని
షదా శ్లోకాః.

“యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్త కుర్వంతి మానవాః, తేషాం
నాస్తి వినిర్దోక్ష స్సంసారా జన్మకోటిభిః. మహాపాతకయుక్తానాం పూ
ర్వజన్మార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనే ద్వేషో జాయతే సుదృఢం
బుధాః. త్రిపుండ్రం యే వినీదంతి నీదంతి శివమేవ తే, తేషాం
చందాలతోజన్త బ్రహ్మన్నాహ్వాగి విపశ్చితా. ధిగ్భస్మరహితం ఫలం
ధిగ్రామ మశివాలయమ్, ధిగనీశాచనం జన్త ధిగ్విద్యా మశివాశ్ర
యాం” ఇత్యాదయః.

సనత్కు-మారాయ కాలాగ్ని రుద్రోపదిష్టో రుద్రాక్షధారణ
విధిః, సంహారకాలే వికసిలేక్షణస్య రుద్రస్య సృష్టికాలే ముకుళీకృతా
దక్షిణో జాతా రుద్రాక్షాః. తద్ధర్మన స్పృహన ధారణ పూజనాదికం స్వ
పాపహరం సర్వేష్టాథప్రదంచేతి ధార్యసంఖ్యాస్థానాదికం తత్తత్ఫల
విశేషాశ్చ ప్రతిపాదితాః. తేన పుణ్యేన అపవిత్రపాప్తా యోగిధ్యేయం
శాశ్వతం శివం విజ్ఞేః పరమంపదం ప్రాప్నోతీతి. ౨౬.

ఇతి బృహజ్ఞానాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౭. సృసింహతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యాం సృసింహతాపిన్యాం అవ్యక్తం తత్త్వ త్పతః ఆబా
త్తనా. వ్యక్తస్య స్వరూపం ప్రజాపతేః పుష్కరపల్లవ నిర్మిత్తం ప్రథమ
మాస తస్య సృష్టౌ సంకల్ప సమజని కామాత్మా తైజసః. తత ఉత్పన్నం
రేతః పురుషదీజం. ఏవం సమష్ట్యా కారణాత్కార్యోత్పత్తే ర్విజ్ఞానస్య
కామాత్మి ఫలం. స పురుష స్తప స్తవ్యా నారసింహం మంత్ర రాజ మప
శ్యత్. “ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతం సర్వతోముఖం, సృసింహం
భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహం.” ఇతి. ద్వాత్రింశదక్షరే
ఽస్తి మంత్ర రాజే ఉపాసనాభేదేన సర్వాస్పీధయః ప్రతిపాదితాః. తదం
తర్గత కతిపయాక్షర పర్యాప్త్యాసఫలాని కతిపయోపాసనాని విహితాని.
సావిత్రీలక్ష్మీం యజుః ప్రణవంచాధ్యసోఽపాసన్యం. ఆయుర్యశః కీర్తిజ్ఞానై
శ్వర్యాణిఫలాని పరిచ్ఛిన్నాని, సామత్వేనోపాసనం తు అమృతత్వాపాద
కం. జపాదీనాం తు అస్తి న్నేన శరీరే దేవతాదర్శనయోగ్యత్వఫలమ్, సా
మతు సమానత్వా త్పద్యభిహ్మా. తచ్చ త్రైగుణ్యేన త్రిమూర్త్యాత్మకమ్,
సామత్వేన ప్రమాదహరత్వా స్మృత్యుంజయం. తద్విజ్ఞానాయ సాలంబో
పాసనాని నాదాంతపీఠ్యాం ఓంకారాది ప్రతీకాని శైవాని వైష్ణవాని
శ్వాత్మానిచ. సర్వమయత్వాద్వైరజం. సర్వవ్యాపకత్వాద్వైష్ణవం,
సర్వశక్తత్వాచ్ఛాక్తం; సర్వసప్తత్వా త్ప్రజాపత్యం; సర్వశంకర
త్వాచ్ఛాన్యం; సర్వాభిముఖ్యా త్సర్వతోముఖమ్; సర్వాధిష్ఠానం సర్వా
నుస్యూతం బ్రహ్మచైతన్యమేవ సృసింహశబ్దలక్ష్యం; సగుణ మవ్యక్తం
సృసింహశబ్దవాచ్యం; తదుపాసనార్థం నాదవిద్యయా భ్రమరకీటన్యా
యేన జీవపరైక్యం తాత్పర్యవిషయః. సమత్వాత్సామ్యస్సతః
స్వరే ప్రతితితత్వాత్ వైదికో మంత్ర రాజ స్సన్నిహితః ప్రతీకమ్.
మంత్ర యోగక్రమోపాసనార్థం మంత్ర రాజస్య పదయోగవిభాగః.
తత్తద్దేవతాఫలాంగ ప్రత్యంగాదికం స్వచ్ఛో విభాగః ధ్యేయానుసంధా
నవిధిః తత్వేషు సమన్వయః యోగిక మర్థవివరణం మంత్రయతో
ద్ధారక్రమ శ్చేత్వాదికం యావ దపేక్షితం వ్యచారి.

ఉత్తరతాపిన్యాం మాండుకోపనిషత్సంవాదేన మంత్రరాజపర్యాయం వృక్షగర్భమివ బీజం ప్రణవాక్షరం విచార్య పాదశష్టాదశకలోపాసనం ప్రపంచయత్వాప్రపంచోపశమం శాంతం శివమద్యైతం పారమార్థిక ముపాదేశి. విశ్వత్రైజసప్రాజ్ఞతురీయాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థాః స్థూలసూక్ష్మకారణదేహాదేహాః పరా పశ్యంతీమధ్యమా వైఖర్యశ్చ ప్రణవపాదోపాధికత్వేన ఉపాసన్యా మనుసంధేయా ఉపాదిక్షంత. తేన చ ద్వైతాభావోపలక్షితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేవ బ్రహ్మత్వరూపం ఉపనిషత్సారసంగ్రహవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

అత్రేదం తత్త్వమ్. సర్విద్యేయం సద్గతిజననీ సామేత్యుచ్యతే. మంత్రరాజస్య పదా దేవతా; చిచ్ఛక్తిః వైఖరీ, మధ్యమా పశ్యంతి పరాణాం వాచకాః అకారోకారమకారార్థమాత్మాః. ప్రణవపాదాః బీజశక్తిస్థానీయాః, తత్ర ఉకారాదిమత్త్వాన్మంత్రరాజస్య తనుమధోద్యస్తద్యమాఖ్య శక్త్యుపాదానకవాచక బ్రహ్మవృక్షో లభ్యతే; తస్య వాచ్యాభిన్నతయా వైశ్వరూప్య మవ్యాహతమ్. నృశబ్దేన మరణధర్మాణః మరివ్యంతః అవిద్యాకామకర్తకర్మిణో జ్ఞేయాః, హింసకాభిధానస్య సింహశబ్దస్య వర్ణవ్యత్యయేన నిషన్నస్య సంహారశక్తిమద్యోధకతయా “వాక్పాణి ప్రాణ స్తేజసీ” త్యాదిక్రమేన సర్వోపసంహరిణీనరమేధోపాస్యా సద్రూపిణీ పరదేవతైవార్థః; స చ తత్పురుషసమాసార్థః; సృష్ట్యనుప్రవేశానంతరం సద్వస్తునవీవ సచ్చ త్యచ్ఛా భవదితి సార్వాత్మ్యేన భవనస్య శ్రుత్యుపదిష్టతయా త్యదాత్మికా సతీ చిచ్ఛక్తిరేవ నరాత్మక సింహాభి అధ్యసోపాసనం నృసింహపదేన రూపకతాత్పర్యగోచరం; తస్య సాకారత్వేన సగుణత్వేనచ హార్యతయా “హరిగోమహరంత మనుయంతి దేవాః” ఇతి శాఖాంతరోక్తప్రకారేణ స్వవికారస్య స్వస్మిన్నుపసంహరదర్శనాత్ స్వానతిరిక్తసంవిద్యేద్యత్వేనచ సింహానతిరిక్తసత్తాకం నరరూపం నరాదన్యం సింహరూప మితి నరశ్చాసాసింహశ్చేతి కర్తధారయార్థః మంత్రరాజవిద్యాక్షరార్థస్తు తాపిన్యామేవ పర్యాప్తో దృశ్యత ఇతి శివమ్.

ఇతి నృసింహకాపిన్యోపనిషత్సారసంగ్రహవిషయసంగ్రహః.

౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదిః—సర్వాశ్రమిణాం ఆస్తిక్య ప్రతిబంధకీభూత మహాపాతకోపపాతకాదిదురితక్షయార్థం శాంభవప్ర తాంగం భస్మత్రిపుండ్రముపాదేశి. ససత్కుమారాయ కాలాగ్నిరుద్రేణ తచ్చ జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరాపిత్య రూప ముక్తేః పరంపరాసాధ నమ్. అగ్నిరిత్యాదినా భస్మస్వరూపనిర్దేశః. త్రియాయుషాదయో మం త్రాః భస్మాభిమంత్రణే వినియుక్తాః. గుణత్రయ మూర్తిత్రయ సవనత్ర యవేదత్రయాదికం త్రిపుండ్రాధికరణక ముపాస్యత్వేకోక్తం ప్రణవాం గం విద్యాకర్తృత్వప్రకర్షాయేతి బృహజ్జబాలోపనిషత్సంవాధినీయ ముపనిషత్.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౯. మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

సామసు మైత్రేయోపనిషది బృహద్రథస్య రాజ్ఞః వైరాగ్యం సహేతుక మభివర్ణ్య శాకాయనేయ మహర్షిణా బ్రహ్మతత్త్వ ముపది శ్యతే. వృత్తిక్షయాచ్చిత్తం స్వయోనాపుపశామ్యతీతి నిర్వేకల్పసమా ధినా ఆత్మోపలబ్ధిః; నిత్యముక్తతా, జగదింద్రజాలవ నిర్భా ఆదైవ తాత్మనః మనోవాగింద్రియాగోచరతయా తస్యైవ సతః జీవే నాత్మనా ఆనుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేనోపాసనం హృత్పుండరీకాకాశే అన్వేష ణాత్మక ముక్తమ్. అశ్చేదదర్శనం జ్ఞానమ్. దైవితఃకైతత్వం ముక్తేః; చిన్మాత్ర మస్తీ త్యనుభవః; ఇతి నిర్గుణవిద్యా ప్రాపంచి.

ఇతి మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౦. సుబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే సుబాలోపనిషదిః—“న సన్నాసన్న సదస త్” ఇతి ఆనిర్వచనీయానాద్యజ్ఞానస్య తచ్చబ్ధిలక్ష్యబ్రహ్మతాదాత్మ్యా న్నస్య “ప్రకృతీచ్చ ప్రజ్ఞాదృష్టతానః రోథ త్” ఇతి బ్రహ్మ

సూత్రనిర్ధారితస్య తచ్ఛబ్దవాచ్యస్య శబదస్య నిర్దేశః; తదేవ నారా
యణశబ్దవాచ్య మవ్యక్తతత్త్వం; తస్మా దభివ్యక్తా తామసీ మాయా.
తతో భూతాదిః; తత్ ఆకాశాదిభూతాని క్రమేణ జాతాని; తతో
బ్రహ్మాండం; తత సహస్రశీర్షాపురుషో విరాడభివ్యక్తః; తతః ప్రజా
పతయః; తతో బ్రాహ్మణాదివర్ణాః చంద్రసూర్యాదయశ్చేతి సర్వం
జగదుత్పన్నమ్; సృష్ట్యా జగదనుప్రవిశ్య పురుష శ్చేతయతే విశ్వం
భరః. సవవాంతే వైశ్వానరో భూత్వా జగద్ధగ్వా ఉత్పత్తిక్రమవిలో
మేన పృథివ్యపు స్రవీయతే ఆప స్తేజసీత్యాదిరిత్యా కార్యం జగత్
కారణే తమసి విలాసయతి; తమః పరే దేవే ఏకీభవతి; పరస్తాత్
ససన్నాస స్పదసదితి అనిర్వచనీయమాయాతాదాత్మ్యాపన్నం అవ్య
క్తతత్త్వం నారాయణవవావశిష్యతే. సదవ్యక్తం సగుణం బ్రహ్మ. ఓం
తత్సద్దితిచ. నిర్దేహ మశక్యత్వాత్ ఆశబ్దం నిర్గుణం బ్రహ్మ. ఆసచ్ఛబ్దేన
నిర్దిశ్యతే. తస్య సత్తామాత్రత్వాత్ అగ్ర ఆసీదితి నిర్దేశ ఉపపద్యతే తద్ధి
త్రైకాలికాబాధ్యమ్, తల్పాప్తి ర్జీవన్ముక్తస్య విదేహకైవల్యమ్; “న
తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకా
బ్రహ్మస్యేతి యవసంవేద.” ఇత్యాదినా ప్రాదర్శి. తస్య నిర్గుణబ్రహ్మణః
ప్రమాణాతీతత్వేన దుర్జేయతయా జీవేనానుప్రవిప్లస్య బ్రహ్మత్వేన
దహరోపాసన ముపదిష్టమ్. ఇయం చ బ్రహ్మత్వైక్యానుసంధానవిద్యా.
తదర్థం హృదయస్య దశ చ్ఛిద్రాణి మనః ప్రాణాదిగతయః ద్విసప్తతిశా
ఖానాదీసహస్రాణి చ సమాసేనోపదిష్టాని స్థానాని. తత్తదుపాసనాని
సాధ్యాత్మాధిదైవతాని పరిచ్ఛిన్నఫలాన్ముక్తాని; తదంతే సర్వాను
సూతం సద్బ్రహ్మోపాస్యం విహితమ్. “అత్యైకత్వాత్ నాస్తి
ద్వైత” వితి ద్వైతసంపేదఉక్తః. విదేహకైవల్యానంతరం అస్తీత్యపి
ఏక్తు మశక్యతయా ఏతన్నిర్వాణానుకూలస మిత్యుక్తమ్.

సతః అవ్యక్తాత్ ఉత్పన్నస్య జగతః సత్సత్తాతిక్త సత్తాశూ
న్యత్వేన సత్తాదాత్మ్య మనుచింత్య జగత్సదితివ్యపదిశ్యతే. తథాచ సద
వ్యక్తం నారాయణోహీతి “చతుశ్చ ర్ద్రష్టవ్యంచ నారాయణః” ఇత్యా
రభ్య సర్వంనారాయణః “పురుషవేదగ్ం సర్వం” ఇతి సార్వాత్మ్య

ముపదిష్టమ్. 'సదాపశ్యంతిసూరయ' ఇతి తద్విజ్ఞానస్య విష్టోః పరమం పదం ఫలముపాపాది. పురి శరీరే గుహాయాం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్టస్య తస్యైవ "యః పృథివ్యాం తిష్ఠత్ పృథివీ మంతరే సంచరత్ యం పృథివీ నవేద యస్య పృథివీ శరీరం" ఇత్యాదినా అంతర్యామిత్యం చోపదిశ్య 'ఏషసర్వభూతాంతరాత్మాఽపహతపాచ్ఛా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ'ఇతి ఆత్మైకత్వ విద్యోపదిష్టా. తస్య గుహానిహితస్య చ ఆభేద విద్యయా స్వరూప మద్వైతం సిద్ధ్యతి. "క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విధియ త్తజ్ఞానం మతం మమ, ఈశ్వర స్సర్వ భూతానాం హృద్దేశే ఽర్జున తిష్ఠతి" ఇతి గీతాయా ముక్తమ్. "ఈశ్వరో జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవాన్" ఇతి పరాశరపురాణే చ, తేన పూర్వోక్తోపనిషత్సంవాదాత్ జీవబ్రహ్మస్వరూపైకేయ ఉపక్రమాది పఙ్కిధలింగైః తాత్పర్యమవాధారి చిత్రభిత్తి గంధర్వనగరాది దృష్టాంతేన జగతః మిథ్యాత్వంచ ఏతదుప నివదభిప్రేతమ్.

అథ రైక్షప్రశ్నే సర్వాన్యప్రకార ఉక్తః; నిర్భూతాన్యయప ర్యంత స్తద్వాదః. కస్మిన్ సర్వే ప్రతిష్ఠితా ఇత్యాదినా ఆత్మని ప్రతిష్ఠితా ఇతి ఆత్మసత్త్వోచ్యతే. 'నసన్నాసన్నసదస' దితి ముహూర్నిగమనేన మాలాజ్ఞానస్య బ్రహ్మజ్ఞైకీభావదర్శనాత్ అవ్యక్తాంతాః చారణేతి గమ్యతే ప్రాణం దహత్యపానం దహతీత్యాదినా ద్వైతప్రచయస్య తద్వ్యతిరేకేణాభావ ఉపదిశ్యతే. అభావస్యాధికరణాత్మకత్వాత్ శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మఽవశిష్యతే. ఏతన్నిర్వాణానుశాసనం గురుదేవభక్తస్య ప్రకాశత ఇతి భక్త్యాత్మకజ్ఞానసాధనం ప్రశస్యతే ఏనం శుద్ధాద్వైతం సిద్ధమ్.

ఇతి ఝరికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

3 గ. ఝరికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం ఝరికోపనిషదిః—స్వయంభూపదిష్టః యోగో విస్తరేణ ప్రత్యపాది. సుషుమ్నాభేదనద్వారా అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోక ఉక్తః. తస్మాన్నుచనరావృత్తిః. తత్రైవ తతో నిర్గుణవిద్యయా బ్రహ్మణాసహ అంతే కైవల్యమితి భావః. విహంగదుమార్గేణ

నిస్సంగస్సంగయోగజ్ఞ ఇత్యాదినా వైరాగ్యేణ పాశాపహతి రుక్తా.

ఇతి తురితోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

32. మంత్రితోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం మంత్రితోపనిషది ఆత్మచైతన్య వత్తాః మూలప్రకృతేః జగద్వికారజనిత్రీత్య ముక్త్యా తద్విశిష్టస్య అవ్యక్తర్య సతవస అనేక శాఖాభేదేన బహుభి ర్నిగమాగమవాదిభిః శైవవైష్ణవాదిసమయభేదేన శ్రౌతస్మార్తప్రకారైశ్చ మతభేదేన ఉపాస్యత్య ముక్తమ్. తమేకమేవ షష్ఠ్యంతీ త్యుక్త్యా బ్రహ్మతైకత్వవిద్యా యాః సారత్వ మభిప్రేతమ్. జగజ్జ్వాదికారణస్య తైత్తిజ్ఞాధిష్ఠితత్వేన ఉపాస్యత్వ ముక్త్యా “అత్రైవ తే లయం యాంతి లీనాశ్చార్యక్త శాలినః” ఇతి అవ్యక్తవిద్యోక్తా. ఏతేన క్రమ ముక్తా తాత్పర్య మవ గమ్యతే.

ఇతి మంత్రితోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

33. సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం సర్వసారోపనిషదిః—బంధమోక్షో కథమిత్యా దీనాం బహుచానాం ప్రశ్నానాం సిద్ధాంతోత్తరాణ్యుక్తాని. తత్ర ఆభిమానాత్తనో బంధః, తన్నివృత్తిరోక్షః. సజాతీయవిజాతీయస్వగత భేదసూన్యమదైవతం సత్యమ్. అజ్ఞానకల్పితం జగ నిర్విభాగ్య అత్తా భేదః. బ్రహ్మేవాహ మితి సర్వవేదాంత తాత్పర్యమ్. ఏవం జాతీయకాః వాచనికార్థాః విజ్ఞాయంతే. అత ఇయ ముపనిషత్ శాంకరదర్శనాను గ్రహితా.

ఇతి సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

34. నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం నిరాలంబోపనిషదిః—కిం బ్రహ్మే త్యాది బహుప్రశ్నానా ముత్తరాణ్యుపలభ్యంతే. రజ్జౌ సర్పభ్రాంతిరి

వేత్త్యాది దృష్టాంతప్రదర్శనేన ఉపనిషదియం నేహనానాస్తి కించనేతి శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి నిరాకంబోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౧. శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శుకరహస్యోపనిషదిః—వ్యాసప్రార్థితశ్శివః శుకాయ బ్రహ్మాపదిదేశేతి మహావాక్యోపదేశః సప్రపంచం న్యరూపి. మహావాక్యాథాశ్చ ప్రాదర్శితత. ఋగ్వేదే 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' యజుర్వేదే 'అహంబ్రహ్మాస్మి', సామవేదే 'తత్త్వమసి' అధర్వణవేదే 'అయమాత్మా బ్రహ్మ' ఇతి చతుర్ణాం చ మహావాక్యానాం బ్రహ్మసత్యత్వ జగన్నిత్యత్వ జీవబ్రహ్మైక్యాది ప్రతిపాదకశుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్య మవసితమ్. శుకస్య జీవన్ముక్తిర్విధితా.

ఇతి శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౨. వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే వజ్రసూచ్యుపనిషది—బ్రాహ్మణాదిచతుర్వర్ణేషు బ్రాహ్మణస్య ఆత్మైకత్వ విజ్ఞానేన బ్రాహ్మణత్వం ప్రాశంసి. తత్ప్రత్యాయ నార్థం జన్మకర్మకృతవ్యాపహారికబ్రాహ్మణ్యే మహర్షీనధికుత్య జన్మకర్తాదిదోషాః ప్రాదృక్షత. జ్ఞానద్వారాద్వైతాభావోపలక్షితబ్రహ్మప్రా ఉపనిషద స్తాత్పర్యం జ్ఞాయతే.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౨. తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం తేజోబిందూపనిషదిః—ఆత్మనః బంధనివృత్త్యర్థం మనసః మాలీమస్యనివృత్తయే ఐకాగ్ర్యసంపాదనాయ తేజోబిందు ధ్యాన ముపదేశ్యం యోగాధికారలక్షణం జ్ఞేయబ్రహ్మలక్షణం ముక్తిసాధనాని యోగాంగాని ఛాక్రీరిషతః; ఆఖండైకరసచిన్మాత్రంవ్యచారి.సద్బ్రహ్మత్వైకత్వప్రతిపత్తిర్నిరంభారి; జీవన్ముక్తిస్వయాపభావనాప్రకారాః ప్రాచం

చివర; అహంబ్రహ్మసీతి మంత్రప్రభావోఽవర్ణి; పారమార్థికసత్యస్య
రూపం ద్వైతమిథ్యాత్వం చ ప్రదర్శితమ్; శ్రుతియుక్త్యనుభవైః మనసః
ప్రకార ఉపాదేశి; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మకమేవేతి శుద్ధాద్వై
తసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయోఽవధార్యతే.

ఇతి శేషోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౮. నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

బహ్వచానాం నాదబిందూపనిషది:—ప్రణవ ఏవ హంస
త్యేన రూపితః; తస్య ద్వాదశమాత్రా నిర్దిష్టాః; తాసు ప్రత్యేకం ప్రాణో
త్క్రమణఫలాన్యుక్తాని; ప్రణవో పాసనయా సంసిద్ధస్య యోగినః ప్రారబ్ధ
నాశపర్యంతం జీవన్ముక్తిరవాచి; జగతో మిథ్యాత్వం దర్శితం; యోగే
నద్వైతస్య అత్తని విలాపనోపాయఉక్తః; ప్రణవనాదోపాసనయా అవ
స్థాత్రయాతీతస్య స్వరూపావస్థితీరితి ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతే వస్తుని
తాత్పర్యమ్,

ఇతి నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామ్ని ధ్యానబిందూపనిషది:—ప్రణవోపాసనప్రకారః ధ్యే
యవివరణం; ఘటచక్రస్థానాని; నాడీవిచారః; యోగాసనాని, యోగ
క్రమః, స్వాత్మపురుషదర్శనం, బ్రహ్మకైవల్యం చావాచి.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం బ్రహ్మవిద్యోపనిషది:—ప్రణవోపాసనం, మాత్రా
దేవనాడీ ధ్యేయానివిచారః; విద్యాభేదాః; హంసవిద్యాముఖ్యత్వం;
నిష్కళినకళభావవివేకః; జ్ఞానమాహాత్మ్యం; జ్ఞానసిద్ధిరోగేనైవ, ప్రణ
వహంసజః, అహంపదార్థస్వరూపం; జీవన్ముక్తభావనా, నిర్వికేషచిన్మా
త్రావస్థితి శ్చావాచీతి.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౧. యోగతత్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

యజ్ఞామ్యం యోగతత్వోపనిషది నిర్గుణబ్రహ్మేశ్వరజీవస్వరూపాణి విచారితాని; ఆత్మస్వరూప మద్వైతం; అజ్ఞానా జ్ఞగ త్సంసారః; తజ్ఞానసిద్ధిశ్చ యోగేనేతి యోగక్రమః; యోగినః కాయశుద్ధ్యాది క్రమః; సిద్ధయః; అష్టాంగవిచారః; జీవన్ముక్తిః; సిద్ధిశ్చేత్యాదిక ముదాహరి.

ఇతి యోగతత్వోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మాత్మబోధోపనిషది ప్రణవస్వరూపం వైష్ణవం ప్రతిపాద్య తురీయాతీతావధూతజీవన్ముక్తి ర్వ్యతాని.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం నారదపరివ్రాజకోపనిషది ముక్త్యుపాయప్రశ్నే వర్ణాశ్రమధర్మా వ్యచారిషత. సన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసవిధిదాః, తత్తత్సన్న్యాసవిధిత్వాః, సఫలాః ప్రతిపాదితాః; దృఢతరవైరాగ్యం, శారీరక స్యాత్తనో విచారః, ఆతురసన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసాభాసనిందా, సన్న్యాసవిదోషాః, భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తిః, అవస్థాత్రయవివేకః, ప్రణవోపాసనం, ప్రణవాష్టవిచారః, పరబ్రహ్మస్వరూపం, బ్రహ్మజ్ఞానం, బ్రహ్మతైకత్వ ప్రతిపత్తిః, స్వరూపానుసంధానేన ముక్తిశ్చ ప్రతిపాదితా ఇతి ఆద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్యమ్.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౪. త్రిశిఖ్రావృణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం త్రిశిఖ్రావృణోపనిషది దేహదేహి దర్శనేషు దేహస్వరూపవిచారః; పంచీకరణప్రక్రియా, తత్త్వాని,

యోగః, అజ్ఞానకార్యం, జ్ఞానకార్యం, యోగఫలాని, యోగసిద్ధిక్రమః, నిర్వాణపద మౌత్రితస్య యోగినః కైవల్యం చ ప్రత్యపాది.

ఇతి త్రిభిర్రాక్షణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౫. సీతోపనిషత్తాత్పర్యాధ్య విషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యా సీతోపనిషది సీతాఖ్యమహాశక్తిస్వరూపవిచారః; తస్యాః విద్యామయత్వం వేద్యమయత్వంచ; లక్ష్మీస్వరూపవివేకః, రామ పదార్థసాన్నిధ్యవశా త్సీతామాహాత్మ్యం చావర్ణి.

ఇతి సీతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యాధ్య విషయసంగ్రహః.

అత్ర పడంగో యోగః, ఆసనద్వయం, షట్పక్వాదిజ్ఞేయవివేకః; నాడీచక్రవివేకః; ఆజపాగాయత్రీజపః, భేదర్యాద్యా ముద్రాః, సృష్ట్యహ సంహారక్రమః, దేహాత్రయ మూర్తిత్రయావస్థాత్రయస్థానత్రయాది విచారః, ప్రణవనాదవిచారః; ఆత్మధ్యానం, సమాధిః, వీరత్ప్రతిపాదన ప్రసంగేన అద్వైతే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౭. నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యాధ్య విషయసంగ్రహః.

పరమహంసానాం తురీయాతీతానాం అవధూతానాం అన్యవ స్థితానాం స్వతంత్రాణాం జ్ఞానసిద్ధానాం స్థితి ర్విచిత్రా! భావనామా త్రాణి సర్వాణి లక్షితాని; తత్త్రోక్తాః పదార్థా విలక్షణాః; జ్ఞానమయ స్సంసారః జ్ఞానమయ స్సన్నానశ్చ. ఆఖండాకారబ్రహ్మ నిర్వాణమితి నిరుక్తం. సర్వం పరమహంసై రేవ జ్ఞాయతే న ప్రాకృతై ర్విద్యద్భిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యాధ్య విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం మండలబ్రాహ్మణోపనిషది యోగక్రమః;
దేహస్య పంచదోషాః, జ్యోతిర్దర్శనం, తారకామనస్కువివేకః, అంత
ర్లక్ష్యవిచారః, ఘోరరాజ్యదిముద్రాః, చిదాదిత్యోదయాదిః, జీవబ్రహ్మై
క్యం, నిర్గుణారాధనం. సమాధిః, ప్రపంచలయః, అవస్థావిచారః, వి
శ్వాసుసంధానం, అమనస్కులక్షణం, తత్త్వమసీతివాక్యాధ్యయించారః, పంచా
కాశవిచారః, సనిషయనిర్విషయమనోవిచారః, మనోలయః, బ్రహ్మ
మృతపానం, పరమహంసావధూతత్వస్థితిః, ఏకమాద్యుక్త్యా అదైవ్యతే
తాత్పర్యం దరీదృశ్యతే.

ఇతి మండల బ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యజుష్యాం దక్షిణామూర్త్యుపనిషది శౌనకాదిభిః పృష్ఠః
మూర్కండేయో వక్త్రీ, దక్షిణామూఖస్య శివస్య ఉపాసనం విహితమ్.
తత్ర మేధాదక్షిణామూర్తి మంత్రోద్ధారన్యాసధ్యానాదిః; తతః. నవా
క్షరమంత్రః, తతోద్వాదశాక్షరమంత్రః; తత ఆనుష్టుభో మంత్రః,
సధ్యాసం నిరూపితః ఋషిచ్ఛందో దేవతాశ్చ స్త్రావర్కవత, ద్వాద
శాంతిస్తానే ఉపాస్తిః జ్ఞానోత్పాదనం ఇత్యేతదుక్తం కైవల్యఫలకం
చకాస్తి.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౯౦. శరభోపనిషత్తాత్పర్యాధ్య విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం శరభోపనిషది రుద్రాధిక్యం ప్రతిపాదితమ్ విష్ణు
బ్రహ్మేంద్రాదీనాం తదంగజత్వం, శరభావతాం, స్యుంహసంహారః, వీర
భద్రసత్తా, రుద్రప్రభావః, రుద్రనమస్కారః, రుద్రాపదానాని, వి
ష్ణ్వతారాణాం పరిసమాప్తిః, విష్ణో రుద్రస్య ప్రసాదః. ఇత్యాదిక
ముక్త్యా గుణవైకృతం పరిసమాప్త్య తతఃపతరం సచ్చిదానందఘనం
బ్రహ్మ ప్రతిపాదితం తదేవ శివస్వరూపమితి. శాంభయోగశ్చ సూచి

తః. రాద్రయాగశ్చ; శివస్య తుల్యాధికరాహిత్య ముక్తమ్ శివవ
ధ్యేయస్వర్యసంసారమాచక ఇత్యుపదిష్టమ్. ఉపనిషదోఽప్యాః శివా
ద్వైతే తాత్పర్యమవసీయతే.

ఇతి శరభోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౧. స్కందోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం స్కందోపనిషది ఆత్మస్వరూపం వైష్ణవాద్వైతం
శివాద్వైతం చ శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతీతి హరిహరాభేదః ప్రపంచితః;
స్వరూపాత్తారాధనప్రకారః కీర్తితః.

ఇతి స్కందోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౨. మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధ్వర్యాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది పర
మేష్ఠీ మహావిష్ణుం పరవత్త్వైఃపాస్యం బ్రూహీతి విస్తరేణ పృచ్ఛతి;
మహావిష్ణుశ్చ విస్తరేణోవాచ. తత్రాదౌ పరమేష్ఠికృతవిష్ణుస్థితిః అనం
తః విష్ణునోక్తః పురాతనో గురుశిష్యసంవాదః; ముముక్షోః గురూ
పసత్త్రిత్యం కర్తవ్యేత్యుక్తిః. తతోగురుణా విస్తరేణ బ్రహ్మస్వరూప
ముచ్యతే. ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ ఆవిద్యాపాదః సువిద్యాపాదః ఆనంద
పాదః తురీయపాదశ్చేతి పాదచతుష్టయం అవిద్యాపాదే సకారణం
జగత్సర్వ మంతర్భూతం ఉపనితనపాదత్రయం శుద్ధబోధానందలక్షణం
ఆమృతం భవతి, విష్ణోస్త్రీణి ధామాని, దుగ్ధోదధిః సూర్యమండలం
వైకుంఠం చ; తత్తద్విస్తరేణ విచారితమ్. సాకారవైకుంఠః, సాకార
నారాయణః సాకారసుదర్శనాదయః తత్స్వ ముక్త్యా ఆనిత్యత్వం ప్రతి
పాద్య సాకారస్యస్వస్యాపి అవిద్యాపాదే అంతర్భావోదర్శితః; సోపా
ధికసాకారరూపం నిర్వర్ణ్య తతః త్రివిధం నిరుపాధికసాకారరూపం వర్ణి
తమ్. బ్రహ్మవిద్యా సాకారరూపం అందసాకారరూపం ఉభయాత్తసాకార
రూపంచేతి నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం ప్రతిపాద్య తస్య నిరవయవ
త్వాత్ నిర్వికేషచిన్మాత్రత్వం స్తుతమ్ సాకారే విద్యాదీనాం ప్రాధా

నేన తత్తద్వ్యవదేశః, తత్ర భేదో వ్యావహారికః; వస్తుత స్త్యభేదవ
 బ్రహ్మణః సాకారనిరాకారభేదవిరోధపరిహారఉక్తః; స్వరూపజ్ఞానా
 భావే నానావిరోధా భాంతీ త్యుక్తమ్. రాసుకృష్ణాద్యవతారేషు పర
 తత్త్వవిభవానుసంధానం స్వీయత్వేన శ్రూయతే అదైవతపరమానంద
 లక్షణస్య ఆదినారాయణస్య ఉన్మేషనిమేషాభ్యాం మూలా విద్యోదయ
 స్థితిలయా జాయంతే; తస్య బ్రహ్మణః అధస్తనపాదే సర్వకారణే అవ్యక్తాత్
 మూలావిద్యావిర్భావః; తస్మాదేవ సచ్చబ్రహ్మచ్యమవిద్యా
 శబ్దం బ్రహ్మ; బ్రహ్మణోఽహంకారః; అహంకారాత్పంచతన్మాత్రా
 ణీత్యాది సృష్టి రుక్తా. తత్ర మాయోపాధిణో నారాయణః, పాద
 విభూతివైకుంఠవాసీ, తతః స్థూలవిరాట్ సగుణనిర్గుణస్వరూపః ఇత్యా
 రభ్య సమష్టివ్యష్టివిచారం కృత్వా హిరణ్యగర్భాదయః దేవాసురాద
 యశ్చ నారాయణాదత్పన్నా ఇతి సర్వం చ నారాయణ ఇతి సర్వరూపత్వే
 నుక్తమ్ నారాయణస్య పరత్వం నిర్ణీతమ్; తజ్ఞానాత్ సకలబంధచ్ఛే
 దసపూర్వకం అమృతత్వంచ నిరణాయి.

తతః ప్రపంచసృష్ట్యవసంహరక్రమా సప్రపంచం స్వరూప
 యమాతామ్. కాలం విచార్య కాలావయవా దర్శితాః. మాయో
 పాధికస్య ఆదినారాయణస్య ప్రపంచ ఉక్తః. ఉపాధివిలయానంతరం
 నిర్విశేషచిత్తాత్ర బ్రహ్మదైవితం సత్యముక్తమ్. తతః పురుషసూక్తార్థో
 ఽర్థితఃతతః ప్రత్యగ్దృష్టి పరాద్దృష్టివిచారః; కార్యోపాధి ర్జ్ఞివః, కార
 ãోపాధి రీశ్వరః, నిరుపాధిక ముభయో స్వరూప మదైవితం బ్రహ్మ.
 ప్రతిబింబోపాధిః, అపచ్ఛిన్నోపాధిః, ఉపాధినానాత్వాత్, ఆత్మనా
 నాత్వో, విద్యయా ఉపాధినివృత్తి ముక్త్యా పునః ప్రసంగసంగత్యా
 శివ్యప్రశ్నానుసారేణ అవిద్యోన్మేషం అనాదిజీవసంసారం తన్నివృత్త్య
 పాయం గురుప్రసాదాత్ శివ్యస్య బ్రహ్మవిద్యాధికారం విద్యాప్రతి
 బంధకనివృత్తిం విద్యోదయాత్ ఆత్మాధిగమంచ శ్రుతి రుపదిశతి. తతః
 నారాయణే భక్తిః, భక్తస్య దేహత్యాగేచ్ఛాయాం కర్తవ్యనారాయ
 ãోపాసనక్రమః, హంసమంత్రజపః, ఆర్చిరాదిమార్గేణ నిష్క్రమణం,
 విష్ణులోకవిస్తారః, విష్ణులోకగమనాదికం, వైకుంఠసభావర్ణనం, ఉపాస
 కస్య పరమానంద ప్రాప్తి ష్చేత్యాదికం ప్రాపంచి. అనంతరం బ్రహ్మాండాది

రిక్తో మోక్షప్రపంచఇతి అనంతకోటిబ్రహ్మాండాని, అనంతకోటివైకుం
తాః, అనంతకోటివిరాజః, అనంతకోటి రూపాణి చేత్యా ద్యుక్త్యా
వైష్ణవీ మహామాయా తత్ప్రపంచః ప్రభావశ్చ ఉక్తః. ఉపాసకస్య
విద్యాకర్తాతతయవశాత్ అప్రాకృతానంతవిష్ణుపదే ఉత్తరోత్తరానంత
వైకుంఠగమనం అనంతనారాయణదర్శనం అనంతబంధనివృత్తిః అనంత
ముక్తయశ్చేతి బహుప్రపంచఉక్తః. మహానారాయణయంత్రంచ సప్త
కోటి మహామంత్రమూలగర్భితం భూప్రస్తారం మహాసాధకేన సాధ్యం
మహా సుదర్శనస్వరూపం సప్రపంచం నిరూప్య త్రిపాద్విభూతిపరమపదం
వర్ణితమ్. తతశ్చ సావరణనిరావరణాదికం విష్ణుమాయాప్రపంచం ఉపసం
హృత్య ఉపాసకాయ మహావిష్ణునైవ తత్త్వవిసీత్యుపదిష్టే శిష్యః అహం
బ్రహ్మాస్మీతి జ్ఞాత్వా అనంతరం జ్ఞానదార్ధ్యాయ అద్వైతసిద్ధయే భక్తిం
సంప్రార్థ్య భక్తిబలేన నారాయణానుగ్రహాత్ జ్ఞానసిద్ధో భూత్వా నారా
యణోపాసుః నిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణం పరంబ్రహ్మైవ
భవతీతి సిద్ధాంతితమ్. ఇయం మహానారాయణోపనిషత్ వైష్ణవాద్వైత
ప్రతిపాదికా శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే అద్వయతారకోపనిషది తారకలక్షణ ముక్త్యా
జీవేశ్వరా మాయీకావీతి నేతి నేతీతి విహాయ అవశిష్టమాత్మరూపం
అద్వయం బ్రహ్మాత్మ్యుపదిష్టమ్; తత్త్విద్వైత లక్ష్యత్రయానుసంధాన
ముక్తమ్; తత్ర యోగాభ్యాస ఉక్తః; గురుస్వరూప ముక్తమ్; గురు
శబ్దార్థఉక్తః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౪. రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యాం రామరహస్యోపనిషది విష్ణుభక్తేభ్యః హనూ
మతా రామరహస్య ముక్తమ్; రామవచ పరంబ్రహ్మ తాతకం; తస్యో

పాసనే అంగదేవతాదికం సప్రపంచం నిరూప్య ఋషిదేవతాచ్ఛందో
ధ్యానమూల మంత్ర న్యాసాదిభిస్సహ రామమంత్రా ఉక్తాః; ద్వ్యక్షరీ
షడక్షరీ త్యాదికాః; తతో రామయంత్రోద్ధార ఉక్తః; తతో రామ
మంత్రార్థో విచారితః; తేన తత్త్వమసీతి మహావాక్యార్థః జీవబ్రహ్మైక్య
లక్షణఉపదిష్టః మంత్ర యోగేన చిత్రశుద్ధిద్వారా బ్రహ్మైకత్వ త్రిపుటైక్య
మాపద్య కైవల్యం లభత ఇతి ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే
తాత్పర్య మవధేయమ్.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౫౫. రామతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్యాద్ధర్మ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం రామతాపన్యాం రామపదేన పరంబ్రహ్మభిహీ
తమ్; తస్య సగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్ర రూగఉక్తః; వటవృక్షాది
దృష్టాంతేన రామబీజాత్ జగదుత్పత్తిః; రామాయణాఖ్యాంకా
సతాత్పర్యా శ్రోతవ్యేతి తత్ఫలాస్య పుక్తాని. ఉత్తరతాపన్యాం కాశ్యాం
రుద్రః ప్రణవాఖ్యం తారకం ముమూర్షో నుపదిశతి; సవన ప్రణవో
రామార్థకః, ప్రణవావయవైః సాంగస్య రామస్య అవతార ఉద్భా
వితః; ఓంరామోఽహమ స్తీత్యుపాసన ముక్త్యా శుద్ధాద్వైతే పర్యవసీ
తమ్ స్తీతైవ మూలప్రకృతిః; వారాణస్యాం ఆవిముక్తజ్ఞేత్రే వృషభ
ధ్వజాయ రామేణ తాత్రోపదేశాధికారో నత్తః! తత స్సీతారామనమ
స్కారమంత్రా ఉక్తాః! తతో రామమంత్రమాహాన్యముపదిష్టమ్;
ఉపనిషదోఽస్యాః రామోపాసనద్వారా శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్యం
బోధుమ్యతే.

ఇతి రామతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౫౬. వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యాద్ధర్మ విషయసంగ్రహః.

సామవేదే వాసుదేవోపనిషది జ్ఞానప్రతిబంధకీభూతదురితక్ష
యాం గోపీచందనోర్ధ్వపుండ్రధారణవిధి రుక్తః; తత బ్రాహ్మణా స్సర్వే
అధికారిణః; గోపీచందనాభావే తులసీమూలమృత్తికాధారణముక్తమ్

తతః అగ్నిహోత్రభస్తనా ప్రణవేనోద్ధూలనం విహితం; తత్ప్రయుక్త
భక్తి సహకృతజ్ఞానేన విష్ణుసాయుజ్య మవాప్నోతి తి శ్రవణాత్ ఉప
నిషదోఽస్యాః అదైవతముక్తా తాత్పర్యం వశీకరి.

ఇతి వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౫౭. ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తార్థో వ్యాఖ్యాతః; పురుష
సూక్తం విష్ణుపరమితి హరే రైవభవం కథితం; సృష్టే ర్మోక్షస్యచ
స ప్రభురితి నిర్ణీతం, తస్య పురుషస్య స్వరూపం నామరూపజ్ఞానాగోచరం
నిర్గుణమేవ; తమేవ స్వప్రకృత్యావిర్భావక మవ్యక్తమూచే శ్రుతిః;
తస్మా త్సృష్టి ముక్త్యా జీవాత్తనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారః కథితః;
పురుషస్యోపాసనా న్యుక్తాని బహువిధాని; త ద్భిష్టౌ హి నిరస్తగుణ
దోషం మాయాభ్రమయోగేన పరమపురుషోఽపి జీవోభవతినాన్యశ్చితి
జీవబ్రహ్మైకరూప మదైవితహస్యం పురుషసూక్తస్య హృదయత్యు
క్తమ్; ఏతేషాం పురుషసూక్తం తదన్తనిర్ణాయకా ముద్గలోపనిషచ్చ శుద్ధా
దైవతసిద్ధాంతే పర్యవస్యతః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౮. శాండిలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం శాండిలోపనిషది ఆత్మలాభోపాయభూత ఆష్టాం
గయోగ ఉచ్యతే; అంగాని విస్తరేణ నిరూపితాని; తతో నాడీశుద్ధి
రభిహితా; చతుర్దశనాడీశోధనం, అన్యనాడీజ్ఞానం చోక్తమ్; ప్రాణా
యామహస్యా న్యుక్తాని; సుషుమ్నామార్గేణ విష్ణుపదావాప్తిః, భేద
ర్యాదిముద్రాధారణం, ధారణాదిఫలాని చోక్తాని; జీవాత్మపరమాత్మై
క్యారస్థా త్రిపుటీహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా
సమాధి రుపదిష్టా; బ్రహ్మణ స్సార్వాత్మ్యాత్ ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానం
ప్రతిజ్ఞాతమ్; ఆశరీర మగ్రహ్య మనిర్దేశ్యమిత్యాదినా నిర్విశేష
చిత్తాత్రమద్వితీయం బ్రహ్మోక్తమ్; తత్త్వమసీతి మహావాక్యేన జీవ
బ్రహ్మైక్య ముపదిష్టమ్; మూలప్రకృతి ర్విచారితా; ఈశ్వరో మాయా

వీతి వర్జితః? మహేశ్వరాదినామాని నిరుక్తాని; విష్ణుం భస్మోద్ధూరిత
సర్వాంగం ఆత్మమాయారతం చతుర్ముఖం కమలేక్షణం విశ్వగురుం దత్తా
త్రేయూషిణం ధ్యాయేదితి ఉపదిష్టమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనే
తాత్పర్యవతీ జేబీయతే.

ఇతి కాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౫౯. వైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయాయాం వైంగలోపనిషది “సదేవసౌమ్యే
దమగ్రాసీత్” ఇతి నిత్యము క్రమద్వితీయం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య అని
ర్వాచ్యమూలప్రకృతౌ ప్రతిబింబితం తత్సాక్షిచైతన్య మాసీ దిత్వ
త్వా మూలప్రకృతే ద్వికృతిం ఆరణ్యశక్తిం నిర్దిశ్య తత్ప్రతిబింబం ఈ
శ్వరచైతన్యం నిర్వర్ణ్య స్వాధీనమాయాత్ కర్తుస్తస్మాత్ జగదుదయ
స్థితిలయా ఉక్తాః; తస్య జగతః స్రాణిర్వవశాత్ ఆవిర్భావతీరోభావా
వభిహితా; రజోగుణోద్రిక్తమహదాఖ్యవిత్తేషశక్తౌ ప్రతిబింబితం
హిరణ్యగర్భచైతన్యం; తదధిష్ఠితాయాం తమోద్రిక్తాయాం అహంకా
రాఖ్యస్థూలశక్తౌ ప్రతిబింబితం విరాటైతన్యం; తదభిమానీ సర్వస్థూల
పాలకః ప్రధానపురుషో విష్ణురాత్మా; తస్మాదాకాశః తస్మాద్వాయు
రిత్యాదిక్రమేణ పంచీకరణప్రకారేణ సూక్ష్మస్థూలసృష్టిః ప్రతిపాదితా;
భూతాని చేతనీకర్తుం ఆత్మేవానుప్రవిశ్య విష్ణు స్సర్వజ్ఞోఽపి మాయా
లేశసమన్వితః వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య స్వమాయయా మోహితః జీవత్వ
మగమత్; ఇత్యాదికః అద్వైతసిద్ధాంత స్సర్వోఽపి అనయా శ్రుత్యా
సంగ్రహేణ కింతోక్తః.

ఇతి వైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౦. భిక్షుగోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయభిక్షుగోపనిషది భిక్షూణాం సన్నాస్యినాం
మోక్షార్థినాం క్షుతీచక బహూదక హంస పరమహంసభేదేన చాతుర్వి
ధ్యం ప్రతిపాద్య ప్రత్యేకం తత్తల్లక్షణాని ధర్మాంశ్చ సంగ్రహేణోక్త్యా

శుకవామదేవాదీన్ పరమహంసాన్ ఉదాహృత్య ముక్తిమార్గః ప్రాదర్శితః, సర్వాన్యసస్య జ్ఞానసహితస్య బ్రహ్మకైవల్యాభ్యుక్తత్వం ఉపనిషత్ప్రసిద్ధం.

ఇతి భిక్షుగోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౦. మహాగోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం మహాగోపనిషది ఏకోహ వై నారాయణ ఆసీన్నబ్రహ్మ నేశాన ఇత్యాదినా సృష్ట్యాదావద్వైతం బ్రహ్మ నిర్దిశ్య తస్మా త్సృష్టి ముక్త్యా సంపవేశతి తత్త్వోత్పత్తిం వివిచ్య నారాయణాత్ దుద్రాదీనాం ఉత్పత్తి ముక్త్యా సహ స్రశీరేత్యాదినా తస్య సార్వాత్మ్యమభివర్ణ్య స పరమస్వరూపిత్వక్తమ్. ఆనంతరం స్వరూపానందతత్పరః శుగో నామ మునిః జాతమాత్రేణ స్వయమేవ ప్రవిచార్య ఆత్మ స్వరూపం విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మైతి నిశ్చిత్వ కేవలం విరరామేత్వక్తమ్; తేన శుకేన బ్రహ్మత్వ రహస్యం పృష్ట స్తత్ప్రతి వ్యాసః జనకా జ్ఞానీహీతి ప్రాహిణోత్. శుకస్తు మిథిలానగరిం ప్రాప్య జనకేన పరీక్షితః దృశ్యం జగన్నిశ్చైవ, సత్యాత్మా, త్వేకవీవ, తద్విజ్ఞానా జీవన్ముక్తో భవ తీత్యుపదిష్టశ్శుగో నిర్వికల్పసమాధినా తూష్ణిం విశ్రామేతి శుకా భ్యాయికాః తతో నిదాఘమునిరాడాభ్యాయికాయాం ఋభునిదాఘ సువాదేన దృఢతరవైరాగ్యపూర్వకం బ్రహ్మజ్ఞానముక్తమ్. సత్యాత్మైకత్వం, జగన్నిశ్చైవత్వం సత్యాత్మ్యద్వైతసిద్ధాంతఉపదిష్టః బ్రహ్మవిదః జీవన్ముక్తదశాః షడ్విధా ఇయ ముపనివత్ విస్తరేణ వస్తురహస్యప్రకాశికా శాంకరదర్శనానుగ్రహికా చ స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి మహాగోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౧. శారీరగోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శారీరగోపనిషది భౌతికే కార్యకరణసంఘాతే శరీరే తత్త్వాన్యభివర్ణ్య అంతఃకరణవృత్తిప్రకారాః ప్రదర్శితాః స్వప్నం త్రైగుణ్యం, సవక్ష్యుపాధికః పరమాత్మా, అవ్యక్తం ప్రధాన పురుష ఇత్యుచ్యతే. లింగశరీరసంభవాత్ సవప్క్షేత్రజ్ఞో జీవాత్మైతి

దర్శితః. తత్త్వాని త్రయోవింశతిః. ఇయ ముపనిషత్ సాంఖ్యాద్యన్య మతానా మవ్యసుగ్రహి కేవ భాతి; తథాపి, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీ యమ్; ఉన్మీలితనిమిలిత మధ్యస్థ జీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా తేత్రజ్ఞ ఇత్యుక్త్యా శుద్ధాద్వైతఏవ తాత్పర్యవతీ త్యవధార్యా.

ఇతి శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౩. యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామన్యాముపనిషది మా యా జాలనికృంతనః, యోగః మహేశ్వరేణ హిరణ్యగర్భాయోక్తః. మాయితై ర్దోషై ర్యుక్త ఆత్మా జీవః స ఏవ దోషవినిర్ముక్తః శివ ఉచ్యతే. ఇతి ఆవిద్యక దోష పరిహారకం ఆత్మస్వరూపజ్ఞాన ముక్త్యా అపక్వాః పరిపక్వాశ్చేతి దేహినః ద్వైవిధ్యం జ్ఞాపయిత్వా జ్ఞానయోగ్యాం పక్వాంతఃకరణతాం యోగాభ్యాసేనోక్త్యా దేహాభిమానం దుఃఖమూలం ప్రదర్శ్య శ్రవణ మననాదిసంపత్తావపి చిత్తచాంచల్యం నని వర్తత ఇతి చిత్తైకాగ్ర్యసాధ నాయ ఓంకారధ్యానం విధాయ అర్చిరాదిభేదనేన సూర్యవ్వారా పునరావర్తిరహితశాశ్వతబ్రహ్మలోకావాప్తిం కథయితుం సాంగయో గేన కుండలీచాలనగ్రంథిత్రయభేదనాదియోగకర్త వ్యాస్య పదిశ్య ఆణిఃకూడిసిద్ధి ముక్త్యా కాకాదిమార్గాన్నిరూప్య శివస్యాధిష్ఠానే షట్పు క్రాణి వివిచ్య మూలమంత్రముపదిశ్య క్రమముక్తసాధనసంపత్తిం సంపాద్య ధ్యేయం ప్రాప్య స్వరూపం వ్యచారి. తతః యోగినో జీవస్య జీవత్వం రక్ష్యాం సర్వగ్రహణం ఆవిద్యకం మాయికమేవ సవాస్తవం, రజ్జుజ్ఞానాత్సర్వభ్రమనివృత్తిరేవ బ్రహ్మజ్ఞానాత్ జీవత్వభ్రమనివృత్తౌ బ్రహ్మైవ భవతీతి బహుభి ర్దృష్టాంతై రుపపాద్య తాదృగ్విజ్ఞానసిద్ధయే పునర్యోగం ప్రవక్ష్యమిత్యాపరథ్య విశేషతో బహుాని జ్ఞాతవ్యాని ప్రతిపాదతాని సోపాసనాప్రకారాణీతి యోగశిఖోపనిషదేషా శుద్ధా ద్వైతసిద్ధాంతబోధికావగమ్యతే.

ఇతి యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అస్యా ముపనిషది ఆత్మః వై రాగ్యమేవ జ్ఞానప్రకాశకమితి సర్వసన్న్యాస ముపదిశ్య ప్రణవాత్మకత్వేన అద్వైతనిష్ఠయా దేహత్యాగో విధీయత ఇతి శాంకరదర్శనే అభిప్రాయో నిర్ధార్యః.

ఇతి తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౬౫. సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామసు సన్న్యాసోపనిషది జ్ఞానోపయోగిత్యేన సన్న్యాసో వ్యాఖ్యాయతే. క్రమసన్న్యాసవిధిం ప్రతిపాద్య కుటీచక బహుదక హంస పరమహంసతురీయాతీతావధూతానాం, పద్విధవిరక్తానాం లక్షణాన్యభిధాయ తత్తదవస్థితీ రభివర్ణ్య యతిధర్మాస్సర్వేఽపి నిరూపితాః; అవిద్యాకామకర్తృణాం ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన నివృత్తి ముపదిశ్య అద్వైతం నావమారుహ్య జీవన్ముక్తత్వ మాఘ్నయా దిత్యుక్తత్వేన శాంకరదర్శనే తాత్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యుపనిష దేహ పరమహంసపరివ్రాజకలక్షణం వక్తుం సమంత్రప్రయోగం సన్న్యాసవిధిం బోధయిత్వా తదాచారా నివృత్త్య ప్రణవపాదేషు అవస్థాచతుష్టయాత్తచతుష్టయ పృత్తిచతుష్టయ స్థానచతుష్టయ దేవతాచతుష్టయ వివరణోపాసనం షోడశమాత్ర రూఢతాం చ ప్రతిపాద్య బ్రహ్మవాఽహమస్మీతి కృతకృత్యతాం విధత్తే శ్రుతిరితి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వదర్శనే వర్వర్తి.

ఇతి పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వౌచానా మక్షమాలికోపనిషదా, బ్రహ్మవిద్యాప్రయోజకనాదోపాసనాదియోగేషు మంత్రయోగాంగభూతా సప్రబంఛాక్ష

మాలా నిరూప్యతే; తత్ర ప్రవాళస్ఫటికరుద్రాక్షాదిభి ర్జపమాలాః ప్రద
ర్శ్య బాహ్యభ్యస్తాభ్యః సంస్కృతాభ్యోఽపివిశిష్టఫలకం అక్షరాక్ష
మాలికాక్రమం అకారాదిక్షకారాంత వర్ణానాం పంచాశతాం పంచాశ
దక్షరస్థానేషు ధ్యానదేవతావర్ణాదినిర్దేశేన ప్రతిష్ఠాన ముక్త్యా తన్న
మస్కారమంత్రాః మంత్రాక్షరమాలికయాజపవిధిం చోపదిశ్య వసిష్ఠ
విశ్వామిత్రాద్యారాధితాం పరాపశ్యంతీమధ్యమూనై ఖరీరూపిణీం విద్యా
నమస్యతి శ్రుతితి తదుక్తార్థేషు పణ్డత సాధారణ్యం దృశ్యత ఇతి
అద్వైతవీవ తాత్పర్య మవసేయమ్.

ఇతి అక్షరాక్షోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౮. వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అవ్యక్తాభ్యాయాం సామోపనిషది సృసింహతాపనీసంవాదేన
అవ్యక్తాదివిద్యాప్రదర్శనపూర్వకం తత్ప్రాప్తక మంత్ర రాజోపాసనాదికం
వ్యక్తభూతివిస్తరం ధ్యానయజ్ఞం తపసా దేవాదిసృష్టిం తత్సర్వస్య
మంత్ర రాజసామర్థ్య ప్రయుక్తత్వం చేత్యాదిక మభ్యధాయి. నిగమనేచ
జీవన్ముక్తశ్చ భవతీతి వచనా దద్వైతే వివక్షా విజ్ఞాయతే.

ఇతి వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఏకాక్షరోపనిష ద్యాజుషీ గుహశయం-సర్వభూతమయం ప్రభుం
పురాణ మన్మక్తతత్త్వాఖం బ్రహ్మ ఏకాక్షరాఖ్యప్రణవప్రతిపాద్యతయా
ప్రణవప్రతీకం విజ్ఞాయ తవారూఢేన ఆత్మనా ఏక రసం విజ్ఞాయ త్వం
విశ్వభూ ర్భూతపరిత్యాదివాక్యైః తస్యసర్వశ క్తత్వం సార్వాత్మ్యంచ
ప్రస్తావీతి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వే సుపచమ్.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యా మన్నపూర్ణోపనిషది ఋభు ర్నిదాఘాయ బ్రహ్మో
పదిశతి. తత్ప్రాదా బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తి ప్రతిబంధకనివృత్త్యైర్హి మంత్ర

ఉపదిష్ట అన్నపూర్ణాయాః. తల్లబ్ధవిద్యయా క్రమేణ సర్వం విదితమ్. యదాచిదో భేదభ్రమః, తత్ర జీవేశ్వరౌ భిన్నావితీ ప్రథమః, ఇత్యా రభ్య దైవైతం నిరూప్య బింబప్రతిబింబదర్శనేన ఆత్మభేద భ్రమనివృత్తిం; స్ఫటికలాహిత్యాదిదర్శనేన ఆత్మనః పారమార్థిక కర్తృత్వభ్రమనిర సనం, ఘటమతాకాశదర్శనేన పురుషస్య సంగిత్యభ్రమనివృత్తిం, రజ్జు సర్పదర్శనేన కారణా ద్భిన్నజగత స్సత్యత్వభ్రమధ్వంసం చోక్త్వా. బంధ మోక్షప్రకారౌ నిరూప్య ముక్త్యుపాయ మాత్మజ్ఞానం శ్రుతియుక్త్య సుభవైర్ద్వితీకృతమ్, తతో విదేహముక్తిస్వరూపం సర్వమతసమన్వయం సర్వసంశయ గ్రంథిభేదనం దైవైతమిథ్యాత్వ నిర్ధారణపూర్వకం విశేషీ కృత్య న్యా మదృష్టాంతోఽన్యాయై రుపపాదయిత్వా దైవైతాభావోపల షీతం బ్రహ్మ సచ్చిదానందైకరసం సప్తభూమికాభిః ప్రత్యాయయిత్వా వేదాంతోద్ధాంత స్ఫుర్వోఽపి సమ్యక్ప్రదర్శితీ తాత్పర్య మస్యా ఉప నివదో భగవత్పాదీయదర్శనే స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౦. సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యాం సూర్యోపనిషది సర్వదేవత్యైత్తక సూర్యః ప్రస్తూయతే సత్య మాత్మా బ్రహ్మేతి. సూర్యా దే వాత్మవో జగత్సృష్టి ముక్త్యా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి విష్ణురసి రుద్రోఽసీ త్యేవమాదిత్యం స్తౌతి త్రయీ; సవితృగాయత్రీమంత్ర ఆపిత్యాష్టాక్షరమంత్రశోఽపాస నాథ ముపదిష్టః. చాక్షుషీ సౌరవిద్యేయమ్. ఆస్మాం హంసస్సౌహమితి బీజప్రదర్శనేన సౌరా దైవైతే తాత్పర్యం వ్యజ్యతే.

ఇతి సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౧. ఆత్మ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మత్మ్యుపనిషది చక్షుశ్చక్షు సౌరీ విద్యా ప్రస్తూయతే. త్రిగుణాత్మకం హంసాఖ్యం హిరణ్మయం జ్యోతి స్తత్త్వ ముపాస్య త్యేన విహితమ్. తదంతే ఆదిత్యేన సాంకృతయే బ్రహ్మవిద్యోచ్యతే;

విద్యాఫలం చ జీవన్ముక్తిః తత్త్వక్రమవిద్యాంగభూతాః ఆరురుక్షో ర్భూ
మికాః ప్రాచర్మిషత. ప్రజ్ఞాన మానందఘనం; బ్రహ్మస్థితైశ్చక్యం ప్యవ
సితమ్; త దస్యా స్తాత్పర్యం సుశ్రుక్త మభేదే దృశ్యతే.

ఇతి ఆత్మపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

23. ఆధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

వాజసనేయనా మధ్యాత్మోపనిషది గుహానిహితస్యావ్యక్తతత్త్వ
స్య యస్య పృథివీశరీరం యః పృథివీ మంత్రే సంఘర్ష యం పృథివీ స
వేదేత్యాదినా జగచ్చరీరకత్వం అంతర్యామిత్యం చోక్తమ్; తస్య
నారాయణస్య సార్వాత్మ్యప్రతిపాదనాత్ విశిష్టాద్వైతినాం మత మను
గృహ్యతీవ శ్రుతిర్భూతి; సువిచారేతు తథా నభవతి—“చిదాత్మని సదా
నందే దేహరూఢామహం ధియమ్, నివేశ్య లింగ ముత్సృజ్య కేవలో
భవ స్వదా. య త్రైష జగదాభాసో దర్పణాంతఃపురం యథా, త
ద్బ్రహ్మహమితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యోభవానఘ. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాది
భావశూన్యే నిరామయే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే నిర్విశేషే భిదా
ఘతః. ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే భేదకం తత్కథం వసేత్, జీవతో యస్య
కైవల్యం నిర్వికల్పసమాధినా. మాయావిద్యే విహాయైవ ఉపాధి పర
జీవయోః, శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః.” ఇత్యాది
వాక్యైః వాచనికతయా బ్రహ్మసత్యత్వం, జగన్నిర్భాత్యత్వం, ఆత్మైశ్వర్యం
జీవబ్రహ్మభేదః, బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్తాత్రత్వం, తద్విదో జీవన్ముక్తిః,
ఏవం రీత్యా శాంకరదర్శనసిద్ధావన సిద్ధాంతాః ప్రతిపాదితాఇతి శుద్ధా
ద్వైతే తాత్పర్య మస్యా స్ఫుస్థిరమ్ జిజ్ఞాసో దృష్ట్యారోహయశ్రీవైష్ణ
వాభిమతవిశిష్టాద్వైతానుగ్రహక మిహమాద్యతే తదనంతరం రామా
నుజనిర్ధారితార్థా బహవః ఉపనిషన్నిషిద్ధావన లక్ష్యంతే.

ఇతి ఆధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

24. కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే కుండికో పనిషది బ్రహ్మచర్యాదిక్రమేణ సన్న్య
స్తస్య బ్రహ్మనుచింతనవివక్షయా భావశుద్ధి రభిహితా; తదర్థంయోగ

శ్లోకః నిర్లిప్తాత్మప్రతిపాదనేన తాత్పర్య మస్యాః నిర్విశేషే బ్రహ్మణి నిర్వివాదః.

ఇతి కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౫. సావిత్త్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సావిత్త్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః సామవేదాంతే క సువితా కాసావిత్రితి ప్రశ్నసోక్తి తరూపేణ, వాయురేవ సవితా ఆకాశ స్సానిత్రీత్యాది నా సర్వం జగ త్సవితృ సావిత్త్యాత్మకం మిథున యుక్త్వా గాయత్రీప్రతిపాద్యే వరేణ్యే భర్గోదేవ జ్యోతిషి సమన్వయః ప్రతిపాదితః; ఇథం సావిత్రి విద్యాముక్త్వా తదంగభూతం బలాతిబలాఖ్యం విద్యాద్వయం చోప న్యస్త. ఇద మేవ విశ్వామిత్రేణ రామాయోపదిష్టమ్; ఫల మస్య సవితృ లోకశ్చేతి క్రమముక్తానస్యా స్తాత్పర్యంభూతి,

ఇతి సావిత్త్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౬. ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యా మాత్మోపనిషది ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా చేతి త్రయః పదార్థావిచారితాః. "సత్యత్వేన జగద్భానం సంసారస్య నివ ర్తకమ్, అసత్యత్వేన భానం తు సంసారస్య నివర్తకం." ఇతి, జగతః మిథ్యాత్వ ముక్తమ్. బ్రహ్మవిదో వేదనం బ్రహ్మహమితినిర్దిష్టమ్. జీవస్య ఆవిద్యకాపాధినాశాత్ బ్రహ్మభావ స్సిద్ధాంతః. "ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే" తి ఉపనిషదద్వైతే విశ్రామ.

ఇతి ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౭. పాశుపత బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం పాశుపత బ్రహ్మోపనిషది ప్రశ్నోత్తరముఖేన ఆగ మికమతం శైవవిశిష్టాద్వైతమతం చ కించిదనూద్య ఉపనిషద్దేవీ తత్ర నరేమే, శివశక్త్యాత్మకం రూప మిత్యాది నా శివయోగం ప్రతిపాద్య

తత్ర ప్యనభిరుచిం ప్రకటయంతీ “నాస్తి స్వాత్మాలిరేకేణ స్వయమే
వాస్తి సర్వదా” ఇతి సదద్వైతే సుస్థితా; అథ స్తాత్పర్య మస్యాః
శుద్ధశివాద్వైతే మంతవ్యమ్.

ఇతి పాకుపతబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

2౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

పరబ్రహ్మోపనిషదాధర్వణీ దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సంప్రతిష్ఠి
తా ఇతి ప్రశ్న ముత్థాప్య శారీరకమీమాంసాం చక్రే. ఆత్మన ఏష
మహిమా మాయయా విభజ్యేవ దృశ్యతే; ఆవిద్యకాఽ జీవగత్యా
శ్యేనాకాశవత్ సౌఖ్యవృత్తసంప్రతిపత్త్యా సద్వస్తు నలిప్యతే ఇత్యా
రభ్య జీవస్య సంసారగతిం స్వరూపజ్ఞానేన తన్నివృత్తిం తత్కారణీ
భూతాజ్ఞానస్య ఆత్మంతిక ప్రళయం ప్రతిపాద్య తన్వైవ జ్ఞానస్య సౌల
భ్యాయ వణ్ణవతితత్త్వాని నిర్విచ్య సృష్టిక్రమం తద్విలాపనక్రమం చ
సంబోధ్య నామరూపయోః మిథ్యాత్వం సచ్చిదానందఘనస్య సత్య
త్వమితి. “మృత్తికేత్యేవసత్య” మిత్యాది దృష్టాంతేన ఉపపాద్యతజ్ఞా
నాధికారిణం సన్నాహసినం ప్రళస్య జ్ఞానయజ్ఞోపవీతిన ఇత్యాదినా
సన్నాహసంధర్మం మోక్షసాధనమువాచేతి తాత్పర్యమద్వైతే జ్ఞాపయతి.

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

2౯. అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్రావధూతలక్షణం తత్త్వమస్యాది మహావాక్యజన్యాపరో
క్షేణ ధూతశారీరకసంసారత్వమితి నిర్విచ్య ఉపాస్యాత్మనః షట్కలేన
గోత్యేనచ కల్పనాం భ్రమఃకీటన్యాయేన తదారూఢస్య ఉపాసకస్య
తద్భావాపత్తిం చోక్త్వా జ్ఞాజ్ఞయోః సంసారమోక్షో జ్ఞప్తికృతౌ జ్ఞాప
యిత్యా ద్రష్టుస్సాత్మ్యవస్థాం తాటస్థేన నిర్లిప్తతానుభవం జీవన్ముక్త
స్య విక్షేపావరణభంగాద్యర్థాః బ్రహ్మకారాకారితాః అంతఃకరణవృత్తిః
స్వాత్మానమంజసా వేద్ధిత్యాదినా దర్శయంతీ శ్రుతిరేషా బ్రహ్మపరో
క్షాద్వైత దర్శన తత్పరా శ్రూయతే.

ఇతి అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౦. త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యం త్రిపురాతాపిన్యపనిషది ఓంకారేణ ప్రతిపాద్యం చిద్యజ్జ్యేష్ఠే హ్రీంకారేణ చిచ్ఛక్తిరితి ప్రతిపాద్యతే. సైవ త్రిపాద్యాయ శ్రీవేద్యత్యేష్ఠ త్రిపురాభగవతీతి వ్యావర్యతే దుర్గా త్సంసారసంకటాత్ సోపాసకం తారయతీతి దుర్గేతికథ్యతే; అగ్నివదింధనాని దహతి సర్వకర్మాణీతి అగ్నిదుర్గా వేద్యా; సైవ కామమృత్యుదాహికా త్యోంబక విద్యా; ఏవమాదిప్రకారైః. బ్రహ్మవిద్యైవ పరదేవతా త్రిపురాభగవత్పురాస్యత్యే నోక్తా; తదుపాసనాయ పంచదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాచక్షాపితా; తత్త్రకూటత్రయాదివివేకా ఉపదిష్టా; తత్తత్కలాశ్చదర్శితా; విద్యాప్రతిపత్తయే మంత్రాశ్చ నిరుక్తా; విద్యాష్టకం వ్యాఖ్యానం తదధిష్ఠానోపాసనాయ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాతమ్. తత్తదారాధనేన దురితక్షయ విఘ్నోత్పత్తి ద్వారా అమృతత్వప్రాప్తిరామ్నాయతే; ఉపనిషదియం శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యవతీ త్యవగమ్యతే తురీయవిద్యయేతి.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౧. దేవ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్ర ప్రకృతిపురుషాత్మకజగన్నిదానరూపిణీ బ్రహ్మత్తికా సర్వజ్ఞా సర్వశక్తిరేవ దేవీ సజ్జితా; తద్జ్ఞానాయ లక్ష్మీసూక్తం సంగ్రహేణ వ్యాఖ్యాతం; దేవీతత్వప్రతిపాదకమంత్రా ఉపదిష్టా; సార్వాత్మ్య మస్యాఉపదిశ్య మహాకాలీమహాలక్ష్మీ మహాసరస్వతీ శ్రీభూదుర్గా విద్యాదికాని మహాదేవ్యాః రూపాణ్యదృశ్యతః; తన్నమస్కారస్తోత్రాదిభిః మహామృత్యుం తరతీతి ప్రక్రియాయాః జ్ఞానద్వారా మోక్షసాధకత్వేన శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసీతమ్.

ఇతి దేవ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౨. త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం త్రిపురోపనిషది శ్రీవిద్యాంగ శ్రీచక్రాధన ద్వారా శారీరక బ్రహ్మవిద్యోపాసన మభిహితమ్; స్వాత్మీకృతే సుకృతే

సిద్ధిమే తీత్యాదినా అవ్యక్తాత్మైశోపాసన ముపదిష్టమ్, త్రీణి గుహాసద నానీత్యాదినా చిదాభాసానాం, గుహా సకలా మాయయేత్యాది నా ఆవిద్యకత్వం చోక్తం. “పరిస్పృతాతర్పయంతస్వపీత” మిత్యాది నా వామాచారభ్రమం నివర్తయిత్వా దక్షిణేనపథా యోగారాధ్యాం ఆమృతేశ్వరీ మారాధ్య తత్ప్రసాదేనగుహావాసినీం చిచ్ఛక్తిం అవ్యక్త తత్త్వాభ్యాం సంపద్య ఓం హ్రీం పదవాచ్యం భవతీతి శాక్తానాం క్రమ ముక్త్యుక్త్యా ఓం హ్రీంపదలక్ష్మ్యేథే తాత్పర్య మధ్యవసితమ్.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౩. కరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంకరోపనిషది సశిఖాన్కేశా నిష్కృష్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీత మిత్యాదినా సన్నాహవిధి ముక్త్యా తద్ధర్మా తద్భావ నాం చ ప్రపంచ్య తదుపాస్య బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్తాత్రతా ముక్త్యా అద్వైతసిద్ధాంతవచ ప్రత్యపాది.

ఇతి కరోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౪. భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం భావనోపనిషది శరీరమేవ శ్రీచక్రం నిర్వర్ణ్యసం కల్పః కల్పతరవశిత్యాదినా శాక్తమతోక్తార్థా స్పర్శేఽపి శారీరక తత్త్వాత్తనా సంభావ్యా ఇత్యుపదిశ్య అంతరంగికవిచారక్రమేణ తదా రాధన ముక్త్యా పరదేవతాత్మైక్య సిద్ధిర్నిర్దిష్టేతి శుద్ధశాక్తాద్వైతే తాత్ప ర్యం నిర్ధార్యతే.

ఇతి భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం రుద్రహృదయోపనిషది శుకేన పృష్టో వ్యాస ఉవా చ. “సర్వదేవాత్మకోరుద్ర” ఇత్యారభ్య — “ఛల్లింగం సర్వమీశానః స్త్రీలింగం భగవత్కుమారా, వ్యక్తిగ్ సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు

మహేశ్వరః. ఉమాశంకరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, కా
ర్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మ కారణంతు మహేశ్వరః. ప్రయోజనార్థం
రుద్రేణ మూర్తి రేకా త్రిథా స్థితా." ఇతి రుద్రస్వరూప ముపదిశ్య
ఉపాన్యైకత్వం విధాయ తన్యైవ య త్ర దద్రేశ్య మగ్రహ్య మిత్యాది
దినా నిర్గుణం స్వరూపం జ్ఞాపయిత్వా ఘటాకాశమతాకాశావిత్యాది
దృష్టాంతైః ఖేదకల్పనాం నిర్ధార్య "తర్కతశ్చ ప్రమాణాచ్చ చిదేక
త్వవ్యస్థితే" ఇతి ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. తత్ప్రతిపత్తిదాఢ్యాదు అనా
ద్యజ్ఞానవాసనానిర్ధం సత్యవద్భాసమానం జీవేశాదిఖేదం ద్వాసుపజ్ఞా
విత్యాదివాక్యైరనుద్య ఖేదః కల్పితో మాయయా తయో రిత్యాదినా
ఖేదస్య వ్యావహారికత్వ మభిధాయ ఆధ్యారోపాపవాదన్యాయేన శుద్ధా
ద్వైతం తత్త్వమితి నిరణాయ. ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే
తాత్పర్య మభివ్యజ్యతే. ఆగమికానాం విరుద్ధ మేతత్.

ఇతి రుద్రకృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగకుండల్యుపనిషది "హేతుద్వయం హి
చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయోర్విసృష్ట ఏకస్మిన్ తద్వ్యావపి
వినశ్యతః." ఇత్యాదినా యోగాభ్యాసక్రమః; నాడీశుద్ధిః; యోగాస
నాని, ప్రాణజయః, బంధాః, అమృతాహారః, షట్పుక్రోపాసనం, బ్రహ్మ
గ్రన్థిఖేదనం, అర్చిరాద్యుత్కృతిః, ఇత్యాదికముక్తమ్. యోగస్య
సాధనాని, ప్రతిబంధకాని, తత్పరిహారోపాయాః, మేళనమంత్రః ఇత్యా
దికం చోపదిష్టమ్. విద్యాబలేన కార్యాజ్ఞానం సకారణం దగ్ధ్వా జీవ
స్తుక్తః దేహంతే నిర్విశేషచిన్తాత్రైవల్యమేతీతి ప్రతిపాదనాత్.
శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతోఽస్య తాత్పర్యగోచరోఽవగమ్యతే.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యం భస్మజాబాలోపనిషది, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీతం శివ
మద్వైతం చతుర్థం వస్త్యస్తీతి నిర్దిష్టమ్; తద్విద్యాంగత్వేన వేదసా
రాఖ్యః భస్మ తిర్యక్తీపుండ్రధారణవిధి రుద్ధృతః; శ్రీఫలదక్షై సేన
భస్మనాచేత్యాదినా తద్విచారో మహా నీర్మితిః; భస్మధారణం రుద్రా
క్షధారణం చ బ్రాహ్మణాదీనాం కర్తవ్యం యోగేషు భక్తాచనిత్యత్వేన
విహితమ్. అకరణే ప్రత్యవాయశ్చ దర్శితః; అధికారసంపత్తయే
బ్రహ్మోపాసనాయచ ప్రణవపంచాక్షరశివమంత్రోపదేశః కృతః;
తతశ్చ శివతత్త్వం విచారితమ్; శివశ్చ పరత్వేన నిర్దిష్టః; స పరమాత్మా
నిర్గుణత్వేన నిర్లింగఐతి తదుపాసనార్థం లింగం కల్పయిత్వా బ్రహ్మవిష్ణు
పురందరాదైవ్య స్వరైవ్య స్వేవ్యత ఇతి శివలింగార్చన ముపదిశ్య శివ
పూజాప్రభావేన పూజకస్య విహికాముష్టిక సర్వకామావాప్తిరూప
ఫల ముక్త్యా తస్య శివప్రసాదేన బ్రహ్మవిద్యాలాభో నిరుక్తః. పాశు
పతాః రౌద్రాః శైవాః ఆగమికాశ్చే త్యేకమాదయన్తు. ప్రణవపం
చాక్షరమంత్రజపబలేన భస్మరుద్రాక్షధారణసహితేన శివపూజనేనైవ
శివలోక మాపున్యుః; కాశ్యాం పరేతాన్తు శివమేవాపున్యుః; లింగ
రూపిణ్యాం కాశ్యాం నివసేదప్రమాదేనేత్యుపదిష్టమ్ ; ఇయము
పనిషత్ పరస్మి శివే తాత్పర్యవతి శివాద్యైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషది రుద్రాక్షాణా
ముత్పత్తిః; తత్స్వరూపం, తద్భేదాః, తల్లక్షణాని, తన్ముఖాని, తద్గ్రహ
ణక్రమః, తద్ధారణమంత్రాః, తదుపాసనప్రకారః, తద్దర్శనస్పర్శనాది
ఫలాని, ధారణస్థానాని, ధార్యసంఖ్యా, ధారణకాలః, ఇత్యాదికం
సర్వం మహాఫలక ముపదిష్టం. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య మవాప్నోతి
సచ పునరావర్తత ఇతి శ్రవణేన అద్యైతపరత్వమేవ నిశ్చేతవ్యమ్.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౯. గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణ్యం గణపత్యుపనిషది బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తిప్రతిపంథిప్రత్యూహప్రశమనాయ బ్రహ్మైవ గణపతిః ప్రస్తూయతే. “ఓం నమస్తే గణపతయే త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వమసీ” త్యాదిమంత్రైః. అత్ర గణపతిగాయత్రీ గణపతిమంత్రాశ్చోపదిష్టాః; తత్త్వగణపతిః పరమాత్మా, ఇంద్రియగణపతిర్జీవాత్మా, చతుర్థ్యామనశ్చ జపతీతి తురీయవిద్యోపాసనం బాహ్య మాంతరంచోపదిష్టం; సర్వవిభవతీతి ఫలముక్తం, ఉపనిషదియం గాణపతాద్వైతపరా.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౦. దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదాంతే దర్శనోపనిషది దత్తాత్రేయో మహావిష్ణు ర్యోగీ సాంకృతయే సప్రపంచయోగ ముపదిశతి. యమాదయః యోగాంగ ప్రకారాః సర్వేఽపి విస్తరేణ కీర్తితాః. తత్తత్ప్రళేదానాం స్వరూపలక్షణాన్యపి కీర్తితాని; యోగేన స్తాన్యం శివతత్త్వం విచారితమ్; సమాధినిరూపణానసరే “ఏకీభూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నమ్” ఇత్యాదివాక్యైః డేవబ్రహ్మైకస్య జగన్నిత్యాత్వస్య చ దర్శనాత్. దర్శనోపనిషదియం శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి శివమ్.

ఇతి దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౧. తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినాం తారసారోపనిషది కురుక్షేత్రం బ్రహ్మసదనం అవిముక్తం చేతి పదత్రయస్య ‘యత్ర దుష్టస్తావకం బ్రహ్మ వ్యాచక్షే’ ఇత్యాదినా అర్థాధిగమాయ బాహ్యం క్షేత్ర మభిహితమ్, అథ తారకం కిమితి విచార్యతే. ఏకాక్షరం ప్రణవ స్తారక మోమితి. రామేతి ద్వ్యక్షరమ్. నమశ్శివాయేతిపంచాక్షరమ్. ఓంనమోనారాయణాయే త్యష్టాక్షరమ్. యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్

ఇత్యాది విశేషకం బ్రహ్మేవాహం రామోఽస్మి భూర్భువస్సుచ స్తస్మై
వైసమోనమ ఇత్యాదిక ముక్తం ఫలంచ వైష్ణవం పరమంపదమ్, ఉప
నిషదోఽపాఢ్యః అద్యైవసిద్ధాంతాభిమతక్రమ ముక్తా తాత్పర్యం విజ్ఞా
యతే శుద్ధవైష్ణవాద్యైత మేతత్.

ఇతి తారసాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౨. మహావాగ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యాం మహావాగ్మోపనిషది జగత స్తామసత్వం తమో
మూలకత్వాత్, సదనుప్రవేశేన సత్త్వం సచ్చ అభిధ్యానాదావిర్భ
వతి. సోఽహమర్కః పరంజ్యోతిరితి తదధిగమః. అమృతత్త్వం ఫలం;
ఇదంచాద్యైతే పర్యవసన్నమ్.

ఇతి మహావాగ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచబ్రహ్మోపనిషది సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మ
ముత్రప్రతిపాద్యాః పరమేశ్వరస్య పంచమూర్తయః, తన్ముఖాని, తద్వ
ర్ణాకారాదీని, తచ్ఛక్తయః, తదుపాసనాని ఫలానిచ. సంగ్రహేణోక్తా
ని; శంభోస్సర్వకారణకారణత్వంవ్యాఖ్యాతమ్. “భేద స్వస్వత్ర మిత్యై
వ ధర్మాదే రనియాపణాత్; ఆతః కారణ మద్యైతం శుద్ధచైతన్య మేవ
హి”. ఇతి నిర్విశేషచిన్తాత్రం బ్రహ్మోపదిష్టం; తస్మా దియ ముపని
షత్. శుద్ధశివాద్యైతపరైవ.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౪. ప్రాణాగ్ని హోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామస్యాముపనిషది విద్యాంగ శ్చారీరయజ్ఞో వ్యాఖ్యా
తః, అన్నసూక్తం మధు బ్రాహ్మణం చేతి సంతేపేణోక్తం, ఫలమసోఽ
పాసనస్య కాశీమరణఫలతౌల్యముక్తమ్; “ఏకే జన్తనా జంతు ర్నో
క్షంచ ప్రాప్నుయాది” త్యుపసంహారదర్శనాత్ జీవన్ముక్తా పర్యవస్యతి.

ఇతి ప్రాణాగ్ని హోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౫. గోపాలతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం గోపాలతాపన్యూపనిషది కః పరమో దేవః కస్తా
స్త్రుత్యు ర్భిభేత్యాది మునిప్రశ్నోత్తరప్రకరణే కృష్ణశబ్దార్థః ప్రతిపా
దితః; తదుపాసనాంగత్వేన క్లి మిత్యాది మంత్రా దర్శితాః; కృష్ణం
భాగ్యయంత స్సంసృతిం తరిష్యభేతి కృష్ణోపాసన ముక్తం; ఏకదాహి
వ్రజస్త్రియశ్చత్యుపాఖ్యానికయా కృష్ణస్య నిత్యబ్రహ్మచారిత్వం, దూ
ర్వాససో మునేర్మిత్యో పవాసిత్వంచ విద్యాతిశయేనేతి దర్శితం. సప్త
పుణ్యః గోపాలపురి ఉపాస్యమూర్తయః ఉపాసనాప్రకారా శోచితః;
ఏవో దేవ స్సృష్టభూతేష్విత్యాదినా కృష్ణస్యైవ అవ్యక్తం రూపం నా
రాయణాఖ్యముపదిశ్య కేవలో నిర్గుణశ్చేతి వాక్యేన కృష్ణస్వరూపం
నిర్విశేషచింతాత్రమిత్యభ్యధాయ. ఉపనిష దియం వల్లభమత మను
గృహ్లాతీవ హృద్ధం, పరమాద్వైతం వ్యంజయతి.

ఇతి గోపాలతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౬. కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం కృష్ణోపనిషది సచ్చిదానందస్వరూపస్య రామా
కతాపస్య విష్ణోరేవ కృష్ణావతారత్వ ముక్త్యా మునిభ్యో వరదానం
పథలీకృతమితి ప్రతిపాద్య కృష్ణకథా సర్వాపి దైవతత్వరూపేణ
పముపాస్యేతి వ్రజమధురాద్వారకాదిస్థానానాం దేవకావ్యక్తీనాం
వంశోల్లాసలాదీనాం దివ్యాయుధానాం వటుభాండీరాదీనాం స్వరూ
పాణ్యుక్త్యా "భూమావృత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వర్గవాసినా" మిత్యు
క్త్యా ఉపనిషదియం అద్వైతావిరోధినీ వైష్ణవమతానుగ్రహీకా విశే
షతో వల్లభమత ముజ్జ్వలయతీతి జ్ఞాయతే. సమ్యగ్విచారేతు సాకార
త్వం పరిహాయ మహావిష్ణుః కేవలసచ్చిదానందస్వరూపత్వోక్త్యా
శాంకరదర్శనే లక్ష్యమితి తాత్పర్యం సుగమమ్. నభిన్నం నాభిన్న
మిత్యుక్త్యా భేదాభేదనిరూపణేన రామానుజమత మప్యాదృతమ్.

ఇతి కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౭. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం యాజ్ఞవల్క్యోపనిషది ఆదౌ సన్న్యాసలక్షణం, తతో యజ్ఞోపవీతవిచారః, తతః పారమహంస్య నిదర్శనం, సంవర్తకాదుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభునిదాఘ దత్తా శ్రేయ శుకవామదేవాదయః అవ్యక్తలింగావ్యక్తాచారా అనున్నత్వా ఉన్నతపదాచరంత ఇతి జీవన్ముక్తాదర్శితాః; వైరాగ్యపాదనాని సంసార కష్టాని విచారితాని; చింతాత్ర మహా మిథ్యుక్త్యా ఆద్వైతే తాత్పర్యం ద్యోతితమ్.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౯౮. వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం వరాహోపనిషది తత్త్వవాదః ప్రపంచితః; షణ్ణ వతితత్త్వాని, వర్ణాశ్రమధర్మేణ తపోనిష్ఠస్య గురుభక్తస్య సాధనచతుష్టయసంపన్నస్య బ్రహ్మవిద్యాయా మధికార ఉక్తః; నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః, ఇహముత్రార్థఫలభోగవిరాగః, శమాదిషట్క సంపత్తిః, ముముక్షుత్వం చేతి సాధనచతుష్టయం. అహమర్థః సర్వప్రేయాన్ సోఽహం విష్ణు రస్మి, స్వప్రకాశోఽహం, త్వ మహంశబ్ద లక్ష్యార్థం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతి స్వస్వరూపాధిగమః, అస్తి బ్రహ్మేతి ప్రత్యయవృత్తిః అసత్త్వావరణభంగార్థా, భామితి ప్రత్యయవృత్తిః అభానావరణ భంగార్థా, అహమస్మితి ప్రత్యయవృత్తిః విక్షేపభంగార్థా బ్రహ్మస్మితి ప్రత్యయవృత్తిః భేదభంగార్థా “తుభ్యంమహ్య మనంతాయ మహ్యంతుభ్యం చిదాత్మనే” ఇత్యాదివాక్యైః అధ్యాసభాష్యార్థః ఉపనిష దనుగృహీతః, మత్తః కించి న్నవిద్యత ఇతివాక్యేన ఆద్వైతసిద్ధిః; ఉపసమిపే జీవాత్మపర మాత్మనో ర్వాసః ఉపవాసఇతి తఃప్రగర్హమ్. కాయశోషణాద్యుపవా సైః “వర్జితాడనాదేవ మృతః కిన్న మహోరగ” ఇతి దృష్టాంతపూ ర్వకం విద్యాప్రయోజకత్వాభావః; ప్రదర్శితః; ముముక్షుణా జీవేశభేద వాదే మతిర్నుకార్యేతి ద్వైతదర్శనం నిషిద్ధమ్. “ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌపరికల్పితౌ” ఇతి మాయావాదమండనం కృతమ్, ఏవమాదిబహు

విచారణ సర్వాణి ద్వైతదర్శనాని నిరాకృత్య శుద్ధాద్వైతమేవ శాంకరదర్శనం సప్రమాణం సయ్యుక్తికం సానుభవం చ దర్శయతీతి వరాహోపనిషదియం బహుతత్త్వవాదమతసహాయ మాతన్వతీవ ప్రవృత్తతదేవ బహుళః ఖండయిత్వా ప్రమేయైకత్వం విధాయ మూలం ద్వైతపుక్ష ముత్పాటయామాసేతి స్పష్ట మవగమ్యతే.

ఇతి వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం శాట్యాయనీయోపనిషది “మనవన మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః” ఇత్యారభ్య మనసః నిర్విషయచిదాకారవృత్తితాం కల్పయితుం సాంసారిక విషయవైరాగ్యరూప సన్న్యాసం విధాయ తద్భేదా త త్తల్లక్షణాని చోక్త్యాత్రిదండం వైష్ణవం లింగం హంసై రేకం గ్రాహ్యం పరమహంసాదిభిః జ్ఞానాతిరిక్తదండాదయ స్త్వాజ్యః ఇత్యాది వ్యవస్థాం విధాయ “ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దహమస్తీతివూరుషః, కిమిచ్ఛ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే” దితి. ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనానుగ్రహీతా.

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం హయగ్రీవోపనిషది విద్యారాజాఖ్యః వాగీశ్వర దైవత్యః వైష్ణవో హయగ్రీవమంత్రః సాంగ ముపదిష్టః. ఏకాక్షర మంత్రః మాలామంత్ర శ్చేత్యాదికః. సంపత్సారస్వతప్రదో2యమ్; మంత్రబీజాక్షరప్రతిపాద్యార్థస్తు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహంబ్రహ్మస్మి, తత్త్వ మసి, ఆయ మూర్తాంతర్యామ్యమృతః ఇతి వేదాంతమహావాక్యచతుష్టయస్యాథం శుద్ధాద్వైతం ప్రతిపాదయతీతి హయగ్రీవోపనిషదైవ బ్రహ్మవిద్యాప్రదర్శితా. తత్ప్రసాదాయ యద్వాగ్నదంతీత్యాది మంత్రజపో విహితఇతి స్పష్ట మస్యాః జీవబ్రహ్మైకే తాత్పర్యమ్.

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యాధ్యక్షవిషయసంగ్రహః.

అథాధర్వణ్యాం దత్తాత్రేయోపనిషది దత్తాత్రేయశబ్దార్థో వ్యచారి; పడక్షరమంత్రో వ్యాఖ్యాతః; ద్వాదశాక్షరాదయోమంత్రాః; న్యాసభ్యానాదికం చ దర్శితమ్; మాలామంత్రాంతే ఓంనమశ్శివాయే త్యుపసమహరి : సర్వపాపనివృత్తిపూర్వకైశ్చర్యప్రదో విద్యాప్రదశ్చ మంత్రః; మంత్రార్థస్తు బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశః జీవన్ముక్తోభవతీతి తత్రైవ వచనాత్; ఉపనిషత్ప్రతిపాదితో మంత్రయోగః విద్యోత్పాదనద్వారా బ్రహ్మప్రాప్తౌ పర్యవస్యతీత్యద్యైతే తాత్పర్యం మంత్రశాస్త్ర సంప్రదాయేనాకుటిల మనుమీయతే.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యాధ్యక్షవిషయసంగ్రహః.

౧౦౨. గారుడోపనిషత్తాత్పర్యాధ్యక్షవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యాం గారుడబ్రహ్మవిద్యాయాం విపనివారణార్థం గరుడమంత్రోపాసన ముక్తమ్; గరుడమంత్రాః, సబీజాక్షరాః, సనమస్కారాః, సభ్యానాః సమాలామంత్రాః, సపరికరారాః, ప్రదర్శితాః, సర్పవిషపరిహారోఽస్యముఖ్యఫలమ్, సర్పవిషపరిహారశ్చేత్కుక్త్యా ప్రాత్యక్షికం విషనిర్మరణం మృతసంజీవనంచేత్యాది, ప్రత్యక్షనిదర్శనేన ఆస్తిశోభితౌదనం యోగప్రతిబంధక ప్రాణగతిస్తంభకస్య చ ఆవరణవిక్షేపాఖ్యాయాః అవిద్యాయాః ఉత్తేజకస్య బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిబంధకస్య దురితఫలస్య ప్రమాదాదిరూపస్య చిత్తమాలిన్యస్యచ దోషస్య జనకం యద్యద్విషం తత్సర్వపరిహారద్వారా విద్యోపయోగీతి ఉపనిషదోఽస్యాః ఆత్మలాభే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి గారుడోపనిషత్తాత్పర్యాధ్యక్షవిషయసంగ్రహః.

౧౦౩. కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యాధ్యక్షవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కలిసంతారణోపనిషది కలా యుగే జ్ఞానే యోగే కర్తవ్యేన ఆశక్తావస ప్రాయశో మనుష్యా భవతీతి తదనుగ్ర

హాయ తేషాం భక్తిమార్గే భగవన్నామస్తరణమేవ ఉపాత్తదురిత
 క్షయద్వారా పరమేశ్వర ప్రీతి మాపాద్య తత్ప్రసాదేన జ్ఞానద్వారా
 మోక్షం సంపాదయే దితి విహితం నామ్నాం షోడశకస్య పఠనమ్,
 సర్వవర్ణసాధారణోఽయం మంత్రః; జ్ఞానపూర్వకశ్చేత్ విశేషఫలదః
 షోడశకలావృతస్య ధీవస్య ఆవరణ వినాశకమితి షోడశవారం నామో
 చ్ఛారణం ఆవరణం చ స్వరూపాజ్ఞానమనాదిభేదకలితమ్. స్వరూపజ్ఞా
 నేన తద్వినాశేతు అహమస్మి త్యాత్మా ప్రకాశతే షోడశనామసు అష్ట
 వారావృత్త్యా నామద్వయమేవ విహితమ్. గురుభావేన స్తుత్యర్థం
 మాముద్ధరేతి ప్రపత్త్యర్థం చ భక్త్యానుస్తుతం సంబోధనమ్. తదు
 భయంచ హరిరిత్యక్షరద్వయే పరిసమాపితమ్; తత్ర నారాయణాష్టా
 క్షరమంత్రే సారభూతో రాకారః, శివపంచాక్షరమంత్రే సారభూతో
 మకారః, రామశబ్దేన హరిహరాత్మకం పరబ్రహ్మోచ్యతే కర్వత్యా
 విద్యకం బంధమితి కృష్ణశబ్దార్థః పరమాత్మా గురు రుక్తః రామకృష్ణేతి
 ప్రాప్యప్రాపకౌ కథితౌ; ప్రాప్త్యనంతరం హకారవాచ్యం హంసం రేఫ
 వాచ్యే ప్రణవజ్యోతిషి మేళయిత్వా తదై క్యేన హకారవాచ్యస్య
 సర్వకర్తృబీజస్య రేఫవాచ్యేన జ్ఞానేన భస్మీకరణాత్ నిర్విశేషచిన్తాత్ర
 మవశిష్యత ఇతి; హరిశబ్దః ప్రాంకారపర్యాయః; శక్తస్య అవ్యక్త
 బ్రహ్మణః ప్రకృతిశబ్దస్య జీవేనాత్మనా గుహాయా మనుప్రవిష్టస్య
 నారాయణాఖ్యస్య స్వరూపం గమయతీతి నామత్రయం త్రిపాద్వి
 భూతిజ్ఞాపకం ప్రణవముక్త్వా స్వరస్య అర్థమాత్రాజ్ఞాపకతయా యః
 పర స్సమహేశ్వర ఇతి స్తారయతి. “నాతః పఠతోపాయస్సర్వవేదేషు
 దృశ్యతే” ఇతి నామపారాయణముఖ్యత్వం విహితమ్. అర్థవాద ఇతి
 సభ్రమితవ్యమ్. జ్ఞానాభావేఽపి భక్త్యా పఠతాం నిరుక్తనామత్రయ
 మంత్రాక్షరమహిమ్నూక్రమేణ విద్యోత్పత్తిద్వారా మోక్షస్సిద్ధ్యతీతి
 తాత్పర్యేణ మహతీ ఫలశ్రుతిః.

ఇతి కలిసంకారణోపనిషత్తత్వసంగ్రహవిషయసంగ్రహః.

సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తత్వర్యాఢవిషయసంగ్రహః. ౧౦౯

౧౦౮. జాబాల్యపనిషత్తత్వర్యాఢవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం జాబాల్యపనిషది పశుపతిః పాశః పశవ ఇతి త్రయః పదార్థా మాయీకాః, ప్రకృత్యాఖ్య మాయాప్రవిష్టః. సమష్టిసంసారీ సర్వజ్ఞః సర్వేశ్వరః పంచకృత్యసంపన్నః పశుపతి రాత్నా అవిద్యోపాధికాః చిదాభాసాః జీవాః పశవో దేహభిమానినః, తద్భంధకః మలమాయాకర్తృభేదేన త్రివిధః పాశో బంధః. పశుపతిప్రసాదేన పశూనాం పాశనివృత్తే పశుపత్యుపాధిః హితశుద్ధశివస్వరూపం సంపద్యతే. పశుపతిప్రసాదశ్చ రుద్రమంత్రప్రతిపాద్యాఢవిజ్ఞానాత్ రుద్రమంత్రే షు ప్రణవపంచాక్షరముఖ్యత్వం తదర్థజ్ఞానరూపిణ్యాః ప్రతిబంధకీభూతస్య దురితస్య పరిహారాయ పాశుపత ప్రతపభిహితమ్. తదంగత్వేన భస్తరుద్రాక్షధారణం విహితమ్. తత్ర భస్తర్యక్తిః పుండ్రధారణం వైచికం సవిధానం వివృతమ్; నిభూతిధారణమహిమ్నా పశుపతిప్రసాదాత్ పశూనాం పాశ విముక్తి రితి శైవాగమేషూక్తమ్; పాశుపత మత మనూద్య ఔపనిషదే శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి తాత్పర్యం ఫలితమ్.

ఇతి జాబాల్యపనిషత్తత్వర్యాఢవిషయసంగ్రహః.

౧౦౯. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తత్వర్యాఢవిషయసంగ్రహః.

బహ్వచానాం సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషదిజ్ఞానానుష్ఠాన ప్రతిబంధక దురితక్షయద్వారా తత్సాధనానుష్ఠానసంపత్త్యం ఋగ్వేదసంహితా గతానాం పంచదశర్పం న్యాసధ్యానజపాది ముపనిష్టమ్. లక్ష్మీప్రసాదేన అలక్ష్మీనివారణపూర్వకం సంతే సౌభాగ్యవిద్యాసిద్ధిరుచ్యతే; తదారాధన క్రమ శోచ్యతే. లక్ష్మీశబ్దేన బిల్వారణ్యవాసినీ తనవభోగ్యోద్యోతమానా వైష్ణవీ ఈశ్వరీచ బిల్వప్రియా చిచ్ఛక్తి రుచ్యతే; సైవ నాదోపాస్యాజీవ బ్రహ్మసత్తారూపిణీ శారీరకవిద్యాయాం శుద్ధసుషుమ్నా సరణౌ భాస మానా భగవతీ బ్రహ్మవిద్యా; తదారాధనేన విహితాముష్మిక సర్వసుఫల సిద్ధిః; జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతపదలాభం చేత్స్యక్తం తాత్పర్య మస్మాదపనిషదః క్రమముక్తా విజ్ఞాయతే.

ఇతి సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తత్వర్యాఢవిషయసంగ్రహః.

౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే సరస్వతీరహస్యోపనిషది, సాభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్ప్రతి
పాద్యబ్రహ్మవిద్యాయాః ప్రసాదేన సర్వోపనిషదర్థతాత్పర్యజ్ఞానవైశద్య
సంపాదనాయ శ్రవణప్రవచన, మనన, నిదిధ్యాసనోపయోగి శ్రద్ధామేధా
ప్రజ్ఞాధారణాసంపత్తయే చ వాగ్దేవతావైఖర్యాత్తికా చిచ్ఛక్తిరేవ
ప్రాప్యతే దశభిర్గుంట్రైః, తేహం ఐంద్రాణాం ప్రణోదేవీత్యాదికానాం
దశానాం చ ప్రత్యేకం ఋషి చ్ఛందో దేవతా బీజ శక్తి కీలక న్యాస
ధ్యానోపాసన ఫలా న్యుక్తాని. ఆశ్వలాయనోక్తా దశస్లోకీయ వివృతా
బ్రహ్మవిద్యావైశద్యానంతరం సత్యేవాభాతి చిచ్ఛాయాదర్పణే ప్రతి
బింబవత్. “అస్తిభాతి ప్రియం రూపం నామ చే త్యంశపంచకమ్,
ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతోఽద్యయమ్. ఉపేక్ష్య
నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః.” ఇత్యాదిగ్రంథేన “మయిజీవ
త్వ మిశత్యం కల్పితం వస్తుతోనహి” త్యాద్యంతేన ద్వైతాభావోప
లక్షితం బ్రహ్మైవ ప్రతిపాదితమితి శాంకరదర్శనే తాత్పర్యం నిర్వివాదం.

ఇతి సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౭. బహ్వచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే బహ్వచోపనిషది “ఓం దేవీహ్యేకాగ్ర ఆసీత్”
ఇత్యారభ్య ఇత్యైః బ్రహ్మపద్రాదిభిః కామకళాబలేన జగత్సృష్టి మభి
ధాయ దేవిప్రసాదేన స్వజ్ఞప్తిరూపాయాం బ్రహ్మసంవిత్త సత్యాం పంచ
భేదప్రమాణేన మహావాక్యచతుష్టయాన్విధ్యతీతి త్రిపురసుందరీ
విద్యా లలితావిద్యా పంచదశాక్షరీవిద్యా షోడశీవిద్యా బాలాదిసర
స్వత్యంతాః బ్రహ్మసందకలాద్యాః ఆష్టాదశమహావిద్యా స్సూచితాః
సర్వాసాం బ్రహ్మవిద్యానాం ప్రణవవిద్యాయా ముపసంహరశ్చ దర్శిత
ఇతి అన్యా ఉపనిషదః శుద్ధశక్తిద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసన్నమితి
శాంకరదర్శనమేవైతత్.

ఇతి బహ్వచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం ముక్తికోపనిషది రామేణ హనూ
మతే సర్వోపనిషదర్థ ఉపదిష్టఇత్యాఖ్యాయికా విద్యా స్తుత్యర్థా.
తత్ర అష్టోత్తరశతోపనిషన్నమాని, తత్తద్వేదాంతశాఖాః; తత్తద్దాహంత
యశ్చకథితాః. అధికారీచ నిరుక్తః. ఋగ్వేదశాఖాసుదశసంఖ్యాకాః.
ఐతరేయాద్యాః, శుక్లయజుర్వేదశాఖాసు ఈశావాస్యాద్యాః ఏకోన వి
శతిసంఖ్యాకాః, కృష్ణయజుర్శాఖాసు కతవల్ల్యాద్యాః ద్వైత్రింశత్సంఖ్యా
కాః, సామశాఖాసు తలవకారబ్రాహ్మణోపనిషదాదయః షోడశసంఖ్యా
కాః, ఆధర్వణశాఖాసు ప్రశ్నోపనిషదాదయః ఏకత్రింశత్సంఖ్యాకాః;
ఆహత్య ఏవమష్టోత్తరశతముపనిషదఃవేదాంతశాస్త్రస్య సర్వస్య మూలప్ర
మాణమభిహితాః; ఫల మాసాం పురుషస్య ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవ
త్సౌరబ్ధతయా ద్విదేహముక్తిః. జీవన్ముక్తి విదేహముక్త్యోః అష్టోత్తర
శతోపనిషదః ప్రమాణమ్. కర్మత్వాది దుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యానం
దావాప్తిః ప్రయోజనమ్. తచ్చ పురుషప్రయత్నసాధ్యమ్. యథాపుత్ర
కామేష్టినా పుత్రం, వాణిజ్యాదినా విత్తం బోధ్యేతిష్టోమేన స్వర్గం, తథా
పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనిత సమాధినా జీవన్ముక్త్యాదికం
ప్రాప్నోతి; స్వవాసనాతీయాత్. ఇత్యాదివాక్యైః. సర్వవేదాంతసారో
విపులః ఉపదిష్టం చోపదేష్టవ్యం యాచరన్ము పర్యాప్తంచ అష్టో
త్తరశతోపనిషదభ్యానే ఆశక్తస్య ద్వైత్రింశదుపనిషద ఏవాలమ్;
తత్రాప్యశక్తస్య దశోపనిషదవేవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మాండాక్య
మేకమేవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మహావాక్యచతుష్టయమలమ్;
తత్రాప్యశక్తస్య సామవేదమహావాక్య మితి సారసారసారం సంక్షిప్త
సంగ్రహేణ జ్ఞేయమ్. ఉపనిషదేహ చ శాంకరదర్శనే నిరూఢతాత్ప
ర్యచీతి జ్ఞాయతే.

అష్టోత్తరశతానాం తు ప్రోక్తోపనిషదా మయమ్,
మూలవాక్యైర్జ్ఞానమానస్తాత్పర్యాఢోమయేరితః.

తేన ప్రీణాతు భగవా న్భావ్యకారో జగద్గురుః,
శంకర శృంకర స్సాక్షౌ ద్వాసతాత్పర్యబోధకః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్పాఠ్యర్యాఢవిషయసంగ్రహః.

నారాయణోపనిషత్సూత్రాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

తైత్తిరీయశాఖానాం ఆరణ్యకే ఖలకాండే నారాయణీయా
యాజ్ఞిక్యపనిషత్ 'అంభస్యపారే' త్యాదికా బ్రహ్మణో మహిమాన
మిత్యంతాఅశీత్యనువాకాత్తికా శ్రోత్రియాణాం వేదపారేద్యశ్యతే-అత్ర
"ఆదిత్యోవా ఏష ఏతన్తండలం" ఇత్యాదినా ఉనాసన మభిహితమ్.
"భూ రన్నమగ్నయే పృథివ్యైస్త్వాహే" త్యాదినా కర్తాణ్యభిహితాని.
తత్ర కర్తాణాం బాహుళ్యతే యాజ్ఞికీ త్యుచ్యతే. ఉపక్రమే బ్రహ్మ
తత్త్వాభిధానాత్ ఉపసంహారే చ బ్రహ్మజ్ఞానసాధనానాం సత్యాదినాం
సన్న్యాసాంతానా మభిధానాత్ ఉపనిషత్త్యుచ్యతే. దేశవిశేషేషు
తదీయపాతసంప్రదాయః ద్రవిడానాం చతుష్షష్ఠ్యనువాకపాతః; ఆం
ధ్రాణాం అశీత్యనువాక పాతః; కర్ణాటకేషు కేమాంచిత సప్తత్యనువాక
పాతః, అపరేషాంతు సవాశీత్యనువాకపాతః. ఏవం బహువిధ ఉప
లభ్యత ఇతి ఖలకాండ ఇత్యుక్తమ్.

ఇతి నారాయణోపనిషత్సూత్రార్థ విషయసంగ్రహః.

'అంభస్య పారే' ఇత్యాదినా బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదితా. ఋత
స్య సత్యస్య ప్రథమస్య ప్రథమకార్యభూతః ప్రజాపతిర్నిరణ్యగరభః
భూరాదీలోకా భూతాని ప్రాణిదేహాః సర్వతో వ్యాప్య అత్తనాం
స్వస్వరూపేణ తద్విషయకత్వజ్ఞానేన సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం ఆత్మానం అభి
సంబధూన ఇతి బ్రహ్మవిద్యా ముక్త్యా అథ తత్ప్రాప్తిసాధనభూతాః సోపా
ధిక బ్రహ్మధ్యానజపస్నానాదికర్తాంగభూతామంత్రాః పూర్వం కర్తకాండే
అనుక్తాః ఇహ ఖలకాండే అభిహితాః. తతః అఽష్టపరిహారాల్లేవన
జప్యాః 'జాతవేదనేసునవామే'త్యాదయో మంత్రా ఉక్తాః. అథ జ్ఞాన
ప్రతిపాదకకృత్స్నవేదాంతశాస్త్రప్రాప్తికామేన జప్యో యశ్చందసామృ
షభ' ఇతిమంత్రః. లబ్ధవేదానాం అవిస్తరణాయ జప్యా నమో బ్రహ్మణే
మంత్రః. తతః మనస శ్చేంద్రియాణాంచ హ్యైకాగ్రం పరమం తపః
ఇత్యుక్తమ్; జ్ఞానసాధనం ప్రశంసితం. విహితానుష్ఠానరూపం పుణ్యం
చ తథా; నిషిద్ధాచరణపరిజ్ఞేన పుణ్యానుష్ఠానేన శుద్ధాంతఃకరణత్వం

పురుషస్య తత్త్వోపదేశార్హత్వం; అథ తత్త్వోపదేశః అణోరణీయాని
త్యాదినా ప్రతిపాదితః. సచ్చిదానందైకరసః పరమేశ్వరః సర్వాధిష్ఠా
నత్వేన జగతః స్వరూపత్వాత్ అణుద్రవ్యావచ్ఛేదేన అణుత్వ
వాక్, మహద్ద్రవ్యావచ్ఛేదేన మహత్త్వవానివ వ్యవస్థీయతే ఉపా
సనార్థం; తతోఽప్యతిశయేన అణీయాన్ మహీయాంశ్చేతి స్తుతి రియం
ఇయత్రా జ్ఞానగోచరా. వస్తుతస్తు పరిమాణాదిగుణశూన్యం బ్రహ్మ తదే
వ గుహయాం దహరపుండరీకాకాశే నిహితం అనుప్రవిష్ట మితి జీవసం
జ్ఞితం చైతన్యస్వరూపం బ్రహ్మణః జీవభావభానే అనాద్యవిద్యోపాధి
రితి 'అజామేకా' మిత్యాది కీర్తనం, నకర్తణే త్యాదినా సన్నాత్యసం ప్రశ
స్య తస్యతదుపాసనే ముఖ్యాధికారః. తతోదహరోపాసనముక్తం; దహర
విద్యోపాసన్యం పరబ్రహ్మ సత్యమ్; తచ్చ వ్యావహారికం పారమార్థికంచే
తిద్వవిభం; హిరణ్యగర్భాదిరూపం వ్యావహారికం సత్యం; తన్నివారణేన
పారమార్థికం సత్యం; ప్రదర్శయితుం ఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మేత్యు
క్తం తద్బ్రహ్మభక్తానుగ్రహాయ ఉమామహేశ్వరాత్మకం పురుషరూ
పం భవతి. తత్ర దక్షిణేమహేశ్వరభాగే కృష్ణవర్ణః ఉమాభాగే వామే
పింగళవర్ణః సచయోగేన స్వకీయం రేతః బ్రహ్మంధ్రే ధృత్వా ఉర్ధ్వ
రేతాః భవతి! త్రిణేత్రత్వాత్ విరూపాక్షః జగత్కారణత్వేన తస్య
స్వజగదాత్మకాయ తస్మై పురుషాయనమస్కారోఽస్త్విత్యవసితందహరో
పాసనం; ఏతేన శంకరనారాయణయోరభేదోపాసనముపదిష్టంభవతి.
అథ ఆదిత్యముండలే పరబ్రహ్మోపాసనముచ్యతే "ఆదిత్యో
వావష" ఇత్యాదినా తస్యైవ సర్వాత్మకత్వాదిగుణకత్వేనోపాసనం;
"ఆదిత్యోవై తేజ" ఇత్యాదినా ఉపాసనాయా మతేమర్థస్య "ఘృణిస్సూ
ర్య" ఇత్యాదిమంత్రజపః అనంతరం ఆదిత్యాద్యుపాధికం బ్రహ్మరుద్రా
ఖ్యం పార్వతీపతిత్వేన పురాణేషు ప్రసిద్ధం. సవ సర్వజీవరూపేణ సర్వ
శరీరేషు ప్రవిష్టత్వాత్ తస్మై సర్వాత్మకాయ రుద్రాయ నమోఽస్త్విత్యు
క్తం తస్యైవ ఉమాపతయే పశుపతయే ఇత్యాదివిశేషణైః సృష్టికరణం;
అథ చిత్తశుద్ధిహేతుని కర్తాణి విహికఫలకానిచ. మాధ్యాహ్నికసం
ధ్యానుష్ఠానాదికం గాయత్ర్యాదివాహన ప్రాణాయామజపాదికం వివృతం
తతో భోజనాదావపాంప్రాశసప్రాణాహుత్యాదిమంత్రాః; తతోత్ర

భోక్తు ర్జీవస్య పరమేశ్వరరూపత్వానుసంధానహేతుః అంగుష్ఠమాత్ర మంత్రః; తతో జీవాత్మనః ఈశ్వరేణ ఆభేదజ్ఞానం నైరంతర్యేణ సిద్ధం చేత్ బ్రహ్మ ప్రాప్తిసాధనం భవతి. తచ్చ మేధాధీనమితి మేధాభిమాని దేవతాప్రాప్తనం; మేధాప్రదానాయ ఇంద్రియాభిమానినాం ఇంద్రాదీ నాం ప్రాప్తనం; మేధావినః పురుషస్య జ్ఞానోత్పాదనాయ మహాదేవసం బంధిషు. పంచవక్రేషు పశ్చిమాదిముఖమూర్తీనాం ప్రత్యేకం ప్రాప్త నమ్. అథ జ్ఞానప్రతిబంధక బ్రహ్మహత్యాది పాపనివృత్తిహేతవః త్రిసుపన్ణ నామకా మంత్రాః. తతో మహాపాతకప్రాయశ్చిత్తమంత్రాః. ఇత్యాది కం ప్రతిపాదితం విజ్ఞాయతే.

జ్ఞానప్రతిబంధకమహాపాతకోపపాతకపరిహారే జ్ఞానయోగ్య తాలక్షణం శుద్ధి ముక్త్యా యోగ్యస్య పురుషస్య అపేక్షితేషు జ్ఞాన సాధనేషు సన్న్యాసస్య నిరంతరయోత్కర్షణం వక్తుం సత్కాదీన్యేకా దశోత్కృష్టసాధనాని ప్రతియోగిత్యే నోక్తాని. తతో ద్వాదశం సాధ నం “న్యాసశత్యాహుర్మనీషిణ” ఇత్యాది నోక్తమ్. తమేవ సన్న్యాసం స్తోతుం తత్కావ్యస్య పారణ్యగర్భస్య స్వరూపం ప్రపంచితమ్ “బ్రహ్మ విశ్వ” ఇత్యాదినా. పారణ్యగర్భావయవస్య సంవత్సరస్య మాహా త్యం దర్శితం “సంవత్సరోఽసా” విత్యాదినా యథోక్తం సన్న్యాస మేవ స్తోతుం తేన సన్న్యాసేన ప్రాప్తతత్త్వజ్ఞానం పురుషం ప్రశంసతి “సవామవపురుష” ఇత్యాదికా శ్రుతిః. తస్య పంచధావస్థితీశ్చ “భూ తాత్తా చేంద్రియాత్తా చ ప్రధానాత్తా తథా భవాత్. ఆత్తా చ పర మాత్తా చ త్వమేకః పంచధా స్థిత” ఇతి పారాణికం సర్వం జగదిదం బ్రహ్మస్వరూపేణ పురుషేణ సూత్రే మణిగణాశన వ్యాప్తమ్. ఇథం వివి దిమపూర్వకం, సన్న్యాసానంతరం జ్ఞానయుక్తం పురుషం ప్రశస్య “జ్ఞాత్వా తమేవ” మిత్యాదినా జ్ఞానఫలం దర్శితమ్, సన్న్యాసా దూ ర్ధ్వం ప్రణవేనాత్తని సమాధిర్విధేయః తస్మిన్ సమాధౌ విఘ్నపరి హారార్థం ఆదావంతర్యామిణః స్వకారణత్వేన స్తుతిర్దర్శితా “వసు రణ్వోవిభూరసీ” త్యాదినా. తత స్సమాధి ర్విహితః “ఓమిత్యాత్తా నం యుంజీతే” త్యాదినా. యథోక్తప్రణవసమాధిజనితస్య త త్సర్వేద

బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః. ౧౧౫

సస్య య ఏవంవేద బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతీతి విదేహకైవ
ల్యం దర్శితమ్.

ఇయ ముపనిషత్ సర్వాత్మనా శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదదర్శ
నమేవానుగృహ్యతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతేఽస్యా త్తాత్పర్య మబాధి
తమ్. పురుషసూక్తతాత్పర్యం తు ఏః యోపనిషదైవ ప్రాజ్ఞీరుక్త మితి
స పృథగ్వక్తవ్యమ్.

దశోపనిషదా మేష ముఖ్యతాత్పర్యసంగ్రహః,
వచనై ర్భాష్యకారోక్తై ర్నిర్దిష్టో హి మదేరితః.

బ్రహ్మోద్యుపనిషద్ధాథ తాత్పర్యం మూలగైః పదైః,
గురుప్రసాదా ద్విజ్ఞాతం యన్తయా తదిహేరితమ్.

అంతర్వాణివికలైస్తే తనర్థే భిన్నతాం గతే,
ఉపక్రమాదిభి ర్లింగై ర్దైవ్యతం దర్శితం ముహుః.

నభిభేమి పురోభాగీ నిందతీతి కదాచన,
గుణగ్రహణశీలా యే తుష్యంత్యితి మతిర్నమ.

క్షీరాబ్ధిశాయినః కించిత్ క్షీరనై వేద్యకల్పనమ్,
యద్వద్భాష్యవిదామేతదల్పజ్ఞస్య వచో మమ.

బ్రహ్మ తుష్యతు మద్వాక్తై ర్న ర్వేదై ర్భాష్యైశ్చ యత్ స్తుతం,
ఆమరై ర్చరిత శృంభు ర్నకిం లుబ్ధకపూజితః!

ఓంకార శ్చాథ శబ్దశ్చ ద్వా వేతా బ్రహ్మణః పురా, కంతం
భిత్వా వినిర్యాత తస్మా న్నాంగలికా పుభౌః. ఆశుభాని నిరాచష్టే
తనోతి శుభసంతతిం, స్త్రుతిమాత్రేణ యత్పుంసాం బ్రహ్మ తస్యంగ
శం స్తుతమ్. ఆతికల్యాణరూపత్వాత్ సిత్యకల్యాణసంశ్రయత్.
స్త్రూహణాం వరదత్వాచ్చ బ్రహ్మ తస్యంగశం పరమ్.

సర్వోపనిషదర్థనిర్ణాయకానాం

బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసేన తాత్పర్యసంగ్రహః.

సర్వజ్ఞేన భగవతా వేదవ్యాసేన సర్వోపనిషదర్థ నిర్ణాయకాని
బ్రహ్మసూత్రాణి లోకానుగ్రహార్థం ప్రణీతాని. తత్ప్రాధ్యాయాశ్చిత్వా

రః, ప్రత్యధ్యాయం చత్వారః పాదా విభక్తాః; షోడశకలః పురుషణవ షోడశపాదపర్యాప్తే శారీరకమీమాంసాభ్యే వేదాంతశాస్త్రే పంచపంచాశదధికపంచశతసూత్రాణి వర్తంతే; తైశ్చ ద్విసవత్సుత్తరశతాధికరణాని ప్రకాశితాని. తత్ర ప్రథమాధ్యాయే సర్వేషాం వేదాంతవాక్యానాం బ్రహ్మతాత్పర్యేణ పర్యవసాన మవగమ్యతే; ద్వితీయాధ్యాయే సుఖావితరిరోధపరిహారః; తృతీయాధ్యాయే విద్యాసాధననిర్ణయః; చతుర్థాధ్యాయే ఫలనిర్ణయశ్చ సిద్ధ్యతి. తత్ర ప్రథమాధ్యాయ ప్రథమపాదేసర్వజ్ఞత్వాదిసృష్టబ్రహ్మలింగకవాక్యాన్యేకాదశాధికరణైః విచారితాని. ద్వితీయపాదే ఆసృష్టబ్రహ్మలింగత్వే సతి ఉపాస్యవిషయాణి వాక్యాని సప్తాధికరణైః చింతితాని. తృతీయపాదే ఆసృష్టబ్రహ్మలింగత్వే సతి జ్ఞేయబ్రహ్మ విషయవాక్యాని చతుర్దశాధికరణైర్విచారితాని, చతుర్థపాదే అవ్యక్తపదం అజాపదం చేత్యేవమాదికం సందిగ్ధపదకదంబం అష్టాధికరణై రవ్యచారి. ఏష సమన్వయాధ్యాయః. అథావిరోధాభ్యే ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమపాదే సాంఖ్యయోగ కాణాదాదిస్త్రుతిభిః సాంఖ్యాది ప్రయుక్తతర్కైశ్చ విరోధో వేదాంతసమన్వయస్య త్రయోదశభి రధికరణైః పర్యహారి, ద్వితీయపాదే సాంఖ్యాదిమతానాం దుష్టత్వం ఆప్టభి రధికరణైః ప్రాదర్శి, తృతీయపాదే పూర్వభాగేన పంచమహాభూతశ్రుతీనాం ఉత్తరభాగేన జీవశ్రుతీనాం చ సప్తదశభి రధికరణై ర్విరోధః పరిహృతః, చతుర్థపాదే లింగశరీరశ్రుతీనాం పరస్పరవిరోధః సవభి రధికరణైః పరిహృతః. తృతీయే సాధనాధ్యాయే ప్రథమపాదే జీవస్య పరలోకగమనాగమనే విచార్య షడ్భి రధికరణై ర్వైరాగ్యం న్యరూపి ద్వితీయపాదే పూర్వభాగేన త్వంపదార్థః ఉత్తరభాగేన తత్పదార్థశ్చ ఆప్టభిరధికరణై శ్శోధితః, తృతీయపాదే సగుణవిద్యాసుగుణోఃసంహారః నిర్గుణే బ్రహ్మణి అపనరుక్త పదోపసంహరశ్చ షట్త్రింశదధికరణై ర్నిరూపితః. చతుర్థపాదే నిర్గుణజ్ఞానస్య బహిరంగసాధనభూతాని ఆశ్రమధర్మయజ్ఞాదీని అంతరంగసాధనభూతాని శమదమశ్రవణమనననిదిధ్యాసనాదీని చ నిరూపితాని సప్తదశభి రధికరణైః. చతుర్థే ఫలాధ్యాయే ప్రథమపాదే శ్రవణాదీనా మావృత్త్యా నిర్గుణం, ఉపాసనయా సగుణం వా బ్రహ్మ సాక్షాత్కృత్వ పుణ్యపాపలేపవిनाశ

లక్షణా జీవన్ముక్తి రభ్యధాయ చతుర్థశభి రధికరణైః. ద్వితీయపాదే మ్రియమాణస్యోత్క్రాంతిప్రకార ఏకాదశభి రధికరణై రభిహితః. తృతీయపాదే సగుణబ్రహ్మవిదోమృతస్యోత్తరమార్గోఽభిహిత స్తద్భిరధి కరణైః, చతుర్థపాదే పూర్వభాగేన విదేహకై వల్యముక్తిః ఉత్తరభా గేన సగుణబ్రహ్మవిదః బ్రహ్మలోకస్థితిశ్చ సప్తభి రధికరణై ర్నిరూపితేతి శాస్త్రం సమాప్తమ్.

తత్రాదౌ సచ్చిదానందాత్మనః కుతస్సంసారశోకమగ్నత్వ మిత్యాలోచ్య అధ్యాసో జ్ఞాతవ్యః. ఆత్మనాత్మవివేకం జ్ఞానమేవ యతో భవత్యర్థవత్, రజతేదమంశయో రివ తయో రైక్యం యుజ్య తే. తద్వద్యుష్మదస్తత్ప్రేతీతిగోచరయోః విషయవిషయిణోః తమః ప్రకాశవ ద్విరుద్ధస్వభావయోః తద్ధర్మాణాం చ అనాద్యజ్ఞానవిజృంభితేన పరస్పరావివేకేన విషయిణి చిదాత్మకే విషయస్య తద్ధర్మాణాం చ అధ్యా సో మిథ్యేతి భవతుం యుజ్యతే, మిథ్యాజ్ఞానప్రసూజితో హి నైసర్గికో లోకవ్యవహరః శాస్త్రీయోఽపి అసంసార్యాత్మ తత్త్వ మవిదిత్వా ప్రవర్తతే; నిర్ధర్మికస్యాత్మనః కర్మత్వభోక్తృత్వాదిధర్మః అధ్యాస ప్రయుక్తవత్ ఆత్మజ్ఞానవినాశ్యత్వాత్ మిథ్యాభూతః, తస్య సర్వానర్థ మూలస్యాధ్యాసస్య అపవాదేన హానాత్ బ్రహ్మైక్యవిద్యాప్రతి స్తత్తయే సర్వేషాం వేదాంతానా మారంభణి దర్శయంతి బ్రహ్మసూత్రా ణీతి విజ్ఞాయతే.

సూత్రాణాం అతిప్రాజ్ఞవిషయత్వాత్ భాష్యకారాదిభిః ప్రపంచితార్థకత్వేఽపి సంక్షేపతః వృత్తికారైః వివృతాని తత్రాప్యనధికారి ణాం మందబుద్ధీనా మనుగ్రహాయ అధికరణరత్నమాలాఽభిః సమా సేన వ్యాఖ్యాతాని, తత్ర ఏకైక మధికరణం పంచావయవమ్. విషయ స్సందేహ స్సంగతిః పూర్వపక్ష సిద్ధాంత ఛేతి పంచావయవాః. శాస్త్రప్రతిపాద్యం అధ్యాయప్రతిపాద్యం పాదప్రతిపాద్యం చ, అర్థ మనుసృత్య శాస్త్రసంగతిః అధ్యాయసంగతిః పాదసంగతిఛేతి సంగ తయ ఊహ్యః. పూర్వాధికరణే స్మృతస్యార్థస్య ఉత్తరాధికరణే ప్రతి పాదసం ప్రసంగసంగతిః, ఆక్షేపసంగతిః, దృష్టాంతసంగతిః, ప్రత్యు

దాహరణసంగతిః, ఇత్యాదికాః అవాంతరసంగతయః అనేకథాభి
ద్యోతే, ఇత్యాదికం బహు జ్ఞాతవ్యమ్, ఇదం శాస్త్రమారంభణీయమ్
విషయప్రయోజనయోస్సద్భావత్. శ్రుత్యహం ప్రత్యయయోః ;
విప్రతిపత్త్యా బ్రహ్మత్వవస్తు సందిగ్ధమ్. అయమాత్మా బ్రహ్మేతి శ్రుతిః
అసంగం బ్రహ్మ అత్త్వేనోపశతి. అహం మనుష్యఇత్యాద్యహం
బుద్ధిః దేహాదితాదాత్మేనాత్మానం గృహ్లాతీతి సందిగ్ధం వస్తు. తన్ని
శ్చయేన ముక్తిలక్షణం ప్రయోజనం శ్రుత్యా విద్వదనుభవేన చ
ప్రసిద్ధమ్. తస్మాద్వేదాంతవాక్యవిచారముఖేన విచారణీయం బ్రహ్మేతి
శాస్త్రమారంభమ్. విచారితే సతి అయమాత్మా బ్రహ్మేతి అద్వై
తం సిద్ధ్యతి తథా చ చతుర్థాధ్యాయప్రథమపాదే ద్వితీయే ఆత్మాపాస
నాకరణే “ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రహాయంతి చ” ఇతి బ్రహ్మసూ
త్రేణ చ నిర్ధారితమితి. ఏవం ప్రకారేణ సర్వస్య శాస్త్రస్య బ్రహ్మణి సమ
న్వయస్సిద్ధ్యతీతి.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసః తాత్పర్యాథసంగ్రహేఽపి సారాంశ ఉక్తః.
ఓంకర్షత్.

మహావాక్యరత్నావళి వాఙ్మణిదేవతీ శిష్య.

భగవద్గీతాసారసంగ్రహః.

“ నారాయణః పరోవ్యక్తాదండమవ్యక్తసంభవం, ” ఇతి క్ర
మేణ భగవాన్వాసుదేవః సృష్టేద్వదం జగత్ తస్య స్థితిం చికి
త్సుః. మరీచ్యాదీక ప్రతి ధర్మం సనకాదీక నివృత్తిధర్మం చ, గ్రహాయిత్యా
స్వయం ధర్మనేతు రాసీత్. దీర్ఘేన కాలేన అనుష్ఠాతృత్వాణాం కామాది
భిః అధర్మేణ అభిధూయమానే ధర్మే జగతః స్థితిం పిపాలయిషుర్నారా
యణః దేవక్యాం వసుదేవాత్సాంశేన సంభూతః లోకానుగ్రహాయ
శోకమోహమగ్నం అర్జునం ధర్మద్వయం గ్రహాయామాస తదిదం
గీతాశాస్త్రం సర్వోపనిషత్సారభూతం విజ్ఞాయతే.

(అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యసోమ్యక్తా శ్చరీరిణిః, నాయం హంతి
నహన్యతే, అజో నిత్యః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః; అవ్యక్తోఽయ

మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే; తస్మా దేవం విదిత్వైవం
 నానుశోచితుమర్హసి.)—ఇత్యాదినా గ్రంథేన జీవత్వేన వ్యవధి
 జ్ఞప్త్య శారీరకస్యాత్మనః నిత్యత్వ సర్వగతత్వ ప్రాణత్వాచలత్వ సనా
 తనత్వావ్యక్తత్వాచింత్యత్వావికార్యత్వాదీని బ్రహ్మలక్షణాని విహితా
 నాని. ఏతాదృశ మేనం విదిత్వా “నానుశోచితు మర్హసి” ఇతి జీవ
 న్యైవ బ్రహ్మభావో నిర్దిష్టః జీవోఽయం గురూపదేశాత్ అసంగత్వ
 స్వరూపం విజ్ఞాయ శోకమోహసంసారాన్ముచ్యతఇతి ఫలితమ్. అవ్యక్తా
 దీని భూతాని అవ్యక్తనిధనాన్యేవ—అవ్యక్తం బ్రహ్మ నారాయ
 ణాఖ్య మవిద్యాశబలం జగత్సృష్ట్యా జీవస్వరూపేన స్వయమేవాను
 ప్రవిశ్య జగదచేతయత్. తస్మాజ్జగతోఽవ్యక్త మాది. ఏవమంతే చ
 ప్రళయే జగదవ్యక్తే ప్రవిలీయతే. యథాచ సత్యవ్యక్తే సుషుప్తౌ
 ప్రాజ్ఞో జీవ స్సంపద్యతే. అతఏవ “మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత
 స్సనాతనః; తే త్రజం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత” ఇత్యుక్తమ్.
 ఏతేన జీవబ్రహ్మణోఽభేదేన గీతాశాస్త్రతాత్పర్యవిషయ ఇతి గురూ
 పదేశాధిగమ్యోఽయమర్థః. వేదాంతశాస్త్రానవరతశ్రవణమనననిది
 ధ్యానసవ్యవసాయేన బుద్ధౌ నిశ్చేతవ్యః కుతర్కం హిత్యా యుక్తి
 వాదైః అనాదిభేదవాసనాదోషాత్ అవ్యవసాయినాం బుద్ధి రనేకాగ్రా
 స్యాత్; అతఏవోక్తమ్ “వ్యవసాయాత్తికా బుద్ధి రేకే హి కురునందన,
 బహుశాఖా హ్యానంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్”! ఇతి. ఏవం
 ఆత్మైకత్వానేన సంసారబంధనివృత్తి ర్భవతి. అతః ఉక్తం “జ్ఞానాగ్ని
 స్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా” ఇతి. జ్ఞానార్థమేవ యోగః
 కర్తృభక్తిరిత్యాది సాధనాన్ముక్తాని. బ్రహ్మతిరిక్తం న కించిదస్తి, అత
 ఉక్తం “మత్తః పరతరం నాన్య త్కించి దస్తి ధనంజయ” ఇతి విభూ
 తివిస్తరే అనిత్యం సవికారం జగతో అహమేవేతి భగవతోక్తం తేన
 అవికారిణః వికారిణశ్చ అభేదే విరోధపరిహారాయ అవికార్యాత్మ
 సత్తాసతిరిక్తసత్తాకం సవికారం జగదితి జ్ఞాయతే. తేన జగతో
 మిథ్యాత్వం సుప్రతిష్ఠితం. ఏతేన సత్యం జగదితి న శంకావకాశః సత్యవ
 జ్జగదిత్యర్థ స్సోక్తత్వాత్ జగతి వ్యావహారికసత్తాయాః వాచారంభణ
 శ్రుత్యా దర్శితత్వాత్ స్వప్నగజాది దృష్టాంతముఖేన జగన్నిత్యాత్వస్య

శ్రుత్యైవ వచనత ఉక్తత్వాత్; దైవాసురసంపద్విభాగయోగే అసత్య మప్రతిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరమితి ఆసురమతో ఽన్యోనేన వివక్షితా సత్యత్వస్య ఉపనిషదుపదిష్టజగన్నిధ్యాత్వాతిరిక్తత్వం స్పష్టతర మంగ మ్యతే. యతశ్చ న విద్యతే సత్యం యస్యేత్యసత్యమ్. నవిద్యతే ప్రతిష్ఠా యస్యేత్యప్రతిష్ఠం, నవిద్యతే ఈశ్వరో యస్యేత్యనీశ్వరం, ఇత్యాసురవా క్యస్యార్థో యుక్తః. అన్యథా ప్రాయపాతవిరోధ స్సాన్విత, బహుశ్రుతి వ్యాకోపశ్చ. ఉపనిషదుపదిష్టస్య జగదసత్యమితి వచనస్య తు నాసుర వాక్యవద్బహువ్రీహిః; కిం సత్యం న భవతీత్యసత్యమితి నశ్చిమాస ఉచితః. బ్రహ్మనిష్ఠం సత్యత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వరూపం; జగన్నిష్ఠం సత్యత్వంతు బ్రహ్మజ్ఞనేతరాబాధ్యత్వరూపమితి ఉపనిషదైవ వివేకోద ర్శితః. ఏవం ఉపనిషత్సంప్రదాయమవిదిత్వా బహుశ్రుతివిరోధం చాగణయంతః ఆసూయావేశేనైవ ద్వైతినః కేచిత్ స్వీయ మాసు రత్వ మపన్లువానాః జగన్నిధ్యేతి బ్రువతాం ఉపనిషద్రక్షితానా మద్వైతినా మాసురత్వం కల్పయంతి. తచ్చ తదీయదురితదూషితకుదృ ష్టికల్పనామాత్ర మేవేతి ధిక్. “త్రైగుణ్యవిషయావేదా” ఇతిసర్వవ్యవ హారాణాం వ్యవహార్యాణాం చ మాయాకత్వం ప్రతిపాదితమ్. అవ్యవ హార్యంబ్రహ్మైకమేవ నిస్త్రిగుణ్యం శ్రుతిసిద్ధమ్. “నిస్త్రిగుణ్యోభవాజ్ఞ న” ఇతి భగవదుపదిష్టత్వేన జీవస్వరూపస్య అవ్యవహార్యపరమాత్మనై కత్వ ముపదిష్టం భవతి. ఇత్యాదివచనైః బ్రహ్మవిద్యాం ప్రతిపాద్య సర్వభూతాత్మభూతాత్మా సన్న్యాసయోగీ బ్రహ్మవిద్యాం లబ్ధం ముఖ్యా ధికారీతి సర్వసంకల్పసన్న్యాసో విహితః. సమబుద్ధిర్విశిష్టత, ఇత్యనే న తారతమ్యం దూరతో నిరస్తమ్, కూటస్థవచనేన నిల్లిస్తాత్మత్వం ఖ్యాపి తమ్. బ్రహ్మభూత కల్పచమిత్యనేన బ్రహ్మీభావ ఉక్తః. “మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే” ఇత్యత్రవీవకారస్య ఇతరవ్యవ చె్చదాధికతయా ద్వైతాభావోపలక్షితంబ్రహ్మ వివక్షితమ్. ‘వాసుదేవ స్సర్వ, మితి వచనేన జగతః ఆత్మాతిరిక్తస్వరూపం నాస్తీ త్యర్థో యజ్య తే ‘జ్ఞానీత్వాత్తైవమే మతం’ ఇతి భగవదుక్త్యా జ్ఞానం జీవపరైక్యలాభ ప్రయోజకమవగమ్యతే. సర్వత్ర మత్పదేన చిదాత్మా విషయా వివక్షి

ఈ. ఏవమేవతై కత్వం ప్రత్యక్షేణ విశ్వరూపదర్శనాదిద్వారా స్వరూపం
ప్రత్యక్షతో గ్రహయిత్వా “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽస్తున
త్పతి, తమేవ శరణం గచ్ఛ స్వభావేన భారత” ఇత్యాదినా ప్రత్యక్షే
ణోపబంధమనధికారిణాం పారోక్ష్యేణాపి స్వరూపం గ్రహయిత్వా
తత్ప్రత్యక్షత్వానాం భక్తియోగముపదిశ్య మోక్షసన్నానయోగే
“స్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజే”తి స్వసన్నానసమూర్వ
కాత్మభజనం నిశ్చేయసాధనం విహితమ్ సర్వభూతేఽప్యేకభావ సా
త్వికః నానాభావో రాజసఞ్చి చ వ్యాఖ్యాతమ్. ఏవంచ గీతాశాస్త్ర
మిదం సర్వోపనిషత్సంవాదేన నైష్కర్మ్యసిద్ధిమధిగచ్ఛతీత్యుక్త్య
శుద్ధాద్వైతాత్మబోధే తాత్పర్యవదితి విజ్ఞాయతే, యే చాత్రసందిహతే
తేషాంశ్రుతియుక్త్యనుభవై స్సంశయవిచ్ఛిదో భవతీతి నిష్కంటకమ్.

ఇతి గీతాతత్పర్యసంగ్రహః. బ్రహ్మసూత్రవదేతేన సర్వే వ్యాఖ్యాతాః

ఇతి శివమ్. ఓంతత్సత్.

జయతుజయతు శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతభాష్యం
జయతుజయతు సామోచ్చంకరో భాష్యకారః,
జయతుజయతు వాచాం దేవతా శృంగపుర్యాం
జయతుజయతు బోధశ్శాంతదుర్భేదవాదః.

శ్రీబెంగుళూరుసిద్ధాంతసుబ్రహ్మణ్యమనీషిణా,
స్వవేదాంతశాస్త్రస్య తాత్పర్యం కించిదీరితమ్.

ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయాదిపారీక్షానాం, జగన్నిత్యాత్మ
వ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రస్థపురీ వెలనాడు బ్రహ్మశ్రీమద్వాసుదేవ
శాస్త్రిణా మంత్రేవాసినా సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణోద్ధృతః

సర్వోపనిషత్పర్వార్థసంగ్రహ స్సంపూర్ణః.

ఓం నమః పరమేశ్వరాయ.

శ్లో. వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వాధానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యా స్సుయి స్తన్నమామి గజాననమ్.

ముక్తికోపనిషత్ ప్రాప్తౌ త్రరశతోపనిషన్నామావలీసంగ్రహకారికా.

ఈశ కేన కథ ప్రశ్న ముండ మాందూక్యతిత్తిరిః, వితరేయంచ ఛాంబోగ్యం
బృహధారణ్యకం తథా. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హగ్గ్ స ఆరుణిః, గర్భో
నారాయణో హగ్గ్ సో చింసు నాద శిర శ్శిఖా. మైత్రాహణీ కాపీతనీ బృహజ్జాబాల
తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల త్సురమంత్రికా. సర్వసారం నిరాలంబగ్
రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేనో నాదధ్యాసవిద్యా యోగతత్త్వాత్తబోధకమ్. పరివ్రా
త్తిభీ నీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభగ్ స్కందం మహానారాయణా
ద్వయమ్. రహస్యగ్ రామతపనం వాసుదేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు
మహచ్ఛరీరకగ్ శిఖా. తురీయాతీతసన్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా, ఆవ్యక్తకాక్షరం
పూర్ణాసూర్యాత్యధ్యాత్త కుండికా. సావిత్ర్యాత్తా పాసుపతం పరం బ్రహ్మవహుతకమ్,
త్రిపురాతపనందేవీ త్రిపురాకరభావనా. హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శ
నమ్, తారసార మహావాక్య పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్. గోపాలతపనం కృష్ణం
యాజ్ఞవల్క్యుం వరాహకమ్, శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గాయడమ్.
కలి జాబాలి సాభాగ్య రహస్య ఋచ ముక్తికా, ఏవ మహాత్మరశతం భావనాత్రయ
నాశనమ్. జ్ఞానవైరాగ్యదం పుగ్ సాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు విహిత
తత్తచ్ఛాంతిపురస్సరమ్. వేదవిద్యా వ్రతస్నాతదేశికస్య ముఖాత్స్వయమిత్యాది.

అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావలీ.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్ (ఈశావాస్య) పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
౨. తలవకాశోపనిషత్ (కేన) సామవేదీయా, ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః.
౩. కఠోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనాశవత్స్వితి శాంతిః.
౪. ప్రశ్నోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.

౫. ముండకోపనిషత్, ఆధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౬. మాందూక్యోపనిషత్, ఆధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౭. తైత్తిరీయోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౮. ఐతరేయోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
౯. ఛాన్దోగ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్, కాణ్వశాఖా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౧. బ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౧౨. కైవల్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౧౩. జాబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౧౫. హంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౬. ఆరుణికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౧౭. గర్భోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౧౮. నారాయణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౧౯. పరమహంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౨౦. అమృతబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౨౧. అమృతనాదోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౨౨. అధర్వవేదోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౨౩. అధర్వవేదోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౨౪. మైత్రేయ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౨౫. కాషీతకబ్రాహ్మణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౨౭. సృసింహతాపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౨౯. మైత్రేయ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౩౦. సుబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౧. ఊరికోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౩౨. మంత్రీకోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౩. సర్వసారోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.
౩౪. నిరాలంబోపనిషత్, వాజసనేయికా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్స్వితి శాంతిః.

౩౬. వజ్రసూర్యపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితీ శాంతిః.
 ౩౭. తేజోబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౩౮. శాదబిందూపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
 ౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౪౧. యోగతత్వోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
 ౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౪౪. త్రిశఖీబ్రాహ్మణోపనిషత్, వాజసనీయీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౪౫. సీతోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౪౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితీ శాంతిః.
 ౪౭. నిర్వాణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
 ౪౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౪౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౫౦. శరభోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౫౧. స్కంధోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౫౨. త్రిపాద్యధూతిమహానారాయణోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౫౪. రామరహస్యోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౫౫. రామతాపనియోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౫౬. వాసుదేవోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితీ శాంతిః.
 ౫౭. ముద్గలోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
 ౫౮. శాండిల్యోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.
 ౫౯. పైంగల్యోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౬౦. భిక్షుకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౬౧. మహాోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితీ శాంతిః.
 ౬౨. శారీరకోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౬౩. యోగఃఖోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితీ శాంతిః.
 ౬౪. తురీయతీతావధూతోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
 ౬౫. సన్నాధసోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితీ శాంతిః.
 ౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభీతి శాంతిః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్సే మనసీతి శాంతిః.
౬౮. అశ్వక్తోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః,
౬౯. ఏకాక్షగోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౭౧. సూర్యోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౭౨. అత్యుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౭౩. ఆధ్యాత్మోపనిషత్, వాజసనేయీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౭౪. కుండికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౭౫. సావిత్రిపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౭౬. ఆత్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౭౭. పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౭౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౭౯. అవధూలోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౮౦. త్రిపురాశామీయపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౮౧. దేవ్యపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౮౨. త్రిపురోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్సే మనసీతి శాంతిః.
౮౩. కరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౮౪. భావనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౮౬. యోగకుండల్యపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౮౭. భస్మబాబాలోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౮౮. రుద్రాక్షబాబాలోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౮౯. గణపత్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౯౦. దర్శనోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.
౯౧. తారసాగోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౯౨. మహావాక్యోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావత్యితి శాంతిః.
౯౫. గోపాలతాపనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః,
౯౬. కృష్ణోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౯౭. యాజ్ఞకల్పోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.

౯౮. వరాహోపనిషత్, యాజుషీ, సహనామత్వీతి శాంతిః.
౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౧౦౨. గారుడోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభితి శాంతిః.
౧౦౩. కలిసంతరణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనామత్వీతి శాంతిః.
౧౦౪. జాబాల్యుపనిషత్, సామవేదీయా, అప్రాయంత్యీతి శాంతిః.
౧౦౫. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనామత్వీతి శాంతిః.
౧౦౭. బహ్వచోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతి శాంతిః.
౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇత్యష్టోత్తరశతోపనిషదః.

ఓంతత్వం.

ఓంనమోబ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ
కర్తృభ్యోనంశర్షిభ్యోనమోమహద్భ్యోనమోగురుభ్యః.

అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు

వాజసనేయ సంహితోపనిషత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిఃఓమ్.

ఓం పూర్ణ మదః పూర్ణమిదంపూర్ణ త్పుర్ణ మిదముచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.

ఓంశాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

౧. ఈశావాస్యోపనిషత్.

ఓమ్-ఈశావాస్య మిదగ్ సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్, తేన త్యక్తేన భుజ్జీహ మాగృధః కస్యస్విధామ్. ౧. కుర్వన్నేవేహ కర్తాణి జిహిషేచ్ఛతగ్ సమాః, ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి సర్వలిప్యతే సరే. ౨. ఆసుర్యా నామతే లోకా అన్దేన తమసాఽఽవృతాః, తాగ్ స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యేకే చాత్తహనో జనాః. ౩. అనేజదేకం మనసో జవీయో నై న ద్దేవా అప్పుష్క పూర్వమర్కత్, తద్ధానతోఽన్యా సత్యేతి తిష్ఠ త్తస్మి న్న హో మాతరిశ్వా రథాతిః. ౪. తదే జతి తన్నైజతి తద్ధూరే తద్వదన్తికే, తదన్తరస్య సర్వస్య తదు సర్వ స్యాస్య బాహ్యతః. ౫. యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్త న్యేవాసుపశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో న విజగుప్సతే. ౬. యస్మి న్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః, తత్రకోమోహః కశ్చోకమీత్వమను

పశ్యతః. 2. స పర్యగాచ్ఛక్రమకాయమవ్రణ మస్సావిరగ్ శుద్ధ
మపాపవిధమ్, కవిర్నసిషి పరిభూ స్వయమ్భూర్యాథాతథ్యతో
2. థాన్ వ్యధథా చాప్వతీభ్య స్సమాభ్యః. ౮. అన్ధస్తమః ప్రవిశన్తి
యే2విద్యా ముపాసతే, తతో భూయశ్చ తే తమో యఉ విద్యా
యాగ్ రతాః. ౯. అన్యదే వాహు ర్విద్యయా2న్య దాహు రవిద్య
యా, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేనస్త 1 ద్విచచక్షిరే. ౧౦. విద్యాః
చావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయగ్ సహ, అవిద్యయా మృత్యుం
తీర్త్వా విద్యయా2మృతమశ్నుతే. ౧౧. అన్ధస్తమః ప్రవిశన్తియే2
సమ్మాతి ముపాసతే. తతో భూయశ్చ తే తమో యఉ సమ్మా
త్యాగ్ రతాః. ౧౨. అన్యదే వాహు స్సమ్భవా దన్య దాహు రస
మ్భవాత్, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేనస్తద్విచచక్షిరే. ౧౩. సమ్మా
తిశ్చ వినాశశ్చ యస్తద్వేదోభయగ్ సహ, వినాశేన మృత్యున్తీర్త్వా
సమ్మాత్యా 2మృత మశ్నుతే. ౧౪. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపి
హితం ముఖమ్, తత్త్వ మ్భూష స్సపావృణు సత్యధర్తాయ దృష్ట
యే. ౧౫. పూషన్నేకర్షేయమసూర్యప్రాజాపత్యపూషా రక్షీ
సమూహ, తేజోయత్రే రూప జ్జల్యాణ తమ త త్రేపశ్యామి యో2
సావసా పురుష స్సో2హమస్మి. ౧౬. వాయురనిల మమృత మథేనం
భస్తాస్తగ్ శరీరమ్, ఓం క్రతో స్తర కృతగ్ స్తర క్రతో స్తర కృతగ్
స్తర. ౧౭. అగ్నే నయ సుపథారాయే అస్తాన్ విశ్వాని దేవవయు
నాని విద్వాన్, యయోధ్యస్త జ్జహురాణ మేనో భూయిష్ఠాంతే నమ
ఉక్తిం విధేమ. ౧౮. ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్సమ్పూర్ణా.

౧. సామవేదీయ. కేనోపనిషత్.

అప్యాయస్తు మమాంగాని వాక్పాణి శ్చక్షుశ్శ్రోత్ర మథో
బల మిద్వియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మపనిషదం ¹మామా
బ్రహ్మనిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్తస్వని
రాకరణం మే అస్తు తదాత్మని రతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి
సస్తుతే మయిసస్తు. ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

ఓం, కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః కేన ప్రాణః ప్రథమః ప్రైతి
యుక్తః, కేనేషితాం వాచ మిమాం వదన్తి చక్షుశ్శ్రోత్రం క ఉదేవో
యనన్తి. ౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచోహ వాచగ్
స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణశ్చక్షుష శ్చక్షు రతిముచ్య ధీరాః ప్రేత్యాస్తా
ల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౨. న తత్ర చక్షు ర్గచ్ఛతి నవాగ్గచ్ఛతి నో
మనో న విద్మో న విజానీమో యథైతదనుశిష్యాదన్యదేవ తద్విదితా
దథో అవిదితా దధి, ఇతి శుశ్రుమ పూర్వేషాం యే న స్తద్వ్యాచ
చక్షిరే. ౩. యద్వాచానభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే, తదేవ
బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౪. య స్తనసా న మనుతే
యేనాహుర్తనోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ము
పాసతే. ౫. యచ్ఛక్షుషా న పశ్యతి యేన చక్షుగ్గ్షి పశ్యతి, తదేవ
బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౬. యచ్ఛ్రోత్రేణ నశ్మణోతి
యేన శ్రోత్ర మిదం శ్రుతం, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద
ముపాసతే. ౭. యత్స్పృశేన నస్రాణితి యేన ప్రాణః ప్రణీయతే,
తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౮.

ఇతి ప్రథమః ఖండః.

.యది మన్యసే సువేదేతి దభ్రమేవాపి నూనం త్వం వేత్థ
బ్రహ్మణో రూపమ్, యదస్య త్వం యదస్య చ దేవేష్వరసు మీ

మాంస్య మేన తే మన్యేవిదితమ్. ౯. నాహం మన్యే సువేదేతినో నవేదే
తివేదచ, యో నస్తద్వేద తద్వేద నో నవేదేతి వేదచ. ౧౦. యస్యా
మతం తస్యమతం మతం యస్య న వేద సః, అవిజ్ఞాతం విజానతాం
విజ్ఞాత మవిజానతామ్. ౧౧. ప్రతిబోధ విదితం మత మమృతత్వంహి
విద్ధతే, ఆత్మనా విద్ధతే వీర్యం విద్యయా విద్ధతేఽమృతమ్. ౧౨.
ఇహచేదవేదీ దధ సత్య మస్తి నచే దిహా వేదీ న్నహతి వినష్టిః, భూ
తేషు భూతేషు విచింత్యధీరాః ప్రేత్యాస్తాల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౧౩.

ఇతి ద్వితీయః ఖండః.

బ్రహ్మహ దేవేభ్యో విజిగ్యే తస్యహ బ్రహ్మణో విజయే దే
వాఅమహీయన్త త విక్షన్తాస్తాః మేవాయం విజయోఽస్తాః మేవాయం
మహిమేతి. ౧౪. తద్దైవాం విజ్ఞా తేభ్యో హస్తాదుర్బభూవ త న్నవ్య
జానన్త కిమిదం యక్ష మితి. ౧౫. తేఽగ్ని మబ్రువన్ జాతవేద ఏత
ద్విజానీహి కిమేతద్యక్ష మితి తథేతి. ౧౬. తదభ్యద్రవ త్త మభ్య
పదత్ కోఽసీతి అగ్నిర్వాఽహ మస్తీత్యబ్రవీజ్ఞాతవేదా వా అహ
మస్తీతి. ౧౭. తస్మిన్స్తువై కిం వీర్య మిత్యపీదగ్ సర్వం దహేయం
యదిదం పృథివ్యా మితి. ౧౮. తస్మై తృణం నిదధావేత ద్దహేతి తద
పప్రేయాయ సర్వజవేన తన్నశశాః దగ్ధం సతత ఏవ నివవృతే
నై తదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి. ౧౯. అథ వాయు మబ్ర
వన్ వాయవే తద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి. ౨౦. త
దభ్యద్రవ త్తమభ్యవద త్కోఽసీతి వాయుర్వా అహ మస్తీత్య బ్రవీన్త
తరిశ్వావా అహ మస్తీతి. ౨౧. తస్మిన్ స్త్వయి కిం వీర్య మిత్యపీదగ్
స్వ మాదదీయంయదిదం పృథివ్యామితి. ౨౨. తస్మై తృణం నిదధా
వేద దాదత్సేతి త దుపప్రేయాయ సర్వ జవేన త న్నశశా కాదా

తుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి. ౨౩. ఆథేంద్రమబ్రువ స్త్రువన్నేతద్విజాసీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి తదభ్యర్చన తస్మాత్తిరోదధే. ౨౪. స తస్మిన్నేవాకాశే స్త్రియ మాజగామ బహుశోభమానాముమాం హ్రౌమవతీం తాగ్ హోవాచ కి మేతద్యక్షమితి. ౨౫.

ఇతి తృతీయః ఖండః.

సా బ్రహ్మహేతి హోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏత ద్విజయే మహీయధ్య మితి తతోహైవ విదాంచకార బ్రహ్మహేతి. ౨౬. తస్మాద్వా ఏతే దేవా అతితరా మివాన్యా న్దేవాన్ యదగ్ని ర్వాయు రింద్ర¹స్తేహ్యేన న్నేషిష్ఠం పస్పర్సుస్తే హ్యేనత్. ప్రథమో విదాఞ్చకార బ్రహ్మహేతి. ౨౭. తస్మాద్వా ఇన్ద్రోఽతితరా మివాన్యాన్ దేవాన్ సహ్యేన న్నేషిష్ఠం పస్పర్సుస్తేహ్యేనత్ ప్రథమో విదాంచకార బ్రహ్మహేతి. ౨౮. తస్మైవ ఆదేశో యదేతద్విద్యతోఽవ్యద్యుతదా ఇతీతి న్యమిమిషదా ఇత్యధిదైవతమ్. ౨౯. ఆథాథ్యాత్తం యదేతద్గచ్ఛతీవ చ మనోఽనేన వైతదుపస్తరత్యభీక్షం సజ్జల్పః. ౩౦. తద్గతద్వనం నామతద్వన మిత్యుపాసితవ్యం స యఏతదేవం వేదాఽభిహౌసంసర్వాణి భూతాని సంవాఞ్చన్తి. ౩౧. ఉపనిషదం భో బ్రూహీ త్యుక్తా²త ఉపనిషద్బ్రూహీహేతి వా వత ఉపనిషద మబ్రూమేతి. ౩౨. తస్మై తపోదమఃకర్తృతి ప్రతిష్ఠా వేదాః సర్వాక్లాని సత్యమాయతనమ్. ౩౩. యోవా ఏతా మేవం వేదాపహత్య పాప్తాన మనస్తేస్వరే లోకే జ్యేష్ఠే ప్రతిష్ఠతి ప్రతిష్ఠతి. ౩౪. ఇతి చతుర్థః ఖండః. ఆప్యాయన్తిలిఖన్తి.

ఇతి సామవేదీయతలవ కారోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

1 స్తేన, 2 య, 3 మంలే.

3. యజుర్వేదీయకథాపనిషత్

ప్రథమావల్లి.

ఓం. సహనావవతు, సహనౌభువక్తు, సహవీర్యంకరవావహై.

తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై,

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

ఓం. ఉత్తమావైవాజశ్రవసః సర్వవేదసద్దదౌ. తస్య హ సచికే
తానామఘృత్ర ఆస. ౧. తగ్ వా కుమారగ్ సంతం దక్షిణాసునీయమా
నాసు శ్రద్ధావివేశసోఽమన్యత. ౨. పీతీదకాజగత్పణాదుగ్ధదోహాని
రిందియాః, ఆనన్దానామతే లోకాస్తాన్ సగచ్ఛతీతాదత్. 3. సహా
వాచపితరంతతః కన్తే మాం దాన్యసీతి, ద్వితీయంతృతీయన్తగ్ హోవా
చమృత్యవేత్వాదదామితి. ౪. బహూనామేమిప్రథమోబహూనా
మేమిమధ్యమః, కిగ్ స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యన్తయాఽన్య కరిష్యతి.
౫. ఆనువశ్య యథాపూర్వే ప్రతివశ్యతథా పరే, సస్య మివ మర్త్యః
పచ్యతే న్యమివా జాయతేపునః. ౬. వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిధిర్బ్రా
హ్మణోగృహ్, తస్యై తాగ్ శాంతిం కుర్వాన్తి హరవైవస్వతోదకమ్
౭. ఆశాప్రతీక్షే సజ్జతగ్ సూనృతాం చేష్టాపూర్తే పుత్ర సూగ్ శ్శ
సర్వా, ఏతద్వైక్షే పురషస్యాల్పమేధసో యస్యానశ్శ వస
బ్రాహ్మణో గృహే. ౮. తిస్తోరాత్రీ ర్యదవాత్సీ ర్భృహేమేనశ్శ
బ్రహ్మన్న తథిర్నుమన్యః, సమక్షేఽస్తుబ్రహ్మ స్వస్తి మేఽస్తు తస్మాత్ప్రీ
తీర్ వరా వృణీష్య. ౯. శాన్తసజ్జల్ప సుమనా యథా స్యాదీ
తమన్యుర్లోతమో మాభిమృత్యో, త్వత్ప్రీసృష్టం మాభివదేత్ప్రీతి
వీతత్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౦. యథా పురస్తాద్భవిత
ప్రతీతి బౌద్ధాలకి రాక్షత్యత్ప్రీసృష్టః, సుఖిగ్ రాత్రీ శ్శయితా వీత
న్యస్తాన్వం దదృశివా మృత్యుముఖా త్ప్రీముక్తమ్. ౧౧. స్వగ్ధే లో
సభయం కించనాన్తి సతత్ర త్వంజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్వాఽశన

యాపిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౨. సత్వ మగ్నిగ్ స్వర్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి తగ్ శ్రద్ధానాయ మహ్యమ్. స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంత ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩. ప్రతే బ్రవీమి తదుమే నిబోధ స్వర్గ్యమగ్నిన్నచికేతః ప్రజానన్, అసంతలోకాప్తి మథో ప్రతిష్ఠాం విద్ధి ¹త్యమేనన్నిహితం గుహాయామ్. ౧౪. లోకాది మగ్నిం తమువాచ తస్మై యాశిష్టః కా యావతీ ర్వా యథావా, సచాపి త త్ప్రేత్యవద ద్యుభోక్త మథాస్య మృత్యుః పున రేవాహ తుప్తః. ౧౫. తమబ్రవీ త్ప్రియమాణో మహాత్మా వరం త వేహద్య దదామి భూయః, తవైవ నామ్నా భవితా య మగ్నిః సృజ్కాం చేమా వనేకరూపాం గృహణ. ౧౬. త్రిణాచికేత స్త్రిభి రేత్య సస్థిం త్రికర్తృకృ త్తరతి జన్తమృత్యుః, బ్రహ్మ జజ్ఞందేవ మిద్యం విదిత్వాసిచాద్యేమాగ్ శాంతి మత్యస్తమేతి. ౧౭. త్రిణాచికేత స్త్రయ మేత ద్విదిత్వా యవసం విద్వాగ్ శ్చినుతే నాచికేతమ్, సమృ త్యుపాశాన్ పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮. ఏష తేఽగ్నిర్నచికేత స్వర్గ్యో యమ వృణేథాద్వితీయేన వరేణ. ఏత మగ్నిం తవైవ ప్రవత్యంతి జనాస స్తృతీయం వర న్నచికేతో వృణీష్వ. ౧౯. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యేఽస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే ఏత ద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాహం వరాణా మేష వరస్త్తృతీయః. ౨౦. దేవైరత్రాపి విచిత్సితం పురా నహి సువిజ్ఞేయమణురేష ధర్మః, అన్యం వరం నచికేతో వృణీష్వ మామోఽరోత్సీ రతి మా సృజై నమ్. ౨౧. దేవై రత్రాపి విచిత్సితం కిల త్వజ్ఞా మృత్యో యన్నసువిజ్ఞే యమాథ, వక్తాచాస్య త్వాదృగన్యో స లభ్యోనాన్యో వరస్తుల్యవేతస్య కశ్చిత్. ౨౨. శతాయుషః పుత్రపౌత్రాన్ వృణీష్వ బహుాన్ పశూన్ హస్తీహిరణ్య మశ్వన్, భూమే ర్తహదాయతసం వృణీష్వ స్వయంచ

జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి. ౨౩. ఏతత్తుల్యం యది మన్యనే వరం
వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాఞ్చ, మహాభూమా నచికేత స్త్వమేధి కా
మా నా న్వా కామభాజం కరోమి. ౨౪. యేయేకామా దుర్లభా
మర్త్యలోకే సర్వాః కామాగ్శ్చస్తతః ప్రాప్తయస్వ, ఇమా రామా
స్సరథా స్సతూర్యా న హీచృశా లంభనీయా మపయ్యైః, అభి ర్భత్ప్ర
త్తాభిః పరిచారయస్వ నచికేతో మరణం సూనుప్రాప్తీః. ౨౫. శ్వో
భావా మర్త్యస్య యర స్త కైతత్ సర్వేంద్రియాణాం జరయన్తి
తేజః, అపి సర్వం జీవిత మల్ప మేవ తవైవ వాహ స్తవసృత్యగీతే.
౨౬. నవితేన తర్పణీయో మనుష్యో లఘ్నమహే విత్త మద్రాక్ష
చేత్త్వా, జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వం వరస్తు మే వరణీయస్సవహ.
౨౭. ఆశీర్యతా మనృతానా ముపేత్య జీర్యన్నర్తకః క్వధః ప్రజా
నః, అభిధ్యాయః వర్ణరతిప్రమోదాననతిద్ధిరే జీవితే కో రమేత.
౨౮. యస్మిన్నిదం విచికిత్సంతి మృత్యో యత్సామృరామే మహ
తి బ్రూహి నస్తతీ, యోఽయం వరో గూఢ మనుప్రవిష్టో నాన్యం
తస్మాన్నచికేతా వృణీతే. ౨౯.

ద్వితీయావల్లి.

అన్య ఛేద్యోఽన్య దుతైవ ప్రేయ స్తే ఉభే నానార్థేషు
మగీసిసితః! తదో శ్చేయ ఆదదానస్య సాధు భవతిహీయతేఽర్థాద్య
ఉ ప్రేయో వృణీతే. ౧. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేతస్తా సంపరి
త్యవివినక్తి ధీః, శ్రేయోహి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణీతే ప్రేయో మం
దో యోగక్షమా ద్వృణీతే. ౨. సత్వం ప్రియాః ప్రియరూపాగ్శ్చ
కామా సభిధ్యాయ న్నచికేతోఽత్యస్తాప్తీః, నై తాగ్శ్చుజ్ఞాం విత్తమ
యామవాప్తో యస్యాం మజ్జన్తి బహవోమనుష్యాః. ౩. దూరమేతే
విపరితే విషూచీ అవిద్యా యాచ విద్యేతి జ్ఞాతా, విద్యా¹భీష్మినంనచికే

తసం మన్యే న త్వా కామా బహవోలోలుపన్తః. ౪. ఆవిద్యాయా
మస్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితం మన్యమానాః, దంద్ర
మ్యమాణాః పరియంతి మూఢా అన్ధే¹నేవ నీయమానా యథాన్ధాః.
౫. ససాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యస్తం విశ్తమోహేన
మాధమ్, ఆయం లోకో నాస్తి పర ఇతి మానీ పునః పునర్వశ
మాపద్యతే మే. ౬. శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యో నలభ్యః శృణ్వంతో²
పి బహవో య న్నవిద్యుః, ఆశ్పర్యో వక్తాకుశలో³స్యలభ్యా⁴ఽఽశ్పర్యో
జ్ఞాతా కుశలానుశిప్తః. ౭. ననరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహు
థా చిన్త్యమానః, అసన్యప్రోక్తే గతి రత్ర నాస్త్యణీయా⁵ హ్యతర్క్య
మణుప్రమాణాత్. ౮. నైషా తర్కేణ మతి రాపనేయా ప్రోక్తా⁶న్యేనై
వ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ట, యాం త్వమాపః సత్యధృతి ర్భూతాసీత్వాదృజో⁷
భూయా న్నచిక్షేతః ప్రష్టా. ౯. జానామ్యహగ్ శేవధి రిత్సనిత్యం నహ్య
ధృవైః ప్రాప్యతేహి ధృవం తత్, తతో మయా⁸నాచిక్షేత ఛితో⁹ఽగ్ని
రనిత్యైర్ద్రివ్యైః ప్రాప్తవానస్తి నిత్యమ్. ౧౦. కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతి
ష్ఠాం క్రతో రానన్త్య మభయస్య పారం, స్తోమమహదురుగాయం
ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వాధృత్యాధీరో నచిక్షేతో¹⁰త్యప్రాక్షీః. ౧౧. తందుర్ధ్వం
గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితంగహ్వరేష్టం పురాణమ్, అధ్యాత్మయో
గాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకాజహతి. ౧౨. ఏతచ్ఛ్రు
త్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః¹¹ ప్రగృహ్య ధర్మమణుమేతమాశ్య,
సమోదతేమోదనీయగ్హి, లభ్యా వివృతగ్ సర్వ నచిక్షేతసం మన్యే.
౧౩. ఆన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాదన్యత్ర స్తాత్కృతాకృతాత్, ఆన్య
త్ర భూతా చ్చ భవ్యా చ్చయత్త త్పశ్యతి తద్వద. ౧౪. సర్వేవేదా
యత్పదమామసంతి తపాగ్నీ సర్వాణిచ యద్వదంతి, యదిచ్ఛన్తో బ్ర
హ్మచర్యంచరన్తిత త్తేవదగ్సంగ్రహేణబ్రవీమ్యామిత్యేతత్. ౧౫. ఏత
ద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ¹² ఏతదేవాక్షరం పఠమ్, ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా

యో యదిచ్చతి తస్య శతే. ౧౯. ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠ మేత దాలంబ సంపరమ్, ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭. నజాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిన్నాయం కుతశ్చి న్నబభూవ కశ్చిత్, ఆజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహస్యతే హస్యమానే శరీరే. ౧౮. హంతాఽన్తస్య తేహంతుగ్ హతశ్చేన్తస్యతే హతమ్, ఉభౌ తా నవిజానీతో నాయగ్ హంతి న హస్యతే. ౧౯. ఆణోరణీయాన్తహతో మహీయా నాత్తాస్య జంతో ర్నిహీతో గుహాయామ్, తమ క్రతుః పశ్యతి ఏతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్తహిమానమాత్మనః. ౨౦. ఆసీనో దూరం వ్రజతి శయానోయతి సర్వతః, కస్తం మదామదం దేవం మదన్యోజ్ఞాతుమర్హతి. ౨౧. ఆశరీగ్ శరీరే వ్యసవస్థేవ్యవస్థితమ్, మహాస్తం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో వశోచతి. ౨౨. నాయమాత్మా ప్రవచనేలభ్యోన మేధయానబహునాశ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా¹వృణుతే తనూగ్ స్వామ్. ౨౩. నావిరతోదుశ్చ రితా న్నాశాన్తో నా సమాహితః, నాశాన్తమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైవ మాఘయాత్. ౨౪. యస్యబ్రహ్మచ క్షత్రంచ ఉభే భవతటదాసిమ్, మృత్యుర్యస్యోపసేవనం కథ్థితా వేద యత్ర సః. ౨౫.

తృతీయావల్లీ.

ఋతం పిబంతా సుకృతస్య లోకే గుహం ప్రవిష్టౌ పరమే పరాధే, ఛాయాతపా బ్రహ్మవిదో వదంతి పశ్చాగ్నయో యేచ త్రిణా చికేతాః. ౧. య స్సేతు రీజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్, అభయం తిత్తితాం పారం నాచికేతగ్ శకేమహి. ౨. ఆత్మానగ్ రథినం విద్ధి శరీరగ్ రథమేవతు, బుద్ధిస్తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ. ౩. ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాగ్ స్తేషు గోచరా, ఆత్మేంద్రి

ద్రియమనోయుక్తం భోక్తే త్యాహు ర్ననీషిణః. ౪. య స్త్యవిజ్ఞానవా
 న్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్చా
 ఇర సారథేః. ౫. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి యుక్తేన మనసా సదా,
 తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సవశ్యా ఇర సారథేః. ౬. య స్త్యవిజ్ఞాన
 వా భవత్యమనస్కు స్సదాశుచిః, న స తత్పద మాపన్నీతి సగ్
 సావంచాధిగచ్ఛతి. ౭. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి సమనస్కు స్సదా
 శుచిః, సతు తత్పద మాపన్నీతి యస్తా ద్భూయో నజాయతే. ౮. విజ్ఞా
 నసారథి ర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవా న్నరః, సోఽధ్వనః పార మాపన్నీతి
 తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౯. ఇంద్రియేభ్యః పరా హ్యథా ఆర్థేభ్యశ్చ
 పరం మనః, ¹మనసశ్చ పరా బుద్ధి ర్బుద్ధే రాత్వా మహా స్పరః. ౧౦.
 మహతః పరమవ్యక్త మవ్యక్తా త్పురుషః పరః, పురుషాన్నపరం
 కించి త్సా కాష్ఠా సా పరా గతిః. ౧౧. ఏష సర్వేషు భూతేషు
 గూఢోఽత్తా నప్రకాశతే, దృశ్యతే ²త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మ
 యా సూక్ష్మదర్శిభిః. ౧౨. యచ్ఛే ద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞ స్తద్యచ్ఛే జ్ఞాన
 ఆత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతినియచ్ఛే త్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాస్త ఆత్మని. ౧౩.
 ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరాన్నిబోధత, తురస్య థారానిశితాదుర
 త్యయా దుర్గం పథ స్తత్కవయో వదన్తి. ౧౪. ఆశబ్ద మస్పర్శమయా
 ప మన్యయం తథా రసం నిత్య మగన్ధవచ్ఛ యత్, అనాద్యనంతం
 మహతః పరం ధృవం నిచాయ్య తన్నృత్యముఖా త్ప్రేముచ్యతే. ౧౫.
 నాచికేత ముపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తగ్ సనాతనమ్, ఉత్వా శ్రుత్వాచ
 మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౬. య ఇమం పరమం గుహ్యం
 శ్రావయే ద్భృష్టా సంసది, ప్రయతశ్శృద్ధికాలే వా తదానంత్యాయ
 కల్పతే, తదానంత్యాయ కల్పత ఇతి. ఇతి తృతీయావల్లీ.

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

ద్వి తి యో ౭ థ్యా యః.

చ తు ర్థ వ న్తి.

ఓం. పరాశ్చి ఖాని వ్యతృణ త్వయంభూ స్తన్నా త్పరా జ్జ్యోతి
నాంతరాత్తక్, కశ్చి ధీరః ప్రత్య గాత్తాన మైక్ష దావృత్ర చక్షు రమృ
తత్వ మిచ్ఛన్. ౧. పరాచః కామా ననుయన్తి బాలా న్తే మృత్యో
ర్యన్తి వితతస్య పాశమ్, అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధృవ మధ్రువే
ష్విహ న ప్రార్థయన్తే. ౨. యేన రూపం రసం గంధం శబ్దాన్ స్పర్శాన్
శ్చ మైథునాన్, ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్.
౩. స్వప్నాన్తం జాగరితాంతం చోభౌ యే నానుపశ్యతి, మహాన్తం
విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౪. య ఇమం మద్యధం
వేద ఆత్మానం జీవ మన్తికాత్, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజ
గుస్సతే, ఏతద్వైతత్. ౫. యః పూర్వం తపసో జాత మద్యధః
పూర్వమజాయత. గుహం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తం యో భూతేభి ర్వ్యపశ్యత,
ఏతద్వైతత్. ౬. యా ప్రాణేన సంభవ త్యదితి ద్వేషతా మయీ, గుహం
ప్రవిశ్య తిష్ఠంతిం యా భూతేభి ర్వ్యజాయత, ఏత ద్వైతత్. ౭.
అరణ్యో ర్నిహితో జాతవేదా గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః, దివ
దివ ఈద్యోజాగృవద్భిర్న విష్వద్భిర్ననుష్యేభి రగ్నిః. ౮. యతశ్చో
దేతి సూర్యో ౭ స్తం యత్ర చ గచ్ఛతి, తం దేవా స్సర్వే ౭ ర్పితాస్తద
నాన్యేతికశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౯. యదే వేహ తదముత్రయ దముత్రత
న్విహ, మృత్యో స్స మృత్యు మాహ్నీతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౦.
మననై వేద మాస్తవ్యం నేహ నానాస్తి కించన, మృత్యో స్స మృ
త్యుం గచ్ఛతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౧. ఆఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుష
మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి, ఈశానో భూతభవ్యస్యనతే విజగుఃసతే, ఏతద్వై
తత్. ౧౨. ఆఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో బ్యోతి రివాధూమకః, ఈశానో
భూతభవ్యస్య సవవాద్య సడఃశ్వః, ఏతద్వైతత్. ౧౩. యథోదకః

దుర్గేవృష్టం పర్వతేషు విధావతి, ఏవంధర్మా పృథక్ పశ్యం స్తానే వాసు విధావతి. ౧౪. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తాదృగేవ భవతి, ఏవం మునే ర్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ.

పంచమీవల్లీ.

పురమేకాదశద్వారమజస్యావక్రచేతసః, ఆసుష్టాయ స శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతే, ఏతద్వైతత్. ౧. హగ్నీస శ్శుచిష ద్వసు రస్తరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథిద్వరోణ సత్, నృపద్వార సర్వ తసద్వ్యామ సదజ్ఞా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ౨. ఉర్ధ్వో ప్రాణ మున్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే. ౩. అస్య విస్రగ్సమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః, దేహా ద్విముచ్యమానస్య కి మత్ర పరిశీష్యతే, ఏతద్వైతత్. ౪. స ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన, ఇతరేణతు జీవన్తి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితౌ. ౫. హస్త తక్షదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనమ్, యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౬. యోని మన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్వాయ దేహినః, స్థాణు మన్యేఽనుసం యన్తి యథాకర్తృ యథాశ్రుతం. ౭. యఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో నిర్దిమాణః, తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతము చ్యతే, తస్మిన్ లోకాశ్రితా స్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౮. అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౯. వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౧౦. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షు ర్నలిప్యతే చాక్షు మై ర్బాహ్యదోమైః, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా నలిప్యతే లోక దుఃఖేన బాహ్యైః. ౧౧. ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుథా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుశ్శన్తి ధీరా స్తేషాన్

సుఖిన్ శాశ్వత స్నేహరేషామ్. ౧౨. నిత్యోఽనిత్యానాం చేతన శ్చేత
నానా మేతో బహునానా యో విదధాతి కామాన్, తమాత్మస్థం
యేనుషశ్యన్తి కీరా స్తేషాం శాన్తి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్. ౧౩. తదేత
దితి మన్యస్తేఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖమ్, కథన్న తద్విజానీయాం కిము
భాతి విభాతివా. ౧౪. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వంత
స్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి.

షష్ఠీ వల్లి.

ఉధ్యమూలోఽవాక్పాఖివషోఽశ్వత్థ స్సనాతనః, తదేవ శుక్ర
తద్బ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే, తస్మిన్లోకాశ్రితాస్సర్వే తద
నాత్యేతి కశ్యప, ఏతద్వైతత్. ౧. యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏ
తి నిస్సృతమ్, మహద్భయం వజ్ర ముద్యతం య ఏత ద్విదుర మృత
స్తే భవన్తి. ౨. భయాదస్యాగ్ని స్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః
భయా దింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః. ౩. ఇహ చే దశ
కదోబ్ధుం ప్రాకృరీరస్య విస్రసః, తత స్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ
కల్పతే. ౪. యథా దర్శే తథాత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలో
యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గర్భస్థలోకే చ్ఛాయాతపయో రి
బ్రహ్మలోకే. ౫. ఇద్వియాణాం పృథగ్భావముదయాస్తమయా
యత్, పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా కీరో నశోచతి. ౬. ఇద్వియే
భ్యః పరం మనో మనస స్సత్త్వ ముత్తమం, సత్త్వా దధి మహానాత్మ
మహతోఽవ్యక్త ముత్తమమ్. ౭. ఆవ్యక్తా త్తు పరః పురుషో వ్యాపక
లింగ ఏవచ, యత్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తురమృతత్వం చగచ్ఛతి. ౮
న సందృశే తివ్రతి రూప మన్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్, హృద
1 మనీషా మనసా క్లిష్టోప్తాయ ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవన్తి. ౯. యద
మంచావతిస్తప్తే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చన విచేష్టతే తామ

హః పరమాం గతిమ్. ౧౦. తాం యోగ మితి మన్యంతే స్థిరా మిన్ద్రి
యథారణామ్, అప్రమత్త స్తదా భవతి యోగోహి ప్రభవాప్యయా.
౧౧. నైవ వాచాన మనసా స్తాప్తం శశ్యో నచక్షుషా, అస్తీతి బ్రువ
తోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౧౨. అస్తీత్యేవోపలభ్యస్య స్తత్త్వ
భావేనచోభయోః, అస్తీత్యేవోపలభ్యస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి.
౧౩. యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽన్య హది శ్రితాః,
అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమక్షుతే. ౧౪. యదా స
ర్వేప్రభిద్యంతే హృదయస్యేహగ్రంథయః, అథ మర్త్యోఽమృతో
భవత్యేతావదనుశాసనమ్. ౧౫. శతంచై కాచ హృదయస్య నాద్యస్తా
సాం మార్గాన మభినిస్సృతైకా, తయోధ్యమాయన్నమృతత్వ మేతి
విష్వజ్జన్యా ఉత్క్రమణే భవంతి. ౧౬. అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽంతరా
త్తా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః, తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రీవృహే
న్తుజ్ఞాచివేషికాంధైర్యేణ, తం విద్యా చుక్ర మమృతం తం విద్యా
చుక్ర మమృత మితి. ౧౭. మృత్యుప్రాక్తం నచికేతోఽథ లభ్యా
విద్యామేతాంయోగవిధిశ్చ కృత్స్నమ్, బ్రహ్మ స్తాప్తా విరజోఽభూ ద్వి
మృత్యు రన్యోఽప్యేవం యోవిదధ్యాత్త మేవ.

సహనావవ.....త్వలి శాస్త్రీః.

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః, కతోపనిషత్సమాప్తా.

౪. అథర్వవేదీయ ప్రశ్నోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామదేవాః, భద్రంపశ్యేమామ
భిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై సుష్టువాగ్సస్తమాభిః. వ్యశేమ దేవ
హితం యదాయుః, స్వస్తి నఇంద్రో వృధశ్రవాః, స్వస్తిః పూషా

విశ్వవేదాః. స్వస్తి న స్తాఋత్యరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దదాతు.
ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్. సుకేశాచ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యా
యణీ చ గార్గ్యః కాశ్యప శ్చాశ్వలాయనో భాగవో వైదర్భిః కబంధీ
కాత్యాయన శ్రేహోతేబ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరంబ్రహ్మన్వేషమాణా
ఏషహవై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తేహ సమిత్యాణయో భగవన్తం పిప్ప
లాద ముపసన్నాః. ౧. తా హ సముషి రువాచ భూయ ఏవ తపసా
బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్సరక యథాకామంప్రశ్నాన్
పృచ్ఛథ యది విజ్ఞాస్యామః. సర్వం హవో వక్ష్యామ ఇతి. ౨. ఆథ కబ
ంధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతోహవా ఇమాఃప్రజాః
ప్రజాయంత ఇతి. ౩. తస్మై సహోవాచ ప్రజాకామోవై ప్రజాపతిః సతపో
ఽతస్మత్ సతప స్తప్త్యా సమిధునముత్పాదయతే, రయించస్రాణంచేత్యేతా
మేబహుథా ప్రజాః¹ఃరిష్యత ఇతి. ౪. ఆపిత్యోహవైప్రాణో రయిరే
వచస్త్రిమాః రయిర్వా ఏతత్సర్వంయన్తూర్తజ్ఞాంమూర్తజ్ఞా తస్మాన్తూ
ర్తిరేవరయిః. ౫. అథాదిత్యః ఉదయన్యత్పాగ్రిచీం దిశంప్రవిశతి తేన
ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రక్షిషు సన్నిధతే, యద్దక్షిణాయత్పగ్రితీచీయ
దుదీచీం యదథో యదూర్ధ్వంయదన్తరాదిశోయ త్సర్వం ప్రకాశయతి
తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రక్షిషు సన్నిధతే. ౬. సఏష వైశ్వానరోవిశ్వ
రూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతద్వచాభ్యుక్తమ్. ౭. విశ్వరూపం హరి
ణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం, సహస్రరక్షి శ్శతథా
వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః. ౮. సంవత్సరో
వై ప్రజాపతిస్తస్యాయనే దక్షిణం చోత్తరం చ తద్దేహవైతదిష్టా
శూర్తే కృతమిత్యుపాసతే తే చాన్ద్రిమసమేవ లోకమభిజయంతే త
ఏవపునరావర్తంతే తస్మాదేతే ఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతిప

ద్యస్తే, ఏషహవైరయిర్యః పితృయాణః. ౯. అగ్నోత్తరేణ తపసా
బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్తాన మన్విష్యాదిత్య మభిజయంత
ఏత ద్వై ప్రాణానామాయతన మేత దమృత మభయ మేత త్వరాయ
ణ మేతస్తాన్న పునరావర్తంత ఇత్యేష నిరోధః. తదేషశ్లోకః. ౧౦.
సంజ్ఞాపాదం పితరం ద్వాదశశాకృతిః దివ ఆహుః పరే ఆర్థే పురీషిణమ్,
ఆథేమేఅన్యఉపరేవిచక్షణం సప్త చక్రే షడరఆహు రర్పిత మితి. ౧౧.
మాసోవై ప్రజాపతి స్తస్య కృష్ణపక్షవీర రయః శుక్లః ప్రాణ స్తస్తాదే
తే ఋషయశ్శుక్లః ఇష్టిం కుర్వన్తీతర ఇతరస్త్రిక. ౧౨. అహోరా
త్రోవై ప్రజాపతి స్తస్యాహరేవప్రాణోరాత్రి రేవ రయః ప్రాణం వా
వీతే ప్రస్కందన్తి, యే దివా రత్యా సంయుజ్యంతే బ్రహ్మచర్యమేవ త
ద్యద్రాత్రై రత్యా సంయుజ్యంతే. ౧౩. అన్నంవై ప్రజాపతి స్తతో హ
వైతద్రేత స్తస్తాదిమాః ప్రజాయంత ఇతి. ౧౪. తద్యేహవైతత్ప్రజాప
తివ్రతశ్చరన్తి ¹తే విభునముత్పాదయన్తే, తేషామేవైష బ్రహ్మలోకో
యేషాం తపోబ్రహ్మచర్యంయేషు సత్యంప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫. తేషామసౌ
విరజోబ్రహ్మలోకో న యేషుజిహ్వా మనృతం నమాయాచేతి.

ద్వి తీ యః ప్ర శ్నః.

అథ హ్రౌనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కత్యేవ దే
వాః ప్రజాం విధారయన్తే కతరవీతత్ప్రకాశయన్తే కః పునరేషాం
వరిష్ఠఇతి. ౧. తస్మై సహోవాచాకాశో హవా ఏష దేవోవాయు
రగ్నిరాః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రంచ, తే ప్రకాశ్యాభివదన్తి
వయమేతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామః. ౨. తాన్ వరిష్ఠః ప్రాణ
ఉవాచ, మా మోహ మాపద్యథాహ మేవైతత్ పంచధాత్మానం
ప్రవిభజ్యైతద్బాణ మవష్టభ్య విధారయామితి. ౩. తేఽశ్రద్ధధానా
బధూపుః సోఽభిమానా దూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రా

మత్యథేతరే సర్వ ఏవో త్కామస్తే తస్మిన్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠస్తే. తద్యథా మక్షికా మధుకరరాజాన ముత్కామ స్తం సర్వా ఏవోత్కామస్తే తస్మిన్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ ప్రతిష్ఠస్తే ఏవం వాఙ్మన శ్చక్షుః శ్రోత్రంచతే ప్రీతాః ప్రాణం స్తున్నన్తి. ౪. ఏవోఽగ్ని స్తుపత్యేష సూర్యఏవ పృథ్వీ మఘవా నేషవాయుః ఏవ పృథివీ రయి ర్దేహః సదసచ్చాయుతేఞ్చ యత్. ౫. ఆరాశ్చ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, ఋచో యజాగ్షి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మచ. ౬. ప్రజాపతి శ్చరసి గర్భే త్వ మేవ ప్రతిజాయసే, తుభ్యం ప్రాణ ప్రజా స్త్విమా బలిం హరన్తి యః ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి. ౭. దేవా నామసి వహ్ని తమః పితౄణాం ప్రథమా స్వధా, ఋషీణాం చరితం సత్యమధర్వాంగిరసా మసి. ౮. ఇన్ద్ర స్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరిరక్షితా, త్వమన్తరిక్షే చరసి సూర్య స్త్వం జ్యోతిషాంపతిః. ౯. య దా త్వమభిర్వస్యథేమాః ప్రాణతే ప్రజాః, ఆనన్దయాపా స్తిష్ఠన్తి కా మాయాన్నం భవిష్యతీతి. ౧౦. వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైక ఋషిరత్తా విశ్వ స్య సత్పతిః, వయ మాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః. ౧౧. యాతే తనూ ర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యాచ చక్షుషి, యాచ మనసి సన్తతా శివాం తాం కురుమోత్కృమిః. ౧౨. ప్రాణస్యేదం వశే సర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితం, మాతేన పుత్రా రక్షస్య శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాంచ విధేహీన ఇతి. ౧౩.

తృతీయః ప్రశ్నః.

అథహౌనం కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కుత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్య స్థించ్చరీర ఆత్మానం వాప్రవిభ జ్య-కథంప్రతిష్ఠతే కేనో త్కామతే కథం బాహ్య మభిధత్తే కథ మధ్యాత్మ మితి. ౧. తస్మై సహోవాచాతిప్రశ్నా పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠో

ఓసీతి తస్మాత్తేహం బ్రవీమి. ౨. ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే
యథైషా పురుషేచ్ఛాయై తస్మిన్నేతదాతతం మనో కృతే నాయా
త్యస్మింఽచూరీరే. ౩. యథా స మ్రాడేవాధిక్యతా స్వినియుక్తే, ఏతా
న్గ్రామా నేతా గ్రామా నధితిష్ఠస్యేత్యేవ మేవైష ప్రాణః ఇతరా
ప్రాణాః పృథక్పృథగేవ సన్నిధతే. ౪. పాయూపస్థేపానం చక్షు
శ్శ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణ స్వయం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యేతు సమా
సః, ఏష హ్యేతద్ధత మన్నం సమం నయతి తస్మాదేతా సుప్తార్చిహ
భవంతి. ౫. హృది హ్యేష ఆత్మా, ఆ త్రై తదేశతం నాడీనాం తా
సాం శతం శతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా
నాడీ సహస్రాణి భవన్త్యాసు వ్యాన శ్చరతి. ౬. అక్షైకయోర్ధ్వ
ఉదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాపముభాభ్యా మేవ
మనుష్యలోకమ్. ౭. ఆదిత్యో హవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష
హ్యేహం చాక్షుషం ప్రాణ మనుగృహ్లానః, పృథివ్యాం యా దేవతా
నైషా పురుషస్యాపానమపప్తభ్యాన్తరా యదాకాశ స్ససమానో
వాయుర్వ్యానః. ౮. తేజోహ వై ఉదాన స్తస్మా దుపశాన్త తేజః,
పునర్భవ మింద్రియైర్జనసి సంపద్యమానైః. ౯. యచ్చిత్తస్తేనైష
ప్రాణ మాయాతి ప్రాణస్తేజసా యుక్తః, సహత్సనా యథా సంకల్పి
తం లోకం నయతి. ౧౦. య ఏవం విద్వాక్ ప్రాణం వేద, నహస్య
ప్రజాహీయతేఽమృతో భవతి తదేవశ్లోకః. ౧౧. ఉత్పత్తిమాయ
తి స్థానం విభుత్వం చైవ శఞ్చధా, అధ్యాత్మం చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞాయా
ఽమృత మశ్నుత ఇతి. ౧౨.

చతుర్థః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైసం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ, భగవన్నేత
స్త్రి పురుషే కాని స్వపన్తి కాన్యస్త్రి జాగ్రతి కతర ఏషదేవః స్వ

హ్నాః పశ్యతి కస్యైతత్సుఖం భవతి కస్మిన్ను సర్వే సంప్రతిష్ఠి
తా భవంతి. ౧. తస్మై సహోవాచ యథా గార్గ్యమరీచయోఽర్క-
స్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిం స్తేజో మద్దల వకీభవన్తి, తాః పునః
పున దదయతః ప్రచరంత్యేవం హవై తత్సర్వం పరే దేవే మనస్యేకీ
భవతి, తేన తర్హ్యేష పురుషో నశ్యతోతి నపశ్యతి నజిఘ్రతి నరసయతే
నస్పృశతే నాభివదతేనాదత్తే నానద్దయతే నవిస్పృజతే నేయాయతేస్వపి
తీత్యాచక్షతే. ౨. ప్రాణాగ్నయ ఏవైతస్మిన్పురే జాగ్రతి, గార్హపత్యో
హవా ఏషోఽపానో వ్యానోఽన్వాహర్యపచనో యద్గార్హపత్యాత్పృ-
ణీయతేప్రణయనాదాహవనీయః ప్రాణః. ౩. యదుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసావే
తావాహుతీసమం నయతీతి ససమానః, మనోహవావ యజమాన ఇష్ట
ఫలమేవోదానస్సవనం యజమాన మహరహ ర్భిష్టా గమయతి. ౪.
అత్రైష దేవః స్వప్నే మహిమానమనుభవతి, యద్దృష్టం దృష్టమను-
పశ్యతి శ్రుతం శ్రుతమేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగంతైశ్చ ప్రత్యనుభూ-
తం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టం చ శ్రుతశ్చాశ్రుతశ్చా-
నుభూతశ్చానుభూతశ్చ సచ్చాసచ్చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి. ౫.
సయదా తేజ సాఽభి భూతో భవత్కత్త్రైష దేవస్వప్నాన్నపశ్యత్యథ
తదైతస్మింఛరీరే ఏతత్సుఖం భవతి. ౬. సయథాసోమ్యవయాంసివా
సోమృతం సంప్రతిష్ఠ స్తే, ఏవంహవై తత్సర్వం పరతత్తని సంప్రతిష్ఠతే. ౭.
పృథివీ చ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రాచ తేజశ్చ తేజోమాత్రా-
వాయుశ్చ వాయుమాత్రాచాకాశశ్చాకాశ మాత్రాచ చక్షుశ్చద్ర-
వ్యం చ శ్రోతం చ శ్రోతవ్యం చ ఘ్రీణం చ ఘ్రీతవ్యం చ రసశ్చ ర-
యితవ్యంచ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యం చ వాక్చ వక్తవ్యం చ హస్తాచ
దాతవ్యం చోపస్థ శ్చానన్దయితవ్యశ్చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యశ్చ స-
దౌచ గన్తవ్యం చ మనశ్చ మన్తవ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోధవ్యం చాహంక-
రశ్చాహంకర్తవ్యశ్చ చిత్తశ్చ చేతయితవ్యశ్చ తేజశ్చ విద్యోతం-
తవ్యం చ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యంచ. ౮. ఏవహి ద్రష్టాస్పృష్టాశ్రోతా

ఘృతారసయితా మంత్రా బోధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః, సపరేక్ష
రేఅత్తని సంప్రతిష్ఠతే. ౯. పుషేవాక్షరం ప్రతిపద్యతే సయోహవై
తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తుసోమ్య,
సస్వజ్ఞస్సర్వో భవతి తదేషణ్లోకః. ౧౦. విజ్ఞానాత్మా సహదేవైశ్చస
ర్వైః ప్రాణాభూతాని సంప్రతిష్ఠన్తియత్ర, తదక్షరం వేదయతే యస్తు
సోమ్యసస్వజ్ఞ స్సర్వమేవావివేశేతి.

పంచమః ప్రశ్నః.

ఓం. అథనైనం నై బ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ, సయోహవైతద్య
గవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్త మోంకారమభిధ్యాయిత, కతమం వావ
సతేన లోకం జయతీతి. ౧. తస్మై సహోవాచ, ఏతద్వైసత్యకామ పు
ష్పాసరశ్చ బ్రహ్మయదోంకార స్తస్మాద్విద్వానేతే నై వాయతనే నైకత
రమన్వేతి. ౨. సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయిత సతేనైవసంవేదితస్తూ
ర్ణమేవ జగత్యామభిసంపద్యతే, తమృచోమనుష్యలోకముపనయన్తే
సతత్రతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంహన్తో మహిమానమనుభవ
తి. ౩. అథయది ద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతే సోఽస్తరితం యజర్ఘి
రున్నీయతే, ససోమలోకం స సోమలోకే విభూతి మనుభూయ పునరా
వర్తతే. ౪. యఃపునరేతన్త్రి¹మాత్రేణైవామిత్యేతేనైవాక్షరేణ పరం
పురుషమభిధ్యాయిత సతేజసి సూర్యే సంపన్నః, యథాపాదోదరస్త్వ
చావినిర్దుచ్యత ఏవంహవై సపాప్సనావినిర్దుక్తః ససామభిరున్నీయతే బ్ర
హ్మలోకం స ఏతస్మాడ్జీవఘనాత్పరాత్పరం పురిశయం పురుషమీక్షతే త
దేతా శ్లోకా భవతః. ౫. తిస్తో మాత్రా మృత్యుమత్యః ప్రయుక్తా అ
న్యోన్య సక్తా అనవిప్రయుక్తాః, క్రియాసు బాహ్యభ్యస్తర మధ్యమాసు
సమ్యక్ప్రియుక్తాసు నకంపతేజ్ఞః. ౬. ఋగ్భిరేతం యజర్ఘిరస్తరితంస
కామభిర్యత్తత్కవయోవేదయన్తే, తమోజ్ఞా²రేణై వాయతనే నాన్వే
తి విద్వాన్యత్త చాప్తమజర మమృత మభయం పరం శేతి. ౭.

పశ్య: ప్రశ్నః.

ఓం. అథ హైంసం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ పీఠ
 ణ్య నాభః కౌశల్యో రాజపుత్రో మామువేత్యైతం ప్రశ్నమ్ పృచ్ఛత,
 షోడశకలం భారద్వాజపురుషం వేత్థ తమహం కుమారమబ్రువం నాహ
 మిమం వేదయద్యహమిమ మవేదిషం కథం తేనావత్క్యమితి సమూలో
 వావపరిశువ్యతియోఽన్యతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతం వక్తుం
 సతూష్ణీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ, తంత్యాపృచ్ఛామిక్యాసా పురుష
 ఇతి. ౧. తస్మై సహోవాచ, ఇహైవాన్తశ్శరీరే సోమ్య స పురుషో య
 స్తిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవన్తితి. ౨. స ఈహంచక్రే, కస్తిన్నహ
 ముత్క్రాంత ఉత్క్రాంతో భవిష్యామి కస్త్విన్వాప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యా
 మితి. ౩. సప్రాణమసృజత ప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః
 పృథివీన్ద్రియమ్, మనోఽన్నమన్నాద్వీర్యం తపోమంత్రాః కర్తవ్యం
 లోకేషు నామచ. ౪. సయథేమానద్యస్సృష్టమానాః సముద్రాయ
 ణాస్సముద్రం ప్రాప్త్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యే తే తాసాం నామరూపేన
 ముద్ర ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే, ఏవమేవాస్య పరిద్రష్టురిమా షోడశకలాః
 పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్త్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నామ
 రూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే స ఏషో కలోఽమృతోభవతి తదేష
 శ్లోకః. ౫. అర్థాశ్చ రథనాభౌ కలా యస్త్వి ప్రతిష్ఠితాః, తం వేద్యం
 పురుషం వేద యథామావో మృత్యుః పరివృథా ఇతి. ౬. తాన్తోవా
 చైతావదేవాహ మేతత్పరంబ్రహ్మ వేద నాతపరమస్థితి. ౭. తేన
 మర్షయన్త స్త్వం హి నః పితాయోఽస్తాక మవిద్యాయాః పరం
 పారం తారయన్తితి, నమః పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః.

భద్రం కర్ణభి.....రితి శాంతిః.

౫. అథర్వవేదీయముండకోపనిషత్.

ఓమ్, భద్రం కర్ణేభిశ్శ్రుణుయామ దేవాః, భద్రంపశ్యేమామభిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం, యదాయుః, స్వస్తి న ఇంద్రోవృద్ధశ్రవాః, స్వస్తి సః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తి న స్తోమోఽరిష్టనేమిః, స్వస్తికో బృహస్పతిర్దదాతు.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః.

ప్రథమముండకే - ప్రథమః ఖండః.

ఓం. బ్రహ్మ దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా, స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠా మథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ స్తాహ. ౧. అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మఽథర్వా తాం పురోవాచాంగిరేబ్రహ్మవిద్యామ్, స భారద్వాజాయ సత్యవాహాయ స్తాహ భారద్వాజోఽజ్ఞిరసే పరావరామ్. ౨. శౌనకో హవై మహాశాలోఽజ్ఞిసం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, కస్తిన్ను భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతంభవతీతి. ౩. తస్మై సహోవాచ, ద్వేవిద్యే వేదితవ్య ఇతిహస్త యద్బ్రహ్మవిదో వదన్తి పరాచైవాపరాచ. ౪. తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిష మితి, అథ పరా యయా తదక్షర మధిగమ్యతే. ౫. యత్తతద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్, నిత్యం విభుం సర్వకరం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిఃశ్క్వన్తి ధీరాః. ౬. యథోర్ణ నాభిః సృజతే గృహ్లాతేచ యథా పృథివ్యా మోషధయః సంభవన్తి,

యథా సతః పురుషా త్కేశలోమాని తథాక్షరాత్సంభవతీహ విశ్వమ్.
 ౭. తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్న మభిజాయతే, అన్నాత్ప్రాణో
 మనః సత్యం లోకాః కర్తసు చామృతమ్. ౮. య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వ
 విద్యస్య జ్ఞానమయం తపః, తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామరూప మన్నజ్ఞు
 బాయతే. ౯.

ప్రథమముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తదేతత్సత్యమ్. మస్తేషు కర్తాణి కవయో యాన్యప
 శ్యం స్తాని త్రేతాయాం బహుథా సంతతాని, తా న్యాచరణ నియ
 తం సత్యకామా ఏష వః పథా స్సుకృతస్య లోకే. ౧. యదా లేలా
 యతే హ్యర్పి స్సమిద్ధే హవ్యవాహనే, తదాజ్యభాగా వస్తరే
 తాహుతీః ప్రతిపాదయే చ్ఛ్రీధయా హుతమ్. ౨. యస్యాగ్ని
 హోత్ర మదర్శ మప్యేమాస మచాతుర్తాస్య మనాగ్రయణ మతిథి
 వర్జితం చ, ఆహుత మవైశ్వదేవ మవిధినా హుత మాసప్తమాం స్తస్య
 లోకాః హి న స్తి. ౩. కాలీ కరాలీచ మనోజవాచ సులోహితాయాచ
 సుధూమ్రవల్లా, స్ఫులింగిని విశ్వరూపీ చ దేవీ లేలాయమానా ఇతి సప్త
 జిహ్వః. ౪. ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం చాహు
 తయో హ్యదదాయన్, తం నయన్త్యేతా సూర్యస్య రత్నయో
 యత్ర దేవానాం పతి రేకోఽధివాసః. ౫. ఏహ్యేహీతి తమాహ
 తయ స్సువర్చసః సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి, ప్రియాం
 వాచ మభివదన్త్యోఽర్చయన్త్యవేష వః పుణ్య స్సుకృతో బ్రహ్మ
 లోకః. ౬. ప్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపా ఆప్స్తదశోక్తమవరం
 యేషు కర్త, ఏత చ్ఛ్రీయో యేఽభినందన్తి మూఢా జరామృత్యు నై
 పునరేవాపి యన్తి. ౭. అవిద్యాయా మస్తరే వర్తమానాః స్వయం
 ధీరాః పండితం మన్యమానాః, జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢ
 అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః. ౮. అవిద్యాయాం బహుథా వర్త
 మానా నయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః, య త్కన్యో. ౯

ప్రవేదయన్తి రాగా త్రేనాతురాః క్షీణలోకా శ్వసంతే. ౯. ఇష్టా
పూర్తం మనన్యమానా పరిథం నాన్యచ్చేయో వేదయన్తే ప్రమా
ధాః, నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేఽనుభూత్వా ఇమం లోకం హీనతర
ఞ్చావిశంతి. ౧౦. తపశ్శ్రద్ధే యే మన్యవసస్ స్వరణ్యే శాంతా
విద్వాంసో భైక్షచర్యా చరన్తః, సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్ర
యాన్తి యత్రామృత స్స పురుషో హ్యవ్యయాత్తా ౧౧. పరిత్యజ్య
కాన్కర్తచిత్తా బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయా న్నా స్త్యక్తుః
కృతేన, తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛే త్సమితాపి శ్శ్రోత్రి
యం బ్రహ్మనిష్ఠమ్. ౧౨. తస్మై స విద్వాసుపసన్నాయ సమ్యక్ప్రశా
స్తచిత్తాయ శమాన్వితాయ, యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం
ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్.

ఇతి ప్రథమముండక స్సూక్తః.

ద్వితీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. తదేతత్సత్యం, యథా సుదీప్తా తావకా ద్విస్ఫులి
క్తాః సహస్రశః ప్రభవన్తే సయాపాః, తథాక్షరా ద్వివిధా సోమ్య
భావాః ప్రజాయన్తే తత్రచైవాపియన్తి. ౧. దివ్యో హ్యమూర్తః పురు
షస్సబాహ్యభ్యస్తరో హ్యజః, అస్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరా
త్పరతః పరః. ౨. ఏతస్మాజ్జాయతే స్రాణో మన స్సర్వేన్ద్రియాణి చ, ఖం
వాయు ర్జ్యోతి రావః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. ౩. అగ్ని ర్ధూర్ధా చక్షుషీ
చన్ద్రిసూర్యా దిశ శ్శ్రోత్రే వాగ్విపృతాశ్చ వేదాః, వాయుః స్రాణో
హ్యవయం విశ్వ మస్య పద్భ్యం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాంతరాత్తా.
౪. తస్మా దగ్ని స్సమిధో యస్య సూర్యః సోమా త్పక్షస్య ఓషధయః
పృథివ్యామ్, పుమాన్ రేత స్సించతి యోషితాయాం బహ్వీః ప్రజాః
పురుషా త్సంప్రసూతాః. ౫. తస్మా దృచ స్సామ యజాగ్షి దీక్షాయ

జ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ, ¹సంవత్సరం చ యజమానశ్చ లోకాః
సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః. ౬. తస్మాచ్ఛు దేవా బహుధా సం
ప్రసూతాః సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాగ్నీ, ప్రాణాపానౌ
వీహీయవౌ తపశ్చ శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ. ౭. సప్త
ప్రాణాః ప్రభవంతి తస్మాత్సప్తార్చిష స్సమిధ స్సప్తహోమాః, సప్త
ఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహశయా నిహితా స్సప్తసప్త.
౮. అత స్సముద్రా గిరియశ్చ సర్వేస్తా త్స్యందనే సిద్ధవ స్సర్వరూపాః,
అతశ్చ సర్వా ఓషధయోరసాశ్చ యే నైష భూతై స్తీష్ఠతే హ్యస్త
రాత్మా. ౯. ఘృదుషవేదం విశ్వం కర్త తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్,
ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయాం సోపద్యాగ్రస్థిం వికిరతీహ సోమ్య.

ద్వితీయముండకే - ద్వితీయః ఖండః

ఓమ్. ఆవి స్సన్నిహితం గుహచరం నామ మహత్పద మత్రైత
త్సమర్చితమ్, ఏజ త్స్పృణన్నివిషచ్ఛ యదేతజ్జానథ సదసర్వరేణ్యం
పరం విజ్ఞానాద్య ద్గరిష్ఠం ప్రజానామ్. ౧. యదర్చిమ ద్యదణుభ్యోఽ
ణు యస్త్వి లోకా నిహితా లోకినశ్చ, త దేతదక్షరం బ్రహ్మ సప్రాణ
స్తదు వాఙ్మనః, త దేత త్సత్యం తదమృతం తద్వేదవ్యం సోమ్య విధి.
౨. ధను ర్గృహీత్వో పనిషదం మహాస్త్రం శరం హ్యుపాసా నిశితం
సన్ధీయత, ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా లక్ష్యం తదేవాక్షరం
సోమ్య విధి. ౩. ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యుత్తా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే,
అప్రమత్తేన వేదవ్యం శరవ త్తస్య యో భవేత్. ౪. యస్త్వి ద్యాః పృథి
వీచాంతరిక్ష మోతం మన స్సహస్రాదైశ్చ సరైః, తమే వైకం జాన
థాత్తాన మన్యావాచో విముంచథ అమృత స్తైష నేతుః. ౫. అరా
థన రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః స ఏహంతశ్చరతే బహుధా
జాయమానః, ఓమిత్యేనం థ్యామథాత్తానం స్వస్తిః సారాయ తమనః

పరస్తాత్. ౬. య స్వర్వజ్ఞ స్వర్వవిద్యనై య మహిమా భువి, దివ్యే
బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమ న్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః, మనోమయః ప్రాణశరీ
రనేతా ప్రతిష్ఠితోఽన్నేహృదయః సన్నిధాయ, తద్విజ్ఞానేన పరి
పశ్యంతి కీరా ఆనన్దరూప మమృతం యద్విభాతి. ౭. భిద్యతే హృదయః
గ్రస్థిశ్చిద్యస్తే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చాస్య కర్తాణి తస్మిన్
దృష్టే పరావరే. ౮. హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్.
తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్త ద్యదాత్మవిదో విదుః. ౯. స తత్ర
సూర్యోభాతినచన్ద్రితారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః,
తమేవభాన్త మనుభాతి సర్వంత స్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. ౧౦.
బ్రహ్మేవేద మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మపశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శోఽపతతరే.
౧౧, అథ శోఽర్థ్యంచ ప్రసృతం బ్రహ్మేవేదం విశ్వమిదం పరిష్ఠమ్. ౧౧.

ఇతి ద్వితీయముండక స్సమాప్తః.

తృతీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ద్వా సుపర్ణాస యుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిష
స్వజాతే, త యో రన్యః పిష్పలం స్వా ద్నర్తత్యనశ్చ న్ననోఽభిచాక
శీతి. ౧. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో అనీశయా శోచతి ముహ్యమా
నః, జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమిశమన్య మహిమానమితి వీతశోకః. ౨.
యదాపశ్యఃపశ్యతేరుక్తవర్ణం కర్తార మిశం పురుషం బ్రహ్మయోనిమ్,
తదావిద్వాన్పుణ్యపాపేవిధూయనిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి. ౩. ప్రా
ణోహ్యేయస్సర్వభూతైర్విభాతి విజాన్ విద్వాన్ భవతేనాలివాదీ,
ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మనిదాం పరిష్ఠః. ౪. సత్యేనలభ్య
స్తపసా హ్యేష ఆత్మాసమ్యక్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్, అన్తశ్శరీరే
జ్యోతిర్మయోహిశుభ్రోయం పశ్యంతి యతయః క్షీణదోషాః. ౫. సత్య
మేవ జయతే నాన్యతం సత్యేన పంథా వితతోదేవయానః, యేనాక్రమ
న్త్యౌషయో హ్యస్త కామాయత్ర తత్సత్యస్య పరమనిధానమ్, ౬.

బృహచ్చతద్వివృతముచింత్యమాంసం సూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరంవిభాతి, దూ
రాత్సూక్ష్మాతే తదిహం నికేచపశ్యత్స్విహైవనిహితం గుహయామ్. ౭.
సచతుషాగృహ్యతేనాపివాచానాన్యైర్దేవై స్తపసాకర్షణావా, జ్ఞానప్ర
సాదేసవిశుద్ధ సత్త్వస్తతస్తుతం పశ్యతే నిష్కలంధ్యాయమానః. ౮. ఏ
షోఽనురాత్తాచేతసావేదితవ్యో యస్మిన్ప్రాణః పంచధాసంవివేశ, ప్రా
ణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా.
౯. యంయంలోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః కామయతే.
యాంశ్చకామాన్, తం తంలోకం జయతే తాంశ్చ కామాంస్తస్మాద్ధా
త్తజ్జం హ్యర్పయేద్భూతికామః. ౧౦.

తృతీయ ముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. సవేదై తత్పరమం బ్రహ్మధామయత్రవిశ్వం నిహితంభాతి
శుభ్రమ్, ఉపాసతేపురుషం యేహ్యకామాస్తే శుక్రమేతదతివర్తన్తి
ధీరాః. ౧. కామాన్యః కామయతే మన్యమానః సకామభిర్జాయ
తే తత్రతత్ర. పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహైవసర్వే ప్రవిలియ
న్తికామాః. ౨. నాయమాత్మాప్రవచనేన లభ్యోనమేధయాన బహునా
శ్రుతేన, య మే వేషవృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మావృణుతే
తనూంస్వామ్. ౩. నాయమాత్మాబలహీనేనలభ్యోన చ ప్రమాదాత్తః
సోవాన్యలింగాత్. ఏతైరపాద్యైర్యతతే యస్తు విద్వాంస్తస్యైష ఆ
త్మావిశతేబ్రహ్మధామ. ౪. సంప్రాప్త్యేనమృషయోజ్ఞాన తృప్తాః కృతా
త్మానోవీతరాగాః ప్రశాంతాః, తేస్వగం సర్వతః ప్రాప్యధీరాయుక్తాత్మాః
స్వర్వమేవావిశన్తి. ౫. వేదాస్త విజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్నాప్తసయో
గాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తేబ్రహ్మలోకేషు పరాస్తకాలే పరామృ
తాః పరిముచ్యన్తి సర్వే. ౬. గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ
సర్వేప్రతిదేవతాసు, కర్తాణి విజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేఽవ్యయే సర్వ
1 వివృణుతే.

ఏకీభవన్తి. ౭. యథానద్యస్యస్తమానాస్సముద్రే అస్తంగచ్ఛన్తి నామ
రూపేవిహాయ, తథా విద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురు
షముపైతి దివ్యమ్. ౮. స యోహ వై తత్పరమం బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ
భవతి నాస్యా బ్రహ్మవిత్కులే భవతి, తరతిశోకం తరతి పాప్తానంగహః
గ్రస్థిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి. ౯. తదేతదృచాభ్యుక్తం, క్రియా
వంతశ్శ్రోత్రియా బ్రహ్మ నిష్ఠాస్వయం జిహ్వత ఏకర్షిం. శ్రద్ధయస్తః
తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేతశిరోవ్రతం విధివద్యైస్తుచీర్ణమ్.
౧౦. తదేతత్సత్య మృషిరంగిరాః పురోవాచ నైతదచీర్ణ వ్రతోఽధీతే,
నమః పరమఋషిభ్యోనమః పరమఋషిభ్యః. ౧౧.

భద్రం కర్ణేభిః.....రితి శాన్తిః. ఓం తత్సత్.

ఇతి అథర్వవేదీయ మాండుకోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬. అథర్వవేదీయ మాండుకోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభిః శ్రుణుయామదేవాః, భద్రం పశ్యేమాక్షభి
ర్యజత్రాః, స్థితై రంక్షైస్తుష్టువాగ్సస్తమాభిః, వ్యశేమ దేవహితం
యదాయః, స్వస్తి నశింద్రోవృథశ్రవాః, స్వస్తి నః పూషావిశ్వవేదాః
స్వస్తి న స్తాక్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతి వ్రదాతు.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఓమ్. ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యోపవా్యాఖ్యానభూతం
భవద్భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ, యచ్చా న్యత్త్రికాలాతీతం
తదహ్యోంకారఏవ. ౧. సర్వగ్ హ్యేత ద్భృచ్ఛాయ మాత్తా బ్రహ్మసోఽ
యమాత్తా చతుష్పాత్. ౨. జాగరితస్థానో బహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకో
నవింశతి ముఖః ఘోలభుగైవ్యానరః ప్రథమః పాదః. ౩. స్వప్నస్థానోఽ
స్తః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోన వింశతిముఖః ప్రవివిక్త భుక్తైజ్ఞసోద్విలీయః

పాదః. ౪. యత్ర సుప్తానకంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం
పశ్యతి తత్సుఖం, సుఖం తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనవీవానందమ
యో హ్యనందభుక్తేతో ముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః. ౫. ఏష సర్వే
శ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽస్తర్యామ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్య
యా హి భూతానామ్. ౬. అత్రైతే శ్లోకాభవన్తి.

శ్రీ గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా

ప్రథమం స్వాగమ ప్రకరణమ్

ఋషిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వో హ్యస్తః ప్రజ్ఞస్తు తైజసః, ఘనప్ర
జ్ఞస్తథా ప్రాజ్ఞ ఏకవత్ త్రిధా స్మృతః. ౧. దక్షిణాభిముఖే విశ్వో మన
స్యస్తశ్చ తైజసః, ఆకాశేచ హృది ప్రాజ్ఞస్త్రీ ధాదేహే వ్యవస్థితః. ౨.
విశ్వోహి స్థూలభుజ్జీత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనందభుక్తథా ప్రాజ్ఞ
స్త్రీధా భోగం నిబోధత. ౩. స్థూలం తర్పయతే విశ్వం ప్రవివిక్తంతుతై
జసమ్, ఆనందశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా తృప్తిం నిబోధత. ౪. త్రిషుధా
మసుయ ద్భోజ్యం భోక్తా యశ్చ ప్రకీర్తితః, వేదైతదుభయం య
స్తు సభుంజానో నలిప్యతే. ౫. ప్రథవ స్సర్వభావానాం సతా మితి వినిశ్చ
యః, సర్వం జనయతి ప్రాణ శ్చేతోఽంశూక పురుషః పృథక్. ౬. విభూ
తం ప్రసవంత్యన్యే మన్యన్తే సృష్టిచింతకాః, స్వప్నమాయాస్వరూపే
సృష్టి రన్యై ర్వికల్పితా. ౭. ఇచ్ఛా మాత్రం ప్రభో సృష్టి రి
సృష్టే వినిశ్చితాః, కాలా త్ప్రసూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచి
ంతకాః. ౮. భోగార్థం సృష్టి రి త్యన్యే క్రిదార్థ మితి చా పరే, దేవన్యై
ష స్వభావోఽయ మాప్త కామస్య కా స్పృహేతి. ౯.

అథోపనిషత్.

సాంతః ప్రజ్ఞం న ఋషిః ప్రజ్ఞం నో భయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞాః
ఘనం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞమ్, అదృష్ట మవ్యవహర్య మగ్రాహ్య మలక్ష్య

మచింత్య మవ్యపదేశ్య ¹మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం
కాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః. ౧౦.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

నివృత్తే స్వర్వదుఃఖానా మిశానః ప్రభురవ్యయః, అద్వైత
స్వర్వభావానాం దేవ స్తుర్యో విభు స్సన్నితః. ౧౧. కార్యకారణబద్ధౌ
తా విష్యేతే విశ్వత్రైజసా, ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వా తా తుర్యేన సి
ధ్యతః. ౧౨. నాత్మానం నాపరాం శ్చైవ నసత్యం నాపి చాన్యతమ్,
ప్రాజ్ఞః కించ న సంవేత్తి తుర్యం తత్స్వద్వ క్షదా. ౧౩. ద్వైత
స్యాగ్రహణం తుల్య ముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః, బీజనిద్రాయతః
ప్రాజ్ఞః సా చ తుర్యేన విద్యతే. ౧౪. స్వప్ననిద్రాయతా వాద్యా ప్రాజ్ఞ
స్త్వస్వప్ననిద్రయా, న నిద్రాః నైవ చ స్వప్నం తుర్యే పశ్యన్తి
నిశ్చింతాః. ౧౫. అన్యథా గృహ్యత స్వప్నా నిద్రా తత్త్వమహనతః,
విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పద మశ్నుతే. ౧౬. అనాది
మాయయా సుప్తో యదా టిః ప్రబుధ్యతే, అజ మనిద్ర మస్వప్న
మద్వైతం బుధ్యతే తదా. ౧౭. ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న
సంశయః, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః. ౧౮.
వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం వాఙ్మో
క్షాతే ద్వైతం న విద్యతే. ౧౯.

అథోపనిషత్.

సోఽయమాత్మా ధ్యక్షర మోంకారోఽధిమాత్రం పాదా
మాత్రామాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి. ౨౦. జాగరిత
స్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రా ఆప్తే రాదిమత్వా ద్వా
ఽహ్నోతి హవై సర్వాకా మా నాదిశ్చ భవతి యవీపంవేద. ౨౧. స్వ
ప్నస్థాన సైజస ఉకారో ద్వితీయామాత్రోత్కర్షా దుభయత్వా ద్వా

ఉత్కర్షణి హవై జ్ఞాన సంతతిం సమానశ్చ భవతి నాస్యా బ్రహ్మ విత్కులే భవతి య ఏవం వేద. ౨౨. సుషుక్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకార స్తృతీయా మాత్రా మితే రపీతే ర్వా మినోతి హవా ఇదగ్ సర్వ మపీతి శ్చ భవతి య ఏవం వేద. ౨౩.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్య ముత్కటమ్, మాత్రాసంప్రతిపత్తై స్వాదాప్తిసామాన్య మేవచ. ౨౪. తైజసస్యోత్ప విజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తై స్వా దుభ యత్వం తథావిధమ్. ౨౫. మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మానసామాన్య ముత్కటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తై తు లయసామాన్యమేవచ. ౨౬. త్రిషు థామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః, సపూజ్యస్సర్వ భూతానాం వంద్య శ్చైష మహామునిః. ౨౭. అకారో నయతే విశ్వ ముకారశ్చపి తైజసమ్, మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రేవిద్యతేగతిః.

అ థో ప ని ష త్.

అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహర్యః ప్రపంచోఽశమశ్చివోఽదైవత ఏవమోంకార ఆత్మైవసంవిశత్యాత్మనాఽత్మానం యఏవం వేద య ఏవం వేద. ౨౮. ఇ త్యుపనిషత్. భద్రం కర్ణేభిః.....రితి శాన్తిః.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

ఓంకారం పాదశో విద్యాత్పదామాత్రా న సంశయః, ఓంకారం పాదశోజ్ఞాత్వా నకించి దపిచితయేత్. ౩౦. యుంజితప్రణవేచేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం, ప్రణవేసిత్యయు క్తస్య న భయం విద్యతేక్వచిత్. ౩౧. ప్రణవోహ్యవరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పురస్తన్మితః, అపూర్వోఽనస్తరోబాహ్యోనపరః ప్రణవోఽవ్యయః. ౩౨. సర్వస్యప్రణవోహ్యది ర్నధ్యమస్తస్థైవచ, ఏవంహి ప్రణవం జ్ఞాత్వా వ్యశ్నుతే తదనంతరం. ౩౩. ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృది సంస్థితమ్, సర్వవ్యాపి

ఘోంకారం మత్వాధీరో నశోచతి. ౩౪. అమాశ్రోఽనస్త మాత్రశ్చద్యై తస్యోపశమశ్శిషః, ఓంకారో విదితోయేన సమునిర్మేతరోజన స్సముని ర్మేతరోజన ఇతి. ౩౫.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా ప్రథమం స్వాగమప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికాయాం ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణమ్.

ఓమ్. వైతథ్యః సర్వభావానాం స్వప్న ఆహుర్త సీషిణః, అస్తస్థా నాత్తుభావానాం సంవృతత్వేన హేతునా. ౧. అద్భిష్ట్యాచ్చ కాలస్య గత్వాదేశాన్నపశ్యతి, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్త్వి దేశే నవిద్యతే. ౨. అభావశ్చరథాదీనాం స్రూయతే న్యాయపూర్వకమ్, వైతథ్యంతేనవై ప్రాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం. ౩. అస్తస్థానాత్తుభేదానాం తస్మాజ్జాగ రితేస్తృతం, యథాతత్రతథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే. ౪. స్వప్న భాగరితే స్థానే హ్యేకమాహుర్తసీషిణః, భేదానాం హి సమత్వేన ప్ర సిద్ధేనైవ హేతునా. ౫. ఆదావస్తే చయన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా, వితథై స్సస్యశాస్సన్తోఽవితథా ఇవలక్షితాః. ౬. సప్రయోజనతాలేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యస్తవత్వేన మిథై వ్యసఖిలు తే స్తృ తాః. ౭. అపూర్వం స్థానిధర్మో హి యథాస్వర్గ నివాసినామ్, తానయం ప్రేక్షతే గత్వా యదైవేహ సుశిక్షితః. ౮. స్వప్నవృత్తావపిత్వస్తశ్చేత సాకల్పితంతస్యత్, బహిశ్చేతోగృహీతం స ద్దృష్టం వైతథ్యమేతయోః. ౯. జాగ్ర ద్దృష్టావపి త్వస్త శ్చేతసాకల్పితం త్వసత్, బహిశ్చేతో గృ హీతం స ద్దృష్టం వైతథ్యమేతయోః. ౧౦. ఉభయోరపివైతథ్యం భే దానాం స్థానయోర్యది, కవితాబుద్ధ్యతే భేదాణోవైలేషాం వికల్ప కః! ౧౧. కల్పయత్యాత్మనాఽత్మానమాత్మా దేవస్సవమాయయా, స ఏవ బుద్ధ్యతేభేదానితివేదాస్త నిశ్చయః. ౧౨. వికరోత్యపర్యా భా వానస్తశ్చిత్తేవ్యవస్థితా, నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్తం ఏవంకల్పయతే ప్రభుః. ౧౩. చిత్తకాలాహిడేఽస్తస్తుద్వయకాలాశ్చయే బహిః, కల్ప

తావన తే సర్వేవిశేషానాన్యహేతుకః. ౧౪. అన్యక్తావనయేఽస్తస్తు
 స్ఫుటావనచయేబహిః, కల్పితావన తే సర్వేవిశేష స్త్విన్ద్రియాస్తరే. ౧౫.
 జీవం కల్పయతే పూర్వం తతో భావాః పృథగ్విధాః, భావ్యా నా
 ధ్యాత్రికాం కైవస యథా విద్యస్తథాస్తృతిః. ౧౬. అనిశ్చితాయథార
 జ్జరస్థకారేవికల్పితా, సర్పధారాదిభిర్భావైస్తద్వదాత్మావికల్పితః. ౧౭.
 నిశ్చితాయాం యథారజ్జ్వం వికల్పించినవర్తతే, రజ్జురేవేతిచాద్వైతం
 తద్వదాత్మవినిశ్చయః. ౧౮. ప్రాణాదిభిరనన్తైశ్చభావై రేతైర్వికల్పితః,
 మాయైషాతస్య దేవస్యయయాసమ్మోహితస్వయం. ౧౯. ప్రాణఇతి
 ప్రాణవిదోధూతానీతిచతద్విదః, గుణా ఇతి గుణవిద స్తత్త్వానీతిచతద్విదః.
 ౨౦. పాదాఇతిపాదవిదో విషయా ఇతి చ తద్విదః, లోకా ఇతి లో
 కవిదోదేవాఇతి చ తద్విదః. ౨౧. వేదాఇతి చ వేదవిదో యజ్ఞాఇతి
 చ తద్విదః, భోక్తేతిచభోక్తృవిదోభోజ్యమితి చ తద్విదః. ౨౨. సూక్ష్మ
 ఇతిసూక్ష్మవిదః స్థూలఇతి చ తద్విదః, మూర్త ఇతి మూర్తవిదో మూ
 ర్త ఇతి చ తద్విదః. ౨౩. కాలఇతి కాలవిదోదిశఇతి చతద్విదః, వాదా
 ఇతివాదవిదో భువనానీతి తద్విదః. ౨౪. మనఇతిమనోవిదో బుద్ధిరితి చత
 ద్విదః, చిత్తమితి చిత్తవిదో ధర్మాధర్మాచ తద్విదః. ౨౫. శబ్దావింశక
 ఇత్యేకే పద్వింశతిచాపరే, ఏకత్రింశక ఇత్యాహు రనస్త ఇతి చాపరే.
 ౨౬. లోకాలోకవిదః ప్రాహు రాశ్రమా ఇతి తద్విదః, స్త్రీపున్నపుం
 సకం లైక్యాః పరాపర మథాఽపరే. ౨౭. సృష్టిరితి సృష్టివిదో లయ ఇతి
 చతద్విదః, స్థితిరితి స్థితివిదః సర్వే చేహతు సర్వదా. ౨౮. యం భావం
 దర్శయేద్యస్యతం భావం నతు శత్యతి, తం చావతి సభూత్వాఽసౌ తద్ద
 హస్సమువైతి తమ్. ౨౯. ఏతై రేషాః పృథగ్భావైః పృథగేవేతి లక్షితః
 ఏవం యో వేద తత్యేన కల్పయే త్సోఽపిశబ్దః. ౩౦. స్వప్నమాయే
 యథా దృష్టే గర్భస్యనగరం యథా, తథా విశ్వ మిదం దృష్టం వేదా
 న్తేషు విచక్షణైః. ౩౧. ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచసాధకః
 నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషాః పరమార్థతా. ౩౨. భావై రసది

రేవాయ మద్వయేనచ కల్పితః, భావా అప్యద్వయేనైవ తస్మాదద్వయతా శివా. ౩౩. నాత్మభావేన నానేదం నస్వేనాపి కథంచన, నపుభజ్నాపృథక్కించి దితి తత్త్వవిదో విదుః. ౩౪. వీతరాగభయశ్రోధైర్మునిభిర్యేదపారగైః, నిర్వికల్ప హ్యయం దృష్టః ప్రజ్ఞాప్రపశమాద్యయః. ౩౫. తస్మాదేవం విదిత్వైవ మద్వైతే యోజయేత్సన్నితమ్, అద్వైతం స మనుప్రాప్య జడవల్లంక మాచరేత్. ౩౬. నిస్తుతిర్నిర్మమస్కారోనిస్సృథాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్, ౩౭. తత్త్వమాధ్యాత్మికం దృష్ట్యైతత్త్వం దృష్ట్యాతు బాహ్యతః, తత్త్విభూత స్తదారామ స్తత్త్వాదప్రచ్యుతో భవేత్. ౩౮.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయమాందూక్యోపనిషత్కారికా ద్వితీయ కైతన్యప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైతప్రకరణమ్.

ఓం. ఉపాసనాశ్రితో ధర్మో జాతే బ్రహ్మణి వర్తతే, ప్రాగుత్పత్తే రజం సర్వం తేనాసా కృపణ స్సన్నితః. ౧. అతో వక్ష్యామ్యేకార్పణ్య మజాతిః సమతాం గతమ్, యథా నజాయతే కించి జ్ఞాయమానం సమస్తతః. ౨. ఆత్మా హ్యేకాశవ జ్ఞేవైర్ఘటాకాశై రివోదితః, ఘటాదివచ్చ సంఘాతై ర్జ్ఞాతావేతన్నిదర్శనమ్. ౩. ఘటాదిషు ప్రలీనేషు ఘటాకాశాదయో యథా, ఆకాశే సంప్రలీయంతే తద్వ జ్ఞేవ ఇహత్తని. ౪. యథైకస్మిన్ ఘటాకాశే రజో ధూమాదిభి ర్యతే, న సర్వే సంప్రయుజ్యంతే తద్వజ్ఞేవాస్సుఖాదిభిః. ౫. రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చ భిద్యంతే తత్రతత్రవై, ఆకాశస్య న భేదోఽస్తి తద్వజ్ఞేవేషు నిర్ణయః. ౬. నాకాశస్య ఘటాకాశో వికారావయవో యథా, నైవాత్మన స్పదాదీనో వికారావయవో తథా. ౭. యథా భవతి బాలానాం గగనం మలినం ములైః, తథా భవత్యబుద్ధానా మాత్మాపి మలినో ములైః. ౮. మరణే సంభవే చైవ గత్యాగమనయో రపి, స్థితౌ సర్వశరీరేషు ఆకాశే నాని

లక్షణః. ౯. సజ్జాతా స్వస్త్వవ త్వర్యే ఆత్మమాయావిసర్జితాః, అధి
 క్యే సర్వాసామ్యే వా నోపపత్తి ర్హి విద్యతే. ౧౦. రసాదయోహి యే
 కోశా వ్యాఖ్యాతా స్తైత్తిరీయకే, తేషా మాత్మా పరో జీవః ఖం
 యథా సంప్రకాశితః. ౧౧. ద్వయో ర్ద్వయో ర్ద్వజ్జానే పరం బ్రహ్మ
 ప్రకాశితమ్, పృథివ్యాముదరే వైవ యథాకాశః ప్రకాశితః. ౧౨.
 జీవాత్తనో రసన్యత్వ మభేదేన ప్రశస్యతే, నానాత్వం నిన్ద్యతే యచ్చ
 తదేవం హి సమంజసమ్. ౧౩. జీవాత్తనోః పృథక్త్వం యత్ప్రాగుత్ప
 త్తేః ప్రకీర్తితమ్, భవిష్యద్వృత్త్యా గౌణం తద్దుఖ్యత్వం హి నయు
 జ్యతే. ౧౪. మృల్లోహవిస్ఫులిక్లాద్యైః సృష్టిర్యా చోదితాన్యథా,
 ఉపాయ స్సోఽవతారాయ నాస్తిభేదః కథంచన. ౧౫. ఆశ్రమా స్త్రివి
 థా హీన మధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః, ఉపాసనోపదిష్టేయం తదర్థ
 మనుకమ్పయా. ౧౬. స్వసిద్ధాన్తవ్యవస్థాసు ద్వైతితో నిశ్చితా దృఢ
 మ్, పరస్పరం విరుద్ధ్యంతే తైరయం న విరుద్ధ్యతే. ౧౭. అద్వైతం పర
 మార్థోహి ద్వైతం తదేభిర ఉచ్యతే, తేషా ముభయథా ద్వైతం
 తేనాయం న విరుద్ధ్యతే. ౧౮. మాయయా భిద్యతే హ్యేత న్నాన్యథా
 జం కథంచన, తత్త్వతో భిద్యమానేహి మర్త్యతా మమృతం వ్రజేత్.
 ౧౯. అజాతస్యైవ భావస్య జాతి మిచ్చంతి వాదినః, అజాతో
 హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథ మేష్యతి. ౨౦. నభవత్యమృతం
 మర్త్యం నమర్త్య మమృతం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో నకథంచి
 ద్భవిష్యతి. ౨౧. స్వభావే నామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్య
 తామ్, కృతకేనామృత స్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౨౨. భూత
 తోఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమా శ్రుతిః, నిశ్చితం యుక్తియు
 క్తంచ యత్తద్భవతి నేతరత్. ౨౩. నేహ నానేతి చామ్నాయా
 ద్ద్వో మాయాభి రిత్యపి, అజాయమానో బహుథా మాయయా
 జాయతే తు సః. ౨౪. సమ్భూతే రపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్య
 తే, కో న్యేనం జనయే దితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే. ౨౫. స ఏష నేతి

నేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః, సర్వ మగ్రహ్యభావేన హేతు
 నాఽజం ప్రకాశతే. ౨౬. సతోహి మాయయా జన్మ యుజ్యతే న తు
 తత్త్వతః, తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే. ౨౭.
 అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే, వన్ధ్యా పుత్రో
 నతత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే. ౨౮. యథా స్వప్నేద్యయా
 భాసం స్పృశతే మాయయా మనః, తథా జాగ్రద్ద్యయాభాసం స్పృశతే
 మాయయా మనః. ౨౯. అద్యయం చ ద్యయాభాసం మనస్స్వప్నే న
 సంశయః, అద్యయంచ ద్యయాభాసం తథా జాగ్రత్సంశయః. ౩౦.
 మనోదృశ్య మిదం ద్వైతం యత్కించి త్సచరాచరమ్, మనసో హ్య
 మనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే. ౩౧. ఆత్మసత్యానుబోధేన నసఙ్క
 ల్పయతే యదా, అమనస్తాం తదాయాతి గ్రహ్యభావే తదగ్రహమ్.
 ౩౨. ఆకల్పక మజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే, బ్రహ్మజ్ఞేయమజం
 నిత్య మజేనాజం విబుధ్యతే. ౩౩. నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమ
 తః, ప్రచార స్సతు విజ్ఞేయః సుషుప్తేఽన్యో సతత్సమః. ౩౪. లీయతేహి
 సుషుప్తే తన్నిగృహీతం న లీయతే, తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మజ్ఞానాల్లోకం
 సమంతతః. ౩౫. ఆజ మనిద్ర మస్వప్న మనామక మదూపకమ్, సకృద్వి
 భాతః, సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన. ౩౬. సర్వాభిలాష విగత స్సర్వ
 చింతాసముత్థితః, సుప్రశాంత స్సకృజ్జ్యోతి స్సమాధి రచలోఽభయః. ౩౭.
 గ్రహో న తత్రనోత్పన్న శ్చింతా యత్ర నవిద్యతే, ఆత్మసంస్థం తదా
 జ్ఞాన మజాలిసమతాం గతమ్. ౩౮. అస్పృశ్యయోగో నై నామ దుర్దర్శ
 స్సర్వయోగిభిః, యోగినో విభ్యతి హ్యస్తాదభయే భయదర్శినః. ౩౯.
 మనసో నిగ్రహయత్త మభయం సర్వయోగినామ్, దుఃఖక్షయః ప్రబోధ
 శ్చాప్యక్షయా శాంతి రేవచ. ౪౦. ఉత్తేనక ఉదధే ర్యద్వ త్కుశాగ్రే
 చైకవిన్దునా, మనసో నిగ్రహ స్తద్వ ద్భవేదపరిభేదతః. ౪౧. ఉపాయేన
 నిగృహ్ణీయా ద్విక్షిప్తం కామభోగయోః, సుప్రసన్నం లయేచైవయథా
 కామా లయ స్తథా. ౪౨. దుఃఖం సర్వ మనుస్తృత్య కామభోగా

న్నివర్తయేత్, ఆజం సర్వ మనుస్మృత్య జాతం నైవతు పశ్యతి. ౪౩
లయే సంబోధయే చిత్తం విషిష్టం శమయే త్పునః, సకమాయం విజ
సీయా త్సమప్రాప్తం నచాలయేత్. ౪౪. నాస్వాదయే త్సుఖం తత్ర
నిస్సజ్ఞః ప్రజ్ఞయా భవేత్, నిశ్చలం నిశ్చర చ్చిత్త మేకీకుర్యా త్ప
యత్నతః. ౪౫. యదా నలీయతే చిత్తం నచవిషిష్టతే పునః. ఆనిష్ఠః
మనాభాసం నిష్పన్నం బ్రహ్మ తత్తదా. ౪౬. స్వస్థం శాంతం సనిర్వా
మకథ్యం సుఖ ముత్తమం. ఆజ మజేన జ్ఞేయేన సర్వజ్ఞం పరిచక్షతే
౪౭. నశశ్చిజ్ఞాయతే జీవ స్సంభవోఽస్య న విద్యతే. ఏతత్తదుత్తమ
సత్యం యత్ర కించి న్నజాయతే. ౪౮.

ఇతి గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా తృతీయ ముద్వేష ప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా చతుర్థ మలాతశాన్తి ప్రకరణమ్.

ఓం. జ్ఞానేనాకాశకల్పేన ధర్మా యో గగనోపమా, జ్ఞ
యాభిన్నేన సంబుద్ధ స్తం వందే ద్విషదాం వరమ్. ౧. అస్పృశ్యయోగ
నై నామ సర్వసత్త్వసుఖో హితః, అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చ దేశిత స్త
నమామ్యహమ్. ౨. భూతస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః కేచిదేవహి
ఆభూతస్యాపరే కీరా వివదన్తః పరస్పరమ్. ౩. భూతం నజాయతే
కించిదభూతం నైవజాయతే, వివదన్తోఽద్యయా హ్యేవ మజాతి
ఖ్యాతయన్తి తే. ౪. ఖ్యాత్యమానా మజాతిం తై రనుమోదామహే
వయం, వివదామో నతై స్సార్థ మవివాదం నిబోధత. ౫. అజాతస్యై
ధర్మస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో హ్యమృతో ధర్మో మర్త్య
తాం కథమేవ్యతి. ౬. న భవత్యమృతం మర్త్యం నమర్త్య మమృ
తం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౭. స్వభావేన
మృతో యస్య ధర్మో గచ్ఛతి మర్త్యతామ్, కృతకేనామృత స్తస్య
కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౮. సాంసిద్ధికో స్వాభావో సహజః అకృతా
యా, ప్రకృతి స్సేతి విజ్ఞేయా స్వభావం న జహతి. యా. F. జర

మరణనిర్ముక్తాః సర్వే ధర్మా స్వభావతః, జరామరణ మిచ్ఛంత శ్చవ
 స్తే తన్తనీషయా. ౧౦. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయ
 తే, జాయమానం కథ మజం భిన్నం నిత్యం కథంచ తత్. ౧౧. కారణా
 ద్యద్య నన్యత్వ మతః కార్య మజం యది, జాయమానాద్ధివై కార్యాత్
 కారణం తే కథం ధృవమ్. ౧౨. అజాద్వైజాయతే యస్య దృష్టా
 న్త ప్రస్య నాస్తివై, జాతాచ్చ జాయమానస్య నన్యస్థా ప్రస
 జ్యతే. ౧౩. హేతో రాదిః ఫలం యేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్య చ,
 హేతోః ఫలస్య చానాదిః కథం తై రుపవర్ణ్యతే. ౧౪. హేతో
 రాదిః ఫలం యేషామాది హేతుః ఫలస్య చ, తథా జన్మభవేత్తే
 షాం పుత్రా జన్మ పితౄ ర్యథా. ౧౫ సంభవే హేతుఫలయోరేషి
 తవ్యః క్రమ స్త్వయా, యుపవత్సన్భవే యన్తా దసమ్భన్తో విషా
 ణవత్. ౧౬. ఫలా దుత్పద్యమానస్స న్న తే హేతుః ప్రసిద్ధ్యతి, అప్ర
 సిద్ధః కథం హేతుః ఫల ముత్పాదయిష్యతి. ౧౭. యది హేతోః ఫలా
 త్సిద్ధిః ఫలసిద్ధిశ్చ హేతుతః, కతర త్పూర్వనిష్పన్నం యస్య సిద్ధి రపే
 త్యయా. ౧౮. ఆశక్తి రఽరిజ్ఞానం క్రమకోపాఽథవా పునః, ఏపంహి
 సర్వథా బుద్ధే రజాతిః పరిదీపితా. ౧౯. బీజాఙ్కురాభ్యో దృష్టాస్తాః
 సదా సాధ్యసమో హి సః, సహి సాధ్యసమో హేతుః సిద్ధా సాధ్యస్య
 యుజ్యతే. ౨౦. పూర్వాపరాపరిజ్ఞాన మజాతేః పరిదీపకమ్, జాయ
 మానాద్ధి వై ధర్మా త్కథం పూర్వం సగృహ్యతే. ౨౧. స్వతోవా పర
 తోవాపి న కించి ద్వస్తు జాయతే, సదసత్సదసద్వాపి న కించి ద్వస్తు
 జాయతే. ౨౨. హేతు ర్నజాయతేనాదేః ఫలం చాపి స్వభా
 వతః, అది ర్నవిద్యతే యస్య తస్య హ్యది ర్నవిద్యతే. ౨౩. ప్రజ్ఞప్తే
 సునిమి త్రత్వమన్యథాఽద్యయనాశతః, సంక్షేపస్యోపలభ్యేచ్చ పరత
 త్రాస్తితా మతా. ౨౪. ప్రజ్ఞప్తే సునిమి త్రత్వ మిష్యతే యుక్తిదర్శ
 నాత్, నిమి త్రస్యానిమి త్రత్వ మిష్యతే భూతదర్శనాత్. ౨౫. చిత్తం
 న సంస్పృశత్యర్థం నార్థాభాసం తథైవచ, అభూతోహి యతశ్చార్థో

నారాధాన స్తతః పృథక్. ౨౬. నిమిత్తం న సదా చిత్తం సంస్పృశత్యథా
 సుత్రిషు, అనిమిత్తో విపర్యాసః కథం తస్య భవిష్యతి. ౨౭. తస్మా న్నజ
 యతే చిత్తం చిత్తదృశ్యం నజాయతే, తే సంవశ్యంతి యేజాతం భవే
 పశ్యంతి తే పదమ్. ౨౮. ఆజాతం జాయతే యస్మా దజాతిః ప్రకృ
 త్తతః, ప్రకృతే రన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౨౯. అనా
 రన్తవత్త్వం చ సంసారస్య ననేత్స్యతి. అనన్తతాచాపిమతో మోక్షస్య
 నభవిష్యతి. ౩౦. ఆదా వస్తేచ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపితత్తథా
 వితథై స్సదృశా స్సన్తోఽపితథా ఇవ లక్షితాః. ౩౧. సప్రయోజనత
 తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖల
 తే స్పృతాః. ౩౨. సర్వే ధర్మా మృషా స్వప్నే కాయస్యాన్తర్నిదర
 నాత్, సంవృతేఽస్త్రి ప్రదేశే వై భూతానాం దర్శనం కుతః. ౩౩
 నయుక్తం దర్శనం గత్వా కాలస్యానియమా గ్ధత్, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై
 సర్వస్త్రి దేశే నవిద్యతే. ౩౪. మిత్రాద్యై స్సహ సమ్మన్త్యై సమ్మ
 ధ్యో నప్రపద్యతే, గృహీతం చాపి యత్కించిత్ ప్రతిబుద్ధో నపశ్యతి
 ౩౫. స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథ గన్యస్య దర్శనాత్, యథా కాయ
 స్తథా సర్వం చిత్తదృశ్య మవస్తుకమ్. ౩౬. గ్రహణా జ్ఞాగరితవత్తద్దే
 స్వప్నే ఇష్యతే, తద్దేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్ఞాగరిత మిష్యతే. ౩౭
 ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వా దజం సర్వముదాహృతమ్, నచ భూతాదభు
 తస్య సమ్భవోఽస్తి కథంచన. ౩౮. ఆసజ్ఞాగరితే దృష్ట్వా స్వప్నే పశ్య
 తన్తయః, అసత్స్వప్నేఽపి దృష్ట్వాచ ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి. ౩౯. నాన్త
 సద్దేతుక మసత్ సదసద్దేతుకం తథా, సచ్చ సద్దేతుకం నాస్తి సద్దేతు
 మస త్కుతః. ౪౦. విపర్యాసా ద్యథాజాగ్ర దచింత్యా భూతవత్ప్ర
 శేత్, తథా స్వప్నే విపర్యాసా ధర్మాన్తత్రైవ పశ్యతి. ౪౧. ఉపలమా
 త్సమాచారా దస్తివస్తుత్వవాదినామ్, జాతిస్తు దేశితా బుద్ధే రజా
 స్త్రసతాం సదా ౪౨. అజాతేఽస్త్రసతాం తేషా ముపలమ్భా ద్వియ
 యే, జాతిదోషాన నేత్స్యంతి దోషాఽప్యల్పా భవిష్యతి. ౪౩. ఉపలమా

త్సమాచారా న్తాయా హస్తీ యథోచ్యతే, ఉపలమ్భా త్సమాచారా
 దస్తీ వస్తు తథోచ్యతే. ౮౮. జాత్యాభాసం చలాభాసం వస్త్యాభాసం
 తథైవచ, అజాచల మవస్తుత్వం విజ్ఞానం శాస్త్ర మద్వయం. ౮౯. ఏవం
 నజాయతే చిత్త మేవం ధర్మా అజా స్సస్పృతాః, ఏవమేవ విజానంతో నప
 తన్తి విపర్యయే. ౯౦. ఋజువక్రాదికాభాస మలాతప్పద్ధితం యథా,
 గ్రహణగ్రహకాభాసం విజ్ఞానస్పద్ధితం తథా. ౯౧. అస్పద్ధమాన
 మలాతమనాభాస మజం యథా, అస్పద్ధమానం విజ్ఞాన మనాభాస మజం,
 తథా. ౯౨. అలాతే స్పద్ధమానే వై నాభాసా అన్యతో భువః,
 సతతోఽన్యత్ర నిస్సన్ధా న్నాలాతం ప్రవిశన్తి తే. ౯౩. సన్ధితా
 అలాతా త్రై ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, విజ్ఞానేఽపి తథైవ స్యురా
 భాసస్యావిశేషతః. ౯౪. విజ్ఞానే స్పద్ధమానే వైనాభాసా అన్యతో
 భువః, సతతోఽన్యత్ర నిస్సన్ధా న్నవిజ్ఞానం విశన్తి తే. ౯౫. సన్ధితా
 విజ్ఞానా త్రై ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, కార్యకారణతాభావా ద్యతో
 చింత్యాస్పదైవతే. ౯౬. ద్రవ్యం ద్రవ్యస్య హేతుస్సన్ధిరన్య
 దన్యస్య చైవహి, ద్రవ్యత్వ మన్యభావో వా ధర్మాణాం నోఽపద్యతే.
 ౯౭. ఏవం సచిత్రజా ధర్మాశ్చిత్తం వాపి సధర్మజమ్, ఏవం హేతు
 ఫలా జాతిం ప్రవిశన్తి మనీషిణః. ౯౮. యావద్ధేతుఫలావేశ స్తావద్ధే
 తుఫలోద్భవః, క్షీణే హేతుఫలావేశే నాస్తి హేతుఫలోద్భవః. ౯౯.
 యావద్ధేతుఫలావేశః సంసార స్తావదాయతః, క్షీణే హేతుఫలావేశే
 సంసారం నప్రపద్యతే. ౧౦౦. సంవృత్యా జాయతే సర్వం శాశ్వతంనాస్తి
 తేనవై, సద్భావేన హ్యజం సర్వ ముచ్ఛేద స్థేన నాస్తివై. ౧౦౧.
 ధర్మాయ ఇతి జాయన్తే జాయన్తే తేన తత్త్వతః, జన్మ మాయోపమం
 తేషాం సాచ మాయా నవిద్యతే. ౧౦౨. యథా మాయామయా
 ద్భీకాత్ జాయతే తన్మయోఽఙ్కురః, నాసా నిత్యో నచోచ్ఛేదీ
 తద్వద్ధర్మేషు యోజనా. ౧౦౩. నాజేషు సర్వధర్మేషు శాశ్వతా శాశ్వ
 తాభిధా, యత్రనన్తా నవర్తంతే వివేక స్తత్ర నోచ్యతే. ౧౦౪. యథా

స్వప్నే ద్వయాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా, తథా జాగ్రద్ద
 యాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా. ౬౧. అద్వయంచ ద్వయా
 భాసం చిత్తం స్వప్నేనసంశయః, అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా
 జాగ్రత్తసంశయః. ౬౨. స్వప్నదృష్టిచరణ స్వప్నే దిక్షువైదశసుస్థితా
 తా, అద్వైతా స్వేదజా వాపి జీవా పశ్యతి యా సదా. ౬౩.
 స్వప్నదృష్టిత దృశ్యాస్తే నవిద్యస్తే తతః పృథక్, తథా తద్వృత్త్య మే
 వేదం స్వప్నదృష్టిత మివ్యతే. ౬౪. చరణ జాగరితే జాగ్రద్దిక్షువై
 దశసుస్థితా, అద్వైతా స్వేదజా వాపి జీవా పశ్యతి యా సదా
 ౬౫. జాగ్రచ్చిత్తే క్షణీయాస్తేన విద్యస్తే తతః పృథక్, తథా తద్వృత్త్య
 మేవేదం జాగ్రత్త భృత మివ్యతే. ౬౬. ఉభే హ్యన్యోన్యదృశ్యే
 కిం తద స్థితి చోచ్యతే, లక్షణా శూన్యముభయం తస్య తేనైవ గృహ్యతే
 ౬౭. యథా స్వప్నమయో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా
 అమీ సర్వేభవన్తి నభవన్తి చ. ౬౮. యథా మాయా మయో జీవో జ
 యతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా అమీ సర్వే భవన్తి నభవన్తి చ. ౬౯
 యథా నిర్జితో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపి వా, తథా జీవా అమీ
 సర్వే భవన్తి నభవన్తి చ. ౭౦. నకళ్ళ జ్ఞాయతే జీవః సమ్భవోఽస్య నః
 ద్యతే, ఏత త్తదు త్తమం సత్యం య త్ర కించిన్న జాయతే. ౭౧. చిత్తస్థితిమే
 వేదం గ్రహ్య గ్రహకవద్వయమ్, చిత్తం నిర్విషయం నిత్య మసజ్జం తే
 కీర్తితమ్. ౭౨. యోఽస్తికల్పితసంవృత్త్యా పరమార్థేన నాస్యసా, పర
 వ్రాభిసంవృత్త్యా స్యా న్నాస్తి పరమార్థతః. ౭౩. అజః కల్పితసంవ
 ర్త్యా పరమార్థేన నాప్యజః, పరత వ్రాభిసంవృత్త్యా సంవృత్త్యా జాయ
 తు సః. ౭౪. అభూతాభినివేశోఽస్తి ద్వయం తత్ర నవిద్యతే, ద్వయ
 భావం స బుద్ధేవ నిర్నిమిత్తో న జాయతే. ౭౫. యదా నలభతే
 హేతూ నుత్తమాధమమధ్యమా, తదా నజాయతే చిత్తం, హేత
 భావే ఫలం కుతః. ౭౬. అనిమిత్తస్య చిత్తస్య యానుత్పత్తి స్సమాద
 యా, అజాతస్యైవ సర్వస్య చిత్తదృశ్యం హి తద్యతః. ౭౭. బుద్ధా

నిమిత్తతాం సత్యాం హేతుం పృథగనాప్పువ, వీతశోకం తథాకామ
మభయం పద మశ్నుతే. ౭౮. అధూతాభినివేశాద్ధి సదృశే తత్ప్రవర్త
తే, వస్త్యభావం సబుద్ధ్యేవ నిస్సజ్జం వినవర్తతే. ౭౯. నిమిత్తప్ర
ప్రవృత్తస్య నిశ్చలాహి తదా స్థితిః, విషయ స్సహి బుద్ధానాం తత్సా
మ్య మజమద్వయమ్. ౮౦. ఆజమనిద్రమస్వప్నం ప్రభాతం భవతి
స్వయమ్, సకృద్విభాతో హ్యేవైష ధర్తో ధాతుస్వభావతః. ౮౧. సుఖ
మావ్రియతే నిత్యం దుఃఖం వివ్రియతే సదా, యస్య కస్య చ ధర్మ
స్య గ్రహేణ భగవానసౌ. ౮౨. అస్తినాస్త్యస్తి నాస్తీతి నాస్తి
స్తీతివాపునః, చలస్థిరోభయాభావైరావృణోత్యేవ బాలిశః. ౮౩.
కోట్యశ్చతస్రయేతాస్తు గ్రహై ర్వాసాం సదావృతః, భగవ
న్నాభి రపుష్టో యేన దృష్టస్య సర్వదృక్. ౮౪. ప్రాప్య సర్వజ్ఞతాం కృ
తస్మిం బ్రహ్మణ్యం పదమద్వయమ్, అనాపన్నాదిమథ్యాంతం
కిమతః పర మీహతే. ౮౫. విప్రాణాం వినయో హ్యేష శమః
ప్రాకృత ఉచ్యతే, దమః ప్రకృతిదాంతత్వా దేవం విద్వాం శ్చమం
ప్రజేత్. ౮౬. స వస్తు సోపలమ్భం చ ద్వయం లోకే మిష్యతే,
అవస్తుసోపలమ్భం చ శుద్ధం లోకేమిష్యతే. ౮౭. అవస్త్యనుపలమ్భం చ
లోకోత్తర మితి స్మృతమ్, జ్ఞానేచ జ్ఞేయం చ విజ్ఞేయం సదా బుద్ధేః
ప్రకీర్తితమ్. ౮౮. జ్ఞానేచ త్రివిధే జ్ఞేయే క్రమేణ విదితే స్వయమ్,
సర్వజ్ఞతా హి సర్వత్ర భవతీవా మహాధియః. ౮౯. హేయజ్ఞేయా
ప్యపాక్యాని విజ్ఞేయాస్యగ్రయాణతః, తేషా మన్యత్ర విజ్ఞేయా
దుపలమ్భ స్త్రిషు స్మృతః. ౯౦. ప్రకృత్యాకాశవ జ్ఞేయా సుర్యే ధర్మాః
అనాదయః, విద్యతే నహి నానాత్వం తేషాం క్విచన కించన. ౯౧.
ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవ సర్వే ధర్మా స్సునిశ్చితాః, యస్యైవం భవతి
హృన్తిః సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. ౯౨. ఆదిశాంతా హ్యను త్పన్నాః
ప్రకృత్యైవ సునిర్వృతాః, సర్వే ధర్మా స్సమాభిన్నా ఆజం సామ్యం
విశారదమ్. ౯౩. వైశారద్యం తు వై నాస్తి భేదే విచరతాం సదా,

భేదనిమ్నాః పృథగ్వాదా స్తస్మా త్తే కృపణాః స్మృతాః. ౯౪. అసామ్యేతు యేకేచిద్భవిష్యన్తి సునిశ్చితాః, తేహి లోకే మహాజ్ఞానస్తచ్చ లోకో న గాహతే. ౯౫. అజేష్వజమసజ్కాన్తం ధర్మేషజ్ఞాన మిష్యతే, యతో న క్రమతే జ్ఞాన మసజ్గం తేన కీర్తితమ్. ౯౬ అణుమాత్రేఽపి వైధర్మ్యే జాయమానేఽవిపశ్చితః, అసజ్గతా సదనాన్తి కిము తావరణచ్యుతిః. ౯౭. అలభ్యావరణా స్సర్వే ధర్మాః ప్రకృనిర్మలాః, ఆదా బుద్ధా స్తథా ముక్తా బుధ్యంతృతి నాయకాః. ౯౮ క్రమతే సహి బుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః, సర్వే ధర్మా స్తథాజ్ఞానం నైతద్బుద్ధేన భాషితమ్. ౯౯. దుర్దర్శ మతిగమ్భీర మజం సామ్యవిశారదమ్, బుద్ధ్యా పదమనానాత్వం నమస్కుర్చోయథా బలమ్. ౧౦౦ ఇతి శ్రీగాడపాదాచార్యకృతా మాండూక్యోపనిషదర్థవిష్కరణకారికా సమాప్తా అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭. యజుర్వేదీయ తైత్తిరీయోపనిషత్.

శీఘ్రవల్ల్యాం ప్రథమాధ్యాయః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభువక్తు, సహవీర్యం కరవావహై,

తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్. శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా శం న ఇంద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి, త్వమేవ ప్రత్యక్ష బ్రహ్మ వదిష్యామి, ఋతం వదిష్యామి, సత్యం వదిష్యామి. ౧. త న

మవతు, తద్వక్తార మవతు, అవతు మామ్, అవతు వక్తారమ్.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః. (సత్యం వదిష్యామి పశ్యచ)

ద్వితీయోఽనువాకః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యం కరవావహై,

తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

1 శీఘ్రం వ్యాఖ్యాస్యామః, వర్ణ స్వరః, మాత్రా బలం, సాను
సంతానః, ఇత్యుక్త 2 శీఘ్రాధ్యాయః (శీఘ్రంపశ్య).

తృతీయోఽనువాకః.

సహ నౌ యశః, సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్, అథాత స్సగ్హీ
తాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పశ్యస్వధికరణేషు, అధిలోక
మధిజ్యోతిష మధివిద్య మధి ప్రజ మధ్యాత్మం, తా మహా సగ్హీతా
ఇత్యాచక్షతే, అథాధిలోకం, పృథివీ పూర్వరూపం, ద్యౌ రుత్తర
రూపం, ఆకాశ స్సంధిః. ౧. వాయు స్సంధానం, ఇత్యధిలోకం,
అథాధిజ్యోతిషం, అగ్నిః పూర్వరూపం, ఆదిత్య ఉత్తరరూపం, ఆప
స్సంధిః, వైద్యుత స్సంధానం, ఇత్యధిజ్యోతిషం, అథాధివిద్యం.
ఆచార్యః పూర్వరూపమ్. ౨. అస్తేవాసుర్ముత్తరరూపం, విద్యా
సంధిః, ప్రవచనగ్ సంధానం, ఇత్యధివిద్యం, అథాధిప్రజం, మాతా
పూర్వరూపం, పితో ర్ముత్తరరూపం; ప్రజా సంధిః, ప్రజననగ్ సంధానం
ఇత్యధిప్రజం. ౩. ఆథాధ్యాత్మం, అథరా హనుః పూర్వరూపం,
ఉత్తరా హను రుత్తరరూపం, వాక్సంధిః, జిహ్వా సంధానం, ఇత్య
ధ్యాత్మమ్, ఇతిమా మహాసగ్హీతాః, య ఏవ మేతా మహాసగ్
హీతా వ్యాఖ్యాతా వేద, సంధీయతే ప్రజయా పశుభిః, బ్రహ్మవర్చసే
నాన్నాద్యేన సువర్ణేణ లోకేన. ౪. (సంధి రాచార్యః పూర్వరూప
మిత్యధిప్రజం లోకేన.)

చతుర్థోఽనువాకః.

య శ్శుద్ధసా మృషభో విశ్వరూపః, ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృత
 త్సంబధూవ, స మేన్దో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దే
 థారణో భూయాసం, శరీరం మే విచర్షణం, జిహ్వా మే మధుత్తమా
 కణ్ఠాభ్యాం భూరి విశ్రువం, బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహిత
 శ్రుతం మే గోపాయ, ఆవహంతీ వితన్వానా. ౧. కుర్వాణా చీ
 మాత్తనః, వాసాగ్ని మమ గావశ్చ, అన్నపానే చ సర్వదా, తతో
 మే శ్రియ మావహ, లోమశాం పశుభి స్సహ స్వాహ, ఆమాయస్
 బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ, (విమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ, ప్రమ
 యంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ, దమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ
 శమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ) యశోజనేఽసానిస్వాహ, శ్రేయ
 స్వస్యసోఽసాని స్వాహ, తం త్వాభగ ప్రవిశాని స్వాహ, స మ
 భగప్రవిశ స్వాహ. ౨. తస్మిం త్సహస్రశాఖే, నిభగాహం త్వం
 మృజే స్వాహ, యథాఽపః ప్రవతాయంతి, యథామాసా అహర్జరః
 వీవంమాం బ్రహ్మచారిణః, థాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహ. ౩. ప్రతి
 శోఽసిప్రమా, పాహి ప్రమాపద్యస్య వితన్వానా శమాయంతు బ్రహ్మ
 చారిణస్స్వాహ, థాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహైకం చ.

పంచమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితివా ఏతాస్తిస్తో వ్యాహృతయః, తాసా మువ
 నై తాం చతుర్థీమ్, మాహాచమన్యః ప్రవేదయతే, మహాఇతి, తద్బ
 హ్మ, స ఆత్మా, ఆక్షా న్యన్యా దేవతాః, భూరితి వాఅయం లోకః, భు
 ఇత్యంతరిక్షమ్, సువరిత్యసా లోకః. ౧. మహా ఇత్యాదిత్యః, ఆదితే
 నవావ సర్వే లోకావహీయంతే, భూరితి వా అగ్నిః, భువ ఇతి వాయుః
 సువరిత్యాదిత్యః, మహా ఇతి చంద్రమాః, చంద్రమసా వా వ స ర్వా

1 'భాహి' ఏతద్వాక్య చతుష్టయం ద్రావిడైర్మత్యతే.

2 'వితన్వానా ప్రవిశస్వాహ' సప్తచ ఇతి ద్రావిడభాషా.

శ్రీగ్వి మహీయంతే, భూ రితి వా ఋచః, భువ ఇతి సామాని, సువ రితి యజుగ్వి. ౨. మహ ఇతి బ్రహ్మ, బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయంతే, భూరితి వై ప్రాణః, భువ ఇత్యపానః, సువరితి వ్యానః, మహ ఇ త్యన్నమ్, అన్నేన వా సర్వే ప్రాణా మహీయంతే, తావా ఏతా శ్చతస్రశ్చతుర్థా, చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః, తాయో వేద. ౩. సవేద బ్రహ్మ, సర్వేఽస్మై దేవా బలి మావహంతి, అసాలోఽహో యజుగ్వి వేద ద్యౌ చ.

పక్షోఽనువాకః.

స య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశః, తస్మి న్నయం పురుషో మనోమయః, అమృతో హిరణ్మయః, అంతరేణ తాలుకే, యఏష స్తనఃకవావలంబతే, నేన్ద్రీయోనిః, యత్రాసా కేశాంతో వివర్తతే, వ్య పోహ్యశీర్షకపాలే, భూ రిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి, భువఇతి వాయూ. ౧. సువ రిత్యాదిత్యే, మహ ఇతి బ్రహ్మణి, ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్, ఆప్నోతి మనస స్పృతిం, వాక్పతి శ్చతుష్పతిః, శ్రోత్రపతి ద్విజ్ఞానపతిః, ఏతత్తతో భవతి, ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ, సత్యాత్మప్రాణారామం మన ఆనందమ్. శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్. ౨. ఇతి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్య. వాయా వ మృత మేకం చ.

సప్తమోఽనువాకః.

పుథి వ్యస్తరితం ద్యౌ ర్దిశోఽవాన్తరీదిశః, అగ్ని ర్వాయు రాది త్య శ్చంద్ర మానక్షత్రాణి, ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా, ఇత్యధిభూతమ్, అథాథ్యాత్మమ్, ప్రాణో వ్యానోఽపాన ఉదాన స్స మానః, చక్షు శ్చోత్రం మనో వా క్త్వక్, చర్మ మాగ్ సగ్స్సావాధి మజ్జా, ఏత దధివిధాయ ఋషిరవోచత్, పాఙ్క్తింవా ఇదగ్ సర్వమ్. ౧. పాఙ్క్తీనైవ పాఙ్క్తిగ్ స్పృణోతీతి. సర్వమేకం చ.

అష్టమోఽనువాకః.

ఓ మితి బ్రహ్మ, ఓమితీదగ్ సర్వమ్, ఓమిత్యేతదను కృ
 త్వాస్తవా అపోః క్రావయే త్యాక్రావయన్తి, ఓమితి సామానిగాయ :
 ఓగ్ శోమితి శస్త్రాణి శగ్ సన్తి, ఓ మి త్యగ్ధర్మః ప్రతిగరం ప్రతిగ్ధ్యో
 తి, ఓమితి బ్రహ్మ ప్రసౌతి, ఓ మి త్యగ్ని హోత్ర మనుజానాతి, ఓషి
 బ్రాహ్మణః ప్రవత్య న్నాహ, బ్రహ్మోపాపునా నీతి, బ్రహ్మై వ
 ప్నోతి. ౧. ఓం దశ.

నవమోఽనువాకః.

గాయ

ఋతం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్యం చ స్వాధ్యాయ ప్ర
 వచనే చ, తప శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, దమశ్చ స్వాధ్యాయప్ర
 వచనే చ, శమశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ అగ్నయ శ్చ స్వాధ్యాయ
 ప్రవచనేచ, అగ్నిహోత్రం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, అతిథయ
 స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, మానుషం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, బ్ర
 జా చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ. ౧. ప్రజపశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే
 ప్రజాపతిశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్య మితి సత్యవచారాధీత
 తప ఇతి తపో నిత్యః పౌరుషిష్టిః, స్వాధ్యాయ ప్రవచనే ఏవేతి నాశో మ
 ద్గల్యః, తద్ధితప స్తద్ధి తపః. ప్రజాచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ మట్టు.

దశమోఽనువాకః.

అహం వృక్షస్య రేరివా, కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ, ఊర్ధ్వం వ
 త్రో వాజినీ వ స్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ సువర్చసమ్, సుమేధ
 అమృతోఽఽపి, ఇతి త్రిశణ్కో ర్వేదానువచనమ్. అహగ్ షట్.

ఏకాదశోఽనువాకః.

వేదమనూచ్యాచారోఽన్తేవానిన మనుశాస్త్రి, సత్య
 వద, ధర్మంచర, స్వాధ్యాయా న్తా ప్రమదః, ఆచార్యాయ ప్రియ
 ధన మాప్నోత్య ప్రజాతంతుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీ, సత్యా న్నప్రమ
 తవ్యమ్, ధర్మా న్నప్రమదితవ్యమ్, కుశలా న్న ప్రమదితవ్యమ్, భు

త్యైవ ప్రమదితవ్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్. ౧. దేవపితృకార్యాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, మాతృదేవో భవ, పితృదేవో భవ, ఆచార్యదేవో భవ, ఆతిథిదేవో భవ, యాన్యనవద్యాని కర్తాణి, తాని నేవితవ్యాని, నో ఇతరాణి, యాన్యస్తాగ్ సుచరితాని, తాని త్వయోసాస్యాని. ౨. నో ఇతరాణి, యే కే చాస్తచ్చేయాగ్ సో బ్రాహ్మణాః, తేషాం త్వయాఽననేన ప్రశస్తితవ్యమ్, శ్రద్ధయా దేయమ్, ఆశ్రద్ధయా దేయమ్, శ్రియా దేయమ్, హ్రియా దేయమ్, భియా దేయమ్, సంవిదా దేయమ్, అథ యది తే కర్త విచికిత్సా వా వృత్తవిచికిత్సావాస్యాత్. ౩. యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షాధర్మకామా స్స్యుః. యథా తే తత్ర వర్తేరక్, తథా తత్ర వర్తేథాః, అథాభ్యాఖ్యాతేషు, యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షాధర్మకామా స్స్యుః, యథా తే తేషు వర్తేరక్. ౪. తథా తేషు వర్తేథాః, ఏష ఆదేశః, ఏష ఉపదేశః, ఏషా వేదోపనిషత్, ఏతదనుశాసనమ్, ఏవముపాసితవ్యమ్, ఏవముచైత దుపాస్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, తానిత్వయోసాస్యాని విచికిత్సావాస్యా తేషు వర్తేరక్ సప్తచ.

ద్వాదశోఽనువాకః.

శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా, శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వాజివమ్, ఋత మవాదిషం, సత్య మవాదిషం. ౧. తన్నా మావీత్, తద్వక్తార మావీత్, ఆవీ న్నాం, ఆవీ ద్వక్తారమ్.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః (సత్యమవాదిషం పఞ్చపద).

ఇతి శీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

శం న శ్చీహగ్ సహనౌ యశ్చందసాం భూః సయః, పృ
వ్యోమిత్యవం చాహం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మష
ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణిత్రయోవిగ్శతిః. శంనో...వక్తాం. హరిఃః

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది శ్చీహగ్ సమాప్తా.

¹ఆనందవల్లి ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నౌ భువక్తు, సహ వీర్యంః
వావహై, తేజస్వినావధిత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాహ్నితి పరం, త దేహ భ్యుక్తా, సత్యం జ్ఞాన మన
తం బ్రహ్మ, యోవేద నిహితం గుహయాం పరమే వ్యోమక. (
సోఽశ్నుతే సర్వాః కామాః సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద
వీతస్మా దాత్తన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో
గ్నిః అగ్నేరాః, ఆద్యభ్యః పృథివీ, పృథివ్యా ఓపథయః, ఓషధీభ్యో
న్నమ్, ఆన్నా త్పురుషః. ౧. స వా వష పురుషోఽన్నరసమయ
త స్యేద మేవ శిరః, అయం దక్షిణః పక్షః, అయ ముత్తరః, పక్ష
అయ మాత్సా, ఇదం పుచ్ఛంప్రతిష్ఠా, తదవ్యేషశ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్వైప్రజాఃప్రజాయంతేయాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః,
థో ఆన్నే నైవ జీవంతి, ఆత్తనదపి యంత్యంతః, ఆన్నగ్హిభూ
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వాషధ ముచ్యతే, సర్వంవై తేఽన్నమా
వంతి, యేఽన్నంబ్రహ్మోపాసతే, ఆన్నగ్హిభూతానాం జ్యేష్ఠం, త
త్సర్వాషధముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్య

న వర్ధంతే, అద్యతే ౭ త్తవ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వావ తస్మాద న్నరసమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౨. తస్య ప్రాణవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవ త ఆయుర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మాపాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా షనోమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋ గ్దక్షిణః పక్షః, సామోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అధర్వాక్షిరసుః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

చతుర్థోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాక్, న బిభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్స్థనోమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ముత్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహాః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, కర్తాణి తనుతేఽపిచ, విజ్ఞానం దేవా

శం న శ్చీమన్ సహనా యశ్చందసాం భూః సయః, పృ
వ్యోమిత్యుచం చాహం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మహ
ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణిత్ర యోవిగ్ శతః. శంనో...వక్తానం. హరిఃః

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది శ్చీమన్ల సమాప్తా.

¹ ఆనందవల్లి ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నా భువక్తు, సహ వీర్యం క
వావహై, తేజస్వినావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం, త దేహ భృక్తా, సత్యం జ్ఞాన మస
తం బ్రహ్మ, యోవేద నిహితం గుహయాం పరమే వ్యోమక. (
సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద
వీతస్మా దాత్తన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో
గ్నిః అగ్నేరాపః, అద్భ్యుః పృథివీ, పృథివ్యా ఓపథయః, ఓషధీభ్యో
న్నమ్, అన్నా త్పురుషః. ౧. స వా వష పురుషోఽన్నరసమయ
త స్యేద మేవ శిరః, అయం దక్షిణః పక్షః, అయ ముత్తరః, పక్ష
అయ మాత్తా, ఇదం పుచ్ఛంప్రతిష్ఠా, తదవ్యేషశ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్విప్రజాఃప్రజాయంతేయాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః,
ఘో అన్నే నైవ జీవంతి, అథైనదపి యంత్యంతః, అన్నగ్హిభూతా
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వాషధ ముచ్యతే, సర్వంవై తేఽన్నమాశ
వంతి, యేఽన్నంబ్రహ్మపాసతే, అన్నగ్హిభూతానాం జ్యేష్ఠం, తః
త్సర్వాషధముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్యో

స వర్ధస్తే, అద్యతే ౭ త్తచ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వావీ తస్మాద న్నరసమయాత్, ఆన్యోఽంతర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౨. తస్య ప్రాణఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవ త ఆయుర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, ఆన్యోఽంతరఆత్మా మనోమయః, తేనైష పూర్ణః, స వా ఏషపురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋ గ్దక్షిణః పక్షః, సామోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అధర్వాక్షీరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

చతుర్థోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, ఆప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, స విభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్మనోమయాత్, ఆన్యోఽంతరఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏషపురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ముత్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహాః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, కర్తాణి తనుతేఽపిచ, విజ్ఞానం దేవా

స్వర్గే, బ్రహ్మజ్యేష్ఠ ముపాసతే, విజ్ఞానం బ్రహ్మచే ద్వేద, తస్మా
న్న ప్రమాద్యతి, శరీరే పాప్తనో హిత్యా, సర్వా, కామా న
శ్నుత ఇతి, తస్మైషవవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. త
ద్వావతస్తాద్విజ్ఞాన మయాత్, ఆనోఽస్తర ఆత్మానందమద
తే నైష పూర్ణః, సవా ఏష పురుషవిధ ఏష, తస్య పురుషవిధత
అన్వయం పురుషవిధః, తస్యప్రియమేవ శిరః, మోదో దక్షిణః పరి
ప్రమోద ఉత్తరః పశః, ఆనంద ఆత్మా. ౨. బ్రహ్మ పుచ్చం ప్రతిష్ఠ
త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పక్షోఽనువాకః.

అసన్నేవ స భవతి, అస ద్భృహ్మేతి వేద చేత్, అస్తి బ్రహ్మే
చే ద్వేద, సంత మేనం తతో విదు రితి, త స్మైష ఏవ శారీర ఆ
యః పూర్వస్య, అథా తో ను ప్రశ్నాః, ఉతావిద్వా నముం లో
ప్రేత్య, కశ్చ న గచ్ఛతి. 3- ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య.
కశ్చి త్సమశ్నుతా 3-ఉ, సోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయే
స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్యా, ఇదగ్గీసర్వ మస్పృజత, య దిదం కిం
త త్పుష్ట్యా, త దే వానుప్రావిశత్, త దనుప్రవిశ్య. ౨. స చ్చ త్యచ
భవత్ - నిరుక్తం చానిరుక్తం చ, నిలయనం చానిలయనం చ, విజ్ఞా
చావిజ్ఞానం చ, సత్యం చానృతం చ సత్య మభవత్, య దిదం కిం
త త్సత్య మిత్యా చక్షతే, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

సప్తమోఽనువాకః.

అసద్వా ఇద మగ్ర ఆసీత్, తతోవై స దజాయత, తదా
సగ్గ్ స్వయ మకురుత, తస్మా త్త త్సుకృత ముచ్యత ఇతి, యదై
తత్సుకృతమ్, రసో వైష, రసగ్గ్ హ్యేవా యం లభ్యానందీ భవ
తో హ్యేవాన్యా త్కః ప్రాణ్యాత్, య దేష ఆకాశ ఆనందో
స్యాత్, ఏష హ్యేవానందయతి. ౧. యదా హ్యేవైష వతస్త్వి
ద్భుశ్యే నాత్త్యే నిరుక్తే నిలయనే అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే,

సోఽభయం గతో భవతి, యదా హ్యేవైష వీతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే, ఆథ తస్య భయం భవతి, త త్రైవ భయం విదుషో ఽమన్వా నస్య, తదవ్యేష శ్లోకో భవతి.

అష్టమోఽనువాకః.

భీషోఽస్తా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతి సూర్యః, భీషోఽస్తాదగ్ని శ్చేంద్ర శ్చ, మృత్యు ర్థావతి పంచమ ఇతి, నైషోఽనందస్య మీమా గంసా భవతి, యువా స్యా త్సాధుయువాభ్యామకః, ఆశిష్టో ద్రక్షిష్టో బలిష్ఠః, తస్యేయం పృథివీ సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్యాత్, స ఏకో మానుష ఆనందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, ౧. తే యే శతం మానుషా ఆనందాః, స ఏకో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రి యస్య చా కామ హతస్య, తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకో దేవగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకా మహతస్య, తే యే శతం దేవగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహ తస్య, తే యే శతం పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందాః, ౨. స ఏక ఆజానజానాం దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శత మాజానజానాం దేవానా మానందాః, స ఏకః కర్తదేవానాం దేవానా మానందః, యే కర్తణా దేవా స పి యంతి, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం కర్తదేవానాం దేవానా మానందాః, స ఏకో దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహ తస్య, తే యే శతం దేవానా మానందాః, ౩. స ఏక ఇంద్ర స్యానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శత మింద్ర స్యానందాః, స ఏకో బృహస్పతే రానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం బృహస్పతే రానందాః, స ఏకః ప్రజాపతే రానందః, శ్రోత్రియస్య చాకా మహతస్య, తే యే శతం ప్రజాపతే రానందాః, స ఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః, ౪. శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, స యశ్చాయం పురుషే,

య శ్చాసా వాదిత్యే, స ఏకః, సయవపం విత్, అస్తాల్లోకా త్ప్రేత
ఏత మన్నమయ మాత్తాన ముపసంక్రామతి, ఏతం ప్రాణమం
మాత్తాన ముపసంక్రామతి, ఏతం మనోమయ మాత్తాన ముపసంక్రా
మతి, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్తాన ముపసంక్రామతి. ౫. ఏత మానం
మయ మాత్తాన ముపసంక్రామతి, త ద వ్యేషణ్ణోకో భవతి.

సవమోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అస్త్రాన్య మనసా సహ, ఆనంద
బ్రహ్మణో విద్వాన్, న బిభేతి కుత శ్చ నేతి, ఏతగ్ హ వా వ న తపః
కి మహాగ్ంసాధు నాకరవం, కి మహం పాప మకరవ మితి, స య ఏవ
విద్వానే తే అత్తానగ్ స్పృణుతే, ఉభే హ్యేవైష ఏతే అత్తాన
స్పృణుతే, య ఏవం వేద. ౧. ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి ఆనందవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః సమాప్తః.

బ్రహ్మవిదిద మయమిద మేకవిగ్ంశతి రన్నా దన్న రసమయ
దన్నా త్ప్రాణోవ్యానోపానఅకాశః పృథివీపుచ్ఛగ్ం షడ్విగ్ంశతిః స
ణం యజుర్ఋక్సామాదేశోఽధర్వాంగిరసః పుచ్ఛంద్వావిగ్ంశతిర్వ్య
శ్చిర్ధర్తగ్ం సత్యం యోగో మహోష్ఠాదశవిజ్ఞానం స్రీయంమోఽ
ప్రమోద ఆనందోబ్రహ్మపుచ్ఛం ద్వావిగ్ంశతి రసన్నే వాథాష్టావి
శతి రసత్పోదశ భేషాస్తాన్తాన పోషనువ్యగధర్వాణాం దేవగధర్వా
ణాం పితౄణాం చిరలోకలోకానామాజానానాం కర్తదేవానాం ర
కర్తౄణా దేవానామింద్రియబృహస్పతేః ప్రజాపతే ర్భృహ్మణః సయశ్చ
సజ్జామ త్యేకపంచాశద్యతః కుతశ్చనైకమేకాదశనవ.

సహనా వవ త్వితి శాస్త్రీః. హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది ఆనందవల్లీ సమాప్తా.

భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓం. సహ నా వవతు, సహ నౌ భువక్తు, సహ వీర్యం
కరవావ హై, తేజస్వినావధీత మస్తు మావిద్విషావ హై.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

భృగురైవ వారుణీ, వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో
బ్రహ్మేతి, తస్మా ఏత తోవ్రీవాచ, అన్నం ప్రాణం చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో
వాచ మితి, తగ్ం హోవాచ, యతో వా ఇమాని భూతాని
జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రియ త్యభిసంవిశంతి, తద్వి
జిజ్ఞాసస్వ, తద్బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్యా.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, అన్నార్థేవ ఖల్విమాని
భూతాని జాయంతే, అన్నేన జాతాని జీవంతి, అన్నం ప్రయం త్యభిసం
విశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి
భగవో బ్రహ్మేతి. తగ్ం హో వాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో
బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్యా.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ప్రాణార్థేవ ఖల్విమాని
భూతాని జాయంతే, ప్రాణేన జాతాని జీవంతి, ప్రాణం ప్రయంత్యభిసం
విశంతీతి, త ద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార. అధీహి
భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో
బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్యా.

చతుర్థోఽనువాకః.

మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని
భూతాని జాయంతే, మనసా జాతాని జీవంతి, మనః ప్రయం త్యభిసంవి

శంతితి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, ఆధీ భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ త బ్రహ్మేతి, సతపోఽత్యత, సతప స్తప్త్యా.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, విజ్ఞానా ధ్యేయ ఖల్విమ భూతాని జాయంతే, విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి, విజ్ఞానం ప్రయం భిసంశంతితి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, హి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసః తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽత్యత, స తప స్తప్త్యా.

షష్ఠోఽనువాకః.

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందా ధ్యేయ ఖల్విమ భూతాని జాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయంత్య సంవిశంతితి, నైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా, పరమే వ్యోమకా ప్రతి తా, స యవపం వేద ప్రతితిష్ఠతి. అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా భవతి, ప్రజయా పశుభి ర్భ్రష్టావర్చసేన, మహా స్కీర్త్యా.

సప్తమోఽనువాకః.

ఆన్నం న నింద్యాత్, త ద్స్వీతమ్, ప్రాణోవా అన్నమ్, శ మన్నాదమ్ ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః, త తదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా స్వవతి ప్రజయా పశు ర్భ్రష్టావర్చసేన- మహా స్కీర్త్యా.

ఆప్టమోఽనువాకః.

ఆన్నం న పరిచక్షీత, త ద్స్వీతమ్, ఆహా వా అన్నమ్, జ్యో రన్నాదమ్, ఆహు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితమ్, జ్యోతిష్యాః ప్రతిష్ఠిత త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్

వేద ప్రతిష్ఠిత, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా నృపతి ప్రజయా పశుభి ర్భ్రష్టావర్చనేన, మహా నీక్త్యా.

నవమోఽనువాకః.

అన్నం బహు కుర్వీత, త ద్వ్రీతమ్, పృథివీ వాఽన్నమ్, ఆకాశోఽన్నాదః, పృథివ్యా మాకాశః ప్రతిష్ఠితః, ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా, త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతిష్ఠిత, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా నృపతి. ప్రజయా పశు భిర్భ్రష్టావర్చనేన, మహా నీక్త్యా.

దశమోఽనువాకః.

న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత, త ద్వ్రీతమ్, తస్మా ద్యయా కయాచ విధయా బహ్వాన్నం ప్రాప్నుయాత్, ఆరా ధ్యస్తా అన్నమిత్యా చక్షతే, ఏతద్వై ముఖతోఽన్నగ్ం రాధమ్, ముఖతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్వై మధ్యతోఽన్నగ్ం రాధమ్, మధ్యతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాధమ్, అంతతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే. ౧. యఏవం వేద, తేమ ఇతి వాచి, యోగతేమ ఇతి ప్రాణాపాన యోః, కర్తేతి వా స్రయోః, గతిరితి పాదయోః, విముక్తి రితి సాయా, ఇతిమానుషీ స్సమాజ్ఞాః, ఆధదైవీ, తృప్తి రితి వృష్టే, బలమితి విద్యు తి. ౨. యశ ఇతి పశుషు, బ్యోతి రితి నక్షత్రేషు, ప్రజాపతి రమృత మానంద ఇ త్యుపథే, సర్వ మిత్యాకాశే, తత్పృతిష్ఠే త్యుపాసీత, ప్రతి స్థావా భవతి, త న్నవా ఇత్యుపాసీత, మహా భవతి, తన్న ఇ త్యు పాసీత, మానవా భవతి. ౩. తన్నమ ఇత్యుపాసీత, సమ్యంతేఽస్మై కా మాః, తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత, బ్రహ్మవా భవతి, త ద్భ్రష్టాణః పరిమర ఇత్యుపాసీత, పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంత స్సహస్నాః, పరిదేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః, స య శ్చాయం పురుషే, యశ్చాపావాదిత్యే, స ఏకః.

౪. స య ఏవంవిత్, అస్తాల్లోకా త్రేప్రిత్య, ఏత మన్నమయ మాత్మా ముపసంక్రమ్య, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏత మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మా ముపసంక్రమ్య, ఏత మానందమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఇమ ణ్లోకా న్నామాస్తీ కామరూప్యసుసంచరన్, ఏతత్సామ గార న్నాస్తే, హా³పూహా³పూహా³పు. ౫. అహ మన్న మహమన్న మః మన్నమ్, అహ మన్నాదో³హమన్నాదో³హమన్నాదః, అహ ణ్లోక కృదహగ్ శ్లోక, కృదహగ్ శ్లోకకృత్, అహ మస్మి ప్రథమః ఋతా³స్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నా³భాఞ్, యో వ దదాతి స ఇదేవమా³వా³; అహ మన్న మన్న మదంత మా³ అహం విశ్వం భువనమ భ్యభవా³మ్, సువర్ణజ్యోతీః, య ఏవం ద, ఇత్యుపనిషత్. ౬. రాధ్యతేవిద్యుతిమానవా భవత్యేకో హా³ య ఏవం వేదైకంచ.

ఇతి భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః సమాప్తః.

భృగు స్తస్మై యతో విశంతి తద్విజ్ఞానస్వ తత్రయోదశాన్య ప్రాణమనోవిజ్ఞానమితి విజ్ఞాయ తంతపసాద్వాదశ ద్వాదశానంద నైషాదశాన్నం ననింద్యాత్ప్రాణశ్శరీరమన్నంనపరిచక్షితాహ జా తిరన్నంబహుకుర్వీత పృథివ్యామాకాశవీకాదశై కాదశ సకంచనైకప రేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః.

సహనా వవ త్పితిశాన్తిః.

ఓం తత్సత్, హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది భృగువల్లీ సమాప్తా.

తైత్తిరీయోపనిషత్ సమాప్తా

౮. ఋగ్వేదీయైతరేయోపనిషత్.

ఓం. వా జ్ఞే మనసి ప్రతిష్ఠితా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావి రావీ ర్హవిధి వేదస్య మ ఆణిస్థ శ్రుతంమే మా ప్రహసీ దనే నాథీ తే నా హోరాత్రా న్నన్దథా మృతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి త న్నా మవతు త ద్వక్తార మవ త్వవతుమా మవతు వక్తార మవతు వక్తారం.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఓం. అగ్న ఇశా మమ ఇశా, నమో ఋషిభ్యో మస్త్రకృద్భ్యో మస్త్రపతిభ్యో నమో వో ఆస్తు దేవేభ్యః, శివా న శ్వంతమా భవం తు సుమృడీకా సరస్వతీ, మా తే వ్యోమ సద్వశీ. భద్రం కణ్ఠేభిః ... యదాయుః, శన్నఇన్ద్రాగ్ని...వాజసా తే, స్తుషేజవం...మిత్రోఅగ్నిః, కయాన శ్చిత్ర...వృతా, కస్తావసత్వో...వసు, అభీషుణః...సూయతిభిః, భద్ర నోఽపి వాదయ మనః.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఐతరేయోపనిషది ప్రథమాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఆత్మా వా ఇద మేక ఏ వాగ్ర ఆసీత్ నాన్య త్కించున మిషత్ స ఈక్షత లోకా న్ను సృజా ఇతి. ౧. స ఇమాం ల్లోకా నస్సృజ తామ్నా మరీచీ ర్తర మాపోఽదోఽమృః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచయః పృథివీ మరో యా అథ స్తాత్తా ¹ఆపః. ౨. స ఈక్షతే మే ను లోకా లోక సా లాన్ను సృజా ఇతి సోఽ ద్భవీవ పురుషం సముద్భృత్యామూర్ఛయత్. 3. త మభ్యతప త్ర స్యా

భితప్తస్య ముఖం నిరభిద్యత యథాజ్ఞం ముఖా ద్వాగ్వాచోఽగ్ని ర్వాః
నిరభిద్యేతాం నాసికాభ్యాం ప్రాణః, ప్రాణా ద్వాయు రక్షిణీ నిరభిద్యే
తాం అక్షిభ్యా ఇచ్ఛుశ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యా
శ్రోత్రం శ్రోత్రా ద్విశస్త్య జ్వీరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభి
ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్యత హృదయా న్దనో మ
శ్చంద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానోఽపానా న్దృత్యుః శిశ్న
నిరభిద్యత శిశ్నాద్రేతో రేతస ఆపః. ౮.

ద్వితీయః ఖండః.

తా వతా దేవతా స్పృష్టా అస్తి న్దహ త్యన్తవే ప్రాపత¹
శనాయా పిపాసాభ్యా మన్యవాజ్జత్ తా వన మబ్రువ న్నాయతనం
ప్రజానీహి యస్తిస్పృతిష్ఠితా అన్నమదామేతి. ౧. తాభ్యో గా వ
నయ త్తా అబ్రువ న్న వైనోఽయ మలమితి, తాభ్యోఽశ్వ మానః
త్తా అబ్రువ న్నవై నోఽయ మలమితి. ౨. తాభ్యః పురుష మా
య త్తా అబ్రువన్ సుకృతం బలేతి పురుషోవావ సుకృతమ్, తాఅబ్ర
ద్యథాఽయతనం ప్రవిశతేతి. ౩. అగ్ని ర్వా గ్భూత్వా ముఖం ప్రాః
ద్వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశ దాదిత్య శ్చక్షు రు
త్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశ శ్శ్రోత్రం భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశ న్నో వ
వనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచ మ్భూవిశం శ్చంద్రమా మః
భూత్వా హృదయం ప్రావిశత్ న్దృత్యు రపానో భూత్వా నాభిం ప్రాః
దాపా రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశ. ౪. తమశనాయాపిపా
అబ్రూతా మావాభ్యా మధిప్రజానీహీతి² సతే అబ్రవీ దేతా స్వేవ వ
దేవతా స్వాభజా మ్యేతాసు భాగిన్యాకరోమితి తస్మా దన్యైకైకై
దేవతాయై హవి ర్గ్రహ్యతే భాగిన్యావేవాస్య⁴ మశనాయా పిపా
భవతః. ౫.

1 అశనాపిపాసాభ్యా. 2 మశనాపిపాసే. 3 తే. 4 అశనా పిపాసే.

తృతీయః ఖండః.

స ఈక్షతే మేను లోకాశ్చ లోకపాలా శ్చాన్న మేభ్య స్సృజా
 థతి. ౧. సోఽహోభ్యతపత్రాభ్యోఽభితప్తాభ్యో మూర్తిరజాయతయావై
 సా మూర్తిరజాయతాన్నంవై తత్. ౨. త దేత¹ దభిస్సృష్టం న తత్పరా
 జత్యజఘాంస తద్వాచా జిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽద్వాచా గ్రహీతుమ్, స
 యద్దేన ద్వాచాఽగ్రహౌష్య దభివ్యాహృత్య హౌవాన్న మత్రస్యత్.
 ౩. తత్ప్రాణే నాజిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽత్ప్రాణేనగ్రహీతుం స యద్దేన
 త్ప్రాణే నాగ్రహౌష్య దభిప్రాణ్యహౌవాఽన్న మత్రస్యత్. ౪. త
 చ్చతుషాఽజిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽచ్ఛతుషా గ్రహీతుమ్, స యద్దేన
 చ్చతుషాఽగ్రహౌష్య దృష్ట్యా హౌవాన్న మత్రస్యత్. ౫. త
 చోఽగ్రీతేణాజిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽచోఽగ్రీతేణ గ్రహీతుమ్, స యద్దేన
 చోఽగ్రీతేణాగ్రహౌష్య చ్ఛ్వాత్వా హౌవాన్న మత్రస్యత్. ౬. తత్త్వి
 చాఽజిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽత్త్విచా గ్రహీతుమ్, స యద్దేనత్త్వి
 చాఽగ్రహౌష్య త్వప్రప్త్యా హౌవాన్న మత్రస్యత్. ౭. త వ్తనసా
 ఽజిఘృక్ష తన్నాశ్శోఽవ్తనసా గ్రహీతుమ్, స యద్దేన వ్తనసాగ్రహౌ
 ష్య ధ్యాత్వా హౌవాన్న మత్రస్యత్. ౮. త చ్చిక్షేనా జిఘృక్ష త
 న్నాశ్శోఽచ్చిక్షేన గ్రహీతుమ్, స యద్దేన చ్చిక్షే నాగ్రహౌష్య
 ద్విసృజ్య హౌవాన్న మత్రస్యత్. ౯. తదపానే నాజిఘృక్ష తదా
 పయ త్స ఏషోఽన్నస్య గ్రహో య ద్వాయు రన్నమాయుర్వా ఏష
 య ద్వాయుః. ౧౦. స ఈక్షత కథ స్త్విదం మ దృతే స్యా దితి స
 ఈక్షత కతరేణ ప్రపద్యా థతి, స ఈక్షత యది వాచాఽభివ్యాహృతం
 యది ప్రాణే నాభిప్రాణితం యది చతుషా దృష్టం యది శ్రోతేణ
 శ్రుతం యది త్వచాస్పృష్టం యది మనసా ధ్యాతం య ద్యపానే

నాభ్యపానితం యది శిశ్నేన విసృష్ట మథ కోఽహమితి. ౧౧. స
మేవ సీమానం విదా రైత్రయా ద్వారా ప్రాపద్యత, సై హవిద్యుతి రా
ద్వా స్త దేత న్నాన్దనం తస్య త్రయ ఆవసథాస్త్రయ స్సృష్టా
మావసథోఽయమావసథోఽయ మావసథ ఇతి. ౧౨. స జాతో
తా న్యభివ్యైక్షత్ కి మిహాన్యం వావదిష దితి, సవత మేవ పుర
బ్రహ్మ తత మమశ్య దిద మదర్శమితి. ౧౩. తస్తా దిదన్దోనా మేద
హవై నామ తమిదన్దం స స్త మిన్ద్ర చక్షతే పరోక్షేణ పరి
ప్రియా ఇవహి దేవాః పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః. ౧౪.

ఇతి వితరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే చతుర్థాఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు
ప్రథమోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

వితరేయోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

పురుషే హ వా ఆయ మాదితో గర్భో భవతి య దేత
స్త దేత త్సర్వభోగ్యైశ్చైజ్జేజ్జ¹ స్సంభృత మాత్మనో వాత్స
విభర్తి త ద్యదా ప్రియాం సింఘ త్య² ధైర జ్ఞనయతి త దస్య
మం జన్త. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

తత్ ప్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వవజ్ఞం త
తస్తా దేనాం స హినస్తి సా స్యైత మాత్మాన మత్రగతం భావయ
౧. సా భావయత్రీ భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీగర్భం విభర్తి స
గ్రవవ కుమారం జన్త నోఽగ్రే² ఽధిభావయతి స యత్కుమా
జన్తనోఽగ్రే² ఽధిభావయ త్యాత్మాన మేవ తద్భావయ త్యేషాం లో
నాం సన్తత్యా వవం సన్తతా హీమే లోకా స్తదస్య ద్వితీయం జన్త

తృతీయః ఖండః.

సోఽస్యా య మాత్తా పుణ్యేభ్యః కర్తృభ్యః ¹ప్రతినిధీయతే
ఆ థాస్యాఽయ మితర ఆత్తా కృతకృత్యో వయోగతః ప్రైతి స ణతః
ప్రయన్నేవ పునర్జాయతే తదస్య తృతీయంజన్త తదుక్త మృషిణా.

చతుర్థః ఖండః.

గర్భేను సన్న స్వేషా మవేద మహం దేవానాం జనిమానివిశ్వా,
శతం మా ²పర ఆయసీ రరక్ష స్సథ శ్చేన్తో జపసా నిరదీయ మితి,
గర్భవీవైత చ్చయానో వామదేవ ఏవ మువాచ. ౧. స ఏవం విద్వా
నస్తా చ్చరీరథేదా దూర్ధ్వ ఉత్క్రమ్యాముష్మిక్ స్వర్గే లోకే సర్వాక్
కామా నాప్త్వాఽమృత స్సమ భవ త్సమభవత్. ౨.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే ఋచ్చమాఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు
ద్వితీయోఽధ్యాయః. ఓం తత్సత్

ఐతరేయోపనిషది తృతీయాధ్యాయః.

కోఽయమాత్తేతి వయ ముపాస్త హే కతర స్స ఆత్తా యేనవా
రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేన వా గన్ధానాజిఘ్రతి యే
నవా వాచం వ్యాకరోతి యేనవా స్వాదు చాస్వాదు చ విజానాతి. ౧.
యదేత ధృదయం మన శ్చైతత్ సజ్జాన మాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం
మేథా దృష్టి ధృతి ర్తతి ర్తనీషా జాతి స్సన్నితి స్సజ్కల్పః క్రతు రసుః
కామోవశఇతి సర్వాణ్యేవై తాని ప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి. ౨. స
ఏష బ్రహ్మవేద ఇద్ధ్రో ఏష ప్రజాపతి రేతే సర్వే దేవా ఇమానిచ పశ్చి
మహాభూతాని పృథివీ వాయు రాకాశ ఆహోబ్యోతీం ఓ త్యేతానీ మాని
చ తుద్ర మిశ్రాణీవ బీజా నీతరాణి చేతరాణి చాద్దాజాని చ జరాయుజానిచ
స్వేదజానిచోద్భి జ్జాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కిశ్చేదం

ప్రాణి జన్మమం చ పతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం
జ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ.
ఏతే¹ నైవ ప్రజ్ఞానాత్ నాఽస్త్వా ల్లోకా దుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే
సర్వా² కామా నాప్త్వాఽమృత స్సమభవ త్సమభవ దిత్యోమ్. ౪.

వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః హరిః ఓమ్.

ఇతి వితరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠాధ్యాయే ఉపనిషత్సు
తృతీయోఽధ్యాయః ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి వితరేయోపనిషత్సూక్తాః.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౯. సామవేదీయ ఛాందోగ్యోపనిషత్.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

హరిః ఓమ్. ఆప్యాయస్తు మమాంగాని వాక్పాత్రిశ్చతుశ్శో
మథోబలమిద్వియాణి చ సర్వాణిసర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మామా బ్ర
నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్తస్వనిరాకర
మే అస్తుతదాత్మని రతేయ ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయిసస్తుతే మయిస
ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఓ మి త్యేత దక్షర ముద్గీథ ముపాసీత, ఓ మి
ద్దాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. ఏహం భూతానాం పృథివీ రసః
వ్యాఆపో రస అపా మోషధయో రస ఓషధీనాం పురుషో రసః పురుష
వా గ్రసోవాచ ఋ గ్రస ఋచ స్సామ రస స్సామ్న ఉద్గీథో రసః.

స ఏష రసానాగ్ రసతమః పరమః పరాధ్యోష్టమో య¹ ఉద్గీఢః. 3. కథమా కతమర్కతమ త్కతమత్సామ కతమః కతమ ఉద్గీఢ ఇతి విమృష్టం భవతి. ౪. వా గేవ రాగ్ని సా మో మిత్యేత దక్షర ముద్గీఢ స్తద్వా ఏతన్నిభునం య ద్వాక్ష్ ప్రాణ శ్చర్కృ సామ చ. ౫. తదేత నిభున మో మిత్యేతస్మిన్నక్షరే సగ్ సృజ్యతే, యదావై మిభునో సమాగచ్ఛత ఆపయతో వై తా వన్యోన్యస్య కామమ్. ౬. ఆపయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్యా నక్షర ముద్గీఢ ముపాస్తే. ౭. తద్వాం ఏతదనుజ్ఞాక్షరం యద్ధికించానుజానా త్యో మిత్యేవ తదాహ ఏషావేవ సమృద్ధి ర్యదనుజ్ఞా సమర్థయితా హవై కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్యా నక్షర ముద్గీఢ ముపాస్తే. ౮. తే నేయం త్రయీ విద్యా వర్తతే ఓ మి త్యాశ్రవయ త్యోమితి శగ్ సత్యో మి త్యుద్గాయత్యేతస్యై వాక్షరస్యాపచిత్యై మహిమ్నా రసేన. ౯. తే నోభా కురుతో య శ్చైత దేవం వేద యశ్చ న వేద నానాతు విద్యా చావిద్యాచ యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధయోపనిషదా తదేవ వీర్యవత్తరం భవతీతి ఖ లేవైత స్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానం భవతి. ౧౦.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాసురా హ వై యత్ర సంయేతిర ఉభయే ప్రాజాపత్యాస్త్య దేవా ఉద్గీఢ మాజహ్ను రనేనై నా నభిభవిష్యామ ఇతి. ౧. తేహ నాసిక్యం ప్రాణముద్గీఢ ముపాసాశ్చక్రిరే తగ్ హా సురాః పాప్తనా వివిధుః, తస్మాత్తేనోభయం జిఘ్రతి సురభి చ దర్శన్తి చ పాప్తనా హ్యేష విధిః. ౨. ఆథ హ వాచ ముద్గీఢ ముపాసాశ్చక్రిరే తగ్ హా సురాః పాప్తనా వివిధుః తస్మాత్తయో భయం వదతి సత్యం చాన్యతంచ పాప్తనా హ్యేషా విధిః. 3. ఆథహ చక్షు రుద్గీఢ ముపాసాశ్చక్రిరే

తద్ధాసురాః పాప్తనా వివిధు స్తస్మా త్రేనోభయం షశ్యతి దర్శనీయ
 చాదర్శనీయంచ పాప్తనా హ్యేత ద్విధమ్. ౪. అథహ శ్రోత్ర ముద్గీ
 ముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్తనా వివిధు స్తస్మా త్రేనోభయ
 శ్శణోతి శ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచ పాప్తనా హ్యేత ద్విధమ్. ౫. అథః
 మన ఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్తనా వివిధు స్తస్మా
 నోభయమ్, సజ్కల్పయతే సజ్కల్పనీయం చాసజ్కల్పనీయం చ
 ప్తనా హ్యేత ద్విధమ్. ౬. అథ హ య ఏవాయం ముఖ్యః స్థాన ప్రః
 ద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తగ్హాసురా ఋత్వా విధధ్వంసు ర్యథాఽశ్చ
 మాఖణ మృత్వా విధ్వగ్నే తైనమ్. ౭. యథాఽశ్వాన మాఖణః
 త్వా విధ్వగ్ సతవగ్ హైవ సవిధ్వగ్ సతే య ఏవం విది పాపం కా
 యతే యశ్చైవ మభిదా సతి సవహోఽశ్వాఖణః. ౮. నైవైతే నసు
 నదుర్ధని విజానాత్యుపహతపాప్తా హేష తేన యదశ్నాతి యత్పి
 తేనేతరా న్మూణా నవ త్యేత ము ఏవాస్తతో ఽవిత్వోత్కాః
 వ్యాదదా త్యేవాస్తత ఇతి. ౯. తగ్హాజ్గీరాఉద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రి
 ము ఏవాజ్గీరసం మన్యతే, అజ్ఞానాం యద్రుషః. ౧౦. తేన తగ్హా
 హస్పతి రుద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రివత ము ఏవ బృహస్పతిం మన్యంతే వ
 బృహతీ తస్యా ఏవ పతిః. ౧౧. తేన తగ్హా యాస్య ఉద్గీథ ముపా
 ఞ్చక్రి వత ము ఏవాయాస్యం మనస్త ఆస్యా ద్య దయతే
 తేన తగ్హా బహో దాలోఽభ్య విదాఞ్చకార, సహనై మిషీయాణా మ
 తా బభూవ సహస్త్వేభ్యః కామా నాగాయతి. ౧౩. ఆగాతా హ
 కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపాస్త
 థ్యాత్తమ్. ౧౪.

తృతీయః ఖండః.

అథాధిదైవతం య ఏ వాసౌ తపతి త ముద్గీథ ముపాసితో
 న్వా ఏవ ప్రజాభ్య ఉద్దాయతి ఉద్యగ్ స్తమోభయమపహ స్త్యసః

1 చక్రేవీవాజ్గీర. 2 మన్యతే.

హ వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద. ౧. సమాన ఉ ఏవాయం
 చాసా చోష్టోఽయ ముష్టోఽసా స్వర ఇతిమ మాచక్షతే స్వర ఇతి ప్ర
 త్యాస్వర ఇత్య ముం తస్మా ద్వా ఏత మిమ మముం చోద్గీభ ముపాసీత.
 ౨. అథ ఖలు వ్యాన మేవోద్గీభ ముపాసీత యద్యై ప్రాణి సప్రాణో
 యదపా నితి సోఽపానః అథయః ప్రాణాపానయోస్సస్థిః స వ్యానో
 యో వ్యాన స్సా వాక్, తస్మాద ప్రాణన్ననపాన న్యాచమభివ్యాహ
 రతి. ౩. యా వా క్ష ర్క్త స్మాద ప్రాణ స్ననపాన నృచమభివ్యాహరతి
 యర్క్త త్సామ తస్మా ద ప్రాణ స్ననపాన న్సామ గాయతి యత్సామ
 స ఉద్గీభ ప్రస్మాద ప్రాణ స్ననపాన న్నుద్గాయతి. ౪. అతో యా న్యన్యాని
 వీర్యవన్తి కర్తాణి యథాఽగ్నే ర్మన్థన మాజే స్వరణం దృఢస్య ధనుష
 ఆయమన మప్రాణన్ననపానగ్ స్తాని కరోత్యేతస్య హేతో ర్వాన్యన మే
 వోద్గీభ ముపాసీత. ౫¹ అథ ఖలూద్గీభాక్షరాణ్యుపాసీ తోద్గీభ ఇతి
 ప్రాణవోత్ప్రాణేనహ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీ ర్వాచోహ గిర ఇత్యాచక్ష
 తేఽన్నంథమ న్నే హేదగ్నిస్వగ్గోస్థితమ్. ౬. ద్యౌరేవో దస్తరిక్షం గీః
 పృథివీభ మాదిత్యవ వోద్వాయుర్గీ రగ్నిస్థగ్ సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో
 గీఋగ్వేద స్థం దుగ్ధేస్తై వాగ్దోహం యోవాచోదోహః ఆన్నవా నన్నా
 దో భవతి య ఏతా న్యేచం విద్వా నుద్గీభాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీభ ఇతి.
 ౭. అథ ఖల్వాశీ స్సమృద్ధి రుపసరణానీ త్యుపాసీత యేష సామ్నా
 స్తోష్య న్స్యోత్తత్సా మోపథావేత్. ౮. యస్యా మృచి తా మృచం
 యద్వారేయం తమృషిం యాం దేవతా మభిష్టోష్య న్స్యోత్తాం దేవతా
 ముపథావేత్. ౯. యేన చ్ఛన్దసా స్తోష్య న్స్యోత్తచ్ఛన్ద ఉపథా వేద్యేన
 స్తోమేన స్తోష్యమాణ న్స్యోత్తగ్ స్తోమ ముపథావేత్. ౧౦. యాం దిశ
 మభిష్టోష్య న్స్యోత్తాం దిశ ముపథావేత్. ౧౧. ఆత్మాన మస్తత ఉప
 నృత్యస్తు వీతకామం ధ్యాయ న్న ప్రమత్తోఽభ్యాశో హ య దస్తై
 స కామ స్సమృద్ధ్యేత యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామ స్తువీతేతి.

1 ఖలూద్గీభా.

చతుర్థః ఖండః.

ఓమి త్యేతదక్షర ముద్గీథ ముపాసీతామితి హ్యుద్గాః
 తస్మాప్రవ్యాఖ్యానమ్. ౧. దేవా వై మృత్యో ర్భిభ్యతస్త్రయ
 విద్యాం ప్రావిశగ్న్తే ఛన్దోభి రచ్ఛాదయన్త్య దేభి రచ్ఛాదయన్
 చ్చన్దసాం ఛన్దస్త్రమ్. ౨. తా ను తత్ర మృత్యు ర్భథా మః
 ముదకే పరిపశ్యే దేవం పర్యచశ్య దృచి సామ్ని యజుషి తేసు
 త్వోధ్వా ఋచ సామ్నో యజుష స్స్వర మేవ ప్రావిశన్. ౩. య
 వాఋచ మాహ్ని త్వోమిత్యేవాతి స్వరత్యేవగ్సామైవం యజురేష
 రో య దేత దక్షర మేత దమృత మభయం త త్ప్రవిశ్య దేవా ఆ
 తా అభయా ఆభవన్. ౪. స య ఏత దేవం విద్వానక్షరం ప్ర
 త్యేత దేవాక్షరగ్స్వర మమృత మభయం ప్రవిశతి తత్ప్రవిశ్య
 దమృతా దేవా స్త దమృతో భవతి. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ ఖలు య ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇత్యసౌ
 ఆచిత్య ఉద్గీథ ఏవ ప్రణవ ఓమితి హ్యేష స్వరన్నేతి. ౧ ఏత మువవా
 మభ్యగాసిషం తస్తాన్తమ త్వ మేకోఽసీతి హ కాపీతకిః పుత్ర ము
 చ, రశ్మీగ్న్స్త్యం పర్యా వర్తయా ద్భహవో వైతే భవిష్య
 త్యధిదైవతమ్. ౨. ఆథాథ్యాత్తం య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణస్తమః
 ముపాసీ తామితి హ్యేష స్వర న్నేతి. ౩. ఏత ము ఏవాహామభ్యగా
 సిషం తస్తాన్తమ త్వమేకోఽసీతి హ కాపీతకిః పుత్ర మువాచ ప్రాణగ్న్స్త
 భూమాన మభిగాయతా ద్భహవో మే భవిష్యంతీతి. ౪. అథ ఖలు
 ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇతి హోతృషదనాద్ధై
 దురుద్గీథ మనుసమాహృ తీత్యనుసమాహరతీతి. ౫.

---

1 మభ్యా. 2 మభ్యా. 3 వైమే.

షష్ఠః ఖండః.

ఇయమేవ స్తస్మి స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్
సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ఇయమేవ సాఽస్మి రమస్త
త్సామ. ౧. అస్తరిక్ష మేవగ్ధాయు స్సామ తదేత దేతస్యా మృ
చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతేఽస్తరిక్ష మేవ సా
వాయు రమస్తత్సామ. ౨. ద్యౌ రేవగ్ధాదిత్య స్సామ తదేత దేతస్యా
మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ద్యౌ రే
వ సాఽదిత్యోఽమస్తత్సామ. ౩. నక్షత్రాణ్యేవ ర్కచంద్రమా స్సామ
త దేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ
గీయతే నక్షత్రాణ్యేవ సా చంద్రమా అమస్తత్సామ. ౪. అథ య దేత
దాదిత్యస్య శుక్లం భానై నవగ్ధ య స్మీలం పరః కృష్ణం త త్సామ తదే
తదేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయ
తే. ౫. అథ య దే వైతదాదిత్యస్య శుక్లం భానై న సాఽథ యస్మీలం
పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామాథ య ఏషోఽస్తరాదిత్యే హిరణ్మయః
పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్శత్ర ర్హిరణ్యకేత ఆప్రణభా త్వర్వ ఏవ సు
వర్ణః. ౬. తస్య యథా కప్యాసం పుద్గారీక మేవ మక్షిణీ తస్యోఽతినామస
ఏష సర్వేభ్యః పాప్తభ్య ఉదిత ఉదేతిహ వై సర్వేభ్యః పాప్తభ్యో య
ఏవం వేద. ౭. తస్యర్క సామ చ గెష్టా తస్మా దుద్గీఢ స్తస్మా త్వేవో
ద్ధాతై తస్య హిగాతాస ఏష యేచాముష్టా త్పరాభ్యో లోకాస్తేహం
చేష్టే దేవకామానాం చే త్యధిదైవతమ్. ౮.

సప్తమః ఖండః.

అథాథ్యాత్తం వాగేవ రాగ్ని స్సామ తదేతదేతస్యా
మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే వాగేవ
సా స్రాణోఽమస్తత్సామ. ౧. చతురేవగ్ధాత్తా సామ తదేత దే
తస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తసాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే చతు

రేవ సాత్తామస్త త్సామ. ౨. శ్రోత్రమేవర్జ్జనః సామ తదేత
 స్యా మృచ్య ధ్యాయాథగ్ సామ తస్తా దృచ్య ధ్యాయాథగ్ సామ గీ
 శ్రోత్రమేవ సామ నోమస్త త్సామ. ౩. అథ యదేత దక్ష్య శు
 భానైనై ర్గథ య న్నీలం పః కృష్ణం త త్సామ త దేత దేతస్యా
 చ్యధ్యాయాథగ్ సామ తస్తా దృచ్యధ్యాయాథగ్ సామ గీయతే అథ
 వైత దక్ష్యః శుక్లం భానైనై సాధ య న్నీలం పః కృష్ణం త ద
 త్సామ. ౪. అథయవహోఽస్త్రక్షిణి పురహో దృశ్యతే సైవ ర్క
 మ తదుక్తం తద్యజు స్త ద్బ్రహ్మ త వ్యైతస్య తదేవ రూపం య
 వ్య రూపం యా వ మువ్య గేష్టా తా గేష్టా యన్నామ తన్నామ.
 స ఏష యే చైతస్తా దర్వాభో లోకా స్తేషాం చేష్టేమనుష్యకా
 నాం చేతితద్య ఇమే వీణాయాం గాయన్త్యేతం తే గాయన్తి తస్తా
 న స న యః. ౫. అథ య ఏత దేవం విద్వా న్సామ గాయత్సు
 స గాయతి సోమ నైవ స ఏష యే చాముష్టా త్పరాభో లో
 స్తాగ్ శ్చాపాత్సీతి దేవ కామాగ్ శ్చ. ౬. అథానైవ యే చై
 దర్వాభో లోకా స్తాగ్ శ్చాపాత్సీతి మనుష్యకామాగ్ శ్చ తస్తా
 హైవం వి దుద్ధాతా బ్రూయాత్. ౭. కం తే కామ మాగాయ
 త్యేషామ్యేష కామా గాన స్యేష్టే య ఏత దేవం విద్వా న్సామ
 యతి సామ గాయతి. ౯.

అష్టమః ఖండః.

త్రయో హోద్ధీధే కుశలా బభూవు శ్శిలక శ్శాలావత్య
 తాయనో దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైబలి రితి తే హోమ రు
 వై కుశలా స్తో హస్తోద్ధీధే కథాం వదామ ఇతి. ౧. తథేతి హ
 పవివిశుః సహస్రవాహణో జైబలి రువాచ భగవన్తా వగ్రే వద
 బ్రహ్మణయో ర్వదతోఽర్వాచగ్ శ్రోష్యామితి. ౨. సహ శిలక

1 కామాస్తాగ్ శ్చ. 2 య ఏషం విద్వా.

లావత్య శైష్వీతాయనం దాల్భ్య మువాచ హస్త త్వా పృచ్ఛానీతి
 పృచ్ఛేతి హోవాచ. ౩. కా సామ్నా గతి రితి స్వర ఇతి హోవా
 చ స్వరస్య కా గతిరితి ప్రాణ ఇతి హోవాచ ప్రాణస్య కా గతి రిత్య
 న్న మితిహోవాచాన్నస్య కా గతి రిత్యాప ఇతిహోవాచ. ౪. ఆ
 పాం కాగతి రి త్యసౌ లోక ఇతి హోవాచ ఆముష్య లోకస్య కాగ
 తిరితి న స్వర్గం లోక మతి నయే దితి హోవాచ స్వర్గం వయం లోకగ్
 సామాభి సంస్థాపయామ స్వర్గ సగ్స్తావగ్హి సామేతి. ౫. తగ్ హ
 శిలక శ్శాలావత్య శైష్వీతాయనం. దాల్భ్యమువాచాప్రతిష్ఠితం వైకిల
 తే దాల్భ్య సామ య స్త్యేతర్ని బ్రూయాన్మూర్ధాతే విపతివ్యతీతి
 మూర్ధాతే విపతే దితి. ౬. హస్తాహ మేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విధీతి
 హోవా చాముష్య లోకస్య కా గతి రిత్యయం లోక ఇతి హోవా
 చాస్య లోకస్య కాగతి రితి సప్రతిష్ఠాం లోక మతినయేదితి హోవా
 చ ప్రతిష్ఠాం ¹వయం లోక సామాభిసగ్ స్థాపయామః ప్రతిష్ఠా సగ్స్తా
 వగ్హి సామేతి. ౭. తగ్ హ ప్రవాహణో జైబలిరువా చాస్తవ ద్వై
 కిలతేవాలావత్య సామ య స్త్యేతర్ని బ్రూయాన్మూర్ధాతే విపతివ్యతీతి
 మూర్ధాతే విపతే దితి హస్తాహమేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విధీతి హో
 వాచ. ౮.

నవమః ఖండః.

ఆస్య లోకస్య కా గతి రి త్యాకాశ ఇతిహోవాచ సర్వాణి
 హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ సముత్పద్యంత ఆకాశం ప్ర
 త్యస్తం య న్త్యాకాశో హ్యేవైభ్యో జ్యాయా నాకాశః పరాయ
 ణం. ౧. స ఏష పరోవరీయా సుదీర్ఘ స్సవహానస్తః పరోవరీయోహాస్య
 భవతీ పరోవరీయ సోహ లోకా జ్జయతి య ఏతదేవం విద్వాన్ప
 రోవరీయాగ్ సముదీర్ఘ ముపాస్తే. ౨. తగ్ హైత మతిధన్వా శౌనక
 ఉదర శాణ్డిల్యామోక్షోవాచ, యావ త్తవనం ప్రజాయా ముదీర్ఘం

వేదివ్యస్తే పరోవరీయో హైభ్యస్తావదస్మిన్లోకే జీవనం
వ్యతి. ౩. తథాఽముష్టిన్లోకే లోక ఇతి స య ఏత మేవం విద్వా
స్తాస్తే పరోవరీయ ఏవ హ స్యాస్మిన్ లోకే జీవనం భవతి తథాఽ
ష్టిన్ లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి. ౪.

దశమః ఖండః.

మటచీహలేషు కురుష్యాటిక్యా సహ జాయయోషస్త్రిహ
క్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస. ౧. స హేభ్యం కుల్తాప
ఖాదస్తం బిభిక్షే తగ్ హోవాచ, నేతోఽన్యే విద్యస్తే యచ్చ దే
ఇమ ఉపనిహితా ఇతి. ౨. ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తా
ప్రదదౌ హస్తానుపాన మిత్యుచ్చిష్టం వై మే కీతగ్ స్యాదితి
వాచ. ౩. స్విదేతే ప్యుచ్చిష్ట ఇతి నవా ఆజీవివ్య మిమా నఖ
న్నితిహోవాచ కామోయ ఉదపాన మితి. ౪. సహ ఖాదిత్వా
శేషా జ్ఞాయాయా ఆజహర సాగ్ర ఏవ సుభిక్షౌ బభూవ తాస్పృ
హ్య నిదధౌ. ౫. సహస్రాతః సజ్జహన ఉవాచ యద్భ తాస్సస్య ల
హి లభేమహి ధన మాత్రాగ్ రాజాసౌ యత్యతే సమా స్మ
రాద్విజైత్య ర్వృణీతేతి. ౬. తం జాయోవాచ హస్త ఏత ఇమ
కుల్తాప ఇతి తాన్ ఖాదిత్వా ఽముం యజ్ఞం వితత మేయా
౭. త త్రోద్ధాతూ నాస్తావే స్తోవ్యమాణా నుహోపవివేశ సహ ప్రస్తో
మువాచ. ౮. ప్రస్తోతర్యాదేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం
దవిద్వా స్పృస్తోవ్యసి మూర్ధా తే విపతివ్యతీతి. ౯. ఏవ మే వో
తార మువాచోద్ధాత ర్యాదేవతోద్గీభ మన్వాయత్తా తాం చే
ద్వా నుద్ధాస్యసి మూర్ధా తే విపతివ్యతీతి. ౧౦. ఏవ మేన ప్ర
స్తార మువాచ ప్రతిహర్త ర్యా దేవతా ప్రతిహర మన్వాయత్తా
చే దవిద్వా ప్రతిహరివ్యసి మూర్ధా తే విపతివ్యతీతి తేహ స
రతా స్తూష్ణీ మాసాఞ్చక్రీరే. ౧౧.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవన్తం వా ఆహం వివిది
హోవే త్యుపస్తి రస్తి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ. ౧. స హోవాచ
భగవన్తం వా ఆహ మేభి స్సర్వై రాత్రివిజ్యైః పర్వైషిషం భగవ
తోవా ఆహ మవి త్త్యాచార్యా నవృషి. ౨. భగవాన్ స్త్యేవ మే సర్వై
రాత్రివిజ్యైః రితి తథే త్యథ తర్హ్యేత ఏవసమతిస్పష్టాః స్తుతాం
యావత్తేభ్యో ధనం దద్యాన్తావన్తమ దద్యా ఇతి తథేతిహ యజమా
న ఉవాచ. ౩. అథ హైనం ప్రస్తోతోఽపససాద ప్రస్తోతర్యాదేవతా ప్రస్తా
వ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాక్ ప్రస్తోవ్యసి మూర్ధా తే విపతి
వ్యతీతి మా భగవా నవోచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౪. ప్రాణఇతి
హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ప్రాణమేవాభిసంశన్తి
ప్రాణ మభ్యుజ్జహతే సైషా దేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చే ద
విద్వాక్ ప్రస్తోవ్య మూర్ధా తే వ్యపతివ్య త్తథోక్తస్య మయేతి. ౫. అథ
హైన ముద్గాతోఽపససాదోద్గాతర్యాదేవతోద్గీథ మన్వాయత్తా తాం
చే దవిద్వా నుద్గాస్యసి మూర్ధాతే విపతివ్యతీతి మా భగవా నవోచ
త్కతమా సా దేవతేతి. ౬. ఆదిత్య ఇతి హోవాచ సర్వాణి హవా
ఇమాని భూతాని ఆదిత్య ముచై స్సన్తం గాయన్తి సైషా దేవతో
ద్గీథ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా నుద గాస్యో మూర్ధా తే వ్యపతి
వ్యత్తథోక్తస్య మయేతి. ౭. అథ హైనం ప్రతిహ రోఽపససాద ప్రతిహర్త
ర్యాదేవతా ప్రతిహర మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా స్పృతిహరివ్య
సి మూర్ధా తే విపతివ్యతీతి మా భగవా నవోచ త్కతమా సా దేవ
తేతి. ౮. అన్నమితి హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాస్య
న్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవన్తి సైషాదేవతా ప్రతిహర మన్వాయ
త్తా తాం చే దవిద్వా స్పృత్యహరిష్యో మూర్ధాతే వ్యపతివ్య త్తథోక్త
స్య మయేతి తథోక్తస్య మయేతి. ౯.

ద్వాదశః ఖండః

అథాత శ్చౌన ఉన్దీభ స్తథబకో దాలోభ్యి గ్లావో వా మైత్రే
యః స్వాధ్యాయ ముద్వవాజ. ౧. తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ
త మన్యే శ్వాన ఉపసమేత్యోచు రన్నం నో భగవా నాగాయ త్వ
శనాయా మవా ఇతి. ౨. తా న్తోవా చే హౌవ మా ప్రాత రుపసమీ
యతేతి తథబకో దాలోభ్యి గ్లావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాశ్చ
కార. ౩. తేహ యథై వేదం బహిష్పునమానేన స్తోమ్యమాణాః సగ్గర
భా స్సృపస్తీ త్యేన మా సస్పృశు స్తేహ సముపవిశ్య హితశ్చక్రుః. ౪.
ఓమదా ౩మోం౩పిబా౩మోం౩ దేవోవరుణః ప్రజాపతిః సవితా౩ఽన్న
మిహౌహరద౨ఽన్నపతే౨ఽన్నమి హహరా౨ఽఽహరో౩మితి. ౫.

త్రయోదశః ఖండః.

అయం వా వ లోకో హ ఉకారో వాయు ర్హా ఇకార శ్చంద్ర
మా అథ కారః ఆత్మే హకారోఽగ్ని రీకారః. ౧. ఆదిత్య ఉకారః
నిహవ ఏకారో విశ్వేదేవా ఔ హో ఇ కారః ప్రజాపతి ర్హిజ్కా
రః ప్రాణ స్వరోఽన్నం యా వా, గ్విరాట్. ౨. అనిరుక్త స్త్రయో
దశ స్తోభః సశ్చరో హుజ్కారః. ౩. దుగ్ధేఽసై వా గ్దోహంయో
వాచో దోహోఽన్నవాసన్నాదో భవతి య ఏతా మేషగ్ సామ్నా
ముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి. ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాతక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాతకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ సాధు య త్ఫల
సాధుతత్సామేత్యాచక్షతే య దసాధు తదసామేతి. ౧. త దు తాప్యా
హః సామ్నైవ ముపాగాదితి సాధు నైన ముపాగాది త్యేవ తదాహు

రసామైన ముసాగా దిత్యసాధు నైన ముసాగా దిత్యేర తదాహుః.

౨. అథోతా చ్యావలుః సామ నోబలేతి య త్సాధు భవతి సాధుబ
లేత్యేవ తదాహు రసామనోబలేతి య సాధు భవత్యసాధు బలేత్యేవ
తదాహుః. ౩. సయ ఏత దేవం విద్వాన్సాధు సా మేత్యుపాస్తేభ్యాశో
హ యదేనగ్ సాధవో ధర్తా ఆచ గచ్ఛేయు రుపచనమేయుః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

లోకేషు పశ్చ విధగ్ సామోపాసీత పృథివీ హిజ్ఞాన ఆగ్నిః
ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష ముద్గీధ ఆదిత్యః ప్రతిహరో ద్యా ర్నిధన మిత్త్యా
ధేన్వమ. ౧. అథావృత్తేషు ద్యాన్విజ్ఞాన ఆదిత్యః ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష
ముద్గీధోఽగ్నిః ప్రతిహరః పృథివీనిధనమ్. ౨. కల్పన్తేహస్తే లోకాడ్యర్థాన్
శ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం విద్వాన్లోకేషు పశ్చవిధం సామోపాస్తే. ౩.

తృతీయః ఖండః.

వృష్టౌ పశ్చవిధగ్ సామోపాసీత పురోవాతో హిజ్ఞానో మే
ఘోజాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీధో విద్యోతతే స్తవయతి సప్రతి
హరః ఉద్గ్రహాతి తన్నిధనమ్. ౧. వర్షతి హస్తే వర్షయతి హ య
ఏతదేవం విద్వాన్వృష్టౌ పశ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సర్వా స్వపున పశ్చవిధగ్ సామోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవ
తే స హిజ్ఞానో య ద్వర్షతి సప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యస్సృష్టస్తే సఉద్గీ
ధో యాః ప్రతీచ్య స్సప్రతిహర స్సముద్రో నిధనమ్. ౧. స హపున ప్రై
త్యపునమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వాన్సర్వాస్వపున పశ్చవిధగ్
సామోపాస్తే. ౨.

పంచమః ఖండః.

ఋతుషు పశ్చవిధగ్ సామోపాసీత వసంతో హిజ్ఞానో గ్రీష్మః
ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీధ శ్వరత్పరిహరో హేమంతో నిధనమ్. ౧. కల్పన్తే

హస్తా ఋతవ ఋతుమా నృవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుష
పశ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

పశుః ఖండః.

పశుషు పశ్చవిధగ్ సామోపాసీతాజాహిజ్కారోఽవయః
ప్రస్తావో గావ ఉద్గీఢోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమ్. ౧. భవన్తి
హాస్య పశవః పశుమా నృవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుషు పశ్చవిధగ్
సామోపాస్తే. ౨.

సప్తమః ఖండః.

స్రాణేషు పశ్చవిధగ్ పరోవరీయ స్సామోపాసీత స్రాణోహి
జ్కారో వా కృష్టావ శ్చక్షు దుద్గీఢ శ్శ్రోత్రం ప్రతిహారో మనోనిధనం
పరోవరీయాగ్ సీ వైతాని. ౧. పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయ
సోహ లోకా జ్ఞాయతి య ఏత దేవం విద్వా స్సాణేషు పశ్చవిధం పరో
వరీయ స్సామోపాస్త ఇతి తు పశ్చవిధస్య. ౨.

అష్టమః ఖండః.

అథ సప్తవిధస్య వాచి సప్తవిధగ్ సామోపాసీత యత్కించ
వాచో హమితి స హిజ్కారో యత్ప్రేతి సప్రస్తావో యదేతి సఅదిః.
౧. య దుదితి స ఉద్గీఢో యత్ప్రేతి సప్రతిహారో య దువేతి సఉవ
ర్రవో య స్మీతి తన్నిధనమ్. ౨. దుగ్ధేఽస్తై వా గ్ధోహం యో వాచో
దోహోఽన్నవా నన్నాదో భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్వాచి సప్త
విధగ్ సామోపాస్తే. ౩.

నవమః ఖండః.

అథ ఖల్వము మాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాసీత సర్వదా
సమస్తేన సామ మాం ప్రతి మాం ప్రతీతి సర్వేణ సమస్తేన సామ. ౧.
తస్మిన్నిమాని సర్వాణి భూతాన్యన్వాయంతా నీతి విద్యా తస్య
యత్పురోదయా త్స హిజ్కార స్తవస్య పశవోఽన్వాయంతా స్తస్మా
త్తే హిదుర్వన్తి హిజ్కారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౨. అథ య

త్పృథమోదితే స ప్రస్తావ స్తదస్య మనుష్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే
ప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్సాకామాః ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః.
౩. అథ య త్సజ్జవవేళాయాగ్ స ఆది స్తదస్య వయాగ్ స్యన్వాయత్తాని
తస్మా త్తా న్యస్తరిక్షేనారమ్భణాన్యదాయాత్తానం పరిపతన్త్యాది
భాజినీ హ్యేతస్య సామ్నః. ౪. అథ య త్సమ్ప్రతి మధ్యన్దినే స ఉద్గీథ
స్తదస్య దేవా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే సత్తమాః ప్రాణాపత్యోనా
ముద్గీథభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౫. అథ య దూర్ధ్వం మధ్యన్దినా
త్ప్రీ గపరాళ్లాత్సప్రతిహార స్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే
ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౬. అథ
యదూర్ధ్వ మపరాళ్లా త్ప్రీగస్తమయా త్స ఉపద్రవ స్తదస్యారణ్య
అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే పురుషం దృష్త్వా కక్షగ్ శ్వభ్రమిత్కుపద్రవ
స్త్వపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౭. అథ య త్పృథమా స్తమితే
తన్నిధనం తదస్య పితరోన్వాయత్తా స్తస్మా త్తాన్నిదధతి నిధన భాజినో
హ్యేతస్య సామ్న ఏవం ఖల్వముమాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే. ౮.

దశమః ఖండః.

అథ ఖల్వాత్ససమ్ప్రతి మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాసీత
హిజ్జార ఇతి త్యక్తురం ప్రస్తావ ఇతి త్యక్తురం తత్సమమ్. ౧. ఆది
రితి ద్విత్తురం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమమ్.
౨. ఉద్గీథ ఇతి త్యక్తుర ముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభి స్త్రిభి
స్సమం భవ త్యక్షర మతిశిష్యతే త్యక్తురం తత్సమమ్. ౩. నిధన మితి
త్యక్తురం తత్సమమేవ భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ శతి రక్ష
రాణి. ౪. ఏకవిగ్ శ త్యాదిత్య మాహ్నీ త్యేకవిగ్ శో వా ఇతోన్సావా
దిత్యో ద్వావిగ్ శేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకమ్. ౫.
ఆహ్నీ తీ హాదిత్యస్య జయం పరో హా న్యాదిత్యజయో జ్ఞయో భవతి
య ఏత దేవం విద్వా నాత్ససమ్ప్రతి మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామో
పాస్తే సామోపాస్తే. ౬.

ఏకాదశః ఖండః.

మనో హిజ్ఞారో వా క్షప్తావ శ్చక్షు రుక్తిథ శ్శ్రీత్రం ప్రతి
హః ప్రాణో నిధన మేత ద్ధాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ
మేత ద్ధాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీభవతి సర్వ మాయురేతి
బోధ్యోజ్జీవతి మహా స్మృజయా పశుభిర్భవతి మహా స్కీర్త్యా మహా మనా
సాన్య తద్వృతమ్. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అభిమర్శతి స హిజ్ఞారో ధూమో జాయతే సప్రస్తావో జ్వలతి
సఉద్గీహోఽజ్గారా భవన్తి సప్రతిహర ఉపశామ్యతి తన్నిధనగోసగ్
శామ్యతి తన్నిధన మేత ద్రథస్తర మగ్నో ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత
ద్రథస్తర మగ్నో ప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చస్వీన్నాదో భవతి సర్వ
మాయురేతి బోధ్యోజ్జీవతి మహా స్మృజయా పశుభిర్భవతి మహా స్కీర్త్యా
న ప్రత్య జ్జగ్ని మాచామే న్న నిష్ఠీవే తద్వృతమ్ ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

ఉపమస్త్రయతే స హింకారో జ్ఞపయతే స ప్రస్తావ స్త్రియా
సహ శేతే స ఉద్గీథః ప్రతిస్త్రీ సహ శేతే సప్రతిహరః కాలం గచ్ఛతి తన్ని
ధనం సారం గచ్ఛతి తన్నిధన మేత ద్వామదేవ్యం విభునే ప్రోతమ్. ౧.
స య ఏవ మేత ద్వామదేవ్యం విభునే ప్రోతం వేద విభునీభవతి విభునా
న్విభునా త్ప్రేజాయతే సర్వ మాయురేతి బోధ్యోజ్జీవతి మహా స్మృజయా
పశుభిర్భవతి మహా స్కీర్త్యా న కాశ్చన పరిహరే తద్వృతమ్. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఉద్యన్తింకార ఉదితః ప్రస్తావో మధ్యన్దిన ఉద్గీహోఽపరాహ్ణః
ప్రతిహరోఽస్తం యన్నిధన మేత ద్భృహతాదిత్యే ప్రోతమ్. ౧. స య
ఏవ మేతద్భృహతాదిత్యే ప్రోతం వేద తేజస్వీన్నాదో భవతి సర్వ
మాయురేతి బోధ్యోజ్జీవతి మహా స్మృజయా పశుభిర్భవతి మహాస్కీర్త్యా
తపస్తం న నిష్ఠే తద్వృతమ్. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అథ్రాణి సమ్ప్లువంతే స హింకారో మేఘాః జాయతే స ప్రస్తావో
వర్షతి స ఉద్గీఘో విద్యోతతే స్తవయతి స ప్రతిహర ఉద్గ్రాహ్యతీ తన్నిధన
మేతద్వైరూపం పజ్జన్యే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వై రూపం
పజ్జన్యే ప్రోతం వేద విరూపాగ్ శ్చ సురూపాగ్ శ్చ పశూ నవరున్ధే సర్వ
మాయురేతి జ్యోగీజ్జవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా నీకర్త్య
వర్షంతం న నిన్దే తద్వ్రోతమ్. ౨.

షోడశః ఖండః.

పసంతో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీఘ శ్చర త్వరితి
హారో హేమంతో నిధన మేత ద్వై రాజ మృతుషు ప్రోతమ్. ౧. స య
ఏవ మేత ద్వై రాజ మృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభి
ర్భృహ్వవర్చసేన సర్వ మాయురేతి జ్యోగీజ్జవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భ
వతి మహా నీకర్త్య ¹రూన్మ నిన్దే తద్వ్రోతమ్. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

పృథివీ హి జ్ఞారో² న్తరితం ప్రస్తావో ద్యౌ రుద్గీఘో దిశః ప్రతి
హర స్సమ్రాఘో నిధన మేతా శ్శక్వరో³ లోకేషు ప్రోతాః. ౧. స య
ఏవ మేతా శ్శక్వరో³ లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వ మా
యురేతి జ్యోగీజ్జవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా నీకర్త్య లో
కా న్మ నిన్దే తద్వ్రోతమ్. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

అజా హి జ్ఞారో² వయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీఘో² శ్వాః ప్రతి
హరః పురుషో నిధన మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ
మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమా న్భవతి సర్వ మాయు
రేతి జ్యోగీజ్జవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా నీకర్త్య పశూ
న్మ నిన్దే తద్వ్రోతమ్. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

లోమ హిజ్జార స్త్య కృష్టావో మాగ్ సముద్గీఢోఽస్థి ప్రతి
హారో మజ్జా నిధన మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మజ్జేషు ప్రోతమ్. ౧. స య
ఏవ మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మజ్జేషు ప్రోతం వేదాగ్నేభవతి నాగ్నేన విహర
ర్భతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్భీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి
మహాన్కిర్యై సంవత్సరం మజ్జేజ్ఞో నాశ్నీయా తద్రవత మజ్జేజ్ఞో నా
శ్నీయా దితి వా. ౨.

వింశః ఖండః.

అగ్ని ర్హిజ్జారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీఢో నక్షత్రాణి
ప్రతిహార శ్చంద్రమా నిధన మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతమ్. ౧. స
య ఏవ మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వేదైతాసా మేవ దేవతా
నాగ్ స లోకతాగ్ సార్పి తాగ్ సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వ మాయు
రేతి జ్యోగ్భీవతిమహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కిర్యై బ్రాహ్మణా
న్మ నిష్ఠే తద్వీరమ్. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

త్రయీ విద్యా హిజ్జార స్త్రయ ఇమే లోకా స్సప్రస్తావో
ఽగ్ని ర్వాయు రాదిత్య సుఉద్గీఢో నక్షత్రాణి వయాగ్ సి మరీచయ స్స
ప్రతిహార స్సర్పా గర్భర్వాః పితర స్తన్నిధన మేత త్సామ సర్వ స్తి
నోప్రోతమ్ ౧. స య ఏవ మేత త్సామ సర్వ స్తి నోప్రోతం వేద సర్వ
గ్ హ భవతి. ౨. త దేవ శ్లోకః, యాని షణ్ముఖా త్రిణి త్రిణి తేభ్యోన
జ్యాయః పర మన్య దస్తి. ౩. య స్తద్వేద సవేద సర్వగ్ సర్వా
దిశో బలి మస్తే హరన్తి, సర్వ మస్తీ త్యువాసీత తద్వీరం తద్వీరం.

ద్వావింశః ఖండః.

ఽనర్ది సామో వృణేఽశ్వమి త్యగ్నే రుద్గీఢోఽనిరుక్తః ప్రజా
రతే ర్నిరుక్త సోమస్య మృదు శ్లక్ష్యం వాయో శ్లక్ష్యం బలవ దింద్రస్య

కౌశుం బృహస్పతే రపథ్వాంతం వరుణస్య తా సుర్వానేవోపసే వేత
 వారుణం త్వేవ వర్జయేత్ . ౧. ఆమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయా నీ
 త్యాగాయే త్వస్థాం పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్య స్త్రుణోదకం
 పశుభ్య స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్నమాత్తన ఆగాయా నీ
 త్యేతాని మనసా ధ్యాయ న్నప్రమత్త స్తునీత . ౨. సర్వే స్వరా ఇన్ద్ర
 న్యాత్తానః సర్వ ఊష్మాణః ప్రజాపతే రాత్తానః సర్వే స్పర్శా మృత్యో
 రాత్తాన స్తం యది స్వరేషూపాలభే తేన్ద్రగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం
 సత్వా ప్రతివక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్ . ౩. అథ యద్యేన మాష్ట
 సూపాలభేత ప్రజాపతిగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం స త్వాప్రతిషే
 క్ష్యతీ త్యేనం బ్రూయా దథ యద్యేనగ్ స్పర్శేషూపాలభేత మృ
 త్యుగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం సత్వా ప్రతిధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయా
 త్ . ౪. సర్వే స్వరా ఘోషవన్తో బలవన్తో వక్తవ్యా ఇన్ద్రేబలం దదా
 నీతి స్వ ఊష్మాణోఽగ్రస్తాఽనిరస్తాఽవివృత్తా వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరా
 త్తానం పరిదదానీతి సర్వే స్పర్శా తేశే నానభినిహితా వక్తవ్యా మృ
 త్యో రాత్తానం పరిహరాణీతి . ౫.

త్రయోవింశః ఖండః.

త్రయో ధర్మ స్కన్ధా యజ్ఞోఽధ్యయనం దాన మితి ప్రథమ
 స్తప ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యా చార్యకులవాసీ తృతీయోఽత్యస్త
 మాత్తాన మాచార్యకులేఽనసాదయ స్సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవ
 న్తి బ్రహ్మసగ్స్థోఽమృతత్వ మేతి . ౧. ప్రజాపతిగ్లోకా నభ్యతప త్రేభ్యోఽ
 భిత ధైర్య స్త్రయీ విద్యా సమృప్తివ త్తా మభ్యతప త్రస్యా అభి
 తస్తా యా ఏతా న్యక్షరాణి సమృప్తివస్త భూర్భువ స్సువ రితి . ౨.
 తా న్యభ్యతప త్రేభ్యోఽభిత ధైర్య ఓజ్జారస్సమృప్తివత్త ద్యథా
 శక్కునా సర్వాణి పఞ్చాని సస్తృణ్ణాన్యేవ మోంకారేణ సర్వావాక్ స
 స్తృణ్ణా ఓంకార ఏ వేద గ్ సర్వమోంకార ఏవేదగ్ సర్వమ్ . ౩.

చతుర్వింశః ఖండః.

బ్రహ్మవాదినో వదంతి య ద్వసూనాం ప్రాతస్సవన్ రుద్రా
 ణాం మాధ్యహ్నికసవన మాదిత్యానాం చ విశ్వేషాం చ దేవానాం
 తృతీయసవనమ్. ౧. క్వ తస్మి యజమానస్య లోకఇతి స య స్త స్మ
 విద్వా త్కథం కుర్యా దథ విద్వా స్కుర్యాత్. ౨. పురాప్రాత రను
 వాక సోపాకరణా జ్ఞఘనేన గార్హపత్యసోదద్యుఖ ఉపవిశ్య సవాస
 వగ్ సామాభిగాయతి. ౩. లోకద్వారమపావార్హ్ణా ౩-౩-౩పశ్యేమత్వా
 వయగ్ ౮౩-౩-౩-౩-౩ వయం౩౮౩-౩౮౩౩౮౩యో౩ ౧౮౩-౨-౪-౫ ఇతి.
 ౪. అథ జహోతి నమోఽగ్నయే పృథివీ క్షితేలోకక్షితే లోకం మే
 యజమానాయ వినైషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్తి. ౫. అత్ర
 యజమానః పరస్తా దాయుష స్సాహా అపజహి పరిఘ మి త్యుక్తో
 త్తివృతి తస్మై వసవః ప్రాతస్సవన్ సంప్రయచ్ఛంతి. ౬. పురా మాధ్యహ్ని
 కస్య సవన సోపాకరణా జ్ఞఘనే నాగ్నిధీయ సోదద్యుఖ ఉపవిశ్యసరా
 ద్రగ్ సామాభిగాయతి. ౭. లో కద్వారమపావార్హ్ణా ౩-౩-౩పశ్యేమ
 త్వావయంవిరా౩-౩-౩-౩-౩వయం౩౮౩౩౮౩యో౩౮౩౩-౩-౩-౪-౫
 ఇతి. ౮. అథజహోతి నమో వాయవేఽస్తరిక్షితే లోకక్షితే లోకం
 మే యజమానాయ వినైషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్తి. ౯. అత్ర
 యజమానః పరస్తా దాయుష స్సాహా అపజహి పరిఘ మి త్యుక్తో
 త్తివృతి తస్మై రుద్రా మాధ్యహ్నిక సవన్ సమ్ప్రయచ్ఛంతి. ౧౦. పురాతృతీయ
 సవన సోపాకరణా జ్ఞఘనే నాహవనీయసోదద్యుఖ ఉపవిశ్య సఆదిత్యగ్
 స వైశ్వదేవగ్ సామాభిగాయతి. ౧౧. లోకద్వారమపావార్హ్ణా
 ౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ సర్వా౩-౩-౩-౩-౩వయం౩౮౩౩౮౩౮౩
 ౮౩౩-౪-౫ ఇత్యాదిత్యమ్. ౧౨. అథవైశ్వదేవం లోకద్వార మపా
 వార్హ్ణా-౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ సామ్నా ౩-౩-౩-౩-౩ వయం౩౮

1 ౮౩-౨౦౧-౧౧. 2 వైరా. ౩ ౩-౨-౧-౧౧. 4 ౩-౨-౧-౧-౧౧.

3.3 బా3 యో3 ఆ3-౨౧-౧-౧ ఇతి. ౧3 అథ జుహోతి నమ ఆదిత్యే భ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో దివి ఊద్యోభ్య లోకఊద్యోభ్య లోకం మే యజమానాయ విన్దత. ౧౪. ఏష వై యజమానస్య లోక ఏతా స్త్య త్ర యజమానః పరస్తా దాయుషః స్వాహా ఆపహత పరిభు మి త్యు క్తోత్తిష్ఠతి. ౧౫. తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వేచ దేవాస్తృప్తియ సవన్, సమ్ప్రీయచ్ఛ స్త్యేషవావై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవంవేద. ౧౬.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాతకస్సమాప్తః. హరిఃఓమ్ తత్సత్.

ఛాందోగ్యోపనిషది - తృతీయః ప్రపాతకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిఃఓమ్. ఆసా వా ఆదిత్యో దేవ మధు తస్య ద్యౌ రేవ తిర శ్చీ న వగ్శోఽన్తరిక్ష మపూపో మరీచయః పుత్రాః. ౧. తస్య యే స్తా ణ్మా రశ్మయ స్తావవాస్య స్తాచోఽ మధునాద్యః ఋచ ¹ఏవ మధుకృతః ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆహః. ౨. తా వా ఏతా ఋచః ఏత మృగ్వేద మభ్యతఃగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽచాయత. 3. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య రోహితగ్ రూపమ్. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

అథ యేఽస్యదక్షిణా రశ్మయ స్తావవాస్య దక్షిణా మధునా ణ్యో యజాగ్ ప్యేష మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృ తా ఆహః. ౧. తాని వా ఏతాని యజాగ్ ప్యేషం యజుర్వేద మభ్య తపగ్ స్త స్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽచాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్య దేత దాదిత్యస్య శుక్లగ్ రూపమ్. 3.

1 ఏవ మధు...ఏవపుష్పం.

తృతీయః ఖండః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యక్షాఞ్చ రశ్మయ స్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాఢ్య సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆహః. ౧. తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ సామవేద మభ్యతప స్తస్యాభితప్తస్యయశ స్తేజ ఇద్వియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్రదాదిత్య మభితోఽశ్రయ తద్వా ఏతద్వదేత దాదిత్యస్య ¹కృష్ణగ్ రూపమ్. ౩.

చతుర్థః ఖండః.

అథ యేఽస్యోదభాఞ్చ రశ్మయ స్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధు నాఢ్యోఽధర్వాజ్ఞీరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాస పురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆహః. ౧. తేవావతేఽధర్వాజ్ఞీరస ఏత దితిహాసపురాణ మభ్య తగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇద్వియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్ర దాదిత్యమభితోఽశ్రయ తద్వా ఏత ద్వదేత దాదిత్యస్య పరః కృష్ణగ్ రూపమ్. ౩.

ఐశ్వామః ఖండః.

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయ స్తా ఏవాస్యోర్ధ్వా మధునాఢ్యో గుహ్య ఏవాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆహః. ౧. తే వా ఏతే గుహ్య ఆదేశా ఏత ద్బ్రహ్మభ్యతగ్ స్తస్యాభితప్త స్య యశ స్తేజ ఇద్వియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్రదాదిత్య మభితోఽశ్రయ తద్వా ఏత ద్వదేత దాదిత్యస్య మధ్యే త్కోభత ఇవ. ౩. తేవా ఏతే రసానాగ్ రసా వేదా హి రసా స్తేషా మేతే రసా స్తాని వా ఏతా న్యమృతానా మమృతాని వేదా హ్యమృతా స్తేషా మేతా న్యమృతాని. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

త ద్వ్య త్పృథమ మమృతం త ద్వసవ ఉపజీవ స్త్యగ్నీనా ముఖేన ననై దేవా ఆశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్త్వా తృప్యన్తి. ౧.

త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్తా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద వసూనా మేవైకో భూత్వాఽగ్నినైవ ముఖే నైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్తా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చాదస్త మేతా వసూనామేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

సప్తమః ఖండః.

అథ యద్విత్రియ మమృతం త ద్రుద్రా ఉపజీవ న్తీద్యేణ ముఖేన స నై దేవా ఆశ్నన్తి స ¹ పిబ త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్తా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏతదేవ మమృతం వేద రుద్రాణా మేవైకో భూత్యేద్యేద్యైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసం విశ త్యేతస్తా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చాదస్త మేతా ద్విస్తావ ద్దక్షిణత ఉదేతోత్తరోఽస్తమేతా రుద్రాణా ²మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

అష్టమః ఖండః.

అథ య త్త్రుత్రియ మమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవన్తి వరుణేన ముఖేన సనై దేవా ఆశ్నన్తి స పిబ త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్తాద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేదాదిత్యానా మే వైకో భూత్వా వరుణేనైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్తా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యో దక్షిణత ఉదేతోత్తరోఽస్తమేతా ద్విస్తావ త్పశ్చా దుదేతా పురస్తాదస్త మేతా ఆదిత్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

నవమః ఖండః.

అథ య చ్చతుర్థ మమృతం త న్నరుత ఉజీవన్తి సోమేన ముఖేన న వై దేవా ఆశ్నన్తి స పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతన్తా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద మరుతా మే వైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతన్తా ద్రూపాదు దేతి. ౩. సయావ దాదిత్యః పశ్చా దుదేతా పురన్తా దస్త మేతా ద్విస్తావ దుత్తరత ఉదే తా దక్షిణతోఽస్త మేతా మరుతా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారా జ్యం పర్యేతా. ౪.

దశమః ఖండః.

అథ యత్పంచమ మమృతం త త్సాధ్యా ఉజీవన్తి బ్రహ్మణా ముఖేన న వై దేవా ఆశ్నన్తి స పిబన్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతన్తా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద సాధ్యానా మేవైకో భూత్వా బ్రహ్మ జ్ఞైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతన్తా ద్రూపాదుదేతి. ౩. సయావదాదిత్య ఉత్తర ఉదేతా దక్షిణతోఽస్త మేతా ద్విస్తావ దూర్ధ్వ ఉదేతాఽర్వా గస్తమేతా సాధ్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ తత ఉర్ధ్వ ఉదేత్య నై వోదేతా నాస్త మేతైకల ఏవ మధ్యే సాతాత దేవ జ్ఞోకః. ౧. న వైతత్ర స నిష్క్లావ వో దియాయ కదాచన, దేవా స్తేనాహగ్ సత్యేనమావి రాధిసి బ్రహ్మణేతి. ౨. సహ వా ఆస్తా ఉదేతి స నిష్క్లావతి సకృద్దివా హైవాస్తై భవతి య ఏతా మేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద. ౩. తద్దేత ద్భిష్టా ప్రజాతయ ఉవాచ

ప్రజాపతి ర్చనవే మనుః ప్రజాభ్య స్తద్దైతదుద్దాలకాయారుణయే జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ. ౪. ఇదం వా వ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూయాత్ ¹ప్రాణాయాయ వా ²స్తవాసినే. ౫. నాన్యస్తై కస్తై చన య ద్యప్యస్తా ఇమా మద్భిః పరిగృహీతాం ధనస్య పూర్ణాం దద్యా దేత దేవ తతో భూయఇత్యేత దేవ తతో భూయ ఇతి.

ద్వాదశః ఖండః.

గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం ¹ఇచ్చ వా ²న్వ గాయత్రీ వాగ్వా ఇదగ్ సర్వం భూతం గాయతి చత్రాయతే చ. ౧. యావై సా గాయత్రీ ఇయం వా వ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ హీదగ్ సర్వం భూతం ప్రతిష్ఠిత మేతామేవ నాతిశీయతే. ౨. యావై సా పృథివీ ఇయం వా వ సా య దిదమస్మి న్పురుషే శరీర మస్మిన్ హీమేప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః ఏతదేవ నాతిశీయన్తే. ౩. యద్వై తత్పురుషే శరీర మిదం వావ త ద్య దిద మస్మిన్మన్తః పురుషే హృదయ మస్మి స్త్వీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః ఏతదేవ నాతిశీయన్తే. ౪. సైషా చతుష్పదా పద్విధా గాయత్రీ తదేత దృచాభ్యనూక్తమ్. ౫. తావా న్స్య మహిమా తతో జ్యాయాగ్ శ్చ పురుషః, పాదో ²స్య సర్వా భూతాని త్రిపాదస్యా మృతం ఓవీతి. ౬. య ద్వైతద్భ్రూహ్మ తీదం వా వ త ద్యోయం బహి ర్థా పురుషా దాకాశో యోవై సబహిర్థా పురుషాదాకాశః. ౭. ఆయం వా వ స యో ²య మన్తః పురుష ఆకాశో యో వై స ²న్తః పురుష ఆకాశః. ౮. ఆయం వా వ స యోయ మన్తస్త్వైదయ ఆకాశ స్తదేత త్పుర్ణ మప్రవ ర్తి ¹పూర్ణా మప్రవ ర్తి ²గ్ శ్రియం లభతే య ఏవం వేద. ౯.

త్రయోదశః ఖండః.

తస్య హవా ఏతస్య హృదయస్య ఇచ్చదేవ సువయః న యో ²స్యప్రాజుషిః సప్రాణస్త చ్చతు స్స ఆదిత్యస్త దేత త్తేజో ²న్నా

ద్యమిత్యుపాసీత తేజస్వ్యన్నాదో భవతి యవవం వేద. ౧. అథ యోఽస్య దక్షిణా సుషిః స వ్యాన స్తచ్చోత్త్రగ్ స చన్ద్రమా స్తదేత చ్చీశ్వ యశ శ్చే త్యుపాసీత శ్రీమా న్యశస్వీ భవతి యవవం వేద. ౨. అథ యోఽస్య ప్రత్యజుషిః సోఽపానః సా వా కోఽగ్ని స్తదేత ద్భిష్టా పర్చస మన్నాద్య మిత్యుపాసీత బ్రహ్మపర్చ స్వ్యన్నాదో భవతి య వవం వేద. ౩. అథ యోఽస్యోద జుషిః ససమాన స్తర్హసః సపజ్జన్యః తదేత త్కీర్తిశ్చ పుష్టి శ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమా న్స్వృష్టిమా న్భవతి య వవం వేద. ౪. అథ యోఽస్యోధ్వసుషిః స ఉదానః స వాయు స్స ఆకాశ స్తదేత దోజశ్చ మహా శ్చేత్యుపాసీత ఓజస్వీ మహస్వా న్భవతి య వవం వేద. ౫. తేవా ఏతే ష్చ బ్రహ్మపురుషా స్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వార పా¹ న్యే దాస్యకులే వీరో జాయతే ప్రతిపద్యతే స్వర్గం లోకం య ఏతా నేవం ష్చ బ్రహ్మపురుషా స్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపా న్యేద. ౬. అథ య దతః పరో దివో జ్యోతి ర్ద్వితే విశ్వతః పృష్ఠేషు సన్వతః పృష్ఠేషు అను త్రమే షూత్రమేషు లోకే ప్విదం వా వ తద్యదిద మస్మిన్నస్తః పురుషే జ్యోతిః. ౭. త నై యమా దృష్టిర్యత్రైత దస్మి న్శరీరే సగ్ సుర్భే నోష్ఠిమానం విజానాతి తనై యమా శ్రుతి ర్యత్రైత త్కర్ణావపి గృహ్య నిపద మిపనదధు రివాగ్నే రివ జ్వలత ఉపశృణోతి త దేత ద్దృష్టం చశ్రుతం చే త్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య వవం వేదయ య వవం వేద. ౮.

చతుర్దశః ఖంఖః.

స్వంఖ్యద్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాస్త్ర ఉపాసీత అథ ఖలు క్రతుమయః పురుషో యథా క్రతు రస్తిం ల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి సక్రతుం కుర్వీత. ౧. మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూప స్సత్యసజ్జుల్వ ఆకాశాత్తా సర్వకర్తా సర్వకామ స్సర్వగన్త స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యాత్తోఽవాక్యనాదరః. ౨. ఏష మ ఆత్మా

౨ స్త్రౌదయే ౨ణీయాన్ వ్రీహేర్వా యవా ద్వా స్త్రపా ద్వా
శ్యామాకా ద్వా శ్యామాక తణ్డూలా ద్వైష మతత్తా ౨ స్త్రౌదయే
జ్యాయాన్ పృథివ్యా జ్యాయా న స్తరిహ్ జ్యాయా ద్వివో జ్యాయా
నేభ్యోలోకేభ్యః. ౩. సర్వకర్తా సర్వకామ స్సర్వగన్త స్సర్వదన స్సర్వ
మిద మఖ్యా త్తే ౨వాక్య నాదర ఏష మతత్తా ౨ స్త్రౌదయ ఏత ద్భృ
హ్మైత మితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితా ౨స్తీతి యస్య స్యాదధ్ధా న విచి
త్సాస్తీతి శాణ్డీల్యశ్శాణ్డీల్యః. ౪.

పశ్చాదశః ఖండః.

అ స్తరిహ్ దరః కోశో భూమి బుధో న జీర్య తి దిశో హ్యస్య
ప్ర క్తయోద్వ్యా రసోన్యత్తరం బిలగ్ స ఏష కోశో వసుథా న స్తస్త్రి
విశ్వ మిదగ్ శ్రితమ్. ౧. తస్య ప్రాచీ దిద్భువనా గ్నామ సహ
మానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీసు భూతా నా మోదీచీ
తాసాం వాయు ర్వత్సః సయ ఏత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద న
పుత్ర రోదగ్ రోదితి సో ౨హ మేత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద మా
పుత్ర రోదగ్ రుదమ్. ౨. అరిష్టం కోశం ప్రపద్యే ౨మునా ౨మునా ౨
మునా ప్రాణం ప్రపద్యే ౨మునా ౨మునా ౨మునా భూః ప్రపద్యే ౨మునా
౨మునా ౨మునా భువః ప్రపద్యే ౨మునా ౨మునా ౨మునా ¹సువః ప్రప
ద్యే ౨మునా ౨మునా ౨మునా. ౩. స య దవోచం ప్రాణం ప్రపద్య
ఇతి ప్రాణో వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం ిష్టత మేవ త త్ప్రాపత్సి.
౪. అథ య దవోచం భూః ప్రపద్య ఇతి పృథివీం ప్రపద్యే ౨స్తరిహ్
ప్రపద్యే దిదం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౫. అథ య దవోచం
భువః ప్రపద్య ఇ త్యగ్నిం. ప్రపద్యే వాయుం ప్రపద్య ఆదిత్యం ప్రపద్య
ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౬. అథ య దవోచగ్ ²సువః ప్రపద్య ఇ త్యౌ
గ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే సామవేదం ప్రపద్య ఇత్యేవ
తదవోచం తదవోచమ్. ౭.

ఏవం వేదః, శ్రోత్రమేవ బ్రహ్మణ శృత్యుః పాదః స దిగ్విజ్ఞోతిమా భాతి
చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యాయశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం
వేద య ఏవం వేద. ౬.

ఏకోనవింశః ఖండః.

ఆదిత్యో బ్రహ్మత్యాదేశ స్తస్యోపవ్యాఖ్యాన మనదేవేద
మగ్ర ఆసీత్, త త్సదాసీ త్త త్సమభవ త్తదాణ్డం నిరవ ర్తత త త్సంవత్స
రస్య మాత్రా మశయత త నిరభివ్యత తే ఆణ్డకపాలే రజతంచ సువర్ణం
చాభవతామ్. ౧. త ద్యద్రజతగ్ సేయం పృథివీ యత్సువర్ణగ్ సాద్యా
ర్యజ్జరాయుతే పర్వతా యదుల్బగ్ స మేఘో నీహారో యా ¹ధమన
యస్తాస ద్యోయద్వా స్తేయ ముదకగ్ స సముద్రః. ౨. అథ య త్తద
జాయత సోఽసావాదిత్య స్తం జాయమానం ఘోషా ఉలూలవోఽనూ
దతిష్ఠా సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామా స్తస్మాత్తస్యోదయం
ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతిఘోషా ఉలూలవోఽనూ త్తిష్ఠన్తి సర్వాణిచ
భూతాని సర్వేచైవ కామాః. 3. సయ ఏత మేవం విద్వానాదిత్యం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తేభ్యాశో హ యదేనగ్ సాధవో ఘోషా ఆచగచ్ఛేయూ
రుపచనిప్రేడేర నిప్రేడేర. ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది తృతీయః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది-చతుర్థః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. జాన శ్రుతి ర్హ పాత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహు
దాయా బహుపాత్య ఆస సహ సర్వత ఆవసథా న్తాపయాఞ్చక్రే సర్వ
తఏవ ¹మేఽన్న మత్యస్తీతి. ౧. అథ హ హగ్సా నిశాయా మతి
వేతు స్తద్దేవగ్ హగ్సోహగ్స మభ్యువా దహో హోయి భల్లాక్ష

భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పాత్రాయణస్య సమం దివా జ్యోతిః రాతంతం
తన్తా ప్రసాక్షీ స్తత్త్వా మా ప్రథాక్షీ రితి. ౨. త ము హ పరః
ప్రత్యువాచ ¹కమ్వర ఏన మేత త్సన్తగ్ స యుగ్వాన మివ రైక్వగ్
మాతేతి యోనుకథగ్ సయు గ్వరైక్వగ్ ఇతి. 3. యథా కృతాయ విజి
తాయాధరేయః సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం తదభి సమేతి య
త్కించ ప్రజా సాస్సధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్సవేద సమయైత
దు క్తగ్ ఇతి. ౪. తదు హ జానశ్రుతిః పాత్రాయణ ఉపశుక్రావ సహ సజ్జిహ్వా
న ఏవ క్షత్తార మువాచాక్షారే హ సయుగ్వాన మివ రైక్వ మా
తేతి యోనుకథగ్ స యుగ్వా రైక్వ గ్ ఇతి. ౫. యథా కృతాయ విజి
తాయాధరేయః సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం త దభిసమేతి య
త్కించ ప్రజా సాస్సధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్సవేద స మయైత
దు క్తగ్ ఇతి. ౬. సహ క్షత్తాన్విష్యనావిద మితి ప్రత్యేయాయ తగ్
హోవాచ యత్రారే బ్రాహ్మణ స్యాన్వేషణా తదేన ²మర్శేతి. ౭. సోఽ
ధస్తా చ్ఛకటస్య సామానం కర్షమాణ ముపోవివేశ తగ్ హాభ్యువాద
త్వం ను భగవ స్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ హ్యారా ఇతి హ ప్రతిజ్ఞా
సహక్షత్తావిద మితి ప్రత్యేయాయ. ౮.

ద్వితీయః ఖండః.

తదుహ జానశ్రుతిః పాత్రాయణః షట్పుతాని గవాం నిష్క్ర
మశ్వతరీరథం తదాదాయ ప్రతిచక్ర మేతగ్ హాభ్యువాచ. ౧. రై
క్వేమాని షట్పుతాని గవామయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథోఽను మ
ఏతాం భగవో దేవతాగ్ శా ధియాం దేవతా ముపాస్మ ఇతి. ౨. త
ము హ పరః ప్రత్యువాచాహహారేత్వాశూద్ర తవైవ సహ గోభి
ర స్త్వితి తదుహ పునరేవ జానశ్రుతిః పాత్రాయణ స్సహస్రం గవాని
ష్క్ర మశ్వతరీరథం దుహితరం తదా దాయ ప్రతిచక్ర మే. 3. తగ్ హాభ్యు
వాచ రై క్వేదగ్ సహస్రం గవా మయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథ.

ఇయం బాయాఽయం గ్రామో యస్మి న్నా స్సేఽన్వేష మా భగవ శ్చా
 కీతి. ౪. తస్యాహ ముఖ ముపాద్భవ్వా న్నువాచా జహారేమా శ్చ
 ద్రాఽనేనైవ ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వ పక్షా
 నామ మహావృషేషు యత్రాస్తాడివాస స తస్మై హోవాచ. ౫.

తృతీయః ఖండః.

వాయు ర్వావసంవర్గో యదా వా అగ్ని రుద్వాయతి వాయుమే
 వాప్యేతి ¹యదా సూర్యోఽస్తమేతి వాయు మేవాప్యేతి. ౧. యదాఽ
 ఉచ్యుష్యంతి వాయుమేవాపియంతి వాయుర్వై వైతా సర్వా
 స్సంవృజ్ఞా ఇత్యధిదైవతమ్. ౨. అథాఽథ్యాత్తం ప్రాణో వావ సంవ
 ర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చతుః ప్రాణ్
 శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో హ్యవైతా స్సర్వా స్సంవృజ్ఞా ఇతి. ౩.
 తా వా ఏతా ద్వా సంవర్గా వాయు రేవ దేవేషు ప్రాణః ప్రాణేషు. ౪. అథ
 హ శౌనకంచ కాపేయ మభిప్రతారిణం చ కాక్షసేని పరివిష్యమాణౌ
 బ్రహ్మచారి బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః. ౫. స హోవాచ మహాత్మ
 నశ్చతురో దేవ ఏకః క స్స జగార భువనస్య గోపాః, తం కాపేయ నాభి
 పశ్యంతి మర్త్యా అభిప్రతార్క బహుథా వసంతమ్, యస్మై వాఏత దన్నం
 తస్మా ఏత న్న దత్తమితి. ౬. త దుహ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వాసః
 ప్రత్యేయాయ ఆత్మా దేవానాం జనితా ప్రజానాన్ హిరణ్యదగ్ధ్వా,
 బభసోఽనసూరిః, మహాస్త మస్య మహిమాన మాహు రనద్యమా
 నో య దనన్మ మతీతి వై వయం బ్రహ్మచారి స్నేద ముపాస్త హే
 దత్రాస్తే భిక్షా మితి. ౭. తస్మా ఉ హ దదు స్తే వా ఏతా శ్శాన్త్యే
 శ్శాన్త్యే దశ సస్త స్తత్రుతం తస్మా త్సర్వాసు దిత్వ న్న మేవ దశ
 కృతగ్ నైషా విరా డన్నాదీ త యేదగ్ సర్వం దృష్టగ్ సర్వ మస్యేదం
 ప్రదప్తం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౮.

¹ యదా చంద్రోఽస్తమేతి వాయు మేవాప్యేతి. 2 తేహ

చతుర్థః ఖండః.

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతర మామస్తయా
ఞ్చక్రే బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్సామి కి జ్ఞోత్రోఽన్వహ మస్తీతి. ౧.
సాహౌన మువాచ నాహ మేత ద్వేద తాత య ద్దోత్ర స్త్వమసి బ
హ్వాహం చర స్తీ పరిచారిణీ యావనే త్వా మలభే సాహ మేత న్న వేద
యద్దోత్ర స్త్వమసి జబాలా తు నామాహ మస్తి సత్యకామో నామ
త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రవీథా ఇతి. ౨. సహ హరిద్ర
మతం గౌతమ మే త్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్సామ్యుపే
యాం భగవన్త మితి. ౩. తగ్ హోవాచ కి జ్ఞోత్రోను సోమ్యాసీతి
సహో వాచ నాహ మేత ద్వేద భో యద్దోత్రోఽహమ స్త్వపు
చ్చం మాతరగ్ సా మాప్రత్యబ్రవీ. ద్భహ్వాహం చర స్తీ పరిచారిణీ
యావనే త్వా మలభే నాహ మేత న్న వేద యద్దోత్ర స్త్వమసి
జబాలాతు నా మాహ మస్తి సత్యకామో నామ త్వమసితి సోఽహగ్
సత్యకామో జాబాలోఽస్తిభో ఇతి. ౪. తగ్ హోవాచ నైతదబ్ర
హ్మణో వివక్తు మర్హతి సమిధం సోమ్యాహరోఽత్వానేష్యే న సత్యా
దగా ఇతి త ముపసీయ కృశానా మబలానాం చతుశ్శతాగా నిలాకృ
త్యోవా చేమా సో మ్యాను సంప్రజేతి తా ఆభిప్రస్థాప య న్నువా
చ నా సహస్రేణావర్తేయేతి సహ వర్షగణం ప్రవాస తా యదా
సహస్రగ్ సమ్పేదుః. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ హౌన మృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి
హ ప్రతిశుశ్రావ స్తాప్తా సోమ్య సహస్రగ్ స్తః స్తాపయ న ఆచార్యకు
లమ్. ౧. బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం¹ బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి
తస్మై హోవాచ స్తాచీ దిక్కలాప్రతీచీ దిక్కలాదక్షిణా దిక్కలోదీచీ
దిక్కలైషవై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశ వాన్నామ

౨. స య ఏత మేవం విద్వాన్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే యోగోక్తే భవతి ప్రకాశవతోహ లోకాజ్జయతి య ఏత మేవం విద్వాన్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే.

పద్యం ఖండః.

అగ్నిస్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వో భూతే గా అభిప్రస్థాపయా ఇష్టకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧. త మగ్ని రభ్యువాద సత్యకామా. ౩. ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ సోమ్య తే పాదం బ్రహ్మణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ పృథివీకలాన్తరిక్షం కలా ద్యాః కలా సముద్రః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణోన్తనన్త వాన్మమ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాన్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోన్తనన్త వాని త్యుపాస్తేన్తనన్తవానిత్యుపాస్తే యోగోక్తే భవత్త్యన్తవతోహ లోకాజ్జయతి య ఏత మేవం విద్వాన్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోన్తనన్తవాని త్యుపాస్తే. ౪.

సప్తమః ఖండః.

హగ్స స్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయా ఇష్టకార్ తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧. తగ్హగ్స ఉపనిపత్యా భ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ సోమ్య తే పాదం బ్రహ్మణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవా చాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చంద్రః కలా విద్యుత్ కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్టాన్మమ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాన్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో

జ్యోతిష్టా ని త్యుపాస్తే జ్యోతిష్టా నస్తిం ల్లోకే భవతి జ్యోతిష్టతో హ
లోకా జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం
బ్రహ్మణో జ్యోతిష్టా ని త్యుపాస్తే. ౪.

అప్తమః ఖండః.

మద్గుప్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వేభూతే గా అభిప్రస్థాపయా
ఞ్చికార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ
గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రాజుపోపవివేశ. ౧.
తం మద్గురుపనిప త్యాభ్యువాద సత్యకామ ౩ ఇతి భగవ ఇతిహ ప్రతి
శుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ సోమ్య తే పాదం ¹బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే
భగవా నితి తస్మైహోవాచ ప్రాణః కలా చతుః కలా శ్రోత్రం కలా
మనః క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవా
న్నామ. ౩. ప య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ
ఆయతనవా ని త్యుపాస్త ఆయతనవా నస్తిం ల్లోకే భవత్యాయతన
వతో హ లోకా జ్జయతి య ఏత ఏవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం
పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపాస్తే. ౪.

నవమః ఖండః.

ప్రాప మాచార్యకులం త మాచార్యోఽభ్యువాద సత్యకామా
౩ ఇతిభగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౧. బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసికో
నుత్వానుశశా సే త్యనేయ మనుష్యేభ్య ఇతిహ ప్రతిజ్ఞజ్ఞే భగవాగ్
ధ్వేష ²మేకామే బ్రూయాత్. ౨. శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవ
ద్వశేభ్య ఆచార్యాద్ధౌ విద్వావి దితా సాధిష్ఠం ³ప్రాపదితి తస్మై హైత
దేవోవా చాత్ర హ న కిం చ న వీయాదేతి వీయాదేతి. ౩.

దశమః ఖండః.

ఉపగోసలోహ వై కామలాయన స్సత్య కామే జాబాలే బ్రహ్మ

1 బ్రువాణీతి. 2 మే కామం బ్రూయాత్. 3 ప్రాయతీతి.

చర్య మువాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షాణ్యగ్ని పరిచచార స వ
స్తాన్యా న నైవాసి న స్సమావ ర్తయగ్ న్తగ్ హ స్తైవ న సమావ ర్తయతి
౧. తం జాయోవాచ తప్తా బ్రహ్మచారి కుశల మగ్ని పరిచచారి నై
త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచ స్పృహ హ్యస్తా ఇతి తస్మై హోస్తోచ్యైః
ప్రవాసాఞ్చక్రే. ౨. సహ వ్యాధినాఽనశితుం తద్రేత మాచార్య జ
యోవాచ బ్రహ్మచారి న్నశాన కిం ను నాశ్నాసీతి సహవా
బహవ ఇమేఽస్మి న్సురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధిభిః ప్ర
పూర్ణోఽస్మి నాశిష్యామితి. ౩. అథ హాగ్నయ స్సమాదిరే తప్త
బ్రహ్మచారి కుశలం నః పర్వచారీత్ వాస్తాస్మై ప్రబ్రువా మేతి తస్మై
హోమః. ౪. ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మైతి స హోవా
విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖంచ న విజాన
మితి తే హోమ ర్య ద్వావ కం త దేవ ఖం యదేవ ఖం తదేవ
మితి ప్రాణం చ హ స్తై త దాకాశం చోమః. ౫.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైసం గార్హ పత్యోఽచుశశాస పృథివ్యగ్ని రన్న మా
త్య ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏ వాహ
మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపా స్తేఽపహతే పాపకృత్యా
లోకి భవతి సర్వమాయు రేతి బ్రోగ్గీవతి నా న్యావరపురుషాః క్షీయ
ఉపవయంత భుజ్జామోఽస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మిగ్శ్చ య ఏత మేవ
విద్వా నుపా స్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైస మన్వాహార్యపచనోఽచు శశాసాపా దిశో న
త్రాణి చంద్రమా ఇతి యఏష చంద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మ
స్మి స ఏవాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపా స్తేఽపహతే ప
పకృత్యాం లోకి భవతి సర్వ మాయు రేతి బ్రోగ్గీవతి నా న్యావర పు

షాః ఊయన్త ఉపవయంతం భుజ్జామోఽస్తిగ్శ్చ లోకేఽముష్టిగ్శ్చ
య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహర్యపచనోఽను శశా సాహా దిశో నక్షత్రా
ణి చన్ద్రమా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి
సవ వాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే ఽపహతే
పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావర
పురుషాః ఊయన్త ఉపవయంతం భుజ్జామోఽస్తిగ్శ్చ లోకేఽముష్టి
గ్శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హైన మాహవనీయోఽచుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌ
ర్విద్యుదితి య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి సవవాహ
మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం
లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః ఊయన్తే
ఉపవయంతం భుజ్జామోఽస్తిగ్శ్చ లోకేఽముష్టిగ్శ్చ య ఏత మేవం
విద్వా నుపాస్తే. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

తే హోచ రుషోఽసైషా సోమ్య తేఽస్తద్విద్యాత్తవిద్యా
చాచార్యస్తుతే గతిం వక్తే త్యాజగామ హా స్యాచార్యస్త మాచార్యో
ఽభ్యువాదోఽహోసల ౩ ఇతి. ౧. భగవ ఇతి హ ప్రతిశుక్రావ బ్రహ్మవిద
ఇవ సోమ్య తే. ముఖం భాతి కో ను త్వాఽచుశశాసేతి కోను మాను
శిష్యా ద్భో ఇతి హ వేవ నిహ్నుతే ఇమేమాన మీదృశా ఆన్యాదృశా
ఇతి హగ్నీనభ్యూదే కిం ను సోమ్య కిల తేఽవోచ న్నితి. ౨. ఇద మితి
హ ప్రతిజ్ఞే లోకా న్వావ కిల సోమ్య తేఽవో చ న్నహంతు తే తద్వి
త్వోమి యథా పుష్కరపలాశ ఆపా నల్లిప్యన్త ఏవమేవం విది పాపం
కర్త నల్లిప్యత ఇతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ. ౩.

పశ్చిమశతః ఖండః.

య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా వై
దమృత మభయ మేత ద్భ్రహ్మేతి తద్యవ్యస్థిత సర్విధోద్దకం వాసిష్ఠ
న్తి వర్తనీ, ఏష గచ్ఛతి. ౧. ఏతగ్ సంయ ద్వామ ఇత్యాచక్షత ఏత
హి సర్వాణివామా న్యభిసంయన్తి సర్వాణ్యే సం వామా న్యభిసంయన్
య ఏషం వేద. ౨. ఏష ఉవచ వామనీ రేవహి సర్వాణి వామాని
యతి సర్వాణి వామాని నయతి య ఏషం వేద. ౩. ఏష ఉవచ భామనీ
వహి సర్వేషు లోకేషు భాతి సర్వేషు లోకేషు భాతియ ఏషం వేద. ౪
అథ య దు వైవాన్తి ఇభున్యం కుర్వన్తి యదిచ నార్పిత మేవాభిసమ
వన్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణ పక్షమాపూర్యమాణ పక్ష
ద్యాక్ షడుదజ్జేతి మాసాగ్ స్తా న్తానేభ్య స్సంవత్సరగ్ సంవత్స రాద
దిత్య మాదిత్యా చ్చన్ద్రీమసం చన్ద్రీమసో విద్యుతం తత్పురషోఽమా
వః. ౫. సవనాం బ్రహ్మ గమయ త్యేష దేవ పథో బ్రహ్మపథ ఏతే
ప్రతిపద్య మానా ఇమం మానవ మావర్తం నావర్తన్తే నావర్తన్తే. ౬

పోదశః ఖండః.

ఏష హ వై యజ్ఞో యోఽయం పవత ఏషహ య న్నిదగ్
ర్వం పునాతి యదేష హ యన్నిదగ్ సర్వం పునాతి తస్మా దేష ఏ
యజ్ఞ స్తస్య మనశ్చ వాక్చ వర్తనీ. ౧. తయో రన్యతరాం మనసా స
స్కరోతి బ్రహ్మోవా చా హోతాఽభ్యర్చ్య రుద్ధాతాఽస్య తరాగ్
యత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకే పురా పరిధానీయా యా బ్రహ్మో వ్యవ
దతి. ౨. అన్యతరామేషవర్తనీగ్ సగ్ స్కరోతి హీయతేఽన్యతరా
యత్రైకపా ద్విజ స్రగ్ధో వైకేన చక్రేణ వర్తమానో ఋష్యతే
పమస్య యజ్ఞో ఋష్యతి యజ్ఞగ్ఋష్యంతం యజమానోఽనుఋష్యతి
1 ఇష్ట్యా పాషీయా భవతి. ౩. 1 అథయత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకే

పురా పరిధానీయా యా బ్రహ్మ వ్యవవద త్యుభే ఏవ వర్తనీ సగ్ము-
ర్వన్తి స హీయతేఽన్యతరా. ౮. స యథోభయ సా ద్వృజ స్రభో
వోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః ప్రతిష్ఠిత్యేవమస్య యజ్ఞః ప్ర
తిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతిష్ఠన్తం యజమానోఽను ప్రతిష్ఠతి స ఇష్ట్యా శ్రే
యా భవతి. ౯.

సప్తదశః ఖండః.

ప్రజాపతి ర్లోకా న భ్యతప త్రేమాం తప్యమానానాగ్ రసాః
1 ప్రా బ్రహ్మ దగ్నిం పృథివ్యా వాయు మస్తరితౌ దాదిత్యం దివః. ౧. స
ఏతాన్తి స్రో దేవతా అభ్యతపత్తాసాం తప్యమానానాగ్ రసాః ప్రాబ్ర
హ్మ దగ్నేః ఋచో వాయో ర్యజుగ్ పి సామాన్యాదిత్యాత్. ౨.
స ఏతాం త్రయీం విద్యా మభ్యతప త్రస్యాస్త త్పమానా యారసాః
ప్రాబ్రహ్మ ద్భూరి త్యుగ్భ్యో భువ రితి యజుర్భ్యో స్సువ రితి సామభ్యః
3. త ద్యద్భ్యక్తో రిష్యేద్భూ స్సాస్వి హేతి గార్హ పత్యే జుహుయా దృ
చా మేవ తద్ర సేన రాఘం వీర్యేణ రాఘం యజ్ఞస్య విరిప్తగ్ సందధాతి. ౪.
అథ యది యజుష్టో రిష్యే ద్భువస్సాస్వి హేతి దక్షిణాగ్నౌ జుహుయా
ద్యజుషామేవ తద్ర సేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య విరిప్తగ్
సందధాతి. ౫. అథ యది సామతో రిష్యే త్సువ స్సాస్వి హే త్యాహ
వనీయే జుహుయా త్సామ్నా మేవ తద్ర సేన సామ్నాం వీర్యేణ
సామ్నాం యజ్ఞస్య విరిప్తగ్ సందధాతి. ౬. త ద్యథా లవణేన సువర్ణగ్
సందధ్యా త్సువర్ణేన రజతగ్ రజతేన త్రపుత్రపుణా సీసగ్ సీసేన లోహం
లోహేన దారు దారు చర్మణా. ౭. ఏవ మేమాం లోకా నామాసాం
దేవతానా మస్యా త్రయ్యా విద్యాయా వీర్యేణ యజ్ఞస్యవిరిప్తగ్
సందధాతి భేషజకృతోహ వా ఏషయజ్ఞో యత్రైవం వి ద్భ్రుక్షాభవతి.
౮. ఏష హ వా ఉదక్పివణో యజ్ఞో యత్రైవం విద్భ్రుక్షాభవ

1 ప్రావృహ దగ్నిం...ప్రావృహ దగ్నే...ప్రావృహ ద్భూరి. 2 స్సువ రితి.
౩ ఏతద్భ్యక్తో. 4 తస్వి స్సాస్వి

త్యేషం విదగ్ హవా ఏషా బ్రహ్మణ మనుగాథా యతో యత ఆవర్తతే
త త్తద్గచ్ఛతి. ౯. మానవో బ్రహ్మైవైక ఋత్వి క్కురూ నశ్వాభిరక్షి
త్యేషం విధృ వై బ్రహ్మ యజ్ఞం యజమానగ్ సర్వాగ్శ్చర్విజోఽ
రక్షతి. తస్మా దేవం విద మేవ బ్రహ్మణం కుర్వీత నానేవం విదం నానేవ
విదమ్. ౧౦.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రసాతక స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - పञ్చమః ప్రసాతకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. యోహవై జ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చహ వై
శ్రేష్ఠ శ్చభవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ. ౧. యోహ వై వసిష్ఠ
వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వా గ్వావ వసిష్ఠః. ౨. యో హ వై
ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహతిష్ఠ త్యస్తిగ్శ్చలోకేఽముష్టింశ్చ చతుర్వావప్ర
తిష్ఠా. ౩. యోహవైసమ్మదం వేదసగ్హాస్తే కామాః పద్యంతే ¹దైవ
శ్చమానుషాశ్చశ్రోత్రం వావ సమ్పుత్. ౪. యో హ వా ఆయతనం
దాయతనగ్ హస్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయతనమ్. ౫. అథ వ
ప్రాణాఅహగ్ శ్రేయసిపూర్వాదిరేఽహగ్ శ్రేయా నస్త్యహగ్ శ్రేయానస్తీ
తేనాప్రాణాః ప్రజాపతిం పితర మేత్యోచుర్భగవత్ తో నశ్శ్రేష్ఠిభి. ౬
తా హోవాచ యస్మిన్ వ ఉత్కాన్తే శరీరం పాపిష్ఠతర మివ ద
శ్యేత సవ శ్శ్రేష్ఠిభి. ౭. సాహ వాగుచ్చక్రాదు సాసంవత్సరం ప్రోష
వర్యేత్యోవాచ కథ మశకతరైషజ్జీవితు మితి యథా కలా అవదన్త
ప్రాణస్తః ప్రాణేన పశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్త
మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చతు ర్హోచ్చక్రాదు త త్సంవత్స

రం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ కథ మశ కత ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథాన్తా
 అపశ్యస్తః ప్రాణస్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా శృణ్వస్త శ్శ్రోత్రేణ
 ధ్యాయంతో మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్ హా
 చ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య ప ర్యేత్యోవాచ కథ మశకత ర్తేమ
 జ్జీవితు మితి యథా బధిరా అశృణ్వస్తః ప్రాణస్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా
 పశ్యస్త శ్చక్షుషా ధ్యాయంతో మన సైవ మితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్.
 ౧౦. మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ
 కథమశకత ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బాలా అమనసః ప్రాణస్తః ప్రాణే
 నదంతో వా చాపశ్యస్త శ్చక్షుషా శృణ్వస్త శ్శ్రోత్రే ధైవ మితి ప్రవివేశ
 హ మనః. ౧౧. అథ హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమివ్యక్ స యథా సుహయః
 వద్వీశశబ్దా సజ్జీదే దేవ మితరాన్ ప్రాణాన్ సమఖదత్తగ్ హాభి
 సమేత్యోచు ర్భగవ న్నేధి త్వం నశ్శ్రేష్ఠోఽసి మోత్కమా రితి.
 ౧౨. అథ హైనం వాగువాచ యదహం వసిష్ఠాన్తి త్వంత ద్వసిష్ఠోఽసి
 త్యథహైనం చక్షురువాచ య దహం స్రతిష్ఠాన్తి త్వంత త్ప్రతిష్ఠాసీతి.
 ౧౩. అథ హైనగ్ శ్రోత్ర మువాచ యదహగ్ సంపదన్తి త్వం త
 త్సమ్పదసీ త్యథహైనం మన ఉవాచ యదహ మాయత న మన్తి త్వంత
 దాయతన మసీతి. ౧౪. న వై వాచో నచక్షూగ్షి నశ్రోత్రాణి నమ
 నాగ్ నీత్యాచక్షతే ప్రాణా ఇత్యేవాచక్షతే ప్రాణో హ్యేవైతాని
 సర్వాణి ¹భవతి. ౧౫.

ద్వితీయః ఖండః.

సహోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి య త్కించి దిద
 మాశ్యభ్య ఆశకునిభ్య ఇతీయోచు స్తద్వా ఏత దనస్యాన్న మనో
 హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హవా ఏవం విది క్షి నానన్నం భవతీతి.
 ౧. స హోవాచ కి మేవాసో భవిష్యతీత్యాప ఇతి హోచు స్తద్వా
 ద్వా ఏత దశిష్యస్తః పురస్తా చోచ్చరిష్టా చ్చాద్భిః పరిదధతి లమ్భతో

హ వాసాభవ త్యనగ్నీహ సభవతి. ౧. తద్దైత్యత్యకామో జాబా
 లో గోశ్రుత యే వై యాఘ్రుద్యా యో క్తోవాచయ ద్యవ్యేనచ్యు
 మ్మాయ స్థాణవే బ్రూయా జ్జాయేన్నేవాస్తిఞ్ఞాఞాః ప్రరోహేయ
 పలాశానీతి. ౩. అథ యది మహ జ్జగమిషే దమావాస్యాయాం దీక్షీ
 త్వా ప్లామాస్యాగ్ రాత్రై సర్వాషధస్య మన్థం దధిమధునో రుపమధ్య
 జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్యామన్థే సమ్పూత
 మవనయేత్. ౪. వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్యా మన్థే
 సమ్పూత మవనయే త్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్యా
 మన్థే సంపాత మవవాజ్యస్య హుత్యా మన్థే సమ్పూతమవనయే త్సమ్పదే
 స్వాహేత్యగ్నానయే దాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హు
 త్యా మన్థే సమ్పూతమవనయేత్. ౫. అథ ప్రతిసృప్యాజ్ఞానా మన్థమాథా
 య జగత్యమో నామాస్య మాహితేస్వ మిదగ్ స హి జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠః
 జాఽధిపతిః సమా జ్యేష్ఠ్యగ్ శ్రేష్ఠ్యగ్ రాజ్యమాధిపత్యం గమయ
 త్వహ మేవేదగ్ సర్వ మసానీతి. ౬. అథ ఖల్వేత యర్చా ¹పచ్చ
 ఆచామతి తత్సవితు ర్వణిమహ ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య
 భోజన మి త్యాచామతి శ్రేష్ఠగ్ సర్వథా తమ మి త్యాచామతి తురం
 భగస్య ధీమహీతి స్వం పిబతి. ౭. నిర్ణిజ్యకగ్ సంచమసుం వా పశ్చా
 దగ్నోః సంవిశతి చర్షణి వా స్థణ్ణిలే వాచం యమోఽప్రసాహః సయం
 స్త్రియం పశ్యే త్సమ్పూథం కర్తేతి విద్యాత్. ౮. త దేవశ్లోకః. యదా
 కర్తసు కామ్యేషు స్త్రియగ్ స్వప్నేషు పశ్యతి, సమ్పూథి తత్రజానీయా
 తస్మిన్ స్వప్ననిదర్శనే తస్మిన్ త్వప్ననిదర్శనే. ౯.

తృతీయః ఖండః.

శ్వేతకేతు ర్హరుణేయః పఞ్చాలానాగ్ సమితి మేయామ తగ్
 హప్రవాహణో జైబభి రువాచ కుమారా ను త్యాశిషత్పితృన

హి భగవ ఇతి. ౧. వేథ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయస్తీతి స భగవ ఇతి
 వేథ యథా పునరావ ర్తంతా ఇతి న భగవ ఇతి వేథ పథో ద్వేవయానస్య
 పితృయాణస్యచ వ్యావ ర్తనా ఇతి న భగవ ఇతి. ౨. వేథ యథా
 ఽసౌ లోకో న సమూర్యతా ఇతి నభగవ ఇతివేథ యథా ఽఞ్చమ్యా
 మాహుతా వాః పురుషవచసో భవ స్తీతినైవ భగవ ఇతి. ౩. ¹అథ ను
 కిమనుశిష్టోఽవోచథా యోహీమాని నవిద్యాత్కథగ్సోఽనుశిష్టో బ్రవీ
 తేతి సహాయస్తః పితృ రధ మేయా తగ్ హోవాచానను శిష్య వాః
 ల మా భగవా నబ్రవీ దను త్వాఽశిషమితి. ౪. ఽఞ్చ మా రాజస్య
 బధుః ప్రశ్నా నస్తాక్షీ త్రేహం నైకఞ్చ నాశకం వివక్తు మితి సహో
 వాచ యథా మా త్వం తదైతా నపదో యథాహ మేహం నైకఞ్చ
 న వేద యద్యహ మిమా న వేదిష్యం కథం తేనావక్ష్య మితి. ౫. సహ
 గౌతమో రాజ్ఞోఽర్థ మేయాయ తన్వైవా స్తాస్తాయుర్ధ్వాంచకార సహ
 స్తాత స్సభాగ ఉదేయాయ తగ్ హోవాచ మానుషస్య భగవన్గౌత
 మ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తనైవ రాజా మాను
 షం విత్తం యా మేవ కుమార స్యాన్తేవాచ మభాషథా స్తా మేవమే
 బ్రూహీతి. ౬. సహ కృచ్ఛీ బభూవతగ్హా చిరం వసేత్కాజ్ఞాపయా
 ఞ్చకార తగ్హోవాచ యథా మాత్వం గౌతమా వదో యథేయం
 న స్తా క్త్వత్తః పురా విద్యా బ్రాహ్మణా న్నచ్చతి తస్మా దు సర్వేషు లోకే
 షు క్షత్ర వై యవ ప్రశాసన మభూదితి తన్వై హోవాచ. ౭.

చతుర్థః ఖండః.

అసౌ వా వ లోకో గౌతమాగ్ని స్తస్యాదిత్య ఏవ సమి
 ర్తశ్చయో ధూమోఽహ రధి శ్చన్ద్రమా ఆక్లారా నక్షత్రాః విసుఫ్
 లిజ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నో దేవా శ్చిద్ధాం జిహ్వతి తస్మా
 ఆహుతే సోమో రాజా సమ్భవతి. ౨.

పశ్చిమః ఖండః.

పర్జన్యో వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాయురేవ సమిదభ్రా
ధూమో విద్యు ర్దర్శి రశని రక్తారా హ్రాదునయో విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మి
న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ రాజానం జిహ్వతి తస్యా ఆహుతే
ర్వర్షగ్ సమృవతి. ౨.

మధ్యః ఖండః.

పృథివీ వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్యా సుంవత్సర ఏవ సమిదాకాశ
ధూమో రాత్రి రర్షి ర్దిశోఽక్తారా ఆవాస్తర దిశో విస్ఫులిక్లాః. ౧
తస్మి న్నే తస్మి న్నగ్నౌ దేవా వర్షం జిహ్వతి తస్యా ఆహుతే రన్నగ్
సమృవతి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

పురుషో వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాగేవ సమిత్ప్రాణ
ధూమో జిహ్వోఽర్షి శ్చక్షు ర్క్తారా శ్శ్రోత్రం విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మి
న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవాఅన్నం జిహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సమృవతి. ౨

అష్టమః ఖండః.

యోషా వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమి ద్యుదుః
మస్త్రయతే స ధూమో యోని రర్షి ర్యదస్తః కరోతి తేఽక్తారాఅగ్ని
నద్వా విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా రేతో జిహ్వతి తస్యా
ఆహుతే ర్గర్భ స్సమృవతి. ౨.

నవమః ఖండః.

ఇతితు పశ్చిమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవన్తి
సడిల్బా వృతో గర్భో దశ వా నవవా మానా నస్త శ్శయితా
యావద్వాఽథ జాయతే. ౧. స జాతో యావదాయుషం జీవతి త
ప్రేతం దిష్ట మితోఽగ్నయ ఏవ హరన్తి యత ఏవేతో య
స్సమృభతోభవతి. ౨.

దశమః ఖండః.

త ద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యు పాస
తే తేఽర్చిష మభిసమ్భవ స్త్యర్చిషోఽహ రహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష
మాపూర్యమాణపక్షాద్యాక్ వ డుద జ్ఞేతి మాసాగ్నాక్. ౧. మాసే
భ్య స్సంవత్సరగ్ సంవత్సరా దాదిత్య మాదిత్యా చ్చుద్గ్రమసం చుద్గ్రమ
సో విద్యుతం తత్పురు షోఽమానవస్స ఏనా స్మృష్టా గమయత్యేష
దేవయానః పథా ఇతి. ౨. అథ య ఇమే గ్రామఇష్టాపూర్యే ద త్త మి
త్యుపాసతే తే ధూమ మభిసమ్భవన్తి ధూమా ద్రాత్రిగ్ రాత్రే రపరపక్ష
మపరపక్షాద్యాక్ పద్దక్షణైతి మాసాగ్ నాన్వై తేసంవత్సర మభిప్రాప్ను
వన్తి. ౩. మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశ మాకాశా చ్చుద్గ్ర
మస మేష సోమోరాజాతద్దేవానా మన్నంతందేవా భక్షయన్తి. ౪. తస్మి
న్యావత్సమ్నాత ముపిత్వాఽఘైత మేవాధ్యానం పునర్నివ ర్తన్తే యథేత
మాకాశమాకాశా ద్వాయుం వాయుర్మూత్వా ధూమోభవతి ధూమో
భూత్వాఽశ్రం భవతి. ౫. అశ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో
భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ ప్రీహి యవా ఓషధిసస్పతయ స్త్రీలమాషా
ఇతిజాయన్తేఽతోవై ఖలు దుర్నిష్ప్రసతరం యోయో హ్యన్న మత్తి
యో రేత స్సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి. ౬. త ద్య ఇహ రమణీయ
చరణా అభ్యాశో హ య త్రై రమణీయాం యోని మాపద్యేరక్ బ్రాహ్మణ
యోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వా కథయ ఇహ
కపూయచరణా అభ్యాశో హ య త్రైకపూయాం యోని మాపద్యేరక్
శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చణ్డాలయోనిం వా. ౭. అ ఘైతయోః
పఞ్శోకతరేణ చ తా నీమాని క్షుద్రాణ్య సకృదావ ర్తీని భూతాని భవ
న్తి. జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేత త్ప్రతీయగ్ స్థానం తేనాసౌ లోకో నసం
పూర్యతే తస్మా జ్ఞగుప్సేత తదేషణ్లోకః. ౮. స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం
పిబగ్ శ్చ గురో స్తల్ప మావసక్ బ్రహ్మహవ ఏతే పతన్తి చత్వారః
సంచమశ్చాచరగ్ స్తై రితి. ౯. అథ వా య ఏతానేవం పఞ్శాస్మిన్

వేద స సహ తై ¹రథాచరణ పాప్తనా లిప్యతే శుద్ధః పూతః పుణ
లోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౦.

ఏకాదశః ఖండః.

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః పాలుషి రిద్వీద్యుమో
భాల్లవేయో జన శ్శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హై
మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్సమేత్య మీమాగ్ సాంచక్రుః కో ను
త్తా కిం బ్రహ్మేతి. ౧. తే హ సంపాదయాంచక్రు రద్వాలకోవై భగ
వంతోఽయ మారుణి స్సంప్రతీ మమాత్మానం వై శ్వానర మధ్యేతి తగ్
వ్తా భ్యాగచ్ఛా మేతి తగ్ హాభ్యాజన్తుః. ౨. స హ సమ్పాదయా
చకార ప్రక్ష్యన్తి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్తేభ్యోన స
మివ ప్రతిపత్స్యే హస్తాహ మన్య మభ్యనుశాసా నీతి. ౩. తాహ
వాచాశ్వపతి రైవ భగవంతోఽయం కైకయ స్సమ్మృ తీమ మాత్మా
వై శ్వానర మధ్యేతి తగ్ హస్తా భ్యాగచ్ఛా మేతి తగ్ హా భ్యాజన్తుః. ౪.
భ్యో హ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్హణి క్తాయాంచకార సహ ప్రాత స్సజ్జే
న ఉవాచ న మేస్తేనో జనపదేన కదర్యో న మద్యహా నానాహితా
ర్హవిద్వా న్ననై వ్విరిన్వైరిణీ కుతో యత్యమాణో వై భగవంతోఽ
మస్మి యావ దేకైకస్థా ఋత్విజే ధనం దాస్యామి తావ ద్భగవదో
దాస్యామి వసన్తు భగవన్త ఇతి. ౫. తే హోచుర్యేన హై వాక్
పురుషశ్చరే తగ్ హైవ వదే దాత్మాన మేవేమం వై శ్వానరగ్ సం
త్యధ్యేషితమేవ నో బ్రూహీతి. ౬. తాహోవాచ ప్రాత ర్భ్యః ప్ర
త్తానీతి తేహ సమిత్యాగయః పూర్వా క్షేప్తా ప్రతిచక్రమిరే తాహ
పనీ యైవై తదువాచ. ౭.

ద్వాదశః ఖండః.

ఔపమన్యవకం త్వ మాత్మాన ముపా స్స ఇతి దివ మేవ భ
వోరాజ నితి హోవా చైషవై సుతేహ ఆత్మా వై శ్వానరో య

త్వమాత్తాన ముపాస్సే తస్మా త్వ సుతం ప్రసుత మాసుతం కులే దృశ్యతే. ౧. ఆత్మ్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్తా నం వైశ్వానర ముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతిహోవాచ మూర్ధాతే వ్యపతిష్యద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హోవాచ సత్యయజ్ఞం పాలుషిం ప్రాచీనయోగ్యకం త్వమాత్తాన ముపాస్స ఇ త్యాదిత్య మేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా చైశ్వానరోఽయం త్వ మాత్తాన ముపాస్సే తస్మా త్వ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే. ౧. ప్రవృతోఽశ్వతరీరథో దాసీ నిహ్కోఽత్మ్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్తానం వైశ్వానర ముపాస్తే చతుష్టేత దాత్మన ఇతి హోవాచాన్తోఽభవిష్య ద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

అథ హోవాచేంద్రియముం భాల్లవేయం వైయాఘ్ర పద్యకం త్వమాత్తానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజ న్నితిహోవాచైషవై ¹పుథగ్వత్తావైశ్వానరో యం త్వ మాత్తాన ముపాస్సే తస్మాత్త్వాం పుథ గృలయ ²ఆయయన్తి పుథ గ్రథ శ్రేణయోఽనుయన్తి. ౧. ఆత్మ్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్తానం వైశ్వానర ముపాస్తే ప్రాణస్త్యేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ ప్రాణస్త ఉదక్రమిష్యద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అథ హోవాచ జనగ్ శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్యకం త్వమాత్తాన ముపాస్స ఇత్యాకాశమేవ భగవో రాజ న్నితి హోవాచై

ష వై బహుల ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్యే
తస్మాత్త్వం బహుభోఽసి ప్రజయాచధనేనచ. ౧. అత్యన్యన్నం పశ్యన్
ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కు
య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే సద్దేహ స్తేవైష ఆత్మ
ఇతి హోవాచ సద్దేహ స్తే వ్యశీర్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

పోదశః ఖండః.

అథ హోవాచ బుడిల మాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద
కం త్వ మాత్మాన ముపాస్య ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవా వై
షవై రయి రాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్యే తస్మా
త్త్వో రయిమాఘ పుష్టిమాససి. ౧. అత్యన్యన్నం పశ్యన్ ప్రియ మత్త్య
న్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమా
త్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే వస్తిస్తేవైష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వ
స్తే వ్యథే తస్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

అథ హోవాచోద్ధలక మారుణిం గౌతమకం త్వ మా
త్మాన ముపాస్య ఇతి పృథివీ మేవ భగవో రాజన్నితి హోవా వై
వైప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మానముపాస్యే తస్మాత్త్వం
తస్మితోఽసి ప్రజయాచ పశుభిశ్చ. ౧. అత్యన్యన్నం పశ్యన్ ప్రియ మ
త్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మే
మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే పాదౌ త్వేతా వాత్మన ఇతి హోవా
చ పాదౌ తే వ్యర్హూస్యేతాం యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

తా హోవాచై తే వై ఖలు యూయం పృథగి వేమ మా
త్మానం వైశ్వానరం విద్వాగ్సోఽన్న మథ యస్త్యేత మేవం ప్రాదే
మాత్ర మభివిమాన మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే స సర్వేషు లో
షు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్త స్యన్న మత్తి. ౧. తస్య హవా
ఏత స్యాత్త నోవైశ్వానరస్య మూర్ధ్వ సుతేజా శ్చక్షు ద్విశ్వయాః

ప్రాణః పృథ గ్వర్తా త్తా సద్దేహో బహుభో వ స్తి రేవ రయిః పృథి
వ్యేవ సాదా ఉర ఏవ వేది ర్లోమాని బహ్ని ర్హృదయం గార్హ పత్యో
మనోఽన్వాహర్య పచన ఆస్య మాహవనీయః. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

త ద్య ద్భక్తం ప్రథమ మాగచ్ఛే త్తద్ధో మియగ్ స యాం
ప్రథమా మాహుతిం జుహుయా త్తాం జుహుయాత్ప్రాణాయ స్వా
హేతి ప్రాణ స్తృప్యతి. ౧. సాదే తృప్యతి చక్షు స్తృప్యతి చక్షుషి తృప్య
త్యాదిత్య స్తృప్య త్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌస్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం
యత్కించ ద్యౌ శ్చాదిత్య శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్యానుత్పత్తిం
తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

వింశః ఖండః.

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయా ద్ద్వితీయా
య స్వాహేతి వ్యాన స్తృప్యతి. ౧. వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి
శ్రోత్రే తృప్యతి చంద్రీమా స్తృప్యతి చంద్రీమసి తృప్యతి దిశ స్తృప్యన్తి
దిక్షు తృప్యన్తీషు యత్కించ దిశశ్చ చంద్రీమా శ్చాధి తిష్ఠన్తి త త్తృప్య
తి తస్యానుత్పత్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ
వర్చసే నేతి. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

అథ యాం తృతీయాం జుహుయా త్తాం జుహుయా దతానా
య స్వాహే త్యపాన స్తృప్యతి. ౧. అపానే తృప్యతి వా క్తృప్యతి వా
చి తృప్యన్త్యామగ్ని స్తృప్య త్యగ్నౌ తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం
తృప్యన్త్యాం య త్కించ పృథివీ చాగ్ని శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి త
స్యానుత్పత్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ
వర్చసేనేతి. ౨.

ద్వావింశః ఖండః.

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయా త్తాం జుహుయా త్సమానా
య స్వాహేతి సమాన స్తృప్యతి. ౧. సమానే తృప్యతి మన స్తృప్యతి

మనసి తృప్యతి పజన్య స్తృప్యతి పజన్యే తృప్యతి విద్యు తృప్యతి
విద్యుతి తృప్యన్త్యాం య త్కించ విద్యు చ్చ పజన్య శ్చాధితిష్ఠత స్త
తృప్యతి తస్మానుత్పత్తి తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నా ద్యేన తేజసా
బ్రహ్మవర్చసేనేతి. ౨.

త్ర యోవింశః ఖండః.

అథ యాం పంచమీం జహాయా త్తాం జహాయా దుదా
నాయ స్వాహే త్యుదాన స్తృప్యతి. ౧. ఉదానే తృప్యతి త్వక్తృప్యతి
త్వచి తృప్యన్త్యాం వాయు స్తృప్యతి వాయూ తృప్యత్యాకాశ స్తృప్య
త్యాకాశే తృప్యతి య త్కించ వాయు శ్చాకాశ శ్చాధితిష్ఠత స్తతృ
ప్యతి తస్మానుత్పత్తి తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నా ద్యేన తేజసా
బ్రహ్మవర్చసేనేతి. ౨.

చతుర్వింశః ఖండః.

స య ఇద మవిద్వా నగ్ని హోత్రం జహోతి యథాజ్ఞారా
నపోహ్య భస్మని జహాయా త్తాదృక్తత్యాత్. ౧. అథ య ఏత దేవం
విద్వా నగ్నిహోత్రం జహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు
భూతేషు సర్వే ప్వాత్తసు హుతం భవతి. ౨. 1 త ద్య దేషికతూల మ
గ్నోప్రోతం ప్రదూశే తైవగ్ హోత్ర సర్వే పాప్తానః ప్రదూయ నేయ
ఏతదేవం విద్వా నగ్ని హోత్రం జహోతి. 3. తస్మా దుహౌవం విద్యద్య
పి చణ్డాలాద్యాచ్ఛిప్తం ప్రయచ్ఛే దాత్మని హైవాస్య తద్వైశ్వానరే
హుతగ్ స్యాదితి తదేషశ్లోకః. ౪. య థేవా తుధితా బాలా మాత
రం పయపాసతే, ఏవగ్ సర్వాణి భూతాన్యగ్నిహోత్ర ముపాసత ఇత్య
గ్నిహోత్రముపాసత ఇతి. ౫.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది పఞ్చమః ప్రపాతక స్సమాప్తః
హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - షష్ఠః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. శ్వేతకేతు వ్యూరుణేయ ఆస తగ్వా పితోవాచ
 శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యా స్తత్కులీనోఽనమాచ్య
 బ్రహ్మబంధు రివ భవతీతి. ౧. సహ చ్ఛాదశవన్ ఉపేత్య చతుర్విగ్
 శతివర్షః సర్వా న్వేదా నధీత్య మహామనా అనూచాన మానీ స్తస్మి
 ఏమాయ తగ్వా పితోవాచ. ౨. శ్వేతకేతో య స్మ సో మ్యేదం
 మహామనా అనూచాన మానీ స్తస్మో స్యుత త మాదేశ మప్రాక్షో
 యేనాశ్రుతగ్ శ్రుతం భవత్యమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత మితి కథం
 ను భగవ స్స ఆదేశో భవతీతి. ౩. యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన
 సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధే
 యం మృత్తికే త్యేవ సత్యమ్. ౪. యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా
 సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధే
 యం లోహమిత్యేవ సత్యమ్. ౫. యథా సోమ్యైకేన నఖనికృంతనేన
 సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధే
 యం కృష్ణాయస మిత్యేవ సత్యం ఏవగ్ సోమ్యస ఆదేశో భవతీతి. ౬.
 న వై నూనం భగవన్త స్త ఏత దవేదిషు ర్యద్ద్యైత దవేదిష్యక్ కథం
 మేనావత్య నితి భగవాగ్ ద్వేవ మేత ద్భ్రవీ త్వితి తథా సోమ్యై
 తి హో వాచ. ౭.

ద్వితీయః ఖండః.

స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయం తద్దేక ఆహు
 రసదేవేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవా ద్వితీయం తస్మా దసత స్సజ్జాయత. ౧.
 కుత స్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ స్యా దితి హోవాచ కథ మసత స్సజ్జాయే
 తేతి స త్వైవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయమ్. ౨. త దైక్ష
 త బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోఽపృజ త త్తేజ విక్షత బహుస్యాం

ప్రజాయేయేతి త దహోఽసృజత తస్మా ద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా
పురుష స్తేజస ఏవ తదధ్యాపా జాయంతే. ౩. తా ఆప విక్షంత బహ్వ్యా
స్సాస్యమప్రజాయే మహీతి తా ఆన్న మసృజస్త తస్మా ద్యత్ర క్వచ వర్ష
తి తదేవ భూయిష్ఠ మన్నం భవ త్యదృగ్భవస త దధ్యన్నాద్యం జాయతే
తృతీయః ఖండః.

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం శ్రీణ్యేవ బీజాని భవంత్యాండజం
జీవజ ముద్భిజ్జ మితి. ౧. సేయం దేవతైక్షత హస్తాహ మిమాన్తిస్తోద
వతా ఆనేన జీవే నాత్తనా సుప్రవిశ్య నామ రూపే వ్యాకరవాణీతి. ౨.
తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేక్షైకా జ్ఞరవాణీతి సేయం దేవ తేమా
స్తిస్తో దేవతా ఆనేనైవ జీవే నాత్తనాసుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాక
రోత్. ౩. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేక్షైకా మకరో ద్యథాతు ఖలు
సోమ్యేమా స్తిస్తో దేవతా స్త్రివృ త్త్రివృ , దేక్షైకా భవతి త స్తే విజా
నీహీతి. ౪.

చతుర్థః ఖండః.

యదగ్నే రోహితగ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తద
పాం య త్కృష్ణం తదన్న స్యాపాగా దగ్నే రగ్నిత్వం వాచారమృణం
వికారో నామధేయం శ్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్. ౧. య దాదిత్యస్య
రోహితగ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం
తదన్న స్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచా రమృణం వికారో నా
మధేయం శ్రీణి రూపా ణీత్యేవ సత్యమ్. ౨. య చ్చంద్రమసో రోహిత
గ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం త దన్న
స్యాపాగా చ్చంద్రాచంద్రత్వం వాచారమృణం వికారో నామధేయం శ్రీణి
రూపాణీ త్యేవా సత్యమ్. ౩. య ద్విద్యుతో రోహితగ్ రూపం తేజస
స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా ద్వి
ద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారమృణం వికారో నామధేయం శ్రీణి రూపా
ణీత్యేవ సత్యం. ౪. ఏత ధస్తవై త ద్విద్వాగ్ స ఆవలు పూర్వే మహా

శాలా మహాశ్రోత్రీయా ననోద్యకశ్చ నాశ్రుత మమత మవిజ్ఞాత ముదా
హరిష్యతీతి హ్యేభ్యో విదాంచతుః. ౧. యదురోహిత మివాభూ
దితి తేజస స్తద్రూపమితి తద్విదాఞ్చతుః యదు శుక్లమివాభూ దిత్య
సాగ్ రూప మితి తద్విదాఞ్చతు ర్యదు కృష్ణ మివాభూ దిత్యన్నస్య
రూప మితి తద్విదాం చతుః. ౬. ¹యద్విజ్ఞాత మి వాభూ ది త్యేతా
సామేవ దేవతానాగ్ సమాస ఇతి తద్విదాంచతుర్యథాతు ఖలు సో
మ్యేమా స్తిస్తో దేవతాః. పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్తివృ దేకై కా భవతి
తన్నే విజానీహీతి. ౭.

పఞ్చమః ఖండః.

అన్న మశిత స్త్రేథా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్టో థాతు స్తత్పు
రీషం భవతి యో మధ్యమ స్తన్తాగ్ సం యోఽణిష్ఠ స్తన్ననః. ౧. ఆపః
పీతా స్త్రేథా విధీయన్తే తాసాం యః స్థవిష్టో థాతు స్తన్తూత్రం భవతి
యో మధ్యమ స్తల్లోహితం యోఽణిష్ఠ స్సప్రాణః. ౨. తేజోఽశితస్త్రే
థా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్టో థాతు స్తపిన్ధి భవతి యో మధ్యమ స్స
మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్. ౩. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపో
మయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞా
పయ త్వీతి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

దధ్న సోమ్య మధ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వముదీపతి
తత్సర్పి ర్భవతి. ౧. ఏవ మేవ ఖలు సో మ్యాన్నస్యాశ్యమానస్య
యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సమ దీపతి త న్ననో భవతి. ౨. అపాగ్ సోమ్య
పీయమానానాం యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీపతి స ప్రాణో భవ
తి. ౩. తేజస సోమ్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీప
తి సావా గ్భవతి. ౪. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ

స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞానయ త్సి
తథాసోమ్యేతి హోవాచ. ౫.

సప్తమః ఖండః.

షోడశకల సోమపురుషః పంచదశాహుని. మాశీః కామ మ
పిబాహోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి. ౧. సమా పజ్ఞా
శాహుని నాశాథ హై స ముపససాద కింబ్రవీమి భో ఇ త్యుచ సోమ
యజాగ్మి సామానీతి సహోవాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇ
౨. తగ్హోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితనై
కోఽక్లారః ఖద్యోత మాత్రః పరిశిష్ట స్సాన్య తేన తతోఽపి న బహు
హేదేవగ్సోమ్యతే షోడశానాం కలానా మేకా కలా తిశిష్టా స్యా
యైతర్హి వే దాన్నాను ¹ భవస్య శానాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి. ౩. స
శాథ హై స ముపససాద తగ్హ య త్కించప్రచ్ఛ సస్యగ్హ ప్రతి
దేతగ్హోవాచ. ౪. యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితనైక్
క్లారజ్ఞద్యోత మాత్ర మ్పరిశిష్టస్తం తృణై రుపసమాధాయ ప్రజ్వాలయ
తేన తతోఽపి బహుద హేత్. ౫. ఏవగ్సోమ్యతే షోడశానాం కలా
మేకాకలాతిశిష్టాభూత్సాన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీత యైత
వేదాననుభవ స్యన్నమయగ్హి సోమ్య మన ఆహోమయః ప్రాస్తేజో
యీ వా గితి తథాస్య విజ్ఞావితి విజ్ఞావితి. ౬.

ఆష్టమః ఖండః.

ఉద్దాలతో హురుణి శ్వేతకేతుం పుత్ర మువాచ స్వప్నా
మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైత త్పురుష స్స్వపితి నామ స
సోమ్య తదా సంహన్తి భవతి స్వపితో భవతి తస్మా దేవగ్ స్వ
త్యావక్షతే స్వగ్ హ్యపితో భవతి. ౧. స యథా శకుని స్సూత్రే
ప్రబద్ధో దిశన్దిశ మ్పరిత్వాఽన్యత్రాయతన మలభ్యా బధన మేవ
పశ్రయత ఏవ మేవ ఖలు సోమ్య త న్ననో దిశన్దిశ మ్పరిత్వాఽన

త్రాయతస మలభ్యా ప్రాణమే వోపశ్రయతే ప్రాణబద్ధనగ్ హి సోమ్య
మనశ్శతి. ౨. ఆశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి య త్రైత
త్పురుషోఽశిశిషతి నామాప ఏవ తదశితం నయన్తే తద్యథా
గోనాద్యోఽశ్వనాయః పురేషనాయ ఇ త్యేవస్త దప ఆచక్షతేఽశ నా
దేతి త త్రైత చ్చుజ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద మమూల
మృవిష్యతీతి. ౩. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దన్యత్రాన్నా దేవ మేవ
ఖలు సోమ్యాన్నేన శుంగేనాపోమూల మన్వి చ్ఛాద్భి సోమ్య శుం
గేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సమ్మూల మన్విచ్ఛ
సమ్మూలా సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స్సత్ప్రతిష్ఠాః. ౪.
అథ యత్రైత త్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పితం నయతే
తద్యథా గోనాద్యోఽశ్వనాయః పురేషనాయ ఇత్యేవం తత్రేజ ఆచప్త
ఉదన్యేతి త త్రైతదేవ శుజ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద
మమూల మృవిష్య తీతి. ౫. తస్య క్వమూలగ్ స్యా దన్యత్రాద్భ్యోఽద్భి
సోమ్య శుంగేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సమ్మూల
మన్విచ్ఛ సమ్మూలా సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స్స
త్ప్రతిష్ఠా యథాతు ఖలుసో మ్యేమా స్తిస్తో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య
త్రివృ త్రివృ దక్షైకా భవతి తదుక్తం పురస్తాదేవ భవ త్యస్య సోమ్య
పురుషస్య ప్రయతో వాజ్ఞనసి సమ్మద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి
తేజః పరస్యాం దేవతాయాం స య ఏషోఽణిమా. ౬. ఐతదాత్మ్య
మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ
ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౭.

నవమః ఖండః.

యథా సోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠన్తి నానాత్యయానాం
వృక్షాణాగ్ రసాన్ సమవహార మేకతాగ్ రస జ్ఞమయన్తి. ౧. తేయథా
తత్ర న వివేకం లభ స్తేముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽస్త్వముష్యాహం
వృక్షస్య రసోఽస్తి త్యేవ మేవ ఖలు సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజాస్సతి

సమృద్ధ్య న విదు స్సతి సమృద్ధ్యామహ ఇతి. ౨. త ఇహ వ్యాఘ్రో
వా సిగ్హో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా
దగ్గో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౩. సయ ఏషోఽ
మైత దాత్త్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వ మసి శ్వేతకేతి
ఇతి భూయవన మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్ప్రతి తథా సోమ్యే
హోవాచ. ౪

దశమః ఖండః.

ఇమా సోమ్య సద్యః పురస్తా త్పాచ్య స్సృందన్తే పశ
త్ప్రేతీచ్యన్తాస్సముద్రా త్సముద్ర మే వాపి యన్తి సముద్ర ఏవ
యథా తత్ర న విదు రియ మహ మస్తీయ మహ మస్తీతి.
ఏవ మేవ ఖలు సోమ్యమా స్సర్వాః ప్రజా సుత ¹ఆగమ్య స వి
స్సత ఆగచ్ఛామ హ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్హో వా
వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్గో వా మశకో
వా య ద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౨. స య ఏషోఽని మైత దాత్త్య
మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వ మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూ
వన మాభగవాన్ విజ్ఞాపయ త్ప్రతి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

ఏకాదశః ఖండః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలే భ్యాహన
జ్జీవక్ ప్రవే ద్యో మధ్యేభ్యాహన్యా జ్జీవక్ ప్రవే ద్యోఽగ్రేభ
హన్యా జ్జీవక్ ప్రవే త్స ఏవ జీవే నాత్మనానుప్రభూతః పేషీయమా
మోదమాన స్తిష్ఠతి. ౧. తస్య య దేకాగ్ శాఖాం జీవో జహ త్య
సా శువ్యతి ద్వితీయాం జహ త్యథ సాశువ్యతి తృతీయాం జహ త్య
సాశువ్యతి సర్వం జహతి సర్వ శువ్యత్యేవ మేవ ఖలు సోమ్య
ద్వీతి హోవాచ. ౨. జీవావేతం వా వ కి లేదం మ్రియతే న జీ

ప్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమై తదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం త త్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

న్యగ్రోధఫల మత ఆహ రే తీద మ్భగవ ఇతి భిన్నీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీ త్యన్వయ ఇవేమాథానా భగవ ఇత్యసా మజ్ఞైకా మ్భిన్నీతి భిన్నా భగవ ఇతి కి మత్ర పశ్య సీతి న కిచ్చిన భగవ ఇతి. ౧. తగ్ హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయ స ఏతస్య వై కిల సో మ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహా న్నన్యగ్రోధ స్తిష్ఠతి. ౨. శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్స త్యగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

త్రయోదశః ఖండః.

లవణ మేతదుదకే వథాయాథ మాస్రాత రుప సీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ హోవాచ య ద్దోషా లవణ ముద కే¹వాథా ఆజ్ఞ తదాహరేతి తద్ధావ మృశ్య న వివేద యథా విచిన మేవాజ్ఞ. ౧. ఆస్యాన్తా దాచామేతి కథ మితి లవణ మితి మథ్యా దాచా మేతి కథమితి లవణ మిత్యంతా దాచామేతి కథ మితి లవణ మిత్యభి ప్రా వైత్యత దథ మోషసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వ త్సంవర్తతే తగ్ హోవాచాత్రవావ కిల స త్సోమ్య స నిభాలయ సే²త్రైవ కిలేతి. ౨. స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మాభ గవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

చతుర్దశః ఖండః.

యథా సోమ్య పురుషం గన్ధారే భ్యోఽభినద్ధా క్షమా నీయతం

తతోఽతిజనే విస్మయే తస్య యథా తత్త ప్రాజ్ఞోద జ్ఞానధర్మాజ్ఞా
ప్రత్యక్షా ప్రథ్నాయాతాభినద్ధాక్ష ఆనీతోఽభినద్ధాక్షో విస్మయః. ౧.
తస్య యథాభినవానం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయా దేతాం దిశం గన్ధారా
వతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామా ద్ద్రామం పృచ్ఛన్ పణ్డితో మేధావీ
గన్ధారా నే వోపసంపద్యే తైవమే వేహాచార్యవాక్ పురుషో వేద తస్య
తావ దేవ చిరం యావ న్నవిమో క్ష్యేఽథ సంపత్స్య ఇతి. ౨. స
య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం త త్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్వ
మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయవీవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా
సోమ్యేతి హోవాచ. 3.

పశ్చాదశః ఖండః.

పురుషగ్ ¹సోమ్యాపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి
మా జ్ఞానాసి మా మితి తస్య యావ న్న వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః
ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తా వ జ్ఞానాతి. ౧.
అథ యదాఽస్య వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః
పరస్యాం దేవతాయా మథ నజానాతి. ౨. స య ఏషోఽణిమైత
దాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి భూయవీవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి
హోవాచ. 3.

షోడశః ఖండః.

పురుషగ్ సోమ్యా త హస్త గృహీత మానయ స్త్యపహర్షీత్
స్త్రేయ మకార్షీ త్పురశు మస్తై తపతేతి స యది తస్య కర్తా భవతి
తత ఏవానృత మాత్మానం కురుతే సోఽనృతాభినన్ధోఽనృతే నాత్మాన
మన్తర్థాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్లాతి స దహ్యాతేఽథ హస్యతే. ౧.
అథ యది తస్యా కర్తా భవతి తత ఏవ సత్య మాత్మానం కురుతే సః

సత్యాభి సద్ధ సృత్యే నాత్మాన మస్తద్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్యతి
స నదహ్య తేఽథ ముచ్యతే. ౨. స యథా తత్ర నదాహ్యే తైత
దాత్త్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి త ధ్ధాస్య విజ్ఞానాని విజ్ఞానాని. ౩.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషది పఠ్యః ప్రచాతక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాందోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రచాతకః.

ప్రథమః ఖండః.

అథీహ భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారద
స్త్రగ్ హోవాచ యద్వేత్త తేన మోఽనీద తత స్త ఊర్ధ్వం వహ్యమితి.
౧. స హోవాచ ద్వేదం భగవో ౭ధ్యేమి యజుర్వేదగ్ సామవేద
మాధర్వణం చతుర్థ మితిహోసపురాణం షష్ఠ్యుం వేదానాం వేదం
పిత్ర్యగ్ రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం
బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్పదేవ
జన విద్యా మేత ద్భగవో ౭ధ్యేమి. ౨. సోఽహం భగవో మస్త్రవి
దేవాస్మి నాత్మవితే శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవ ద్ద్రుశేభ్య స్త్రుతి శోక
మాత్మవిదితి సోఽహం భగవ శ్శోచామి తం మా భగవాన్ శోకస్య
చారం తారయ త్వతి తగ్ హోవాచ యద్వై కిం వైత దధ్యగీష్ఠా నా
మై వైతత్. ౩. నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేద ఆథ
ర్వణ శ్చతుర్థ ఇతిహోసపురాణః షష్ఠమో వేదానాం వేదః పిత్ర్య
రాశి ర్దైవో నిధి ర్వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా
భూతవిద్యా క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నా మైవైత
న్నా మోహ స్సేవతి. ౪. స యో నామ బ్రహ్మ త్యుపాస్తే యావ
న్నా మ్నాగతంత్రాస్య యథాకామచాగో భవతి యో నామ బ్రహ్మ

త్యుపాస్తేస్తీభగవో న్నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూ
యోస్తీతి త న్నే భగవాన్ బ్రవీత్సతి. ౫.

ద్వితీయః ఖండః.

వాగ్వాస నామ్నో భూయసీ వా గ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి
యజుర్వేదగ్ సామవేద మాధర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పశ్చి
మం వేదానాం వేదం పితృగ్ రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకా
యనం దేవ విద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం
నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్వదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయు
ఞ్చాకాశ ఞ్చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చ
వయాగ్ సీ చ తృణవనస్పతీఞ్చాప్సహ న్యాకీటపతంగ పిపీలిక
ధర్మ ఞ్చాధర్మఞ్చ సత్య ఞ్చాసత్యం చ సాధుచా సాధు చ హృద
యజ్ఞ ఞ్చాహృదయజ్ఞంచ యద్వైవా జ్ఞాభవిష్య స్మ ధర్మో నాధర్మ
వ్యజ్ఞాపిష్య స్మ సత్యం నాసత్యం న సాధు నాసాధు న హృదయజ్ఞ
నాహృదయజ్ఞో వా గే వైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచ ముపాస్వేతి. ౧
స యో వాచం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్వాచో గతం త త్రాస్య
యథా కామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేస్తీ భ
వో వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోస్తీతి త న్నే భ
వాన్ బ్రవీ త్యతి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వేవామలకే దే
వాకోలే ద్వావాత్మో ముష్టి రనుభవత్వేపం వాచం చ నామ చ
నోఽనుభవతి సయదా మనసా మన స్యతిమంత్రా నధీయాతే త్యథాధీ
కర్తాణి కుర్వీతే త్యథ కురుతే పుత్రాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చే చ్చేయే త్య థే
తథిమంచ లోక మమఞ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యత్తా మనో
లోకో మనోహి బ్రహ్మ మన ఉపాస్వేతి. ౧. స యో మనో బ్ర
త్యుపాస్తే యావత్తనసో గతం త త్రాస్య యథా కామచారో భవతి య

మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తే¹ స్తి భగవో మనసో భూయ ఇతి మనసోవావ
భూదో² స్తీతి త న్నే భగవా³ బ్రవీ త్వితి. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సజ్కులో¹ వావ మనసో భూయాన్యదా వై సజ్కుల్పయ తే² క
మన స్యత్యథ వాచ మీరయతి తా ము నా మ్మీరయతి నామ్ని
మన్త్రా ఏక మ్భవన్తి మన్త్రేషు కర్తాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని సజ్కు
ల్పేకాయనాని సజ్కుల్పత్వకాని సజ్కుల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమక్ష్మతాం
ద్యావాపృథివీ సమకల్పేతాం వాయు శ్చాకాశం చ సమకల్పంతా
మాప శ్చ తేజశ్చ తేమాగ్ సంక్ష్లేప్త్యై వర్షగ్ సజ్కుల్పతే వర్షస్య సంక్ష్లే
ప్త్యా అన్నగ్ సజ్కుల్పతే³న్నస్య సంక్ష్లేప్త్యా ప్రాణాసజ్కుల్పన్తే ప్రాణా
నాగ్ సంక్ష్లేప్త్యా మన్త్రా సజ్కుల్పన్తే మన్త్రాణాం సంక్ష్లేప్త్యా కర్తాణి
సజ్కుల్పన్తే కర్షణాం సంక్ష్లేప్త్యాలోక సజ్కుల్పతే లోకస్య సంక్ష్లేప్త్యా
సర్వగ్ సజ్కుల్పతే స ఏష సజ్కుల్ప సజ్కుల్ప ముపాస్వేతి. ౨. స య
సజ్కుల్పం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే¹ సంక్ష్లేప్తాన్వై సలోకా² భువా³ భు
వః ప్రతిష్ఠితా⁴ ప్రతిష్ఠి తో⁵వ్యథమానా నన్యథమానో⁶భినిధ్యతి
యావ త్సజ్కుల్పస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య స్స
జ్కుల్పం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే² స్తిభగవ స్సంకల్పా ద్భూయఇతి సంకల్పా
ద్భూవ భూదో³ స్తీతి తన్నేభగవా⁴ బ్రవీత్వితి. ౩.

పంచమః ఖండః.

చిత్తం వావ సజ్కుల్పా ద్భూయో యదావై చేతయతే¹ క
సజ్కుల్పయతే² క మన స్యత్యథ వాచ మీరయతి తాము నామ్మీర
యతి నామ్ని మన్త్రా ఏకం భవన్తి మన్త్రేషు కర్తాణి. ౧. తాని హవా
ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్తాని చిత్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మా ద్యద్యపి
బహువిద చిత్తో భవతి నాయ మస్తీత్యేవైన మాహు ర్యదయం వేద
యద్వాయం విద్వాన్నేత్రమ³ చిత్త సావిత్త్యథ య ద్యల్పవి చ్చిత్తవా⁴

1 మనస్యథ. 2 సంకల్పా. 3 చిత్తః సా.

భవతి తస్మాదేవోత శిశ్రూషన్తే చిత్తగ్ హ్యేవైషా మేకాయనం చి
మాత్తా చిత్తం ప్రతిష్ఠాచిత్తముపా స్వేతి. ౨. స య శ్చిత్తం బ్రహ్మ
త్యుపాస్తే చిత్తాన్వై స లోకాః ధృవాః ధృవః ప్రతిష్ఠితాః ప్ర
స్థితోఽవ్యథమానా నవ్యథమానోఽభి సిద్ధ్యతి యావ చ్చిత్తస్య గత
తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య శ్చిత్తం బ్రహ్మత్యుపాస్తేస్తి
గవశ్చిత్తా ద్భూయశ్చతి చిత్తాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్నే భగవా
బ్రవీ త్యితి. ౩.

పద్యః ఖండః.

ధ్యానం వావ చిత్తా ద్భూయో ధ్యాయ తీవ పృథివీ ధ్యాం
తీ వా న్తరితం ధ్యాయతీవ ద్యౌ ధ్యాయన్తీ వా పోధ్యాయన్తీవ హ
తా ధ్యాయన్తీవ దేవమనుష్యా స్తస్మా ద్య ఇహ మనుష్యాణాం మః
త్తాం ప్రాప్నువన్తి ధ్యానాపాదాగ్ శా ఇవైవతే భవం త్యథ యేఽలో
కలహినః పిశునా ఉపవాదిన స్తేఽథ యే ప్రభవో ధ్యానాపాదా
శా ఇ వైవ తే భవంతి ధ్యానముపాస్వేతి. ౧. స యో ధ్యానం బ్రహ్మ
త్యుపాస్తే యావ ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భ
యో ధ్యానం బ్రహ్మత్యుపాస్తేస్తి భగవో ధ్యానా ద్భూయ
ధ్యానాద్వావభూయోఽస్తీతి త న్నే భగవా బ్రవీ త్యితి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

విజ్ఞానం వావ ధ్యానా ద్భూయో విజ్ఞానేనవా ఋగ్వేదం
జానాతి యజుర్వేదగ్ సామవేద మూఢర్వణం చతుర్థ మితిహాసపు
ణం పశ్చిమం వేదానాం వేదం పితృగ్ రాశిం దైవం నిధిం వా
వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రి
ద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్పదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీ శ్చ వా
శ్చౌకాశం చాపశ్చ లేజ శ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశుగ్
వయాగ్ సీ చ త్యేవనస్పతీ శ్వాపదాన్యాకీటపతన్తపిపీలికం ధర్మం
ధర్మంచ సత్యం చానృతంచ సాధుచా సాధుచ హృదయజ్ఞ శ్చౌహ

యజ్ఞా ఛాన్దం చ రసఞ్చేమం చ లోకమముం చ విజ్ఞానేనైవ విజా
నాతి విజ్ఞాన ముపాస్వేతి. ౧. స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే
విజ్ఞానవతో వై స లోకాః జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావ ద్విజ్ఞానస్య
గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యోవిజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యు
పాస్తేఽస్తిభగవో విజ్ఞానా ద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూయోస్తీతి
తన్తే భగవా బ్రవీ త్యితి. ౨.

అప్తమః ఖండః

బలం వావ విజ్ఞానా ద్భూయోఽపిహ శతం విజ్ఞానవతా మేగో
బలవా నాకంఘయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా భవత్యుత్తిష్ఠా
పరిచరితా భవతి పరిచర న్ముపసత్తా భవత్యుపసీదన్ప్రప్తా భవతి శ్రో
తా భవతి మన్తా భవతి బోధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలే
శనై పృథివీ తిష్ఠతి బలేనాంతరిక్షం బలేన ద్యా ర్భలేన వర్షతాబలేన
దేవమనుష్యాబలేన పశవశ్చ వయాగ్సి చ తృణవనస్పతయ శ్శ్వాపదా
న్యాకీటపతన్తపివీలికం బలేన లోక స్తిష్ఠతి బల ముపాస్వేతి. ౧. స యో
బలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథాకామ
చారో భవతి యోబలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో బలా ద్భూ
య ఇతి బలాద్వావ భూయోస్తీతి తన్తే భగవా బ్రవీ త్యితి. ౨.

నవమః ఖండః.

అన్నం వావ బలా ద్భూయస్తస్మా ద్యద్యపి దశరాత్రీ రాక్షీ
యా ద్యద్యహ జీవే దథ వాఽద్రష్టాశ్రోతామన్తాబోధాకర్తా
ఽవిజ్ఞాతా భవత్యథాన్నస్యాదే ద్రష్టా భగతి శ్రోతా భవతి మన్తా
భవతి బోధా భవతి కర్తాభవతి విజ్ఞాతా భవత్యన్న ముపాస్వేతి. ౧.
స యోఽన్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే న్నవతో వై స లోకాః పానవతో
ఽభిసిధ్యతి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యో
ఽన్నంబ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూయ ఇత్యన్నాద్వావ
భూయోస్తీతి తన్తే భగవా న్బ్రవీ త్యితి. ౨.

దశమః ఖండః.

అపో వా అన్నా ద్భూయస్య ప్రస్తా ద్యదా సువృష్టి ర్న భవతి
వ్యాధీయ నే ప్రాణా అన్నం కనీయో భవిష్యతీ త్యథ యదా సువృష్టి
ర్భవత్యానందినః ప్రాణా భవన్త్యన్నం బహు భవిష్యతీ త్యాచవ
వేమా మూర్తా యేయం పృథివీయదంతరిక్షం యద్ద్యౌర్యత్పర్వతా
యద్దేవమనుష్యా యత్పశవ శ్చ వయాగ్సిచ తృణవనస్పతయ శ్శ్వా
పదా న్యాకీటపతంగ పిపిలిక మాపవవేమా మూర్తా అప ఉపాన్వేతి.
౧. స యోఽపో బ్రహ్మే త్యుపాస్త ఆప్నోతి సర్వాన్కామాగ్ స్తృ
ప్తిమాన్ భవతి యావ దపాంగతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి
యోఽపో బ్రహ్మే త్యుపాస్తే స్తి భగవోఽదోభ్యో భూయ ఇ త్య
దోభ్యోవావ భూయో స్తీతి తస్మై భగవాన్ బ్రవీ త్యితి. ౨.

ఏకాదశః ఖండః.

తేజో వా ఆదోభ్యో భూయ ప్రద్వా ఏతద్వాయు మాగ్న
హ్యకాశ మభివతి తదాహు ర్నశోచతి నితఃపతి వర్షిష్యతి వా ఇతి
తేజవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే తదేతదూర్ధ్వభిశ్చ
తిరచ్చీభిశ్చ విద్యుచ్ఛ్వి హ్నాదా శ్చరన్తి తస్మా దాహు ర్విద్యోతతే ప్రసయతి
వర్షిష్యతి వాఇతితేజ ఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే తే
జ ఉపాన్వేతి. ౧. స య స్తేజో బ్రహ్మే త్యుపాస్తే తేజస్వీ వై స తేజ
స్వతో లోకా భాస్వతోఽపహత తమస్కానభిసిధ్య తి యావ త్తేజసో
గతం తత్రాస్య యథాకామ చారో భవతి యస్తేజో బ్రహ్మే త్యు
పాస్తే స్తిభగవ స్తేజసోభూయ ఇతి తేజసో వావ భూయో స్తీతి తస్మై
భగవాన్ బ్రవీ త్యితి. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అకాశో వావ తేజసో భూయా నాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రమ
నా వృథౌ విద్యుస్సక్షత్రా ణ్యగ్ని రాకాశేనావ్యాయ త్యాకాశేన
శ్శతోత్యాకాశే న ప్రతిశ్శతోత్యాకాశే రమత అకాశే న రమత

ఆకాశే జాయత ఆకాశ మభిజాయత ఆకాశ ముపాస్వేతి. ౧. స య ఆకాశం బ్రహ్మాతుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకాః ప్రకాశవతో ౭సంబాధానురు గాయపతో ౭భిసిధ్యతి యావ దాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మా త్యుపాస్తే ౭స్తి భగవ ఆకాశా ద్భూయ ఇ త్యాకాశా ద్వావ భూయో ౭స్తీతి త న్నేభ గవాః బ్రవీ త్యితి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

స్తరో వా ఆకాశా ద్భూయ స్తస్మా న్యధ్యపి బహవ ఆసీర న్న స్తరన్తో నైవ తే కంచన శృణుయు ర్న మన్వీర న్న విజానీరన్ యదా వావ తే స్తరేయు రథ శృణుయు రథ మన్వీర న్నథ విజానీరన్ స్తరే ణ వై పుత్రా న్విజానాతి స్తరేణ పశూన్ స్తర ముపాస్వేతి. ౧. స య స్తస్మిం బ్రహ్మాతుపాస్తే యావత్తస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య స్తస్మిం బ్రహ్మా త్యుపాస్తే ౭స్తి భగవ స్తస్మిం ద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయో ౭స్తీతి త న్నేభ గవాః బ్రవీ త్యితి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆశా వావస్తరా ద్భూ యస్యాశే ధోవై స్తరో మస్త్రా నధీతే కర్తాణి కురుతే పుత్రాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోక మము ఖేచ్ఛత ఆశా ముపాస్వేతి. ౧. స య ఆశాం బ్రహ్మా త్యుపాస్తే ఆశయాస్య సర్వే కామా సమృద్ధ్యంత్యమోఘా హా స్యాశిషో భవన్తి యావదాశాయా గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మాతుపాస్తే ౭స్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇ త్యాశాయా వావ భూయో ౭స్తీతి త న్నేభ గవాః బ్రవీ త్యితి. ౨.

పంచదశః ఖండః.

ప్రాణోవా ఆశాయా ¹భూయా న్యథావా ఆరా నాభౌ సమ ర్పితా వీవ మర్క్తిక ప్రాణే సర్వగ్ సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః

1 ప్రాణం దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రాణో భ్రాతా
 ప్రాణ స్వసా ప్రాణాచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః. ౧. స యది పితరంవా
 మాతరంవా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచారం వా బ్రాహ్మణం వాఃశ్చ
 ధృష్ణశమివ ప్రత్యాహా ధిత్వాస్త్వి త్యేవైవమాహుః పితృహ వైత్వమసి
 మాతృహ వైత్వమసి భ్రాతృహ వైత్వమసి స్వసృహవై త్వమస్మాచార్య
 హవై త్వం సీబ్రాహ్మణహ వై త్వమసి. ౨. అథ య ద్యుష్మేనానుత్కా
 న్త ప్రాణా శూలేన సమాసు 1వ్యతి సందేహేనైవైవై నం బ్రూయుః
 పితృహసీతి న మాతృహసీతి న భ్రాతృహసీతి న స్వసృహసీతి నాచార్యహసీతి
 న బ్రాహ్మణహసీతి. 3. ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి సవా ఏవ ఏవం
 పశ్యన్నేపంమన్వాన ఏవం విజానన్మతివాదీ భవతి తథేద్మ ద్భూయ
 రతివా ద్యసీత్యతివా ద్యస్తీతి బ్రూయా న్నాపహ్నువీత. ౪.

పోదశః ఖండః.

ఏవమేతద్ వా ఆతిదతి యస్సత్యేనాతివదతి సోఽహం భగవ
 స్సత్యేనాతివదానీతి సత్యం త్వేవ విజ్ఞానీతవ్య మితి సత్యం భగవో
 విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

సప్తదశః ఖండః.

యదావై విజానా త్యథ సత్యం వదతి నావిజానా సత్యం వదతి
 విజానన్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞాన స్త్యేవ విజ్ఞానీతవ్య మితి విజ్ఞానం
 భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

అష్టాదశః ఖండః.

యదావై మనుతేఽథ విజానాతి శామ త్వా విజానాతి మత్త్యేవ
 విజానాతి మతి స్త్యేవ విజ్ఞానీతవ్యేతి మతిం భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

ఏకోనవింశః ఖండః.

యదావై శ్రద్ధథా త్యథ మనుతే నాశ్రద్ధథ న్మనుతే శ్రద్ధథదేవ
 మనుతే శ్రద్ధా త్యేవ విజ్ఞానీతవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

వింశః ఖండః.

యదావై ని స్తిష్ఠ త్యథ శ్రద్ధథాతి నాని స్తిష్ఠ శ్చుద్ధథాతి ని స్తి
ష్ఠ స్త్వేవ శ్రద్ధథాతి నిష్ఠాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞా
స ఇతి. ౧.

ఏకవింశః ఖండః.

యదా వై కరో త్యథ ని స్తిష్ఠతి నాకృత్వా ని స్తిష్ఠతి కృత్యై వ
ని స్తిష్ఠతి కృతి స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ద్వావింశః ఖండః.

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లభ్యా కరోతి
సుఖమేవ లభ్యా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సుఖం భగవో
విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

త్రయోవింశః ఖండః.

యోవై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖ మస్తి భూమైవ సుఖం
భూమాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమాసం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

చతుర్వింశః ఖండః.

యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్వీజానాతి
సభూమాఽథ య త్రాన్య త్పశ్య త్పశ్య చ్ఛృణోత్యన్యద్వీజానాతి
తదల్పం యోవై భూమా తదమృత మథ. యదల్పం తన్నర్త్యగ్ స భగ
వః కస్త్రిక్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యదివా స మహిమ్నాతి. ౧.
గో ఆశ్వ మిహ మహిమే త్యాచక్షతే హస్తి హిరణ్యం దాసభార్యం
క్షేత్రాణ్యాయతనా నీతి నాహ మేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి హోవా
చాన్యో వ్యాన్యస్త్రిక్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి. ౨.

పంచవింశః ఖండః.

సవ వాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్సపశ్చాత్స పుర స్తా త్స దక్షిణత
స్స ఉత్తరత స్స ఏవేదగ్ సర్వ మిత్యథాతోఽహజ్కారాదేశ ఏవాహ

మేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షి
ణతోఽహ ముత్తరతోఽహ మేవేదగ్ సర్వ మితి. ౧. అథాత ఆత్మా
దేశ ఏ వా తైవా ధస్తా దాత్తోపరిష్టా దాత్తా పశ్చా దాత్తా పురస్తా
దాత్తా దక్షిణత ఆత్తో త్తరత ఆత్తై వేదగ్ స్వమితి సవా ఏష ఏవం
పశ్య స్నేహం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్తరతి రాత్తక్రీడ ఆత్మమిధున
ఆత్మానంద స్వస్వరా డ్భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవ
తి అథ యేస్యథాతోవిదు రస్యరాజాన స్తేఽక్షయ్యలోకా భవన్తి తే
షాగ్ సర్వేషు లోకే వ్యకామచారో భవతి. ౨.

పండితః ఖండః.

తస్య హవా ఏత నై యం పశ్యత ఏవం మన్వాన నై యం విజా
నత ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆళాత్మత స్సనిర ఆత్మత ఆకాశ ఆత్మత స్తేజ
ఆత్మత ఆప ఆత్మత ఆవిర్భావతరోభావా వాత్మతోఽన్న మాత్మతో బల
మాత్మతో విజ్ఞాన మాత్మతో ధ్యాన మాత్మత శ్చిత్త మాత్మత స్సంకల్ప
ఆత్మతోమన ఆత్మతో వా గాత్మతో నామాత్మతో మంత్రా ఆత్మతః కర్తా
కార్యత్మత ఏవేదగ్ సర్వమితి. ౧. తదేషశ్లోకః. న పశ్యో మృత్యుం పశ్య
తి న రోగం నోతదుఃఖతామ్, సర్వగోహ పశ్యః పశ్యతి సర్వ మాపన్నీ
తి సర్వశ ఇతి, స ఏకథా భవతి త్రైథా భవతి పంచథా సప్తథా నవ
థా చైవ పునశ్చైకాదశః స్తుతః, శతంచ దశ చైకశ్చ సహస్రాణి
చవిగ్శతిః, అహర శుద్ధా సత్వశుద్ధి స్సత్వశుద్ధా ద్రువా స్తుతిః, స్తుతి
లమ్మే సర్వగ్రన్థీనాం విప్రమోక్షః తస్మై మృదితకపాయాయ తమసః
పారం దర్శయతి భగవాన్ ససత్కుమార స్త్వగ్ స్కంద ఇత్యాచక్ష
తే తగ్స్కంద ఇత్యాచక్షతే. ౨.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాతక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాందోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. అథ య దిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీ
కం వేశ్మ దహరోఽస్తి స్మంతరాకాశ స్తస్మిన్ సృదంత స్తదన్వేష్టవ్యం
తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి. ౧. తథేచ్ఛ ద్భూరియ ర్య దిద మస్మిన్
బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్తి స్మంతరాకాశః కిం
తదత్ర విద్యతే య దన్వేష్టవ్యం య ద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి. ౨.
స బ్రూయా ద్యావా న్వా అయ మాకాశ స్తావా నేషోఽన్తర్హయ
ఆకాశ ఉభే అస్మిన్ ద్యావాపృథివీ అన్తరేవ సమాహితే ఉభా వగ్ని
శ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచంద్రిమసా పుభౌ. విద్యున్నక్షత్రాణి య చ్చా
న్యే హాస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వం త దస్మిన్ సమాహిత మితి. ౩. తం చే
ద్భూరియ రస్తిగ్ శ్చే దిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్ సమాహితగ్ సర్వాణి చ
భూతాని సర్వేచ కామా య దైవ జ్ఞరావాహ్నీతి ప్రథగ్ సతే వా కిం
తతోఽతిశివ్యత ఇతి. ౪. స బ్రూయా న్నాస్య జర యైత జ్జీర్ణతీ న వధే
నాస్యహస్యత ఏత త్సత్యం బ్రహ్మ పుర మస్మిన్ కామా స్సమాహితా
ఏష ఆత్మాఽవహతపాప్తా విజరో విమృత్యు ర్విశోకోఽ విజిఘ్నోఽపిపాస
స్సత్యకామ స్సత్యసంకల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా ఆన్వావిశంతి
యథానుశాసనం యం య మన్తమభికామా భవంతి యం జనప
దం యం క్షేత్రభాగం తం తమే వోపజీసంతి. ౫. తద్యథేహ ¹కర్తృజ
తో లోకః క్షీయతే ఏవ మే వాముత్ర పుణ్యచిత్తో లోకః క్షీయతే
త ద్య ఇహాత్మాన మననువిద్య ప్రజంత్యేతాగ్ శ్చ సత్యా న్కామాగ్
స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవ త్యథ య ఇహాత్మాన మ
నువిద్య ప్రజన్త్యేతాగ్ శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకే
షు కామచారో భవతి. ౬.

ద్వితీయః ఖండః.

స యది పితృలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య పితర
స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౧. అథ యది
మాతృలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య మాతర స్సముత్తిష్ఠ
న్తి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౨. అథ యది భ్రాతృ
లోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య భ్రాతర స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన
భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౩. అథ యది స్వస్థులోకకా
మో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య స్వసార స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్వస్థులోకేన
సంపన్నో మహీయతే. ౪. అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా
దే వాస్య సఖాయ స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయ
తే. ౫. అథ యది గంధమాల్యలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య గంధ
మాల్యే సముత్తిష్ఠత తేన గంధమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౬.
అథ యద్యన్నపానలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్యాన్నపానే
సముత్తిష్ఠత తేనాన్నపానలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౭. అథ యది
గీతవాది^౧త్రలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య గీతవాది^౨త్రే సము
త్తిష్ఠత తేన గీతవాది^౩త్రలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౮. అథ యది
స్త్రీలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య స్త్రీయ స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన
స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౯. యం య మస్త మభికామో భవతి
యజ్ఞామయతే సోఽస్య సంకల్పా దేన సముత్తిష్ఠతి తేన సంపన్నో
మహీయతే. ౧౦.

తృతీయః ఖండః.

త ఇమే సత్యాః కామా అన్యతాపిథానా నైమాగ్ సత్యా
నాగ్ సతా మన్వత మపిథానం యోయో హ్యన్యేతః ప్రైతి న తమిహ
దర్శనాయ లభతే. ౧. అథ యే చాన్యేహ జీవా యే చ ప్రేతా య
చ్చాన్య దిచ్ఛన్త లభతే సర్వం తదత్ర గత్వా విండతే^౨త్ర హ్యన్యై
1 తలోక. 2 తేనము. 3 తలోకేన.

తే సత్యాః కామా అన్యతాపిథానా స్తద్యథా హిరణ్యనిధిం నిహిత
మక్షేత్రజ్ఞా ఉపద్యమి సంచరన్తో న విన్దేయు రేవ మే వేమా స్సర్వాః
ప్రజా ఆహరహ ర్గచ్ఛన్త్య ఏతం బ్రహ్మలోకం నవిన్దన్త్యన్యతేన హి
ప్రత్యూధాః. ౨. స వా ఏష ఆత్మా హృది తస్యైతదేవ నిరుక్తగ్
హృద్యయ మితి తస్మా ధృవయ మహరహ ర్వా ఏవంవిత్స్వర్గం లోక
మేతి. ౩. అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మా చ్చరీరా త్సముత్థాయ పరం
జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా
చైత దమృత మభయ మేతి ద్భృహేతి తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మణో
నామ సత్యమితి. ౪. తాని హవా ఏతాని త్రీణ్య క్షరాణి సతీయ మితి
త ద్య త్స త్తద మృత మథ య త్త న్నర్త్య మథ యద్యంతే నోభే య
చ్ఛతీ య దనే నోభే యచ్ఛతి తస్మాద్య మహరహర్వా ఏవంవి త్స్వర్గం
లోకమేతి ౫.

చతుర్థః ఖండః.

అథ య ఆత్మా స సేతు ర్విధృతి రేమాం లోకానా మసమ్మే
దాయ నైతగ్ సేతు మహారాత్రే తరతో న జరా న మృత్యు ర్న శోణో
న సుకృతం న దుష్కృతగ్ సర్వే పాప్తానోఽతో నివర్తన్తేఽపహత
పాప్తా హ్యేష బ్రహ్మలోకః. ౧. తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽన్య
స్స న్ననన్ధో భవతి విద్ధస్సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ స న్ననుపతాపీ భవ
తి తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽపి నక్త మహారేవాభినిష్పద్యతే
సకృ ద్విభాతో హ్యేష వైష బ్రహ్మలోకః. ౨. త ద్య ఏవైతం బ్రహ్మ
లోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దన్తి తేమామేవైష బ్రహ్మలోక స్తేమాగ్
సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౩.

పంచమః ఖండః.

అథ య ద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యే
ణ హ్యేష యో జ్ఞాతా తం విన్దతేఽథ యదిష్ట మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మ
చర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేష 1 వేష్టాత్తాన మనువిన్దతే. ౧. అథ

య త్సత్రాయణమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ సత ఆత్మన స్త్రాణం విస్తతేఽథ యన్తాన మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే వాత్మాన మనువిద్య మనుతే. ౨. అథ యదనాశకాయనమి త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యేత్తా న న శ్యతి యం బ్రహ్మచర్యేణానువిస్తతేఽథ యదరణ్యాయన మిత్యాచక్ష తే బ్రహ్మచర్యమేవ తత్తదరశ్చ హ వైణ్య శ్చిన్లవా బ్రహ్మలోకే తృతీ యస్యా మితో దివి తద్దైరంమదీయగ్ సర స్తదశ్వత్థ సోమ సవన స్తద పరాజితా సూ ర్భ్రహ్మణః ప్రభువిమితగ్ హిరణ్మయమ్. ౩. త ద్య ఏవై తా వరం చణ్యం చాన్లవా బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మచర్యేణానువిస్తన్తి తేహ మే వైష బ్రహ్మలోక స్తేహగ్ సర్వేషు లోకేషుకామచారో భవతి. ౪.

వచః ఖండః.

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్య స్తాః పిక్లశస్యాణిమ్న స్తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహిత స్యే త్యసౌ వా ఆదిత్యః పిక్లశ ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః. ౧. త ద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామా గచ్ఛ తేషాం ముఖైశ్చ మే వైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛ స్తీమ ఞ్చము ఞ్చముష్టా దాదిత్యాత్ప్రీ తాయంతే తా ఆసు నాడీషు సృష్టా ఆభ్యోనాడీభ్యః ప్రతాయస్తే తే ఽముష్టి న్నాదిత్యే సృష్టాః. ౨. త ద్యత్రైత త్సుష్ట స్సమస్త సుంప్ర స్సు స్విష్టం సజ్జనాత్యాసు తదా నాడీషు సృష్టా భవతి త స్మ శ్చౌన పాష్టా పృథివీ తేజసా హి తదా సంన్వో భవతి. ౩. అథ య త్రైత దబలిమానం నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా ఆహు ద్జానాసి మాం జానాసి మా మితి స యావ దస్తా చ్ఛరీరా దనుత్క్రాన్తో భవతి తావ జ్ఞానాతి. ౪. అథ యత్రైత దస్తా చ్ఛరీరా దుత్క్రామ త్య కైతై రేవ రక్షిభిర్హృద్ మాక్రమతే స ఓ మితి వా హోద్వా మియతే స యావ త్త్తివ్యే న్నన స్తావ ద్యాదిత్య జ్ఞచ్ఛ త్యేతద్వై ఖలు లోకద్వారం విడుషాం ప్రవదనం నిరోధోఽవిడుషామ్. ౫. త దేషశ్లో

కః. శతం చైకాచ హృదయస్య నాడ్య స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతై
కాత యోధ్య మాయ స్సమృతత్వ మేతి విష్య జ్ఞన్యా ఉత్క్రమణే
భవ స్త్యత్క్రమణే భవన్తి. ౬.

సప్తమః ఖండః.

యయాత్తాపహతపాచ్ఛా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘ్నో
త్సోపిహ స సృత్య కామ సృత్య సజ్జల్ప సోన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసిత
వ్య స్స సర్వాగ్శ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ కామా న్యస్తమా
త్తాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువాచ. ౧. తద్దోభయే దే
వాసురా అనుబుబుధిరే తేహోచ ర్హంత త మాత్తాన మన్విచ్ఛా
మో యమాత్తాన మన్విచ్ఛ్య సర్వాగ్శ్చలోకా నాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ
కామాని తీర్దో హైవ దేవానా మభి ప్రవవ్రాజ విరోచనోసురా
ణాన్తా హా సు విదానా వేవ సమిత్యాణీ ప్రజాపతి సకాశ మాజగ్మ
తుః. ౨. తో హ ద్వాత్రిగ్శతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్య మూషతు స్తా
హ ప్రజాపతి రువాచ కి మిచ్ఛంతా వవాస్త మితి తో హోచతు
ర్య ఆత్తాపహతపాచ్ఛా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘ్నోత్సో
పిహ స సృత్య కామ సృత్య సజ్జల్ప సోన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసితవ్యస్స స
ర్వాగ్శ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ కామాన్యస్త మాత్తాన మ
నువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయన్తే త మిచ్ఛంతా వవాస్త
మితి. ౩. తోహ ప్రజాపతి రువాచ య ఏషోక్షీణి పురుషో దృశ్యత
ఏష ఆత్తేతి హోవా చైత దమృత మభయ పేత ద్భృక్ష్టే త్యథ యో
యం భగవోపు పరిఖ్యాయతే య శ్చాయ మాదర్శ్యే కతమ ఏష
ఇత్యేష ఉ ఏనైషు సర్వోష్వన్తేషు పరిఖ్యాయత ఇతి హోవాచ. ౪.

ఆష్టమః ఖండః.

ఉదశరావ ఆత్తాన మవేక్ష్య యదాత్తనో నవిజానీథ స్త న్నే ప్ర
బ్రూతమితి తో హోదశరావేవేహం చక్రాతే తోహ ప్రజాపతి

రువాచ కిం పశ్యథ ఇతి తౌ హోచతు స్సర్వ మేవేద మావాంభగవ
ఆత్మానం పశ్యావ ఆలోమభ్య ఆసభేభ్యః ప్రతిరూప మితి. ౧. తౌహ
ప్రజాపతి రువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూ త్వోద
శరావేఽవేక్షేథా మితి తౌ హ సా ధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృ
తౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌహ ప్రజాపతి రువాచ కిం ప
శ్యథ ఇతి. ౨. తౌ హోచతు ర్యక్షై వేద మావాం భగవ స్సాధ్వలం
కృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ స్వ ఏవ మేవేమా భగవస్సాధ్వల
జ్ఞృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ విత్యేష ఆత్మేతిహోవా చైత దమృ
తమభయ మేతద్భ్రష్టేతి తౌహ శాస్త్రహృదయా ప్రవత్రజతుః. ౩. తౌ
హస్వీత్యప్రజాపతి రువాచ అనుపలభ్యాత్మాన మననువిద్య వ్రజతో
యతర ఏత దుపనిషదో భవిష్యన్తి దేవావాఽసురావా తే పరా భవి
ష్యన్తి సహ శాంతహృదయఏవవిరోచనోఽసురా జగామ తేభ్యో
హైతా ముపనిషదం ప్రోవా చాత్మై వేహ మహాయ్య ఆత్మాపరిచర్య
ఆత్మాన మే వేహ మహాయన్నాత్మానం పరిచర న్నుభౌ లోకా వవాప్సో
తి మజ్ఞాముఖేష్పతి. ౪. తస్మా దప్య ద్యేశాదదాన మశ్రద్ధధాన మయ
జమాన మాహు రాసురో బతే త్యసురాణాం హ్యేషోపసమ త్ప్రే
తస్య శరీరం భిక్షయా వసనే నాలంకారేణేతి సగ్స్కుర్వ న్యేతేన
హ్యముం లోకం జేష్మన్తో మన్యంతే. ౫.

నవమః ఖండః.

అథహేంద్రోఽస్రావ్యైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శ యథైవ ఖ
ల్వయమస్మి శరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువ
సనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృతః ఏవ మేవాయ మస్మి న్నం
శ్ఠేఽన్ధోభవతి స్రామే స్రామః పరివృక్తే పరివృక్తోఽస్రైవ శరీరస్య నాశ
మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మితి. ౧. ససమిత్యాణిః

పునరేయాయ తగ్గహ ప్రజాపతి రువాచ మఘవ న్యచ్చాంత హృదయః
ప్రావ్రాజీ స్సార్థం విగోచనేన కిమచ్ఛ స్పృనరాగమ ఇతి సహోవాచ
యథైవ ఖి ల్యయం భగవోఽస్తిం శ్చరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృ
తోభవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవ మే వాయ మ
స్మిన్నస్తేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్లే పరివృక్లేఽనైవ శరీరస్య
నాశ మన్వేష సశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామితి. ౨. ఏవ మే
వైష మఘవన్నితి హోవా చైత న్వేవ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యా
స్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణీతి సహపరాణి ద్వాత్రిగ్
శతం వర్షాణ్యువా స తస్మై హోవాచ. ౩.

దశమః ఖండః.

య ఏష స్వప్నే మహీయమాన శ్చురత్యేష ఆత్మేతి హోవాచై
తదమృత మభయ మేతద్భ్రష్టేతి సహ శాంతహృదయః ప్రవవ్రాజ
సహస్రావైవ దేవానేతద్భయం దదర్శతద్య ద్యపీదగ్ శరీర మన్థం భవ
త్యనన్ధః స్పృభవతి యది స్రామ మస్రామో¹ సవైషోఽప్యదోషేణ దుష్య
తి. ౧. సవధే నాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నుంతి త్వేవై
నం విచ్ఛాదయంతీవా ప్రియవే త్వేవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర
భోగ్యం పశ్యామితి. ౨. ససమితాణిః పునరేయాయ తగ్గహ ప్రజా
పతి రువాచ మఘవ న్యచ్చాంతహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమచ్ఛ స్పృనరాగ
మ ఇతి సహోవాచ తద్య ద్యపీదం భగవ శ్చరీర మంథం భవత్యనం
భస్సభవతి యది స్రామ మస్రామో నైవైషోఽప్య దోషేణ దుష్యతి.
౩. సవధే నాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నున్తి త్వేవైనం
విచ్ఛాదయంతి వా ప్రియవే త్వేవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర
భోగ్యం పశ్యామి త్వేవ మేవైష మఘవన్నితిహోవా చైతం త్వే
వ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యాస్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా
ణీతి సహపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణ్యువా స తస్మై హోవాచ. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

తద్య త్రైత త్సుప్త స్సమస్త స్సౌ ప్రసన్నస్వప్నం నవిజానా
త్యేష ఆత్మేహోవా చైత దమృత మభయ మేతద్భ్రష్టేతి సహ శా
స్తహృదయః ప్రవవ్రాజ సహస్రాపై య దేవా నేత ద్భయం దదర్శనాహ
ఖల్వయ మేవగ్ సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్తీతి నో
ఏవేమాని భూతాని వినాశ మే వా పీతో భవతి నామామత్ర భోగ్యం
పశ్యామితి. ౧. సమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్హ ప్రజాపతి రువా
చ మఘవన్యచ్చాస్తహృదయః స్తావ్రాజిః ¹కిమివేచ్ఛ న్నునరాగమ ఇతి
సహోవాచ ²నాహ ఖల్వయం భగవ ఏవగ్ సంప్ర త్యాత్మానం జా
నా త్యయ మహ మస్తీతి నో ఏవే మాని భూతాని వినాశ మే వాపీ
తో భవతి నామా మత్ర భోగ్యం పశ్యామితి. ౨. ఏవ మే వైష మఘ
వన్నితి హోవాచ ఏత న్నేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాన్యామి నో ఏ
వాన్యత్రైతస్తా ద్వ సాపరాణి పఞ్చవర్షాణీతి సహపరాణి పఞ్చవర్షా
ణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ సంపేదురేత త్తద్యదాహు రేకశతగ్ హవై
వర్షాణి మఘవా స్పృజాపతౌ బ్రహ్మచర్య మువాస తస్మై హోవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

మఘవ న్నర్త్యం వా ఇదగ్ శరీర మాత్తం మృత్యునా తదస్యా
మృతస్యాశరీర స్యాత్తనోఽధిష్ఠాన మాత్తోవై స శరీరః ప్రియాప్రియా
భ్యాం న హ వై స శరీరస్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి గ స్త్వ
శరీరం వావ స స్తం నప్రియాప్రియే స్పృశతః. ౧. ఆశరీరో వాయు
రభ్రం విద్యుత్ స్తవయిత్సు రశరీరాణ్యేతాని త ద్యతైతా న్యముష్టా
దాకాశా త్సముత్థాయ పరంజ్యోతి రుపసమ్మద్య స్వేన రూపేణాభిని
ష్పదస్తే ఏవ మేవైష సమ్ప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం
జ్యోతి రుపసమ్మద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే. ౨. స ఉత్తమః
పురుషః స తత్ర పర్యేతి జడతీగ్రిడ నమమాణః స్త్రీభి ర్వా యానై

ర్వా జ్ఞాతిభి ర్వా నోపజన్ స్తర న్నిదగ్శరీరగ్ స యథా ప్రయోగ్య ఆచరణే యు క్తవన మేవాయ మస్తిఞ్చరీరే ప్రాణో యు క్తః. 3. అథ య త్రైతదాకాశ మనువివణ్ణం చక్షు స్సచాక్షుషః పురుషో దర్శనాయ చక్షు రథ యోవేదేదం జిహ్వాణీతి స ఆత్మా గన్ధాయ స్పృశ మథ యో వేదే ద మభివ్యాహరాణీతి స ఆత్మాభివ్యాహరాయ వా గథయో వేదేదగ్ శృణ్వా నీతి స ఆత్మా శ్రవణాయశ్రోత్రమ్. ౪. అథ యోవేదే దం మన్వాసీతి స ఆత్మా మనోఽస్యదైవం చక్షుః సవా ఏష ఏతే నదై వేన చక్షుషా మన సైతా న్కామా నృశ్యక్ రమతే. ౫. య ఏతే బ్రహ్మలోకే తంవా ఏతం దేవా ఆత్మాన ముచాసతే తస్మా త్తేషాగ్ సర్వే చ లోకా ఆత్మా సర్వేచ కామా స్ససర్వాగ్శ్చ లోకానాపన్నీతిసర్వా గ్శ్చకామాన్యస్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతీహ ప్రజాపతి రువా చ ప్రజాపతి రువాచ. ౬.

త్రయోదశః ఖండః.

శ్యామా చ్ఛబళం ప్రపద్యే శబళా చ్ఛ్యమం ప్రపద్యే ఆశ్వ య రోమాణి విధూయ పాపం చంద్రియ రాహో ర్షభా త్పృముచ్య ధూత్వా శరీర మకృతం కృతాత్మా బ్రహ్మలోక మభిసంభవామిత్యభి సంభవామితి. ౧.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆకాశో వైనామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా తే య దస్త రాతద్భ్రహ్మ తదమృతగ్ స ఆత్మా ప్రజాపతే స్సఖాం వేశ్మ ప్రపద్యే యశోఽహం భవామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశో విశాం యశోఽహ మనుప్రాపన్తి సహాహం యశసాం యశః శ్వేత మదత్క మదత్కగ్ శ్వేతం లిప్తు మాభిగాం లిప్తుమాభిగామ్. ౧.

పంచదశః ఖండః.

తద్దైత ద్భ్రహ్మ ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతి ర్మనవే మనుః

ప్రజాభ్యః ఆచార్యకులా ద్వేద మధీత్య యథావిధానం గురోః కర్తాతి
 శేషేణాభిసమావృత్య కుటుమ్బే శుచౌ దేశే స్వాధ్యాయ మధీయా
 నో ధార్మికా నివృతథ దాత్తని సర్వేన్ద్రియాణి సమృత్తిష్టా ప్యాహిగ్గసం
 త్వర్వభూతా న్యన్యత్ర తీర్థేభ్య స్సఖి త్వేవం వర్తయ న్యావదాయు
 షం బ్రహ్మబోకమభిసమ్పద్యతే నచ పునరావర్తతే నచ పున రా
 వర్తతే. ౧.

ఆప్యాదుస్తు మమాంగాని వా క్షృణ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మథో
 బలమిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మాహ
 మ్బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణ మస్త్య
 నిరాకరణంమేఽస్తు తదాత్తని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి
 సస్తు తే మయిసస్తు. ౨.

ఆప్యాదున్ద్రితి శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది అష్టమః ప్రపాతక స్సమాప్తః.

ఛాన్దోగ్యోపనిష త్సమాప్తా. హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ కాణ్వశాఖాయామ్

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్

తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్.

పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పుర్ణ ముదచ్యతే,
 పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణ మేవావశిష్యతే.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఉషా వా ఆశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః, సూర్య శ్చక్షు

ర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్త మగ్నిర్వైశ్వానర స్సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మే
 ధ్యస్య. ద్యౌః పృథ మస్తరిక్ష ముదరం పృథివీ పాజస్యమ్. దిశః పార్శ్వ
 మవాస్తగదిశః పర్శవ ఋతవోఽక్షాని మాసా శ్చార్ధమాసాశ్చ ఫర్వా
 ణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్తీని నభోమాంసాని, ఉపధ్యగ్
 సిఃతాః సిన్ధవో గుదా యక్య చ్చుగ్లోమాసశ్చపర్వతా ఓషధయశ్చవన
 స్పతయశ్చలోమాని ఉద్య న్మూర్వార్ధో నిష్టాచక్ జఘనార్ధో¹య ద్వి
 జృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూసుతే తత్ స్తనయతి యన్మేహతి త
 ద్విర్వతి వాగేవాస్య వాక్. ౧. అహ ర్వా ఆశ్వం పురస్తా న్తహిమా
 న్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రి రేనం పశ్చాన్త మ
 హిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే గౌని రేతౌ వా ఆశ్వం ఘహి
 మానా వభిత స్సంబభూవతుః. హయో భూత్వా దేవానవ హ ద్వాజీ
 గన్ధర్వా నర్వాఽసురా నశ్వో మనుష్యాః సముద్ర వీవాస్య బన్ధుః
 సముద్రో యోనిః.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. నైవేహ కించ నాగ్ర ఆసీన్స్తృత్య నైవేద మా
 వృత మాసీత్, ఆనశనాయయా అశనాయా హి మృత్యు స్తస్మనోఽ
 కురుతాత్మనీవస్యా మితి. సోఽర్చన్న చర త్తస్యార్చిత ఆపో జాయంతా
 ర్చితేనై మేః మభూ దితి తదేవార్కస్యార్కత్వమ్, కగ్హవా ఆస్తై
 భవతి య ఏవ మేతదర్క స్యార్కత్వం వేద. ౧. ఆపోవా ఆర్క
 స్త ద్యదపాగ్శర ఆసీ త్త త్నవహస్యత సా పృథివ్యభవ త్తస్యామ
 శ్రామ్యత్ తస్య శ్రాతస్య తత్తస్య తేజో రసోనిరవత్తత్కాక్షిః. ౨.
 స త్రేణాత్మానం వ్యకురుతాదిత్యం తృతీయం వాయుం తృతీయగ్ స
 ఏష ప్రాణస్త్రేణా విహితః తస్యప్రాచీ దిక్షిరోఽసా చాసా చేర్మా ఆ
 థాస్యప్రతీచీదిక్పుచ్చ మసా చాసాచ సక్త్యో దక్షిణా చోదీచీచ
 పార్శ్వేద్యౌః పృథ మస్తరిక్ష ముదర మియ ముర స్సవహోఽపు ప్రతి

ష్టితో యత్ర క్వచైతి తదేవ ప్రతివిష్టత్యేవం విద్వాన్. 3. సో
 ౭కామయత ద్వితీయోమ ఆత్మా జానేతేతి స మనసా వాచం
 మిథువగ్ సమభవత్ ఆశనాయా మృత్యు స్తవ్యదైత ఆసీత్సంచవత్స
 రో౭భవత్. సహ పురా తత స్సంవత్సర ఆసత మేతావస్తం కాల
 మభిభః, యావా సంవత్సర స్త మేతావతః కాలస్య పరస్తాదస్య
 జత, తం జాత మభివ్యాదదాత్ స భాగ కరో త్రైవ వాగభవ
 త్. ౪. స విక్షత యది వా ఇమభిమగ్నే కనీయో౭న్నం కరిష్య
 ఇతి స తయా వాచా తేనాత్మనేదగ్స్వ మపుజత యదిదం కిచ్చరోష్ఠి
 యజాగ్షిపామాని ఛద్దాగ్షి యజ్ఞా ప్రజాః పశూన్, స యద్య
 దేవాస్యజతతత్త దత్తు మద్రియత స్వం వా ఆత్మీతి తదదితే రదితి
 త్వగ్ స్వస్యైత స్యాత్తా భవతి స్వ షస్యాన్నం భవతి య ఏవ మే
 త దదితే రదితిత్వం వేద. ౫. సో౭కామయతభూయసా యజ్ఞేన భూ
 యోయజేమేతి సో౭శ్రామ్య త్స తపో౭తస్యత తస్య శ్రాస్తస్య తప్తస్య
 యశోవీర్య ముదక్రామత్, ప్రాణా వై యశో వీర్యం తత్ప్రాణేషూ
 త్కాస్త్రేషు శరీర్ శ్వయితు మద్రియత తస్య శరీర ఏవ మన ఆసీత్.
 ౬. సో౭కామయత మేధ్యంతు ఇదగ్స్యా దాత్తస్యనేన స్యామితి, తతో౭
 శ్వస్సమభవ ద్యదశ్వ త్రస్తేధ్య వభూ దితి తదేవాశ్వమేధస్యాశ్వమే
 ధత్వమ్, ఏవ వావా ఆశ్వమేధం వేద యఏవ మేవం వేద, త మనవరు
 ధైవ వామ్యత తగ్సంవత్సస్య పస్తా దాత్తన ఆలభత, పశూన్
 దేవతాభ్యః ప్రత్యోహత్, తస్తా త్వర్వదైవత్యం ప్రోక్షితం ప్రాజాత్య
 మాలభస్తే, ఏవపా ఆశ్వపేథో యఏవ తపతి తస్య సంవత్సర ఆత్మా
 య మగ్ని రర్కస్త స్తేమే లోకా ఆత్మాన స్తావేతా వర్కాశ్వమేధా
 సోవున రేక్షవ దేవతా భవతి మృత్యురేవాప పునర్మృత్యుం జయతి
 నైసం మృత్యు రావన్నీతి మృత్యు రస్యాత్తా భవతి ఏతాసాం దేవ
 తానా మేతో భవతి. ౭.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాణపత్యా దేవా శ్చాసురాశ్చ, తతః ¹కనీయసా ఏవదేవా జ్యాయసా ఆసురాః తపషు లోకే వ్యస్థ్యంత తేహ దేవా ఊచుర్హస్తాసురా న్యజ్ఞ ఉద్గీర్ధేనాత్యయా మేతి. ౧. తేహ వాచ మూచు స్త్వి న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వా గుదగాయత్ యో వాచి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం వదతి తదా త్తనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య స్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్త నా విధ్య్ స య స్సపాప్తా య దేవేష మప్రతిరూపం వదతి స ఏవ స పాప్తా. ౨. ఆథ హ ప్రాణ మూచు స్త్వి న ఉద్గాయేతి తథేతి తే భ్యః ప్రాణఉదగాయ ద్యః ప్రాణ భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్తనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య స్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్య్ స య స్సపాప్తా య దేవేష మప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్తా. ౩. ఆథహ చక్షు రూచు స్తం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య శ్చక్షు రుదగాయత్ య శ్చక్షుషి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య స్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్య్ స య స్సపాప్తా యదేవేష మప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్తా. ౪. ఆథ హ శ్రోత్ర మూచు స్త్వి న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్ర ముదగాయత్ య శ్శ్రోత్రే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం శృణోతి తదాత్తనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య స్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్త నా విధ్య్ స య స్సపాప్తా యదేవేష మప్రతిరూపం శృణోతి స ఏవ స పాప్తా. ౫. ఆథ హ మన ఊచు స్త్వి న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యోమనసి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయద్య త్కల్యాణం సజ్జల్పయతి తదాత్మ నేతే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యే ష్యంతీతి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్య్ స య స్సపాప్తా యదే వేష మ

ప్రతిరూఢ్ సజ్జల్పయతి సవవ స పాపైవ ఖర్వేతా దేవతాః
 పాపభి రుపాసృజ న్నేవమనాః పాపనా విధ్యుక్. ౬. అథ హేమ మాస
 వ్యం ప్రాణ మూచ స్త్వం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష. ప్రాణ ఉద
 గాయ త్తే విదు రనేన వై న ఉద్ధాత్రా త్యేష్యంతీతి త మభిద్రుత్యపాప
 నావిధ్యుక్ స యథాశ్చానమృత్వా లోష్టోవిధ్యుక్ నే తైషగ్ హైవ విధ్యుక్
 సమానా వివృణ్వాప్తి వినేశు స్తతో దేవా అభవత్ పరాఽసురా భవ
 త్యాత్తనా పరాస్యద్విషక్ పాప్తా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వేద. ౭.
 తేహోచుః క్వసు సోఽభూ ద్యోన ఇథ మసక్తే త్యయమాస్యేఽస్తరి
 తిసోఽథాస్య అజ్గీరసోఽజ్గానాగ్హి రసః. ౮. సా వా ఏషా దేవతాదూ
 ర్నామ దూరగ్హ్య స్యా మృత్యు ద్దూరగ్ హవా అస్త్వా స్తృత్యు ర్భ
 వతి య ఏవం వేద. ౯. సావా ఏషా దేవ తైతాసాం దేవతానాం పా
 ప్తాసం మృత్యు మపహత్య య త్రాసాం దిశా మస్త స్తన్తమయాఞ్చికా
 ర తదాసాః పాప్తనో విన్య దథా త్తస్త్వాన్ జన మియా న్నాస్త మియా
 న్నే త్వాప్తాసం మృత్యు మస్వవాయానీతి. ౧౦. సావా ఏషా దేవతై
 తాసాం దేవతానాం పాప్తాసం మృత్యు మపహత్యా కైనా మృత్యు
 మత్యవహత్. ౧౧. స వై వాచ మేవ ప్రథమా మత్యవహ త్సా య
 దా మృత్యు మత్య ముచ్యత సోఽగ్ని రభవ త్సోఽయమగ్నిః పరేణ
 మృత్యు మతిక్రాంతో దీప్యతే. ౧౨. అథ హా ప్రాణ మత్యవహ త్స యదా
 మృత్యు మత్యముచ్యత స వాయు రభవ త్సోఽయం వాచుః పరేణ
 మృత్యు మతిక్రాంతః పుతే. ౧౩. అథ చక్షురత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు
 మత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవత్సోఽసా వాదిత్యః పరేణ మృత్యు మతి
 క్రాంత స్తవతి. ౧౪. అథ శ్రోత్ర మత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు మత్యము
 చ్యత తా దిశోఽభవత్ స్తా ఇమాదిశః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతాః.
 ౧౫. అథ వనోఽత్యవహ త్త ద్యదా మృత్యు మత్యముచ్యత స చంద్ర
 మాఅభవ త్సోఽసా చంద్రః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతో భాత్యేషగ్
 హవా ఏన మేషా దేవతా మృత్యు మతివహతి య ఏవం వేద. ౧౬. అ

భాత్వనేనాద్య మాగాయ ద్యద్ధికించాన్తు మద్యతేన నేనైవ తదద్య
తథా ప్రతి తిష్ఠతి. ౧౭. తే దేవా అబ్రువ న్నేతావ ద్వా ఇదగ్సర్వం
యదన్నం తదాత్తన ఆగాసీ రనునోఽస్తి న్నన్న ఆభజ స్వేతి తే వైమా
భిసంవిశ తేతి తథేతి తగ్ సమంతం షరిణ్యవిశేత్త తస్మా ద్యదనేనాన్తు మత్తి
తే నైతా స్తృప్య వైవగ్ హవా ఏవగ్ స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వా
నాగ్ శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదోఽధిపతి ర్య ఏవం వేద యడి
హైపం విదగ్ స్వేషు ప్రతిపత్తి ర్బుభూషతి నహైవాలంభార్యేభ్యో భవ
త్యథ యవవైత మనుభవతి యోవైత మనుభార్యా బుభూషతి సహై
వాలం భార్యేభ్యో భవతి. ౧౮. సోఽయాస్య ఆగ్నేసోఽగ్లానాగ్ హి ర
షః, ప్రాణోవా అగ్లానాగ్ రషః ప్రాణో హి వా అగ్లానాగ్ రష స్తస్మా
ద్యస్మా త్కస్మా చ్చాగ్లా త్ప్రాణి ఉత్క్రామతి తదేవ తచ్చుప్య త్యేషహి
వా అగ్లానాగ్ రషః. ౧౯. ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతి ర్వాగ్వై బృహతి తస్యా
ఏష పతి స్తస్మా దు బృహస్పతిః. ౨౦. ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతి
ర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతి స్తస్మా దు బ్రహ్మణస్పతిః.
౨౧. ఏష ఉ ఏవ సామవా గ్వై సామఏష సా చామ శ్వేతి త త్సా
మ్న సామత్వమ్ యద్యైవ సమః ప్లషిణా సమో మశకేన సమోనాగే
న సమ ఏభి స్త్రిభి ర్లోకై స్సమోఽనేన సర్వేణ తస్మాద్యైవ సామాశ్ను
తేసామ్న సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి యఏవ మేత త్సామ వేద.
౨౨. ఏష ఉ వా ఉద్గీః ప్రాణో వా ఉత్ప్రాణేన హిదగ్సర్వ ముత్త
ర్భం వాగేవ గీఢోచ్చ గీఢాచేతి స ఉద్గీః. ౨౩. తథాపి బ్రహ్మదత్త
శ్చైవకితానే యోరాజానం భక్షయన్తు వాచాయం తస్య రాజామూర్ధా
నం విపాతయ తాద్యదితోఽయాస్యాగ్నేసోఽగ్నేయోనోద గాయ దితివాచా
చ హ్యేవ స ప్రాణేన చోదగాయ దితి. ౨౪. తస్య హైతస్యసామ్నో
యః స్వం వేద భవతి హస్య స్వం తస్య స్వం వేద స్వం తస్మా దాత్రి

జ్యం కరిష్య చ్చాచి స్వర మిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్నయాత్రి
 జ్యం కుర్యా త్తస్మాద్యజ్ఞే స్వరవస్తం దిదృక్షు న్త ఏవ, అథో యస్య స్వం
 భవతి భవతి హస్య స్వం య ఏవ మేత త్సాముః స్వం వేద. ౨౧. త
 స్య హైతస్య సామ్నా య సువర్ణం వేద భవతి హస్య సువర్ణం తస్య వై
 స్వర ఏవ సువర్ణం భవతి హస్య సువర్ణం య ఏవ మేత త్సాము సువ
 ర్ణం వేద. ౨౨. తస్య హైతస్య సామ్నా యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహ
 తిష్ఠతి తస్యవై వాగేన ప్రతిష్ఠా వాచిహి ఖి లేష ఏత త్ప్రాణః ప్రతిష్ఠి
 తోగీయతేఽన్న థ త్యుహైక ఆహుః. ౨౩. అథాతః పవమానానా
 మేవాభ్యాసోహః సవై ఖలు ప్రస్తోతా సామప్రస్తోతి స యత్ర ప్రస్తు
 యాత్తదేతాని జపేత్ అసతో మా నద్గమయ తమసో మా జ్యోతి
 ర్గమయ మృత్యోర్నా¹ఽమృతంగమయేతి స యదా హాసతోమా
 నద్గమయేతి మృత్యు ర్వా అసత్సదమృతం మృత్యోర్నామృతం గమయా
 మృతం మాకు ణ్వి త్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతి ర్గమయేతి
 మృత్యు రైవ తమో జ్యోతి రమృతం మృత్యో ర్నామృతం గమ
 యామృతం మాకు ర్విత్యేవైత దాహ మృత్యో ర్నామృతం గమయేతి
 నాత్ర తిరోహిత మి వాన్తి. అథ యానీతరాణి స్తోత్రాణి తేష్వాత్తనే
 ఽన్నాద్య మాగాయే తస్మా దు తేషు వరం వృణీత యం కామం
 కామయే¹త తస్స ఏష ఏవం వి దుద్ధాతాత్తనే వా యజమానాయ
 వా యం కామం కామీయతే త మాగాయతి తద్దైత ల్లోకజిదేవ స
 హౌవాలోక్య తా యా ఆశాన్తి య ఏవ మేత త్సామవేద. ౨౪.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఆత్మైవేద మగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః సోఽనుపీత్య నా
 న్యదాత్తనో²ఽపశ్యత్ సోఽహ మస్మి త్యగ్రే వ్యాహర త్తతోఽహనా
 మాభవత్ తస్మాదప్యేత ద్వామన్త్రితోఽహ మయ మిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వా

1 ఽమృత్ అగమయేతి. 2 యేత.

భాన్య న్నామ ప్రబ్రూతే య దన్య భవతి స యత్సూర్వోఽస్తా
 త్సర్వస్తా త్సర్వాః పాప్తన ఔష త్తస్తా త్పురుష ఔషతి హవై సతం
 యోఽస్తా త్సూర్వో బుభూవతి య ఏవం వేద. ౧. సోఽబిభే త్తస్తా
 దేకాకీ బిభేతి సహాయ మీక్షాఞ్చక్రే య స్త ధన్య న్నాస్తి కస్తా న్ను
 బిభేమీతి తత ఏవాన్య భయం వీయాయ కస్తాన్యభేద్యత్ ద్వితీయా
 ద్వై భయంభవతి. ౨. సవై నైవ రేమే తస్తా దేకాకీ స రమతే సద్వితీ
 యమైచ్ఛత్, స హైతావా నాస యథా స్త్రీపుమాగ్సౌ సమ్మరిష్వక్తా
 స ఇమ మేవాత్తానం ద్వేధా పాతయ త్తతః పతిశ్చ పత్నీచా భవతాం
 తస్తా దిద మర్థ బృగల మివ స్వఇతిహస్తాహ యాజ్ఞవల్క్య స్తస్తా దయ
 మాకాశః, స్త్రీయా పూర్వత ఏవ తాగ్ సమ భవత్తతో మనుష్యా
 ఆజాయంత. ౩. సో హేయ మీక్షాఞ్చక్రే కథం ను మాత్తన ఏవ జన
 యిత్వా సంభవతి హంత తిరోసానీతి సా గౌ రభవ దృషభ ఇతర స్తాగ్
 సమేవాభవ త్తతో గావోఽజాయంత బడతేతరా భవ దశ్వ వృష ఇత
 రో గర్దభీ తరా గర్దభ ఇతర స్తాగ్ సమేవా భవ త్తత ఏకశఘ మజాయ
 తాఽజేతరా భవ ద్భస్త ఇతరోఽవి రితరా మేష ఇతర స్తాగ్ సమేవాభ
 వ త్తతో జావయోఽజాయ నైవ మేవ య దిదం కిం మిథున మాషిపీ
 లికాభ్యస్తత్సర్వ మసృజత. ౪. సోఽవై దహం వావ సృష్టి ర స్త హగ్
 హీదగ్ సర్వ మసృక్షీతి తతః సృష్టి రభవత్సృష్ట్యాగ్ హా నై తస్యాంభ
 వతి య ఏవం వేద. ౫. అథేత్యభ్య మన్త త్సముఖాచ్చ యోనే ర్హస్తా
 భ్యాం చాగ్ని మసృజత తస్తా దేత దుభయ మలోమక మస్తరతోఽలో
 మ కాహియోని రస్తరతః త ద్య దిద మాహు రముం యజాఽముం
 య జే త్యే కైకం దేవ మేతస్యైవ సా విసృష్టి రేష ఉహ్యైవ సర్వే
 దేవాః, అథ యత్కిం చేద మార్ద్రం త ద్రేతసోఽసృజత తదు సోమః
 ఏతావద్వా ఇదగ్ సర్వ మన్నం చై వాన్నాదశ్చ సోమ ఏవాన్న మ
 గ్ని రన్నాదః నై పా బ్రహ్మణోఽతిసృష్టిః, యచ్ఛ్రేయసో దేవా నసృ

జతాథ య స్తర్జ్య ససన్నమృతా నసృజత తస్మా దతిసృష్టి రతిసృష్ట్యాగ్
 హః సైతస్యాం భవతి యవసం వేద. ౬. తద్దేహం తర్జ్యవ్యాకృత
 మాసీత్ తన్నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రియతాసౌ నామాయ
 మిదగ్ రూప ఇతి తదిద మ ప్యేతర్హి నామ రూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రి
 యతేసౌనామాయ మిదగ్ రూప ఇతి సవప ఇహ ప్రవిప్లుః ఆనభాగ్రే
 భ్యో యథా తురః తురథానేవ హితః స్యా ద్విశ్వంభరో వా విశ్వమ్భ
 రకులాదేత సృపశ్య త్యకృతోస్సహి సప్రాణస్తేవ ప్రాణో నామ
 భవతి వద న్వాక్పశ్యగ్ శ్చక్షుః శృణ్వ శ్రోత్రం మన్వానో మన స్తా న్య
 సైతాని కర్తనామాన్యేవ స యోత యేక్షక ముపాస్తేన స వే దా
 కృతోస్సహ్యే త వక్షతేన భవ త్యాత్మే త్యేవోపాసీ తాత్ర హ్యేతే
 సర్వవకం భవన్తి తదే త త్పదనీయ మస్య సర్వస్య య దయమాత్మానేన
 హ్యేత త్సర్వం వేద, యథాహ వై పదేనానువిన్దే దేహం కీర్తిం శ్లోకం
 విన్దతే యవసం వేద. ౭. త దేత త్వేయః పుత్రా త్వేయోవిత్తా త్వే
 యోఽన్యస్తా త్సర్వస్తా ద స్తరతరం యదయ మాత్మాసయోఽన్యనూత్త
 నః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ రోత్యతీతీశ్వరో హ తథై
 వ స్యా దాత్మాన మేవ ప్రియ ముపాసీత స య ఆత్మాన మేవ ప్రియ
 ముపాస్తేన హస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి. ౮. తదాహు ర్యదబ్ధి
 వ్దవిద్యయా సర్వం భవిష్యన్తో మనుష్యా మన్యస్తే, కి ము త దబ్ధిష్టా
 1వై ద్యస్తా త్తత్సర్వ మభవతి. ౯. బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ త్తదా
 త్మాన మే వావైత్, అహం బ్రహ్మాస్మితి తస్మా త్తత్సర్వ మభవత్ తద్యో
 యో దేవానాం ప్రత్యబుధ్యత స వప తదభవ త్తథా ఋషీణాం తథా
 మనుష్యాణాం తద్వై తత్పశ్య స్సృషి ర్వామదేవః ప్రతివేదేహం
 మను రభవగ్ సూర్య క్షేతి త దిద మ ప్యేతర్హి య వసం వేదా
 హం బ్రహ్మాస్మితి స ఇదగ్ సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చనా

భూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ స భవతి ఆథయోఽన్యోఽదేవతా
ముపాస్తేఽన్యో సావన్యోఽహ మస్తీతి స స వేద యథా పశురేవగ్ స దే
వానాం యథాహవై బహవః పశవో మనుష్యం భుజ్యు రేవమేకైః
పురుషో దేవాః భువ క్ష్యేకస్మిన్నేవ పశావాదీయమానేఽప్రియం
భవతి కిము బహుషు తస్మా దేహం త స్మప్రియం య దేత స్మనుష్యా
విద్యుః. ౧౦. బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ దేవ మేవ తదేకగ్ సన్నవ్య
భవత్ తచ్చేయో రూప మత్యసృజత క్షత్రం యా న్యేతాని దేవత్రా
క్షత్రాణీన్దో వరుణః సోమోరుద్రః వజ్రన్యో యమో మృత్యురీశాన
ఇతి తస్మాత్క్షత్ర త్వరం నాస్తి తస్మా ద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియ మథస్తా దు
పాస్తే రాజసూయే క్షత్ర వస తద్యశో దధాతి నైషా క్షత్రస్య యో
నిర్యద్యచ్ఛా తస్మా ద్యద్యపి రాజా పరమతాం గచ్ఛతి బ్రహ్మేవాస్తత
ఉపనిశ్ర యతి స్వాం యోనిం యఉవనగ్ హినస్తి స్వాగ్ సయోని
మృచ్ఛతి స పాపీయాః భవతి యథాశ్రేయాగ్ సగ్ హిగ్ నిత్వా. ౧౧.
స నైవ వ్యభవత్ స విశ మసృజత యా న్యేతాని దేవజాతాని గణశ
ఆభ్యాయన్తే వసవో దుద్రా ఆదిత్యా విశ్వేదేవా మరుత ఇతి. ౧౨.
స నైవ వ్యభవత్ స శౌద్రం వర్ణ మసృజత పూషణ మియం వై
పూషేయగ్ హీదగ్ సర్వం పుష్యతి యదిదం కిఞ్చ. ౧౩. స నైవ
వ్యభవ తచ్చేయో రూప మత్యసృజత ధర్మం తదేత త్క్షత్రస్య క్షత్రం
యద్ధర్మ స్తస్మా ధర్మా త్వరం నాస్తిథో ఆబలీయాః బలీయాగ్ సమా
శగ్ సతే ధర్మేణ యథా రాజ్ఞేవం యో వై సధర్మసత్యం వై త తస్మా
త్సత్యం వదన్త మాహు ర్ధర్మం వదతీతి ధర్మంవా వదన్తగ్ సత్యం వద
తీత్యేత ధ్యేవైత దుభయం భవతి. ౧౪. తదేత ద్బ్రహ్మక్షత్రం విటూఢ
ద్ర స్తదగ్నినైవ దేవేషు బ్రహ్మ భవ ద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రి
యేణ క్షత్రియో వైశ్వేన వైశ్వః శూద్రేణ శూద్ర స్తస్మా దగ్నా వే
వ దేవేషు లోక మిచ్ఛన్తే బ్రహ్మణే మనుష్యేష్యేతాభ్యాగ్ హి

మనో వాచం ప్రాణం తా న్యాత్మనే కురుతా న్యత్ర మనా అభూపం
 నాదర్శ మన్యత్ర మనా అభూపం నాశ్రౌష మితి మనసా హ్యేవ పశ్య
 తి మనసా శృణోతి, కామ స్సంకల్పో విచికిత్సా శ్రద్ధాశ్రద్ధా ధృతి
 రధృతి ర్హి ర్భి ర్భి రిత్యేత త్సర్వం మన ఏవ తస్మా దపి పృథ్వత ఉపస్పృ
 ష్టో మనసా విజానాతి యః కశ్చ శబ్దో వాగేవ సా, ఏషా హ్యస్తమా
 య ¹త్రైపాహి న ప్రాణోఽపానో వ్యాన ఉదాన స్సమానోఽన ఇ
 త్యేతత్సర్వం ప్రాణ ఏవైత స్తయో వా ఆయ మాత్మా వాఙ్మయో
 మనోమయః ప్రాణమయః. 3. త్రయో లోకా ఏతఏవ వా గేవా
 యం లోకో మనోఽస్తరిక్ష లోకః ప్రాణోఽసౌ లోకః. ౪. త్రయో
 వేదా ఏతఏవ వాగే వర్ణేద్వదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణ స్సామవేదః.
 ౫. దేవాః షితురో మనుష్యా ఏత ఏవ వాగేవ దేవా మనః షితుః
 ప్రాణో మనుష్యాః. ౬. పితామాతా ప్రజైత ఏవ మన ఏవ పితా వా
 జ్ఞాతా ప్రాణః ప్రజా. ౭. విజ్ఞాతం ²విజ్ఞాస్య మవిజ్ఞాత మేత ఏవ యత్కిం
 చ విజ్ఞాతం వాచ స్తద్రూపం వాగ్ని విజ్ఞాతా వా గేనం త ద్భూత్వా
 ఽవతి. ౮. యత్కించ విజ్ఞాస్యం మనస స్తద్రూప్యం మనో హి విజ్ఞా
 స్యం మన ఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౯. యత్కించావిజ్ఞాతం ప్రాణస్య
 తద్రూపం ప్రాణో హ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౧౦. తస్మైవ
 వాచః పృథివీ శరీరం జ్యోతిరూప మయమగ్ని స్తద్యావ త్యేవ వా క్తా
 వతి పృథివీ తావా నయ మగ్నిః. ౧౧. ఆ కైతస్య మనసో ద్యౌ శ్శరీరం
 జ్యోతిరూప మసావాదిత్యస్త ద్యానదేవ మన స్తావతి ద్యౌ స్తావా
 నసావాదిత్య స్తామిథునో స మైతాం తతః ప్రాణో ఽజాయత స ఇంద్రః
 స యేషోఽసపత్నో ద్వితీయో వై సపత్నో నాస్య సపత్నో భవతి
 యఏనం వేత. ౧౨. ఆ కైతస్యప్రాణ స్వాప శ్శరీరం జ్యోతి రూప
 మాసా చంద్రస్త ద్యావానేవ ప్రాణ స్తావత్య ఆపస్తావా నసా చంద్రస్త
 ఏతే సర్వఏవ సమా స్సర్వేఽనంతాః స యో హైతా నస్తవత ఉపాస్తే

1 త్రైపాహి. 2 విజ్ఞాస్య.

స్తవస్తగ్ సలోకం జయ త్యథ యోహేతాన సంతానుపాస్తేనస్తగ్
 సలోకం జయతి. ౧౩. స ఏష సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకల
 స్తస్య రాత్రయ ఏవ పశ్చిదశకలా ధృవై వాస్య షోడశీ కలాసరాత్రిభి
 రే¹ వావపూర్యతేపచక్షీయతే సోపచక్షీయతే సోమావాస్యాగ్
 రాత్రి మేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృదనుప్రవిశ్య
 తతః ప్రాతః జ్ఞాయతే తస్మా దేతాగ్ రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం నవిచ్ఛి
 ద్యద్వి దపి కృకలాస వైత్య తస్యా ఏవ దేవతాయా ఆచచిత్యై. ౧౪.
 యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలోపయ మేవ స యోపయ
 మేవం విత్పురుష స్తస్య విత్తమేవ పశ్చిదశకలా ఆత్మై వాస్య షోడశీ
 కలా స విత్తేనైవాచ పూర్యతేపచక్షీయతే త దేత స్సభ్యం యద
 య మాత్తా ప్రధిర్విత్తం తస్మా ద్యద్యపి సర్వభ్యానిం జీయత ఆత్మనా
 చే జీవతి ప్రధినాగాది త్యేవాహుః. ౧౫. అథత్రయో వావ లోకా
 మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోమం మనుష్యలోకః
 పుత్రేణైవ జయ్యో నాన్యేన కర్షణా కర్షణా పితృలోకో విద్యయా
 దేవలోకో దేవలోకో వై లోకానాగ్ శ్రేష్ఠ స్తస్మా ద్విద్యాం ప్రశగ్
 సన్తి. ౧౬. అథాతః సమ్ప్రీత్తి ర్యదా ప్రైవ్య స్తస్యతేదథ పుత్రమా
 హత్వం బ్రహ్మత్వం యజ్ఞ స్త్వం లోక ఇతి సపుత్రః ప్రత్యాహాహం
 బ్రహ్మహం యజ్ఞోపహం లోకఇతి యద్వైకించానూక్తం తస్యసర్వస్య
 బ్రహ్మ త్యేకతా, యే వైకేచ యజ్ఞాస్తేషాగ్ సర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యే
 కతాయే వైకేచలోకా స్తేషాగ్ సర్వేషాం లోక ఇత్యేక తైతావ ద్వా
 ఇదగ్ సర్వ మేత న్నా సర్వగ్ సన్నయమితోఽభునజ దితి తస్మాత్
 పుత్ర మనుశిష్టం లోక్య మాహు స్తస్మా దేన భునుశాసతి సయదేవం
 వి దస్మా ల్లోకా తైవ్రీత్య భైభి రేవ ప్రాణై సుహ పుత్ర మావిశ
 తి, స యద్యనేన కించి దక్షియా కృతం భవతి తస్మాదేనగ్ సర్వస్తా
 త్పుత్రోముచ్ఛతి తస్మాత్పుత్రోనామ స పుత్రేణైవాన్సింహ్లోకే ప్రతిపిష్ఠ

దేవతా న వాయుః సైషా నస్తమితా దేవతా యద్వాయుః. ౨౨.
అక్షా మ శ్లోకోభవతి యతశ్చ దేతి సూర్యోస్తు యత్రచ గచ్ఛతీతి,
ప్రాణా ద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేస్తమేతి తం దేవా శ్చక్రిరే ధర్మగ్
సవవాద్య స ఉత్వ ఇతి యద్వా ఏతేమూర్వ్యాధ్రియస్త తదేవా
శ్చద్య కుర్వన్తి, తస్మా దేక మేవ ప్రతం చరేత్వాగ్నిశ్చా చైవా సా
న్యా చ్చ నేన్ద్రాసాస్తా మృత్యు రాఘ్నవ దితి¹యద్యుచరే త్సమాపిష
యిషే త్తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్సలోకతాం జయతి.

పంచం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయం వా ఇదం నామరూపం కర్త తేషాం నామ్నాం వా
గిత్యేత దేషా ముక్తమతో హి సర్వాణి నామా న్యుత్తిష్ఠన్తి, ఏత దే
షాగ్సా మైతద్ధి సర్వై ర్నామభి స్సమ మేత దేషాం బ్రహ్మైతద్ధి
సర్వాణినామాని విభర్తి. ౧. అథరూపాణాంచతు రిత్యేత దేషాముక్త
మతోహిసర్వాణి రూపాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ సా మైతద్ధిసర్వైరూపై
స్సమమేతదే షాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి రూపాణి విభర్తి. ౨. అథ కర్త
ణామాత్మే త్యేతదేషాముక్త మతోహి సర్వాణి కర్తా ణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేత
దేషాగ్ సా మైతద్ధి సర్వైః కర్తభిః సమ మేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వా
ణికర్తాణి విభర్తి తదేతత్త్రయం సదేక మయమాత్మాత్మో ఏక స్స న్నే
తత్త్రయం తదేతదమృతగ్సత్యేన చ్ఛన్నం ప్రాణో వా అమృతం నామ
రూపే సత్యం తాభ్యా మయం ప్రాణ శ్చన్నః.

ఇతి బృహదారణ్యకే - తృతీయోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

చతుర్థాధ్యాయే - ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. దృప్తబాలాకిర్వానూచానో గార్గ్య ఆస సహోవా
చాజాతశత్రుం కాశ్యం బ్రహ్మ తే ¹బ్రవాణీతిసహోవాచాజాతశత్రుః

సహస్రమేతస్యాం వాచి దద్దో జనశోజనశ ఇతి వైజనా థావ స్తీతి. ౧. సహోవాచగార్గ్యోయ ఏవాసావాదిత్యేపురుషవీతమేవాహంబ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుత్వా మైతస్త్వి సంవదిష్టా అతిష్టాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధారాజేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి స య వీత మేవ ముపాస్తేతిష్టాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజా భవతి. ౨. స హోవాచ గార్గ్యోయ ఏవాసా చద్దో పురుష వీత మేవాహంబ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుత్వా మైతస్త్వి సంవదిషాబ్రహ్మ న్నాద్ధారవాసాః సోమో రాజేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయ వీతమేవముపాస్తేహరహర్వసుతః ప్రసుతో భవతి నా స్యాన్నం క్షీయతే. ౩. సహోవాచ గార్గ్యోయ ఏవాసా విద్యుతి పురుష వీత మేవాహం బ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుత్వామైతస్త్వి సంవదిష్టా స్తేజస్వీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య వీత మేవ ముపాస్తే తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హస్య ప్రజా భవతి. ౪. స హోవాచ గార్గ్యోయ ఏవాయ మాకాశే పురుష వీత మేవాహం బ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుత్వా మైతస్త్వి సంవదిష్టాః పూర్ణ మప్రవర్తీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య వీత మేవ ముపాస్తే పూర్వతే ¹హ ప్రజాయాపశుభి ర్నా స్యాన్తాల్లోకాత్ప్రజోద్వర్తతే. ౫. సహోవాచ గార్గ్యోయ ఏ వాయం వాయూ పురుష వీతమే వాహం బ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుత్వామైతస్త్వి సంవదిష్టా ఇన్ద్రో వైకుంఠోఽపరాజితాసే నేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయ వీత మేవ ముపాస్తే జిష్ణుర్వాప రాజిష్ణుర్భవ త్యన్యత స్త్యజాయా. ౬. సహోవాచ గార్గ్యోయ ఏ వాయ మగ్నో పురుష వీతమేవాహంబ్రహ్మోచాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుత్వా మైతస్త్వి సంవదిష్టా విషాసహి రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య వీత మేవ ముపాస్తేవిషాసహి వ్ భవతి విషాసహి వ్వాస్య ప్రజా భవతి. ౭. సహో

వాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మప్సు పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మో
 పాస ఇతి సహోవా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః ప్రతి
 రూప ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే
 ప్రతిరూపగ్ హైవైన ముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూప మథో ప్రతిరూపాః
 స్వాజాయతే. ౮. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాదర్శే పురు
 ష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాత శత్రు ర్నా
 మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా రోచిష్ణు రితి వా అహ మేతముపాసఇతి స య
 ఏతమేవ ముపాస్తే రోచిష్ణు ర్నా భవతిరోచిష్ణు ర్నాస్య ప్రజాభవత్యథో
 యై సున్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ స్తా నతి రోచతే. ౯. స హోవాచగార్గ్యో
 య ఏవాయం యంతం పశ్చా చ్ఛభోఽనూదే త్యేత మేవాహం బ్ర
 హ్మోపాస ఇతి స హో వా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా
 అసురితివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏతమేవ ముపాస్తే సర్వగ్
 హైవాస్మింల్లోక ఆయు రేతి నైనంపురా కాలా త్పూణోజహతి. ౧౦.
 సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం దిక్షు పురుష ఏత మే వాహం
 బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాత శత్రు ర్నామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా
 ద్వితీయోఽనపగ ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ
 ముపాస్తే ద్వితీయవాక్ హ భవతి నాస్తా ద్గణ శ్చిద్యతే. ౧౧. సహో
 వాచ గార్గ్యో య ఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏతమేవాహం
 బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రు ర్నా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా మృ
 త్యురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయ ఏత మేవ ముపాస్తే సర్వగ్
 హైవాస్మి ల్లోక ఆయురేతి నైనం పురా కాలా నృత్యు రాగచ్ఛతి.
 ౧౨. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాత్మని పురుష ఏత మే
 వాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాతశత్రు ర్నామైతస్మిన్
 సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే
 ఆత్మన్వీహ భవ త్యాత్మ స్వినీహస్యప్రజా భవతి సహ తూష్ఠీ మాసగా
 ర్గ్యః. ౧౩. సహోవా చాజాత శత్రు రేతావ మ్నా ఇ త్యేతావ ద్భి

నైతావ తావిదితం భవతీతి సహావాచ గార్హ్య ఉపత్వాయానీతి. ౧౪.
 సహావాచాజాత శత్రు ప్రతిలోమం ¹వై త ద్య ద్భిష్టాణః క్షత్రి
 య ముపేయా ద్భిష్టామే వత్స్యతీతి వ్యేవ త్యాజ్ఞాపయిష్యా మితి
 తం పాణా వాదా యో త్తస్థా తౌహ పురుషగ్ సుప్త మాజగ్నతు స్త
 మేతై ర్నామభి గామస్త్రయాం చక్రే బృహ న్నాన్ద్రవవాసః సోమరాజ
 న్నితి సనో త్తస్థా తం పాణినా పేషం బోధయాం చకార హోత్తస్థా.
 ౧౫. స హావాచాజాతశత్రు ర్యత్రైష వీతత్సుప్తాభూద్యవష విజ్ఞా
 నమయః పురుషః కైవశ తదాభూ త్కుత వీత దాగా దితి తదు హ స
 మేనే గార్హ్యః. ౧౬. స హావాచాజాతశత్రు ర్యత్రైషవీత త్సుప్తాభూ
 ధూ ద్యవష విజ్ఞానమయః పురుష స్తదైషాం ప్రాణానాంవిజ్ఞానేన విజ్ఞా
 న మూదాయ యవషాః స్తర్హదయ ఆకాశ స్తస్మిన్భేతే తాని యదా
 గృహాత్యథ హైత త్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణో భవ
 తి గృహీతా వాక్ గృహీతం చతు ర్గృహీతగ్ శ్రోత్రజ్గృహీతం మనః.
 ౧౭. స యత్రైత త్వస్మా యాచరతి తే హస్య లోకా స్తదు తేన మ
 హారాజో భవ త్యుతేన మహాబ్రాహ్మణ ఉతే వోచ్ఛానచం నిగచ్ఛతి స
 యథా మహారాజో జానపదా గృహీత్వా స్వే జనపదే యథాకామం
 పరివర్తత ఏవమే వైష వీతత్ప్రాణా గృహీత్వా స్వే శరీరే య
 థాకామం పరివర్తతే. ౧౮. ఆథ యదా సుషుప్తా భవతి యదా నక
 స్యచ నవేదహితా నామ నాద్యో ద్వాసప్తతిసపాప్రాణి హృదయా త్పు
 రీతతమభిప్రతిష్ఠంతే తాభిః ప్రత్యక్షసృష్ట్య పురీతతిశేతే స యథా కుమా
 రో వా మహారాజో వా మహాబ్రాహ్మణో వాతేఘ్నిమానస్సస్య గత్వా
 శయీతైవమే వైష వీత చేతే. ౧౯. స యథోర్ణనాభి స్తన్తునోచ్చరే
 ద్యథాగ్నేః కుద్రా విస్ఫులిక్తా వ్యుచ్చరన్త్యేవ మే వాస్తాదాత్తనః సర్వే
 ప్రాణా సుర్వే లోకా సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని వ్యుచ్చరన్తి

త సోపనిష త్సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేహమేష సత్యమ్.
త్వతీయం బ్రహ్మణమ్.

యోహ వై శిశుగ్ సాధానగ్ సప్రత్యాధానగ్ సఘాణగ్ స
దామం వేద సప్త హద్విషతో భ్రాతృవ్యా నవరుణధి, ఆయం వాన శి
శుర్యోయం మధ్యమః ప్రాణ స్తస్యేద మేవాధాన మిదం ప్రత్యాధా
నం ప్రాణః స్థూణాన్నం దామ. ౧. తమేతాః సప్తా క్షీతయ ఉపతిష్ఠ
స్తే తద్యా ఇమా అక్ష న్లోహిన్యో రాజయ స్తాభిరేనగ్ రుద్రోఽన్వా
యతోఽథ యా అక్ష న్నాప స్తాభిః ప్జన్యో యాకనీనికా తయాది
త్యోయ త్కృష్ణం తేనాగ్ని ర్యచుక్ష్ణం తే నేన్ద్రో ధర యైసం వర్త
న్యా పృథి వ్యన్వాయతా ద్యో రుత్తరయా న్యాస్యాన్నం క్షీయతే య
ఏవం వేద. ౨. త దేష శ్లోకోభవతి, అర్వాగ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబు
ధ్న స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూపమ్, తస్యాసత ఋషయః సప్తతీరే
వాగప్తమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి అర్వాగ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న
ఇతి దం తచ్చిర ఏష హ్య ర్వాగ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న స్తస్మి
న్యశో నిహితం విశ్వరూపమితి ప్రాణావై ¹యశో నిహితం
విశ్వరూపం ప్రాణా నేత దాహ తస్యా సతఋషయః సప్తతీర ఇతి
ప్రాణా వా ఋషయః ప్రాణానేత దాహ వా గప్తమీ బ్రహ్మణా
సంవిదానేతి వా గ్భ్యప్తమీ బ్రహ్మణా సంవిద త్తే. 3. ఇమా వేవ గౌ
తమభరద్వాజా వయమేన గౌతమోఽయం భరద్వాజ ఇమా వేవ
విశ్వామిత్ర జమదగ్ని ఆయమేన విశ్వామిత్రోఽయం జమదగ్ని రిమా
వేవ వసిష్ఠకశ్యపా వయమేన వసిష్ఠోఽయం కశ్యపో వాగే వాత్రి ర్వా
చాహ్యన్న మద్య తేఽత్రి ర్హవే నా మైత ద్య దత్రిరితి సర్వ స్యాత్తా
భవతి సర్వ మ స్యాన్నం భవతి యఏవంవేద.

త్వతీయం బ్రహ్మణమ్.

ద్యే వాప బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చై వామూర్తం చ

మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ. ౧. త దేత స్మృ
 త్తం యదన్య ద్వాదౌ శ్చాస్తరితౌ చైతన్యమేత త్థిత మేత
 త్త త్తన్య తస్య మూర్త నైతస్య మర్త్య నైతస్య స్థిత నైతస్య స
 త ఏష రసోయ ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః. ౨. అథామూర్తం
 వాయు శ్చాస్తరితం చైత దమృత మేత ద్యదేతత్త్య త్తన్య త సా
 మూర్త నైతస్యా మృత నైతస్య యత ఏతస్య త్య నైష రసోయ
 ఏష ఏతస్మి స్మృతే పురుష స్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధి దైవతమ్. ౩.
 అథాథ్యాత్మ మిద మేవ మూర్తం య దన్యత్ప్రాణాచ్చ యశ్చాయ
 మస్తరాత్మన్నాకాశ ఏత స్మృత్య మేత త్థిత మేత త్తన్య త్తన్య మూ
 ర్త నైతస్య మర్త్య నైతస్య తస్య స్థిత నైతస్య సత ఏష రసో యచ్చ
 త్తుః సతో హ్యేష రసః. ౪. అథామూర్తం ప్రాణశ్చ యశ్చాయ మస్త
 రాత్మ న్నాకాశ ఏత దమృతమేతద్య దేత త్య త్తన్య తస్యా మూర్త
 నైతస్యా మృత నైతస్య యత ఏతస్య త్య నైష రసో యో
 యం దక్షిణేక్షా పురుష స్త్యస్య హ్యేష రసః. ౫. తస్య హైతస్య పురు
 షస్య రూపం యథా¹ మాహా రజనం వాసో యథా పాణ్డ్యావికం యథేంద్ర
 గోహా యథా² గ్న య్చిర్యథా పుణ్డరీకమ్, యథా స కృద్విద్యుత్తగ్ స
 కృద్విద్యుత్తేవ హవా అస్య శ్రీర్భవతి యఏవం వేదాథాత ఆదేశో నేతి నే
 తి, న హ్యేతస్మా దితి నే త్యన్య త్పర మస్త్యథనామధేయగ్ సత్యస్య సత్య
 మితి ప్రాణానై సత్యం తేషా మేష సత్యమ్. ౬.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

మైత్రే యీతి హోవా చ యాజ్ఞవల్క్య ఉద్యాప్యన్వా¹ ఆరేవ
 మస్తాల్ స్థానా దస్తిహస్త తేనయా కాత్యాయన్యా² స్తంకరవాణీతి. ౧
 సాహోవాచ మైత్రేయీ, యన్నుమశియంభగో సర్వాపృథివీ విత్తేనపు
 ర్ణా స్యా త్కథం తేనావృతా స్యా మితి నేతి హోవాచ యాజ్ఞః
 లోక్య యథై వోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తేజీవితగ్ స్యా దమ

తత్త్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. ౨. సా హోవాచ 'మైత్రేయాయే
 నాహం నామృతాస్యాం కిమహం తేన కుర్యాం యదేన భగవాన్
 వేద తదేన మే బ్రూహీతి. ౩. స హోవాచ యాజ్ఞసల్క్యః ప్రియాబ
 తారేనః సతీ ప్రియం భాష స ఏ హ్యస్వ వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యా
 చక్షాణస్యతు మే నిదిధ్యాసన్వేతి. ౪. సహోవాచ నవా ఆరేప
 త్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవత్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః
 ప్రియోభవతి, నవా ఆరేహాయామైకాయా జాయాప్రియా భవ
 త్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి, నవా ఆరేపుత్రా
 ణాం కామాయపుత్రాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయపుత్రాః
 ప్రియా భవన్తి. న వా ఆరే వి త్తస్యకామాయ విత్తం ప్రియం
 భవత్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి, నవా ఆరే
 బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియంభవత్యాత్మనస్తు కామాయ
 బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, న వా ఆరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం
 ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, న
 వా ఆరేలోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కా
 మాయ లోకా ప్రియా భవన్తి, న వా ఆరే దేవానాం కామాయ
 దేవాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి,
 న వా ఆరేభూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్త్యాత్మన
 స్తు కామాయభూతానిప్రియాణి భవన్తి, నవా ఆరేస్వస్య కామాయ
 స్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ స్వం ప్రియం భవ త్యా
 త్నా వా ఆరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మస్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రే
 య్యాత్మనో వా ఆరేదర్శనేన శ్రవణేన మత్యా విజ్ఞానేనేదగ్గస్వం
 విదితమ్. ౫. బ్రహ్మతం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మవేదక్ష
 త్రం తం పరా దాద్యోఽన్య త్రాత్మన వా క్షత్రం వేద లోకాస్తం పరా
 దుర్యోఽన్యత్రాత్మనోలోకా స్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రా
 త్మనో దేవా స్వేదభూతాని తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని

వేద స్వరూపం పరా దాద్యోఽన్యత్రాత్మనస్సర్వం వేదేదం బ్రహ్మే
దం క్షత్ర మిమేలో కా ఇమే దేవా ఇమాని భూతానీదగ్గరస్యం య
దయ మాత్మా. ౬. స యథా దుష్టుభే ర్హస్యమానస్య న బాహ్య ఇ
బ్ధా శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శబ్ద గ్రహణేన దుష్టుభ్యాఘాత
స్య వా శబ్దో గృహీతః. ౭. స యథా శబ్దస్య ఛాయమానస్య న బాహ్య
ఇబ్ధా శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శబ్దస్య తు గ్రహణేన శంఖిర్హస్యవా
శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా వీణాయ వాద్యమానా యేన బాహ్యం
చబ్ధా శక్నుయా ద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య
వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథా రైక్రేభాగ్నే రభ్యాహితా త్పుత్ర
స్థూమా వినిశ్చరన్త్యేపం వా అరేస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత
మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదోఽధర్వాణ్గిరస ఇతిహసః
పురాణం విద్యా ఉపనిషదశ్శ్లోకాః సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యా
ఖ్యానా న్యనైక వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౦. స యథా సర్వా
సా మపాగ్ సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ స్పర్శానాం త్వ గేకా
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్
గంధానాగ్ నాసి కైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాం చక్షు రేకా
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్ సర్వే
షాగ్ సజ్జల్పానాగ్ మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాపాగ్ విద్యానాగ్
హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్మణాగ్ హస్తా వేకాయన మే
వగ్ సర్వేషా మానస్తానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ విస
గ్ధాణాగ్ పాయు రేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాగ్ పాదావేకాయ
న మేవగ్ సర్వేషాగ్ వేదానాగ్ వాగేకాయనమ్. ౧౧. స యథా నైర్ధవళి
ల్యుడిద కేస్త్రాస్త ఉదక మేవానువిలీయే తన హస్తో ద్గ్రహణా నేవస్యాత్
యతో యత స్త్వాదచీతలనా మేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూత
నమస్త మపారం విజ్ఞానఘన ఏవ, ఏతేభ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ

1 ఏవైతేభ్యః.

తాన్యే వానువిశ్యతి స ప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీత్యరే బ్రవీమితి హోవా
చయాజ్ఞవల్క్యః. ౧౨. సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవా
నమూముహన్నప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోనవా
అరేహం మోహం బ్రవీ మ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ. ౧౩. యత్ర
హి ద్వైత మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిహ్రితి
తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరం మను
తే తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర వా అస్యస్వమాత్తై వాభూ త్ర
త్కేన కంజిఘ్రి త్ర త్కేన కం పశ్యేత్త త్కేన కగ్ శృణుయా త్ర
త్కేన క మభివదే త్ర త్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్,
యేనేదగ్ స్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతార మరే
కేన విజానీయా దితి. ౧౪.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వనై పృథివ్యై
సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్యాం పృథివ్యాం తేజోమ
యోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మథ్యాత్తగ్ శారీర స్తేజోమ
యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మా త్తేద మమృత
మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧. ఇమా అప స్రుర్వేషాం భూతానాం
మథ్వాసా మపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమాస్వపు
తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మథ్యాత్తగ్ రేతస
స్తేజోమయోఽమృత మయః పురుషో ఽయ మేవ సయోఽయ మా
త్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౨. అయమగ్ని స్రుర్వేషాం
భూతానాం మధ్వస్యాగ్నేః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మ
స్తి న్నగ్నోతేజో మయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మథ్యా
త్తం వాజ్దయ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స
యోఽయమాత్తేదమమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం. ౩. అయం వాయు

స్వర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య వామోః సర్వాణి భూతాని మధు య
 శ్చాయమస్మిన్వాయా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ
 మథ్యాత్తం ప్రాణ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స
 యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౪. ఆయ
 మాదిత్యస్వర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్వాదిత్యస్య సర్వాణి భూతాని
 మధుయశ్చాయ మస్మిన్నాదిత్యే తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో
 య శ్చాయ మథ్యాత్తం చాక్షుష స్తేజోమయోఽమృతమయః పురు
 షోఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వ
 మ్. ౫. ఇమా దిశ స్వర్వేషాం భూతానాం మథ్వాసాం దిశాగ్ సర్వాణి
 భూతాని మధు య శ్చాయ మాసు దిక్షు తేజో మయోఽమృతమయః
 పురుషో య శ్చాయ మథ్యాత్తగ్ కైత్రః ప్రాతిశ్చత్త స్తేజోమయోఽ
 మృతమయః పురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేద మమృత మిదం
 బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౬. ఆయం చంద్ర స్వర్వేషాం భూతానాం
 మధ్వస్య చంద్రస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిగ్
 శ్చంద్రో తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మథ్యాత్తం
 మానస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయ
 మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౭. ఇయం విద్యుత్స్వర్వే
 షాం భూతానాం మధ్వస్యై¹విద్యుతే సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చ
 య మస్యాం విద్యుతి తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ
 మథ్యాత్తం తైజస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స
 యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౮. ఆయగ్
 స్తనయిత్తుః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య స్తనయితోః సర్వాణి
 భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిగ్ స్తనయితే తేజోమయోఽమృత
 మయః పురుషో యశ్చాయమథ్యాత్తగ్ శబ్ద స్సౌవర స్తేజోమయోఽ
 మృతమయః పురుషో ఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత

మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౯. ఆయ మాకాశ స్సర్వేషాం భూతానాం
మధ్య స్యాకాశస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిన్నాకాశే
తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మథ్యాత్మగ్ హృద్యా
కాశ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా
త్తేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౦. ఆయం ధర్మ స్సర్వేషాం
భూతానాం మధ్యస్యధర్మస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిన్
ధర్మేతేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మథ్యాత్మం ధార్మ
స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మాత్తేద మ
మృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౧. ఇదగ్ సత్యగ్ సర్వేషాం భూతానాం
మధ్యస్య సత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిన్ సత్యే తేజో
మయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మథ్యాత్మగ్ సత్య స్తేజోమ
యోఽమృతమయః పురుషో ఽయ మేవ సయోఽయ మాత్తేద మమృత
మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౨. ఇదం మానుషగ్ సర్వేషాం భూతా
నాం మధ్యస్య మానుషస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి
న్నానుషే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మథ్యాత్మం
మానుష స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽ
యమాత్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౩. ఆయ మా
త్తా సర్వేషాం భూతానాం మధ్య స్యాత్మనః సర్వాణి భూతాని మధు
యశ్చాయ మస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య
శ్చాయ మాత్తా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ
స యోఽయమాత్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౪.
స వా ఆయ మాత్తా సర్వేషాం భూతానా మధిపతి స్సర్వేషాం భూ
తానాగ్ రాజా త ద్యథా రథనాభౌచ రథనేమాచారాః సర్వే సమర్పి
తా ఏవ మేవాస్మిన్నాత్మని సర్వే ప్రాణా స్సర్వే లోకా స్సర్వే దేవా
స్సర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మన స్సమర్పితాః. ౧౫. ఇదం వై
త స్తధుదిధ్యక్షాధర్మణోఽవ్యిభ్యామువాచ త దేత దృషిః చక్షుష్మిన్

చత్, తద్వాం¹సరా సనయేదగ్ స ఉగ్ర మావిష్కృతోమి తస్యతు
 ర్న వృష్టిమ్, దధ్యత్ హ య స్తథాన్-ధర్వతో వా మశ్వస్య శీర్షా
 ప్రయదీ మువా చేతి. ౧౬. ఇదం వై త త్తథు దధ్య జ్ఞాధర్వతో²శ్వి
 భ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య స్నవోచత్ ఆధర్వణా యాశ్వినౌ
 దధీ చే శ్వ్యోగ్గిరిః ప్రత్యైరయతమ్, స వాం మధు ప్రవోచ దృతా
 య త్వాష్ట్రమ్ య ద్దస్తావపికత్వం వా మితి. ౧౭. ఇదం వై తత్తథు
 దధ్య జ్ఞాధర్వతో²శ్విభ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య స్నవోచత్
 పురశ్చక్రేద్విపదః పుర శ్చక్రే చతుష్పదః, పురః స పక్షీ భూత్వా పురః
 పురుషఆవిశ దితి సవా ఆయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురి శయో
 వై నేసకించ నానావృతం వై నేన కించ నాసంవృతమ్. ౧౮. ఇదం వై
 తత్తథు దధ్య జ్ఞాధర్వతో²శ్విభ్యా మువాచ తదేతదృషిః పశ్య స్నవో
 చత్ రూపం రూపం ప్రతిరూపా బభూవ త దస్య రూపం ప్రతిచక్ష
 ణాయ, ఇన్ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య హర
 యః శతాదశేతి ఆయం వై హరయో²యం వై దశచ సహస్రాణి
 బహుని చా నన్తాని చ త దేత ద్భృష్టాపూర్వ మనఃర మనస్తర మ
 బాహ్య మయ మాత్తా బ్రహ్మ సర్వాసుభూ రిత్యనుశాసనమ్. ౧౯.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ పగ్శః పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్ధావనః పౌతిమాష్యో
 త్పౌతిమాష్యోగౌ పవనా ద్ధావనఃకాశికాత్కేళికః కౌడ్జిన్యాత్కౌడ్జేన్యః
 శాండిల్యా చ్ఛాండిల్యః కాశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః. ౧. అగ్నివే
 శ్యా దాగ్నివేశ్యః శాండిల్యా చ్ఛానభిష్టుతా చ్ఛానభిష్టుత ఆనభిష్టు
 తా దానభిష్టుత ఆనభిష్టుతా దానభిష్టుతో గౌతమా ద్ధాతమః
 సైన్వితవ ప్రాచీన యోగ్యాభ్యాగ్ సైన్వితప్రాచీన యోగ్యో పారాశర్యా
 త్పారాశర్యో భారద్వాజా ద్భారద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌత

మాచ్చ గౌతమో భారద్వాజా దృఢద్యాజః పారాశర్యా త్వరాశ
 ర్యో బైజవాపాయనా దైబ్జవాపాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయ
 సిః. ౨. ఘృతకౌశికా ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా త్వరాశర్యా
 యణః పారాశర్యా త్వరాశర్యో బాతుకర్ణాన్తిజ్ఞాతుకర్ణాన్తి ఆసురా
 యణా చ్చ యాస్మా చ్చా సురాయణ స్తైవణే స్తైవణి గౌపజన్ధనే
 గౌపజన్ధని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా దృఢద్యాజ ఆత్రేయా దా
 త్రేయో. 1 మాణ్డే ర్దాణ్డి గౌతమా ద్దౌతమా గౌతమా ద్దౌతమా
 వాత్సన్య ద్వాత్సన్యః శాణ్డిలన్య చ్చాణ్డిలన్యః కైశోగన్య త్కాపన్య
 త్కైశోగన్యః కాపన్యః కుమారహరితా త్కుమారహరితో గాలవా
 ద్దాలవో విదర్భీకాణ్డిన్యా ద్విదర్భీ కాణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాధ్రవా
 ద్ద్యత్సనపాద్బాధ్రవః పథ స్సౌభరా త్పథా స్సౌభరోఽయాస్యా దాణ్డి
 రసాదయాస్య ఆగ్నేరస ఆభూతే స్త్వాష్ట్రా దాభూతి స్త్వాష్ట్రో విశ్వయా
 సా త్త్వాష్ట్రాద్విశ్వయాప స్త్వాష్ట్రోఽశ్వభాన్య మశ్వినౌదధీచ ఆధర్వణా
 ద్దధన్యజ్ఞాధర్వణోఽధర్వణో దైవా దధ ర్వాదైవో మృత్యోః ప్రాధ్వగ్
 సనాన్తృత్యుః ప్రాధ్వగ్సనః ప్రధ్వగ్సనాత్ప్రధ్వగ్సన ఏకఋషే రేక.
 ఋషి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యభిర్వ్యభిష్టి స్సనారోః సనారు స్సనా
 తనా త్సనాతన స్సనకా త్సనకః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ
 స్వయమ్ము బ్రహ్మణే నమః. ౬.

ఇతి బృహదారణ్యకే - చతుర్థోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

పశ్చిమాధ్యాయే - ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. జనకో హ వై దేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞే నేజే
 తత్ర హ కురుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతా బభూవు స్తస్యహజ

నకస్య వై దేహస్య విజిజ్ఞాసా బభూవ 'కస్మిన్ దేహం బ్రాహ్మణానా మనూ-
 చానతమ?' ఇతి సహ గవాగ్ సహస్ర మవరురోధ దశదశసాదా ఏకైక
 స్యాః శృజయో రాబద్ధా బహువుః.౧. తా న్తోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో!
 యోనో బ్రహ్మిష్ఠః స్వవీతాగా ఉదజతా మితి తేహ బ్రాహ్మణా నదధృషు
 రథ హ యాజ్ఞవల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణ మువా చైతా సోమ్యో
 దజ సామశ్రవాకృతి తాహోదాచకార తేహ బ్రాహ్మణా శ్చుక్రుధుః
 కథం నో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రవీతే త్యథ హ జనకస్య వై దేహస్య హోతాశ్వ
 లోబభూవ స హైనం పప్రచ్ఛ త్వంను ఖిలు నోయాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠో
 నీకృతి సహోవాచ నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్తోగోకామా ఏవ
 వయగ్ స్త ఇతి తగ్ హ తతవవ ప్రప్తుం దధ్రే హోతాశ్వలః ౩. యాజ్ఞ
 వల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యు నాక్షగ్ సర్వం మృత్యునా
 భిషన్నంకేన యజమానో మృత్యో రాప్తి మితి ముచ్యతఇతి హోత్ర ర్వి
 జాగ్నినా వాచా వాగై వ్యయజ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వా శోసేయ
 మగ్ని స్సహోతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౪. యాజ్ఞవల్క్యేతి
 హోవాచ య దిదగ్ సర్వ మహోరాత్రాభ్యామాక్షగ్ సర్వ మహో
 రాత్రాభ్యామభిషన్నంకేన యజమానోహోరాత్రయోరాప్తి మితిము
 చ్యత ఇత్యధ్వర్యుణ ర్విజా చక్షుషాఽ ఽదిత్యేన చక్షురై వ్యయజ్ఞ స్యా
 ధ్వర్యు ప్రద్య దిదం చక్షు సోసేసా వాదిత్యః సోఽధ్వర్యు స్సముక్తిస్సా
 తిముక్తిః. ౪. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య దిదగ్ సర్వం పూర్వ
 పతౌపరపతౌభ్యా మాక్షగ్ సర్వం పూర్వపతౌపరపతౌభ్యా మభిషన్నం
 కేన యజమానః పూర్వపతౌపరపతౌయో రాప్తి మితి ముచ్యత ఇత్యు
 ద్ధాత్ర ర్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞసోఽద్ధాతాత ద్యోఽ
 యం ప్రాణ స్స వాయు స్స ఉద్ధాతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౫. యా
 జ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ య దిద మస్తరిత మనారమ్యణ మివ కేనా
 క్రమేణ యజమానః స్వస్థం లోక మాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణ ర్విజా
 మనసా చంద్రేణ మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మ త ద్య దిదం మన సోసేసా

చంద్రో స్స బ్రహ్మ స ముక్తి స్సాతి ముక్తి రిత్యతిమోక్షా అథ సమ్మదః.
 ౮. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభి రయ మద్యర్హిహోతాఽస్తి
 స్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిస్రభి రితి కతమా స్తా స్తి స్ర ఇతి పురోసువాక్యాచ
 యాజ్ఞా చ శస్టైవ చ తృతీయా కింతాభి ర్జయతీతి యత్కించేదంప్రాణ
 భృ దితి. ౯. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ క త్యయ మద్యాధ్వర్య రస్తి
 స్యజ్ఞ ఆహుతీ హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తి స్ర ఇతి యా హు
 తా ఉజ్వలంతి యా హుతా ఆతినేదన్తే యా హుతా అధిశేరతే కింతా
 భిర్జయతీతి యా హుతా ఉజ్వలంతి దేవలోక మేవ తాభి ర్జయతి
 దీప్యత ఇవ హి దేవలోకో యా హుతా అతి నేదంతే పితృలోక మే
 వతాభి ర్జయ త్యతీవ హి పితృలోకో యా హుతా అధిశేరతే మను
 ష్యలోక మేవ తాభి ర్జయ త్యథ ఇవ హి మనుష్యలోకః. ౧౦. యాజ్ఞవ
 ల్క్యేతిహోవాచ కతిభి రయ మద్య బ్రహ్మ యజ్ఞం దక్షిణతో దేవ
 తాభి ర్గోసాయతీ త్యేకయేతి కతమా నై కేతి మన ఏవే త్యనస్తం వైమ
 నోఽనస్తా విశ్వే దేవా అనస్తమేవ స తేనలోకం జయతి. ౧౧. యాజ్ఞవ
 ల్క్యేతిహోవాచ క త్యయ మ ద్యోధ్ధాతా ఽస్తియజ్ఞే స్తోత్రియా
 స్తోష్య తీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తి స్ర ఇతి పురోసువాక్యాచ యా
 జ్ఞా చ శస్టైవ చ తృతీయా కతమా స్తా యా ఆధ్యాత్మ మితి ప్రాణ
 ఏవ పురోసువాక్యాఽపానో యాజ్ఞా వ్యాస శ్శస్యా కిం తాభి ర్జయతీ
 తిప్పథివీ లోక మేవ పురోసువాక్యయా జయత్యన్తరిక్షలోకం యా
 జ్యయా ద్యులోకగ్ శస్యయాతతో హహోతాఽశ్వల ఉపరరామ. ౧౨.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే
 తిహోవాచ కతి గ్రహః కత్యతిగ్రహ ఇతి, అష్టో గ్రహ అష్టావతి
 గ్రహ ఇతి యవతేష్టేగ్రహ అష్టా వతిగ్రహః కతమే త ఇతి. ౧.
 ప్రాణో వై గ్రహ స్సోఽపానే నాతిగ్రాహేణ గృహీ తోఽపానేన హిగ
 ధ్నా జిహ్నుతి. ౨. వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో

అష్టాత్మకతాపనిషదః

వాచా హి నామా న్యభివదతి. 3. జిహ్వ వై గ్రహః స రసేనాతిగ్రాహేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసా న్విజానాతి. ౪. చక్షు రైస్విగ్రహః సరూపేణాతి గ్రాహేణ గృహీత శ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి. ౫. శ్రోత్రం వై గ్రహ స్సశబ్దే నాతిగ్రాహేణ గృహీతః శ్రోత్రేణ హి శబ్దా శృణోతి. ౬. మనో వై గ్రహ స్స కామే నాతిగ్రాహేణ గృహీతోమనసా హి కామా కామయతే. ౭. హస్తా వై గ్రహ స్సకర్తృణాతిగ్రాహేణ గృహీతో హస్తాభ్యా గృహీత కర్తృక రోతి. ౮. త్వష్టైస్విగ్రహః స స్పర్శేనాతిగ్రాహేణ గృహీత స్త్వచాహి స్పర్శాన్వేదయత ఇత్యేతేషామైస్విగ్రహ అష్టా వతి గ్రహః. ౯. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యో రన్నం కాస్మి త్సాదేవతా యస్యా మృత్యు రన్న మి త్యగ్నిరైస్వి మృత్యుః సోఽచా మన్న మప పున ర్త్వ త్యంజయతి. ౧౦. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్తా త్పాణిః క్రామన్త్యా హో³ నేతి నేతి హోవా చ యాజ్ఞవల్క్యేత్యైవ సమవనీయన్తే సఉ చ్ఛ్వయ త్యాధాయ త్యాధాతో మృత శ్చేతే. ౧౧. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కి¹ మేనం నజహాతీతి నా మేత్యనన్తం హ వై నామా నన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలోకం జయతి. ౧౨. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య మృత స్యాగ్నిం వాగవ్యేతి వాతం ప్రాణ శ్చక్షు రాదిత్యం మన శ్చంద్రం దిశ శ్రోత్రం పృథివీశరీర మాకాశ మాత్మాపథి గ్లోమాని వస స్పర్శి కేశా అఘ్న లోహితం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా పురుషో భవతి త్యాహ రసోమ్య హస్త మార్తభాగా వామేవై తస్య వేదిష్యావో న నావేత త్సజన ఇతి తౌ హోత్కృమ్య మన్త్రయాశ్చ క్రాతే తౌహ యదూచతుః కర్త హైవ తదూచతు రథ యత్పృశకగ్

సతుః కర్తవ్యైవ త త్ప్రశశన్ సతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్తవ్య
భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం భుజ్యన్తాహ్యయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచ, మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామతే పతజ్జలస్య కాప్యస్య గృ
హ వైమ త స్యాసీ ద్దుహితా గంధర్వగృహీతా త మపుచ్ఛామకోఽ
సీతిసోఽబ్రవీ త్సుధన్వాఽఽజ్ఞీస ఇతి తం యదా లోకానా మంతాన పృ
చ్ఛా మ్నాశై న మబ్రామ క్వపారిషీతా అభవ న్నితి క్వపారిషీతా
అభవ న్న త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వపారిషీతా అభవ న్నితి.
౧. సహోవాచోవాచ వై సోగచ్ఛ వైవితే త ద్య త్రాశ్వమేధయాజి
నో గచ్ఛన్తీతి క్వ స్వశ్వమేధయాజినో గచ్ఛంతీతి ద్వాత్రిగ్శతం వై
దేవరథాన్వ్యాన్యయం లోక స్తగ్ సమస్తం పృథివీ ద్వి స్తావ త్పర్యే
తి తాగ్సమస్తం పృథివీ ద్వి స్తావ త్సముద్రః పర్యేతి తద్ధ్యావతీ త్సు
రస్య థారా యావ ద్వా మక్షికాయాః పత్ర న్నావానస్తరేణాకాశ
స్తానిం ద్ర స్సుఃక్షో భూత్వా వాయవే స్తాయచ్ఛ త్తా న్వాయు రాత్త
ని ధిత్వా త త్రాగమ య ద్య త్రాశ్వమేధయాజినో భవ న్నిత్యేవ
మివ వైస వాయుమేవ ప్రశశన్ సతస్తా ద్వాయు రేవ వ్యష్టిర్వాయు
స్సమష్టిరప పున ర్పుత్యం జయతి య ఏవం వేద తతోహ భుజ్యన్తా
హ్యయనిరుపర రామ.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైన ముష స్తశ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచ య త్సాక్షా దపరోక్షా ద్భిష్టా య ఆత్మా సర్వాస్తర స్థం
మే వ్యా చక్ష్యేత్యేష త ఆత్మా సర్వాస్తరః కతమా యాజ్ఞవల్క్య
సర్వాస్తరో యః ప్రాణేన ప్రాణితి స త ఆత్మాసర్వాస్తరో యోపానేనా
పా నితి స త ఆత్మా సర్వాస్తరో యోవ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా
సర్వాస్తరో య ఉదానే నోదానితి స త ఆత్మా సర్వాస్తర ఏష త

ఆత్మా సర్వాస్తరః. ౧. సహోవా చోపస్త శ్చా క్రాయణో యథావి
బ్రూయా దసౌ గౌ రసా వశ్వ ఇత్యేవ మే వైత ద్వ్యపదిష్టం భవతి
య దేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్భిష్టా య ఆత్మా సర్వాస్తర స్తం మే
వ్యాచ క్ష్యే త్యేష త ఆత్మా సర్వాస్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వా
స్తరః, న దృష్టే ద్విష్టారం పశ్యే ర్న శ్రుతేః శ్రోతాగ్ శృణుయా
న్నదుతే ర్నస్తారం దున్వీథా న విజ్ఞాతే ద్విజ్ఞాతారం విజానీయాః, ఏష
త ఆత్మా సర్వాస్తరోఽతోఽన్యదార్తం తతో హోమఽస్త శ్చాక్రా
యణ ఉపరరామ.

ఋషుమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం కహోభః కాపీతకేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే
తిహోవాచ యదేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్భిష్టా య ఆత్మా సర్వాస్తర
స్తం మే వ్యాచ క్ష్యే త్యేష త ఆత్మా సర్వాస్తరః, కతమో యాజ్ఞవ
ల్క్య సర్వాస్తరో యోఽశనాయా పిపాసే శోకం మోహం జరాం
మృత్యు మత్యేతి, ఏతం వై త మాత్తానం విదిత్వా బ్రాహ్మణాః పుత్రై
షణా మాశ్చ వితైషణా యా శ్చ లోకైషణా యాశ్చ పృథ్థాయ,
అథ భిక్షాచర్యం చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా వితైషణా
యావితైషణా సా లోకైషణో భే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః, తస్మా
ద్భిష్టాః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠానేత్ బాల్యంచ సాం
డిత్యం చ నిర్విద్యాక ముని రమానంచ మానంచ నిర్విద్యాక బ్రాహ్మ
ణః స బ్రాహ్మణః కేవ స్యాద్యేన స్యా త్తేనేదృశ ఏవాతోఽన్యదార్తం
తతోహ కహోభః కాపీతకేయ ఉపరరామ.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్ష్మవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యదిదగ్ స్వ మప్స్వీతంచ ప్రోతంచ కన్తి న్ను ఖి ల్వాప ఓ
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి, వాయా గార్గీతి కన్తి న్ను ఖిలు వాయు రోతశ్చ
ప్రోతశ్చేత్యన్తరిక్ష లోకేషు గార్గీతి కన్తిన్నుఖి లృ న్తరిక్షలోకా ఓతాశ్చ,

ప్రాతాశ్చేతి గంధర్వలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖలు గంధర్వలోకా
 ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్చే త్యాదిత్యలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖ ల్వాదిత్య
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతాశ్చేతి చంద్రలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖలు చంద్ర
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతాశ్చేతి సక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖలు సక్ష
 త్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖలు దేవ
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతాశ్చే తీంద్రలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖల్వింద్ర
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతాశ్చేతి ప్రజాపతి లోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను ఖలు
 ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కన్తి న్ను
 ఖలు బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్చేతి సహోవాచ గార్గీ మాలి
 ప్రాక్షీ ర్ధాతే మూర్ధా వ్యవస్త దనతిప్రశ్నాన్యం వై దేవతా మతిపుచ్చసి
 గార్గీ మాలిప్రాక్షీ రితి తతోహ గార్గీ వాచక్ష్మ వ్యవరరామ.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

ఆథ హైన ముద్దాలక ఆరుణః పప్రచ్ఛయాజ్ఞపత్యైతి హా
 వాచ మద్రే వ్యవసామ పతంజలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమథీ
 యానా స్త న్యాసీ ద్భార్యగంధర్వగృహీతా త మపృచ్ఛామకోఽనీతి
 సోఽబ్రవీత్ కబంధ ఆధర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞ
 కాగ్శ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య త త్సుత్రం యేనాయంచ లోకః పర
 శ్చ లోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృభాని భవంతీతి సోఽబ్రవీ త్పతం
 జలః కాప్యో నాహం త ద్భగవన్వేదేతి, సోఽబ్రవీ త్పతంజల జ్ఞా
 ప్యం యాజ్ఞకాగ్శ్చ వేత్థనుత్వం కాప్య త మంతర్యామిణం య ఇమఞ్చ
 లోకం పరంచ లోకగ్ సర్వాణిచ భూతాని యోఽంతరో యమయతీతి
 సోఽబ్రవీ త్పతంజలః కాప్యో నాహం తం భగవ న్వేదేతి సోఽబ్రవీ
 త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞకాగ్శ్చ యో వైత త్కాప్య సూత్రం
 విద్యా త్రంచాంతర్యామిణ మితి సబ్రహ్మవి త్సలోకవి త్సదేవవి త్సవేద
 విత్సభూతవి త్సఆత్మవి త్ససర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీ త్రదహం వేద తచ్ఛే
 త్వం యాజ్ఞవల్క్య సూత్ర మవిద్వాగ్ స్తం చాంతర్యామిణం బ్రహ్మ

గవీ రుదజనే మూర్ధా తే విపతివ్య తీతి వేదవా అహంః గౌతమ తత్సూ-
 త్రం తం చాస్త్రామిణ మితి యోవా ఇదం కశ్చి ద్భూయా ద్వేద
 వేదేతి యథా వేథ తదా బ్రాహ్మీతి. ౧. సహోవాచ వాయు రైవ
 గౌతమత త్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణాయ ఇచ్చ లోకః
 రశ్మలోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృభాని భవంతి తస్మాద్వైగౌతమ పు
 రుషంప్రేత మాహు ర్యస్యస్రగ్ సిష తాస్యాజ్ఞా నీతి వాయునా హి గౌత
 మసూత్రేణ సందృభాని భవంతి త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యాస్త్రామి
 ణం బ్రాహ్మీతి. ౨. యః పృథివ్యాం తిష్ఠా పృథివ్యా అస్తరో యం
 పృథివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీ మస్తరో య
 మయత్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్య మ్యమృతః. ౩. యోఽపుతిష్ఠ స్సద్భో
 ఽస్తరో యమాపో న విదు ర్యస్యాప శ్శరీరం యోఽపా మస్తరో య
 మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్య మ్యమృతః. ౪. యోఽగ్నో తిష్ఠ స్స
 గ్నే రంతరో య మగ్ని ర్నవేద య స్యాగ్ని శ్శరీరం యోఽగ్ని మస్త-
 రోయ మయ త్యేష త ఆత్మా స్త్రామ్య మ్యమృతః. ౫. యోఽస్తరితే
 తిష్ఠస్సస్తరితౌ దస్తరో య మస్తరితం నవేద యస్యాస్తరితగ్ శరీరం
 యోఽస్తరిత మస్తరో యమయత్యేష త ఆత్మా స్త్రామ్య మ్యమృ
 తః. ౬. యో వాయూ తిష్ఠ న్వాయో రంతరో యం వాయు ర్న వేద
 యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మంతరో య మయ త్యేషత
 ఆత్మా స్త్రామ్య మ్యమృతః. ౭. యోదివి తిష్ఠ ద్వివోఽస్తరో యం ద్యౌ
 ర్న వేద యస్య ద్యౌ శ్శరీరం యో దివ మస్తరో య మయత్యేష త
 ఆత్మా స్త్రామ్య మ్యమృతః. ౮. య ఆదిత్యే తిష్ఠ న్నాదిత్యా దస్తరో
 య మాదిత్యే న వేద య స్యాదిత్య శ్శరీరం య ఆదిత్య మంతరో
 య మయ త్యేష త ఆత్మా స్త్రామ్య మ్యమృతః. ౯. యో దిక్షు తిష్ఠ
 ద్విగ్భోఽస్తరో యం దిశో న విదు ర్యస్య దిశ శ్శరీరం యో దిశోఽస్త-
 రోయ మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్య మ్యమృతః. ౧౦. య శ్చంద్రితా
 రకే తిష్ఠగ్ శ్చంద్రితారకా దంతరో యం చంద్రతాంకం న వేద

యస్య చంద్రతారకగ్ శరీరం య శ్చంద్రతారక మంతరోయ మయ
 త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౧. య ఆకాశే లిప్త న్నాకాశ
 దంతరోయ మాకాశో న వేద య స్వాకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ
 మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౨. య స్త
 మసి తిప్తగ్ స్తమసోంతరో యంతమో న వేద యస్య తమశ్శరీరం య
 స్తమోఽన్తరో య మయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః. ౧౩. య
 స్తేజసి తిప్తగ్ స్తేజసోన్తరోఽయంతేజో న వేద యస్య తేజశ్శరీ
 రం య స్తేజోగ్న్తతరో యమయత్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృత
 ఇత్యధిదైవత మాథాధిభూతమ్. ౧౪. య సుర్వేషు భూ
 తేషు తిప్తా సర్వేభ్యో భూతేభ్యోంతరో యగ్ సర్వాణి భూతాని న
 విదు ర్యస్య సర్వాణి భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతా న్యంతరో
 య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృత ఇత్యధిభూత మథాథ్యా
 తమ్. ౧౫. యః ప్రాణే తిప్తా ప్రాణా దంతరోయం ప్రాణో న వేద
 యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణ మన్తరోఽయ మయ త్యేష ఆత్మాన్త
 ర్యా మ్యమృతః. ౧౬. యో వాచి తిప్త న్వాచోఽంతరో యం వా
 జ్ఞ వేద యస్య వా శ్శరీరం యో వాచ మంతరోయ మయ త్యేష త
 ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౭. య శ్చక్షుషి తిప్తగ్ శ్చక్షుషోఽంతరో
 యం చక్షు ర్నవేద యస్య చక్షు శ్శరీరం యశ్చక్షు రంతరోఽ
 యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః. ౧౮. యశ్చో
 త్రే తిప్తా శ్రోత్రా దంతరోయగ్ శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్
 శరీరం యశ్చోత్ర మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా
 మ్యమృతః. ౧౯. యో మనసి తిప్త స్తనసోంతరో యం మనో న వేద
 యస్య మన శ్శరీరం యో మనోంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్త
 ర్యా మ్యమృతః. ౨౦. య స్త్వచి తిప్తగ్ స్త్వచి చోంతరోయ స్త్వ
 చ్చ వేద యస్య త్వక్ శరీరం య స్త్వచ మన్తరోయ మయ త్యేష
 త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౨౧. యో విజ్ఞానే తిప్తా విజ్ఞానా దంత

రోయం విజ్ఞానం న వేద యస్య విజ్ఞానగ్ శరీరం యో విజ్ఞాన మంత
రో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౨. యో రేతసి
తిష్ఠత్ రేత సోఽంతరో యగ్ రేతో న వేద యస్య రేతశ్శరీరం యో
రేతోఽంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతోఽదృష్టో
ద్రష్టాఽశ్శృతః శ్రోతాఽమతో మన్తాఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యో
ఽతోఽస్తి ద్రష్టా నాన్యోఽతోఽస్తిశ్రోతా నాన్యోతోఽస్తిమన్తా నా
న్యోఽతోఽస్తి విజ్ఞా తైషత ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతోఽతోఽన్యదా
ర్థం తతో హోద్ధాలక ఆరుణి రుపరరామ. ౨౩.

ఆప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

ఆథహ వాచక్ష్మ వ్యవచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హస్తాహ మి
మం ద్వప్రశ్నో ప్రత్యూమి తా చే న్నే వత్సయి న వైజాతు యుష్మా
కమిమం కశ్చి ద్భిహ్మాద్యంజేతేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౧. సా హోవా
చాహం వై త్వా యాజ్ఞవల్క్య యథాకాశ్యో వా వైదేహో వో
గ్రపత్ర ఉజ్జయం ధను రధిజ్యం కృత్వా ద్వో బాణవంతౌ సపత్నాతి
వ్యాధినో హస్తే కృత్వో పోత్తిష్ఠే దేవ మే వాహం త్వాం ద్వాభ్యాం
ప్రశ్నాభ్యాముపోదస్థాం తౌ మేబ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౨. సాహో
వాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవా కృణివ్యా యదస్త
రా ద్యావా పృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవ చ్చ భవిష్య చ్చేత్యా
చక్షతే కస్తిగ్ స్తదోతంచ ప్రోతం చేతి. ౩. స హోవాచ య దూర్ధ్వం
గార్గి దివో య దవా కృణివ్యా యదస్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే
యద్భూతం చ భవచ్ఛ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశే తదోతం చ
ప్రోతంచేతి. ౪. సా హోవాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏ
తం వ్యవో చోఽపరస్తై ధారయ స్వేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౫. సా హోవా
చ య దూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో య దవా కృణివ్యా యదస్తరా
ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతంచ భవచ్ఛ భవిష్య చ్చేత్యా చక్షతే
కస్తిగ్ స్తదోతంచ ప్రోతంచేతి. ౬. స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి

దివో యదవా ష్పృథివ్యా యదస్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతం చ భవచ్ఛ భవిష్యచ్చే త్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం చేతి కన్తి న్ను ఖ ల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోత శ్చేతి. 2. స హోవా వై త ద్వై తదక్షరం గార్గి బ్రాహ్మణా అభిరద స్త్యస్థూల మన ణ్విప్రాస్య మద్భిర్ముమోహిత మస్తేహ మచ్ఛాయ మతమోవా య్వనాకాశ మసన్ధి మరస మగన్ధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవా గమవోఽతేజస్కమ ప్రాణ మముఖ మమాత్ర మనస్తర మబాహ్యం న తదక్షాతి కిచ్చిన న సతదక్షాతికశ్చన. ౩. ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచ స్త్రమసా విధృతౌ తిష్ఠత ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ద్యావా పృథివ్యా విధృతే తిష్ఠతః, ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి నిమేషా మహూర్తా అహోరాత్రా ణ్యర్థమాసా మాసా ఋతవ స్సంవత్సరా ఇతి విధృతా స్త్విష్ట ద్వేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి 'ప్రాచ్యోనద్య స్సృష్టస్తే శ్వేతేభ్యః పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యోఽన్యాయాం యాం చ దిశమన్వేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి దదతో మనుష్యాః ప్రశగ్గ్సన్తి యజమానం దేవాదర్శ్యం పితరోఽన్వాయత్తాః. ౪. యో వా ఏత దక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాఽస్తి లోకే జుహోతి యజతే తప స్త్యతే బహూని వర్షసహస్రా ణ్యస్తవ దేవాస్య తద్భవతి యోవా ఏత దక్షరం గార్గ్య విదిత్వాస్తా ల్లోకా త్తైప్రితి సకృషణోఽథ య ఏత దక్షరం గార్గి విదిత్వాఽస్తా ల్లోకా త్తైప్రితి స బ్రాహ్మణః. ౧౦. తద్వా ఏతదక్షరం గార్గ్యదృష్టం ద్రష్ట శ్రుతగ్ శ్రోత్ర ఽమతం మస్త్రఽవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతృనా ఽన్యదతోఽస్తి ద్రష్టృ నాన్య దతోఽస్తి శ్రోతృ నాన్య దతోఽస్తి మస్త్రృ నాన్య దతోఽస్తి విజ్ఞాత్రే తస్మి న్ను ఖ ల్వక్షరే గార్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి. ౧౧. సా హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్త స్తదేవ బహు మన్వేద్యం య దస్తా న్మమస్కారేణ ముచ్ఛేద్యం న వై జాతు

యుష్మాక మిమం కశ్చి ద్భ్రహ్మాద్యంజే తేతి తతోహ వాచక్ష్మ వ్యస
రరామ. ౧౨.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హౌసం విదగ్ధ శ్వాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవ
ల్క్యేతి స హైతయైవ నివిదా ప్రతిపేదే యావన్తో వైశ్వదేవస్య నివి
ద్యుచ్ఛంతే త్రయశ్చ త్రిచ శతా త్రయశ్చ త్రిచ సహస్రేత్యో మితి
హోవాచ కత్యేవ • దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయస్త్రిగ్శ ది
త్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి షడిత్యోమితి
హోవాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయ ఇత్యోమితిహో
వాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావిత్యోమితి హోవాచ
కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యే త్యధ్యర్థ ఇ త్యోమితి హోవాచ
కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతీత్యేక ఇ త్యోమితి హోవాచ కతమే
తే త్రయశ్చ త్రిచ శతా త్రయశ్చ త్రిచ సహస్రేతి. ౧. స
హోవాచ మహిమాన ఏనైషా మేతే త్రయస్త్రిగ్శ త్వేవ దేవా
ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రిగ్శ ది త్యష్టౌ వసవ ఏకాదశ రుద్రా ద్వా
దశాదిత్యా స్త ఏక త్రిగ్శ దింద్ర శైవుః ప్రజాపతిశ్చ త్రయస్త్రిగ్
శా వితి. ౨. కతమే వసవ ఇత్యగ్నిశ్చ సృధీచ వాయు శ్చాంతరి
క్షం చాదిత్య శ్చ ద్యా శ్చ చంద్రమా శ్చ నక్షత్రాణి వైతే వసవ
ఏతే ఘహీదం వసు సర్వగ్ హిత మితి తస్మా ద్వసవ ఇతి. ౩. కతమే
రుద్రా ఇతి దశేమే పురుషే స్రాణా ఆత్మైకాదశ స్తే యదాఽస్తా చ్ఛ
రీరా న్నర్త్యా దుత్కామం త్యథ రోదయంతి త ద్యద్రోదయంతి తస్మా
ద్రుద్రా ఇతి. ౪. క తమ ఆదిత్యా ఇతి ద్వాదశ వై మాసా స్సంవత్సర
వై త ఆదిత్యా ఏతే హీదగ్ సర్వ మాదదానా యంతి తేయ దిదగ్
సర్వ మాదదానాయంతి తస్మా దాదిత్యా ఇతి. ౫. కతమ ఇన్ద్రః
కతమః ప్రజాపతి రితి స్తనయిత్ను రేవేన్ద్రో యజ్ఞః ప్రజాపతి రితి
కతమ స్తనయిత్ను రి త్యశని రితి కతమో యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి. ౬.

కతమే ష డి త్యగ్ని శ్చ పృథివీ చ వాయు శ్చాంతరిక్షం చా దిత్య
 శ్చ ద్వా వై తే ష డేతే హీధగ్ సర్వగ్ షడితి. 2. కతమే తేత్రయో
 దేవా ఇ తీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హీమే సర్వే దేవా ఇతి
 కతమాతా ద్వాదేవా వి త్యన్నం వైవ ప్రాణ శ్చేతి కతమాధ్యర్థ ఇతి
 యోఽయం పవత ఇతి. ౩. త ద్దాహు ర్య దయ మేక ఇ వైవ పవతే
 ఒథ కథ మధ్యర్థ ఇతి య దస్మిన్నిదగ్ సర్వ మధ్యాగ్నోఽతేనాధ్యర్థ
 ఇతి కతమ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి సబ్రహ్మ తదిత్యాచక్షతే.
 ౪. పృథివ్యేవ యస్యాయతన మగ్ని ర్లోకో జ్యోతి ర్యోవై తం
 పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్,
 యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్తనః పరాయ
 ణం య మాత్థ య ఏవా యగ్ శారీరః పురుష స్స ఏష వదైవ శాక
 ల్య తస్య కా దేవ తే త్యమృత మితి హోవాచ. ౫. కామ ఏవ య
 స్యా యతనగ్ హృదయం లోకో ఋణో జ్యోతి ర్యోవై తం పురు
 షం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్, యా
 జ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం
 య మాత్థ య ఏవా యం కామమయః పురుష స్స ఏష వ దైవశాక
 ల్య తస్య కా దేవ తేతి స్త్రియ ఇతిహోవాచ. ౬. రూపాణ్యేవ య
 స్యాయతనం చక్షు ర్లోకో ఋణో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా
 త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా
 అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్తనః పరాయణం య మాత్థ య
 ఏవాసా వాదిత్యే పురుష స్స ఏషవ దైవ శాకల్య తస్య కా దేవ
 తేతి సత్య మితి హోవాచ. ౭. ఆకాశ ఏవ యస్యాయతనగ్
 శ్రోత్రం లోకో ఋణో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ
 స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా
 అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం యమాత్థ య
 ఏవాయగ్ శ్రౌతః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషః స ఏషవ దైవ శాకల్య

తస్య కా దేవ తేతి దిశ ఇతి హోవాచ. ౧౩. తమ ఏవ య స్యా
యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం వి
ద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ స వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య
వేద వా ఆహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్మ
య ఏవాయం ఛాయామయః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య
కా దేవ తేతి మృత్యు రితి హోవాచ. ౧౪. రూపాణ్యేవ య స్యాయ
తనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ
స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా
ఆహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్మ యఏ
వాయ మాదర్శే పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతే
త్యసురితి హోవాచ. ౧౫. ఆప ఏవ య స్యాయతనగ్ హృదయం
లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః ప
రాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా ఆహంతం పురు
షగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం యమాత్మ యఏ వాయ మపు
పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తేతి వరుణ ఇతి హో
వాచ. ౧౬. రేత ఏవ యస్యాయతనగ్ హృదయం లోకో మనో
జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ స
వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా ఆహం తం పురుషగ్ సర్వ
స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్మ యఏ వాయం పుత్రమయః పురు
ష స్స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కాదేవతేతి ప్రజాపతి రితి హో
వాచ. ౧౭. శాశ్వేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్వాగ్ ¹స్విది మే
బ్రాహ్మణా అజ్ఞారా వక్షయణ మక్రతా ౩ఇతి. ౧౮. యాజ్ఞవల్క్యే
తి హో వాచ శాశ్వో య దిదం కురుపాంచాలానాం బ్రాహ్మణా న
త్యవాదీః కిం బ్రహ్మ విద్వా నితి దిశో వేద స దేవా స్సప్రతిష్ఠా ఇతి
యద్దిశో వేత్థ స దేవా స్సప్రతిష్ఠా. ౧౯. కిం దేవతో²స్యాం ప్రాచ్యాం

ది శ్య సీత్యాదిత్య దేవత ఇతి స ఆదిత్యః కన్తి స్పృతిష్ఠిత ఇతి చక్షు
 షీతి కన్తిన్ను చక్షుః ప్రతిష్ఠిత మితి రూపే వ్యితి చక్షుషా హి రూపాణి
 పశ్యతి కన్తి న్ను రూపాణి ప్రతిష్ఠితా నీతి హృదయ ఇతి హో¹వా
 చ యస్తా ధృదయేన హి రూపాణి సర్వో లోకో జానాతి² తస్మాద్ధృద
 యే హ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితాని భవంతీత్యేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్యః.
 ౨౦. కిం దేవతో²స్యాం దక్షిణాయాం ది శ్యసీతి యమదేవత ఇతి స
 యమః కన్తి స్పృతిష్ఠిత ఇతి యజ్ఞ ఇతి కన్తి న్ను యజ్ఞః ప్రతిష్ఠిత
 ఇతి దక్షిణాయా మితి కన్తిన్ను దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి, శ్రద్ధాయా మితి
 యదా హ్యేవ శ్రద్ధతై²థ దక్షిణాం దదాతి శ్రద్ధాయాగ్ హ్యేవ
 దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి కన్తి న్ను శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతిహో
 వాచ హృదయేన హి శ్రద్ధాం జానాతి హృదయే హ్యేవ శ్రద్ధా ప్ర
 తిష్ఠితా భవతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౧. కిం దేవతో²
 స్యాం ప్రతీచ్యాం ది శ్యసీతి వరుణదేవత ఇతి స వరుణః కన్తి స్పృతి
 ష్ఠిత ఇత్యప్సితి కన్తి న్వాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేత సీతి కన్తి న్ను రేతః
 ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి తస్మా దపి ప్రతిరూపం జాత మాహుర్హృ
 దయా దివ సృష్టో హృదయాదివ నిర్మిత ఇతి హృదయే హ్యేవ రేతః
 ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౨. కిం దేవతో²
 స్యా ముదీచ్యాం ది శ్యసీతి సోమదేవత ఇతి స సోమః కన్తి స్పృతిష్ఠిత
 ఇతి దీక్షాయా మితి కన్తిన్ను దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి సత్య ఇతి తస్మా దపి
 దీక్షిత మాహు సృత్యం వదేతి సత్యే హ్యేవ దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి కన్తి
 న్ను సత్యం ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయఇతి హోవాచ హృదయేన హి
 సత్యం జానాతి హృదయే హ్యేవ సత్యం ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మే
 వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౩. కిం దేవతో²స్యాం ధృవాయాం ది శ్యసీ
 త్యగ్ని దేవత ఇతి సో²గ్నిః కన్తి స్పృతిష్ఠిత ఇతి వాచీతి కన్తిన్నువా
 క్పృతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి కన్తిన్ను హృదయం ప్రతిష్ఠిత మితి. ౨౪.

అహర్ని కేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యత్రైత దన్య త్రాస్త స్స
 న్యానై యధ్యేత దన్యత్రా స్తతాస్యి చాప్యనో వైన ¹దద్యుర్వ
 యాగ్సి వైన ద్విమధీర స్మితి. ౨౧. కస్తిన్ను త్వం చాత్తాచ ప్రతి
 ప్రితా స్థ ఇతి ప్రాణ ఇతి కస్తి న్ను ప్రాణః ప్రతిష్ఠిత ఇ త్యపాన ఇతి
 కస్తి స్వపానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి వాయున ఇతి కస్తి న్ను వాయునః ప్రతిష్ఠిత
 ఇ త్యుదాన ఇతి కస్తి న్నుదానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి సమాన ఇతి
 స ఏష నేతి ²నేతి త్యాత్తాగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీరో
 నహిశీరోఽనజ్ఞో ³నహి సజ్జ్యతేఽసితో నవ్యథతే న రిష్యతి, ఏతా
 న్యష్టా వాయతానా న్యష్టా లోకా అష్టాదేవా అష్టా పురుషాస్స య
 స్తా న్పురుషా న్నిరూహ్య ప్రత్యా హ్య త్యక్రామ త్తం త్వాపవదం
 పురుషం పృచ్ఛామితం చే న్నేన వివక్ష్యసి మూర్ధాతే విపరివ్యతీతి, తగ్
 వా న మేనే శాకల్య స్తస్య హ మూర్ధా విపచాతాపి హస్యపరిమోషి
 ణోస్థ న్యప జహ్రూ రన్య స్తన్యమానాః. ౨౬. అథ హోవాచ బ్రాహ్మ
 ణా భగవంతో యో వః కామయతే సమాపృచ్ఛతు సర్వే వా మా
 పృచ్ఛత యో వః కామయతే తం వః పృచ్ఛామి సర్వా న్వా వ
 పృచ్ఛామితి తేహ బ్రాహ్మణా ⁴నదధృమాః. ౨౭. తా వై
 శ్లోకైః పప్రచ్ఛ, యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృ
 షా, తస్య లోమాని పల్లాని త్వ గస్యోత్పాటికా బహిః, త్వ చ ఏవా
 న్య రుధిరం ప్రస్యంధి త్వచ ఉత్పటః, తస్మా త్తదా తృణా త్రైవ్రితి రసా
 వృషాదివాహతాత్, మాగ్సా న్యస్య శకరాణి కివాటగ్ ⁵న్నావత
 థిస్సరమ్, ఆస్థీ న్యస్తరతో దారుణి మజ్జా మజ్జోఽమా కృతా, యద్వృ
 ణోవృణో రోహతి మూలా న్నవతరః పునః, మర్త్య స్త్వి స్తృత్యునా
 వృక్షః కస్మా న్మూలా త్పరోహతి, రేతస ఇతి మాఽవోచత జీవత స్తప్ర
 జాయతే, థానారుహశ్చ వై వృక్షోఽజ్ఞానా ప్రేత్య సంభవః, యత్స
 మూల మాపృహేయ ర్వృక్షం న పున రాభవేత్, మర్త్య స్త్వి

1 దద్యుర్. 2 నేత్యాత్తా. 3 దధృమా, 4 సాకర.

స్తృత్యునా వృక్షః కస్తా స్థూలా త్పరోహతి, జాత ఏవ నజాయతే కో
స్యేనం జనయే త్పునః, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మరతి ర్థాతుః పరాయ
ణమ్, తిష్ఠ మానస్య త ద్విద ఇతి. ౨౮.

ఇతి బృహదారణ్యకే - పంచమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - షష్ఠాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం. జనకో వా వై దేహ ఆసాంచక్రే^౧౭థ వా యాజ్ఞవ
ల్క్య ఆవప్రాజ, తగ్ హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థ మచారిః పశూ
నిచు న్న ణ్వస్తా నితి, ఉభయ మేవ సమ్రా డితి హోవాచ. ౧. య
త్తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్చృణవా మే త్యబ్రవీ స్తే జిత్వా వైలిని ర్వాన్వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా నితృమా నాచార్య వా న్యుభియా
త్తథా తచ్చై ఫ్రీనో^౨బ్రవీ ద్వాన్వై బ్రహ్మే త్యవదతో హి కో న్యా
దిత్యబ్రవీ త్తు తే తస్మాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమే^౩బ్రవీది త్యేకసాద్వా
ఏత త్సమ్రా డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య వా గేవా యతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేన దుపాసీత, కా ప్రజ్ఞతా యాజ్ఞవల్క్య
వా గేవ సమ్రాడితి హోవాచ, వాచా వై సమ్రా డభ్యుః^౪ ప్రజ్ఞాయతే
ఋగ్వేదో యజుర్వేద సామవేదో^౫౭థర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం
విద్యా ఉపనిషద శ్లోకా సూత్రా ణ్యను వ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానా
సీర్షగ్ హితమాశితంపాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణి
చ భూతాని వా చై వసమ్రాట్^౬ ప్రజ్ఞాయతే వాన్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ,
నైనం వా గ్జహతి సర్వాణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దే
వా నవ్యేతియఏవంవిద్వా నేత దుపాస్తే, హ స్త్యైవభగ్ సహస్రం ద
దామితిహోవాచ జనకోవై దేహః, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా

మేఽమన్యత¹ నాననుశిష్యహరే తేతి. ౨. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీత్త
 చ్చృణవా మే త్యబ్రవీత్త ఉదజ్ఞ శ్శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మ
 తి యథామాతృమా నితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌ
 ల్బాయకో బ్రవీత్తాప్రాణో వై బ్రహ్మత్య ప్రాణో హి కిన్ స్యాది
 త్య బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ ది త్యేక పా
 ద్వా ఏత త్సమా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవా
 యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియ మిత్యేన దుపాసీత కా ప్రియతా
 యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమా డితి హోవాచ ప్రాణస్య వై సమా
 ట్కమాయా యాజ్ఞం యాజయ త్యప్రతిగృహ్యస్య ప్రతిగృహ్యో
 త్యపి తత్ర వథాశజ్ఞం భవతి యాం దిశ మేతి ప్రాణస్యైవ సమా
 ట్కమాయ ప్రాణో వై సమాత్పరమం బ్రహ్మ నైసం ప్రాణో జహతి
 సర్వా జ్యేవంభూతా న్యభిక్షురంతి దేవో భూత్వా దేవాన వ్యేతి య
 ఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యైవభగ్ నహస్రం దదామితి
 హోవాచ జనో వై దేహ స్సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా
 మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. 3. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీత్త
 చ్చృణవా మే త్యబ్రవీన్నే బర్కుర్వార్ణవ శ్చక్షు ర్వై బ్రహ్మేతి
 యథామాతృమా నితృమా నాచార్య వా న్బ్రూయాత్తథా త
 ద్వార్ణవోఽబ్రవీ చ్చక్షు ర్వై బ్రహ్మేత్య పశ్యతో హి కిన్ స్యాది
 త్య బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీ ది త్యేక పా
 ద్వా ఏత త్సమా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్యః చక్షు ర్
 వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా సత్య మిత్యేన దుపాసీత కా
 సత్యతా యాజ్ఞవల్క్యచక్షు రేన సమా డితి హోవాచ చక్షు
 పావై సమాగ్రిక్ పశ్యంత మాహు రద్రాక్షీ రితి స ఆహద్రాక్ష మి
 త త్సత్యం భవతి చక్షు ర్వై సమాగ్రిక్ పరమం బ్రహ్మ నైసం చక్షు
 ర్జహతి సర్వా జ్యేవంభూతా న్యభిక్షురన్తి దేవో భూత్వా దేవా

వ్యేతి యవవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యైవభగ్ సహస్రం దదా
 మితి హోవాచ జనశో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
 పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి. ౪. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీ
 త్తచ్చృణవా మేత్యబ్రవీ న్నే గర్భభీ విపీతో భారద్వాజః శ్రోత్రం వై
 బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా పితృమా నాచార్యవా న్బుభూయాత్త
 థా తద్భాగద్వాజోఽబ్రవీ చోచ్చ్రీత్రం వై బ్రహ్మే త్యశృణ్వతో హి
 కిన్ స్వాది త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యే
 కపా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్ర మే
 వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠాన న్దశ త్యేన దుపాసీత కానన్దతా యా
 జ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ తస్మా ద్వై సమ్రా డపి యాం
 కాంచదిశం గచ్ఛతి నైవాస్యా అన్తం గచ్ఛ త్యనన్తా హి దిశో
 దిశోవై సమ్రా ట్పుత్రగ్ శ్రోత్రం వై సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ నైన్గ
 శ్రోత్రంజహతి సర్వా ణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా
 నవ్యేతి యవవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యైవభగ్ సహస్రం దదా
 మితి హోవాచ జనశో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
 పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. ౫. యదేవ తే కశ్చిద
 బ్రవీ త్తచ్చృణవా మే త్యబ్రవీ న్నే సత్యకామా జాబాలో మనోవై
 బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా నితృమా నాచార్యవా న్బుభూయా
 త్తథా తజ్జాబాలోఽబ్రవీ న్దనో వై బ్రహ్మే త్యమనసో హి కిన్ స్వాది
 త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యేకపా ద్వా
 ఏత త్సమ్రాడితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య మన ఏ వాయతన
 మాకాశః ప్రతిష్ఠానన్ద ణ త్యేన దుపాసీత కా ఆనన్దతా యాజ్ఞ
 వల్క్య మన ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ మనసా వై సమ్రా ట్ప్రి
 య మభిహార్యతే తస్యాం ప్రతియాః పుత్రో జాయతే స ఆన్దో
 మనో వై సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహతి సర్వా ణ్యేనం
 భూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా నవ్యేతి యవవం విద్వా

నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామితి హోవాచ
 జనతో వై దేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత
 నాననుశిష్యహరేతేతి. ౬. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్చృణవా
 మే త్యబ్రవీ న్నే విదగ్ధ శ్శాకలోఽహృదయం వైబ్రహ్మేతి యథా
 మాతృమాః పితృమా నాచార్యవా న్భూయా త్తథా తచ్ఛాకలోఽహృ
 దబ్రవీ ధృయం వై బ్ర హ్మేత్యహృదయస్య హి క్షీన్యాది త్యబ్రవీ
 త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ దిత్యేకపా ద్వా ఏత
 త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మే వాయత
 న మాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితి రి త్యేన దుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవల్క్య
 హృదయ మేవ సమ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వే
 షాం భూతానా మాయతనగ్ హృదయం వై సమ్రా ట్సర్వేషాం భూ
 తానాం ప్రతిష్ఠాహృదయే హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠి
 తాని భవన్తి హృదయం వై సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ నైనగ్ హృద
 యం జహతి సర్వా జ్యేయంభూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా
 నవ్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం ద
 దామితి హోవాచ జనతో వై దేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
 పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్యహరేతేతి. ౭.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనతో హ వై దేహః కూర్పాదుపావసర్ప స్నువాచ నమస్తేఽస్తు
 యాజ్ఞవల్క్యసు మాశాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రా ణ్ణహ
 స్త మథ్యాన మేవ్య న్రథం వా నావం వా సమాదదీ తైవ మేవైతా
 భి రుపనిషద్భి స్సమాహితాత్తాఽన్యేనం బృహ్మరక ఆధ్య స్స న్నధీత
 వేర ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమానః క్వ గమిష్యసీతి నాహ
 స్తన్భగవ న్నేద యత్ర గమిష్యామిత్యథ వై తేఽహం తద్యత్యౌమి
 యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి. ౧. ఇన్ధో హవై నా మైవ
 యోఽయం దక్షిణేఽక్ష స్ఫురష స్తం వా ఏత మిన్ధగ్ సస్త మిన్ద

ఇత్యా చక్షతే పరోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః ప్రత్యక్ష
ద్విషుః. ౨. ఆ ధైత ద్వామేక్షణి పురుషరూప మేషాఽస్య సత్త్వి
విరాట్టయోరేష సగ్స్తావో య ఏషాఽంతర్హృదయ ఆకాశోఽథైన
యో రేతదన్నం య ఏషాఽంతర్హృదయే లోహితపిండోఽథైనయో
రేత త్ప్రావరణం య దేత దంతర్హృదయే జాలక మివాథైనయో
రేషా సృతి స్సంచరణీ మ్రైషా హృదయా దూర్ధ్వా నా ద్యుచ్ఛరతి
యథాకేశ సహస్రథా భిన్నవ మస్యైతా హితా నామ నాద్యోఽ
ంతర్హృదయే ప్రతిష్ఠితా భవం త్యేతాభి ర్వా ఏత దాస్రవ దాస్రవతి
తస్మా దేష ప్రవివిక్తాహరతర ఇ వైవ భవత్యస్తా చ్ఛారీరా దాత్తనః.
3. తస్య ప్రాచీ దిక్పాశ్చిః ప్రాణా దక్షిణా ది గ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీ
చీ దిక్పిత్యంచః ప్రాణా ఉదీచీ ది గుదంచః ప్రాణా ఊర్ధ్వా ది గూ
ర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ ది గవాంచః ప్రాణా స్పర్శా దిశ స్సర్వే ప్రాణాస్స
తి ఏష నే త్యాత్తానేఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి
శీర్యతేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరివ్య త్యభయంవై జ
నక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, స హోవాచ జనకో
వై దేహోఽభయ వ్త్వా గచ్ఛతా ద్యాజ్ఞవల్క్య యోనో భగవన్న
భయం వేదయనే నమస్తేఽ స్త్విమే విదేహ ఆయ మహామస్త్వి
3ఇతి. ౪.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనగ్హ వై దేహం యాజ్ఞవల్క్యో జగమ సమేనే నవదివ్య
ఇత్యథ హ య జ్జనశ్చ వై దేహో యాజ్ఞవల్క్య శ్చాగ్నిహోత్రే
సముదాతే తస్మై హ యాజ్ఞవల్క్య వరం దదా సహ కామప్రశ్న
మేవ వప్రే తగ్హాస్మై దదా తగ్ సమ్రాడేవ పూర్వం పప్రచ్ఛ. ౧.
యాజ్ఞవల్క్య కిం జ్యోతి రయం పురుష ఇతి; ఆదిత్య జ్యోతిః సమ్రా
డితిహోవాచ ఆదిత్యేనైవ జ్యోతిషా నై పల్యయతే కర్త కురుతే

కించి తృత్య త్యనన్వాగత స్తేన భవ త్యసంగో హ్యయం పురుషః థ
 త్యేవమే వైత ద్యాజ్జవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత
 డ్యం విమోక్షా యైవ బ్రూహీతి. ౧౬. సవా ఏష వీతస్మి బు
 డ్ధాంతే రత్వా చరిత్వా దృష్టైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునఃప్రతిన్యాయం
 ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నాంతా యైవ. ౧౭. త ద్యథామహామత్స్య
 ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వం చాపరం చైవ మేవాయం పురుష
 వీతా పుభా వంతా వనుసంచరతి స్వప్నాంతంచ బుద్ధాంతంచ. ౧౮. తద్య
 థాస్మిన్నాకాశే క్షేవో వా సుషణ్ణో వా విచరిత్య శాంత స్సగోహత్య
 పక్షా సల్లయా యైవ ధ్రియత ఏవమే వాయం పురుష వీతస్తా అన్తాయ
 థావతి యత్ర సుప్తా నకంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం
 చశ్యతి. ౧౯. తా వా అస్మైతా హితా నామ నాద్యో యథా కేశ
 స్సహస్రథా భిన్న స్తావ తానిమ్నాః తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పింగశస్య హ
 రితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ య త్రైసం ఘ్నన్తివ జినన్తివ హన్తివ వి
 చ్ఛాయ యతి గర్తమివ పతతి, య దేవ జాగ్ర ద్భయం చశ్యతి తద
 త్రావిద్యయా మన్యతే అథ యత్ర దేవ ఇవ రాజే వాహ మేవేదగ్ స
 ర్వోఽస్థీతి మన్యతే సోఽస్యపర మో లోకః. ౨౦. త ద్యా అస్మైత దతి
 చ్ఛద్వా అపహతపాస్తాఽభయగ్ రూపమ్, త ద్యథా ప్రియయా స్త్రీయా
 సమృరిష్యతో న బాహుమూలవ న వేద నాన్తర మేవ మే వాయం
 పురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమృరిష్యతో న బాహ్యం కించన వేదనాంతరమ్
 త ద్యా అస్మైత దాప్తకామ మాత్మకామ మకామగ్ రూపమ్ శోకా
 న్తరమ్. ౨౧. అత్ర పితాఽపితా భవతి మాతాఽమాతా లోకాలలో
 కా దేవా అదేవా వేదా అవేదాః, అత్రఽస్తేవో భవతి భ్రూణహఽభ్రూ
 ణహఃచాండాలోఽచాండాలుః పౌల్క సోఽపౌల్క స శ్శ్రీషణోఽశ్రమణ
 స్తాఽసోఽతాపసోఽనన్వాగతం పుణ్యే నానన్వాగతం పాపేన తిష్ఠోహి
 తదా సర్వాంచోకా స్త్వాదయస్య భవతి. ౨౨. య ద్వైత న్నచశ్యతి

పశ్యన్వైత స్మపశ్యతి, సహిద్రష్టు ర్దృష్టే. ద్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశి
 త్యాత్, సతు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్పశ్యేత్. ౨౩.
 యద్దైత స్మజిఘ్రతి జిఘ్రన్వై తస్మ జిఘ్రతీ సహి హ్రుతు ధ్వాతే ద్విప
 రిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యా స్మతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్వి
 భక్తం యజ్జఘ్రేత్. ౨౪. యద్దైతం సరసయతే రసయన్వైత స్మ
 రసయతే సహి రసయతూ రసయ తే ద్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యా
 స్మతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యద్రసయేత్. ౨౫. య
 ద్దైతం నవదతి వదన్వైత స్మవదతి సహి వక్తు ర్వక్తే ద్విపరిలోపా విద్య
 తేఽవినాశిత్యాస్మతు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యద్వదేత్.
 ౨౬. యద్దైతం సశృణోతి శృణ్వన్వైత స్మశృణోతి సహి శ్రోతు శ్శృ
 తే ద్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యా స్మతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽ
 న్యద్విభక్తం యచ్ఛృణుయాత్. ౨౭. యద్దైతం స మనుతే మన్వానో
 వై తస్మ మనుతే సహి మంతుర్తతే ద్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యా స్మ
 తు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యన్తస్వీత. ౨౮. యద్దైతం
 సస్పృశతి స్పృశన్వైత స్మస్పృశతి సహి స్పృష్టుః స్పృష్టే ద్విపరిలోపా వి
 ద్యతేఽవినాశిత్యాస్మతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్స్పృ
 శేత్. ౨౯. యద్దైత స్మవిజానాతి విజాన్వైత స్మవిజానాతి సహి
 విజ్ఞాతు ద్విజ్ఞాతే ద్విపరిలోపా విద్యతేఽవినాశిత్యా స్మతు తద్వివీతీయ
 మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం య ద్విజానీయాత్. ౩౦. యత్ర వా ఆన్య
 దివ స్యాత్తత్రాన్యోఽన్య త్పశ్యే దన్యోఽన్య జ్జఘ్రేదన్యోఽన్య ద్రసయే
 దన్యోఽన్య ద్విదే దన్యోఽన్యచ్ఛృణుయా దన్యోఽన్య స్తస్వీతాన్యోఽ
 న్యత్స్పృశే దన్యోఽన్య ద్విజానీయాత్. ౩౧. సలిల ఏకో ద్రష్టా ద్వై
 తోభవ త్యేష బ్రహ్మలోక స్సమ్రాడితి హైగ మనుశకాస యాజ్ఞవల్క్య
 ఏషాన్య పరమా గతి రేషాన్య పరమా సంపదేషోఽన్య పరమా లోక

ఏదోకప్పుడు ఆనందవృత్తి వానప్రస్థానాని భూతాని మాత్రము పడినది. 32. స యో మనుష్యాణాం రాధ స్సమృద్ధో భవ త్యనేషా మధిపతి స్సర్వైశ్చానుష్ఠై ర్భోగై స్సంపన్నతమ స్సమనుష్యాణాం పరమ ఆనందోఽథయే శతం మనుష్యాణా మానందా స్స ఏకః పితౄణాం జితలోకానా మానందోఽథ యే శతం పితౄణాం జితలోకానా మానందా స్స ఏకో గంధర్వలోక ఆనందోఽథయే శతం గంధర్వలోక ఆనందాః స ఏకః కర్తృ దేవానామానందో యే కర్తృణాదేవ త్వ మభిసమృద్యంతే, అథ యే శతం కర్తృ దేవానా మానందా స్స ఏక ఆజానదేవానా మానందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథ యేశత మాజాన దేవానా మానందా స్స ఏకః ప్రజాపతిలోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథ యేశతం ప్రజాపతిలోక ఆనందా స్స ఏకో బ్రహ్మలోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథైవ ఏవ పరమ ఆనందః ఏవ బ్రహ్మలోక స్సమృద్ధి తి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షయైవ బ్రాహ్మీ త్యత్రహ యాజ్ఞవల్క్యో విభయాశ్చకార మేథావీ రాజా సర్వేభ్యో మాన్తేభ్య ఉదరాత్పీడితి. 33. సవా ఏవ ఏతస్మిన్ స్వప్నాన్తే రత్యాచరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యం చ పాపం చ శాఖామూలం చ ప్రతియోగ్యా ద్రవతి బుద్ధాంతాయైవ. 34. త ద్యథా-క నా... స్థితిమృత్యుర్జ్వా ద్యాయాదేవ మేవాయగ్ శారీర అత్తా ప్రాణే నాత్మ్యే నూర్ధ్వ ఉత్పన్న న్యాతి యత్రైత దూర్ధ్వోచ్ఛాప్యసీ భవతి. 35. స యత్రాయ మణిమానం న్యేతి జరయావోపతపతా వాణిమానం నిగచ్ఛతి తద్యథాఽఽమ్రం వోదంబరం వా పిష్టం వా బద్ధనా త్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయం పురుష ఏభ్యోఽన్తేభ్య స్సంప్రముచ్య పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోగ్యా ద్రవతి ప్రాణాయైవ. 36. తద్యథారాజాన మాయాన ముగ్రాః ప్రత్యేనసః

సూత్రమణ్యోఽనైః పానై రావసథైః ప్రతికల్పంతేయ మాయా
త్యయ మాగచ్ఛతీ త్యేవగ్ హైవం విదగ్ సర్వాణి భూతాని ప్రతికల్ప
స్తథదం బ్రహ్మేఽయా తీద మాగచ్ఛతీతి. 32. త ద్యథా రాజానం
ప్రయయాసస్త ముగ్రాః ప్రత్యేనస సూత్రమణ్యోఽభి సమాయం
త్యేవమే వేమ మాత్తాన మస్తకాలే సర్వే ప్రాణా అభిసమాయన్తి య
త్రైత దూర్ధ్వోఽచ్చాప్నోసీ భవతి. 33.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

స యత్రాయ మాత్తాఽబల్యం న్యేత్యసంమోహ మివ న్యే త్య
థై న మేతే ప్రాణా అభిసమాయన్తి స ఏతా స్తేజోమాత్రా సమభ్యా
దదానో హృదయ మేవా న్యవక్రమతి స యత్రైష చాక్షుషః పు
రుషః పరా జ్ఞుర్భావర్త¹తే తథాఽదూపజ్ఞో భవతి. ౧. ఏకీ భవతి స
పశ్యతీ త్యాహు రేకీభవతి నజిఘ్రతీ త్యాహు రేకీభవతి నరసయత ఇ
త్యాహు రేకీభవతి స వదతీత్యాహు రేకీభవతి నశృణోతీ త్యాహు
రేకీభవతి స మనుత ఇతాహు రేకీభవతి నస్పృశ తీ త్యాహు రేకీభవ
తి నవిజానాతీ త్యాహు స్తస్యహౌతస్య హృదయ స్యాగ్రం ప్రద్యోతతే
తేనప్రద్యోతే నైష ఆత్మా నిష్కామితి, చతుషో వా మూర్ధ్నో వాఽ
న్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్య స్త ముత్కామింతం ప్రాణోఽనుత్కా
మితి ప్రాణ మనుత్కామింతగ్ సర్వేప్రాణానుత్కామింతి సవి
జ్ఞానో భవతి సవిజ్ఞానమేవా న్యవక్రమతి, ఏకీ త్యేవ సమన్వా
రభేతే పూర్వ ప్రజ్ఞాచ. ౨. త ద్యథా తృణజలైః సో తృణ స్యాస్తం
గత్వాఽన్య మాక్రమ మాక్రమ్యాత్తాన ముపసగ్ హర త్యేవ మే
వాయ మాత్తేదగ్శరీరం నిహత్యావిద్యాం గమయిత్వాఽన్యమా
క్రమ మాక్ర మ్యాత్తాన ముపసగ్హరతి. 3. తద్యథా పేశస్కారీ పే
శసో మాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవతరం కల్యాణతగ్రూపం తనతవేవ
మేవాయ మాత్తేదగ్శరీరం నిహత్యావిద్యాం గమయిత్వాన్య న్నవత

రం కల్యాణతరగ్ రూపం కుసుతే పితృం వా గాంధర్వం వా దైవం
 వా ప్రాణపత్యం వా బ్రాహ్మం వాఽన్యేషాం వా భూతానామ్. ౪.
 సవా ఆయమాత్మా బ్రహ్మవిజ్ఞాన మయో మనోమయః ప్రాణమయ శ్చ
 త్సుర్మయ శ్చోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయో వాయుమయ ఆకా
 శమయ స్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః శ్రోధ
 మయోఽశ్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయ స్సర్వమయ స్తద్య
 దేత దిదం మయోఽదోమయ ఇతి యథాకారీ యథాచారి తథాభ
 వతి సాధుకారీ సాధు ర్భవతి పాపకారీ పాపా భవతి పుణ్యః పుణ్యేన
 కర్తృణా భవతి పాపం పాపేన, అథో ఖిల్వాహుః కామమయ ఏ వాయం
 పురుష ఇతి సయథాకామో భవతి తత్కృతుర్భవతి యత్కృతు ర్భవ
 తి తత్కర్తృ కురుతే యత్కర్తృకురుతే తదభిసంపద్యతే. ౫. త దేవ శ్లోకో
 భవతి, తదేవస క్త స్సహకర్తృణైతి నో యత్ర నిష క్త మన్య, ప్రా
 ప్యానంకర్తృణ స్తస్య యత్కించ కరో త్యయమ్, తస్మాల్లోకాత్పున
 రేత్యస్మై లోకాయ కర్తృణామితి కామ యమానోఽథాకామయమా
 నో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆప్తకామః న తస్య ప్రాణా
 ఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మవ్యేతి. ౬. తదేవశ్లోకో భవతి, య
 దా సర్వేప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యోఽ
 మృతోభవ త్యత్ర బ్రహ్మసమశ్నుత ఇతి త ద్యథాఽహినిర్ల వ్యయనీ వల్లీ
 కేమృతా ప్రత్యస్తాశ యీ తైవ మేవేదగ్ శరీరగ్ శేతే, అథాయ మక
 రీరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజవీవ సోఽహం భగవతే నహస్రం
 దదామీతి హోవాచ జనశో వైదేహః. ౭. తదేతే శ్లోకా భవంతి.
 ఆణుః పంథా మితతః పురాణో మూగ్ స్ఫుష్టోఽనువిత్తో మయైవ, తేన
 ధీరా అపి యంతి బ్రహ్మవిద స్స్వర్గం లోక మిత డ్ధర్మా విముక్తాః. ౮.
 తస్మిం చుక్క ముత నీల మాహుః పిఞ్గగ్ హరితం లోహితంచ, ఏష
 పంథా బ్రహ్మణా హనువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవి త్పుణ్యకృ తైజసశ్చ. ౯.

అంధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయ ఇవ తే
 తమో య ఉ విద్యాయాగ్ రతాః. ౧౦. అనందానామ తే లోకా అన్ధే
 న తమసా వృతాః, తాగ్ స్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛన్త్యవిద్యాగ్ సోఽబు
 ధో జనాః. ౧౧. ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మితి పూరుషః,
 కిమిచ్ఛ స్క-స్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్. ౧౨. య స్యా
 సువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆత్మాస్తి నృద్దేహ్యా గవానే ప్రవిప్తః, స విశ్వకృ త్స-
 హి సర్వస్య కర్తా తస్యలోక¹స్సతు లోక ఏవ. ౧౩. ఇహైవ సంతో
 లభ విత్త స్తద్వయం నచే దవేదీ ర్మహతీ. వినష్టి²య ఏత ద్విదు రమృ
 తౌ స్తేభవం త్య భేతరే దుఃఖ మేవాపి యన్తి. ౧౪. య దైత మను
 పశ్య త్యాత్మానం దేవ మంజసా, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో
 విజగుప్సతే. ౧౫. యస్తా దర్వా క్షంవత్సగోఽహోభిః పరివర్తతే,
 త ద్దేవా బోధ్యతిషాం జ్యోతి రాయుర్వో పాసతేఽమృతమ్. ౧౬. యస్త్రి
 పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః, త మేవ మన్య ఆత్మానం విద్యా
 బ్రహ్మమృతోఽమృతమ్. ౧౭. ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుష శృణు రుత
 శ్రోత్రస్యశ్రోత్రమ్, మనసో యే మనో విదుః, తేనిచిక్కు ర్భ్రష్టా పురాణ
 మగ్ర్యమ్. ౧౮. మనసైవానురప్తవ్యం నేహ నా నా స్తి కించన,
 మృత్యో స్సమృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౯. ఏకక్షై
 వానురప్తవ్య మేత³దప్రమేయం ధృవమ్, విరజః పర ఆకాశా దజ
 ఆత్మా మహా⁴ ధృవః. ౨౦. త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత
 బ్రాహ్మణః, నానుభ్యాయా ద్భవమూ⁵ శబ్దా న్వాచో విగ్లాపనగోహి
 తదితి. ౨౧. సవా ఏవ మహా నజ ఆత్మా యోఽయం విజ్ఞానమయః
 ప్రాణేషు య ఏహోఽంతర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిం⁶ ఛతేసర్వస్యచశీ సర్వ
 స్యేశానః సర్వస్యాధిపతి స్సన సాధునా కర్తా భూయా న్నో ఏవా సా
 ధునా కనీయా⁷, ఏవ సర్వేశ్వర ఏవ భూతాధిపతీ రేష భూతపాల ఏవ
 నేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానా మసంభేదాయ త మేతం వేదానువచ

1 స్పృశలోక. 2 ఏత. 3 దప్రమయం. 4 ఛతే. 5 భవమూ.

నేన బ్రాహ్మణా వివిధిషన్తి, యజ్ఞేన దానేన తపసానాశకే నైతమేవ
విదిత్వా ముని ర్భవతి, ఏత మేవ ప్రవ్రాజికో లోక మిచ్ఛన్తః ప్రవ్రజం
తి, ఏత ధన్య వై తత్పుర్యే విద్వాగ్గోసః ప్రజాం నకామయంతే కిం ప్ర
జయా కరిష్యామః యేషాం నోఽయ మాత్మాఽయం లోక ఇతి తేహ
స్త పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థా
యాథ భిక్షాచర్య ఇచురన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైష
ణాయా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేవే వషణే వష భవతః,
స ఏష నేతినేత్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి
శీర్యతేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్యత్యేత ముచై
వైతేన తరతఇతి, ఆతః పాప మకరవ మిత్యతః కల్యాణ మకరవ మిత్యు
భే ఉచై వైష ఏతే తరతి నైసం కృతాకృతే తవతః. ౨౨. తదేత
దృచాఽభ్యుక్తమ్, ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య నవర్థతే కర్తణ
నో కనీయా, తస్యైవ స్యా త్పదవి త్తం విదిత్వా నరిష్యతే కర్తణ
పాపకే నేతి, తస్మా దేవంవి చ్ఛాంతో దాంత ఉపరత స్తితితు స్సమా
హితో భూత్వాఽత్త న్యేవాత్మానం పశ్యతి సర్వ మాత్మానం పశ్యతి
నైసం పాప్తా తరతి సర్వం పాప్తానం తరతి నైసం పాప్తా తపతి సర్వం
పాప్తానం తపతి విపాప్సోవిరజో విచిత్రో బ్రాహ్మణోభవ త్యేష బ్రహ్మ
లోక స్సమా ధిబ్రహ్మోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽహం భగవతే
విదేహా దద్యాస్తే శయోత్రైఽహ దాస్యా యేతి. ౨౩. సవా ఏష
మహా నజ ఆత్మీన్నాది హ్యేవాదా నోవిన్దతే పసు య ఏవం వేద. ౨౪.
సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ
భయం వై బ్రహ్మ భయగోహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద. ౨౫.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథవా యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు రైత్రేయీచ
కాత్యాయనీచ తయోర్న మైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీ బభూవ స్త్రీప్ర

1 స్సమాదేసం ప్రాపితోఽసీతి హావాచ.

జైవ తర్హి కాత్యాయ న్యథహ యాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్త ముపాక
రిష్యక్. ౧. మైత్రేయీహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్య న్వా
అరేహ మస్తా త్థానా దస్తిహంత తేనయా కాత్యాయన్యా తం
కరవాణీతి. ౨. సా హోవాచ మైత్రేయీ యన్న మ ఇయం భగో
స్సర్వాపృథివీవితైశ్చ పూణ్ణా స్యా త్స్యిన్న వహ న్తేనామృతా ఆ హో
3 నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో తాథైవోపకరణవతాం జీవితం
తథైవ తే జీవితగ్ స్యా దమృతత్వస్య తు నాశాన్తి విత్తే నేతి. 3. సా
హోవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నామృతా స్యాంకిమహం తేన
కుర్యాం యదేవ భగవా¹ స్వేత్త తదేవ మే విబ్రూహీతి. ౪. స హో
వాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియావై ఖలు నోభవతీ సతీ ప్రియ మవృధ
ద్ధస్త తర్హి భవ త్యేత ద్వాన్యఖ్యాస్యామి తే వ్యా చక్షణస్యతు మే ని
దిధ్యాసన్వేతి. ౫. సహోవాచ నవా అరే పత్యుః కామాయ పతిః
ప్రియోభవ త్యాత్తనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి, నవా అరే
జాయాయై కామాయజాయా ప్రియా భవ త్యాత్తనస్తు కామాయజా
యా ప్రియా భవతి, నవా అరేపుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా
భవ న్త్యాత్తనస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి, నవా అరే విత్త
స్య కామాయ విత్తం ప్రియం భవ త్యాత్తనస్తు కామాయ విత్తం ప్రి
యం భవతి, నవా అరే పశూనాం కామాయపశవః ప్రియా భవన్త్యా
త్తనస్తు కామాయ పశవః ప్రియా భవన్తి² ధర్షో³ పిజ్జాయ⁴ ప్తాణః కామా
య బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్తనస్తు బ్రహ్మ ప్రియం
భవతి, నవా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవత్యాత్తనస్తు
కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, నవా అరే లోకానాం కామాయ
లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్తనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియాభవన్తి,
నవా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్తనస్తు
కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే వేదానాం కామాయ

వేదాః ప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్తి.
 నవా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్త్యాత్మన
 స్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్తి, నవా అరే సర్వస్య
 కామాయ సర్వం ప్రియం భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం
 భవతి, అతాన అరేద్రష్టవ్య శ్చోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో
 మైత్రేయాత్మనః ఖల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్సర్వం విది
 తమ్. ౬. బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద ఉత్రం తం
 పరాదాద్యోన్య త్రాత్మనః ఉత్రం వేద లోకాస్తం పరాదు ర్యోన్యత్రా
 త్మనోలోకా న్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రాత్మనో దేవా న్వేద
 వేదా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రాత్మనో వేదా న్వేద భూతాని తం పరా
 దు ర్యోన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద సర్వం తం పరాదాద్యోన్యత్రా
 త్మనస్సర్వం వేదేదం బ్రహ్మేదం ఉత్ర మిమే లోకా ఇమే దేవా ఇమే
 వేదా ఇమాని సర్వాణి భూతానీదగ్ సర్వం య దయ మాత్మా. ౭.
 స యథా దుందుభే ర్హన్యమానస్య న బాహ్యో శబ్దో శక్నుయా
 ద్ధ్రీవాణాయ దుందుభేస్తు గ్రహణేన దుందుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీ
 తః. ౮. స యథా శంఖస్య ధ్వానమానస్య న బాహ్యో శబ్దో శక్నుయా
 ద్ధ్రీవాణాయ శంఖస్య తు గ్రహణేన శంఖద్వస్య వా శబ్దో
 గృహీతః. ౯. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యో
 శబ్దో శక్నుయాద్ధ్రీవాణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా
 శబ్దో గృహీతః. ౧౦. స యథా ద్రౌపదాయై రథ్యాపితస్య పృథగ్ధామా
 వినిశ్చరంత్యేవం వా అరేన్య మహతో భూతస్య విశ్వసిత మేత ద్యద్భ
 క్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఽధర్వాగ్గీరస ఇతిహసః పురాణః
 విద్యాఉపనిషదశ్శ్లోకా స్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్టగ్
 హుత మాశితం పాయుగ మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణాం
 భూతా న్యైవై వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౧. స యథా
 సర్వాసా మపాగ్ సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్, స్పర్శనా

స్త్యగేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వాకాయన మేవగ్
 సర్వేషాం గన్ధానాం నాసికైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాంచక్షు
 రేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్
 సర్వేషాగ్ సంకల్పానాం మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాసాం విద్యా
 నాగ్ హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్తృణాగ్ హస్తా వేకా
 యన మేవగ్ సర్వేషా మానస్థానా ముషస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాం
 విసర్గాణాగ్ పాయు రేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాం పాదా
 వేకాయన మేవగ్ సర్వేషాం వేదానాగ్ వాగేకాయనమ్. ౧౨. స
 యథా పైన్ధవ ఘనోఽనంతరోఽబాహ్యః కృత్స్నో రసఘన ఏవైవం వా
 అరేఽహమాత్మాఽనంతరోఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవైతే
 భ్యో భూతేభ్య స్సముత్థాయ తా న్యే వానువిసశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీ
 త్యరే బ్రహ్మీ మితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧౩. సాహోవాచ
 మైత్రే య్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహంత మాపీ పిపన్నవా అహ
 మిమం విజానా మితి సహోవాచ నవా అరేఽహం మోహం బ్రహ్మీ
 మ్యవినాశీ వా అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తి ధన్తా. ౧౪. యత్రహి ద్వై
 త మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర
 ఇతరగ్ రసయతే తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తది
 తర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరగ్ స్పృశతి తదితర ఇతరం విజానాతి
 యత్ర త్వస్య స్వమాత్మైవాఽభూ త్తత్కేనం' పశ్యే త్తత్కేన
 కం జిఘ్రే త్తత్కేనకగ్ రసయే త్త త్కేన కమభివదేత్తత్కేన
 కగ్ శృణుయా త్తత్కేన కం మన్వీత తత్కేన కగ్ స్పృశే త్తత్కేన
 కం విజానీయా ద్యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్సప్
 ష సేతినే త్కాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి శీర్యతేఽ
 సజ్ఞో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరివ్యతి విజాతార మరే కేన
 విజానీయా దిత్యుక్తాను శాస నాసి మైత్రే య్యై తావ దరే ఖల్వ మృ
 తత్వ మితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్య విజహర. ౧౫.

పంచం బ్రహ్మణమ్.

అథ వగ్శఃపాతి మాష్యా త్పైతిమాష్యా గౌపవనా ద్ధౌపవనః
 పాతిమాష్యా త్పైతిమాష్యా గౌపవనా ద్ధౌపవనో కాశికా త్కాశికః
 కాశినా త్కాశిన్యః కాశిల్వా చ్చాశిల్వః కాశికా చ్చ గౌతమాచ్చ
 గౌతమః. ౧. అగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్గాయ ద్దాగ్గోయో గార్గాయ
 ద్దాగ్గోయో గౌతమా ద్దౌతమ సైతవా త్సైతవః పారాశర్యాయణా
 త్పారాశర్యాయణో గార్గాయణా ద్దార్గాయణ ఉద్దాలకాయనా
 దుద్దాలకాయనో జాబాలాయనా జ్జాబాలాయనో మాధ్యందినాయ
 నా న్మాధ్యందినాయన స్సౌకరాయణా త్సౌకరాయణః కామాయ
 నా త్కామాయణః సాయకాయనా త్సాయకాయనః కాశికాయనేః
 కాశికాయనిః. ౨. ఘృతకాశికా ద్ఘృతకాశికః పారాశర్యాయణా
 త్పారాశర్యాయణః పారాశర్యా త్పారాశరో జాతూకర్ణ్యజ్జా
 తూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాశ్చాచ్చాసురాయణస్త్రైవణే స్త్రై
 వణి రౌఽజ్జునే రౌఽజ్జుని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ
 ఆత్రేయా దాత్రేయా మాణ్డే ర్మాణ్డే ర్గౌతమా ద్దౌతమా గౌతమా
 ద్దౌతమా వాత్స్నో ద్వాత్స్నో శ్వాజిల్వా చ్చాశిల్వః కైశోర్యా
 త్కౌష్యా త్కైశోర్యః కాఘ్యః కుమారహరితా త్కుమారహరితో
 గాలవా. ౩. శో విదర్భీ కాణ్డిన్యా ద్విదర్భీ కాణ్డిన్యో వత్సనపాతో
 బాభ్రవా. ౪. సవా ద్బాభ్రవః పథస్సోభరా త్పథా స్సోభరో
 యాస్యా దాజ్ఞీసా దయాస్య ఆంగిరస ఆభూతే స్త్వాస్త్రా దాభూత
 స్త్వాస్త్రో విశ్వయాసా త్త్వాస్త్రా ద్విశ్వయాసత్త్వాస్త్రోవిశ్వాయ మశ్వినో
 దధీచ అధర్వణా ద్దధ్యజ్ఞాధర్వణో ధర్వణో దైవా దధర్వా దైవా
 మృత్యోః ప్రాధ్వగ్సనా స్సృత్యుః ప్రాధ్వగ్ సనః ప్రధ్వగ్ సనా త్ప్ర
 ధ్వగ్ సన ఏఽఋషే రేకర్షి ర్విప్రచిత్రే ర్విప్రచిత్రీ ర్విప్రచిత్రీ ర్విప్రచిత్రీ
 సునారోః సనాయః సనాతనా త్సనాతనః సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినః ప
 మేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయముభ బ్రహ్మణే నమః. 3.
 ఇతి బృహదారణ్యకే - పంచాధ్యాయ స్సమాప్తః. పారిః ఓం తత్సత్

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. పూర్ణ మనః పూర్ణ మిదం పూర్ణా త్పుర్ణ ముదఞ్చ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమదాయ పూర్ణమే వాపశిష్యతే
ఓమ్ శాంతి శాంతి శాంతి.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

ఓంకీఞ్చ బ్రహ్మ, ఞ్చ పురాణం వాయుఁకీఞ్చ మితి హ స్తావాకా
రవ్యాయణీ పుత్రో వేదోఽయం బ్రాహ్మణా విదు ర్వేదై నేన యద్వేదిత
స్యమ్. ౧.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయః ప్రజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్య మూష
ర్దేవా మనుష్యా ఆసురా క్షిప్ర్యా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచు ర్బ్రహ్మ
తు నో భవానితి తేభ్యో హైత దక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా
ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హోచు ర్దామ్యతేతి న ఆత్మే త్యోమితి హోవా
చ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి. ౧. ఆథ హైనం మనుష్యా ఊచు ర్బ్రహ్మతు నో
భవానితి తేభ్యో హైత దేవాక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా
వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హోచు ర్దత్తేతి న ఆత్మేత్యో మితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టే
తి. ౨. ఆథ హైన మనురా ఊచు ర్బ్రహ్మతు నో భవా నితి తేభ్యో హై
తదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హోచు ర్దయ
ధ్యమితి న ఆత్మే త్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదే తదే వైషా
దైవీవా గనువదతి స్తరయిత్ను ర్దదదఇతి దామ్యత ద త్త దయధ్య మితి
తదేత త్రయగ్శిక్షే ద్ధమం దానం దయా మితి. 3.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏష ప్రజాపతి ర్యధృదయ మేత ద్బ్రహ్మైత త్సర్వం తదేత
త్ర్యక్షరగ్ హృదయ మితి హృ ఇ త్యేకమక్షర మభిహర త్యస్తై

స్వా శ్వాన్యేచ యవపం వేద దధ త్యేకమక్షరం దద
 న్యేచ యవపం వేద య మి త్యేకమక్షర మేతి సర్గ శే చ్చ య
 వపం వేద. ౧.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

తద్వై తదేత దేవ తదా స సత్య మేవ స యో హౌతం
 మహా ద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయ తీమా ల్లోకా
 జిత ఇన్నసా వసద్య వపమే తం మహాద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం
 బ్రహ్మేతి సత్యగోప్యేవ బ్రహ్మ. ౧. ఆపవ వేదమగ్ర ఆసు స్తా ఆప
 సత్య మనుజ స్త సత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతి ర్దేవాగ్
 దేవా సుత్య మే వోపాసతే త దేత త్ర్యక్షరగ్ సత్య మితి స ఇత్యే
 మక్షరంతీత్యేకమక్షరం య మి త్యేకమక్షరం ప్రథ మోత్రవే
 అక్షరే సత్యం మధ్యతో నృతం తదేత దన్తత ముఖయత స్సత్యేన ప
 గృహీతగ్ సత్యభూయ మేవ భవతి నైసం విద్వాగ్ స మనృత
 హిన స్తి. ౨.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్య త్సత్యమసా స ఆఽత్యో య వష వతస్తి న్నండలే పురుషో
 శ్చాయం దక్షిణేక్ష న్పురుషస్తా వేతా వన్యోన్యస్తి స్పృతిష్ఠితౌ రశ్మిభి
 షోఽస్తి స్పృతిష్ఠితః స్తాచైరయ మముష్టి న్నయ దోత్క్రమిష్య న్భవతి
 శుద్ధ మేవైత న్నండలం పశ్యతి నై న మేతే రత్నయః ప్రత్యాయంతి. ౧.
 య వషవతసి న్నండలే పురుష స్తస్య భూ రితి శిర వక్ గ్ శిర వక్ మేత
 దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వా బాహూ ద్వే వతే అక్షరే సువ రితి ప్ర
 తిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే వతే అక్షరే తస్యోపనిషదహ రితి హంతి పాప్తానం
 జహతి చ య వపం వేద. ౨. యోఽయం దక్షిణేక్ష న్పురుష స్తస్య
 భూరితి శిర వక్ గ్ శిర వక్ మేత దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వా బా
 హూద్వే వతే అక్షరే సువ రితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠే ద్వే ద్వే వతే అక్షరే
 తస్యోపనిషదహ మితి హంతి పాప్తానం జహతి చ య వపం వేద. 3.

అత్రం ప్రాణ

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

ఋమాయోఽయం పురుషో భాసుత్యస్తి న్నన్తర్ముదయే
ఋభావ్రీహి ర్వాయవో వా స ఏవసర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతి
సర్వ మిదం ప్రశాంతి యదిదం కించ. ౧.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్భ్రీహే త్యాహు ర్విదానా ద్విద్యు ద్విద్యత్యేనం
పాస్తనో య ఏవంవేద విద్యు ద్భ్రీహేతి విద్య ధ్యేవ బ్రహ్మ. ౧.

ఆష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

వాచం ధేను ముపాసీత తస్యా శ్వత్వారః స్తనాః స్వాహాకా
రో నమట్కారో హస్తకార స్వధాకార స్తస్యా ద్వాస్తనో దేవా
ఉపడివన్తి స్వాహాకారంచ నమట్కారంచ హస్తకారం మనుష్యా స్వ
ధాకారం పితర స్తస్యాః ప్రాణ ఋషభో మనోవత్సః. ౧.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమస్తః పురుషే యే
నేదఁశ్చన్దః పచ్యతే య దిద మద్యతే తస్యైష ఘోషో భవతి య
మేత త్కర్తా పపిథాయ శృణోతి స యదోత్క్రమిష్య నృవతి నై సం
ఘోషగ్ శృణోతి. ౧.

దశమం బ్రాహ్మణమ్.

యదా వై పురుషోఽస్తా ల్లోకా త్రైవిరిత స వాయు మాగచ్ఛ
తి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథారథచక్రస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్ర
మతే స ఆదిత్యమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీక్రతే యథా ¹దమ్బర
స్యఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే సచన్ద్రమ స మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర
విజిహీతే యథా దున్దుభేః ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స లోక
మాగచ్ఛ త్యశోక మహిమం తస్మి న్నసతి శాశ్వతీ సుమాః. ౧.

ఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏత ద్వై పరమం తపో య ద్వాహిత స్తస్య తే హోమగ్
హౌవ లోకం జయతి య ఏవం వే దైత ద్వై పరమం తపోయం ప్రేత
మరణ్యగ్ హరన్తి పరమగ్ హౌవ లోకం జయతి య ఏవం వే దైత
ద్వై పరమం తపోయం ప్రేత మగ్నా వభ్యాదధతి పరమగ్ హౌవ
లోకం జయతి య ఏవం వేద. ౧.

ద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్రహ్మ త్యేక ఆహు స్త న్న తథా పూయతి వా
అన్న మృతే ప్రాణా త్ప్రాణో బ్రహ్మ త్యేక ఆహు స్త న్న తథా
శుష్యతి వై ప్రాణ ఋతేన్నాదే తేహ త్వేవ దేవతే ఏకథా భూ
యం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛత స్తద్ధస్తాహ ప్రాతృదకః పితరం కిన్స్వి
దేవైవం విదుషే సాధు కుర్యాం కి మేవాస్తా అసాధు కుర్యా మితి
సహ స్తాహ పాణినా మాప్రాతృదక స్తేనయో రేకథా భూయం
భూత్వా పరమతాం గచ్ఛతీతి తస్మా ఉ హౌవ దువాచ వీ త్యన్నం వై
అన్నే హిమాని సర్వాణి భూతాని విష్టాని రమితీ ప్రాణో వైరం ప్రాణే
హిమాని సర్వాణి భూతాని రమన్తే సర్వాణి హవా అస్మి స్మృతాని
విశన్తి సర్వాణి భూతాని రమన్తే య ఏవం వేద. ౧.

త్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణో వా ఉక్థం ప్రాణో హిదగ్ సర్వ ముత్థాపయ
త్యుద్ధా న్నాదుక్థవిధీర్ స్తిష్ఠ త్యుక్థస్య సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయ
తి య ఏవం వేద. ౧. యజః ప్రాణో వై యజః ప్రాణే హిమాని సర్వా
ణి భూతాని యుజ్యన్తే యుజ్యన్తే హస్తై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యా
య యజుష స్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౨.
సామ ప్రాణో వై సామ ప్రాణే హిమాని సర్వాణి భూతాని సమ్యజ్ఞి
సమ్యజ్ఞి హస్తై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ కల్పన్తే సాము స్సా
యుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౩. ఉత్రం ప్రాణో వై

క్షత్రం ప్రాణో హి వైక్షత్రం త్రాయతే హైసం ప్రాణః క్షణితోః ప్రక్షత్ర మన్న మాహ్నీతి క్షత్రస్య సాయుజ్యగ్ సలొకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౪.

చతుష్కం బ్రాహ్మణమ్.

భూమి రస్తరిక్షం ద్వౌ 1 రిత్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్స యావ దేషు త్రిషు లోకే షు తావద్ధ జయతి యోఽస్యాఏత దేవం పదం వేద. ౧. ఋచో యజాగ్షి సామా నీత్యష్టా వక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్సయావతీ యం త్రయీ విద్యాతా వద్ధ జయతి యోస్యా ఏత దేవం పదం వేద. ౨. ప్రాణోఽసానో వ్యాన ఇత్యష్టా వక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహైవాస్యా ఏత త్స యావ దిదం ప్రాణి తావద్ధ జయతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేదాథాస్యా ఏత గేవ తురీయం దర్శతం పదం ఐగో రజాయ ఏష తపతి య ద్వై చతుష్కం త త్తురీయం దర్శతం పద మితి దదృశ ఇవ హ్యేష ఐరో రజా ఇతి సర్వ ముహ్యేవైష రజ ఉప ర్యపరి తప త్యేవగ్ హైవ శ్రియా యశసా తపతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేద. 3. వైషా గాయత్ర్యేతస్తిగ్ 2 స్తురీయ దర్శతే ఐదే ఐరోరజసి ప్రతిష్ఠితా తద్వై తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షు ద్వై సత్యం చక్షుర్హి వై సత్యం తస్మా ద్య దిదానీం ద్వౌ వివదమానా వేయాతా మహ మదర్శ మహ మశ్రేష మితి య ఏవ బ్రూయా దహ మదర్శ మితి తస్మా ఏవ శ్రద్ధధ్యామ త ద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్ప్రాణే ప్రతిష్ఠితం తస్మా దాహు ర్బలగ్ 3 సత్యాతోగీయ ఇత్యేవ మేషా గాయత్ర్యేథ్యాత్మం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ స్తత్రే ప్రాణావై గయా స్తత్ప్రాణాగ్ స్తత్రే త ద్యద్గయాగ్ స్త త్రేతస్మా ద్దయత్రీ నామ

స యా మేవామూగ్ సావిత్రి మన్వాహైవైవ స యస్తా అన్వాహతస్య
 ప్రాణాగ్ స్త్రాయతే. ౪. తాగ్ హైతా మేకే సావిత్రి మనుష్టుభ
 మన్వాహు ర్వా గనుష్టుభే తద్వాచ మనుబ్రూమ ఇతి స తథా కుర్యా
 ధ్యాయత్రీ మేవ సావిత్రి మనుబ్రూయా ద్యది హవా ఆ జ్యేఠం వి
 ద్భవీష్య ప్రతిగృహ్ణతి నహైవ తద్ధాయత్ర్యా ఏకఇచ్చ నపదమ్ప్రితి.
 ౫. స య ఇమాగ్ స్త్రీ స్లోకా న్ముష్ణా స్ప్రితిగృహ్ణీయా తోసైస్యా
 ఏత త్ప్రిథమం పద మాఘయా దథ యావతీయం త్రయా విద్యా
 య స్తావ త్ప్రితిగృహ్ణీయా తోసైస్యాఏత ద్ద్వితీయం పద మాఘయా
 దథ యావదిదం ప్రాణి య స్తావ త్ప్రితిగృహ్ణీయా తోసైస్యా ఏత త్త్ర
 తీయం పద మాఘయా దథాస్యా ఏతదేవ తురీయం దర్శతం పదం
 పరో రజాయ ఏష తపతి నైవ కేన చ నాప్యం కుత ఉ ఏతావత్ప్రితిగృ
 హ్ణీయాత్. ౬. తస్యా ఉపస్థానం గాయత్ర్యస్యేకపదీ ద్విపదీత్రిపదీ చ
 తున్నద్య పదసి నహి పద్యసే వమస్తే తురీయాయ దర్శతాయ పదాయ
 పరోరజసేనా వదోమా ప్రాపదితి యం ద్విష్యా దసా వస్తే కామో
 మా స్తపమర్థితివా నహై వాస్తే స కామ బుధ్యతే యస్తా ఏవ ముపతిష్ఠ
 తేనామదః ప్రాప మితి వా. ౭. ఏత ద్ధవై తజ్జుహో వై దేహో బుడిల మా
 శ్వత రాశ్వ ముఖాచ యన్న హో ియ ధ్యాయత్రీ విదబ్రూథా అథ
 కథగ్ వాస్తీభూతోవహసీతి ముఖగ్ వ్యాప్య స్సనూ ణ్ణవిదాఇచ్చకారేః
 హోవాచ తస్యా అగ్ని రేవ ముఖం యదిహ వా అపి బహ్వీవా గ్నా
 భ్యాదధతి సర్వమేవ తత్సప్తహ త్యేగ్ హైవైవం విద్య ద్యపి బహ్వీ
 పాపం కురుతే స్వ మేవ తత్సమ్మాయ శుద్ధః పూతోజరో ౭మః
 త స్సమ్భవతి. ౮.

పంచదశం బ్రాహ్మణమ్.

హిరణ్మయేన పాత్రేణ స త్యస్యా పిహితం ముఖమ్, తత్త్వ
 పూష స్పాపృణు సత్యధర్తాయ దృష్టయే, పూష నే కర్షేయమసు

ర్య ప్రాజాపత్యపూహరశ్చీ, సమూహ తేజో య త్రైరూపం కల్యాణతమం త త్రైవశ్యామి యోసావసా పురుషః సోఽహమస్మి, వాయురనిల మమృత మథేదం భస్మాన్తగ్ శరీరమ్, ఓం ౩ క్రతో స్తరకృతగ్ స్తరక్రతో స్తర కృతగ్ స్తర, అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్తా న్విశాన్విదేవ వయునాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్తజ్జహురాణ మేవో భూయిష్టాంత నమ ఉక్తిం విధేమ. ౧.

ఇతి బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - ఆష్టమాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్ యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠస్వస్వానాం భవతి ప్రాణో వై జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. యోహవై వసిష్ఠాం వేద వసిష్ఠ స్వానాం భవతి వాగ్వై వసిష్ఠా వసిష్ఠ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౨. యోహవై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిష్ఠతి స మే ప్రతిష్ఠతి దుగ్ధే చక్షుర్వై ప్రతిష్ఠా చక్షుషాహి సమే చ దుగ్ధేచ ప్రతిష్ఠతి ప్రతిష్ఠతి సమే ప్రతిష్ఠతి దుగ్ధేయ ఏవం వేద. ౩. యోహవై సమ్మదం వేద సగ్ హన్తై పద్యతేయం కామం కామయతే శ్రోత్రం వై సమ్మత్ శ్రోత్రే హి మే సర్వే వేదా అభిసమ్పన్నాః సగ్ హన్తై పద్యతేయం కామం కామయతే య ఏవం వేద. ౪. యోహవా ఆయతనం వేదాయతనగ్ స్వానాం భవ త్యాయతనం జనానాం మనోవా ఆయతన మాయతనగ్ స్వానాం భవ త్యా యతనం జనానాం య ఏవం వేద. ౫. యోహవై ప్రజాపతిం వేద ప్రజాయతేహ ప్రజయా పశుభీ క్రతోవై ప్రజాపతిః ప్రజాయతేహ ప్రజయాపశుభి ర్యవేవం వేద. ౬. తే హేమే ప్రాణా అహగ్ శ్రేయసే వివ

దమానా బ్రహ్మ జగ్తు స్సదోచుః కోనో వసిష్ఠ ఇతి తగ్ హోవాచ య
స్త్రివ ఉత్కృష్ట ఇదగ్ శరీరం పాపీయోమన్యతే న వో వసిష్ఠ ఇతి.
2. వాగ్మోచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ
దృతే జీవతు మితి తేహోచు ర్యథా కలా అవదంతో వాచా ప్రాణస్తః
ప్రాణేన పశ్యంత శృణుమా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ విద్వాగ్సో మనసా
ప్రజాయమానా రేతనైవ మజీవిష్టేతి ప్రవివేశ హ వాక్. ౩. చతు
ర్హోచ్చక్రామ త త్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ దృతే
జీవతు మితి తేహోచు ర్యథా అన్తా అపశ్యంత శృణుమా ప్రాణస్తః
ప్రాణేన వదంతో వాచా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ విద్వాగ్సో మనసా ప్రజా
యమానా రేతనైవ మజీవిష్టేతి ప్రవివేశ హ చతుః. ౪. శ్రోత్రగ్
హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమదృతే
జీవతు మితి తేహోచు ర్యథా బధిరా అశృణ్వంత శ్రోత్రేణ ప్రాణ
స్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శృణుమా విద్వాగ్సో మనసా
ప్రజాయమానా రేత నైవ మజీవిష్టేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౫.
మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశక
తమదృతే జీవతు మితి తేహోచు ర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్సో మనసా
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శృణుమా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ
ప్రజాయ మానా రేతనైవ మజీవిష్టేతి ప్రవివేశ హ మనః. ౬. త
తో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకత
మదృతే జీవతు మితి తేహోచు ర్యథా క్లిబా అప్రజాయమానా రేత
సా ప్రాణ తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శృణుమా శృణ్వంత శ్రో
త్రేణ విద్వాగ్ సో మననైవ మజీవిష్టేతి ప్రవివేశ హరేతః. ౭. అ
హ ప్రాణ ఉత్కృష్టిమివ్య ర్యథా మహాసు హయః నైధవః పక్షిశః
బుగ్ధా స్సంప్రహే దేగ్ హై వేమా న్నాగ్నా స్సంబబర్హ తే హ
చుర్వాభగవ ఉత్కృష్టిమీ ర్నవై శత్రుమ స్త్వదృతే జీవతు మితి తస్మా

మే బలిం కురుతేతి తథేతి. ౧౩. సాహ వా గువాచ యద్వా అహం
వసిష్ఠాన్తి త్వం తద్వసిష్ఠోఽసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాన్తి త్వం తత్ప్రతి
ష్ఠోఽసీతి చక్షు ర్యద్వా అహం సమ్పదన్తి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం
యద్వా అహం మాయతన మన్తి త్వం తదాయతన మసీతి మనోయ
ద్వా అహం ప్రజాతి రన్తి త్వం తత్ప్రజాతిర సీతి రేత స్తస్యోమే కి మ
న్నం ¹కిం మేవాస ఇతి యదిదంకిం చాశ్వభ్య ఆక్రిమిభ్య ఆకిటపతంగే
భ్యస్తత్తేఽన్న మాహో వాస ఇతి న హవా అస్యా నన్నం జగ్ధం భవతి
²నాసన్నం ప్రతిగృహీతం య ఏవమేత దన స్యాన్నం వేద తద్విద్వాగ్
సః త్రిశ్రోయా అశిష్యస్త ఆచామ స్త్యశిత్యా చాచామ స్త్యేత మేవ
తదన మనగ్నం కుర్వంతో మన్యన్తే. ౧౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

శ్వేతకేతు ర్హవారుణే యః పశ్చాలానాం పరిషద మాజగామ
స ఆజగామ జైబలిం ప్రవాహణం పరిచారయచూణం త ముదీ ఘ్నో
భ్యువాద కుమారా³ఇతి సభో³ఇతి ప్రతిశుశ్రా వానుశిష్ఠో న్వసి పిత్రే
త్యోమితి హోవాచ. ౧. వేత్త యథేమాః ప్రజాః ప్రయత్యో విప్ర
తిపద్యంతా³ఇతి నేతిహోవాచ వేత్తో యథేమం లోకం పున రాప
ద్యంతా³ఇతి నేతి హోవాచ వేత్తో యథా²సా లోక ఏవం బహుభిః
పునఃపునః ప్రయద్భి ర్న సమ్పూర్యతా³ఇతి నేతి హోవాచ వేత్తో
యతిథ్యా మాహుత్యాగ్ హుతాయా మాపః పురుషవాచోభూ
త్వా సముత్థాయ వదంతీ³ఇతి నేతి హై వోవాచ వేత్తో దేవయాన
స్య వా పథః ప్రతిపదం పితృయాణస్య వా యత్కృత్వా దేవయానం
వా పథానం ప్రతిపద్యన్తే పితృయాణం వాపి హి న ఋషే ర్వచ
శ్శృతవే, ద్వే సృతీ అశృణవం పితృగాణా మహం దేవానా ముతమర్త్యా
నామ్, తాభ్యా మిదం విశ్వ మేజ త్సమేతి యదస్తరా పితరం
మాతరం చేతి, నాహ మత ఏకం చ న వేదేతి హో వాచ. ౨.

త్రైకైవం వస త్యోపమస్త్రయాశ్చక్రేనాదృత్య వసతిం కుమారి. ౧౨
దుద్రావ స ఆజగమ పితరం తగ్గహోవా చేతి వావ కిల నో భ
వాః పురానుశిష్టా నవోచ దితి కథగ్ సుమేధ ఇతి పంచమాప్రశ్నా
నాజన్యబద్ధ రప్రాక్షీ త్రతో నైకశ్చ న వేదేతి కతమే త ఇతిమృత్యు
హప్రాశికా న్యుదాజహర. 3. స హోవాచ తథా న స్త్వం తాత జానీ
థాః యథా య దహం ¹కించ న వేద సర్వమహం తత్తుభ్య మవ
చం ²ప్రేహితు తత్ర ప్రతిత్య బ్రహ్మచర్యం వత్సాస్య ఇతి భవా నే
గచ్ఛ త్యితి స ఆజగమ గౌతమా యత్ర ప్రవాహణస్య జైభలే రాస
తస్మా ఆసన మాహృత్యోదక మాహరయా శ్చకారాథ హస్తా అర్ఘ్య
చకార తగ్గహోవాచ వరం భగవతే గౌతమాయ దత్త ఇతి. ౪.
హోవాచ ప్రతిజ్ఞాతో మ ఏష వరో యాంతు కుమార స్యాన్తే వా
మభాషథా స్తామేవ మే బ్రూహీతి. ౫. సహోవాచ దైవేషు వై గౌ
మో తద్వరేషు మానుషాణాం బ్రూహీతి. ౬. సహోవాచ విజ్ఞాం
తేహ స్తి హిరణ్య స్యాపాత్రం గో ఆశ్వానాం దాసీనాం ప్రవారాణా
పరిథానస్య మానో భవాః బహో రనంత స్యాపర్యంత స్యాభ్యవద
న్యోఽభూదితి సవై గౌతమ తీర్థే నేచ్ఛాసా ఇ త్యుపై మ్యహం భవ
మితి వాచాహ ³స్త్వ వై పూర్వ ఉపయన్తి సహోపాయన కీర్త్యోవా
2. సహోవాచ ⁴తథా న స్త్వం గౌతమ మాపరాథా న్తవచ పితా
హ యథేయం విద్యేతః పూర్వం న కస్తిగ్శ్చ న బ్రాహ్మణ ఉవాసత
త్వహం తుభ్యం వత్సామి కోహి త్వైవం బ్రువంత మర్హతి ప్రతా
భ్యాతు మితి. ౭. అసౌవై లోకోఽగ్ని ర్గౌతమతస్యాదిత్య ఏవ స
ద్రశ్యయో ధూమోఽహ రప్సిర్దిశోఽక్లాణా అవాన్తర దిశో విస్ఫు
క్తోస్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నోదేవా శ్చక్రధాం జహ్వతితస్యా ఆహుత్యై
మారాజా సమ్భవతి. ౮. పర్జన్యోవా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య సంవత్సర
సమిదభ్రాణి ధూమో విద్యుదర్పి రశని రంగారా హ్రాదునయో విస

1 కించ వేద. 2 ప్రేతి తత్ర. 3 బ్రూవ పూర్వ. 4 యథా.

అక్షః స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా సోమగ్ రాజానం జహ్వతి తస్యా
 ఆహుత్యై పృష్టి స్సమ్భవతి. ౧౦. అయంవై లోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్య
 పృథివ్యేవ సమదగ్ని ధూమారాత్రి రర్చి శృష్టిమా అంగారా నక్షత్రా
 ణి విస్ఫులింగా స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా పృష్టిం జహ్వతి తస్యా
 ఆహుత్యా అన్నగ్ సమ్భవతి. ౧౧. పురుషోవా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య
 వ్యాత్త మేవ సమిత్ప్రాణో ధూమోవా గర్వి శృతు రంగారా శ్శ్రీ
 త్రం విస్ఫులింగా స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా అన్నం జహ్వతి తస్యా
 ఆహుత్యై రేత స్సమ్భవతి. ౧౨. యోషా వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్యా
 ఉపస్థ ఏవ సమి త్లోమాని ధూమో యోని రర్చి ర్యదస్తః కరోతి తేఽ
 క్తారా అభినన్తా విస్ఫులింగా స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రేతో జహ్వా
 తి తస్యా ఆహుత్యై పురుష స్సమ్భవతి స జీవతి యావజ్జీవ త్యథ యదా
 మ్రియతే. ౧౩. ఆ త్తైన మగ్నయే వారన్తి తస్యాగ్ని రే వాగ్ని ర్భవతి
 సమి త్సమిద్ధూమో ధూమోఽర్చి రర్చి రంగారా అంగారా విస్ఫు
 లింగా విస్ఫులింగా స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః పురుషం జహ్వతి త
 స్యా ఆహుత్యై పురుషో భాస్వర వత్ స్సమ్భవతి. ౧౪. తే య ఏవ మేత
 ద్విదుః యే చామీ అరణ్యే శ్రద్ధాగ్ సత్య ముపాసతేఽతేఽర్చిరభిరస
 మ్భవన్తి అర్చిషోఽహ రహ్నా ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షౌ
 ద్యాక్ పక్షాసా నుద జ్ఞాదిత్య ఏతి మాసేభ్యో దేవలోకం దేవలోకా
 దాదిత్య మాదిత్యా ద్వైద్యుతం తా న్వైద్యుత్యా త్పురుషో మాసస
 ఏత్య బ్రహ్మలోకా న్నమయతి తేషు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావతో
 వసన్తి తేషాం న పునరావృత్తిః. ౧౫. అథ యే యజ్ఞేన దానేన
 తపసా లోకా జ్ఞాయన్తి తే ధూమ మభిసమ్భవంతి ధూమా ద్రా
 త్రిగ్ రాత్రే రపక్షీయమాణ పక్ష మపక్షీయమాణపక్షౌ ద్యాక్ పక్షా
 సాః దక్షిణా మాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా చ్చ
 న్ద్రం తే చన్ద్రం ప్రా ప్యాన్నం భవంతి తాగ్ స్తత్ర దేవా యథా సో
 మగ్ రాజాన మాప్యాయ స్వాపక్షీయ స్వే త్యేవ మేనాగ్ స్తత్ర భక్ష

యన్తి తేషాం యదా తత్పర్య వై త్యథేమ మేవాకాశ మభి నిష్పద్య
స్త ఆకాశా ద్వాయుం వాయో ర్వృష్టిం పృష్టేః పృథివీం తేపృథివీం
ప్రాప్యాన్నం భవంతి తేపునః పురుషాగ్నో హుయన్తే తతో యోషాఽ
గ్నో బాయన్తే తేలోకా స్పృత్యుత్థాయిన స్తవప మేవా నుపరివర్త
న్తేఽథ యు ఏతా పథానా నవిదున్తే కీటాః పతంగా యదిదం దంద
శూకమ్. ౧౬.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

స యః కామయేత మహ త్ప్రాపుయా మి త్యుదగయన
ఆపూర్యమాణపక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహ ముపసద్వర్తి భూత్వా
దేదుమ్బరే కగ్నేచ మసే వా సర్వాషధం ఫలానీతి సమృత్త్యపరిస
మూహ్య పరిలి ప్యాగ్ని ముపసమాధాయ పరిస్తీ ర్భ్యావృతాఽఙ్గో సగ్
స్ఫుత్య పుగ్సా నక్షత్రేణ మన్దగ్సన్నీయజహోతి, యావంతో దే
వా స్త్వయీ జాతవేద స్తిర్య ఖోచీ ఘ్నున్తి పురుషస్య కామాః, తే
భ్యోఽహం భాగధేయం జహామి తే మా తృప్తాస్సరైః కామై
స్తర్పయంతు స్వాహా, యా తిరశ్చీ నిపద్యతేహం విధరణీ ఇతి, తాం
త్వా మృతస్య ధారయా యజే సగ్ రాధనీ మహగ్స్వాహా. ౧. జ్యేష్ఠా
య స్వాహా శ్రేష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నోహుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవ
నయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నోహుత్వా మన్థే
సగ్ స్రవ మవనయతి వాచే స్వాహా ప్రత్యాయై స్వాహే త్యగ్నో హు
త్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి చక్షుషే స్వాహా సమృదే స్వాహే త్య
గ్నోహుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి శ్రోత్రాయ స్వాహా ఆయతనా
య స్వాహే త్యగ్నోహుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి మనసే స్వాహా
ప్రజాత్యై స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి రేతసే
స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి. ౨. అగ్నయే
స్వా హే త్యగ్నో హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి సోమాయ
స్వా హే త్యగ్నో హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి భూ స్వాహే

త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి భువ స్వాహే
 త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి సువ స్వాహే త్యగ్నో
 హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి భూర్భువస్సువ స్వాహే త్యగ్నో
 హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహే త్యగ్నో హు
 త్వా మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి క్షత్రాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా
 మన్తే సగ్ స్రవ మవనయతి భూతాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్తే
 సగ్ స్రవ మవనయతి భవిష్యతే స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్
 స్రవ మవనయతి విశ్వాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్
 స్రవ మవనయతి సర్వాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ
 మవనయతి. ప్రజాపతయే స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మన్తే సగ్ స్రవ
 మవనయతి. 3. అక్షై న మభిమృశతి ¹ భ్రమదసి జ్వల దసి పూణ్ణ మసి
 ప్రస్తభ మ న్యేకసభ మసి హింకృత మసి హిష్క్రియమాణమ సుద్ధీక
 మసి ఉద్ధీయమాన మసి శ్రావిత మసి ప్రత్యాశ్రావిత మస్యాద్ధైర్యసంధీ
 ప్ర మసి విభూ రసి ప్రభూ ర స్యన్న మసి బోధిత్వసి నిధన మసి సంవ
 ర్గోఽసీతి. ౪. అక్షై న ముద్య చ్చత్యామగ్ స్వామగ్ హితే మహి సహి
 రాజే శానోఽధిపతిః స మాగ్ రాజేశానోఽధిపతిం కరోత్వితి. ౫.
 అక్షై న గూచామతి తత్సవితుర్వరేణ్యం మధువాతా ఋతాయతే
 మధు క్షర స్తి సిన్ధవః, మాధ్వీ ర్ష సు వ్రోచిషధీ ర్భూస్వాహః,
 భర్గో దేవస్య ధీమహి మధు నక్త ముతోషసో మధుమ త్పాత్రి)న్ధవగ్
 రజః మధు ద్యౌ రస్తు నః పితా భువస్స్వాహః ధియో యో నః
 ప్రచోదయాత్ మధుమా న్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ 3 అస్తు సూర్యః
 మాధ్వీ గ్గావో భవంతు న స్సువ స్వాహేతి, సర్వాంవ సావిత్రి మ
 న్వాహ సర్వాశ్చ మధుమతీ రహ మే వేదగ్ సర్వం భూయాసం
 భూర్భువస్సువ స్వాహే త్యన్తత ఆచమ్య పాణి ప్రత్యోశ్య జఘనేనా
 గ్నిం ప్రాక్పిరా స్సంవిశతి ప్రాతరాదిత్య ముపతిష్ఠతే దిశా మేకపుణ్డరీక

మ స్యహం మనుష్యాణా మేకపుణ్డరీకం భూయాస మితి యథేత మేత్య
జఘనే నాగ్నిమాసీనో వగ్శం జపతి. ౬. తగ్ హైత ముద్దాలక
ఆరుణి ర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యాయ నైవాసిస ఉక్తోవాచా
పి య వనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహేయుః
పలాశా నీతి. ౭. ఏత ముహైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్య మధుకా
య పైంగ్యాయా నై వాసిస ఉక్తోవాచాపి య వనగ్ శుష్కే స్థాణౌ
నిషిఞ్చే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౮. ఏతము
హైవ మధుకః పైంగ్య శ్చూలాయ భాగవి త్తయే ౭ నైవాసిస ఉక్తోవా
చాపి య వనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహే
యుః పలాశానీతి. ౯. ఏత ముహైవ చూలో భాగవి త్తి ర్జానక యే
ఆయస్థాణాయాం నైవాసిస ఉక్తోవాచాపి య వనగ్ శుష్కే స్థాణౌ
నిషిఞ్చే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౦. ఏత ము
హైవ జానకి రాయస్థాణః సత్యకామాయ జాబాలాయా నైవాసిస ఉ
క్తో వాచాపి య వనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్ఞాయేరం చాఖాః
ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౧. ఏత ముహైవ సత్య కామో జాబా
లో ౭ నైవాసిభ్య ఉక్తోవాచాపి యవనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే
జ్ఞాయేరం చాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి త మేతం నాపుత్రాయ
వా ౭ నం నైవాసిసే వాబ్రూయాత్. ౧౨. చతురౌదుంబరో భవ త్యే
దుంబరః స్రువ ఔదుంబర శ్చమస ఔదుమ్మర ఇథ్య ఔదుమ్మ ర్వాప్రప
మన్థన్యో దశగ్రామ్యాణి థాన్యాని భవన్తి ప్రీహీయవా స్తీల మాషా
ఆణుప్రియజ్ఞవో గోధూమాశ్చ మసూరాశ్చ ఖల్వాశ్చ ఖలకులాశ్చ తా
న్విష్టా స్థధిని మధునిఘృత ఉపనిషింశ్చ త్యాజ్యస్య జహోతి. ౧౩.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

ఏషాం వై భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా ఆపో ౭ పా
మోషధయ ఓషధీరాం పుష్పాణి పుష్పాణాం ఫలాని ఫలానాం పురుషః
పురుషస్య రేతః. ౧. సహ ప్రజాపతి రీక్షాంశ్చక్రే హస్తాన్వై ప్రతిష్ఠాం క

ల్పయా నీతి సస్త్రియగ్ సప్తజే తాగ్ సృష్ట్యాఽథ ఉపాస్త తస్మాత్స్త్రియ
మథ ఉపాసీత స ఏతం ప్రాశ్చం గ్రావాణ మాత్మనవప సముదపారయ
త్రే వైనా మభ్యసృజత్. ౨. తస్యా వేది రుపస్థో లోమాని బర్హి శ్చ
ర్వాధిపవణే¹ సమిధో మధ్యత స్తా ముష్కా స యావాహ వై వాజ
పేదేన యజమానస్య లోకో భవతి తావా నస్య లోకో భవతి యవపం
విద్వా నధోపహసం చరత్యాసాగ్ సస్త్రిణాగ్ సుకృతం వృక్షేఽథ
య ఇద మవిద్వా నధోపహసం చరత్యస్య స్త్రియః సుకృతం వృక్షతే.
౩. ఏత ధ్ధ స్త వైత ద్విద్వా నుద్దాలక ఆరుణి రా హైత ధ్ధ స్త వైత
ద్విద్వా న్నాకో మాద్ధల్య ఆహైత ధ్ధ స్త వైత ద్విద్వా² కుమార
హరీత ఆహ బహవో మర్యా బ్రాహ్మణాయనా నిద్విరియా విసుకృ
తో³ ఽస్తాల్లోకాత్ప్రియన్తియ ఇదమవిద్వాగ్ సోఽధోపహసం చర
న్తీతి బహవా ఇదగ్ సుప్తస్య వా జాగ్రతోవా రేక స్సన్దతి. ౪. త
దభిమృశే దనువామన్తయేత య నైద్య రేతః పృథివీ మస్కా నిసద్య
దోషధి రప్యసర ద్యదహః, ఇద మహం తద్రేత ఆదదే పున ధ్వామై
త్విన్ద్రియం పున స్తేజః పున ర్భగః, పున రగ్ని ధిష్ణియా యథాస్థానం
ఽల్పన్తా మిత్యనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యామాదాయాన్తరేణ స్తనా వా
బ్రువా వా నిమృజ్యాయత్. ౫. అథ య ద్యుదక ఆత్మానం పరిపశ్యే త్త
దభి మన్తయేత మయి తేజ ఇన్ద్రియం యశో ద్రవిణగ్ సుకృత మితి
శ్రీర్నవా ఏషాం స్త్రిణాం యన్తలోద్వాసా స్తస్మాన్తలోద్వాసనం య
శస్వివీ మభిక్రమ్యోపమన్తయేత. ౬. సా చే దస్మై నద ద్యా త్కా
మ మేనా మవక్రీణియాత్ సాచే దస్మై నైవ దద్యా త్కామ మేనాం
యప్త్యా వా పాణినా వోపహత్యాతిక్రామే ద్ద్విరియేణ తే యశసా
యశ ఆరద ఇత్యయశా ఏవ భవతి. ౭. సాచే దస్మై దద్యా ద్ద్వి
రియేణ తే యశసా యశ ఆదథామితి యశస్వినా వేవ భవతః. ౮.
స యా మిచ్ఛే త్కామయే త మేతి తస్యా మ్థం నిష్ఠాయ ముఖేన

ముఖిన్ సన్ధా యోగస్థ మస్యా అభిమృశ్య జపేత్ అంగా దంగా త్స
 మ్భవసి హృదయా దధిజాయతే, స త్వమజ్ఞ కషాయోఽసి దిగ్విధా
 వివ మాదయేమా మమాం మయీతి. ౯. అథ యా మిచ్ఛేన్న
 గర్భం దధితేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖిన్ సన్ధాయాభిప్రా
 న్యాదపాన్యా ద్ద్వియేణ తే రేతసా రేత ఆదద ఇత్యరేతా ఏవ భవ
 తి. ౧౦. అథచ యా మిచ్ఛేద్దధి తేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన
 ముఖిన్ సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాన్యా ద్ద్వియేణ తే రేతసా రేత ఆద
 థామీతిగర్భిణ్యేవ భవతి. ౧౧. అథ యస్య జాయామై జార సాన్య
 త్రం చే ద్ద్విష్యాదామపాత్రేఽగ్ని ముపసమాథాయ ప్రతిలోమన్ శరణ
 ర్హి స్తీర్త్వా తస్మి న్నేతా శ్శరభ్యష్టిః ప్రతిలోమా స్పర్శిషాక్తా జహ
 యన్తమ సమిద్ధే హాపీః ప్రాణాపానౌ త ఆదదేనావితి, మమ సమి
 ద్ధేహాపీః పుత్ర పశూన్ స్త ఆదదేనావితి, మమ సమిద్ధే హాపీ
 రిష్టా సుకృతే త ఆదదేనావితి, మమ సమిద్ధే హాపీ రా శా పరా
 కాశౌ త ఆదదేనా వితి, స వా ఏవ నిన్ద్రియో విసుక్తదస్త
 ల్లోకా త్తైత్రియమేమం విద్వా న్బ్రాహ్మణ శ్శపతి తస్మాదేవం
 చోచ్చ్రిత్రయస్య దారేణ నోపహాస మిచ్ఛే దుత హ్యేవంవి త్పుతో భ
 తి. ౧౨. అథ యస్య జాయ మార్తవం విన్దే త్ర్యహం కన్సేన పి
 దహతవాసా నైనాం వృషలో న వృషల్యుపహన్యాత్త్రిరాత్రా
 ఆప్లత్య ప్రీహీ నపఘాతయేత్. ౧౩. స య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే శుక్ల
 జాయేత వేద మనుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి క్షీరౌదనం పా
 యిత్యా సర్విష్టస్త మశ్నీయాతా మీశ్వరా జనయితవై. ౧౪. ఆ
 య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే కపిలః పిఙ్గలో జాయేత ద్వా వేదా వనుబ్రు
 సర్వ మాయు రియా దితి దధ్యోదనం పాచయిత్యా సర్విష్టస్త మ
 యాతా మీశ్వరా జనయిత వై. ౧౫. అథ య ఇచ్ఛేత్పుత్రో
 శ్యామీ లోహితాక్షో జాయేత శ్రీ న్వేదా వనుబ్రువీత సర్వ మాం

రియా దిత్తుదోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్టస్త మశ్నీయాతా మీశ్వ
 రా జనయిత వై. ౧౬. అథ య ఇచ్ఛేద్ధుహితా మే పణ్డితా బాయేత
 సర్వ మాయు రియా దితి తిలనం పాచయిత్వా సర్పిష్టస్త మశ్నీ
 యాతా మీశ్వరా జనయిత వై. ౧౭. అథ య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే
 పణ్డితో విగీత స్సమితిం గమః శుశ్రూషితాం వాచం భాషితా బాయేత
 సర్వా న్వేదా ననుబ్రవీత సర్వ మాయు రియా దితి మాగ్ సౌదనం
 పాచయిత్వా సర్పిష్టస్త మశ్నీయాతా మీశ్వరా జనయిత వా బౌత్త్యే
 నవార్షభేణవా. ౧౮. అథాభిప్రాతరేవ స్థాలీపాకావృతాజ్యం చేప్తి
 త్వా స్థాలీపాకస్యోపఘాతం జుహో త్యగ్నయే స్వాహా అనుమత
 యే స్వాహా దేవాయ సవిత్రే సత్యప్రసవాయ స్వాహేతి హు త్వో
 ధృత్య స్తాశ్చాతి స్తా శ్యేతరస్యాః ప్రయచ్ఛతి ప్రత్యాశ్య పాణి ఉద
 పాత్రం పూరయిత్వా తే నైనాం త్రి రభ్యుక్షతి ఉత్తిష్ఠాతో విశ్వావ
 సోఽన్య మిచ్ఛ ప్రపూర్వ్యాం సజ్జాయాం పత్యా సహేతి. ౧౯.
 అథైనా మభిషద్యతే ఆమోహ మస్మి సాత్వగ్ సా త్యమస్య మోహం
 సా మాహ మస్మి ఋ క్త్వం ద్యౌ రహం పృథివీ త్వం తావేహిపగ్ర
 భావహై సహ రేతో దధావహై పుగ్నే పుత్రాయ విత్తయ ఇతి. ౨౦.
 అథాస్యా ఉరూ విహపయతి విజహీథాం ద్యావాపృథివీ ఇతి తస్యా
 మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖిగ్సన్ధాయ త్రి రేనా మనులోమా మను
 మార్పి విష్ణు ర్యోసిం కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి షిగ్శతు, ఆసి
 శ్చుతు ప్రజాపతి ధాతాగర్భం దధాతు తే, గర్భ స్థేహి సిసీవాలి గర్భం
 ధేహి పృథుష్టుకే, గర్భం తే ఆశ్వినౌ దేవా వాధత్తాంఘ్రమృరసజౌ.
 ౨౧. హిరణ్మయీ అరణియాభ్యాం నిర్జన్మతా మశ్వినౌ, 1 త త్తేగర్భం
 హవామహే దశమే మాసి సూతవే, యథాగ్నిగర్భా పృథివీ య
 థాద్యౌ రింద్రేణ గర్భిణీ, వాయు శ్చిద్రాం యథాగర్భ ఏవం గర్భం
 దధామి తేఽనా వితి. ౨౨. సోమ్యస్తీ మద్భి రభ్యుక్షతి, యథా వా

యుః పుష్కరిణీగ్ సమిజ్జయతి సర్వతః, ఏవాతే గర్భ ఏజతు సహ వై
 తు జరాయణా, ఇంద్రియాయం ప్రజః కృతః సార్థశ సృపరిశ్రయః, తమి
 న్ద్ర నిర్జహి గర్భేణ సావరాగ్ సహేతి. ౨౩. జాతేఽగ్నిముపసమా
 థాయాఙ్క ఆథాయకగ్ సే పృషదాజ్యగ్-సన్నీయ పృషదాజ్య సోఽ
 పహుతం జహోతి, ఆస్తిక్ సహస్రం పుష్యా సమేధమానః స్వే గృ
 హే, ఆ సోఽప సద్యాం మా చెత్సీత్ ప్రజయాచ పశుభిశ్చ స్వాహా,
 మయి ప్రాణాగ్ స్వయి మనసా జహోమిస్వాహా, యత్కర్తాత్యరీరి
 చం యద్వా న్యూన మిహాకరమ్, అగ్నిష్ట త్విష్టేకృ ద్విద్యాం త్విష్
 ష్టగ్ సుహుతం కరోతు న స్సాప్సేతి. ౨౪. అథాస్య దక్షిణం కర్ణ
 మభినిఘాయ వా గ్వాగితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతగ్ సన్నీయా స్తన
 ర్హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయతి, భూ స్తే దధామి, భువ స్తే దధామి,
 సువ స్తే దధామి, భూర్భువ మ్భువ స్సర్వం త్వయి దధామితి. ౨౫.
 అథాస్యనామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గవ్యామేవ నామ భవతి.
 ౨౬. ఆ ధైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి. య స్తే స్తన
 స్సశయో యో మయోభూ ర్యో రత్నథా వనువిద్య సుదత్రః, యే
 న విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమిహ థాతవే కరితి. ౨౭. ఆ
 థాస్య మాతర మభిమన్తయతే. ఇలాసి మైత్రావరణీ వీరే వీర మజీజ
 నత్, సా త్వం వీరవతీ భవ యాస్తా వీరవతోఽకరదితి, తంవా వీర
 మాహు రతి పితా బతా భూ రతి పితామహో బతాభూః పరమాం
 బత కాష్ఠామ్, ప్రాప చ్ఛ్రియా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన యవవం విదో
 బ్రహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి. ౨౮.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్శః పాతిమాషీ పుత్రః కాత్యాయ నీపుత్రాత్ కాత్యాయ
 యనీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వా
 జీపుత్రః పారశరీపుత్రా త్పారశరీపుత్ర జౌపస్వస్తీపుత్రా దౌపస్వస్తీ

1 సంద్యాం మా చెత్సీత్. 2 శ్శశయో.

పుత్రః సారాశరీపుత్రా త్సారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రా త్కాత్యాయనీపుత్రః కాశీపుత్రా త్కాశీపుత్ర ఆలమ్బిపుత్రా చాపలమ్బిపుత్రః వైయాఘ్రపదీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చ కాణ్వీపుత్ర కాపీపుత్రాచ్చ కాపీపుత్రః ౧. ఆత్రేయీపుత్రా దాత్రేయీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రః సారాశరీపుత్రా త్సారాశరీపుత్రో వాతీపుత్రా ద్వాతీపుత్రః సారాశరీపుత్రా త్సారాశరీపుత్రో వార్కరుణీపుత్రా ద్వార్కరుణీపుత్రో వార్కరుణీపుత్రా ద్వార్కరుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌగ్ధీపుత్రా చౌగ్ధీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రా త్సాఙ్కృతీపుత్ర ఆలమ్బయనీపుత్రా దాలమ్బయనీపుత్ర ఆలమ్బిపుత్రా దాలమ్బిపుత్రో జాయస్తీపుత్రా జ్జాయస్తీపుత్రో మాఙ్డాకాయనీపుత్రా న్మాండాకాయనీపుత్రో మాఙ్డాకీపుత్రా మాఙ్డాకీపుత్రః శాఙ్గీపుత్రా చాఙ్గీపుత్రో రాధీతరీపుత్రా ద్రాధీతరీపుత్రో భాఙ్కీపుత్రాద్భాఙ్కీపుత్రః క్రౌంచీపుత్రాభ్యాం క్రౌంచీపుత్రా వైద్యభతీపుత్రా ద్వైద్యభతీపుత్రః కార్కకీపుత్రా త్కార్కకీపుత్రా పుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రా త్ప్రాచీనయోగీపుత్ర స్సాంజీవీపుత్రా త్సాంజీవీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రాదాసురివాసినః ప్రాశ్నీపుత్ర ఆసురాయణాదాసురాయణ ఆసురేరాసురిః. ౨. యాజ్ఞవల్క్యే ద్యాజ్ఞవల్క్యే ఉద్దాలకాదుద్దాలకోఽరుణా ధరుణ ఉపవేశే రుపవేశః కుశ్రేః కుశ్మిర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవాజహ్వవతో వాధ్యోగా జ్జహ్వవా వాధ్యోగోఽసితా ద్వార్షగణాదసితో వార్షగణో హరితా త్కశ్యపా ధరితః కశ్యప శ్శిల్పత్కశ్యపా చ్చిల్పః కశ్యపః కశ్యపా నైఘ్రివేః కశ్యపా నైఘ్రివి ర్వావోవా గంభిర్యా అంభిర్యాదిత్యాదాఽదిత్య ఏతా నీమాని శుక్లాని యజుగోషి వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యే నాఖ్యాయన్తే. 3.

సమానమా స్సాంజీవిపుత్రా త్సాంజీవిపుత్రో మాండాకాయనే
ర్మాండాకాయనిః మాండవ్యా న్మాండవ్యః కౌతస్ త్కౌతో మాహి

తేర్తాహితిః వామకతాయణా ద్వామకతాయణ శ్శాండిల్యా చ్ఛాండి
 ల్యో వాత్సాన్య ద్వాత్స్యః కుశ్రేఃకుక్రియజ్జవచసో రాజస్తమ్బాయనా
 ద్యజ్జవచా రాజస్తుబాయన స్తురా త్కావషేయా త్తురః కావషేయః
 ప్రజాపతేః ప్రజాపతి ర్భిష్వాణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణేనమః. ౪.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి బృహదారణ్యకే అష్టమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

బృహదారణ్యకోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౧. యాజుషీయ బ్రహ్మోపనిషత్.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

బ్రహ్మకైవల్యజాబాల శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణిః గరోభీ వారా
 యణో హంసో బిందునాదశ్శిర్శ శ్శిఖా. ఏతా స్త్రయోదశ. ఓం. అథా
 స్యృపురుషస్య చత్వారి స్థానాని భవంతి, నాభిరహృదయం కంఠం మూ
 ఠ్థాచ, తత్ర చతుర్మాదం బ్రహ్మ విభాతి, జాగరితే బ్రహ్మ స్వప్నే విష్ణు
 స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరమ్, స ఆదిత్యో విష్ణు శ్చేశ్వర శ్చ,
 ప్యయ మమనస్కు మశ్రోత్ర మపాణిపాదం జ్యోతి ర్విజితమ్, యత్ర లో
 కానలోకా దేవా నదేవా వేదా నవేదా యజ్ఞా నయజ్ఞామూతా నమా
 తా పితా నపితా స్సుషా నస్సుషా చాండాలో నచాండాలుః పౌల్కసో
 నపౌల్క సశ్చమణో నశ్రమణ స్తాపసో న తాపసవక మేవ తత్పరం బ్రహ్మ
 విభాతి నిర్వాణమ్, న తత్ర దేవా ఋషయః శితర ఈశతే ప్రతిబుధ్ధి
 స్స్వవిద్యేతి, హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః, హృది
 ప్రాణాశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృత్సాన్త్రం చ తద్విదు రితి, హృది చైతన్యే

తిష్ఠతి. యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్,
 ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రగ్ యజ్ఞోపవీతం బల మస్తు తేజః.
 సశిఖం వపనం కృత్వా బహిస్సుత్రం త్యజే ద్భుధః, య దక్షరం పరం
 బ్రహ్మతత్సుత్ర మితి ధారయేత్, సూచనాత్సుత్ర మిత్యాహుస్సుత్రం
 నామ పరంపదమ్, తత్సుత్రం విదితం యేన స విప్రో వేదపారగః, యే
 న సర్వమిదం ప్రోతగ్ సూత్రే మణిగణాభవ, త త్సుత్రం ధారయేద్యోగీ
 యోగవిత్తత్వదర్శివా, బహి స్సుత్రం త్యజే ద్విద్వాక్యోగ ముత్త
 మ మూర్ధితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్యస్సచేతనః, ధారణా
 తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్రమస్త్యతం యేషాం
 జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, తే వై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీత
 నః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిపాః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం
 పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీ
 శిఖా, స శిఖ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశధారిణః, కర్తృణ్యధిక్పతా
 యేతు వైదికే బ్రహ్మణాదయః, తేభి ర్ధార్య మిదం సూత్రగ్ క్రియాం
 గం తద్ధి వైస్సరితమ్, శిఖా జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తస్యయమ్.
 బ్రహ్మణ్యగ్ సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదుః, ఇదం యజ్ఞోపవీతంతు
 పరమం యత్పరాయణమ్. స విద్వాక్ యజ్ఞోపవీతీ స్యా త్స యజ్ఞస్తం
 యజ్వానం విదుః, ఏకో దేవ సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వ
 భూతాంతరాత్తా, కర్తృధ్యక్షః సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవ
 లో నిర్గుణశ్చ, ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరా త్తైకగ్ రూపం బహు
 ధా యః కరోతి, త మాత్మస్తు యేన సుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాగ్ సు
 ఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఆత్మావ మరణం కృత్వా ప్రణవంచో
 త్రరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యే స్సినూఢవత్, తిరే
 షు తైలం దధిసీ వసర్పిరాప స్సోగ్ సస్వరణేషు చాగ్నిః, ఏవ మాత్మా
 త్మని జాయతే సౌసత్వేన తపసా యోగసుపశ్యతి, ఉర్ధ్వనా భిర్యథా
 తంతూ సృజతే సగ్ హరత్యపి. జాగ్ర త్స్వప్నే తథా జీవో గచ్ఛత్యా

గచ్ఛతేచునః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యా త్కంఠే స్వప్నగ్ సమావిశేత్, సుషుప్తగ్ హృదయస్థం తు తురీయం మూర్ఛి సంస్థితమ్, యతో వా చో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనంద మేత జ్ఞవస్య యద్జ్ఞా త్సా ముచ్యతే బుధః, సర్వవ్యాపిన మాత్మానం క్షీరేసర్పిరివార్పితమ్, ఆత్మవిద్యాతపోమూలం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పదం తద్బ్రహ్మోపనిష త్పద మితి.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్త్వతి శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౨. యాజుషీయ కైవల్యోపనిషత్.

¹ఓం సహనా వవ త్త్వతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. ఆ థాశ్వలాయనో భగవంతం పరమేష్ఠినం పరి సమే త్యోవాచ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం సదాసద్భి స్సే వ్యకూనాం నికూఢామ్, యయా చిరా త్సర్వపాపం వ్యపోహ్య పరా త్పరం పురుష. ²ముపైతి విద్వాన్. ౧. తస్మై సహోవాచపితామహ శ్చ శ్రద్ధాభక్తిభ్యానయోగా దవై హి. ౨. సర్వకా నప్రజయా ధ నేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహ యాం విభ్రాజదేత ద్యతయో విశంతి. ౩. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చి తార్థా స్సన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు ప రాంతకాలేపరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౪. వివిక్తదేశే చ సుఖాన నస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, ³అత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి

1 కైవల్యోపనిష దైవద్యం కైవల్యానంగ తుందిలమ్,

కైవల్య గిరిజాఽఽరామం స్వమాత్రంకలయేఽ గృహమ్.

2 యాతి. 8 అంత్యా.

నిరుధ్య భక్త్యా స్సగురుం ప్రణమ్య. ౧. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం వి
చింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, ఆచింత్య మవ్యక్త మనంతరూపం శివం
ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౬. తదాదిమధ్యాంత విహీనమేకం
విభుం చిదానంద మరూప మద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం
ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్, ధ్యాత్వా మునిర్లచ్చతి
భూతయోనిం సమస్తసాక్షీం తమసః పరస్తాత్. ౭. స బ్రహ్మ సశివ
స్సేంద్రః సోక్షరః పరమ స్వరాట్, స ఏవ విష్ణు స్సప్రాణ స్సకాలోఽ
గ్ని స్స చంద్రమాః. ౮. స ఏవ సర్వం యద్భూతం యచ్ఛభవ్యం సనాత
నమ్, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయే. ౯.
సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యత్ బ్రహ్మ పరమం
యోతి నాన్యేన హేతునా. ౧౦. ఆత్మాన మరణం కృత్వా ప్రణవం
చోత్తరారణిమ్, జ్ఞాననిర్మలనాభ్యాసా త్పాశం దహతి పండితః. ౧౧.
స ఏవ మాయాపరిమోహితాత్మా శరీర మాస్థాయ కరోతి సర్వమ్, స్త్ర్య
న్నపానాదివిచిత్ర భోగై స్స ఏవ జాగ్రత్పరితృప్తిమేతి. ౧౨. స్వప్నేతు జీవ
స్సుఖదుఃఖభోక్తా స్వమాయయా కల్పిత విశ్వలోకే, సుషుప్తికాలే సక
లేవీనే తమాభిభూత స్సుఖరూప మేతి. ౧౩. పునశ్చ జన్మాంతరకర్తయో
గాత్స ఏవ జీవః స్వపితి ప్రబుద్ధః, పురత్రయే క్రీడతి యశ్చ జీవ స్తతస్తు
జాతగ్ సకలం విచిత్రమ్, ఆధార మానంద మఖండబోధం యస్మిన్ ల
యం యోతి పురత్రయంచ. ౧౪. ఏతస్తాజ్ఞాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేం
ద్రియాణివ, ఖం వాయుర్ బోధ్యోతి రాజః పృథివీ విశ్వస్య ధాణి. ౧౫.
యత్పరం బ్రహ్మ సర్వాత్మా విశ్వ స్వాయతనం మహత్, సూక్ష్మాత్సుక్ష్మ
తరం నిత్యం తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్. ౧౬. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాది
ప్రపంచం య త్పృకాశతే, తద్భిక్షుర్బ్రహ్మ మితి జ్ఞాత్వా సర్వబంధైః
ప్రముచ్యతే. ౧౭. త్రిషుధామసు యద్యోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భ
వేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్మాత్రో హం సదాశివః. ౧౮. మ

య్యేవ సకలం జాతం మయిసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయిసర్వం లయంయాతి
తద్భ్రష్టాద్భయమస్మ్యహమ్. ౧౯. అణోఽణీయా నహమేతద్భయస్యహా
నహం విశ్వోమిదంవిచిత్రమ్, పురాతనోఽహం పురుషోఽహమిశో హి
రణ్డయోఽహం శివరూప మస్మి. ౨౦. అపాణిపాదోఽహ మచింత్యశక్తిః
పశ్యామ్యచక్షుస్సృశ్యణోమ్యుక్తర్ణః, ఆహం పిజానామి వివిక్తరూపో నచా
స్తివేత్తా మమ చిత్సదాహమ్. ౨౧. వేదైరనేకైరహ మేవ వేద్యో
వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహమ్, సపుణ్యపాపే మమ నాస్తి నాశో న
జన్మదేహేంద్రియబుద్ధి రస్తి. ౨౨. న భూమి రాహో మమ వహ్ని రస్తి
నచానిలో మేఽస్తి నచాంబరంచ, ఏవం విదిత్వా పరమాత్మరూపం గు
హశయం నిష్కళ మద్వితీయమ్. ౨౩. సమస్తసాక్షీగ్ సదసద్విహీనం
ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మరూపమ్, య శ్శతదుద్రీయ మధీతే సోఽగ్ని
పూతో భవతి. స్వర్ణస్తేయా త్పుతో భవతి, ససురాపానా త్పుతో
భవతి, సబ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి, కృత్యాకృత్యా త్పుతో
భవతి, తస్మాదవిముక్త మౌక్తితో భవతి, అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృ
ద్వా జపేత్, అనేన జ్ఞాన మాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్, తస్మా దేవం
విదిత్వైవం కైవల్యం పద మశ్నుతే, కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి. ౨౪.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః. ఓం తత్సత్.

కైవల్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౩. యజుర్వేదీయ జాబాలోపనిషత్.

హరిః ఓం ౩ ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

జాబాలోపనిషత్స్థాతం సన్యాస జ్ఞానగోచరమ్,

వస్తుతస్త్రిపదగా బ్రహ్మస్వమాత్ర మవశిష్యతే.

1 మహం. 2 స దాసనాయపూతోభవతి, స ఆత్మపూతోభవతి, సస్వర్ణ
యత్.

బృహస్పతి రువాచ, యాజ్ఞవల్క్యమ్, య దనుకురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛతి తదేవ ¹మన్యతే²దం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మత్ర హి జన్తో ప్రాణేషూత్క్రమమాణేషు రుద్రస్తా రకం బ్రహ్మ వ్యాచష్టే యేనా³సా వమృతీ భూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముఖే⁴ దేవమేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హౌస మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యమ్. య ఏహో¹నన్తో² వ్యక్తకృత్తా తం కథ మహం విజానీయా మితి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య సో³ఽవిముక్తఉపాసో⁴య ఏహో⁵నన్తో⁶వ్యక్తకృత్తా సో⁷ఽవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సో⁸ఽవి ముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి వరణాయాం నాశ్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కావై వరణా కాచ నాశీతి సర్వాన్ద్రియ కృతా⁹ దోషా న్వారయ తీతి తేన వరణా భవతి, సర్వాన్ద్రియ కృతా¹⁰ పాపా న్నాశయతీతి తేన నాశీ భవతి, కత¹¹మిచ్చా¹²ఽస్య స్థానం భవతీతి, భువో ధ్వాణస్యచ య స్సన్ధి స్స ఏష ద్యౌర్లోకస్య పరస్య చ సన్ధి ర్భవ తీతి, ఏత ద్వై సంధిం సంధ్యాం, బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి, సో¹³ఽవిముక్తసో¹⁴ఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి, సో¹⁵ఽవిముక్తం జ్ఞాన మాచష్టే, యో వై త దేత దేవం వేదేతి. ౨.

అథ హౌసం బ్రహ్మచారిణ ఉాచుః, కింజపేనా¹మృతత్వంబ్రాహ్మీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, శతరుద్రీయే ణే త్యే²తాని హవా అమృతస్య నామధేయాని భవన్తి, ఏతై ర్హవా అమృతో భవతీతి, ఏవమేవై తద్యాజ్ఞవల్క్యః. 3.

1 మన్యేత, తదవిముక్తమేవ, ఇదం వై. 2 నన్తో. 3 న్యేవహవా అమృతస్య నామాని ఏతైర్హవా.

అథ జనో హ వై దేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమే త్యో
 వాచ, భగవో సన్యాస మనుబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
 బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహీభూత్వా వనీభవేత్, వనీభూ
 త్వాప్రవ్రజేత్ ద్యువివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేత్. గృహాద్వా
 వనాద్వా అథ పునరవ్రతీవా కతీవా స్నానో వాఽస్నాతకో వోత్స
 న్నాగ్ని రసగ్నిరో వా య దహ రేవ విరజే తదహ రేవ ప్రవ్రజేత్,
 తథైకే ప్రాణాపత్యా మే వేష్టిం కుర్వన్తి. తదు తథా న కుర్యా దా
 గ్నేయీమేవ కుర్యా దగ్ని ర్హివైప్రాణః ప్రాణ మే వై తయా కరో
 తి పశ్యా త్రైధా తన్వయా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయోధాతవో
 యమతీతస్యం రజ స్తమ ఇతి, ఆయం తే యోనిసృత్విజో యతో జా
 తో ఆరోచథాః. తం జాన న్నగ్న ఆరోహథానో వర్ధయా రయి మితి,
 అనేన మస్త్రేణాఽగ్ని మాజిశ్రే దేష వా అగ్నే ర్యోని ర్యః ప్రాణ
 ప్రాణం గచ్ఛస్వాహ తేవ మేవైత దాహ గ్రామా దగ్నిమాహృత్య
 పూర్వం దగ్నిమాహూతయేత్, యద్యగ్నిం నవిందే దపు జహుయాత్
 ఆహవై సర్వా దేవతా సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జహోమి స్వా
 హేతి, హతోద్ధృత్యప్రాశ్నీయాత్సాజ్యంహవిరనామయంమోక్షమస్త్ర
 స్త్రైయ్యేవంవిందేత్, తద్భిష్ట త దుపాసితవ్యమ్, ఏవ మేవైత ద్భగవ
 న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౪.

అథ హైన మత్రః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం పృచ్ఛామి త్వా
 యాజ్ఞవల్క్య యజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి, సహోవాచ
 యాజ్ఞవల్క్యః, ఇదమేవాఽస్య త్య ద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మాఽః ప్రా
 శ్యాఽచమ్యాఽయం విధిః పరివ్రాజినామ్ వీరాధ్వనేవాఽనాశకే వా
 ఽపాం ప్రవేశే వా ఽగ్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానేవా, అథపరివ్రాజి
 వర్ణవాసా ముణ్డోఽపరిగ్రహ శ్శుచి రద్రోహి శ్శైక్షమాణో బ్రహ్మభూ
 యాయ భవతీతి. య గ్య౯తుర స్నాన్వనసా వాచా వా సన్న

1 అథ హైనం యో. 2 తథా. 3 ప్రాణాదరోచథాః, ప్రాణం జాన న్నగ్న

నేత్, ఏషపథా బ్రహ్మణా హను విత్తస్తేనైతి సన్నాస్యసీబ్రహ్మవిదిత్యేన
మే వైష భగవన్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యుః. ౧.

తత్ర పరమహంసానామ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దుర్వాస
ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాత్రేయ రైవతక ప్రభృతయోఽవ్యక్త
లిక్ష్ణావ్యక్తాచారా అనున్నతా ఉన్నతవ దాచరస్త స్త్రీదండ్లం కమడ్డలుం
శిశ్యం పాత్రం జలపవిత్రం శిఖాం యజ్ఞోపవీతం చే త్యేతత్సర్వం భూ
స్సాస్విహే త్యపు పరిత్యజ్యోఽత్తాన మన్విచ్ఛేత్, యథాబాలయావధరో
1 నిర్దవ్యందో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సంపన్న శుద్ధ
మానసః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే విమక్తో భైక్ష మాచర
న్నదరపాత్రేణ లాభోఽలాభౌ సమా భూత్వా శూన్యాఽగార దేవ
గృహ తృణకూట, పల్లీక వృక్షమూల కులాల శాలాఽగ్ని హోత్రశా
లా నదీపులినగిరికుమార కన్దర కోటర నిర్ఘోర స్థణ్డిలేషు తేవ్యనికేతవా
స్యప్రయత్నో నిర్తమ శ్శుక్ల ధ్యానపరాయణోఽధ్యాత్మనిష్ఠోఽ శుభకర్త
నిర్మూలనపర స్సన్యాసేన దేహత్యాగం కరోతి స పరమహంసో నామే
త్యుపనిషత్. ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి జాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్రాంతర్గతా

౧౪. యాజుషీయ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. బ్రహ్మవాదినోవదన్తి, కిం కారణం బ్రహ్మ కుత స్సృజాతా
జీవామ కేన క్వచ సుప్రతిష్ఠాః, అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు వర్తమాహే

1 నిర్దవ్యందో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మ. 2 లాభయోః సమా.

నివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్. ౧౦. నీహారధూమార్కాసలానిలా
నాం ఖద్యోతవిద్యుత్ స్ఫటికశశినాం, ఏతాని రూపాణి పురస్సరా
ణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికారాణి యోగే. ౧౧. పృథ్వ్యావ్యవృత్తేహి^౧నిలభేస
ముత్తిలే పంచార్త కేయోగగుణే ప్రవృత్తేన తస్య రోగో నజరా నమృ
త్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరమ్. ౧౨. లఘుత్వ మాగోగ్య
మలోలుపత్వం వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ, గంధ శ్శుభో మాత్రపు
రీష మల్పం యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి. ౧౩. యథైవ బింబం
మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే త త్సు^౧ధాతమ్, తద్వాత్తత
త్వం ప్రసమీత్య దేహీ ఏకః కృతార్థోభవతే వీతశోకః. ౧౪. యదా
త్తతత్వేనతు బ్రహ్మతత్వం దీపాపమే నేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్, అజంఘ్రీ
వగ్ సర్వతత్త్వై ర్విశుద్ధం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాపైః. ౧౫.
ఏష హి దేవః ప్రదిశోసు సర్వాః పూర్వోహి జాత స్స ఉ గర్భే
అంతః, సవవజాత స్సజనివ్యమాణః ప్రత్యక్షో జనాస్త్రిమితీ సర్వతో
ముఖః. ౧౬. యో దేవో అగ్నో యో అపు యో విశ్వం భువన
మానివేశ, య ఓషధీషు యో వనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమోనమః.

తృతీయో^౨ధ్యాయః.

ఓం. య ఏకో జాలవా నీశత ఈశనీభి స్సర్వా న్లోకా నీశత
ఈశనీభిః, యఏనైక ఇవా ఉద్భవే సంభవే చయ ఏత ద్విదు రమృతా
స్తే భవంతి. ౧. ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థు ర్యథమాంల్లోకా
నీశత ఈశనీభిః, ప్రత్యక్షో జనాస్త్రిమితీ*సంచుకో చాంతకాలే సోస్సృజ్య
విశ్వాభువనాని గోపాః. ౨. విశ్వత శ్చక్షు రుత విశ్వతో ముఖో
విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం ధమతి సం
పత్యై ర్ద్యావా^౧పుథివీ జనయన్దేవ ఏకః. ౩. యో దేవానాం ప్రభ
వ శ్చోద్భవశ్చ విశ్వాధిరో రుద్రో మహర్షిః, హిరణ్యగర్భం జనయా

మాస పూర్వం స నో బుధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౪. యాతే
 రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ, తయాన స్తనువా శంతమయా
 గిరిశంతాభిచాకశీహి. ౫. యామిషం గిరిశంత హస్తే బిభర్ష్యస్తవే,
 శివాం గిరిత్రతాం కురు మాహిగ్నీః పురుషం జగత్. ౬. తతః పరంబ్రహ్మ
 పరంబృహంతం యథానికాయం సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం
 పరివేష్టితార మిశంతం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి. ౭. వేదావామే
 తం పురుషం మహాంత మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విది
 త్వాతిమృత్యు మేతి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ. ౮. యస్తా త్ప
 రం నాపర మస్తి కించి ద్యస్తా న్నాణీయో న జ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్,
 వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్.
 ౯. తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయమ్, య ఏత ద్విదు
 రమృతా స్తే భవంత్యథేతరే దుఃఖమేవాపియంతి. ౧౦. సర్వాననశి
 రోగ్రీవ స్యర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ సభగవాం స్తస్మా త్సర్వగత
 శ్శివః. ౧౧. మహాస్పృభు రైవ పురుష స్సత్వస్యైక ప్రవ ర్తకః, సునిర్మ
 లా మిమాం స్రాప్తి మిశానో జ్యోతి రవ్యయః. ౧౨. అంగుష్ఠమా
 త్రః పురుషోఽతరాత్తా సదా జనానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా
 మనీశో మనసాభిక్ష్ప్తా య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౩.
 సహస్రశీర్షా పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో
 వృ త్వాత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్. ౧౪. పురుష ఏవేదగ్ సర్వం య
 ద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్, ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నే నా
 తిరోహతి. ౧౫. సర్వతః పాణిపాదం తత్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్,
 సర్వత శ్శ్రుతిమల్లోకే స్వమావృత్య తిష్ఠతి. ౧౬. సర్వేంద్రియగుణా
 భాసగ్ సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, సర్వస్య ప్రభుమిశాసగ్ సర్వస్య శరణగ్
 సుహృత్. ౧౭. నవద్వారే పురే దేహీ హంసో లేలాయతే బహిః,
 వశీ సర్వస్య లోకస్య స్థావరస్య చరస్యచ. ౧౮. అపాణిపాదో జవనో

గ్రహితా పశ్యత్యచతుస్పశ్యణోత్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం
సచ తస్యాస్తి వేత్తా త మాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాన్తమ్. ౧౯.
అణో రణీయా న్నహతో మహీయానాత్తా గుహాయాం నిహితోఽస్య
జంతోః, త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో థాతుః ప్రసాదా న్నహిమాన
మిశమ్. ౨౦. వేదాహమేత మజరం పురాణం సర్వాత్మానగ్ సర్వ
గతం విభుత్వాత్, జన్మనిరోధం ప్రనదన్తి యస్య బ్రహ్మవాదినోహి
ప్రనదన్తినిత్యమ్. ౨౧.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకోఽవర్ణో బహుథా శక్తియోగా ద్వర్ణానసేకా
న్విహితార్థో దధాతి, ఏచైతి చాంతే విశ్వ మాదా సదేవా స్సవో బు
ద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౧. తదేవాగ్ని స్తదాదిత్య స్తద్వాయు స్త
దు చంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్భ్రష్ట తదాప స్స ప్రజాప
తిః. ౨. త్వగ్ స్త్రీ త్వం పుమానసి త్వం కుమార ఉతవా కుమారీ,
త్వం జిర్ణో దండేన వంచసి త్వం జాతో భవసి సర్వతో ముఖః. ౩. నీలం
పతంగో హరితో లోహితాక్ష స్త ఉన్దర్భ బుతవ స్సముద్రాః, అనాది
మత్త్వం విభుత్వేన వర్తసే యతో జాతాని భవనాని విశ్వా. ౪.
అజా మేకాగ్ లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీః ప్రజా స్సృజమానాగ్
సయాపాః, అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహ త్యేనాం భుక్తభో
గా మజోఽన్యః. ౫. ద్వాసుపద్మాసయజా సఖాయా సమానం వృక్షం
పశవస్సజాతే, తయో రన్యః షిష్టేగ్ స్వా ద్విత్యుశ్చ స్సవోఽభి
చాకిరి. ౬. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽనీశయా శోచతి
ముహ్యమానః, జప్తం యదా పశ్యత్యన్యమిశమస్య మహి
మాన మితి వీతశోకః. ౭. ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమస్య
స్తిదేవా అభివిశ్వే నిషేదః, య స్త స్మ వేద కి మృచా కరి
ష్యతి య ఇ త్తద్విదుస్త ఇమే సమాసతే. ౮. ఛందాగ్ని య
జ్ఞః క్రతవో వ్రతాని భూతం భవ్యం యచ్ఛ వేదా. వదంతి, అస్మా

న్వాయా సృజతే విశ్వ మేత శ్చస్తిగ్ శ్చాన్ నోమాయమా నన్నిరుద్ధః.
 ౯. మా మాతు ప్రకృతి వింభాన్వాయునతు మహేశ్వరమ్, అస్య
 వయసభూతై స్తు వ్యాప్త సర్వ మిదం జగత్. ౧౦. యో యోని
 యోని మధితి త్యేకో యస్మి న్నిదగ్ సంచవిచైతి సర్వమ్, త మీశా
 నం వరదం దేవ మీష్యం నిచా య్యేమాగ్ శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౧.
 యో దేవానాం ప్రభవ శ్చోద్భవశ్చ విశ్వాధికో రుద్రో. మహర్షిః,
 హిరణ్యగర్భం పశ్యతి జాయమానగ్ సరో బుధ్యా శుభయా సంయు
 నక్తు. ౧౨. యో దేవానా మధిపో యస్మి న్లోకా అధిశ్రితాః, య ఈ
 శే అస్య ద్విపద శ్చతుష్పదః కస్తే దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౩.
 సూక్ష్మాతీసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే విశ్వస్య స్రష్టారం తమనేకరూపమ్, వి
 శ్వ నైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా శివం శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౪. స
 వవ కాలో భువనస్య గోస్తా విశ్వాధివ స్సర్వభూతేషు గూఢః, యస్మి
 న్యక్తా బ్రహ్మ యో దేవతా శ్చ త మేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాం
 శ్చిరత్తి. ౧౫. ఘృతా త్వరం మండ మి వాతీసూక్ష్మం జ్ఞాత్వా శివగ్
 సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వనైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ము
 చ్యతే సర్వపాశైః. ౧౬. ఏష దేవో విశ్వకర్తా మహాత్మా సదా జనా
 నాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా మనీషా మనసాభిక్ష్లేప్తో యవనం
 విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౭. యదా త మస్తన్న దివా నరాత్రిర్ను
 సన్నచా సచ్చివ ఏవ కేవలః, త దక్షరం తత్సవితు ర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా
 చ తస్తా త్ప్రీ సృతా పురాణే. ౧౮. నైవ మూర్ధ్వం న తిర్యంచం న మ
 ధ్యే పరిజగ్రభత్, న తస్య ప్రతిమాస్తి యస్య నామ మహాద్యతః. ౧౯.
 నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చతుసా పశ్యతి కశ్చ నైవచే, హృదా
 హృదిష్టం మనసా యవన మేవం విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౨౦. అ
 జాతో జాత ఇత్యేవం కశ్చి ద్భీరుః ప్రపద్యతే, రుద్ర య త్రే దక్షిణం

1 తస్యా. 2 విశ్వాధిపో. 3 పశ్యత. 4 మనీషీ మనసాభిక్ష్లేప్తో ఏత ద్విదుర.
 5 అజాత ఇత్యేవం.

ముఖం తే న మాం పాహి ¹నిత్యశః. ౨౧. మాన స్తోకే తనయే మా
న ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరా న్నానో రు
ద్ర భామితోఽవధీర్హ విత్తంత సుదమిత్యా హవామహే. ౨౨.

సంచమోఽధ్యాయః.

ఓం. క్షే ఆక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే విద్యావిద్యే నిహితే య
త్ర గూఢే, క్షరం త్వవిద్యా వ్యామృతం తు విద్యా విద్యావిద్యే ఈశ
తే యస్తు సోఽన్యః. ౧. యోఽయోనిం యోని మధితిష్ఠ త్యేకో విశ్వా
ని రూపాణి యోనీశ్చ సర్వాః, ఋషిం ప్రసూతం కపిలం యస్తమగ్రే
జ్ఞానై ర్భిభర్తి జాయమానాంచ పశ్యేత్. ౨. ఏకైకం జాలం బహుభా
వికుర్వా యస్మిన్ తే సగహరత్యేష దేవః, భూయః సృష్ట్యా
పథయ స్త్వభేద సర్వాధి పత్యం కురుతే మహత్తా. ౩. సర్వా దిశ
ఙ్గిర్వ మధశ్చ తిర్యక్ పృథాకాయా భ్రాజతే ²యన్ననద్వాక్, ఏవగ్ స
దేవో భగవాన్వరేణ్యో యోని స్వభావా నధితిష్ఠ త్యేకః. ౪. యచ్చ స్వ
భావం పచతి విశ్వయోనిః పాచ్యాగ్ శ్చ సర్వా పరిణమయే ద్యః,
సర్వ మేత ద్విశ్వ మధితిష్ఠ త్యేకో గుణాగ్ శ్చ సర్వా నినియోజయే
ద్యః. ౫. త ద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు గూఢం తద్బ్రహ్మ ³వేద తే బ్ర
హ్మయోనిమ్, యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదు స్తే తన్నయా
ఆమృతా వై బభూవుః. ౬. గుణాన్వయో యః ఫలకర్తకర్తా కృతస్య
తస్మైవ సచోపభోక్తా, స విశ్వరూపస్త్రిగుణ స్త్రివర్తా విశ్వాధిప స్సంచ
రతి స్సకర్తభిః. ౭. అంగుష్ఠమాత్రోరవితుల్యరూప స్సంకల్పాహంకార సమ
న్వితో యః. బుద్ధేర్గుణే నాత్మగుణేన చైవ ఆరాగ్రమాత్రోహ్యపరోఽపి
దృష్టః. ౮. వాలాగ్రశతభాగస్య శతభా కల్పితస్య చ, భాగో జీవ స్సవి
జ్ఞేయ స్సచానంత్యాయ కల్పతే. ౯. నైవ స్త్రీనపుమానేష నైవచాయం
నపుంసకః, య ద్యచ్ఛరీర మాద త్తే తేన తేన సయుజ్యతే. ౧౦. సంకల్ప
నస్సర్వసదృష్టి హోమైర్గ్రా సాంబువృష్ట్యాచాత్మవివృద్ధజన్త, కర్తానుగా
న్యనుక్రమేణ దేహీ స్థానేషు రూపాణ్యభి సంప్రపద్యతే. ౧౧. స్థూలాని

1 నిత్యమ్. 2 యద్వనద్వాక్. 3 వేదయ తే.

సూక్ష్మాణి బహూనిచైవ రూపాణి దేహీ స్వగుణై ర్వృణోతి, క్రి
యాగుణై రాత్మగుణైశ్చ తేషాం సంయోగహేతు రవరోఽపి దృష్టః.
౧౨. అనాద్యనస్తం కలిలస్య మధ్యేవిశ్వస్య ప్రప్తా¹రంతమనేక రూపమ్,
ఃశ్వ నై కం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః. ౧౩.
భావగ్రాహ్య మనీడాఖ్యం భావా భావకరగ్ శివమ్, కలాస్యకరం దేవః
యే విదు స్తే జహు స్తసుమ్. ౧౪.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. స్వభావ మేకే కవయో వదంతి కాలం తథాన్యే పరిము
హ్యమానాః, దేవ నై కమ మహిమాతు లోకే యేనేదం బ్రామ్యతే
బ్రహ్మచక్రమ్. ౧. యేనావ్రతం నిత్యమిదగ్ హి సర్వం జ్ఞః కాలకాలో
గుణీ సర్వవిద్యః, తేనేశితం కర్త వివర్తతేహ పృథ్వావ్యప్యతేజోనిల
భాసిచింత్యమ్. ౨. తత్కర్తృకృత్వావిని²పుత్య భూయ స్తత్వస్య తత్వే
న సమేత్య యోగమ్, ఏకేన ద్వాభ్యం త్రిభి రష్టభి ర్వాకాతేన చైవా
త్మగుణై శ్చ సూక్ష్మైః. ౩. ఆరభ్య కిర్తాణి గుణాన్వితాని భావాగ్ శ్చ
సర్వా స్వినియోజయే ద్యః, తేషా మభావే కృతకర్తృనాశః కర్తృక్షయే
యాతి స తత్త్వతోఽన్యః. ౪. ఆది స్ససంయోగనిమిత్తహేతుః పరస్మి
కాలా దకలోఽపి దృష్టః, తం విశ్వరూపం భవభూతమిాద్యం దేవం
స్వచిత్తస్థ ముపాస్య పూర్వమ్. ౫. స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో
యస్తా త్ప్రేపంచః పరివర్తతేయమ్, ధర్మావహం పాపసుదం భవేశం జ్ఞా
త్వాత్తస్థ మమృతం విశ్వభామ. ౬. త మిశ్వరాణాం పరమం మహే
శ్వరం తం దైవతానాం పరమంచ దైవతం, పతిం పతీనాం పరమం పరస్తా
ద్విదామ దేవం భువనేశ మిాద్యమ్. ౭. న తస్య కార్యం కరణంచ
విద్యతే న తత్సరు శ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే, పరాస్య శక్తి ర్వివిధైవ
శ్రూయతే ప్యాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాచ. ౮. న తస్య కశ్చి త్పుతి రస్తి

1 ర మనేక. 2 వర్త్య.

లోకే సచేతితా నైవచ తస్యలింగమ్, స కారణం కరణాధిపాధిపా సచా
 స్య కశ్చి జ్ఞనితా నచాధిపః. ౯. ¹య స్తంతునాభ ఇవ తంతుభిః
 ప్రధానజై స్వభావతః, దేవ ఏక స్సమావృణోతి స నో దధాతు
 బ్రహ్మవ్యయమ్. ౧౦. ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ
 సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్తాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతాకే
 వలోనిర్గుణశ్చ. ౧౧. ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహునా మేకగ్
²రూపం బహుభా యః కరోతి, తమాత్మస్థం యేననుషక్యంతి
 ధీరా స్తేషాన్ సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యో నిత్యా
 నాం చేతనశ్చేతనానా మేకో బహునానా యో విదధాతి కామాః,
 తత్కారణగ్ సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే
 సర్వపాపైః. ౧౩. స తత్ర సూర్యో భాతి స చంద్రతారకం నేమా
 విద్యుతోభాంతి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వగ్
 తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. ౧౪. ఏకోహగ్ సో భువనస్యాస్య
 మధ్యే స ఏవాగ్ని స్ఫులిలే సన్నివిష్టః, త మేవ విదిత్వాతి మృత్యు మే
 తి నాన్యః పంథా విన్యతేఽయనాయ. ౧౫. స విశ్వకృ ద్విశ్వవి
 దాత్మయోనిర్జ్జః కాలకాలో గుణే సర్వవిద్యుః, ప్రధానజై త్రజ్జపతిర్గు
 ణేశ స్సగ్ సారమోక్ష స్థితి బంధహేతుః. ౧౬. స తత్తయో హ్యమృత
 ఈశ సంస్తోజ్ఞ స్సర్వగో భువన స్యాస్య గోప్తా, య ఈశే అస్య జగ
 తో నిత్యమేవ నాన్యో హేతు ర్విద్యత ఈశనాయ. ౧౭. యో బ్రహ్మ
 ణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాగ్ శ్చ ప్రహిణోతి తస్మై, తగ్
 హ దేవ మాత్మబుద్ధి ప్రకాశం ముముక్షు రైవ శరణ మహం ప్రప
 ద్యే. ౧౮. నిష్కలం నిష్క్రియగ్ శాంతం నిరవద్యం నిరంజనమ్,
 అమృతస్య పరగ్ నేతుం దగ్ధేంధనమివానలమ్. ౧౯. యదా చర్తవ
 దాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా శివమవిజ్ఞాయ దుఃఖ
 స్యాంతో భవిష్యతి. ౨౦. తపః ప్రభావా ద్వేవప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మహ

శ్వేతాశ్వతరోఽథవిద్వాన్, అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం ప్రో
వాచ సమ్యగృషిసంఘజుష్టమ్. ౨౧. వేదాంతే పరమం గుహ్యం
పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రళాంతాయ చాతవ్యం నాపుత్రాయాశి
ష్యాయ వై పునః. ౨౨. యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా
గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః, ప్రకాశంతే
మహాత్మన ఇత్యుపనిషత్. ౨౩. బ్రహ్మవాదినోపదన్తి సత్తదశ, యం
జాన ఘోషశ, య ఏకో జాలవా నేకవిగ్శతిః, యఏకోవర్ణోద్వావిగ్
శతిః, ద్వేఅక్షరేచతుర్దశ, స్వభావమేకే త్రయోవిగ్శతిః, ఆహత్య
త్రయోదశాధికం శతమ్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౫. యజుర్వేదీయ హంసోపనిషత్.

హరిః ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హంసాభ్యోపనిషతోప్రిక్త నాదావి న్యత్ర విశ్రమేత్,

తదాధారంనిరాధారం బ్రహ్మమాత్రమహంమహాః.

గౌతమఉవాచ-భగవన్ సర్వధర్మజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద, బ్రహ్మ
విద్యాప్రబోధో హి యేనోపాయేన జాయతే. ౧. సనత్కుమార
ఉవాచ-విచార్య సర్వధర్మేషు మతం జ్ఞాత్వా పినాకినః, పార్వత్యా క
థితంతత్త్వం శృణు గౌతమ తిత్సతమ్. ౨. అనాభ్యేయమిదం గుహ్యం
యోగినే కోశ సన్నిభమ్, హంస స్యాఽకృతి విస్తారం భుక్తిముక్తిఫలప్ర
దమ్. ౩. అథ హంసపరమహంసనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యాఽమో బ్రహ్మచా

రిణే 'దాస్తాయ గురుభక్తాయ హంసోహంసేతి సదాధ్యాయః సర్వేషు
 దేహేషు వ్యాప్య వర్తతే, యథా హ్యుగ్నిః కాష్ఠేషు తిలేషు తైల
 వివ తం విదిత్యా నోమృత్యుమేతి గుర మవప్తభ్యాఽధారా ద్వా
 యు ముత్తాప్య స్వాధిష్ఠానం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య మణిపూరకం గత్వాఽ
 నాహత మతిక్రమ్య విశుద్ధేస్తానాన్నిరుధ్యాఽఞ్జా మనుోయాయః బ్రహ్మ
 రస్థం ధ్యాయత్రిమాత్రోఽహ మిత్యేవం సర్వదా ధ్యాయఃపశ్యత్య
 నాకార శ్చభవతి శిశ్నోభే పార్శ్వా భవత ఏషోఽసౌ పరమహంసో
 భానుః' టిప్రతీకాశో యే నేదం సర్వం వ్యాప్తమ్ తస్యాఽప్తభా వృత్తి
 ర్భవతి పూర్వదశే పుణ్యే మతి రాగ్నేయే నిద్రాఽలస్యాదయో భవన్తి
 యామ్యే క్రూర్యే మతి రైర్భవతే పాపే మనీషా వారుణ్యాం క్రీడావా
 యవ్యాం గమనాదా బుద్ధి స్సామ్యే రతి ప్రీతి రీశాన్యే ద్రవ్యాదా
 నం మధ్యే వైరాగ్యం కేసరే జాగ్రదవస్థా కర్ణికాయాం స్వప్నా లింగే
 సుషుప్తిః పద్మత్యాగే తురీయం యదా హంసో నాదే విలీనో భవతి
 తత్తురీయాతీతం భవతి అథో నాద ఆధారా ద్బ్రహ్మరస్థిపర్యంతం శుద్ధ
 స్ఫటికసజ్జాశం స వై బ్రహ్మ పరమాత్మేశ్వర్యతే. ౧. అథహంస ఋషిః
 ఆవ్యక్తగాయత్రీచంద్రః, పరమహంసోదేవతా, హం బీజమ్, సశ్శక్తిః సో
 హంకీలకం, పట్నంభ్యాఽహారాత్రయో రేకవింశతి సహస్రాణి పట్న
 తా న్యధికాని భవంతి, సూర్యాయ సోమాయ నిరజ్జనాయ నిరాభా
 సాయాఽతను సూక్ష్మం ప్రచోదయత్, అగ్నిహో మాభ్యాం వాషట్,
 వృషదయాద్యజ్ఞన్యాసకరన్యాసా భవతః. ఏవం కృత్వా వృషదయే
 హంసమాత్మానం ధ్యాయే దగ్నిహోమా పమా వోజ్కారశ్చ ఉకారో
 బిందు స్త్రీణేత్రం ముఖం రుద్రో రుద్రాణీ చరణౌ ద్వివిధం కణ్ఠతః కుర్వా
 దిత్యున్ననా అజపాపసంహార ఇత్యభిధీయతే. ఏవం హంసవశా త్త
 స్తా స్తనో 'విచార్యతస్యైవజఃకోట్యా నాద మనుభవతి సచ దశ
 విధ ఉపజాయతే చిణ్తి ప్రథమః, చిణ్తిచిణ్తిదిద్వితీయః ఘంటానాద

1. కాస్తాయ దాస్తాయ. 2 మృత్యుమత్యేతి. 3 ధ్యాయః. 4 విచార్యతే
 స ఏవ జప.

స్త్రీతీయః, శంఖనాదశ్చతుర్థః, పశ్చిమస్తుత్రీనాదః, పవస్తాశ్చ
నాదః, సస్తమోవేణునాదః, అష్టమోభేరీనాదః, నవమో మృదంగనా
దః, దశమో మేఘనాదః, నవమం పరిత్యజ్య దశమమేవాభ్యసేత్.
ప్రథమే చించిణీగాత్రం ద్వితీయే గాత్రభంజనమ్, తృతీయే భేదనం
యాతి చతుర్థే కమ్పితే శిరః, పశ్చిమే స్రవతీతాలూపష్టేఽమృత
నిషేవణమ్, సప్తమే గూఢవిజ్ఞానం పరా వాచా తథాఽష్టమే, ఆ
దృశ్యం నవమే దేహం దివ్యం చతు స్రథాఽమలమ్, దశమం చ
పం బ్రహ్మ భవే ద్భృష్టాఽత్త సన్నిధౌ. తస్మా న్ననో విలీనే మనసి గ
తే సంకల్పవికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే సదాశివః శక్త్యాఽత్తా సర్వత్రాఽ
వస్థిత స్స్వయం జ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరజ్జ్వల శ్శాంతమః ప్రకా
శయతీతి వేదానువచనం భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి హంసోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౬. సామవేదీయ గూఢారుణికోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయర త్వీతి శాంతిః.

ఓం. ఆరుణిః ¹ప్రాజాపత్యః, ప్రజాపతే ర్లోకం జగామ, తం
గత్వోవాచ, కేవ భగవ న్మర్త్యాణ్య శేషతో విస్మజామితి, తం హో
వాచ ప్రజాపతిః, ²తవపుత్రా భ్రాతృభ్యో బంధ్వాదీం చ్చిభాం యజ్ఞో
పవీతం యాగం సూత్రం స్వాధ్యాయంచ భూలోక భువర్లోక సువర్లోక
కుహర్లోక ³జనోలోక తపోలోక సత్యలోకం చాతల వితల సుతల
పాతాళ రసాతల తలాతల మహాతల బ్రహ్మాండంచ విస్మజే, ద్దండ
మాచ్ఛాదనం కాపీనంచ పరిగ్రహేత్, శేషం విపులేచ్ఛేపం విస్మజే
దితి. ౧. గృహస్థో బ్రహ్మచారీ వానప్రస్థోవా లాకికాగ్ని సుదరాక్షాః

1 ఆ. 'ప్రాజాపత్యః' లేదు. 2 స్వ. ౩ జనలోక.

సమారోపయేత్, గాయత్రీం చ స్వవాగగ్నై సమారోపయేత్, ¹కుటిచరో బ్రహ్మచారి కుటుంబం విసృజేత్, పాత్రం విసృజేత్ పవిత్రం విసృజేత్, దండాన్లోకా నివసృజే దితి హోవాచ అత ఊర్ధ్వ మమం త్రవ దాచరేత్ ఊర్ధ్వగమనం విసృజేత్, త్రిసంధ్యాదా స్నాన మాచరేత్, సంధిం సమాధా వాత్సన్యాచరేత్ సర్వేషు వేదేష్వారణ్యక మావర్తయేదుపనిపదమావర్తయేదుపనిపదమావర్తయేదితి. ౨. ఖల్వ హం బ్రహ్మ, సూత్రం సూచనా, త్సుత్రం బ్రహ్మసూత్ర మహమేవ విద్వాన్, ²త్రిపుత్సుత్రం, త్యజే ద్విద్వాన్యవంవేద సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా భయం సర్వభూతేభ్యో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే, సఖామాగోపా యోజ స్సఖా యోఽసీం ద్రస్య వజ్రోఽసి వాత్సఘ్న శ్శక్తమే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి అనేన మంత్రేణ కృతం వైణవం దండం కౌపీనం పరిగ్రహేదాపధవ దశన మాచరేత్ దాపధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయాత్ బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహంచ సత్యంచ యత్నేన హే రక్షత హే రక్షత హే రక్షత ఇతి. 3. అథాతః పరమహంస పరివ్రాజకానా మాసనశయనాదికం భూమా బ్రహ్మచారిణాం మృత్పాత్ర మలాబుపాత్రం దారుపాత్రం వేణుపాత్రం వా యతీనాం కామక్రోధ హర్షరోష లోభమోహ మద మాతస్సర్వదంభదర్పేచ్ఛాసూయామమత్వాహంకారాదీనపి పరిత్యజేత్, వద్వాసు ధృవశీలోఽష్టేమాస్యేకాః కీ యతి శ్చరే ద్ద్వావేవా చరే ద్ద్వావే వాచరే దితి. ౪. స ఖ లేవం యోవిద్వాం తోస్సనయనాదూర్ధ్వమేతాని ప్రాగ్వా త్యజేత్ పితరం పుత్ర మన్నుపవీతం కర్తకళత్రం చాన్యద పీహ యతయోహిభిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశంతి పాణిపాత్రముదరపాత్రం¹వా, ఓహి ఓహి ఓహిత్యే తదుపనిపదం విన్యసేత్ ఖలేవే తదుపనిపదం విద్వాన్ యవవం వేద పాలాశం బైల్వ మాదుంబర

మాశ్వత్థం దుడం మాండం మేఖలాం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా శూరో
యవవంపేద, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, వివీవ
చక్షురాతతం, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమింధలే,
విష్ణోర్య త్పరమంపద మితి వసం నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనం
వేదానుశాసనమి త్యుపనిషత్. ౫.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి ఆరుణికోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః, హరిః ఓమ్.

౧౭. యాజుషీయ గర్భోపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

యద్గర్భోపనిష ద్వేద్యం గర్భస్య స్వాత్వబోధకమ్,

శరీరావహ్నవా త్సిద్ధం స్వమాత్రం కలయే హరిమ్.

ఓం. పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానం వదాశ్రయం వద్ధుణ
యోగయుక్తమ్, తం సప్తథాతుం త్రిమలం త్రియోనిం చతుర్విధా
హారమయం శరీరమ్ భవతి. పంచాత్మక మితి కస్తాత్, పృథివ్యాస్తే
జోవాయురాకాశ మిత్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే కా పృథివీ కా ఆపః
కిం తేజః కో వాయుః కి మాకాశమిత్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే
యత్కఠినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యదుష్ణం త త్రేజో య
స్సంచరతి స వాయు ర్యత్సుషిరం తదాకాశ మి త్యుచ్యతే, తత్ర
పృథివీ ధారణే ఆపః సింహీకరణే త్రేజో రూపదర్శనే వాయుర్గ
మన ఆకాశ. మనకాశ ప్రదానే, శ్రోత్రం శబ్దే త్వక్స్పర్శే చక్షూరూపే
జిహ్వ రనే ఘ్రాణం గంధే, వా గ్రవనే పాణి రాదానే పాదో గమ
నే పాయుర్విసర్గరేడపస్థ ఆనందే వర్తతే, బుద్ధ్యా బుద్ధ్యతి నిశ్చివోతి
మనసా సంకల్పతే వికల్పతే చ చిత్తేన సంజానా త్యహంకారేణ హం
కరోతి తాని తాని తత్తద్విషయేషు వర్తంతే, కుత స్పదాశ్రయ మితి,

షడ్వైరసా మధురామ్లు లవణకటుకషాయతిక్తా స్తా నాశ్రయతే తై
 రహ్యశ్రితమ్, షడ్వై భావవికారా అస్తి జాయతే వ్యతే పరిణమతే -
 ఉపక్షీయతే వినశ్యతీతి భవతి విక్రీయతే చ, షడ్వై చక్రాణి మూలా
 ధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూర కాగ్నేయా నాహత విశుద్ధాని తథ మన్యా
 శ్రితమ్, షడ్వావగుణాః కామాదయ శృమాదయ శ్చుతద్యోగ స్తన్నిష్ఠా
 తయాచ యుక్తమ్, అథచ షడ్వైభగంధార పంచమ మధ్యమ
 దైవత నిపాదా శ్చే తిష్ఠానిష్ఠ శబ్దసంజ్ఞాః ప్రతివిధా భవంతి సప్త,
 శుక్లో రక్తః కృష్ణో ధూమ్రః పీఠః కపిలః పాండర ఇతి సప్తభాతవ
 స్తద్వర్ణాః, కస్తా ద్యదా కస్య చిద్భ్రవ్య విషయా జాయంత ఉపచీయం
 తే పరస్పరరసగుణత్వా ద్యా యోని స్సా రసః, షడ్విధో రసో రసా
 చోఽఘోషితం శోణితా స్తాంసం మాంసా న్నేదో¹ మేదసో²ఽస్థి న్యస్థిభ్యో
 మజ్జా మజ్జాయా శుక్లం శుక్లశోణితసంయోగా దావర్తతే గర్భోఽహృ
 ది వ్యవస్థాం నయతి హృదయేభ్యోఽంతరాగ్ని రగ్నిస్థానే పిత్రం పిత్ర
 స్థానే వాయు ర్వాయుస్థానే హృదయం ప్రాజాపత్యర్తుకాలే సంప్రయో
 గతవకరాత్రోపితం కలలం భవతి సప్తరాత్రోపితం బుద్ధృదం భవ త్య
 ర్థమాసాభ్యంతరేణ పిండో భవతి మాసాభ్యంతరేణ కఠినో భవతి మా
 సద్వయేన శిఃకురుతే మాసత్రయేణ పాదప్రదేశో భవ త్యథ చతుర్థే
 మాసేజతర కటిప్రదేశో భవతి పంచమే మాసే పృష్ఠవంశో భవతి షష్ఠే
 మాసే నాసాక్షిశ్రోత్రాణి భవంతి సప్తమే మాసే జీవసంయుక్తో భవ
 త్యష్టమే మాసే³ సర్వసంపూర్ణో భవతి నవమేఽపీవతే, శుక్లం పుంభా
 గ శ్శోణితం స్త్రీభాగ ఉభయం క్లిబం పితృరేతోఽతిరేకా త్పురుషో
 భవతి మాతృరేతోఽతిరేకాత్ స్త్రీయో భవతి స్త్రీయోహి కామి
 న్య స్తాసాం సుఖాధిక్యాత్తా వీవ బహుభా జాయంత ఉభయో ర్భిజతో
 ర్యే సపుంసకో భవతి, వృత్యనుగుణాహి ప్రవృత్తి సత్యోహి పిత్రసు
 గుణా ప్రజా వ్యాకులతమనోభ్యా మంధాః ఖంజాః కుబ్జా వామనా

1 మేదసోన్నయమః స్నాయుభ్యోఽఽస్థి. 2 గర్వలక్షణసంపూ.
 3 సర్వసంపూర్ణం.

వ్యంగా జాయంతే పుష్పవతో రుపరక్తయో రంగవైకల్యభాజః కాల
దేశక్రియాద్రవ్యభోగోపాధిభి రుపచితాపచితానురూపాననురూపమూ
ర్తయో భవంతి సమ్యగ్యోగే సారూప్య మవాప్య సమానగుణా భవంతి
బింబమి వోపాధౌ ప్రతిబింబమ్, అన్యోన్యవాయుపరిపీడితానాం శుక్ల
ద్వైవిధ్యే యమశౌ భవతః పిత్రో స్తథాత్వేన రేతోవిభాగే మిశ్రప్ర
జాప్రేడితాభవతి పంచమానుషీవేశ్య ఏకా సాధారణీ ద్వౌ కాసాంచి
ద్భవ్యాస్య సుహస్తతమిషు ముహు ర్నిషేకేధికాంగాస్సుయ సుక్ష్మ
న్నిషేకే శుక్లఅసక్య దాధానే స్త్రీయోన్యాం యుక్తాః ప్రజాయంతే,
పంచాత్మక స్సమృఢః పంచాత్మక¹ తేజసాధిగంధ రసశ్చ సమ్యగ్జ్ఞానా ధ్యాన్
నా దక్షర మోంకారం చింతయతి తదేవ చైకాక్షరం జ్ఞాత్వాప్తే
ప్రకృతయః షోడశ వికారా శ్చరీరే తస్మైవ దేహినో² భవనమేమా
నే సర్వలక్షణసంపూర్ణోభవతి, పూర్వజాతిం స్మరతి కృతాకృతం కర్త
విభాతి శుభాశుభం కర్త విందతి, నానాయోనిసహస్రాణి దృష్ట్వా చైవ
తతోమయా, అహారా వివిధా భుక్తాః పీతాశ్చ వివిధాః స్తనాః,
జన్తభూమిర్ని సర్వాభూత్సృశాన మపి మే పురా, చతురాశీతి లక్షే
షు యోనిభేదేషు చాభవమ్, జాత శ్చాస్తి మృతశ్చాస్తి సంసారశ్చి
పునఃపునః, జన్తమృత్యు పునర్జన్తపునర్మృత్యుః పునర్జన్తిః, గర్భవానే
మహద్దుఃఖం మోహో దుఃఖంచ జన్తసు, బాల్యే దుఃఖం తథా శో
కః పారవశ్యంచ మూఢతా, హితాకరణ మాలస్య మహితాచరణం
తథా, యావనే విషయాసక్తి స్తాపత్రయనిపీడితః, చింతారోగశ్చ
వార్ధక్యే మరణేతు మహద్భయమ్, ఆశయా చాభిమానేచ కామక్రో
ధాది సంకటే, అత్యుత్కటే మహద్దుఃఖ మస్వతంత్రశ్చ దుఃఖతః, దుః
ఖబీజ మిదం జన్త దుఃఖరూపం చ దుస్సహమ్, నివృత్తిధర్మో నోపాత్తో
నయోగజ్ఞాన సాధనమ్, అహో దుఃఖోదధౌ మగ్నో నపశ్యామి ప్రతి
క్రియామ్, ధి గజ్జాగం ధిగజ్జానం ధిక్కామక్రోధసంకటమ్, సంసారశృంఖ

1 తేజసాధరశ్చ.

లంధిగ్ధిగాచార్యాజ్ఞానమాపున్నయామ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి
 సాంఖ్యం యోగం సమాశ్రయే, అశుభక్షయకర్తారం ఫలముక్తిప్రదాయ
 కమ్, యోన్యాం యది ప్రముంచామి తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్, అశుభ
 క్షయకర్తారం పురుషార్థప్రదాయినమ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి
 ప్రపద్యే జగదీశ్వరమ్, సర్వ శక్తిం చిదాత్మానం సర్వకారణకారణమ్,
 యది యోన్యాః ప్రముచ్యేయం ప్రపద్యే పరమేశ్వరమ్, గర్భం పశుపతిం
 దుద్రం మహాదేవం జగద్గురుమ్, యోనిబంధాత్ ప్రముచ్యేయం యది
 తస్మై మహాత్మసః, గర్భవాసాత్ప్రముచ్యేయం యది విష్ణుం భజే హృది,
 అమృతప్రద మానందం నారాయణ మనామయమ్, నూత్నకుక్షౌ
 నిబద్ధోస్తి ముచ్యే య ద్యద్య బంధనైః, వాసుదేవం ప్రతోష్యామి
 భగవంత మనన్యధీః, పురా పరజనస్సార్థరే కృతం కర్త శుభాశుభమ్,
 ఏకాకీ తేన దహ్యామి గతాన్తే ఫలభాగినః, నాస్తి క్యే సభయం
 త్యక్త్వా పాపాన్ శృకరవం పురా, భుంజామి తత్ఫలం హృద్య భవిష్యా
 మ్యాస్తీక స్త్రితః, ఏవం నానావిధా నర్థాన్ పరిచింత్య ముచ్యుర్నహః,
 శశ్వత్సాంసారికం దుఃఖం స్తృత్వా నిర్వేద మాప్యచ, అవిద్యాకామక
 ర్తాద్యై ర్దుహ్యతే జంతు రాంతరః, సవై జంతుః స్త్రీయోనిశతం
 గత్వా యోని ద్వార ముపేత్య ముముక్షుర్మతతే తత్రాశక్తోయంత్రేణ
 పీడ్యతే మహతా దుఃఖేన క్లిశ్యతి పిష్యతేచ ప్రసూతివాతేన, జాత
 మాత్రస్తు వైష్ణవేన వాయునా సంస్పృశ్యతే తదా నస్తరతి నైవ కిం
 చన పారత్రికం నామరోక్షదృగ్భవతి, భూమిసంస్పర్శ నాజ్జంతు రుగ్ర
 దృక్పామరో భవేత్, జలసంస్పర్శనా దూర్ధ్వం దృగ్దోష స్తస్య న
 శ్యతి, సహ వై జాతస్య జన్మమరణకర్త శుభాశుభసాధనసూర్తి ర్వా
 సనాశ్చ నిగూహితా భవంతి, కథ మథో జానాతి వాతః పిత్రం శ్లేష్మ
 చత్రయో ఖాతవ స్సమానా ఆరోగ్యదా భవంతి విషమాన్తే రోగ
 దా నైవ రోగీ విందతే వేద్యంచ తేన తర్హిపిత్రే నానురూపేణ జానాతి
 న్యూనేనాల్పమధికేనాధికం వికృతేన వికృతోన్మత్తతాయతే తద్వై

పితృ మగ్నిః కర్తాశయగతో ధర్తాధర్తమూలేన వాయునా ప్రజ్వాల్య
తే యద్వ దింధనం భోగ్య మాంతం బాహ్యంచ, స హ్యగ్నిః కతివి
ధో భవతి త్రిణి వై శరీరాణి త్రిణివావ రేతాగ్నిం త్రైపుర స్త్రీధా
తు స్త్రయీమయ స్త్రివిధోఽగ్నిస్త్రైత్తానామశరీరణో వైశ్వానరః, స
వజ్జానాగ్ని ర్దర్శనాగ్నిః కోష్ఠాగ్ని రతిచ భవతి, తత్ర జ్ఞానాగ్నిర్తానసో
దర్శనాగ్ని రైంద్రియకః కోష్ఠాగ్నిర్దాహర స్సతు నిత్య మశిత పీత
లేహ్య చోష్యాదికం సాచయతి సమం ప్రాణాపానాభ్యామ్, దృగేవ దర్శ
నాగ్నిర్విజ్ఞానవికృతిద్విత్యధర్శనం కరోతి తస్య త్రిణి స్థానాని భవం
తీంద్రియగోళకా న్యుపస్థానాని చతురే వావసథః, హృదయే దక్షిణా
గ్ని రుదరే గార్వా పత్యం ముఖే చాహవనీయం యజతే పురుషో యజమా
నః, బుద్ధిం పత్నీం పరిగృహ్య దీక్షం సంతోషం ధీంద్రియాణి యజ్ఞ
పాత్రాణి కర్తేంద్రియాణ్యుపకరణాని సత్రే శరీరకే తత్ర ద్వేవతా ఏవ
త్త్విజ స్తటస్థా ఏవ యథా దేశం యజమాన మను యజంతే, తత్ర శా
లా శరీరం కుండంతు శిరః కపాలం కేశా దర్భాముఖ మంతర్వే
డిః కామ మాజ్యం జీవితకాల స్సత్రకాలో దాహరో నాద స్సామ
వైఖరీ యజః పరావశ్యంతీ మధ్యమా చర్మః పరుషాణ్యధర్వఖిలాని
సూనృతాని వ్యాహృతయ ఆయుర్బలం పిత్రం పశవో మరణ మవభృ
థ స్తస్మి న్మజ్జే ప్రజ్వలం త్యగ్నయ స్తత్ర దేవా స్సాంసారిక మను
రూప ముపయచ్ఛంతి యే కేచి చేతయేయు స్సర్వే యజ్ఞకృతో నా
యజ్ఞకృజీవతి యజ్ఞాయేదం శరీరం యజ్ఞాదృవతి యజ్ఞానురూపం వివర్తతే
పరిణామినీ శరీరధారా దుఃఖాబ్ధిం గచ్ఛతి, తస్యైత చ్ఛరీరస్య షోడశ
పాత్రదంతపటలాని దశపంచసుపయ వ్షణ్వత్యంగుళో న్వానం చతుర్దశ
నాడీస్తా నాన్యస్తోత్రరం మర్తాణి, తత్ర ద్వీసత్తతి ధమన్య స్తాసాం మ
ధ్యే ద్వీసత్తతి స్తాసు ముఖ్యా స్తీస్త ఇడా పింగళా సుఖమ్నా చేతి
తురియా పురీతతిః పంచమీ జీవితం జీవితాదధి పిత్రం పిత్రాదర్వా క్షు
రీతతి ర్నాభే ర్హర్షస్య ద్వ్యంగుళే వామభాగే పితృమూలం ప్రతి
పీత మన్న మశితం త్రీధా విధీయతే మూత్రం పురీషం సారథితి మూ

త్రం ద్విధా భూత్వా నాథే రథో వామే ప్రసవతి పురీషం సప్తథా
 తత్రదక్షిణే వర్తతే నారః పంచవిధ శ్శరీరం వ్యాప్నోతి తేనచై రేత
 శ్శోణితం చాన్నపానాభ్యామ్, తత్రదే హే చాలకో వాయు స్సప్రాణ
 స్సూత్రాత్తా తేనోచ్ఛ్వసతి, నిశ్వసతి చేష్టతేచ నవ్యాంగం శారీరకం
 తేన వినా న జీవతి, వాయునాచై రుధిరస్తోతాంస్యూర శ్చక్రాన్నా
 డీషు చాల్యంతే తత స్త్వాచం సర్వదర్శనమ్, రసః పక్వ స్సనిశ్రీ కుక్షో
 ప్రంసిన్యా జరాయుం గత్వా శిశుశిరః కపాలం ప్రవిశ్య సుషుమ్నా
 ద్వారా గర్భశాఖకప్రాణం తర్పయతి, సుషుమ్నా బ్రహ్మనాడీ భవతి
 తత్ర వ్యజ్యతే ప్రాణాదిర్గర్భస్య జన్మాభిముఖేఽథోధః ప్రస్కందతే జాత
 స్యతు హృదయే ప్రతిష్ఠితః, తంతుయోగేనాయమ్య భూమధ్యా
 త్సుషుమ్నాంతం ప్రాపయే ద్యథా గర్భగ స్తథాపరోక్షదర్శి భవతి,
 తాదృ గ్విధే దేహేఽంతర్యా మ్యాత్తా మృత స్సాక్షీ పురుష స్సహ్య
 వృతో జీవ త్యభిమాన్యవిద్యయా చేతతే ప్రాణీ, తస్యావరక మజ్ఞానం
 బీజం తదంకుర మంతఃకరణం తద్వృక్ష శ్శరీరం తస్మిన్ లోమ్నా మష్టే
 శోటయ స్త్వశీతి సంధితం నవన్నాయశతాని హృదయఽలాన్యష్టే
 ద్వాదశఽలా జిహ్వ పిత్తం ప్రథం కఫ శ్చాధకం శుక్లం కుడుపం మేదః
 ప్రస్థాద్వా సర్వం నశ్వరం విజ్ఞాయ యథాగర్భగసుషుమ్నా ప్రతి
 ష్ఠితో భూయా జ్ఞంతు ణ్వివేకీ ముచ్యతే న పున శ్శరీరం ప్రాప్నోతి
 త్యన్యథా త్యజ్ఞస్య సంసారిణ ఆహరహః క్రిమివ తత్ప్రాత్రపురీషయోః
 పానం యథా నరకే తద్వ దిహైవ శరీరే, త చేత త్పరిమాణం పరి
 జ్ఞాయ నిర్విద్యా దితి పైపులాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్తం పైపు
 లాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్త మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి గర్భోపనిషత్సమాప్తా.

౧౮. యాజుషీయ నారాయణోపనిషత్.

శ్లో. మాయా తత్కార్య మఖిలం యద్బోధాద్యాత్మసహ్నవమ్,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్ కలయే స్వాత్మమాత్రతః.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథపురుషోహవై నారాయణోఽకామయత, ప్రజాః సృజే
యేతి, నారాయణా త్పాణో జాయతే, మన స్సర్వేంద్రియాణిచ, ఖం
వాయుర్జ్యోతి రాషః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ, నారాయణా ద్భ్రష్టజాయ
తే, నారాయణాద్బుద్ధో జాయతే, నారాయణాదింద్రో జాయతే, నారా
యణా త్ప్రజాపతిః ప్రజాయతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రా
వసవ స్సర్వాణి ఛందాసి, నారాయణా దేవ సముత్పద్యంతే, నారాయ
ణాత్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, ఏత దృగ్వేదశిరోఽధీతే. ౧.
అథనిత్యో నారాయణః, బ్రహ్మ నారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్ర
శ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చ
నారాయణః, ఊర్ధ్వఃచ నారాయణః, అధశ్చ నారాయణః, అంతర్భ
హిశ్చ నారాయణః, నారాయణ ఏవేదగోసర్వం, యద్బూతం యచ్ఛ
భవ్యం, నిష్కళంకో నిగంజనో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ
ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్, య ఏవం వేద స విష్ణు
రేవ భవతి స విష్ణురేవ భవతి, ఏత ద్యజుర్వేద శిరోఽధీతే. ౨. ఓమి
త్యగ్రే వ్యాహరేత్, నమశ్చితి పశ్చాత్ నారాయణాయేత్యుపరిష్టాత్, ఓ
మిత్యేకాక్షరమ్, నమశ్చితి ద్వే ఆక్షరే, నారాయణాయేతి పంచాక్ష
రాణి, ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్, యోహవై నారా
యణస్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనపబ్రు వస్సర్వమాయు రేతి,
విందతే ప్రాణపత్యమ్, రాయస్సోషం గౌపత్యమ్, తతోఽమృతత్వమ్
శ్నుతే తతోఽమృతత్వమశ్నుత ఇతి, ఏత త్సమవేద శిరోఽధీతే. ౩.
ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, అకాగడకారోమ
కారితీ, తానేకథా సమభవ త్తదేత దోమితి య ముక్త్యా ముచ్య

తే యోగీ జన్తసుసారబంధనాత్, ఓం సమోనారాయణాయేతి మంత్రో
పాసకః, వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, తదిదం పుండరీకం విజ్ఞానఘనం త
స్మా త్తటిదాభమాత్రమ్, ¹బ్రహ్మణ్యోదేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూ
దన ఇతి, సర్వభూతస్థ మేకం వై నారాయణం కారణపురుష మకార
ణం పరంబ్రహ్మమ్, ఏతదధర్మశిరోఽధీతే. ౪. ప్రాతరధీయానో రాత్రి
కృతంపాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి,
తత్సాయంప్రాతరధీయానః అపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభి
ముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోఽపపాతకా త్ప్రముచ్యతే, సర్వవే
దపారాయణపుణ్యం లభతే, నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, శ్రీమ
న్నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి నారాయణోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౯. శుక్ల యజుర్వేదీయ పరమహంసోపనిషత్.

శ్లో. పరమహంసోపనిష ద్వేద్యాపారసుఖాకృతీ,

త్రైపాద శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్ర మితి చింతయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అథ యోగినాం పరమహంసానాం ²కోమార్గ స్తేషాం
కాస్తిలి రితి నారదోభగవంత ముపసమేత్యోవాచ తం భగవా నాహ
యోఽయం పరమహంస మార్గో లోకే దుర్లభతరో నతు బాహుళ్యో
య ద్యేకో భవతి సవప నిత్యపూతస్థ స్సవప వేదపురుష ఇతి విషషో
మన్యంతే మహాపురుషో య చ్ఛిత్తం తత్సదా మయ్యేవ తిష్ఠతే తస్మా
దహంచ తస్మిన్నేవావస్థీయతేఽసౌస్వపుత్రమిత్రకళత్రబంధ్యాదీం
చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతగ్ స్వాధ్యాయంచ సర్వకర్మాణి సన్న్యస్యాయం
బ్రహ్మాండంచ హిత్యా కాపినం దండమాచ్ఛాదనం చ స్వశరీరోప

¹ బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షోబ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుత ఇతి. ² కోఽయం. యాగంసత్రం సర్వకర్మాణం స్వాధ్యాయం.

భోగ్యార్థాయ లోకస్యైవోపకారార్థాయ చ పరిగ్రహే తచ్చ స
ముఖ్యోఽస్తి కోఽయంముఖ్య ఇతి చయ దయం ముఖ్యః, స గండం స
శిఖాన్నయజ్ఞోపవీతం సచాచ్ఛాదనం చరతిపరమహంసో నశీతం సచో
ష్ణంససుఖం సదుఃఖం సమానాసమాన ఇతి షడూర్తి వర్జితో నిందాగర్వ
మత్సరదంభరేపేచ్ఛాద్వేషసుఖదుఃఖకామక్రోధలోభ మోహహర్షా
సూయాహంకారాదీంశ్చ హిత్వా స్వపపుః కుణప మివ దృశ్యతే
యత స్తద్వపు రపద్వస్త సగళయ మిథ్యాజ్ఞానానాం యోహేతుస్తేన
నిత్య నిపుత్ర స్తన్నిత్యబోధ స్తత్స్వయమే వావస్థితి స్తోశాంతమచల
మద్యయానంద¹చిష్టు నవవాస్తి తదేవ మరు పరమాధామ తదేవ శిఖా
తదేవోపవీతంచ పరమాత్మాత్మనోరేకత్వజ్ఞానేన, తయో ర్భేదవేద విభ
గ్న సా సంత్యా, సర్వా న్కామా స్పరిత్యజ్య అద్వైతే పరమే స్థితిః,
జ్ఞానదండో ధృతో యేన ఏకదండి స ఉచ్యతే, కాష్టదండో ధృతోయే
న సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, తితిహజ్ఞానవైరాగ్యశమావిగుణవర్జితః, భిక్షా
మాత్రేణ యో జీవే త్సచాపీ యతి వృత్తిహా, స యాతినరకా స్తోరా
న్తహారౌరవసంజ్ఞికాకా, ఇద మంతరం జ్ఞాత్వా స పరమహం స ఆకా
శాంబరో న నమస్కారో నస్వాహాకారో నస్వధాకారో ననిందాస్తుతి
ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్ సభిక్షుః నావాహనం నవిసర్జనం న మంత్రం
సన్ధ్యాసం నోపాసనం చ నలక్ష్మ్యం నాలక్ష్మ్యంసప్తభజ్నాపృథ గహం స
సత్త్వం స సర్వం చానికేత స్థిరమతి రేవం స భిక్షుః స్సౌవర్ణాదీనాంనైవ
పరిగ్రహే స్సలోకసంనావలోనం చ నబాధకో సచాబాధకః కఇతిచే
ద్బాధకోఽస్త్యేవ యస్తా ద్భిక్షుః ర్హిరణ్యగ్ రసేన దృష్టం చే త్సబ్రహ్మ
హాభవేద్యస్తాద్భిక్షుర్హిరణ్యం రసేన స్పృష్టంచేత్సపాల్కసోభవేద్యస్తాద్భి
క్షుర్హిరణ్యగ్ రసేనగ్రాహ్యంచేత్స ఆత్మహా భవే త్సస్తాద్భిక్షు ర్హిరణ్యగ్
రసేన దృష్టం చ నస్పృష్టం చ నగ్రాహ్యం చ సర్వేకామా మనోగతావ్యా
వర్తంతే దుఃఖేచ నోద్విగ్న స్సుఖే నిస్సుహ స్త్యాగో రాగే సర్వత్రశు
భాశుభయో రసభిన్నేహో నద్వేష్టి నమోదతేచ సర్వేషా మింద్రి
యాణాం గతి రుపరమీ య ఆత్మ న్యే వావస్థీయతే తత్సృష్టానందైక

బోధ స్తద్బ్రహ్మవాహమస్మితి కృతకృత్యో భవతి కృతకృత్యోభవతీ త్యుపనిషత్ .

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
ఇతి పరమహంసోపనిషత్ సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౦. యాజుషీయ 'అమృతబిందూపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

శ్లో. అమృతబిందూపనిష ద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తదేవహిత్రిపాద్రామచంద్రాఖ్యం నః పరాగతిః.

ఓం. మనోహి ద్వివిధంప్రాక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ, ఆశుద్ధం కామసంకల్పగ్ శుద్ధంకామవివర్జితమ్. ౧. మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్వియవగ్ స్తుతమ్. ౨. యతో నిర్విషయస్యాప్య మనసో ముక్తి రిష్యతే, ఆతో నిర్విషయం నిత్యంమనః కార్యం ముముక్షుణా. 3. నిరస్తవిషయాసంగం సన్నిరుద్ధంమనోహృది, యదాయా త్యాత్మనోభావం తదా తత్పరమం పదమ్. ౪. తావదేవ నిరోద్ధవ్యం యావద్ధృతిగతం త్తయమ్. ఏత జ్ఞానం

చ త్యానంచ శేషో న్యాయశ్చ విస్తరః. ౫. నైవ చింత్యం నచాచింత్యం నచింత్యంచింత్యమేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా. ౬. స్వరేణా సంధయే ద్యోగ మస్వరం భావయేత్పరమ్, అస్వరేణానుభావేన నభావోభావ ఇష్యతే. ౭. తదేవం నిష్కళంబ్రహ్మ నిర్వికల్పంనిరంజనమ్. తద్బ్రహ్మహ మితి జ్ఞాత్వాబ్రహ్మ సంపద్యతే ధృవమ్. ౮. నిర్వికల్పమంతంచ హేతు దృష్టాంతవర్జితమ్, అప్రమేయమనాద్యంచ యత్ జ్ఞాత్వాముచ్యతేబుధః. ౯. నవిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౧౦. ఏకవీవాత్మా మంత

1 'బ్రహ్మబిందూపనిషత్' అని నిర్ణయసాగరప్రతి. 2 త్యున్ననీభావం. 3 లోకం చ ఆతోఽన్యోగ్రంథవిస్తరః. 4 జ్ఞాత్వాచ పరమంశివమ్.

వ్యో జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు, స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునరన్త నవిద్యతే.
 ౧౧. ఏకఏవహి భూతాత్తా భూతే భూతే వ్యవస్థితః, ఏకథా బహు
 థా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్. ౧౨. ఘటసంవృత మాకాశం నీయ
 మానే ఘటే యథా, ఘటో నీయేత నాకాశ స్తద్వజ్జీవోనభో
 పమః. ౧౩. ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః, తద్భేదే చ న
 జానాతి న జానాతీచ సిత్యశః. ౧౪. శబ్దమాయావృతో¹ నై వ తమసో
 యాతిపుష్కరే, భిన్నే తమసి చైకత్వ మేకఏవానువశ్యతి. ౧౫. శబ్దా
 ఊరం పరంబ్రహ్మ తస్మిన్ ఊనే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం థ్యాయే
 ద్యదీచ్ఛే చ్ఛాంతి మాత్తనః. ౧౬. ద్వే విద్యే వేదితవ్యేతు శబ్దబ్రహ్మ
 పరంచ యత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరంబ్రహ్మధిగచ్ఛతి. ౧౭. గ్రంథ
 మభ్యస్య మేథావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాలమివ థాన్యార్థీ త్యజే
 ద్గ్రంథ మశేషతః. ౧౮. గవా మనేకవర్ణానాం ఊరస్యావ్యేకవర్ణతా,
 ఊరవత్పశ్యతే జ్ఞానం లింగినస్తు గవాయథా. ౧౯. ఘృతమివ పయసి
 నిసూధం భూతేభూతేచ వసతి విజ్ఞానమ్, సతతం² మనసిమన్థయితవ్యం
 మనో మంథానభూతేన. ౨౦. జ్ఞాననేత్రంసమాధాయ చోద్ధరేద్వహ్ని
 నత్పరమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం తద్బ్రహ్మహవిత్స్మరతమ్. ౨౧.
 పర్వభూతాధివాసంచ యద్భూతేషు వసత్యసి, సర్వానుగ్రహకత్వేన
 తదస్త్వహం వాసుదేవ స్తదస్త్వహం వాసుదేవ ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతబిందూపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౧. యాజుషీయ అమృతనాదోపనిషత్.

శ్లో. అమృతనాదోపనిష త్ప్రతిపాద్యంపరాక్షరమ్,

త్రైపదానందసామ్రాజ్యం హృదిమేభాతుసర్వదా.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం శాస్త్రాణ్యధీత్య మేథావీ అభ్యస్య చ పునఃపునః, పరమం

1 యావత్తావ త్త్వతిపుష్కరే. 2 మంథయితవ్యంమనసా.

బ్రహ్మ విజ్ఞాయ ఉల్కావ త్రాన్యథోత్పజేత్. ౧. ఓంకారరథ మారు
హ్య విష్ణుం కృత్వాథ సారథిమ్, బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ రుద్రారాధన
తస్మిన్. ౨. తావ ద్రథేన గంతవ్యం యావ ద్రథపథిస్థితః, స్థాతా రథ
పతిస్థానం రథ ముత్పన్నజ్య గచ్ఛతి. 3. మాత్రాలింగపదం త్యక్త్వా శబ్దవ్యం
జన పబ్జితమ్, ఆస్వరేణమకారేణపదగ్ సూక్ష్మం హి గచ్ఛతి, శబ్దాదివిష
యాన్వంచ మనశ్చైవ వాతించంబలమ్. ౪. చింతయే దాత్తనో రశ్మీ స్పృ
శ్యాహురస్పృశ్యతే. ౫. ప్రత్యాహార స్తథాధ్యాసం ప్రాణాయామోఽథ
ధారణా, తర్క శ్చైవ సమాధిశ్చ షడంగో యోగ ఉచ్యతే. ౬.
మథాపర్వతథాతూనాం దహ్యంతే ధమనాస్తలాః, తథేంద్రియకృతా
నోపాదహ్యంతే ప్రాణధారణాత్. ౭. ప్రాణాయామైర్ద్వహే ద్దోషాన్ధార
ణాభిశ్చ కిల్బిషమ్, ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాధ్యాసేనానీశ్వరాస్తుణాన్.
౮. కిల్బిషం హి క్షయం నీత్వా రుచిరం చైవ చింతయేత్. ౯. రుచిర్గ
రేచకం చైవ వాయోరాకర్షణం తథా, ప్రాణాయామా స్త్రయః ప్రోక్తా
రేచ పూరకకుంభకాః. ౧౦. సవ్యాహృతిం సప్రణవాంగాయత్రీం శిరసా
సహ, త్రిఃపతే దాయత ప్రాణః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే. ౧౧. ఉత్తి
ప్య వాయు మాకాశం శూన్యం కృత్వా నిరాత్మకమ్, శూన్యభావే
నియుంజీయా ద్రేచకస్యేతిలక్షణమ్. ౧౨. పక్త్రేణోత్పలనాశేన తోయ
మాకర్షయే స్మరః, ఏవం వాయు ర్గ్రహీతవ్యః పూరకస్యేతిలక్షణమ్.
౧౩. నోచ్ఛ్వసేన్న చ నిశ్వాసై రైవపగాత్రాణిచాలయేత్, ఏవం భావే
నియుంజీయా త్కుంభకస్యేతిలక్షణమ్. ౧౪. అంధవ త్పశ్య రూపాణి
శబ్దం బధిరవచ్ఛ్రణు, కాష్ఠవత్పశ్య వైదేహం ప్రశాంత స్యేతిలక్షణమ్.
౧౫. మనస్సంకల్పకం ధ్యాత్వా సంక్షిప్తాత్మని బుద్ధిమాన్, ధారయి
త్వా తథాఽఽత్మానం ధారణా పరికీర్తితా. ౧౬. ఆగమస్యావిరోధేన
ఉపాసం తర్క ఉచ్యతే, సమం మన్యేత యల్లభ్యా ససమాధిః ప్రకీ
ర్తితః. ౧౭. భూమా దర్శాసనేరమ్యే సర్వదోషవివర్జితే, కృత్వామనో
మయీంరక్షంజప్త్వా వై రథమండలే. ౧౮. పద్మకం స్వస్తికం వాపి
భద్రాసన మథాపివా, బధ్యా సుఖాసనం సమ్య గుత్తరాభిముఖః స్థితః.
౧౯. నాసికాచుట మంగుళ్యా పిఠామౌకేన మారుతమ్, ఆకృప్య
ధారయే దగ్నిం. శబ్దమేవ విచింతయేత్. ౨౦. ఓమి త్యేకాక్షరం

బ్రహ్మ ఓమి త్యేతన్న రేచదేత్, దివ్యమంత్రేణ బహుధా కుర్యాదామల
ముక్తయే. ౨౧. పశ్చాద్ధ్యాయితే పూర్వోక్తక్రమశో మంత్రవిద్యుభిః,
స్థూలాదిస్థూల సూక్ష్మంచ నాభేరూర్ధ్వ ముపక్రమః. ౨౨. తిర్యగూ
ర్ధ్వ మథో దృష్టిం విహాయచ మహామతిః, స్థిరస్థాయీ వినిష్కంపః
సదా యోగం సమభ్యసేత్. ౨౩. నాశమాత్రవినిష్కంపో ధారణా
యోజనం తథా, ద్వాదశమాత్రో యోగస్తు కాలతో నియమ స్సన్ని
తః. ౨౪. ఆఘోష మవ్యంజన మస్వరంచ యత్తాళు దంతోష్ఠ మనా
సికం చ యత్, ఆరేఫణిత ముభయోష్టవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే
కథంచిత్. ౨౫. యేనాఽసౌ గచ్ఛతే మార్గం ప్రాణ స్తేనాభిగచ్ఛతి,
ఆత స్తమభ్యసేన్నిత్యం యన్తార్గమనాయ వై. ౨౬. హృద్ధ్వారం
వాయుద్వారంచ మార్ధ్విద్వార మథాఽరమ్, మోక్షద్వారం బిలం
చైవ సుషిరం మండలం విదుః. ౨౭. భయంక్రోధమథాలస్య మతిస్వ
స్నాతి జాగరమ్, అత్యాహార మనాహారం నిత్యం యోగీ వివర్జయేత్.
౨౮. అనేన విధినా సమ్యక్ జీత్య మభ్యస్యతే క్రమాత్, స్వయ
ముత్పద్యతే జ్ఞానం త్రిభిర్దాసై ర్నసంశయః. ౨౯. చతుర్భిః పశ్యతే
దేవాన్ పంచభి ర్వితతక్రమాన్, ఇచ్ఛయాహ్నీతిశైవల్యం షష్ఠే
మాసి నసంశయః. ౩౦. పార్థివః పంచమాత్రస్తు చతుర్మాత్రస్తువారుణః,
ఆగ్నేయస్తు త్రిమాత్రోఽసౌ వాయవ్యస్తు ద్విమాత్రకః. ౩౧. ఏక
మాత్ర స్తథాఽఽకాశో హ్యమాత్రంతు విచింతయేత్, సంధిం
కృత్వాతు మనసా చింతయేదాత్మనాఽఽత్మని. ౩౨. త్రింశత్యా
ధాంగుళప్రాణో యత్రప్రాణైః ప్రతిష్ఠితః, ఏష ప్రాణ ఇతి భ్యాతో
బాహ్యప్రాణస్య గోచరః. ౩౩. ఆశీతిశ్చ శతంచైవ సహస్రాణి త్రయో
దిశ, లక్షశ్చైవో వినిశ్వాసో ఆహారాత్ప్రమాణతః. ౩౪. ప్రాణ
ఆద్యో హృది స్థానే ఆపానస్తు పున ర్దుదే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా
నః కంఠమాస్రితః. ౩౫. వ్యానస్సర్వేషు చాంగేషు వ్యాప్యతిష్ఠతిస్వ
దా, అథవర్ణాస్తు పంచానాం ప్రాణాదీనా మనుక్రమాత్. ౩౬. రక్త
వర్ణో మణిప్రఖ్యః ప్రాణవాయుః ప్రకీర్తితః, ఆపాన స్తనమధ్యేతు ఇంద్ర

గోపసమప్రభః. 32. సమానస్తు ద్వయో చ్చ ధ్యే గోక్షీరధవశప్రభః,
అపాండర ఉదానశ్చ వ్యానో హ్యర్చిషసమప్రభః. 3౩. యస్యేదం
మండలం భిత్వా మారుతోయాతి మూర్ధని, యత్ర యత్ర మ్రియే
ద్వాపి నసభూయోఽభిజాయతే, న సభూయోభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి అమృతనాదోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

౨౨. అధర్వణీయ అధర్వశిరోపనిషత్.

శ్లో. అధర్వశిరసామథ మనథ వ్రాతసూచకమ్,

సర్వాభారమనాథారం స్వమాత్రంత్రైపదాక్షరమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. దేవా హ వై స్వర్గం లోక మగమం స్తే రుద్ర మపుచ్ఛక్
తో భవా నితి సోఽబ్రవీ దహ మేః ప్రథమ మాసం వర్తామి చ
భవిష్యామి చ నాన్యః కశ్చి న్నన్తో వ్యతిరిక్త ఇతి సోఽంతరా దంతరం
ప్రావిశ ద్విశ శ్చాంతరం, ప్రావిశ త్సోఽహం నిత్యానిత్యోఽహం
బ్రహ్మహం ప్రాంచః ప్రత్యంచోఽహం దక్షిణాం చోదం చోహ మధశ్చో
ర్ధ్వంచ దిశశ్చ విదిశశ్చాహం పుమా నపుమాం స్త్రీయ శ్చాహం గా
యత్ర్యహం సావిత్ర్యహం సుస్వత్ర్యహం త్రిష్టు జ్జగ త్యనుష్టు
చ్ఛాహం ఛందోఽహం గార్హ పత్యోఽహం దక్షిణాగ్ని రావావసీయోఽ
హం సత్యోఽహం గౌరహం గౌర్యహం క్షేష్ఠోఽహం శ్రేష్ఠోఽహం వరి
ష్ఠోఽహం నూషోఽహం తేజోఽహం మృగ్యజ్జాస్నామాధర్వాగ్ని సోఽహ మక్షర
మహంక్షరమహం గోహ్యోఽహం గృహ్యోఽహ మఋణ్యోఽహం పుష్కర
మహం పవిత్ర మహ మగ్రంచ మధ్యంచ బహిశ్చ పురస్తా ద్దశసు
దిత్వపస్థిత మనపస్థితంచ బ్యోతిరి త్యహమేక స్సర్వేచ మామేవ మాం
యో వేద సర్వాం దేవా స్వేద గాం గోభి రాభ్యస్తాణా బ్రహ్మణేన

హవీగ్షి హవిషాయు రాయుషా సత్యగ్ సత్యేన ధర్మం ధర్మేణతర్ప
యామి, స్వేన తేజసా తతో దేవా రుద్రం నావశ్యం స్తే దేవా రుద్రం
ధ్యాయంతి తతో దేవా ఊర్ధ్వ బాహవ స్తునన్వంతి. ౧. ఓం యోహ
వైరుద్ర స్సభగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువస్తస్మై వైనమోనమః
శీర్షం జనఃదోంవిశ్వరూపోఽసి. ౧. (యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యం
తో తథా సర్వమంత్రేషు ద్రష్టవ్య) యశ్చవిష్ణుః. ౨. యశ్చమహేశ్వరః.
3. యాచోమా. ౪. యశ్చవినాయకః. ౫. యశ్చస్కంధః. ౬. యశ్చేం
ద్రః. ౭. యశ్చాగ్నిః. ౮. యాచభూః. ౯. యశ్చభువః. ౧౦. యశ్చసువః.
౧౧. యశ్చమహాః. ౧౨. యశ్చజః. ౧౩. యచ్ఛతపః. ౧౪.
యచ్ఛత్యం. ౧౫. యాచపృథివీ. ౧౬. యాశ్చాపః. ౧౭. యచ్ఛతే
జః. ౧౮. యశ్చవాయుః. ౧౯. యచ్ఛాకాశం. ౨౦. యశ్చసూర్యః.
౨౧. యశ్చ సోమః. ౨౨. యానిచనక్షత్రాణి. ౨౩. యేచ్ఛాప్తాగ్ర
హాః. ౨౪. యశ్చప్రాణః. ౨౫. యశ్చకాలః. ౨౬. యశ్చయమః.
౨౭. యశ్చమృత్యుః. ౨౮. యచ్ఛామృతం. ౨౯. యచ్ఛభూతంభ
వ్యంభవిష్యత్. ౩౦. యచ్ఛవిశ్వం. ౩౧. యచ్ఛకృతస్సం. ౩౨. య
చ్ఛసర్వం. ౩౩. యచ్ఛసత్యం. ౩౪. ఓ మాదా మధ్యే భూర్భువ స్సు
వగంతే శీర్షం జనఃదోం విశ్వరూపోసి, బ్రహ్మైకత్వం ద్విత్రివిధోద్ధ్వ
మధశ్చ త్వం శాంతిశ్చ త్వం పృష్ఠిశ్చ త్వం తుష్ఠిశ్చ త్వం హత మి
హతం విశ్వ మవిశ్వం దత్త మదత్తం కృత మకృతం పర మపరం పరా
యణంచేతి, అపా మసో మ మమృతా ఆభూమాగన్త జ్యోతి రవిదా
మదేవా, ఓం నూన మస్తా కృణవ దరాతిః కిము ధూర్తిరమృతమర్త్య
స్య, సర్వం జగద్ధితం వా ఏత దక్షరం ప్రాజాపత్యం సూక్ష్మం సౌమ్యం పురు
ష మాగ్రాహ్య మాగ్రాహ్యేణ వాయుం వాయవ్యేన సోమం సౌమ్యేన
గ్రసతి, స్వేన తేజసా తస్మా దవసంహరత్రే మహాగ్రాసాయవై నమోనమః,
హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః, హృది త్వమసి యో
నిత్యం తిస్తో మాత్రాః పరస్తు షః, తస్యోత్తరతః శిరోదక్షిణతః, పాదో
య ఉత్తరతః, స ఓంకారోయ ఓంకార స్సప్రణవో యః ప్రణవస్ససర్వ
వ్యాపీ యస్సర్వవ్యాపీ సోఽనంతో యోఽనంత స్రుతారం యత్తారం
తత్సూక్ష్మం యత్సూక్ష్మం తచ్చుకం యచ్చుక్లం తద్వైద్యుతం యద్వై

ద్యుతం తత్పురం బ్రహ్మేతి, స ఏక స్స ఏకోరుద్ర స్స ఈశానస్స భగవాన్
 సమహేశ్వరః సమహాదేవః, అథ కస్తా దుచ్యతే ఓంకారో యస్తా దుచ్చా
 ర్యమాణ ఏవ ¹సర్వగోశరీర మూర్ధ్వమున్నమయతి తస్మా దుచ్యత
 ఓంకారః, అథ కస్తా దుచ్యతే ప్రణవో యస్తా దుచ్చార్యమాణ ఏవ
 ఋచో యజుగ్ంషి సామాన్యధర్వాంగిర సశ్చ యజ్ఞే బ్రహ్మచబ్రహ్మణే
 భ్యః ప్రణామయతి రస్తాదుచ్యతే ప్రణవః, అథ కస్తా దుచ్యతే సర్వవ్యాపీ
 తస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ సర్వాన్లోకా వ్యాప్నోతి స్నేహోయథా
 పలలపిండంశాంత²మూల మోతంప్రాత మను ప్రాప్య సర్వం వ్యతిశిష్ట స్త
 వ్యైవానువిధ్యం వ్యతిశిష్ట స్తస్మాదుచ్యతే సర్వవ్యాపీ, అథ కస్తాదుచ్యతే
 నంతి³ యస్తా దుచ్చార్యమాణ ఏ వాద్యంతం నోపలభ్యతే. తిర్యగూ
 ర్ధ్వ మథస్థా తస్మాదుచ్యతేనంతః, అథ కస్తా దుచ్యతే తారం యస్తా
 దుచ్చార్యమాణ ఏవ గర్భజన్మవ్యాధి జరామరణసంసార మహద్భయా
 త్సంతారయతి తస్మాదుచ్యతే తామ్, అథ కస్తా దుచ్యతే సూక్ష్మం
 యస్తా దుచ్చార్యమాణ ఏవ సూక్ష్మో భూత్వా పనశరీరా ణ్యైవాధితిష్ఠతి
 తస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మమ్, అథ కస్తా దుచ్యతే శుక్లం యస్తాదుచ్చార్య
 మాణ ఏవ క్లందతే క్లామయతే తస్మాదుచ్యతే శుక్లమ్, అథ కస్తా
 దుచ్యతే వైద్యుతం యస్తా దుచ్చార్యమాణ ఏవ మహతి తమసి సర్వం
 శరీరం విద్యోతయతి తస్మా దుచ్యతే వైద్యుతమ్, అథ కస్తా దుచ్యతే
 పరం బ్రహ్మ యస్తా దుచ్చార్యమాణ ఏవ బ్రహ్మతి బ్రహ్మయతి తస్మా
 దుచ్యతే పరంబ్రహ్మ, అథ కస్తా దుచ్యత ఏకో య స్సర్వాన్లోకా
 ఉద్గ్రాహ్యో త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి తస్మా దుచ్యత ఏకః,
 అథ కస్తా దుచ్యత ఏకో రుద్రః ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితియాయ తస్మ
 ర్య ఇమాం లోకా నీశత ఈశనీయు ర్జననీయుః, ప్రత్యంజనా స్తిష్ఠత
 సంచుకో చాంతకాలే సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోప్తా, తస్మా దుచ్యత
 ఏకో రుద్రః, అథ కస్తాదుచ్యత ఈశానో య స్సర్వాన్లోకా నీశత
 ఈశనీ భిష్టననీభిః పరమేశక్తిభిః, అభిత్వాహుర నోను మోఽదుగ్ధ
 ఇవ ధేనవః, ఈశాన మస్య జగత స్సువ ర్ద్విత మిశాన మింద్రత
 స్తువః తస్మా దుచ్యత ఈశానః, అథ కస్తా దుచ్యతే భగవాన్ య

1 ప్రాణామూర్ధ్వముక్తామయతి. 2 దూప మోతం.

స్మర్వాన్భవాన్నిరీక్ష్యత్యాతజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి
 సవపతస్తా దుచ్యతే భగవాన్, అథ కస్తా దుచ్యతే మహేశ్వరో య
 స్మర్వాన్లోకా స్సంభక్ష స్సంభక్షయత్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాస
 యతి తస్తా దుచ్యతే మహేశ్వరః, అథ కస్తా దుచ్యతే మహాదేవో
 య స్మర్వాన్భవాన్నిరీత్య జ్యోతజ్ఞానం యోగైశ్వర్యే మహతి మహీ
 యతే తస్తా దుచ్యతే మహాదేవః, తదేత ద్రుద్గచరితం, ఏహాహి దేవః
 ప్రదిశో ను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్స ఉ గర్భే అంతః, స ఏవ జాత
 సృజనిష్యమాణః ప్రత్యం జనా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వత శ్చక్షు
 రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబా
 హుభ్యాం ధమతి సంపత త్రై ర్ద్యావా భూమి జవయద్దేవ ఏకః,
 తదేత దుపాసితవ్యం, యద్వాచోపదన్తి తదేవగ్రహ్యం, ఆయం
 పంథా వితత ఉత్తరేణ యేన దేవా యేన ఋషయో యేన పితరః
 ప్రాపువంతి పర మపరం పరాయణం చేతి, వాలాగ్రమాత్రం హృద
 యస్య మధ్యే విశ్వం దేవం జాతవేదం వరేణ్యమ్, త మాత్మస్థం యే
 ౭నుశశ్యంతి ధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్, యో యోసిం
 యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యేనేదం పూర్ణం పంచవిధం చ సర్వమ్, త
 మిశానం పురుషం దేవ మిడ్యం ¹నిధిధ్యాయా త్తారం శాంతి మత్యం
 త మేతి, ప్రాజ్యే వ్యంతర్తనసోలింగ మాహు ర్యస్త్రినోక్రిధో యాచ
 తృష్ణా క్షమాచ, తృష్ణాం భిత్వా హేతుజాలస్య మూలం బుద్ధ్యాసం
 చింత్య స్థావయిత్వాతు రుద్రే, రుద్్ర ఏకత్వ మాహుః, రుద్్రం
 శాశ్వతం వై పురాణ మిష మాజ్ఞం తమసా నియచ్ఛత, వ్రత మేత
 త్పాశుపతమ్, అగ్ని రితి భస్త్, వాయు రితి భస్త్, జల మితి భస్త్, స్థల
 మితి భస్త్, వ్యోమేతి భస్త్, సర్వగ్ హవా ఇదం భస్త్, మన ఇ
 త్యేతాని చక్షూంషి భస్తాని, అగ్ని రిత్యాదినా భస్త్ గృహీత్వా
 విమృ జ్యం గాని సంస్పృశేత్, తస్తా ద్విత మేత త్పాశుపతమ్, పశు
 పాశవిమోక్షాయ యోఽధర్వశిరసం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతేఽసోఽ
 గ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి,
 స సోమపూతో భవతి, స సత్యపూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, స సర్వే

ఘ తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వేషు వేదే వ్యధితో భవతి, స సర్వ
 వేదచర్యాసు చరితో భవతి, సర్వైర్దేవై జ్ఞాతో భవతి, ససర్వయజ్ఞ
 క్రతుభి రిష్టవా న్భవతి, తే నేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహ
 స్రాణి జప్తాని భవంతి, గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణ
 వానా మయుతం జప్తం భవతి, రూపే రూపే దశపూర్వా న్భవంతి,
 దశోత్తరా నాచతుషః పఞ్చిం పునాతి, ఇత్యాహ భగవా నధర్వశి
 రోఽధర్వశిరః, సకృజ్జప్త్వా శుచిః పూతః కర్తవ్యో భవతి, ద్వి
 తీయం జప్త్వా గాణాపత్య మవాహ్నీతి, తృతీయం జప్త్వా దేవ మే వాను
 ప్రవిశతీత్యోగ్ సత్యమ్, యో రుద్రో అగ్నో యో అప్స్వంతర్య ఓషధీ
 ర్విరుధ ఆవివేశ, య ఇమా విశ్వాభువనాని చక్షవే తస్మై రుద్రాయ
 నమో అస్తు, అద్య మ్మాధానమస్య సగోరోఽధర్వా హృదయం చ
 మస్త్రీమాధ్యాయం ప్రేరయన్వచమా 1నో ధర్వశీర్ష్ణ స్తద్వాధర్వ
 శిరో దేవళోశ స్సముర్ఘ్నిత స్తత్ప్రాణోఽఅభిరక్షతు, శ్రియ మన్న
 మథో మనఃశ్రియ మన్న మథో మనః, విద్యా మన్న మథో మనో
 విధ్యా మన్న మథో మనః, మోక్ష మన్న మథో మనో మోక్ష మన్న
 మథో మన ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అధర్వశిరోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచ రు ద్ర

౨౩. అధర్వణీయ అధర్వశిరోపనిషత్.

శ్లో. ఓంకారార్థతయా భాతం తురోఽంకారాగ్రభాసురమ్,

తుర్యతుర్యత్రిపాద్రామం స్వమాత్రంకలయేఽన్వహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హేనానం వైష్ణవాదోంగిరాస్సత్కుమార శ్చాధర్వ

మువాచ భగవన్ సామాధా ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్యం హి
తత్ ధ్యానం తోవా ధ్యాతా కశ్చిదేయః సవభోజధర్మప్రతుష్టవాచ,
ఓ మిత్యేత దక్షర మాదాప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్య మిత్యేత
దక్షరం పరంబ్రహ్మస్య సాదా శ్చత్వారో వేదా శ్చతుష్పాదిద మక్షరం
పరంబ్రహ్మపూర్వాస్యమాత్రా పృథివ్యకార స్సఋగ్వి రుగ్వేదో బ్రహ్మ
వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యః, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ సజికార స్స యజుర్వి
ర్యజుర్వేదో విష్ణూ రుద్రాస్త్రీష్టు బద్ధితాగ్నిః, తృతీయా ద్యా స్సమ
కార స్ససామభి సామ వేదో రుద్రా ఆదిత్యా జగత్యాహవనీయః,
యావసానే లస్య చతుర్థ్యంకమాత్రా స సోమలోక ఓకార సాధర్వణ
మంత్రై రధర్వవేద స్సంవర్తతోల్నిర్వరుతో విరాడే కర్షి రాఘస్యతిః
స్పృతాః, ప్రథమా రక్తపీతా మహాద్భిహ్వా దైవత్యా, ద్వితీయా
విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా, తృతీయా శుభాశుభాశుక్లా రుద్రదై
వత్యా, యావసానేలస్యచతుర్థ్యంకమాత్రా సావిద్యుమతీ సర్వవర్ణాపురు
షదైవత్యా, స ఏష హోయంకారః, చతురక్షర శ్చతుష్పాద శ్చతుశ్చిర
శ్చతుర్థమాత్ర స్థూలమేత ద్ధ్రువధీర్లు ప్లతఇతి, ఓంగఓఆఓం3 ఇతి త్రి
రుక్త్వా చతుర్థ శ్శాంత ఆత్మాప్లత ప్రణవప్రయోగేన సమస్త మోమితి
ప్రయుక్త ఆత్మభ్యోతి స్సకృదావర్తతే సకృదుచ్చారితమాత్ర సఏష
ఉద్ధ్వమున్నామయ తీర్థోంకారః, ప్రాణం త్వర్వా స్ఫులియత ఇతి
ప్రళయఃప్రాణం త్వర్వా స్పమాత్తని ప్రణామయతీ త్యేతస్తా త్ప్రణవః
చతుర్థావస్థితఇతి సర్వదేవ వేద యానిస్సర్వవాచ్యవస్తు ప్రణవాత్తకమ్.
౧. దేవాశ్చేతి సంధత్వాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య స్సంతారయతీతి
తారణా త్తరః, సర్వే దేవాః సంవిశంతీతి విష్ణుః, సర్వాణి బృంహ
యతీతిబ్రహ్మ, స్వస్థాంతః స్థానేభ్యోల్దేభ్యోప్రదీప త్ప్రకాశ
యతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యద్వద్ద్యోత
యతి ముహూర్దుహు రితి ద్యు ద్యుప్రేరీయా ద్దిశం ఓశం భిత్వా సర్వా
న్లోకా న్యాప్నోతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వాప్నోతి మహాదేవః. ౨.
పూర్వాస్యమాత్రా జగ ర్దిజాగరితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయాసుషుప్తి
శ్చతుర్థీతురియం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా స్సమ్యక్ కమ
న్తానపి సాదాజ్ఞయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్స్వయం బ్రహ్మభవతీ త్యేవ

స్థితికర ఏతస్తాద్ధ్యానాదా ప్రయుజ్యతే, సర్వకరణోపసంహారత్వా ధ్యాయ
 ధారణా ద్భిష్టా తురీయమ్, సర్వకరణాని మనసి సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యానం
 విష్ణుః, ప్రాణం మనసి సహకరణై స్సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యాతా రుద్రః,
 ప్రాణం మనసి సహ కరణైర్నాదాంతే పరమాత్మని సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యా
 యీ తేశానం ప్రధ్యాయితవ్యం సర్వ మిదం బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రేంద్రా
 నై సంప్రసూయంతే సర్వాణి కేంద్రియాణి సహ భూతై ర్నకారణం
 కారణానాంధ్యాతా కారణంతు ధేయ స్సచై వ్యవస్థాసంపన్నస్సర్వేశ్వర
 శ్శంభు రాకాశమధ్యే ధృవం స్తభ్యాధికం త్మణ మేకం క్రతు శతస్యాపి
 చతు స్సప్తత్యాయత్ఫలం త దవాప్నోతి కృతస్మి మోంకారగతిం చ
 సర్వధ్యాన యోగజ్ఞానానాం యత్ఫల మోంకారో వేద పర ఈశోవా
 శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పతిత్యజ్య సమస్తాధర్మశి
 ఖైతా మధీత్య ద్విజో గర్భవాసాద్విముక్తో విముచ్యత ఏతామధీత్య
 ద్విజోగర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఇతోగ్గోసత్య మిత్యపనిషత్

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అధ్యైశిఖోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. చాః ఓమ్.

౨౪. సామవేదీయ ¹మైత్రా యణ్యుపనిషత్.

శ్లో. వైరాగ్యోత్థ భక్తియు క బ్రహ్మాత్ర ప్రబోధతః,
 యత్పదం మునయోయాన్తి తత్రైపదమహం మహః.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథోహవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం
 నిధావయిత్యేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతా

1 శ్లో. మైత్రయణి కాపీతకీ బృహజ్ఞానాలతాపనీ,

కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయా సుబాల తురిమన్రికా.

ఽరణ్యం నిర్జగమ స తత్ర పరమం తప ఆస్థాయాదిత్య మీక్షమాణ
 ఊర్ధ్వబాహు స్తిప్తత్యంతే సహస్రస్య మునేరం తిక మాజగా మాగ్నిరి
 వాధూమక స్తేజసా నిర్దహ ని వాత్సవి ద్భగవాం చ్చాకాయన్య ఉత్తిష్టో
 త్తిష్ట పరం వృణీష్యేతి రాజాన ముబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కుతోఽయోవాచ
 భగవ న్నాహ మాత్సవి త్వం త త్వవిచ్ఛుణ్ముషా వయం సత్వన్తో
 బ్రూహీ త్యేతద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మాపుచ్ఛ ప్రశ్న మైత్వోకాన్యా
 న్కామాన్ వృణీ ష్యేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృశ్యమానో రా
 జేమాం గాథాం జగాద. ౧. భగవ న్సస్థిచర్తస్నాయమజ్జామాం సశుక్ల
 శోణితశ్లేష్టాశ్చదూషితే విజ్ఞాత్ర వాతపిత్త కిఫసంఘాతే దుర్గంధేనిస్సారే
 ఽస్మిం చ్ఛరీరే కింకామోపభోగైః ౨ కామక్రోధలోభమోహభయవి
 మాదేర్వేద్యైష్టవియోగా నిష్టచంప్రయోగ త్సుత్పిపాసా జరామృత్యురోగ
 శోకాద్యై రభిహతేఽస్మిం చ్ఛరీరే కిం కామోపభోగైః. ౩. సర్వం చే
 దం క్షిరియిష్ణు పశ్యామో యథేమే దంశమశకాదయ స్త్రుణవన్నశ్యత
 యోద్భూత ప్రధ్వంసిః. ౪. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽన్యే మహాధను
 ధరా శ్చక్రవర్తిః కేచి త్సుద్యుష్మేంద్రద్యుమ్న కువలయాశ్వీ య
 వనాశ్వీ వద్రియాశ్వా అశ్వపతి శ్శశిబిందు ర్హరిశ్చంద్రో ఽంబరీషాన
 సుక్త స్వయాతిర్యయాతి రనరణ్యోక్ష ¹ నేనాదయోథ మదృద్భరత
 ప్రభృతయో రాజానో మిషతో బంధుర్గ స్య మహతీం శ్రియం త్య
 క్త్వాస్తాల్లోకా దముం లోకం ప్రయాంతి. ౫. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽ
 న్యే గంధర్వాసురయక్షరాక్షసభూతగణవిశాచోరగర్గహదీనాం నిరోధ
 నం పశ్యామః. ౬. అథ కి మేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణవా
 నాం శిఖిణాం ప్రపతనం ద్రువస్య ప్రచలన మస్థానం వా తరూణాం నిమ
 జ్జనం పృథివ్యాః స్థానాదవసరణం సురాణాం సోఽహమిత్యే²తస్మిం త్సం
 సారే కింకామోపభోగై రైవ రేవాశ్రిత స్సాశ్వకృ దిహ వర్తనం దృశ్య
 త ఇత్యుద్ధర్తు మర్హ సీత్యం³ధూదపానస్థోభే ఇవాహ మస్మిం త్సంసారే
 భగవం స్త్వన్తో గతి స్త్వన్తో గతి రితి. ౭.

1 నేనోత్థ మయ. 2 త్యేతద్విధేఽస్తి కా త్సం. 3 భోద.

ద్వితీయః ప్రపాతకః.

అథ భగవాంచాచూ కాయస్య సుస్పృతీతోఽబ్రవీ ద్రాజానం మహా
రాజ బ్రహ్మద్రథేత్వాకువంశధ్వజశ్చైతజ్ఞః కృతకృత్యస్త్యం మరున్నా
మ్నా విశ్రుతోఽసీ త్యయం వావ ఖల్వాత్తా తే కతమో భగవా స్వ
ర్ణ్యశ్శతీతగ్ హోవాచేతి. ౧. య ఏషో బాహ్యవప్తంభనే నోర్ధ్వము
త్కాంతో వ్యధమానోఽవ్యధమానస్తమః ప్రణుద త్యేష ఆత్మే త్యా
హ భగవా నథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్తాచ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం
జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హో
వాచైత దమృత మభయ మేతద్భ్రహ్మాతి. ౨. అథ ఖల్వియం బ్రహ్మ
విద్యా సర్వోపనిషద్విద్యా వా రాజ న్నస్తాకం భగవతా మైత్రేయేణ
వ్యాఖ్యాతాహం తే కథయిష్యామి త్యథాపహతపాస్తాన స్తిగ్తేజస
ఙ్ఘ్రియై రేతసో వాలఖిల్యా ఇతి శ్రూయంతేఽథైతే ప్రజా ప్రజాపతి మబ్రు
వన్భగవం చ్చకట మివాచేతన మిదం శరీరం క సైత్యమ ఖ ల్వీదృశో మహి
మాతీంద్రియభూతస్య యేనై త ద్విధ మిదం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచో
దయితాస్య కో భగవ న్మేత దస్తాకం బ్రూహీతి తాన్ హోవాచ. 3.
యోహ ఖలు వాచోపరి సః శ్రూయతే స వా ఏష శుద్ధః పూత శ్శూ
న్యశ్శాంతోఽస్తాజోఽ నీశాత్తానంతోఽక్షయ్యస్థిః శాశ్వతోఽజః
స్వతంత్రః స్వే మహిమ్ని తిష్ఠత్యనేనేదం శరీరం చేతనవ త్ప్రతిష్ఠాపితం
ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి తే హోచ ర్భగవ న్మథ మసేనేదృశేనా
నిచ్ఛేనైత ద్వి ధమిదం చేతన వ త్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽ
స్యేతి కథమితి తా న్తోవాచ. ౪. సవా ఏష సూక్ష్మో గ్రహాఘో దృశ్యః పు
రుషసంజ్ఞో బుద్ధిపూర్వ మిహోవావర్తతేఽంశేన సుషుప్త్యవైత్యవ బుద్ధి
పూర్వం నిబోధయత్యథ యోహ ఖలువా వైతస్యాం శోయం
య శ్చేతన మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞః సంకల్పాధ్యవసాయాభి
మానలింగః ప్రజాపతి ర్విశ్వాక్ష స్తేన చేతనే నేదం శరీరం చేతనవత్ప్ర
తిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి తేహోచ ర్భగవ న్మీదృ
శస్య కథ మంశేన వర్తనమితి తా న్తోవాచ. ౫. ప్రజాపతి ర్వా ఏషోఽ
గ్రే తిష్ఠ త్స నారమతైక స్స ఆత్మాన మభిధ్యాయ నృహివోః ప్రజా

అసృజ తాతస్మైవా అప్రబుద్ధా¹ స్థాణురివ తిష్ఠమానా అపశ్య త్వనార
మత సోఽమన్యతైతాసాం ప్రతిబోధనా యాభ్యంతరం ప్రవిశా నీత్యథ
సవాయు మి వాత్మానం కృత్వాభ్యంతరం ప్రావిశ త్వవో నావిశ
త్సపంచథాత్మానం ప్రవిభ జ్యోచ్యతే యః ప్రాణోఽపానస్సమాన
ఉదానో వ్యాన ఇతి. ౬. అథ యోయ మూర్ధ్వక్ష్మి ముత్కా-ముతీ
త్యేషవావ సప్రాణోథ యోయమవాఞ్చం సంక్రామత్యేషవావ
సోపానోథ యోయం స్థవిష్ట మన్నథాతు మపానే స్థాపయ త్యణిష్ఠం
చాంగేఽంగేసమన్నయత్యేషవావ సమానోఽథ యోఽయం పీతా
సిత ముద్గిరతి నిగిరతీతి చైషవావ స ఉదానోఽథ యేనైతా స్మిరా
అనువ్యాప్తా ఏషవావ స వ్యానః. ౭. అథోపాంశు రంతర్యా మ్యభి
భవ త్యంతర్యామ ఉపాంశు మేతయో రంతరాశే చౌష్ణ్యం ప్రాస్తవ ద్య
దౌష్ణ్యం స పురుషోథ యః పురుష సోస్మిన్ రైవశ్వానరోఽన్యన్య
త్ప్ర పృక్త మయ మగ్ని రైవశ్వానరో యోయమంతః పురుషే యే
నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే త నైష్వ ఘోషా భవతి
య దేత త్కణ్ణావపిథాయ శృణోతి స య దోత్కామివ్యక్ భవతి
నైసం ఘోషం శృణోతి. ౮. సవా ఏషపంచథాఽఽత్మానం ప్రవిభజ్య
సహితో గుహాయాం మనోమయః, ప్రాణశరీరో భారూప సుత్యసం
కల్ప ఆత్మేతి సవా ఏషోఽస్యవృద్ధంతరే తిష్ఠ స్సకృత్థాఙ్గోఽమన్యతాఙ్గా
నశ్చామీ త్యతః స్వానీమాని భిత్వోదితః పంచభిః శ్చిభి ర్విషయానత్తీ
తిబుద్ధీంద్రియాణియా నిమాన్యేతా న్యస్య రత్నయః కర్తేంద్రియాణ్యస్య
హయా రథశ్శరీరం మనో నియంతాప్రకృతమయోఽస్య ప్రతోదనేన
ఖ ల్విరితం పరిభ్రమతీదం శరీరం చక్రమివ మృతేవ నేదం శరీరం చేత
సవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి. ౯. సవా ఏష ఆత్మే
త్యదో వశం నీత ఇవ సితాసితైః కర్షఫలై రభిభూయగూన ఇవప్రతిశరీ
రం చర త్యవ్యక్తత్వా త్సూక్ష్మత్వా దదృశ్యత్వా దగ్రహ్యత్వా స్మిర్న
మ త్వాచ్చానవస్థో కర్తా కర్తేవావస్థితః. ౧౦. సవా ఏష శుద్ధః స్థిరోఽ
చలశ్చాఽలేపోఽవ్యగ్రో నిస్పృహః, ప్రేక్షకవ దవస్థితః స్వస్వచరితభు
గ్గుణమయేన పశు నాత్మాన మంతర్ధాయావస్థిత ఇత్యవస్థిత ఇతి. ౧౧.

తృతీయః ప్రపాఠకః.

తే హోమ ర్భగవ న్నద్యైవ మ స్యాత్తనో మహిమానం
 సూచయ త్యనోఽపరః కోఽయమాత్మా యోఽయం సితాసీతైః కర్త
 ఫలై రభిభూయమాన స్పదసద్యోని మాపద్యత ఇ త్యవాచీం వోధ్యాం
 వా గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి కతమ ఏష ఇతి
 తాన్ హోవాచ. ౧. అస్తి ఖల్వనోఽపరో భూతాత్మా యోయం సితా
 సీతైః కర్తఫలై రభిభూయమాన స్పదస ద్యోని మాపద్యత ఇత్యవా
 చీం వోధ్యాం గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీ త్యసోఽప
 వ్యాఖ్యానం పంచతన్మాత్రాణి భూతశబ్దేనోఽచ్యుతే పంచమహాభూ
 తాని భూతశబ్దేనోఽచ్యుతేఽథతేషాం య స్సమవాయు శ్శరీర ముక్త
 మథ యోహ ఖలువావ శరీర మిత్యుక్తం స భూతా త్తే త్యుక్త మథా
 స్తి తస్యాత్మా బిందురివ పుష్కర ఇతి సవా ఏషోఽభిభూతః ప్రాకృతై
 ర్దుణై రిత్యతోఽభిభూతత్వా త్సంమూఢత్వం ప్రయాత్య సమూఢత్వా
 దాత్మస్థం ప్రభుం భగవంతం కారయితారం నాపశ్య ద్దణౌఘై స్తప్య
 మానః కలుషీకృత శ్చాచ్ఛిర శ్చుచలో లోలుప్యమాన స్సస్పృహో
 వ్యగ్రశ్చాభి¹మానిత్వం ప్రయాత ఇ త్యహం స మమేదమిత్యే
 వం మన్యమానో నిబధ్నా త్యాత్మనాత్మానం జాలే నేవ ఖచరః కృత
 స్యానుఫలై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి. ౨. అథాన్యత్రా పున్యక్తం
 యః కర్తా సోఽయం వై భూతాత్మా కరణైః కారయితాంతః పురు
 షోఽథయథాఽగ్నినాఽయఃపిండోవాఽభిభూతః కర్తృభి ర్హన్యమానో
 నానాత్వ ముపై త్యేవం వా వఖల్వసౌ భూతాత్మాంతఃపురుషేణాభి
 భూతో గుణై ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపైత్యథ య త్రిగుణం
 చతుశీతి లక్షయోనిపరిణతం భూతగణ మేతద్వై నానాత్వస్య
 రూపం తాని హవా ఇమాని గుణాని పురుషేణేరితాని చక్రమివ చక్ర
 ణేత్యథ యథాయః పిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయ త్యేవం నాభి
 భూయ త్యసౌ పురుషోఽభిభూయ త్యయం భూతాత్తోపసంశ్లిష్టత్వా
 దితి³. అథాన్యత్రా పున్యక్తం శరీర మిదం మైథునా దేవో ద్భూతం
 సంవి ద్యోపేతం నిరయ ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభిశ్చ

తం మాంసేవానులిప్తం చర్మణానబద్ధం విణ్ణాత్రపిత్తకఫమజ్జా మేదోవ
సాభి రన్యైశ్చమలై ర్బహుభిః పరిపూర్ణం కోశ ఇవధనేనేతి. ౪. అథా
న్యత్రాప్యక్తం సంమోహం భయం విషాదో నిద్రా తంద్రీ న్రణో జరా
శ్లోకః తు త్పిపాసా కార్యణ్యం త్రోథో నాస్తిక్య మజ్ఞానం మాత్సర్యం
వై కారుణ్యం మూఢత్వం నిర్విదత్వం నికృతత్వ ముద్ధతత్వ మసమత్వ
మితి తామసాన్వితస్తృష్టా స్నేహో రాగో లోభోహింసా రతి ర్దృష్టి
ర్యావృతత్వ మిహ్వాకామ మసస్థితత్వం చంచలత్వం జహీర్షాఠోపార్జ
నంమిత్రానుగ్రహణం పరిగ్రహావలంబో నిష్టే ప్సింద్రియాధిరేషు ద్విష్టిరి
ప్లేష్యభిషంగఇతి రాజసాన్వితైః పరిపూర్ణ వీతై రభిభూత ఇత్యయంభూ
తాత్తా తస్మా న్నానారూపా ణ్యాహ్ని తీత్యాహ్నితీతి. ౫.

చతుర్థః ప్రపాతకః.

* తేహఖిల్వగ్నోఽర్ధ్వరేతసోఽతివిస్తీతా అతి సమేత్యోచు ర్భగ
వన్నమస్తేత్వ న్నశ్శాధిత్య మస్మాకం గతి రన్యాన విద్యత ఇత్యస్య కోతథి
ర్భూతాత్మనోయేదేవ హిత్వా త్తన్యేవ సాయుజ్య ముపైతి తాన్ హో
వాచ. ౧. అథాన్యత్రాప్యక్తం మహానదీ ఘాతయశ్చ నివర్తక మస్య
యత్పురాకృతం సముద్ర వేలేవ దుర్నివార్య మస్య మృత్యోరాగమ
నం సదసత్ఫలమయై ర్హి పాశైః పశురివ బద్ధం బంధనస్థైవాస్వాతం
త్ర్యం యమవిషయస్థితవహుభయావస్థం మదిరోస్తత్తే ఇవామోద
మదిరోస్తత్తం పాశ్చనా గృహీతశ్చ భ్రామ్యమాణం మహోరగదప్త
శ్చ విపద్ధప్త మహాంధకారశ్చ రాగాంధ మింద్రజాల మివ మాయామ
యం స్వప్నశ్చ మిథ్యాదర్శనం కదలీగన్ధశ్చవాసారం నటశ్చ యణవే
షం చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోరమ మిత్యథోక్తమ్, శబ్దపుర్వాదయో
యేఽర్థానర్థాశ్చ తే స్థితాః, యేషాం సక్తస్తు భూతాత్మా నస్తరేచ్ఛ
పరంపదమ్. ౨. ఆయం వాచ ఖిల్వస్యప్రతివిధి ర్భూతాత్మనోయేదేవ
విద్యాధిగమ స్వధర్మ స్వామసరణం స్వాశ్రమేష్యేవానుక్రమణం స్వధ
ర్మవీవ సర్వం ధత్తే స్తంభశాభే చేతరాణ్యనేనోర్ధ్వభాగ్భవత్యన్య
థా ధఃపత త్యేష స్వధర్మోభిహితో యో వేదేషు న స్వధర్మాతిక్రమే
కాశ్రమీ భవత్యాశ్రమేష్యేవావస్థిత స్తస్మి చేత్యుచ్యత ఏత ద

పుష్కం నాతపస్సస్యాత్¹జ్ఞానాధిగమః కర్త శుద్ధిర్వేత్త్యేవం హ్యహ,
తపసా ప్రాప్యతే సత్వం సత్త్వా త్సంప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే
త్వాత్తా హ్యత్తా²ప్ర్యాసనివ రతఇతి.3. (అత్రైతేశ్లోకా భవంతి)'యథా
నిరింధనో వహ్ని స్వయోనా వ్రపశామ్యతి,తిథా వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం
స్వయోనా వ్రపశామ్యతి, స్వయోనావ్రపశాంతస్య మనస సుత్యకామినః,
ఇంద్రియాథావిమూఢస్యాన్మతాః కర్తవశానుగాః, చిత్తమేవ హి సం
సార స్తత్ప్రియత్నేన శోధయేత్, యచ్ఛిత్త స్తన్నయోభవతి గుహ్య
మేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్త శుభాశుభమ్,
ప్రసన్నాత్తా²త్తని స్థిత్యా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే,సమాసక్తం యథా
చిత్తం జుతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణ స్సాన్యత్ర తోన
ముచ్యేత బంధనాత్, మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ
అశుద్ధం కామసంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్, లయవిక్షేపరహితం మ
నః కృత్వా సునిశ్చలమ్, యదా యా త్యమనీభావం తదా తత్పరమం
పదమ్, తావదేవ నిరోధవ్యం హృది యావత్క్షయం గతమ్, ఏతజ్ఞానంచ
మోక్షంచ శేషాస్తు గ్రంథవిస్తరాః. సమాధినిర్ధాతమలస్య చేతసో
నివేశిత స్యాత్తని యత్సుఖంభవేత్, న శక్యతే వర్ణయితుం గిరా తదా
స్వయం తదంతఃకరణేన గృహ్యతే. అప అప్స్యగ్ని రగ్నో వావ్యోమ్ని
వ్యోమ న లక్షయేత్, ఏవ మంతర్గతం చిత్తం పురుషః ప్రతిముచ్యతే,
మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయ విషయా
సక్తం ముక్త్యైనిర్విషయం స్మృతే మితి. అథ యథేయం కౌత్సాయని
స్తుతిః, త్వం బ్రహ్మ త్వంచ వై విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః, త్వ
మగ్ని ర్యఃణో వాయు స్త్వమింద్ర స్త్వం నిశాకరః, త్వం మను స్త్వయ
మశ్వ త్వం పృథివీ త్వ మథాద్యుతః, స్వాధేస్వాభావికే²ర్థేచ బహు
థా తిష్ఠనే దివి, విశ్వేశ్వర నమస్తుభ్యం విశ్వాత్తా విశ్వక్తకృత్,
విశ్వభుగ్విశ్వమాయ స్త్వం విశ్వక్రీడారతి ప్రభుః, నమ శ్శాం
తాత్తనే తుభ్యం నమో గుహ్యతమాయచ, అచింత్యాయా ప్రమే
యాయ అనాదినిధనాయ చేతి. ర. తమో వా ఇద మేక మాస తత్ప

శ్చ తత్సరేణేరితం విషయత్వం ప్రయాత్యేత ద్వై రజసో రూపం
తద్రజః ఖల్వీరితి విషయత్వం ప్రయాత్యేతద్వై తమసోరూపం
తత్తమః ఖల్వీరితం తమసస్సంప్రాప్తవత్సేతద్వై సత్త్వస్య రూపం
తత్సత్త్వమేవేరితం తతో రసః సంప్రాప్తవ త్సోఽంశోఽయం యశ్చేతన
మాత్రః ప్రతిపూరుషం తేత్రజ్ఞ స్సజ్జల్పాధ్యవసాయాభిమానలింగః
ప్రజాపతి స్తస్య ప్రోక్తా అగ్ర్యా స్తనవో బ్రహ్మ రుద్రో విష్ణు రిత్యథ
యోహ ఖలువావాస్య రాజసోఽంశోఽసౌ సయోఽయం బ్రహ్మథయో
హ ఖలు వావాస్య తామసాంశోఽసౌ సయోఽయం రుద్రోఽథయోహ
ఖలు వావాస్య సాత్వికాంశోఽసౌ సయోఽయం విష్ణు స్సవా ఏష
ఏకథాత్రి థాధూతోఽష్టదై కాదశథా ద్వాదశథా పరిమితథా చోద్భూ
తఉద్భూతత్వా ద్భూతేషు చరతి ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానామధిపతి ర్భూ
వేత్యసావాత్తాఽంతర్బహిశ్చాంతర్బహిశ్చ. ౧.

ఇచ్చమః ప్రసాతకః.

ద్విధా వా ఏష ఆత్మనం బిభర్త్యయం యః ప్రాణో యశ్చ
సా వాదిత్యోఽథ ద్వైవా వేతా వాస్తాం పంచథా నామాంతర్బహి శ్చ
హోరాత్రే తా వ్యావర్తేతే ఆసౌవా ఆదిత్యో బహి రాతాంతరాత్తా
ప్రాణో బహిరాత్తాగత్యాంతరాత్తానానుమియతే, గతి రిత్యేవం హ్య
వా యః కశ్చిద్విద్వాన పహతపాప్తాఽధ్యక్షోఽవదాతమనా స్త స్మిథే
ఆపృత చక్షు సోఽంతరాత్తాఽగత్య బహిరాత్తనోఽనుమియతే గతి
రిత్యేవం హ్య హాథయ ఏషోఽ స్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో యః
పశ్యతి మాం హిరణ్యవత్స ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కర ఏవాశ్రి
తోఽన్నమత్తి. ౧. అథ య ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కర ఏవాశ్రి
తోఽన్నమత్తి సఏషోఽగ్నిర్దివి శ్రిత స్సూః కాలాభ్యోఽదృశ్య స్సర్వ
భూతాన్నమత్తి కః పుష్కరః క మయం వేదం వావ తత్పుష్కరం
యోఽయ మాకాశోఽ స్యేమా శ్చతస్రో దిశశ్చతస్ర ఉపదిశ స్సంస్థా
ఆయ మర్వాగ్నిః పఠత ఏతా ప్రాణాదిత్యా వేతాపుపాసీతోమిత్య
క్షరేణ వ్యాహృతీభి స్సానిత్యా చేతి. ౨. ద్వైవావ బ్రహ్మణో రూపే
మూర్తంచామూర్తం చాథ యన్మూర్తం తదసత్యో యదమూర్తం తత్స
త్యంతదబ్ధిష్టా యదబ్ధిష్టా తజ్జ్యోతి ర్యజ్జ్యోతిస్స ఆదిత్య స్సవా ఏష ఓమి

త్యేతదాత్తా త్రేధాత్తానం వ్యకురుత ఓ మితి తిస్తో మాత్రా ఏతాభి స్సర్వ
 మిదమోతంప్రౌతం చైవాస్తి నిత్యేవం హ్యహైతద్వా ఆదిత్య ఓమిత్యే
 వం ధ్యాయం స్తథాఽఽత్తానం యుంజితేతి. 3. అథాన్యత్రాప్యక్త
 మథఖిలు య ఉద్గీథ స్సప్రణవో యః ప్రణవ స్సఉద్గీథ ఇత్యసావాది
 త్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవం ఇత్యేవం హ్యహోద్గీథః ప్రణవాఖ్యం ప్రణే
 తారం నామరూపం విగతనిద్రం విజర మవిమృత్యుం పునః పంచధా
 జ్జేయం నిహితం గుహాయా మిత్యేవం హ్య హోర్ధ్వమూలంవా ఆబ్రహ్మ
 శాఖాఆకాశవాయ్వగ్నైదక భూమ్యాదయ ఏకేనాత్త మేతద్బ్రహ్మ
 త తస్యై త త్తే య దసా వాదిత్య ఓ మిత్యేతదక్షరస్య చైత త్తస్తాదోమి
 త్య నైవైతదుపాసీతాజస్రమిత్యేకోఽరసం బోధయీత ఇత్యేవం
 హ్యహైతదేవాక్షరం పుణ్యమేత దేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి
 తస్య తత్.౪. అథాన్యత్రా ప్యక్తం స్వనయ త్యేషాస్య తనూర్భూ ఓ మి
 తి స్త్రీపున్నపుంసకమితి లింగవత్యేషాథాగ్నిర్వాయు రాదిత్య ఇతిభా
 స్వత్యేషాథ రుద్రో విష్ణు రిత్యధిపతి రిత్యేషాథ గార్హపత్యో దక్షిణా
 గ్నిరాహవసీయ ఇతి ముఖవత్యేషాథ ఋగ్యజుస్సామేతి
 విజానాత్యేషాథ భూర్భువస్సరితి లోకవత్యేషాథ భూతం భవ్యం భవి
 వ్యదితి కాలవత్యేషాథ ప్రాణోఽగ్ని సూర్యఇతి ప్రతాపవత్యేషా
 థాన్న మాప శ్చంద్రమా ఇత్యాప్యాయనవత్యేషాథ బుద్ధిర్హనోఽహం
 కారఇతి చేతనవత్యేషాథ ప్రాణోఽపానోవ్యానఇతి ప్రాణవత్యే కేత్యజా
 మిత్యుక్తేతాహప్రస్తోతార్పితాభవతీత్యేవం హ్యహైత ద్వై సత్యకా
 మవరం చాచరంచ యదోమిత్యేతదక్షర మితి. ౫. అథ వ్యాతంవా
 ఇద మాసీ త్వత్యం ప్రజాపతి స్తప స్తప్తా అనువ్యాహర ద్యూర్భువ
 స్సరిత్యేషా హథ ప్రజాపతే స్థవిష్టా తనూ ర్వా లోకవతీతి స్సరి త్య
 స్యాః శిరోనాభిర్భువో భూః పాదా ఆదిత్య శ్చక్షురాయత్రః పురుష
 స్య మహతో మాత్రా శ్చక్షుషా హ్యాయం మాత్రా శ్చరతి సత్యంవైచ
 కురుక్షిణ్యుపస్థితోహి పురుషస్సర్వాధేఘ వదత్యేతస్తా ద్యూర్భువస్స
 రితుపాసీ తాన్నం హి ప్రజాపతి ర్విశ్వతా విశ్వచక్షు రివోపాసితో
 భవతీత్యేవంహ్యహైషా వై ప్రజాపతి ర్విశ్వభృ త్తనూ రేతస్యా మి
 దం సర్వ మంతర్హితమస్మింశ్చ సర్వస్తి స్నేహంతర్హితేతి తస్మా దేషోపాసీ

తేతి. ౯. తత్సవితుర్వరేణ్య మిత్యసా వా ఆదిత్య స్సవితా సవా ఏవం ప్రవరణాయ ఆత్మకామేనేత్యాహు ర్భృష్టా వాదినోఽథభర్గో దేవస్యధీ మహీతి సవితావై తేదవస్థితాయోఽస్య భర్గః కం సంచితయామిత్యా హు ర్భృష్టావాదినోఽథ ధియో యోనః ప్రచోదయాదితి బుద్ధయో వై ధియ స్తాయోఽస్తాకం ప్రచోదయాదిత్యాహుర్భృష్టావాదినోఽథ భర్గ ఇతి యోహవా అస్తి న్నాదిత్యే నిహిత స్తాకేఽహీణీచైష భర్గా భ్యో భాభి ర్గతి రస్య హీతి భర్గో భర్జతి వైష భర్గ ఇతి రుద్రో బ్రహ్మ వాదినోఽథ భర్గ ఇతి భాసయ తీమా స్తోకా నితి రంజయతీమాని భూ తాని గచ్ఛత ఇతి గచ్ఛ త్యస్తి న్నాగచ్ఛత్యస్తా ఇమాః ప్రజా స్తస్మా ద్భృగత్వా ద్భృగశ్శత్రుం త్సూయమానత్వా త్సూర్య స్సవనా త్సవి తాదానా దాదిత్యః పవనాత్సావమానోఽథాయోఽథాయనా దాదిత్య ఇత్యేవం హ్యహ ఖల్వాత్తనాత్తాఽచ్యుతాఖ్యి శ్చేతా మంతా గంతా స్రష్టాఽనందయితా కర్తా వక్తా రసయితా ఘ్రాతా స్పర్శయితాచ విభవిగ్రహే సన్నివిష్టా ఇత్యేవం హ్యహాథ యత్ర ద్వైతీభూతంవిజ్ఞా నంతత్రహి శృణోతి పశ్యతి జిఘ్రీతి రసయతేచైవ స్పర్శయతి సర్వమా త్తా జానీతేతి యత్రా ద్వైతీభూతం విజ్ఞానం కార్యకారణనిర్దుక్తం నిర్వ చన మనాపమ్యం నిరుపాఖ్యం కిం తదంగవాచ్యమ్. ౧. ఏష హి ఖల్వా త్తేజాన శ్శంభు ర్భవో రుద్రః ప్రజాఽతి ద్విశ్వస్స ధ్ధీణ్యగర్భ స్సత్యం ప్రాణో హంస శ్శాస్తా విష్ణు ర్నారాయణోఽర్క స్సవితా దాతా సమ్రా డింద్రఇందు రితి య ఏష తపత్యగ్నినా పిహిత స్సహస్రాక్షేణ హిరణ్మయేనానందే నైష వావ విజ్ఞానీతవ్యోఽన్వేష్యస్య స్పర్శభూతే భ్యోఽభయం దత్వారణ్యం గత్వాథ బహిః కృతేంద్రియార్థా స్వశ రీరా దుపలభతేఽథైవ మితి, విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతి రేకం తపంతమ్, సహస్రరశ్మిశ్శతథావర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయత్యేష సూర్యః.

ఓమ్ ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి మైత్రాయణ్యపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౫. ఋగ్వేదీయ కాషీతకి బ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్కాషీతకేవిద్యా వేద్య ప్రజ్ఞామాత్రపరాక్షరమ్,
ప్రతియోగి విసిర్దుక్త బ్రహ్మామాత్రం విచిన్తయే,
ఓమ్ వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం చిత్రో హ వై గార్గ్యాయణి ధ్యత్వమాణ ఆరుణిం వప్రే
సహపుత్రం శ్వేతకేతుం ప్రజఘాయ యాజయేతి తం హసీనం పప్రచ్ఛ
గౌతమస్యం పుత్రా స్తే సంపుత్రం లోకే యస్మి న్నాథాస్యస్యక్ భూహా
బుధోద్ధ్వలోకే థాస్యసీతి స హోవాచ నాహమేత ద్వేద హంతా
చార్యం ప్రచ్ఛాసీతి సహ పితర మాసాద్య పప్రచ్ఛేతీతి మాప్రాక్షీ త్క
థం ¹బ్రవాణీతి స హోవాచాహ మవ్యేతన్న వేద సదన్యేవ వయంస్వా
ధ్యాయ మధీత్య వారామహే యస్మః పరే దదత్యేహ్యభౌ గమయ
మ్యోవ ఇతి. ౧. సహసమితౌణి శ్చిత్రం గార్గ్యాయణిం ప్రతిచక్రా మోహ
యాసీతి తం హోవాచ బ్రహ్మోర్హోఽసి గౌతమ యో గూముపాగా
²దేహి త్వాజ్ఞ పయిష్యామితి. ౧. సహోవాచ యేవైకేచాస్తాల్లోకా
త్ప్రేయంతి చంద్రమసమేవ తే సర్వే గచ్ఛంతి తేహం ప్రాణైః పూర్వ
పక్ష ఆప్యాయతేఽథాపరపక్షే నప్రజనయత్యేతద్వై స్వర్గస్య లోక
స్య ద్వారం యశ్చంద్రమా స్తం యత్ప్రేత్యాహ తమతిస్సజతే య
వీనం ప్రత్యాహ త మిహ వృష్టిర్భూత్వావర్షతి త ఇహ కీటో వా పతం
గో వా శకునిర్వా శార్కలో వా సింహో వా మత్స్యో వా పరశ్వావా
పురుషో వానోమ్యైవై తేషు స్థానేషు ప్రత్యాజాయతే యథాకర్త యథా
విద్యం తమాగతం పృచ్ఛతి కోఽసీతి తం ప్రతిబ్రూయాత్. విచక్షణాద్భు
తవో రేత ఆభృతం పంచ దశా త్ప్రేసూతా ³త్ప్రేత్రాపతత్ స్తనమా
పుంసి కర్తర్యేర యద్భవం పుంసా కర్తా మాతరి మాసిషిక్త స్సజా
యమాన ఉపజాయమానో ద్వాదశత్రయోదశ ఉపమాసో ద్వాదశ

1 ప్రతిబ్రవాణీతి. 2 ర్హోఽసి. 3 ఏహి. 4 పిత్రావత స్తనాపుంసి...యద్భవం.

త్రయోదశేన పిత్రా సంతద్విదేహం¹ తవ ఋతవో మర్త్యవ ఆరభ
 ధ్యం తేన సత్యేన తపసర్తురస్త్యైర్తవో²స్తీకో³ఽసి త్వమసీతి తమతి సృజ
 తే. ౨. ¹తమేతం దేవయానం పంథాన మాసాద్యాగ్నిలోక మాగచ్ఛతి
 స వాయులోకం స వరుణలోకం స ఆదిత్యలోకం స ఇంద్రలోకం స
 ప్రజాపతిలోకం స బ్రహ్మలోకం తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మలోక స్వారో
 హదో ముహూర్తాయేష్టిహా విరజా⁴ సదీలో⁵ వృక్షస్సాయుజ్యం సంస్థా
 న మపరాజిత మాయతనం మింద్రప్రజాపతీ ద్వారగోపా విభుంప్రమి
 తం విచక్షణాసంధ్యమితేజాః పర్యంకః ప్రియాచ మాససీప్రతిరూపా
 చ్చ చాక్షుషీ పుష్పాణ్యాదాయావయతే⁶వై చ జగత్యంబాశ్చాంబా
 వయవాశ్చాస్సరసో⁷ఽంబయా నద్యస్త మిత్థం విదా గచ్ఛంతి తం బ్ర
 హ్మ హాభిధావత మమ యశసా విరజాంవాయం పాలయన్మదీం ప్రాసం
 వాయం జగిష్యతీతి. 3. తం పంచశతాన్యప్సరసాం ప్రతి థావం
 తిశతం మాలాహస్తా శ్శత మాంజనహస్తా శ్శతం చూర్ణహస్తా శ్శతం
 వాసోహస్తాశ్శతం⁸ ఫణాహస్తాస్తం బ్రహ్మలంకారేణాలంకుర్వంతి స బ్రహ్మ
 లంకారేణాలంకృతో బ్రహ్మవిద్వా స్సృష్టైవాభిప్రైతి స ఆగచ్ఛత్యా
 రంహ్రా దంతన్నసా⁹ఽత్యేతి తమృత్వా సంప్రతి విదో మజ్జంతి ఆగచ్ఛతి ము
 హూర్తాన్యేష్టి హా స్తన్నా దపద్రవంతి స ఆగచ్ఛతి విరజాం నదీం తామ
 నసైవాత్యేతి తత్సుకృతదుష్కృతే ధూనుతే తస్య ప్రియా జ్ఞాతయస్సు
 కృత ముపయంత్యప్రియా దుష్కృతం తద్యథా రథేన థావయన్రథచ
 క్రేపర్యవేక్షత ఏవ మహోరాత్రే పర్యవేక్షత ఏవం సుకృతదుష్కృతే
 సర్వాణిచ ద్వంద్వాని స ఏష విసుకృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వా
 స్సృష్టైవాభిప్రైతి. ౪. స ఆగచ్ఛతి తిల్యం వృక్షం తం బ్రహ్మగంధః ప్రవిశ
 తి స ఆగచ్ఛతి సాయుజ్యం సంస్థానం తం బ్రహ్మ సప్రవిశతి స ఆగచ్ఛత్య
 పరాజిత మాయతనం తం బ్రహ్మతేజః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతీంద్రప్రజా
 పతీ ద్వారగోపా తా వస్తా దపద్రవత స్స ఆగచ్ఛతి విభుప్రమితం తం బ్ర
 హ్మయశఃప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతి విచక్షణామానందీం¹⁰ సా ప్రజ్ఞాప్రజ్ఞయా

1 ప్రతితద్విదేహంతవ ఋతవో. 2 స ఏతం దేవయానం. 3 సదీలో...
 సాయుజ్యం సం స్థా. 4 కణా. 5 బృహద్రథస్తరే సామని పూర్వోపాదౌ ధైర్య
 నాథసే చాపకా పాదౌ వైయాప వైరాజే కాక్వర రైవతే తిరక్చినా ప్రజ్ఞా.

హి విషశ్యతి స ఆగచ్ఛత్యమితోజసం పర్యంకంతం సప్రాణ స్తస్యభూ
తంచ భవిష్యచ్ఛ పూర్వా సాదా శ్రీశ్చేరా చాపరా బృహద్రథంతరే
అనూచ్యే భద్రయజ్ఞాయజ్ఞయేశీర్షణ్యమృచ శ్చ సామాని చ ప్రాచీ
నా¹గానం యజాంషి తిరశ్చీనాని సోమాంశవ ఉపస్తరణ ముద్గీభ ఉప
శ్రీశ్చీరుపబ్ధ్తం తస్మిన్ బ్రహ్మనే తమిథంవి త్పాదే నై వాగ్ర ఆరో
హతి తంబ్రహ్మహ ణోఽసీతి తంప్రతిభూయాత్ .గి.ఋతురస్యార్థవోఽ
స్యార్థకాళా ద్యోనే స్సంభూతో²హ వై తత్సంవత్సరస్య తేజోభూతస్య
భూత స్యార్థభూతస్య త్వ మాత్మాసి య స్త్వమసి సోఽహమస్మీతి త మా
హణోఽహ మస్మీతి. సత్య మితి బ్రూయా త్కింత తస్య మితి య
దన్యద్దేవేభ్యశ్చ ప్రాణేభ్య శ్చ తత్ప దథ య ద్దేవాశ్చప్రాణాశ్చ తదన్యంత
దేతయా వాచా భివ్యాహ్రియతే సత్య మిత్యేతావ దిదం సర్వ మిదం
సర్వ మసీ త్యేవైనం తదాహ³ త మాహ కేన పాంస్నాని నామాన్య
హ్నీతీతి ప్రాణే నేతి బ్రూయా త్కేన స్త్రీనామానీతి వాచేతి కేన న
పుంసకనామా నీతి మనసేతి కేన గంధానితి ఘ్రాణేనేతి బ్రూయా
త్కేన రూపాణీతి చక్షుషేతి కేన శబ్దా నితి శ్రోత్రేణేతి కేనాన్నర
సానితి జిహ్వాయేతి కేన కర్తాణీతి హస్తాభ్యా మితి కేన సుఖదుఃఖ ఇతి
శరీరేణేతి కేనానందం రతిం ప్రజాతిమిత్యుపస్థేనేతి కేనేత్యా ఇతి పా
దాభ్యా మితి కేన ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామానితి ప్రజ్ఞాయేతి ప్రబ్రూ
యాత్తమాహో హైవ ఖలు మే హ్యసా వయం తే లోక ఇతి సాయా
బ్రహ్మణి చితి ర్యా వ్యప్తి స్తాం చితిం జయతి తాం వ్యప్తిం వ్యక్నుతే
య ఏవంవేద య ఏవం వేద. ౬.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ప్రాణోబ్రహ్మేతి హ స్తాహ కాపితకేస్తస్య హవా ఏతస్య
ప్రాణస్య బ్రహ్మణో మనో⁴భూతావాక్పరివేష్ట చక్షుశ్శ్రోత్రం సంశ్రా

1 తానం. 2 భార్యాయై రేతస్సంవత్సరస్య. 3 తదేతద్దోకేనాపుక్తమ్. యజాద
రస్నామగిరాతసావృక్షార్థిరవ్యయః, స బ్రహ్మేతిహి విజ్ఞేయ ఋషి ర్భృహ్మయోమహా
నీతితమాహ. 4 దూతం...వేష్టీ చక్షుర్గాత్రం, శ్రోత్రంసంశ్రావయిత్యయోహ వా
ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణోమనోదూతవేదవాక్భవతి యశ్చక్షుర్గోస్తృమాకభవతి.

వయిత్య తస్యై వా ఏతస్యై ప్రాణాయ బ్రహ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా
 ఆయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో ఏవాస్యై సర్వాణి భూతా
 న్యయాచమానాయైవ బలిం హరంతి య ఏవం వేద తస్యో
 పనిష న్న యాచే దితి తద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లభ్యోపవిశేన్నా
 హమతో ద త్తమశ్నీయామితి య ఏవైనం పురస్తా త్ప్రీత్యాచక్షీరం స్తవ
 వైన ముపమంత్రయంతే దదామ త ఇ త్యేష ధర్మో యాచితో భవ
 త్యనంతర స్తేవైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇతి. ౧. ప్రాణో బ్రహ్మ
 తిహస్తాహ వైంగ్య సస్య హవా ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణోవా క్షరస్తా
 చ్చక్షురారుంధే చక్షుః పరస్తా చోచ్ఛ్రీత్ర మారుంధే శ్రోత్రం పరస్తాన్తన
 ఆరుంధే మనః పరస్తా త్స్పృణ ఆరుంధే తస్యై వా ఏతస్యై ప్రాణాయ బ్ర
 హ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా ఆయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో
 ఏవాస్యై సర్వాణి భూతాన్యయాచమానాయ బలిం హరంతి. య ఏ
 వం వేద తస్యోపనిష న్న యాచే దితి త ద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లభ్యో
 పవిశేన్నాహ మతోద త్త మశ్నీయా మితి య ఏవైనం పరస్తా త్ప్రీత్యా
 చక్షీరం స్తవ వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇత్యేషధర్మో యాచి
 తో భవత్యన్యతర స్తేవైన ముపమంత్రయంతే దదామత
 ఇతి. ౨. ఆధాతఏకధనావరోధనం య దేకధన మభిధ్యాయా త్పౌర్ణ
 మాస్యాం వామావాస్యాంవా శుద్ధపక్షేవా పుణ్యే నక్షత్రేఽగ్ని ముపస
 మాధాయ పరిసమాహ్య పరిస్తీర్య పర్యుక్ష్య పూర్వదక్షిణం జాన్వా
 వాచ్య సువేణ వా చమసేన వా కంసేన వైతా ఆజ్యాహుతి
 ర్జుహోతి వా జ్ఞామ దేవతాఽవరోధినీ హమేఽముష్టా దిద మవ
 రుంధా తస్యై స్వాహా ప్రాణోనామ దేవతావరోధినీ సా మేఽముష్టా
 దిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా చక్షు ర్నామ దేవతావరోధినీ సా మే
 ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా శ్రోత్రం నామ దేవతావరోధినీ
 సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా మనో నామ దేవతా
 వరోధినీ సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా ప్రజ్ఞా నామ
 దేవతావరోధినీ సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా త్యథ

యశ్రోత్రం సంక్రావయిత్య హక్రావయిత్యమాక భవతియోవాచం పరివేష్టిం పరివేష్టి
 మాక భవతి తస్మానా.

ధూమగంధం ప్రజఘాయాజ్యలేపేనాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం
 యమోభిప్రసక్త్యాం బ్రవీత దూతం వా ప్రహిణు యా ల్లభతే
 హైవ. ౩. అథాతోదైవస్సరో యస్య ప్రియో బుభూషే యస్యైవ
 ఏహం వై తేషా మే వైతస్సే నృవ్యణ్యస్సి ముపసమాథా యైత యైవా
 వృతైతా ఆద్యాహుతి స్వహోతి వాచం తే మయి జహోమ్యసా
 స్వాహా ప్రాణం తే మయి జహో మ్యసా స్వాహా చక్షుస్తే మయి
 హోజమ్యసా స్వాహా శ్రోత్రం తే మయి జహోమ్యసా
 స్వాహా మనస్తే మయి జహో మ్యసా స్వాహా జహోతే మయి
 హోమ్యసా స్వాహా త్యథ ధూమగంధం ప్రజఘాయాజ్యలేపే
 నాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం యమోభిప్రసక్త్య సంస్పర్శం జిగమిషే
 సపి వాతాద్వా సంభాషమాణ స్తిష్ఠే త్ప్రియోహై భవతి స్థరంతి
 హైవ భవతి స్థరంతి హైవస్యాత్. ౪. అథాత స్నాయ మన్నం ప్రాత
 ర్ధన మంతర మగ్నిహోత్ర మితి ¹చాచక్షతే యావద్వై పురుషో
 భాసతే న తావ తాప్రిణీతుం శక్నోతి ప్రాణం తదా వాచి జహోతి
 యావ ద్వై పురుషః ప్రాణితి న తావద్భాతుం శక్నోతి వాచం తదా
 ప్రాణే జహో త్యేతేనంతే మృతాహుత్యా గ్రచ్చ ²స్వరూపంచసంతత
 మవ్యవచ్ఛిన్నం జహోత్యథ యా ఆన్యా ఆహుతయోఽంతవత్త్య
 స్తాః కర్తమయ్యో భవంత్యేత దు వై పూర్వే విద్వాంసోఽగ్నిహో
 త్రం జహ్వంచక్రుః. ౫. అథ కథం బ్రహ్మేతి హస్మాహ శుక్లు అంగార
 మృ గిత్యచాసీత సర్వాణి హన్తై భూతాని శ్రైష్ఠ్యా యాభ్యర్చ్యంతే
 తద్యజారిత్యచాసీత సర్వాణి హన్తై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
 యుజ్యంతే తత్సామే త్యుచాసీత సర్వాణి హన్తై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
 సన్నమంతే తచ్చి త్యుచాసీత తద్యశ ఇ త్యుచాసీత తత్రేజ ఇత్కు
 సీత తద్యథైత చ్ఛాస్త్రాణాం శ్రీమత్రమం యశస్వితమం త్యో
 మం భవతి తథైవైషం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రీమత్రా
 యశస్వితమ నైజగ్నిత మోభవతి త మేత మైష్టకం కర్తమయమాత్మ
 మధ్వయస్సంస్కరోతి తస్మి ³న్యధర్తమయం ప్రభవతి తద్ధర్తమయ

1 త్యాచక్షతే. 2 స్వపశ్వసంతత. 3 న్యజర్తయం ప్రవయతి యజర్తయ
 ఋజయం హోతా ఋజయం సామ.

మృత్యుయం హోతాబుజ్జయం సామమయ ముద్గాతా స ఏష సర్వ
 వైశ్రయీ విద్యాయా ఆత్మేషడత ఏవాస్యాత్మేత దాత్తా భవతి
 య ఏవం వేద. ౬. అథాత స్సర్వజితః కాపిలకే స్త్రీ ణ్యుపాసనాని భ
 వంతి యజ్ఞోపవీతం కృత్వాప ఆచమ్య త్రిరుదపాత్రం ప్రసీచ్యోద్యంత
 మాదిత్య ముపతిష్ఠే ద్యద్వర్గోఽసి పాప్తానం మే ఉద్వృజ్ఞాకీర్త్యేతయైవా
 వృతామధ్యే సంతముద్వర్గోసిపాప్తాన మంతద్వృపా వాత్యేతైవా వృ
 తాస్తయంతం యద్వర్గోసి పాప్తానం మే సర్వం వాత్యేతి య దహో
 రాత్రాభ్యాం పాపం కరోతి సంతద్వృంక్తే, ౭. అథమాసిమా స్యమావా
 స్యాయాం పశ్చాచ్ఛంద్రమసం దృశ్యమాన ముపతిష్ఠేతైతయైవావృతా
 హరిత తృణాభ్యాం వా వృత్తస్యాద్యతే స్వసీమే హృదయ మధి
 చంద్రమసి శ్రితం తేనామృతత్వ మన్యేశానం మాహం పాత్ర మఘం
 రుద మితి సహస్రా త్పుర్యాః ప్రజాః ప్రయంతీతి నజాతపుత్రస్యాథా
 జాతపుత్రస్యాహ యం సమేతాతు, ఆప్యాయస్వసమేతుతే సంతే
 పయాంసి సముయంతువారాజా య మాదిత్యామాత్వా అంశు
 మాప్యాయయంతి, తే తా స్తిస్ర ఋచో జపిత్వా నాస్తాకం ప్రాణేన
 ప్రజయా పశుభి రాప్యాయయస్వ యోఽస్తాన్వేష్టి యంప వయం
 ద్విష్టస్సస్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రాప్యాయన్యేతి దైవీ మావృత
 మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్నావర్తయతి దక్షిణం బాహు మన్నా
 వర్తతే. ౧౧. అథ పార్ణ మాస్యాం పురస్తా చ్చంద్రమ సంశ్యమాన ముప
 తిష్ఠేతైతయైవావృతా సోమో రాజాసి విచక్షణః పంచముఖోఽసి ప్ర
 జాపతి ర్బ్రాహ్మణ స్తవకం ముఖం తేన ముఖేన రాజ్ఞోఽత్సితేన ముఖేన
 మా మన్నాదం కురు రాజా తవకం ముఖం తేన ముఖేన విశోత్సితేనైవ
 ముఖేన మామన్నాదం కురుశ్యేనస్త వకం ముఖం తేన ముఖేన పక్షిణో
 ఽత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కుర్వగ్ని స్తవకంముఖం తేన ముఖేన
 మం లోక మత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కురు సర్వాణి భూతాని
 ముఖం తేన ముఖేన సర్వాణి భూతా న్యత్సితేనముఖేన మామన్నాదం

1. నమ ఉద్వృజ్ఞీ)త్యేకవైవా వృతాస్తా యంతం సంవర్తసి పాప్తానం
 మే సంవృజ్ఞీతి యదహో.

త్యేవ సంపదం కురుమాస్తాకం ప్రాణేన ప్రజయా ఒశుభి రవక్షేమా
 యోస్తాన్ ద్వేష్టియంచ వయం ద్విష్ట స్తస్య ప్రాణేన ప్రజయా ఒశుభి
 రవక్షేయస్వేతి స్థితైర్దేవీమావృత మావర్త ఆదిత్యస్యవృత మన్వావర్తం
 త ఇతి దక్షిణం బాహు మన్వావర్తతే. ౯. అథ సువేశ్యో జాయాయై
 హృదయ మభిమృశేత్, యత్తే సుసీమే ¹హృదయో హిత మంతః
 ప్రజాతౌ, మన్యేఽహం మాం త ద్విద్వాంసు మాహం పౌత్ర మఘం
 సుద మితి సహస్త్వా త్పుర్యాః ప్రజాః ప్రైతి. ౧౦. అథ ప్రోష్యాయో
 పుత్రస్య మూర్ధానమభిమృశతి, అంగా దంగా త్సంభవసీ హృదయా
 దధిజాయతే, ఆత్మావై పుత్ర మావిధ స జీవ శరదశ్శతమ్, అసావితి
 నామాస్య ²గృహ్లాతిమాచ్ఛేత్తా మావ్యధిష్ఠా శ్శతం శరద ఆయుషో
 జీవ పుత్ర, తే నామ్నా మూర్ధాన మభిజిహ్వామ్యసావితి త్రిభిర్దూర్ధాన
 మభిజిహ్నేద్ధవా త్వాహింకారే ³జాభిహింకరోమితి త్రిరస్యర్దూర్ధాన
 మభిహింకుర్యాత్. ౧౧. అథాతో దైవః పరిమర వత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే
 యదగ్నిర్జ్వలత్య తై తన్నియతే యన్నజ్వలతి తస్యదిత్య మేవ తేజో గ
 చ్ఛతి వాయుం ప్రాణ వత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే ⁴యథామర్శ్యో దృశ్యతే
 తై తన్నియతే యన్నదృశ్యతే తస్య చంద్రమస మేవ తేజో గచ్ఛతివా
 యంప్రాణ వతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్ఛంద్రమాదృశ్యతే యద్విద్యుద్వి
 ద్యోతతే తై తన్నియతే యన్నవిద్యోతతే తస్య విద్యుతమేవ వా
 యు మేవ తేజోగచ్ఛతి వాయుం ప్రాణ స్తావా ఏతా స్సర్వా దేవతా
 వాయుమేవ ప్రవిశ్య వాయో తృప్తాన మూర్ఘంతే తస్మాదేవ పున రుదీర
 త ఇత్యధిదైవత మథాథ్యాత్తమ్. ౧౨. వతద్వై బ్రహ్మదీప్యతే యద్వా
 చావదత్యతై తన్నియతే యన్నవలతి తస్య చక్షురేవ తేజో గచ్ఛతి
 ప్రాణం ప్రాణ వత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్ఛక్షుషా ఒశ్యత్యతై త
 న్నియతే యన్న ఒశ్యతి తస్య శ్రోత్ర మేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం

1. హృదయే. 2. ఆత్మాభవ, ధరశుక్లన, హిరణ్య మద్రుతం భవ, తేజోవై పు
 త్ర కామసీ స జీవ శరదశ్శతం, అసావితి నామాస్య గృహ్లాతి, యేన ప్రజాపతిః ప్రజాః
 పర్యగృహ్లాతారివైతేన త్వాపరిగృహ్లాః హ్యసాదిత్యథాస్య దక్షిణేశ్చేద్యజవతి, అస్తేత్రయధి
 మఘం ఋషిదీప్తితీంద్రక్రేష్ఠాని ద్రక్షాని భవీతి. 3. యథామర్శ్యో.

ప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యస్తనసా ధ్యాయత్యుదైత స్త్రియతే
 యస్తథ్యాయతి తస్య ప్రాణమేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం ప్రాణస్తావా
 ఏతా స్సర్వా దేవతాః ప్రాణమేవ ప్రవిశ్య ప్రాణేశుస్తాన మూర్ఘంతే
 తస్మాద్దేవపునరుదీరతే తద్యది హవా ఏవం విద్వాంస ఉభా పర్వతా
 వభిప్రవర్తయాతాం¹ తస్త్వర్షమాణో దక్షిణ శ్చోత్తరశ్చ నహౌవైనం
 స్త్రోణ్యయాతా మథ యఏనం ద్విషంతి యాంశ్చ స్వయం ద్వేష్టి త
 ఏవం సర్వే పరితోమియంతే. ౧౩. అథాతో నిశ్రేయసా దానం సర్వా
 హవై దేవతాహం శ్రేయసే వివదమానా అస్తా చ్ఛరీరా దుచ్చ
 క్రము ప్రద్దారుభూతం శిష్య అథ హౌనం వా క్షృవివేశ తద్వాచా
 వద చ్ఛిష్య ఏవాథ హౌనం చక్షుః ప్రవివేశ తద్వాచా వద చ్ఛక్షుషా
 పశ్య చ్ఛిష్య ఏవాథ హౌనం శ్రోత్రం ప్రవివేశ తద్వాచా వదా చ్ఛక్షుషా
 పశ్య చ్ఛోత్రేణ శృణ్వ శిష్య ఏవాథ హౌనం మనః ప్రవివేశ తద్వా
 చా వద చ్ఛక్షుషా పశ్య చ్ఛోత్రేణ శృణ్వ స్తనసా ధ్యాయ చ్ఛిష్య
 ఏవాథ హౌన త్పిణః ప్రవివేశ తత్తత ఏవ సముత్తస్థా తద్దేవాః
 ప్రాణే నిశ్రేయసం విదింత్య ప్రాణమేవ ప్రజ్ఞాత్వాన మభిసంస్తూయ
 స హౌతై స్సర్వై రస్తా ల్లోకా దుచ్చక్రము స్తేవాయు ప్రతిష్ఠాకాశా
 త్వాన స్వర్యయు స్తథో ఏ వైవం విద్వాక్ సర్వేషాం భూతానాం ప్రాణ
 మేవ ప్రజ్ఞాత్వాన మభిసంస్తూయ సహౌతై స్సర్వై రస్తా చ్ఛరీరా
 దుత్క్రమతి స వాయు ప్రతిష్ఠాకాశాత్వా న స్వరేతి తద్భవతి
 యత్రైత ద్దేవా స్తత్ప్రవిశ్య తడమృతో భవతి యదమృతా దేవాః.
 ౧౪. అథాతః పితా పుత్రీయం సంప్రదాన మితి చాచక్షతే పితా
 పుత్రం ప్రేష్యా హ్వయతి నవై స్తస్మిన్నై రాగారంసంస్తీర్యాగ్ని ముపస
 మాథా యోదకుంభం సపాత్ర ముపనిధాయా హతేన వాససా సంప్ర
 చ్ఛన్నశ్శేత ఏత్య పుత్ర ఉపరిష్ఠా దభినిపద్యత ఇంద్రియై రన్యేం
 ద్రియాణి సంస్పృశ్యాపివాఽస్యాభిముఖత ఏవాసీతాథాస్తై సం
 ప్రయచ్ఛతి వాచం మే త్వయి దధానీతి పితా వాచంతే మయి దధ
 ఇతి పుత్రశ్చక్షు ర్దే త్వయి దధానీతి పితా చక్షు స్తే మయి దధ

ఇతి పుత్రశ్రోత్రం మే త్వయి దధానీతి పితా శ్రోత్రం తే మయి దధ
 ఇతి పుత్రోమనోమే త్వయి దధానీతి పితా మనస్తే మయి దధ ఇతి పుత్ర
 అన్నరసాస్తే త్వయి దధానీతి పితా అన్నరసాం స్తే మయి దధ ఇతి పుత్రః
 కర్తాణిమే త్వయి దధానీతి పితా కర్తాణి తే మయి దధ ఇతి పుత్ర
 సుఖదుఃఖే మే త్వయి దధానీతి పితా సుఖదుఃఖే తే మయి దధ ఇతి
 పుత్ర ఆనందం రతిం ప్రజాతిం మే త్వయి దధానీతి పితా ఆనందం
 రతిం ప్రజాతిం తే మయి దధ ఇతి పుత్ర ఇత్యాం మే త్వయి దధానీతి
 పితా ఇత్యా నై మయి దధ ఇతి పుత్రో ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా
 నై త్వయి దధానీతి పితా ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాం స్తే మయి దధ
 ఇతి పుత్రోఽథదక్షిణా ప్రాక్ ప్రాజ్ పరిక్రామతి తం పితా సమంత్రయతి
 యశో బ్రహ్మవర్చస మన్నాద్యం కీర్తి స్త్యా జుషతా మిత్యథేతరస్సవ్య
 మంసమన్వవేక్షతే పాణినాంతర్ధాయ వసనం తనువా ప్రచాఢ్య
 స్వర్గా లోకాన్కామా న వాప్నుహీతి స యహ్యేక త స్సాస్తి
 త్పుత్ర స్త్యైశ్వర్యే పితా వసేత పరివా వృజేయ్యుర్యద్యవై ప్రయుజ్యా
 దేవైసం సమాపయతి తథా సమాపయితవ్యో భవతి. ౧౫.

తృతీయాఽధ్యాయః.

ప్రతర్దనోహ వై వైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధా మో పజ
 గామ యుద్ధేన పౌరుషేణ చ తం హేంద్ర ఉవాచ ప్రతర్దన వరం తే
 దదానీతి స హోవాచ ప్రతర్దన స్వమేవ వృణీష్య యం త్వం మను
 ష్యాయ హితతమం మన్యస ఇతి తం హేంద్ర మువాచ నవై వరం
 పరస్తే వృణీతే త్వమేవ వృణీష్యేత ద్ధి వరో వైత్త్వి కిల మ ఇతి
 హోవాచ ప్రతర్దనోఽహో లింద్ర స్స త్యా దేవ నేయాయ స్సత్యం
 హేంద్ర స్స హోవాచ మా మేవ విజానీహ్యేతదే వాహం మను
 ష్యాయ హితతమం మన్యే య న్తాం విజానీయాం త్రిశీర్షాణం త్వష్ట్ర
 మహాన మవాఙ్ముఖాన్యతీంతాస్సలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛం బహ్వీ
 స్సంధా అతిక్రమ్య దివి ప్రహ్లాదీన తృణ మహా మంతరిక్షే పౌలో
 మాః పృథివ్యాం కాలకాశ్యాం స్తస్య మే తత్ర న లోమచనా మీయ
 తే సయో మాం విజానీయా న్నాస్య కేనచ కర్తౄణా లోకో మీయతే

1. కనకాంశేనవా. 2. వ్యయం హ్యేకత.

స మాతృవధే న పితృవధే న న స్తేయే న న భూణహత్యయా నాస్య
 పాపంచ న చ కృహో ముఖాన్నిలం వేత్తీతి. ౧. సహోవాచ ప్రాణోఽస్మి
 ప్రజ్ఞాత్వా తం మా మాయు రమృత మి త్యుపాస్వాయుః 'ప్రాణః
 ప్రాణో వా ఆయుః ప్రాణఉవా అమృతం యావ ధ్యన్తిం ఛరీరే ప్రాణో
 వసతి తావదాయుః ప్రాణేన హ్యేవాముష్మిక లోకేఽమృతత్వ
 మాప్నోతి. ప్రజ్ఞాయా సత్యసంకల్ప స్స యో మ ఆయు రమృత
 మిత్యుపా స్తే సర్వ మాయు రస్మిక లోకే ఆప్నో త్యమృతత్వ మక్షితిం
 స్వర్గే లోకే తద్దైక ఆహు రేభూయం వై ప్రాణా గచ్ఛంతితి సహి
 కశ్చన శక్నుయా త్సకృద్వాచా నామ ప్రజ్ఞాపయితుం చక్షుషాయాపం
 శ్రోత్రేణ శబ్దం మనసా ధ్యాత మిత్యేక భూయం వై ప్రాణాభూత్వా ఏకై
 కం సర్వాణ్యేవై తాని ప్రజ్ఞాపయంతి వాచం వదంతి సర్వే ప్రాణా అను
 వదంతి చక్షుః పశ్య త్సర్వే ప్రాణా అనుపశ్యంతి శ్రోత్రం శృణ్వ త్సర్వే
 ప్రాణా అనుశృణ్వంతి మనో ధ్యాయ త్సర్వే ప్రాణా అనుధ్యాయంతి
 ప్రాణః ప్రాణం తం సర్వే ప్రాణా అనుప్రాణంతి త్యేవముహౌ వై తదితి
 హేంద్ర ఉవాచా స్తీత్యేవ ప్రాణానాన్ని శ్రేయసాదానమితి. ౨. జీవతి
 వాగపేతో మూకా నివపశ్యామో జీవతి చక్షురపేతోఽంధా నివ
 శ్యామో జీవతి శ్రోత్రపేతో బధిరా నివపశ్యామో జీవతి బహుచ్ఛిన్నో
 జీవత్యూరుచ్ఛిన్న ఇత్యేవం హి పశ్యామ ఇతి ప్రాణ ఏవ
 ప్రజ్ఞాఽఽత్తే దం శరీరం పరిగృహ్యోత్థాపయతి. అథ ఖలు తస్మా దేత
 మేవోక్త ముపాసీత యో వై ప్రాణ స్స ప్రజ్ఞాయావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ
 సృహ హ్యేతావన్తిం ఛరీరే వసత సృహోత్క్రామత స్తస్యైవైవ దృష్టి
 రేతద్విజ్ఞానం యత్రై త త్పురుష స్సు ప్రస్పృష్న స్స కంచన పశ్య త్యథా
 ఽస్మిక ప్రాణవై కథా భవతి తదైవం వా క్సర్వై ర్నామభిసృహ్యేతిచ
 మనస్సర్వై రూపై సృహ్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శృద్ధై సృహ్యేతి మన
 స్సర్వై ధ్యాతై సృహ్యేతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే యథాగ్నే జ్వలతో
 విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవై తస్మాదాత్మనః ప్రాణా యథాఽయ
 తనం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తస్యైవైవ సిద్ధి

రేతద్విజ్ఞానం య త్రైతత్పురుష ఆరో మరిష్య ¹న్నాబల్యం న్యేత్య
 మోహం నేతి తదాహు రుదక్రమీ చ్చిత్తం న శృణోతి న చశ్యతి
 వాచా వద త్యథాస్తిక్ ప్రాణవవైకథా భవతి తథైవం వాక్సర్వైర్నా
 మభి స్సహవ్యేతి చక్షు స్సర్వై రూపై స్సహవ్యేతి శ్రోత్రం సర్వై
 శ్శబ్దస్సహవ్యేతి మన స్సర్వైర్ధ్యాతై స్సహవ్యేతి సయదా ప్రతిబుద్ధ్యతే
 యథాగ్నే ర్విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్తాదాత్మనః ప్రాణ
 యథాయతనం విప్రతిష్ఠం తే ప్రాణేభ్యో దేవాదేవేభ్యో లోకాః. 3.
 స యదాస్తా చ్చరీరా దుత్కామతివాగస్తాత్సర్వాణి నామాన్యభి
 విసృజతే వాచా సర్వాణి నామాన్యాహ్నోతి ప్రాణోఽస్తాత్సర్వాన్
 గంధా నభివిసృజతే ప్రాణేన సర్వాన్ గంధా నాహ్నోతి చక్షు రస్తాత్స
 ర్వాణి రూపాణ్యభివిసృజతే చక్షుషా సర్వాణి రూపాణ్యాహ్నోతి శ్రోత్ర
 మస్తాత్సర్వాం ఛబ్దా నభివిసృజతే శ్రోత్రేణ సర్వాం ఛబ్దానాహ్నోతి
 మనోఽస్తాత్సర్వాణి ధ్యాతాన్యభివిసృజతే మనసా సర్వాణి ధ్యాతా
 న్యాహ్నోతి సైమా ప్రాణే సర్వాః పి ర్యోవై ప్రాణస్స ప్రజ్ఞ
 మావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ స్సహ హ్యేతా వస్తింశ్చరీరే వసత స్సహా
 త్కామతో ధో ఖలు యథా ప్రజ్ఞాయాం సర్వాణి భూతాన్యేకే
 భవంతి తద్వ్యాఖ్యాస్యామః. ౪. వా గేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
 తస్యే నామ పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా మ్రాణ
 మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య గంధః పరస్తా త్ప్రతివిహితా
 భూతమాత్రా చక్షురే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య రూపం
 పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శ్రోత్ర మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
 తస్య శబ్దః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా జిహ్వేవాస్యా ఏక
 మంగ ముదూఢం తస్యాన్నరసః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా
 హస్తా వేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయోః కర్తృ పరస్తా
 త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శరీరమేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
 తస్య సుఖదుఃఖే పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ఉప
 వేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యానందో రతిః ప్రజాతిః పరస్తా

త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా పాదావే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
తయో రిత్యాపరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ప్రజ్ఞేవాస్యా ఏక
మంగ ముదూఢం తస్యైధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాః పరస్తా త్ప్రతివి
హితా భూతమాత్రా. ౫. ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా
సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా ప్రాణం సమారుహ్య ప్రాణేన
సర్వా స్తంభా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షు స్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి
రూపాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వాం
ఛర్ద్యా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా జిహ్వం సమారుహ్య జిహ్వయా హి సర్వా
న్నగ్రహా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా హస్తా సమారుహ్య హస్తాభ్యాం సర్వాణి
కర్మాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీరేణ సుఖదుఃఖే
ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయోపస్థం సమారుహ్యోపస్థేనానందం రతిం ప్రజాతి
మాప్నోతి ప్రజ్ఞయా పాదౌ సమారుహ్య పాదాభ్యాం సర్వా ఇత్యా
ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయైవ ధియం సమారుహ్య ప్రజ్ఞయైవ ధియో విజ్ఞాతవ్యం
కామా నాప్నోతి. ౬. సహి ప్రజ్ఞా వేతా వాజ్ఞామ కించన ¹ప్రజ్ఞా
పయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ ²మేత న్నామప్రాజ్ఞా
సిష మితి సహి ప్రజ్ఞావేతః ప్రాణో గంధం కంచన ప్రజ్ఞాపయే
దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నామేతం గంధం ప్రజ్ఞాసిష మితి సహి
ప్రజ్ఞావేతం చక్షూరూపం కించన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మేమనోఽభూ
దిత్యాహ నాహమేతద్రూపం ప్రాజ్ఞాసిష మితి సహి ప్రజ్ఞావేతం
శ్రోత్రంశబ్దం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మేమనోఽభూ దిత్యాహ నాహ
మేతం శబ్దం ప్రజ్ఞాసిష మితి సహి ప్రజ్ఞావేతా జిహ్వన్నరసం కంచన
ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహమేత మన్న
రసం ప్రజ్ఞాసిషమితి సహి ప్రజ్ఞావేతా హస్తా కర్త కించన ప్రజ్ఞాపయేతా
మన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ మేత త్కర్త ప్రజ్ఞాసిషమితి
సహి ప్రజ్ఞావేతం శరీరం సుఖదుఃఖే కించన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే
మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ మేతత్సుఖదుఃఖే ప్రజ్ఞాసిష మితి సహి
ప్రజ్ఞావేత ఉపస్థ ఆనందం రతిం ప్రజాతిం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర

మే దునోఽభూదిత్యాహ నాహమేత మానందం రతిం ప్రజ్ఞాతిం ప్రజ్ఞా
 సిష్ఠమితి సహి ప్రజ్ఞాపేతా సాదా విత్యాం కాంచన ప్రజ్ఞాపయే తా
 మన్యత్ర మే దునోఽభూది త్యాహ నాహ మేత విత్యాం ప్రజ్ఞాసిష్ఠ
 మితి సహి ప్రజ్ఞాపేతా ధీః కాంచన సిద్ధ్యే స్స ప్రజ్ఞాతవ్యం ప్రజ్ఞాయేగ. 2.
 న వాచం విజ్ఞాసీత వక్తారం విద్యా స్స గంధం విజ్ఞాసీత ఘ్రీతారం
 విద్యా స్స రూపం విజ్ఞాసీత రూపవిదం విద్యాస్స శబ్దం విజ్ఞాసీత
 శ్రోతారం విద్యా స్సాన్నరసం విజ్ఞాసీతాన్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా
 స్సాన్నరసం విజ్ఞాసీతాన్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా స్స కర్త విజ్ఞాసీత
 కర్తారం విద్యా స్స సుఖదుఃఖే విజ్ఞాసీత సుఖదుఃఖయో ర్విజ్ఞాతారం
 విద్యా స్సానందం రతిం ప్రజాతిం విజ్ఞాసీతానందస్య రతేః ప్రజాతేః
 ప్రవిజ్ఞాతారం విద్యా స్సే త్యాం విజ్ఞాసీతైతారం విద్యా స్స మనో విజ్ఞా
 సీతమంతారం విద్యా త్తావా ఏతా దశైవ భూతమాత్రా అధిప్రజ్ఞందశ
 ప్రజ్ఞామాత్రాధిభూతం యద్ధిభూతమాత్రా నస్య ర్న ప్రజ్ఞా మాత్రాస్సుగ్ధి
 ర్యద్వాప్రజ్ఞామాత్రా నస్య ర్న భూతమాత్రా స్యుః. ౩. న వ్యవ్యతరతో
 రూపంకించ ససిద్ధ్యేన్నోపత స్నానాత ద్యథా రథస్యారేఖ సేమి రర్పితా
 నాభా వరా అర్పితా నవ మేవైతా భూతమాత్రాః ప్రజ్ఞామాత్రా స్వర్పి
 తాః ప్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాణే అర్పితా స్సవా ఏష ప్రాణ ఏష ప్రజ్ఞా
 ౭౭త్తానందోఽజరోఽ౭౭మృతో న సాధునా కర్తౄణా భూయా న్నోపవా
 సాధునా కర్తౄణా కనీయా నేష హ్యేవైసం సాధు కర్తౄ కారయతి య
 మన్వాసు నేష త్యేష ఏవైన మసాధు కర్తౄ కారయతి తం యమేభ్యో
 లోకేభ్యోనుమత్సత ఏష లోకపాల ఏష లోకాధిపతి రేష లోకేశ్వర
 స్సమ ఆత్మేతి విద్యా త్సమ ఆత్మేతి విద్యాత్. ౪.

చతుర్థోఽధ్యాయః

గార్గ్యోహవై బాలాకిరనూచా న స్సంస్పృష్ట ఆస సోఽయ ముశీన
 రేఖ 'సత్సు మత్స్యేషు కురుపంచాలేషు కాశీవిదేహేష్వితి సదహా జా
 తకేత్రం కాశ్య మేత్యోవాచ బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి తం హోవాచా
 జాత శ్శత్రు స్సవాస్రం దద్ధ స్తవితస్యాం వాచి జనకో జనక ఇతి వాడీజ
 నాథావంతీతి. ౧. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదిత్యే పురుష

స్తమేవాహ ముపాసఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్వా మైతస్మిక్ సమ
 వాదయిష్టా బృహత్ పాండరవాసాధిష్ఠా స్సర్వేషాం భూతానాం
 మూర్ధేతివా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహౌత మేవ ముపాస్తేఽధిష్ఠా
 స్సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధాభవతి. ౨. స ఏవైష బాలాకిర్యవవైష
 చంద్రమసి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవా
 చాజాతశత్రు ర్వామైతస్మిక్ సమవాదయిష్టా స్సోమోరాజ న్నన్నస్యాత్తేతి
 వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహౌతమేవ ముపాస్తేఽన్నస్యాత్తా
 భవతి. ౩. స హోవాచ బాలాకిర్యవవైష విద్యుతి పురుష ఏతమేవా
 హం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్వామైతస్మిక్ సమ
 వాదయిష్టా స్తేజస్యాత్తేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహౌతమేవ
 ముపాస్తే లేజస్యాత్తాభవతి. ౪. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్తన
 యితేన పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజాత
 శత్రుర్వామైతస్మిక్ సమవాదయిష్టా శ్శబ్దస్యాత్తేతి వా అహ మేత ము
 పాస ఇతి సయోహౌతమేవ ముపాస్తే శబ్దస్యాత్తా భవతి. ౫. సహోవా
 చ బాలాకిర్యవవైష ఆకాశే పురుష స్తమేవాహ ముపాసఇతి తం హో
 వాచాజాత శత్రు ర్వామైతస్మిక్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణ మప్రప ర్తి బ్రహ్మేతివా
 అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహౌత మేవ ముపాస్తే పూర్వతే ప్రజ
 యా పశుభిర్నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజాపురాకాలాత్ప్ర వర్తతే. ౬.
 సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష వాయో పురుష స్తమేవాహ ముపాస
 ఇతి తం హోవా చాజాత శత్రుర్వామైతస్మిక్ సమవాదయిష్టా ఇంద్రో
 వైకుంఠో పరాజితా నేనేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి స యోహౌత
 మేవ ముపాస్తే జిహ్వూవై పరాజిహ్వ రన్యత స్తజ్జాయాన్భవతి. ౭.
 సహోవాచ బాలాకిర్యవవైషోఽగ్నిపురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి
 తం హోవా చాజాతశత్రుర్వామైతస్మిక్ సమవాదయిష్టా విషాసహిరితి
 వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహౌత మేవ ముపాస్తే విషాసహి
 ర్వావష భవతి. ౮. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైషోఽప్స పురుష స్త
 మేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రుర్వామైతస్మిక్
 సమవాదయిష్టా గామ్నస్యాత్తేతివా అహ మేత ముపాసఇతి స యో
 హౌత మేవ ముపాస్తే గామ్నో స్యాత్తా భవతి త్యధిదైవత మథా

భ్యాత్తమ్. ౯. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదర్శే పురుషస్త
మేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాచాత శత్రుర్నామైతస్మిన్
సమవాదయిష్టాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయో
హౌత మేవ ముపాస్తే ప్రతిరూపా హౌవాస్య ప్రజాయా మాజాయతే
నాప్రతిరూపః. ౧౦. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాతిశ్రుత్యా
యాం పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాచాతశత్రుర్నామై
తస్మిన్ సమవాదయిష్టా ద్వితీయోఽనవగఇతివా అహ మేత ము
పాస ఇతి సయోహౌత మేవ ముపాస్తే విందతే ద్వితీయం ద్వితీయవాన్మ
వతి. ౧౧. సహోవాచ బాలా కిర్య ఏవైష శబ్దః పురుష మన్వేతి తమే
వాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచాచాతశత్రుర్నామైతస్మిన్ సమవాద
యిష్టా ఆయురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహౌతమేవము
పాస్తే నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్సంమోహ
మేతి. ౧౨. సహోవాచ బాలా కిర్యఏవైష చ్ఛాయాయాం పురుషస్త
మేవాహ ముపాసఇతి తంహోవాచాచాతశత్రు ర్నామైతస్మిన్ సమవాద
యిష్టా మృత్యురితి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహౌత మేవము
పాస్తే నోఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్ప్రమీయతే. ౧౩.
స హోవాచ బాలాకిర్యఏవైష శారీరః పురుష స్తమేవాహ ముపాస
ఇతి తంహోవాచాచాతశత్రుర్నా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్టాః ప్రజాపతి
రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహౌత మేవ ముపాస్తే ప్రజా
యతే ప్రజయా పశుభిః. ౧౪. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మా
యేనైతత్సప్తస్సప్త్యయాచరతి త మే వాహ ముపాస ఇతి తంహో
వాచాచాతశత్రు ర్నామైతస్మిన్ సమవాదయిష్టా యమోరాజేతి వా
అహమేతముపాస ఇతి సయోహౌతమేవ ముపాస్తే సర్వం హస్తా ఇదిం
శ్రేష్ఠాయ యమ్యతే. ౧౫. స హోవాచ బాలాకి ర్యఏ వైష
దక్షిణేఽక్షౌ పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాచాత
శత్రుర్నామైతస్మిన్ సమవాదయిష్టా నామ్న ఆత్మాఽగ్నే రాత్వా
జ్యోతిష ఆత్మేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హౌత మేవ

1. ఆయురివా. 2. న్యుత్నహచరతి. 3. కమ్యతే.

ముచాస్త్ర వలేహం సర్వేషా మాత్తా భవతి. ౧౬. స హోవాచ
 బాలాకి ర్యవవైష సవ్యేక్షాపురుష స్తమేవాహ ముచాస ఇతి
 తం హోవాచాచాతశత్రు ర్వా మైతస్త్రి సమవాదయిషా స్పత్య
 స్యాత్తా విద్యుత ఆత్తా తేజస ఆత్తేతివా అహ మేత ముచాస ఇతి
 సయా హైత మేవ ముచాస్త్రవలేహం సర్వేషా మాత్తా భవతీతి. ౧౭.
 తత ఉహ బాలాకి స్తూష్టి మాస తం హోవా చాచాతశత్రు రేతా
 వన్ను ¹బాలాకా ఇతి ఏతావ స్థితి హోవాచ బాలాకి స్తం హో
 వాచా చాతశత్రు ర్పుషావై కిలమా సువదిష్టా బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి
 సహోవాచ యోవై బాలాక వలేహం పురుషాణాం కర్తా యస్యవై
 తత్కర్త సుమైర్వేదితవ్య ఇతి తత ఉహ బాలాకి స్సమితౌషః
 ప్రతిచక్రామోపాయానీతి తం హోవాచాచాతశత్రుః ప్రతిలోమ
 రూపమేవ స్యా ద్యాత్త త్రియో బ్రాహ్మణ ముపపయే దేహి వ్యేవత్వాజ్ఞ
 పయిష్యామీతి తం హ ప్రాణా వభిమభ్య ప్రవవ్రాజ తౌ హ సుప్తం
 పురుష మీయతు స్తంహాచాతశత్రు గామంత్రయాంచక్రే బృహా
 సాండరవాసా సోమరాజ స్థితి స తూష్టిమేవ శిశ్యేత త ఉహైసం
 యప్త్యా విచితేప తత ఉవసముత్తస్థా తం హోవాచాచాతశత్రుః
 కై వ్యష వేతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత వేత దగా
 దితి తదుహ బాలాకిప్రవిజ్ఞా. ౧౮. తం హోవా చాచాతశత్రు
 ర్యమేవైషవేతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత వేత
 దగా ద్ధితా నామ హృదయస్య నాడ్యో హృదయా త్పురీతత మభిప్ర
 తన్యంతి యథా సహస్రథా కేశో విపతిత స్తావ దన్యః పింగళ
 స్యాణిమ్నా తిష్ఠంతే శుక్లస్య కృష్ణస్య పీతస్య లోహిత స్యేతితాసు
 తదా భవతి యదా సుప్త స్సృష్టం న కంచన పశ్యత్యథాస్త్రి
 ప్రాణవైకథాభవతి తదైనం వాక్సర్వై ర్నామభి స్సహప్యేతి చతు
 స్సర్వై రూపై స్సహప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శృద్ధై స్సహప్యేతి మన
 స్సర్వై ర్ధ్యాత్రై స్సహప్యేతి స యదా ప్రతి బుధ్యతే యథాగ్నేర్వి
 స్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్యేవమేవైతన్నా దాత్తనః ప్రాణా యథాయత
 నం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తద్యథా తురః

కురథావేహ్యేతస్యాస్య విశ్వంభరో వా విశ్వంభరః కులాయ ఏవమే
వైష స్రాజ్ఞ ఆత్మేనం శరీర మను ప్రవిష్ట ఆలోమభ్య ఆనభేభ్యః. ౧౯.
త మేత మాత్మాన మేతమాత్మనోఽన్వపశ్యంతి యథాశ్రేష్ఠీనం స్వాస్త
ద్యథా శ్రేష్ఠేనై ర్భుజ్జే యథావా శ్రేష్ఠీనం స్వా భుంజంత ఏవం
శ్రేష్ఠీనం స్వాస్త ఏవా నన్ధయాః ఇంద్ర ఏత మాత్మానం నవిజ్ఞా తావ
దేన మనురా అభిబభూవు స్స యదా విజ్ఞావథ హ త్వా సురా
న్విజిత్య సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం స్వారాజ్య మాధిపత్యం
పర్యేతి తథో ఏవైవం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం
స్వారాజ్య మాధిపత్యం పర్యేతి యఏవం వేదయ ఏవం వేద. ౨౦.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి కాషీతః బ్రహ్మణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్

౨౩. అధర్వణీయ బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్

శ్లో. యజ్ఞేజ్ఞానాగ్నిస్సాన్వతిరిక్త శ్రమం భస్మకరోతి తత్,

బృహజ్ఞాబాలనిగమ శిరోవేద్య మహం మహాః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమం బ్రహ్మణమ్.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసం తస్మిలమేవ, సప్రజాపతి రేకః
ఘృతపర్ణే సమభవత్, తస్మాంతర్వససి కామ స్సమవర్తత, ఇదగ్ం
సృజేయ మితి, తస్మా ద్యత్పురుషో మనసాభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి,
తత్కర్తా కరోతి, త దేహభ్యనూక్తా, కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి,
మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిగవిందక, హృది
ప్రతిష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపైవం త దుపనమతి, య త్కామో
భవతి, య ఏవం వేద, సతపోఽతప్యత, స తప స్తస్త్వా, స ఏతం భునుండు.

కాలాగ్ని రుద్ర మగమ దాగత్య భో విభూతే ర్వాహత్త్వం బూహీతి తథేతి ప్రత్యవోచత్, భుసుండ వక్ష్యమాణం కిమితి, విభూతిరుద్రాక్షయో ర్వాహత్త్వం బభాణేతి, ఆదావేన వైపులాదేన సహోక్త మితి తత్ఫలశ్రుతిః, తస్మాద్ధ్యం కింసదామేతి, బృహజ్ఞాబాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం మమాపదేశం కురుష్వేతి, ఓం తథేతి, సద్యోజాణా త్పుథివీ, తస్య స్సాన్యన్నివృత్తిః, తస్యోకపిలవర్ణా నందా, తద్గోమయేన విభూతి ర్జాతా వామదేవా దుదకమ్, తస్మా త్పురితిష్ఠా, తస్యోః కృష్ణవర్ణాభద్రా, తద్గోమయేన భసితం జాతమ్, అఘోరా ద్వహ్నిః, తస్మా ద్విద్యా, తస్యో రక్షవర్ణా సురభిః, తద్గోమయేన భస్మజాతమ్, తత్పురుషద్వాయుః, తస్మా చ్ఛాంతిః తస్యోః శ్వేతవర్ణాసుశిలా, తస్యో గోమయేన త్కారం జాతమ్, ఈశానా దాకాశమ్, తస్మా చ్ఛాంత్యతీతా, తస్యోఽపిత్రవర్ణా సుమనా, తద్గోమయేన రక్షా జాతా, విభూతి ర్భసితం భస్మ త్కారం రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచనామాని, పంచభి ర్నామభిర్భృశ మైశ్వర్యకారణా ద్భూతిః, భస్మ సర్వాఘభక్షణాత్, భాసనా ద్భసితమ్, త్కారణా దాపదాంతకారం భూతప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షసాపస్తరభవభీతిభ్యో భిరక్షణా ద్ రక్షేతి.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్ర మగ్ని షోమాత్మకం భస్మస్నానవిధిం పప్రచ్ఛ, అగ్ని ర్యతైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏకం భస్మ సర్వభూతాంత రాత్తా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ, అగ్ని షోమాత్మకం విశ్వ మిత్యగ్ని రాచక్షతే, రాద్రీ ఘోరా యా లైజరీ తనూః, సోమ శ్చక్త్యమృతమయః, శక్తికరీ తనూః, అమృతం యత్పురితిష్ఠా సా తేజోవిద్యా కలా స్వయమ్, స్థూలసూక్ష్మేషు భూలేషు సవవ రసతేజరీ, ద్వివిధా తేజసో వృత్తి స్సూర్యాత్తా చానలాత్తికా, తదైవ రసశక్తిశ్చ సోమాత్తా చానలాత్తికా, వైద్యుదాదిమయం తేజో మధురాదిమయో రసుః, తేజోరసవిభేదైస్తు వృత్తమేతచ్ఛరాచరమ్, అగ్నేరమృతనిష్పత్తి రమృతే నాగ్నిరేథతే, అతఏవ హవిః క్లేప్త మగ్ని షోమాత్మకం జగత్, ఊర్ధ్వశక్తిమయస్సోమ అథో శక్తిమయోఽనలః, -తాభ్యాం సంపుటిత స్తస్మా చ్ఛక్త్య ద్విశ్వ మిదం

జగత్, అగ్నే రూఢ్యం భవత్కేమ యావ త్సమ్యం పరామృతమ్, యావదగ్నా త్యక్తం సౌమ్య మమృతం విసృజ త్యధః, అతవహి కాలా గ్ని రథస్తా చ్ఛక్తిరూఢ్యా, యావ దాదహనశ్చ్యవ్య మథస్తా త్వాన సంభవేత్, ఆధారశక్త్యావధృతః కాలాగ్ని రయ మూఢ్యగః, తదైవ నిమ్నగ సోమ శ్వివశ్చక్తిసదాస్తుదః, శివశ్చక్తిమయశ్చక్తిరూఢ్యశక్తి మయ శ్వివః, తదిత్థం శివశక్తిభ్యాం నావ్యాప్త మిహ కించన, అసృ జ్వాగ్నినా దగ్ధం జగత్త ద్భస్వ సాత్మతమ్, అగ్నే ర్వీర్య మిదం ప్రావల ప్రదీర్యం భస్వ య త్తతః, యశ్చేత్థం భస్వ సద్భావం జ్ఞాత్వా భిన్నాతి భన్తినా, అగ్ని రిత్యాదిభి ర్నంత్రై ర్దగపాప స్పృశ్యతే, అగ్నే ర్వీర్యంచ తద్భస్వ సోమేనాస్థావితం పునః, ఆయోగయుక్త్యా ప్రకృతే రధికారాయ కల్పతే, యోగయుక్త్యాతు తద్భస్వస్థావ్య మానం సమం తతః, శాక్తే నామృతవర్షేణ వ్యాధికారా నివర్తతే, అతో మృత్యుం జయా యేత్థ మమృతస్థావనం సతామ్, శివశక్త్యమృతస్పర్శేల్బభవవతుో మృతిః, యో వేద గహనం గుహ్యం పావనం చ తతోదితమ్, అగ్నిహే మపుటం కృత్వా న స భూయోఽభిజాయతే, శివాగ్నినా తనుం దగ్ధ్వా శక్తిసోమామృతేన యః, స్థావయే ద్యోగమార్గేణ సోమృతత్వాయ కల్పతే, సోమృతత్వాయకల్పతే.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం విభూనియోగ మనుబ్రూహీతి హోవాచ, వికటాంగా ముస్తత్తాం మహాఖిలాం మలినా మశివాది చిహ్నన్వితాం పునర్ధేనుం కృశాంగాం వత్సహీనా మశాంతా మదు గ్ధహీనీం నిరింద్రియాం జగత్పాణాం కేశచేలాస్థిభక్షిణీం సంధినీం నవప్రసూతాం రోగార్తాం గాం విహాయ ప్రశస్త గోమయమాహ తే ద్గోమయం ఖస్థంగ్రాహ్యం శుభేస్థానే వా పఠిత మపఠిత్యజ్యోత ష్ఠ్యం మద్దయే ద్దవ్యేన గోమయగ్రహణం కపిలావా ధవళావా అలాభే తదన్యో నాస్మాద్దోషవర్జితా కపిలా గో భస్మోక్తం లబ్ధి గోభస్వనాచే దన్యగోమరం యత్ర క్వాపి స్థితం చ యత్తన్నహి ధార్యం సంస్కారసహితం ధార్యమ్, తత్రతే శ్లోకా భవంతి, విద్యా శక్తిస్సువస్తానాం శక్తి రి త్యభిధీయతే, గుణత్రయాశ్రయావిద్యా

సావిద్యాచ తదాశ్రయా, గుణత్రయమిదం ధేను ర్విద్యాభూతోమ
యం శుభమ్, మూత్రం చోపనిషతోప్రిక్తం కుర్యాన్భస్మతతః పరమ్,
వత్సస్తు స్మృతయ శ్చాస్య తత్సంభూతంతు గోమయమ్, ఆగావ ఇతి
మంత్రేణ ధేనుం తత్రాభి మంత్రయేత్, గావో భగో గావ ఇతి ప్రాశ
యేత్తర్పణం జలమ్, ఉపాష్యచ చతుర్దశ్యాం శుక్లేకృష్ణేఽథవా వ్రతీ,
పరేద్యుః ప్రాత రుత్థాయ శుచి ర్భూత్వా సమాహితః, కృతస్నానో
ధాతవస్త్రః పయోర్థంచ సృజేచ్ఛగామ్, ఉత్థాస్య గాం ప్రయత్నేన
గాయత్ర్యా మూత్ర మాహరేత్, సోవల్లే రాజతే తామ్రే ధారయే
న్నృణ్ణయే ఘృతే, పాపకరేణ సలాశేవా పాత్రే గోశృంగ ఏవవా,
అదధీతహి గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్, అభూమిపాతం
గృహ్ణీయా త్పాత్రే పూర్వోదితే గృహీ, గోమయం శోధయే ద్విద్వాక్
శ్రీ ర్దేభజతు మంత్రతః, అలక్ష్మీర్న ఇతి మంత్రేణ గోమయం ధాన్యవ
ర్జితం, సంత్యాసించామి మంత్రేణ గోమూత్రంగోమయే ఊపేత్, పంచా
నాంత్యితిమంత్రేణ పిండానాంచ చతుర్దశ, కుర్యాత్సంశోధ్య కిరణై స్సా
రకై రాహరే త్తతః, నిదధ్యా దథ పూర్వోక్తపాత్రేగోమయ పిండకాః,
స్వగృహ్యోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్యగ్ని మిజయేత్, పిండాంశ్చనితీపే
త్తత్ర ఆద్యంతం ప్రణవేనతు, షడక్షరస్య సూక్తస్య వ్యావృత్తస్య తథా
క్షరైః, స్వాహంతే జహాయాత్తత్ర వర్ణదేవాయ పిండకాః, ఆఘా
రావాజ్యభాగౌచ ప్రక్షిపేద్వాప్యౌతీ సుధీః, తతో నిధనవతయే
త్రయోవింశ జ్ఞహాతిచ, హోతవ్యా పంచబ్రహ్మణి నమోహిరణ్య
బాహవే, ఇతి సర్వాహుతీ ర్హుత్వా చతుర్థ్యంతైశ్చ మంత్రకైః,
ఋతగ్ సత్యం క ద్రుద్రాయ యస్యలై కంకతీతిచ, ఏతై శ్చ జహాయాద్వి
ద్వా ననాజ్ఞాతత్రయం తథా, వ్యాహుతీ రథ హుత్వాచ తతః స్విష్ట
కృతం హునేత్, ఇద్వ శేషంతు నిర్వర్త్య పూర్ణపాత్రోదకం తథా, పూర్ణా
మసీతి యజమా జలేనాన్యేన బృంహయేత్, బ్రాహ్మణేష్వమృత మితితజ్జ
లం శిరిసితీపేత్, ప్రాచ్యా మితి దిశం లింగై ర్దితుతోయం వినితీపేత్,
బ్రాహ్మణే దక్షిణాం దత్వా శాంత్యై పులక మాహరేత్, ఆహరిష్యా
మిదేవానాం సర్వేషాం కర్తగుప్తయే, జాతవేదస మేనం త్వాం పులకై
శ్చాదయామ్యహమ్, మంత్రేణానేన తం వహ్నిం పులకై శ్చాదయే త్తతః,

త్రిదివం జ్వలనస్థితైః ఛాదనం పులకైః స్పృతమ్, బ్రాహ్మణా
 నౌభజయే ద్భక్త్యా స్వయం భుంజిత వాగ్మతః, భస్మాధిక్య మభిపున్దు
 అధికం గోమయం హరేత్, దినత్రయేణ యది వా ఏకస్థి నివసేఽథవా,
 తృతీయేవా చతుర్థేవా ప్రాత స్నాన్న త్యా సితాంబరః, శుక్లయజ్ఞోపవీతచ
 శుక్లమాల్యానులేపనః, శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్,
 ఓం తద్భృష్టాతి చోచ్చార్య పాలకం భస్మ సంత్యజేత్, తత్ర చావా
 హన ముఖానుపచారాంస్తు షోడశ, కుర్యా ద్వాప్యౌపతిభి స్తేవం
 తతోగ్ని ముపసంహరేత్, అగ్నేర్భస్మేతి మంత్రేణ గృహ్ణీయా ద్భస్మ
 చోత్తరమ్, అగ్ని రిత్యాదిమంత్రేణ ప్రమృజ్యచ తతః పరమ్, సంయోజ్య
 గంధసలితైః కపిలామూత్రకేణ వా, చంద్రకుంకుమకాశ్మీర ముశీరం
 చందనం తథా, అగరుత్రితయం చైవ చూర్ణయిత్వా తు సూక్ష్మతః,
 ఊపే ద్భస్మని తచ్ఛూర్ణ మోమితి బ్రహ్మమంత్రతః, ప్రణవే నాహరే
 ద్విద్వాక్ బృహతో వటకానథ, అణోరణియా నిలిహి మంత్రేణచ విచ
 ఙ్క్షణః, ఇథం భస్మ సుసంపాద్య శుష్క మాదాయ మంత్రవిత్, ప్రణవే
 న విమృశ్యాథ సప్తప్రణవ మంత్రితమ్, ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం
 తత్పురుషేణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యం వామేన మంత్రయేత్,
 సద్యోజాతేన వై పాదాం త్సర్వాంగం ప్రణవేనతు, తత ఉద్ధౌశ్య
 సర్వాంగ మాపాదలమస్తకమ్, ఆచమ్య వసనం ధాతం తతశ్చైత్త
 త్ప్రేథారయేత్, పునరాచమ్య కర్తస్వం కర్తుమర్హసి సత్తమ, అథ
 చతుర్విధం భస్మ కల్పమ్, ప్రథమ మనుకల్పమ్, - ద్వితీయ ముపకల్పమ్,
 ఉపాపకల్పం తృతీయమ్, అకల్పం చతుర్థమ్, అగ్నిహోత్రసము
 ద్భూతమ్, విరజానలజ మనుకల్పమ్, వనేశుష్కం శకృ త్సంగృహ్య
 కల్పోక్తవిధినా కల్పితముపకల్పం స్థాత్, అరణ్యే శుష్కగోమయం
 చూర్ణీకృత్యాను సంగృహ్య గోమూత్రైః పిండికృత్య యథాకల్పం
 సంస్కృత ముపాపకల్పమ్, శివాలయస్థ మకల్పం శతకల్పంచ ఇథం
 చతుర్విధం భస్మ పాపం నికృంతయే న్తోక్షం దదాతీతి భగవా న్కాలాగ్ని
 దుర్రుః.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండుః కాలాగ్నిరుద్రం భస్మస్నానవిధిం బ్రూహీతి హోవాచాథ ప్రణవేన విమృశ్యాథ సప్తప్రణవేనాభిమంత్రితమాగమేన తు తేనైవ దిగ్బంధం కారయే త్పునరపి తేనాస్త్రమంత్రేణాంగాని మూర్ధాదీ న్యుద్ధూళయేత్సలస్నాన మిద మిశానాద్యైః పంచభిర్మంత్రైస్తనుం క్రమా దుద్ధూళయేత్. ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషేణతు, ఉరుదేశమఘోరేణ గుహ్యాకం వామదేవతః, సద్యోజాతేనవై పాదా సర్వాంగం ప్రణవేన తు. ఆపాదతలమస్తకం సర్వాంగం తత ఉద్ధూళ్యాచమ్య వసనం ధౌతం శ్వేతం వాప్రథారయే ద్విధిస్నానమిదమ్. తతశ్లోకా భవంతి. భస్మముష్టిం సమాదాయ సంహితాం మంత్రమంత్రితామ్, మస్తకా త్పాదపర్యంతం మలస్నానం పురోదితమ్, తన్తం త్రేణైవ కర్తవ్యం విధిస్నానం సమాచరేత్, ఈశానే పంచథా భస్మ వికీరే స్ఫూర్ధ్ని యత్నతః, ముఖే చతుర్థవక్త్రేణ అఘోరేణాష్టథా హృది, వామేన గుహ్యదేశే తు త్రిదశస్థానభేదతః, అష్టావంతేన సాధ్యేన పాదాపుద్ధూళ్య యత్నతః, సర్వాంగోద్ధూళనం కార్యం రాజన్యస్య యథావిధి, ముఖం వినా చ తత్సర్వ ముద్ధూళ్య క్రమయోగతః, సుధ్యౌ ద్వయే నిశీధే చ తథాపూర్వావసానయోః. సుప్త్యా భుక్త్వా పయః పీత్వా కృత్వాచావశ్యకాదికమ్, స్త్రియం నపుంసకం గృధ్రం బిడాలం బక మాషికమ్, స్పృష్ట్వా తథావిధానన్యాన్భస్మస్నానం సమాచరేత్, దేవాగ్నిగురువృద్ధానాం సమీపేఽంత్యజదర్శనే, అశుద్ధభూతలే మార్గే కుర్యా న్నోద్ధూళనం వ్రతీ, శంఖతోయేన మూలేన భస్మనా మిశ్రణంభవేత్, యోజితం చందనేనైవ వారిణా భస్మసంయుతమ్, చందనేన సమాలింపే జ్ఞానదం చూర్ణమేవ తత్, మధ్యాహ్నాత్పాగ్నైర్జలైర్ముక్తంతోయం తదనువరయేత్. అథ భుసుండుః భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం త్రిపుండ్రవిధిం పప్రచ్ఛ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. త్రిపుండ్రం కారయేత్పశ్చాద్భిష్టా విష్ణుశివాత్మకమ్, మధ్యాంగులిభి రాదాయ తిస్సభిర్దూల మంత్రతః, అనామ మధ్యమాంగుష్ఠై రథవా స్యాత్త్రిపుండ్రకమ్, ఉద్ధూ

శయే స్తుఖం విప్రః క్షత్రియ స్తచ్చిరోఽపితమ్, ద్వాత్రింశత్ స్థానకే చార్థం
 షోడశస్థానకేఽపివా, అష్టస్థానే తథా చైవ పంచస్థానేఽపి యోజ
 యేత్, ఉత్తమాంగే లలాటే చ కర్ణయోర్మేత్రయోస్తథా, నాసావక్త్రే
 గళేచైవ మంసద్వయమతః పరమ్, కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే
 పార్శ్వయోర్ద్వయోః, నాభౌ గుహ్యద్వయే చైవ మూర్ధ్వో స్ఫిగ్భింబ
 జానునీ. జంఘాద్వయే చ పాదౌచ ద్వాత్రింశత్ స్థానముత్తమమ్,
 అష్టమూర్త్యష్టవిద్యేశాన్దికాల్లా న్వసుభిస్సహ, ధరో ధృవశ్చ సోమశ్చ
 కృవశ్చైవ నిలోనలః, ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోష్టావితీరితాః,
 ఏతేషాం నామ మంత్రేణ త్రిపుండ్రం ధారయే ద్బుధః, విదధ్యాత్నోడశ
 స్థానే త్రిపుండ్రంతు సమాహితః, శీర్షకేచ లలాటేచ కర్ణకంఠేఽం
 సకద్వయే, కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః, పృష్ఠే
 చైకం ప్రతిస్థానం జపే త్తత్రాధిదేవతాః. శివం శక్తిం చ పాదాభ్యా
 మిశం విద్యాఖ్యమేవచ, వామాది సవశక్తిశ్చ ఏతే షోడశ దైవతాః,
 నాసతోద స్రకశ్చైవ అశ్వినౌ ద్వా సమీరితౌ, అథవా మూర్ధ్వశీ
 కేచ కర్ణయోః శ్వసనే తథా, బాహుద్వయేచ హృదయే నాభ్యా
 మూర్ధ్వో ర్భుగే తథా, జానుద్వయేచ పదయోః పృష్ఠభాగేచ షోడశ,
 శివశ్చేంద్రశ్చ రుద్రాగ్నౌ విఘ్నేశో విష్ణురేవచ, శ్రీశ్చైవ హృదయే
 శశ్చ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః, నాగశ్చ నాగకన్యాచ ఉభేచ ఋషిక
 న్యకే, పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థాః పృష్ఠేఽపిచ స్థితాః, ఏవంవా
 షోడశస్థాన మష్టస్థాన మథోఽవ్యతే, గురుస్థానం లలాటం చ కర్ణద్వయ
 మనంతరమ్, అంసయుగ్లం చ హృదయం నాభిరిత్యష్టమం భవేత్,
 బ్రహ్మ చ ఋషయ స్సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః, అథవా మస్తకం
 బాహూ హృదయం నాభిరేవచ, పంచస్థానాన్యమూన్యాహుర్భస్తతే
 త్వవిదో జనాః, యథా సంభవతః కుర్యాద్దేశకాలాద్యపేక్షయా,
 ఉద్ధూళనేఽప్యశక్తశ్చేత్త్రిపుండ్రాదీని కారయేత్, లలాటే హృదయే
 నాభౌ గళేచ మణిబంధయోః, బాహుమధ్యే బాహుమూలే పృష్ఠేచైవచ
 శీర్షకే. లలాటే బ్రహ్మణే నమః, హృదయే హవ్యవాహనాయ
 నమః, నాభౌ స్కందాయ నమః, గళే విష్ణవే నమః, మధ్యే ప్రభం

జనాయ నమః, మణిబుధే వసుభ్యో నమః, పృష్ఠే హరయే నమః, కకుడి శంభవే నమః, శిరసి పరమాత్మనే నమః, ఇత్యాదిస్థానేషు త్రిపుండ్రం ధారయేత్. త్రిణేత్రం త్రిగుణాధారం త్రయాణాం జనకం ప్రభుమ్, స్తర స్నమశ్శివాయేతి లలాటే తత్త్రిపుండ్రకమ్, కూర్పరాధః పితృభ్యాం తు ఈశానాభ్యాం తథోపరి, ఈశానాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వయో శ్చ త్రిపుండ్రకమ్, స్వచ్ఛాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా ధారయేత్తత్ప్రకోష్ఠయోః, భీమాయేతి తథాపృష్ఠే శివాయేతిచ పార్శ్వయోః, నీలకంఠాయ శిరసి ఊపే త్వర్వాత్మనే నమః, పాపం నాశయతే కృత్స్నమపి జన్మాంతరాద్ధితమ్, కంఠోపరికృతం పాపం నష్టంస్యాత్తత్ర ధారణాత్, కర్ణే తు ధారణా త్కర్ణ రోగాదికృతపాతకమ్, బాహుభ్యాం బాహుకృతం పాపం వక్షస్సు మనసా కృతమ్, నాభ్యాం శిశ్నకృతం పాపం పృష్ఠే గుదకృతం తథా, పార్శ్వయో ధారణాత్పాపం పరస్త్ర్యా లింగనాదికమ్, తదభ్యస్త ధారణం కుర్యాత్సౌత్త్రీవ త్రిపుండ్రకమ్, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్రయ్యగ్నినాంచ ధారణమ్, గుణలోకత్రయాణాం చ ధారణం తేనవై కృతమ్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

మానస్తాకేన మం త్రేణ మంత్రితం భస్మ ధారయేత్, ఊర్ధ్వపుండ్రం భవేత్సామ మధ్యపుండ్రం త్రియాయుషమ్, త్రియాయుషాణి కురుతే లలాటే చ భుజద్వయే. నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణాః ఊత్రియాస్తథా, త్రైవర్ణికానాం సర్వేషామగ్నిహోత్ర సముద్భవమ్, ఇదం ముఖ్యం గృహస్థానాం విరజానలజం భవేత్, విరజానలజం చైవ ధార్యం ప్రోక్తం మహర్షి భిః, ఔపాసనసముత్పన్నం గృహస్థానాం విశేషతః, సమిదగ్నిసముత్పన్నం ధార్యం వై బ్రహ్మచారిణా, సూద్రాణాం శ్రోత్రియా గారపవనాగ్నిసముద్భవమ్, అన్యేషామపి సర్వేషాం ధార్యంచైవానలోద్భవమ్, యతీనాం జ్ఞానదం ప్రోక్తం వనస్థానాం విరక్తిదమ్, అతివర్ణాశ్రమానాం తు శ్శశానాగ్నిసముద్భవమ్. సర్వేషాం దేవాలయస్థం భస్మ శివాగ్నిజం శివయోగినామ్. శివాలయస్థం తల్లింగ లిప్తం వా మంత్రసంస్కారదగ్ధం వా, తత్రైతేశ్లోకాభవంతి. తేనాధీతం శృతం తేన తేన సర్వమధిష్ఠితమ్, యేన విప్రేణశిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనాభృతమ్, త్యక్తవర్ణా

శ్రమాచారోలుష్టస్యక్రియోఽపియః, సకృత్త్రివ్యక్తిపుండ్రంకథా
రణాతోఽపి పూజ్యతే, యే భస్మధారణం త్యక్త్వాకర్మకుస్తుతిమానవాః,
తేషాం నాస్తీ, వినిర్మోక్షస్సంసారాజ్ఞప్తకోటిభిః, మహాపాతకయుక్తానాం
పూర్వజన్మారితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధాశనద్వేషో జాయతే సుదృఢం
బుధాః, యేషాం కోపో భవేద్భృష్టా లలాటే భస్మదర్శనాత్, తేషా
ముత్పత్తిసాంకర్యమనుమేయం విపశ్చితా, యేషాం నాస్తీ మునే శ్రద్ధా
శ్రోతే భస్మని సర్వదా, గర్భాధానాదిసంసారస్తేషాం నాస్తీతి నిశ్చయః,
యే భస్మధారణం దృష్ట్వా సరాః కుర్వంతి తాడనమ్, తేషాం చండాల
తోజస్త బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా, యేషాం క్రోధో భవేద్భస్మ
ధారణే తత్ప్రమాణికే, తే మహాపాతకైర్యుక్తా ఇతి శాస్త్రస్య
నిశ్చయః, త్రిపుండ్రం యే వినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే, ధారయం
తిచ యే భక్త్యా ధారయంతి శివం చ తే, ధిగ్భస్మ రహితం ఫాలం ధిగ్గా
మమశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయామ్,
రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితమ్, తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు
వీర్యవా స్థస్థసంయుతః, భస్మనిషస్య దహ్యంతే దోషా భస్మాగ్నిసంగ
మాత్, భస్మస్నాన విశుద్ధాత్తా భస్మనిష్ఠఇతి స్మృతః, భస్మసందిగ్ధసర్వాం
గో భస్మదీప్తప్రపుండ్రకః, భస్మశాయీ చ పురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః.

పథం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్ర నామపంచకస్య మాహాత్మ్యం
బ్రూహీతి మావాచ, అథ వసిష్ఠవంశజస్య శతభార్యాసమేతస్య ధనం
వియస్య బ్రాహ్మణస్య జ్యేష్ఠభార్యాపుత్రః కరుణఇతి నామ తస్య కుచి
స్త్రితాభార్య, అసౌ కరుణో భ్రాతృవైర మసహమానో భవానీతటస్థం
స్పసీంహ మగమ త్రత్ర దేవసమిపేఽన్యేనోపాయనార్థం సమర్పితం
జంబీరఫలం గృహీత్వా జప్ర త్రదా తత్రస్థా అశప న్నాప మక్షికోభవ
వర్షాణాం శతమితి సోఽపి శాపమాదాయ మక్షిక స్సక్ స్వచ్ఛేతరం
తస్యై నివేద్య మాం రక్షేతి స్వభార్య మవద త్రదా మక్షికోఽ
భవ త్ర మేవం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతయ స్తైలమధ్యే వ్యామారయం త్సా
మృతం పతి మాదాయారంధరీ మగమ దోష్ఠ కుచిస్తి తే శోకే
నాల మమంధత్యా హముం శవయా మృద్య విభూశిమాదాయేతి

ఏమాగ్నిహోత్రజం భస్మ, మృత్యుంజయేన మంత్రేణ మృతజంతౌ త
దాక్షిణ్యే, మందవాయుస్తదా జజ్ఞే వ్యజనేన శుచిస్థితే, ఉదతిష్ఠ
త్తదా జంతు ర్భస్మనోఽస్యప్రభావతః, తతో వృశతే పూర్ణే జ్ఞాతి
రేణో హ్యమారయత్, భస్మైవ జీవయామాస కాశ్యాం పంచ తథాఽ
భవన్, దేవా నపి తథా భూతా న్తామ వేయీతాదృశం పురా, తస్మాత్తు
భస్మనా జంతుం జీవయామి తదానఘే, ఇత్యేవ ముక్త్యా భగవాన్
దధీచ స్సమజాయత, స్వరూపం చ తతో గత్వా స్వమూత్రమపదం
యయా వితి. ఇదానీ మస్య భస్మనః సర్వాఘభక్షణసామర్థ్యం విధత్త
ఇత్యాహ—శ్రీగౌతమవివాహకాలే తా మహర్వాదౌ దృష్ట్వా సర్వే
దేవాః, కామాతురా అభవంస్తదా సప్తజ్ఞానా దూర్వాసం గత్వా
పప్రచ్ఛ స్తద్దోషం శమయిష్యామిత్యువాచ తతశ్శతరుద్రేణ
మంత్రితం మంత్రేణ భస్మవై పురా మయాఽపిదత్తం బ్రహ్మహత్యాది
శాంతమ్, ఇత్యేవముక్త్యా దూర్వాసా దత్తవాన్ భస్మ చోత్తమమ్.
జాతా మద్యచనా త్వర్వే యాయం తేఽధికతేజసః, శతరుద్రేణ
మంత్రేణ భస్మాధూళితవిగ్రహః, నిర్ధూతరజస్సర్వే తత్తణాచ్ఛ
వయం మునే, ఆశ్చర్య మేత జ్ఞానీమో భస్మసామర్థ్యమిదృశమ్.
అస్య భస్మన శ్శక్తి మన్యాం శ్రుణు, ఏతదేవ హరి శంకరయో
రానప్రదమ్, బ్రహ్మహత్యాదిపాపనాశకమ్, మహావిభూతిద మితి, శివ
వక్షసి స్థితం నభేనాదాయ ప్రణవేనాభిమంత్ర్య గాయత్ర్య పంచాక్షరే
ణాభిమంత్ర్య హరిర్త్తస్య గాత్రేఘ సమర్పయేత్, తదా హృది ధ్యా
యన్వేతి హరి ముక్త్యా హరః స్వహృది ధ్యాత్వా దృష్టో దృష్ట ఇతి
శివ మాహ—తతో భస్మ భక్షయేతి హరి మాహ హర స్తతః, భక్ష
యిష్యే శివం భస్మ స్నాత్వాహం భస్మనాపురా, పృష్టేశ్వరం భక్తిగ
మ్యం భస్మా భక్షయ దచ్యుతః, తత్రాశ్చర్య మతీ వాసీ త్పృతిబింబ సమ
ద్యుతిః, వాసుదేవ శుద్ధముక్తాఫలవర్ణోఽభవత్ క్షణాత్, తదాప్రభృతి
శుక్లాభో వాసుదేవః ప్రసన్నవాక్, నశక్యం భస్మనోఽజ్ఞానే ప్రభావంతే
కుతోవిభో, నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు త్వా మహం శరణం గతః, త్వ
త్పాదయుగళే శంభో భక్తిర స్తుసదామమ, భస్మధారణ సంపన్నో మమ

భక్తోభవిష్యతి, అతవనైషా భూతిర్భూతికరీత్యుక్తా, అస్యపురస్తా ద్వపశ
అస స్తుద్రా దక్షిణత ఆదిత్యాః పశ్చాద్విశ్వే దేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మ
విష్ణుమహేశ్వరానాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతద్భ
చాభ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమకా, యస్మిన్దేవా అధివిశ్వే
నిషేదుః, య స్తన్నవేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే
సమాసతే, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం సార్వకామికం మోక్షద్వార
మృచ్చయం యజుర్తయం సామమయం బ్రహ్మమయ మమృతమయం
భవతి, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం బాలోవా యువావా వేద స మహా
భవతి, స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, మృత్యుతా
రకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహూ శిఖాయాం వా బద్ధిత స్తప్తద్విప
వతీ భూమిద్వక్షిణార్థం నావకల్పతే తస్మా చ్ఛృద్ధయా యాం కాఞ్శిద్ధాం
దద్యాత్సా దక్షిణా భవతి.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ జనశో వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్యోవాచ
భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం నో బ్రూహీతి సహోవాచ సద్యోజాతాది పంచ
బ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్యగ్ని రితి భస్తేత్యభిమంత్ర్య మానస్తోక ఇతి స
ముద్భృత్య త్రియాయుష మితి జలేన సంస్పృజ్య త్ర్యంబక మితి శిరోల
లాటవక్షస్కంఠేషు ధృత్వా పూతో మోక్షీ భవతి, శతరుద్రేణ యత్స
లమవాప్నోతి తత్సల మశ్నుతే స ఏష భస్త జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః.
౧. జనశో హ వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్తధారణా
త్కిం ఫల మశ్నుత ఇతి సహోవాచ తద్భస్తధారణాదేవముక్తిర్భవతి,
శివసాయుజ్యమవాప్నోతి న స పునరావర్తతే న స పునరావర్తతే స ఏష
భస్త జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౨. జనశో హ వైదేహస్సహోవా
చయాజ్ఞవల్క్యం భస్తధారణా త్కిం ఫలమశ్నుతే న వేతితత్ర పరమహం
సానామ సంవర్త కారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభ
రత దత్తాత్రేయ రైవతకభసుండ ప్రభృతయో విభూతిధారణాదేవ
ముక్తా స్సృస్స ఏష భస్త జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౩. జనశో హ
వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్తన్నానేన కింబా
యతఇతి యస్య కస్యచి చ్ఛరీరే యావంతో రోమకూపా స్తావంతి తి

గాని భూత్వా తిష్ఠంతి బ్రాహ్మణోవా క్షత్రియోవా వైశ్యోవా శూద్రో
 వా తద్భస్మ దారణా దేత తచ్చభస్మసూరూపం యస్యాం తస్యాం హేమీవా
 వతిష్ఠతే. ౪. జనకో హ వై దేహః వైష్ణులాదేన సహ ప్రజాపతిలోకం
 జగామ తం గత్వోవాచ భో ప్రజాపతే త్రిపుండ్రస్య మాహుత్యం
 బ్రూహీతి తం ప్రజాపతి రబ్రవీద్యతై వేశ్వరస్య మాహుత్యం తదైవ
 త్రిపుండ్రస్యేతి. ౫. అథ వైష్ణులాదో వైకుంఠం జగామతం గత్వోవా
 చ భో విష్ణో త్రిపుండ్రస్య మాహుత్యం బ్రూహీతి యథై వేశ్వరస్య మా
 హుత్యం తదైవ త్రిపుండ్ర స్యేతి విష్ణురాహ. ౬. అథవైష్ణులాదః కా
 లాగ్నిరుద్రం పరిసమేతోఽవచాధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రస్య విధిమితి
 త్రిపుండ్రస్యవిధి ర్మయావత్తుం నశక్య ఇతి సత్య మితి హోవా చాథ
 భస్తచ్చన్నస్సంసారాస్తుచ్యతే, భస్తశయ్యాశయాన స్తచ్చబ్రగోచర
 శ్చివసాయుజ్య మవాప్నోతి నసపునరావర్తతే నసపునరావర్తతేరుద్రాధ్యా
 యీస న్నమృతత్వంచ గచ్ఛతి స ఏష భస్త జ్యోతి ర్విభూతిధారణా ద్భృ
 హైకత్వం చ గచ్ఛతి విభూతిధారణా దేవ సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో
 భవతివిభూతిధారణా ద్వారాణస్యాం స్నానేన యత్ఫల మవాప్నోతి
 తత్ఫల మశ్నుతే స ఏష భస్త జ్యోతి ర్యస్యకస్యచి చ్ఛరీరే త్రిపుండ్రస్య
 లక్ష్యవర్తతే ప్రథమాప్రజాపతి ర్ద్వితీయా విష్ణు స్తృతీయా సదాశివ
 ఇతి స ఏష భస్త జ్యోతిరితి. ౭. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం
 సత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహిభగవన్ రుద్రాక్షధారణవిధిం సహో వాచ
 రుద్రస్య నయనా దుత్పన్నా రుద్రాక్ష ఇతి లోకే ఖ్యాత్యంతే సదా
 శివ స్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకుళీకరోతి తన్న
 యనా జ్ఞాతా రుద్రాక్ష ఇతిహోవాచ తస్మాదుద్రాక్షత్వ మితి తద్రు
 ద్రాక్షేవాగ్నిషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల
 మశ్నుతే స ఏష భస్త జ్యోతి రుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృ
 హ్యో ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్రగోప్రదాన ఫలం భవతి, తద్రుద్రాక్షే
 కర్ణయో ర్ధార్యమాణే ఏకాదశ సహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి, ఏకా
 దశరుద్రత్వంచ గచ్ఛతి, తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటి గోప్ర
 దానఫలం భవతి, ఏతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వత్తుం నశక్య
 మితిహోవాచ, మూర్ధ్నిచత్వారింశ చ్ఛిఖాయామేకం త్రయం వా

శ్రీత్రయోద్వాదశ కర్ణే ద్వాత్రింశద్బాహోద్వాదశ షోడశ ద్వాదశద్వాదశ మణిబంధయోష్టదశగుప్తయోస్తత స్సంధ్యాం సమశోఽహరహ రుచాసీ తాగ్నిర్జ్యోతి రిత్యాదిభి రగ్నౌజాహుయాత్ . ౮.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ బృహజ్జాబాలస్య ఫలం నోబ్రూహి భగవన్నితి సహా వాచ యవత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతోభవతి స ఆదిత్యపూతోభవతి ససోమపూతో భవతి సబ్రహ్మపూతో భవతి సవిష్ణుపూతో భవతి సరుద్రపూతో భవతి ససూర్యపూతోభవతి. ౧. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిం స్తోభయతి స వాయుం స్తోభయతి సఆదిత్యం స్తోభయతి స సోమం స్తోభయతి స ఉదకం స్తోభయతి స సర్వాన్దేవాన్ స్తోభయతి ససర్వాన్ గ్రహాన్ స్తోభయతి స విషం స్తోభయతి సవిషం స్తోభయతి. ౨. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి సపాప్తానం తరతి సబ్రహ్మహత్యాం తరతి స భూతహత్యాంతరతి సవీరహత్యాంతరతి ససర్వహత్యాం తరతి ససంసారం తరతి ససర్వం తరతి స సర్వం తరతి. ౩. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్యమధీతే స భూలోకం జయతి స భువర్లోకం జయతి స సువర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స జనోలోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్లోకాన్ జయతి స సర్వాన్లోకాన్ జయతి. ౪. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజ్ఞాంవ్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోఽగ్నిస మధీతే స శాఖా అధీతే స కల్పా నధీతే స నారాశగ్నీ రధీతే స పురాణా న్యధీతే స బ్రహ్మప్రణవ మధీతే స బ్రహ్మప్రణవమధీతే. ౫. అనుపనీత శతమేక మేకే నోపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేకమేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థ శతమేకమేకేన యతినా తత్సమం యతినాం తు శతం పూర్ణమేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేకమేకేన నృసింహతాపిన్యపనిషదధర్వణిరశ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మధర్వణి

శ్విభాధ్యాపకశతమేకమేకేన బృహజ్జాబాలోపనిషదధ్యాపకేన తత్స
మం తద్వా ఏతత్పరంధామ బృహజ్జాబాలోపనిషజ్జపశీలస్య యత్ర స
సూర్య స్తపతి యత్ర స వాయుర్వాతి యత్ర స చంద్రమా భాతి
యత్ర స నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్ని ర్దహతి యత్ర స మృత్యుః
ప్రవిశతి యత్ర సదుఃఖాని ప్రవిశంతి సదానందం పరమానందం శాంతం
శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మవిమందితం యోగిధ్యేయం పరంపదం యత్ర
గత్వా స నివర్తంతే యోగిన స్తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమం
పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమే, తద్విప్రాసో విప
న్యవో జాగృవాంసస్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదం, ఓగ్ సత్యమి
త్యుపనిషత్. ౬.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతః.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౭. అధర్వణీయ నృసింహతాపిన్యపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతః

శ్లో. యత్తుర్యోంకారాగ్రపరాధూమిస్థిరవరాసనమ్,

ప్రతియోగివినిర్ముక్త తుర్యతుర్యమహం మహా.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసం త్సలిలమేవ, సప్రజాపతి రేకః పుష్క
రపర్ణే సమభవత్, తస్యాంతర్వనసి కామస్సమవర్తత, ఇదగ్ సృజేయ మితి,
తస్మాద్యత్పురుషో మనసాభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్తృణా
కరోతి, తదేషాభ్యమాక్తా, కామ స్తనగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో
రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిగవిందక, హృది
ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపై నంత దుపనమతి, యత్కామోభవతి
య ఏవం వేద, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్యా, స ఏతం మంత్రరాజం

నారసింహమానుష్టుభ మవశ్యత్, తేన వై సర్వమిదమపుజత, తస్మాత్సర్వ
మానుష్టుభ మిత్యాచక్షతే, యదిదం కించ, అనుష్టుభోవా ఇమాని భూ
తాని జాయంతే, అనుష్టుభా జాతాని జీవంతి, అనుష్టుభం ప్రయంత్యభి
సంవిశంతి, త స్యైషా భవతి, అనుష్టుప్సృగమా భవతి, అనుష్టు బు త్త
మా భవతి, వాగ్వా అనుష్టువ్, వాచైవ ప్రయంతి, వాచోద్యంతి, పర
మావా ఏషా ఛందసాం యదనుష్టుబితి, ససాగరాం సపర్వతాం సప్త
ద్వీపాం వసుంధరాం తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్, యక్ష
గంధర్వాప్సరోగణసేవిత మంతరిక్షం, తత్సామ్నా ద్వితీయం పాదం
జానీయాత్, వసురుద్రాదిత్యై స్సర్వైర్దైవై సేవితం దివం, తత్సామ్న
స్తృతీయం పాదరీ జానీయాత్, బ్రహ్మస్వరూపం నిరంజనం పరమం
వ్యోమకమ్, తత్సామ్న శ్చతుర్థం పాదం జానీయాత్, యో జానీతే
సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఋగ్యజుస్సామాధర్వాణశ్చత్వారో వేదా
స్సాంగా స్సశాఖా శ్చత్వారః పాదా భవంతి, కింధ్యానమ్? కిం దైవతం?
కాన్యంగాని? కాని దైవతాని? కిం ఛందః? క ఋషి? రితి. సహా
వాచ ప్రజాపతిః, స యోహవై సావిత్రస్యాష్టాక్షరం పదం శ్రియాభి
షిక్తమ్, తత్సామ్నాఽంగం వేద, శ్రియాహైవాభిషిచ్యతే సర్వేవే
దాః ప్రణవాదికా స్తం ప్రణవం తత్సామ్నాఽంగం వేద, సత్త్రిక్ లో
కా జ్ఞయతి, చతుర్వింశత్యక్షరే మహాలక్ష్మీ ర్యజుస్తత్సామ్నాఽంగం
వేద, స ఆయుర్యశః కీర్తి జ్ఞానైశ్చర్యవా స్థవతి, తస్మా దిదం సాంగం
సామ జానీయాద్యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం
ప్రణవం యజుర్లక్ష్మీం స్త్రీహూద్రాయ నేచ్ఛంతి, ద్వాత్రింశదక్షరం
సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం లక్ష్మీం
యజుః ప్రణవం యది జానీయాత్ స్త్రీహూద్రస్తు మృతోఽఘోగచ్ఛతి,
తస్మాత్సర్వదా నాచక్షే యద్యాచక్షే స ఆచార్య స్తేనైవ సమృతో
ఽఘోగచ్ఛతి, సహావాచ ప్రజాపతిః, అగ్నిరైవదేవా ఇదగ్
సర్వం విశ్వాభూతాని ప్రాణా వా ఇంద్రియాణి శశవోఽన్నమమృతం
సమాః ట్పర్వరా ద్విరా ట్తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్,
ఋగ్యజుస్సామాధర్వరూపసూర్యోఽంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష
స్తత్సామ్నా ద్వితీయం పాదం జానీయాత్, య ఓషధీనాం ప్రభుస్థవతి

తారాధిపతి సోమీను స్తతాస్మి స్తతీయం పాదం జానీయాత్, స బ్రహ్మ
సశివ స్సహరి స్సేంద్రసోమీక్షరః పరమ స్వరా ట్ట తాస్మి శ్చతు
ర్థం పాదం జానీయాత్, యో జానీతే సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి,
ఉగ్రం ప్రథమస్యాద్యం జ్వలం ద్వితీయస్యాద్యం నృసిం తృతీయ
స్యాద్యం మృత్యు చతుర్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే
సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి, తస్మాదిదం సామ యత్ర కుత్రచి
న్నాచప్తే యది దాతు మవేక్షతే పుత్రాయ శిశూషవే దాస్య
త్యన్యస్తే శిష్యాయ వాచేతి సహా వాచ ప్రజాపతిః, క్షీరోద్వర్ణ
వశాయినం నృకేసరి విగ్రహం యోగిధ్యేయం పరం పదం సామ
జానీయా ద్యో జానీతేసోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి, వీరం ప్రథమస్యాద్యా
ర్థాంత్యం తం స ద్వితీయస్యాద్యార్థాంత్యం హంభీ తృతీయస్యాద్యా
ర్థాంత్యం మృత్యుం చతుర్థస్యాద్యార్థాంత్యం సామతుజానీయా ద్యోజా
నీతే సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ యేనకేనచి దాచా
ర్యముభేన యో జానీతే స తేనైవ శరీరేణ సంసారా స్తుచ్యతే, మోచ
యతి ముముక్షు ర్భవతి, జపా త్తేనైవ శరీరేణ దేవతాదర్శనం కరోతి,
తస్మా దిదమేవ ముఖ్యద్వారం కలౌ నాన్యేషాం భవతి తస్మా దిదం
సాంగం సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి.
ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం (నరకేసు విగ్రహం,) కృష్ణ పింగ
శమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం శంకరం నీలలోహితమ్, ఉమాపతిః
చతుఃపతిః పినాకీ హ్యమితద్యుతిః, ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మిశ్వర
స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధిపతి ర్యోవై యజుర్వేద
వాచ్య స్తగ్ సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి,
మహాప్రథమాంతార్థస్యాద్యం ర్వతో ద్వితీయాంతార్థస్యాద్యం
షణ్ణం తృతీయాంతార్థ స్యాద్యం సమా చతుర్థాంతార్థస్యాద్యం
సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోమ్యతత్త్వం చ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం
సామ సచ్చిదానందమయం పరంబ్రహ్మ తమేనం విద్వా సమృత ఇహ
భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోమ్యత
త్త్వంచ గచ్ఛతి, విశ్వసృజ వతేనవై విశ్వ మిద మసృజంత, య. ద్విశ్వ

మస్మజంత, తస్మాద్విశ్వస్యజ్ఞో విశ్వమేనాననుప్రజాయతే, బ్రహ్మణ
స్ఫులోకతాం సారితాం సాయుజ్యం 'యంతి, తస్మా దిదం సాంగం
సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, విష్ణుం ప్రథ
మాంత్యం ముఖం ద్వితీయాంత్యం భద్రం తృతీయాంత్యం మ్యహం
చతుర్థాంత్యం యోఽసా వేద యదిదం కించ ఆత్మని బ్రహ్మజ్యేవాను
ష్ఠభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, స్త్రీపుగ్ సయో
ర్వా య ఇహైవ స్థాతు మపేక్షతే తస్మై సర్వైశ్చర్యం దదాతి,
యత్రకుత్రాపి మ్రియతే దేహస్తే దేహః పరమం బ్రహ్మ తారకం
వ్యాచక్షే యేనాసావమృతీ భూత్వా సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి,
తస్మా దిదం సామ మధ్యగం జపతి తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతి
స్తస్మా దిదం సామ మధ్యగం జపతి తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతి
స్తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతిర్య ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్,
య ఏతాం మహాపనిషదం వేద స్యుతపురశ్చరణో మహావిష్ణుర్భ
వతి మహావిష్ణుర్భవతి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాహవై మృత్యోః పాక్షభ్య స్సంసారాచ్చ బిభీయు స్తే
ప్రజాపతి ముసాధావం స్తేభ్య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మాను
ష్ఠభం ప్రాయచ్చ తేనవై తే మృత్యు మజయ న్నాస్తానం చాతరం
త్సంసారం చాతరం స్తస్మాద్యోమృత్యోః పాక్షభ్య స్సంసారాచ్చ
బిభీయా త్స ఏతం మంత్రరాజ (నారసింహ) మానుష్ఠభం ప్రతిగృ
హ్ణీయా త్స మృత్యుం తరతి స పాస్తానం తరతి స సంసారం తరతి,
తస్య హవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథివ్యకార స్స ఋగ్వి
ర్మగ్వేదో బ్రహ్మ వసవో గాయత్రీ గార్హపత్య స్స సామ్నః ప్రథమః
పాదోభవతి, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్వి ర్యజు ర్వేదో
విష్ణురుద్రాస్త్రీష్ఠబృహతీణాగ్ని స్సా సామ్నా ద్వితీయః పాదో భవతి,
తృతీయా ద్యో స్స మకార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రాఽదిత్యా
జగత్యాహవనీయ స్సా సామ్న స్తృతీయః పాదో భవతి, యోఽవ
సానేఽస్య చతుర్థార్థ మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సాధర్వదై

ర్షంత్రై రధర్వవేద స్సంవర్త కోఽగ్ని ర్మరుతో విరాడేకర్షి ర్భాస్వతీ
 స్త్వితా తతాన్ము శ్చతుర్థః పాదో భవతి, అష్టాక్షరః ప్రథమః పాదో
 భవత్యష్టాక్షరా త్రయః పాదా భవంత్యేవం ద్వాత్రిగ్శదక్షరాణి
 సంపద్యంతే ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టుభవత్యనుష్టుభా సర్వమిదం
 సృష్టం ¹తస్య హైతస్య పంచాంగాని భవంతి, చత్వారః పాదా
 శ్చత్వార్యంగాని భవంతి, సప్రణవం సర్వం పంచమం భవతి, హృద
 యాయనమః, శిరశేస్వాహ, శిఖాయైవషట్, కవచాయ హుం,
 అస్త్రాయ ఘడితి, ప్రథమం ప్రథమేన యుజ్యతే, ద్వితీయం ద్వితీయేన,
 తృతీయం తృతీయేన, చతుర్థం చతుర్థేన, పంచమం పంచమేన వ్యతిష
 జతి, వ్యతిషిక్తావా ఇమే లోకా స్తస్మా ద్వి్యతిషిక్తా న్యంగాని
 భవంతి, ఓ మిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్మా త్పుత్యక్షర ముభయత
 ఓంకారోభవతి, అక్షరాణాం న్యాస ముపదిశంతి బ్రహ్మవాదినః, తస్య
 హవా ఉగ్రం ప్రథమం స్థానం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం
 చ గచ్ఛతి, వీరం ద్వితీయం స్థానం మహావిష్ణుం తృతీయం స్థానం
 జ్యలంతం చతుర్థం స్థానం సర్వతోముఖా పంచమం స్థానం సృసింహం షష్ఠం
 స్థానం భీషణం సప్తమం స్థానం భద్ర మష్టమం స్థానం మృత్యు
 మృత్యుం నవమం స్థానం నమూమి దశమం స్థాన మహ మేకాదశ స్థానం
 జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, ఏకాదశపదావా
 అనుష్టు భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం సృష్ట మనుష్టుభా సర్వమిద ముప
 సంహృతం తస్మా త్సర్వ మానుష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృ
 తత్వంచ గచ్ఛతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నథ కస్తా దుచ్యతే
 ఉగ్రమితి సహోవాచ ప్రజాపతిః, యస్తాత్స్విమహిమ్నా సర్వా
 న్లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్తన సర్వాణి భూతా న్యుద్ధృష్టా
 త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయ త్యుద్ధాగ్రహ్యత ఉద్ధృహ్యతే, మహి
 శ్శృతంగ ర్తనదం యువానం మృగంన భీమ ముపహత్నుముగ్రం, మృడా
 జరిత్రే ²సింహ స్తవానో అన్యంతే ఆస్తిన్నివపంతు సేనాః, తస్మాదుచ్యత
 ఉగ్ర మితి, అథ కస్తాదుచ్యతే వీర మితి, యస్తా త్స్విమహిమ్నా
 సర్వా లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్తన సర్వాణి

భూతాని విరమతి విరామయత్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి,
యతో వీరః కర్తవ్య 'స్సుదక్షో' యుక్తగ్రావా జాయతే దేవకామః,
తస్మా దుచ్యతే వీరమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, యస్మా
త్స్వమహిమ్నా సర్వా లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వానాత్మన
స్సర్వాణిభూతాని వ్యాప్నోతి వ్యాపయతి స్నేహో యథా పలలపిండం
శాంతమూల మోతం ప్రోత మను "వ్యాప్తం వ్యతిపక్తోవ్యాప్యతే
వ్యాపయతే, యస్మా స్నచాతః పరో ఆనోఽస్తి అస్తి య ఆవివేశ భువనాని
విశ్వా, ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదాన స్త్రీణి బ్యోతీగ్షి సచతే సహా
డశీం, తస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే జ్వలంతమితి,
యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వా లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా
నాత్మన సర్వాణి భూతాని స్వతేజసా జ్వలతి జ్వాలయతి జ్వాల్యతే
జ్వాలయతే, సవితా ప్రసవితా దీప్తా దీపయన్ దీప్యమానః, జ్వలన్
జ్వలితాతప నిగ్రహం త్సంతకః, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభ
మానః కల్యాణః, తస్మా దుచ్యతే జ్వలంత మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే
స్వతో ముఖమితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వా లోకాం త్సర్వా
దేవాం త్సర్వా నాత్మన సర్వాణి భూతాని స్వయ మనింద్రియోఽపి
స్వతః పశ్యతి స్వతః శృణోతి స్వతో గచ్ఛతి స్వత ఆదత్తే స్వగ
స్సర్వగత స్తిష్ఠతి, ఏకః పురస్తా ద్య ఇదం బభూవ యతో బభూవ
భువనస్య గోపా, య మ వ్యేతి భువనగ్ సాంపరాయే నమామి తమ
హగ్ స్వతో ముఖమితి తస్మా దుచ్యతే స్వతో ముఖమితి, అథ కస్మా
దుచ్యతే నృసింహమితి, యస్మా త్సర్వేషాం భూతానాం నా వీర్యతమః
శ్రేష్ఠతమశ్చ సిహ్వా వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ తస్మా నృసిహ్వా ఆసీ
త్పురమేశ్వరో జగద్ధితం వా ఏతద్ద్రూపం యదక్షరం భవతి, ప్రతద్విష్ణు
స్తవతే వీర్యాయ, మృగోనభీమః కుచరో గరిష్ఠః, యసోఽమృషు త్రిషు
విక్రమణే వ్యధిక్షయంతి భువనాని విశ్వా, తస్మా దుచ్యతే నృసిహ్వామితి,
అథ కస్మా దుచ్యతే భీషణ మితి, యస్మా ద్భీషణం యస్య రూపం దృష్ట్వా
సర్వే లోకా సర్వే దేవా సర్వాణి భూతాని భీత్యాపలాయంతే
స్వయం యతః కుతశ్చ నభిభేతి, భీషాస్తా ద్వాతః పవతే, భీషాదేతసూర్యః,

భీమాస్తా దగ్ని త్వేంద్రశ్చ, మృత్యుర్దావతి పంచమ ఇతి, తస్మా దుచ్యతే భీషణ మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే భద్ర మితి, యస్తా త్వయంభ ద్రో భూ త్వా సర్వదా భద్రం దదాతి, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభమానః కల్యాణః, భద్రంకర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః, భద్రంప శ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్సుప్తువాగ్ స స్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః, తస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే మృత్యు మితి, యస్తా త్వమహిమ్నా స్వభక్తానాం స్తుతవీవ మృత్యు మపమృత్యుం చ మారయతి, యఆత్తదా బలదా యస్య విశ్వ ఉ పాసతే ప్రశమం యన్య దేవాః, యస్య చ్ఛాయామృతం యస్య మృత్యుః కస్తే దేవాయ హవిషా విధేమ, తస్మా దుచ్యతే మృత్యు మృత్యు మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే సమామితి, యస్తాద్యం సర్వే దేవానమంతి, ముముక్షువో బ్రహ్మవాదిశ్చ, ప్రనూనం బ్రహ్మణస్పత్రితం నదత్యుక్త్యం, యస్మిన్నింద్రో వరుణో మిత్రో అర్యమా దేవా ఓకాయీ చక్రీరే, తస్మా దుచ్యతే సమామితి, అథ కస్తా దుచ్యతే హవిమితి, అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో ఆమృతస్య నాభిః, యో మా దదాతి స ఇ దేవమావాహః, అహమన్నమన్న మదంత మద్మి, ఆహం విశ్వం భువనమభ్యభవాం, సువర్ణజ్యోతిః, య ఏసంవేదేతి మహాపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్ర రాజస్య నారసింహస్య శక్తిం బీజం నో బ్రాహ్మి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, మాయావా ఏషా నారసింహీ సర్వ మిదం సృజతి సర్వ మిదం రక్షతి సర్వ మిదం సంహరతి, తస్మా న్నాయా మేతాం శక్తిం విద్యా ద్య ఏతాం మాయాం శక్తిం వేద సాస్తానం తరతి స మృత్యుం తరతి స సంసారం తరతి సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి మహతీం శ్రియ మశ్నోతే మీమాగ్ సంతే బ్రహ్మవాదిః ప్రాప్నో దీర్ఘా ఘృతా చేతి, యది ప్రాప్నో భవతి సర్వం పాప్తానం దహత్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, యది దీర్ఘాభవతి మహతీం శ్రియ మ్నావాప్నోత్యమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యది ఘృతా భవతి జ్ఞానవా న్భవత్యమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తదేత దృషి

జోక్తం నిదర్శనం, నతంపాహియ ఋజీషిత రుద్రః, శ్రియం లక్ష్మీ మా
పలామంబికాం గామ్, పక్షిం చ యామింద్రనేత్యుదాహరణ, తాం
విద్యాం బ్రహ్మయోగి¹సూపా మిహాయుషే శరణ మహం ప్రపద్యే,
సర్వేషాం వా² ఏతద్బూతానా మాకాశః పరాయణమ్, సర్వాణి
హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే, ఆకాశాదేవ జా
తాని జీవంతి ఆకాశం ప్రయంత్యభిసంపితంతి, తస్మాదాకాశం వీజం
విద్యా త్తదేవ జ్యాయుః; తదేత దృషి³జోక్తం నిదర్శనమ్, హగ్ స శ్శుచి
ష ద్వసు రంతఃకై సద్ధోతావేదిష దతిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వర స
దృతసద్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, య
ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్. 3.

చతుర్థః ఖండః

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్ఠాభస్య మంత్రరాజస్య
నారసింహస్యాంగమత్రా న్నోబ్రూహి భగవ ఇతి సహావాచ ప్రజా
పతిః, ప్రణవం సావిత్రీం యజుర్గతీం నృసింహాయ త్రీమిత్యంగాని
జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఓమిత్యేతదక్షర మిద
గ్ సర్వం తస్యోపవాక్ఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్యదితి సర్వ మోం
కార ఏవ యచ్ఛాస్య త్రికాలాతీతం తద పోయోంకారవీచ సర్వం హ్యేత
ద్బ్రహ్మయమాత్మా బ్రహ్మ సోఽయమాత్మా చతుష్ప జ్జగతిత స్తానో
బహిః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖ స్థూలభు న్దైశ్వానరః ప్రథమః
పాదః, స్వప్నస్థానోంతఃప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖః ప్రవిక్తభు
క్తైజసో ద్వితీయః పాదః, యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే
నకంచన స్వప్నం చశ్యతి తత్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞా
నఘనఏవానందమయో హ్యనందభు క్షేతోముఖః ప్రజ్ఞా స్తృతీయః
పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యామ్యేష యోని స్స
ర్వస్య ప్రభవా ప్యయాహి భూతానాం, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞా
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘన మద్వప్త మవ్యవహ
ర్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మంచిత్య మవ్యవదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయ
సారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే

అత్తా సవిజ్ఞేయః, అథ సావిత్రి గాయత్ర్యా యజుషా ప్రోక్తా తయా సర్వ
మిదం వ్యాప్తమ్, ఘృణిరితి ద్వే అక్షరే, సూర్య ఇతి త్రిణి, ఆదిత్య
ఇతి త్రిణి, వతద్వై సావిత్రస్యాష్టాక్షరం పదగ్ శ్రియాభిషిక్తమ్, య
వసం వేద, శ్రియా సహోవాభిషిచ్యతే, తదేత దృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో
అక్షరే పరమేవోమక, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తస్మ
వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇత త్త్విదు స్త ఇమే సమాసత ఇతి, నహ
తస్య రాసన యజుషాససామ్నాస్థోస్తి, యస్సావిత్రం వేదేతి, ఓం భూర్లక్ష్మీ
ర్భువర్లక్ష్మీస్వర్లక్ష్మీః. కాలకర్ణి తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్, ఇత్యే
షావై మహాలక్ష్మీ యజ్ఞాగాయత్రీ చతుర్వింశత్యక్షరా భవతి, గాయ
త్రీవా ఇదగ్ సర్వం యదిదం కించ తస్మా ద్య ఏతాం మహాలక్ష్మీం
యాజుషీం వేద మహతీం శ్రియ మశ్నుతే, ఓం సృసిహాయ విద్మహే
వజ్రనఖాయ ధీమహి, తన్నస్సిగ్హః ప్రచోదయాత్, ఇత్యేషావై సృ
సిహాయత్రీ దేవానాం వేదానాం నిదానం భవతి, యవవంవేద, నిదా
నవా స్థవతి, దేవా హవై ప్రజావతి మబ్రువ న్నభకైర్పంతై స్తుతో
దేవః స్త్రీతో భవతి స్వాత్తానం దచ్చయతి తాన్నోబ్రూహి భగవ
ఇతి, స హోవాచ ప్రజావతిః, ఓం యో హవై సృసింహో దేవో
భగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః. (య
థాప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతో తథా ద్రష్టవ్యౌ). ౧ యశ్చవిష్ణుః.
౨ యశ్చమహేశ్వరః. ౩ యశ్చపురుషః. ౪ యశ్చేశ్వరః. ౫ యా
సరస్వతీ. ౬ యాశ్రీః. ౭ యాగౌరీ. ౮ యాప్రకృతిః. ౯ యాని
ద్యా. ౧౦ యశోఽంకారః. ౧౧ యాశ్చతస్సోధమాత్రాః. ౧౨ యేవే
దా స్సాంగా స్సశాఖా స్సేతిహాసాః. ౧౩ యేచ పంచాగ్నయః. ౧౪
యా స్సప్త మహావ్యాహృతయః. ౧౫ యేచాష్టా లోకపాలాః. ౧౬
యేచాష్టా వసవః. ౧౭ యేచైకాదశ రుద్రాః. ౧౮ యేచ ద్వా
దశాదిత్యాః. ౧౯ యేచాష్టా గ్రహాః. ౨౦ యాని పంచమహాభూ
తాని. ౨౧ యశ్చ కాలః. ౨౨ యశ్చ మనుః. ౨౩ యశ్చ మృ
త్యుః. ౨౪ యశ్చ యమః. ౨౫ యశ్చాంతకః. ౨౬ యశ్చ ప్రా
ణః. ౨౭ యశ్చసూర్యః. ౨౮ యశ్చ సోమః. ౨౯ యశ్చ విరా

టుప్తుమః. ౩౦ యశ్చజీవః. ౩౧ యచ్చ సర్వం. ౩౨ ఇతి ద్వాత్రిన్ శత్. ఇతి తా స్మృజాపతి రబ్రవీ దేతై ర్నతై ర్నిత్యం దేవం స్తువధ్వం తతో దేవః ప్రితోభవతి స్వాత్మానం దర్శయతి, త ద్య ఏతై ర్నతై ర్నిత్యం దేవం స్తౌతి సదేవం పశ్యతి సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, య ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్.

పంచమః ఖండః

దేవాహ వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్ఠాభస్య మంత్ర రాజస్య నారసిన్హస్య మహాచక్రం నామ చక్రం నో బూగ్రహి భగవ ఇతి, సా ర్వకామికం మోక్షద్వారం, 'యద్యోగిన ఉపవిశంతి, సహో వాచ ప్రజాపతిః, షడక్షరం వా ఏతత్సుదర్శనం మహాచక్రం తస్మా త్షడక్షరం భవతి, షట్పత్రం చక్రం భవతి, షడ్వా ఋతవ ఋతుభి స్సంమితం భవతి, మధ్యే నాభి ర్భవతి, నాభ్యాంవా ఏతే ఆరాః ప్రతిష్ఠితా మాయయా ఏతత్సర్వం వేష్టితం భవతి నాత్మానం మాయా స్పృశతి తస్మా న్నాయ యా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథాష్టార మష్టపత్రం చక్రం భవత్య ప్తాక్షరావై గాయత్రీ గాయత్ర్యా సమ్మితం భవతి బహిర్దాయయా వేష్టితం భవతి క్షేత్రం క్షేత్రం వై మాయైషా సంపద్యతే, అథ ద్వాదశా రంద్వాదశపత్రం చక్రం భవతి ద్వాదశాక్షరా వై జగతీ జగత్యా సమ్మితం భవతి మాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ షోడశారం షోడశపత్రం చ క్రం భవతి షోడశకలో వై పురుషః పురుష ఏవేదగ్ సర్వం పురుషేణ సంమి తం భవతి మాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ ద్వాత్రింశదరంద్వాత్రిం శత్పత్రం చక్రం భవతి ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్ఠా భ్నవ త్యనుష్ఠాభా సర్వమిదం భవతి బహి ర్దాయయా వేష్టితం భవ త్యై ర్వా ఏతత్సు బద్ధం భవతి వేదావా ఏతే ఆరాః పతై ర్నిర్వా ఏత త్సర్వతః పరిక్రమతి ఛందాగ్ంసి వై పత్రాణి ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రమ్, తస్య మధ్యే నాభ్యాం తారకం యదక్షరం నారసిన్హ మేకాక్షరం తద్భవతి షట్సు పత్రేషు షడక్షరం సుదర్శనం భవత్యష్టసు పత్రేషు ప్తాక్షరం నార యణం భవతి ద్వాదశసు పత్రేషు ద్వాదశాక్షరం వాసుదేవం భవతి షోడశసు పత్రేషు మాతృకాద్యా స్సబిందుకా ష్టాదశస్వరా భవతి

ద్వాత్రింశత్సు పత్రేషు ద్వాత్రింశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసింహ
మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏతత్సుదర్శనం నామ మహాచక్రంసార్వ
కామికం మోక్షద్వార మృజ్యయం యజుర్తయం సామమయం బ్రహ్మమ
య మమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసవ ఆసతే రుద్రా దక్షిణ
త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా
నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతద్వచా భ్యుక్తమ్,
ఋచో ఆక్షరే పరమే వ్యోమకా, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః,
య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత
ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స
మహా భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను
ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం
మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహూ. శిఖాయాం వా బద్ధిత
ప్రదీప్తవతి భూమిర్దక్షిణార్ధం నావకల్పతే తస్మా చ్చృద్ధయా యాం కాం
ధ్రాం దద్వా త్సాదక్షిణార్ధవతి. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నాను
భుభస్య మంత్ర రాజస్యనారసింహస్య ఫల న్నోబ్రూహి భగవ ఇతి సహో
వాచ ప్రజాపతిః, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య
మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో
భవతి స సోమపూతో భవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి
స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి స సర్వ
పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ
మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి స పాప్తానం తరతి స బ్రహ్మ
హత్యాం తరతి స భూతహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వ
హత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య
ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిం స్తంభ
యతి స వాయుం స్తంభ యతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి
స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాదేవాన్ స్తంభయతి స సర్వాన్
గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి, య ఏతం
మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవానాకర్షయతి

స యతా నాకర్షయతి స నాగానాకర్షయతి స గ్రహానాకర్షయతి
 స మనుష్యానాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానాకర్షయతి,
 య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స ఘోర్లో
 కంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి
 స జనో లోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స
 సర్వా లోకా జయతి స సర్వా లోకా జయతి, య ఏతం మం
 త్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టామేన యజతే స ఉక్లేన
 యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ
 యజతే సోస్తార్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వై
 క్రతుభి ర్యజతే స సర్వై క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజమాను
 ష్టుభం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజ్ఞాంవ్యధీతే స సామాన్య
 ధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణా
 న్యధీతే సకల్పా నధీతే స గాథా అధీతే స నారాశగ్గోసీరధీతే స ప్రణవ మధీ
 తేయః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే స సర్వ మధీతే, అనువనీత శత మేక
 మేకే నోఽనీతేన తత్సమ మువనీత శత మేకమేకేన గృహస్థేన తత్సమం
 గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశతమేక
 మేకేన యతినా తత్సమం యతీనాంతు శతం పూర్ణ మేకమేకేన రుద్రజా
 పకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకేనాధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాప
 కేన తత్సమ మధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపని
 షదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన
 మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏతత్సమం ధామ మంత్రరా
 జాధ్యాపకస్య యత్ర నసూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర
 స చంద్రమా భాతి యత్ర న నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్నిర్ద్వహతి
 యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖం సదానందం పరమానందం
 శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం
 పదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్వి
 ష్ణోః పరమంపదం సదా చశ్యంతి సూరయః, ఓషీవ చతు రాతతం, తద్వి
 ప్రాసా విపన్యవా జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదం,

తదేతన్నిష్కామస్య భవతి తదేతన్నిష్కామస్య భవతి యవవం వేదేతి
మహాపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః
ఇతి సృసింహపూర్వతాపిన్యపనిషత్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్
సృసింహో త్తరతాపిన్యపనిషత్

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః
ప్రథమః ఖండః

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నణోరణీయాగ్ సమిమ
మాత్తాన మోంకారం నోవ్యాచత్వేతి తథోవ్యామిత్యేత దక్షరమిదగ్
సర్వం త సోపవాద్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వమోంకార ఏవ
యచ్చాన్య త్రికాలాతీతం తద పోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్భిష్టా
య మాత్తా బ్రహ్మ త మేత మాత్తాన మోమితి బ్రహ్మణైకీకృత్య బ్రహ్మ
చాత్తాన మో మిత్యేకీకృత్య త దేక మజర మమృత మభయ మోమి
త్యనుభూయ తస్మిన్నిదగ్ సర్వం త్రిశరీర మారోఽయ తన్తయం హి
తదేవేతి సంహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్తానం త్రిశరీరం
పరం బ్రహ్మనందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సూక్ష్మభుక్త్వా చైక్యా దానంద భోగాచ్చ సోఽయమాత్తా చతు
ష్పాజ్జగతిత స్థాన స్థూలప్రజ్ఞ సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్థూలభు
క్ష్పతురాత్తా విశ్వేవైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన సూక్ష్మప్రజ్ఞ
సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ సూక్ష్మభు క్ష్పతురాత్తా తైజసో హి
రణ్యగర్భో ద్వితీయఃపాదః, యత్ర సుప్తాన కంచనకామంకాయలేనకంచన
స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ
వానందమయో హ్యనందభుక్ప్రేతోముఖ శ్చతురాత్తా ప్రజ్ఞ ఈశ్వర
స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోతర్యామ్యేష

యోని స్వర్వస్య ప్రభవాప్యయా హి భూతానాం త్రయ మ వ్యేత
 త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా
 లభ తురీయ శ్చతురాత్మా తురీయా వసితత్వా దేకైక స్యోతానుజ్ఞా
 త్రనుజ్ఞా వికల్పై త్రయమ ప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా
 మాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా థాయ మాదేశో న స్థూల
 ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం
 నప్రజ్ఞానఘన మద్భుష్టే మవ్యవహార్య మగ్రహ్య మలక్షణ మచింత్య
 మవ్యవదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం
 శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఈశ్వరగ్రాస
 స్తురీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః

తం వా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మసుషుప్తం స్వప్నే
 జాగ్రత మసుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయే జాగ్రత
 మస్వప్న మసుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ
 చతుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా
 బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత
 స్సర్వస్త్వా దన్యో విలక్షణ శ్చతుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ
 సాక్షీ మనస సాక్షీ బుద్ధే స్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస సాక్షీ
 సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియో మహాచైతన్యోఽస్త్వా త్సర్వస్త్వా త్ప్రియ
 తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మస్త్వా త్సర్వస్త్వా త్పురత స్సువిభాత మేకరస
 మే వాజర మమృత మభయం బ్రహ్మ వాప్యజ యైనం చతుష్పాదం
 మాత్రాభి రోంకారేణ చైకీకుర్యా జ్జగరిత స్థాన శ్చతురాత్మా విశ్వో
 చైశ్వానర శ్చతురూపోఽకార ఏవ చతురూపో హ్యయ మకార
 స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభిరకారరూపై రాష్ట్రే రాదిమత్వా ద్వా
 స్థూలత్వా త్సుక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చాప్సోతి హవా
 ఇదగ్ సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా
 లైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతురూప ఉకార ఏవ చతురూపో హ్యయ
 ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభి రుకారరూపై రుత్కర్తాదుభయత్వా
 ద్వాస్థూలత్వా త్సుక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చోత్కర్తతి

హవై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి యవపంచేద, సుషుప్తస్థాన
శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతురూపా మకారవచ తూరూపా
హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మ బీజసాక్షిభి ర్నకార రూపైర్నితే రపీ
తేర్వా స్థూలత్వా త్సుక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి
హవా ఇదగ్ సర్వమపీతి శ్చ భవతి యవపంచేద, మాత్రామాత్రాః
ప్రతిమాత్రాః కుర్వా దథ తురీయ ఈశ్వర గ్రాస స్వస్వరా ట్స్వయ
మీశ్వర స్వప్రకాశ శ్చతురాత్మా తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై
రోతో హ్యయ మాత్రా హ్యథై వేదగ్ సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని
స్సూర్యోఽప్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్రా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మా
నం దదా తీదగ్ సర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్పృతితాను
జ్ఞైకరసో హ్యయ మాత్రా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దధ్యాగ్ని
రవికల్పో హ్యయ మాత్రా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చ్చిద్రూప శ్చతురూ
రూప ఓంకార ఏవ చతురూపా హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా
త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాత్మైవ నామరూపాత్మకం హీదగ్
సర్వం తురీయత్వా చ్చిద్రూపత్వా చోచ్చేతత్వా దనుజ్ఞాత్మత్వా దను
జ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం హీదగ్ సర్వం నైవ
తత్ర కాచన భిదాస్త్వభ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థోవ్యవ
హర్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్యైతఓంకార ఆత్మైవ సువిశత్కాత్మ
నాఽఽత్మానం య ఏవం వేదైష వీరో నారసింహేన వానుష్టుభా
మంత్ర రాజేన తురీయం విద్యా దేష హ్యత్మానం ప్రకాశయతి సర్వ
సంహారసమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వాక్యైః స్పదోజ్జ్వలౌ
ఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్సాన్వితబంధహర స్సర్వదా ద్యైతరహిత ఆనంద
రూప స్సర్వాధిష్ఠానస్సన్తాత్ర నిరస్తావిద్యా తమోమోహోఽహమే
వేతి తస్మా దేవ మేవేమ మాత్మానం పరంబ్రహ్మనుసందధ్యాదేష వీరో
నృసింహ ఏవేతి.

తృతీయః ఖండః

తస్యహవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా సా ప్రథమః పాదో
భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థో తానుజ్ఞా త్రను

జ్ఞా వికల్పరూపా తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదేన
 చతయా తురీయేణానుచింతయ గ్రనే త్తస్య హవా ఏతస్య ప్రణ
 వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథి వ్యకార స్సఋగ్వి రృగ్వేదో బ్రహ్మ
 వసవో గాయత్రీ గావ్హ పత్యస్సా ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
 ఘపాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్ద్వితీయాంతరిక్షం సఉ
 కార స్సయజుర్భిర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్ధక్షిణాగ్ని స్సా ద్వితీయః
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేఘ పాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
 సాక్షిభి స్తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సానువేదో రుద్రా
 దిత్యా జగత్యాహవనీయ స్సా తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
 ఘపాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్వావసా నేస్య చతుర్థార్థ
 మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సా ధర్వణై ర్త్వంత్రై రధర్వవేద
 స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్త్వరుతో విరా డేర్షి రాభస్వతీ స్తృతా సా చతుర్థః
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేఘ పాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
 సాక్షిభి ర్దాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞాత్రనుజ్ఞావి
 కల్పరూపం చింతయ గ్రనేద్ జ్ఞోమ్యుతో హుతసంవిత్క శ్శుద్ధ స్సం
 విష్టో నిర్విఘ్న ఇమ మనునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్యా
 ప్రపంచహీనోఽథ సకల స్సాధారోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా
 వీతే సపరివారం త మేతం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలాగ్న
 వగ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం
 బ్రహ్మణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం విష్ణుం హృదయే
 సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భూమధ్యే సప్తాత్మానం
 చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం
 ద్వాదశాంతేసప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన
 మానందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నై తాం శ్చతుర్థా
 సుపూజ్య తథా బ్రహ్మణమేవ విష్ణు మేవ రుద్ర మేవ విభక్తాం స్త్రీనేవావి
 భక్తా 'లింగరూపానేవచ సుపూజ్యోపహారై శ్చతుర్థాలింగా త్సం
 హృత్య తేజసా శరీర త్రయం సువ్యాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజ్వాల్య

తత్రేజ ఆత్మచైతన్యరూపం బల మవష్టభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య
మహాస్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణేచ సంహృత్య
మాత్రాభి రోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయ స్సగ్రేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తం వా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం తురీయోం
కారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వా ప్రసాద్యోమితి సంహృత్యా
హమిత్యనుసందధ్యాదదైతమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం
తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న తోవ్య
మితి సంహర న్నను సందధ్యాదధేవ మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాం
కారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత ప్రణవేన సంచిత్వానుష్టుభా
నత్వా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మసు నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం
1. పరంబ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్రహ్మజైకీ
కుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష ఉ ఏవ నృ ఏష హి స్వత్ర
స్వదా సర్వాత్మా నృసింహో2సా పరమేశ్వరో2సా హి స్వత్ర
సర్వాత్మానం త్వర్వమత్తి నృసింహ వైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర
ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా నేష ఏవ విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ
స్వతోముఖ ఏషఏవ నృసింహ ఏషఏవ భీషణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ
మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేనంయోగారూఢో
బ్రహ్మణ్యోవానుష్టుభం సందధ్యా దోంకార ఇతి. త దేతా శ్లోకా భవతః,
సంస్తభ్య సింహం స్వసుతాస్సుణార్థాంతసంయోజ్య శృంగై రృషభస్య
హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం నివీడ్య సంభత్య సింహేన స ఏష
వీరః, శృంగప్రాతా 3. పదా స్పృష్ట్యా హత్వా తామగ్రసత్స్వయమ్,
నత్వాచ బహుధా దృష్ట్వా నృసింహ స్వయము దృభావతి.

పంచమః ఖండః.

అక్షైష ఉ ఏవ అకార ఆత్మతమ్యా ఆత్మనేయ నృసింహే దేవే
బ్రహ్మణి వర్తత ఏషహ్యే వాత్తత ఏష హి సాక్ష్యేష ఈశ్వర సత్స్వ
గతో నహీదగ్ సర్వ మేషహి వ్యాప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయ
మాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ వీర

1. పరమాత్మానం పరం. 2. ఉపపదన్నేష. 3. నాదాన్...వగ్రస.

ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన విష్ణు
 రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏష జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన
 సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన సృసిహ్వా ఏషహి వ్యాప్తతమ
 ఏషవన భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏష భద్ర ఏషహి వ్యాప్త
 తమ ఏష ఏష మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏష
 నమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహమేషహి వ్యాప్తతమ
 ఆత్మైవ సృసిహ్వా¹ దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో
 నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ
 సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకాబ్రహ్మవ్యేత్యథైవ¹ వాకార ఉత్క్రా
 ప్తతమార్థ ఆత్మన్యేవ సృసింహి² దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష సత్య
 స్వరూపా న హ్యస్య దస్త్య²మేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకా
 శోఽసంగోఽన్యన్నవీక్షత ఆత్మాతో నాన్యథా ప్రాప్తి రాత్మమార్తం
 హ్యేత దుత్కృష్ట మేషవనోగ్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన వీర
 ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన మహానేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన
 విష్ణు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన జ్వలన్నేషహ్యేవోత్కృష్టఏష
 ఏష సర్వతోముఖ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన సృసిహ్వా ఏషహ్యేవో
 త్కృష్ట ఏషవన భీషణ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవనభద్ర ఏషహ్యేవో
 త్కృష్ట ఏషవన మృత్యుమృత్యు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన నమా
 మ్యేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవనవాహ మేషహ్యేవోత్కృష్ట స్తస్మా
 దాత్మాన మేవైసం జానీయా దాత్మైవ సృసింహా² దేవో బ్రహ్మ భవతి
 య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య
 ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకాబ్రహ్మవ్యేత్య
 త్రైవ ఏష మకారో మహావిభూత్యర్థఆత్మన్యేవ సృసింహి² దేవే బ్రహ్మణి
 వర్తతే తస్మాదయ మనలో² భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవాత్మ
 తమ ఉత్కృష్టతమ ఏతదేవ బ్రహ్మసి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహా
 భూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూ
 త్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవవిష్ణేతద్ధి మహావిభూత్యే

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సర్వతోముఖమేతద్ధి మహా
విభూత్యేతదేవ నృసింహ మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి
మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ మృత్యుమృ
త్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ నమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదే
వాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారోకారాభ్యా మిహమా
త్తాన మాప్తతమ ముత్కృష్టతమం చిన్తాత్రం సర్వద్రష్టాం సర్వసాక్షి
ణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పుర
తోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సువిభాత మన్విష్యాత్తతమ ముత్కృష్టతమం మ
హామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేక గసం పరమేవ
బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాత్తైవ నృసిం హో దేవః పర మేవ బ్రహ్మ
భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామోన
తస్య స్రాణా ఉత్కామం త్యక్తైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవస సృష్టిష్ట
ష్యేతీహోవ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

పద్మః ఖండః

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్వాసురః పాప్తా
ఋజగ్రాహ త విశంత హంతై నమాసురం పాప్తానం గ్రసామ ఇత్యేతమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర
మవీరం మహాంత మమహాంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వ
తోముఖ మసర్వతోముఖం నృసింహ మనృసింహం భీషణ మభీషణం
భద్రమభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం నమామ్యనమా
మ్యహ మనహం నృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హసా వాసురః
పాప్తా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ త్తస్మా దపక్షకమాయ ఇమమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం నృసింహానుష్టుభైవ
జానీయా త్తస్యాసురః పాప్తా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిర్భవతి తే దేవా
జ్యోతి రు త్తిత్తీవో ద్వితీయా ద్భయమేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారా
గ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభాఽన్విష్యప్రగావేనైవ తస్మి
న్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్జ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత
మదైవైత మచింత్య మలింగం సర్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభ
వ దేవం వి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతి తే దేవాః పుత్రేణా

యాశ్చ విత్తేషణాయాశ్చ లోకేషణాయాశ్చ ససాధనేభ్యోఽప్యుత్థా
య నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా
ముగ్ధాః క్లిబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానాశ్చాంతా దాంతా
ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మకీడా ఆత్మమిథునా
ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మత్యప్రకాశం శూన్యం జానంత
స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం వ్రాత మాచర నోజ్జ్ఞారే
పరేబ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్స ఆత్మనేయవాత్మానం పరంబ్రహ్మ పశ్య
తితదేష శ్లోకః, శృంగేష్వశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు
యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా
సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్ భూయవన్ నో భగవాన్విజ్ఞాన
యత్వీతి తథే త్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా
దమోహత్వా దసశనాయత్వా దపిపాసత్వా దదైవిత త్యాచ్ఛాకారణే
మమాత్మాన మన్వి ష్యోత్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా ద్దృష్ప్ర వేష్టృత్వా
దుత్థాపయితృత్వా దుద్దృష్టృత్వా దుత్కుర్తృత్వా దుత్పథవారకత్వా
దుద్ధాసిత్యా దుద్భాగితత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చోక్తికారణేమ
మాత్మానం పరమం బ్రహ్మ సృసింహమన్విష్యాకారేణేమ మాత్మాన
ముకారం పూర్వార్థ మాకృష్య సింహీకృతోత్తరార్థేన తం సింహమా
కృష్య మహత్వా న్నహ స్తా న్నానత్వా స్తుక్తత్వా న్నహదేవత్వాన్
హేశ్వరత్వా న్నహసత్వా న్నహచిత్త్వా న్నహనందత్వా న్నహప్రభు
త్వాచ్చ మకారార్థేనానేనాత్మనైకీకుర్యా దశరీరో నిరింద్రియోస్తా
ణోత మా సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా ఢ్యవతి య ఏవం వేదక
స్త్య మిత్యహ మితిహోవా చైవమేవేవం సర్వం తస్మా దహమితి
సర్వాభిధానం తస్మాద్ది రయ మకార స్సవన్ భవతి సర్వంహ్యాయమా
త్మానం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవా చైవ
నిరాత్మక మాత్మైవేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్మకేనాకారేణ సర్వాత్మ
కమాత్మాన మన్విచ్ఛేద్బ్రహ్మైవేదగ్ సర్వం సచ్చిదానందరూపగ్ సచ్చిదా

నందరూప మిదగ్ సర్వం సద్ధీదగ్ సర్వం సత్సదితి చిద్ధీదగ్ సర్వం కాశతే
 ప్రకాశతే చేతి కింస దితిద మిదం నేత్యనుభూతి రితి కై మేతి యమిదం
 నేత్యవచనే నై వానుభవ న్నువా చైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై
 వానుభవన్నువాచ సర్వ మన్య దితి సపరమానందస్య బ్రహ్మణో నా
 మ బ్రహ్మేతి తస్మాంతో యం మకార స్సవవ భవతి తస్మా న్నకా
 రేణ పరమం బ్రహ్మ నిచ్చే త్కి మిద మేవ ¹మిత్యకారిత్యేవాహువి
 చికిత్స న్నకారేణేమ మాత్తాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసం
 దధ్యా దుకారేణావిచికిత్సన్న శరీరో²నిందియో ప్రాణోతమా
 స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా
 ఇదగ్ సర్వ మత్తైత్వా దుగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్నహత్వా ద్విష్ణుత్వా
 జ్వలత్వా త్సర్వతోముఖత్వా స్స సమిహత్వా ద్భీషణత్వా ధృత్ర
 త్వా స్తృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం
 హ్యేత ద్భృహోగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్నహత్వా ద్విష్ణుత్వా జ్వల
 త్వా త్సర్వతోముఖత్వా స్స సమిహత్వా ద్భీషణత్వా ధృత్రత్వా
 స్తృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహంత్వా దితి తస్మా దకారేణ
 పరమం బ్రహ్మనిష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ
 మన్విచ్చే త్స యదైతత్సర్వ మపేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి స్మివి
 శతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్సర్వమస్మా దేవో³త్తిష్ఠతి త దేత
 త్సర్వం నిరూహ్య ప్రత్యూహ్య సంవీడ్య సంజ్వల్య సంభక్ష్య స్వా
 త్తాన ⁴మే వైషాం దదాత్యత్త్య గో⁵ఽఽపిరో⁶ఽతి మహా నతివిష్ణు రతి
 జ్వల న్నతిష్యతో ముఖో⁷ఽతిసృసింహో⁸ఽతిభీషణో⁹ఽతి భద్రో¹⁰ఽతి
 మృత్యుమృత్యు రతినమా మృత్యుహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా
 సమాసతే తస్మా దేన మకారార్థేన పరేణ బ్రహ్మణోకుర్యా దుకారే
 గావిచికిత్సన్న శరీరో నిందియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమా
 త్ర స్స స్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద, తదేషక్లోకః. శృంగం శృంగార్థ
 మాకృష్య శృంగేణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే త
 మనేనాపి యోజయేత్.

ఋషుః. ౩౦ యశ్చ జీవః. ౩౧ యచ్చ సర్వం. ౩౨ ఇతి ద్వాత్రింశత్. ఇతి తా న్ప్రజాపతి రబ్రవీ దేతై ర్నంతై ర్నిత్యం దేవం స్తువన్యం తతో దేవః ప్రీతోభవతి స్వాత్మానం దర్శయతి, త ద్య ఏతై ర్నంతై ర్నిత్యం దేవం స్తౌతి సదేవం పశ్యతి సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, య ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్.

పంచమః ఖండః

దేవాహ వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్ఠాభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్య మహాచక్రం నామ చక్రం నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సా ర్వకామికం మోక్షద్వారం, 'యద్యోగిన ఉపదిశంతి, సహో వాచ ప్రజాపతిః, షడక్షరం వా ఏతత్సుదర్శనం మహాచక్రం తస్మా త్షడక్షరం భవతి, షట్పత్రం చక్రం భవతి, షడ్వా ఋతవ ఋతుభి స్సంమితం భవతి, మధ్యే నాభి ర్భవతి, నాభ్యాంవా ఏతే అరాః ప్రతిష్ఠితా మాయయా ఏతత్సర్వం వేష్టితం భవతి నాత్మానం మాయా స్పృశతి తస్మా న్నాయ యా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథాష్టార మష్టపత్రం చక్రం భవత్య ష్టాక్షరావై గాయత్రీ గాయత్ర్యా సమ్మితం భవతి బహి ర్దాయయా వేష్టితం భవతి క్షేత్రం క్షేత్రం వై మాయైషా సంపద్యతే, అథ ద్వాదశా రంద్వాదశపత్రం చక్రం భవతి ద్వాదశాక్షరా వై జగతీ జగత్త్యా సమ్మితం భవతి మాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ షోడశారం షోడశపత్రం చ క్రం భవతి షోడశకలో వై పురుషః పురుష ఏవేదగ్ సర్వం పురుషేణ సంమి తం భవతి మాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ ద్వాత్రింశదరంద్వాత్రిం శత్పత్రం చక్రం భవతి ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్ఠా భవత్యనుష్ఠాభా సర్వమిదం భవతి బహి ర్దాయయా వేష్టితం భవ త్యైర్వా ఏతత్సు బద్ధం భవతి వేదావా ఏతే అరాః పతై ర్నిర్వా ఏత త్సర్వతః పరిక్రమతి ఛందాగ్ంసి వై పత్రాణి ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రమ్, తస్య మధ్యే నాభ్యాం తారకం యదక్షరం నారసింహ మేకాక్షరం తద్భవతి షట్సు పత్రేషు షడక్షరం సుదర్శనం భవత్యష్టసు పత్రేషు ష్టాక్షరం నార యణం భవతి ద్వాదశకు పత్రేషు ద్వాదశాక్షరం వాసుదేవం భవతి షోడశకు పత్రేషు మాతృకాద్యా స్సబిందుకా షోడశస్వరా భవతి

ద్వాత్రింశత్సు పత్రేషు ద్వాత్రింశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసింహ
మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏతత్సుదర్శనం నామ మహాచక్రంసార్వ
కామికం మోక్షద్వార మృజ్యయం యజుర్తయం సామమయం బ్రహ్మమ
య మమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసవ ఆసతే రుద్రా దక్షిణ
త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా
నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతద్వచా భ్యుక్తమ్,
ఋచో ఆక్షరే పరమే వ్యోమక, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః,
య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత
ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స
మహా భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను
ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం
మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహూ. శిఖాయాం వా బద్ధిత
సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్ధం నావకల్పితే తస్మా చ్ఛృద్ధయా యాం కాం
చి ద్ధాం దద్యా త్సాదక్షిణార్ధవతి. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నాను
ష్టుభస్య మంత్ర రాజస్యనారసింహస్య ఫల నోబుగ్రహి భగవతి సహా
వాచ ప్రజాపతిః, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య
మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో
భవతి స సోమపూతో భవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి
స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి స సర్వ
పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ
మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి స పాప్తానం తరతి స బ్రహ్మ
హత్యాం తరతి స భూగిహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వ
హత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య
ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిం స్తంభ
యతి స వాయుం స్తంభ యతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి
స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాదేవాన్ స్తంభయతి స సర్వా
గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి, య ఏతం
మంత్ర రాజం నారసింహమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవానాకర్షయతి.

స యతా నాకర్షయతి స నాగానాకర్షయతి స గ్రహానాకర్షయతి
 స మనుష్యానాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానాకర్షయతి,
 య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స భూర్లో
 కంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి
 స జనో లోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స
 సర్వా లోకా జయతి స సర్వా లోకా జయతి, య ఏతం మం
 త్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టోమేన యజతే స ఉక్లేన
 యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ
 యజతే సోస్తోర్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వైః
 క్రతుభి ర్యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజమాను
 ష్టుభం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజ్ఞాంవ్యధీతే స సామాన్య
 ధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణా
 న్యధీతే సకల్పా నధీతే స గాథా అధీతే స నారాశగ్నీరధీతే స ప్రణవ మధీ
 తేయః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే స సర్వ మధీతే, అనుపనీత శత మేక
 మేకే నోఽపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేకమేకేన గృహస్థేన తత్సమం
 గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశతమేక
 మేకేన యతినా తత్సమం యతినాంతు శతం పూర్ణ మేకమేకేన రుద్రజా
 పకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకేనాధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాప
 కేన తత్సమ మధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపని
 షదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన
 మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏతత్పరమం ధామ మంత్రరా
 జాధ్యాపకస్య యత్ర నసూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర
 న చంద్రమా భాతి యత్ర న నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్నిర్దహతి
 యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖం సదానందం పరమానందం
 శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మోదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం
 పదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్వి
 స్తోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, తద్వి
 ప్రాసా విపన్యవో బాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదం,

తదేతన్నిష్కామస్య భవతి తదేతన్నిష్కామస్య భవతి యవవం వేదేతి
మహాపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణభి రితి శాంతిః
ఇతి సృసింహపూర్వతాపిన్యపనిషత్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్
సృసింహో త్తరతాపిన్యపనిషత్

ఓమ్ భద్రం కర్ణభి రితి శాంతిః
ప్రథమః ఖండః

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నణోరణీయాగ్ సమిమ
మాత్తాన మోంకారం నోవ్యాచత్వేతి తథోవ్యామిత్యేత దక్షరమిదగ్
సర్వం త సోపవాన్యఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వమోంకార ఏవ
యచ్చాన్య త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్భిష్ట
య మాత్తా బ్రహ్మ త మేత మాత్తాన మోమితి బ్రహ్మణోకృత్య బ్రహ్మ
చాత్తాన మో మిత్యేకృత్య త దేక మజర మమృత మభయ మోమి
త్యనుభూయ తస్మిన్నిదగ్ సర్వం త్రిశరీర మారోఽయ తన్నయం హి
తదేవేతి సంహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్తానం త్రిశరీరం
పరం బ్రహ్మచనందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్యాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సుక్ష్మభుక్త్యా చైచ్చక్యా దానంద భోగాచ్చ సోఽయమాత్తా చతు
ష్పాజ్జగతి స్థాన స్థూలప్రజ్ఞ సృష్టాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్థూలభు
క్తుతురాత్తా విశ్వోవైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన సూక్ష్మప్రజ్ఞ
సృష్టాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ సూక్ష్మభు క్తుతురాత్తా తైజసో హి
రణ్యగర్భో ద్వితీయఃపాదః, యత్ర సుప్తాన కంచనకామంకాయతేనకంచన
స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ
వానందమయో హ్యనందభుక్ప్రోముఖ శ్చతురాత్తా ప్రజ్ఞ ఈశ్వర
స్త్రోతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోంతర్యామ్యేష

యోని స్వర్వస్య ప్రభవాప్యయా హి భూతానాం త్రయ మ ప్యేత
 త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా
 లభ తురీయ శ్చతురాత్మా తురీయా వసితత్వా దేకైక సోమతానుజ్ఞా
 త్రనుజ్ఞా వికలైవ త్రయమ ప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా
 మాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా థాయ మాదేశో న స్థూల
 ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం
 న ప్రజ్ఞానఘన మద్భుష్టే మవ్యవహార్య మ గ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య
 మవ్యవదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం
 శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఈశ్వరగ్రాస
 స్తరీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః

తం వా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మసుషుప్తం స్వప్నే
 జాగ్రత మసుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయే జాగ్రత
 మస్వప్న మసుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ
 చతుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా
 బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత
 స్సర్వస్త్వా దన్యో విలక్షణ శ్చతుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ
 స్సాక్షీ మనస స్సాక్షీ బుద్ధే వ్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస స్సాక్షీ
 సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియా మహాచైతన్యోస్తా త్సర్వస్త్వా త్ప్రియ
 తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మస్తా త్సర్వస్త్వా త్పురత స్సువిభాత మేకరస
 మే వాజర మమృత మభయం బ్రహ్మ వాప్యజ యైనం చతుష్పాదం
 మాత్రాభి ర్వింశతరేణ చైకీకుర్యా జ్జాగరిత స్థాన శ్చతురాత్మా విశ్వో
 వైశ్వానర శ్చతురూపోఽకార ఏవ చతురూపో హ్యయ మకార
 స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభిర కారరూపై రాస్తే రాదిమత్వా ద్వా
 స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చాప్సోతి హవా
 ఇదగ్ సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా
 లైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతురూప ఉకార ఏవ చతురూపో హ్యయ
 ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభి రుకారరూపై రుత్కర్మాదుభయత్వా
 ద్వాస్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చోత్కర్షతి

నావై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి యవపంచేద, సుషుప్తస్థాన
శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతురూపా మకారవచ తురూపా
హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మ బీజసాక్షిభి ర్నకార రూపైర్నితే రపీ
తేర్వా స్థూలత్వా త్సుక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి
నావా ఇదగ్ సర్వమపీతి శ్చ భవతి యవపంచేద, మాత్రామాత్రాః
ప్రతిమాత్రాః కుర్వా దథ తురీయ ఈశ్వర గ్రాస స్స స్వరా ట్స్వయ
మీశ్వర స్సప్రకాశ శ్చతురాత్మా తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై
రోతో హ్యయ మాత్మా హ్యథై వేదగ్ సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని
స్సూర్యోఽప్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్మా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మా
సం దదా తీదగ్ సర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్సవితాను
జ్ఞైరసో హ్యయ మాత్మా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దధ్యాగ్ని
రవికల్పో హ్యయ మాత్మా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చ్చిద్రూప శ్చతురూ
రూప ఓంకార ఏవ చతురూపా హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా
త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాత్మైవ నామరూపాత్మకం పీదగ్
సర్వం తురీయత్వా చ్చిద్రూపత్వా చోచ్చేతత్వా దనుజ్ఞాతృత్వా దను
జ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం పీదగ్ సర్వం నైవ
తత్ర కాచన భిదాస్యథ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థోఽవ్యవ
హర్యః ప్రపంచోఽశమ శ్శివోఽద్వైతఓంకార ఆత్మైవ సువిశత్యాత్మ
నాఽఽత్మానం య ఏవం వేదైష వీరో నారసింహేన వాసుష్టుభా
మంత్ర రాజేన తురీయం విద్యా దేష హ్యత్మానం ప్రకాశయతి సర్వ
సంహారసమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వాస్తవై స్సదోఽజ్ఞైర్
ఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్సాన్వితబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనంద
రూప స్సర్వాధిష్ఠానస్సన్మాతో నిరస్తావిద్యా తమోమోహోఽహమే
వేతి తస్మా దేవ మేవేమ మాత్మానం పరంబ్రహ్మనుసందధ్యాదేష వీరో
నృసింహ ఏవేతి.

తృతీయః ఖండః

తస్యనావై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్ర సా ప్రథమః సాదో
భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థో తానుజ్ఞా త్రను

జ్ఞా వికల్పరూపా తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదేన
 చతయా తురీయేణానుచింతయ గ్రనే త్తస్య హవా ఏతస్య ప్రణ
 వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథి వ్యకార స్సఋగ్ని రృగ్వేదో బ్రహ్మ
 వసవో గాయత్రీ గావ్హ పత్యసాని ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
 ఘపాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్ద్వితీయాంతరిక్షం సఉ
 కార స్సయజుర్భిర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్ధక్షిణాగ్ని సాని ద్వితీయః
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేఘ పాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
 సాక్షిభి స్తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి సామవేదో రుద్రా
 దిత్యా జగత్యాహవనీయ సాని తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
 ఘపాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్థ్యావసా నేస్య చతుర్థస్థ
 మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార సాని ధర్వణై ర్త్వంత్రై రధర్వవేద
 స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్త్వరుతో విరా డేర్ని ర్భాస్వతీ స్తృతా సా చతుర్థః
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేఘ పాదేఘ చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
 సాక్షిభి ర్ధాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞాత్రనుజ్ఞావి
 కల్పరూపం చింతయ గ్రనేద్ జ్ఞోమ్యుతో హుతసంవిత్క శ్శుద్ధ స్సం
 విష్టో నిర్విఘ్న ఇమ మనునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్వాస
 ప్రపంచహీనోఽథ సకల సానిధానోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా
 పీతే సపరివారం త మేతం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలాగ్ని
 వగ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం
 బ్రహ్మణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం విష్ణుం హృదయే
 సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భూమధ్యే సప్తాత్మానం
 చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం
 ద్వాదశాంతేసప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన
 మానందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నై తాం శ్చతుర్థా
 సంపూజ్య తథా బ్రహ్మణమేవ విష్ణు మేవ రుద్ర మేవ విభక్తాం స్త్రీనేవావి
 భక్తా 1లింగరూపానేవచ సంపూజ్యోపహారై శ్చతుర్థాలింగా త్స
 హృత్య లేజసా శరీర త్రయం సంవ్యాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజ్ఞాల్క

త త్తేజ ఆత్మచైతన్యరూపం బల మవష్టభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య
మహాస్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణే చ సంహృత్య
మాత్రాభి రోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయన్ ప్రసేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తం వా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం తురీయోం
కారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వా ప్రసాద్యోమితి సంహృత్యా
హమిత్యనుసందధ్యాదతైతమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం
తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న త్వో
మితి సంహరన్ నను సందధ్యాదధేద మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాం
కారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత ప్రణవేన సంచింత్యానుష్టుభా
నత్వా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మను నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం
1 పరంబ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్రహ్మజ్ఞే
కుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష ఉ ఏవ నృ ఏష హి స్వత్ర
స్వదా సర్వాత్మా నృసిహ్లాసా పరమేశ్వరోసా హి స్వత్ర
సర్వాత్మానం తస్యమత్తి నృసిహ్లా ఏవైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర
ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా నేష ఏవ విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ
స్వతోముఖ ఏషఏవ నృసింహ ఏషఏవ భీషణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ
మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేనంయోగారూఢో
బ్రహ్మజ్ఞోవానుష్టుభం సందధ్యా దోంకార ఇతి. త దేతా శ్లోకా భవతః,
సంస్తభ్య సింహం స్వసుతాన్లుణార్థాంతసంయోజ్య శృంగై రృషభస్య
హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం నిషీడ్య సంభత్య సింహేన స ఏష
వీరః, శృంగప్రాతా స్పదా స్పృష్టా హత్వా తామగ్రసత్స్వయమ్,
నత్వాచ బహుధా దృష్ట్యా నృసింహ స్వయము దృభావతి.

పంచమః ఖండః.

అజైష ఉ ఏవ అకార ఆత్మతమార్థ ఆత్మనేయ నృసిహ్లా దేవే
బ్రహ్మణి వర్తత ఏషహ్యే వాత్మత ఏష హి సాక్ష్యేష ఈశ్వర సత్సర్వ
గతో నహీదగ్ సర్వ మేషహి వ్యాప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయ
మాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ వీర

1. పరమాత్మానం పరం. 2. ఉపపన్నేష. 3. న్నాదాన్...నగ్రస.

ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన విష్ణు
 రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏవ జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన
 సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవన సృసిహ్వా ఏషహి వ్యాప్తతమ
 ఏషవన భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ భద్ర ఏషహి వ్యాప్త
 తమ ఏష ఏవ మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ
 సమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహమేషహి వ్యాప్తతమ
 ఆత్మైవ సృసిహ్వా దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో
 నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ
 సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మవ్యేత్యత్యైవ ¹ వోకార ఉత్క్రా
 ప్తతమార్థ ఆత్మనేయ సృసింహా దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష సత్య
 స్వరూపా న హ్యస్య దస్త్య²మేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకా
 శోఽసంగోఽన్యస్సవీక్షత ఆత్మాతో నాన్యథా ప్రాప్తి రాత్తమాత్మం
 హ్యేత దుత్కృష్ట మేషవవోగ్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన వీర
 ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన మహానేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన
 విష్ణు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన జ్వలన్నేషహ్యేవోత్కృష్టఏష
 ఏవ సర్వతోముఖ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన సృసిహ్వా ఏషహ్యేవో
 త్కృష్ట ఏషవన భీషణ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవనభద్ర ఏషహ్యేవో
 త్కృష్ట ఏషవన మృత్యుమృత్యు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవన సమా
 మ్యేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషవవాహ మేషహ్యేవోత్కృష్ట స్తస్మా
 దాత్మాన మేవైనం జానీయా దాత్మైవ సృసింహా దేవో బ్రహ్మ భవతి
 య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య
 ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మవ్యేత్య
 త్యైవ ఏవ మకారో మహావిభూత్యర్థ ఆత్మనేయ సృసింహా దేవే బ్రహ్మణి
 వర్తతే తస్మాదయ మనలో భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవాత్మ
 తమ ఉత్కృష్టతమ ఏతదేవ బ్రహ్మసి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహా
 భూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూ
 త్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవవిష్ణేవైతద్ధి మహావిభూత్యే

1. వోకార. 2. ప్రమేయ.

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సర్వతోముఖమేతద్ధి మహా
విభూత్యేతదేవ సృసింహ మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి
మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ మృత్యుమృ
త్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదే
వాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారోకారాభ్యా మిహమా
త్తాన మాప్తతమ ముత్కృష్టతమం చిన్తాత్రం సర్వద్రష్టాం సర్వసాక్షి
ణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పుర
తోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సువిభాత మన్విష్యాప్తతమ ముత్కృష్టతమం మ
హామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పరమేవ
బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాతైవ సృసిం హో దేవః పర మేవ బ్రహ్మ
భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామోన
తస్య ప్రాణా ఉత్కామం త్యక్తైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవస సృజ్మా
వ్యేతీహావ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

పద్యః ఖండః

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్తాసురః పాప్తా
ఋజగ్రాహ త విత్తుంత హంతై న మాసురం పాప్తానం గ్రసామ ఇత్యేతమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర
మవీరం మహంత మమహంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వ
తోముఖ మసర్వతోముఖం సృసింహ మసృసిహం భీషణ మభీషణం
భద్రమభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం సమామ్యనమా
మ్యహ మనహం సృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హసా వాసురః
పాప్తా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ త్తస్మా దపక్షకపాయ ఇమమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం సృసింహానుష్టుభైవ
జానీయా త్తస్యాసురః పాప్తా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిరభవతి తే దేవా
జ్యోతి రుత్తిత్తవో ద్వితీయా ద్భయమేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారా
గ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభాఽన్విష్యప్రణవేనైవ తస్మి
న్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత
మద్వైత మచింత్య మలింగం సర్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభ
వ దేవంవి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతి తే దేవాః పుత్రేషణా

యాశ్చ విత్తేషణాయాశ్చ లోకేషణాయాశ్చ ససాధనేభ్యోప్యతా
య నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా
ముగ్ధా క్లిబా మూకా ఉన్నతా ఇవ పరివర్తమానాశ్చాంతా దాంతా
ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్తరతయ ఆత్తక్తిదా ఆత్తమిథునా
ఆత్తానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మత్వప్రకాశం శూన్యం జానంత
స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం ప్రాత మాచర న్నోజ్జూరే
పరేబ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్స ఆత్త న్యేవాత్తానం పరంబ్రహ్మ పశ్య
తితదేష శ్లోకః, శృంగేవ్యశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు
యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా
సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువా భూయవన నో భగవా నిజ్ఞాప
యత్వితి తథే త్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా
దమోహత్వా దశనాయత్వా దపిపాసత్వా దదై వ్రత త్యాచ్ఛాకారేణే
మమాత్తాన మన్వి ష్యోత్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా ద్దుష్ప్ర వేప్ప్రత్వా
దుత్థాపయితృత్వా దుద్గ్రీష్టత్వా దుత్కర్తృత్వా దుత్పథవారకత్వా
దుద్ధాగ్రీసత్వా దుద్భాగ్రింతత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చోక్తకారేణేమ
మాత్తానం పరమం బ్రహ్మ సృసింహమన్విష్యాకారే ణేమ మాత్తాన
ముకారం పూర్వార్థ మాకృష్య సింహీకృతోత్తరార్థేన తం సింహమా
కృష్య మహత్వా న్నహ స్త్వా న్నానత్వా స్తు కత్వా న్నహదేవత్వాన్
హేశ్వరత్వా న్నహసత్వా న్నహచి త్వా న్నహనందత్వా న్నహప్రభ
త్వాచ్చ మకారార్థేనానేనాత్తనైకీకుర్యా దశరీరో నిరింద్రియోస్త
తోత మా సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా ఢ్భవతి య ఏవం వేదక
స్త్య మి త్యహ మితిహోవా వైవమేవేదం సర్వం తస్మా దహమితి
సర్వాభిధానం తస్మాద్ది రయ మకార స్స ఏవ భవతి సర్వంహ్యయమా
త్తాయం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవా వైవ
నిరాత్తక మాత్రే వేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్త కేనాకారేణ సర్వాత్త
కమాత్తాన మన్విచ్ఛేద్బృహ్మ వేదగ్ సర్వం సస్పిదానందరూపగ్ సచ్చిదా

నందరూప మిదగ్ సర్వం సద్ధీదగ్ సర్వం సత్సదితి చిద్ధీదగ్ సర్వం కాశతే
 ప్ర కాశతే చేతి కింస దితిద మిదం నే త్యనుభూతి రితి కై షేతి యమిదం
 నే త్యవచనే నై వానుభవ న్నువా చైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై
 వానుభవన్నువాచ సర్వ మన్య దితి సపరమానందస్య బ్రహ్మణో నా
 మ బ్రహ్మేతి తస్మాంతో యం మకార స్సవన భవతి తస్మా న్న కా
 రేణ పరమం బ్రహ్మ నిచ్చే త్కి మిద మేవ ¹మిత్యకారిత్యేవాహావి
 చికిత్స న్న కారేణేమ మాత్తాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసం
 దధ్యా దుకారేణావిచిత్సన్న శరీరో²నిందియో ప్రాణోతమా
 స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా
 ఇదగ్ సర్వ మత్తృత్వా దుగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్నహత్వా ద్విష్ణుత్వా
 జ్వలత్వా త్వర్వతోముఖత్వా స్పృసిహత్వా ద్భీషణత్వా ధృత్ర
 త్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం
 హ్యేత ద్భ్రూహోగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్నహత్వా ద్విష్ణుత్వా జ్వల
 త్వా త్వర్వతోముఖత్వా స్పృసిహత్వా ద్భీషణత్వా ధృత్రత్వా
 న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహంత్యా దితి తస్మా దకారేణ
 పరమం బ్రహ్మన్విష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ
 మన్విచ్చే త్స యదైతత్సర్వ మవేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి స్మివి
 శతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్వర్వమస్మా దేవో త్రివృతి త దేత
 త్వర్వం నిరూహ్య ప్రత్యూహ్య సంవీడ్య సంజ్వాల్య సంభక్ష్య స్వా
 త్తాన ²మే వైషాం దదాత్యత్కు గో²తపిరో²తి మహా నతివిష్ణు రతి
 జ్వల న్నతిస్వతో ముఖో²తిస్పసింహో²తిభీషణో²తి భద్రో²తి
 మృత్యుమృత్యు రతినమా మ్యత్యహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా
 సమాసతే తస్మా దేవ మకారార్థేన పరేణ బ్రహ్మణేకీకుర్యా దుకారే
 ణావిచిత్సన్న శరీరో నిందియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమా
 త్ర స్స స్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద, తదేషశ్లోకః. శృంగం శృంగార్థ
 మాకృష్య శృంగేణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే త
 మనేనాపి యోజయేత్.

అష్టమః ఖండః.

అథ తురీయేణోతశ్చ ప్రోతశ్చ హ్యాయ మాత్తా నృసంహా
 ౭స్తిం తస్యర్వ మయం సర్వాత్మా¹యంహి సర్వం నై వాతోద్వయో
 హ్యాయ మాత్మైక ఏవావికలో^౨ నహి వస్తు సదయం హ్యోత ఇవ
 స్థుతో^౩యం చిద్వన ఆనందఘన ఏవైకరసో^౪ఽవ్యవహార్యః కేనచనా
 ద్వితీయా ఓతశ్చ ప్రోతశ్చైచ్చవ, ఓంకార ఏవం నైవమితి పృష్ట ఓమిత్యే
 వాహ వాగ్వా ఓంకారో వాగే వేదం సర్వం న హ్యశబ్ద మివేహ^౫స్తి
 చిన్మయో హ్యాయ మోంకార శ్చిన్మయమిదం సర్వం తస్మా త్పురమేశ్వ
 రవ వైవ మేవ తద్భవ త్యేత దమృతమభయమేతద్భ్రష్టాభయం^౬వై బ్రహ్మ
 భయం వై బ్రహ్మభవతియ ఏవం వేదేతి రహస్యమను జ్ఞాతాహయమా
 తైష హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మాన మనుజానాతి న హిదం సర్వం స్వత
 ఆత్మవి స్సహ్యాయమోతో నానుజ్ఞాతా^౭సంగత్వాదవికారిత్వాదసత్త్వా
 దన్యస్యానుజ్ఞాతా హ్యాయ మోంకార ఓమితి హ్యనుజానాతివాగ్వాఓం
 కారో వాగేవేదం సర్వ మనుజానాతి చిన్మయో హ్యాయ మోంకార
 శ్చిద్ధీదగ్ సర్వం నిరాత్మక మాత్మ సాత్కరో^౮తి తస్మా త్పురమేశ్వర ఏ
 వైకమేవ తద్భవత్యేత దమృత మభయ మేతద్భ్రష్టాభయం^౯ వై బ్రహ్మ
 భయగ్ హి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి, రహస్య మనుజ్ఞైకరసో
 హ్యాయ మాత్తా ప్రజ్ఞాన ఘనఏవాయం యస్మా త్సర్వస్మాత్పురత స్సుని
 భాతో^{౧౦}త శ్చిద్ధనవ హ్యాయ మోతో నానుజ్ఞా తైత దాత్మ్యగ్ హి
 దగ్ సర్వం సదైవానుజ్ఞైకరసో హ్యాయ మోంకార ఓమితి హ్యేవాను
 జానాతి వాగ్వా ఓంకారో వాగేవ హ్యనుజానాతి చిన్మయో హ్యాయ
 మోంకార శ్చిదేవ హ్యనుజ్ఞాతా తస్మా త్పురమేశ్వర ఏ వైకమేవతద్భవ
 త్యేత దమృత మభయ మేతద్భ్రష్టాభయం^{౧౧} వై బ్రహ్మభయగ్ హి వై
 బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్య మవికలో^{౧౨} హ్యాయ మాత్తా
 ద్వితీయత్వా దవికలో^{౧౩} హ్యాయ మోంకారో^{౧౪}ఽద్వితీయత్వా దేవ చిన్మ
 యో హ్యాయ మోంకార శ్చిన్మయ మిదగ్ సర్వం తస్మా త్పురమేశ్వర
 ఏవైకమేవ తద్భవ త్యవికలో^{౧౫}౭పినాత్ర కాచన భిదా^{౧౬}స్తి నైవ తత్ర

కాచన భిదాఽస్య త్రహి భిదా మివ మన్యమాన శ్శతథా సహస్రథా
భిన్నో మృత్యో స్స మృత్యు మాహ్నితి త దేత దద్వయం సప్ర కాశం
మహానందమాత్మైవైత దమృత మభయ మేత ద్భ్రష్టాభయంవై బ్రహ్మ
భయంహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్యమ్.

నవమః ఖండః

దేవాహవై ప్రణాపతి మబ్రువన్నిమ మేవ నోభగవ న్నోంకార
మాత్తాన ముపదిశేతి తథేత్యుప ద్రష్టానుమంత్రైష ఆత్మా సృసింహ శ్చి
ద్యూప ఏవావికారో హ్యుపలభ్యస్సర్వస్య సర్వత్ర న హ్యస్తీద్యైత సిద్ధి
రాత్మైవ సిద్ధో ద్వితీయో మాయయా హ్యన్యదివ సవా ఏష ఆత్మా పర
ఏ ఘైవ స్వం తదాహి ప్రజ్ఞైవైషాఽ విద్యా జగత్సర్వ మాత్తా పర
మాత్మైవ స్వప్ర కాశోఽప్యవిషయజ్ఞానత్వా జ్ఞాన న్నేవ హ్యన్యత్రాన్యం
నవిజానాత్యనుభూతేర్థాయా చ తమోయాపానుభూతి స్తదేత జ్ఞడం
మోహాత్తక మనంత మిదం రూప మ స్వాస్య వ్యంజికా నిత్యనివృత్తోఽ
విమూఢై రాత్మైవ ద్రష్టాస్య సత్వమసత్వం దర్శయతి సిద్ధత్వాసిద్ధత్వా
భ్యాంస్వతంత్రాస్వతంత్ర త్వేన నై షావటబీజసామాన్యవద నేకవటశక్తి రే
కై వత ద్యథావటబీజ సామాన్య మేక మనేకాంతస్సన్యతిరిక్తా న్వటాం
త్సబీజా సుత్పాద్య తత్ర తత్రపూర్ణం సత్త్వత్వేన మేవైషా మాయా
స్వాన్యతిరిక్తాని పూర్ణాని తే త్రాణి దర్శయిత్వా 'జీవేశావభాసేన కరో
తిమాయా చా విద్యావ స్వయమేవ భవతి నైషా చిత్రా సుదృఢా
బహ్వాంకురా స్వయం గుణభిన్నాంకురే ష్మపి గుణభిన్నా సర్వత్ర బ్రహ్మ
విష్ణుశివరూపిణీ చైతన్యదీప్తా తస్మా దాత్మనీవ త్రైవిధ్యం సర్వత్రయో
నిత్యమభిమంతా జీవో నియంతేశ్వర స్సర్వాహం మానీ హిరణ్య
గర్భ స్త్రీరూప ఈశ్వర వద్యక్తచైతన్యస్సర్వగో హ్యేష ఈశ్వరః
క్రియాజ్ఞానాత్మా స్వం సర్వమయం సర్వే జీవా స్సర్వమయా స్సర్వా
వస్తాసు తథా ప్యల్పా స్సవా ఏష భూతానీంద్రియాణి విరాజం
దేవతాః కోశాంశ్చ సృష్ట్యా ప్రవిశ్యామూఢో మూఢ ఇవ వ్య
వహర న్నాస్తే మాయయైవ తస్మా దద్వయ ఏవాయ మాత్తా తస్మా

ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదస్సంవర్తకోగ్నిగృహి, రనుష్టుప్
 ఛందః, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రో దేవతా, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రప్రీత్యర్థే¹ భస్మత్రి
 పుండ్రధారణేవినియోగః. ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కు-
 మారః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం స తత్త్వం కిం ద్రవ్యం
 కియత్ స్థానం కతి ప్రమాణం కా రేఖాః కే మంత్రాః కా శక్తిః కిం
 దైవతం కః కర్తా కిం ఫల మితి చ తగ్ హోవాచ భగవా న్కాలాగ్ని-
 రుద్రః, య ద్ద్రవ్యం త దాగ్నేయం భస్మ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మ
 మంత్రైః పరిగృహ్య, అగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ
 జల మితి భస్మ ఫల మితి భస్మ ఇత్యనేనాభిమంత్ర్య, మానస్తోక ఇతి
 సముద్భవ్య, 'మానో మహంత'మితి జలేన సంసృజ్య త్రియాయుషమితి
 శిరో లలాటవక్షః స్కంధేషు త్రియాయుషైస్త్యంబక్తై స్త్రిశక్తిభిస్తీర్ణ్య
 క్తిస్తో రేఖాః ప్రకుర్వీత, వ్రత మేత చ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు
 వేదవాదిభి రుక్తం భవతి తస్మాత్తత్సమాచరేన్ముముక్షు ర్నపునర్భవాయ,
 అథ సనత్కుమారః పప్రచ్ఛప్రమాణమస్య త్రిపుండ్రధారణస్య, త్రిథా
 రేఖా భవంత్యాంబుజాదాచక్షుషో రామార్థ్యో భ్రువోర్వధ్యతశ్చ
 యాస్య ప్రథమా రేఖా సా గార్హపత్య శ్చాకారో రజో భూర్లోక ఆత్మ
 క్రియాశక్తి రృగ్వేదః ప్రాతస్సవనం మహేశ్వరో దేవతేతి, యాస్య
 ద్వితీయా రేఖా సాదక్షిణాగ్ని రుకార స్సత్వ మంతరిక్ష మంతరా త్రేచ్ఛా
 శక్తి ర్యజుర్వేదో మాధ్యందినగ్ సవనగ్ సదాశివో దేవతేతి, యాస్య
 తృతీయా రేఖా సాఽహవనీయో మకార స్తమో ద్యౌర్లోకః పరమాత్మా
 జ్ఞానశక్తి స్సామవేద స్తృతీయసవనం మహాదేవో దేవతేతి, ఏవం
 'త్రిపుండ్రం విధిభస్మనా కరోతి యో విద్వాత్ బ్రహ్మచారి గృహీ వాస
 ప్రస్థో యతిర్వా సమహాపాతకోపపాతకేభ్యః పూతో భవతి, ససర్వేషు
 తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వాన్వేదా నధీతో భవతి, ససర్వాన్ దేవాన్
 జ్ఞాతో భవతి, స సతతం సకలరుద్రమంత్రజాపీ భవతి, స. సకలభోగాన్

1. జపేమియోగః, భస్మ.

భుక్తే దేహం త్యక్త్వా శివసాయుజ్యమేతి న స పునరావర్తతే నస
పునరావర్తత ఇత్యాహ. — భగవాన్కాలాగ్నిరుద్రః, యస్త్యేత ద్వాధీ
తేసోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్ .

ఓం సమానావన త్వీతి శాంతిః.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్ .

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౯. సామవేదీయ మైత్రేయోపనిషత్

శ్లో. శ్రుత్వాచార్యోపదేశేన మునయో యత్పదం యయుః,
తత్సామధూతిసంసిద్ధిం స్వమాత్రం బ్రహ్మ భావయే.

ఓం ఆప్యాయం త్వీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. బృహద్రథోవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం నిధా
పయిత్యేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వై రాగ్య ముపేతోఽరణ్యం
నిష్ఠగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్తాయాదిత్య మీశమాణ ఊర్ధ్వ
బాహు స్తిష్ఠ త్యంతే సహస్రస్య ముని రంతక మాజగా ముగ్ధి రివా
ధూమక స్తేజసా నిర్దహన్తి వాత్సవి ద్భగవాంచ్ఛాకాయన్య ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ
పరం వృణీష్యేతి రాజాన మబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ
భగవ న్నాహ మాత్సవి త్త్వం తత్సవి చ్ఛృణుమో వయం సత్వం
నోఽబ్రాహ్మీ త్యే త ద్వృత్తం పురస్తా దశకన్యం మా పృచ్ఛ ప్రశ్నమై
త్వాకా న్యా న్కామాన్ వృణీష్యేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృ
శమానో రాజేమాం గాథాం జగాద. ౧. అథ కిమేతైర్వాన్యానాం
శోషణం మహర్ణవానాం శిఖరిణాం ప్రవతనం ధ్రువస్య ¹ ప్రచలనం స్థా
నం వా తరూణాం నిమజ్జనం పృథివ్యా స్థానా దపసరణం సురాణాం
సోఽహమి త్యేత ద్విధేన్తిం త్సంసారే కిం కామోపభోగైరైతే వా

శ్రిత స్యా సకృదు పావర్తనం దృశ్యత ఇత్యుద్ధర్తుమర్హసి త్యంధోదపా
 నస్థో భేక ఇ వాహ మస్మిం త్సంసారే భగవం స్త్వం నోగతితి. ౨.
 భగవం చ్ఛరీర మిదం మైథునాదే వోద్భూతం సంవి ద్యవేతం నిరయ
 ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రింత మస్థిభి శ్చితం మాంసేనానులిప్తం చ
 ర్మణావబద్ధం విణ్ణాత్ర వాతపిత్తక ఫమజ్జామేదోవసాభి రన్యైశ్చ మలైర్భ
 హుభిః పరిపూర్ణ మేతాదృశే శరీరే వర్తమానస్యభగవం స్త్వం నోగతితి.
 3. అథ భగవాంచాకాయన్య సుప్రీతోఽబ్రవీ ద్రాజానమహారాజ
 బృహద్ర థేహ్మోకువంశధ్వజశీర్షాత్తజ్ఞః కృతకృత్య స్త్వం మరున్నామ్నో
 విశ్రుతోఽసి త్యయం ఖల్వాత్తాత్వేకతమో భగవాన్సర్వ ఇతి తగ్ హో
 వాచ, శబ్దప్రకాశయోయేర్థాఅనర్థా ఇవతే స్థితాః, యేషాం స క్తస్తు
 భూతాత్తా నస్తరేచ్ఛ పనం పదమ్, తపసా ప్రాప్యతే సత్త్వం సత్త్వా త్సం
 ప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే హ్యత్తా హ్యత్త్యా పత్త్యా నివర్తతే,
 యథా నిరింధనో వహ్ని స్వయోనావుపశామ్యతి, తథా వృత్తిష్
 యా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనావుపశాంతస్య మనస
 సృత్యగామినః, ఇంద్రియార్థ విమూఢస్యావృతాః కర్తవశానుగాః, చిత్త
 మేవహి సంసార స్తత్ప్రియత్నేన శోధయేత్, యచ్ఛి త్తస్త్వయో భవ
 తి గుహ్య మేత త్సనాతపమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్త
 శుభాశుభమ్, ప్రసన్నాత్తాత్తని స్థిత్యా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే, సమా
 సక్తం యదా చిత్తం జంతో ర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మతే
 స్త్యాత్త తోక్త న ముచ్యేతబంధనాత్, హృత్పుండరీకమధ్యేతు భావయే
 త్పరమేశ్వరమ్, సాక్షిణం బుద్ధి 'నృత్తస్య పరమప్రేమగోచరమ్, అగో
 చరం మనో వాచా మవధూతాది సంప్లవమ్, సత్తామూత్రప్రకాశైక
 స్వభావం భావనాతిగమ్, అహేయ మనుపాదేయ మసామాన్యవిశేష
 ణమ్, ధ్రివం స్తిమితగంభీరం న తేజో సతమస్తవమ్, నిర్వికల్పం నిరా
 భాసం నిర్వాణమయ సంవిదం, నిత్య శ్శుద్ధో బుద్ధము క్తస్వభావ సృత్య
 సూక్ష్మే స్పృవిభు శ్చాద్వితీయః, ఆనందాద్ధి ర్యత్పర సోఽహ మస్మి
 ప్రత్యగ్ధాతు ర్నాత్రసంశీతి రస్తి, ఆనంద వింతర్నిజమాశ్రయంత మా
 శాపిశాచీ మనమానయంతం, ఆలోకయంతం జగదింద్రజాల మాప

త్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం, వర్ణాశ్రమాచారయుతా విమూఢాః
కర్తానుసారేణ ఫలం లభంతే, వర్ణాదిధర్మంహి ఋత్యజంత స్వాస్వనంద
తృప్తాః పురుషా భవంతి, వర్ణాశ్రమం సావయవం స్వరూప మాద్యంత
యుక్తం హ్యతిశృఙ్గమాత్రమ్, పుత్రాదిదేహేష్వభిమానశూన్యం
భూత్వావసే తస్మిన్భూతమేహ్యనంతే. ౪.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భగవాన్ మైత్రేయః కైలాసం జగామ తం గత్వోవాచ
భోభగవన్ పరమతత్త్వరహస్య మనుబ్రాహ్మీతి సహోవాచ మహా
దేవః, దేహో దేవాలయః ప్రోక్త స్సజీవః కేవల శ్చివః, త్యజే దజ్ఞా
ననిర్దాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదదర్శనం జ్ఞానం ధ్యా
నం నిర్విషయం మనః, స్నానం మనోమలశ్యాగ శ్శాచ మింద్రియ నిగ్ర
హః, బ్రహ్మమృతం పితౄ దైభిశ్చ మాచరే ద్దేహరక్షణే, వసే దేకాంతి
కోభూత్వాచై కాంతే దై వ్యతస్యజితే, ఇత్యేవ మాచ రేధీమాన్ స ఏవం
ముక్తి మాప్నుయాత్. ౧. జాతం మృత మిదం దేహం మాతాపితృ
మలాత్తకమ్, సుఖదుఃఖాలయామేధ్యం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయ
తే, ధాతుబద్ధం మహారోగం పాపమందీర మధ్గువమ్, వికారాకారవిస్తీ
ర్ణంస్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, నవద్వారమలస్రావం సదా కాలే స్వ
భావజమ్, దుర్గంధం దుర్తలోపేతం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, మా
త్రాసూతకసంబంధం సూతకే సహ జాయతే, మృతసూతకం దేహం
స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, అహం మమేతి విద్యూత్ర లేపగంధాధి
మోచనమ్, శుద్ధశౌచ మితి ప్రోక్తం మృజ్జలాభ్యాంతు లాకికమ్, చిత్త
శుద్ధికరం శౌచం వాసనాత్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యమృత్యోమైతా
శనా చ్ఛౌచ ముచ్యతే. ౨. అద్వైతభావనా భైశ్చ మభిష్యం దై వ్యత
భావనమ్, గురుశాస్త్రోక్తభావేన భిక్షో ర్భైశ్చ విధీయతే, విద్వాం తస్య
దేశ ముత్సృజ్య సన్న్యాసానంతరం స్వతః, కారాగార వినిర్ముక్త శోప
రవ ద్ధూరతో వసేత్, అహంకారసుతం విత్తభ్రాతరం మోహ
మందీరమ్, ఆకాపత్నీం త్యజేద్ద్యావ త్రావ మ్మక్తో నసంశయః, మృతా
మోహమయీ మాతా జాతో బోధమయ స్సుతః, సూతకద్వయ సం
ప్రాప్తా కథం సుధ్యా ముపాస్స హే, హృదాకాశే చిదాదిత్య స్సదాభా

సతి భాసతే, నాస్త మేతి నచోదేతి కథం సంధ్యా ముపాస్త హే, ఏక
 మేవాద్వితీయం యద్ధరో ర్వాక్యేన నిశ్చితమ్, ఏతదేకాంత మిత్య
 క్తం న మతం న వనాంతరమ్, అసంశయవతాం ముక్తి స్సంశయావిప్లవే
 తసామ్, సముక్తజన్మజన్మాంతే తస్మాద్విశ్వాస మాప్నుయాత్, కర్తవ్య
 గాన్నసంన్యాసో నప్రేషోచ్చారణేన తు, సుధా జీవాత్తనో రైక్యం
 న్నాస్యః పరిక్షీర్తితః, వమనాహరవ ద్యస్య భాతి సర్వేషణాదిషు, తస్మా
 ధికార స్సన్యాసే త్యక్తదేహాభిమానినః, యదా మనసి వైరాగ్యం జా
 తం సర్వేషు వస్తుషు, తదైవ సన్న్యసే ద్విద్వా నన్యథా పతితో భవే
 త్, ద్రవ్యార్థమన్నస్తార్థం యః ప్రతిష్ఠార్థ మేవచ, సన్న్యసేదుభయ
 భ్రష్ట స్సముక్తిం వాప్తు మర్హతి, ఉత్తమా తత్త్వచింతైవ మధ్యమం
 శాస్త్ర చింతనమ్, అధమా మంత్రచింతా చ తీర్థభ్రాంత్యధమాధమా,
 అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబితశాఖా
 గ్ర ఫలాస్వాదన మోదవత్, నత్యజేచ్ఛేద్యతిర్ముక్తౌ యోమాధూకర
 మాంతరమ్, వైరాగ్యజనకం శ్రద్ధాకళత్రం జ్ఞాననందనమ్, ధనవృద్ధా
 వయోవృద్ధా విద్యావృద్ధా స్తతైవచ, తే సర్వే జ్ఞానవృద్ధస్య కింకరాశ్చ
 వ్యకింకరాః, మన్తాయయా మోహితచేతసో మా మాత్మాన మాపూ
 ర్ణమలబ్ధవంతః, పరం విదగ్ధోదరపూరణాయ భ్రమంతికాకా ఇవ సూర
 యోఽపి, పాషాణలోహమణిమృణ్మయ విగ్రహేషు పూజా పుష్కలన
 భోగకరీ ముముక్షోః, తస్మాద్యతిస్సవిహృదయార్చనమేవ కుర్యాద్భా
 వ్యార్చనం పరిహరే దపునర్భవాయ, అంతః పూర్ణో బహిః పూర్ణో పూ
 ర్ణకుంభ ఇవార్ణవే, అంతశ్శూన్యో బహిఃశూన్యో శూన్యకుంభ ఇ
 వాంబరే, మాభవగ్రాహ్య భావాత్తా గ్రాహకాత్తాచ మాభవ, భావనా
 మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తస్యయో భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని
 త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం కేవలం భజ,
 సంశాంత సర్వసంకల్పా యా శిలావదవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్దుక్తానా
 స్వరూపస్థితిః పరేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

అహమస్మి పరశ్చాస్మి బ్రహ్మస్మి ప్రభవోఽస్త్వహమ్, సర్వలోక
 గురుశ్చాస్మి సర్వలోకోస్మిసోఽస్త్వహమ్, అహమేవాస్మిసిద్ధోఽస్మిశుద్ధో

ఽస్మి శుద్ధోఽస్మి పరమోఽస్మ్యహమ్, అహమస్మి సదా సోఽస్మి నిత్యోఽస్మి
 విమలోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానోఽస్మి విశేషోఽస్మి సోమోఽస్మి సకలోఽస్మ్య
 హమ్, మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్,
 ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావ
 విహీనోఽస్మి భానా హీనోఽస్మి భాస్యహమ్, శూన్యాశూన్యప్రభావో
 ఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, శుభోఽస్మి శోకహీనోఽస్మి చైతన్యోఽస్మి!
 సమోఽస్మ్యహమ్, తుల్యాతుల్యవిహీనోఽస్మి నిత్యశుద్ధస్సదాశివః,
 సర్వాసర్వవిహీనోఽస్మి సాత్త్వికోఽస్మి సదాస్మ్యహమ్, ఏకసంఖ్యా
 విహీనోఽస్మి ద్విసంఖ్యావానహం సచ, సదసద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్ప
 రహితోఽస్మ్యహమ్, సానాత్వభేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానంద
 విగ్రహః, నాఽహమస్మి న చాన్యోఽస్మి దేహాదిరహితోఽస్మ్యహమ్,
 ఆశ్రయ్యాశ్రయహీనోఽస్మి ఆధారరహితోఽస్మ్యహమ్, బంధమోక్ష
 విహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మస్మి సోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి పర
 మోఽస్మి పరాత్పరః, సదావిచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్య
 హమ్, అకారోకారరూపోఽస్మి మకారోఽస్మి సనాతనః, ధ్యాతృధ్యాన
 విహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, సర్వపూర్ణస్వరూపోఽస్మి
 సచ్చిదానందలక్షణః, సర్వతీర్థస్వరూపోఽస్మి పరమాత్మా స్మ్యహం
 శివః, లక్ష్యలక్ష్యవిహీనోఽస్మి లయహీన రసోఽస్మ్యహమ్, మాతృమాన
 విహీనోఽస్మి మేయమాన శివోఽస్మ్యహమ్, న జగత్పర్వద్రష్టాస్మి
 నేత్రాదిరహితోఽస్మ్యహమ్, ప్రపృథోఽస్మి ప్రబుధోఽస్మి ప్రపనోఽ
 ఽస్మి¹ హరోఽస్మ్యహమ్, సర్వేంద్రియవిహీనోఽస్మి సర్వకర్తృకృదప్య
 హమ్, సర్వవేదాంతతృప్తోఽస్మి సర్వదా సులభోఽస్మ్యహమ్, ముదితా
 ముదితాభ్యో స్మి సర్వమానసఫలోఽస్మ్యహమ్, నిత్యం చిన్తాత్రరూపోఽస్మి
 సదా సచ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, యత్కంచిదపి హీనోఽస్మి స్వల్పమప్య
 వినాస్మ్యహమ్, హృదయగ్రంథిహీనోఽస్మి హృదయాంబుజమధ్యగః,
 పద్మికారవిహీనోఽస్మి పటోక్కరహితోఽస్మ్యహమ్, అరిషడ్వర్గముక్తో
 ఽస్మి అంతరాంతరోఽస్మ్యహమ్, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబర
 సుఖోఽస్మ్యహమ్, నాస్తి నాస్తివిముక్తోఽస్మి నకారరహితోఽస్మ్యహమ్,

అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకార మస్మ్యహమ్, ప్రపంచముక్త
చిత్తోఽస్మి ప్రపంచహితోఽస్మ్యహమ్, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్ర
జ్యోతిరస్మ్యహమ్, కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిహితోఽస్మ్య
హమ్, ¹కాయకాయవిముక్తోఽస్మి నిర్గుణః కేవలోఽస్మ్యహమ్, ముక్తి
హీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్మ్యహం సదా, సత్యాసత్యాది
హీనోఽస్మి సన్తాతా న్నాస్మ్యహం సదా, గంతవ్యదేశహీనోఽస్మి గమ
నాదివివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషోత్తమః,
ఏవం స్వానుభవో యస్య సోఽహ మస్మి న సంశయః, య శ్చణోతి
సకృద్వాపి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమిత్య
పనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఇతి సామవేదియ మైత్రేయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యానమః. హరిః ఓమ్.

౩౦. యజుర్వేదీయ సుబాలోపనిషత్

శ్లో. వీజాజ్ఞాన మహామోహా పహ్నవాద్యద్విశిష్యతే,

నీర్భజం త్రైపదం తత్త్వం తదస్తితి విచిన్తయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

తదాహుః కిం తదాసీ త్తస్మై సహోవాచ న సన్నాఽసన్నస
దసదితి తస్మా త్తమ స్సజ్ఞాయతే, తమసో భూతాదిర్భూతాదే రాకాశ
మాకాశాద్వాయు ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రావ అద్భ్యః పృథివీ తదణం
సమభవ త్తత్సంవత్సరమాత్ర ముపిత్వా ద్విధాఽకరో దధస్తాత్
భూమి ముఘరిష్టా చాకాశం మధ్యే పురుషో దివ్య స్సహస్రశీర్షా పురుష
స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్ సహస్రబాహు రితి సోఽగ్రే భూతానా

మృత్యు మమృజత్ త్యక్తురం త్రిశిరస్కం త్రిపాదం ఖడ్జపరశుం తస్య
బ్రహ్మభిధేతి సో బ్రాహ్మణ మేన వివేశ సమానసా సప్తపుత్రా న
సృజ త్రేహ విరాజ సప్త మానసా నసృజ తేహ ప్రజాపతయో బ్రాహ్మ
ణోఽస్య ముఖమాసీత్ బాహూరాజవ్యః కృతః ఊరూతదస్య యద్యై
శ్యః పద్భ్యో హృద్రో అజాయత చంద్రమా మనసో జాత శ్చక్షో
స్సూర్యో అజాయత శ్రోత్రాద్వా ముశ్చప్రాణశ్చ హృదయా తస్యమిదం
జాయతే.

ద్వితీయః ఖణ్డః.

అపానాన్నిషాదా యక్షరాక్షసగన్ధర్వా శాపిష్ఠిభ్యః పర్వతా
లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో లలాటాత్ క్రోధబో దుద్రో జాయతే
తస్యై తస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేవైత దృగ్యేదో యజుర్వేద
స్సామవేదోఽధర్వవేద శ్శిక్షాకల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో బ్యోతి
షా మయనం న్యాయోమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణి వ్యాఖ్యానా న్యుప
వ్యాఖ్యానాని సర్వాణిచ భూతాని హిరణ్యబ్యోతి ర్యస్మిన్నయ మాత్మా
ఽధిక్షీయన్తి భువనాని విశ్వా ఆత్మానం ద్విధాకరో దర్శనస్త్రీ అర్చన
పురుషో దేవో భూత్వా దేవా నసృజ దృషి ర్భూత్వా ఋషీ యక్ష
రాక్షసగన్ధర్వా గ్రామ్యా నారణ్యాంశ్చ పశూ నసృజ దితరా గౌరిత
రోఽనడా నితరా బడబేతరోఽశ్వ ఇతరా గర్దభీతరో గర్దభ ఇతరా
విశ్వమృచేతరో విశ్వమృచ సోఽస్తే వైశ్వానరో భూత్వా సందగ్ధ్వా
సర్వాణి భూతాని పృథివ్యపు ప్రలీయత ఆప స్తేజసి ప్రలీయంతే
తేజో వాయూ విలీయతే వాయు రాకాశే విలీయత ఆకాశమిద్రియే
ష్యిన్ద్రియాణి తన్మాత్రేషు తన్మాత్రాణి భూతాదా విలీయస్తే భూతాది
ర్మహతి విలీయతే మహా నవ్యస్తే విలీయతే అవ్యక్త మక్షరే విలీయతే
అక్షరం తమసి విలీయతే తమః పరే దేవ ఏకే భవతి పరస్తా న్నస న్నాస
న్నస దసది త్యేతన్నిర్వాణానువాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదాను
శాసనమ్.

తృతీయః ఖణ్డః

అసద్వా ఇద మగ్రఆసీ దజాత మభూత మప్రతిష్ఠిత మశబ్ద మ
పుర్ర మరూప మరస మగన్ధ మవ్యయం మహాంతం బృహన్త మజ

మాతానం మత్వా ధీరో నశోచతి అస్రాణ మముఖ మశ్రోత్ర మవాగమ
 నోఽతేజస మచక్షుష్క మనామగోత్ర మశిరస్క మపాణిపాద
 మస్నిగ్ధ మలోహిత మప్రమేయ మహ్రస్వ మద్దీర్ఘ మస్థూల మనన్య
 నల్ప మపార మనిర్దేశ్య మనపావృత్త మప్రకాశ్య మసంవృత మనన్తర
 మబాహ్యం న త దత్నాతి కిఞ్చన న తదత్నాతి కశ్చ నైత ద్వై సత్యే
 న దానేన తపసాఽనాశకేన బ్రహ్మదర్శేణ నిర్వేదనేనానాశకేన పద
 జ్ఞేనైవ సాధయేదేతత్త్రయం వీక్షేత దమం దానం దయామితి న తస్య
 ప్రాణా ఉత్క్రామ స్త్యత్రైవ సమవలీయస్తే బ్రహ్మైవ సక బ్రహ్మవ్యతి
 య ఏవం వేద.

చతుర్థః ఖండః

హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిండం యస్మిన్ తద్దహరం
 పుండరీకం కుముద మివాఽనేకథా వికసితం హృదయస్య దశభిద్రాణి
 భవంతి యేషు ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా స్సయదా ప్రాణేన సహ సంయుజ్యతే
 తదా పశ్యతి నదోన్య నగరాణి బహుాని వివిధాని చ యదా వ్యాసేన
 సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవాంశ్చ ఋషీంశ్చ యదాఽపాసేన
 సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి యక్షరాక్షసగన్ధర్వాక్ యదోదాసేన
 సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్ దేవాన్ స్కన్ధం జయన్తు
 చేతి యదా సమాసేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్దనా
 నిచ యదావైరంభేణ సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దృప్తం చాదృ
 ప్తంచ శ్రుతంచాశ్రుతం చ భుక్తం చాభుక్తంచ సచ్చాఽసచ్చ స్వం
 పశ్య త్యధేమామేద శనాదోభవంతి తాసామేకైకస్యాం ద్వా సప్తతి
 ర్వాసప్తతి శ్చాఖానాడీ సహస్రాణి భవంతి యస్మిన్నయ మాత్మా స్వపిత
 శబ్దానాం చ కరోత్యథ 'ద్వితీయే సజ్జోశే స్వపిత తదేమం చ లోకం
 పంచ లోకం పశ్యతి సర్వా నృబ్ధా నివిజానాతి ససమ్ప్రసాద ఇత్యా
 చక్షతే ప్రాణశ్శరీరం పరిరక్షతి హరితస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్య
 శ్వేతస్య నాడ్యోగుధిరస్య పూర్ణాః ధాత్వైత ద్దహరం పుండరీకం కుము
 దమివాఽనేకథా వికసితం యథా కేశ స్సహస్రథాభిన్న స్తథా హిత
 నామ నాడ్యో భవంతి హృ ద్యాకాశే పరే కోశే దివోఽయ మాత్మా

స్వపితి యత్ర సుప్తా నకృష్ణాన కామం కామయతే నకృష్ణాన స్వప్నం
పశ్యతి సతత్ర దేవా న దేవలోకా యజ్ఞా న యజ్ఞా వా న మాతా న
పితా న బంధు ర్న బాన్ధవో న స్తేనో న బ్రహ్మ హా తేజస్కాయ మమృతం
సలిల ఏవేదం సలిలం వనంభూయ స్తేనైవ మార్గేణాజాగ్రాయ ధావతి
సమ్రాడితి హోవాచ.

పంచమః ఖండః

స్థానాని స్థానిభ్యో యచ్ఛతి నాడి తేహం నిబన్ధనమ్ చక్షురధ్యాత్తం
ద్రష్టవ్య మధిభూత మాదిత్య స్తత్రాధిదైవతం నాడి తేహం నిబన్ధనం
య శ్చక్షుషి యో ద్రష్టవ్యే య ఆదిత్యే యో నాడ్యాం యః ప్రాణో
యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే
సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత
మభయ మశోక మనస్తప్, శ్రోత్ర మధ్యాత్తం శ్రోతవ్య మధిభూతం దిశ
స్తత్రాధిదైవతం నాడి తేహం నిబన్ధనం యః శ్రోత్రే యః శ్రోతయితవ్యే
యో దిక్షు యో నాడ్యాం యః ప్రాణో యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో
హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ
మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మన
స్తప్, నాసాధ్యాత్తం ఘృతవ్య మధిభూతం పృథివీ తత్రాధిదైవతం
నాడి తేహం నిబన్ధనం యో నాసాయాం యో ఘృతవ్యే యః పృథి
వ్యాం యో నాడ్యాం యః ప్రాణో యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యా
కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా త
మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, జిహ్వా
అధ్యాత్తం రసయితవ్య మధిభూతం వరుణ స్తత్రాధిదైవతం నాడి తేహం
నిబన్ధనం యో జిహ్వాయాం యో రసయితవ్యే యో వరుణే యో
నాడ్యాం యః ప్రాణో యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యా కాశే య
ఏతస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర
మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, త్వగధ్యాత్తం స్పర్శయితవ్య
మధిభూతం వాయు స్తత్రాధిదైవతం నాడి తేహం నిబన్ధనం య స్త్వచి
యః స్పర్శయితవ్యే యో వాయో యో నాడ్యాం యః ప్రాణో యో
విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే

సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృతమభయ
 మశోక మనస్తప్, మనోఽధ్యాత్మం మస్తవ్య మధిభూతం చంద్రస్త్రాధి
 దైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యో మససి యో మస్తవ్యే య శ్చంద్రే
 యో నాద్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే
 య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన
 ముపాసీతాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, బుద్ధి రధ్యాత్మం
 బోధవ్య మధిభూతం బ్రహ్మ తత్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం
 యో బుద్ధౌ యో బోధవ్యే యో బ్రహ్మణి యో నాద్యాం యః ప్రాణే
 యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి
 న్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత
 మభయ మశోక మనస్తప్, అహఙ్కారోఽధ్యాత్మ మహం కర్తవ్యమధి
 భూతం రుద్రస్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యోఽహఙ్కారే
 యోఽహంకర్తవ్యే యో రుద్రే యో నాద్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞా
 నే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి
 సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీతాజర మమృత మభయ
 మశోక మనస్తప్, చిత్త మధ్యాత్మం చేతయితవ్య మధిభూతం తేత్రజ్ఞ
 స్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యశ్చిత్తే యశ్చేతయితవ్య
 యః తేత్రజ్ఞే యో నాద్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో
 హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా
 తమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, వాగ
 ధ్యాత్మం వక్తవ్య మధిభూత మగ్నిస్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబ
 ధ్ధనం యో వాచి యో వక్తవ్యే యోఽగ్నే యో నాద్యాం యః ప్రాణే
 యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి
 న్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత
 మభయ మశోక మనస్తప్, హస్తా వధ్యాత్మ మాదాతవ్య మధిభూత మింద్ర
 స్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యో హస్తేయ ఆదాతవ్యేయ
 శింద్రే యో నాద్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా
 కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త
 మాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, పాదా

వధ్యాత్తం గస్తవ్య మధిభూతం విష్ణు స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం
 నిబన్ధనం యః పాదేయోగస్తవ్యే యో విష్ణో యో నాద్యాం యః ప్రాణే
 యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే
 సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత
 మభయ మశోక మనస్తప్, పాయు రధ్యాత్తం విసర్జయితవ్య మధిభూ
 తం మృత్యు స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః పాయా
 యో విసర్జయితవ్యే యో మృత్యో యో నాద్యాం యః ప్రాణేయో
 విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే
 సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత
 మభయ మశోక మనస్తప్, ఉపసోఽధ్యాత్త మానస్తయితవ్య మధిభూ
 తం ప్రజాపతి స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య ఉపసే య
 ఆనస్తయితవ్యే యః ప్రజాపతౌ యో నాద్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞా
 నే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చ
 రతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభ
 య మశోక మనస్తప్, ఏష సర్వజ్ఞ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వాధిపతి
 రేషోఽస్తర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య స్వసౌఖ్యై రుపాస్య
 మానో న చ సర్వసౌఖ్యా నుపాస్యతి వేదశాస్త్రై రుపాస్యమానో
 నచ వేదశాస్త్రాణ్యుపాస్యతి యస్యాఽన్న మిదం సర్వం నచ యోఽన్నం
 భవత్యతః పరం సర్వసయనప్రశస్తాఽన్నమయోభూతాత్మా ప్రా
 ణమయ ఇంద్రియాత్మా మనోమయ సుష్కలాత్మా విజ్ఞానమయః
 కాలాత్మా ఽఽనన్దమయో లయాత్మైకత్వా న్నాస్తి ద్వైతం కతో
 మర్త్యం నాస్త్యమృతం కతో నాస్తః ప్రజ్ఞో న బహిః ప్రజ్ఞో
 నోభయతః ప్రజ్ఞో నప్రజ్ఞానఘనో నప్రజ్ఞో నాప్రజ్ఞోఽపి నోవిదితం
 వేద్యం నాస్తీత్యేతన్నిర్వాణమనుశాసనమితి వేదానుశాసనమితి
 వేదానుశాసమ్.

షష్ఠః ఖండః

నైవేహ క్షిప్తాగ్ర ఆసీ దమూల మనాథారా ఇమాః
 ప్రజాః ప్రజాయంతే దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ శ్చక్షుశ్చ ద్రష్ట
 వ్యం చ నారాయణ శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యం చ నారాయణో గ్రూణశ్చ

ఘృతవ్యం చ నారాయణో జిహ్వ చ రసయితవ్యంచ నారాయణో
 త్వక్చ స్పృగ్యయితవ్యంచ నారాయణో మనశ్చ మస్తవ్యంచ నా
 యణో బుద్ధిశ్చ బోధవ్యంచ నారాయణో ఽహజ్జ్వర శ్చహజ్జ్వరవ్యం
 చ నారాయణ శ్చిత్తంచ చేతయితవ్యంచ నారాయణో వాక్చ వక్త
 వ్యంచ నారాయణో హస్తా చాదాతవ్యంచ నారాయణః పాదౌచ
 గస్తవ్యంచ నారాయణః పాయశ్చ విస్తయితవ్యం చ నారాయణ
 ఉష్ణశ్చాఽనన్దయితవ్యంచ నారాయణో ధాతావిధాతా కర్తా పి
 త్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ ఆదిత్యా రుద్రామరుతో వసవో
 ఽశ్వినావృచో యజ్ఞాగోషి సామాని మన్తా అగ్నిరాజ్య మా
 హుతి ర్నారాయణ ఉద్భవ స్సమ్భవో దివ్యో దేవ ఏకోనారాయణో
 మాతా పితా భ్రాతా నివాస శ్శరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణో
 విరాజా సుదర్శనా జితా సౌమ్యా మోక్షా కుమారామృతా
 సత్యా సుమధ్యమా నాసీరా శిశురాసురా సూర్యా భాస్వతీ విశ్వే
 యాని నాడీనామాని దివ్యాని గరతి గాయతి వా నరతి వరుణోఽ
 ర్యమాచంద్రమా కలా 'కవిధాతా బ్రహ్మ ప్రజాపతిర్మహిషా దివసాశ్చ
 ఽర్ధ దివసాశ్చ కలాః, కల్పా శ్శోర్ధ్వం చ దిశశ్చ సర్వం నారాయణః
 పురుష ఏవేదగ్ సర్వం యద్భూతం యచ్ఛభవ్యం తద్విష్ణోః పరమం
 పదగ్ సదా పశ్యన్తి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతం తద్విస్తాసో విప
 న్యవో బాగృవాగ్ స సమిన్ధ తే విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్ తదేత
 న్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

సప్తమః ఖండః

అస్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యో యస్య పృథివీ
 శరీరం యః పృథివీ మస్తరే సఞ్చరన్ యం పృథివీన వేద యస్యాఽప
 శ్శరీరం యోఽపోఽస్తరే సఞ్చరన్ న్యమాపో యిరు ర్యస్య తేజశ్శరీరం
 యస్తేజోఽంతరే సఞ్చరన్యం తేజో నవేద యస్య వాయు శ్శరీరం యో
 వాయు మస్తరే సఞ్చరన్యం వాయు ర్న వేద యస్యాఽకాశ శ్శరీ
 రం య ఆకాశ మస్తరే సఞ్చరన్య మాకాశో న వేద యస్య ధన
 శ్శరీరం యో ధనోఽస్తరే సఞ్చరన్య మనో నవేద యస్య బుద్ధి శ్శరీ

రంయో బుద్ధి మస్తరే సఞ్చర న్యం బుద్ధి ర్న వేద యస్యాఽహజ్కార శ్శరీరం యోఽహజ్కార మస్తరే సఞ్చర న్య మహజ్కారో న వేద యస్య చిత్తం శరీరం య శ్చిత్త మస్తరే సఞ్చర న్యం చిత్తం న వేద యస్యాఽవ్యక్తం శరీరం యోఽవ్యక్త మస్తరే సంచర న్య మవ్యక్తం న వేద యస్యాఽక్షరం శరీరం యోఽక్షర మస్తరే సఞ్చర న్య మక్షరం న వేద యస్య మృత్యు శ్శరీరం యో మృత్యుమస్తరే సంచరన్యం మృత్యు ర్న వేద స ఏష సర్వభూతాఽస్తరాఽత్మాపహతపాస్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః ఏతాం విద్యా మసాస్తరతమాయ దదా వసాస్తరతమో బ్రహ్మణే దదా బ్రహ్మ ఘోరాంగిరసే దదా ఘోరాంగిరారైక్వాయ దదా రైక్వో రామాయ దదా రామ స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్తేవం నిర్వాణ మనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

అప్తమః ఖణ్డః.

అస్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయాం శుద్ధస్సోఽయ మాత్మా సర్వస్య మేదో మాంస క్షేదావక్షీర్ణే శరీరమధ్యేఽత్యస్తోఽహితే చిత్రభిత్తి ప్రతి కాశే గన్ధర్వనగరోపమే కదళీగర్భన నిస్సారే జలబుద్బుదవచ్చఞ్చరే నివ సస్త మాత్మాన మచిన్త్యరూపం దివ్యం దేవ మసంగం శుద్ధం తేజ స్కాయం సర్వరూపం సర్వేశ్వర మచిన్త్య మశరీరం నిహితం గుహాయా మమృతం విభ్రాజమాన మానందం తం పశ్యతి విద్వాంస స్తేన యేన పశ్యన్తి.

నవమః ఖణ్డః.

ఆథహౌనం రైక్వం పప్రచ్ఛభగవత్ కస్తిక్ సర్వేఽస్తు గచ్ఛం తీతి తస్మై సహోవాచ చక్షురేవాఽప్యేతి య చ్చక్షు రేవాఽస్త మేతి ద్రష్టవ్య మేవాఽప్యేతి యో ద్రష్టవ్య మేవాఽస్త మే త్యాదిత్య మే వాఽప్యేతి య ఆదిత్యమేవాఽస్త మేతి విరాజ మేవాఽప్యేతి యో విరాజమేవాఽస్త మేతి ప్రాణమేవాఽప్యేతి యః ప్రాణమేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానన్దమేవా ప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనస్తం నిర్భీజ మేవాప్యే

తీతి హోవాచ శ్రోత మే వాప్యేతి యశ్రోత మే వాస్తమేతి శ్రో
 తవ్య మేవాప్యేతి యశ్రోతవ్య మే వాస్తమేతి దిశ మేవాప్యేతి యో
 దిశ మేవాస్తమేతి సుదర్శన మేవాప్యేతి య సుదర్శన మే వాస్తమే
 త్యపాన మేవాప్యేతి యోపాన మే వాస్తమేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి
 యోవిజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనందమే వాస్తమేతి
 తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ
 మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, నానామేవాప్యేతి
 యో నానా మేవాస్తమేతి ఘాతవ్య మేవాప్యేతి యో ఘాతవ్య
 మేవాస్తమేతి పృథివీ మేవాప్యేతి పృథివీ మేవాస్తమేతి జితా మేవా
 ప్యేతి యోజితా మేవాస్తమేతి వ్యానమేవాప్యేతి యోవ్యానమే వాస్త
 మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానంద మేవా
 ప్యేతి య ఆనంద మేవాస్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ
 మేవాస్తమేతి తదమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి
 హోవాచ జిహ్వమే వాప్యేతి యోజిహ్వ మేవాస్తమేతి రసయితవ్య
 మేవాప్యేతి యో రసయితవ్య మేవాస్తమేతి వరుణ మేవా
 ప్యేతి యో వరుణ మేవాస్తమేతి సౌమ్య మేవాప్యేతి య సౌమ్య
 మేవాస్తమే త్యుదాన మే వాప్యేతి య ఉదాన మే వాస్తమేతి
 విజ్ఞానమే వాప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానందమే వాప్యేతి య
 ఆనంద మేవాస్తమేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమే
 తి త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ
 త్వచ మే వాప్యేతి య స్త్వచ మేవాస్తమేతి స్పర్శయితవ్య మేవాప్యేతి
 య స్పర్శయితవ్య మేవాస్తమేతి వాయుమే వాప్యేతి యోవాయుమే
 వాస్తమేతి మోఘ మేవాప్యేతి యో మోఘమే వాస్తమేతి సమాన
 మేవాప్యేతి య సమాన మే వాస్తమేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యో
 విజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానందమే వాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్తమేతి
 తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ
 మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, వాచమేవాప్యేతి
 యోవాచ మేవాస్తమేతి వక్తవ్య మేవాప్యేతి యోవక్తవ్య మేవాస్త
 మేత్యగ్ని మేవాప్యేతి యోఽగ్ని మేవాస్తమేతి కుమారమేవాప్యేతి

యః కుమార మేవాస్తమేతి వైరంభ మేవాప్యేతి యో వైరమ్భమే
వాస్తమేతి విజ్ఞానమేవాప్యేతి యో విజ్ఞానమేవాస్త మేత్యానంద
మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ
మేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ మేవా
ప్యేతీతి హోవాచ, హస్తమేవాప్యేతి యో హస్తమేవాస్తమేత్యా
దాతవ్యమేవాప్యేతి య ఆదాతవ్యమేవాస్తమేతీంద్ర మేవాప్యేతి య
ఇంద్రమేవాస్త మే త్యమృతమే వాప్యేతి యోఽమృతమేవాస్త మేతి
ముఖ్యమేవాప్యేతి యో ముఖ్యమేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి
యో విజ్ఞానమేవాస్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్త
మేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ
మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాద మేవాప్యేతి యో
పాదమేవాస్త మేతి గంతవ్య మేవాప్యేతి యో గంతవ్య మేవాస్త
మేతి విష్ణు మే వాప్యేతి యో విష్ణుమేవాస్త మేతి సత్య మేవాప్యేతి
య సత్య మేవాస్త మే త్యంతర్యామ మేవాప్యేతి యోఽంతర్యామ
మేవాస్తమేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యో విజ్ఞానమేవాస్త మే త్యాన
ందమే వాప్యేతి య ఆనంద మే వాస్త మేతి తురీయమే వాప్యేతి య
స్తురీయ మేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ
మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాయు మే వాప్యేతి యః పాయు మే వాస్త
మేతి విసర్జయితవ్య మే వాప్యేతి యో విసర్జయితవ్య మే వాస్త మేతి
మృత్యుమే వాప్యేతి యో మృత్యు మేవాస్త మేతి మధ్యమా మే
వాప్యేతి యో మధ్యమా మే వాస్త మేతి ప్రభజ్జన మేవాప్యేతి యః
ప్రభజ్జన మే వాస్త మేతి విజ్ఞానమేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన మే
వాస్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మే వాస్త మేతి తురీయమే
వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత మభయ మశోక మనం
తం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, ఉపస్థ మేవాప్యేతి య ఉపస్థ
మేవాస్తమే త్యానందయితవ్య మేవాప్యేతి య ఆనందయితవ్య
మేవాస్తమేతి ప్రజాతిమే వాప్యేతి యః ప్రజాపతి మేవాస్త
మేతి నాసీ¹ రామేవాప్యేతి యో నాసీ రామేవాస్తమేతి కూర్తిర

1. నాసీనామేవాప్యేతి యో నాసీనామేవాస్తమేతి కుమారమేవాప్యేతి.

మెవాఽప్యేతియః ¹కూర్తిర మెవాస్తమతివిజ్ఞానమెవాప్యేతి యో
విజ్ఞాన మెవాస్త మేత్యానంద మెవాఽప్యేతి య ఆనంద మెవాస్త
మతి తురీయ మెవాఽప్యేతి యస్తురీయ మెవాస్తమతి త దమృత
మథయ మళోక మనంతం నిర్భజ మెవా ప్యేతిహోవాచ, మనసా
ప్యేతి యో మనస వాస్త మెతి మస్తవ్య మెవాఽప్యేతి యో
మస్తవ్య మెవాస్త మెతి చంద్రమె వాఽప్యేతి యశ్చంద్రమెవాస్త
మతి శిశు మెవాఽప్యేతి య శిశు మెవాస్తమతి శ్వేన మెవా
ప్యేతి యః శ్వేన మెవాస్త మెతి విజ్ఞాన మెవాప్యేతి యో విజ్ఞాన
మెవాస్త మె త్యానంద మెవాఽప్యేతి య ఆనందమె వాస్త మెతి
తురీయమెవాఽప్యేతి యస్తురీయ మెవాస్త మెతి తదమృత మథయ
మళోక మనంతం నిర్భజ మెవాఽప్యేతి హోవాచ, బుద్ధి మెవా
ప్యేతి యో బుద్ధిమెవాస్త మెతి బోధవ్య మెవాఽప్యేతి యో
బోధవ్య మెవాస్తమెతి బ్రహ్మణ మెవాఽప్యేతి యో బ్రహ్మణ మెవా
స్త మెతి సూర్య మెవాఽప్యేతి య సూర్య మెవాస్త మెతి కృష్ణ
మెవాప్యేతి యః కృష్ణమె వాస్త మెతి విజ్ఞాన మెవా ప్యేతి యో
విజ్ఞాన మెవాస్తమె త్యానంద మెవాప్యేతి య ఆనంద మెవాస్త
మెతి తురీయ మెవా ప్యేతి యస్తురీయ మెవాస్త మెతి తదమృత
మథయ మళోక మనంత నిర్భజమె వాఽప్యేతి హోవాచ, అహ
ఙ్కార మెవాఽప్యేతి యోఽహఙ్కార మెవాస్త మెత్యహంక ర్తవ్య
మెవాప్యేతి యో హఙ్కర్తవ్య మెవాస్త మెతి రుద్ర మెవా
ప్యేతి యో రుద్ర మెవాస్త మె త్యసుర మె వాప్యేతి యోఽసుర
మెవాస్త మెతి శ్వేత మెవా ప్యేతి య శ్వేత మెవాస్త మెతి విజ్ఞాన
మెవాఽప్యేతి యో విజ్ఞాన మెవాస్తమె త్యానంద మె వాప్యేతి య
ఆనంద మెవాస్త మెతి తురీయ మెవాప్యేతి యస్తురీయ మెవాస్తమెతి
దమృత మథయ మళోక మనంతం నిర్భజ మెవాప్యేతి హోవాచ,
చిత్త మెవాప్యేతి య శ్చిత్త మెవాస్త మెతి చేతయితవ్య మెవాప్యేతి
యశ్చేతయితవ్య మె వాస్త మెతి క్షేత్రజ్ఞ మెవాప్యేతి యః క్షేత్రజ్ఞమె
వాస్తమెతి భాస్వతీ మెవాప్యేతి యోభాస్వతీ మెవాస్తమెతి నాగమెవా

వ్యేతి యోనాగ మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవావ్యేతియోజ్ఞానమేవాస్త
మే త్యానంద మేవావ్యేతి యఆనంద మేవాస్త మేతి తురీయ మేవా
వ్యేతి యస్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత మభయ మశోకమనంతనిర్భీ
జ మేవా వ్యేతి హోవాచయ ఏవం నిర్భీజం వేద నిర్భీజ ఏవ స భ
వతి న జాయతే నమ్రయతే నముహ్యతే నభిద్యతే న దహ్యతే నభిద్యతే
న కమ్పతే న కుష్యతే న సర్వదహనో ఽయమాత్మేత్యాచక్షతే, నై న
మాత్మా ప్రవచనశతేనాపి లభ్యతే సబహుశ్రుతేన సబుద్ధిజ్ఞేన నశ్రుతేన
సమేధయా నవేదై ర్నయజ్ఞై ర్నతపోభి ర్నక్తై ర్న సాక్ష్యై ర్నయోగై
ర్నాశ్రమై ర్నాన్యై రాత్మాన ముపలభన్తే, ప్రవచనేన ప్రశంసయా
వృత్తానేన తమేతం బ్రాహ్మణా శ్శుశ్రువాంసోఽనూచానా ఉపలభన్తే
కాంతో దాంతోపత స్తితిషు స్సమాహితో భూత్వాఽత్త న్యే వాత్మా
నం పశ్యతి సర్వ స్యాత్మా భవతి య ఏవం వేద.

దశమః ఖండః.

అథ హైసం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ కస్మిన్ సర్వే సు
ప్రతిష్ఠితా భవంతీతి తస్మై సహోవాచ రసాతల లోకే ష్వీతి హో
వాచ కస్మిన్ రసాతలలోకే ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి భూర్లోకే ష్వీతి
హోవాచ కస్మిన్ భూలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి భువర్లోకే ష్వీ
తి హోవాచ కస్మిన్ భువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి సువర్లోకే
ష్వీతి హోవాచ కస్మిన్ సువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి మహ
ర్లోకే ష్వీతి హోవాచ కస్మిన్ మహర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి
జనోలోకే ష్వీతి హోవాచ కస్మిన్ జనోలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా
శ్వేతి తపోలోకే ష్వీతి హోవాచ, కస్మిన్ తపో లోకా ఓతాశ్చ
ప్రాతా శ్వేతి సత్యలోకే ష్వీతి హోవాచ కస్మిన్ సత్యలోకా ఓ
తాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి ప్రజాపతిలోకే ష్వీతి హోవాచ కస్మిన్
ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి బ్రహ్మలోకే ష్వీతి హోవా
చ కస్మిన్ బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి సర్వలోకేష్వీతి హో
వాచ కస్మిన్ సర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి సర్వలోక ఆత్మని
బ్రహ్మణి మణయ ఇవాతాశ్చ ప్రాతా శ్వేతి సహోవా చైవ మేతాన్

లోకా నాత్మని ప్రతిష్ఠితాన్వేదాత్తైవ స భవతి నిర్వాణానుశాసన మితి
వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హేనం రైక్యః పప్రచ్ఛ భగవన్యోగ్యం విజ్ఞాన ఘన
ఉత్క్రామక స కేన కతర ద్వానస్థాన ముత్సృజ్యాపక్రామతీతి
తస్యే సహోవాచ హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిండం
యస్యై తద్దహరం పుండరీకం కుముద మి వానేకథా వికసితం తస్య
మధ్యే సముద్ర స్సముద్రస్య 'మధ్యే కోశ స్తస్మిన్ నాడ్య శ్చతస్రో భవం
తితత్ర రమాఽరమేచ్ఛా పునర్భవేతి తత్రరమా పుణ్యేన పుణ్యం లో
కం నయతి అరమా సావేన సాన మిచ్ఛయా యత్స్వరతి త దభిసు
పద్యతే పున ర్భవాయ కోశం భినత్తి కోశం భిత్వా శీర్షకపాలం భినత్తి
శీర్షకపాలం భిత్వా పృథివీం భినత్తి పృథివీం భిత్వాఽపోభినత్త్యాపో
భిత్వా లేజో భినత్తి లేజో భిత్వా వాయుం భినత్తి వాయుం భిత్వాఽ
కాశం భినత్త్యా కాశం భిత్వా మనో భినత్తి మనో భిత్వా భూతాది
భినత్తి భూతాదిం భిత్వా మహాంతం భినత్తి మహాంతం భిత్వా వ్యక్తం
భినత్త్యవ్యక్తం భిత్వాఽక్షరం భినత్త్యక్షరం భిత్వా మృత్యుం భినత్తి
మృత్యుం రైవ పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తాన్న స న్నా స న్న స దస
దిత్యేత నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్.

ద్వాదశః ఖండః.

నారాయణా ద్వా అన్న మాగతం పక్వం బ్రహ్మలోకే మహా
సంవర్తకే పునః పక్వ మాదిత్యే పునః పక్వం క్రవాది పునః పక్వం
'బ్యాలకీల్లగ్నిం పయ్యపితం పూత మన్నమయాచిత మసంక్లేప్తం తద
క్షీయా న్న కచ్చన యాచేత.

త్రయోదశః ఖండః.

బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాలస్య భావో నజ్గో నిరవద్యో మానేన
సాండిత్యేన నిరధికారతయోపలభ్యతే తైవల్య ముక్తం నిగమనం
ప్రజావతి రువాచ మహాత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమాలే వసేత కుచేలోఽప
రాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ అత్త కామ ఆత్త కామో నిష్కామో జిహ్వా

మాఽహ స్త్రీని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పయక్షరాక్షసగన్ధర్వే
మృత్యో రూపాణి విదిత్వా నబిభేతి కుతశ్చనేతి వృక్షమివ తిష్ఠా
నేచ్ఛిద్య మానోఽపి న కుష్మేత న కమ్పే తోత్పల మివ తిష్ఠా నేచ్ఛిద్య
మానోఽపి న కుష్మేత న కమ్పేతాఽకాశ మివ తిష్ఠా నేచ్ఛిద్య
మానోఽపి నకుష్మేత నకమ్పేత సత్యేన తిష్ఠానే త్సత్యోయ మాత్తా
సర్వేషామేవ గన్ధానాం పృథివీ హృదయం సర్వేషా మేవ రసానా మాహా
హృదయం సర్వేషా మేవ రూపాణాం తేజో హృదయం సర్వేషా మేవ
స్పర్శానాం వాయు ర్హృదయం సర్వేషా మేవ శబ్దానా మాకాశం
హృదయం సర్వేషా మేవ గీతానా మవ్యక్తం హృదయం సర్వేషా
మేవ సత్త్వానాం మృత్యు ర్హృదయం మృత్యు రైవ పరే దేవ ఏకీ
భవతీతి పరస్తా న్న స న్నా స న్న స దస దిత్త్యేతన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి
వేదానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

చతుర్దశః ఖండః

పృథివీ వాఽన్న మాపోఽన్నాదాః ఆపో వాఽన్నం జ్యోతి
రన్నాదం జ్యోతిర్వాఽన్నం వాయు రన్నాదో వాయు ర్వాఽన్న
మాకాశోన్నాద ఆకాశో వాన్న మిద్రియాణ్యన్నాదా నీద్రియాణి
వాన్నం మనోఽన్నాదం మనోవాఽన్నం బుద్ధి రన్నాదా బుద్ధి ర్వాన్న
మవ్యక్త మన్నాద మవ్యక్తం వాఽన్న మక్షర మన్నాద మక్షరం వాన్నం
మృత్యురన్నాదో మృత్యురైవ పరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్న స న్నా స
న్న సదస దిత్త్యేతన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమితి
వేదాఽనుశాసనమ్.

పంచదశః ఖండః

అథ హ్రోదం రైక్యః పప్రచ్చ భగవన్ యోఽయం విజ్ఞానఘన
ఉత్క్రమన్ స కేన కతర త్వావస్థానం దహతీతి తస్మై సమావా చ
యోయం విజ్ఞానఘన ఉత్క్రమన్ ప్రాణం దహత్యహం వ్యాపము
దానం సమానం వైరమృణం ముఖ్య మస్త్ర్యామం ప్రభజ్ఞానం కుమారం
శ్యేనం శ్యేతం కృష్ణం నాగం దహతి పృథివ్యాపస్తేజో వాయు
రాకాశం దహతి జాగరితం స్వప్నం సుషుప్తం చతురీయం చ మహాంతం చ
లోకం ఘనం చ లోకం దహతి లోకాలోకం దహతి ధర్మాధర్మం

దహత్యభాస్వరమ మర్యాదం నిరాలోః మతఃపరం దహతి మహంతం
దహత్యవ్యక్తం దహత్యక్షరం దహతి మృత్యుం దహతి మృత్యు
వైపరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నసదస దిత్యేతన్నిర్వా
ణాఽను శాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

షష్ఠదశః ఖండః

సౌబాలబీజబ్రహ్మోపనిషత్ నాఽప్రశాంతాయ దాతవ్యం
నాఽపుత్రాయ నాఽశిష్యాయ నాఽసంవత్సరరాత్రోపితాయ నాఽప
రిజ్ఞాత కులశీలాయ దాతవ్యం నైవచ ప్రవక్తవ్యా, యస్య దేవే పరా
భక్తిర్యథా దేవే తథాగురౌ, త స్యైతే కథితాహ్మికాః ప్రకాశస్తే
మహత్తన ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసన మితి
వేదాఽనుశాసనమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి సుబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్

౩౧. యాజుషీయ త్సురికోపనిషత్

శ్లో. కైవల్యనాడికాంతస్థ పరాధూమి నివాసినమ్,
త్సురికోపనిషద్యోగభాసురంరామమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః

ఓం. త్సురికాం సంప్రవక్ష్యామి ధారణాం యోగ సిద్ధయే, యాం
ప్రాప్య న పునర్జన్త యోగయుక్తస్య జాయతే. ౧. వేదతత్త్వార్థవిహితం
యథోక్తం హి స్వయంభువా, సశ్శబ్దం దేశమాస్థాయ త త్రాసన మవస్థితః.
౨. కూర్మోఽంగానీవ సంహృత్య మనో హృది నిరుధ్య చ, మాత్రాద్వాదశ
యోగేన ప్రణవేన శనె శ్చనైః. ౩. పూరయే త్సర్వ మాత్మానగ్ సర్వ
ద్వారం నిరుధ్య చ, ఉరోముఖ కటిగ్రీవం ంచి ధృదయ మున్నతమ్,

ప్రాణాం త్సంధారయే తస్మిన్నాసాభ్యంతరచారిణః, భూత్వా ¹తత్ర
యతప్రాణ శ్శనై ²రుచ్చాస్య ముచ్చ్యసేత్. ౫. స్థిర మాత్తదృఢం
కృత్వా అంగుష్ఠేన సమాహితః, ద్వే గుల్ఫేతు ప్రకుర్వీత జంఘేచైవ
³త్రయస్త్రయః. ౬. ద్వే జానునీ తథోదా ద్వే గుదే శిశ్నే త్రయస్త్ర
యః, సాయో రాయతనం తత్ర నాభిదేశే సమాశ్రయేత్. ౭. తత్ర
నాడీ సుషుమ్నాతు నాడీభి ⁴ర్దశభిర్వృతా, తత్ర రక్తావ పీతావ కృష్ణా
తామ్రా విలోహితా. ౮. అతిసూక్ష్మావ తస్మిన్ శుక్లాం నాడీం
సమాశ్రయేత్, తత్ర సంచారయే త్ప్రాణా నూర్ణనాభీవ తంతునా. ౯.
తతో రక్తోత్పలా భాస్కోహృదయాయతనం మహత్, దహరం పుండరీ
కం త ద్వేదాంతేషు నిగద్యతే. ౧౦. తద్భిత్వా కంఠ మాయాతి లాం
నాడీ ⁵పూరయే దితి, మనస స్తు ⁶పరం గుహ్యగ్ సుతీక్షణం బుద్ధినిర్మలమ్.
౧౧. పాదస్యోపరి యన్తర్గత ద్దూఢం నామ ⁷చింతయేత్, మనో
⁸ధారణ తీజ్ఞేన యోగ మాశ్రిత్య నిత్యశః. ౧౨. ఇంద్ర వజ్ర మితి
ప్రాక్తం మరజంఘాసుకృంతనమ్, తద్ధ్యానబలయోగేన ధారణాభి
ర్నికృంతయేత్. ౧౩. ఉరోర్వర్త ధ్యేతు సంస్థాప్య మర్తప్రాణ విమోచనమ్,
చతు ⁹భ్యస్య యోగేన చిదే దనభిశంకితః. ౧౪. తతఃకర్ణాంతరేయోగీ
సమూహే న్నాడిసంచయమ్, ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం మధ్యే
¹⁰పరాస్థితా. ౧౫. సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మ రూపిణీ, ఇదా
తిష్ఠతి వామేన పింగళా దక్షిణేన తు. ౧౬. తయోర్వర్తధ్యేవం స్థానగ్
యస్తం వేద స వేదవిత్, ద్వాసప్తతిసహస్రాణి ప్రతినాడిషుత్రైతిలమ్. ౧౭.
చిద్యతే ధ్యానయోగేన సుషుమ్నైకా న చిద్యతే, యోగనిర్మల ¹¹సారే
ణ తురేణానలవర్చసా. ౧౮. చిదేన్నాడిశతం ధీః ప్రభావా దిహ
జన్తని, జాతిపుష్పసమం యోగీ యదా పశ్యతి త్రైతిలమ్. ౧౯. ఏవం
శుభా శుభై ర్భూవై సునాడీనాం విభావయేత్, తద్భావితాః ప్రప
ద్యంతే పునర్జన్మ వివర్జితాః. ౨౦. తపోవిజితచిత్తస్థు నిశ్శబ్దం దేశ మాస్థితః,
నిస్సంగ స్సాంగయోగజ్ఞో నిరవేక్ష శ్శనై శ్శనైః. ౨౧. పాశాగ్

1 తత్రగః. 2 రథసముత్పృజేత్. 3 ర్భూమి. 4 శుక్లానాడి. 5 పూరయన్య
ః. 6 తుం. 7 కృంక. 8 ద్వాశరణ. 9 రభ్యార. 10 పరాస్థూతాః. 11 ధారణ.

చిత్వా యథాహగ్నో నిర్విశంకం ఖముత్పతేత్, చిన్నపాశ స్తథా
జీవ స్సంసారం తరతే సదా. ౨౨. యథా నిర్వాణకాలేతు దీపాద
గ్ధాలయం వ్రజేత్, యథా సర్వాణి కర్మాణి యోగీ దగ్ధాలయం
వ్రజేత్. ౨౩. ప్రాణాయామ సుతీక్ష్ణేన మాత్రాధారేణ యోగవత్,
వైరాగ్యోపలభ్యుష్టేన చిత్వా తంతూ న్న¹బధ్యత ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం సమానా పస త్త్వితి శాంతిః.

ఇతి త్సురికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౩౨. యజుర్వేదీయ మంత్రికోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాద్యయ తత్కార్యా పహ్నవ జ్ఞానభాసురమ్,
మన్త్రికోపనిషద్వ్యం రామచంద్రమహంభజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అష్టపాదం శుచిం హంసం త్రిసూత్ర మణు మహ్య
యమ్, త్రివర్తనం తేజసోఽహం సర్వతః పశ్యన్నపశ్యతి. ౧. భూతసమ్మో
హనే కాలే భిన్నే తమసి వైఖరే, ఆతః పశ్యన్తి సత్త్వస్థా నిర్గుణ
గుణగవ్యారే. ౨. అశక్యసోఽన్యథా ద్రష్టుం ధ్యాయమానః కుమా
రైః, వికారజననీ మాజ్ఞా మప్తయాపా మజాంధ్రువామ్. ౩. ధ్యాయతే
ధ్యాసితా తేన తన్మతే ప్రేర్యతే పునః, సూయతే పురుషార్థంచ తేనై
వాఽధిష్ఠితం. జగత్. ౪. గౌరవాఽద్యస్తవతీ సాజనిత్రీభూతభావినీ,
సితాఽసితాచ రక్తాచ సర్వకామదుఘా విభోః. ౫. పిబన్త్యేనా మవిష
యా మవిజ్ఞాతాం కుమారకాః, ఏకస్తు పిబతే దేవ స్స్వచ్ఛన్దోఽత్ర
పశానుగః. ౬. ధ్యానక్రియాభ్యాం భగవాన్ భుక్త్యేఽసౌ ప్రసహ
ద్విభుః, సర్వసాధారణం దోగ్ధిం పీయమానాంతు యజ్వభిః. ౭. పశ్య

1 బధ్యతే. అమృతక్షౌ సహపాపితి యదా కామాత్సముచ్యతే, సర్వేషా
మి ద్ముక్త శ్చిత్వాకంతుం నిబధ్యత ఇత్యు చనిషత్. 2. అంతః. 3 క్షాతామమారతైః.

త్యస్యాం మహాత్మాన స్సువర్ణం పిష్పలాశనమ్, ఉదాసీనం ధృవం హంసం స్నాతకాఽధ్వర్యవో జగుః. ౮. శంసంత మనుశంసంతి బృహ్వచ్చా శ్శాస్త్రకోవిదాః, రథంతరం బృహత్సామ సప్త 'వైధ్రైస్తు గీయతే. ౯. మంత్రోపనిషదం బ్రహ్మ పరక్రమ సమన్వితమ్, పతంతి భాగవా హ్యేతే హ్యధర్వాణో భృగుత్తమాః. ౧౦. సబ్రహ్మ చారివృత్తిశ్చ స్తంభోధ ఫలిత స్తథా, అనద్వా నోహితో చ్చిప్త్యః పశ్యంతో బహువిష్టరమ్. ౧౧. కాలః ప్రాణశ్చ భగవాన్స్తన్య శ్శక్వో మహేశ్వరః, ఉగ్రో భవశ్చ రుద్రశ్చ ససుర స్సాసుర స్తథా. ౧౨. ప్రజా పతి ర్విరాటైచ పురుష స్సలిలమేచచ, స్తూయతే మస్త్రసంస్తుత్యైరధ ర్వవిదితై ర్విభుః. ౧౩. తంషడ్వింశకోఽథిత్యేతే సప్తవింశం తథాఽపరే, పురుషం నిర్గుణం సాఙ్ఖ్యమధర్వశిరసోవిదుః. ౧౪. చతుర్వింశతి సఙ్ఖ్యాతం వ్యక్తమవ్యక్తమేవచ, అదై వ్వితందై వ్విత మిత్యాహు స్త్రిథా తం పశ్చథా తథా. ౧౫. బ్రహ్మర్యంస్థారాస్తంప పశ్యన్తి జ్ఞానచక్షుషః, తమేకమేవ పశ్యంతిపశుభ్రంవిభుద్విజాః. ౧౬. మస్మింత్యర్వమిరం ప్రాతంబ్రహ్మస్థావర జగ్లమమ్. ౧౭. తస్మి న్నేవ లయం యాతి ప్రవ స్త్య స్సాగరే యథా, యస్మిన్ భావాః ప్రలీయన్తే లీనా శ్చాఽవ్యక్తతాం యయుః, పశ్యన్తి వ్యక్తతాం భూయో జాయన్తే బుద్ధుదా ఇవ. ౧౮. క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితం చైవకారణై ర్విద్యతేపునః, ఏవంస భగవాన్ దేవం పశ్యన్త్యన్యే పునః పునః. ౧౯. బ్రహ్మబ్రహ్మే త్యథా యాన్తి యే విదు ర్బ్రాహ్మణా స్తథా, త్రైవ తే లయం యాన్తి లీనా శ్చాఽవ్యక్త కాలినః. ౨౦. లీనాశ్చా వ్యక్తకాలిన ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి మంత్రీకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్

౩౩. యాజుషీయ సర్వసారోపనిషత్

శ్లో. సమస్తవేదాంతసార సిద్ధాంతార్థకలేబరమ్,
వికలేబరకైవల్యం రామచంద్రపదం భజే.
సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్,
తేజోనాద భ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్తబోధకమ్.

ఓం సహనా వవ త్వలి శాంతిః.

ఓం. కథం బంధః కథం మోక్షః కావిద్యా కాఽవిద్యాచేతి,
జాగ్రత్స్వప్న సుషిప్తి స్తురీయం చ కథమ్, అన్నమయ ప్రాణమయ
మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశాః కథమ్, కర్తాజీవః పంచస్థాః
క్షేత్రజ్ఞ స్సాక్షీ కూటస్థోఽతర్క్యామితచ కథమ్, ప్రత్యగత్తా పరమా
త్తామాయాచేతికథమ్, కింబ్రహ్మకతిపదార్థాః కామాయాచేతి, ఆత్మేశ్వర
జీవోనాత్మనాం దేహాదీనామాత్మ తేనాభిమన్యతే, సోఽభిమాన ఆత్మనో
బంధః, తన్నివృత్తిర్నోక్షః. యా తదభిమానం కారయతి సాహ్యవిద్యా,
సోఽభిమానో యయా నివర్తతే సావిద్యా, మన ఆపి చతుర్థశకరణైః
పుష్కలైరాదిత్యాద్యనుగృహీతై శ్చబ్దాదీ నిష్పయాన్ స్థూలాన్
యదోపలభతే తదాఽఽత్మనో జాగరణమ్. [తద్వాసనాసహితై శ్చతు
ర్థశకరణైః శబ్దాద్యభావేఽపి వాసనామయాం ఛబ్దాదీ న్యదోప
లభతే య దాత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్థశకరణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానా
భావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాఽఽత్మనః సుషుప్తమ్,
అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయంభావరహితం నైరంతర్యం చైతన్యం
యదా తదా తురీయం చైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్నకార్యాణాం
కోశానాం సమూఢోఽన్నమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ప్రాణాది
చతుర్థశవాయుభేదా అన్నమయకోశే యదా వర్తంతే తదా ప్రాణమయః
కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్థశ
కరణై రాత్తా శబ్దాదివిషయసంకల్పాదీ న్ధర్మా న్యదా కరోతి తదా
మనోమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయసంసక్తం తద్గతవిశేష

జ్ఞో యదా భాసతే తదా విజ్ఞానమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశ
చతుష్టయం సంసక్తం స్వకారణాజ్ఞానే వటకణికాయా మివ వృక్షో
యదా వర్తతే తదానన్దమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యా
శ్రేయోఽస్త్యకర్తా యదాతదా ఇష్టవిషయే బుద్ధిః సుఖబుద్ధి రనిష్ట
విషయే బుద్ధి ర్దుఃఖబుద్ధిః. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః సుఖదుఃఖహేతవః.
పుణ్యపాపకర్తానుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీరసంయోగ మప్రాప్తశరీర
సంయోగ మివ కుర్వాణో యదా దృశ్యతే తదోపహితజీవ ఇత్యుచ్యతే,
మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చే చ్చాచిశ్చ స త్వాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైవతే పంచ
వర్గా ఇత్యేతేమాం పంచవర్గాణాం ధర్మిభూతాత్మా జ్ఞానా దృతేన వినశ్య
త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యతేన ప్రతీయమానఆత్మోపాధి ర్య ప్రల్లింగశరీరం
హృద్గ్రంథి రిత్యుచ్యతే తత్ర యత్ప్రకాశతే చైతన్యం సత్తేత్రజ్ఞఇత్యు
చ్యతే, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానా మావిర్భావతిరోభావజ్ఞాతా స్వయ మావి
ర్భావతిరోభావరహితః స్వయం బోధితః సాక్షీ త్యుచ్యతే, బ్రహ్మాదిపీ
లికావర్యస్తం సర్వప్రాణి బుద్ధివ్యవశిష్టతయోపలంభమానః సర్వప్రా
ణిబుద్ధిసో యదాతదా కూటస్థ ఇ త్యుచ్యతే, కూటస్థోపహితభేదానాం
స్వరూపలాభహేతుభూత్వా మణిగణే సూత్రమివ సర్వతేత్రేవ్యసు
స్యూతతేన యదాకాశతే ఆత్మా తదాన్తర్యామీ త్యుచ్యతే, సత్యం
జ్ఞాన మనన్త మానన్తం సోపాధివినిర్ముక్తం కటకముకుటాద్యుపాధిర
హిత సువర్ణఘనవద్విజ్ఞానచిన్తాత్రస్వభావాత్తా యదాభాసతే తదా
త్వంపదార్థః, సత్యం జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ, సత్య మవినాశి, అవినాశి
నామదేశకాలవస్తు నిమిత్తేషు వినశ్యత్సు య న్నవినశ్యతి తదవినాశి,
జ్ఞానం నామో త్పత్తివినాశరహితం నైరన్తర్యం చైతన్యం జ్ఞాన మిత్యు
చ్యతే, అనన్తనామ మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ
తంతువికారేషు తంతురివావ్యక్తాది సృష్టిప్రపంచేషు పూర్ణం వ్యాపకం
చైతన్య మనంతమిత్యుచ్యతే, ఆనందం నామ సుఖచైతన్యస్వరూపోఽపరి
మితానన్దసముద్రోఽవశిష్టసుఖస్వరూపశ్చానంద ఇత్యుచ్యతే, ఏత ద్వస్తు
చతుష్టయం యస్యలక్షణం దేశకాలవస్తునిమిత్తేవ్యవ్యభిచారి తత్పదార్థః
పరమాత్మే త్యుచ్యతే, త్వంపదార్థా దోపాధికా తత్పదార్థా దోపాధి
కభేదా ద్విలక్షణ మాకాశవ త్సుత్తం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం

పరంబ్రహ్మేత్యుచ్యతే, మాయానామ అనాది రస్తవతి ప్రమాణాన
 మాణసాధారణా స సతీ నా గతీ న సదసతి స్వయ మధికా వికార
 రహితా నిరూప్యమాణా సతీ తలక్షణసూన్యా సా మాయే త్యుచ్యతే,
 అజ్ఞానం తుచ్ఛా ప్యసతీ కాలత్రయేఽపి పామరాణాం వాస్తవీచ
 సత్త్వబుద్ధిర్లోకానా మిదమిథ మిత్యనిర్వచనీయా వక్తుం శక్యతే.]
 తద్వాసనాసహితై శ్చతుర్థశకరణై శ్చబ్దాద్యభావేఽపివాసనామయాం
 ఛబ్దాదీ యదోపలభతే తదాఽఽత్తనః స్వప్నమ్, చతుర్థశక
 రణోపమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాత్తన
 స్సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయం భావరహితం నైరం
 తర్యం చైతన్యం యదాతదా తత్తురీయచైతన్య మిത്യుచ్యతే, అన్న
 కార్యాణాం కోశానాం సమూహోఽన్నమయకోశ ఇత్యుచ్యతే,
 ప్రాణాది దశవాయవోఽన్నమయ కోశే యదా వర్తంతే తదా ప్రాణ
 మయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్థ
 శకరణై రాత్తా శబ్దాది విషయసంకల్పాదిధర్మా న్యదా కరోతి తదా
 మనోమయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్ర యవిశిష్టాంతఃకరణే తద్గత
 విశేష ధ్యాన మననాదివృత్తయో యదోత్పద్యంతే తదావిజ్ఞానమయ
 కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశచతుష్టయకారణాజ్ఞానసంసృక్తం స్వకా
 రణజ్ఞానం స్వరూపసుఖే వటథానాసు వటవృక్షిభవ యదా వర్తతే
 తదానందమయకోశః, కోశోపాధ్యుపహితవీచ ఆత్మా కోశఇత్యుచ
 ర్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యాశ్రయ స్తత్తదిచ్ఛయా దేహాంతఃకృతిమా
 న్కర్తా, ఇష్టమితి వృత్తి సుఖ బుద్ధిః, అనిష్టమితి వృత్తి దుఃఖబుద్ధిః,
 శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాస్సుఖ దుఃఖ హేతవః, పుణ్యపాపకర్తా
 నుపారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీర సంయోగ మప్రాప్తశరీర సంయోగ విష
 కుర్యాణః ప్రాణ్యధ్యాసీ జీవః, మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చ సత్వాదిశ్చ
 భూతాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైత్రతే సంవర్తకాః, సంవర్తధర్మీ భూతాత్త జ్ఞాన
 మృతేన విసశ్య త్యాత్మనన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయతేచ మూలాః
 ద్వైతాత్మోపాధిర్యస్తదేవ లింగశరీరబీజగ్ హృదయగ్రంథిరిత్యుచ్య
 తేతత్ప్రతిఫలితం చైతన్యం యత్ప్రకాశతే సక్షే త్రజ్ఞః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయ
 దావానిర్భావరోభావజ్ఞాతాస్వయం తదానిర్భావరోహితః స్వయ

ఘోరి షేతన స్నాతీ, బ్రహ్మదిపిపీలికాంతస్వప్రాణిబుద్ధివ్యవిశిష్ట
 తయోఽలభ్యమాన స్వర్వప్రాణి బుద్ధిసాక్ష్యధిష్ఠానాత్తాస్తి భాసతేచస
 కూటస్థః, కూటస్థాద్యుపహితభేదానాం స్వరూపలాభే హేతుర్భూత్వా
 మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రేషు యదానుస్మ్యత అంతర్యమయః
 ప్రకాశతే హ్యత్తాసంతర్యామి, సత్యం జ్ఞాన మనంత మానందగం సర్వ
 శరీరోపాధివినిర్దుక్తం కటకమకుటాద్యుపాధిరహితసువర్ణఘనవద్విజ్ఞాన
 ఘన చిన్తాత్రస్వభావ మాత్తచైతన్యం బ్రహ్మ యదవభాసతే తదవిద్యో
 పాధికం త్వం పదార్థస్సప్రత్యగాత్తా, సత్యం జ్ఞాన మనంతమానందం
 సర్వజ్ఞత్వా ద్యుపేతం మాయోపాధికం తత్పిదార్థః పరమాత్తా, సర్వో
 పాధివిముక్తం నిర్విశేషచిన్తాత్రం సదద్వైత మానందమమాయం బ్రహ్మ,
 తద్ధి త్వం పదార్థాదోపాధికా తత్పదార్థాచ్చోపాధికభేదా ద్విలక్షణ
 మభేద మధిష్ఠానోపలక్షితం శుద్ధం పారమార్థికం సత్తామాత్ర
 మవినాశి, కిం తత్సత్య మితి, సదితి శ్రేతప్రతితిలక్ష్యం సత్యమ్, అసదిత్య
 వాచ్యం సత్యమ్, త్రికాలాబాధ్యం సత్యమ్, త్రికాలానుస్మ్యతం
 సత్యమ్, యదస్తి తత్సత్యమ్, ఏకమేవాద్వితీయం సత్యమ్, సజాతి
 విజాతిభేదరహితం సత్యమ్, సర్వకల్పనాధిష్ఠానం వా సత్యమ్, అవినాశిక
 మితి, దేశకాల వస్తునిమిత్తాదిషు వినశ్యత్సు యన్నవినశ్యతీతి, కిం
 జ్ఞాన మితి స్వప్రకాశ జ్ఞానం సర్వప్రకాశం జ్ఞానమ్, నిరావరణ
 చిన్తాత్రం జ్ఞానమ్, అనాద్యనంతం నిరంతరమవృత్తిసాక్షిచైతన్య
 మేవ జ్ఞానమ్, కిమనంత మితి, ఉత్పత్తివినాశ రహిత మనంతమ్,
 పదార్థావవికారరహిత మనంతమ్, సర్వోపాధివినిర్దుక్త మనంతమ్,
 మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ తంతువికారేషు
 తంతురివ అవ్యక్తాదిసృష్టిప్రపంచేషు వ్యాప్య పూర్ణమవినాశి చైతన్య
 మనంతమ్, కి మానంద మితి, అంభసామర్ణవ ఇవ సుఖచేత
 నానా మధిష్ఠాన నిత్యశుద్ధాఖండా ద్వైతచిదానందైరస మానందమ్,
 అథ కతిపదార్థా ఇతి, సదసన్నిధ్యాచేతి త్రయః, స దేవ తత్ర బ్రహ్మ,
 అసత్తుచ్ఛం, జగత్కల్పితం బ్రహ్మణ్యసత్యం మిథ్యా, బ్రహ్మై వాత్తా
 జ్ఞేయః, బ్రహ్మజ్ఞానం సమూలానాత్మవివర్తకం సద్భూత్వాణి విలీయతే,
 అనాత్మాతు సజీవో వియదాదిప్రపంచః, అనాత్మమూలం మాయా

సాచ బ్రహ్మణ్యాకాశే మేఘాదిరివ దృశ్యతే, మాయా నామ అనాది
రంతవతీ ప్రమాణాప్రమాణసాధారణా ససతీనాసతీ ససదసత్యనిర్వా
చ్యాధిష్ఠానప వావిద్యమానాంతర్వాణి వికల్పనిరూప్యమాణోచ్ఛావచ
వ్యవహారభేదవతీ యా న విద్యతే వస్తుత స్సా మాయా, తత్స్వరూప
మజ్జానమ్, తదేవ మూలప్రకృతి ర్గుణసామ్య మవిద్యే త్యాద్యనేకా
కారా జగదాకారేణ పరిణతా, తదేవం బ్రహ్మ విజానాత్యనుభవతివ,
తత్రైతే శ్లోకాః—నైవం భవామ్యహం దేహే నేంద్రియాణి దశైవతు,
నబుద్ధిర్న చక్షుశ్చ నాహంకార స్తథైవచ, అస్తాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో
బుధ్యాదీనాం హి సర్వదా, సాక్ష్యహం సర్వదా నిత్య శ్చింతాత్రోహం
నసంశయః, నాహం కర్తా నైవ భోక్తా ప్రకృతే స్సాక్షిరూపకః, మత్సా
న్నిధ్యా త్వేవర్తంతే దేహాద్యా అజడా ఇవ, స్థాణుర్నిత్య స్సదానంద
శ్శుద్ధో జ్ఞాన మయోఽమలః, ఆత్మాహం సర్వభూతానాం విభుస్సాక్షీ స
సంశయః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంతవేద్యం నాహం వేద్యం వ్యోమ
వాతాదిరూపమ్, రూపం నాహం నామ నాహం స కర్త బ్రహ్మైవాహం
సచ్చిదానందరూపమ్, నాహం దేహో జన్తమృత్యూ కుతో మే నాహం
ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతో మే, నాహం చేతశ్శృకమోహా కుతో మే
నాహం కర్తా బన్ధమోక్షా కుతో మే త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి సర్వసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౪. యజుర్వేదీయ నిరాలంబోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాలంబాలంబిభావోవిద్యతే న కదాచన,

జ్ఞవిజ్ఞస్సమ్యక్ జ్ఞాలంబం నిరాలంబం హరిం భజే.

ఓమ్. పూర్ణమిద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓన్నమశ్శివాయ గురవే సచ్చిదానందమూర్తయే,
నిష్ప్రసంచాయ శాన్తాయ నిరాలంబాయ తేజసే, నిరాలంబం సమా

శ్రీత్యసాలంబంవిజహతియః, ససన్నాసీచయోగీచ కైవల్యం పదమ
 శ్నుతే. ఏషా మజ్జాన జహ్నానాం సమస్తావిప్రశాంతయే, యద్యదోబ్ధవ్య
 మఖిలం తదాశక్యం బ్రవీ మ్యహమ్. ౧. కింబ్రహ్మక ఈశ్వరః కోటిః కా
 ప్రకృతిః కః పరమాత్మా కో బ్రహ్మ కో విష్ణుః కోరుద్రః క ఇంద్రః క
 శ్శమనః క సూర్యః క శ్శుక్లః కే సురాః కే అసురాః కే పితృణాః కే
 మనుష్యాః కా స్త్రీనియః కే పశ్వాదయః కిం స్థావరం కే బ్రహ్మణా
 దయః కా జాతిః కిం కర్త కిమకర్త కిం జ్ఞానం కిమజ్ఞానం కింసుఖం కిం దుః
 ఖం క స్వర్గః కో నరకః కోబంధః కోమోక్షః క ఉపాస్యః క శ్శిష్యః
 కో విద్వాన్ కో మూఢః కి మాసురం కిం తపః కిం పరమం పదం కిం
 గ్రాహ్యం కి మగ్రాహ్యం క స్సన్నాసీ త్యాశక్యాహ, కింబ్రహ్మేతి
 హోవాచ. మహదహజ్కారపుణ్యదైవో వాయ్వాకాశాంతక
 త్వేన బ్రహ్మద్రావేణాణ్డోశేన కర్తజ్ఞానార్థరూపతయా భాసమానమ
 ద్వితీయ మఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్సకలశక్తుప్రబంధహితదాద్యంతం
 శుద్ధం శివం శాంతం నిర్గుణ మిత్యాదివాచ్య మనిర్వాచ్యంచైతన్యంబ్రహ్మ,
 ఈశ్వరఇతివ బ్రహ్మేవ స్వశక్తిప్రకృత్యాభిధేయ మాశ్రీత్య లోకాన్
 సృష్టాప్రవిశ్యాంతర్యామిత్యేన బ్రహ్మదీనాం బుద్ధీంద్రియనియంత్ర
 త్యాదీశ్వరః, జీవ ఇతి చ, జీవం ఇతివ బ్రహ్మవిష్ణ్వేశానేంద్రాదీనానామ
 రూపద్వారా స్థూలోఽహ మి త్యథాన్వయశాజ్జీవః. సోఽహ మేకోఽపి
 దేహఃకర్మకథేవశా ద్భవహుజీవః, ప్రకృతిరితివ, బ్రహ్మణ స్సకాశాన్నా
 నానిచిత్రజగన్నిర్మాణసామర్థ్యకబుద్ధిరూప బ్రహ్మ శక్తిరేవ ప్రకృతిః, పర
 మాంతేతివ, దేహదేః పరతరత్వాత్, బ్రహ్మేవ పరమాత్మాస బ్రహ్మ స
 విష్ణుస్స రుద్ర సుశుక్లః సుశమన సుసూర్య స్సచంద్ర స్తేసురా స్తేఅసురా
 స్తేపితృణాస్తేమనుష్యాస్తా స్త్రీనియ స్తేపశ్వాదయ స్తేస్థావరం తేబ్రా
 హ్మణాదయ స్సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, నేహ నానాస్తీ క్షిప్రన, జాతిరితివ,
 నచర్షణో నరక్తస్య నమాంసస్యచాంతిః, నజాతి రాత్తనో జాతి ర్వ్యతి
 వహఃప్రకల్పితా, కర్తేతివ, క్రియమాణేంద్రియైః కర్తాణ్యహంకరో
 మిత్యథాంత్యనిష్ఠతయా, కృతం కర్తేవ కర్త, అకర్తేతివ, కర్తృత్వ
 భోక్తృత్వాద్యహజ్కారతయా, బంధరూపం జన్మాదికారణం నిత్య
 నైమిత్తికయాగవ్రతతపోదానాదిషు ఫలాభిసంధానం య త్తదకర్తజ్ఞా

నమితచ, దేహేంద్రియనిగ్రహ సద్గురూపాసనశ్రవణమనననిదిధ్యాసనై
 ర్యద్యద్యద్వృత్త్యస్వరూపం సర్వాంతరస్థం సర్వసమం ఘటపటాదిపదా
 ర్థమి వాఽవికారం వికారేషు చైతన్యం వినా కించిన్నాఽస్తీతి సాక్షా
 త్కారాఽనుభవ జ్ఞానం, అజ్ఞాన మితచ, రజ్జౌ సర్పభ్రాంతిరివాఽద్వి
 తీయే సర్వానుస్మార్యతే సర్వమయే బ్రహ్మణి దేవ తిర్యజ్చరస్థావరస్త్రీ
 పురుషవర్ణాఽశ్రమబంధమోక్షోపాధినానాత్మభేదకల్పితం జ్ఞాన మజ్ఞానం
 సుఖమితచ, సచ్చిదాఽనందస్వరూపం జ్ఞాత్వాఽనందగురూపావస్థితీరేవసు
 ఖమ్, దుఃఖమితచ, 'అత స్సంసారవిషయసజ్కల్పవీచ దుఃఖమ్, సర్వశ్చ
 తిచ, సత్సంసర్గస్వర్గః, నరక ఇతిచ, అసత్సంసారవిషయజవసంసర్గవీచ
 నరకః, బంధఇతిచ, అనాద్యవిద్యావాసనయా జాతోఽహమిత్యాదిస
 జ్కలోప బంధః, పితృమూర్త్యసహోదరదారాఽచత్యగృహారామక్షే
 త్రాదిమమతాసంసారావరణసజ్కలోప బంధః, కర్తృత్వాద్యహజ్కారస
 జ్కలోప బంధః, అణిమాద్యక్షైశ్చైశ్చార్యాఽశాసితసజ్కలోప బంధః, దేవ
 మనుష్యాద్యుపాసనాకామసజ్కలోపబంధః, యమాద్యష్టాంగయోగాఽ
 భ్యాసాఽదిసజ్కలోప బంధః, వర్ణాశ్రమధర్మ కర్మసజ్కలోప బంధః, అజ్ఞా
 భయసంశయాఽత్మగుణసజ్కలోప బంధః, యజ్జవ్రతతపోదానవిధినిధాన
 జ్ఞానసజ్కలోప బంధః, కేవలమోక్షాఽపేక్షాసజ్కలోపబంధః, సజ్కల్పమా
 త్రసమ్భవో బంధః, మోక్షఇతిచ, నిత్యాఽనిత్యవస్తువిచారా దనిత్యసంసా
 రసుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతాఽది సమస్తబంధసజ్కల్పక్షే
 యో మోక్షః, ఉపాస్య ఇతిచ, సర్వశరీరస్థచైతన్యబ్రహ్మప్రాణో గురు
 రుపాస్యః, శిష్య ఇతిచ, విద్యాధ్వస్తప్రపంచాఽవగాహితజ్ఞానాఽవశిష్టం
 బ్రహ్మైవ శిష్యః, విద్యా నితి చ, సర్వాంతరస్థస్యసంవిద్విద్వాన్, మూ
 ఢఇతిచ, కర్తృత్వాఽద్యహజ్కారభావనారూఢో మూఢః, ఆసురఇతి
 చ, బ్రహ్మవిష్ణ్వశానేంద్రాదీనా మైశ్వర్యకామనయా నిరశనజపాఽగ్ని
 హోత్రాదిష్వస్తరాఽత్తానం సంతాపయతిచాత్మ్యగ్ర రాగద్వేషహిం
 సాదంభాఽద్యపేక్షితం తప ఆసురమ్, తపఇతిచ, బ్రహ్మ సత్యం జగన్నిధేయ
 త్యవరోక్షజ్ఞానాఽగ్నినా బ్రహ్మద్వైశ్చార్యాఽశాసితసజ్కల్పబీజసంతాప

రూపం తపః, పరమపద మితిచ, ప్రాణేంద్రియాఽద్యంతః కరణగుణాదేః
పరతరం సచ్చిదానందమయం సర్వసాక్షికం నిత్యము క్తబ్రహ్మస్థానం పరమం
పదమ్, గ్రాహ్యమితిచ, దేశ కాలవస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యచిన్తాత్రస్వరూపం
గ్రాహ్యమ్, అగ్రాహ్యమితిచ, స్వస్వరూపవ్యతిరిక్తమాయామయబుద్ధింద్రి
యగోచరజగత్సత్యత్వచిన్తనమగ్రాహ్యమ్, సన్న్యాసఇతిచ, సర్వధర్మా
పరిత్యజ్యనిర్తమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మేష్టం శరణ ముపగమ్య
తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహనానాఽస్తికించనేత్యాది మహా
వాక్యాత్థాఽనుభవజ్ఞానాద్బ్రహ్మేవాఽహమస్మితినిశ్చిత్య నిర్వికల్పసమా
ధినా స్వతంత్రాయతి శ్చరతి ససన్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ
సపరమహంస స్సోఽవధూత స్సబ్రహ్మణ ఇతిచ, నిరాలంబోపనిషదం
యోధితే గుర్వసుగ్రహత స్సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో
భవతి న స పునరావర్తతే నసపునరావర్తతేపునర్నాభిజాయతే పునర్నాభి
జాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి నిరాలంబోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౩౫. యాజుషీయ శుకరహస్యోపనిషత్

శ్లో. ప్రజ్ఞానాదిమహావాక్య రహస్యాదిక లేబరమ్,
వికలే వరకైవల్య త్రిసాద్రామ మహం భజే.

ఓం సహనావవత్సతి శాంతిః.

ఓం. ఆథాతో రహస్యోపనిషదం వ్యాఖ్యాన్యమో దేవస్వ యో
బ్రహ్మణం సంపూజ్య ప్రణివర్త్య పప్రచ్ఛ ర్భగవ న్మస్తాకం రహస్యోప
నిషదం బ్రూహీతి, సోఽబ్రవీత్, పురా వ్యాసో మహాతేజా స్వర్వవేదతపో
నిధిః, ప్రణవత్య శివంసాంబం కృతాంజలి రువాచ హ. గ. శ్రీవేదవ్యాస
ఉవాచ— దేవదేవ మహాప్రాజ్ఞ సాశచ్ఛేద దృఢవ్రత, శుకస్య మమ

పుత్రస్య వేదసంస్కారకర్తృణి. ౨. బ్రహ్మోపదేశకాలోఽయ మిదా
 నీం సముపస్థితః, బ్రహ్మోపదేశః కర్తవ్యో భవతాఽద్య జగద్గురో. ౩.
 ఈశ్వరఉవాచ:—మయోపదిష్టే కైవల్యే సాక్షాద్బ్రహ్మణి శాశ్వతే,
 విహాయ పుత్రో నిర్వేదా త్పుకాశం యాస్యతి స్వయమ్. ౪. శ్రీవేద
 వ్యాసఉవాచ:—యథాతథావా భవతు హ్యుపనాయన కర్తృణి, ఉపది
 ష్టే మమ సుతే బ్రహ్మణి త్వత్ప్రసాదతః. ౫. సర్వజ్ఞో భవతు ఊర్ధ్వం
 మమ పుత్రో మహేశ్వర, తవ ప్రసాదసంపన్నో లభేన్నక్తిం చతుర్విధామ్.
 ౬ తచ్చుర్యా వ్యాసవచనం సర్వదేవర్షిసంసది, ఉపదేష్టుం స్థిత శృంభ
 సాంబో దివ్యాసనే ముదా. ౭. కృతకృత్య శ్శుక స్తత్ర సమాగత్య
 సుభక్తిమాః, తస్మా త్సప్రణవం లభ్యా పునరి త్యబ్రవీ చ్ఛివమ్. ౮.
 శ్రీశుకఉవాచ:—దేవాదిదేవ సర్వజ్ఞ సచ్చిదానంద లక్షణ, ఉపనారమణ
 భూతేశ ద్రవీడ కరుణానిధే. ౯. ఉపదిష్టుం పరం బ్రహ్మ ప్రణవాత్సర్గ
 తం పుమ్, తత్త్వ మస్యాది వాక్యానాం ప్రజ్ఞాదీనాం విశేషతః. ౧౦.
 శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్తేన షడంగాని యథాక్రమం, వక్తవ్యాని రహస్యాని
 కృపయాన్య సదాశివ. ౧౧. శ్రీసదాశివ ఉవాచ:—సాధుసాధు మహా
 ప్రాజ్ఞ శుకజ్ఞాననిధే మునే, ప్రప్తవ్యం తు త్వయా పృష్టం రహస్యం వేద
 గర్భితమ్. ౧౨. రహస్యోపనిషన్నామ్నా సషడంగమహోద్యతే
 యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ మోక్ష సాక్షాత్సంశయః. ౧౩. అంగహీ
 నాని వాక్యాని గురుర్హోపదిశే త్పునః, సషడంగాన్యుపదిశే న్నహా
 క్యాని కృత్స్నీశః. ౧౪. చతుర్ణామపి వేదానాం యథోపనిషద శ్శిరః
 ఇయం రహస్యోపనిష త్తథోపనిషదాం శిరః. ౧౫. రహస్యోపనిషద్బ్ర
 హ్మ ధ్యాతం యేన విశ్చిత్తా, తీర్థైర్నత్రై శ్శుక్తిరై ర్జపైరై స్తస్య కింఛ
 ణ్య హేతుభిః. ౧౬. వాక్యార్థస్య విచారేణ యదాహ్నోతి శరచ్చుతమ్, ఏకవా
 రజపే నైవ ఋష్యాదిధ్యానతత్త్వ యత్. ౧౭. అస్య శ్రీమహావాక్యమహా
 మంత్రస్య, హంసఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ చ్ఛందః, పరమహంసో
 దేవతా హం బీజం, సః, శక్తిః, సోఽహం కీలకం, మమ పరమహంస
 ప్రీత్యర్థే మహావాక్యజపే వినియోగః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ,
 అంగుష్ఠాభ్యాం నమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, తర్జనీభ్యాం స్వాహా, నిత్యా
 నందమయం బ్రహ్మ మధ్యమాభ్యాం వషట్, యోచై భూమా,

అనామికాభ్యాం హుం, యోవై భూమాధిపతిః, కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, హృదయాయ నమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, శిరసే స్వాహా, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ, శిఖాయై వషట్, యోవై భూమా, కవచాయ హుం, యోవై భూమాధిపతిః, నేత్రత్రయాయ వౌషట్, ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అస్త్రాయ ఫట్. భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. నిత్యానందం పరమ సుఖం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం విశ్వావీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్మమ్, ఏకం నిత్యం విమల మచలం సర్వధీసాక్షిభూతం భావావీతం త్రిగుణ రహితం సద్గురుం తన్నమామి. ౧. అథమహావాక్యాని చత్వారి, యథా, ఓం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, ఓం అహం బ్రహ్మస్మి, ఓం తత్త్వమసి, ఓం ఆయ మాత్మా బ్రహ్మ, తత్త్వమసీత్యభేదవాచక మిదం యే జపంతి తే శివసాయుజ్యముక్తిభాజో భవంతి, తత్పదమహామంత్రస్య, హంస ఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ ఛందః, పరమహంసో దేవతా, హం బీజం, సః శక్తిః, సోహం కీలకం, మమ సాయుజ్యముక్త్యర్థే జపేవినియోగః, తత్పురుషాయ, ఆం, ఈశానాయ, త - స్వాహా, అఘోరాయ, మధ్య-వౌషట్, సద్యోజాతాయ, అనా-హుం, వాసుదేవాయ, కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, తత్పురుషేశానాఘోరసద్యోజాతవాసుదేవేభ్యో నమః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యాదవీతం శుద్ధం బుద్ధం ముక్త మప్యవ్యయం చ, సత్యం జ్ఞానం సచ్చిదానందరూపం ధ్యాయే దేవం తన్న హోభాజమానమ్. త్వం పదమహామంత్రస్య, విష్ణు ర్షిః, గాయత్రీ-ఛందః, పరమాత్మా దేవతా, ఐం బీజం, క్లీం శక్తిః, సాః కీలకం, మమ ముక్త్యర్థే జపే వినియోగః. వాసుదేవాయ-ఆం-నమః, సంకర్షణాయ, త-హా, ప్రద్యుమ్నాయ, మధ్య-వషట్, అనిరుద్ధాయ, అ-హుం, వాసుదేవాయ, కని - వౌషట్, సంకర్షణవాసుదేవప్రద్యుమ్నానిరుద్ధేభ్యః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః, ధ్యానమ్. జీవత్వం సర్వభూతానాం సర్వత్రాఖండ విగ్రహమ్, చిత్రాహంకారయంతారం జీవాఖ్యం త్వం పదం భేదే. ఆసీదప

మహామంత్రస్య, మన రృషిః, గాయత్రీఛందః, అర్ధనారీశ్వరో దేవతా
 అవ్యక్తాదిర్బ్రజం, నృసింహ శృక్తిః, పరమాత్మాకీలకం; జీవబ్రహ్మైక్యాన్తే
 జపే వినియోగః. పృథ్వీ ద్వ్యణుకాయ-అం అబ్ద్వ్యణుకాయ, త-
 స్వాహా, తేజోద్వ్యణుకాయ-మధ్య-వషట్, వాయుద్వ్యణుకాయ,
 అనా-హం, ఆకాశద్వ్యణుకాయ, కని-వాషట్, పృథివ్యస్తేజోవా
 య్యాకాశద్వ్యణుకేభ్యోనమః, కర-ఫట్, భూర్భువస్సువరోమితి
 దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవో బ్రహ్మేతి వాక్యార్థం యావదస్తి మనస్థితిః,
 ఐక్యం తత్త్వం లయే కుర్వత్ ధ్యాయే దసీపదం సదా. ఏవం మహా
 వాక్యపదంగామ్యుక్తాని, అథ రహస్యోపనిషద్విభాగాశో వాక్యార్థ
 శ్లోకాః ప్రోచ్యంతే. యేనేక్షతే శృణోతీదం జిఘ్రితి వ్యాకరోతి చ,
 స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితమ్. ౧. చతుర్ముఖేంద్రదేవేషు
 మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ
 మయ్యపి. ౨. పరిపూర్ణః పరాత్మాస్తి దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధే
 స్సాక్షితయా స్థిత్యా స్ఫురన్నహమితీర్యతే. ౩. సతః పూర్ణః పరా
 తాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్తీత్యైక్యపరామర్శస్తేన బ్రహ్మభవా
 మ్యహమ్. ౪. ఏకమే వాద్వితీయం సన్నామరూపవివర్జితమ్, సృష్టేః
 పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే. ౫. శ్లోతు ర్దేహేంద్రియా
 తీతంవస్త్యత్ర త్వం పదేరితమ్, ఏకతాగృహ్యాతేనీతి తదైక్య మనుభూ
 యతామ్. ౬. స్వప్రకాశాపరోక్షత్వ మయ మిత్యుక్తితో మతమ్, అ
 హంకారాదిదేహాంతం ప్రత్యగాత్తేతి గీయతే. ౭. దృశ్యమానస్య సర్వస్య
 జగతస్సత్త్వ మిర్యతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్తరూపమ్.
 ౮. అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం గతోఽహమ్,
 స్వరూపసూర్యేభ్యుదితే స్ఫుటో క్షేర్లరోర్తహావాక్యపదైః ప్రబుద్ధః. ౯.
 వాచ్యం లక్ష్యమితి ద్విధార్థసరణీ వాచ్యస్య హి త్వంపదే వాచ్యం
 భౌతిక మింద్రియాది రపి య లక్ష్యం త్వమర్థశ్చ సః, వాచ్యం
 తత్పద మిశతాకృతమతిర్లక్ష్యం తుసచ్చిత్సుఖానంద బ్రహ్మ తదర్థఏవ
 తయో రైక్యం త్వసీదం పదమ్. ౧౦. త్వమితి తదితి కార్యేకారణే స
 త్యుపాధౌ ద్వితయ మితర ధైకం సచ్చిదానందరూపమ్, ఉభయవచన
 హేతుదేశకాలాచ హిత్యాజగతి భవతిసోఽయం దేవదత్తో యతై

కలిః. ౧౧. కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్యకారణ
తాం హిత్యా పూర్ణబోధోఽవవిష్యతే. ౧౨. శ్రవణం తు గురోః
పూర్వ మననం తదనంతరం, నిదిధ్యాసనమిత్యేతత్పూర్ణబో
ధస్య కారణమ్. ౧౩. అన్యవిద్యాపరిజ్ఞాన మవశ్యం నశ్వరం భవేత్,
బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానం బ్రహ్మప్రాప్తికరం స్థితమ్. ౧౪. మహావాక్యా
న్యవదిశే త్వషడంగాని దేశికః, కేవలం నహి వాక్యాని బ్రహ్మణో
వచనం యథా ౧౫. ఈశ్వర ఉవాచః—ఏవ ముక్త్యా మునిశ్రేష్ఠ
రహస్యోపనిషచ్చుక, మయా పిత్రానునీతేన వ్యాసేన బ్రహ్మవాది
నా. ౧౬. తతో బ్రహ్మోపదిష్టం వై సచ్చిదానందలక్షణమ్, జీవన్ముక్త
స్సదాధ్యాయ నిత్య స్థం విహరిష్యసి. ౧౭. యోవేదాదౌ స్వరః ప్రో
క్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పరస్సమహే
శ్వరః. ౧౮. ఉపదిష్ట శ్శివేనేతి జగత్తత్త్వయతాం గతః, ఉత్థాయ ప్రణిప
త్యేశం త్యక్తాశేషపరిగ్రహః. ౧౯. షరబ్రహ్మపయోరాశౌ స్థవన్నివ
యయా తదా, ప్రవ్రజంతం త మాలోక్య కృష్ణద్వైపాయనో మునిః.
అనువ్రజ న్నాజుహావ పుత్రవిశ్లేషకాతరః, ప్రతినేదు స్తదా సర్వే జగ
త్థావరజంగమమ్. ౨౦. తచ్చుత్త్యా నకలాకారం వ్యాసస్సత్యవతీసుతః,
పుత్రేణ సహితః ప్రీత్యా పరానంద ముపేయివాన్. ౨౧. యోరహ
స్యోపనిషద మధీతే గుర్వనుగ్రహత్, సర్వపాపవిన్దు క్ సాక్షాత్కై
వల్య మశ్నుతే. సాక్షాత్కైవల్యమశ్నుత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శుకరహస్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౬. సామవేదీయ వజ్రసూచికోపనిషత్

శ్లో. యజ్ఞ జ్ఞానాద్యాన్తి మునయో బ్రాహ్మణ్యం పరమాద్భుతమ్,
తత్త్రైపదబ్రహ్మతత్త్వమహ మస్మీతి చిన్తయే.

ఓం ఆస్థాయంత్యితి శాంతిః

శ్లో. చిత్సదానందరూపాయ సర్వధీవృత్తిపాక్షిణే,

సమోవేదాంత వేద్యాయ బ్రహ్మణేనంతరూపిణే.

ఓం. వజ్రసూచీం ప్రవక్ష్యామి శాస్త్రమజ్ఞానభేదసమ్, దూషణం
జ్ఞానహీనానాం భూషణం జ్ఞానచతుషామ్. ౧. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య
శూద్రా ఇతి చత్వారో వర్ణాస్తేషాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణ ఏవ ప్రధానఇతి
వేదవచనానురూపం స్మృతిభి రప్యుక్తమ్, తత్ర చోద్య మస్మి, కోవా
బ్రాహ్మణో నామ, కింజీవః, కిం దేహః, కిం జాతిః, కిం జ్ఞానం, కింకర్మ, కి
థార్మిక ఇతి. తత్ర ప్రథమో జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, అతీతానా
గతానేక దేహానాం జీవ సైక్యరూపత్వాత్, ఏకస్యాపి కర్మవశా దనేక
దేహసంభవా త్సర్వశరీరాణాం జీవ సైక్యరూపత్వాచ్చ, తస్మా న్నజీవో
బ్రాహ్మణ ఇతి, తస్మి దేహో బ్రాహ్మణఇతిచే త్తన్న, ఆచాండాలాదిప
ర్యంతానాం మనుష్యాణాం సాంచభౌతికత్వేన దేహసైక్యరూపత్వా
జ్జరామరణధర్మాధర్మాదిసామ్యదర్శనాత్, బ్రాహ్మణశ్చేతవర్ణః శ్చత్రి
యోరక్షవర్ణః వైశ్యః పీతవర్ణః శూద్రః కృష్ణవర్ణ ఇతి నియమాభా
వాత్, పిత్రాదిశరీరదహనే పుత్రాదీనాం బ్రహ్మహత్యాదిదోషసంభవా
చ్చ, తస్మాన్న దేహో బ్రాహ్మణఇతి, తస్మి జాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్త
న్న, తత్ర జాత్యంతరజంతుష్యనేకజాతిసంభవాత్, మహర్షయో బహ
వస్సంతి, ఋచ్యశృంగో మృగ్యః కౌశికః కుశాత్, జాంబూకో జంబు
కాత్, వాల్మీకో వల్మీకాత్, వ్యాసః కైవర్తకన్యాయామ్, శశపృష్ఠా
ద్దాతమః, వసిష్ఠ షోడ్యశ్యామ్, అగస్త్యః కలశేజాత ఇతి శ్రుతత్వాత్,
ఏతేషాం జాత్యా వినిష్కర్తే జ్ఞానప్రతిపాదితా ఋషయో బహవ
స్సంతి, తస్మా న్న జాతిర్బ్రాహ్మణఇతి, తస్మి జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి
చేత్తన్న, శ్చత్రియాదయోపి పరమార్థదర్శినోభిజ్ఞా బహవ స్సంతి
తస్మాన్న జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి, తస్మి కర్మ బ్రాహ్మణ ఇతిచే త్తన్న స
ర్వేషాంప్రాణేనాం సారభసంచితాగామికర్మసాధర్మ్యదర్శనాత్, కర్మాభి
ప్రేరితా స్సంతో జనాః క్రియాః కుర్వంతీతి, తస్మాన్న కర్మబ్రాహ్మణ
ఇతి, తస్మి థార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న శ్చత్రియాదయో హిరణ్య
దాతారో బహవ స్సంతి, తస్మాన్న థార్మికోబ్రాహ్మణఇతి, తస్మి కోవా
బ్రాహ్మణో నామ, యః కశ్చి దాతాన మదిగ్గీయం జాతిగుణ క్రియా

హీనం షడూర్తిషడ్భావేత్యాది సర్వదోషరహితం సత్యజ్ఞానానందానంతస్వరూపం స్వయం నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార మశేష భూతాంతర్యామిత్యేస వర్తమాన మంతర్వహి శ్చాకాశవ దనుస్సూత మఖండానందస్వభావ మప్రమేయ మనుభవైక వేద్య మపరోక్షతయా భాసమానం కరతలామలకవత్సాక్షాదపరోక్షీకృత్య కృతార్థతయా కామరాగాదిదోషరహిత శ్శమదమాదిసంపన్నో భావమాత్మర్య తృప్త్యాశామోహాదిరహితో దంభాహంకారాదిభిరసంస్పృష్టచేతావర్తతే, ఏవముక్తలక్షణో య స్స ఏవ బ్రహ్మణ్యతి శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసానా మభిప్రాయః, అన్యథా బ్రహ్మణ్య సిద్ధిర్నా స్త్యేవ, సచ్చిదానంద మాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయే దాత్మానం సచ్చిదానందం బ్రహ్మ భావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం అప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓం.

౩౭. యజుర్వేదీయ తేజోబింద్యోపనిషత్

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఓం. తేజోబిందు పరం ధ్యానం విశ్వాత్త హృది సగ్ స్థితం, అణుం శాంభవన్ శాంతం స్థూలం సూక్ష్మం పరం చ యత్. ౧. దుఃఖాధ్యంత దురారాధ్యం దుష్ప్రీత్యం ముక్తమవ్యయమ్. దుర్లభం తత్స్వయం ధ్యానం మునీనాం చ ప నీషిణామ్. ౨. యతాహారో జితక్రోధో జితసంగో జితేంద్రియః, నిర్ద్వంద్వో నిరహంకారో నిరాశీరపరిగ్రహః. ౩. అగమ్యా గమకర్తారో గమ్యాగమనమానసాః. ౪. ముఖే త్రిణిచ విందంతి త్రిధా మా హగ్ న ఉచ్యతే, పరం గుహ్యతమం విద్ధి హ్యస్తతం ద్రీనిరాశ్రయః, సోమరూపకలాసూక్ష్మా విష్ణో స్తత్పరమం పదం. ౫. త్రివక్త్రం త్రిగుణం స్థానం త్రిధాతుగ్ రూపవర్జితం, నిశ్చలం నిర్వికల్పం చ నిరాకారం నిరాశ్రయమ్. ౬. ఉపాధిరహితగ్ స్థానం వాఙ్మనోతితగోచ

రమ్, స్వభావంభావసంగ్రహ్యమసంఘాతం పదాచ్ఛ్యతమ్ 2. ఆనా
నందమనాతీతం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్త మవ్యయమ్, చింత్య మేవం విని
ర్ముక్తం శాశ్వతం ధృవ మచ్యుతమ్, ౮. త ద్బహ్మణ స్తదధ్యాత్వం త
ద్విష్ణోస్తత్పరాయణం, అచింత్యం చిన్తయాత్వానం య ద్ద్యోమ పరమగ్
స్థితమ్ ౯. అశూన్యగ్ శూన్యభావం తు శూన్యాతీతగ్ హృద్విస్థితమ్, న
ధ్యానం చ నచధ్యాతానధ్యేయో ధ్యేయవచ. ౧౦. సర్వం చ నపరగ్
శూన్యం నపరం నాపరాత్పరమ్, అచింత్యమప్రబుద్ధం చ నసత్యం నప
రం విదుః. ౧౧. మనీనాగ్ సంప్రయుక్తం చ న దేహా న పరం విదుః,
లోభం మోహం భయం దర్పం కామం క్రోధంచక్రిబ్ధమ్. ౧౨. శీతోష్ణే
క్షుత్పిపాసే చ సంకల్పకవికల్పకమ్, న బ్రహ్మ కులదర్పంచ నముక్తిగ్రంథి
సంచయమ్. ౧౩. న భయం న సుఖం దుఃఖం తథా మానావమానయోః,
వీరద్భావవినిర్ముక్తం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరమ్. ౧౪. యమోహి నియ
మస్త్యాగో మానం దేశశ్చ కాలతః, ఆసనం మూలబంధశ్చ దేహసా
మ్యం చ దృక్స్థితిః. ౧౫. ప్రాణసంయమనం చైవ ప్రత్యాహరశ్చ ధా
రణాః, ఆత్మధ్యానగ్ సమాధిశ్చ ప్రోక్తాన్యంగానివై క్రమాత్. ౧౬.
సర్వం బ్రహ్మేతి వైజ్ఞానాదింద్రియగ్రామసంయమః, యమోఽయమితి సం
ప్రోక్తోఽభ్యసనీయో ముహూర్తువః ౧౭. సజాతీయ ప్రవాహ శ్చ విజాతీ
యతీరస్కృతిః, నియమో హి పరానందో నియమా త్క్రియతే బుధైః.
౧౮. త్యాగః ప్రపంచరూపస్య సచ్చిదాత్మావలోకనాత్, త్యాగోహి
మహతాం పూజ్య స్సద్యో మోక్షప్రదాయకః. ౧౯. యస్తాద్వాచో
నివర్తంతే ఆప్రాప్యమనసా సహ, యస్తానందోగిభిర్గమ్యం తద్భవేత్స్వ
దా జ్ఞః. ౨౦. వాచో యస్తాన్నివర్తంతే తద్వక్తుం కేన శక్యతే, ప్రపం
చో యది వక్తవ్యస్సోపి శబ్దవివర్జితః. ౨౧. ఇతివా తద్భవే న్నానం
సర్వం సహజసంజ్ఞితమ్, గిరా మానం తు బాలానామయుక్తం బ్రహ్మ
వాదినామ్. ౨౨. ఆచావంతేచ మధ్యేచ జనోయస్సిన్నవిద్యతే, యేనేదం
సతతం వ్యాక్తం స దేశో విజనస్త్పృతః. ౨౩. కల్పనా సర్వభూతా
నాం బ్రహ్మదీనాం నిషేధతః, కాలశబ్దేన నిర్దిష్టగ్ హ్యఖండానందమవ్య
యమ్. ౨౪. సుఖే నైవ భవేద్ద్యస్తిన్నజనం బ్రహ్మచింతనమ్, ఆసనం

తద్విజానీయాదన్యత్సుఖవినాశనమ్. ౨౫. సిద్ధయే సర్వభూతాది
విశ్వాధిషాన మద్యయమ్, యస్మిన్ సిద్ధిం గతా సిద్ధాస్తత్సిద్ధా స
ముచ్యతే. ౨౬. యన్మూలగ్ సర్వలోకానాం యన్మూలం చిత్తబంధ
నమ్, మూలబంధ స్సదా నేవోఽయోగోఽస్మా¹రాజయోగినామ్.
అంగానాం సమతాం విద్యా త్వమే బ్రహ్మణి లీయతే, నోచే నైవ
సమానత్వ మృజుత్వగ్ శుష్కమృక్షవత్. ౨౮. దృష్టిం జ్ఞానమయీం
కృత్వా పశ్యే ద్బ్రహ్మమయం జగత్, సా దృష్టిః పరమోదారా
ననాసాగ్రా వలోకినీ. ౨౯. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా
భవేత్, దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలోకినీ. ౩౦. చిత్తాది
సర్వభావేషు. బ్రహ్మత్వేనైవ భావనాత్, నిరోధః స్సర్వవృత్తీనాం
ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే. ౩౧. నిషేధనం ప్రపంచస్య రేచకాఖ్య
స్సమీరితః, బ్రహ్మవాన్స్థితి యా వృత్తిః పూరకో వాయు రుచ్యతే.
౩౨. తత స్తద్వృత్తినిశ్చల్యం కుంభకం ప్రాణసంయమః, అయం
చాపి ప్రబుధానా మజ్ఞానాం ఘోరిషీడనమ్. ౩౩. విషయేష్వాత్మతాం
ప్రప్త్వా మనస శ్చిత్తరంజకమ్, ప్రత్యాహర స్సవిజ్ఞేయోఽభ్యసనీయో
ముహర్తువలుః. ౩౪. యత్రయత్ర మనో యాతి బ్రహ్మణస్త తదర్శ
నాత్, మనసా ధారణం చైవ ధారణాసా పరా మతా. ౩౫. బ్రహ్మ
వాన్స్థితి సర్వవృత్త్యా నిరాలంబతయా స్థితిః, ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః
పరమానందదాయకః. ౩౬. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మకారతయా
పునః, వృత్తివిస్మరణగ్ సమ్యక్ సమాధి రభిధీయతే. ౩౭. ఇమంచా
కృత్రిమానందం తావత్సాధు సమభ్యసేత్, లబ్ధ్యోయావ త్తా
త్పుగ్ సః ప్రత్యక్షగ్ సందధే త్వయిమమ్. ౩౮. తతస్సాధన నిర్ముక్త
స్సిద్ధోభవతి యోగిరాట్, తత్స్వయాఽం భవే త్తస్య విషయో మనసో
గిరామ్. ౩౯. సమాధా క్రియమాణే తు విఘ్నాన్యాయాంతి వైబ
లాత్, అనుసంధానరాహిత్య మాలస్యం భోగలాలసమ్. ౪౦. లయస్త
మశ్చ వితేప స్తేజ స్స్వేదశ్చ శూన్యతా, ఏవగ్ హి విఘ్నభావ
శ్యం త్యాజ్యం బ్రహ్మవిశారదైః. ౪౧. భావవృత్త్యాహిభావత్వగ్
శూన్యవృత్త్యాహి శూన్యతా, బ్రహ్మవృత్త్యాహి పూర్ణత్వం తయా

పూర్ణత్వ మభ్యసేత్. ౪౨. యోహి వృత్తిం విహాయేనాం బ్రహ్మ
ఖ్యాం పావసీం పరామ్, వృద్ధైవ తే తు జీవంతి పశుభిశ్చ సమా నయా
౪౩. యేతు వృత్తిం విజానంతి జ్ఞాత్వావై వ్యయంతి యే, తేవై సత్పు
రుషా ధన్యా వంద్యాస్తే భువన త్రయే. ౪౪. యేషాం వృత్తిస్సమావృధా
పరిపక్వాచ సా పునః, తే వై సద్బ్రహ్మతాం ప్రాప్తా నేతరే శబ్దవాదినః.
౪౫. కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిషీనా స్సురాగిణః, తేఽవ్యజ్ఞాన
తయా నూనం పునః కాయాంతి యాంతిచ. ౪౬. నిమిషార్థం న తిష్ఠంతి
వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మద్యా స్ససకాద్యా
శ్శుకాదయః. ౪౭. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయతే,
కారణం తత్వతో నశ్యే త్కార్యాభావే విచారతః. ౪౮. అథ శుద్ధం
భవే ద్వస్తు యద్వై వాచా మగోచరమ్, ఉదేతి శుద్ధచిత్తానాం వృత్తి
జ్ఞానం తతః పరమ్. ౪౯. భావితం తీవ్ర వేగేన యద్వశం నిశ్చయాత్మ
కమ్, దృశ్యగ్ హ్యదృశ్యతాం నీత్వా బ్రహ్మకారేణ చింతయేత్. ౫౦.
విద్వాన్నిత్యం సుఖే తిష్ఠేద్ధియా చిద్రసపూర్ణయేతి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథహ కుమార శ్శిషం పప్రచ్ఛాఖండైకరస చింతాత్రస్వరూప
మనుబ్రూహీతి సహోవాచ పరమశివః, అఖండైకరసం దృశ్య మఖం
డైకరసం జగత్, అఖండైకరసం భావ మఖండైక రసగ్ స్వయమ్. ౧.
అఖండైకరసో మంత్ర అఖండైకరసా క్రియా, అఖండైకరసం జ్ఞాన
మఖండైకరసం జలమ్. ౨. అఖండైకరసా భూమి రఖండైకరసం వియత్,
అఖండైకరసగ్ శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయా. ౩. అఖండైకరసం
బ్రహ్మ చాఖండైకరసం వ్రతమ్, అఖండైకరసో జీవ అఖండైకరసో
హ్యజః. ౪. అఖండైకరసో బ్రహ్మ అఖండైకరసో హరిః, అఖండైకరసో
రుద్ర అఖండైకరసోఽస్త్వహమ్. ౫. అఖండైకరసో హ్యత్తా హ్యఖం
డైకరసో గురుః, అఖండైకరస సులక్ష్యమఖండైకరసం మహాః. ౬.
అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసం మనః, అఖండైకరసం చిత్త మఖం
డైకరసగ్ సుఖమ్. ౭. అఖండైకరసా విద్యా అఖండైకరసో వ్యయః,
అఖండైకరసం నిత్య మఖండైకరసం పరమ్. ౮. అఖండైకరసం కింబిద
ఖండైకరసం పరమ్, అఖండైకరసాదన్య న్నాస్తి న్నాస్తి పదానన. ౯.

అఖండైకరసా న్నాస్తి అఖండైకరసా న్నహి, అఖండైకరసా త్కించిత
ఖండైకరసా దహమ్. ౧౦. అఖండైకరసం స్థూలం సూక్ష్మంచాఖండ
రూపమ్, అఖండైకరసం వేద్యమఖండైకరసో భవాన్. ౧౧. అఖండైక
రసం గుహ్యమఖండైకరసాదికమ్, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైక
రసా స్థితిః. ౧౨. అఖండైకరసా మాతా అఖండైకరసః పితా,
అఖండైకరసో భ్రాతా అఖండైకరసః పతిః. ౧౩. అఖండైకరసో సూత్ర
మఖండైకరసో విరాట్, అఖండైకరసం గాత్రమఖండైకరసం శిరః. ౧౪.
అఖండైకరసం చాంతరఖండైకరసం బహిః, అఖండైకరసం
పూర్ణమఖండైకరసామృతమ్. ౧౫. అఖండైకరసం గోత్రమఖండైక
రసం గ్రహమ్, అఖండైకరసం గోప్యమఖండైకరస శ్శశీ. ౧౬. అఖండైక
రసా స్తానా అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసం క్షేత్రమఖండైక
రసా క్షమా. ౧౭. అఖండైకరసశ్శాంత అఖండైకరసో గుణః, అఖండైక
రస స్సాక్షి అఖండైక రస స్పృహత్. ౧౮. అఖండైకరసో బంధు
రఖండైకరస స్సఖా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురమ్. ౧౯.
అఖండైకరసో రాజ్యమఖండైకరసా ప్రజాః. అఖండైకరసం
తారమఖండైకరసో జపః. ౨౦. అఖండైకరసం ధ్యానమఖండైకరసం
పదమ్, అఖండైకరసం గ్రాహ్యమఖండైకరస మ్మహత్. ౨౧. అఖండైక
రసం జ్యోతి రఖండైకరసం ఘనమ్, అఖండైకరసం భోజ్యమఖండైక
రసో హవిః. ౨౨. అఖండైకరసో హోమ అఖండైకరసో జపః,
అఖండైకరసం స్వర్గమఖండైకరస స్వయమ్. ౨౩. అఖండైకరసో
సర్వం చిన్మాత్రమితి భావయేత్, చిన్మాత్రమేవ చిన్మాత్రమఖండైక రసో
రసమ్. ౨౪. భవవర్జితచిన్మాత్రగ్ సర్వం చిన్మాత్రమేవ హి, ఇదం చ
సర్వం చిన్మాత్రమయం చిన్మయమేవహి. ౨౫. ఆత్మభావం చ చిన్మాత్ర
మఖండైకరసం విదుః, సర్వలోకం చ చిన్మాత్రం త్వత్తా మత్తా చ
చిన్మయమ్. ౨౬. ఆకాశో భూర్జలం వాయుర్ఘ్నీర్భూహరి శ్శివః,
యత్కించి ద్య స్సకించి చ్చ సర్వం చిన్మాత్రమేవ హి. ౨౭. అఖండైక
రసో సర్వం యద్య చ్చిన్మాత్రమేవహి, భూతం భవ్యం భవిష్యచ్ఛ
సర్వం చిన్మాత్రమేవ హి. ౨౮. ద్రవ్యం కాలం చ చిన్మాత్రం జ్ఞానం
క్షయం చిదేవహి, జ్ఞాతా చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మయమేవ హి.

౨౯. సంభాషణం చ చిన్తాత్రం యద్య చ్చిన్తాత్ర మేవహి,
 అసచ్చ సచ్చ చిన్తాత్ర మాద్యంతం చిన్తయన్ సదా. ౩౦. ఆదిరంతశ్చ
 చిన్తాత్రం గురుశిష్యాది చిన్తయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్తా
 మస్తీ చేచ్ఛిన్తయన్ సదా. ౩౧. సర్వాశ్చర్యం చ చిన్తాత్రం
 దేహ శ్చిన్తాత్ర మేవ హి, లింగం చ కారణం చైవ చిన్తాత్రా న్నహి
 విద్యతే. ౩౨. అహంత్యంత్యైవ చిన్తాత్రం మూర్తా మూర్తాదిచిన్తయమ్,
 పుణ్యం పాపం చ చిన్తాత్రం దేహశ్చిన్తాత్రవిగ్రహః. ౩౩. చిన్తాత్ర
 న్నాస్తి సంకల్ప శ్చిన్తాత్రా న్నాస్తి వేదనమ్, చిన్తాత్రా న్నాస్తి
 మంత్రాది చిన్తాత్రాన్నాస్తి దేవతా. ౩౪. చిన్తాత్రాన్నాస్తి దిక్పాల
 శ్చిన్తాత్రా ద్వావహరికమ్, చిన్తాత్రా త్వరమం బ్రహ్మ చిన్తాత్ర
 న్నాస్తికోఽపిహి ౩౫. చిన్తాత్రాన్నాస్తి మాయా చ చిన్తాత్రా న్నాస్తి
 పూజనమ్, చిన్తాత్రాన్నాస్తి మంత్రవ్యం చిన్తాత్రా న్నాస్తి సత్యకమ్. ౩౬.
 చిన్తాత్రా న్నాస్తి కోఽది చిన్తాత్రా న్నాస్తి వైవసు, చిన్తాత్రా న్నాస్తి
 మానం చ చిన్తాత్రా న్నాస్తిమహానకమ్. ౩౭. చిన్తాత్రా న్నాస్తి
 వైరాగ్యగ్ సర్వం చిన్తాత్ర మేవ హి, యచ్చయావచ్చ చిన్తాత్రం
 యచ్చ యావచ్చ దృశ్యతే. ౩౮. యచ్చ యావచ్చ దూరస్థగ్ సర్వం
 చిన్తాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ భూతాది యచ్చ యావచ్చ
 లక్ష్యతే. ౩౯. యచ్చ యావచ్చ వేదాంతా సర్వం చిన్తాత్ర మేవ హి,
 చిన్తాత్రా న్నాస్తి గమనం చిన్తాత్రా న్నాస్తి మోక్షకమ్. ౪౦. చిన్తాత్ర
 న్నాస్తి లక్ష్యం చ సర్వం చిన్తాత్ర మేవహి, అఖండై కరసం బ్రహ్మ చిన్తాత్ర
 న్నహి విద్యతే. ౪౧. శాస్త్రే మయి త్వయాశే చ హ్యఖండై కరసో
 భవాత్, ఇత్యేకరూపకతయా యో వా జానాత్యహం త్వితీ. ౪౨.
 సకృజ్ఞానేన ముక్తస్సాస్య తస్మయ్జ్ఞానే స్వయం గురురితి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః

కుమారః పితర మాత్తాసుభవ మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ సహో
 వాచ పరశ్చిహ, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మ స్స్వహమ్,
 కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్త్వహమ్. ౧. కేవలగ్
 శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్తయోఽస్త్వహమ్, కేవలం నిత్యరూ

పోఽహం కేవలగ్ శాశ్వతోఽస్త్వహమ్. ౨. కేవలగ్ సత్స్వరూపోఽహం మహం త్యక్త్వాఽహం మస్త్వహమ్, సర్వహీన స్వరూపోఽహంచిదాకాశ మయోఽస్త్వహమ్. ౩. కేవలంతుర్యరూపోఽస్తితుర్యాతీతోఽస్తి కేవలః, సదా చైతన్యరూపోఽస్తి చిదానందమయోఽస్త్వహమ్. ౪. కేవలాకార రూపోఽస్తి శుద్ధరూపోఽస్త్వహగ్ సదా, కేవలంజ్ఞానరూపోఽస్తి కేవలంప్రి యమస్త్వహమ్. ౫. నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్తి నిరీహోఽస్తి నిరామయః, సదానందస్వరూపోఽస్తి నిర్వికారోఽహమవ్యయః. ౬. సదైకరసరూపోఽ స్తి సదా చిన్మాత్రవిగ్రహః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్తి హ్యనంతానందరూప వాక్. ౭. సత్పరానందరూపోఽస్తి చిత్పరానందమస్త్వహమ్, అంతరాంతర రూపోఽహమవాఙ్మానసగోచరః. ౮. ఆత్మానందస్వరూపోహగ్ సత్యానం పోఽస్త్వహగ్ సదా. ఆత్మారామస్వరూపోఽస్తి హ్యహ మాత్మా సదా శివః. ౯. ఆత్మ ప్రకాశరూపోఽస్తి హ్యత్తత్తజోతీరసోఽస్త్వహమ్, ఆది మథ్యాంతహీనోఽస్తి హ్యకాశసదృశోఽస్త్వహమ్. ౧౦. నిత్యశుద్ధ చిదానందసత్తామాత్రోఽహమవ్యయః, నిత్యబుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానంద మస్త్వహమ్. ౧౧. నిత్య శేషస్వరూపోఽస్తి సర్వాతీతోఽస్త్వహగ్ సదా, రూపాతీత స్వరూపోఽస్తి పరమాకాశవిగ్రహః. ౧౨. భూమానన్ద స్వరూపోఽస్తి భాషాహీనోఽస్త్వహగ్ సదా, సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్తి సర్వదా చిద్బునోఽస్త్వహమ్. ౧౩. దేహభావవిహీనోఽస్తి చింతాహీ నోఽస్తి సర్వదా, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాతైకరసోఽస్త్వహమ్. ౧౪. సర్వదృశ్యవిహీనోఽహం దృగ్రూపోఽస్త్వహమేవ హి, సర్వదా పూర్ణరూపోఽస్తి నిత్యతృప్తోఽస్త్వహగ్ సదా. ౧౫. అహం బ్రహ్మైవ స ర్వగ్ స్పాదహం చైతన్య మేవ హి, అహమేవాహ మేవాస్తి భూమా కాశస్వరూపవాక్. ౧౬. అహమేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవత్. ౧౭. అహగ్ శిష్యవదా భామి హ్యహం లోక త్రయాశ్రయః, అహంకాలత్రయాతీత అహంవేదై రుపాసితః. ౧౮. అహగ్ శాస్త్రేణ నిర్ణీత అహంచి త్రైవ్యవస్థితః, మత్త్యక్తం నాస్తి కించిద్వామత్త్యక్తం పృథివీచ వా. ౧౯. మయాతీరి క్తయద్యద్వా తత్త న్నాస్తితి నిశ్చిను, అహం బ్రహ్మస్తి సిద్ధోఽస్తి నిత్యశుద్ధోఽస్త్వహగ్ సదా. ౨౦. నిర్గుణః కేవలాత్మాఽస్తి నిరాకారోఽస్త్వహం సదా, కేవలం బ్రహ్మ

మాత్రోఽస్తి హ్యజరోఽస్త్వ్యురోఽస్త్వహమ్. ౨౧. స్వయమేవ స్వయం
భామి స్వయమేవ సదాత్మకః, స్వయమేవాత్మని స్వస్థం స్వయమేవ పరాగ
తిః. ౨౨. స్వయమేవస్వయంభుజ్జేస్వయమేవస్వయగ్ రమే, స్వయమేవ
స్వయంజ్యోతిస్స్వయమేవస్వయమృహః. ౨౩. స్వస్వాత్మని స్వయగ్ రంస్యే
స్వాత్మ న్యేవ విలోకయే, స్వాత్మ న్యేవ సుఖాసీన స్వాత్మమాత్రానశేషకః.
౨౪. స్వచైతన్యే స్వయగ్ స్థాస్యే స్వాత్మరాజ్యే సుఖే రమే, స్వాత్మసి
హాసనే స్థిత్యా స్వాత్మనోఽన్యన్నచింతయే. ౨౫. చిద్రూపమాత్రంబ్ర
హ్మేవ సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ఆనందఘన ఏవాహ మహంబ్రహ్మస్మి
కేవలమ్. ౨౬. సర్వదా సర్వశూన్యోఽహగ్ సర్వాత్మానందవానహమ్,
నిత్యానందస్వరూపోఽహ మాత్మాకాశోఽస్తి నిత్యదా. ౨౭. అహమేవ
హృదాకాశే చిదాదిత్య స్వరూపవాక్, ఆత్మనాత్మని తృప్తోఽస్తి హ్యరూ
పోఽస్త్వహ మవ్యయః. ౨౮. ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్తి నిత్యముక్తస్వ
రూపవాక్, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహమాద్యంతాభావవానహమ్. ౨౯.
సర్వప్రకాశరూపోఽహం పరాపరసుఖోఽస్త్వహమ్, సత్తామాత్రస్వరూ
పోఽహంశుద్ధమోక్షస్వరూపవాక్. ౩౦. సత్యానందస్వరూపోఽహంజ్ఞానా
నందఘనోఽస్త్వహమ్, విజ్ఞానమాత్రరూపోఽహగ్ సచ్చిదానందలక్షణః,
౩౧. బ్రహ్మమాత్రమిదగ్ సర్వం బ్రహ్మణోఽన్యన్నకించన, తదేవా
హగ్ సదానందం బ్రహ్మైవాహగ్ సనాతనమ్. ౩౨. త్వమిత్యేత
త్తదిత్యేత న్నతోఽన్యో నాస్తి కించన, చి చైత్యతస్యస్వరూపోఽహ మహ
మేవ పర శ్చివః. ౩౩. అతిభావస్వరూపోఽహ మహమేవ సుఖాత్మకః,
సాక్ష్యవస్తుః హీనత్వా త్యాక్షీత్వం నాస్తి మే సదా. ౩౪. కేవలం
బ్రహ్మమాత్రత్వా దవా మాత్మా సనాతనః, అహ మేవాదిశేషోఽవా
మహగ్ శేషోఽహమేవహి. ౩౫. నామరూపవిముక్తోఽహ మహమానం
దవిగ్రహః, ఇంద్రియాభావరూపోఽహగ్ సర్వభావస్వరూపకః. ౩౬.
బంధముక్తివిహీనోఽహగ్ శాశ్వతానందవిగ్రహః. ౩౭. ఆదిచైతన్య'మా
త్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్త్వహమ్, వాఙ్మనోగోచర శ్చాహగ్ సర్వ
త్ర సుఖవానహమ్, సర్వత్ర పూర్ణరూపోఽహం భూమానందమ
యోఽస్త్వహమ్. ౩౮. సర్వత్ర తృప్తిరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్త్వ

హమ్, ఏకమేవాద్వితీయన్ సద్బ్రహ్మేవావాహం న సంశయః. 3౯. సర్వశూన్యస్వరూపోఽహం సకలాగమగోచరః, ముక్తోఽహం మోక్ష రూపోఽహం నిర్వాణసుఖరూపవాః. ౪౦. సత్యవిజ్ఞాన మాత్రోఽహం సంతానస్థవానహమ్, తురీయాతీతరూపోఽహం నిర్వికల్పస్వరూప వాః. ౪౧. సన్వదా హ్యజరూపోఽహం నిరాగోఽస్మి నిరంజనః, అహన్ శుద్ధోఽస్మి బుద్ధోఽస్మి నిత్యోఽస్మి విభు రస్త్వహమ్, ౪౨. ఓంకారార్థస్వ రూపోఽస్మి నిష్కళంకమయోఽస్త్వహమ్, చిదాకారస్వరూపోఽస్మి సాఽ హమస్మి నసోఽస్త్వహమ్. ౪౩. నహికించిత్స్వరూపోఽస్మి నిర్వాణచారస్వ రూపవాః, నిరంశోఽస్మి నిరాభాసో న మనో నేంద్రియోఽస్త్వహమ్. ౪౪. న బుద్ధిర్నవికల్పోఽహం నదేహాదిత్రయోఽస్త్వహమ్, న బాహ్ర తస్యస్మరూపోఽహం న సుషుప్తిస్వరూపవాః. ౪౫. న తాపత్రయరూ పోఽహం నేషణాత్రయవానహమ్, శ్రవణం నాస్తి మే సిద్ధేర్నననం చ చిదాత్మని. ౪౬. సజాతీయం న మేకించి ద్విజాతీయం నమే క్వచిత్, స్వగతంచనమే కించి న్నమే దేహాత్రయం క్వచిత్. ౪౭. అసత్యగోహి మనోరూప మసత్యం బుద్ధిరూపకమ్, అహంకార మసద్భితి నిత్యోఽహం శాశ్వతోహ్యజః. ౪౮. దేహాత్రయ మస ద్విద్ధి కాల త్రయ మసత్సదా, గుణాత్రయ మస ద్విద్ధిహ్యహం సత్యాత్మక శ్శుచిః ౪౯. శృతేన్ సర్వ మసద్విద్ధి వేదగ్ సర్వమసత్సదా, శాస్త్రగ్ సర్వ మసద్విద్ధిహ్యహం సత్యంచి దాత్మకః ౫౦. మూర్తిత్రయ మసద్విద్ధి సర్వభూత మస త్సదా, సర్వతత్త్వ మసద్విద్ధి హ్యహం భూమా సదాశివః. ౫౧. గురుశిష్యమసద్విద్ధి గురో ర్నత్ర మస త్తతః, యద్భ్రశ్యం త దసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్. ౫౨. యచ్చింత్యం త దస ద్విద్ధి యన్నాన్యయ్యం తదసత్సదా, యద్భితం త దసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్. ౫౩. సర్వాన్ప్రాణానసద్విద్ధి సర్వాన్ భోగా నస త్త్రిప్త, దృష్టగ్ శ్రుత మస ద్విద్ధి ఓతం ప్రాతమసన్తయమ్, కార్యాకార్య మస ద్విద్ధి నష్టం ప్రాప్త మసన్తయమ్. ౫౪. దుఃఖాదుఃఖమస ద్విద్ధి సర్వాసర్వమసన్తయమ్, పూర్ణాపూర్ణమసద్విద్ధి ధర్మాధర్మ సమన్త యమ్. ౫౫. లాభాలాభమస ద్విద్ధి జయాజయ మసన్తయమ్, శబ్దగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి స్పర్శగ్ సర్వ మసత్సదా. ౫౬. రూపగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి

రసన్ సర్వ మసన్తయమ్. ౫౭. గంధగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి సర్వాజ్ఞానమ
 సన్తయమ్, అసదేవ సదా సర్వమసదేవ భవోద్భవమ్. ౫౮. అసదేవ గుణం
 సర్వగ్ సన్తాత్ర మహా మేవహి, ప్వాత్తమంత్రగ్ సదాపశ్యే త్సాన్వత్త
 మంత్రగ్ సదాభ్యసేత్. ౫౯. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం వృశ్య
 పాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయమవ్యయమంత్రం వినా
 శయేత్. ౬౦. అహం బ్రహ్మఽస్మి మంత్రోఽయం దేహదోషం వినాశ
 యేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం జన్మ పాపం వినాశయేత్. ౬౧.
 అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం మృత్యుపాశం వినాశయేత్, అహం
 బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం ద్వైతదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౨. అహం
 బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి
 మంత్రోఽయం చింతాదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౩. అహం బ్రహ్మస్మి
 మంత్రోఽయం బుద్ధివ్యాధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మఽస్మి మం
 త్రోఽయం చిత్తబంధం వినాశయేత్. ౬౪. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽ
 యగ్ సర్వవ్యాధీః వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయగ్ సర్వ
 శోకం వినాశయేత్. ౬౫. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం కామాదీ
 న్నాశయేత్ క్షణాత్, అహం బ్రహ్మఽస్మి మంత్రోఽయం శ్రోధవృత్తిం
 వినాశయేత్. ౬౬. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం చిత్తవృత్తిం వినాశ
 యేత్, ౬౭. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయగ్ సంకల్పాదీః వినాశయేత్.
 అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం శోటిదోషం వినాశయేత్, అహం
 బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయగ్ సర్వతంత్రం వినాశయేత్. ౬౮. అహం బ్రహ్మస్మి
 మంత్రోఽయ మాత్మాజ్ఞానం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి
 మంత్రోఽయ మాత్మలోకజయప్రదః. ౬౯. అహం బ్రహ్మఽస్మి
 మంత్రోఽయమప్రతర్క్య సుఖప్రదః, అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయ
 మజడత్వం ప్రయచ్ఛతి. ౭౦. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయ మనాత్మా
 సురమృదనః, అహం బ్రహ్మస్మి వజ్రోఽయ మనాత్మాఖ్యగిరిహరేత్.
 ౭౧. అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయ మనాత్మాఖ్యా సురాహరేత్,
 అహం బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయగ్ సర్వాగ్ స్తాన్తోక్షయిష్యతి. ౭౨. అహం
 బ్రహ్మస్మి మంత్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సప్తకోటి మహా

మంత్రం జ్వరకోటిశతప్రదమ్. ౭౩. సర్వమంత్రాస్తస్మముత్సృజ్య వీత
స్తంత్రగ్ సదాభ్యసేత్, సద్యో మోక్షమవాప్నోతి నాస్తి సందేహ
మన్యాపీతి. ౭౪.

ఇతి లేఖాబిందూపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పరమేశ్వరం పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్త విదేహ ముక్తయోః
స్థితి మనుబ్రూహీతి స హోవాచ పరశ్శివః, చిదాత్మాఽహం పరాత్మా
ఽహం నిర్గుణోఽహం పరాత్మరః, ఆత్మమాత్రేణ యస్తిష్ఠేత్స జీవన్ముక్త
ఉచ్యతే. ౧. దేహత్రయాతిరిక్తోహగ్ శుద్ధచైతన్యమస్మ్యహమ్,
బ్రహ్మఽహమితి యస్యాంత సృజీవన్ముక్తఉచ్యతే. ౨. ఆనందఘనరూపో
ఽస్తి పరానందఘనోఽస్మ్యహమ్, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య
బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, పరమానందపూర్ణో య సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩.
యస్య కించి దహం నాస్తి చిన్తాత్రేణావతిష్ఠతి, చైతన్యమంత్రం
యస్యాంత శ్చిన్తాత్రైక స్వరూపవాక్. ౪. సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా
సర్వత్రాత్మావశేషకః, ఆనందరతిరవ్యక్తః పరిపూర్ణ శ్చిదాత్మకః. ౫. శుద్ధ
చైతన్యరూపాత్మా సర్వసంగవివర్జితః, నిత్యానందః ప్రసన్నాత్మా హ్యన్యన్య
చింతావివర్జితః. ౬. కించిదస్తి త్వహేనో య సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న
మే చి త్తంస్థ మే బుద్ధి ర్నాహంకారో న చేంద్రియమ్. ౭. న మే దేహః
కదాచి ద్వా నమే ప్రాణాదయః క్వచిత్, న మే మాయా న మే
కామో న మే క్రోధః పరోఽస్మ్యహమ్. ౮. న మే కించి దిదం వాఽపి న
మే కించిత్క్వ చిజ్జగత్, న మే దోషో న మే లింగం నమే చక్షు
ర్నమే మనః. ౯. నమే శ్రోత్రం నమే నాసా నమే జిహ్వా నమే కరః,
నమే జాగ్ర స్నమే స్వప్నం నమే కారణమన్వాపి. ౧౦. నమే తురీయ
మితి య సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదగ్ సర్వం నమే కించి దయగ్
సర్వం నమే క్వచిత్. ౧౧. నమే కాలో న మే దేశో నమే వస్తు న మే
మతిః, న మే స్నానం నమే సుధ్యా న మే దైవం నమే ఫలమ్. ౧౨.
న మే తీర్థం నమే నేవా న మే జ్ఞానం న మే పదమ్, నమే బంధు
ర్నమే జన్మ నమే వాక్యం నమే రవిః. ౧౩. నమే పుణ్యం నమే పాపం
నమే కార్యం నమే శుభమ్, నమే జీవ ఇతి స్వాత్మా నమే కించి జ్జగ

త్తయమ్. ౧౪. న మేమోక్షో నమే ద్వైతం నమే వేదో నమే విధిః, న
 మేఽంతికం నమే దూరం నమే బోధో నమే రహః. ౧౫. నమే గురుర్నమే
 శిష్యో నమే హి నో నచాద్ధికః, నమే బ్రహ్మ నమే విష్ణుర్నమే రుద్రో నచం
 ద్రయోః. ౧౬. నమే పృథ్వీ నమే తోయం నమే వాయు ర్నమే వియతీ,
 నమే వహ్ని ర్నమే గోత్రం నమే లక్ష్మ్యం నమే భవః. ౧౭. నమే ధ్యా
 తా నమే ధ్యేయం నమే ధ్యానం నమే మనుః. నమే శీతం నమే చోష్ణం
 నమే తృష్ణా నమే తుఘా. ౧౮. నమే మిత్రం నమే శత్రుర్నమే మో
 హో నమే జయః, నమే పూర్వం నమే పశ్చాత్తమే చోర్ధ్వం నమే
 దిశః. ౧౯. నమే వక్తవ్య మల్పం వా నమే శ్రోతవ్య మణ్వపి, నమే గం
 తవ్య మిష ద్వా నమే ధ్యాతవ్య మణ్వపి. ౨౦. నమే భోక్తవ్య మిష
 ద్వా నమే స్తర్తవ్య మణ్వపి, నమే భోగో నమే రాగో నమే యోగో
 మేలయః. ౨౧. నమే మార్భ్యం నమే శాంతం నమే బంధం నమే ప్రియమ్,
 నమే మోదః ప్రమోదో వా నమే స్థూలం నమే కృశమ్. ౨౨. నమే
 దీర్ఘం నమే హ్రస్వం నమే వృద్ధి ర్నమే ఊయః, అధ్యారోపాపవాదో వా
 నమే చైకం నమే బహు. ౨౩. నమే ఆంధ్యం నమే మాంద్యం నమే పట్వి
 ద మణ్వపి, నమే మాగ్నం నమే రక్తం నమే మేదో నమే హ్యస్మక్. ౨౪.
 నమే మజ్జా నమే స్త్యస్థి నమే త్వగ్మాతుసప్తకమ్, నమే శుక్లం
 నమే రక్తం నమే నీలం నమే పృథక్. ౨౫. నమే తాపో నమే లాభో
 ముఖ్యం గౌణం నమే క్వచిత్, నమే భ్రాంతి ర్నమే స్థైర్యం నమే గుహ్యం
 నమే కులమ్. ౨౬. నమే త్యాజ్యం నమే గ్రాహ్యం నమే హాస్యం నమే
 నయః, నమే ¹ప్రతం నమే గ్లాని ర్నమే శోచ్యం నమే సుఖమ్. ౨౭.
 నమే జ్ఞాతా నమే జ్ఞానం నమే జ్ఞేయం నమే స్వయమ్, నమే తుభ్యం
 నమే మహ్యం నమే త్వంచ నమే త్వహమ్. ౨౮. నమే జరా నమే
 బాల్యం నమే యౌవన మణ్వపి, అహం బ్రహ్మ స్త్యహం బ్రహ్మ స్త్య
 హం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః. ౨౯. చిదహం చిదహం చేతి స జీవన్ముక్త
 ఉచ్యతే, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహం పరోవాహం నసంశయః. ౩౦.
 స్వయమేవ స్వయం హం స స్వయ మేవ స్వయం స్థితః, స్వయ మేవ

స్వయం పశ్యే త్స్వాత్తరాజ్యే సుఖేవసేత్. 3౧. స్వాత్తానం
దగ్ స్వయం భుక్త్యే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, స్వయ మేవైక
వీరోఽగ్రే స్వయ మేవ ప్రభు స్త్వనితః, స్వస్వరూపే స్వయం స్వప్నో
సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. 3౨. బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మసందమయ
స్సుఖీ, స్వచ్ఛరూపా మహా మానీ వై దేహీ ముక్తవసః. 33. సర్వాత్మా
సమరూపాత్మా శుద్ధాత్మా త్వహ ముత్థితః, ఏకవర్జిత ఏకాత్మా సర్వాత్మా
స్వాత్తమాత్రకః. 3౪. అజాత్మా చామృతాత్మాహగ్ స్వయ మాత్మాహ
మవ్యయః, లఘ్వాత్మా లలితాత్మాహం తూష్ణీ మాత్రస్వభావవాన్. 3౫.
ఆనందాత్మా ప్రియో హ్యత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, బ్రహ్మ
వాహం చిదేవాహ మేవం వాపి నచింత్యతే. 3౬. చిన్తాత్రేణైవ
య స్తిష్ఠే ద్వైదేహీ ముక్తవసః. 3౭. నిశ్చయం చ పరిత్యజ్య అహం
బ్రహ్మేతి నిశ్చయమ్, ఆనందభరితస్త్వాంతో వై దేహీముక్త ఏవ సః. 3౮.
సర్వ మస్తీతి నాస్తీతి నిశ్చయం త్యజ్య తిష్ఠతి, అహం బ్రహ్మస్మి నాస్తీతి
సచ్చిదానంద మాత్రకః. 3౯. కించి త్కంచి త్కదాచిచ్ఛ ఆత్మానం
నస్పృశ త్యసా, తూష్ణీమేవగ్న్ధి తస్తూష్ణీం తూష్ణీం సత్యం నకించన. ౪౦.
పరమాత్మా గుణాతీత స్సర్వాత్మా భూతభావనః, కాలభేదం వస్తుభేదం
దేశభేదగ్ స్వభేదకమ్. ౪౧. కించిద్భేదం నతస్మాద్దీపీం చిద్వాపి న విద్యతే,
అహంత్యంతదిదం సోయం కాలాత్మా కాలహీనకః. ౪౨. శూన్యాత్మా
సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, దేవాత్మా దేవహీనాత్మా మే
యాత్మా మేయఃపరితః, సర్వత్ర జడహీనాత్మా సర్వేషామంతరాత్మకః, సర్వ
సకల్పహీనాత్మా చిన్తాత్రో స్తీతి సర్వదా. ౪౩. కేవలః పరమాత్మాహం
కేవలాజ్ఞానవిగ్రహః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించిజగద్భయమ్
౪౪. జీవేశ్వరేతి వాక్వేతి వేదశాస్త్రాద్యహంత్యితి, ఇదంచైతన్య
మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి. ౪౫. ఇతి నిశ్చయశూన్యో యో వై దే
హీముక్తవసః, చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్వాత్తారామ స్సుఖాసనః. ౪౬.
ఆరిచ్చిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః, తుర్యతుర్యః పరానందో
వై దేహీముక్తవసః. ౪౭. నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః,
తురీయాతీతరూపాత్మా శుభాశుభవివర్జితః. ౪౮. యోగాత్మా యోగ

యుక్తాత్మా బంధము క్షిప్రతః, గుణగుణవిహీనాత్మా దేశకాలాది
 వర్జితః, సాక్ష్యసాక్షిత్వహీనాత్మా కించిత్కించి న్న కించన, యస్య
 ప్రపంచ మానం న బ్రహ్మకారమపీహ నీ. ౧౧. స్వస్వరూపే స్వయం
 జ్యోతి స్వస్వరూపే స్వయంరతిః, వాచా మగోచరానందో వాఙ్మ
 నోఽగోచర స్వయమ్. ౧౨. అతీతాతీతభావో యోవై దేహీముక్త
 ఏవ సః, చిత్తవృత్తేరతీతో య శ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః. ౧౩. సర్వవృత్తివిహీ
 నాత్మా వై దేహీ ముక్త ఏవసః, తస్మిన్కాలే విదేహీతి దేహస్సరణ
 వర్జితః. ౧౪. ఈషన్తాత్రగ్ స్పృతం చేదద్య స్తదా సర్వ సమన్వితః,
 పరై రదృష్టబాహ్యత్వా పరమానంద చిద్ధనః. ౧౫. పరై రదృష్ట
 బాహ్యత్వా సర్వవేదాంతగోచరః, బ్రహ్మమృతరసాస్వాదో బ్రహ్మమృతర
 సాయనః. ౧౬. బ్రహ్మమృతరసాసక్తో బ్రహ్మమృతరస స్వయమ్, బ్రహ్మ
 మృతరసే మగ్నో బ్రహ్మనందశివాగృహః. ౧౭. బ్రహ్మమృతరసే తృప్తో
 బ్రహ్మనందానుభావకః, బ్రహ్మనందశివానందో బ్రహ్మనందరసప్రభః. ౧౮.
 బ్రహ్మనందపరంజ్యోతిః బ్రహ్మనందనిరంతరః, బ్రహ్మనందరసా న్నాదో
 బ్రహ్మనందకుటుంబకః. ౧౯. బ్రహ్మనంద రథారూఢో బ్రహ్మనందైక
 చిద్ధనః, బ్రహ్మనందరసోద్వాహో బ్రహ్మనందరసంభరః. ౨౦. బ్రహ్మ
 నందజనైర్యుక్తో బ్రహ్మనందాత్మని స్థితః, ఆత్మ రూప మిదగ్ స్వ మాత్మ
 నోఽన్యస్స కించన. ౨౧. సర్వమాత్మాహ మాత్మాస్మి పరమాత్మా పరా
 త్తకః, నిత్యానందస్వరూపాత్మా వై దేహీముక్తఏవ సః. ౨౨. పూర్ణ
 రూపో మహానాత్మా ప్రీతాత్మా శాశ్వతాత్మకః, సర్వాంతర్యామిరూ
 పాత్మా నిర్మలాత్మా నిరాత్మకః. ౨౩. నిర్వికారస్వరూపాత్మా శుద్ధాత్మా
 శాంత రూపకః, శాంతశాంతస్వరూపాత్మా వై కాత్మ త్వవివర్జితః. ౨౪.
 జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాస్వస్వవర్జితః, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా
 ముక్తాముక్తవివర్జితః. ౨౫. బంధమోక్షస్వరూపాత్మా బంధ మోక్షవివ
 ర్జితః, ద్వైతాద్వైత స్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః. ౨౬
 సర్వాస్వస్వరూపాత్మా సర్వాస్వవివర్జితః, మోదప్రమోదరూపాత్మా
 మోదాదివివర్జితః. ౨౭. సర్వసంకల్పహీనాత్మా వై దేహీముక్త
 ఏవ సః, నిష్కళాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః. ౨౮. ఆనంద

దాదివిహీనాత్తా అమృతాత్తామృతాత్తకః, కాలత్రయస్వరూపాత్తా
 కాలత్రయవివర్జితః, అఖలాత్తాహ్యమే యాత్తామానాత్తామానవర్జితః,
 నిత్యప్రత్యక్షరూపాత్తానిత్యప్రత్యక్ష¹వర్జితః. ౨౦. అన్యహీనస్వభావాత్తా
 అన్యహీనస్వయంప్రభః, విద్యావిద్యాదిమేయాత్తావిద్యావిద్యాదివర్జితః.
 ౨౧. నిత్యానిత్యవిహీనాత్తాఇహముత్ర వివర్జితః, శమాదిషట్కశూన్యా
 త్తా ముముక్షుత్వాదివర్జితః. ౨౨. స్థూలదేహవిహీనాత్తా సూక్ష్మదేహవివ
 ర్జితః, కారణాదివిహీనాత్తా తురీయాదివివర్జితః. ౨౩. అన్నకోశవిహీనాత్తా
 ప్రాణకోశవివర్జితః, మనఃకోశ విహీనాత్తా విజ్ఞానాదివివర్జితః. ౨౪. ఆనందకో
 శహీనాత్తాపంచకోశవివర్జితః, నిర్వికల్పస్వరూపాత్తా సవికల్పవివర్జితః. ౨౫.
 దృశ్యానువిధహీనాత్తా శబ్దవిధవివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్తా ఆది
 మథ్యాంతవివర్జితః. ౨౬. ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్తా అహంబ్రహ్మస్థి వర్జితః,
 తత్త్వమస్యాదిహీనాత్తా అయమాత్మే త్యభావకః. ౨౭. ఓంకారవాచ్యహీ
 నాత్తా స్వవాచ్యవివర్జితః, అక్షస్త్రయహీనాత్తా అక్షరాత్తా చిదా
 ర్తకః. ౨౮. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్తా యత్కించ దిద మాత్తకః, భానా
 భానవిహీనాత్తా వైదేహీ ముక్త ఏవసః. ౨౯. ఆత్మానమేవ వీక్ష్య ఆత్మా
 నం బోధయ స్వకమ్, స్వ మాత్మానం స్వయం భుంక్త్వ స్వస్థో భవ
 షడానన. ౩౦. స్వ మాత్త ని స్వయం తృప్త స్వమాత్మానగ్ స్వయం
 చక్ష, ఆత్మానమేవ మోదస్వ వైదేహీ ముక్తీకో భవే త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందుపనిషది చతుర్థోఽధ్యాయః

నిదాఘోనామ వై మునిః పప్రచ్ఛ ఋభుం భగవంత మాత్తా
 నాత్తవివేకమనుబ్రూహీతి సహోవాచ హ ఋభుః, సర్వవా
 చోఽవధిః బ్రహ్మ సర్వచింతావధిర్దురుః, సర్వకారణకార్యాత్తా కారణ
 కారణవర్జితః. ౧. సర్వసంకల్పరహిత సర్వనాదమయ శ్శివః,
 సర్వవర్జితచిన్తాత్రస్సర్వానందమయః పరః. ౨. సర్వతేజఃప్రకాశాత్తా
 నాదానందమయాత్తకః, సర్వానుభవనిర్ముక్త సర్వభ్యాన వివ
 ర్జితః. ౩. సర్వనాదకలాతీత ఏష ఆత్మాహ మవ్యయః, ఆత్మా
 నాత్త వివేకాది భేదాభేదవివర్జితః. ౪. శాంతాశాంత విహీనాత్తా
 నాదాంతజ్యోతిరూపకః. ౫. మహావాక్యార్థతో బ్రహ్మస్తీత్యతి

దూరతః, తచ్చబ్రహ్మస్త్వం శబ్దహీనోవాక్యార్థ వర్జితః, క్షరాక్షర
విహీనో యో నాదాంతజ్యోతిరేవ సః. ౬. అఖండైకరసోవాహ మానం
దోఽస్తితి వర్జితః, సర్వాతీతస్వభావాత్తా నాదాంతజ్యోతిరేవ సః. ౭.
ఆత్మేశబ్రహ్మహీనోఽయ ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనో య ఏషై
వాత్తా సనాతనః. ౮. సనిర్దేష్టుమశక్యో యో వేదవాక్యై రగమ్యగః,
యస్య కంచి దృహిర్నాస్తి కించి దంతః కియ న్నచ. ౯. యస్యలింగం
ప్రపంచం వా బ్రహ్మ వాత్తా నసంశయః, నాస్తి యస్య శరీరంవా
జీవోవా భూతభూతకః. ౧౦. నామరూపాదికం నాస్తి భోజ్యం వా
భోగభుక్ష్పవా, సద్వాసద్వా స్థితిర్వాపియస్య నాస్తి క్షరాక్షరమ్. ౧౧.
గుణంవావిగుణంవాపిసమ ఆత్మానసంశయః, యస్యవాచ్యం వాచకం వా
శ్రావణం మననంచ వా. ౧౨. గురుశిష్యాదిభేదంవా దేవలోకా స్సురా
సురాః, యత్ర భర్తమధర్తంచా శుద్ధంవా శుద్ధ మణ్విపి. ౧౩. యత్ర
కాల మకాలం వా నిశ్చయ స్సంశయో నహి, యత్ర మంత్ర మమ
త్రంవా విద్యావిద్యే నవిద్యతే. ౧౪. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యంవా ఈష
న్తాత్రం కలాత్కమే, ఆనాత్మేతి ప్రసంగో వా హ్యానాత్మేతి మనోఽపి
వా. ౧౫. ఆనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్తి నాస్తితి నిశ్చయ, సర్వసంకల్ప
శూన్యత్వా త్సర్వకార్యవివర్జనాత్. ౧౬. కేవలం బ్రహ్మామాత్రత్వా
న్నా స్త్యనాత్మేతి నిశ్చయ, దేహాత్రయవిహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జ
నాత్. ౧౭. జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయ
విహీనత్వా త్సర్వమాత్మేతి శాసనాత్. ౧౮. చిత్తాభావా చ్చింతనీయం
దేహాభావాజ్జరానచ, పాదాభావాద్గతిర్నాస్తిహస్తాభావా త్క్రియానచ.
౧౯. మృత్యుర్నాస్తి జనాభావా ద్బుధ్య భావా స్సుఖాదికమ్, భర్తోనాస్తి
శుచిర్నాస్తిసత్యం నాస్తి భయం నచ. ౨౦. అక్షరోచ్చారణం నాస్తి గురు
శిష్యాది నాస్త్యపి, ఏకాభావే ద్వితీయన్న సద్వితీయే నచైకతా. ౨౧.
సత్యత్వ మస్తిచే త్కించి దసత్యం నచ సంభవేత్, ఆసత్యత్వం యది
భవేత్సత్యత్వం నఘటిష్యతి. ౨౨. శుభం యద్యశుభం విద్ధి హ్యశుభా
చ్ఛుభ మిష్యతే, భయం యద్యభయం విద్ధి సభయా ద్భయమా
వతేత్. ౨౩. బంధత్వ మపిచే న్నోక్షో బంధాభావేన మోక్షతా, మరణం
యది చే జన్మజన్మాభావే మృతి ర్నచ. ౨౪. త్వమి త్యపి భవే చ్చా

హం త్వం నోచే దహమేవ న, ఇదం యది తదే వాన్తి తదభావా
 దిదం నచ. ౨౫. ఆ స్తీతి చే న్నాన్తి తదానాన్తిచే దన్తి కించన, కార్యం
 చేత్కారణం కించి త్కార్యాభావేనకారణమ్. ౨౬. ద్వైతం యది త
 దాద్వైతం ద్వైతాభావే ద్వయం నచ, దృశ్యం యది దృగప్యన్తి దృ
 శ్యాభావే దృగేవ న. ౨౭. అంతర్యది బహి స్సత్య మంతాభావే
 బహిర్నచ, పూర్ణత్వ మస్తి చే త్కించి దపూర్ణత్వం ప్రసజ్యతే.
 ౨౮. తస్మా దేత త్కొచిన్నాన్తి త్వంచాహం వా ఇమే ఇదమ్, నాన్తి దృ
 ష్టాంతగ్ నిత్యే నాన్తి దార్ ష్టాంతిగ్ హ్యజే. ౨౯. పరం బ్రహ్మహ మస్తి
 తిస్త రణస్యమనో సహి, బ్రహ్మమాత్రం జగదిదంబ్రహ్మమాత్రం త్వమప్య
 హమ్. ౩౦. చిన్తాత్తం కేవలం చాహం నాన్త్యనాత్తేతి నిశ్చిను, ఇదం
 ప్రపంచం నాన్త్యేవనోత్పన్నం నోస్థితం క్వచిత్. ౩౧. చిత్తం ప్రపంచ
 మిత్యాహుర్నాన్తి నాన్త్యేవ సర్వదా, నప్రపంచం నచిత్తాది నాహం
 కారో న జీవకః. ౩౨. మాయాకార్యాదికం నాన్తి మాయా నాన్తి
 భయం సహి, కర్తా నాన్తి క్రియా నాన్తి శ్రవణం మననం సహి. ౩౩.
 సమాధిద్వితయం నాన్తి మాతృమానాది నాన్తి హిః అజ్ఞానం చాపి
 నాన్త్యేవ హ్యవివేకం కదాచన. ౩౪. అనుబంధచతుష్కం న సంబంధ
 త్రయ మేవ న, నగంగా నగయా నేతుర్న భూతం నాన్య దన్తి హి. ౩౫.
 సభూమి ర్నజలం నాగ్ని ర్న వాయుర్న చ ఖం క్వచిత్, నదేవా నచదిక్పా
 లా నవేదా నగురుః క్వచిత్. ౩౬. నదూరం నాంతికం నాళం నమధ్యం
 నక్వచిత్ స్థితమ్, నాద్వైతం ద్వైతసత్యం వాహ్యసత్యం వా ఇదంనచ.
 ౩౭. బంధమోక్షాదికం నాన్తి సద్వాఽపద్వా సుఖాది వా, జాతిర్నాన్తి
 గతిర్నాన్తివణ్ణాన్తి నలౌకికమ్. ౩౮. సర్వంబ్రహ్మేతి నాన్త్యేవ బ్రహ్మ
 ఇత్యేవ నాన్తిహి, చిది త్యేవేతి నాన్త్యేవ చిదహం భాషణం సహి. ౩౯.
 ఆహంబ్రహ్మస్తి నాన్త్యేవ నిత్యశుద్ధోఽస్తి న క్వచిత్, వాచాయదుచ్యతే
 కించిత్త ససా మనుతే క్వచిత్. ౪౦. బుద్ధ్యానిశ్చినుతే నాన్తి చిత్తేనజ్ఞాయ
 తేసహి, యోగీయోగాదికం నాన్తి సదా సర్వగ్, సదా నచ. ౪౧. అహో
 రాత్రాదికం నాన్తి స్నానభ్యానాదికం సహి, భ్రాంతిరభ్రాంతి రపి న నాన్త్య
 నాత్తేతి నిశ్చిను. ౪౨. వేదం శాస్త్రం పురాణంచ కార్యంకారణ మిశ్వరకః,
 లోకోభూతం జన ద్వైక్యగ్ సర్వం మిథ్యా న సంశయః ౪౩. బంధోమో

క్షుస్సుఖం దుఃఖం ధ్యానం చిత్తం సురాసురా, గౌణం ముఖ్యం పరంచాన్య
 త్వం మిథ్యాన సుశయః, ౪౪. వాచా వసతి యతిఁచి త్సంకల్పైః
 కల్ప్యతే క్వచిత్, మనసా చిత్త్యతే యన్య త్వన్యం మిథ్యా న సుశ
 యః, ౪౫. బుధ్యా నిశ్చయతే కించి చ్చిత్తే నిశ్చయతే క్వచిత్, శాస్త్రైః
 ప్రపంచ్యతే యన్య న్నేత్రేణైవ నిరీక్ష్యతే, ౪౬. శ్రోత్రాభ్యాం శ్రూయతే
 యన్య దన్య త్సద్భావ మేవచ, నేత్రం శ్రోత్రం గాత్ర మేవ మిథ్యేతివ
 సునిశ్చితమ్, ౪౭. ఇదమిత్యేవ నిర్దిష్ట మయ మిత్యేవ కల్ప్యతే, త్వ మ
 హం తదిదగ్ సోఽహ మన్య త్సద్భావ మేవచ, ౪౮. యన్య త్సంభా
 వ్యతే లోకే సర్వసంకల్పసంభ్రమః, సర్వాధ్యానగ్ సర్వ గోప్యగ్ సర్వ
 భోగ ప్రభేదకమ్, ౪౯. సర్వదోష ప్రభేదాశ్చ నాస్త్యనాత్తేతి నిశ్చను,
 మదీయంచ త్వదీయంచ మమేతిచ తనేతిచ, ౫౦. మహ్యం తుభ్యం మయే
 త్యాది తత్సర్వం వితథం భవేత్, రక్షణో విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మ సృష్టేస్తు
 కారణమ్, ౫౧. సగ్ హారేదుద్ర ఇత్యేవగ్ సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను, స్నానం
 జప స్తపో హోమ స్సాన్విధ్యా యో దేవపూజనమ్, ౫౨. మంత్రంతం
 త్రంచ సత్సంగో గుణదోషవిజృంభణమ్, అంతఃకరణసద్భావ అవిద్యా
 యాశ్చ సంభవః, ౫౩. అనేకణోటిబ్రహ్మాండగ్ సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను.
 సర్వదేశికవాణ్యోక్త్యా యేన కేనాపి నిశ్చితమ్, ౫౪. దృశ్యతే జగతి
 యన్య దృశ్యజగతి వీక్ష్యతే, వర్తతే జగతి యన్య త్వన్యం మిథ్యేతి
 నిశ్చను, ౫౫. యేన కేనాక్షరేణోక్తం యేన కేన వినిశ్చితమ్, యేనకే
 నాపి గదితం యేనకేనాపి మోదితమ్, ౫౬. యేనకేనాపి యద్ద త్తం
 యేన కేనాపి యత్కృతమ్, యత్రయత్ర శుభం కర్మ యత్రయత్రచ
 దుష్కృతమ్, ౫౭. యన్య త్కరోషి సత్యేన సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను,
 త్వమేవ పరమాత్మాసి త్వమేవ పరమో గురుః, ౫౮. త్వమే వాకాశ
 రూపోఽసి సాక్షీ హీనోఽసి సర్వదా, త్వమేవ సర్వభావోఽసి త్వం
 బ్రహ్మాసి నసంశయః, ౫౯. కాఽహీనోఽసి కాలోఽసి సదా బ్రహ్మాసి చి
 ద్భువః, సర్వత స్స్వస్వరూపోఽసి చైతన్య ఘనవా నసి, ౬౦. సత్యోఽసి
 నిర్ఘోఽసి సనాతనోఽసి ముక్తోఽసి మోక్షోఽసి ముదామృతోఽసి, దేవో
 ఽసి శాంతోఽసి నిరామయోఽసి బ్రహ్మసి పూర్ణోఽసి పరాత్పరోఽసి, ౬౧.
 నమో నీ సచ్చాఽసి సనాతనోఽసి సత్యాదివాక్యైః ప్రతిబోధితోఽసి

బ్రహ్మాండ్రుద్రాదివిభావితోఽసి. ౬౨. సర్వప్రపంచభృమనర్జితోఽసి
సర్వేషు భూతేషుచ భాసితోఽసి, సర్వత్రసంకల్పవివర్జితోఽసి సర్వాగ
మాంతాల్లవిభావితోఽసి. ౬౩. సర్వత్రసంతోషసుఖాననోఽసి సర్వత్ర
గత్యాదివివర్జితోఽసి, సర్వత్ర లక్ష్యాదివివర్జితోఽసి ధ్యాతోఽసి విష్ణ్వా
దిసురైరజస్రమ్. ౬౪. చిదాకారస్వరూపోఽసి చిన్మాత్రోఽసి నిరంకుశః,
ఆత్మనేతృవ స్థితోఽసిత్వగ్ సర్వహునోఽస్మిన్ నిర్గుణః. ౬౫. ఆనందోఽసిప
రోఽసి త్వమేకవవాద్వితీయకః, చిద్వనానందరూపోఽసి పరిపూర్ణస్వరూ
పకః. ౬౬. సదసిత్వమసి జ్ఞోఽసిసోఽసి జానాఽసి వశ్యసి, సచ్చిదానంద
రూపోఽసి వాసుదేవోఽసి వై విభుః. ౬౭. అమృతోఽసి విభుశ్చాసి
చంచలో హ్యచలోహ్యసి, సువోఽసి సర్వహీనోఽసి శాంతాశాంత
వివర్జితః. ౬౮. సత్తామాత్రప్రకాశోఽసి సత్తాసామాన్యకో హ్యసి.
౬౯. నిత్యసిద్ధస్వరూపోఽసి సర్వసిద్ధివివర్జితః. ఈషన్మాత్రవిహనోఽస్మిన్
అణుమాత్రవివర్జితః, అస్తిత్వవివర్జితోఽసి త్వం నాస్తిత్వాదివివర్జితః.
౭౦. లక్ష్యలక్షణహీనోఽసి నిర్వికారో నిరామయః, సర్వనాదాంతరోసి
త్వం కలాకాష్ఠావివర్జితః. ౭౧. బ్రహ్మవిష్ణ్వశహీనోఽసి స్వస్వరూపం
ప్రపశ్యసి, స్వస్వరూపవిశేషోఽసి స్వానందాద్భా నిమజ్జసి. ౭౨. స్వాత్మ
రాజ్యే స్వమేవాసి స్వయంభావవివర్జితః, శిష్టపూర్ణస్వరూపోఽసి
స్వస్త్వా త్కించి న్నపశ్యసి. ౭౩. స్వస్వరూపా న్నచలసి స్వస్వరూపేణ
జృంభసి, స్వస్వరూపా దననోఽసి హ్యహమేవాసి సిత్సిను. ౭౪.
ఇదం ప్రపంచం యత్కించి ద్యద్వ జ్జగతి విద్యతే, దృశ్యరూపంచ
దృశ్యరూపగ్ సర్వగ్ శశవిషణవత్. ౭౫. భూమిరాపోఽ సలో
వాయుః ఖం మనో బుద్ధి రేవచ, అహంకారశ్చ తేజశ్చ లోకం భువన
మండలమ్. ౭౬. నాశం జన్మచ సత్యం చ పుణ్యపాపజయాదికమ్, రాగః
కామః క్రోధలోభా ధ్యానం ధ్యేయం గుణం పరమ్. ౭౭. గురుశిష్యోప
దేశాది రాది రంత శ్శమంశుభమ్, భూతం భవ్యం వర్తమానం లక్ష్యం
లక్షణ మద్వయమ్. ౭౮. శమో విచార స్సంతోషో భోక్తృభోజ్యాది
రూపకమ్, యమాద్యష్టాంగయోగం చ గమనాగమనాత్మకమ్. ౭౯. ఆది
మధ్యాంతరంగం చ గ్రాహ్యగ్త్యాజ్యగ్ హరి శ్శివః, ఇంద్రియాణి మన
శ్చైవ అవస్థాత్రితయం తథా. ౮౦. చతుర్న్గశ్చ తత్త్వం చ సాధనానా

చతుష్టయమ్, సజాతీయం విజాతీయం లోకా భూరాదయః క్రమాత్. ౮౧. సర్వవర్ణాశ్రమాచారం మంత్రతంత్రాదిసంగ్రహమ్, విద్యావిద్యాది
రూపంచ సర్వవేదం జడాజడమ్. ౮౨. బంధమోక్షవిభాగంచ జ్ఞానవిజ్ఞాన
రూపకమ్, బోధాబోధస్వరూపంచా ద్వైతాద్వైతాదిభాషణమ్. ౮౩. సర్వ
వేదాంతసీద్ధాంతగ్ సర్వశాస్త్రానిర్ణయమ్, అనేకజీవసద్భావమేకజీవాది
నిర్ణయమ్. ౮౪. యద్యధ్యాయతి చిత్తేన యద్యత్సంకల్పతే క్వచిత్,
బుద్ధ్యానిశ్చీయతే యద్యద్ధరుణా సగ్ శృణోతి యత్. ౮౫. యద్య
ద్వాచావ్యాకరోతి యద్యదాచార్యభాషణమ్, యద్య త్సర్వేంద్రియై
ర్భావ్యం యద్యన్తీమాంస్యతే పృథక్. ౮౬. యద్యన్నాయేన నిర్ణీతం
మహద్భిర్వేదపారగైః, శివో రక్షతి లోకాన్వై విష్ణుః పాతి జగత్త్ర
యమ్. ౮౭. బ్రహ్మ సృజతి లోకాన్వై వవమాది క్రియాదికమ్. యద్య
దన్తీ పురాణేషు యద్యద్వేదేషు నిశ్చయమ్. ౮౮. సర్వోపనిషదా
భావగ్ సర్వగ్ శశవిషాణవత్, దేహోఽహమితి సంకల్పం తదంతః
కరణగ్ స్మృతమ్. ౮౯. దేహోఽహమితి సంకల్పో మహ త్సగ్ సార
ఉచ్యతే, దేహోఽహమితి సంకల్పం తద్బంధమితిచోచ్యతే. ౯౦. దేహో
ఽహమితి సంకల్పం తద్దుఃఖమితి చోచ్యతే, దేహోఽహమితి యద్
జ్ఞానం తదేవ నరకం స్మృతమ్. ౯౧. దేహోఽహ మితి సంకల్పం జగత్సర్వ
మితీర్యతే, దేహోఽహమితి సంకల్పో హృదయగ్రంధిరీరితః. ౯౨.
దేహోఽహమితి యద్ జ్ఞానం తదేవాజ్ఞానముచ్యతే, దేహోఽహ
మితి యద్ జ్ఞానం తదసద్భావ మేవచ. ౯౩. దేహోఽహమితి యాబుద్ధి
స్సాచావిద్యేతి భణ్యతే, దేహోఽహమితియద్ జ్ఞానం తదేవ ద్వైత
ముచ్యతే. ౯౪. దేహోఽహ మితి సంకల్ప స్సత్యజీవ స్సవహా,
దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం పరచ్ఛిన్న మితీరితమ్. ౯౫. దేహోఽహ
మితి సంకల్పో మహాపాపమితి స్ఫుటమ్, దేహోఽహమితి యా బుద్ధి
స్సృష్టాదోషామయః కిల. ౯౬. యత్కించిదపి సంకల్పం తాప
త్రయ మితీరితమ్. కామం క్రోధం బంధనం సర్వదుఃఖం విశ్వం దోషం
కాలనాభస్వరూపమ్, యత్కించేదగ్ సర్వసంకల్ప జాలం తత్కించేదగ్
మానగ్ సోమ్య విద్ధి. ౯౭. మనవేన జగత్సర్వం మనవేన 'సదా రిచ్య

మనవవ హి సంసారో మనవవ జగత్తయమ్. ౯౮. మన వవ మహద్భుఃఖం
మనవవ జరాదికమ్, మనవవహి కాలశ్చ మనవవ మలం తథా. ౯౯.
మనవవ హి సంకల్పో మనవవ హి జీవకః, మనవవహి చిత్తంచ మనోఽ-
హంకార ఏవచ. ౧౦౦. మనవవ మహద్భుంధం మనోఽంతఃకరణంచ
తత్, మన వవ హి భూమిశ్చ మనవవ హి తోయకమ్. ౧౦౧. మనవ
వహి లేజశ్చ మనవవ మరున్తహా, మనవవ హి చాకాశం మనవవహి
శబ్దకమ్. ౧౦౨. స్పర్శా రూపం రసం గంధం కోశాః పంచ మనోభవాః,
జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాదిమనోమయమితిరితమ్. ౧౦౩. దిక్పాలా
వసవో రుద్రా ఆదిత్యాశ్చ మనోమయాః, దృశ్యం జడం ద్వంద్వజాత
మజ్జానం మానసం స్తుతమ్. ౧౦౪. సంకల్పమేవ యత్కించి తత్త్వంనా
స్తీతినిశ్చిను, నాస్తినాస్తీ జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికంనహీతుశ్చపనిషత్.

ఇతి లేజోబిందూపనిషది చందమోఽధ్యాయః.

ఋభుః. సర్వగ్ సచ్చిన్తయం విద్ధి సర్వగ్ సచ్చిన్తయం తతమ్,
సచ్చిదానంద మద్వైతగ్ సచ్చిదానంద మవ్యయమ్. ౧. సచ్చిదానంద
మాత్రగ్ హి సచ్చిదానంద మవ్యకమ్, సచ్చిదానంతరూపోఽహగ్ సచ్చి
దానందమేవ ఖమ్. ౨. సచ్చిదానందమేవ త్వగ్ సచ్చిదానంద కోఽ-
స్మృహమ్, మనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తసుఘాతకా హ్యమీ. ౩. నత్యం
నాహం నచాన్యం వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నవాక్యం నపదం
వేదం నాక్షరం నజడం క్వచిత్. ౪. న మధ్యం నాది నాంతం వా న
సత్యం న నిబంధనమ్, న దుఃఖం న సుఖం భావం న మాయా ప్రకృతి
స్తథా. ౫. న దేహం న ముఖం ఘ్రాణం న జిహ్వ నదతాలునీ, నదం
తోష్ఠా లలాటంచ నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస ఏవచ. ౬. నస్తేదమస్థి మాగ్ సు
చ నర క్తం నచ మూత్రకమ్, నదూరం నాంతికం నాంగం నోదరం న
ఠీటకమ్. ౭. నహస్తపాదచలనం నశాస్త్రం నచ శాసనమ్, న వేత్తా
వేదనం వేద్యం నజాగ్రత్స్వప్న సుప్తయః. ౮. తుర్యాతీతం నమే కించి
త్సర్వగ్ సచ్చిన్తయం తతమ్, నాథ్యాత్మికం నాధిభూతం నాధిదైవం
నమాయీకమ్. ౯. నవిశ్వస్థైజసః ప్రాజ్ఞో విరాట్పుత్రాత్మకేశ్వరాః,
నగమాగమచేష్టాచ ససప్తం న ప్రయోజనమ్. ౧౦. త్యాజ్యం గ్రహ్యం
నదూష్యంవా హ్యమేథ్యామేథ్యకం తథా, నపీనం నకృశం క్లేదం నశా

లం దేశభాషణమ్. ౧౧. నస్యం న భయం ద్వైతం న వృక్షస్త్రాణ
 పక్ష్యాణాం న ధ్యానం యోగసాధి ర్న బ్రహ్మత్వవైశ్యక్యమ్. ౧౨.
 సపక్ష సమృగో నాగీ న లోభో మోహ ఏవ చ, న మదో నచమాత్మ
 ర్యంకామక్రోధాదయ ప్రథా. ౧౩. నస్త్రీశూద్రబిడాలాదిభక్షభోజ్యాది
 కంచ యత్, న ప్రాధహీనో నాస్తిక్యం న వార్తావహోఽస్తిహి. ౧౪.
 సతాఃకోఽలాఃకోవా న వ్యాపారో న మూఢతా, నభోక్తా భోజం
 భోజ్యం నమాతామానమేయకమ్. ౧౫. సశత్రుమిత్రపుత్రాది ర్నమా
 తా నపితా స్వసా, నజన్మనమృతర్వృద్ధిర్న దేహోఽహమితీభ్రమః. ౧౬.
 నశూన్యం నాపిచాశూన్యం నాంతకరణ సగ్ సృతిః, నరాత్రిర్నదివా
 న క్తం న బ్రహ్మ సహరిశ్విః. ౧౭. నవారపక్షమాసాదివత్సరం నచ చంచ
 లమ్, నబ్రహ్మలోకో వైకుంఠో నకైలాసోనచాన్యతః. ౧౮. నస్వరోగ్ నవ
 దేవేంద్రో నాగ్నిలోకో నచాగ్నికః, న యమోయమలోకో వానలోకా
 లోకపాలకాః. ౧౯. నభూర్భువస్వస్త్రిలోక్యం నపాతాళం నభూత
 లమ్, నావిద్యా నచ విద్యా చ నమాయా ప్రకృతిర్జడా. ౨౦. సస్థిం
 యజికం నాశం నగతిర్నచ ధావనమ్, నధ్యాతవ్యం నమేష్వానంనమస్త్రో
 నజపః క్వచిత్. ౨౧. నపదార్థం నపూజార్థం నాభిషేకం నచార్చనమ్,
 న పుష్పం న ఫలం పుష్పం గంధపుష్పాదిధూపకమ్. ౨౨. న
 స్తోత్రం న సమస్కారో నప్రదక్షిణమణ్వాపి, నప్రాథనాపుథగ్భావో
 నహవి ర్ననివేదనమ్. ౨౩. న హోమో నచ కర్మాణి నదుర్వాక్యో
 సుభాషణమ్, నగాయత్రీ న వా సంధి ర్నమనస్యం నదుస్థితిః. ౨౪.
 నదురాశా నదుష్టాత్మా నచండాలో నపౌల్కసః, నదుస్సహం దురాలా
 పం నకీరాతో నకైతవమ్. ౨౫. సపక్షపాతం పక్షం వా నవిభూషణ
 తస్మరా, నచపంభో దాంభికో వా నహీనో నాధికో నరః. ౨౬. నైకం
 ద్వయం త్రయం తుర్యం నమహాత్వం నచాల్పతా, నపూర్ణం నపరిచ్ఛి
 న్నం నకాశీ నకృతం తపః. ౨౭. నగోత్రం నకులగ్ సూత్రం నవిభు
 త్వం నశూన్యతా, నస్త్రీ నయోషి నోన్నృద్ధా నకన్యా నవితంతుతా.
 ౨౮. నసూతకం నజాతం వా నాంతర్ముఖ సువిభ్రమః, న మహావాక్య
 మైక్యంవా నాణిమాదివిధూతయః. ౨౯. స్వం చైతన్యమాత్రత్యా

త్సర్వదోష స్సదా నహి, సర్వగ్ సన్తాత్రయాపత్వా త్సచ్చిదానందమా
 త్రకమ్. 3౦. బ్రహ్మైవ సర్వం నానోఽస్తి తదహం తదహం తథా,
 తదేవాహం తదేవాహం బ్రహ్మైవాహాగ్ సనాతనమ్. 3౧. బ్రహ్మైవాహం
 నహి సారీ బ్రహ్మైవాహం నమే మనః, బ్రహ్మైవాహం నమే బుద్ధిర్బ్ర
 హ్మైవాహం నచేంద్రియమ్. 3౨. బ్రహ్మైవాహం న దేహోఽహం
 బ్రహ్మైవాహం నగోచరః, బ్రహ్మైవాహం నజీవోఽహం బ్రహ్మైవాహం న
 చేదభూః. 33. బ్రహ్మైవాహం జడోనాహమహం బ్రహ్మనమేమృతిః, బ్రహ్మ
 వాహం నచస్రాణో బ్రహ్మైవాహం పరాత్మరః. 3౪. ఇదం బ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ
 సత్యం బ్రహ్మ ప్రభుర్విశ్వః, కాలో బ్రహ్మకలా బ్రహ్మసుఖం బ్రహ్మస్వయం
 ప్రభమ్. 3౫. ఏకం బ్రహ్మ ద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మ శమా
 దిమ్, దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మ దమ శ్శాంతం విభుః ప్రభుః. 3౬.
 లోణో బ్రహ్మ గురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మ సదాశివః, పూర్వం బ్రహ్మ
 పరం బ్రహ్మ శుద్ధం బ్రహ్మ శుభాశుభమ్. 3౭. జీవవీవ సదా బ్రహ్మ సచ్చి
 దానంద మస్మ్యహమ్, సర్వం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం సర్వం బ్రహ్మమ
 యం జగత్. 3౮. స్వయం బ్రహ్మనసంచేహ స్వస్త్వా దన్య స్స కించన,
 స్వమా తైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్తాత్రమద్వయమ్. 3౯. నిత్యనిర్మలయా
 పాత్వా హ్యేతన్నోఽన్యస్స కించన, అణుమాత్రలసద్భూత మణుమాత్రమి
 దం జగత్. ౪౦. అణుమాత్రం శరీరం వాహ్యాణుమాత్రమసత్యకమ్,
 అణుమాత్రమచింత్యం వాచింత్యం వాహ్యాణుమాత్రకమ్. ౪౧. బ్రహ్మైవ
 సర్వం చిన్తాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయమ్, ఆనన్దం పరమానన్దమన్య
 త్కించిన్న కించన. ౪౨. చైతన్యమాత్ర మాంకారం బ్రహ్మైవ సకల్గ్
 స్వయమ్, అహమేవ జగత్సర్వ మహమేవ పరంపదమ్. ౪౩. అహమేవ
 గుణాతీత అహమేవ పరాత్మరః, అహమేవ పరం బ్రహ్మ అహమేవ
 గురోర్గురుః ౪౪. అహమేఖలాధార అహమేవ సుఖాత్ముఖమ్, ఆత్మ
 నోఽన్యజ్జగన్నాస్తి ఆత్మనోఽన్యోత్సుఖం చన. ౪౫. ఆత్మనోఽన్య్యాగతి
 ర్నాస్తి సర్వ మాత్మమయం జగత్, ఆత్మనోన్య స్సహి క్వాపి ఆత్మనో
 ఽన్యత్పుణం నహి. ౪౬. ఆత్మనోఽన్య త్తుషన్నాస్తి సర్వమాత్మమయం
 జగత్, బ్రహ్మమాత్ర మిదగ్ సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మను స్సహి. ౪౭.
 బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వయం బ్రహ్మైవ కేలమ్, బ్రహ్మమాత్రం

వృతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసం సుఖమ్. ౪౮. బ్రహ్మమాత్రంచదాకా
శం సచ్చిదానందమవ్యయమ్, బ్రహ్మణోఽన్యతరన్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యజ్ఞ
గన్నచ. ౪౯. బ్రహ్మణోఽన్యదహంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యత్ఫలంనహి,
బ్రహ్మణోఽన్య త్తథా న్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి. ౫౦. బ్రహ్మ
ణోఽన్యద్గురున్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య మసద్వపుః, బ్రహ్మణోఽన్య న్నచా
హంతా త్యజ్తే దంతే నహి క్వచిత్. ౫౧. స్యయం బ్రహ్మత్వకం విద్ధి
స్వస్థా దన్య న్నకించన, యత్కించి ద్దృశ్యతే లోకే యత్కించిద్భావ్య
తే జనైః. ౫౨. యత్కించి ద్భుజ్యతే క్వాపి తత్సర్వ మసదేవ హి, కర్తృ
భేదం క్రియాభేదం గుణభేదం రసాదికమ్. ౫౩. లింగ భేద మిదగ్ సర్వ
మసదేవ సదాసుఖమ్, కాలభేదం దేశభేదం వస్తుభేదం జయాజయమ్
౫౪. యద్యద్భేదం చ తత్సర్వ మసదేవ హి కేవలమ్, అసదంతఃకరణః
మసదేవేంద్రియాదికమ్. ౫౫. అసత్ప్రాణాదికం సర్వం సంఘాత మసదా
త్వకమ్, అసత్యం పంచకోశాభ్య మసత్యం పంచదేవతాః. ౫౬. అసత్యగ్
షడ్వికారాది అసత్యమరివర్గకమ్, అసత్యగ్ షడ్గుతు శ్చైవ. అసత్యగ్
షడ్గుస్తథా. ౫౭. సచ్చిదానందమాత్రోఽహమనుత్పన్నమిదం జగత్,
ఆత్మేవాహం ¹చిదానందో నాన్య స్సగ్ సారదృష్టయః. ౫౮. సత్య
మానందరూపోఽహం చిద్భానందవిగ్రహః, జ్ఞానాకార మిదగ్ సర్వం
జ్ఞానానందోఽహ మద్యయః. ౫౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహగ్ సర్వా
భావ స్వరూపకః. ౬౦. అహ మేవ సదాభామిత్యేవగ్ రూపం కుతో
ఽప్యసత్, త్వమిత్యేవం పరంబ్రహ్మ చిన్మయానందరూపవాక్. ౬౧.
చిదాకారం చిదాకాశం చిదేవ పరమగ్ సుఖమ్, ఆత్మేవాహ
మసన్నాహం కూటస్థోఽహం గురుఃపరః. ౬౨. సచ్చిదానందమాత్రోఽహ
మనుత్పన్నమిదం జగత్, కాలం నాస్తి జగ న్నాస్తి మాయాప్రకృతి
రేవ న. ౬౩. అహమేవ హరి స్సాక్షా దహ మేవ సదాశివః, శుద్ధ
చైతన్యభావోహగ్ శుద్ధసత్త్వసుఖాననః. ౬౪. అద్యయానంద
మాత్రోఽహం చిద్భైకరసోఽస్త్వహమ్, సర్వం బ్రహ్మైవ సత
తగ్ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్. ౬౫. సర్వం బ్రహ్మైవసతేతేగ్ సర్వం
బ్రహ్మైవ చేతనమ్, సర్వాంతర్యామి రూపోహగ్ సర్వసాక్షిత్వ లక్షణః.

౬౬. పరమాత్మా పరంజ్యోతిః పరంధామ పరాగతిః, సర్వవేదాంత సారోఽహం సర్వశాస్త్రసునిశ్చితః. ౬౭. యోగానందస్వరూపోఽహం ముఖ్యానందమహాదయః, సర్వజ్ఞానప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞాన విగ్రహః. ౬౮. తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, చిద శ్చరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః. ౬౯. అహంబ్ర హ్మచిదాకాశం నిత్యం బ్రహ్మ నిరంజనమ్, శుద్ధం బుద్ధం సదాముక్త మనాత్మకమరూపకమ్. ౭౦. సచ్చిదానందరూపోఽహమనుత్పన్నమిదం జగత్, సత్యాసత్యం జగన్నాస్తి సంకల్పకలచాదికమ్. ౭౧. నిత్యానందమ యం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయమ్, అనంతమవ్యయం శాంత మేక రూప మనామయమ్. ౭౨. మత్తోఽన్యదస్తిచేన్మిథ్యా యథామరుషరీ చికా, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేదస్తికించన. ౭౩. శశశృంగేణనాగేం ద్రోమృతశ్చే జ్వగదస్తితత్, మృగతృష్ణాజలం పీత్వా తృప్త శ్చేదస్త్విదం జగత్. ౭౪. నరశృంగేణ నప్తశ్చే త్కృశ్చిదస్త్విద మేవ హి, గం ధర్వనగరే సత్యే జగద్భవతి సర్వదా. ౭౫. గగనే నీలిమాసత్యే జగ త్సత్యం భవిష్యతి, శుక్తికా రజతం సత్యం భూషణం చే జ్వగద్భవేత్. ౭౬. రజ్జుసర్పేణ దప్తశ్చే న్నరో భవతు సంపృతిః, జాతరూపేన బాణేన జ్వాలాగ్నౌ నాశితే జగత్. ౭౭. వింధ్యాటవాన్యం పాయసాన్న మస్తిచే జ్వగదుద్భవః, రంభాస్తుభేన కాఠేన పాకే సిద్ధే జ్వగద్భవేత్. ౭౮. సద్యః కుమారికా రూపైః పాకే సిద్ధే జ్వగద్భవేత్, చిత్రస్థదీప్తైస్తమసా నాశశ్చేదస్త్విదంజగత్. ౭౯. మాసత్సూర్యం మృతో మర్త్యోహ్యగ తశ్చేద్భవేజ్వగత్, తక్రం క్షీరస్వరూపం చే త్కృచి నిత్యం జగద్భవేత్. ౮౦. గోస్తనాదుద్భవంక్షీరం పునరారోపణే జగత్, భూరబోఽబ్ధౌ సముత్పన్నం జ్వగద్భవతు సర్వదా. ౮౧. కూర్మరోష్ణా గజే బద్ధే జ్వగదస్తు మదోత్కృటే, నాళస్థంతునా మేరు శ్చాలితశ్చే జ్వగద్భవేత్. ౮౨. తరంగమాలయా సింధుర్బద్ధశ్చేదస్త్విదం జగత్, అగ్నే రథ శ్చే జ్వలనం జగద్భవతు సర్వథా. ౮౩. జ్వాలావహ్ని శ్శీలిశశ్చేదస్తిరూప మిదం జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మవృద్ధి శ్చే జ్వగదస్త్విదమ్. ౮౪. మహాచ్ఛలేంద్రనీలం వాసుంభవశ్చేదిదం జగత్, మేరురాగత్య పద్మాక్షే స్థిత శ్చేదస్త్విదం జగత్. ౮౫. నిగిరిశ్చేద్భృంగ

సూను ర్మేరు శ్చులవ ద స్త్రిదమ్, మశకేన హతే సింహే జగ త్సత్యం
 తదాఽస్తుతే. ౮౬. అణుకోటరవి స్తీర్ణే త్రైలోక్యం చేజ్జగద్భవేత్,
 తృణానలశ్చ నిత్య శ్చే శ్చణికం త జ్జగద్భవేత్. ౮౭. స్వప్నదృష్టం చ
 యద్యస్తు జాగరే చే జ్జగద్భవః, నదీవేగో నిశ్చల శ్చే త్కేనావీదం జగ
 ద్భవేత్. ౮౮. తుధితసాగ్ని భోజ్యశ్చేత్ నిమిషం కల్పితం భవేత్,
 జాత్యంధైరత్న విషయ సుజ్ఞాతశ్చేజ్జగత్సదా. ౮౯. నపుంసక కుమార
 స్యస్త్రీసుఖంచే ద్భవేజ్జగత్, నిర్మిత శ్శృశశృంగేణ రథశ్చేజ్జగద స్తితత్.
 ౯౦. సద్యోజాతాతు యాకన్యా భోగయోగ్యా భవేజ్జగత్, పంథ్యా
 గర్భాప్తిత స్సాఖ్యం జ్ఞాతా చేద స్త్రిదం జగత్. ౯౧. కాకోవా
 హంసవ ద్గచ్ఛే జ్జగ ద్భవతు నిశ్చలమ్, మహాఖరోవా సింహేన యధ్య
 తేచేజ్జగత్ స్థితిః. ౯౨. మహాఖరో గజగతిం గత శ్చే జ్జగదస్తు తత్,
 సంపూర్ణ చంద్ర సూర్యశ్చే జ్జగ ద్భాతు స్వయం జడమ్. ౯౩. చంద్ర
 సూర్యాదికౌ త్యక్త్వా రాహుశ్చే ద్దృశ్యతే జగత్, ప్రప్తబీజస
 ముత్పన్నవృద్ధిశ్చే జ్జగ దస్తు తత్. ౯౪. దరిద్రో ధనికానాం చ సుఖం
 జానాతి చే జ్జగత్, శునా వీర్యేణ సిహస్తు జతో యది జగత్తదా.
 ౯౫. జ్ఞానో హృదయం మూఢైర్జ్ఞాతంచే త్కల్పనం తదా, శ్వాసే
 న సాగరే వీతే నిశ్చేషేణ మనో భవేత్. ౯౬. శుద్ధాకాశో మనుష్యే
 ఘ పతితశ్చే త్తదాజగత్, భూమా వా పతితం వ్యోమ వ్యోమపుష్పం
 సుగంధః. ౯౭. శుద్ధాకాశే వనే జాతే చలితే తు తదా జగత్, కేవలే
 దర్పణేనాస్తి ప్రతిబింబం తదా జగత్. ౯౮. అజకుత్సా జగన్నాస్తి
 హ్యత్తకుత్సా జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం న విద్య
 తే. ౯౯. మాయాకార్య మిదం భేద మస్తి చే ద్బ్రహ్మభావనమ్,
 దేహోఽహమితి దుఃఖా చేద్బ్రహ్మహమితి నిశ్చయః. ౧౦౦. పృ
 థయగ్రంధి గ స్తిత్వే చ్చేరనే బ్రహ్మచక్రకం, సగ్శయే సమసుప్రాప్తే
 బ్రహ్మనిశ్చయ మాశ్రయేత్. ౧౦౧. అనాత్మరూపచోరశ్చేదాత్మరత్న
 స్య రక్షణం, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స
 యమ్. ౧౦౨. ఏకమాది సుదృష్టాంతై స్సాధితం బ్రహ్మనాత్రకం
 బ్రహ్మైవ సర్వభవనం భువనం నామ సంత్యజ. ౧౦౩. అహంబ్రహ్మే

నిశ్చిత్య అహంభావం పరిత్యజ, సర్వమేవ లయం యాతి సుప్తహస్త్య
పుష్పవత్. ౧౦౮. నదేహో నచ కర్తాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్,
సభూతం నచ కార్యంచ నచావసాచతుష్టయమ్. ౧౦౯. లక్షణాత్రయ
విజ్ఞానగ్ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య అహం
బ్రహ్మైతి భావయ. ౧౧౦. అహం బ్రహ్మ న సదేహో హ్యహం బ్రహ్మ
చిదాత్మకమ్, సచ్చిదానందమాత్మోఽహమితి నిశ్చిత్యతత్త్వజ. ౧౧౧.
శాంకరం తు మహాశాస్త్రం నదేయం యస్య కప్యచిత్, నాస్తికాయ కృత
ఘ్నయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే. ౧౧౨. గురుభక్తివిశుద్ధాంతఃకర
ణాయ మహాత్మనే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్యం మానగ్ మోక్షాసవత్స
రమ్. ౧౧౩. సర్వోపనిషదభ్యాసం దూరతస్త్యజ్య సాదరమ్, తేజో
బిందూపనిషదమభ్యసేత్సర్వదా ముదా. ౧౧౪. సకృదభ్యాసమాత్రేణ
బ్రహ్మైవ భవతి స్వయ మితు్యపనిషత్.

తేజోబిందూపనిషది షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం సహనా వవ త్వలి శాంతిః.

ఇతి తేజోబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౮. ఋగ్వేదీయ నాదబిందూపనిషత్

ఓమ్ వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

శ్లో. వై రాజాత్తోపాసనయా సంజాత జ్ఞానవహ్నినా,
దధ్వాకర్తృత్రయంయాతి యత్పదంయాతి తదృజే.

ఓం. అకారో దక్షిణః పక్ష ఉకార స్తూత్ర సప్తస్వరః, మకారః
పుచ్చుమిత్యాహు రర్థమాత్రాతుమస్తకమ్. ౧. పాదాదికం గుణా స్తస్య
శరీరం తత్త్వ ముచ్యతే, ధర్మోఽస్య దక్షిణ చక్షురధర్మోఽహోఽపరః
స్పృతమ్. ౨. భూర్లోకః పాదయో స్తస్య భువర్లోకస్తు జానుని, సువర్లోకః
కటి దేశే నాభిదేశే మహర్దగత్. ౩. జనో లోకస్తు హృదయే కంఠే

లోక స్తప స్తతః, భువోర్లలాటమధ్యేతు సత్యలోకో వ్యవస్థితః. ౪. సహస్రార విలీవాత్రయం త్రవష ప్రదర్శితః, ఏవ మేతాం సమాదూఢో హంసయోగ విచక్షణః. ౫. నభిద్యతే కర్తృచారైః సాపక్షోటిశతైరపి, ఆగ్నేయీప్రథమామాత్రా వాయవ్యేషా తథా పరా. ౬. భాను మండలసంకాశా భవేన్నాత్రా తథోత్తరా, పరమాచార్య మాత్రా యా వాసుణీం తాం విదుర్బుధాః. ౭. కాలత్రయేఽపి యస్యేనూ మాత్రా నూనం ప్రతీష్ఠితాః, ఏష ఓంకార ఆఖ్యాతో ధారణాభి ర్నిబోధత. ౮. ఘోషిణీ ప్రథమా మాత్రా విద్యున్నాత్రా తథా పరా, పతంగినీ తృతీ యాస్యా చ్చతుర్థీ వాయువేగినీ. ౯. పంచమీ నామదేయాతుషష్ఠీ చైం ద్ర్యభిధీయతే, సప్తమీ వైష్ణవీనామ అష్టమీ శాంకరీతివ. ౧౦. నవమీ మహతీ నామ ధృతిస్తు దశమీ మతా, ఏకాదశీ భవే న్నారీ బ్రాహ్మీతుద్వాదశీ పరా. ౧౧. ప్రథమాయాం తు మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, భరతే వర్ష రాజాసౌ సార్వభౌమః. ప్రజాయతే. ౧౨ ద్వితియాయాం సముత్క్రాంతో భవే ద్యక్షో మహాత్మవాక్, విద్యా ధర స్తుతీయాయాం గాంధర్వస్తు చతుర్థికా. ౧౩. పంచమ్యామద మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, ఉషిత స్సహదేవత్వం సోమ లోకే మహీయతే. ౧౪. షష్ఠ్యా మింద్రస్య సాయుజ్యం సక్తమ్యాం వైష్ణవం పదమ్, అష్టమ్యాం వ్రజతే దుద్రం పశూనాంచ పతిం తథా. ౧౫ నవమ్యాంతు మహర్లోకం దశమ్యాం తు జనం వ్రజేత్, ఏకాదశ్యాం తపోలోకం ద్వాదశ్యాం బ్రహ్మశాశ్వతమ్. ౧౬. తతః పరతరం శుద్ధం వ్యాపకం నిర్తలం శివమ్, సదోదితం పరం బ్రహ్మ జ్యోతిషా ముదయో యతః. ౧౭. ఆతీంద్రియం గుణాతీతం మనోలీనం యదా భవేత్, అనూప మం శివం శాంతం యోగయు క్తస్సదా విశేత్. ౧౮. తద్యుక్త స్తన్నయో జంతు శ్శనైర్దుంచేత్కులేజవమ్, సస్థితో యోగధర్మేణ సర్వసంగవివర్జితః. ౧౯. తతో విలీనపాశోఽసౌ విమలః కమలా ప్రభుః, తేనైవ బ్రహ్మభావేనప మానంద మశ్నుతే. ౨౦. ఆత్మానం సతతం జ్ఞాత్వా కాలం నయ మహామతే, ప్రారబ్ధ మఖిలం భుంజ న్నో ద్వేగం కర్తు మర్హసి. ౨౧. ఉత్పన్నే చాత్మవిజ్ఞానే ప్రారబ్ధం నైవ ముంచతి, తత్త్వజ్ఞానోదయాదూర్ధ్వం ప్రారబ్ధం నైవ

విద్యతే. ౨౨. దేహావీనా మసత్వాత్తు యథా స్వప్నే విబోధతః, కర్త
జన్మాంతరీయం య త్స్పృగ్భ్రమితి కీర్తితమ్. ౨౩. తత్తు జన్మాంతరాభావా
త్పుంసో నైవాస్తి కర్త్రిచిత్, స్వప్నదేహో యథాధ్యస్తస్తతై
వాయం హి దేహాః. ౨౪. అధ్యస్తస్య కుతో జన్మ జన్మాభావే కుతః
స్థితిః, ఉపాదానం ప్రపంచస్య మృద్ధాంధస్యేవ పశ్యతి. ౨౫.
ఆజ్ఞానం చేతివేదాంతై స్తస్మిన్ స్వప్నే క్వవిశ్వతా, యథారజ్జం పరిత్యజ్య
స్వం గృహ్లాతి వై భ్రమాత్. ౨౬. తద్వ త్సత్య మవిజ్ఞాయ జగ
త్పశ్యతి మూఢభీః, రజ్జఖండే పరిజ్ఞాతే స్వరూపం న తిష్ఠతి. ౨౭. అధి
ష్ఠానేతదాజ్ఞాతే ప్రపంచే శూన్యతాం గతే, దేహస్యాపి ప్రపంచత్వా
త్స్పృగ్భ్రావస్థితిః కుతః. ౨౮. అజ్ఞానజనబోధాన్తం ప్రారబ్ధమితి చోచ్యతే,
తతః కాలవశా దేవ ప్రారబ్ధేవ క్షయం గతే. ౨౯. బ్రహ్మప్రణవసంధాన
నాదో జ్యోతిర్తయ శ్శివః, స్వయ మూవిర్భవే దాత్తా మేఘాసాయే
ంశుమా నివ. ౩౦. సిద్ధాసనస్థితో యోగీ ముక్తాం సంధాయ వైష్ణవీమ్,
శృణుయా ద్దక్షిణే కర్ణే నాద మఃతర్గతం సవా. ౩౧. అధ్యస్యమానో
నాదోఽయం బాహ్యమావృణుతే ధ్వనిమ్. పక్షా ద్విపక్ష మఖిలం జిత్యా
తుర్యపదం వ్రజేత్. ౩౨. శ్రూయతే ప్రథమాభ్యాసే నాదో నానా
విధో మహాః, వర్ధమాన స్తథాభ్యాసే శ్రూయతే సూక్ష్మ సూక్ష్మతః.
౩౩. ఆదౌ జలధిజిమాత భేరీ నిర్ఘ్నరసంభవః, మధ్యే మృదళశబ్దాభో
ఘంటాకావాళజ స్తథా. ౩౪. అంతేతు కింకిణింశ వీణాశ్రమర నిస్వనః,
ఇతి నానావిధా నాదా శ్రూయంతే సూక్ష్మసూక్ష్మతః. ౩౫. మహతి
శ్రూయమాణేతు మహాభేర్యాధఃధ్వనౌ, తత్ర సూక్ష్మం సూక్ష్మతరం
నాద మేవ పరామృతేత్. ౩౬. ఘన ముత్సృజ్య వా సూక్ష్మే సూక్ష్మ
ముత్సృజ్యవా ఘనే, రమమాణ మపి క్షిప్తం వనో నాన్యత్ర చాల
యేత్. ౩౭. యత్ర కుత్రాపి వా నాదే లగతి ప్రథమం మనః, తత్ర తత్ర
స్థిరీ భూత్వా తేన సార్థం విలీయతే. ౩౮. విస్ఫుల్ల్య సకలం బాహ్యం నాదే
దుగ్ధాంబువ న్తనః, ఏకీభూయాథ సహసా చిదాకాశే విలీయతే. ౩౯.
ఉదాసినః స్థితో భూత్వా సదాభ్యాసేన సంయమీ, ఉన్ననీకారకం
సద్యో నాదమేవావధారయేత్. ౪౦. స్వచింతాం సముత్సృజ్య
సర్వచేష్టావివర్జితః, నాదమేవానుసంధాన్త్యా న్నాదే చిత్తం విలీయతే.

౪౧. మకరందం పిబత్ భృంగో గంధార్వా నాపేక్షతే యథా, నాదాసక్తం
సదా చిత్తం విషయం నహి కాంక్షతే. ౪౨. బద్ధ స్సునాదగంధేన సద్య
స్సంత్యక్తచాపలః, నాదగ్రహణత శ్చిత్త మంతరంగం భుజంగమమ్. ౪౩.
విస్తృత్య విశ్వమేకాగ్రం కుత్రచిన్నహి ధావతి, మనోస్తత్తగజేంద్రస్య
విషయోద్యానచారిణః. ౪౪. నియామనసమర్థోఽయం నినాదో నిశితాం
కుశః, నాదోఽంతరంగసారంగబంధనే వాగురాయతే. అంతరంగము
ద్రస్యః శోధే వేలాయతేఽపిచ, బ్రహ్మప్రణవసంలగ్ననాదో బోధ్యత్సయా
త్మకః. ౪౫. మన స్తత్ర లయం యాతి తద్విష్టాః పరమం పదమ్, తావ
దాకాశసంకలోప యావచ్ఛబ్దః ప్రవర్తతే. ౪౬. నిశ్శబ్దం తత్పరం బ్రహ్మ
పరమాత్మా సమీయతే, నాదో యావన్తస్మాదావ న్నాదాంతే తు మనో
న్తనీ. ౪౭. సశబ్దశ్చాక్షరే లీనో నిశ్శబ్దం పరమం పదమ్, సదా నాదాను
సంధానా త్సంక్షీణా వాసనాతు యా. ౪౮. నిరంజనే విలీయేతే మనో
వాయూ స సంశయః, నాదకోటిసహస్రాణి బిందుకోటిశతానిచ. ౪౯.
సర్వే తత్ర లయం యాంతి బ్రహ్మప్రణవనాదకే, సర్వావస్థావినిర్ముక్త
సర్వచింతావివర్జితః. మృతవత్తస్థతే యోగీ సముక్తో నాత్ర సంశయః,
శంఖదుందుభినాదంచ న శృణోతి కదాచన. ౫౦. కాష్ఠవద్ జ్ఞాయతే
దేహ ఉన్నన్యావస్థయా ధ్రువమ్, న జానాతి నశీతోష్ణం న దుఃఖం న
సుఖం తథా. ౫౧. నమానం నావమానంచ సంత్యక్త్వాథ సమాధినా,
అవస్థాత్రయ మన్వేతి న చిత్తం యోగిన స్సదా. ౫౨. జాగ్రన్నిద్రావి
ర్భుక్త స్వరూపాః స్థతామియాత్. ౫౩. దృష్టిః స్థిరా యస్య వినా
సదృశ్యం వాయుః స్థిరో యస్య వినా ప్రయత్నమ్, చిత్తం స్థిరం యస్య
వినావలంబం స బ్రహ్మతారాంతరనాదరూప మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాక్యే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి నాదబిందుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యానమః హరిః ఓం.

౩౯. సామవేదీయ ధ్యానబిందూపనిషత్

శ్లో. ధ్యాత్వా యద్బ్రహ్మమాత్రం తే స్యావశేషధియాయయుః,
యోగతత్త్వజ్ఞానఫలం తత్త్వమాత్రం విచిన్తయే.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. యది శైలసమం సాపం విస్తీర్ణం బహుయోజనం, భిద్యతే
ధ్యానయోగేన నాన్యోభేదః కదాచన. ౧. బీజాక్షరం పరం బిందునాదం
తస్యోపరిస్థితమ్, సశబ్దశ్చాక్షరే క్షీణే నిశ్శబ్దం పరమంపదమ్. ౨. అ
నామాతంతు యచ్ఛబ్దం తస్య శబ్దస్య యత్పరం, తత్పరంవిందతే యస్తు స
యోగీచిన్నసంశయః. ౩. వాలాగ్రశతసహస్రం తస్య భాగస్య భాగినః, తస్య
భాగస్య భాగార్థం తత్త్వయేతు నిరంజనమ్. ౪. పుష్పమధ్యేయథా గంధః
పయో మధ్యేయథా ఘృతమ్, తిలమధ్యేయథా తైలం సామాణేష్వి
వకాంచనమ్. ౫. ఏవం సర్వాణి భూతాని మణౌ సూత్రకవాత్తని,
నీరబుద్ధి రసమృధో బ్రహ్మవిద్యబ్రహ్మణి స్థితః. ౬. తిలనాంతు యథా
తైలం పుష్పే గంధకవాత్తైః, పురుషస్య శరీరేతు సబాహ్యభ్యంతరే
స్థితః. ౭. వృక్షం తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా తస్యైవ నిష్కలా, సక
లే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః. ౮. ఓమిత్యేకాక్షరంబ్ర
హ్మధ్యేయం సర్వముముక్షుభిః, పృథి వ్యగ్నిశ్చ ఋగ్వేదో భూ రిత్యేవ
పితామహః. ౯. అకారేతు లయం ప్రాప్తే ప్రథమే ప్రణవాంశకే, అం
తరిక్షం యజు ర్వాయుర్మువో విష్ణుర్జనార్దనః. ౧౦. ఉకారేతు లయం
ప్రాప్తే ద్వితీయే ప్రణవాంశకే, ద్యౌ స్సూర్య స్సామవేదశ్చ ఋగిత్యేవ
మహేశ్వరః. ౧౧. మకారేతు లయం ప్రాప్తే తృతీయే ప్రణవాంశకే,
అకారః పీతవర్ణస్సౌమ్య ద్రవోగుణ ఉదీరితః. ౧౨. ఉకార స్సాత్విక
శుక్లో మకారః కృష్ణతామసః, అష్టాంగం చ చతుష్పదం త్రిసానం
పంచదైవతమ్. ౧౩. ఓంకారం యో సజానాతి బ్రాహ్మణో నభవేత్తు
షః, ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యత్వా బ్రహ్మ తల్లక్ష్మ్య ముచ్యతే. ౧౪.
ఆప్రమత్తేన వేదవ్యం శరవత్తన్నయో భవేత్, నివర్తంతేక్రియా స్సర్వా

స్తస్మిన్ దృష్టే పరావరే. ౧౫. ఓంకారప్రభవా వేదా ఓంకారప్రభ
వా స్వరః, ఓంకారప్రభవం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౧౬.
హస్తోద్దహతి. పాపాని దీర్ఘసంకల్పదోషవ్యయః, అర్థమాత్రాసమా
యుక్తః ప్రణవో మోక్షదాయకః. ౧౭. తైలధారా మివాభిన్నం దీర్ఘ
ఘంటానినాదవత్, అవాచ్య ప్రణవస్యాగ్రం యస్తం వేద స వేదవిష్టే.
౧౮. హృత్పక్షకర్ణికామధ్యే స్థిరదీపనిభాకృతిమ్, అంగుష్ఠమాత్ర మచ
లం ధ్యాయే దోంకారమీశ్వరమ్. ౧౯. ఇదయా వాయు మాపూర్య
పూరయిత్వోదర స్థితమ్, ఓంకారం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయే జ్ఞానావ
లీవుతమ్. ౨౦. బ్రహ్మ పూరక ఇత్యుక్తో విష్ణుః కుంభక ఉచ్యతే,
రేచో రుద్ర ఇతి ప్రోక్తః ప్రాణాయామస్య దేవతాః. ౨౧. ఆత్మాన
మరణం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా¹దే
వపశ్యేన్నిగూఢవత్. ౨౨. ఓంకారధ్వనినా దేన వాయోస్సంహరణాంతి
కమ్, యావద్బలం సమాదధ్యా త్సమ్యక్ జ్ఞాదలయావధి. ౨౩. గమా
గమస్థం గమనాదిశూన్య మోంకారమేకం రవికోటిదీప్తమ్, పశ్యంతి యే
సర్వజ్ఞాంతరస్థం హంసాత్మకం తేవిరజాభవంతి. ౨౪. యస్తస్మిన్ ప్రజగత్సృష్టి
స్థితీవ్య సనకర్తృకృత్, తస్తనోవిలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్.
౨౫. ఆబ్జపత్రంతు హృత్పద్మం ద్వాత్రిం శతే సరాన్నితమ్, తస్యమధ్యే
స్థితో భాను ర్భాను మధ్యేగత శ్శశీ. శశిమధ్యగతో వహ్నిర్వహ్నిమధ్య
గతా ప్రభా, ప్రభామధ్యగతం పీతం నానారత్న ప్రవేష్టితమ్. ౨౬.
తస్య మధ్యగతం దేవం వాసుదేవం నిరంజనమ్, శ్రీవత్సకాస్తుభోర
స్కం ముక్తామణివిభూషితమ్. ౨౭. శుద్ధస్ఫటికసుకాశం చంద్రకోటి
సమప్రభమ్, ఏవం ధ్యాయే స్తహావిష్ణు మేవంవా వినయాన్నితః. ౨౯.
ఆతపీపుష్పసుకాశం నాభిస్థానే ప్రతిష్ఠితమ్, చతుర్భుజం మహావిష్ణుం
పూరకేణ విచింతయేత్. ౩౦. కుంభకేన హృది స్థానే చింతయే త్కమ
లాసనమ్, బ్రహ్మణం రత్నగౌరాభం చతుర్వక్త్రం పితామహమ్. ౩౧.
రేచకేన తు విద్యాత్మా లలాటస్థం త్రిలోచనమ్, శుద్ధస్ఫటికసుకాశం
నిష్కళం పాపనాశనమ్. ౩౨. ఆబ్జపత్ర మధఃపుష్ప మూర్ధ్వనాశ మ
ధోముఖమ్, కదలీపుష్పసుకాశం సర్వవేదమయం శివమ్. ౩౩. శతారం

శతపత్రాధ్యం విప్రకీర్ణాబ్జకర్ణికమ్, తత్రచంద్రార్కవహ్నినా ముపవ్యుచరి
చింతయేత్. 3౪. పద్మసౌష్ఠ్యాటనం కృత్వా సూర్యచంద్రాగ్ని వర్షసః,
తస్య హిం బీజ మాహృత్య ఆత్మానం చరతే ధృవమ్. 3౫. త్రిష్టా
నంద త్రిమాత్రంచ త్రిబ్రహ్మచ త్రియక్షరమ్, త్రిమాత్ర మథమాత్రం
వాయు స్తం వేద సవేదవిత్. 3౬. తైలధారామివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘ
ఘంటానినాదవత్, బిందునాదకళాతీతం య స్తం వేద సవేదవిత్.
3౭. యదైవోత్పలనాశేన తోయ మా కర్షయేన్నరః, తదైవోత్పర్ష
యే ద్వాయుం యోగీయోగపదేస్థితః. 3౮. అర్థమాత్రాత్మకం కృత్వా
కోశభూతంతు పంకజమ్, కర్షయేన్నాశ మార్ద్రేణభ్రువో ర్హ్యధ్యేలయం
సయేత్. 3౯. భ్రువో ర్హ్యధ్యే లలాటేతు నాసికాయాస్తు మూలతః,
జానీయా దమృతస్థానం తద్బ్రహ్మమతనం మహత్. ౪౦. ఆరసం ప్రాణ
సంరోధః ప్రత్యాహరశ్చ ధారణా, ధ్యానం సమాధి రేతాని యోగాం
గాని భవంతి షట్. ౪౧. ఆపనాని చ తావంతి యావంతోఽన్యే జీవజాత
యః, ఏతేషా మతుల్యా భేదా విజానాతి మహేశ్వరః. ౪౨. సిద్ధం
భద్రంతథా సిద్ధం పద్మం చేతి చతుష్టయమ్, ఆధారం ప్రథమం చక్రం
స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్. ౪౩. యోనిస్థానం తయో ర్హ్యధ్యే కామరూ
పం నిగద్యతే, ఆధారాధ్యే గుదస్థానే పంకజం యచ్ఛత్తుర్ధ్వమ్. ౪౪.
తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధవందితా, యోనిష ధ్యేస్థితం
లింగం పశ్చిమాభిముఖం తథా. ౪౫. మస్తకే మణిష ద్భిన్నం యో
జానాతి సయోగవిత్, తప్తచామికరాకారం తటిల్లేఖేన విస్ఫురత్.
౪౬. చతురశ్ర ముపవ్యగ్నే రథోమేధా త్ప్రతిష్ఠితమ్, స్వశబ్దేన భవే
త్ప్రాణ స్వాధిష్ఠానం తదాశ్రయమ్. ౪౭. స్వాధిష్ఠానం తత శ్చక్రం
మేధోమేవ నిగద్యతే, మణి వత్తంతునా యత్ర వాయునాపూరితంచపుః.
తన్నాభిమండలం చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూఃకమ్, ద్వాదశారమహా
చక్రే పుణ్యపాపనియంత్రితః. ౪౮. తావ జ్జీవో భ్రమత్యేవం యావ
త్తత్త్వం నవిందతి, ఉర్ధ్వం మేధా రథో నాభేః కందో యోఽస్తి
ఖగాండవత్. ౪౯. తత్ర నాద్య స్సముత్పన్నాః సహస్రాణి ద్విసప్తతిః,
తేషు నాడీ సహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః. ౫౦. ప్రధానాః

ప్రాణవాహినోఽభూయ స్తత్ర దశ స్పృతాః, ఇడాచ పింగళా చైవ
 సుషుమ్నాచ తృతీయకా. ౧౨. గాంధారీ హస్తజిహ్వచ పూషాచైవ
 యశస్వినీ, అలంబుసా కుహూ రత్ర శంఖినీ దశమీస్పృతా. ౧౩.
 ఏవం నాడీమయం చక్రం విజ్ఞేయం యోగినా సదా, సతతం ప్రాణవా
 హిన్య స్సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః. ౧౪. ఇడా పింగళా సుషుమ్నా
 స్తిస్తోరాద్యః ప్రకీర్తితాః, ఇడా వామే స్థితా¹భాగే పింగళా దక్షిణే
 స్థితా. ౧౫. సుషుమ్నామధ్యదేశస్థా ప్రాణమార్గా స్త్రయస్పృతాః,
 ప్రాణో²చాన స్సమాన శ్చోదానో వ్యాన స్తదైవచ. ౧౬. నాగః
 కూర్తశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ప్రాణాద్యాః పంచ విఖ్యాతా
 నాగాద్యాః పంచవాయవః. ౧౭. ఏతే నాడీ సహస్రేషు వర్తంతే జీవ
 రూపిణః, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యథ శ్చోర్ధ్వం ప్రధావతి. ౧౮.
 వామదక్షిణమార్గేణ సంచలత్వాన్నదృశ్యతే, అక్షిప్తో భుజదండేన
 యథోచ్చలతికం తు కః. ౧౯. ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తద్వ జీవో
 నవిశ్రమేత్, అపానాత్కర్షతి ప్రాణో²చానః ప్రాణాచ్చ కర్షతి. ౨౦.
 ఖగరజ్జవదిత్యేతద్యో జానాతి స యోగవీత్, హకారేణ బహి
 ర్జాతి సకారేణ దిశేత్పునః. ౨౧. హంసహంసేత్యముం ఘంత్రం
 జీవో జపతి సర్వదా, శతాని పఠివారాత్రగ్ సహస్రా త్యేకవిశతః.
 ౨౨. ఏతత్సంఖ్యాన్వితం ఘంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపా నామ
 గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా. ౨౩. అస్యా స్సంకల్పమాలేఖ
 నః పాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో
 జపః. ౨౪. అనయా సదృశం పుణ్యం నభూతం న భవిష్యతి, యేన
 మార్గేణ గంతవ్యం బ్రహ్మాస్థానం నిరామయమ్. ౨౫. ముఖే నాచ్ఛాద్య
 తద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్నియోగేన మనసా
 మరుతా సహ. ౨౬. సూచీవ ద్గుణ మాదాయ వ్రజ త్యూర్ధ్వం
 సుషుమ్నయా, ఉడ్ఘాటయేత్కవాటం తు యథా కుంచితయా హ
 తాత్. ౨౭. కుండలీన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం విభేదయేత్.
 ౨౮. కృత్వా సంప్రటితో కరౌ దృఢతరం బహ్యాథ పద్మాసనమ్, గాఢం
 వక్షసి చన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానం చ తచ్ఛేతసి, వారంవార మపాన

మూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చాయక్ పూరితం, ముంచక్ ప్రాణ మువైతి
 బోధ మతులం శక్తిప్రభావా స్మరః. ౬౯. పద్మాసనస్థితో యోగీ నాడీ
 ద్వారేషు పూరయక్, మారుతం కుంభయ న్యస్తు సముక్తో నాత్ర
 సంశయః. ౭౦. అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమజాతేన వారిణా,
 కట్వాష్టలవణత్యాగీ క్షీరపానకతస్సుఖి. బ్రహ్మచారి మితాహారి
 యోగీయోగపరాయణః, అబ్ధాదూర్ధ్వం భవేవేత్సి ధ్యో నాత్రకార్యా
 విచారణా. ౭౧. కంఠోర్ధ్వకుండలీశక్తి స్స యోగీ సిద్ధిభాజనమ్, అపా
 నప్రాణయో రైక్యం క్షయా స్తూత్రపురీషయోః. ౭౩. యువా భవతి
 వృద్ధోఽపి సతతం మూల బంధనాత్, పార్శ్వైభాగేన సంపీడ్య యోని
 మాకుంచయే ద్దుదమ్. ౭౪. అపాన మూర్ధ్వముత్క్లెష్య మూలబం
 ధోయ ముచ్యతే, ఉడ్డ్యాణం కురుతే యస్తా దవిశ్రాంత మహాభగః. ౭౫.
 ఉడ్డియాణం తదేవ స్యా త్తత్ర బంధో విధియతే, ఉదరే పశ్చిమం
 తాణం నాభేరూర్ధ్వం తు కారయేత్. ౭౬. ఉడ్డియాణోఽప్యయం
 బంధో మృత్యుమాతంగకేసరి, బధ్నాతి హి శిరోజాత మథోగామీ
 నభో జలం. ౭౭. తతో జాలంధరో బంధః కంఠదుఃఖాఘనాశనః,
 జాలంధరే కృతే బంధే కంఠదుఃఖాఘభక్షణే. ౭౮. నవీయామం
 పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రథావతి, కపాల కుహరే జిహ్వ ప్రవిష్టా
 విచరితగా. భ్రువో రంతర్గతా దృష్టి ర్ముద్రా భవతి ఖేచరీ, న రోగో
 మరణం తస్య ననిద్రా నకుథా త్సమా. నచ మూర్ఛా భవేత్తస్యయో
 ముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతే నచ రోగేణ లిప్యతే నచ కర్మణా.
 ౮౦. బధ్యతే నచ కాలేన యస్య ముద్రాఽస్తి ఖేచరీ, చిత్తం చరతి ఖే
 యస్తా జిహ్వ భవతి ఖే గతా. ౮౧. తే నైషా ఖేచరీ నామ ముద్రా
 సిద్ధనమస్కృతా, ఖేచర్యా ముద్రయా యస్య వివరం లంబిరోర్ధ్వతః.
 ౮౩. బిమః క్షరతి నో యస్య కామిన్యా లింగితస్య చ, యావద్బిందుః
 స్థితో దేహే తావత్ప్రత్యుభయం కుతః. ౮౪. యావద్బుద్ధా నభో.
 ముద్రా తావద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, గళితోఽపి యదాబిందు స్సంప్రాప్తో
 యోనిమండలే. ౮౫. ప్రజత్యూర్ధ్వం హతాచ్ఛక్త్యా నిబద్ధో
 యోని ముద్రయా, సవన ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా.

౮౬. పాండరం శుక్లమిత్యాహుః క్లోహితాఖ్యం మహారజః, విద్రు
మద్రుమ సంకాశం యోనిస్థానే స్థితం రజః. ౮౭. శిశ్నస్థానే వసేష్పిందు
స్తయోరైక్యం సుదుర్లభం, బిందు శ్చివో రజశ్చక్తి ర్బిందు రిందూ
రజో రవిః. ౮౮. ఉభయో స్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం వపు,
వాయునా శక్తిబాలేన ప్రేరితం ఖేయదా రజః. ౮౯. రవి నై కత్వ
మాయాతి భవేద్దివ్య వపు స్తథా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ
స్సూర్య సమన్వితమ్. ౯౦. ద్వయో స్సమరసీ భావం యోజనాతి
నయోగవిత, శోధనం మలజాలానాం ఘటనం చంద్రసూర్యయోః.
౯౧. రసానాం శోషణం సమ్యజ్జహముద్రాభిధీయతే, ౯౨. వక్షోస్య
స్తహసు ర్నిపీడ్య సుషిరం యోనేశ్చ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా
మనుభార య స్ప్రివితతం పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్వ్య శ్వసనే
కుక్షియుగళం బధ్వా శనై రేచయే దేహ పాతకనాశినీ నను మహ
ముద్రా నృణాం ప్రోచ్యతే. ౯౩. అథాత్మనిర్ణయం వ్యాఖ్యానే. హృది
స్థానే అష్టదశపద్దం వర్తతే, తన్మధ్యే రేఖావలయం కృత్వా జీవాత్త
యాపం జ్యోతిరూప మణుమాత్రం వర్తతే, తస్మిం త్వర్వం ప్రతిష్ఠితం
భవతి సర్వం జానాతి, సర్వం కరోతి, సర్వమేత చ్చరిత మహం కర్తా
ఽహం భోక్తా సుఖీ దుఃఖీ కాణః ఖంబో బభిరో మూకః కృశ స్థూ
లోఽనేన ప్రకారేణ స్వతంత్రవాదేన వర్తతే, పూర్వదశే విశ్రమతే,
పూర్వదశం శ్వేతవర్ణం, తదా భక్తిపురస్సరం ధర్మ మతి ర్భవతి, యదా
గ్నేయదశే విశ్రమతే, తదాగ్నేయదశం రక్తవర్ణం, తదా నిద్రా
స్యమతి ర్భవతి, యదా దక్షిణదశే విశ్రమతే తద్దక్షిణదశం కృష్ణవర్ణం,
తదా ద్వేషకోపమతిర్భవతి, యదా నైరృతిదశే విశ్రమతే, నైరృతి
దశం నీలవర్ణమ్, తదా పాపకర్మ హింసా మతిర్భవతి, యదా పశ్చిమ
దశే విశ్రమతే, తత్పశ్చిమదశం స్ఫటికవర్ణమ్, తదా క్రిడావినోదే
మతిర్భవతి యదా వాయవ్య దశే విశ్రమతే, వాయవ్యదశం మాణిక్య
వర్ణమ్, తదాగమనచంచలవైరాగ్యే మతిర్భవతి, యదోత్తరదశే విశ్ర
మతే, తదుత్తరదశం పీతవర్ణమ్, తదా సుఖశృంగారమతి ర్భవతి, యదీశా
నదశే విశ్రమతే, తదీశానదశం వైడూర్యవర్ణం తదా దానా

కృపా మతి ర్భవతి, యదా సంధి సంధిషు మతిర్భవతి, తదా వాతపిత్త
 శ్లేష్మ మహావ్యాధి ప్రకోపా భవతి, యదా మధ్యే తిష్ఠతి, తదా స్వం
 జానాతి గాయతి నృత్యతి పతత్యానందం కరోతి, యదా నేత్రశ్రమో
 భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ప్రథమరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమ
 జ్జనం కురుతే, ప్రథమరేఖాబద్ధాకపుష్పవర్ణా తదా నిద్రావస్థా భవతి,
 నిద్రావస్థామధ్యే స్వప్నావస్థా భవతి, స్వప్నావస్థా మధ్యే దృష్టం శ్రుత
 మను మానస భవా వార్తా ఇత్యాది కల్పనాం కరోతి, తదా౭ధిక
 శ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ద్వితీయరేఖావలయం కృత్వా
 మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ద్వితీయరేఖా ఇంద్రగోపవర్ణా తదా సుషు
 ప్త్యవస్థా భవతి, సుషుప్తౌ కేవల పరమేశ్వర సంబంధినీ బుద్ధి ర్భవతి,
 నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, పశ్చాత్పరమేశ్వరస్వరూపేణ ప్రాప్తిర్భవతి,
 తృతీయరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, తృతీయరేఖా
 పద్మరాగవర్ణా తదా తురీయావస్థా భవతి, తురీయే కేవలపరమాత్మ
 సంబంధినీ భవతి, నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, తదా శనై శ్శనై రుప
 రమే దృఢ్యా ధృతిగృహీతయా, ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న
 కించిదపి చింతయే తదా ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా స్వం విశ్వ
 మాత్మస్వరూపేణ లక్ష్మ్యం ధారయతి, తదా తురీయాతీతావస్థా తదా
 సర్వేషా మానందస్వరూపా భవతి, ద్వంద్వాతీతో భవతి, యావద్దేహ
 ధారణా వర్తతే తావత్తిష్ఠతి, పశ్చాత్పరమాత్మస్వరూపేణ ప్రాప్తి
 ర్భవతీత్యనేన ప్రకారేణ మోక్షో భవతీదమేవాత్మదర్శనోపాయం
 భవతి. చతుష్పథసమాయుక్త మహాద్వార గవాయనా, సమాస్థితత్రి
 కోణార్థా గమనే దృశ్యతే చ్యుతః. ౯౪. పూర్వోక్త త్రికోణస్థానా
 దుపరి పృథివ్యాది పంచవర్ణకం ధ్యేయం. ప్రాణాదిఃపంచవాయుశ్చ బీజం
 వర్ణంచ స్థానకమ్, యకారం ప్రాణబీజం చ నీలజీమూతస్సభమ్, రకార
 మగ్నీబీజం చ అపానాదిత్యస్సభమ్. ౬౫. లకారం పృథివీరూపం వ్యా
 నం బంధూకస్సభమ్, వకారం జీవబీజం చ ఉదానం శంఖవర్ణకమ్.
 ౯౬. హకారం విశ్వరూపంచ సమానం స్ఫటిక ప్రభమ్, హృన్నాభినాసా
 కర్ణంచ పాదాంగుష్ఠాదిసంస్థితః. ౯౭. ద్విస్తవ్యతీసహస్రాణి నాడీమార్గేషు

వర్తతే, అష్టావింశతికోటిషు రోమకూపేషు సంస్థితః. ౯౮. సమానస్థాన
ఏకస్తుజీవస్సోఽవ్యేకఏవహి, రేచకాదిత్రయం కుర్యాద్దృఢచిత్తస్సమా
హితః. ౯౯. శనై స్సమస్తమాకృష్య హృత్సరోరుహకోటరే, స్థానా
పానౌ చ బధ్వాతు ప్రణవేన సముచ్చరేత్. ౧౦౦. 'కంతసంకోచసం
కృత్వా లింగసంకోచసం తథా, మూలాధారా త్సుషుమ్నాచ పద్మతం
తునిభా శుభా. ౧౦౧. అమూర్తో వర్తతే నాదో వీణాదండసముత్థితః,
శంఖనాదాదిభి శ్చైవ మధ్యమేవ ధ్వని ర్యథా. ౧౦౨. వ్యోమరంధ్ర
గతో నాదో మాయూరం నాదమేవ చ, కపాలకుహరే మధ్యే చతు
ర్ద్వారస్య మధ్యమే. ౧౦౩. తదాత్మా రాజతే తత్ర యథా వ్యోమ్ని
దివాకరః, కోదండద్వయమధ్యే తు బ్రహ్మరంధ్రేషు శక్తితః. ౧౦౪.
స్వాత్మానం పురుషం పశ్యేన్నన స్తత్ర లయం గతమ్, రత్నాని బ్యోత్సిన్
కానాదం బిందుం మాహేశ్వరం పదమ్. య ఏవం వేద పురుష స్సకైవ
ల్యం సమశ్నుత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్సతి శాంతిః.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓం త త్స త్.

శ్రీగురుభ్యానమః. హరిః ఓం.

౪౦. యాజుషీయ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్

శ్లో. స్వావిద్యాతత్కార్యజాతం యద్విద్యాసహ్నవం గతమ్,
తద్ధంసవిద్యానిష్పన్నం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనా వవత్సతి శాంతిః.

ఓం. ప్రసాదా ద్భిష్టాణ స్తస్య విష్ణోరద్భుతకర్తృణః, రహస్యం
బ్రహ్మవిద్యాయా ధృవీవాగ్నిస్సంప్రచక్షతే. ౧. ఓ మి త్యేకాక్షరం
బ్రహ్మ యదుక్తం బ్రహ్మవాదిభిః, శరీరం తస్య వత్స్యామి స్థానం కాల
త్రయం తథా. ౨. తత్ర దేవా స్త్రయః ప్రోక్తా లోకా వేదా త్ర

యోగ్యయః, తిస్తో మాత్రామాత్రాచ త్ర్యక్షరస్య శివస్య తు. 3. ఋగ్వేదో గావ్య పత్యం చ పృథ్వీ బ్రహ్మవచ చ, అకారస్య శరీరం తు వ్యాఖ్యాంతం బ్రహ్మవాదిభిః. ౪. యజుర్వేదోఽంతరిక్షంచ దక్షిణాగ్ని స్తదైవచ, విష్ణుశ్చ భగవాన్దేవ ఉకారః పరికీర్తితః. ౫. సామవేదస్తథా ద్యౌశ్చ హవనీయ స్తదైవచ, ఈశ్వరః పరమోదేవో మకారః పరికీర్తితః. ౬. సూర్యమండలమధ్యేఽథ వ్యాకారశ్శంఖమధ్యగః, ఉకార శ్చంద్రసంకాశ స్తస్య మధ్యే వ్యవస్థితః. ౭. మకార స్త్వగ్ని సంకాశో విధూమోవిద్యుతోపమః, తిస్తో మాత్రాస్తథా జ్ఞేయా సోమసూర్యాగ్నిరూపిణః. ౮. శిఖాతు దీపసంకాశా తస్మిన్నుపరివర్తతే, అథమాత్రా తథా జ్ఞేయా ప్రణవసోఽపరి స్థితా. ౯. షడ్వసూత్రనిభా సూక్ష్మా శిఖా సాదృశ్యతే పరా, సా నాడీ సూర్యసంకాశా సూర్యం భిత్వా తథా పరా. ౧౦. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడీం భిత్వాచ మూర్ధని, వరద స్సర్వభూతానాం సర్వం వ్యాప్యవతిష్ఠతే. ౧౧. కాంస్యఘంటానినా దస్తు యథా లీయేత శాంతయే, ఓంకారస్తు తథా యోజ్య శ్శాంతయే సర్వ మిచ్ఛతా. యస్మిం నృలీయతే శబ్దస్తత్పరంబ్రహ్మ గీయతే, ధియంహి లీయతే బ్రహ్మ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. వాయుః ¹ప్రాణ స్తథా ఽఽకాశ స్త్రివిధో జీవసంజ్ఞకః, సజీవః ప్రాణ ఇత్కుక్తో వాలాగ్రశతకల్పితః. నాభిస్థానే స్థితం విశ్వం శుద్ధతత్త్వం సునిర్మలం, ఆదిత్యమివ దీప్యంతం రశ్మిభి శ్చాఖిలం శివమ్. సకారంచ హకారంచ జివో జవతి సర్వదా, నాభిరంత్రా ఽన్వనిష్కాంతం విషయవ్యాప్తివర్జితం. ²తేనేదం నిష్కలం విద్యా త్తీరా త్సర్పి ర్యథా తథా, కారణే నాత్మనా యుక్తః ప్రాణాయామైశ్చ పంచభిః. చతుష్కలా సమాయక్తో భ్రామ్యతేవహృది స్థితః, గోళకస్తు యదా దేహే క్షీరదండేన వాహతమ్. ఏతస్మిన్వసతే శీఘ్రో ³మవిశ్రామం మహాఖగః, యావన్నిశ్వసితో జీవ స్తావ నిష్కల తాం గతః. నభస్థం నిష్కలం ధ్యాత్వా ముచ్యతే భవబంధనాత్, అనాహతధ్వనియుతం హంసం యో వేద హృద్గతమ్. ౨౦. స్వప్రకాశ చిదానందం స హంస ఇతి గీయతే, రేచకం పూరకం ముక్త్యా కుంభకే నసిత స్సుధీః. నాభికందే సమా కృత్వా ప్రాణాపానౌ సమాహితః, మస్త

కస్థాఽమృతాస్వాదం వీత్వా ధ్యానేన సాదరమ్. దీపాకారం మహా
దేవం జ్వలంతం నాభి మధ్యమే, అభిషిచ్యామృతేనైవ హంసహంసే
తి యో జపేత్. జరామరణరోగాది న తస్య భువి విద్యతే, ఏవం దినే
దినే కుర్యాదణిమాదివిభూతయే. ఈశ్వరత్వ మవాహ్నీతి సదా
భ్యాసరతః పుమాన్, బహవో నైకమార్గేణ ప్రాప్తా నిత్యత్వ మా
గతాః. హంసవిద్యామృతే లోకే నాస్తి నిత్యత్వ సాధనమ్, యో ద
దాతి మహావిద్యాం హంసాఖ్యాం ¹పారమేశ్వరీమ్. తస్య దాస్యం
సదా కుర్యాత్ప్రజ్ఞయా పరయా సహ, శుభంవా శుభమన్యద్వా య
దుక్తం గురుణా భువి. తత్కుర్యాదవిచారేణ శిష్యస్సంతోష
సంయుతః, హంసవిద్యా మిమాం లభ్యా గురుశుశ్రూషయా సః.
ఆత్మన మాత్మనా సాహ ద్భృహ్మబుధ్వా సునిశ్చలమ్, దేహజాత్యాది
సంబంధా న్యర్హాశ్రమసమన్వితాన్. వేదశాస్త్రాణి చాన్యాని పదహంసు
మివ త్యజేత్, గురుభక్తిం సదాకుర్యాచ్ఛ్రేయసేభూయసేనరః. 3౦. గురు
రేవ హరి స్సాహ న్నాన్యథత్యజ్రపీచ్ఛుతిః. శ్రుత్యా యదుక్తం
పరమార్థమేవ తత్సంశయో నాత్ర తత స్సమస్తమ్. శ్రుత్యా విరోధో
భవేత్ప్రమాణం భవేదసర్థాయ వినా ప్రమాణమ్. దేహస్థ స్థుళో
జ్ఞేయో నిష్కళో దేహవర్జితః. ఆప్తోపదేశగమ్యాఽసౌ సర్వతః కిమపస్థి
తః, హంసహంసేతి యో బ్రూయాద్ధంసోనామ హరి శ్శివః. గురువక్త్రా
త్తు లభ్యేత ప్రత్యక్షం సర్వతోముఖమ్, తిలేషుచయథాత్రైలం పుష్పే
గంధఞ్చాశ్రితః. పురుషస్య శరీరేఽస్తిత్వబాహ్యభ్యంతరే తథా,
ఉల్కాహస్తో యథాలోకే ద్రవ్య మాలోక్యతాం త్యజేత్. జ్ఞానేన
జ్ఞేయమాలోక్య పశ్చాద్జ్ఞానం పరిత్యజేత్, పుష్పవత్సకలం
విద్యా ద్గంధ స్తస్య తు నిష్కళః. వృక్షస్తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా
తస్యతు నిష్కళా, నిష్కళ స్థుళో భావ స్సర్వత్రైవ వ్యవస్థితః, ఉపా
యస్సకళ స్తద్వ దుపేయ శ్చైవ నిష్కళః, సకళే సకళో భావో నిష్కళే
నిష్కళ స్తథా, ఏకమాత్మో ద్విమాత్రశ్చ త్రిమాత్రశ్చైవ భేదతః,
అర్థమాత్రా పరా జ్ఞేయా తత ఊర్ధ్వం పరాత్పరమ్. పంచథా పంచదై
వత్యం సకళం పరిపత్యతే, బ్రహ్మణో హృదయం స్థానం కంఠే విష్ణు స్స

మాశ్రితః.రం.తాలు మధ్యేస్థితో రుద్రో లలాటస్థో మహేశ్వరః, నాసా
గ్రేఅచ్యుతం విద్యాత్తస్యాంతేతు పరంపదం. పరత్వాత్తు పదం నాస్తీ
త్యేవం శాస్త్రస్య నిర్ణయః, దేహతీతం తు తం విద్యా న్నాసాగ్రే ద్వా
దశాంగుళమ్. తదంతం తం విజానీయా త్తత్తస్యం వ్యాపయేత్ప్రభుః,
మనోఽప్యన్యత్ర నిక్షిప్తం చక్షు రన్యత్ర పాతితమ్. తథాఽపి యోగి
నాం యోగోఽహ్యవిచ్ఛిన్నః ప్రవర్తతే, ఏతత్తు పరమం గుహ్యమేతత్తు
పరమం శుభమ్. నాతః పరతరం కించి న్నాతఃపరతరం శుభమ్, శుద్ధ
జ్ఞానామృతం ప్రాప్య పరమాక్షరనిర్ణయమ్. గుహ్యోద్ధుహ్యతమంగోప్యం
గ్రహణీయం ప్రయత్నతః, నాపుత్రాయ ప్రదాతవ్యం నాశిష్యా
కదాచన. గురుదేవాయ భక్తాయ నిత్యం భక్తిపరాయచ, ప్రదాతవ్య
మిదం శాస్త్రం నేతరేభ్యః ప్రదాపయేత్. దాతాస్య సరకం యాతి సి
ధ్యతే నకదాచన, గృహస్థో బ్రహ్మచారిచవానప్రస్థశ్చ భీతుకః. యత్ర
యత్ర స్థితో జ్ఞానీ పరమాక్షరవిత్పదా, విషయావిషయాహ్తో యాతి
దేహంతరే శుభమ్. జ్ఞానాదేవాస్య శాస్త్రస్య సర్వావస్థోఽపి మానవః,
బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాదైత్యః పాపపుణ్యైర్నలిప్యతే.౫౦.చోదణోబోధక
శ్చైవ మోక్షనశ్చ పరస్త్వృతః, ఇత్యేషాం త్రివిధోజ్ఞేయ ఆచార్యస్తు
మహీతలే. చోదణో దర్శయేన్నాన్తం బోధకస్థాన్తం మాచరేత్, మోక్ష
దస్తు పరం తత్త్వం యద్జ్ఞత్వాపర మశ్నుతే. ప్రత్యక్షయజనందేహీ
సంక్షేపా చ్ఛృణు గౌతమ, తేనేష్ట్యా స నరో యాతి శాశ్వతం పద
మన్యయమ్. స్వయమేవ తు సంపశ్యేద్దేహీ బిందుం చ నిష్కళమ్,
అయనేద్వేచవిషువే సదా పశ్యతి మార్గవిత్, కృత్వా యామం పురా
వత్సరేచపూరకకుంభకాన్, పూర్వం చోభయముచ్చార్యవ్యార్చయేత్తు
యథాక్రమమ్.నమస్తారేణ యోగేన ముద్రయాఽఽరభ్యచార్చయేత్,
సూర్యస్య గ్రహణం వత్స ప్రత్యక్షయజనం స్మృతమ్. జ్ఞానాత్సా
యుజ్య మే వోక్తం తోయే తోయం యథా తథా, ఏతే గుణాః ప్రవ
ర్తంతే యోగాభ్యాస కృతశ్రమైః. యస్తా ద్యోగం సమాధాయ సర్వ
దుఃఖభహిష్కృతః, యోగధ్యానం సదా కృత్వా జ్ఞానం తన్నయతాం
వ్రజేత్. జ్ఞానా త్వయాపం పరమం హంసమంత్రం సముచ్చరేత్,
ప్రాణినాం దేహమధ్యే తు స్థితో హంసస్సదాఽచ్యుతః. హంస

ఏవ పరం సత్యం హంస ఏవతు శక్తికమ్, హంసఏవ పరం వాక్యం
హంసఏవతు వైదికమ్. ౬౦. హంసఏవ పరోరుద్రో హంసఏవ పరాత్పరః,
సర్వదేవస్య మధ్యస్థో హంసఏవ మహేశ్వరః, పృథివ్యాది శివాంతంతు
అకారాద్యాశ్చ వల్లకాః. కూటాంతా హంసవివస్యా న్నాత్మకేతి
వ్యవస్థితాః, మాతృకా రహితా మంత్రా ఆదిశం తేన కుత్రచిత్.
హంసజ్యోతిరనూపమ్యం మధ్యేదేవం వ్యవస్థితమ్, దక్షిణాముఖ
మాశ్రిత్య జ్ఞానముద్రాం ప్రకల్పయేత్. సదా సమాధిం కుర్వీత
హంసమంత్ర మనుస్మరణ, నిర్మల స్ఫుటికాకారం దివ్యరూప మనూప
మమ్. మధ్యదేశే పరం హంసం జ్ఞానముద్రాత్పరూపకమ్, ప్రాణోఽపాన
స్సమానశ్చోదానవ్యానౌ చ వాయవః. పంచకర్తేంద్రియైర్మయక్తాః
క్రియాశక్తిబలోద్యతాః, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనం
జయః. పంచజ్ఞానేంద్రియైర్మయక్తా జ్ఞానశక్తిబలోద్యతాః, పాచక శ్శక్తి
మధ్యేతు నాభిచక్రే వ్యవస్థితః. బంధముద్రా కృతా యేన నాసాగ్రేతు
స్వలోచనే, అకారే వహ్ని రిత్యావళు రుకారే హృది సంస్థితః. మకా
రే చ భువో ర్మధ్యే ప్రాణశక్త్యా ప్రబోధయేత్, బ్రహ్మగ్రంధి రకారేచ
విష్ణుగ్రంధి ర్హృది స్థితః, రుద్రగ్రంధిర్భువో ర్మధ్యే భిద్యతేఽక్షరవా
యునా, అకారే సంస్థితో బ్రహ్మ ఉకారే విష్ణు రాస్థితః. ౭౦. మకారే
సంస్థితో రుద్ర స్తతో స్థానం తత్పరాత్పరః, కంతం సంకుచ్యనాద్యాదౌ
స్తంభితే యేన శక్తితః, రసనా వీడ్యమానేయం షోడశీవోద్ధ్వగామినీ,
త్రికూటం ¹త్రివిధం చైవ గోలాకం నిఖరం తథా. త్రిశంఖం వజ్ర
మౌంకార మూర్ధ్వనాశం భువో ర్మయమ్, కుండలీం చాలయన్ప్రాణా
స్థేవయం చృశి మండలం, సాధయ స్వబ్రకుంభాని నవద్వారాణి బంధ
యేత్, సుమనః పవనారూఢ స్స రాగో నిర్గుణ స్తథా, బ్రహ్మస్థానేతు
నాదస్సన్యో ²చృంఖన్యా మృతవర్షిణీ, షట్పక్రమండలోద్ధారం జ్ఞానదీపం
ప్రకాశయేత్. సర్వభూతస్థితం దేవం సర్వేశం నిత్యమర్పయేత్,
ఆత్మరూపం తమాలోక్య జ్ఞానరూపం నిరామయమ్. దృశ్యం తం దివ్య
రూపేణ స్వవ్యాపీ నిరంజనః హంసహంసవదేద్యాక్యం ప్రాణిన్ద్రా
దేహ మాశ్రితః. ౭౭. సప్రాణాపానయో ర్గ్రంధి రజవేత్యభిధీయతే, సహ

స్రమేకం ద్వ్యయుతం పట్నతం చైవ సర్వదా, ఉచ్చర స్మృతో హంస
స్సోఽహమిత్యభి ధీయతే. పూర్వభాగే హ్యథో లింగం శిఖన్యాం
చైవ పశ్చిమమ్, జ్యోతిర్లింగం భ్రువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్సదా
యతిః. అచ్యుతోఽహమచింత్యోహ మతర్క్యోఽహమజోఽస్త్వహమ్,
అప్రణోఽహ మకాయోఽహమసంగోఽస్త్వభయోఽస్త్వహమ్. ౮౦.
అశబ్దోఽహ మరూపోఽహ మస్పర్శోఽస్త్వహమద్వయః, అరసోఽహ
మగంధోఽహమనాదిరమృతోఽస్త్వహమ్. అక్షయోహమలింగోఽహమజ
రోఽస్త్వకళోఽస్త్వహమ్, అప్రాణోఽహ మమూకోహ మచింత్యోఽ
స్త్వకృతోఽస్త్వహమ్. అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యోఽనిర్దేశ్యోఽహ మ
లక్షణః, అగోత్రోఽహమగాత్రోహ మచక్షుష్కోఽస్త్వవాగహమ్, అదృ
శ్యోఽహమవణ్ణోఽహమఖండోఽస్త్వహమద్భుతః, ఆశ్రతోఽహమద్వష్టోహ
మన్వేష్టవ్యోమరోఽస్త్వహమ్, అవాయురప్యనాకాశోఽతై జసోఽవ్యభి
చార్యహమ్, అమృతోఽహమజాతోఽహమతిసూక్ష్మోఽవికార్యహమ్.
అరజస్కోఽతమస్కోహ మసత్యో స్త్వగుణోఽస్త్వహమ్, అమా
యోఽనుభవాత్తాహ మసన్యోవిషయోఽస్త్వహమ్, అద్వైతోఽహ
మపూర్ణోహ మబాహ్యోహ మనంతరః, అశ్రోత్రోహ మదీర్ఘోహ మ
వ్యక్తోహమనామయః, అద్వయానందవిజ్ఞానఘనోఽస్త్వహ మవిక్రియః,
అనిచ్ఛోహ మలేపోఽహ మకర్తాస్త్వహమద్వయః. అవిద్యాకార్యహీ
నోఽహ మవాఙ్మనసగోచరః, అనల్పోఽహ మశోకోఽహమవికలోఽస్త్వ
విజ్వలః, అదిమధ్యాతహీనోఽహ మాకాశసదృశోఽస్త్వహమ్. ఆత్మ
చైతన్యరూపోహ మహ మానందచిహ్నః, ఆనందామృతరూపోహ మా
త్మసంసోహ మంతరః, అప్తకామోహ మాకాళా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్త్వ
హమ్, ఈశానోఽస్త్వహమిదోఽస్త్వహ మహ ముత్తమపూరుషః, ఉత్క్రో
ష్టోహ ముపద్రష్టా అహ ముత్తరతోఽస్త్వహమ్, కేవలోహం కవిః కర్తా
క్ష్యక్షోహం కరణాధిపః, గుహశయోఽహం గోప్తాఽహం చక్షుష
శ్చక్షురస్త్వహమ్ చిదానందోఽస్త్వహంచేతాశ్చిద్ధ నభిస్తయోఽస్త్వ
హమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్త్వహంజ్యాయాజ్యోతిషాంజ్యోతిఃస్త్వహమ్,
తమస స్సాక్ష్యహంతుర్య స్తుర్యోహం తమసః పరః, దివ్యో దేవోస్తిదుర్ద

రోష్ఠీ 'ద్రష్టా ధ్యేయో ధృవోస్యహమ్, నిత్యోహం నిరవద్యోహం
 నిష్క్రియోస్మి నిరంజనః, నిర్మలో నిర్వికలోస్యహం నిరాభ్యాతోస్మి
 నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిరుణో నిస్పృహోస్య
 హమ్, నిరింద్రియో నియంతాహం నిరఫేక్షోఽస్మి నిష్కలః, పురుషః
 పరమాత్మాహం పురాణపరమోఽస్యహమ్, పరావరోఽస్యహం
 ప్రాజ్ఞః ప్రపంచోపశమోఽస్యహమ్, పరామృతోఽస్యహం పూర్ణః
 ప్రభు రస్మి పురాతనః, పూర్ణానందకబోధోఽహం ప్రత్యగేకరసోఽ
 స్యహమ్, ప్రాజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః,
 ఏకథా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైత విలక్షణః, బుద్ధోఽహంభూత
 చాలోఽహం భారూపో భగవానహమ్, మహాదేవో మహానస్తి మహ
 జ్ఞేయో మహేశ్వరః, విముక్తోఽహం విభురహం వరేణ్యో వ్యాఘోఽ
 స్యహమ్, వైశ్వానరో వాసుదేవో విశ్వతశ్చక్షురస్యహమ్, విశ్వా
 ధికోఽహం విశదో విష్ణుర్విశ్వకృదస్యహమ్, శుద్ధోఽస్మి శుక్ర
 శ్మాంతోఽస్మిశాశ్వతోఽస్మి శివోఽస్యహమ్, సర్వభూతాంతరాత్మాహ
 మహ మస్మి సనాతనః, అహం సకృద్విభాతోఽస్మి స్వే మహిమ్ని
 సదా స్థితః, సర్వాంతర స్వయం జ్యోతి స్సర్వాధిపతి రస్యహమ్,
 సర్వభూతాధివాసోఽహం సర్వవ్యాపీ స్వరాడహమ్, సమస్తసాక్షీసర్వాత్మా
 సర్వభూతసుహృదయః, సర్వేంద్రియగుణాభాస స్సర్వేంద్రియవివర్జితః,
 ప్రానత్రయవ్యతీతోఽహం సర్వానుగ్రహణో స్యహమ్, సచ్చిదానంద
 పూర్ణాత్మా సర్వప్రేమాపుద్గోఽస్యహమ్, సచ్చిదానందమాత్రోఽహం
 స్వప్రకాశోఽస్మి చిద్భుజః, సత్త్వ స్వరూప శ్చిన్మాత్ర సిద్ధస్సర్వాత్మ
 ణోఽస్యహమ్, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రస్సాన్వితబంధహరోఽస్యహమ్,
 సర్వగ్రాసోఽస్యహం సర్వద్రష్టా సర్వానుభూతహమ్, (యేచ బ్రహ్మవిద
 సిద్ధా స్సర్వవపం వదంతి హి.) ఏవం యో వేద తత్త్వేన స వైపురుష
 ఉచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సమానా వవ త్వితీ శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

౪౧. యాజుషీయ యోగతత్త్వోపనిషత్

శ్లో. యోగైశ్వర్యం చ కైవల్యం జాయతే యత్ప్రసాదతః,
తద్వైష్ణవం యోగతత్త్వం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః

ఓం. యోగతత్త్వం ప్రవక్ష్యామి యోగినాం హితకామ్యయా,
యచ్ఛ్చుత్వాచ పఠిత్వాచ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, విష్ణు ర్నామ మహా
యోగీ మహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే యథా దీపా దృశ్య
తేపురుషోత్తమః, త మా రాధ్యజగన్నాథం ప్రణిపత్య పితామహః, పప్ర
చ్ఛయోగతత్త్వం మే బ్రూహిచాష్టాంగసంయుతమ్, తమువాచహృషీ
కేశో వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః, సర్వేజీవా సుఖైరుఃఖై ర్ఘాయాజాలేన
వేష్టితాః, తేషాం ముక్తికరం మార్గం మాయాజాలనికృంతనమ్, జన్త
మృత్యుజరావ్యాధి నాశనం మృత్యుతారకమ్, నానామార్గైస్తు దుష్కృ
పం కైవల్యం పరమం పదమ్, పఠితాశ్శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన
మోహితాః, అనిర్వాచ్యపదం వక్తుం నశక్యం తై స్సరై రపి, స్వాత్మ
ప్రకాశరూపం త త్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాం
తం సర్వాతీతం నిరామయమ్. తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలైర్వృ
తమ్, పుమాత్మ పదం నిత్యం తత్కథం జీవతాం గతమ్, సర్వభావపదాతి
తం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వారివత్సురితం తస్మిన్ తత్రా
హంకృతి రుత్థితా, పంచాత్మక మభూ త్పిండం ధాతుబద్ధం గుణాత్మ
కమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా
స్సోక్తా విశుద్ధే పుమాత్మని, కామక్రోధం భయం చాపి మోహలో
భం మదో రజః, జన్తమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోక స్తంద్రీక్షు ధాతృషా,
తృప్త్యా లజ్జా భయం దుఃఖం విషాదో హ్వ ఏవచ, ఏభిర్లోమైర్వినిర్ముక్త
స్సజీవః కేవలో మతః, తస్మా ద్దోష వినాశార్థ ముపాయం కథయామితే,
యోగహీనం కథం జ్ఞానం మోక్షదం భవతి ధృవమ్, యోగో

ఽపిజ్ఞానహీనస్తు నక్షమో మోక్షకర్తృణి, భస్మాద్జ్ఞానంచ యోగం
 ముముక్షుర్దృఢో వభ్యసేత్, అజ్ఞానాదేవ సఃసారో జ్ఞానాదేవ
 విముచ్యతే, జ్ఞానస్వరూపమేవాదౌ జ్ఞానం జ్ఞేయైకసాధనమ్, జ్ఞాతం
 యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమం పదమ్, నిష్కలం నిర్మలం
 సాక్షాత్సచ్చిదానంద రూపమ్, ఉత్పత్తి స్థితి సంహార స్ఫూర్తిజ్ఞాన
 వివర్జితమ్, ఏతద్జ్ఞానమితి ప్రోక్త మథయోగం బ్రవీమి తే, యోగోహి
 ఒహాథా బ్రహ్మకా భిద్యతే వ్యవహారతః, మంత్రయోగో లయ
 శ్చైవ హతోఽసౌ రాజయోగకః, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథా పరి
 చయ స్సన్నితః, నిష్పత్తిశ్చేత్యవస్థా చ స్వత్ర పరికీర్తితా, ఏతేషాం
 లక్షణం బ్రహ్మకా వత్స్య శృణు సమాహితః, మాతృకాదియుతం మం
 త్రం ద్వాదశాబ్దం ప్రయోజయేత్, క్రమేణ లభతే జ్ఞానమణిమాదిగుణా
 నివృతమ్, అల్పబుద్ధి రిమం యోగం సేవతే సాధకాధమః, లయయోగ
 శ్చిత్తలయః కోటిశః పరికీర్తితః, గచ్ఛక్ తివ్రంతస్త్విష్క భుంజక్ థ్యా
 యే నిష్కలం మీశ్వరిమ్, సవేష లయ యోగ స్సాన్యధృతయోగ మతి
 శృణు, యమశ్చ నియమశ్చైవ ఆసనం ప్రాణసంయమః, ప్రత్యాహారో
 శారణాచ థ్యానం భూమధ్యమే హరిమ్, సమాధి స్సమతాపస్థా
 హస్తాంగో యోగ ఉచ్యతే, మహాముద్రా మహాబంధో మహావేదశ్చ
 భేదరీ, జాలంధరోద్దియాణశ్చ మూలబంధ స్తదైవచ, దీర్ఘప్రణవసంధా
 సం సిద్ధాంతశ్రవణం పరమ్, వజ్రోలీ చామరోలీచ సహజోలీ త్రిధా
 మతా, ఏతేషాం లక్షణం బ్రహ్మకా ప్రత్యేకం శృణు తత్త్వతః, లఘూ
 హారో యమేష్వేకో ముఖ్యో భవతి నేతరః, అహింసా నియమే
 ష్వేకా ముఖ్యావై చతురానన, సిద్ధం పద్మం తథా సింహం భద్రంచేతి
 చతుష్టయమ్, ప్రథమాభ్యాసకాలే తు విఘ్నాస్సృశ్యశ్చతురానన,
 ఆలస్యం కత్థనం ధూర్త గోష్ఠీమంత్రాదిసాధనమ్, థాతుస్త్రీరాల్యకాడి
 మృగతృష్ణామయానివై, జ్ఞాత్వా సుధీప్త్యజే త్వర్వా విఘ్నా స్ఫూర్తి
 ప్రభావతః, ప్రాణాయామం తతః కుర్యాత్పద్మాసనగతస్త్వయమ్,
 సుశోభనం మతం కుర్యాత్సుత్యద్వారంతు నిర్వ్రణమ్, సుష్మ లిప్తం
 గోమయేన సుధయా వా ప్రయత్నతః, మత్కుండైర్మృశకైర్ద్వా కైర్వజ్రి

తంచ ప్రయత్నతః, దినేదినేచ సమృద్ధ్యం సమృద్ధ్యా విశేషతః, వాసి
తంచ సుగంధేన ధూపితం గుగ్గులాదిభిః, నాత్యుచ్చితం నాలి నీచం
చేలాజిన కుశోత్తరమ్, తతోఽవిశ్య మేధావీ పద్మాసనసమన్వితః, బుజు
కాయః ప్రాంజలిశ్చ ప్రణమే దిష్టదేవతామ్, తతోఽదక్షిణహస్తస్య అంగు
ష్ఠేనైవ పింగళామ్, నిరుధ్యపూరయే ద్వాయు మిడయాతు శనైశ్శనైః,
యథాశక్త్యవిరోధేన తతఃకుర్యాచ్చ కుంభకమ్, పునస్త్యజేత్పింగళయా
శనైరేవ స వేగతః, పునః పింగళయా పూర్య పూరయే దుదరం శనైః,
థారయిత్వా యథాశక్తి రేచయే దిడయా శనైః. యయా త్యజేత్త
యా పూర్య థారయే దవిరోధతః, జానూప్రదక్షిణేకృత్య నద్రుతం నవి
లంబితమ్, అంగులీసంఘటనం కుర్యా త్సమాత్రా షరిగీయతే, ఇడ
యావాయు మారోవ్య శనై స్తోడశమాత్రయా, కుంభయే త్పురితం
పశ్చాత్ చతుష్షష్టాతు మాత్రయా, రేచయే త్పింగళా నాద్యా
ద్వాత్రింశ న్మాత్రయా పునః. పునః పింగళయా పూర్య పూర్వవత్సు
సమాహితః, ప్రాతర్తథ్యం దినేనాయ మగ్రరాత్రేచ కుంభకాః, శనై
రశీతిపర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, ఏవం మాసత్రయాభ్యాసా
న్నాడీశుద్ధి స్తో భవేత్, యదాతు నాడీశుద్ధి స్సాన్య త్రదా చిహ్నాని
బాహ్యతః, జాయంతే యోగినో దేహే తాని వత్స్యామ్యశేషతః, శ
రీరలఘుతా దీప్తి ర్జాతరాగ్నివివర్ధనమ్, కృతత్వంచ శరీరస్య తదాజా
యేత నిశ్చితమ్, యోగవిఘ్నకరాహరం వర్జయే ద్యోగవిత్తమః, లవణం
స్వపం చాప్లు ముష్ణం రూక్షంచ తీక్ష్ణకమ్, శాకజాతం రామతాది
వహ్నిస్త్రీపథసేవనమ్, ప్రాతస్సాన్నోపశాపాదికాయక్లేశాంశ్చవర్జయేత్,
అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్త్రం ఊరాజ్య భోజనమ్, గోధూమ ముగ్ధశా
ల్యన్నం యోగవృద్ధికరం విడుః, తతఃపరం యథేష్టంతు శక్త స్సాన్యద్వా
యుథారణే, యథేష్టథారణా ద్వాయో స్పిధ్యే త్కైవలకుంభకః, కేవలే
కుంభకే సిద్ధి రేచపూర విఙ్గితే, సతస్య దుష్లభం కించిత్త్రిషు లోకేషు
విద్యతే, ప్రస్వేదో జాయతే పూర్వం మద్దనం తేనకారయేత్, తతోఽపి
థారణా ద్వాయోః క్రమేణైవ శనై శ్శనైః, కఫో భవతిదేహస్య ఆస
నస్థస్య దేహిణః, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్ధారుణాత్స్విద ఉద్భవేత్,

యదాచ దాద్దరో భావ ఉత్పత్త్యోత్పత్త్య గచ్ఛతి, పద్మాసస్థితో
యోగీ తథా గచ్ఛతి భూతలే, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్భూమిత్యా
గశ్చ జాయతే, పద్మాసస్థ ఏవాసౌ భూమి ముత్పజ్య వర్తతే, అతి
మానుషచేష్టాది తథా సామర్థ్యముద్భవేత్, న దర్శయేచ్ఛ సామ
ర్థ్యం దర్శనం వీర్యవత్తరమ్, స్వల్పం వా బహుథా దుఃఖం యోగీ
నవ్యథతే తదా, అల్పమూత్రపురీషశ్చ స్వల్పనిద్రశ్చ జాయతే
కీలవో దూషికా లాలా స్వేదదుర్గంధతాననే, ఏతాని సర్వథా తస్య
నజాయంతే తతః పరమ్, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్బల ముత్పద్యతే
బహు, యేన భూచరసిద్ధిసాన్న్య ద్భూచరాణాం జయే త్తమః, వ్యా
ఘో వా శరభోవాపి గజో గవయ ఏవవా, సింహోవా యోగినా
తేన మ్రియంతే హస్తతాడితాః, కందర్పస్య యథాయాపం తథాస్యా
దపి యోగినః, తద్రూపవశగా నార్యః కాంతంతే తస్య సంగమమ్,
యది సంగం కరోత్యేష తస్య బిందుక్షయో భవేత్, వర్జయిత్వా
స్త్రియా సంగం కుర్యాదభ్యాస మాదరాత్, యోగినోఽంగే సుగం
ధశ్చ జాయతే బిందుభారణాత్, తతో రహస్యసావిష్టః ప్రణవః
స్థితమాత్రయా, జపే త్పుర్వార్జితానాంతు పాపానాం నాశహేత్
సర్వవిఘ్నహరో మంత్రః ప్రణవ స్సర్వదోషహ, ఏవమభ్యాసేనా
గేన సిద్ధిరారంభసంభవా, తతో భవేద్ధటావస్థా పవనాభ్యాసతత్పుర
స్రాణోఽపానో మనో బుద్ధి ర్జీవాత్తపరమాత్మనోః, అన్యోన్యస్యావి
రోధేన ఏకతా ఘటతే యదా, ఘటావస్థేతి సా ప్రోక్తా తచ్చిహ్నాని
బ్రవీమ్యహమ్, పూర్వం యః కథితోఽభ్యాస శ్చతుర్థాంశం పరిగ్ర
హేత్, దివా వా యదివా సాయం యామమాత్రం సమభ్యసేత్,
ఏకవారం ప్రతిదినం కుర్యా త్కేవలకుంభకమ్, ఇంద్రియాణీంద్రియా
ర్థేభ్యో యత్ప్రేత్యాహరణం స్ఫుటమ్, యోగీ కుంభక మాస్థాయ
ప్రత్యాహర స్ప ఉచ్యతే, య ద్య త్పశ్యతి చతుర్భుజం తత్తదాత్మేతి
భావయేత్, యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్,
లభతే నాసయా యద్య త్తత్తదాత్మేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్య
సం హ్యతి తత్తదాత్మేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశేద్ద్యోగీ

తత్తదా త్రేతి భావయేత్, ఏవం జ్ఞానేంద్రియాణాం తు తత్తత్సౌఖ్యం తు
సాధయేత్, యామమాత్రం ప్రతిజినం యోగీ యత్నాదతంద్రితః,
యథా వా చిత్తసామర్థ్యం జాయతే యోగికో ధృవమ్, దూరశ్రుతి
ద్వారదృష్టిః క్షణాద్ధూరాగమస్తథా, వాస్పిద్ధిః కామరూపత్వ మదృశ్య
కరణీ తథా, మలమూత్రప్రలేపేన లోహోదే స్పర్శస్థితా భవేత్,
క్షిగతి స్తస్య జాయేత సంతతాభ్యాసయోగతః, సదా బుద్ధిమతా
భావ్యం యోగినా యోగసిద్ధయే, ఏతే విఘ్నా మహాసిద్ధి ర్నరమే
త్రేషు బుద్ధిమాన్, నదర్శయేత్స్వసామర్థ్యం యస్య కస్యాపి యోగి
రాట్, యథా మూఢో యథా మూఢ్యో యథా బంధిర ఏవ వా, తథా
వరేత లోకస్య స్వసామర్థ్యస్య గుప్తయే, శిష్యాశ్చ స్వస్య కార్యేషు
ప్రార్థయంతి న సంశయః, తత్తత్కర్తృకరవ్యగ్ర స్వాస్థ్యానే విస్తృతో
భవేత్, అవిస్తృత్య గురోర్వాక్య మభ్యసే త్తదహర్నిశమ్, ఏవం భవే
ద్బటావస్థా సంతతాభ్యాసయోగతః, ఆనభ్యాసవత శ్చైవ వృథా
గోష్ఠ్యా న సిద్ధ్యతి, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యోగమేవ సదాభ్య
సేత్, తతః పరిచయావస్థా జాయతేభ్యాసయోగతః, వాయుః పరి
చ్ఛితో యత్నా దగ్నినా సహ కుండలీ, భావయిత్వా సుషుమ్నాయాం
బ్రుశే దనిరోధతః, వాయునా సహ చిత్తం చ ప్రవిశే చ్చ మహాపదమ్,
రిక్త్య చిత్తం స్వపవన సుషుమ్నాం ప్రవిశే దిహ, భూమి రాపో
నలో వాయు రాకాశ శ్చేతి పంచకమ్, ఏషు పంచసు దేహానాం
ధారణా పంచభోచ్యతే, సాదాది జానుపర్యంతం పృథివీ స్థానముచ్యతే,
పృథివీ చతురశ్రం చ పీతవర్ణం లవణకమ్, సార్థివే వాయు మారోస్వా
లంకారేణ సమన్వితమ్, ధ్యాయం శ్చతుర్ముఖాకారం చతుర్వక్త్రం హిరణ్మ
యమ్, ధారయే త్పంచఘటికాః పృథివీ జయ మాల్నయాత్, పృథివీ
యోగతో మృత్యు ర్నభవే దస్య యోగినః, అజానోః సాగముపర్యంత
మసాం స్థానం ప్రకీర్తితమ్, ఆపోఽగ్రచంద్రశృక్లం చ వందీజం పరి
కీర్తితం, వారుణే వాయుమారోఽప్య వకారేణ సమన్వితమ్, స్తర
న్నారాయణం దేవం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్, శుద్ధపృథివీకసంకాశం
పీతవాసస మచ్యుతమ్, ధారయేత్పంచఘటికా స్సర్వసామైః ప్రము
చ్యతే, తతో జలా ద్భయం నాస్తి జలే మృత్యుర్నవిద్యతే, ఆపాయో

ర్షదయాంతం చ వహ్నిస్థానం ప్రక్షీర్తితమ్, వహ్నిః త్రికోణరక్తం చ
 రేఫాక్షి సముద్భవమ్, హహ్ని చానిలమారోప్య రేఫాక్షిరసముజ్జ్వలమ్,
 త్రియక్షం వరదం రుద్రం తరుణాదిత్యసన్నిభమ్, భస్మోద్ధూలితసర్వాంగం
 సుప్రసన్నమనుస్థరక, ధారయేత్పంచఘటికా వహ్నినా^౧ స
 దహ్యతే, న దహ్యతే శరీరంచ ప్రవిష్ట స్వాగ్ని^౧ కుండకే, ఆహృదయా
 ద్భ్రువోర్వధ్యం వాయస్థానం ప్రక్షీర్తితమ్, వాయుష్షట్కోణకం
 కృష్ణం యకారాక్షరభాసురమ్, మారుతం మరుణాం స్థానే^౨ ప్రాణి ప్రాణ
 సమాహితః, ధారయేత్తత్ర సర్వజ్ఞమీశ్వరం విశ్వతోముఖమ్, ధారయే
 త్పంచఘటికా వాయువ ద్యోమ్యుగో భవేత్, మరణం న తు వాయో
 స్తు భయం భవతి యోగినః, ఆభూమిధ్యా త్తు మూర్ధాంత మాకాశ
 స్థాన ముచ్యతే. వ్యోమ వృత్తంచ ధూమ్రంచ హకారాక్షరభాసురమ్,
 ఆకాశే వాయు మారోప్య హకారోపరి శంకరమ్, బిందురూపం
 మహాదేవం వ్యోమాకారం సదాశివం, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం భృతబాలేందు
^౩శేఖరమ్, పంచవక్త్రయుతం సౌమ్యం దశబాహుం త్రిలోచనమ్,
 సర్వాయుధై ర్భృతాకారం సర్వభూషణభూషితమ్ ఉమార్ధదేవం
 వరదం సర్వకారణకారణమ్, ఆకాశధారణా త్తస్య భేదరత్నం భవే
 ద్భ్రువమ్, యత్ర కుత్ర స్థితో వాపి సుఖ మత్యంత మశ్నుతే, ఏవంచ
 ధారణాః పంచ కుర్యా ద్యోగీ విచక్షణః, తతో దృఢశరీరస్సాన్త్యస్త్యు
 స్తస్య నవిద్యతే, బ్రహ్మణః ప్రళయేనాపి న సీదతి మహామతిః, సమ
 భ్యసే త్తథా ధ్యానం ఘటికా షష్టి మేవచ, వాయుం నిరుధ్య చాకాశే
 దేవతా మిష్టదా మితి, సగుణా ధ్యాన మేత త్స్య దణిమాదిగుణ
 ప్రదం, నిర్గుణధ్యానయుక్తస్య సమాధిశ్చ తతో భవేత్, దినద్వాదశ
 కేనైవ సమాధిం సమవాప్నుయాత్, వాయుం నిరుధ్య మేధావీ జీవన్ముక్తో
 భవత్యయమ్, సమాధి స్సమతాః స్థా జీవాత్తపరమాత్మనోః, యః స్వదేహ
 ముత్సన్ను మిచ్ఛాచే దుత్సృజేత్స్వయమ్, పరబ్రహ్మణి లీయేతనతస్యో
 త్కాంతి రిష్యతే, అథ నోచే త్సముత్సృష్టుం స్వశరీరం ప్రియం యది,
 సర్వలోకేషు విహర న్నిజిమాదిగుణాన్వితః, కదాచిత్స్వేచ్ఛయా
 దేవో భూత్వా స్వరే కుహీయతే, మనుష్యోవాపి యక్షో వా స్వే

చ్చయాపి ఊణాద్భవేత్, సింహావ్యాఘ్రో గజోవాశ్వస్వేచ్ఛయా
 బహుతా మియాత్, యథేష్ట మేవ వర్తేత యద్వా యోగీ మహేశ్వ
 రః, ఆభ్యాసభేదతో భేదః ఫలంతు సమమేవ హి, పారిం వామస్య
 పాదస్య యోనిస్థానే నియోజయేత్, ప్రసార్య దక్షిణం పాదం హస్తా
 భ్యాం ధారయేద్దృఢమ్, చుబుకం హృది విన్యస్య పూరయేద్వాయునా
 పునః, కుంభకేన యథా శక్త్యా ధారయిత్వాతు రేచయేత్, వామాం
 గేన సమభ్యస్య దక్షాంగేన తతోఽభ్యసేత్, ప్రసారితస్తు యత్పాద
 స్తమూరూపరి ¹యోజయేత్, అయమేవ మహాబంధ ఉభయ త్రైవ
 మభ్యసేత్, మహాబంధ స్థితోయోగీ కృత్వాపూరకమేకధీః, వాయు
 నా గతి మావృత్య నిభృతం కంఠముద్రయా, పుటద్వయం సమాక్రమ్య
 వాయుః స్ఫురతి సత్వరమ్, అయమేవ మహావేధ స్పిచ్ఛై రభ్యస్యతే ²ని
 శమ్, అంతః కపాలకుహరే జిహ్వం వ్యావృత్య ధారయేత్, భూమధ్య
 దృష్టి రవ్యేషా ముద్రా భవతి భేచరీ, కంఠ మాకుంచ్య హృదయే స్థాప
 యే దృఢయా ధియా, బంధో జాలంధరాభ్యోయం మృత్యుమాతంగ
 కేసరీ, బంధోయేన సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తద్దాయతే యతః, ఉడ్యా
 నాభ్యో హి బంధోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, పార్ష్ణిభాగేన సం
 పీడ్య, యోని మాకుంచయే దృఢమ్, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య
 యోనిబంధోఽయ ముచ్యతే, ప్రాణాపానౌ నాదబిందూ మూలబంధేన
 చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశయః,
 కరణీ విపరీతాభ్యా స్వవ్యాధివిచారశనీ, నిత్య మభ్యాసయు క్తస్య జాత
 రాగ్నివివర్ధనీ, ఆహారోబహుళ స్తస్య సంపాద్య స్సాధకస్యచ, అల్పాహారో
 యది భవే దగ్నిరేవం హరేత్ ఊణాత్, అధశ్చిరశోఽర్ధ్యపాదః
 ఊణం స్యా త్ప్రథమే దినే, ఊణాచ్చ కించి దధిక మభ్యసేత్తు దినేదినే,
 వలీ చ పలితం చైవ షడ్జాసార్థా స్సదృశ్యతే, యామమాత్రంతు యో
 నిత్య మభ్యసేత్సతు కాలజిత్, వజ్రోలీ మభ్యసే ద్యస్తు సయోగీ సిద్ధి
 భాజనమ్, లభ్యతే యది తస్యైవ యోగసిద్ధిః కరే స్థితా, అతీతానాగతం
 వేత్తి భేచరీ చ భవేద్ధృవమ్, అమరీం యః పితేన్నిత్యం నస్యం కుర్వన్

1. మాన (నామ) యేత్.

దినే దినే, వజ్రోశీ మభ్యసేన్నిత్య మమరోశీతి కథ్యతే, తతో భవే
 ద్రాజయోగో నాంతరా భవతి ధ్రువమ్, యదా తు రాజయోగేన ని
 ప్పన్నా యోగిభిః క్రియా, తదా వివేకవైరాగ్యం జాయతే యోగి
 ధ్రువమ్, విష్ణుర్నామమహాయోగీ మహాభూతో మహాతపా, తత్త్వమార్గే
 యథాదీపోదృశ్యతే పురుషోత్తమః, యస్తస్యః పూర్వపీత స్తం నిష్పీడ్య
 ముద మశ్నుతే, యస్తా జ్ఞాతో భగా త్పూర్వం తస్మిన్నేవ భగే రమ, య
 యా మాతా సా పునర్భార్యా యా భార్యా మాతృకైవ హి, య
 పితా స పునః పుత్రో యః పుత్ర స్స పునః పితా, ఏవం సంసారచక్రేణ
 కూపచక్రే ఘటా ఇవ, భ్రమంతో యోనిజన్తాని కృత్వా లోకం
 త్సమశ్నుతే, త్రయోలోకా స్త్రయో వేదా స్తీప్రసంధ్యా స్త్రయస్స
 రాః, త్రయోఽగ్నయ శ్చ త్రిగుణా స్థితా స్సర్వే త్రయాక్షరే, త్ర
 యాణామక్షరాణాం చ యోధీతే పృథ మక్షరమ్, తేన సర్వమిదం
 ప్రోతం తత్సత్యం తత్పరం పదమ్, పుష్పమధ్యే యథా గంధః పయో
 మధ్యే యథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణేష్యవకా
 చనమ్, హృదిస్థానే స్థితం పద్మం తస్య వక్త్ర మథో ముఖమ్, ఊర్ధ్వనాశ
 మథో బిందుం తస్య మధ్యే స్థితం మనః, అకారే రేచితం పద్మముకారేణైవ
 భిద్యతే, మకారే లభతే నాద మర్థమాత్రాతు నిశ్చలా, శుద్ధస్ఫటికసు
 కాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్, లభతే యోగయుక్తాత్మా పురుష స్త
 త్పరం పదమ్, కూర్మ స్వపాణిపాదాది శిరశ్చాత్మని ధారయేత్, ఏవ
 ద్వారేషు సర్వేషు వాయుపూరితరేచితః, నిషిద్ధంతు నవద్వారే ఊర్ధ్వ
 ప్రా జ్వీశ్వసం స్తథా, ఘటమధ్యేయథాదీపో నివాసః కుంభకం విదుః
 నిషిద్ధైర్నవభిద్వారై ర్నిర్జనే నిరుపద్రవే, నిశ్చితం త్వాత్వమాత్రేణ
 వశిష్టం యోగసేవయా ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్సతి శాంతిః

ఇతి యోగతత్త్వోపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీ సురుభాగవతము. పాఠః ఓం.

౪౨. ఋగ్వేదీయ ఆత్మబోధోపనిషత్

శ్లో. శ్రీమన్నారాయణాకార మష్టాక్షరమహాశయమ్,
స్వమాత్రానుభవాత్ సిద్ధ మాత్మబోధం హరిం భజే.
ఓం వాక్ష్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవ స్వరూపమ్, ఆకార ఉకారో మకారఇతి త్ర్యక్షరం ప్రణవమ్, తదే త దోమితి, యముక్త్వా ముచ్యతే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమో నారాయణాయ శంఖచక్రగదాధరాయ, తస్మాదోం నమో నారాయణాయేతి మంత్రో పాసకో వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, యదిదం బ్రహ్మపురం పుండరీకం తస్మా త్తటిదాభిమాత్రం దీపవత్ప్రకాశమ్. బ్రహ్మణో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణో మధుసూదనః, బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణో విష్ణు రచ్యుతః, సర్వభూతస్థ మేకం నారాయణం కారణపురుషమకారణమ్, పరం బ్రహ్మం, శోకమోహవినిర్ముక్తం విష్ణుం ధ్యాయన్నసీదతి, ద్వైతాద్వైత మభయంభవతి, మృత్యో స్స మృత్యుమాహ్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి, హృత్పద్మమధ్యేసర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం, ప్రజ్ఞానేత్రే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ ఏతేన ప్రజ్ఞే నాత్మనాఽస్మా ల్లోకా దుత్కృ మ్యాముష్మిం త్వేర్ణే లోకే సర్వా న్గామానాస్త్యాఽమృత స్సమభవ త్సమభవత్, యత్ర జ్యోతి రజస్రం యస్మిన్ లోకేఽభ్యర్చితం తస్మిన్తా దేహి స్థవమానా మృతే లోకే ఆక్షితే అమృతత్త్వం చ గచ్ఛత్యోన్నమః. ౧ ప్రగల్భినిజమామోఽహం నిస్తులదృశియాప వస్తుమాత్రోఽహం, అస్తమితాహం తోఽహం ప్రగల్భత జగదీశజీవభేదోఽహమ్, ప్రత్యగభిన్నరూఽహం విధ్యస్తాశేష విధినిషేధోఽహమ్, సముదస్తాశ్రమగోఽహమ్, ప్రవితత సుఖపూర్ణ సంవిదేవాహమ్, సాక్ష్యహమనపేక్షోఽహం నిజమహిమని సం స్థితోఽహ మచలోఽహం, అజరోఽహ మస్యయోఽహమ్ పక్షవిప త్నోది భేదవిధురోఽహం అవబోధైక రసోఽహం మోక్షానందైక

సింధురేవాఽహమ్, సూక్ష్మోఽహ మక్షరోఽహం విగళితగుణజాల
 కేవలాత్మాఽహమ్, నిస్త్రిగుణ్యపదోఽహం కుక్షిస్థానేకలోకకలనోఽహం,
 కూటస్థచేతనోఽహం నిష్క్రియధామాహమప్రత్యోక్త్యోఽహమ్,
 ఏకోఽహ మవికలోఽహం నిర్మలనిర్వాణమూర్తిరేవాహమ్, నిర
 వయవోఽహ మజోఽహం కేవల సన్తాత్రసారభూతోఽహం, నిరవధి
 నిజబోధోఽహం శుభతర భావోఽహ మప్రభేద్యోఽహమ్, విభు
 రహ మనవద్యోఽహం నిరవధి నిస్సేమ సత్యమాత్రోఽహమ్, వేద్యోఽ
 హ మాగమాంతై రారాధ్యస్సకలభవనహృద్యోఽహమ్, పరమా
 నందఘనోఽహం పరమానందైకభూమరూపోఽహమ్, శుద్ధోఽహ
 మద్వయోఽహం సంతతభావోఽహ మాదిశూన్యోఽహమ్, శమితాం
 తత్రితయోఽహం బుద్ధో ముక్తోఽహ మద్భుతాత్మాహమ్, శుద్ధోఽహ
 మాంతరోఽహం శాశ్వతవిజ్ఞానసమరసాత్మాఽహమ్, శోధితపరతత్త్వోఽ
 హం బోధానందైక మూర్తిరేవాఽహమ్, వివేకయుక్తిబుద్ధ్యాహం జానా
 మ్యాత్మాన మద్వయమ్, తథాపి బంధమోక్షాది వ్యవహారః ప్రతీయతే,
 నివృత్తోఽపి ప్రపంచో మే సత్యవద్భూతి స్వదా, స్పృహదౌ రజ్జుసత్తేవ
 బ్రహ్మసత్తేవ కేవలమ్, ప్రపంచాధారరూపేణ వర్తతేఽతో జగన్మహి,
 యథేక్షురససంవ్యాప్తా శర్కరా వర్తతే తథా, అద్వయబ్రహ్మరూపేణ
 వ్యాప్తోహం వై జగత్ప్రయమ్, బ్రహ్మడికీటపర్యంతాః ప్రాణినో మయి
 కల్పితాః, బుద్భుదాదివికారాంతా స్తరంగా స్సాగరే యథా, తరంగ
 స్థం ద్రవం సింధుర్నవాంశతి యథా తథా, విషయానందవాంశా మే
 మాధూదానందరూపతః, దారిద్ర్యాశా యథా నాస్తి సంపన్నస్య య
 థా మమ, బ్రహ్మనందే నిమగ్నస్య విషయాశా న తద్భవేత్, విషం
 దృష్ట్వాఽదృశ్యం దృష్ట్వా విషం త్యజేతి బుద్ధిమాన్, ఆత్మాన మపి
 దృష్ట్వాఽహ మనాత్మానం త్యజామ్యహమ్, ఘటావభాసకో భాసుర్ఘట
 నాశేన నశ్యతి, దేహావభాసక స్సాక్షీ దేహనాశేన నశ్యతి, న మే
 బంధో న మే ముక్తిర్న మే శాస్త్రం న మే గురుః, మాయామాత్ర వికా
 సత్వాన్తాయాతీతోఽహ మద్వయః, ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధరైః కామై
 ర్వాహన్యతాం మనః, ¹స్వభావానందపూర్ణస్య మమ దుఃఖం కథం

భవేత్, ఆత్మాన మంజసా వేద్ధి క్వాప్యజ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృ
త్వమపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రేచ
నామశాందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా ఏతే స్థూలాద్భిన్నస్యమేనహి,
క్షుత్పిపాసాస్థ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే
హ్యలింగస్య నవిద్యతే, జడత్వ ప్రియమోదత్వధర్మాః కారణదేహగాః,
నసంతి మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, ఉలూకస్య యథాభాను
రంధకారః ప్రతీయతే, స్వప్రకాశే పరానందే తమోమూఢస్య జాయతే,
చక్షుర్ద్వష్ట నిరోధేఽద్రై స్సూర్యోనాస్తీతి మన్యతే, తథా జ్ఞానావృతో
దేహీ బ్రహ్మ నాస్తీతి మన్యతే, యథాఽమృతం విషాద్భిన్నం
విషదోమైర్నలిప్యతే, నస్పృశామి జడాద్భిన్నో జడదోషాన్ప్రకాశతః,
స్వల్పాఽపి దీపకణికా బహుళం నాశయే త్తమః, స్వల్పాఽపి
బోధో¹! ప్యజ్ఞానం బహుళం నాశయే త్తథా, కాలత్రయే యథా
సర్పో రజ్జే నాస్తీ తథా మయి, అహంకారాదిదేహాంతం జగన్నా
స్త్యహ మద్యయః, చిద్రూపత్వాన్నమే జాడ్యం సత్యత్వాన్నాన్మృ
తం మమ, ఆనందత్వాన్నమే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భృతి సత్యవత్, ఇత్యా
త్ప్రబోధోపనిషదం ముహూర్త ముపాసిత్యా నచ పునరావర్తతే న చ
పునరావర్తత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాక్యే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౪౩. అధర్వణీయ నారద పరివ్రాజకోపనిషత్

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మపూగాఽలంకారా యత్ప్రబోధతః,

దశప్రణవలక్ష్మ్యర్థం యాంతి తం రామమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోపదేశః.

పరివ్రాట్రిశిభసీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభం
స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. ఓం అథ కథాచి త్పరివ్రాజకా
భరణో నారద స్సర్వలోక సంచారం కుర్వన్న పూర్వపుణ్యస్థలాని పుణ్య
తీర్థాని తీర్థీ కుర్వన్న వలోక్య చిత్తశుద్ధిం ప్రాప్య నిరైవ్వరశ్శాంతో
దాంతస్సర్వతో నిర్వేద మాసాద్య స్వరూపానుసంధాన మనుసంధాయ
నియమానందవిశేషగణ్యం మునిజనైరుపసంక్షీర్ణం నైమిశారణ్యం పుణ్య
స్థల మవలోక్య సరిగమపథనిసంజ్ఞై రైవ్వరాగ్యబోధకరై స్స్వరవిశేషైః
ప్రాపంచిక పరాఙ్ముఖైర్హరికథాలాపై స్థావరజంగమనామకైర్భగవద్భ
క్తివిశేషై ర్నరమృగకింపురుషామరకిన్న రాప్పరోరగగణాంతసంమోహయ
న్నాగతం బ్రహ్మాత్తజం భగవద్భక్తం నారద మవలోక్య ద్వాదశవత్స
త్రయాగోష్ఠితాశ్శుతాధ్యయనసంపన్నాస్సర్వజ్ఞాస్తపోనిష్ఠాపరాశ్శ్రజ్ఞాన
వైరాగ్యసంపన్నా శ్శౌనకాదిమహర్షయః, ప్రత్యుత్థానం కృత్వానత్వా
యథోచితాతిథ్య పూర్వకముపవేశయిత్వా స్వయం సర్వే లఘుపవిష్టా
నోభగవత్ బ్రహ్మపుత్ర కథం ముక్త్య పాయోఽస్తాకం వక్తవ్యమిత్త్యు
చరిత్యుక్త స్తాక స హోవాచ నారద స్సత్కులభవః ఉపనీతస్సమ్య
గుపనయన పూర్వకం చతుశ్చత్వారింశ త్సంస్కార సంపన్న స్సాన్నిభి
మతైకగురుసమీపే స్వశాఖాధ్యయనపూర్వకం సర్వవిద్యాభ్యాసం
కృత్వా ద్వాదశవత్స శుశ్రూషాపూర్వకం బ్రహ్మచర్యం పంచవింశతి వత్స
రం గార్హస్థ్యం పంచవింశతి వత్సరం వానప్రస్థాశ్రమం తద్విధివత్క్ర
మాన్నిర్వర్త్య చతుర్విధ బ్రహ్మచర్యం షడ్విధగార్హస్థ్యం చతుర్విధవాన
ప్రస్థధర్మం సమ్యగభ్యస్య తదుచితం కర్తవ్యం నిర్వర్త్య సాధనవ
త్తుష్టయసంపన్నస్సర్వసంసారోపరి మనోవాక్కాయకర్తభి ర్యథా
శానివృత్త స్తథా వాసనైషణోఽద్యపి నిరైవ్వర శ్శాంతో దాంతః
సన్నాన్యసీ పరమహంసాశ్రమేణాస్థితః స్వస్వరూపధ్యానేన దేహత్యా
గం కరోతి స ముక్తోభవతి త్యుపనిషత్.

ద్వితీయోపదేశః.

అథహైసం భగవంతం నారదం సర్వే శౌనకాదయః శ్రవణం
రోభి భగవం త్సన్యాస విధిం నోబ్రూహితి తా నవలోక్య నారదస్త

త్వయాపం సర్వం పితామహముఖేనైవ జ్ఞాతు ముచిత మిత్కుక్త్వా
 సత్రయాగ పూర్త్యనంతరం త్రైస్పహ సత్యలోకం గత్వా విధివ
 ద్భిష్టానిష్ఠాపరం పుష్పేష్ఠినం నత్వా స్తుత్వా యథోచితం తదాజ్ఞ
 యా త్రైస్పహోపవిశ్య నారదః పితామహ మువాచ, గురు స్త్వం
 జనక స్త్వం సర్వవిద్యారహస్యజ్ఞ సర్వజ్ఞ స్త్వ మతో మదిష్టం రహస్య
 మేకం వత్తవ్యం తద్విదినా మదభిరుతరహస్యం వక్తుం కి స్సమ్యక్ః కిమి
 తిచే త్పారివ్రాజ్యపురూపక్రమం నోబ్రాహ్మీతి నారదేన స్థాఠిః పర
 మేష్ఠీ సర్వతస్సర్వావలోక్య ముహూర్తమాత్రం సమాధినిష్ఠోభూత్వా
 సంసారార్తి నివృత్త్య నేషణ మితి నిశ్చిత్త్య నారదమవలోక్యతమాహ
 పితామహః, పురా మత్పుత్ర పురుషసూక్తోఽనిషద్రహస్యప్రకార
 నిరతిశయాకారావలంబినా విరాట్పురుషేణోపదిష్టం రహస్యం తే వివి
 చ్యోచ్యతే, తత్క్రమమతిరహస్యం బాధ మవహితో భూత్వా
 శ్రూయతామ్, భో నారద విధివదాదా వసుపనీతోపనయనానంత
 రం త త్సత్కులప్రసూతః పితృమాతృవిధేయః పితృసమీపా దన్యత్ర
 సత్సంప్రదాయస్థం శ్రద్ధావంతం సత్కులభవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్స
 ల్యం గుణవంత మకుటిలం సద్గురు మాసాద్య నత్వా యథోపయోగ
 శుశ్రూషాపూర్వకం స్వాభిమతం విజ్ఞాప్య ద్వాదశవర్ష సేవాపురస్కరం
 సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా తదనుజ్ఞయా స్వకులానురూపామభిమత
 కన్యాం వివాహ్య పంచవింశతి వత్సరం గురుకులవాసం కృత్వాఽథగుర్వ
 నుజ్ఞయా గృహస్థోచితకర్త కుర్వన్ దౌర్బాగ్నిష్టాగ్ని నివృత్తి మేత్య స్వ
 వంశవృద్ధికామః పుత్ర మేక మాసాద్య గాహ్వాస్థోచిత పంచవింశతి
 వత్సరం తీర్త్వా పంచవింశతివత్సరవర్యంతం త్రివహముదక పుష్కరపూర్వ
 కం చతుర్థకాల మేకవార మాహర మాహర మాహర ¹న్నయ మేకవివ వనస్థో
 భూత్వా పురగ్రామప్రాక్తనసంచారం విహాయ నికిరవిరహిత తదాశ్రిత
 కర్తోచితకృత్యం నిర్వర్త్య ద్భిష్టశ్రవణ విషయవైతృప్త్య మేత్య చత్వా
 రింశ త్సంస్కారసంపన్న స్వయతో విరక్త శ్చిత్తశుద్ధిమేత్యాశాసూ
 యేర్వాఽహంకారం దగ్ధ్వా సాధనచతుష్టయసంపన్న స్సన్యస్తు మర్హతీ
 త్యుపనిషత్ .

1. నియమేనైవవన.

తృతీయోపదేశః.

అథ హైమం నారదః పితామహం పప్రచ్ఛ భగవత్ కేన
సన్న్యాస సన్న్యాసాధికారి వేత్యేవ మాదా సన్న్యాసాధికారిణం
నిరూప్య శ్చా త్సన్న్యాసవిధి రుచ్యతే, అవహిత శ్శృణు, అథ మండః
పతితోఽంగవికల స్త్రైణో బధిరోఽర్భకో మూకః పాపండ శ్చక్రీలింగీ
వైఖానస హర ద్విజౌ భృతకాథ్యాపక శ్శిపివిష్టోఽనగ్నికో ఽవైరాగ్య
వంతోఽప్యేతేన సన్న్యాసార్హాస్సన్యస్తా యద్యపి మహావాణ్యోపదేశే
నాధికారిణః, పూర్వసన్న్యాసే పరమహంసోధికారి, పరేణైవాత్సన
శ్చాపి పరస్యైవాత్సనా తథా, అభయం సమవాహ్నీతి సమరిత్రా డితి
స్తృతః, మండోఽథవికలోఽచ్యంథో బాలక శ్చాపి పాతకీ, పతితశ్చ పర
ద్వారి వైఖానసహరద్విజౌ, చక్రీ లింగీ చ పాపండీ శిపివిష్టోఽవ్యనగ్నికః,
ద్విత్రివారేణ సన్యస్తో భృతకాథ్యాపకోఽపిచ, ఏతే నార్హంతి సన్న్యాస
మాతురేణ వినా క్రమమ్, ఆతురస్య కథం కాలః కథ మార్య
స్యసమ్మతః, ప్రాణసోత్క్రమణాసన్న కాలస్త్యైతురసుజ్ఞికః, నేతరస్త్యై
తురః కాలో ముక్తిమార్గప్రవర్తకః, ఆతురేఽపిచ సన్న్యాసే
తత్త న్మంత్రపురస్కరమ్, మంత్రావృత్తిం చ కృత్వైవ సన్న్యసేద్విధిపద్మ
ధః, ఆతురేఽపి క్రమేచాఽపి ప్రైషభేదో న కుత్రచిత్. నమంత్రం కర్త
రహితం కర్త మంత్రమపేక్షతే, ఆకర్తమంత్రరహితం నాతోమంత్రం
పరిత్యజేత్, మంత్రం వినా కర్త కుర్యాద్భస్మన్యాహుతివద్భవేత్,
విధ్యుక్తకర్తసుక్షేపా త్సన్న్యాస స్వాతుర స్త్వృతః, తస్మా దాతుర
సన్న్యాసే మంత్రావృత్తివిధి ర్దునే, ఆహితాగ్నిర్విరక్త శ్చేద్యేణాంతర
గతో యది, ప్రాణాపత్యేష్టి మప్సేవ నివృత్యైవాథ సన్న్యసేత్,
మనసా వాథ విధ్యుక్త మంత్రావృత్త్యాథవా జలే, శ్రుత్యనుష్ఠాన
మార్గేణ కర్తానుష్ఠాన మేవ వా, సమాప్య సన్న్యసేద్విద్వా న్నోచే
త్పాతిత్య మాఘ్నయాత్, యదా మనసి సుజాతం వైతృష్ణ్యం సర్వ
వస్తుషు, తదా సన్న్యాస మిచ్ఛంతి పతిత స్స్యా ద్విపర్యయే, విరక్తః
ప్రవ్రజే ద్ధీమాక్ స రక్తస్తు గృహే వసేత్, సరాగో సరకం యాతి
ప్రవ్రజక్ హి ద్విజాథమః, యస్యైతాని సుగుప్తాని జిహ్వోపస్థోదరం

రః, సన్న్యసే దకృతో ద్వాహో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మచర్యవాః, సంసార
మీవ 'నిస్సారం దృష్ట్వా సారదిదృక్షయా, ప్రప్రజంత్యకృతో ద్వాహః
పం వై రాగ్య మాశ్రితాః, ప్రవృత్తిలక్షణం కర్త జ్ఞానం సన్న్యాస
లక్షణమ్, తస్మా జ్ఞానం పురస్కృత్య సన్న్యసే దిహ బుద్ధిమాః, యదాతు
దితం తత్త్వం పం బ్రహ్మ సనాతనమ్, తద్దైకదండం సంగృహ్య
గోపవీతం శిఖాం త్యజేత్, పరమాత్మని యో రక్తో విరక్తోఽపరమాత్మని,
రేవృషణానిర్దుక్త స్ఫుటైశ్చం భోక్తు మర్హతి, పూజితో వందిత
క్తేషు సుప్రసన్నో యథా భవేత్, తథా చే త్తాడ్య మాన స్తు తదా
భవతి భైక్షభుక్, అహమేవాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్య మద్యయమ్,
అతి భావో ధృవో యస్య తదా భవతి భైక్షభుక్, యస్మిన్ శాంతి
స్థిమశ్శౌచం సత్యం సంతోష ఆర్జవమ్, 'అకించిన్యమదంభశ్చ స కై వల్యాశ్ర
మేవసేత్, యదాన కురుతే భావం సర్వభూతేషుపాపకమ్, కర్మణా మనసా
నాచా తదా భవతి భైక్షభుక్, దశలక్షణకం ధర్మ మనుతిష్ఠా సమా
గతః, వేదాంతా విధివచ్ఛ్రిత్వా సన్న్యసే దన్మణో ద్విజః,
సృతిః తమా దమ స్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః, 'హీర్విద్యా
త్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్, అతీతా న్న స్తరే దోభగా
న్నతథా నాగతా నపి. ప్రాప్తాంశ్చ నాభినందే ద్య స కై వల్యాశ్ర మేవ
సేత్, అంతస్థానీంద్రియాణ్యంతర్బహిష్టాన్విషయా స్పృహః, శక్నోతి
మ స్సదా కర్తుం స కై వల్యాశ్ర మే వసేత్, ప్రాణే గతే యథా దేహ
స్పృఖం దుఃఖం న విచితి, తథా చే త్ప్రాణయుక్తోఽపి స కై వల్యాశ్ర
మేవసేత్, కాపీనయుగళం కంథా దండవకః పరిగ్రహః, యతేః పరమ
హంసస్య నాధికంతు విధీయతే, యదివా కురుతే రాగా దధికస్య పరిగ్ర
హమ్, రౌరవం సరకం గత్వా తిర్యగ్యోనిషు జాయతే, విశీర్ణా న్యమలా
నేవ చేలాని గ్రథితానితు, కృత్వా కంఠాం బహిర్వాసో ధారయే
న్మాతురంజితమ్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుషః, ఏక
స చరేన్నిత్యం వర్తాన్యేకత్ర సంవసేత్, కుటుంబం పుత్రదావాంశ్చ
వేదాంగానిచ సర్వశః, యజ్ఞం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా గూఢశ్చరేద్యతిః,

కామః, క్రోధ స్తథా దర్శో లోభమోహాదయశ్చ యే, తాం స్తు
 దోషాః పరిత్యజ్య పరివ్రాజ్యైర్నమోభవేత్, రాగద్వేషవియక్తా
 సమలోష్టాశ్చ కాంచనః, ప్రాణిహింసా నివృత్తశ్చ ముని స్సౌత్తర్య
 నిస్పృహః, దంభాహంకార నిర్ముక్తో హింసాపైశున్యవర్జితః, ఆత్మజ్ఞాన
 గుణోపేతో యతి ర్హోక్ష మవాఘ్నయాత్, ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన
 దోష మృచ్ఛ త్యసంశయమ్, సన్నియమ్యతు తానేవ తత సిద్ధిం నియ
 చ్ఛతి, న జాతుకామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృష్ణ
 వర్తేన భూయవవాభివర్ధతే, శ్రుత్వా స్పృహ్యైవ భుక్త్వాచ దృష్ట్వా
 భూత్యాచ యో నరః, న హృష్యతి క్లాయతి వా స విజ్ఞేయో జితే
 ద్రియః, యస్య వాఙ్మనసీ శుద్ధే సమ్యగ్నుష్ఠేవ సర్వదా, స వై సర్వ
 మవాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్, సన్తానా ద్బ్రాహ్మణో నిత్య ముద్వి
 శేత విషాదివ, అమృతస్యైవ చా కాంతే దవమానస్య సర్వదా, సుఖం
 హ్యవమత శ్వేతే సుఖం చ ప్రతిబుద్ధ్యతే, సుఖం చరతి లోకేన్ద్రీ స్వవ
 మంతా వినశ్యతి, అతివాదాం స్థితీక్షేత నావమన్యేత కంచన, నచేమం
 దేహ మాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్, క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యేదా
 కృష్ణః కుశలం వదేత్, సప్తద్వారాపకీర్ణం చ న వాచ మన్యతాం
 వదేత్, అభ్యాత్తరతి రాశీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ఆత్మనైవ సహ
 యేన సుఖార్థీ విచరే దివా, ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్షయే
 నన, అహింసయాచ భూతానా మమృతత్వాయ కల్పతే, అసిస్థాణా
 స్నాయుబద్ధం మాంసశోణితలేపితమ్, చర్తావబద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం
 మూత్రపురీషయోః, జరాశోకసమావిప్లవం రోగాయతనమాతురమ్,
 రజస్వల మనిత్యంచ భూతావాస మిమం త్యజేత్, మాంసాస్సక్పూను
 విష్ణాత్ర స్నాయుమజ్జాస్థిసంహతౌ, దేహే చ త్ప్రీతిమా స్థాఢో
 భవితా నరకేఽపిసః, సాకాలసూత్రపదవీ సా మహావీచివాగురా, సా
 పత్రవనశ్రేణీ యా దేహోఽహ మితి స్థితః, సా త్యాజ్యా సర్వయత్నేన
 పర్వనాశేఽప్యుపస్థితే, స్పృష్టవ్యా సా నభవ్యేన సశ్వమాంసేవ పుల్కసి
 ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషుచ దుష్కృతమ్, విసృజ్య ధాన్య
 యోగేన బ్రహ్మవ్యతి సనాతనమ్, అనేన విధినా సర్వాం స్త్యక్తో

సంగాం శ్చనైశ్చనైః, సర్వద్యంధ్యై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతి,
 ఏకఏవ చరేన్మిత్యం సిద్ధ్యర్థమసహాయకః, సిద్ధి మేకస్య పశ్యత్ హి
 నజహతి నహీయతే, కపాలం వృక్షమాలాని కుచేలాన్యసహాయతా,
 సమతా చైవ సర్వస్మిన్నేతన్మక్తస్య లక్షణమ్, సర్వభూతహిత శ్చాం
 త స్త్రిదండీ సకమండలుః, ఏకారామః పరివ్రజ్య భిక్షార్థం గ్రామ మావి
 శేత్, ఏకో భిక్షు ర్యథోక్తస్సన్య ద్ద్వావేవ మిథునం స్పృతమ్, త్రయో
 గ్రామ స్సమాఖ్యాత ఉద్ధృంతు నగరాయతే, నగరం నహి కర్తవ్యం
 గ్రామేవా మిథునేతథా, ఏతత్త్రయం ప్రకుర్వాణ స్సద్విధర్తాచ్యుతతే
 యతిః, రాజవార్తాదితేషాం న్యా ద్భిక్షావార్తా పరస్పరమ్, స్నేహపైశు
 న్యమాత్సర్యం సన్నికర్తాన్నసంశయః, ఏకాకీ నిప్పుహస్తీష్ఠే న్నహి
 కేన సహలపేత్, దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యం సదా యతిః,
 ఏకాకీ చింతయేద్భిష్టా మనోవాక్కాయ కర్తభిః, మృత్యుం చ నాభి
 నందేత జీవితం వా కథంచన, కాలమేవ ప్రతీక్షేత యావదాయుస్స
 మాప్యతే, నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్, కాలమేవ ప్రతీ
 క్షేత నిర్దేశం భృతశో యథా, అజిహ్వీష్ణండకః పంగు రంథో బధిర
 ఏవచ, ముగ్ధశ్చ ముచ్యతే భిక్షు షడ్భిరేతై ర్నసంశయః, ఇదం మృ
 వ్య మిదం నేతి యోఽశ్చ న్నపి న సజ్జతి, హితం సత్యం మితం వక్తీ
 త మజిహ్వం ప్రచక్షతే, అద్య జాతాం యథా నారీం తథా షోడశ
 వార్షికీమ్, శతవర్షాం చ యోదృష్ట్వా నిర్వికార స్సపండకః, భిక్షార్థ మట
 నం యస్య విజ్ఞాత్రకరణాయచ, యోజనా న్నపరం యాతి సర్వథా
 పంగు రేవ సః, తిష్ఠతో వ్రజతోవాపి యస్య చతుర్నదూరగమ్, చతు
 ర్యగాం భువం ముక్త్యా పరివ్రాటోఽంధ ఉచ్యతే, హితాహితం మి
 తోరామం వచ శ్శౌకావహం తు యత్, శ్రుత్వాపి నశృణోతీవ బధిర
 స్పృప్రకీర్తితః, సాన్నిధ్యే విషయాణాం య స్సమర్థో వికలేంద్రియః,
 పుష్టవద్వర్తతే నిత్యం సభిక్షుర్ముగ్ధ ఉచ్యతే, నటాదిప్రేక్షణం ద్యూతం
 ప్రమదాం సుహృదం తథా, భక్ష్యం భోజ్య ముదకాన్యం చ పణ్యపశ్యే
 త్క దాచన, రాగం ద్వేషం మదం మాయాం ద్రోహం మోహం పరా
 త్తమ, పడైతాని యతిర్నిత్యం మనసాపి న చింతయేత్, మంచకంశుక్ల
 వస్త్రంచ స్త్రీకథాలంబ్య మేవచ, దివా వ్యాపం చ యానంచ యతీనాం

పాతకాని పటా, దూరయాత్రాం ప్రయత్నేన వర్జయేదాత్మచింతః
 సదోపనిషదం విద్యా మభ్యసే స్తు క్తిహేతుకీమ్, సతీర్థసేవీ నిత్యం సా
 న్నోపవాస పరో యతిః, నచాభ్యయన శీల స్సాన్య స్స వ్యాఖ్యాన పః
 భవేత్, అపాప మశతం వృత్త మజిహ్వాం నిత్య మాచరేత్, ఇంద్రియ
 ణి సమాహృత్య కూర్హోఽంగానీవ సర్వశః, ఊణేంద్రియమనోవృత్తి
 రాశీ ర్నిష్కరిగ్రహః, నిర్ద్వంద్వో నిర్లమస్కారో నిస్స్వభాకార ఏవ
 నిర్మమో నిరహంకారో నిరవేక్షో నిరామిషః, వివిక్తదేశసంస్థో ముః
 తే నాత్ర సంశయ ఇతి. ఆప్రమత్తః కర్తృభక్తి జ్ఞానసంపన్న స్స
 తంత్రా వైరాగ్యమేత్య బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో
 ముఖ్యవృత్తికాఽపి ద్బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవే ద్ద్యహాద
 భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజే ద్ద్య
 ద్వా వనాద్వాథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవా స్నాతకో వా స్నాతకో
 ఉత్సన్నాగ్నిరగ్నికో వా య దహ రేవ విరజేత్త దహరేవ ప్రవ్రజే
 కే ప్రాజాపత్యామేవేష్టిం కుర్వం త్యథవా స కుర్యాదాగ్నేయ్యా
 కుర్యా దగ్నిర్నిప్రాణః ప్రాణ మేవైతయా కరోతి తస్మా త్రైధా
 యా మేవ కుర్యా దేతయేవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్త్వం రజ
 మ ఇతి. “అయంతే యోని రృత్విజో యతో జాతో అరోచథాః,
 జాన న్నగ్న అరోహాథానో వర్ధయా రయి” మిత్యనేన మంత్రేణా
 మాజిప్రదేషవా వై ఆగ్నేర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛ సా
 యోనిం గచ్ఛ స్వాహేతి ఏవ మే వైతదా హాహవసీయా దగ్ని
 హృత్య పూర్వవ దగ్ని మాజిప్రే ద్యదగ్నిం నవిందే దపు జహం
 దాపో వై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జహామి
 హేతి హతోద్ధృత్యత దుదకం ప్రాశ్నీయాత్, సాజ్యం హవి రన
 యం మోక్షద మతిశిఖాం యజ్ఞోపవీతం పితరం పుత్రం కళత్రం
 చాభ్యయనం మంత్రాంతరం విసృజ్యైవ పరివ్రజత్యాత్మవిన్దోక్షు
 త్రై స్త్రైధా తదీయై ర్విధై స్తద్బ్రహ్మ తదుపాసితవ్య మే వైత
 పితామహం పునః ప్రప్రచ్ఛ నారదః కథ మయజ్ఞోపవీతీ బ్రాహ్మణ

త మాహ పితామహః, హృదిస్థాదేవతాస్సర్వాః హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః, హృదిప్రాణశ్చ బోధితశ్చ త్రివృత్సూత్రం విదుర్బుధాః, సశిఖం వపనం కృత్వా బహిః సూత్రం త్యజే ద్బుధః, యదక్షరం పరం బ్రహ్మ తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహు సూత్రం నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన సవిప్రో వేదపారగః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ, తత్సూత్రం ధారయేద్ద్యోగీ యోగవి త్తత్వదర్శనః, బహిః సూత్రం త్యజే ద్విద్వా న్యోగ ముత్తమ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్య సుచేతనః, ధారణాత్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మంతర్గతంయే మాం జ్ఞాన యజ్ఞోపవీతినామ్, తేవై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేమాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నే రివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీశిఖా, సశిఖి త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేళధారిణః, కర్తవ్యధకృతాయేతు వైదికే బ్రహ్మణాదయః, తేభి ధార్య మిదం సూత్రం క్రియాం గం తద్ధివైస్సూత్రమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్నయమ్, బ్రహ్మణ్యం సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదు రితి. త దేతద్విజ్ఞాయబ్రహ్మణః పరివ్రాజ్యపరివ్రాదేశశాటి ముండోఽపరిగ్రహ శ్శరీరక్షేణాసహిష్టుశ్చే దధవా యథా విధి శ్చేజ్జాతరూపధరో భూత్వా స్వపుత్రమిత్ర కళత్రాప్తబంధ్యాదీక స్వాధ్యాయం సర్వకర్తాణిచ, సన్న్యస్థాయం, బ్రహ్మాండంచ సర్వం కౌపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ త్యక్త్వా ద్వంద్వసహిష్టుర్నుశీతం నచోష్ణం నసుఖం నదుఃఖం ననిద్రాం నమానావమానేచ మదూర్తివర్జితో సిందాహంకారమత్సరగర్వదంభేర్హ్యసూయేచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖకామక్రోధలోభమోహాదీన్విసృజ్య స్వపృశ్శవాకారమివ స్మృత్వా స్వవ్యతిరక్తం సర్వ మంతర్బహి రమన్యమానః కన్యాపి పం దన మకృత్వా న సమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న ని దాస్తుతి ర్యాదృచ్ఛికో భవే ద్యదృచ్ఛాలాభ సుతుష్ట సువర్ణాదీ న్నపరిగ్రహే న్నావాహనం నవిసర్జనం నమంత్రం నామంత్రం నధ్యానంనోపాస ననంలక్ష్మ్యం నాలక్ష్మ్యం నపృథ జ్ఞాపృథజ్ఞ త్వస్య త్రానికేత స్థితమతిశ్శూన్యాగౌరవృక్షమూల దేవగృహ తృణకుటకులాలకాలాగ్ని హోత్రశా

లాగ్ని¹ దిగంతరనదీతటాకపులినధూగృహకందర నిర్దురస్థండిలేషు వనే
వా శ్వేతకేతు ఋభునిదాఘజడభరత్న భద్రాద్వాస సంవర్తక (సుత్సు
జాత వై దేహః పటసిద్ధశుకవామదేవ దత్తాత్రేయరై వతక గోరక్షావ
ధూతు) పదవ్యక్తలింగోవ్యక్తాచారో బాలోన్మత్తపిశాచవ దనున్మత్తోఽప్య
న్మత్తవ దాచరక్ త్రిదండం శిష్యం పాత్రం కమండలుం కటిసూత్రం
కౌషీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వ మపు విసృజ్యాథ జాతరూ
పధరశ్చరే దత్తాన మన్విచ్ఛే ద్యథా జాతరూపధరో నిర్ద్వంద్వో నిష్ప
రిగ్రహ స్తత్య, బ్రహ్మమార్గే సమ్య క్సంపన్న శుద్ధమానసః ప్రాణసంభా
రణార్థం యథోక్తకాలే కరపాత్రేణానేన వాయాచితాహార మాహ
రక్ లాభాలాభయో స్సమో భూత్వా నిర్మమశ్శుక్లధ్యాన పరాను
ణో ధ్యాత్వ నిష్కళుభాశుభకర్త నిర్మూలనపరస్సన్యస్య పూర్ణానందైకబోధ
స్తద్బ్రహ్మహ మస్తితి, బ్రహ్మప్రణవ మనుష్టరక్ భ్రమరకీట న్యాయేన శరీ
రత్రయముత్సృజ్య సన్యాసేనైవ దేహత్యాగం కరోతి స కృతకృత్యో
భవతీత్యుపనిషత్.

చతుర్థోపదేశః.

త్యక్త్వా లోకాంశ్చ వేదాంశ్చ విషయానీంద్రియాణిచ; ఆత్మ
నేన్యవ స్థితో యస్తు సయాతి పరమాం గతిమ్, నామగోత్రాదివణం
దేశకాలం శ్రుతం కులమ్, వయోవృత్తం వ్రతం శీలం ఖ్యాపయే న్నైవ
సద్యతి; ఆసంభాషే త్స్త్రియాకాంచి త్పుర్వదృష్టాంచ న స్మరేత్,
కథాంచ వర్జయే త్తాసాం నపశ్యే ల్లిఖితా మపి, ఏతచ్ఛత్రుప్తయం
మోహ త్స్త్రిణా మాచరతో యతే; చిత్తం విక్రియతే వశ్యం
తద్వికారా త్ప్రణిశ్యతి, తృప్తాక్రోధోఽనృతం మాయా లోభమోహా
ప్రియా ప్రియే, శిల్పం వ్యాఖ్యానయోగశ్చ కామో రాగపరిగ్రహః,
అహంకారో మమత్వంచ చికిత్సా ధర్మసాహసమ్, ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవా
సశ్చ మంత్రైవధగతాశిషః, ప్రతిషిద్ధాని వైతాని సేవమానో వ్రతే
దధి; ఆగచ్ఛ గచ్ఛ తిషేతి స్వాగతం సుహృదోఽపివా, సన్తానసంప
నబూయా న్తుని ర్తోక్షపరాయణః, ప్రతిగ్రహం నగృష్ణీయా న్నైవ
చాన్యం ప్రదాపయేత్, ప్రేరయే ద్వా తథా భిక్షుః స్వప్నేపి న కదా

చన, జాయా భ్రాతృసుతాదీనాం బంధూనాంచ శుభాశుభమ్, శ్రుత్వా
 దృష్ట్వా న కంపేత శోకహర్షాత్యజే ద్యుతిః, అహింసా సత్య మస్తే
 యం బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహః, అనౌగత్య మవీచత్వం ప్రసాదస్త్యై
 మార్జవం, అస్నేహో గురు శుశ్రూషా శ్రద్ధా త్సంతి ర్దమశ్శమః,
 ఉపేక్షా స్థైర్యమాధుర్యే తితితా కరుణా తథా, ప్రీప్తథా జ్ఞాన
 విజ్ఞానే యోగో లఘుశనం ధృతిః, ఏష స్వధర్మో విఖ్యాతో యతీనాం
 నియతాత్మనామ్, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థ స్సర్వత్ర సమదర్శనః, తురీ
 యః పరమోహంస స్సాత్ న్నారాయణో యతిః, ఏకరాత్రం వసే
 ద్ద్రామే నగరే పంచరాత్రకమ్, సర్వాభ్యోన్మనస్త్ర వర్తాసు సమా
 సాం శ్చతురో వసేత్, ద్విరాత్రం న వసేద్ద్రామే భిక్షుర్యది వసేత్తదా,
 రాగాదయః ప్రసక్త్యైరక తేనాసా నారకీ భవేత్, గ్రామాంతే నిర్జనే
 దేశే నియతాత్మా నికేతనః, పర్యటే త్క్రిటవ ద్భూమా వర్షాన్వేకత్ర
 సంవసేత్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుషః, అదూషయక
 సతాం మార్గం ధ్యానయంతో మహీం చరేత్, శుచౌ దేశే సదా భిక్షుః
 స్వధర్మమనుసాలయక, పర్యటేత సదా యోగీ వీక్షయన్వసుథా
 తలమ్, నరాత్రే నచ మధ్యాహ్నా సంధ్యయోర్నైవ పర్యటక,
 నశూన్యే నచదుర్గేవా ప్రాణిబాధాకరే నచ, ఏకరాత్రం వసే ద్ద్రామే
 పట్టణేతు దినత్రయం, పురే దినద్వయం భిక్షు ర్నగరే పంచరాత్రకమ్,
 వర్షాన్వేకత్ర తిష్ఠేత స్థానే పూర్ణజలావృతే, ఆత్మవత్స్వభూతాని
 పశ్యేత్ భిక్షు శ్చరే త్తహీమ్, అంధవ త్కుబ్జవ చ్చైవ బధిరోన్మత్ర
 మూకవత్, స్నానం త్రిపవణం ప్రోక్తం బహుదశవనస్థయోః, హం
 నేతు సృకృదేవస్యా త్పరహంసేన విద్యతే, మానం యోగాసనం యోగః
 తితితైకాంతశీలతా, నిస్పృహత్వం సమత్వం చ సచైతాన్యేక
 దండినామ్, పరహంసాశ్రమస్థో హి స్నానాదేరవిధానతః, అశేష
 చిత్తవృత్తీనాం త్యాగం కేవల మాచరేత్, త్వజ్ఞాంసరుధిరస్నాయు
 మజ్జా మేదోన్మస్థి సంహతా. విష్ణూత్రపూయే రమతాం క్రిమీనాం
 కియదంతరమ్, కర్ణ శరీరమశేషాణాం శ్లేష్మాదీనాం మహాశయః,
 క్వచాంగ సౌరభీ శోభా కమనీయాదయో గుణాః, మాంసాస్సక్కు

యవిష్ణాత్ర స్నాయుమజ్ఞాసి సహతే, దేహే చేత్ప్రీతిమా స్పృహ
భవితా నరకేఽపి సః, స్త్రీణా మవాచ్యదేశస్య క్లిన్ననాడీప్రణస్య చ,
అభేదేఽపి మనోభేదా జ్ఞః ప్రాయేణ ఉచ్యతే, చర్తఖండం ద్విధా
భిన్నమపానోద్ధారదూషితమ్, యే రమంతి సమస్తేభ్య స్సాహసం !
మతః పరమ్, సతస్య విద్యతే కార్యం న లింగంవా విపశ్చితః, నిర్మమో
నిర్భయ శ్శాంతో నిర్ద్వంద్వోఽపర్ణభోజనః, మునిః కాపీనవాసా స్సాన్య
స్సగ్నో వా ధ్యానతత్పరః, ఏవం ధ్యానపరో యోగీ బ్రహ్మభూయాయ
కల్పతే, లింగే సత్యపి ఖల్వస్త్రిక్ జ్ఞాన మేవహి కారణమ్, నిర్మోహ
యేహ భూతానాం లింగగ్రామో నిర్దళకః, య స్స సంతం సచాసంతం
నాశ్శ్రుతం నబహు శ్రుతమ్, నాసువృత్తం సదువృత్తం వేద కశ్చిత్స
బ్రాహ్మణః, తస్మాదలింగో ధర్మజ్ఞో బ్రహ్మవృత్త మనువ్రతమ్,
గూఢధర్మశ్శ్రితో విద్వా నజ్ఞాత చరితం చరేత్, సందిగ్ధస్సర్వభూతానాం
వర్ణాశ్రమవివర్జితః, అంధవ జ్ఞడవచ్చాపి మూకవచ్చ మహీం చరేత్, తం
దృష్ట్వా శాంతమనసం స్పృహయన్తి దివౌకసః, లింగాభావాత్తు కైవల్య
మితి బ్రహ్మసౌఖాసన మితి. ఆథ నారదః పితామహం సన్నాప్యసభిం నో
బ్రూహీతి పప్రచ్చ పితామహస్తథే త్యగీకృత్య ఆతురేవాక్రమే
వాపి తురీయాశ్రమస్వీకారార్థం కృచ్ఛస్రాయశ్చిత్తపూర్వకమప్తశ్రాద్ధం
కుర్యాత్ దేవర్షి దివ్య మనుష్యభూత పితృమాత్రాత్తే త్యజ్య శ్రాద్ధాది
కుర్యాత్ ప్రథమం సత్యవసుసంజ్ఞి కా విశ్వా దేవా దేవశ్రాద్ధే బ్రహ్మ
విష్ణుమహేశ్వరా బుషిశ్రాద్ధే దేవర్షి క్షత్రియ మనుష్యర్షి దివ్యశ్రాద్ధే
వసుమద్రాదిత్యరూపా మనుష్యశ్రాద్ధే సనకసనందన సనత్కుమార స
త్కులతా భూతశ్రాద్ధే పృథివ్యాదిపంచమహాభూతాని చతురాదిక
రణానిచతుర్విధభూత గ్రామా పితృశ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామ
హా మాతృశ్రాద్ధే మాతృపితామహీ ప్రపితామహీః ఆత్మశ్రాద్ధే ఆత్మ
పితృపితామహా జీవత్పితృకే శ్చేత్పితరం త్యక్త్వా ఆత్మపితామహ ప్రపితా
మహా నితి స్వత్ర యుక్త క్లప్త్యా బ్రాహ్మణానర్చయేత్, ఏకాధ్వర పక్షే
అష్టాధ్వరపక్షే వాస్వశాఖానుగతమంత్రై రప్తశ్రాద్ధా న్యప్తదినేషువా. ఏ
దినేవాపితృయాగోక్తవిధానేన బ్రాహ్మణా నభ్యర్చ్యముక్త్యంతం యథ

విధి నిర్వర్త్యపిండప్రదానాని నిర్వర్త్య సదక్షిణాతాంబూతైస్తోష
యిత్వా బ్రహ్మణా నేప్రిషయిత్వా శేషకర్తృధ్యం సప్తకేశాన్వి
సృజ్య శేషకర్తృధ్యం కేశాంశ్చస్తాప్తవాద్విజస్సంక్షిప్త్య వాపయేత్,
1 కేశశ్శశ్శునఖాని చేతి సప్తకేశా సంరక్ష్య కక్షోపథవజ్రం త్విర
పూర్వకం స్నాత్వా సాయం సంధ్యావందనం నిర్వర్త్య సహస్ర
గాయత్రీం జప్త్వా బ్రహ్మయజ్ఞం నిర్వర్త్య స్వాధీనాగ్నిముషస్తాప్య స్వ
శాఖోఽసంహరణం కృత్వా తదుక్తప్రకారేణా జ్యోహుతి మాజ్యభా
గాంతం హుత్వా హుతివిధిం సమాప్య ఆత్మాదిభి స్త్రివారం సక్తుప్రాశ
నం కృత్వాఽచమనపూర్వక మగ్నిం సంరక్ష్య స్వయ నుగ్నే దుత్త
రతః కృష్ణాజినోఽపి స్థిత్యా పురాణశ్రవణపూర్వకం జాగరణం కృత్వా
చతుర్థయామాంతే స్నాత్వా తరగ్నో చరుం శ్రవయిత్వా పురుషసూక్తే
నాన్నం షోడశాహుతిర్హుత్వా ఏరజాహోమం కృత్వాఽఽథాచమ్య
సదక్షిణం వస్త్రం సువర్ణపాత్రం ధేనుం దత్వా సమాప్య బ్రహ్మో
ద్వాపనం కృత్వా, సం మాసించంత మగుత స్సమింద్ర స్సంబృహస్పతిః,
సంమాయమగ్ని స్సించత్వాయుషా చ ధనేనచ, బలేనచవా ఆయుష్షం
తం కరోతు మేతి, యాతే అగ్నే యజ్ఞియా తనూ స్తయే హ్యరో
హ్యత్తాఽత్తాన మచ్చానసూని కృణ్వ న్నస్తైసర్యా పురూణి యజ్ఞో
భూత్వా యజ్ఞమాసీర స్వాం యోనిం జాతవేదో భువ ఆజాయమాన
స్సక్షయవధీత్య నే నాగ్ని మాత్త న్యారోప్య ధ్యాత్వాగ్నిం ప్రద
క్షిణ నమస్కారపూర్వక ముద్వాప్య ప్రాత సంధ్యా ముపాస్య సహస్ర
గాయత్రీ పూర్వకం సూర్యోపస్థానం కృత్వా నాభిదఘ్నోదక ముపా
విశ్య అష్టదిక్పాలకార్హ్యం పూర్వకం గాయత్ర్యుద్వాపనం కృత్వా సావి
త్రీం వ్యాహృతిషు ప్రవేశయిత్వా, ఆహం వృక్షిన్య రేరివ కీర్తిఃపుష్టం
గిరే రివ, ఊర్ధ్వ పవిత్రోవాజినీ వజ్రమృత మస్మి, ద్రవిణ్ సువర్చసం,
సుమేధా అమృతో ఊతః, ఇతి త్రిశంకో ర్వేదానువచనమ్, యశ్చందసా
మృషభో విశ్వరూపః, ఛందోభ్యోఽధ్యమృతా త్సంబహువ, సమేం
ద్రో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్, శరీ
రం మే విచర్షణం, జిహ్వ మే మధు త్తమా, కణ్ఠాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్,

బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా విహితః శ్రుతం మే గోపాయ, దాగై
 షణాయాశ్చ ధనేషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ పుణ్యత్థితోఽహమ్,
 ఓంభూః సన్యస్తం మయా, ఓం భవః సన్యస్తం మయా, ఓం
 సువః సన్యస్తం మయా, ఓంభూర్భువస్సువ సన్యస్తం మయేతి,
 మంద్ర మధ్య మతారభ్యనిభిః మనసా వాచోచ్ఛార్యాభయం స్వ
 భూతేభ్యో మత్తస్సర్వం ప్రవర్తతే స్వాహేత్యనేన జలం ప్రాశ్య
 ప్రాచ్ఛానం దిశి పూర్ణాంజలిం ప్రక్షిప్యోం స్వాహేతి శిఖా ముత్పాట్య,
 యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యతనహజం పురస్తాత్,
 ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః,
 యజ్ఞోపవీతంబహిర్నునివసే త్వమంతః ప్రవిశ్య మధ్యేహ్యజస్రం ప
 మం పవిత్రం యశోబలం జ్ఞానం వైరాగ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి,
 యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా ఉదకాంజలినా సహ ఓంభూః సముద్రం గచ్ఛ
 స్వాహే త్యపు జహుయా దోం భూః సన్యస్తం మయా ఓం భవః
 సన్యస్తం మయా ఓం సువస్సన్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా త్రివారషభిమం
 త్ర్యతజ్జలంప్రాశ్యాచమ్య ఓంభూః స్వాహేత్యపునస్త్రంకటిసూత్రమపి
 సృజ్య సర్వకర్తనివర్తకోఽహమితి స్పృత్వా జాతరూపధరో భూత్వా
 స్వరూపానుసంధానపూర్వక మార్థవబాహు రుదీచేం గచ్ఛే త్పుర్వ
 వద్విద్యతనన్న్యాసీ చే ద్గురోః ప్రణవ మహావాక్యోపదేశం ప్రాశ్య
 యథాసుఖం విహరన్ మత్తః కశ్చి న్నానోఽవ్యతిరిక్త ఇతి ఫలపత్రో
 దకాహరః పర్వతవనదేవతాలయేషు సంచరేత్, సన్న్యస్యాథ దిగం
 బరః, సకలసంచారకః సర్వదాసందస్వానుభవైకపూర్ణహృదయః కర్తా
 దూరలాభః ప్రాణధారణపరాయణ ఫలరసత్కృతమూలోదకై ర్హృత్కర్మ
 గిరికందరేషు విసృజే ద్దేహం స్వరన్ తారకమ్, వివిదిమాసన్న్యాసీచే
 చ్చత్రపథం గత్వాఽఽచార్యాదిభి ర్విప్రై స్త్రిష్టతిష్ఠమహాభాగ దండం
 వస్త్రం కమండలుం గృహాణ ప్రణవ మహావాక్య గ్రహణార్థం గురునికట
 మాగచ్ఛేదిత్యాదిష్ట ఆచార్యై ర్దండం కటిసూత్రం కాపీనం శాతీమే
 కాం కమండలుం పాదాది మస్తక ప్రమాణ మప్రణం సమం సామ్య
 మకాకపృష్ఠం సలక్షణం వైణవం దండ మేక మాచమనపూర్వకం

సఖా మాగోపాయోజ స్సఖాయోఽసీంద్రస్య వజోఽసి వార్తస్సు
శ్శర్త్వ మే భవ యత్పాపం తన్ని వారయేతి దండం పరిగ్రహే జ్జగజ్జీవనం
జీవనాధారభూతం మాతే మా మంత్రయస్య సర్వదా సర్వసామ్యేతి
ప్రణవపూర్వకం కమండలుం పరిగృహ్య కౌషీనాధారం కటిసూత్రమో
మితి గుహ్యచ్ఛాననం కౌషీన మోమితి శీతవాతోష్ణ త్రాణకరం దేహో
కరక్షణం వస్త్ర మోమితి కటిసూత్రం కౌషీనం వస్త్ర మాచమనపూర్వ
కం యోగపట్టాభిషిక్తో భూత్వా కృతారోఽచామితి మత్స్వా స్వాశ్ర
మాచారసరో భవే దిత్యుపనిషత్,

పంచమోపదేశః

అథహైనం పితామహం నారదః పప్రచ్ఛ, భగవం త్వర్వకర్త
నివర్తక స్సన్యాస ఇతి త్వయైవోక్తః పున స్స్వాశ్రమాచార సరో భవే
దిత్యుచ్యతే, తతః పితామహ ఉవాచ, శరీరస్య దేహినో జాగ్రత్స్వప్న
సుషుప్తి తురీయావస్థా స్సంతి తదధీనాః కర్తజ్ఞానవైరాగ్య ప్రవర్తకాః
పురుషా జంతవ స్తదనుకూలాచారా స్సంతి త్థైవచేద్భగవం త్వస్మాత్
సాః కతి భేదా స్తదనుష్ఠాన భేదాః కీదృశా స్తత్త్వతోఽస్తాకం వక్తు
మర్హసీతి తథే త్యంగీకృత్య తం పితామహేన సన్యాససభేదై రాచార
భేదః కథితః కథ మితి చేత్తత్త్వత స్వేకవేన సన్యాస అజ్ఞానేనా
శక్తివశా త్కర్తలోపశ్చ త్రైవిధ్య మేత్య వైరాగ్యసన్యాసో జ్ఞాన
సన్యాసో జ్ఞానవైరాగ్యసన్యాసః కర్తసన్యాసః త్చేతి చాతుర్విధ్యము
పాగత స్తద్యథేతి, దుష్టమదన భావా చ్చేతి విషయవైత్యప్ల్య మేత్య
ప్రాకృణ్యకర్తవశాత్సన్యస్త స్సవైరాగ్యసన్యాసీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పాప
పుణ్యలోకానుభవశ్రవణా త్ప్రపంచోపతః క్రోధేర్హ్యసూయాహం
కారాభిమానాత్తక సర్వసంసారం నివర్త్యదారైషణ ధనైషణలోకైష
ణాత్తక దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వా వమనాన్న
మివ ప్రాకృతికం సర్వ మిదం హేయం మత్స్వా సాధన చతుష్టయ
సంపన్నో య స్సన్న్యస్యతి ఏవ జ్ఞానసన్యాసీ, క్రమేణ సర్వ మభ్యస్య
సర్వమనుభూయ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం స్వరూపానుసంధానేన
దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్న్యస్య జాతరూపధరో భవతి స జ్ఞానవైరాగ్య
సన్యాసీ, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భూత్వా వాసప్రస్థాశ్రమ

మేత్యవై రాగ్యాభావేఽప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ యస్సన్నస్యస్యతీతకర్త
 సన్నాస్యసీ, బ్రహ్మచర్యేణ సన్నస్యస్యసన్నాస్యా జ్ఞాతరూపధరో వై రాగ్య
 సన్నాసీ, విద్యత్సన్నాస్యసీ జ్ఞానసన్నాస్యసీ వివిదిషా సన్నాస్యసీ కర్తసన్నాస్యసీ
 చేతి చతుర్థా, కర్తసన్నాస్యసోఽపి ద్వివిధః, నిమిత్తసన్నాస్యసోఽనిమిత్త
 సన్నాస్యస శ్చేతి, నిమిత్త ప్రాప్తతురః, అనిమిత్తః క్రమ సన్నాస్యసః, ఆతుర
 స్సర్వకర్తలూపః, ప్రాణసోఽత్యక్రమణ కాలసన్నాస్యస స్సనిమిత్త సన్యాసః,
 దృఢాంగో భూత్వా సర్వం కృతకం నశ్వరమితి దేహాదికం సర్వం
 హేయం ప్రాప్య, హగ్ంస శ్శుచిషద్యసురంతరిక్షసద్ధోతావేదిషదతి
 ధిర్దురోణ సత్, నృపద్య సదృత సద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజ
 అద్రిజా ఋతం బృహత్, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం సర్వం నశ్వరమితి నిశ్చిత్య
 క్రమేణ య స్సన్యస్యతి స సన్నాస్యసోఽనిమిత్త సన్నాస్యసః, సన్నాగో
 వ్యడ్విధో భవతి, కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంసస్త
 రీయాతీతోఽవధూతశ్చేతి, కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతదండ
 కమండలుధరః కాపీనకంఠాధరః పితృమాతృగుర్వ్యాధనపరః పితరఖః
 త్రశిక్యాదిమంత్రసాధనపర ఏక త్రాన్నాదనపరః శ్వేతోర్ధ్వపుండ్ర
 ధారీ త్రిదండః, బహూదక శ్శిఖాకంఠాదిధర స్త్రిపుండ్రధారీ కుటీ
 కవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాష్టకబళాశీ, హంసో జటాధారీ త్రి
 పుండ్రోర్ధ్వపుండ్రధారీ అసంక్షృప్తమధుకరాన్నాశీ కాపీనఖండతుండ
 ధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పంచగృహేష్వేకర
 త్రాన్నాదానపరః కరపాత్రీఏకకాపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవ
 దండం ఏకశాటీ ధరో వా భస్తోద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయ
 తీతో గోముఖః ఫలాహారి అన్నాహారి చేద్ధృవత్రయే దేహమాత్రా
 శిష్టో దిగంబరః కుణపమివ శరీరవృత్తిః అవధూత స్త్వనియమ అభిశే
 పతిత వర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వ జగరప్యత్యాహర పర స్వరూపాన
 సుధానపరః, ఆతురో జీవతి చేత్, క్రమసన్నాస్యసః కర్తవ్యః, కుటీచ
 బహూదక హంసానాం బ్రహ్మచర్యాశ్రమాది తురీయాశ్రమవత్ కుటీ
 కాదీనాం సన్నాస్యసవిధిః, పరమహంసాదిత్రయాణాం న కటిసూత్ర
 కాపీనం న వస్త్ర స్సకమండలుః నదండ స్సార్వవర్ణిక భిక్షాటనపరత్వ
 జాతరూపధరత్వం విధి స్సన్నాస్యసకాలే వ్యంబుద్ధి పర్యంతం ఆధీత

తదనుతరం కటిసూత్రం కాపీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వమపు
 విసృజ్యాథ జాతరూపధర శ్చరే న్నకంథాలేశో నాధ్యేతవ్యో నవక్త
 వ్యో న శ్శ్రోతవ్య మన్య త్కించి త్ప్రేణవాదన్యం నతర్కం వతే న్నశబ్ద
 మపి బహూంశబ్దా న్నాథ్యాయే న్న మహా ద్వాచో విగ్లాపనం గిరా
 ప్రాణ్యాదీనాంసుఖాషణంనాన్యభాషావిశేషణంసూద్రస్త్రీచతితోదక్యాది
 సంభాషణం న యతేర్ధవపూజానోత్సవదర్శనం తీర్థయాత్రావృత్తిః,
 పున ర్యతివిశేషః కుటీచకన్యేత్యేకత్ర భిక్షా బహూదక స్యా సంక్షిప్త
 మాధూకరం హంసస్యాప్తగృహే ష్వప్తకబళం పరమహంసస్య పంచ
 గృహేషు కరపాత్రంఫలాహరణోముఖం తురీయాతీతస్యావధూతస్యా
 జగరవృత్తి స్సార్వవర్ణి కేషు యతిరై ౨ 'కరాతీర్వసే న్నకస్యాపి నమేత్తు
 రీయాతీతావధూతయోః న జ్యేష్ఠో యో నన్వరూపజ్ఞోజ్యేష్ఠోఽపికిన్యో
 వాస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం సకుర్యా న్నవృక్ష మారోహే న్నయానాది
 రూఢో నక్రయవిక్రయపరో న కించిద్వినిమయపరో నదాంభికో నాన్యత
 వాదీ నయతేః కించిత్కర్తవ్యమ స్త్యస్తీచే త్సాంకర్యం తస్మా న్ననాదా
 సన్న్యాసినా మధికారః, ఆతురకుటీచకయోః భూలోకభువన్లోకా
 బహూదకస్య స్వర్ణలోకో హంసస్య తపోలోకః పరమహంసస్య సత్య
 లోక స్తురీయాతీతావధూతయో స్సాన్విత న్యేవ కైవల్యం స్వరూపాను
 సంధానేన భ్రమర కీటన్యాయవత్. యం యంవాపి స్తరక భావం త్యజ
 త్యంతే కశేబరం, తంతమేన సమాప్నోతి నాన్యథాశ్రుతిశాసనమ్,తదేవం
 జ్ఞాత్వా స్వరూపానుసంధానం వినాఽన్యథాఽచారపరో నభవేత్తదా
 చారవశా త్తత్తల్లోక ప్రాప్తిజ్ఞానవైరాగ్య సంపన్నస్య స్వస్తిన్నేవముక్తి
 రితి న స్వత్రాచారప్రసక్తిస్తదాచారో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిష్యేక
 శరీరస్యజాగ్రత్కాలే విశ్వ స్వప్నకాలే తైజస సుషుప్తికాలే
 ప్రాజ్ఞ ఆవస్థాభేదా దవస్థేశ్వరభేద స్తాసు చతుర్దశకరణానాం బాహ్య
 వృత్తయోఽంతర్వృత్తయ స్తేషా ముపాదానకారణం వృత్తయ
 శ్చుత్వారః మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి తత్తద్వృత్తివ్యాపార
 భేదేన పృథగాచారభేదః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యా త్కంతే
 స్వప్నం సమావిశత్, సుషుప్తం హృదయస్థం తు తురీయం మూర్ఛిసం

స్థితమ్, తురీయ మక్షర మితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుమ ప్రవృత్తాపన్న ఇవ
యద్యచ్చుతం యద్యద్దృష్టం తత్తత్సర్వమవిజ్ఞాత మివ యోవనే తస్య
స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవస్తుక్త ఇతి వదంతి స్వ
శ్రుత్యర్థ ప్రతిపాదనమపి తస్యైవముక్తి రితి భిక్షు రైహికాముష్టికా
పేక్షా యద్యపేక్షాఽస్తిచే త్తదనురూపాభవతి స్వయాపానుసంధాన
వ్యతిరిక్తాన్యశాస్త్రాభ్యాసైరుష్ట కుంకుమ భారవద్యైర్థో న యోగ
శాస్త్రప్రవృత్తి ర్మసాంఖ్య శాస్త్రాభ్యాసో నమంత్రతంత్రీవ్యాపారఇతర
శాస్త్రప్రవృత్తిర్యతే ర స్తిచే చ్చవాలంకారవ చ్చర్చ కారవ దితి విదూర
కర్తాచారవిద్యాదూరో నప్రణవకీ ర్తనపరోయద్యత్కర్తకరోతి తత్తత్ఫల
మనుభవతి ఏరండతైలలఘేనవదతస్సర్వం పరిత్యజ్య తత్ప్రసక్తం మనో
దండం కరపాత్రం దిగంబరం దృష్ట్వా పరివ్రజేద్భిక్షుః, బాలోన్మత్త
విశాచవన్దరణం జీవితం వా నకాంతేత కాలమేవప్రతీక్షేత స్థితే
భృతకన్యాయేన పరివ్రాడితి, తితిక్షాజ్ఞానవైరాగ్యశమాది గుణ
వర్జితః, భిక్షామాత్రేణ జీవీ స్యాత్సయతిర్యతివృత్తిహః, నదండ
ధారణేన నముండనేన వేషేణ నడంభాచారేణ ముక్తిః, జ్ఞానదండో
ధృతో యేన ఏకదండి సడవ్యతే, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ
జ్ఞానవర్జితః, సయాలి నరకా స్థోరా మహారారవ సంజ్ఞితా, ప్రతిష్ఠా
సూకరి విష్ణా సమాగీతా మహర్నిభిః, తస్మా దేనాం పరిత్యజ్య కీటవ
త్సర్వపే ద్యతిః, ఆయాచితం యథాలాభం భోజనాచ్ఛాదనం భవేత్,
పరేచ్ఛయాచ దిగ్వాసా స్నానం కుర్యాత్పరేచ్ఛయా, స్వప్నేఽపియో
హి యుక్తస్యాజ్ఞగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృక్షేష్ట స్సన్మితశ్చేష్టోపరిష్టో
బ్రహ్మవాదినామ్, అలాభేన విషాదీస్యాజ్ఞాభేదై వనవార్ష యేత్, ప్రాణయా
త్రికమాత్ర స్యాన్వత్రాసంగాద్వినిర్గతః, అభిపూజితలాభాంశ్చ జగుపే
తైవసర్వశః, అభిపూజితలాభైస్తు యతిర్ముక్తోఽపిబధ్యతే, ప్రాణయాత్రాని
మిత్రంచేత్ వ్యంగారే భుక్తవజ్రనే, కాలేప్రళ స్రవణానాంభిక్షార్థంపర్యటే
ద్గృహా, పాణిపాత్రశ్చరన్యోగీ నాసకృద్భైక్ష మాచరేత్, తిష్ఠ
స్థంబ్యా చ్చురక్ భుంజ్యా న్నధ్యే నాచమనంతథా, అర్భవ ధృతమర్యా
దా భవంతి విశదాశయాః, నియతం న విముంచంతి మహంతో భాస్క
రా ఇవ, ఆసేషతు యదాహారం గోవ స్మగయతే మునిః, తదా సు

స్వస్య త్వర్యేషు సోఽమృతత్వాయ కల్పతే, అనింద్యం వై ప్రజాగేహం
 నింద్యం గేహంతు వర్జయేత్, అనావృతే విశేద్ధ్వారి గేహేనైవా
 వృతే వ్రజేత్, పాంసునా చ ప్రతిచ్ఛన్నశూన్యాగారప్రతిశ్రయః,
 వృక్షమూలనికేతోవా త్యక్తసర్వప్రియాప్రియః. యత్రాస్తమితశాయీ
 స్యాన్నిరగ్నిరసికేతనః, యథాలబ్ధోఽజీవీ స్యాస్తునిర్దాతో జితేంద్రియః.
 నిష్క్రమ్య వన మాస్థాయ జ్ఞానయజ్ఞో జితేంద్రియః, కాలకాండీ చర
 న్నేవ బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే, అభయం సర్వభూతేభ్యో దత్వాచ
 రతి యో మునిః, న తస్య సర్వభూతేభ్యో భయ ముత్పద్యతే క్వచిత్,
 నిర్దాన శ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వ శ్చిన్న సంశయః, వైవక్రధ్యతి న ద్వే
 ష్టి నాస్మతం భాషతే గిరా, పుణ్యాయతనచారీచ భూతానామవిహింస
 కః, కాలే ప్రాప్తే భవే ద్వైభృతం కల్పతే బ్రహ్మభూయకే, 'వానప్రస్థ
 గృహస్థాభ్యాం న సంసృజ్యేత కర్మచిత్, అజ్ఞాతచర్యాం లిప్సేత న చైసం
 హ్వా ఆవిశేత్, అథ్వా సూర్యేణ నిర్దిష్టః కీటవ ద్విచరే న్నహీమ్, ఆశీ
 ర్యుక్తాని కర్మాణి హింసాయుక్తాని యానిచ, లోక సంగ్రహాయుక్తాని నై
 షకుర్యా న్న కారయేత్, నాసచ్ఛాస్తేషు సజ్జత నోపజీవేత జీవికామ్,
 అతివాదాం స్త్యజే త్తర్కా పక్షం కంచన నాశ్రయేత్, న శిష్యా
 ననుబద్ధీత గ్రంథాన్నైవాభ్య సేద్బహువా, న వ్యాభ్యా ముపయుంజీత
 నారంభా నారభే త్కల్పచిత్, అప్యక్తలింగోఽవ్యక్తార్థో ముని రున్న త్రబా
 లః, కవిర్మాకవదాత్మానం తద్వృష్ట్యో దర్శయేన్నృణామ్, షకుర్యా
 న్నవదే త్కించి న్నథ్యాయే త్సాధ్వసాధువా, ఆత్మారామోఽనయా
 వృత్త్యా విచరే జడవస్తునిః, ఏకశ్చరే న్నహీ మేతాం నిస్సంగ స్సంయ
 తేంద్రియః, ఆత్మరతిక్రీడఆత్మ రాత్మవాక్ త్సమదర్శనః, బుద్ధో బాలకవ
 త్క్రీడః కుశలో జడవ చ్చరేత్, వదేదున్న త్రవ ద్విద్వాగ్ గోచర్యాం
 నైగమ శ్చరేత్, ఓష్ఠోఽవమానితో సద్భిః 'ప్రబుద్ధోఽసూయితోపి
 వా, తాడిత స్సన్నిరుద్ధోవా వృత్త్యావా పరితాపితః, పిష్టితో మూత్రి
 తో వాజ్జైర్బహు ధైవం ప్రకంపితః, శ్రేయస్కామః కృచ్ఛగ్గితఆత్మనాఽఽ
 త్తాన ముద్ధరేత్, షస్తాన సంపరాంహాని యోగధేః కరుతేయతః, జనే
 నామతో యోగీ యోగసిద్ధిం చ విందతి, తథాచరేత వై యోగీ సతాం

వర్తనదూషయః, జనా యథావమన్యేర స్తచ్చేమురైవ సంగతిమ్,
జరాముజాండజాదీనాం వాఙ్మనఃకాయకర్తృభిః, యుక్తంకుర్వీత నద్రోహం
స్వసంగంశ్చ వర్జయేత్, కామక్రోధా తథా దర్పలోభమోహాదయ
శ్చయే, తాంస్తు దోషా స్ఫురిత్యజ్య పరివ్రాడ్భయవర్జితః, భైత్యశనంచ
మానత్వం తపో ధ్యానం విశేషతః, సమ్యగ్జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ధర్మో
యం భిక్షుకే మతః, కామాయవాసాస్సతతం ధ్యానయోగపరాయణః,
గ్రామాంతే వృక్షమూలే వా వసే ద్దేవాలయేఽపివా, భైత్యేణ వర్తయే
న్నిత్యం వై కా న్నాశీ భవే త్కచిత్, చిత్తశుద్ధిర్భవేద్భావ త్తాపన్ని
త్యం చరే త్సుఖీ, తతః ప్రవృజ్య శుద్ధాత్మా సంచరే ద్యత్రకుత్రచిత్,
బహిరంతశ్చ స్వత్ర సంపశ్యేత్ హి జనార్దనమ్, స్వత్ర విచరే త్సానీ
వాముచద్వితకల్పః, సమదుఃఖసుఖః త్వాంతో హ స్తప్రాప్తంచ
భక్షయత్, నిర్వైరేణ సమం పశ్యేత్ ద్విజగోఽశ్వమృగాదిషు,
భావయ స్తనసా విష్ణుం పరమాత్మాన మిశ్వరమ్, చింతయం పరమా
నందం బ్రహ్మవాహా మితి స్మరత్, జ్ఞాత్రైవం మనోదండం ధృత్వా
ఆశానివృత్తో భూత్వా ఆశాంబరధరో భూత్వా స్వదా మనోవా
క్కాయకర్తృ స్వర్వసగోసార ముత్సృజ్య ప్రపంచావాఙ్మఖస్సర్వదా
పానుసుధానేన భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తో భవతిత్యుపనిషత్.

షష్ఠోపదేశః.

అథ నారదః పితామహ మువాచ - భగవత్ తదభ్యాసశా
ద్భ్రమరకీటన్యాయవ త్తదభ్యాసః కథమితి, త మాహ-పితామహస్సత్య
వాక్ జ్ఞానవైరాగాభ్యాం విశిష్టదేహావశిష్టోపనేత్, జ్ఞానం శరీరం
వైరాగ్యం జీవనం విద్ధి శాంతి దాతీ నేత్రేమనో ముఖం బుద్ధిః
కళాఽఙ్గవిశతితత్వాన్యవయవాన్యవస్థాపంచమహాభూతాని కర్తృభ
క్తిజ్ఞానవై రాగాని శాఖాజాగ్రత్స్వర్షు సుఖా ప్తితురీయావస్థా శ్చతుర్థ
శకరణాని పంచ స్తంభాకాగాణీతి, ఏవమపి సావామపి పంచం కర్ణధార
ఇవ యంతేవ గజం స్వబుద్ధ్యా స్వవశీకృత్యాస్తవ్యతిరిక్తం స్వం
కృతకం నశ్వర మితి మత్వా విరక్తః పురుష స్సర్వదా బ్రహ్మహ మితి
వ్యాహరే న్నాన్యత్కించి ద్వేదితవ్యం స్వవ్యతిరేకేణ జీవన్ముక్తో వసే
త్కృత కృత్యో భవతి న నాహం బ్రహ్మేతి వ్యవహరే త్కింతుబ్రహ్మ

హమస్తీత్యజస్రం జాగ్రత్స్వప్నం సుషుప్తిమ తుర్యావస్థాం
 ప్రాప్య తుర్యాతీతత్వం వ్రజేద్దివం జాగ్రత్స్వప్నం సుషుప్త
 మధరాత్రం గతమిత్యేకావస్థాయాం చతస్రోఽవస్థాన్వైకైక
 కరణాధీనానాం చతుర్థశ్చ కరణానాం వ్యాపారాశ్చతురాదీనాం
 చతుషో రూపగ్రహణం శ్రోత్రయో శ్శబ్దగ్రహణం జిహ్వాయా
 రసాస్వాదనం ఘ్రాణస్య గంధగ్రహణం వచసో వాగ్వాక్యపారః
 పాణే రాదానం పాదయో స్పంచారః పాదయో రుత్సర్గ ఉపస్థస్యానంద
 గ్రహణం త్వచః స్పర్శగ్రహణం తదధీనా చ విషయగ్రహణా బుద్ధి
 ర్బుద్ధ్యా బుద్ధ్యతి చిత్తేన చేతయత్యహంకారేణాహంకరోతి విసృజ్య
 జీవ ఏతాం దేహాభిమానేన జీవో భవతి గృహాభిమానేన గృహస్థభితి
 శరీరే జీవ స్పంచరతి ప్రాగ్ధే పుణ్యవృత్తి రాగ్నేయాన్యం నిద్రాలస్యే
 దక్షిణాయాం క్రౌర్యబుద్ధి ర్నైర్మలత్వాం పాపబుద్ధిః పశ్చిమే శ్రీధారతి
 ర్వాయవ్యాం గమనే బుద్ధి రుత్తరే శాంతిరీశాన్యే జ్ఞానం కర్ణికాయాం
 చైరాగ్గం కేసరే మ్వాత్మ చింతా ఇత్యేవం నక్త్రం జ్ఞాత్వా జీవదవస్థా
 ప్రథమం జాగ్రద్ద్వితీయం స్వప్నం తృతీయం సుషుప్తం చతుర్థం తురీ
 యం చతుర్థి ర్విరహితం తురీయాతీతం విశ్వత్రైజసప్రాజ్ఞతటస్థ భేదై
 రేకేవం ఏకో దేవ స్సాక్షీ నిర్గుణశ్చ తద్బ్రహ్మహా మితి వ్యాపారే
 ర్నోచే జ్ఞాగ్రవస్థాయాం జాగ్రదాచి చతుస్రోఽవస్థా స్వప్నే స్వప్నాది
 చతస్రోఽవస్థాస్సుషుప్తే స్సుషుప్త్యాది చతస్రోఽవస్థా స్తురీయే తురీయాది
 చతస్రోఽవస్థా న త్వేవం తురీయాతీతస్య నిర్గుణస్య స్థూలసూక్ష్మకారణ
 రూపై ర్విశ్వత్రైజసప్రాజ్ఞేశ్వరై స్సర్వావస్థాసు సాక్షిత్యే కవవావతి
 పృథే, ఉత తటస్థో ద్రష్టా తటస్థో నద్రష్టా ద్రష్టుత్వా స్మ ద్రష్టేవ
 కర్తృత్వ భోక్తృత్వాహంకారాదిభి స్సప్నప్రో జీవో జీవేతరో నస్సప్నప్రో
 జీవోఽపి నస్సప్నప్ర. ఇతిచే న్నజీవాభిమానేన తే త్రాభిమానశ్శరీరాభి
 మానేన జీవత్వం జీవత్వం ఘటాకాశమహాకాశవ ద్వ్యవధాన మస్తి
 వ్యవధానవశాదేవ హంసస్సోఽవా మితి మంత్రేణోచ్ఛ్వాస నిశ్వాసవ్యవ
 దేశేనానుసంధానం కరోతి ఏవం విజ్ఞాయ శరీరాభిమానం త్యజేన్న
 శరీరాభిమానీ భవతి సవన బ్రహ్మే త్యుచ్యతే, త్యక్తసుగో జిత్రోధో

లభ్యాహారో జితేంద్రియః, పిథాయ బుద్ధ్యా ద్వారాణి మనోభ్యానేని
 వేశయేత్, శూన్యేష్వేవావకాశేషు గుహసు చ వనేషుచ, నిత్య
 యుక్తస్సదాయోగీ ధ్యానం సమ్యగనుపక్రమేత్, ఆతిభ్యక్తాద్ధయక్షేషు
 దేవయాత్రోత్సవేషుచ, మహాజనేషు సిద్ధార్థి న గచ్ఛేద్ద్యోగవిత్కాచితే,
 యతై సమవమన్యంతే జనాః పరిభవంతిచ, తథా యుక్తశ్చరేద్ద్యోగీ
 సతాం వర న దూషయేత్, వాగ్దండః కర్తదండశ్చ మనోదండశ్చతే
 త్రయః, యస్యైతే నియతా దండా స్సత్రిదండి మహాయతిః, విభూ
 మేచ ప్రశాంతేగ్నో యస్తు మాధూకరిం చరేత్, గృహేచవిప్రము
 భ్యానాం యతి స్సర్వోత్తమస్త్పృతః, దండం భిక్షుం చ యః కుర్యాత్సన్
 రే వ్యసనం వినా, యస్తివతి న వైరాగ్యం యాతి నీచయతిర్హిషః,
 దుస్త్రిగృహే విశేషేణ లభేద్భిక్షుం చ వాసనాత్, తత్రనోయా
 నోభూస్స యతిర్నేతర స్త్పృతః, యశ్శరీరేంద్రియాదిభోగ్యవిహీనంసర్వ
 రాక్షిణమ్, పారమార్థికవిజ్ఞానం సుఖాత్మానం స్వయం ప్రభమ్, పరతత్త్వం
 విజానాతి సోతివర్ణాశ్రమీ భవేత్, సర్వాశ్రమాదయోదేహేమాయ
 మాపరికల్పితాః, నాత్తనో బోధరూపస్య మమత్వే సంతి సర్వదా, ఇతియో
 వేదవేదాంతై స్సోఽతివర్ణాశ్రమీ భవేత్, యస్య వర్ణాశ్రమాచారో
 గళిత స్సాన్వితదర్శనాత్ః సవర్ణానాశ్రమాం తస్మాద్ సతీత్య స్వాత్మని
 స్థితః, యోఽతిత్య స్వాశ్రమాన్ సర్వానాత్తన్యేవ స్థితః పుమాన్,
 సోఽతివర్ణాశ్రమీస్తోక్తస్సర్వవేదార్థవేదిభిః, తస్మాదన్యగతావర్ణాశ్రమా
 అపి నారద, ఆత్మన్యారోపితాస్సర్వేభ్రాన్త్యాతేనాత్మవేదినా, నవిధిర్ననిషే
 ధశ్చనవర్ణ్యావర్జ్యకల్పనా, బ్రహ్మవిజ్ఞానినామస్తి తథా నాన్యచ్ఛ నారద,
 విరజ్య సర్వభూతేభ్య ఆవిరించిపదాదపి, ఘృణాం విపాట్య సర్వస్త్రిపుత్ర
 మిత్రాదికేష్వపి, శ్రద్ధాభుర్ముక్తిమార్గేషు వేదాంతజ్ఞానలిప్సయా, ఉపా
 యనకరో భూత్వా గురుం బ్రహ్మవిదం వ్రజేత్, సేవాభిః పరితోఽన్యైసం
 చిరకాలం సమాహితః, సదా వేదాంతవాక్యార్థం శృణుయాత్సు సమా
 హితః, నిర్తమో నిరహంకార స్సర్వసుగవిమర్జితః, సదా శాంత్యాది
 యుక్తస్సన్ ఆత్మన్యాత్మాన మిక్షతే, సుసారదోషదృష్ట్యైవ విరక్తి
 హేయతే సదా, విరక్తస్య తు సుసారా తస్మాద్విప స్సన్యి ప్న సంశయః

ముముక్షుః పరహం సాఖ్య స్యాత్ నోక్షైకసాధనమ్, అభ్యసే, ద్భిష్త్వా
విజ్ఞానం వేదాంతశ్రవణాదినా, బ్రహ్మవిజ్ఞానలాభాయ పరహంససమా
హ్వయః, శాంతిదాంత్యాభిసృరైః సాధనైస్సహితోభవేత్, వేదాంతా
భ్యాసనిరత శ్శాంతో దాంతో జితేంద్రియః, నిర్భయో నిర్తమో
నిత్యో నిర్ద్వంద్వో నిష్కరిగ్రహః జిహ్వాకాపీనవాసా స్స్వయంబుడి నగ్నో
ఽథవా భవేత్, ప్రాజ్ఞో వేదాంతవిద్యోగీ నిర్తమో నిరహంకృతిః, మిత్రా
దిషు సమో మైత్ర స్సమస్తేష్యేవ జంతుషు, ఏకో జ్ఞానీ ప్రశాంతాత్మా
సమంతరతి నేతరః, గురూణాంచ హితే యుక్తస్తత్ర సంవత్సరం వసేత్,
నియమేష్వప్రమత్తస్తు యమేషుచ సదా భవేత్, ప్రాప్యచాంతే తత
శ్చైవ జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, ఆవిరోధేన ధర్మస్య సంపరేత్పుధివీ
మిమామ్, తత స్సంవత్సరస్యాంతే జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, ఆశ్రమ
త్రయ ముత్సృజ్య ప్రాప్తశ్చ పరమాశ్రమమ్, అనుజ్ఞాప్య గురూం
శ్చైవ చరేద్ధి పృథివీ మిమామ్, త్యక్తసుగో జితక్రోధో లఘ్వాహుః
జితేంద్రియః, ద్వావిమా నవిరాజేతే విపరీతేన కర్మణా, నిరారంభో గృహ
స్థశ్చ కార్యవాంశ్చైవ భిక్షుకః, మాద్యతి. ప్రమదాం దృష్ట్వా సురాం
పీత్యాచ మాద్యతి, తస్మా ద్దృష్టివిహం నారిం దూరతః పరివృజ్యేత్,
సంభాషణం సహ స్త్రీభీరాలాపః ప్రేక్షణం తథా, నృత్యం గానం సహ
సంచ పరివాదాంశ్చ వృజ్యేత్, న స్నానం న జపః పూజా న హోమో
నైవసాధనమ్, నాగ్ని కార్యాదికార్యంచ నైతస్యాస్తీహ నారద, నార్చనం
పితృకార్యంచ తీర్థయాత్రావ్రతానిచ, ధర్మాధర్మాదికం నాస్తి, విధిర్లాకి
క్రియా, సంత్యజే త్వర్వకర్మాణి లోకాచారం చ సర్వశః, క్రిమికిటపతం
గాంశ్చ తథా యోగీ వనస్పతీక, న నాశయే ద్భృథో జీవాన్ పరమార్థ
మతిర్యతిః, నిత్యమంత్రఘ్నః స్వచ్ఛః ప్రశాంతాత్మా స్వపూర్ణః, అంత
స్సంగం పరిత్యాగీ లోకే విహర నారద, నారాజకే జనపదే చరత్యేకచరో
మునిః, నిస్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్వభాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ
యతిర్యాదృచ్ఛికోభవేత్. ఇత్యుపనిషత్.

సప్తమోపదేశః.

అథ యతే ర్నియమః కథమితి పృష్టం నారదం పితామహః పుర
స్కృత్య తిరక్త స్సన్యాసీ వర్షాసు ధృవశీలోఽష్టా మాసానేకాకీ చరే

నైకరాత్రం నివసేద్భిక్షుర్భయ త్సారంగవ దేకత్రన తిష్ఠేత్స్వగమన
 నిరోధగ్రహణం సకుర్యాద్ధస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం సకుర్యాత్సప్తమ
 రోహణ మపి నదేవోత్సవదర్శనం కుర్యాత్నైకరాత్రాశీ నభావ్యా
 దేవతార్చనం కుర్యాత్స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకరవృత్త్యా
 హర మాహరణ కృశోభూత్వా మేదోవృద్ధి మకుర్వన్నాజ్యం దధిర
 మివ త్యజే దేకరాత్రాన్నం పలలమివ గంధలేపన మశుద్ధలేపన మివ
 త్సార మంత్యజ మివ వస్త్ర ముచ్ఛిష్టపాత్రమివాభ్యంగం స్త్రీసంగమివ
 మిత్రాహ్లాదకం మూత్రమివ స్పృహం గోమాంసమివ జ్ఞాతచరదేశం
 చండాలవాటికా మివ స్త్రియమహిమివ సువర్ణం కాలకూటమివ
 సభాస్థలం శ్వశానస్థల మివ రాజధానీం కుంభీపాక మివ శవపిండవదేక
 రాత్రాన్నం న దేహాంతరదర్శనం, ప్రపంచవృత్తిం పరిత్యజ్య స్వదేశ
 ముత్సృజ్య జ్ఞాతచరదేశం విహాయ విస్తృత్య పదార్థం పునః ప్రాప్త
 హర్ష ఇవ స్వమానందమనుస్తరణ స్వశరీరాభిమానదేశవిస్తరణం మత్స్యా
 స్వశరీరం శవమివ హేయ ముపగమ్య కారాగృహ వినిర్ముక్తశోచిరవత్సు
 త్రాప్తబంధుభవస్థలం విహాయ దూరతోవసేదయత్నేన ప్రాప్తమాహరణ
 బ్రహ్మప్రణవధ్యానానుసంధానహో భూత్వా సర్వకర్త వినిర్ముక్తః
 కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాదికం దద్ధ్యా త్రిగుణాతీతః
 పదుర్నిరహితః పద్యానవికారశూన్యః సత్యవాక్కుచిరద్రోహీ గ్రామైక
 రాత్రం, పత్రనేపంచరాత్రం క్షేత్రే పంచరాత్రం తీర్థేపంచరాత్ర మనికేతః
 స్థిర మతిర్నానృతవాదీ గిరికందరేషువసేత్ ఏకవపద్వోవా నచరే ద్ద్రా
 ముంత్రిభిర్నగరం చతుర్గ్రామ మిత్యేకశ్చరేద్భిక్షు శ్చతుర్దశకరణానా
 సత్రాత్రావకాశం దద్యాద్దచ్చిన్నజ్ఞానా ద్వైరాగ్య సంపత్తి మనుభూయ
 మత్సోనకశ్చిదన్యోఽతిరిక్త ఇత్యాత్మ న్యాలోచ్య సర్వత స్స్వరూపమే
 పశ్యత్ జీవన్ముక్తిమవాప్య ప్రార్భప్రతిభాసనాశచర్యంతం చతుర్విధః
 స్వరూపం జ్ఞాత్వా దేహాపతనపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్
 త్రిషవణస్నానం కుటీచకస్య బహూదకస్య ద్వివారం హంసవైక్రవాం
 పరమహంసస్య మానసికస్నానం తురీయాతీతస్య భస్మస్నానమవధూతస్య
 వాయవ్యస్నాన మూర్ధ్వపుండ్రం కుటీచకస్య త్రిపుండ్రం బహూదకస్య
 ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రం హంసస్య భస్మాధూతశనం పరమహంసః

తురీయాతీతస్య తిలకపుండ్ర మవధూతస్య నకించి తురీయాతీతావధూత
యోః ఋతుక్షౌరం కుటీచకస్యర్తు ద్వయక్షౌరం హంసస్య పరమహంసస్య
నక్షౌర మస్త్రీచే దయనక్షౌరం తురీయాతీతావధూతయో ర్నక్షౌరం
కుటీచకస్య ఏకాన్నం మాధూకరం బహూదకస్య హంస పరమహంస
యోః కరపాత్రం తురీయాతీతస్య గోముఖ మవధూతస్యా జగరవృత్తి
శ్శాటీద్వయం కుటీచకస్య బహూదక సైక్యకళాటీ హంసస్య ఖండం
దిగంబరం పరమహంసస్య ఏకకౌపీనం వా తురీయాతీతావధూతయో
ర్జాతరూపధరత్వం హంసపరమహంసయో రజినం నత్వస్యేషాం కుటీచ
కబహూదకయోద్దేవార్చనం హంసపరమహంసయో ర్క్షాసార్చనం తు
రీయాతీతావధూతయో స్సోఽహంభావనా, కుటీచకబహూదకయోర్తం
త్రజపాధికారో హంసపరమహంస యో ర్ధ్యానాధికార స్తురీయాతీతావ
ధూతయో ర్నత్వన్యాధికారః కింతు తురీయాతీతావధూతయో ర్నహ
వాశ్యోపదేశాధికారః పరమహంసస్యాపి, కుటీచకబహూదక హంసానాం
నాన్యస్యోపదేశాధికారః, కుటీచకబహూదకయో ర్క్షానుషప్రణవో
హంస పరమహంసయో రాంతరప్రణవ స్తురీయాతీతావధూతయోర్భృ
హ్మప్రణవః, కుటీచక బహూదకయోః శ్రవణం హంసపరమహంసయో
ర్చననం తురీయాతీతావధూతయో ర్నిదిధ్యాసనమ్ సర్వేషామాత్మాను
సంధానవిధి రిత్యేవం ముముక్షు స్సర్వదా సంసారతారకం తారక మను
స్మరకా జినన్తుకో వసే దధికార విశేషేణ కైవల్య ప్రాప్త్యపాయ మన్వి
ష్యేద్యత రితు్యుపనిషత్.

అష్టమోపదేశః.

అథ హైసం భగవంతం పరమేష్ఠినం నారదః పప్రచ్ఛ సంసార
తారకం ప్రపన్నేబ్రూహీతి తథేతి పరమేష్ఠీ వక్త్రముపచక్రమే, ఓమితి
బ్రహ్మేతి వ్యష్టిసమష్టిప్రకారేణ, కా వ్యష్టిః కా సమష్టిస్సంహారప్రణవ
సృష్టిప్రణవశ్చాంతర్బహి శోఽభయాత్తకత్వాత్త్రివిధో, బ్రహ్మ ప్రణవః,
అంతః, ప్రణవోవ్యావహారిక ప్రణవో బాహ్యప్రణవ ఆర్షప్రణవ ఉభ
యాత్తకోవిరాట్ ప్రణవః, సంహారప్రణవో బ్రహ్మప్రణవోర్ధమాత్రప్రణవ
ఓమితి. బ్రహ్మ ఓ మిత్యేకాక్షర మంత్రః ప్రణవం విద్ధి సచాష్టధాభిద్యతే
అకార ఉకారో మకార ఆర్ధమాత్రా నాదబిందుకలాశక్తి శ్చేతి తం

నచత్వార అకారశ్చాయుతావయవాన్విత ఉకార స్సహస్రావయ
వాన్వితో మకార శ్శతావయవోపేతోఽర్థమాత్రా ప్రణవోఽసంతా
వయ వాకారః సగుణో విరాట్ప్రణవ స్సంహారో నిర్గుణప్రణవ ఉభ
యాత్తకోత్పత్తిప్రణవో యథాస్థితో విరాట్ స్థతః స్థత స్సంహారఃవిరా
ట్ప్రణవ షోడశమాత్రాత్తక ష్షట్రింశ త్తత్వాతీతః, షోడశ మాత్రాత్తక
త్వం కథ మిత్యుచ్యతే, అకారః ప్రథమ ఉకారో ద్వితీయో మకార
స్తృతీయ అర్థమాత్రశ్చతుర్థోనాదః పంచమీ చిందు ష్షష్ఠీ కలా సప్త
మీకలాతీతాష్టమీ శాంతి ర్నవమీ శాంత్యతీతా దశమీ ఉన్న న్యే
కాదశీ మనోన్తనీ ద్వాదశీ పురీ త్రయోదశీ మధ్యమా చతుర్దశీ పశ్యం
తీ పంచదశీ పరా షోడశీపునశ్చతుష్షష్ఠిమాత్రాప్రకృతి పురుషద్వైవిధ్య
మాసాద్యాష్టావింశ త్యుత్తర శతభేదమాత్రాస్వరూప మాసాద్యసగుణ
నిర్గుణత్వ ముపై త్యేకోఽపి బ్రహ్మ, ప్రణవః, సర్వాధారః పరంజ్యో
తిరేవసర్వేశ్వరో విదుః, సర్వదేవమయ స్సర్వ ప్రపంచాధారగర్భితః,
సర్వాక్షరమయః కాల స్సర్వాగమ మయ శ్శివః, సర్వశ్రుత్యుక్తమోమృ
గ్యస్సకలోపనిషన్తయః, భూతం భవ్యం భవిష్య ద్యత్త్రికాలోది తమ
వ్యయమ్, తదప్యోంకార మేవార్య విధి మోక్షప్రదాయకమ్, తదేవా
త్తాన మిత్యేత ద్బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితమ్, తదేక మమృత మజర మనుభూ
యతేతోమితి, స శరీరం సమారోప్య తన్తయత్వం తేతోమితి, ¹త్రిశరీరం
స్వ మాత్మానం పరంబ్రహ్మ వినిశ్చిను, పరంబ్రహ్మనుసంద ధ్యాద్విశ్వా
దీనాం క్రమః క్రమాత్, స్థూలత్వా త్స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సూక్ష్మభు క్షరమ్, ఐక్యత్వానందభోగాచ్చ సోఽయమాత్మా చతుర్వి
ధః, చతుష్షా జ్జాగరితః స్థూలః స్థూలప్రజ్ఞో హి విశ్వభుక్, ఏకోఽ
వింశతిముఖ స్సాష్టాంగ స్సర్వగః ప్రభుః, స్థూలభుక్ చతురాత్మాశ
విశ్వో వైశ్వానరః పుమాన్, విశ్వజి త్పురీషమః పాదః స్వప్నస్థానగః
ప్రభుః, సూక్ష్మప్రజ్ఞ స్వితోఽష్టాంగ ఏకో నాన్యః పరంతః, సూక్ష్మభు
క్చతురాత్మాశ త్రైజసో భూతరాడయమ్, హిరణ్యగర్భః స్థూలోఽంత
ర్ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే, కామం కామయతే యావ ద్యత్ర సుప్తా
నకంచన, స్వప్నం పశ్యతి నైవాత్ర తత్సుషుప్త మపి సుఖమ్, ఏకీభా

1. అశరీరం.

తస్మిన్ పుష్టః ప్రజ్ఞానఘనవాం తుభిః, నిత్యానందమయోఽప్యతా సర్వ
జీవాంతరస్థితః, తథాప్యానందభుక్తేతోముఖస్సర్వగతోఽవ్యయః, చతు
రాత్తేశ్వరః ప్రాజ్ఞ స్త్రుతీయః పాదసంజ్ఞితః, ఏవ సర్వేశ్వరశ్చైవ
స్సర్వజ్ఞ స్సూక్ష్మభావనః, ఏహోఽతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభ
వాప్యయా, భూతానాం త్రయమప్యేతత్సర్వోపమబాధకమ్,
తత్సుమప్తంహి యత్సర్వమ్ మాయామాత్రం ప్రకీర్తితమ్, చతుర్థం
తురాత్తాపి సచ్చిదేకసోఽవ్యయమ్, తురీయావసితత్వాచ్చ ఏకైకత్వా
నుసారతః, జ్ఞాతానుజ్ఞాత్రసుజ్ఞత్వా ద్వికల్పజ్ఞానసాధనమ్, వికల్పత్రయ
మత్రాపి సుమప్తం స్వప్నమాంతరమ్, మాయామాత్రం విదితైవ్యం
సచ్చిదేకసోఽవ్యయభ, విభక్తోవ్యయ మాదేశో న స్థూలప్రజ్ఞమన్వ
హమ్, న సూక్ష్మప్రజ్ఞ మత్యంతం న ప్రజ్ఞం న కన్యచిన్ననే, నైవాప్రజ్ఞం
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞమాంతరమ్, నాప్రజ్ఞ మపి ప్రజ్ఞానఘనంచా
దృష్టమేవచ, తదలక్షణమగ్రాహ్య మవ్యవహార్య మచింత్య మవ్య
వదేశ్య మేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శివం శాంత మదై
తం చతుర్థం మన్యంతే సబ్రహ్మప్రణవస్సనిజ్ఞేయో నాపర స్తురీయస్స
ర్వత్ర భానువ స్తుముతూణా మాధార స్వయంబోధి ర్భ్రష్టాకాశ
స్సర్వదా విరాజతే పరం బ్రహ్మత్వా దిత్యుపనిషత్.

నవమోపదేశః.

అథ పర బ్రహ్మస్వరూపం కథ మితి నారదః పప్రచ్ఛ తగ్హోవాచ
పితామహః, కిం బ్రహ్మస్వరూపమిత్యన్యోఽసావన్యోఽహమస్మితి యే
విదుస్తే పశవో న స్వభావ పశవ స్త మేవం జ్ఞాత్వా విద్వాక్
మృత్యుముఖా త్పృముచ్యతే నాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ, కాల
స్వభావో నియతి ర్యదృచ్ఛాభూతాని యోగిః పురష ఇతి చింత్యమ్,
సంయోగ ఏహం నత్వాత్త భావా దాత్మాహ్యానీశ స్సుఖదుఃఖ హేతోః,
తే ధ్యానయోగానుగతా అశక్యాదేవాత్తశ క్తిం స్వగుణైర్విరూఢామ్,
యఃకారణాని నిఖలాని తాని కాలాత్తయుక్తాన్యధిష్ఠిత్యేకః, త
మేకస్మిన్ త్రివృతం షోడశాంతం శతార్ధారం వింశతి ప్రత్యరాభిః,
అష్టకైష్టద్భిర్విశ్వరూపై కపాశం త్రిమూర్తీభేదం ద్వినిమిత్తైకమోహమ్,
పంచస్రోతోఽంబుః పంచయోన్యగ్రవక్త్రం పంచప్రాణోర్ధ్విం పంచ

యథ్యాది మూలామ్, పంచావర్తాం పంచదశభాషువేగాం పంచాశర్షే
 కాం పంచపర్వామధీమః, సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే తస్మిన్
 హంసో భాగ్మ్యతే బ్రహ్మదక్రే, పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా
 శిష్ట స్తత స్తేనామృతత్వ మేతి, ఉద్గీఢమేతత్పరమం తు బ్రహ్మ తస్మిన్
 స్త్రయం స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ, అత్రాంతరం వేదవిదో విదిత్వా లీనా
 బ్రహ్మణి పరే తత్పరాయణాః, సంయుక్తమేతత్తరమక్షరం చ వ్యక్తా
 వ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః, అనీశశ్చాత్మా బుధ్యతే భోక్తృభావాత్
 జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః, జ్ఞాజ్ఞాద్వావజావీశనీశావహ
 హ్యేకా భోక్తృ భోగార్థయుక్తా, అనంత శ్చాత్మా విశ్వరూపోహ్య
 కర్తాత్రయం యదా విందతే బ్రహ్మ మేతత్, త్మరం ప్రధాన మమృ
 తాక్షరం హరః త్మరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః, తదభిధ్యానా ద్యోజ
 నాత్తత్త్వభావా ద్భూయ శ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జ్ఞాత్వా
 దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః క్షీణైః క్షేణైః ర్జన్తమృత్యుప్రహాణిః, తస్మా
 భిధ్యానాత్ప్రతీయం దేహభేదే విశ్వైశ్చ్యవ్యం కేవల ఆత్మకామః
 ఏతద్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి కించిత్,
 భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా సర్వప్రాక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమే
 తత్, ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్భ్రష్టోపనిషత్పరమ్, య ఏవం విది
 త్వా స్వరూప మేవానుచింతయన్, తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ
 మను పశ్యతః, తస్మా ద్విరాడ్భూతం భవ్యం భవిష్యద్భవత్యన
 శ్వరస్వరూపమ్, అణోరణీయాన్తహతోమహీయానాత్మాస్య జంతో
 ర్నిహితో గుహయామ్, త మక్రతుః పశ్యతి ఏతశోకో ధాతుః
 ప్రసాదా న్నహిమాన మీశమ్, అపాణిపాదో జవనోగృహీతా పశ్య
 త్యచక్షు స్స శృణోత్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం నచ తస్యాస్తి వేత్తా
 తమావళ రగ్ర్యం పురుషం మహాంతమ్, అశరీరం శరీరేష్వనష్టే
 వ్యవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి, స్వ
 స్యధాతారమచింత్యశక్తిం సర్వాగమాంతార్థవిశేష వేద్యమ్, పరాత్పరం
 పరమం వేదితవ్యం సర్వావసానే సకృద్వేదితవ్యమ్, కవిం పురాణం పురు
 షోత్తమోత్తమమ్ సర్వేశ్వరం సర్వదేవై రుపాస్మయమ్, అనాదిమధ్యాంత
 మనంత మవ్యయం శివాచ్యుతాంభోరుహగర్భధూరుహమ్, స్వేనా

హృతం సర్వమిదం ప్రపంచం పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానమ్, పంచీ
కృతానంతభవప్రపంచం పంచీకృతస్వాచయవైరసంవృతమ్, పరాత్పరం
యన్తహతో మహాంతం స్వరూపతేజోమయ శాశ్వతం శివమ్, నావిర
తోదుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః, నాశాంతమానసో వాపి
ప్రజ్ఞానేనైవ మాఘ్నయాత్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నస్థూలం
నజ్ఞానం నాజ్ఞానం నోభయతః ప్రజ్ఞ మగ్రాహ్య మవ్యవహర్యం స్వాంత
స్థితం స్వయ మేవేతి యవసంవేద సముక్తోభవతి స ముక్తో భవత్యాహ
భగవాన్ పితామహః, స్వస్వరూపజ్ఞః పరివ్రా ట్పరివ్రా డేకాకీ చరతి భ
యత్రస్తసారంగ ఇవ తిష్ఠతి, గమనవిరోధం నకరోతి స్వశరీరవ్యతిరిక్తం
సర్వం త్యక్త్వా పట్నదవృత్త్యా స్థిత్యా స్వరూపానుసంధానం కుర్వన్
సర్వమనన్యబుద్ధ్యా స్వస్తిన్నేవ ముక్తో భవతి, సపరివ్రాట్సర్వ క్రియా
కారకనివర్తతో గురుశిష్యశాస్త్రాది వినిర్ముక్త స్సర్వసంసారం విసృజ్య
చామోహితః పరివ్రాటకం నిర్ధనికస్సుఖి ధనవాన్ జ్ఞానాజ్ఞానోభయా
తీత స్సుఖి దుఃఖాతీతః స్వయం జ్యోతిః ప్ర కాశః సర్వవేద్యః సర్వజ్ఞస్సర్వ
సిద్ధిద స్సర్వేశ్వర స్సోఽహ మితి తద్విష్టాః పరమంపదం యత్ర గత్వా
నివర్తంతే యోగిన స్సూర్యో న తత్ర భాతి న శశాంకోఽపి న స పున
గవర్తంతే న స పునరావర్తంతే తత్కైవల్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి నారదపరివ్రాజణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం త త్స త్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౪. యజుర్వేదీయ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. యోగజ్ఞానైకసంసిద్ధ శివతత్త్వతయోజ్జ్వలమ్,

ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మ భవామ్యహమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. త్రిశిఖి బ్రాహ్మణ ఆదిత్యలోకం జగము, తం గత్వా
 వాచ భగవత్ కిం దేహః కిం ప్రాణః కిం కారణం కిమాత్మా సహా
 వాచ సర్వమిదం శివ ఏవ విజానీహి, కింతు నిత్య శ్శుద్ధో నిర్జ్ఞానో విభు
 రద్వయ శ్శివ ఏక స్వేన భానేదం సర్వం దృష్ట్వా తప్తాయపిష్టా
 దేకం భిన్నవదవభాసతే, తద్భాసకం కిమితి చేదుచ్యతే సచ్చబ్రహ్మ
 మవిద్యాశబళం బ్రహ్మ. బ్రహ్మణోఽవ్యక్తమ్ అవ్యక్తస్సహతే మహతోఽ
 హజ్జారః అహజ్జారా తృణైతన్నాత్రాణి శ్శుతన్నాత్రేభ్యః పశ్చిమ
 హాభూతాని పంచమహాభూతేభ్యోఽఖిలం జగత్ తదఖిలం కిమితి భూతవి
 కారవిభాగాదితి ఏకస్త్వి పిణ్డే కథం భూత వికారవిభాగఇతి తత్త
 త్కార్య కారణభేదరూపేణాంశతత్వవాచకవాచ్యస్థానభేదవిషయదేవ
 తాకోశభేదవిభాగా భవంతి అథాఽఽకాశోఽస్తరికరణ మనోబుద్ధి
 చిత్తాఽహజ్జారాః వాయుస్సమానోదావవ్యానాఽపానప్రాణాః పన్నీ
 శ్శ్రోత్ర త్వ కృత్తు ర్జ్విహ్వఘ్రాణాని ఆషశ్శబ్ద స్పర్శరూపసగన్ధా
 పృథివీ వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాః జ్ఞానసంకల్పనిశ్చయాఽనుసన్ధానా
 ఽభిమానా ఆకాశకార్యాఽస్తరికరణవిషయాః సమీకరణోన్నయన
 గ్రహణ శ్రవణోచ్ఛ్వాసా వాయు కార్య ప్రాణాదివిషయాః శబ్దస్పర్శ
 రూపసగన్ధా అగ్ని కార్యజ్ఞానేంద్రియవిషయా అబాశ్రితాః, పంచాఽ
 దానగమనవిస్థానాఽన్తాః పృథివీకార్యకర్తేంద్రియ విషయాః కర్తజ్ఞానే
 న్ద్రియ విషయేషు ప్రాణ తన్నాత్రవిషయా అస్తరూభతాః మనోబుద్ధ్యో
 శ్చిత్తాఽహజ్జారా చాఽస్తరూభతా అవకాశవిధూతదర్శన పిణ్డీకరణ
 ధారణా సూక్ష్మతమా జైవతన్నాత్ర విషయాః ఏవంద్వాదశాంగాని
 ఆధ్యాత్మికా న్యాధిభౌతికా న్యాధిదైవికాని అత్ర నిశాకర చతుర్ముఖి
 గ్వత్తాఽర్క వరుణాఽశ్వినీర్ద్రోవేంద్ర ప్రజాపతి యమా ఇత్య
 త్తాది దేవతా రూపై ర్ద్వాదశ నాడ్యస్తః ప్రవృత్తాః ప్రాణావవాక్లో
 న్యజ్జ్ఞానం తదేవ జ్ఞాతేహి అథవోమాని లానలజలాన్నానాం షడ్భేదరణ
 మితి జ్ఞాతృత్వం సమానయోగేన శ్శ్రోత్రద్వారా శబ్దగుణో వాగధిష్ఠిత
 ఆకాశే తిష్ఠతి ఆకాశ స్తిష్ఠతి మనో వ్యానయోగేన త్వద్ద్వారా స్పర్శ
 గుణః ప్రాణధిష్ఠితో వాయూ తిష్ఠతి వాయు స్తిష్ఠతి బుద్ధి రుదాన
 యోగేన చతుర్ద్వారా రూపగుణః పాదాధిష్ఠితోఽగ్ని తిష్ఠత్యగ్ని

స్తిష్ఠతి చిత్తమపానయోగేన జిహ్వద్వారా రసగుణ ఉపస్థాధిష్ఠితో
 లఘు తిష్ఠత్వాప స్తిష్ఠంతి, అహజ్కారః ప్రాణయోగేన ఘ్రీణ
 ద్వారా గంధగుణో గుణాధిష్ఠితః పృథివ్యాం తిష్ఠతి పృథివీ తిష్ఠతీత్యేవం
 వేద. అత్రైతే శ్లోకా భవన్తి. పృథక్పృథక్ పాదశకలా స్సాన్వృతభాగా
 పరా క్రమాత్, అస్త్యకరణ వ్యానాక్షిరసపాయునభః క్రమాత్,
 ముఖ్యా త్పురోత్తరై ర్భాగై ర్భూతే చతుశ్శతుః, పూర్వ
 నూకాశ మాశ్రిత్య పృథివ్యాదిషు సంస్థితాః, ముఖ్యా దూర్వై పరా
 జ్ఞేయా నపరా నుత్తరా న్విదుః, ఏవ మంశో అభూ త్తస్మా త్తేభ్యశ్చాం
 లశో అభూ త్తథా, తస్మా దన్యోన్య మాశ్రిత్య హ్యోతం ప్రోత మను
 క్రమాత్, పశ్చిభూతమయా భూమిస్స చేతన సమన్వితా, తతఃపథ
 యోఽన్నంచ తతః పిష్టా శ్చతుర్విధాః, రసాస్పృశ్శంస మేదోఽస్థి షజ్జ
 శుక్లాని థాతవః, కేచి త్తద్యోగతః పిష్టా భూతేభ్య స్సంభవాః క్వచిత్
 తస్మిన్నస్మయః పిష్టో నాభిమణ్డలసంస్థితః, అస్య మిధేఽస్తి హృద
 యం సనాశం పద్మకోశవత్, సత్వాఽస్తర్వ ర్తినో దేవాః కర్తృహజ్కా
 రచేతనాః, అస్య బీజం తమఃపిష్టం మోహరూపం జడం ఘనమ్, వర్తతే
 కంఠ మాశ్రిత్య మిశ్రీభూతమిదం జగత్, ప్రత్యగానన్ద రూపాఽత్మా
 యూర్ధ్వస్థానేపరం పదే, అనన్తశక్తిసంయుక్తో జగద్రూపేణ భాసతే,
 సర్వత్రవర్తతే జాగ్రత్స్వప్నం జాగ్రతి వర్తతే, సుషుప్తంచతురీయంచ నా
 న్యావస్థాసుకుత్రచిత్, సర్వదేశే ప్వనుస్మాత శ్చతూరూపశ్శివాఽత్మ
 కః, యథా మహాఫలే సర్వే రసాస్పర్శప్రవర్తకాః, తదైవాఽన్నమయే
 ణోశేణోశా స్తిష్ఠన్తిచాన్తరే, యథాకోశ స్తథా జీవో యథాజీవ స్తథా
 శివః, సవికార స్తథా జీవో నిర్వికార స్తథా శివః, కోశా స్తస్య వికా
 రా స్తేహ్యవస్థాసు ప్రవర్తకాః, యథా రసాశయే ఫేనం మధనాదేవ
 జాయతే, మనో నిర్మథనా దేవ వికల్పా బహవ స్తథా, కర్మణా వర్తతే
 కర్మ తత్త్వాగా చ్ఛాన్తి మాఘ్నయాత్, అయనే దక్షిణే ప్రాప్తే ప్రస
 శ్చాంభిముఖం గతః, అహజ్కారాభిమానేన జీవ స్సాన్వృద్ధి సదాశివః,
 సచాఽవివేక ప్రకృతిస్థిత్యా తత్ర ముహ్యతే, నానాయోనిశతం
 గత్వా శేతేఽసా వాసనావశాత్, విమోక్షా త్పశ్చరత్యేవ మత్సన్ధః

కులద్వయంయథా, తతః కాలవశాదేవ హ్యత్తజ్ఞానవివేకతః, ఉత్తరా
 ౭భిముఖో భూత్వా స్థానాత్ స్థానాంతరం క్రమాత్, మూర్ధ్నాభా
 యాత్తనః ప్రాణాన్యోగాభ్యాస్తథిత శ్చరణ, యోగా త్సంజాయతే
 జ్ఞానం జ్ఞానా ద్యోగః ప్రవర్తతే, యోగజ్ఞానపరో నిత్యం స యోగీ స
 ప్రణశ్యతి, వికారస్తం శివం పశ్యే ద్వికారశ్చ శివేన తు, యోగస్సకా
 శకం యోగై ర్ధ్యాయే చ్ఛానస్యభావనః, యోగజ్ఞానేన విద్యేతే
 తస్య భావో న సిద్ధ్యతి, తస్మా దభ్యాసయోగేన మనః ప్రాణాన్నిరోధ
 యేత్, యోగీ నిశితథారణ తురేణేన నికృన్తయేత్, శిఖాప్రాణమయీ
 వృత్తి ర్యమాదృష్టాఽజ్ఞసాధనైః, జ్ఞానయోగః కర్తవ్యోగ ఇతియోగో
 ద్విధామతః, క్రియాయోగ మథేదానీం శృణు బ్రాహ్మణస త్తమ, అవ్యా
 కులస్య చిత్తస్య బన్ధనం విషయే క్వచిత్, యత్సంయోగో ద్విజశ్రేష్ఠ స
 చద్యైవిధ్యమశ్నుతే, కర్తకర్తవ్యమిత్యేవ విహితేష్వేవ కర్తసు, బన్ధనం
 నసో నిత్యం కర్తయోగస్సఉచ్యతే, యత్తు చిత్తస్య సతత మర్థే శ్రేయసి
 ధనమ్, జ్ఞానయోగ స్సవిజ్ఞేయ స్సర్వసిద్ధికర శ్శివః, యస్యోక్తలక్షణే
 హాగే ద్వివిధేఽప్యవ్యయం మనః, సయాతి పరమం శ్రేయో మోక్ష
 ఊణమజ్ఞసా, దేహేన్ద్రియేషు వైరాగ్యం యమ ఇత్యుచ్యతే
 ౧౭౭: ఆనురక్తిపరే తత్త్వే సతతం'నియమ స్త్వృతః, సర్వవస్తువ్యుదా
 న భావమాస ముత్తమమ్, జగత్సర్వ మిదం మిథ్యాప్రతీతిః ప్రా
 ణంయమః, చిత్తస్త్వాఽన్తర్ముఖభావః ప్రత్యాహారస్తు స త్తమ, చిత్తస్యనిశ్చ
 ౧౭౭)భావో ధారణాఽధారణం విదుః, సోఽహం చింతాత్రమేవేతి చిన్తనం
 భ్యానముచ్యతే, భ్యానస్య విస్తృతిస్సమ్యక్ కృమాధిరభిధీయతే, అహింసా
 త్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం దయాఽర్జవమ్, త్మమా ధృతి ర్నిత్యహర
 శ్శౌచం చేతి యమా దిశ, తప స్సస్తప్తి గాన్తిక్యం దాన మారాధనం
 పారేః, వేదాన్తశ్రవణం హ్రీశ్చ జపఇత్యాదిలక్షణమ్, ఆసనాని తదన్త
 ని స్వస్తికాదీని వై ద్విజ, వర్ణ్యంతే స్వస్తికం పాదతలయో రుభయో
 రపి, పూర్వోత్తరే జానునీ ద్వే కృత్వాససముదీరతమ్, సవ్యే దక్షిణ
 గుల్ఫం తు పృథుపార్శ్వేనియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్య గోముఖ
 గోముఖం యథా, ఏకం చరణ మన్యస్తి స్నూరావారోప్య నిశ్చలః
 ఆస్తే యదిదమేనోఘ్నం 'వీరాస ముదీరతమ్, గుదం నియమ

గుల్ఫాభ్యాం పృథక్క్రమేణ సమాహితః, యోగాసనం భవేదేతదితి
 యోగ విదో విదః, ఊర్వో రుపరి వై ధత్తేయదా పాదతలే ఉభే,
 పద్మాసనం భవేదేత త్వర్వాభ్యాధివిషాపహమ్, పద్మాసనం తు సంస్థాప్య
 జానూర్వో రస్తరే కరా, నివేశ్య భూమా వాతిష్ఠేద్వ్యోమస్తః కుక్కు
 టాసనః, కుక్కుటాసనబద్ధస్తో దోర్భ్యాం సంబధ్య కన్ధరమ్, శేతే కూర్తవదు
 త్తాన ఏతదుత్తాన కూర్తకమ్, పాదాబ్జుష్ఠేతు పాణిభ్యాం గృహీత్వా
 శ్రవణావధి, ధనురాకర్ష కాకృష్టం ధనురాసమీరితమ్, సీవసీం గుల్ఫ
 దేశాభ్యాం నివీడ్య పృథక్క్రమేణతు. ప్రసార్య జానునో హస్తా వాసనం
 సింహరూపకమ్, గుల్ఫాచ వృషణస్యాఽథ సీవస్య త్తరపార్శ్వయోః,
 నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం బద్ధ్యా భద్రాఽసనం భవేత్, సీవసీ పార్శ్వ
 హృదయం గుల్ఫాభ్యాం పృథక్క్రమేణతు, నివీడ్యాఽసనమేతచ్చ
 ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవప్తభ్య ధరాం సమ్యక్తలాభ్యాం హస్తయో
 ర్ద్వయోః, కూర్పరానాభిపార్శ్వేతు స్థాపయిత్వా మయూరవత్,
 సమున్నతశిరః పాదం మయూఽరాసనమిష్యతే, వామోరుమూలే
 దత్తజ్ఞేం జాన్వో ర్వేష్టిత పాణినా, వామేన వామాబ్జుష్ఠంతు గృహీ
 తం మత్స్యపీఠకమ్, యోనిం వామేన సువీడ్య మేధా దుపరి దక్షి
 ణమ్, ఋజుకాయ స్సమాసీన స్సిద్ధాసనముదీరితమ్, ప్రసార్య భువి
 పాదౌతు దోర్భ్యా మంగుష్ఠ మాదరాత్, జానూపరి లలాటం తు పశ్చి
 మం తాణముచ్యతే, యేనకేన ప్రకారేణ సుఖం ధార్యంచ జాయతే,
 తత్పుఖాసనమిత్యుక్త మశక్త స్తత్సమాచరేత్, ఆసనం విజితం యేన
 జితం తేన జగత్త్రయమ్, యమైశ్చ నియమై శ్చైవ ఆపనైశ్చ సుసం
 యతః, నాడీశుద్ధిం చ కృత్వాఽదౌ ప్రాణాయామం సమాచరేత్, దేహ
 మానం స్వాంగుళిభిః ప్లక్షవత్యజులాయతమ్, ప్రాణశ్శరీరాదధికో
 ద్వాదశాంగుళమానతః, దేహస్థ మనిలం దేహసముద్భూతేన
 వహ్నినా, న్యూనం సమం వా యోగేన కుర్వత్ బ్రహ్మవిదిష్యతే, దేహ
 మధ్యే శిఖిస్థానం తక్షణాంటూనద ప్రభమ్, త్రికోణం ద్విపదా మన్య
 చ్చతురశ్రం, చతుష్పదాం, పృతంవిహజ్జమానాంతు షడశ్రం సప్తజన్త

నామ్, అష్టాశ్రం స్వేదకానాం తు తస్మిన్ దీపవదుజ్వలమ్, కన్దస్థానం మను
 ష్యాణాం దేహమధ్యం నవాఽఙ్గుళమ్, చతురఙ్గుళ ముత్సేధం చతురంగుళ
 మాయతమ్, అణ్డాఽకృతి తిరశ్చాంచ ద్విజానాంచ చతుష్పదమ్,
 తున్దమధ్యం తదిష్టంవై తన్దధ్యం నాభి రిష్యతే, తత్ర చక్రం ద్వాదశా
 రం తేషు విష్ణోద్విమూర్తయః, అహం తంత్ర స్థిత శ్చక్రం భ్రామ
 యామి స్వమాయయా, అరేషు భ్రమతే జీవః క్రమేణ ద్విజసత్తమ,
 తన్దుపంజరమధ్యస్థా యథాభ్రమతి లూతికా, ప్రాణాఽధిరూఢ శ్చరతి
 జీవస్తేన వినానహి, తస్యోర్ధ్వే కుండలిస్థానం నాభే స్తిర్యగధోర్ధ్వతః,
 అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టభా కుణ్డలీకృతా, యథావద్వాయుసా
 రం చ జ్వలనాది చ నిత్యశః, పరితః కన్దపార్శ్వే తు నిరుద్వైవ సదా
 స్థితా, ముఖేనైవ సమావేష్ట్య బ్రహ్మరంద్రముఖం తథా, యోగకా
 లేన మరుతా సాఽగ్నినా బోధితా సతీ, స్ఫురితా హృదయాకాశే
 నాగరూపా మహాజ్వలా, అపానా ద్వ్యంగుళా దూర్ధ్వ మథో
 మేధస్య తావతా, దేహమధ్యం మనుష్యాణాం హృన్దధ్యం తు చతు
 ష్పదమ్, ఇతరేషాం తున్దమధ్యే 'ప్రాణాఽపానసమాయుతాః, చతుష్ప్ర
 కార ద్వ్యయుతే దేహమధ్యే సుషుమ్నయా, కన్దమధ్యే స్థితా
 నాడీ సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా, పద్మసూత్రప్రతీకాశా ఋజురూర్ధ్వ
 ప్రవర్తినీ, బ్రహ్మణో వివరం యావద్విద్యుదాభాసనాశకమ్, వైష్ణవీ
 బ్రహ్మనాడీ చ నిర్వాణప్రాప్తిర్థతిః, ఇడాచ పింగళాచైవ తస్యా సృష్టే
 తరే స్థితే, ఇడా సముత్థితా కన్దాద్వామనాసాపుటావధి, పింగళా
 చోత్థితా తస్మా న్దక్షనాసాపుటావధి, గాన్ధారీ హస్తీజిహ్వ చ ద్వేచా
 ఽన్యే నాడికే స్థితే, పురతః పృష్ఠత స్తస్య వామేతరదృశౌ ప్రతి,
 పూషా యశస్వినీ నాడ్యో తస్మాదేవ సముత్థితే, సవ్యేతరశ్రుత్యవధి
 పాయుమూలావలంబునా, ఆధో గతా శుభా నాడీ మేధాగ్నిస్తావధిరా
 యతా, పాదాంగుష్ఠావధిః కన్దాదధోయాతాచ కాశిః, దశప్రకార
 భూతా స్తాః కథితాః కన్దసమ్భవాః, తన్మూలా బహవో నాడ్య స్థూల
 సూక్ష్మశ్చ నాడికాః, ద్వాసప్తతి సహస్రాణి స్థూలా సూక్ష్మాశ్చ నాడ
 యః, సంఖ్యాతుం నైవ శక్యంతే స్థూలమూలాః పృథగ్విధాః, యథా

శ్వత్థవశే సూక్ష్మ స్థూలాశ్చ వితతా స్తథా, ప్రాణాఽపాన సమానా
 శ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవచ, నాగః కూర్తశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనం
 జయః, చరన్తి దశనాడిషు దశప్రాణాదివాయవః. ప్రాణాదిపంచకం తేషు
 ప్రధానం తత్రచ ద్వయమ్, ప్రాణవవాఽథవా శ్రేష్ఠో జీవాఽత్తానం
 విభర్తి యః, అస్య నాసికయోర్వధ్యం పౌదయం నాభిమండలమ్,
 పాదాంగుష్ఠమితి ప్రాణస్థానాని ద్విజసత్తమ, అపానశ్చరతి బ్రహ్మ
 గుదమేఘోగ్రుణానుషు, సమాన స్సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ వ్యవస్థితః,
 ఉదాన స్సర్వస్థిః పాదయోర్మధ్యే స్తయో రపి, వ్యానశ్శ్రోత్రోరు కట్యాం
 చ గుల్ఫస్కంధగళేషుచ, నాగాదివాయవః పశ్చ త్వగస్థాదిషు సంస్థి
 తాః, తున్దస్థం జలమన్నంచ రసాదీని సమీకృతమ్, తున్దమధ్యగతః ప్రాణ
 స్తాని కుర్యాత్పుంభక్ పృథక్, ఇత్యాదిచేష్టనం ప్రాణః కరోతిచ పృథక్
 స్థితమ్, అపానవాయుర్దూత్రాదేః కరోతిచ విసర్జనమ్, ప్రాణాపానా
 దిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయునా, ఉజ్జీర్యతే శరీరస్థ ముదానేన
 నభస్యతా, పోషణాది శరీరస్య సమానః కురుతే సదా, ఉద్ధారాది
 క్రియో నాదః కూర్తోత్పాది నిమిలనః, కృకరః తుపయోః కర్తా
 దత్తో నిద్రాది కర్తకృత్, మృతగాత్రస్య శోభాది ధనంజయ ఉదా
 హృతః, నాడిభేదం మరుద్భేదం మరుతాం స్థాన మేవచ, చేష్టాశ్చ
 వివిధా స్తేషాం జ్ఞాత్యైవం ద్విజసత్తమ, శుద్ధో యతేత నాడినాం
 పూర్వోక్త జ్ఞానసంయుతః, వివిక్తదేశ మాసాద్య సర్వసమ్మనవర్జితః,
 యోగాంగ ద్రవ్యసంపూర్ణం తత్ర దారుమయే శుభే, ఆసనే కల్పితే
 దర్భి కుశకృష్ణాఽజినాదిభిః, తావ దాసనముత్సేధే తావద్ద్వయ సమా
 యతే, ఉపవిశ్యాఽసనం సమ్యక్ స్వస్తికాది యథా రుచి, బధ్వా
 ప్రాగాసనం విప్ర ఋజుకాయ స్సమాహితః, నాసాఽగ్రస్య స్తనయనో
 దనైర్దంతా ననుస్పృశక, రసనాం తాలుని న్యస్య స్వస్థచిత్తో నిరామ
 యః, ఆకుఞ్చితశిరః కించిన్నిబద్ధనోగ ముద్రయా, హస్తా యథో
 కవిధినా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, రేచనం పూరణం వాయో
 శ్శోధనం రేచనం తథా, చతుర్భ్యః క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ
 ఉదీర్యతే, హస్తేన దక్షిణేనైవ పీడయే న్నాసికాఘటమ్, శనై శ్శనై

రథబహిః ప్రక్షిపే త్పింగళాఽనిలమ్, ఇడయా వాయు మాపూర్య
 బ్రహ్మ షోడశమాత్రయా, పూరితం కుమ్భయే త్వశ్చ చ్చతుష్ట
 ష్టాతు మాత్రయా, ద్వాంత్రింశస్తాత్రయా సమ్యగ్రేచయే త్పింగళాఽ
 నిలమ్, ఏవం పునఃపునఃకార్యం పుష్కరాగ్రమానుక్రమేణతు, సమ్పూర్ణ
 కుమ్భవద్దేహం కుమ్భయే న్నాతరిశ్వనా, పూరణా న్నాడయ స్సర్వాః పూ
 ర్యంతే మాతరిశ్వనా, ఏవం కృతే సతీ బ్రహ్మ చరన్తి దశ వాయవః,
 హృదయా మోఘహంశాఽపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్, తత్ర పశ్యే
 త్పూర్ణత్యాసం వాసుదేవ మకల్మషమ్, ప్రాతర్తాధ్యన్ధినే సాయ మధ్యరాత్రే
 చ కుమ్భకా, శనై రశీతిపర్యస్తం చతుర్వారం సరుభ్యసేత్, ఏకాహ
 మాత్రం కుర్వాణ స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, సంవత్సరత్రయా ద్యూహం
 ప్రాణాయామపరో నరః, యోగసిద్ధో భవే ద్యోగీ వాయుజి ద్విజితేన్ద్రీ
 యః, అల్పశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాన్ భవేత్, అపమృత్యు
 మపక్రమ్య దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్, ప్రచ్ఛేదజననం యస్య
 ప్రాణాయామస్త్ర సోఽధమః, కమ్పనం వపుషో యస్య ప్రాణాయామేషు
 మధ్యమః, ఉత్తానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః, అధమే
 వ్యాధిపాపానాం నాశ స్సాన్యస్తధ్యమే పునః, పాపరోగమహావ్యాధినాశ
 స్సాన్యదుత్తమే పునః, అల్పయాత్రోఽల్పవివృత్త లఘుదేహో
 మితాశనః, పట్టిన్ద్రీయః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్తవాన్, రేచకం
 పూరకం ముక్త్యా కుమ్భాకరణమేవ యః, కరోతి త్రిషు కాలేషు
 నైవ తస్మాఽస్తి దుర్లభమ్, నాభికన్దేచ నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్న
 వా. ధారయే న్ననసా ప్రాణాన్ సన్ధ్యాకాలేషు వా సదా, స్వరో
 గైర్వినిర్ముక్తో జీవే ద్యోగీ గతక్లమః, కుక్షిరోగవిनाశస్సాన్య న్నాభే
 న్నేషు ధారణాత్, నాసాగ్రే ధారణా ద్దీప్త మాయుష్యం దేహలాభ
 వమ్, బ్రాహ్మే మహాచారే సంప్రాప్తే వాయు మాకృష్య జిహ్వాయా
 పిబతస్త్రిషు మానేషు వాస్థిద్ధి ర్నహతి భవేత్, అభ్యాసత శ్చ పశ్య
 సా న్నహరోగవిनाశవమ్, యత్రయత్ర ధృతో వాయు రక్షే రోగాది
 దూషితే, ధారణాదేవ మరుత స్తత్తదారోగ్య మశ్నుతే, మనసో ధార
 ణా దేవ పునోధారితో భవేత్, మనసస్థాపనే హేతు రుచ్యతే ద్వి
 పుంగవ, కగణాని సమాహృత్య విషయేభ్య స్సమాహితః, అహో

మూర్ధ్వమాకృష్యే దుదరోపరి ధారయేత్, బర్హుక రాభ్యాం శ్రోత్రాది
 కరణాని యథాతథమ్, యుజ్మానస్య యథోక్తేన వర్తనా స్వవశం
 మనః, మనః కృష్టశ్చ వై వాయు స్స్వవశే స్థాప్యతే సదా, నాసికాపు
 టయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవర్తతే, తిస్రశ్చ నాడికా స్తాసు సయా
 వస్తంచరత్యయమ్, శఙ్ఖినీ వివరే యామ్యే ప్రాణః ప్రాణభృతాం సతామ్,
 తావస్తంచపునః కాలం సామ్యే చరతి సస్తతమ్, ఇన్ధ్రం క్రమేణ
 చరతా వాయునా వాయుజిహ్వరః, అహశ్చ రాత్రిం పక్షంచ మాసం
 మత్వాఽయనాఽదికమ్, అస్తయ్యభో విజానీయా త్కాలభేదం సమా
 హితః, అంగుష్ఠాదిస్వావయవస్ఫురణాదశనేరపి, అరిష్టై ర్జీవిత
 స్త్వాఽపి జానీయా త్తయ మాత్తనః, జ్ఞాత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే
 మోగవిత్తమః, పాదాంగుష్ఠే కరాంగుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతిః,
 స్య సంవత్సరామూర్ధ్వం జీవితస్య ఊయో భవేత్, మణిబద్ధే తథా
 యత్సే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతి, షాన్తాసావధి రేతస్య జీవితస్య స్థితిర్భ
 వేత్, కూర్పరే స్ఫురణం యస్య తస్య త్రైమాసికీ స్థితిః, కుక్షిమేహన
 సార్వేచ స్ఫురణానుపలమ్భనే, మాసాఽపదిర్జీవితస్య తదర్థస్యతు
 ర్భవేత్, ఆశ్రితే జతరే ద్వారే దినాని దశ జీవితమ్, జ్యోతిః ఖద్యోత
 వద్యస్య తదర్థం తస్య జీవితమ్, జిహ్వగ్రా దర్భనే త్రిణి దినాని స్థితిరా
 త్తనః, జ్వాలాయాదర్భనే మృత్యు ర్ద్విదినే భవతి ధృవమ్, ఏవ మాది
 న్యదృష్టాని దృష్ట్యాయుః ఊయకారణమ్, నిశ్చేయసాయ యుజ్జీత
 జపధ్యానపరాయణః, మనసా పరమాత్మానం ధ్యాత్వా తద్రూపతా
 మియాత్, యద్యష్టాదశభేదేషు మర్తస్థానేషు ధారణమ్, స్థానాత్
 స్థానం సమాకృప్య ప్రత్యాహార స్సశిచ్యతే, పాదాంగుష్ఠం తథా
 గుల్ఫం జంఘామధ్యం తత్రైవచ, మధ్యమూర్వోశ్చ మూలంచ పాయు
 ర్హృదయ మేవచ, మేహనం దేహమధ్యం చ నాభిచ గళకూర్పరమ్,
 తాలుమూలంచ మూలంచ ఘ్రీణస్యాష్ట్రోశ్చ మండలమ్, భ్రువోర్తద్యం
 లలాటంచ మూలమూర్ధ్వం చ జానునీ, మూలంచ కర్ణయోర్మూలం
 మహానేత్రతాని వై ద్విజ, పశ్చుభూతమయే దేహే భూతేష్వేతేషు
 పశ్చుసు, మనసో ధారణం యత్త ద్యుక్తస్యచ యమాదిభిః, ధారణా

సాచ సంసార సాగరోత్తారకారణమ్, ఆజానుపాదపర్యంతం పృథివీస్థాన
మిష్యతే, పితృభా చతురస్రా చ వసుధా వజ్రలాఙ్ఘితా, స్తర్తవ్యా
పశ్చాఘటికా తత్రాఽరోప్య ప్రభంజనమ్, ఆజానుకటిపర్యంతమపా
స్థానం ప్రక్షీరితం, అర్థచంద్ర సమాకారం శ్వేతమద్భుతలాఙ్ఘితం, స్తర్త
వ్యమమృశ్వసన మారోప్య దశనాడికాః, ఆదేహమధ్యకట్యంత
మగ్నిస్థాన ముదాహృతమ్, తత్ర సిద్ధూరవణ్ణోఽగ్ని ర్జ్వలనం దశపశ్చుచ
స్తర్తవ్యా ¹నాడికా స్త్రాణం కృత్వా కుమ్భే తథేరితమ్, నాథే రుపరి
నాసాంతం వాయుస్థానం తు తత్రవై, వేదికాకారవద్దూమ్రా బలవా
భూతమారుతః, స్తర్తవ్యః కుమ్భకేనైవ స్త్రాణ మారోప్య మారుతమ్,
ఘటికా వింశతి స్తస్మాద్ద్వాగ్ని ద్భిష్టాబిలావధి, వ్యోమస్థానం నభ
స్తత్ర భిన్నాంజన సమప్రభమ్, ²ధ్యేయం మారుత మారోప్య కుమ్భకే
నైవ యత్నవాక్, పృథివ్యంశే తు దేహస్య చతుర్బాహుం కిరిటినమ్,
అనిగుద్ధం హరిం యోగీ యతేత భవముక్తయే, ఆబంశే పూరయే
ద్యోగీ నారాయణ ముదగ్రధీః, ప్రద్యుమ్నమగ్నో వాయుంశే సజ్జ
రణ మణఃపరమ్, వ్యోమాంశే పరమాత్మానం వాసుదేవం సదాస్తరేత్,
అచిరాదేవ తత్రాప్తి ర్యుఃజానస్య న సంశయః, బధ్వా యోగాసనం
పూర్ణం హృద్దేశే హృదయాంజలి, నాసాగ్ర న్యస్త నయనో జిహ్వం
కృత్వా చ తాలుని, దస్తైర్దస్తా నసంస్పృశ్య ఊర్ధ్వకాయ స్సమాహితః
సంయమే చేంద్రియగ్రామ మాత్మబుధ్యా విశుద్ధయా, చింతనం వాసు
దేవస్య పరస్య పరమాత్మనః, స్వరూపవ్యాప్తరూపస్య ధ్యానం కైవల్య
సిద్ధిదమ్, యామమాత్రం వాసుదేవం చింతయే త్కుమ్భకేన యః,
సప్తజన్తా ర్జితం పాపం తస్య శత్యతి యోగినః, నాభికన్దా త్పమారభ్య
యావద్ధృదయగోచరమ్, జాగ్రద్వృత్తిం విజానీయా త్కణ్ఠస్థం స్వప్న
వర్తనమ్, సుషుప్తం తాలుమధ్యస్థం తుర్యం భ్రూమధ్యసంస్థితం, తుర్యా
తీతం పరంబ్రహ్మ బ్రహ్మరన్ధ్రేతు లక్షయేత్, జాగ్రద్వృత్తిం సమారభ్య
యావద్భిష్టా బిలాంతరమ్, తత్రాత్మాయం తురీయస్య తుర్యాంతే విష్ణు
రుచ్యతే, ధ్యానేనైవ సమాయుక్తో వ్యోమ్ని చాత్యంతన్తరే, సూర్య
కోటిద్యుతిరీధం విద్యోదితమథోక్షజమ్, హృదయామ్బురుహాసీనం

ధ్యాయే ద్వా విశ్వరూపిణమ్, అనేకాకారఖచితమనేకవదనాన్వితమ్,
అనేక భుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్, నానావర్ణధరం దేవం శాంశ
ముగ్ర ముదాయుధమ్, అనేకనయనాక్షిణం సూర్యకోటిసమప్రభమ్,
ధ్యాయతో యోగిన స్సర్వం వనోవృత్తి, రివినశ్యతి, హృత్సంఘటికమధ్య
స్థం చైతన్యం జ్యోతి రవ్యయమ్, కదమ్బగోళకాకారం తుర్యాతీతం
పరాత్పరమ్, అనంతమానందమయం చిత్తయం భాస్కరం విభుమ్,
నివాతదీపసదృశ మకృత్రిమమణి ప్రభమ్, ధ్యాయతో యోగిన స్తస్య
ముక్తిః కరతలే స్థితా, విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్కించేదేవహి.
స్థవీయ సూన్యమన్యద్వా పశ్యత్ హృదయఃఙ్కజే, ధ్యాయతో
యోగినో యస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే, అణిమాదిఖలం చైవ సుఖేనై
వోపజాయతే, జీవాత్మనః పరస్యాపి యద్యేవ ముఖయో రపి,
అహమేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మహమితి సంస్థితః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ
స్సర్వవృత్తి విపరిణతః, బ్రహ్మసంపద్యతే యోగీ న భూయ స్సంస్మృతిం
ప్రజేత్, ఏవం విశోధ్య తత్త్వాని యోగీ నిస్పృహచేతసా, యథా
నిత్యనో వహ్ని స్వయమేవ ప్రళామ్యతి, గ్రాహ్యభావే మనః
ప్రాణో నిశ్చయజ్ఞాన సంయుతః, శుద్ధసత్వే పరేలీనో జీవ సైస్సద్భవ
స్థితిత్, మోహజాలక సజ్జాతో విశ్వం పశ్యతి స్వప్నవత్, సుషుప్తి
సద్యశ్చరతి స్వభావపరినిశ్చలః, నిర్వాణపద మాశ్రిత్య యోగీ కైవల్య
మశ్నుతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ఇతి త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్ సమాప్తా

ఓం త త్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౪౫. అధర్వణీయ సీతోపనిషత్

శ్లో. ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశక్తి త్రయంయద్భావసాధనమ్,

తద్బ్రహ్మసత్తాసామాన్యంసీతాతత్త్వముపాస్తహే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఓం, దేవాహవై ప్రజాఽతి మబ్రువక కాసీతా కిం రూప మితి, సహావాచ ప్రజాఽతిః, సా సీతా ఇతి మూలప్రకృతి రూపత్వా త్సా సీతా ప్రకృతి స్మృతా, ప్రణవప్రకృతి రూపత్వా త్సా సీతా ప్రకృతి రుచ్యతే, సీతాఇతి త్రివర్ణాత్సా సాక్షాత్తాయా మయీ భవేత్, విష్ణుః ప్రసంచబీజం చ మాయా ఈకార ఉచ్యతే, సకార స్సత్య మమృతం ప్రాప్తః సోమశ్చ కీర్త్యతే, తకార స్తారలత్యైవ వై రాజః ప్రస్తర స్సృతః, ఇకార రూపిణీ సోమాఽమృతావయవదేవ్యలంకార స్రజ్జమాన్తీ కాద్యాభరణాలంకృతా మహామాయా వ్యక్తరూపిణీ వ్యక్తా భవతి, ప్రథమా శబ్దబ్రహ్మమయీ స్వాధ్యాయకాలే ప్రసన్నా, ఉద్భావనకరీ కాత్తికా, ద్వితీయాభూతలే హలాగ్రే సముత్పన్నా, తృతీయా ఇకార రూపిణీ అవ్యక్తస్వరూపా భవతీతి సీతాఇత్యుదాహరంతి శౌనకీయే శ్రీరామసాన్నిధ్యవశా జగదానందకారిణీ, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వ దేహీనాం సీతా భగవతీ జ్ఞేయా మూలప్రకృతిసంజ్ఞితా, ప్రణవత్వా త్ప్రకృతి రితి వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, అథాత్ బ్రహ్మజ్ఞానేతిచ, సా సర్వవేదమయీ సర్వదేవమయీ సర్వలోకమయీ సర్వకీర్తిమయీ సర్వమయీ సర్వధర్మమయీ సర్వాధారకార్యకారణమయీ మహాలక్ష్మీర్దేవేశస్య భిన్నా భిన్నరూపాచేతనాచేతనాత్తికా బ్రహ్మసావరాత్తా తద్గుణ కర్తృవిభాగభేదాచ్చరీరరూపా దేవర్షి మనుష్యగంధర్వరూపా అసుర రాక్షసభూతప్రేతపిశాచ భూతాదిభూతశరీరరూపా భూతేంద్రియ మనః ప్రాణరూపేతి చ విజ్ఞాయతే, సా దేవీ త్రివిధా భవతి శక్త్యాత్మనా, ఇచ్ఛా శక్తిక్రియాశక్తి స్సాక్షాచ్ఛక్తి రితి, ఇచ్ఛాశక్తి స్త్రివిధా భవతి, శ్రీభూమి నీలాత్తికా, భద్ర రూపిణీ ప్రభావరూపిణీ సోమసూర్యాగ్ని రూపా భవతి, సోమాత్తికా ఓషధీనాం ప్రభవతి కల్పవృక్షపుష్ప ఫలలతాగుల్మాత్తికా ఔషధభేషజాత్తికా అమృతరూపా దేవానాం మహస్తోమఫలప్రదా అమృతేన తృప్తిం జనయతి దేవానామన్నేన కశూనాం తృణేన తత్రజ్జీవానాం సూర్యాదిసకలభువనప్రకాశినీది వాచ రాత్రిః కాలకలానిషేషమారభ్య ఘటికాప్తయామదివసవార రాత్రిభేదేన పక్షమాసర్త్యయనసంవత్సరభేదేన మనుష్యాణాం

తాయుః కల్పనయా ప్రకాశమానా చిరక్షిప్త వ్యవదేశేన నిమేష
 వారభ్య పరాధపర్యంతం కాలచక్రం జగచ్చక్ర మిత్యాదిప్రకారేణ
 క్రవత్పరి వర్తమానా సర్వస్య తస్యైవ కాలస్య విభాగవిశేషాః, ప్రకా
 రూపాః కాలరూపా భవంతి, అగ్నిరూపా అన్నపానాదిప్రాణినాం తు త్ప్ర
 స్థాత్తి కా దేవానాం ముఖరూపా వనోషధీనాం శీతోష్ణరూపా కాష్ఠే
 స్వేతర్పహిశ్చనిత్యానిత్యరూపా భవతి, శ్రీదేవీ త్రివిధం రూపం కృత్వా
 సగవత్సంకల్పసుగుణ్యేన లోకరక్షణార్థం రూపం ధారయతి, శ్రీరితి
 యక్షీ రితి లక్ష్మ్యమాణా భవతీతి విజ్ఞాయతే, భూదేవీ సాగరాంభ సు
 ప్రదీపా వసుంధరా భూరాది చతుర్థశభవనానా మాధారాధేయా
 ప్రణవాత్తి కా భవతి నీలాచ ముఖవిద్యున్నానినీ సర్వాషధీనాం సర్వ
 ప్రాణినాం పోషణార్థం సర్వరూపాభవతి, సమస్తభువనస్యాథోభాగే జలా
 కారాత్తి కా మంచూకమయేతి భువనాధారేతి విజ్ఞాయతే, క్రియాశక్తి
 స్వరూపమ్, హరేర్ముఖా న్నాదః, తన్నాదా ద్బిందు ర్బిందోరోంకార
 ఒంకారా త్పరతో రామ వైఖానసవర్వత స్తత్పర్వతే కర్తజ్ఞానమ
 యీభి ర్బహుళాభా భవంతి, తత్ర త్రియీమయం సర్వార్థదర్శనమ్,
 ఋగ్యజుస్సామరూపత్వా త్రియీతి పరికీర్తితా, హేతునా కార్యసిద్ధేన
 చతుర్థాపరికీర్తితా, ఋచో యజాంషి సామాన్యధర్వాంగిరసస్తథా,
 చతుర్థోత్పప్రధానత్వాల్లింగాదిత్రితయం త్రియీ, అధర్వాంగిరసం
 రూపం సామఋగ్యజురాత్మకమ్, తథా దిశంత్యాభిచారసామాన్యేన
 పృథక్ పృథక్, ఏకవింశతిశాఖాయామృగేంద్రః పరికీర్తితః, శతం
 చ నవశాఖాస్సు ర్యజుషామేవ జన్తనామ్, సాముస్సహస్రశాఖా
 స్సుః పంచశాఖా అధర్వణః, వైఖానస మత స్తస్మి న్నాదా ప్రత్యక్ష
 దర్శనమ్, స్తర్వతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానస మతఃపరమ్, కలోపి వ్యా
 కరణం శిక్షా నిరుక్తం జ్యోతిషం ఛందః, ఏతాని షడంగాని, ఉపాంగమ
 యనం చైవ మిమాంసాస్యావస్థితః. ధర్మజ్ఞనేవితార్థంచ వేదవే
 దోఽధికం తథా, నిబంధా స్సర్వశాఖాచ సమయాచారసంగతిః, ధర్మ
 శాస్త్రం మహర్షీణామంతఃకరణసుభృతమ్, ఇతిహాసపురాణాఖ్యము
 పాంగశ్చ ప్రకీర్తితమ్, వాస్తువేదో ధనుర్వేదోగాంధర్వశ్చ తథాము
 నే, ఆయు ర్వేదశ్చ పంచైతే ఉపవేదాః ప్రకీర్తితాః, దండో నీతిశ్చ

వార్తాచవిద్యా వాయుజయః పరః, ఏకవింశతిభేదోఽయం స్వప్రకా
 శః ప్రకీర్తితః, వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణి సముద్భవేత్,
 త్రయారూపేణ సంకల్ప్య ఇథం దేహీ విజృంభతే, సంఖ్యారూపేణ
 సంకల్ప్య వైఖానసఋషేః పురా, ఉదితో యాదృశః పూర్వం తా
 దృశం శృణుమేఽఖిలమ్, శశ్వద్భ్రష్టమయం రూపం క్రియాశక్తి
 రుదాహృతా, సాక్షాచ్ఛక్తిర్భగవతః స్వరణమాత్ర రూపాఽఽవిరభావప్రా
 దుర్భావాత్తి కానిగ్రహానుగ్రహరూపా శాంతితేజోరూపావ్యక్తవ్యక్త
 కారణచరణ సమగ్రవయవముఖముర్ణ భేదాభేదరూపా భగవత్సహచారిణి
 అనపాయినీ అనవరతసహాయాశ్రయణి ఉదితానుదితాకారా నిమేష
 న్నేవసృష్టిస్థితిసంహారతిరోధానానుగ్రహాది సర్వశక్తిసామర్థ్యాత్సా
 క్షాచ్ఛక్తి రితి గీయతే, ఇచ్ఛాశక్తిస్త్రీవిధా ప్రలయావస్థాయాం విశ్ర
 మణార్థం భగవతో దక్షిణవక్షస్థులే శ్రీవత్సాకృతిర్భూత్వావిశ్రమయ
 తీతి సా యోగశక్తిః, భోగశక్తి ర్భోగరూపా కల్పవృక్షకామధేను
 చింతామణి శంఖపద్మనిధ్యాది నవనిధిసమృత్తితా భగవదుపాసకానాం
 కామనయా ఆకామనయా వా భక్తియుక్త నరం నిత్యనైమిత్తిక కర్తృభి
 రగ్నిహోత్రాదిభిర్వా యమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహార
 ధ్యానధారణసమాధిభిర్వా లమనన్వాపి గోపురప్రాకాదిభిర్విమా
 నాదిభి స్సహ భగవద్విగ్రహార్చాపూజాకర్తకర్తౌ రర్చనైస్సానునాది
 భిర్వా పితృపూజాదిభి రన్నపానాదిభిర్వా భగవత్ప్రీత్యర్థముక్త్వా సర్వం
 క్రియతే, ఆథాతో వీరశక్తి శ్చతుర్భుజా భయవరద పద్మధరా కిరీటా
 భరణాదియుతా సర్వదేవైః పరివృతా కల్పతరु మూలే చతుర్భుజైః
 రత్నఘటై రమృతజలై రభిషిచ్యమానా సర్వదైవతై ర్భ్రష్టాదిభి ర్వం
 ద్యమానా అణిమాద్యష్టైశ్చైశ్వర్యయుతా సమ్ముఖే కామధేనునా స్త్రూయ
 మానా వేదశాస్త్రాదిభిః స్త్రూయమానా జయాద్యంసర స్త్రీభిః పరిచర్య
 మాణా ఆదిత్యసోమాభ్యాం దీపాభ్యాం ప్రకాశ్యమానా తుంబురునార
 దాదిభిర్గీయమానా రాకాసినివాలీభ్యాం ఛత్రేణ హ్లాదిని మాయాభ్యాం
 చామరేణస్వాహా స్వధాభ్యాం వ్యజనేన భృగుపుణ్యాదిభి రభ్యర్చ్యమా

నాదేవీదివ్యసిహ్వాసనే పద్మాసనారూఢా సకల కారణకార్యకరి లక్ష్మీదేవస్య
పృథగ్భవన కల్పనా, అలంకార స్థిరా ప్రసన్న లోచనా సర్వదైవతైః
పూజ్యమానా వీరలక్ష్మీ రితి విజ్ఞాయత ఇత్యుపనిషత్ .

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి సీతోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్ .

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౪౬. సామవేదీయయోగచూడామణ్యపనిషత్.

శ్లో. మూలాధారాదిషట్పక్ర సహస్రారోపరిస్థితమ్,

¹యోగజ్ఞానైకఫలకం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఓం. యోగచూడామణిం వక్ష్యేయోగినాం హితకామ్యయా,
కై వల్యసిద్ధిదం గూఢం సేవితం యోగవిత్తమైః, ఆసనం ప్రాణసంరోధః
ప్రత్యాహరశ్చధారణా, ధ్యానంసమాధిరేతాని యోగాంగాని భవంతి
షట్, ఏకం సిద్ధాసనం ప్రోక్తం ద్వితీయం కమలాసమమ్, షట్పక్రం
షోడశాధారం త్రిలక్ష్మ్యం వ్యోమపంచకమ్, స్వదేహీ యో నజానాతి
తస్య సిద్ధిః కథం భవేత్, చతుర్దశం స్యాదాధారం స్యాధిమానం చ షడ్ద
శమ్, నాభౌ దశదశం పద్మం హృదయం ద్వాదశారకమ్, షోడశారం
విశుద్ధాఖ్యం భూమిమధ్యేద్విదశం తథా, సహస్రదశసంఖ్యాతం బ్రహ్మ
రంధ్రే మహాపథి, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్యాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్,
యోనిస్థానం ద్వయో ర్తథ్యే కామరూపం నిగద్యతే, కామాఖ్యంచ
గుదస్థానే పంకజంతు చతుర్దశమ్, తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామా
ఖ్యా సిద్ధవందితా, తస్య మధ్యే మహాలింగం పశ్చిమాభి ముఖం స్థితమ్,
నాభౌతు మణివద్బింబం యో జానాతి స యోగవితే, తప్తచా
మికారాభాసం తటిల్లేఖేవ విస్ఫురత్, త్రికోణం తత్పురం వహ్ని
రథోమేధా త్పృతిష్ఠితమ్, సమాధౌ పరమం జ్యోతి రనంతం విశ్వతో

ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే మహాయోగో యాతాయాతో నవిద్యతే, స్వశ
 బ్దేన భవేత్ప్రాణస్వాధిష్ఠానం తథాశ్రయః, స్వాధిష్ఠానాశ్రయాదస్తా
 న్నేధ్రమే వాభిధీయతే, తంతునా మణివత్ప్రోతో యోత్రకండ సుషు
 మ్నయా, తన్నాభిమండలే చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశాశే
 మహాచక్రే పుణ్యపావవిర్జితే, తావజ్జీవో భ్రమత్యేవం యావ
 త్తత్త్వం న విందతి, ఉద్ధృష్టమేధ్రా దధో నాభేః కందే యోనిః ఖగాండ
 వతీ, తత్ర నాడ్యస్పముత్పన్నాస్సహస్రాణాం ద్విసప్తతిః, తేషు
 రాడీసహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః, ప్రధానాః ప్రాణవాహినోఽ
 నూయస్తాసు దశస్త్వతాః, ఇడావ పింగళాచైవ సుషుమ్నాచ తృతీ
 మగా, గాంధారీ హస్తిజిహ్వచ పూషా చైవ యశస్వినీ, అలం
 బుసా కుహూశ్చైవ శంఖినీ దశమీ స్త్వతా, ఏతన్నాడీ మహా
 చక్రం జ్ఞాతవ్యం యోగిభిస్సదా. ఇదా వామే స్థితా భాగే దక్షిణే
 పింగళా స్థితా, సుషుమ్నామధ్యదేశేతు గాంధారీ వామచతుషి,
 దక్షిణే వాస్తిజిహ్వచ పూషాశ్చైవ దక్షిణే, యశస్వినీ వామకర్ణే
 చాననే చావ్యలంబుసా, కుహూశ్చలింగదేశేతు మూలస్థానేతు శంఖినీ,
 ఏవంద్వారం సమాశ్రిత్య తిష్ఠంతే నాడయః క్రమాత్, ఇడాపి
 గళసౌమమ్నాః ప్రాణమూర్ధాశ్చ సంస్థితాః, సతతం ప్రాణవాహిన్య
 సోమసూర్యాగ్నిదేవతాః, ప్రాణాపానసమానాఖ్యా వ్యానోదానౌచ
 వాయవః, నాతః కూర్మోఽథ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, వృషి
 ప్రాణస్థితో నిత్య మపానో గుదమండలే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా
 నః కంఠమధ్యగః, వ్యానస్సర్వశరీరేతు ప్రధానాః పంచవాయవః,
 ఉద్ధారే నాగ ఆఖ్యాతః కూర్మ ఉన్నీలనే తథా, కృకరఃకుత్సరోక్షేయో
 దేవదత్తో విజృంభణే, నజహతి మృతం వాపి సర్వవ్యాపీధనంజయః,
 ఏతే నాడిషు సర్వాసు భ్రమంతే జీవజంతవః, ఆక్షిప్తో భుజదండేన
 యథా చలతి కంఠుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న తిష్ఠతి,
 ప్రాణాపానవశో జీవో వ్యాధ శ్చోర్ధ్వంచ ధావతి, వామదక్షిణమూర్ధా
 భ్యాం చంచలత్వా న్నదృశ్యతే, రజ్జుబద్ధో యథాశ్యేనో గతో ప్యా
 కృష్యతే పునః, గుణబద్ధ స్తథాజీవః ప్రాణాపానేన కర్షతి, ప్రాణాపాన

వశో జీవః హ్యధశోర్ధ్వం చ ¹ధావతి, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణో
 ౭పానంచ కర్షతి, ఉర్ధ్వధస్సంస్థితావేతౌ యో జానాతి స యోగ
 విత్, హకారేణ బహి ర్ధ్యాతి సకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసేత్యముం
 మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, పట్నతాని దివా ²రాత్రం సహస్రాణ్యే
 కవింశతిః, ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపానా
 మ గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా, అస్యాస్సంకల్పమాత్రేణ
 సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశోజపః,
 అనయా సదృశం జ్ఞానం న భూతం న భవిష్యతి, కుండలిన్యాం సము
 ద్భూతా గాయత్రీ ప్రాణధారిణీ, ప్రాణవిద్యా మహావిద్యా య స్తాం
 వేద స వేదవిత్, కందోర్ధ్వకుండలీశక్తి రష్టభా కుండలాకృతిః, బ్రహ్మ
 ద్వారముఖం నిత్యం ముఖేనాచ్ఛాద్య తిష్ఠతి, యేన ద్వారేణ గంతవ్యం
 బ్రహ్మద్వార మనామయమ్, ముఖేనాచ్ఛాద్య తద్ద్వారం ప్రసుప్తా పర
 మేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్నియోగేన మనసా మరుతా సహ, సూచిన
 ద్గాత్ర మాదాయ వ్రజత్యూర్ధ్వం సుషుమ్నయా, ఉత్పాటయే త్కవా
 టం తు యథా కుంచికయా గృహమ్, కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్ష
 ద్వారం ప్రభేదయేత్, కృత్వా సంపుటితౌ కరౌ దృఢతరం బభ్వా
 తు పద్మాసనం గాఢం వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానం చ తచ్ఛేష్టితమ్,
 వారంవారమపానమూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్ఛారితం పూరితం ముంచ
 న్స్పృణ ముపైతి బోధ మతులం శక్తి ప్రభావా న్నరః, అంగానాం
 మర్దనం కృత్వా శ్రమసంజాతవారిణా, కట్వాఘ్రలవణత్యాగీ క్షీర
 భోజనమాచరేత్, బ్రహ్మచారీ మితాహారో యోగీయోగపరామ
 ణః, అబ్దాదూర్ధ్వం భవే త్సిద్ధో నాత్ర కారాగ్ర విచారణా, సుస్థిగ్రమ
 ధురాహార శ్చతుర్థాంశవిషిత్తః, భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహరస్స
 ఉచ్యతే, కందోర్ధ్వ కుండలీశక్తి రష్టభా కుండలాకృతిః, బంధనాయ
 చ మూఢానాం యోగినాం మోక్షదా సదా, మహాముద్రా సభోముద్రా
³ఓద్యాణంచ జలంధరమ్, మూలబంధంచ యో వేత్తి సయోగీ ముక్తి
 భాజనమ్, పార్శ్వపూతేన సంవీద్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అపా

న మూర్ధ్వ మాకృష్య మూలబంధో విధీయతే, అపానస్థానయో రై
 క్యం క్షీయాన్మాత్రపురీషయోః, యవా భవతి వృద్ధోఽపి సతతం
 మూలబంధనాత్, ¹ఓడ్యాణం కురుతే యస్తా దవిశ్రాంతం మహాభగః,
²ఓడ్డియాణం తదేవ స్యాన్మృత్యుమాతంగకేసరీ, ఉదరాత్పశ్చిమం
 తాణ మధోనాభే ర్నిగద్యతే, ³ఓడ్యాణ ముదరే బంధ స్తత్ర బంధో
 విధీయతే, బధ్నాతి హి శిరోజాత మధోగామి నభోజలమ్, తతో జాలం
 ధరోబంధః కంఠదుఃఖాఘనాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే కంఠసంకో
 చలక్షణే, నపీయూషం పతత్యగ్నా నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాలకు
 హరే జహ్వప్రవిష్టా విహరితగా, భువోరంతర్గతా దృష్టి ర్ముద్రా భవతి
 ఛేదరీ, నరోగో మరణం తస్య ననిద్రా నతుధా తృప్తా, నచమూర్ఛా
 భవేత్తస్య యోముద్రాం వేత్తి ఛేదరీమ్, వీడ్యతేనచరోగేణలిప్యతే నచ
 కర్మభిః, బాధ్యతేనచ కేనాపి యోముద్రాం వేత్తి ఛేదరీమ్, చిత్తం చరతి
 ఛే యస్తాజ్జహ్వ చరతి ఛే యతః, తేనేయం ఛేదరీ ముద్రా సర్వసిద్ధనమ
 స్కృతా, బిందుమూలశరీరాణి సిరాయత్ర ప్రతిష్ఠితాః. భావయంతి శరీ
 రాణిఆపాదతలమస్తకమ్, ఛేదర్యాముద్రితం యేన వివరం లంబికోర్ధ్వతః,
 న తస్య క్షీయతే బిందుః కామిన్యాలింగితస్యచ, యావద్బిందుః స్థితో
 దేహే తావత్తస్యభయం కుతః, యావద్బుద్ధా నభో ముద్రా తావ
 ద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, జ్వలితోఽపి యథా బిందు స్సంప్రాప్త శ్చ హుతా
 శనమ్, ప్రజత్యూర్ధ్వం గత శ్శక్త్యా నిరుద్ధో యోనిముద్రయా, సపున
 ర్ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా, పాండరం శుక్ల మిత్యాహు
 ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, సింధూరవ్రాతసంకాశం రవిస్థానస్థితం రజః.
 శశిస్థాన స్థితం శుక్లం తయోరై క్యం సుదుర్లభం, బిందుబ్రహ్మరజశ్శక్తి
 ర్బిందురిందూ రజో రవిః, ఉభయోస్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం
 పదమ్, వాయునా శక్తిజాతేన ప్రేరితంచ యథారజః, యాతి బిందు
 స్సదైకత్వం భవే ద్దివ్యవపు స్తదా, శుక్లం చంద్రేణ సాయుక్తం రజ
 స్సూర్యేణ సంగతమ్, తయో స్సమరనై కత్వం యో జానాతి స యోగ
 విత్, శోధనం నాడిజాలస్య చాలనం చంద్రసూర్యయోః, రసానాం
 శోషణం చైవ మహాముద్రాభిధీయతే. వక్షోన్యస్తహనుర్నివీడ్యసు

చిరం యోనించ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా మనుభారయస్ప్రసరితం
 పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్వ శ్వసనేన కుక్షియుగళం బధ్యాశనై
 రేచయే దేత ద్వ్యాధి వినాశినీ సుమహతీ ముద్రా నృణాం కథ్యతే,
 చంద్రాంశేన సమభ్యస్య సూర్యాంశే నాభ్యసే త్పునః, యాతుల్యా తు
 భవే త్సంఖ్యా తతో ముద్రాం విసర్జయేత్, సహి పథ్యమపథ్యం వా
 రసా స్పర్శేఽపి నీరసాః, అతిభుక్తం విపం ఘోరం పీయూష మివ జీర్య
 తే, క్షయకుష్ఠగుదావర్తగుల్తాజ్జిల్ల పురోగమాః, తస్య రోగాః క్షయం
 యాంతి మహాముద్రాంతు యోఽభ్యసేత్, కథితేయంమహాముద్రా మహా
 సిద్ధికరీ నృణామ్, గోపనీయా ప్రయత్నేన సదేయా యస్య కస్యచిత్,
 పద్మాసనం సమారుహ్య సమకాయశిరోధరః, నానాగ్రదృష్టిరేకాంతే
 జపే ద్దోంకార మవ్యయమ్, ఓం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం నిర్వికల్పం నిరంజ
 నం నిరాఖ్యాత మనాదినిధన మేకం తురీయం యద్యాభతం భవద్భవి
 వ్య త్పురివర్తమానం సర్వదానవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ తస్మాజ్జాతా పరా
 శక్తి స్స్వయం బోధితరాత్రికా, ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకా
 శాద్వాయుః, వాయోరగ్నిః, అగ్నేరాపః, అద్యః పృథివీ, తేషాం
 పంచభూతానాం పతయః పంచ, సదాశివేశ్వరరుద్రవిష్ణుబ్రహ్మణ
 శ్చేతి, తేషాం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాశ్చోత్పత్తిస్థిలయకర్తారః, రాజసో
 బ్రహ్మ, సాత్వికోవిష్ణుః, తామసో రుద్ర ఇతి, ఏతే త్రయో గుణయుక్తాః,
 బ్రహ్మ దేవానాం ప్రథమస్సంబభూవ, థాతా చ సృష్టే, విష్ణుశ్చ
 స్థితే, రుద్రశ్చ నాశే, భోగాయ చేంద్రః, ప్రథమజా బభూవుః
 ఏతేషాం బ్రహ్మణో లోకా దేవ తిర్యజ్జురస్థావరాశ్చ జాయంతే,
 తేషాం మనుష్యాదీనాం పంచభూతసమవాయ శ్శరీరం జ్ఞానకర్తేంద్రియైః
 జ్ఞానవిషయైః ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిచిత్తాహంకారైః స్థూల
 కలితై స్సోఽపి స్థూలప్రకృతిరిత్యుచ్యతే, జ్ఞానకర్తేంద్రియై ర్జ్ఞానవిషయైః
 ప్రాణాదిపంచవాయుమనో బుద్ధిభిశ్చ సూక్ష్మసోఽపి లింగమేవేత్యుచ్యతే,
 గుణత్రయయుక్తం కారణమ్, సర్వేషా మేవం ప్రీణి శరీరాణి వర్తంతే,
 బాగ్రత్సృష్టసుఖక్షితుర్యాశ్చేత్యనస్తా శ్చతస్రః, తాసామనస్తానా

మధిపతయ శ్చత్వారిః పురుషాః, విశ్వత్రైజనప్రాజ్ఞాత్తాన శ్చేతి, విశ్వోహి
 ఘాలభు జ్ఞేత్యం త్రైజనుః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనందభుక్తథా ప్రాజ్ఞ స్సర్వ
 సాక్షి త్యతః పరమ్, ప్రణవస్సర్వదా తిష్ఠే త్సర్వజీవేషు భోగతః.
 అభిరామస్తు సర్వాసు హ్యవస్థాసు హ్యథోముఖః, అకార ఉకారోమ
 కారశ్చేతి, త్రయోవర్ణాస్త్రయో వేదాస్త్రయో లోకాస్త్రయో గుణాః,
 త్రయోఽక్షరాణి త్రయ స్స్వరా ఏవ ప్రణవః ప్రకాశతే, అకారో
 జాగ్రతీ వేత్రే వర్తతే సర్వజంతుషు, ఉకారః కంఠతః స్వప్నే మ
 కారో హృది సుప్తితః, విరాడ్విశ్వస్థులశ్చాకారః, హిరణ్య
 గర్భనైజనసూన్యశ్చ ఉకారః, కారణావ్యాకృతప్రాజ్ఞశ్చ మకారః,
 అకారో రాజసో రణో బ్రహ్మచేతన ఉచ్యతే, ఉకార స్సాత్విక
 శ్చుక్కో విష్ణురిత్యభిధీయతే, మకారస్తామసః కృష్ణో రుద్రశ్చేతి తథో
 చ్యతే, ప్రణవా త్ప్రభవో బ్రహ్మ ప్రణవాత్ప్రభవో హరిః, ప్రణవా
 త్ప్రభవో రుద్రః ప్రణవోహి హో భవేత్, అకారే లీయతే బ్రహ్మ
 హ్యకారే లీయతే హరిః, మకారే లీయతే రుద్రః ప్రణవో హి ప్రకా
 శతే, జ్ఞానినా మూర్ధ్వభాగోఽభూ దజ్ఞానే స్యాదథోముఖః, ఏవం వై
 ప్రణవ స్తిష్ఠే ద్యస్తం వేద సవేదవీత్, అనావాతస్వరూపేణ జ్ఞానినా
 మూర్ధ్వగో భవేత్, తైలథారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్,
 ప్రణవస్య ధ్వని స్తద్వ త్తదగ్రం బ్రహ్మ చోచ్యతే, బోధితీర్తయం తద
 గ్రం స్యా దవాచ్యం బుద్ధిసూక్ష్మతః, దదృశు ర్యే మహాత్మానో య స్తం
 వేద సవేదవీత్, జాగ్రన్నేత్రద్వయో ర్నధ్యే హంసపవ ప్రకాశతే,
 సకారః ఘోషో స్తోత్రా స్త్వం పదం చేతి నిశ్చితమ్, హకారః ప
 మేళ స్సన్య త్తత్పదం చేతి నిశ్చితమ్, సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్హకా
 రోహి భవేద్భృగవమ్, ఇంద్రియై ర్బధ్యతే జీవ ఆత్మాచైవ న బధ్యతే,
 మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్తమత్వేన కేవలః, భూర్భువస్సరిమే లోకాః
 సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, యస్యమాత్రాసు తిష్ఠంతి తత్పరం బోధితీ
 రోమితి, క్రియా ఇచ్ఛా తథాజ్ఞానం బ్రాహ్మీ రాద్రీచ వైష్ణవీ, త్రిథా
 మాత్రాస్థితీ ర్యత్ర తత్పరం బోధితీ రోమితి, వచసా తజ్జపే న్నిత్య
 వపుషా తత్సమభ్యసేత్, మనసా తజ్జపే న్నిత్యం తత్పరం బోధితీ
 మితి, శుచిర్వా ప్యశుచి ర్వాపి యో జపే త్ప్రణవం సదా, న సచి

తిపాపేన పద్మపత్రమివాంభసా, చలే వాతే చలో బిందు ర్నిశ్చలే
 నిశ్చలో భవేత్, యోగీ స్థాణుత్వ మాహ్నితి తతో వాయుం నిరుంధ
 యేత్, యావ ద్వాయు స్థిరో దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, మరణం
 తస్య నిష్క్రాంతి స్తతో వాయుం నిరుంధయేత్, యావ ద్భద్రో మరు
 ద్దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, యావద్దృష్టి య్యువో ర్నిధ్యే తావ
 త్కాలం భయం కతః, అల్పకాలభయా ద్భ్రష్ట ప్రాణాయామసో
 భవేత్, యోగినో మునయ శ్చైవ తతః ప్రాణం నిరుంధయేత్,
 వడ్వింశదంగులీ హంసః ప్రయాణం కురుతే బహిః. వామవక్షిణమార్గేణ
 ప్రాణాయామో విధీయతే, శుద్ధిమేతి యదా సర్వం నాడీచక్రం మలా
 కులమ్, తదైవ జాయతే యోగీ ప్రాణసంగ్రహణక్షమః, బద్ధపద్మాసనో
 యోగీ ప్రాణం చంద్రేణ పూరయేత్, ధారయే ద్వా యథా శక్త్యా
 భూయ స్సూర్యేణ రేచయేత్, అమృతోదధి సంకాశం గోక్షీరధవలో
 పమమ్, ధ్యాత్వా చాంద్రమసం బింబం ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్,
 స్ఫురత్ప్రజ్వలనం జ్వాలా పూజ్య మాదిత్య మండలమ్, ధ్యాత్వా
 హృది స్థితం యోగీ ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణం చే
 దిడయా పిబేన్నియమితం భూయోఽస్య యా రేచయే త్నిత్యా పింగ
 శయా సమీరణమథో బధ్వా త్యజేద్వా మయా, సూర్యా చంద్ర
 మసో రనేన విధివా బిందుద్వయం ధ్యాయత శ్శుద్ధా నాడిగణాభవంతి
 యమినో మాసద్వయా దూర్ధ్వతః, యథేష్ట ధారణం వాయో
 రనలస్య ప్రదీపసమ్, నాభివ్యక్తః రారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్,
 ప్రాణోయావత్ స్థితో దేహే అపానంతు నిరోధయేత్, ఏకశ్వాస
 మయీ మాత్రా ఉర్ధ్వోగో గగనే స్థితిః, రేచకః పూరకశ్చైవ కుంభకః
 ప్రణవాత్మకః, ప్రాణాయామో భవే దేవం మాత్రా ద్వాదశసంయుతః,
 మాత్రా ద్వాదశసంయుక్తౌ దివాకరనిశాకరా, దోషహల మబద్ధంతౌ
 జ్ఞాతవ్యౌ యోగిభి స్సదా, పూరకం ద్వాదశం కుర్యాత్కుంభకం
 షోడశం భవేత్, రేచకం దశ చోంకారః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే,
 అథమే ద్వాదశా మాత్రా మధ్యమే ద్విగుణా మతా,
 ఉత్తమే త్రిగుణా ప్రోక్తా ప్రాణాయామస్య స్థలయః, అథమే స్వేద
 జసనం కంపా భవతి మధ్యమే, ఉత్తమేస్థాన మాహ్నితి తతో వాయుం

నిరుంధయేత్, బద్ధపద్మాసనో యోగీ నమస్కృత్య గురుం శివమ్, నాసాగ్ర
 దృష్టి రేకాకీ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్. ద్వారాణాం నవ సు
 నిరుధ్య మగుతం బధ్వా దృఢాం ధారణాం నీత్యా కాలమపానవహ్ని
 సహితం శక్త్యా సమం చాలితమ్, ఆత్మధ్యానయుత స్త్వనేన విధినా
 విన్యస్య మూర్ధ్ని స్థిరం యావత్తిష్ఠతి తావదేవ మహతాం సంగో న
 సంస్తూయతే, ప్రాణాయామో భవే దేవం పాతకేంద్రం పాపకః, భవోదధి
 మహానేతుః ప్రోచ్యతే యోగిభి స్సదా, ఆసనేన రుజం హంతి ప్రాణా
 యామేన పాతకమ్, వికారం మానసం యోగీ ప్రత్యాహారేణ ముంచతి,
 ధారణాభి ర్తనోద్ధౌర్యం యాతి చైతన్య మద్భుతమ్, సమాధౌ మోక్ష
 మాప్నోతి త్యక్త్వా కర్త శుభాశుభమ్, ప్రాణాయామద్విషత్కూన
 ప్రత్యాహరః ప్రకీర్తితః, ప్రత్యాహర ద్విషత్కూన జాయతే ధారణా
 శుభా, ధారణా ద్వాదశప్రోక్తం ధ్యానం యోగవిశారదైః, ధ్యాన
 వ్యాదశకేనైవ సమాధి రభిధీయతే, యత్సమాధౌ షరంజ్యోతి
 రసంతం విశ్వతో ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టేక్రియా కర్త యాతాయాతో
 నవిద్యతే. సంబద్ధాసన మేధ్రిమంఘ్రియుగళం కర్ణాక్షినాసాపుట ద్వారా
 1. నంగుళిభి ర్నియమ్య పవనం వక్త్రేణ వా పూరితమ్, బధ్వా వక్షసి
 బహ్వాపానసహితం మూర్ధ్ని స్థితం ధారయే దేవం యాతి విశేష
 తత్త్వసమతాం యోగీశ్వర స్తన్తయః. గగనం పవనే ప్రాప్తే ధ్వని
 రుత్పద్యతే మహాక, ఘంటాదీనాం ప్రవాద్యానాం నాదసిద్ధిరుదీరితా,
 ప్రాణాయామేన యుక్తేన స్వర్వరోగక్షయో భవేత్, ప్రాణాయామ
 వియుక్తేభ్య స్స్వర్వరోగ సముద్భవః, హిక్కాఖాసస్తథా శ్వాస శ్చిరః
 కర్ణాక్షివేదనాః, భవంతి వివిధా రోగాః పవనవ్యత్యయక్రమాత్,
 యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః,
 తతైవ సేవితో వాయు రన్యథా హంతి వాధకమ్, యుక్తం యుక్తం
 ప్రబద్ధియా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయాత్, చరతాం చక్షురాదీనాం
 విషయేషు యథాక్రమమ్, తత్ప్రత్యాహరణం తేషాం ప్రత్యాహర

స్వ ఉచ్యతే, యథా తృతీయకాలేతు రవిః ప్రత్యాహరే తృభామ్,
తృతీయాంగస్థితో యోగీ వికారం మానసు హరే దిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౪౭. ఋగ్వేదీయ నిర్వాణోపనిషత్

శ్లో. నిర్వాణోపనిష ద్వేద్యం నిర్వాణానందతుండిలమ్,
త్రైపదానందసామ్రాజ్యం స్వమాత్రమితిచింతయేత్.

ఓం వాక్షే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ఆథ నిర్వాణోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పరమహంస
స్సోహమ్, పరివ్రాజకాః పశ్చిమలింగాః, మన్తభక్షేత్రసాలాః, గగన
సిద్ధాంతః, అమృతకల్లోలనదీ, అక్షయం నిరంజనమ్, నిస్సంశయఋషిః,
నిర్వాణో దేవతా, ¹నిష్కులప్రవృత్తిః, నిష్కేవలజ్ఞానం, ఊర్ధ్వా
మ్నాయః, నిరాలంబపీతః, సంయోగదీక్షా, వియోగోపదేశః, దీక్షా
సంతోషపానం చ, ద్వాదశాదిత్యావలోకనమ్, వివేకతా, కరుణైవ
ఆనందమాలా, ఏకాసో నగుహాయాం ముక్తాసనసుఖగోష్ఠీ, అకల్పిత
భిక్షాశీ, హంసాచారః, సర్వభూతాంతర్వర్తి హంసఇతి ప్రతిపాద
నమ్, ధైర్యకంఠా, ఉదాసీనకాపీనమ్, విచారదండః, బ్రహ్మవలోకో
యోగపట్టః, శ్రియాం పాదుకాపరేచ్ఛాచరణమ్, కుండలినీబంధః,
పరాపవాదముక్తో జీవన్ముక్తః, శివయోగనిద్రాభేదరీ ముద్రావ, పర
మానందీ, నిర్గతగుణత్రయమ్, వివేకభ్యమ్, మనోవాగగోచరమ్,
అనిత్యం జగదృజ్జనితమ్, స్వప్నజగదభ్రగజాదితుల్యమ్, తథా దేహాది
సంఘాతమ్, మోహగుణజాలకలితమ్, తద్రజ్జుష్పవత్కల్పితమ్, విష్ణు

విభ్యాధితతాభిధానలక్ష్యమ్, అంకుశోమార్గః, శూన్యం న సుకేతః,
 పరేశ్వర సత్తా సత్యసిద్ధయోగోమతః, అమరపదం న తత్స్వరూపం,
 ఆదిబ్రహ్మస్వసంవిత్, అజపా గాయత్రీ, వికారదండో 'ధార్యః, మనో
 నిరోధినీ కంఠా, యోగేన సదానందస్వరూపదర్శనమ్, ఆనందభిక్షాశీ,
 మహాశ్చ శానేప్యానందవనే వాసః, ఏకాంతస్థానమానందమతమ్, ఉన్న
 న్యవస్థా, శారదా చేష్టా, ఉన్ననీగతిః, నిర్మలగాత్రమ్ నిరాలంబపీతమ్,
 అమృతకల్లోలానంద క్రియా, పాండరగగన మహాసిద్ధాంతః, శమదమాది
 దివ్యశక్త్యా చరణే తే త్రపాత్రపటుతా, పరాపర సుయోగః, తారణోప
 దేశః, అద్వైతసదానందో దేవతా, నియమస్సాన్వితరింద్రియనిగ్రహః
 భయమోహశోక క్రోధత్యాగ స్త్యాగః, పరావరైక్యరసాస్వాదనమ్,
 అనియామకత్వనిర్మలశక్తిః, స్వప్రకాశ బ్రహ్మతత్వే శివశక్తిసంపుటిత
 ప్రపంచభేదనమ్, తథా పత్రాక్షాక్షికమండలు భావాభావ దహనమ్,
 బిభృత్యాకాశాధారమ్, శివం తురీయం యజ్ఞోపవీతమ్, తన్వయా శిఖా,
 చిన్మయం చోత్సృష్టిదండమ్, సంతతాక్షికమండలుమ్, కర్తనిర్మలత్వ
 కథా, మాయా మమతాహంకారదహనమ్ శ్చ శానే అనాహతాంగీ,
 నిస్త్రైగుణ్యస్వరూపానుసంధానం సమయమ్, భ్రాంతిహరణమ్,
 కామాది వృత్తిదహనమ్, కాశిన్యదృఢకౌపీనమ్, చీరాజనవాసః, అనా
 హతమంత్రః అక్రియైవ జుష్టమ్, స్వేచ్ఛాచారో స్వస్వభావో మోక్షః,
 పరబ్రహ్మప్లవదాచరణమ్, బ్రహ్మచర్యశాంతిసంగ్రహణమ్, బ్రహ్మచర్యా
 శ్రమేఽధీత్య వానప్రస్థాశ్రమేఽధీత్య, సర్వవిన్యాసం, సన్యాసమ్,
 అంతే బ్రహ్మఖండాకారమ్, నిత్యం సర్వసందేహనాశనమ్, ఏతన్నిర్వాణ
 దర్శనం పుత్రం వినా శిష్యం వినా నదేయ మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

౪౮. యజుర్వేదీయ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. బాహ్యస్తస్తాకాకారం వ్యోమ పంచవిగ్రహమ్,
రాజయోగైక సంసిద్ధం రామచంద్ర ముపాస్త హే.
ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

త్రక్షమం బ్రహ్మణమ్

ఓం. యజ్ఞవల్క్యేహవై మహాముని రాదిత్యలోకం జగామ త
మాదిత్యం నత్వా భో భగవన్నాదిత్యాత్మ తత్త్వమనుబ్రూహీతి సహా
వాచ నారాయణః, జ్ఞానయు క్తయమాద్యష్టాంగయోగ ఉచ్యతే, శీతో
ష్ణాహారనిద్రావిజయః, సర్వదా శాన్తినిశ్చలత్వం విషయేంద్రియనిగ్రహ
త్వైచ్చతే యమాః, గురుభక్తి సత్యమార్గానురక్తిసుఖానుగతవస్త్యను
భవశ్చ తద్వస్త్యనుభవేన తుష్టి ర్నిస్సజ్జతా ఏకాంతవాసో మనోని
వృత్తిః ఫలానభిలాషో వై రాగ్యభావశ్చ నిమమాః, సుఖానవృత్తి
శీరవాసశ్చ, ఏవ మానసనియమా భవన్తి, పూరక కుమ్భక రేచక్రై
ష్టోడశచతుష్టష్టి ద్వాత్రింశ త్స్థజ్యాయా యథాక్రమం ప్రాణాయామః,
విషయేభ్య ఇంద్రియార్థేభ్యో మనోనిరోధనం ప్రత్యాహరః, సర్వశరీ
రేషు చైతన్యైకతానతా ధ్యానమ్, విషయవ్యావర్తనపూర్వకం
చైతన్యే చైతన్య స్థాపనం ధారణం భవతి, ధ్యానవిస్తృతి స్సమాధిః,
ఏవం సూక్ష్మాంఽగాని యఏవం వేద, స ముక్తిభా గ్భవతి. ౧. దేహస్య
పశ్చిదోషా భవన్తి, కామక్రోధనిశ్వాసభయనిద్రాః, తన్నిరాసస్తు
నిస్సజ్జల్పక్షమాలఘ్యహారాఽ ప్రమాదతా తత్త్వజేవనమ్, నిద్రా
భయ సరీరసం హింసాది తరజ్ఞం తృష్ణావర్తం దారపంక్గ్ సంసారవార్ధిం
తర్హం సూక్ష్మమార్గ మవలమ్బ్య సత్త్వాదిగుణానతిక్రమ్య తారక
మవలోకయేత్, భూమధ్యే సచ్చిదానందతేజఃకూటరూపతారకంబ్రహ్మ,
తదుపాయం లక్ష్మ్యత్రయావలోకనమ్, మూలాధారాదారభ్య బ్రహ్మ
రస్థిపర్యంతం సుషుమ్నా సూర్యాభా, తన్తధ్యే తటిత్కోటిసమా
మృణాలతస్తుసూక్ష్మా కుణ్డలినీ, తత్ర తమో నివృత్తిః, తద్దర్శనా త్సర్వ

పాపనివృత్తిః, తత్త్వస్య గ్రాస్తిలితకర్ణరన్ధ్రద్వయే పూర్ణాకారశబ్దో జాయతే,
 తత్త్వస్థితే మహసి చతుర్థధ్యనీలజ్యోతిః పశ్యతి, ఏవం హృదయేఽపి,
 బహిర్లక్ష్యంతు నాసాఽగ్రే చతుష్పదప్రదశ ద్వాదశాఽక్లుబ్ధిభిః క్రమా
 స్తీలద్యుతిశ్చామత్వ సద్గుక్తభగ్నేసుభరత్పీఠవర్ణద్వయోపేతం వ్యో
 మత్వం పశ్యతి, సతు యోగీ, చలదృష్ట్యా వ్యోమభాగవీక్షితుః పురు
 షస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతిర్తయూభా వర్తన్తే, తద్దృష్టిః స్థిరా భవతి,
 శీఘోపరి ద్వాదశాక్లులిమానజ్యోతిః పశ్యతి, తదాఽమృతత్వమేతి,
 మధ్యలక్ష్యంతు ప్రాతశ్చిత్రాఽది వర్ణసూర్యవప్ర వహ్నిజ్వాలాఽవలీప
 త్తద్విహీనాస్తరిక్షవ త్పశ్యతి తదాకారాకారీ భవతి, అభ్యాసా స్మిన్వి
 కారం గుణరహితాఽకాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకాకారగాఢతమోఽము
 పరాఽకాశం భవతి, కాలాఽనలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి,
 సర్వోత్కృష్టపరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాఽకాశం భవతి,
 కోటిసూర్యప్రకాశం సూర్యాకాశం భవతి, ఏవ మభ్యాసాత్తత్త్వయో
 భవతి, యఏవం వేద. ౨. తద్యోగం చ ద్విధా విధి పూర్వోత్తర
 విభాగతః, పూర్వంతు తారకం వింద్యా దమనస్కం తదుత్తరమితి,
 తారకం ద్వివిధం మూర్తి తారక మమూర్తితారక మితి, యద్వి
 యాఽస్తం తస్మాత్తారకమ్, యద్భూయుగాతీతం తదమూర్తి
 తారక మితి, ఉభయమపి మనోయుక్త మభ్యనేత్, మనోఽయక్తా
 న్దృష్టిస్తారకప్రకాశాయ భవతి, భూయుగమధ్యవిలే తేజస ఆవి
 ర్భావః, ఏతత్పూర్వతారకమ్, ఉత్తరం త్వమనస్కమ్, తాలుమా
 లోఽర్థవభాగే మహాజ్యోతిర్విద్యతే తద్దర్శనా దణిమాది సిద్ధిః, లక్ష్యే
 న్నష్టభావ్యాయాం దృష్టౌ నిమేషోన్నేషవర్జితాయాంచ ఇయంశామ్భవీ
 ముద్రా భవతి, సర్వతన్త్రేషు గోప్యా మహావిద్యా భవతి, తజ్జానే
 సంసారనివృత్తిః, తత్పూజనం మోక్షఫలదమ్, అస్త్యక్ష్యం జలజ్యోతి
 స్స్వరూపం భవతి, మహర్ని వేద్య మస్తర్వాహ్మ్యేన్ద్రియై రదృశ్యమ్.
 ౩. సహస్రారేజలజ్యోతి రస్త్యక్ష్యమ్, బుద్ధిగుహాయాం సర్వాజ్ఞసుధరం
 పురుషరూపమస్త్యక్ష్యమిత్యుపరే, శీర్షాఽస్తత మణ్డలమధ్యగం
 క్షృణ్వక్త్ర ముమాసహాయం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్త మస్త్యక్ష్య మితి

కేచిత్, అజ్ఞుస్థమాత్రః పురుషోఽస్త్యక్ష్య మిత్యేకే, [దర్శనేన జీవ
స్తుక్త దశాయాం స్వయమస్త్యక్ష్యో భూతాపరమమిత్యపరే];
ఉక్తవికల్పం సర్వమాత్మైవ, తల్లక్ష్యం శుద్ధాత్మదృష్ట్యా వా యః పశ్యతి
సవన బ్రహ్మనిష్ఠోభవతి, జీవః పశ్చువింశతః స్వకల్పితచతుర్వింశతితత్త్వం
పరిత్యజ్య షడ్వింశతః పరమాత్మాహ మితి నిశ్చయా జీవన్ముక్తో భవతి,
ఏవమస్త్యక్ష్యదర్శనేన జీవస్తుక్తదశాయాం స్వయమస్త్యక్ష్యోభూత్వా
పరమాకాశాఖండమణ్డలో భవతి. ౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్

అథహ యాజ్ఞవల్క్య ఆదిత్యమణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ
భగవన్స్త్యక్ష్యక్ష్యాదికం బహుధోక్తమ్, మయా తన్న జ్ఞాతమ్, తద్
బ్రూహి మహ్యమ్, త దుహో వాచ, పశ్చుభూతకారణం తటి
త్కూటాభం తద్వచ్చతుఃపీతమ్, తన్నధ్యే తత్త్వప్రకాశో భవతి,
సోఽతిగూఢావస్థక్తశ్చ, తజ్ఞానస్థవాధిరూఢేన జ్ఞేయమ్, తద్బాహ్యభ్య
స్త్యక్ష్యమ్, తన్నధ్యే జగల్లీనమ్, తన్నాదబిరుకలాతీత మఖండమణ్డలమ్,
తతో నగుణనిర్గుణ స్వరూపమ్, తద్వేత్తా విముక్తః. ఆదావగ్నిమండలమ్,
తదుపరి సూర్యమణ్డలమ్, తన్నధ్యే సుఖాచంద్రమణ్డలమ్, తన్నధ్యే
అఖండబ్రహ్మలేజోమణ్డలమ్, తద్విద్యుల్లేఖావచ్ఛక్లభాస్వరమ్, తదేవ
శామ్భవీ లక్షణమ్, తద్దర్శనే తిస్తో దృష్టయః, అమా ప్రతిపత్పుర్ణి
మాచేతి, నిమిలితదర్శన మమాదృష్టిః, ఆర్థోస్తీలితం ప్రతిఃత్, సర్వో
స్తీలనం పూర్ణిమా భవతి, తాసు పూర్ణిమాభ్యాసః కర్తవ్యః, తల్ల
క్ష్యం నాసాగ్రమ్, తదా తాలుమూలే గాఢతమో దృశ్యతే, తద
భ్యాసా దఖండమణ్డలాకార జ్యోతి ర్దృశ్యతే, తదేవ సచ్చిదానందం
బ్రహ్మభవతి, ఏవం సహజానందే యథా మనో లీయతే తదా
శామ్భవీభవతి, తామేవ భేదరీమాహుః, తదభ్యాసాన్తనఃస్థైర్యమ్,
తతో 'వాయుస్థైర్యమ్, తచ్చిహ్నుని, ఆదౌ తారకవద్దృశ్యతే, తతో
వజ్రదర్పణమ్, తతః పరిపూర్ణచంద్రమణ్డలమ్, తతో నవరత్నప్రభా

మణ్డలమ్, తతో మథ్యాఽహ్నిర్క మణ్డలమ్, తతో వహ్నిశిఖామణ్డ
 లమ్, క్రమాద్దృశ్యతే. ౧. తదా పశ్చిమాభిముఖ ప్రకాశః, స్ఫటిక
 ధూమ్రబింబునాదకలానక్షత్రఖద్యోత దీపనేత్ర సువర్ణనవరత్నాదిప్రభా
 దృశ్యస్తే, తదేవ ప్రణవస్వరూపమ్, ప్రాణాఽపానయో రైక్యం కృత్వా
 ధృతకుమ్భతో నాసాఽగ్రదర్శనదృఢభావనయా ద్వికరాఽఙ్గులీభిష్టఙ్గు
 ఖిరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్ర లీనం భవతి, తస్య స కర్త
 లేషః, రవే రుదయాస్తమయయోః కిల కర్తకర్తవ్యమ్, ఏవం విదశ్చ
 దాదిత్యసోదయాఽస్తమయాభావా త్సర్వకర్తాఽభావః, శబ్దకాలల
 యేన దివారాత్ర్యతీతో భూత్వా సర్వపరిపూర్ణజ్ఞానేనోన్మన్యవస్థాప
 శేన, బ్రహ్మైక్యం భవతి, ఉన్నత్యా అమనస్కం భవతి, తస్య నిశ్చిన్తా
 ధ్యానమ్, సర్వకర్తనిరాకరణమావాహనమ్, నిశ్చయజ్ఞానమాసనమ్,
 ఉన్ననీభావః పాద్యమ్, సదాఽమనస్కమర్ఘ్యమ్, సదాదీప్తి రపారామ్య
 తవృత్తి స్సాన్నినమ్, సర్వాఽత్యభావనా గర్భః, దృక్స్వరూపాఽవస్థాన
 మక్షతాః, చిదాప్తిః పుష్పమ్, చిదగ్నిస్వరూపం ధూః, చిదాదిత్యస్వ
 రూపం దీపః, పరిపూర్ణచంద్రాఽమృతనైకీకరణం నైవేద్యమ్, నిశ్చ
 లత్వం ప్రదక్షిణమ్. సోఽహంభావో నమస్కారః, మానం స్తుతిః,
 సర్వసతోషో విసర్జన మితి యఏవం చేద. ౨. ఏవం త్రిపుట్యాం నిరస్తా
 యాం నిస్తరజ్గనముద్రవ న్నివాతస్థితదీపవదచలసమ్పూర్ణభావాఽభావ
 విహీనకైవల్యజ్యోతి ర్భవతి, జాగ్రన్నిద్రాంతపరిజ్ఞానేన బ్రహ్మవిద్యవతి
 సుషుప్తిసమాధ్యో ర్తనోలయా విశేషేఽపి మహదస్త్యభయో ర్భేదః
 తమసి లీనత్వా స్తుక్తిహేతుత్వాఽభావాచ్చ, సమాధౌ మృదిత తమో
 వికారస్య తదాకారాకారితాఽ ఖణ్డాఽకారవృత్త్యాఽత్తక సాక్షిచైత
 న్యే ప్రకాశ్చలయస్సమ్మద్యతే. ప్రపంచస్య మనః కల్పితత్వాత్, తతో
 భేదాఽభావాత్, కదాచి దృహ్యతేఽపి మిథ్యాత్వభావాత్, సకృద్వి
 భాతసదాఽనన్తాఽనుభవైకగోచరో బ్రహ్మవి త్తదేవ భవతి, యస్య
 సజ్జుల్పనాశ స్సృష్టి తస్య ముక్తిః కరే స్థితా, తస్మా ద్భావాఽభావో
 రితిత్యజ్య పరమాత్మధ్యానేన ముక్తో భవతి, పునఃపునస్సర్వావస్థాసు
 జ్ఞానక్షేయా ధ్యానధ్యేయా లక్ష్యలక్ష్యేదృశ్యాఽదృశ్యే చోహంసో

హాది పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్, య ఏవంవేద. 3. ఋష్యావస్థాః
 జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయతురీయాతీతాః, జాగ్రతి ప్రవృత్తో జీవః
 ప్రవృత్తిమార్గాసక్తః, సాపఫలనర కాదిమాంస్తు, శుభకర్మఫలస్వర్గఫల
 మస్త్యితి కాంక్షతే, సవన స్వీకృతవైరాగా్యా త్కర్మఫలజన్తాలం సంసార
 బంధన మలమితి విముక్త్యభిముఖనివృత్తిమార్గప్రవృత్తో భవతి, సవన
 సంసారతారణాయ గురు మాశ్రిత్య కామాది త్యక్త్వా విహిత
 కర్మాచరణ సాధనచతుష్టయసమ్మన్నో హృదయకమలమధ్యే భగవ
 త్సత్తామాత్రాంతర్లక్ష్యరూప మాసాద్య సుషుప్త్యవస్థాయాం ముక్త
 బ్రహ్మేనస్పృశంతి లబ్ధ్వా ఏక ఏవాహ మద్వితీయః కష్ఠితాంల
 మజ్జానవృత్త్యా విస్మృతజాగ్రద్వాసనాఽ మఫలేన తైజసోఽస్తీతి తదు
 భయనివృత్త్యా ప్రాజ్ఞ ఇదానీ మస్తీ త్యహ మేక ఏవ స్థానభేదా దవస్థా
 భేదస్య పరంతు నహి మదన్యదితి జాతివివేకః, శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మహ
 మితి భిదాఽగ్రం నిరస్య స్వాంతర్విజృంభితభాను మణ్డలధ్యానతదాఽ
 కారాకారితపరంబ్రహ్మకార ముక్తిమార్గ మారూఢః పరిఋషో భవ
 తి, సజ్కుల్పాఽదికం మనోబంధహేతుః, తద్విముక్తం మనోమోక్షాయ
 భవతి, తద్వాంశ్చక్షురాదిబాహ్యప్రకృష్టపరతః విగతప్రకృష్టగన్ధ
 స్పర్శజగదాత్మత్వేన శత్య త్యక్తాహజ్కారో బ్రహ్మహ మస్తీతి
 చింతయ న్నిదం సర్వం యదయమాత్మేతి భాగయ కృతకృత్యో
 భవతి. ౪. సర్వపరిపూర్ణతురీయాఽతీతబ్రహ్మభూతో యోగీ భవతి, తం
 బ్రహ్మేతి స్తువన్తి సర్వలోకస్తులిపాత్రగర్వదేశ ఋషుంశీలః, పరమాఽ
 త్తేగగనే బింధుం విశీష్య శుద్ధాద్వైతాఽబాధ్యసహజామనస్కుయో
 గనిద్రాఽఖణ్డాఽనన్దపదాఽనువృత్త్యా జీవన్ముక్తో భవతి, తచ్చాఽనన్ద
 సముద్రమగ్నా యోగినో భవన్తి, తద పేక్షయా ఇన్ద్రాదయ స్వల్పా
 ఽనన్దాః, ఏవం ప్రాప్తానన్దః పరమయోగీ భవతీత్యుపనిషత్. ౫.

కృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యో మహామనిర్లజ్జలపురషం పప్రచ్ఛ స్వామి
 న్నుమనస్కులక్షణ ముక్తమపి విస్మృతం పునఃస్లక్షణం బ్రూహీతి, తథేతి
 మండలపురషోఽబ్రవీత్, ఇద మమనస్కు మతిరహస్యమ్, యద్ బ్రూహేన

కృతార్థోభవతి, తన్నిత్యం శాంభవీముద్రాన్వితం పరమాత్మదృష్ట్యా తత్ప్రత్యయలక్ష్యాణి దృష్ట్వా తదను సర్వేశ మప్రమేయ మజం శివం పరాకాశం నిరాలంబ మద్వయం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదీనామేకలక్ష్యం సర్వకారణం పరంబ్రహ్మత్వ న్యేవ పశ్యమానో గుహావిహరణ మేవ నిశ్చయేన జ్ఞాత్వా భావాభావాద్విద్వాత్తీత స్సందిత మనోన్మన్యనుభవ స్తదనంతర మఖలేంద్రియక్షయవశా దమనస్కసుఖ బ్రహ్మస్థ సముద్రే మనఃప్రవాహ యోగరూపనివాతస్థితదీపవదచలం పరంబ్రహ్మ ప్రాప్నోతి, తత శుష్కవృక్షవత్, మూర్ఛానిద్రామయని శ్వాసోచ్ఛ్వాసాభావాన్నప్తద్వంద్వస్సదాచక్షులగాత్రః పరమశాంతిం స్వీకృత్య మనః ప్రచారశూన్యం పరమాత్మని లీనం భవతి, పయస్సేవానంతరం ధేను స్తనక్షీరమివ సర్వేంద్రియవగ్ధే పరినష్టే మనోనాశం భవతి, తదేవామనస్కమ్, తదను నిత్యశుద్ధః పరమాత్మాహ మేవేతి తత్త్వమసీత్యుపదేశేన త్వమేవాహ మహమేవ త్వమితి తారకయోగమార్గేణాఖిణ్డానందపూర్ణః కృతార్థో భవతి. ౧. పరిపూర్ణ ఆకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్తోన్మన్యవస్థ స్సన్యస్త సర్వేంద్రియవగ్ధ అనేకజన్మాభిలషణ్యుజ్జ్వల్యైవల్యఫలోభిణ్డానందనిరస్తస్వక్షేతకశ్చలో బ్రహ్మహ మస్మీతి కృతకృత్యో భవతి, త్వమేవాహం నభేదోఽస్మి పూర్ణత్వా త్వరమాత్మనః, ఇత్యుచ్చరన్ సమాలిక్ష్య శిష్యం జ్ఞప్తిమనీనయత్ . ౨.

చతుర్థం బ్రహ్మణమ్.

ఆధవా యజ్ఞవల్క్యే మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ వోమహి కలక్షణమ్, విస్తరేణానుబూహీతి, సహోవాచాకాశం పరాకాశం మహాకాశం సూర్యాకాశం పరమాకాశ మితి పంచభవన్తి బాహ్యభ్యంతర మథకార మయ మాకాశమ్, బాహ్యభ్యంతరే కాలానలసదృశమ్, సబాహ్యభ్యంతరే కాలానలసదృశం పరాకాశమ్ సబాహ్యభ్యంతరేఽపరిమితద్యుతినిభం తత్త్వమహాకాశమ్, సబాహ్యభ్యంతరే సూర్యనిభం సూర్యాకాశమ్, అనిర్వచనీయజ్యోతిస్సర్వవ్యాపకమ్, నిరతిశయానంద లక్షణమ్, పరమాకాశమ్, ఏవం తత్తల్లక్ష్యదర్శనా తత్తద్రూపో భవతి, నవచక్రం షడాధారమ్, త్రిలక్ష్యం

వ్యోమపఞ్చకమ్, సమ్యగేత స్మ జానాతి సయోగీ నామతో భవేత్.

కుచమం బ్రహ్మణః

సవిషయం మనోబద్ధాయ, నిర్విషయం ముక్తయే భవతి, అత
స్సర్వం జగచ్చిత్తగోచరమ్, తదేవ చిత్తం నిరాశ్రయం మనోస్సన్య
వస్థా పరివక్ష్యం లయయోగ్యం భవతి, తల్లయం పరిపూర్ణే మయి సమభ్య
సేత్, మనోలయకారణ మహామేవ, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య
యోధ్యనిః, ధ్వనే రన్తర్గతం జ్యోతిః జ్యోతిరన్తర్గతం మనః, యన్తన
స్త్రిజగత్సృష్టిస్థితి వ్యసనకర్తృత్, తన్ననో విలయం యాతి తద్విప్లవః
పరమం పదం, తల్లయాచ్ఛుద్ధాఽద్వైతసిద్ధిః, భేదాభావాత్, ఏతదే
వపరమతత్వమ్, సతజ్ఞోబాలోస్తత్త్రవిశాచవజ్జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్
ఏవమమనస్కాఽభ్యాసేనైవ నిత్యతృప్తిరల్పమూత్రపురీషమితభోజనదృ
ఢాంగాబాద్యనిద్రాదృగ్వాయుచలనాఽభావబ్రహ్మదర్శనాజ్ఞాతసుఖస్వ
రూపసిద్ధిర్భవతి, ఏవం చిరసమాధిజనిత బ్రహ్మామృతపానపరాయణోఽసౌ
సన్న్యాసీ పరమహంసావధూతో భవతి, తద్దర్శనేన సకలం జగత్పని
త్రం భవతి తత్సేవాపరోఽజ్ఞోఽపి ముక్తో భవతి, తత్కుల మేకోత్తర
శతం తారయతి, తన్మాతృపితృజాయాఽపత్యవర్గం చ ముక్తంభవతీత్యు
పనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి మణ్డలబ్రహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం త త్స త్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౫౯. యాజుషీయ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్

ఓం సహనావవర్తితి శాన్తిః.

శ్లో. యన్తానవ్యాఖ్యయా మాని పటలం క్షణమాత్రతః,

మహామానపదం యాతి స హిమే పరమాగతిః.

ఓం. బ్రహ్మవరే మహాభాండీరవటమూలే మహాసత్రాయ సమేతా
మహర్షయ శ్చానకాదయ స్తేహ సమిత్పాణయ స్తత్త్వజ్ఞానవో

మూర్ఖండేయం చిరంజీవినముపసమేత్య పప్రచ్ఛుః కేన త్వం
 చిరంజీవసి కేన వానందమనుభవసీతి, పరమరహస్యశివతత్వజ్ఞానే
 నేతి స హోవాచ, కింతత్పరమరహస్యశివతత్వజ్ఞానం ? కో దేవ ?
 తత్ర కో జపః, కేమంత్రాః, కాముద్రా, కా నిష్ఠా, కింతద్జ్ఞానసాధనం,
 కః పరికరః ? కో బలిః ? కః కాలః ? కింసానమితి ? సహోవాచ,
 యేనదక్షిణాముఖ శ్చివో పరోక్షీకృతో భవతి, తత్పరమరహస్యశివ
 తత్వజ్ఞానమ్, య స్సర్వో పరమేకాలే స్వా నాత్మ న్యుపసంహృత్య
 స్వాత్మానందే సుఖే మోదతే ప్రకాశతే వా సదేవః, అత్రైతే మంత్ర
 రహస్యజ్ఞోకా భవంతి, మేధాదక్షిణామూర్తిమంత్రస్య బ్రహ్మ ఋషి ర్గాయ
 త్రీఞందో దేవతాదక్షిణాఽఽస్యోమంత్రేణాంగన్యాసః, ఓమాదా నమ
 ఉచ్చార్య తతోభగవతేపదమ్, దక్షిణేతి పదం పశ్చాత్ మూర్తయే
 పదముద్ధరేత్, అస్తచ్ఛబ్దం చతుర్థ్యంతం మేధాం ప్రజ్ఞాపదం వదేత్,
 సముచ్చార్య తతోవాయుబీజం ఛం చ తతః పఠేత్, వహ్నిజాయాం
 తత స్తేవ్య చతుర్వింశాక్షరో మనుః, ధ్యానమ్, స్ఫటికరజతవర్ణంహ
 క్తి మక్షమాలా మమృతకలశవిద్యాం జ్ఞానముద్రాం కరాగ్రే, దధత
 మూరగ కక్షం చంద్రచూడం త్రిణేత్రం విధృతవివిధభూషం దక్షిణా
 మూర్తి మిదే. మంత్రేణ న్యాసః, ఆదౌ వేదాదిముచ్చార్య స్వరా
 ద్యంసవిసర్గమ్, పంచాక్షం తత ఉద్ధృత్య అంతరం సవిసర్గమ్, అంతే
 సముద్ధరేత్తారం మను రేష నవాక్షరః. ముద్రాం భద్రార్థధాత్రింస
 పరశు హరిణం బాహుభిర్బాహు మేకం జాన్వాస క్తం దధానో భుజగ
 వరసమాబద్ధకక్ష్యో వటాధః, ఆసీనశ్చంద్రఖండప్రతిఘటితజటాక్షీర
 గౌర స్త్రిణేత్రో దద్యాదాద్యై శ్శుకాద్యైర్నునిభిరభివృతో భావశుద్ధిం
 భవో నః. మంత్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిన్యాసః, తారం బ్లూం సమ
 ఉచ్చార్య మాయాం వాగ్భవ మేవచ, దక్షిణాపద ముచ్చార్యతత
 స్వాస్త్యూర్తయే పదమ్, జ్ఞానం దేహి తతః పశ్చాత్ వహ్నిజాయాం
 తతో వదేత్, మను రష్టాదశాక్షోఽయం సర్వమంత్రేషు గోపితః.
 భస్తవ్యాపాంశురాంగ శ్శుశికలధరో జ్ఞానముద్రాక్షమాలా వీణాపు
 స్తైర్విరాజత్కరకమలధరోయోగపట్టాభిరామః, వ్యాఖ్యాపీఠే నిప

ణ్ణో మునివర నికరై సేవ్యమానః ప్రసన్న స్సవ్యాళః కృత్తివాసా
 స్సతత మవతు. నో దక్షిణామూర్తి రీశః. మస్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిః,
 న్యాసః. తారం మాయాం రమావీజం పదం సాంబశివాయచ, తుభ్యం
 చానలజాయాం చ మను ర్ద్వాదశవర్ణకః. వీణాం కరైః పుస్తకమక్ష
 మాలాం బిభ్రాణ మభ్రాభగలంవరాధ్యమ్, ఘడింద్రకీర్త్యం మునిభిశ్చ
 కాద్యై సేవ్యం వటాధః కృతనీడ మీదే, విష్ణూఋషిః, ఆనుష్టుప్ఘంధో
 దేవతా దక్షిణాఽస్యో మంత్రేణాంగన్యాసః. తారం నమో భగవతే
 తుభ్యంవటపదం తతః, మూలేతి పద ముచ్చార్య వాసినే పద ముద్ధరేత్,
¹ వాగీశాయపదం పశ్చాత్ మహాజ్ఞానపదం తతః, దాయినే పద
 ముచ్చార్య మాయినే నమ ఉద్ధరేత్, ² ఆనుష్టుభో మంత్రరాజ స్సర్వ
 మంత్రోత్తమోత్తమః. ధ్యానమ్. ముద్రాపుస్తకవహ్నినాగవిలస
 ద్బాహుం ప్రసన్నాననం ముక్తాహరవిభూషణం శశికలాభాస్వత్కిరీటో
 జ్వలమ్, ఆజ్ఞానాపహ మాదిమాదిమగిరా మర్థం భవానీపతిం స్యగ్రో
 ధాంతనివాసినం సురగురుం ధ్యాయేదభీష్టాప్తయే. మానముద్రా,
 సోఽహమితి యాచదాస్థితి స్సా నిష్ఠా భవతి, తదభేదేన మన్వామేదనం
 జ్ఞానసాధనం, చిత్రే తదేకతానతా పరికరః, అంగచేష్టార్పణం బలిః,
 త్రీణి ధామాని కాలః, ద్వాదశాంతపదం స్థాన మితి తేహ పునః శ్రద్ధ
 ధానాస్తం ప్రత్యూచుః, కథం వాఽస్యోదయః? కిం స్వరూపమ్? కోవాస్యో
 పాసకః? ఇతి. సహోవాచః—వై రాగ్యలైలసంపూర్ణే భక్తివర్తి సమ
 స్వితే, ప్రబోధపూర్ణసాత్రేతు జ్ఞప్తిదీపం విలోకయేత్, మోహంధకారే
 నిస్సారే ఉదేతి స్వయమేవ హి, వై రాగ్య మరణం కృత్వా జ్ఞానం
 కృత్వోత్తరారణిం, గాఢతామిస్రసంశాంత్యై గూఢమర్థం నివేద
 యేత్, మోహభానుజ సంక్రాంతం వివేకాఖ్యం మృకండుజమ్, తత్త్వా
 విచారసాశేన బద్ధం ద్వైతభయాతురం, ఉజ్జ్వలయన్నిజానందే స్వస్వ
 రూపేణ సంస్థితః, శేముషీ దక్షిణా ప్రాక్తా సా యస్యాభీక్షణే ముఖం,

1. ప్రజ్ఞామేధాపదం పశ్చాదాది సిద్ధిం కరోవజేత్.

2. వాగీశాయ తతః పశ్చాత్తనాజ్ఞానపదం తతః, వహ్నికాయాం తతస్తేష
 ద్వాత్రింశద్వర్ణకోమనుః.

3. కృత్వాతుచిత్రగుఢ.

దక్షిణాభిముఖః ప్రోక్త శ్చివోఽసౌ బ్రహ్మవాదిభిః, సర్వాదికాలే భగవాన్
విరించిరుపాన్వయం సర్వసామర్థ్యమాప్య, తుతోష చిత్తే వాంఛితార్థాంశ్చ
లభ్యా ధన్య స్సోఽస్సోపాసకో భవతి థాతా, య ఇమాం పరమరహస్య
శివతత్త్వవిద్యా మధీతే, స సర్వపాపేభ్యో ముక్తో భవతి, య ఏవం వేద,
స కైవల్య మనుభవతి ఇత్యుపనిషత్ .

ఓమ్ సహనావవత్సీతి శాంతిః.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్ .

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫౦. అధర్వణీయ శరభోపనిషత్

శ్లో. సర్వం సంత్యజ్యమునయో యద్భజన్త్యాత్మరూపతః,
తచ్ఛారంభం త్రిపాద్భ్రష్టా స్వమాత్రమవశిష్యతే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హ్రేణం వైపులాదో బ్రహ్మణ మువాచ భో, భగవత్
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం మధ్యే కోవాఽధికతరో ధ్యేయ స్సాన్య తత్త్వమేవ
నో బ్రూహీతి, తస్మై సహోవాచ పితామహశ్చ, హే వైపులాద
శృణు వాక్య మేతత్ బహుని పుణ్యాని కృతాని యేన, తేనైవ
లభ్యః పరమేశ్వరోఽసౌ యస్యాంగజోఽహం హరిరింద్రముఖ్యాః
మోహాన్మజానంతిసురేంద్రముఖ్యాః ప్రభుం వరేణ్యం పితరం మహేశం,
యో బ్రహ్మణం విదథాతి తస్మై వేదాంశ్చ సర్వాన్ ప్రహీణోతి
చాగ్ర్యమ్, తంనై ప్రభుం పితరం దేవతానాం మమాపి విష్ణోర్జనకం దేవ
మీద్యమ్, యోఽంతికాలే సర్వలోకాన్ సంజహౌ స ఏకశ్రేష్ఠశ్చ స్వ
శాస్తా స ఏవ, యో ఘోరం వేష మాస్థాయ శరభాఖ్యం మహేశ్వరః,
సృసింహం లోకహంతారం సంజఘాన మహాబలః, హరిగ్ హరం తం
పాదాభ్యా మనుయాంతి సురేశ్వరాః మావధిః పురుషం విష్ణుం
విక్రమస్వ మహానిశి, కృపయా భగవా నిష్ఠుం విదదార నఖైః ఖరైః,

చర్తాంబరోమహావీరో వీరభద్రో బభూవ హ, స ఏకోరుద్రో ధేయ
 స్సర్వేషాం సర్వసిద్ధయే, యో బ్రహ్మణః పంచమవక్త్రహంతాతస్యై
 రుద్రాయ నమో అస్తు, యోఽపి స్ఫులింగేన లలాటజేన సర్వం జగ
 ద్భస్త్వ సాద్వై కరోతి, పుశశ్చ సృష్ట్యా పునరప్యరక్ష దేవగ్ స్యతం
 త్రం ప్రకటికరోతి, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు యో వామపాదేన
 జఘాన కాలం ఘోరం పపావథ హాలాహలం తమ్, తస్యై రుద్రాయ
 నమో అస్తు, యోవామపాదార్చితవిష్ణునేత్రస్త్వై దదౌ చక్రమతీవ
 హృష్టః, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, యో దక్షయజ్ఞే సురసంఘా
 న్విజిత్య విష్ణుం బబంధోరుపాశేన వీరః, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు,
 యోలీలయైవ త్రిపురం దదాహ కామంకాలం సోమసూర్యాగ్నినేత్రః,
 సర్వే దేవాః పశుతా మవాపుః స్వయం తస్మా త్పశుపతి ర్బభూవ,
 తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోమత్స్యకూర్తాది వరాహసింహాన్విష్ణుం
 క్రమంతం వామన మాదివిష్ణుమ్, వివిక్లబం పీడ్యమానం ¹జఘాన
 భస్మీచకార మన్తధం యమంచ, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, ఏవం
 ప్రకారేణ బహుధా ప్రతుష్ట్యా క్షమాపయామాసు ర్నీలకంఠంమహే
 శ్వరమ్. తాపత్రయసముద్భూతజన్తమృత్యుజరాదిభిః, నానావిధాని
 దుఃఖాని జహార పరమేశ్వరః, ఏవంమంత్రైః ప్రార్థ్యమానఆత్మావై సర్వ
 దేహినామ్, శంకరో భగవా నాద్యో రరక్ష సకలాః ప్రజాః, యత్సా
 దాంభోరుహద్వంద్వం మృగ్యతేవిష్ణు సాధునా, స్తుత్వా స్తుత్యం మహే
 శాన మవాజ్ఞానస గోచరం, భక్త్యా నమ్రతనోః విష్ణోః ప్రసాద మకరో
 ద్విభుః, యతోవాచోనివ త్రంతే అప్రాప్య మననా సహ, ఆనందం బ్రహ్మ
 ణో విద్వాన్న విభేతి కదాచన, ఆణోరణీయా న్నహతో మహీయా
 నాత్మాస్య జంతోర్నిహితో గుహయామ్, త మక్రతుం పశ్యతి వీత
 శోకో ధాతుః ప్రసాదా న్నహిమాన మీశమ్, వశిష్ఠవైయాసికి వామ
 దేవవిరించిముత్యైర్హృది భావ్యమానః, ససత్సుజాతాది సనాతనా
 ద్యై రీద్యో మహేశో భగవా నాదిదేవః, సత్యో నిత్య స్సర్వసాక్షీ
 మహేశో నిత్యానందో నిర్వికల్పోనిరాఖ్యః అచింత్యశక్తిర్భగవాన్గిరి
 శస్సాన్వ విద్యయా కల్పిత మానభూమిః, అతిమోహకరీ మాయా మమ

విష్ణోశ్చసువ్రత, తస్య పాదాంబుజధ్యానా ద్దుస్తరా సుతరా భవేత్, విష్ణుర్విశ్వ జగద్యోని స్సాన్వింశభూతైస్సప్తకై స్సహ, మమాంశసూభ వో భూత్వా పాలయత్యఖిలం జగత్, వినాశం కాలతో యాతి తతోఽన్యతనకలం మృషా, ఓం తస్మై మహాగ్రాసాయ మహాదేవాయ శూలినే, మహేశ్వరాయ మృదాయ తస్మై రుద్రాయ సమో అస్తు, ఏవో విష్ణు ర్మహద్భూతం పృథగ్భూతా న్యనేకశః, త్రీక లోకా న్స్వ్య ప్య భూతాత్తా భుంక్తే విశ్వభు గవ్యయః, చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వా భ్యం పంచభిరేవచ, హూయతే చ పునర్ద్వాభ్యం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు, బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మహవి ర్బ్రహ్మగ్నో బ్రహ్మణా హుతమ్, బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్త సమాధినా, శరాజీవా స్తదంగేషు భాతి నిత్యం హరి స్స్వయమ్, బ్రహ్మైవ శరభ స్సాక్షాన్తోక్షదోఽయం మహామునే, మాయావశాదేవ దేవా మోహితా మమతాఽదిభిః, తస్య మాహాత్మ్య రే శాంశ మపివక్తుం శక్యతే, పరాత్పరతరం బ్రహ్మ యత్పరాత్పరతో హరిః, తత్పరాత్పరతోఽహీశ స్తస్మాత్తుల్యోఽధికో నహి, ఏక ఏవ శివో నిత్యస్తతోఽన్య తనకలం మృషా, తస్మాత్పర్వాన్పరిత్యజ్య ధ్యేయా స్విష్ణాద్వికాకా సురాకా, శివఏవ సదాధ్యేయ స్సర్వసంసారమోచకః, తస్మై మహాగ్రాసాయ మహేశ్వరాయ నమః, వైష్ణులాద మహాశాస్త్రం న దేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే, దామ్భికాయ నృశంసాయ శతాయాఽన్యతభాషిణే, సువృ త్తాయ సుభక్తాయ సువ్రతాయ సుశీలినే, గురుభక్తాయ దాంతాయ శాంతాయ ఋజుచేతసే, శివభక్తాయ దాతవ్యం బ్రహ్మకర్తోక్తధీమతే, స్వభక్తయైవ దాతవ్యమకృతఘ్నాయ సువ్రత, న దాతవ్యం సదా గోఽయతో నైవ ద్విజోత్తమ, వైష్ణులాదం మహాశాస్త్రం యోఽధీతే శ్రావయేత్ ద్విజః, సజన్తమరణేభ్యో ముక్తో భవతి యో జానీతే సోఽ మృతత్వంచ గచ్ఛతి, గర్భవాసా ద్విముక్తోభవతి సురాపానా త్పుతో భవతి స్వర్ణ స్తేయాత్పుతో భవతి బ్రహ్మహత్యా త్పుతో భవతి గురు తల్పగమనా త్పుతో భవతి సుర్వా న్వేదా నధీతో భవతి స సర్వాక దేవాక థ్యాతోభవతి సుమస్తమహాపాతకా త్పుతో భవతి తస్మా దవి ముక్త మాశ్రితో భవతి సతతం శివప్రియో భవతి సశివ సాయుజ్య

మేతి నసపునరావర్తతే నస పునరావర్తతే బ్రహ్మేవ భవతీత్యాహ
భగవాన్ బ్రహ్మేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్తేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శరభోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౫౧. యాజుషీయ స్కందోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాసం ¹భవతాం యాతి స్వాతిరిక్తభిదాతతిః,
సంవిన్దాత్రం సరం బ్రహ్మ తత్సమాత్రం విజృంభతే.

ఓం సహనావవ త్వేతి శాంతిః.

ఓం. అచ్యుతోఽస్తి మహాదేవ తవ కారుణ్యలేశతః, విజ్ఞానఘ
నవవాఽస్తి శివోఽస్తి కి మతఃపరమ్, న నిజం నిజవద్భూతి అంతఃకరణ
జృంభణాత్, అంతఃకరణనాశేన సంవిన్దాత్రస్థితో హరిః, సంవిన్దాత్ర
స్థిత శ్చాహ మజోఽస్తి కిమతః పరమ్, వ్యతిరిక్తం జడం సర్వం స్వప్న
సచ్చ విసశ్యతి, చిజ్జడానాం తు యోద్రష్టా సోఽచ్యుతో జ్ఞానవిగ్రహః,
నవహి మహాదేవ స్సనవహిమహాహరిః, సవహ్యోతిషాంజ్యోతి స్సనవ
హిమేశ్వరః, సవహి పరంబ్రహ్మ తద్భ్రష్టాహం న సంశయః, జీవశ్శివ
శ్చివోజీవ స్సజీవః కేవలశ్శివః, తుషేణ బద్ధోనీహిస్సాస్య త్తుషాభావేతు
ందులః, ఏవం బద్ధ స్తథా జీవః కర్తనాశే సదాశివః, పాశబద్ధ
స్తథాజీవః పాశముక్త స్సనాశివః, శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూ
పాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయగ్ శివః,
మథాశివమయో విష్ణు రేవంవిష్ణుమయశ్శివః యథాంతరం నపశ్యామి
థా మే స్వస్తి రాయషి, యథాంతరం నభేదా స్సుస్య శ్శివకేశ
యో స్తథా, దేహో దేవాలయః ²ప్రాక్తో జీవో దేవ స్సదా
హః, త్యజే దజ్ఞాననిర్మల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదద

ర్షసం జ్ఞాసం ధ్యాసం నిర్విషయం మనః, స్నాసం మనో మలత్యాగ
శ్శౌచ మింద్రియనిగ్రహః, బ్రహ్మమృతం పితౄ దైభిశ్చ మాచరే దేహా
రక్షణే, వసే దేకాంతికో ధూత్వా చై కాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవమా
చరే ద్ధీమాన్ సవనం ముక్తిమాఘ్నయాత్, శ్రీగుత్పరమథామ్నే స్వస్తి
చిరాయుషోన్నమ ఇతి, విరించి నారాయణ శంక రాత్మకం నృసింహ
దేవేశ తవ ప్రసాదతః, అచింత్యమన్యక్త మనంత మవ్యయం దేవాత్మకం
బ్రహ్మ నిజం విజానతే, తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ సదావశ్యంతిసూరయః, దివీ
వచతురాతమే, తద్విస్తాసో విపన్యవో జాగ్రవాంసప్సుమింధతే, విష్ణో
ర్యత్పరమం పదమ్, ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనమి త్యు
పనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్సతి శాంతిః.

ఇతి స్కందోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

౫౨. అథర్వణీయ

త్రి పాద్విభూతి మహానారాయణోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాహ్నావతాం యాతి స్వావిద్యాపదవిభ్రమః,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్ స్వమాత్రః మవశిష్యతే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః

పూర్వకాండః - ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. అథ పరమతత్త్వరహస్యం జ్ఞానః పరమేష్ఠీ దేవమాసేవ
సహస్రసంవత్సరం తప శ్చిచార సహస్రవర్షేఽతీతే ౭త్యుగ్రతీత్రతపసా
ప్రసన్నం భగవంతం మహాఃష్టం బ్రహ్మ పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమ
తత్త్వరహస్యం మే బ్రూహీతి, పరమతత్త్వరహస్యస్య వక్తా త్వమేవ
నాన్యః కశ్చిద స్తి తత్కథ మితి తదే వోచ్యతే, త్వమేవ సర్వజ్ఞః, త్వమే
వ సర్వశక్తిః, త్వమేవ సర్వాధారః, త్వమేవ సర్వస్వరూపః, త్వమే

సర్వేశ్వరః, త్వమేవ సర్వప్రవర్తకః, త్వమేవ సదస దాత్తకః, త్వమేవ
 సదస ద్విలక్షణః, త్వమేవాంతర్భూహిర్వాప్యకః, త్వమేవాతిసూక్ష్మతరః,
 త్వమేవాతిమహతో మహీయా, త్వమేవాసి మూలావిద్యా విరహః,
 త్వమేవ మహామూలావిద్యా నివర్తకః, త్వమేవ సర్వమూలావిద్యా
 నివర్తకః, త్వమేవ విద్యాధారకః, త్వమేవావిద్యావేద్యః, త్వమేవా
 విద్యా స్వరూపకః, త్వమేవ విద్యాతీతః, త్వమేవ సర్వకారణహేతుః,
 త్వమేవ సర్వకారణసమష్టిః, త్వమేవ సర్వకారణవ్యప్తిః, త్వమే వాఖండా
 నందః, త్వమేవ పరిపూర్ణానందః, త్వమేవ నిరతిశయానందః, త్వమేవ తురీ
 యతురీయః, త్వమేవ తురీయాతీతః, త్వమేవానంతోపనిష ద్విమృగ్యః,
 త్వమే వాఖలశాస్త్రైర్విమృగ్యః, త్వమేవ బ్రహ్మేశానపురందరపురో
 గమైరఖలమరై రఖలాగమై ర్విమృగ్యః, త్వమేవ సర్వముముతుభి
 ర్విమృగ్యః, త్వమేవామృతమయైర్విమృగ్యః, త్వమేవామృతమయ స్త్వ
 మేవామృతమయ స్త్వమేవామృతమయః, త్వమేవ సర్వం త్వమేవ
 సర్వం త్వమేవ సర్వమ్, త్వమేవ మోక్షస్త్వమేవ మోక్షద స్త్వమే
 వాఖలమోక్షసాధనమ్, న కించిదస్తి త్వదవ్యతిరిక్తమ్, త్వదవ్యతిరిక్తం
 యత్కించిత్ప్రళీయతే తత్సర్వం బాధిత మితి నిశ్చితమ్, తస్మాత్త్వమే
 వ వక్తా త్వమేవ గురుః, త్వమేవ పితా, త్వమేవ సర్వనియంతా, త్వమే
 వ సర్వమ్, త్వమేవ సదా ధేయ ఇతి సునిశ్చితః, పరమతత్త్వజ్ఞస్త
 మువాచ, మహావిష్ణు రతిప్రసన్నో భూత్వా సాధుసాధ్వితి, సాధుప్ర
 శగ్ సాపూర్వకగ్ సర్వం పరమతత్త్వరహస్యం తే కథయామి, సావ
 ధానేవ శృణు బ్రహ్మ, దేవదర్శిత్యాఖ్యాధర్వణశాఖాయాం పరమ
 తత్త్వరహస్యాఖ్యాధర్వణ మహానారాయణోపనిషది గురుశిష్యసంవా
 దః పురాతనః, ప్రసిద్ధతయా జాగర్తి, పురా తత్త్వరూపజ్ఞానేన మహాంత
 స్రర్వేబ్రహ్మభావగణాః, యస్య శ్రవణేన సర్వబంధాః ప్రవినశ్యంతి,
 యస్య జ్ఞానేన సర్వరహస్యం విదితం భవతి, తత్త్వరూపం కథ మితి,
 శాంతో దాంతోఽతివిరక్తస్సుశుద్ధో గురుభక్తస్తపో నిష్ఠ శ్విష్యోబ్రహ్మ
 నిషం గురుమాసాద్య ప్రదక్షిణపూర్వకం దండవత్ప్రణమ్య ప్రాంజలి

రూపాత్మా విసయేనోపసంగమ్య భగవత్ గురో మే పరమతత్త్వర
 హస్యం వివిచ్య వక్తవ్యమితి అత్యాదరపూర్వక మతిహాసే
 ణ శిష్యం బహుశక్త్య గురు ర్వదతి, పరమతత్త్వరహస్యోపని
 పత్క్రమః కథ్యతే, సావధానేన శ్రూయతాం, కథంబ్రహ్మ,
 కాలత్రయాబాధితం బ్రహ్మ, సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ
 నిర్గుణస్వరూపం బ్రహ్మ, ఆదిమథ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, సర్వం
 ఖల్విదం బ్రహ్మ, మాయాతీతిం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్రమేయా
 ఖండం పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానందశుద్ధబుద్ధము క్తసత్య
 స్వరూపవ్యాపకాభిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం
 బ్రహ్మ, మనో వాచామగోచరం బ్రహ్మ, అఖలప్రమాణగోచరం బ్రహ్మ,
 అమితవేదాంతవేద్యం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేద
 రహితం బ్రహ్మ, సర్వపరిపూర్ణం బ్రహ్మ, తురీయం నిరాకార మేకం
 బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ, ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ, ప్రణవా
 త్మకత్వేనోక్తం బ్రహ్మ, ప్రణవాద్యఖలమంత్రాత్మకం బ్రహ్మ, పాదచతుష్ట
 యాత్మకం బ్రహ్మ, కిం తత్పాదచతుష్టయం (బ్రహ్మ, భవతి) అవిద్యాపాద
 స్సువిద్యాపాద శ్చానందపాద స్తురీయపాద శ్చేతి, తురీయపాద స్తురీయ
 తురీయం తురీయాతీతంచ, కథంపాదచతుష్టయస్య భేదః, అవిద్యాపాదః
 ప్రథమఃపాదోవిద్యాపాదో ద్వితీయఆనందపాద స్తృతీయస్తురీయపాద స్తురీ
 యశ్చితి, మూలావిద్యా ప్రథమపాదేనాన్యత్ర, విద్యానందతురీయాగ్ం
 శాస్పర్శేషు సాదేషు వ్యాప్య తిష్ఠంతి, ఏవంతర్విద్యాదీనాంభేదః కథ
 మితి, తత్తత్ప్రాధాన్యేన తత్తద్వ్యవదేశో వస్తుత స్త్యభేదఏవ, తత్ప్రా
 థస్తన మేకం పాద మవిద్యాశబ్దేన భవతి, ఉపరితనపాదత్రయగ్
 శుద్ధబోధానందలక్షణ మమృతం భవతి, తచ్చాలోకికపరమానందలక్ష
 ణాఖండామితలేజోరాశ్చిత్త్వలి, తచ్చానిర్వాచ్య మనిర్దేశ్య మఖండానం
 దైకరసాత్మకం భవతి, తత్తత్త మధ్యమపాదం మధ్యప్రదేశే అమితలేజః
 ప్రవాహకారతయా నిత్యవైకుంఠం విభాతి, తచ్చనిరతిశయానందాఖండ
 బ్రహ్మనదం నిజమూర్త్యాకారేణ జ్వలతి, అపరిచ్ఛిన్నమండలాని యథా
 దృశ్యస్తే, తద్వదఖండానందామిత వైష్ణవవిద్యలేజోరాశ్చ్యంత్యత
 విలసన్నహ విష్ణోః పరమంపదం విరాజతే, దుగ్ధోదధి మధ్యస్థితామృత

కలశవద్వైష్ణవం ధామ పరమగ్ం సంధ్యశ్యతే, సుదర్శనదివ్యతేజోఽం
తగ్గతస్సుదర్శనపురుషో యథా, సూర్యమండలాంతగ్గత స్వసూర్యనారా
యణ అమితాపరిచ్ఛిన్నాద్వైత పరమానందలక్షణ తేజోరాశ్యంతగ్గత
ఆదినారాయణ స్తథా సంధ్యశ్యతే, సవన తురీయం బ్రహ్మ సవన
తురీయాతీత స్సవన విష్ణు స్సవన సమస్తబ్రహ్మవాచకవాచ్య స్సవన పరం
జ్యోతి స్సవన మాయాతీత స్సవన గుణాతీత స్సవన కాలాతీత స్సవనా
ఖలకర్తాతీత స్సవన సత్యఉపాధిరహిత స్సవన పరమేశ్వర స్సవన చిరం
తనః పురుషః ప్రణవాద్యఖలముత్రవాచకవాచ్యఅద్యస్తహువ్య ఆదిదే
శ కాలవస్తుతురీయసంజ్ఞానిత్యపరిపూర్ణః పూర్ణ స్సత్యసంకల్ప ఆత్మా
రామః కాలత్రయాబాధితనిజస్వరూప స్వయంజ్యోతి స్వయంప్రకాశ
మయస్వసమానాధికరణసూన్యస్వసమానాధికసూన్యో న దివా
రాత్రీ విభాగో నసంవత్సరాదికాలవిభాగ స్సాన్వినందమయానంతాచింత్య
విభవ ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా జ్ఞానాత్మా తురీయాత్మే త్యాది వాచక
వాచ్యఅద్వైతపరమానందో విభు ర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో
నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధోదేవ ఏకోనారాయణో నద్వితీయోఽస్తి
కశ్చిదితి య ఏవంవేద స పురుష స్తదీయోపాసనయా తస్య సాయుజ్య
మేతీత్యసగోళయ మిత్యుపనిషత్ . ౧.

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పాదచతుష్టయస్వరూపనిరూపణం నామ

ప్రథమోధ్యాయః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓం. అథేతిహోవాచ చాత్రో గురుం భగవంతం, భగవ నై
కుంతస్య నారాయణస్యచ నిత్యత్వముక్తమ్, సవన తురీయమిత్యుక్త
మేవ, వైకుంఠ స్సాకారో నారాయణ స్సాకారశ్చ, తురీయంతు నిరా
కారమ్, సాకార స్సావయవో నిరవయవం నిరాకారమ్, తస్మాత్సా
కార మనిత్యమ్, 'నిత్యం నిరాకార' మితిశ్రుతేః, యద్యత్సావయవం
తత్తదనిత్య మిత్యనుమానా చేతి, ప్రత్యక్షేణ దృష్టత్వాచ్చ, అత
స్తయో రనిత్యత్వ మేవ వక్తు ముచితం భవతి, కథ ముక్తం నిత్యత్వ
మితి, 'తురీయ మక్షర' మితి శ్రుతే స్తురీయస్య నిత్యత్వం ప్రసిద్ధమ్,

నిత్యత్వానిత్యత్వే పరస్పరవిరుద్ధధర్మా, తయో రేకస్త్వి బ్రహ్మ
 నిత్యత్వంతవిరుద్ధం భవతి, తస్మా ద్వైకుంతస్యచ నారాయణస్య చ -
 నిత్యత్వమేవ వస్తు ముచితం భవతి, సత్యమేవ భవతీతి దేశికః పరిహారతి,
 సాకారస్తు ద్వివిధః, సోపాధికో నిరుపాధికశ్చ, తత్ర సోపాధిక స్సాకా
 రః కథమితి, ఆవిద్యకమఖలకార్యకారణజాలమవిద్యాపాద ఏవ,
 నాన్యత్ర తస్మా త్పమస్తావిద్యోపాధి స్సాకార స్సావయవ ఏవ, సావయ
 వత్వా దవశ్య మనిత్యం భవత్వేవ, సోపాధికసాకారోఽప్లితః, తస్మిన్ని
 పాధికసాకారః కథమితి, నిరుపాధికసాకార స్త్రివిధః, బ్రహ్మవిద్యాసా
 కార శ్చానందసాకార ఉభయాత్మక సాకార శ్చేతి, త్రివిధసాకారోఽపి
 పున ర్ద్వివిధో భవతి, నిత్యసాకారో ముక్తసాకార శ్చేతి, నిత్య సాకా
 రస్తాద్విరుద్ధంతశూన్య శ్శాశ్వతః, ఉపాసయాయే ముక్తిం గతా స్తేషాన్
 సాకారో ముక్తసాకారః, తస్మాఖండజ్ఞానేనావిర్భావో భవతి, సోఽపి
 శాశ్వతః, ముక్తసాకార స్త్వైచ్ఛిక ఇత్యన్యే వచంతి, శాశ్వతత్వం కథ
 మితి, అద్వైతాఖండ పరిపూర్ణనిరతిశయపరమానంద శుద్ధబుద్ధముక్త
 త్యాత్మక బ్రహ్మచైతన్యసాకారత్వాత్, నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం
 సిద్ధమేవ, తస్మాదేవ నిరుపాధికసాకారస్య నిరవయవత్వా త్యాధికమపి
 దూరతో నిరస్త మేవ, నిరవయం బ్రహ్మ చైతన్య మితి సర్వోపనిషత్సు
 స్వశాస్త్రసిద్ధాంతేషు శ్రూయతే, అథచ విద్యానందతురీయాణామ
 భేదవచశ్రూయతే స్వత్ర, విద్యాదిసాకారభేదః కథమితి, సత్యమే
 వోక్త మితి దేశికః పరిహారతి, విద్యాప్రాధాన్యేన విద్యాసాకారః, ఆనంద
 ప్రాధాన్యేనానందసాకారః, ఉభయప్రాధాన్యేనోభయాత్మకసాకార
 శ్చేతి, ప్రాధాన్యేనాత్ర భేదవచ, స భేదో వస్తుతస్త్వభేద ఏవ, భగవన్న
 ఖండాద్వైతపరమానంద లక్షణ పరంబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారో
 విరుద్ధధర్మా, విరుద్ధో భయాత్మకత్వం కథ మితి, సత్యమేవేతి గురుః పరి
 హారతి, యథా స్వగతస్య నిరాకారస్య మహావాయోశ్చ తదాత్మ
 కస్య త్వక్వతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య సాకారస్య మహావాయుదేవస్య చాభేద
 ఏవ శ్రూయతే స్వత్ర, యథా పృథివ్యాదీనాం వ్యాపకశరీరాణాం
 దేవదేవీకేషాణాం తద్విలక్షణ తదభిన్న వ్యాపకాపరిచ్ఛిన్నాః నిజమూర్త్య
 కారదేవతాః, శ్రూయంతే స్వత్ర, తద్గ త్పరబ్రహ్మణ స్సార్వాత్మికస్య

సాకారనిరాకారభేదవిరోధో నా న్యేష, వివిధ విచిత్రానంత శక్తేః పర
 బ్రహ్మణస్త్విరూపజ్ఞానేన విరోధో విద్యతే, తదభావే సత్యనంతవిరో
 ధోవిభాతి. అథచ రామకృష్ణాద్యవతారేష్వప్యద్యైతపరమానంద
 లక్షణపరబ్రహ్మణః పరమతత్త్వపరమవిభవానుసంధానో స్వీయత్వేన
 స్రూయతే సర్వత్ర, సర్వపరిపూర్ణస్యాద్యైతపరమానందలక్షణపర
 బ్రహ్మవస్తునః కిం వక్తవ్యమ్, అన్యథా సర్వపరిపూర్ణస్య పరబ్రహ్మణః
 పరమార్థత స్సాకారం వినా కేవల నిరాకారత్వం య ద్యభిమతం తస్మి
 కేవలనిరాకారస్య గగనస్యేవ పరబ్రహ్మణోఽపి జడత్వమాపాద్యతే,
 తస్మా త్పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారనిరాకారౌ స్వభావసిద్ధౌ,
 తథావిధస్యా ద్యైతపరమానందలక్షణస్యాది నారాయణ సోఽన్యేషనిమే
 షాభ్యాం మూలావిద్యోదయస్థితిలయా జాయంతే, కదాచిదాత్మారా
 మస్యాఖిలపరిపూర్ణస్యాది నారాయణస్య స్వేచ్ఛానుసారేణోన్యేషా
 జాయతే, తస్మా త్పర బ్రహ్మణోఽథ స్తనపాదే సర్వకారణే మూలకారణా
 వ్యక్తా విర్భావోభవతి, అవ్యక్తా స్థూలావిర్భావో మూలావిద్యావిర్భా
 వశ్చ, తస్మాదేవ సచ్చబ్రహ్మచ్యం బ్రహ్మవిద్యాశబ్దభవతి. తతో మహా
 త్, మహతోఽహంకారః, అహంకారాత్పంచతన్మాత్రాణి, పంచతన్మా
 త్రేభ్యః పంచమహాభూతాని, పంచమహాభూతేభ్యో బ్రహ్మైకపాదంవ్యా
 ప్తమ్, ఏకమవిద్యాండు జాయతే, తత్ర తత్వతోగుణాతితశుద్ధసత్యమ
 యోలీలాగృహీత నిరతిశయానందలక్షణో మాయోపాధిశో నారా
 యణ ఆసీత్, స ఏవ నిత్యపరిపూర్ణః పాదవిభూతివైకుంఠనారాయ
 ణః, సచానంతకోటిబ్రహ్మాండానాముదయస్థితిలయాద్యఖిలకార్యకారణ
 జాలపరమకారణభూతో మహామాయాతీత స్థూరియః పరమేశ్వరోజ
 యతి, తస్మా త్స్థూల విరాట్స్వరూపా జాయతే, ససర్వకారణమూలవి
 రాట్స్వరూపా భవతి, సోఽనంతశీర్షా పురుష అనంతాక్షిపాణి
 పాదోభవతి, అనంతశ్రవణ స్సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి, సర్వవ్యాపశో
 భవతి. సగుణనిర్గుణస్వరూపా భవతి, జ్ఞానబలైశ్వర్యశక్తితేజ స్స్వ
 రూపా భవతి, వివిధవిచిత్రానంతజగదాకారో భవతి, నిరతిశయానంద
 మయానంతపరమవిభూతిసమప్త్యా విభావకారో భవతి, నిరతిశయనిరం
 కుశ సర్వజ్ఞసర్వశక్తిసర్వనియంతృత్వా ద్యనంతకల్యాణ గుణాకారో

భవతి, వాచామగోచరానంతదివ్యతేజోరాశ్యాకారో భవతి, సదస్తా
విద్యాండవ్యాఘో భవతి, స చానంతమహామాయావిలాసానామధి-
ష్ఠానవిశేషనిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవిలాస విగ్రహా
భవతి, అన్యైకైకరోమకూపాంత రే ష్య నంత కోటిబ్రహ్మాండాని స్థాప
రాణివ జాయంతే, తేష్యండేషు సర్వేష్యైకైక నారాయణావ
తారో జాయతే, నారాయణా ధిరణ్యగరోభిజాయతే, నారాయణా
దండవిరాట్స్వరూపో జాయతే, నారాయణా దఖిలలోక ప్రప్టుప్రజా
పతయో జాయంతే, నారాయణా దేకాదశ రుద్రాశ్చ జాయంతే,
నారాయణాదఖిలలోకాశ్చ జాయంతే, నారాయణా దింద్రో జాయతే,
నారాయణా త్వర్వ దేవాశ్చ జాయంతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా
స్సర్వే వసవస్సర్వేయుషయస్సర్వాణి భూతాని సర్వాణి ఛందాగ్నీ,
నారాయణా దేవ సముత్పద్యంతే. నారాయణాత్ప్రవ ర్తంతే, నారాయణే
ప్రలియంతే, అథనిత్యోఽక్షరః, పరమః స్వరాట్, బ్రహ్మనారాయణః,
శివశ్చ నారాయణః, శక్తశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విది
శశ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, కర్తాఖిలం నారాయణః,
మూర్తామూర్తైవ నారాయణః, కారణాత్మకగ్ సర్వం కార్యాత్మకగ్
సకలం నారాయణః, తదుభయ విలక్షణో నారాయణః, పరంజ్యోతిస్స్వి
ప్రకాశమయః, బ్రహ్మానందమయః, నిత్యో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరా
ఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్,
న సమానాధికిత్యసగ్ శయం పరమార్థతో య ఏవం వేద సకలబంధాం
శ్చిత్వా మృత్యుం తీర్త్వా సముక్తో భవతి సముక్తోభవతి. య ఏవంవిది
త్వా సదా త ముపాస్తే పురుష స్సనారాయణో భవతి స నారాయణో
భవతి త్యుపనిషత్.

ఇత్యుత్తరశలోపనిషది పరబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారస్వరూప
నిరూపణంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

త్వతీయోఽధ్యాయః

ఓం. ఆథచాత్ర స్తథేతి మావాచ, భగవత్ దేశిక పరమతత్వ
జ్ఞగవిలాస మహామూలావిద్యోదయక్రమః కథితః, తథా ప్రపంచో

త్పత్తిక్రమః కీర్త్యశో భవతి, విశేషేణ కథనీయః, తస్య తత్త్వం వేదితు
 మిచ్ఛామి, తథేత్యుక్త్వా గురురిత్యువాచ, తథానాది సర్వప్రపంచో
 దృశ్యతే, నిత్యోఽనిత్యోవేతి సగళయతే, ప్రపంచోఽపి ద్వివిధః
 విద్యాప్రపంచశ్చా విద్యాప్రపంచ శ్చేతి, విద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వం
 సిద్ధమేవ, నిత్యానందచిద్విలాసాత్మకత్వాత్, అథ చ శుద్ధబుద్ధముక్త
 సత్యానందస్వరూపత్వాచ్చ, అవిద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వమనిత్యత్వంవా
 కథమితి, ప్రవాహతో నిత్యత్వం వదంతి కేచన, ప్రళయాదిక్ శూయ
 మాణత్వాద నిత్యత్వం వదంత్యన్యే ఉభయ స్స భవతి, పునః కథమితి,
 సంకోచవికాసాత్మక మహామాయావిలాసాత్మక ఏవ సర్వోఽచ్యవిద్యా
 విలాసత్వాత్, తత్కథమితి, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి
 కించన, తస్మాద్భిప్రాయ్యతిరిక్తగ్ సర్వం బాధిత మేవ, సత్యమేవ పం
 బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, తతస్సవిలాసమూలా విద్యోఽసగ
 హక్రమః కథ మితి, అత్యాదర పూర్వక మితి హర్షేణ దేశిక ఉప
 దిశతి, చతుర్ముగ సహస్రాణి బ్రహ్మణో దినం భవతి, తావతా కాలేన
 పునస్తస్య రాత్రిర్భవతి, ద్వే అహోరాత్రీ ఏకం దినం భవతి, తస్మి
 న్నేకస్మిన్దినే ఆసత్య'లోకానాముదయస్థితిలయా జాయంతే, పంచదశ
 దినాని యక్షోభవతి, పక్షద్వయం మాసో భవతి, మాసద్వయ మృతు
 ర్భవతి, ఋతుత్రయ మయనం భవతి, అయనద్వయం వత్సరో భవతి,
 వత్సరశతం బ్రహ్మమానేన బ్రహ్మణః పరమాయుః ప్రమాణమ్, తావ
 త్కాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే అంధవిరాట్పురుషస్వాగ్ శగ్
 హిరణ్యగర్భమభ్యేతి, హిరణ్యగర్భస్య కారణం పరమాత్మాన మణ్డపరిపా
 లకం నారాయణమభ్యేతి, పునర్వత్సరశతం తస్య ప్రళయోభవతి, తదాజీవా
 సుర్వే ప్రకృతౌ ప్రలీయంతే, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, తస్య బ్రహ్మణః
 స్థితి ప్రళయావాది నారాయణస్వాగ్ శే నావతీర్ణ స్వాహాంధపరిపాలకస్య
 మహావిష్ణో రహోరాత్రీ సుజ్ఞికా, తే అహోరాత్రే ఏకం దినం భవతి,
 ఏవం దిన పక్షమాస సంవత్సరాది భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటి
 వత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే స్వాగ్ శం మహావిరాట్పురుష

మభ్యేతి, తత స్సావరణం బ్రహ్మాండం వినాశ మేతి, బ్రహ్మాండావరణం
 వినశ్యతి, తద్ధి విష్ణో స్వరూపమ్, తస్య తావ త్ప్రళయో భవతి,
 ప్రళయే సర్వశూన్యంభవతి. అండపరిపాలక మహావిష్ణోః స్థితి ప్రళయావాది
 విరాట్పురుషస్యాహారాత్రి సృజ్జికౌ, తే ఆహారాత్రి ఏకం దినం భవతి
 ఏవం దినపక్ష మాసంవత్సరభేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటివత్సర
 కాల స్తస్య స్థితిరుచ్యతే, స్థిత్యంతే ఆదివిరాట్పురుష స్వాగ్ శం మాయో
 పాధిక నారాయణమభ్యేతి, తస్య విరాట్పురుషస్య యావత్స్థితికాలస్తావ
 త్ప్రళయో భవతి, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, విరాట్స్థితి ప్రళయా
 మాలా విద్యాండపరిపాలక స్యాదినారాయణ స్యాహారాత్రి సృజ్జికౌ,
 తే ఆహారాత్రి ఏకం దినం భవతి, ఏవం దినపక్షమాసంవత్సరభేదాచ్చ,
 తదీయమానేన శతకోటివత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే
 త్రిపాద్విభూతినారాయణస్యేచ్ఛాపశాన్ని మేషో జాయతే,
 తస్మా న్మాలావిద్యాండస్య సావరణస్య విలయో భవతి, తత స్సవిలాసా
 మాలావిద్యా స్వకార్యోపాధి సమన్వితా సదసద్విలక్షణా నిర్వా
 చ్య లక్షణశూన్యావిర్భావతిరోభావాత్తికానాద్యఖలకారణకారణానంత
 మహామాయావిశేషణవిశేషితా పరమసూక్ష్మమూలకారణ మవ్యక్తం
 విశతి, అవ్యక్తం విశే ద్బ్రహ్మణి, నిరింధనో వై శ్వానరో యథా, తస్మా
 న్మాయోపాధిక ఆదినారాయణ స్తథా స్వస్వరూపం భజతి, సర్వే జీవాశ్చ
 స్వస్వరూపం భజంతే, యథా జపాకుసుమ సాన్నిధ్యా ద్రక్త స్ఫటిక
 ప్రతీతిః, తదభావే శుద్ధస్ఫటిక ప్రతీతిః, బ్రహ్మణోఽపి మాయోపాధివశా
 త్సగుణపరిచ్ఛిన్నాది ప్రతీతిః, ఉపాధివిలయాన్నిర్గుణనిరవయవాది ప్రతీతి
 రిత్యుపనిషత్.

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది మాలావిద్యాప్రళయ స్వరూప
 నిరూపణం నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓం తత స్తస్మాన్నిర్విశేష మితి నిర్వలం భవతి, అవిద్యాపాద
 మితిశుద్ధం భవతి, శుద్ధబోధానందలక్షణకైవల్యం భవతి. బ్రహ్మణః

దచతుష్టయం నిర్విశేషం భవతి. ¹అఖండలక్షణానంత పరిపూర్ణసచ్చి
 నంద స్వప్రకాశం భవతి, అద్వితీయ మనీశ్వరం భవతి, అఖలకా
 ర్యకారణస్వరూపమ్, అఖండచిద్ధనానందస్వరూపమ్, అతిదివ్యమంగ
 థాకారమ్, నిరతిశయానందతేజోరాశివిశేషమ్, సర్వపరిపూర్ణానంద
 చిన్మయ స్తంభాకారమ్, శుద్ధబోధానందవిశేషాకారమ్, అనంతచిద్విలాస
 విభూతిసమష్టాకారమ్, అద్భుతానందాశ్చర్యవిభూతివిశేషాకారమ్,
 అనంతపరిపూర్ణానందదివ్యసౌదామినీ నిచయాకారమ్, ఏవ మాకార
 మద్వితీయా ఖండానందబ్రహ్మస్వరూపం నిరూపితమ్, అథ ఛాత్రో వ
 దతి, భగవన్నాగభేదాదికం కథమ్, కథ మదైవ్యతత్వరూప మితి నిరూ
 పితమ్, దేశికః పరిహరతి—నిరోధో న విద్యతే, బ్రహ్మదైవ్యతమేవ
 సత్యమ్, తదైవోక్తంచ బ్రహ్మభేదో నకథితః, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం నకించి
 దస్తి, పాదభేదాదికథనం తు బ్రహ్మస్వరూపకథనమేవ, తదేవోచ్యతే
 పాదచతుష్టయాత్మకం బ్రహ్మ, తత్రైక మవిద్యాపాదమ్, పాదత్రయ
 మమృతం భవతి, శాఖాంతరోపనిషత్స్వరూపమేవ నిరూపితమ్. తమ
 సస్తు పరంజ్యోతిః పరమానందలక్షణమ్, పాదత్రయాత్మకం బ్రహ్మ
 కైవల్యం శాశ్వతం పరమితి, వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం, ఆది
 త్యవర్ణంతమసుః పరస్తాత్, త మేషం విద్వాన మృత ఇహభవతి, నాన్యః
 పంథా విద్యతేఽయనాయ, సర్వేషాం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తమసుః పర
 ముచ్యతే, సర్వస్యథాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణం పరం జ్యో
 తి స్తమసు ఉపరి విభాతి, యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం విశ్వం పు
 రాణం తమసుః పరస్తాత్, తదేవర్తం తమ సత్యమాహు స్తదేవసత్యం
 తదేవ బ్రహ్మపరమం విశుద్ధమ్, కథ్యతే తమశ్శబ్దేనావిద్యా, పాదోఽస్య
 విశ్వాభూతానిప్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదై త్పురుషః,
 పాదోఽస్యేహ భవాత్పునః, తతో విష్వ జ్యోతిక్రామత్, సాశనానశనే
 ఆభి, విద్యానందతురీయాఖ్యపాదత్రయ మమృతం భవతి, అవశిష్టమవి
 ద్యాశ్రయమితి, ఆత్మారామస్యాదినారాయణస్యకీదృశాపున్దేపనిమేషా
 తయోః స్వరూపం కథ మితి, గురుర్వదతి, పరాద్వైపిరున్దేపః, ప్రత్య
 గ్దృష్టి ర్నిమేషః, ప్రత్యగ్దృష్ట్యా స్వస్వరూపచింతనమేవ నిమేషః,

పరాద్వైతస్య స్వస్వరూపచింతనమేవోన్మేషః, యావ దున్మేషకాః
స్తావన్నిమేషకాలో భవతి, అవిద్యాయా స్థితి రున్మేషకాలే, నిమేష
కాలే తస్యాః ప్రళయో భవతి, యథా ఉన్మేషో జాయతే తథా చిరం
తనాతి సూక్ష్మవాసనాబలా త్పు నర విద్యా యా ఉదయో భవతి,
యథాపూర్వమవిద్యాకార్యాణి జాయంతే, కార్యకారణోపాధిభేదాజ్జీవే
శ్వర భేదోఽపి దృశ్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః, కారణోపాధి రీశ్వ
రః, ఈశ్వరస్య మహామాయా తదాజ్ఞావశవ ర్తిని తత్సంకల్పానుసారిణీ,
వివిధా సంతమహామాయా శక్తిసంసేవిణా, అసంతమహామాయాబల
జననమందిరా, మహావిజ్ఞాః క్రీడాశరీరరూపిణీ, బ్రహ్మదీనా మగోచరా,
ఏతాం మహామాయాం తరంత్యేవ, యే విష్ణు మేవ భజంతి నాన్యే
తరంతి కదాచన వివిధోపాయై రపి, అవిద్యాకార్యాణ్యంతః కరణా
న్యతీత్య కాలానను తాని జాయంతే, బ్రహ్మచైతన్యం తేషు ప్రతిబింబి
తం భవతి, ప్రతిబింబా ఏవ జీవా ఇతి కథ్యంతే, అంతఃకరణోపా
ధికా స్పర్శే జీవా ఇత్యేవం వదంతి, మహాభూతోత్థ సూక్ష్మాంగోపా
ధికా స్పర్శే జీవా ఇత్యేకే వదంతి, బుద్ధిప్రతిబింబితచైతన్యం జీవాఇ
త్యపరే మన్యంతే, ఏలేషాముపాధినానాత్మమేవ భేదో నవిద్యతే, స్వ
పరిపూర్ణోనారాయణ స్తవనయా నిజయా క్రీడతి స్వేచ్ఛయా సదా,
తద్వదవిద్యమానఫలువిషయసుఖాశయా స్పర్శే జీవాః ప్రధానస్త్య
సారసోపారచక్రే, ఏవ మనాది పరంపరా వర్తతే, అనాదిసోపార విష
రీత భమాత్ ఇత్యుపనిషత్.

ఇత్యభ్యుదయకాఖ్యానాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది మహామాయాతీతా
ఖాదాదైక్యక పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమకర్మస్వరూపనిరూపణం
నామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ఓమ్ కర్మశ్రీ.
ఇతి పూర్వకాండస్సమాప్తః

ఉత్తరకాండః - పంచమోఽధ్యాయః

హరిః ఓం. ఆథశిష్యోవదతి గురుం భగవంతం నమస్కృత్యభి
స్సర్వాత్తనా నష్టాయా అవిద్యాయాః పున రుదయః కథమ్, సత్యమే

లిగురు ఓతి హోవాచ! ప్రావృట్కూలప్రారంభే యథా మందూ
కాదీనాం ప్రాదుర్భావః, తద్వత్సర్వాత్సనా నష్టాయా అవిద్యాయా
ఉన్మేషకాలే పున రుదయో భవతి, భగవ. స్కంధం జీవానామనాది
సగ్ సార భ్రమః. తన్నివృత్తి ర్వా కథ మితి కోవా మోక్షమార్గ
స్వరూపం చ, మోక్షసాధనం కథ మితి కోవా మోక్షోపాయః, కీర్తకం
మోక్షస్వరూపమ్, కావా సాయుజ్య ముక్తిః, ఏతత్సర్వం త త్త్వతః కథ
నీయ మితి, అత్యాదరపూర్వక మితి హర్షేణ శిష్యం బహుళకృత్య గురు
ర్వదతి, శ్రూయతాగ్ సావధానేన, కుత్సితానంతజన్మజన్మాభ్యస్తా
త్యంతోత్కృష్టవివిధవిచిత్రానంతదుష్కర్త వాసనా జాలవిశేషై
ర్దేహాత్మ వివేకో న జాయతే, తస్మా దేవ దృఢతరదేహాత్మభ్రమో భవతి,
అహ మజ్ఞః కించిద్ జ్ఞోఽహ మహం జీవోఽహ మత్యంతదుఃఖా
కారోఽహ మనాది సంసారితి భ్రమవాసనాబలా త్సగ్ సార ఏవ ప్రవృత్తి
స్తన్నివృత్త్యుపాయః కదాపి న విద్యతే, మిథ్యా భూతాన్ స్వప్నతుల్యా
న్విషయభోగా నను భూయ వివిధా న సంఖ్యా నతిదుర్లభా న్ననోరథా
ననవరతమాశాన్యమాన అతృప్త స్పదా పరిధావతి, వివిధవిచిత్ర
ఘోలసూక్ష్మోత్కృష్ట నికృష్టానంతదేహా న్పరిగృహ్య తత్తద్దేహ విహిత
వివిధ విచిత్రా నేకశుభాశుభ ప్రారబ్ధ కర్మాణ్యనుభూయ తత్తత్కర్మఫల
వాసనాజాలవాసితాంతః కరణానాం పునః పునస్తత్కర్మ ఫలవిషయ
ప్రవృత్తి రేవ జాయతే, సగ్ సార నివృత్తిమార్గ ప్రవృత్తి రపి న
జాయతే, తస్మాదనిష్టమేచ్ఛేష్టమివ విభాతి, ఇష్టమేవానిష్టమివ భాతి,
అనాదిసగ్ సారవిపరీతభ్రమత్, తస్మా త్సర్వేషాం జీవానా మిష్టవిషయే
బుద్ధి సుఖబుద్ధి ద్దుఃఖబుద్ధిశ్చ భవతి, పరమార్థత స్త్వబాధిత బ్రహ్మ
సుఖవిషయ ప్రవృత్తి రేవ న జాయతే, తత్స్వరూపజ్ఞానాభావాత్,
తత్కథ మితి న విద్యతే, కథం బంధః కథం మోక్ష ఇతి విచారా
భావా చ్చ, తత్కథ మితి, అజ్ఞానప్రాబల్యాత్, కస్మా దజ్ఞాన ప్రాబల్య
మితి, భ క్తిజ్ఞానవైరాగ్యవాసనాభావాచ్ఛ, తదభావః కథమితి,
అత్యంతాంతః కరణమాలిన్యవిశేషాత్ అసత్సగ్ సారతరణోపాయః
కథ మితి, దేశిక స్తమేవ కథయతి, సకలవేదశాస్త్రసిద్ధాంతరహస్యం
జన్మజన్మాభ్యస్తాత్యంతోత్కృష్ట సుకృతపరిపాకవశా త్సద్భి స్సంగో

జాయతే, తస్మా ద్విధినిషేధ వివేకో భవతి, తత స్సదాచార ప్రవృత్తి
జాయతే, సదాచారాదఖిలదురితక్షయో భవతి, తస్మా దంతఃకరణమతి
విమలం భవతి, తత స్సద్గురుకటాక్ష మంతఃకరణమాకాంతతి, తస్మా
త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణ సర్వసిద్ధయ స్సిద్ధ్యంతి సర్వబంధాః ప్రవిన
శ్యంతి, శ్రేయో విఘ్నో స్సర్వే ప్రళయం యాంతి, సర్వాణి శ్రేయాసి
స్వయమేవాయాంతి, యథా జాత్యంధస్య స్వరూపజ్ఞానం న విద్యతే
తథా గురూపదేశేన వినా కల్పకోటి శతైరపి త త్త్వజ్ఞానం న జాయతే, *
తస్మా త్సద్గురుకటాక్ష లేశవిశేషేణా చిరాదేవ త త్త్వజ్ఞానం భవతి, యదా
సద్గురుకటాక్షో భవతి, తదా భగవత్కథాశ్రవణధ్యానాదా శ్రద్ధా
జాయతే, తస్మా ద్ధృఢయ స్థితానాది దుర్వాసనా గ్రంధివినాశో భవతి,
తతో హృదయస్థితాః కామా స్సర్వే వినశ్యంతి, తస్మా ద్ధృఢయ పుండరీక
కర్ణికాయాం పరమాత్మా విర్భావో భవతి, తతో దృఢతరా వైష్ణవీ భక్తి
జాయతే, తతో వైరాగ్య ముదేతి, వైరాగ్యాద్బుద్ధివిజ్ఞానావిర్భావో
భవతి, అభ్యాసా త్తద్ జ్ఞానం క్రమేణ పరివర్త్యం భవతి, పశ్యవిజ్ఞానా
జ్ఞానమృతో భవతి, తత శుభాశ్శుభ కర్తాణి సర్వాణి స వాసనాని నశ్యంతి
తతో దృఢతరశుద్ధసాత్వికవాసనయా భక్త్యతిశయో భవతి, భక్త్య
తిశయేన నారాయణ స్సర్వమయ స్సర్వావస్థాసు ప్రవిభాతి, సర్వాణి
జగంతి నారాయణ మయాని ప్రవిభాంతి, నారాయణ వ్యతిరిక్తం న కించి
దస్తి, ఇత్యేతద్బుద్ధ్యా 'విహరత్యుపాసకస్సర్వత్ర, నిరంతరసమాధి
పరంపరాభి ర్జగదీశ్వరాకారా స్సర్వత్ర సర్వావస్థాసు ప్రవిభాంతి, ఆస్య
మహాపురుషస్య క్వచిత్క్వచి దీశ్వర సాక్షాత్కారో భవతి, ఆస్య దేహ
త్యాగేచ్ఛాయదా భవతి తదా వైకుంఠసారదా స్సర్వే సమాయాంతి
తతో భగవద్ధ్యానపూర్వకం హృదయకమలే వ్యవస్థిత మాత్మానం
స్వమంతరాత్మానం సుచింత్య సమ్యగుపచారైరభర్ష్య హగ్నీస మంత్ర
ఘుచ్చర సర్వాణి ద్వారాణి సంయమ్య సమ్యక్తనో నిరుధ్య చోర్ధ్వగేన
వాయునా సహ ప్రణవేన ప్రణవానుసంధానపూర్వకం శనై శ్చనై రాబ్రహ్మ
రంధ్రాద్వినిర్గత్య సోఽహమితి మంత్రేణ ద్వాదశాంతస్థిత పరమాత్మా
మేకీకృత్య పంచోపచారై రభర్ష్య పున సోఽహమితి మంత్రేణ షోఽ
శాంత స్థితజ్ఞానాత్మాన మేకీకృత్య సమ్యగుపచారై రభర్ష్య ప్రాకృ

పూర్వదేహం పరిత్యజ్య పురఃకల్పిత మంత్రమయ శుద్ధ బ్రహ్మతేజోమయ
 నిరతిశయానందమయ మహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం పరిగృహ్య సూర్య
 మండలాంతర్గతానంత దివ్యచరణారవిదాంగుష్ఠనిర్గత నిరతిశయానంద
 మయామరనదీప్రవాహమాకృష్య భావనయాఽత్ర స్నాత్వా
 వస్త్రాభరణా ద్యుపచారై రాత్తపూజాం విధాయ సాక్షాత్ స్నారాయణో
 భూత్వా తతో గురునమస్కారపూర్వకం ప్రణవగరుడం ధ్యాత్వా ధ్యానే
 నావిరూఢితే మహాప్రణవగరుడం పంచోపచారై రారాధ్య గుర్వను
 జ్ఞయా ప్రదక్షిణనమస్కార పూర్వకం ప్రణవగరుడ మాయుష్యా మహా
 విష్ణో స్సమస్తాసాధారణవిష్ణు చిన్నితో మహావిష్ణోస్సమస్తాసాధారణ
 దివ్యభూషణై ర్భూషిత స్సుదర్శన పురుషం పురస్కృత్య విష్వక్సేన
 పరిపాలితో వైకుంఠస్సర్వదైః పరివేష్టితో నభోమార్గ మావిశ్య పార్శ్వ
 ద్వయస్థితానేకపుణ్యలోకా సతిక్రమ్య తత్రత్రైకైః పుణ్యపురుషై రభి
 పూజిత స్సత్యలోక మావిశ్య బ్రహ్మణ మభ్యర్చ్య బ్రహ్మణాచ సత్య
 లోకవాసిభి స్సర్వై రభిపూజిత శ్చైవ మీశాన కైవల్యమాసాద్య
 శివం ధ్యాత్వా శివమభ్యర్చ్య శివగణై స్సర్వై శ్శివేచ్ఛాభిపూజితో
 గ్రహర్షిమండలా సతిక్రమ్య సూర్యసోమమండలే భిత్వా కీలకనారాయ
 ãం ధ్యాత్వా భుజమండలస్య దర్శనం కృత్వా భగవంతం భుజ మభి
 పూజ్యతతర్థగ్ శుమారచక్రం విభిద్య శిగ్ శుమార ప్రజాపతి మభ్యర్చ్య
 చక్రమధ్యగతం సర్వాధారం సనాతనం మహావిష్ణు మారాధ్య తేన
 పూజిత స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా పరమానందం ప్రాప్య ప్రకాశతే, తతో
 వైకుంఠవాసి స్సర్వై సమాయాంతి తాంత్యర్వాంస్తు సంపూజ్య తై
 స్సర్వై రభిపూజితశ్చపర్యుపరి గత్వా విరజానదీం ప్రాప్య తత్ర
 స్నాత్వా భగవద్ధ్యానపూర్వకం పునర్నిమజ్య తత్రాపంచీకృతభూతోత్థ
 సూక్ష్మాంగం భోగసాధనం సూక్ష్మశరీరముత్పన్నజ్య కేవలమంత్రమయ
 దివ్య తేజోమయ నిరతిశయానందమయమహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం
 పరిగృహ్య తత ఉన్నత్యాత్మపూజాం విధాయ ప్రదక్షిణనమస్కార
 పూర్వకం బ్రహ్మమయ వైకుంఠ మావిశ్య తత్రత్యా నిర్వశేషేణ సం
 పూజ్య తన్నధ్యేచ బ్రహ్మానందమయానంత ప్రాకారప్రాసాదతోరణ విమా
 నోపవనావళిభి ర్జ్వలచ్ఛికరై రుపలక్షితో నిరుపమనిత్య నిరవద్యనిరతి

శయ నిరవధిక బ్రహ్మసందాచలో విరాజతే, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశయానంద దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరస్గస్థానే శుద్ధబోధానందలక్షణ విభాతి, తదంతరాశే చిన్మయవేదికా, ఆనందవేదికానందవనవిభూషితా, తదభ్యంతరే అమితతేజోరాశి స్తదుపరి జ్వలతి, పరమమంగళాసనం విరాజతే, తత్పద్మ కర్ణికాయాం శుద్ధశేషబోగాసనం విరాజతే, తస్య పరిసమాసీన మానందపరిపాలక మాదినారాయణం ధ్యాత్వా త మిశ్వరం వివిధోపచారై రారాధ్య ప్రదక్షిణనమస్కారా నివధాయ తదనుజ్ఞాత శ్చోపయ్యపరి గత్వా పంచవైకుంఠానతీత్యాప్తవిరాటైశ్చుల్యం ప్రాప్య తగ్ సమారాధ్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప్నేత్యుపనిషత్ .

ఇత్యధర్మణమహానారాయణోపనిషది సుసారకరణోపాయకథనద్వారా పరమ మోక్షమార్గవ్యరూప నిరూపణం నామ పంచమోఽధ్యాయః.

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఓం. తత ఉపాసకః పరమానందం ప్రాప్య, సావరణం బ్రహ్మాండం చ భిత్వా పరిత స్సమవలోక్య ¹ బ్రహ్మాండస్వరూపం నిరీక్ష్య పరమార్థత స్తత్స్వరూపం బ్రహ్మజ్ఞానేనావబుధ్య సమస్తవేదశాస్త్రేతిహాసపురాణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మదయ స్సూరా స్సర్వే సమస్తాః పరమర్షయ శ్చాండాభ్యంతర ప్రపంచైకదేశమేవ వర్ణయంత్యండస్వరూపం నజానంతి బ్రహ్మాండా దృహిః ప్రపంచజ్ఞానం నజానంత్యేవ, కుతోఽండాంతరాంతర్బహిః ప్రపంచజ్ఞానం దూరతో మోక్షప్రపంచజ్ఞాన మవిచ్ఛేదప్రపంచజ్ఞానం చేతి, కథం బ్రహ్మాండ స్వరూప మితి, కుక్కుటాదాకారం మహదాదిసమష్టాకారమ్, అండం తపనీయ మయమ్, తప్తజాంబూనదప్రభమ్, ఉద్యతోక్తిదివాకరాభమ్, చతుర్విధ సృష్టుఫలక్షితమ్, మహాభూతైః పంచభిరావృతమ్, మహదహఃకృత తమోభిశ్చిమూలప్రకృత్యా పరివేష్టితమ్, అండభిత్తివిశాలగ్ సపాదకోటియోజనప్రమాణమ్, ఏకై కావరణం తలైవ, అండప్రమాణం పరిత ఆయుతన్వయకోటియోజనప్రమాణమ్, మహామండూకాద్యనంత శక్తిభిరధిష్ఠితమ్, నారాయణక్రీడాకంఠకమ్, పరమాణువ ద్విష్ణు లోమను

సులగ్నమ్, అదృష్టాశ్రుతవిధవిచిత్రానంత విశేషై రుపలక్షితమ్, ఆస్య
 బ్రహ్మాండస్య సమంతతః స్థితాన్యేతాదృశాన్యంతకోటి బ్రహ్మాండాని
 సావరణాని జ్వలంతి, చతుర్ముఖ పంచముఖ షణ్ముఖ సప్తముఖాష్టము
 ఖాది సంఖ్యాక్రమేణ సహస్రావధి ముఖాంతై ర్నారాయణాంశైః రజో
 గుణప్రధానై రేకైకసృష్టికర్తృభి రధిష్ఠితాని, విష్ణుమహేశ్వరాభ్యై
 ర్నారాయణాంశై స్సత్వతమోగుణప్రధానై రేకైకస్థితిసంహారకర్తృభి
 రధిష్ఠితాని, మహాజలౌఘ మత్స్యబుద్బుదానంతసంఘవద్భ్రమంతి,
 క్రీడాసక్తజాలక కరతలామలక బృందవత్ మహావిష్ణుః కరతలే విల
 సస్త్వనంతకోటి బ్రహ్మాండాని, జలయంత్రస్థుటమాలికాజాలవ స్త్వహా
 విష్ణో రేకైకరోమకూపాంతరేష్వనంతకోటి బ్రహ్మాండాని సావరణాని
 భ్రమంతి, సమస్తబ్రహ్మాండాంతర్బహిః ప్రపంచరహస్యం బ్రహ్మజ్ఞానేనావ
 బుధ్య వివిధవిచిత్రానంతపరమవిభూతి సమష్టివిశేషా సమవలోక్యా
 శ్వర్యామృతసాగరే నిమజ్జన్నిరతిశయానందపారావారో భూత్వా
 సమస్తబ్రహ్మాండజాలాని సముల్లంఘ్యామితాపరిచ్ఛిన్నానంతతమస్సాగర
 ముత్తీర్య మూలావిద్యా పురం దృష్ట్వా వివిధవిచిత్రానంత మహామా
 యావిశేషైః పరివేష్టితం, అనంతమహామాయాశక్తి సమష్ట్యాకారా
 మనంతదివ్యతేజోజ్వాలాజాలై రలంకృతా మనంతమహామాయా
 విలాసానాం పరమాధిష్ఠానవిశేషాకారాం శశ్వదమితానందాచలో
 పరి, విహరిణీం మూలప్రకృతి జననీ మవిద్యాలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా
 వివిధోపచారై రారాధ్య సమస్తబ్రహ్మాండసమష్టిజననీం వైష్ణవీం మహా
 మాయాం సమస్కృత్య తయాచానుజ్ఞాత శిష్టిపర్యుపరి గత్వా మహా
 విరాట్పుడం ప్రాస, మహావిరాట్స్వరూపం కథమితి, సమస్తావిద్యాపా
 దకో విరాట్, విశ్వత శ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త
 ఉతవిశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రై ర్ద్యావాపుథివీ
 జనయన్ దేవ ఏకః, నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చతుషా పశ్యతి
 కశ్చ నై నమ్, హృదా మనీషా మనసాభిక్ష్తప్తాయ ఏనా విదు రమృతా
 స్తే భవంతి, మనోవాచామగోచర మాదివిరాట్స్వరూపం ధ్యాత్వా
 వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాతశిష్టిపర్యుపరి గత్వా వివిధవిచిత్ర

సంత మూలావిద్యావిలాసా నవలోకోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప్త
అఖండపరిపూర్ణ పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణ స్సమస్త స్వరూపవిరో
ధకారినీ, అపరిచ్ఛిన్నతరస్కరిణ్యాకారా వైష్ణవీ మహాయోగ
మాయా మూర్తిమద్భి రంతర్మహామాయాజాలవిశేషైః పరిసేవితా,
తస్యాః పుర మతికౌతుక మత్యాశ్చర్య సాగరానందలక్షణ మమృతం
భవతి, అవిద్యాసాగర ప్రతిబింబిత నిత్యవైకుంఠ ప్రతివైకుంఠ మివ
విభాతి, ఉపాసక స్తత్పరం ప్రాప్య యోగమాయాలక్ష్మీం ధ్యాత్వా
వివిధోపచారై రారాధ్య తయా సంపూజిత శ్వానుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి
గత్వానంతయోగమాయా విలాసా నవలోకోపాసకః పరమకౌతుకం
ప్రాప్త, తతఃపరిపాదవిభూతివైకుంఠపుర మాభాతి, అత్యాశ్చర్యానంత
విభూతి సమప్త్యాకారమ్, ఆనందరసప్రవాహై రలంకృతమ్, 'అమిత
తరంగిణ్యాః ప్రవాహై రతి మంగళమ్, బ్రహ్మతేజోవిశేషాకారై రనంత
బ్రహ్మవనై రభిత స్తతమ్, అనంతనిత్యముక్తై రభివ్యాప్తమ్, అనంత
చిన్మయప్రాసాద జాలసంకులమ్, అనాదిపాదవైకుంఠమేవ భాతి, తస్మా
ద్ధ్యేచ చిదానందాచలో విభాతి, తదుపరి జ్వలతి విభూతినిరతశయానంద
దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరే పరమానంద విమానం విభాతి, తద
భ్యంతర సంస్థానే చిన్మయాసనం విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం నిర
తయదివ్యతేజోరాశ్యంతరసమాసీనమాదినారాయణం ధ్యాత్వా వి
ధోపచారై స్తగ్ సమారాధ్య తేనాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోప
ర్యుపరి గత్వా సావరణ మవిద్యాండం చ భిత్వా విద్యాపాదముల్లంఘ్య
విద్యావిద్యయో స్సంధౌ విష్వక్సేనవైకుంఠపుర మాభాతి, అనంతదివ్య
తేజోజ్వాలాజాలై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంత మనంతజోధానంద పూ
హై రభిత స్తతం శుద్ధబోధవిమానావలిభి ర్విరాజత మనంతానంద
పర్వతైః పరమకౌతుక మాభాతి, తస్మాద్ధ్యేచ కల్యాణాచలోపరి శుద్ధా
నందవిమానం విభాతి, తదభ్యంతరేదివ్యమంగళాసనం విరాజతే, తత్పద్మ
కర్ణికాయాం బ్రహ్మతేజోరాశ్యంతర సమాసీనం భగవదనంతవిభూతి
విధినిషేధ పరిపాలకమ్, స్వప్రవృత్తి స్వహేతు నిమిత్తకమ్, నిరత
శయలక్షణ మహావిష్ణుస్వరూపమ్, అఖిలావవర్గపరిపాలకమ్, అమిత

విక్రమ మేవం విధం విష్వక్సేనం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణమస్కారా
 నివిధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాత శ్చోపద్యుపరిగత్వా
 విద్యా విధూతిః ప్రాప్య విద్యామయా ననంతవైకుంఠాః పరితోఽవ
 స్థితాః బ్రహ్మతేజో మయా నవలోక్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప్
 విద్యామయా ననంతసముద్రా నతిక్రమ్య బ్రహ్మవిద్యాతరంగిణీ మాసా
 ద్య తత్ర స్నాత్వా భగవతో ధ్యానపూర్వకం పున ర్నిమజ్య మంత్ర
 మయశరీర ముత్సృజ్య విద్యానందమయామృతవివశరీరం పరిగృహ్య
 నారాయణసారూప్యం ప్రాప్నోత్యపూజాం విధాయ బ్రహ్మమయ
 వైకుంఠవాసిభి స్సర్వై ర్నిత్యముక్తై స్సుపూజిత స్తతో బ్రహ్మవిద్యా
 ప్రవాహై రానంద రసనిర్భరైః క్రీడానంత పర్వతై రనంతై రభివ్యా
 హ్తమ్, బ్రహ్మవిద్యామయై స్సహస్రప్రాకారై రానందామృతమయై ర్నివ్య
 గంధై స్స్వభావై శ్చిన్మయై రనంతబ్రహ్మవనై రతిశోభితమ్, ఉపాసక
 స్త్యేవం విధం బ్రహ్మవిద్యవైకుంఠ మావిశ్య తదభ్యంతరస్థితాత్మ్యం
 తోన్నతబోధానంద ప్రావాదగ్రస్థిత ప్రణవమూనోపరి స్థితమ్,
 అపారబ్రహ్మవిద్యా సామ్రాజ్యాధిదేవతాం, అమోఘనిజయందకటా
 క్షేణానాదిమూలావిద్యా ప్రళయకరీం అద్వితీయా మేకాం అనంత
 మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణమస్కారా నివిధా
 య వివిధోపచారై రారాధ్య పుష్పాంజలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్ర
 విశేషై స్తయాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపద్యుపరిగత్వా బ్రహ్మవిద్యా
 తీరే గత్వా బోధానందమయాననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయా
 నందం ప్రాప్య బోధానందమయా ననంత సముద్రానతిక్రమ్య గత్వాగత్వా
 బ్రహ్మవనేషు పరమమంగళాచలశ్రేణిషు తతో బోధానందవిమానపరంప
 రాసూపాసకః పరమానందం ప్రాప్, తతః శ్రీతులసీవైకుణ్ఠపురమా
 భాతి, పరమకల్యాణ మనంతవిభవమ్, అమితతేజోరాశ్యాకారమ్,
 అనంతబ్రహ్మతేజోరాశిసమప్త్యాకారమ్, చిదానందమయానేకప్రాకారవి
 శేషైః పరివేష్టితం అమితబోధానందాచలోపరిస్థితమ్, బోధానందతరం
 గిణ్యాః ప్రవాహై రతిమంగళమ్, నిరతిశయానందై రనంతబృందావనై
 రభిశోభితమ్, అఖలపవిత్రాణాం పరమపవిత్రమ్, చిద్రూపై రనంతనిత్య
 ముక్తై రత్యభివ్యాహ్తమ్, ఆనందమయానంతవిమానజ్వలై రలంకృతమ్,

అమితలేజోరాశ్యంతగ్గతదివ్యలేజోరాశివిశేషమ్, ఉపాసక స్తేవమా
 కారం తులసీవైకుంఠం ప్రవిశ్య తదంతగ్గతదివ్యవిమానోపరిస్థితామ్,
 సర్వపరిపూర్ణస్య మహావిష్ణోస్సర్వాంగేషు విహారిణీమ్, నిరతిశయసౌం
 దర్యలావణ్యాధిదేవతామ్, బోధానందమయై రసంతనిత్యపరిజనైః పరిసే
 వితామ్, శ్రీసఖీం తులసీ మేవం లక్ష్మీం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణసమస్కరా
 న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య స్తుత్వా స్తోత్ర విశేషై స్తయాభి
 పూజిత స్తత్రత్యై శ్చాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపయ్యపరి గత్వా పు
 మానందతరంగిణ్యాః స్తీరే గత్వా తత్ర పరితోఽవస్థితాః శుద్ధబోధా
 నందమయా సంతతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానందం ప్రాప్య తత్ర
 త్యై శ్చిద్రూపైః పురాణపురుషై శ్చాభిపూజిత స్తుతో గత్వాగత్వా
 బ్రహ్మనేషు దివ్యగన్ధానందపుష్పవృష్టిభి స్సమన్వితేషు దివ్యమజ్జకాల
 యేషు నిరతిశయానందామృతసాగరేష్వమిత లేజోరాశ్యాకారేషు
 కల్లోలవనసుకులేషు తతోఽనంతశుద్ధబోధవిమానజాలసుకులానందా
 చలశ్రేణిచూపాసక స్తత ఉపయ్యపరి గత్వా విమానపరంపరాస్వసంత
 లేజః పర్వతరాజిష్యేపంక్రమేణ ప్రాప్య విద్యానందమయయో స్సం
 ధిం తత్రానందతరంగిణ్యాః ప్రవాహేషు స్నాత్వా బోధానందవనం
 ప్రాప్య, శుద్ధబోధపరమానందాకారవనం, సంతతామృతపుష్పవృష్టిభిః
 పరివేష్టితం, పరమానందప్రవాహై రభివ్యాప్తం మూర్తిమద్భిః పు
 మమంగళైః పరమకౌతుకం, అపరిచ్ఛిన్నానందసాగరాకారం, శ్రీదా
 నందపర్వతై రభిశోభితం, తస్య ధ్యేయ శుద్ధబోధానందవైకుంఠం యదేవ
 బ్రహ్మవిద్యాపాదవైకుంఠం సహస్రానందప్రాకారై స్సముజ్జ్వలతి, అనంతా
 నంద విమానజాలసుకులమ్, అనంతబోధసాధవిశేషై ర్విశేషితం, బోధా
 నందమయానంత పరమఛత్రధ్వజచామర వితానతోరణై రలంకృతం,
 పరమానందపూర్ణమై ర్నిత్యముక్తై రభిత స్తతం, అనంతదివ్యలేజః
 పర్వతసమష్ట్యాకారం, అపరిచ్ఛిన్నానంతశుద్ధబోధానందమండలమ్,
 హాచామగోచరానంద బ్రహ్మలేజోరాశిమండలమ్, అఖండలేజోమండల
 విశేషమ్, శుద్ధానందసమష్టిమండలవిశేషం అఖండచ్ఛిన్నానందవిశే
 షం, ఏవం విధం బోధానందవైకుంఠ ముపాసకః ప్రవిశ్య తత్రత్యై

స్వరైర్విభిరూజితః, పరమానందాచలోపర్యఖండబోధవిమానం ప్రజ్వలతి, తదభ్యంతరే చిన్మయాసం విరాజతే, తదుపరి విఖ్యాత్యఖం దానందతేజోమండలమ్, తదభ్యంతరసమాసీన మాదినారాయణం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా నివిధాయ వివిధోపచారై స్సుసంపూజ్య పుష్పాంజలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్రవిశేషైః స్వరూపేణావస్థితము పాసక మవలోక్య త ముపాసక మాదినారాయణః స్వసింహాసనేషు సు స్థాప్య తద్వైకుంఠవాసిభి స్వరై స్సమన్విత స్సమస్తమోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషేక ముద్దిశ్య మంత్రపూతై రుపాసకమానందకలకై రభిషిచ్య దివ్యమంగళ మహావాద్య పురస్కరం వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య మూర్తిమద్భి స్వరై స్స్వచిహ్నై రలంకృత్య ప్రదక్షిణనమస్కారా నివిధాయ, త్వం బ్రహ్మసి, అహంబ్రహ్మస్మి, ఆవయోరంతరం న విద్యతే, త్వమేవాహమ్, అహమేవ త్వమ్, ఇత్యభిధాయేత్సుక్త్యాదినారాయణస్తిరోదధే తదేత్సుపనిషత్ .

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షహర్గస్త్యరూప నిరూపణానామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

సప్తమోఽధ్యాయః

అథోపాసక స్తదాజ్ఞయా నిత్యగరుడమారుహ్యా వైకుంఠవాసిభి స్వరై స్పరివేష్టితో మహాసుదర్శనం పురస్కృత్య విప్లవేనపరిపాలితశోపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానందవిభూతిం ప్రాప్య సర్వత్రావస్థితా బ్రహ్మానందమయాననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతశయానంద సాగరోభూత్వా ఆజ్ఞారామానానందవిభూతిపురుషా ననంతానవలోక్య తా సర్వాసుపచారై స్సమభ్యర్చ్య తై స్వరై రభిరూజిత శోపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానంద విభూతిం ప్రాప్యనంతదివ్యతేజః పర్వతైరలంకృతా పరమానందలహరీవనశోభితా ససూఖ్యాకా నానంద సముద్రా నతిక్రమ్య వివిధవిచిత్రానంత పరమతత్త్వవిభూతిసమష్టి విశేషా పరమకౌతుకా బ్రహ్మానందవిభూతివిశేషా నతిక్రమ్యాపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప్, తతస్సుదర్శన వైకుంఠపుర మాభాతి, నిత్యమంగళ మనంతవిభవమ్, సహస్రానందప్రాకారపరివేష్టితమ్, అయుతకుత్సు

పలక్షితమ్, అనంతోత్కటజ్వలదరమండలమ్, నిరతిశయదివ్యతేజోమండలం బృందారకపరమానందం, శుద్ధబుద్ధ స్వరూపమ్, అనంతానంద సౌదామినీ పరమవిలాసమ్, నిరతియపరమానందపారావారమ్, అనంతైరానందపురుషై శ్చిద్రూపై రధిష్ఠితమ్, తన్నధ్యేచ సుదర్శనం మహాచక్రం చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం, యేనపూత స్తరతిదుష్కృతాని, తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాష్టానమరాంతరేమ, లోకస్యద్వారమర్చిషత్పవిత్రమ్, జ్యోతిష్పద్భాజమానం మహాస్వత్, అమృతస్య ధారాబహుధా దోహమానమ్, చరణం నో లోకే సుధితాం దధాతు, అయుతారంజ్వలంతమ్, అయుతారసమప్త్యాకారమ్, నిరతిశయవిక్రమ విలాసమ్, అనంతదివ్యాయుధదివ్యశక్తిసమష్టిరూపమ్, మహావిష్ణోరన్తరే ప్రతాపవిగ్రహం అయుతాయుతకోటియోజన విశాలం అనంతజ్వాలా జ్వాలై రలంకృతం సమస్తదివ్యమంగళనిదానం అనంతదివ్యతీర్థానాం నిజమందిరం ఏవగ్ సుదర్శనం మహాచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్యనాభిమండల సగ్ స్థానేఉపలక్ష్యతే నిరతిశయానందదివ్యతేజోరాశిః, తన్నధ్యేచ సహస్రారచక్రం ప్రజ్వలతి తదఖండదివ్యతేజోమండలాకారమ్, పరమానంద సౌదామినీ నిచయోజ్వలం, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే షట్చతారచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్మామితపరమతేజః పరమవిహారసగ్ స్థానవిశేషమ్, విజ్ఞానఘన స్వరూపమ్, తదంతరాళేత్రిశతారచక్రంవిభాతి, తచ్చపరమకల్యాణవిలాస విశేషమ్, అనంతచిదాదిత్యసమప్త్యాకారమ్, తదభ్యంతరేశతార చక్రమాభాతి, తచ్చ పరమతేజోమండలవిశేషమ్, తన్నధ్యేచ షష్ఠ్యర చక్రమాభాతి, తచ్చ బ్రహ్మతేజః పరమవిలాసవిశేషం, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే షట్కోణచక్రం ప్రజ్వలతి, తచ్చాపరిచ్ఛిన్నానంత దివ్యరేజోరాశ్యాకారమ్, తదభ్యంతరేమహానందపదంవిభాతి, తత్కర్ణికాయాగ్ంసూర్యేం దుదహ్నిమండలాని చిన్నయాని జ్వలంతి, తత్తోపలక్ష్యతే నిరతిశయ దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే యుగపదుదితానంతకోటి రవి ప్రకాశ స్సుదర్శనపురుషో విరాజతే, సుదర్శనపురుషో మహావిష్ణురేవ, మహావిష్ణో స్సమస్తాసాధారణచిహ్నచిహ్నితః, ఏవ ముపాసకస్సుదర్శన పురుషం ధ్యాత్వా వివిధోపచారై రారాధ్య ప్రదక్షిణసమస్కారాన్వి థాయోపాసక స్తేనాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపయ్యపరిగత్వా పర

మానందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోకోన్మపాసకః పరమానందం ప్రా
ప, తతఃపరి వివిధవిచిత్రానంత చిద్విలాసవిభూతివిశేషానతిక్రమ్యా
నంత పరమానందవిభూతిసమష్టివిశేషానంత నిరతిశయానంద సము
ద్రానతీతోన్మపాసకః క్రమేణాద్వైతసంస్థానంప్రాప, కథ మద్వైతసంస్థా
నం అఖండానందస్వరూపం, అనిర్వాచ్యమమితబోధసాగరం అమితానంద
సముద్రమ్, విజాతీయవిశేషవివర్జితం సజాతీయవిశేషవిశేషితం, నిరవయ
వం నిరాధారం, నిర్వికారం నిరంజనం, అనంతబ్రహ్మానందసమష్టికందం, పర
మచిద్విలాససమష్ట్యాకారం, నిర్మలం నిరవద్యం నిరాక్రియం, అతినిర్మలా
నంతకోటివిప్రకాశైకస్ఫుటలింగం, అనంతోపనిషదర్థస్వరూపం, అఖల
ప్రమాణాతీతం, మనోవాచామగోచరం, నిత్యముక్తస్వరూపం, అనాథా
రిమాదిమధ్యాంతశూన్యం, కైవల్యం, పరమగోళాంతం, సూక్ష్మాత్సూ
క్ష్మతరం, మహతో మహత్తరం, అపరిమితానందవిశేషం, శుద్ధబోధా
నందవిభూతివిశేషం, అనంతానందవిభూతివిశేషసమష్టిరూపం, అక్షరమని
ర్దేశ్యం కూటస్థ మచలం ధృవమదిగ్దేశకాలం, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం
వ్యాప్య పరిపూర్ణం పరమయోగిభిర్విమృగ్యం, దేశతః కాలతో వస్తు
తః పరిచ్ఛేదరహితం నిరంతరాభినవం నిత్యపరిపూర్ణం, అఖండానం
దామృతవిశేషం, శాశ్వతం పరమపదం నిరతిశయానందానంతతటి
త్పర్వతాకారం, అద్వితీయగ్ స్వయంప్రకాశ మనిశం జ్వలతి, పరమా
నంద లక్షణాపరిచ్ఛిన్నానంత పరంజ్యోతి శ్శాశ్వతగ్ శశ్వద్విభాతి,
తదభ్యంతరసంస్థానే అమితానందచిద్రూపాచలం అఖండపరమానంద
విశేషం బోధానంద మహోజ్వలం, నిత్యమంగళమందిరం, చిస్తథనావి
ర్యాభిచిత్సారం, అనంతాశ్చర్యసాగరం, అమితతేజోరాశ్యంతర్గతతే
జోవిశేషమ్, అనంతానందప్రవాహై రలంకృతం నిరతిశయానందపా
రావారాకారం, నిరుపమనిత్యనిరవద్యనిరతిశయ నిరవధికతేజోరాశివి
శేషం, నిరతిశయానందసహస్రస్రాకారై రలంకృతం, శుద్ధబోధసాధావ
ళివిశేషై రలంకృతం, చిదానందమయానంత దివ్యరామై స్సుశోభితం,
శశ్వదమితపుష్పవృష్టిభీ స్సమంతత స్సంతతం, తదేవ త్రిపాద్విభూతివైకు
ణ్ఠస్థానం, తదేవపరమకైవల్యమ్, తదేవాబాధితపరమతత్త్వమ్, తదేవా
నంతోపనిషద్విమృగ్యమ్, తదేవ పరమయోగిభిర్ముముఖుభి స్సర్వై

రాశాస్యమానమ్, తదేవ సద్వసం తదేవ చిద్వనమ్, తదేవానందస్థునం, తదేవ శుద్ధబోధఘనవిశేషమ్, అఖండానందబ్రహ్మచైతన్యాధి దేవతాస్వరూపమ్, సర్వాధిష్ఠానమద్వయపర బ్రహ్మవిహారమండలమ్, నిరతిశయానందతేజోమండలమ్, అద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పరమాధిష్ఠానమండలం నిరతిశయపరమానంద పరమమూర్తివిశేషమండలమ్, అనంతపరమమూర్తిసమష్టిమండలమ్, నిరతిశయపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః, పరమమూర్తిపరమతత్త్వవిలాస విశేషమండలమ్, బోధానందమయానంతపరమవిలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్, అనంతచిద్విలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్ అఖండశుద్ధచైతన్యనిజమూర్తివిశేషవిగ్రహమ్, వాచామగోచరానంత శుద్ధబోధవిశేషవిగ్రహమ్, అనంతానందసముద్రసమష్ట్యాకారమ్, అనంతబోధాచలై రనంతబోధానందాచలై రధిష్ఠితం నిరతిశయానందపరమమంగళవిశేష సమష్ట్యాకారమ్, అఖండాద్వైతపరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమమూర్తిపరమతేజః పుంజపిండవిశేషమ్, చిద్రూపాదిత్యమండలమ్, ద్వాత్రింశద్వ్యాహాభేదై రధిష్ఠితమ్, పూహాభేదాశ్చ, కేశవాదివతుర్వింశతిః, సుదర్శనాదిన్యాసమంత్రాః, సుదర్శనాదియంత్రోద్ధారః, అనంతగరుడవిష్వక్సేనాశ్చ, నిరతిశయానందాశ్చ అనందపూహమధ్యే సహస్రకోటియోజనాయతోన్నత చిన్తయప్రాసాదమ్, బ్రహ్మానందమయవిమానకోటిభి రతిమంగళమ్, అనంతోపనిషదర్థారామజాలసంకులమ్, సామహగ్ సకూజితై రతిశోభితమ్, అనందమయానంతశిఖరై రలంకృతమ్, చిదానందరసనిర్భరై రభివ్యాప్తమ్, అమితానందతేజోరాశ్యంతరస్థితమ్, అనంతానందాశ్చర్యసాగరమ్ తదభ్యంతరసగ్ స్థానే అనంతకోటిరవిప్రకాశాతిశయప్రకారమ్, నిరతిశయానందలక్షణమ్, ప్రణవాఖ్యవిమానం విరాజతే, శతకోటిశిఖరై రానందమయై స్సముజ్వలతి, తదంతరాశే బోధానందాచలోపర్యప్తాక్షరిమంటపావిభాతి, తన్మధ్యే చిదానందమయవేదికాఅనందవహ్నితా, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశయానందతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే ఆప్తాక్షరిపద్మవిభూషితం చిన్తయాసనం విరాజతే, ప్రణవకర్ణికాయాగ్ సూర్యేంద్రుః ప్నిమడలాని చిన్తయాసజ్వలంతి, తత్రాఖండానందతేజోరాశ్యంతర్గతం పరమమంగళాకార మనః

తానసం విరాజతే, తస్యోపరిచమహాయంత్రం ప్రజ్వలతి, నిరతిశయ
 బ్రహ్మానందపరమమూర్తి మహాయస్త్రమ్, సమస్తబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్టి
 రూపమ్, చిత్స్వరూపం నిరంజనం పరబ్రహ్మస్వరూమ్, పరబ్రహ్మణః
 పరమగహస్యకైవల్యమ్, మహాయంత్రమయపరమ వైకుంఠనారాయణ
 యంత్రం 'విజయతే, తత్స్వరూపం కథ మితి, దేశిక స్తథేతి హా
 వాచ, ఆదౌ పటోక్తావక్త్రం, తన్మధ్యేషద్దళపద్మమ్, తత్కర్ణికాయాం
 ప్రణవః, ఓమితి. ప్రణవమధ్యేనారాయణ బీజమమితి. తత్సాధ్యగర్భితమ్,
 మమ సర్వాభీష్ట సిద్ధిం కురు కురుస్వాహేతి, తత్పద్మదళేషు విష్ణుస్మసింహ
 పదక్షరమంత్ర, ఓం నమోవిష్ణవే. ఐం క్లీం శ్రీం హ్రీం ఘ్రిం ఘట్,
 తద్దళకపాలేషు, రామకృష్ణపదక్షరమంత్ర, రాం రామాయనమః, క్లీం
 కృష్ణాయనమః, పటోక్తేషు సుదర్శనపదక్షరమంత్రః, సహస్రారహం
 ఘడితి, పటోక్తకపాలేషు ప్రణవయుక్తశివపంచాక్షరమంత్రః, ఓం
 నమశ్శివాయేతి, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్బహి
 రష్టదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ స్మసింహాష్టాక్షరమంత్ర, ఓం
 నమో నారాయణాయ, జయజయ స్మసింహ, తద్దళసంధిషు రామకృష్ణ
 శ్రీకరాష్టాక్షరమంత్రః, ఓం రామాయ హంఘట్ స్వాహా, క్లీం దామోద
 రాయ నమః, ఉత్తమ శ్రీకః స్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం
 వృత్తం, వృత్తాద్బహిర్నపదళపద్మం, తేషు దళేషు రామకృష్ణహయగ్రీవ
 నవాక్షరమంత్రః ఓం రామచంద్రాయ నమః ఓం. క్లీం కృష్ణాయ గోవిం
 దాయక్లీం, హస్సంహయగ్రీవాయనమహస్సం, తద్దళకపాలేషు దక్షిణా
 మూర్తినవాక్షరమంత్రః, ఓం దక్షిణామూర్తిశర్వరోమ్, తద్బహిః నారా
 యణబీజయుక్త వృత్తం వృత్తాద్బహిర్దశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు రామ
 కృష్ణదశాక్షరమంత్ర, హంజానకీవల్లభాయ స్వాహా, గోపీజనవల్లభాయ
 స్వాహా, తద్దళసంధిషు స్మసింహమాలామంత్రః, ఓం నమో భగవతే
 శ్రీమహాస్మసింహాయ కరాలేదంష్ట్రపదనాయ మమ విఘ్నాః పవపచ
 స్వాహా, తద్బహిర్నృసింహైకాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, "ఘ్రిమిత్యే
 కాక్షరమ్, వృత్తాద్బహిర్ద్వాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ
 వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరమంత్ర, ఓం నమో భగవతే నారాయణాయ,

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ, తద్దళకపోలేషు, మహావిష్ణు రామ
 కృష్ణద్వాదశాక్షరమంత్రాశ్చ, ఓం నమో భగవతే మహావిష్ణవే, ఓం హ్రీం
 భరతాగ్రజ రామ క్లీం స్వాహా, శ్రీం హ్రీం క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయ
 నమః, తద్బహిర్జగత్తోహన బీజయుక్తం వృత్తం, క్లీమితి, వృత్తా ద్బహి
 శ్చతుర్దశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు లక్ష్మీనారాయణ హయగ్రీవ గోపాల
 దధివామనమంత్రాశ్చ, ఓం హ్రీం హ్రీం శ్రీం శ్రీం లక్ష్మీవాసుదేవాయనమః,
 ఓం నమ స్సర్వకోటి సర్వవిద్యారాజాయ, క్లీం కృష్ణాయగోపాల చూడా
 మణయే స్వాహా, ఓం నమో భగవతే దధివామినాయ (ఓం) తద్దళ
 సంధి ప్షన్నపూర్ణేశ్వరీమంత్రః, హ్రీం పద్మావత్యన్నపూర్ణే నూహేశ్వరి
 స్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహి
 ష్టాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణసుదర్శన షోడశాక్షరమంత్రా చ,
 ఓం నమో భగవతే రుక్మిణీవల్లభాయ స్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహా
 సుదర్శనాయహుంఘట్, తద్దళసంధిషు స్వరాస్సుదర్శనమాలా
 మంత్రాశ్చ ¹ అతిశయోఽపి యోగ్యగ్రాహ్యమేవమేవం, సుదర్శనమహా
 చక్రాయ దీప్తరూపాయ సర్వతో మాం రక్షరక్ష సహస్రార హుంఘట్
 స్వాహా, తద్బహి ర్వరాహబీజయుక్తం వృత్తమ్, తద్ధమితి, వృత్తా
 ద్బహి రష్టాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాదశాక్షర
 మంత్రా, క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా, ఓం
 నమో విష్ణవే సురపతయే మహాబలాయ స్వాహా, తద్దళకపోలేషు గరుడ
 పంచాక్షరమంత్రా గరుడమాలామంత్రాశ్చ, ఓం హ్రీం స్వాహా, ఓన్నమః
 పక్షిరాజాయ సర్వవిషభూతరక్షః కృత్యాది భేదనాయ సర్వేష్టసాధ
 కాయ స్వాహా! తద్బహిర్జగత్తోహన బీజయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహిః
 పునరదష్టదళ పద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాక్షరమంత్రా,
 ఓం నమో దామోదరాయ, ఓం వామనాయ నమః, తద్దళకపోలేషు
 నీలకంఠత్ర్యక్షరీ గరుడపంచాక్షరీ మంత్రాచ, ప్రేరింతః శ్రీకంఠః,
 నమోఽండబాయ, తద్బహి ర్నన్నభబీజయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహి
 శ్చతుర్వింశతదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శరణాగతనారాయణమంత్రా
 నారాయణ హయగ్రీవగాయత్రీ మంత్రాచ, శ్రీమన్నారాయణచరణే

శరణం ప్రసద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః ద్వయమ్ ద్వయమ్, నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్, వాగీశ్వరాయ విద్మహే, హయగ్రీవాయ ధీమహి, తన్నో హగ్ సః ప్రచోదయాత్, తద్దళకపోలేషు సృసింహసుదర్శన బ్రహ్మగాయత్రీమంత్రాశ్చ, వజ్రనఖాయ విద్మహే, తీక్ష్ణదగ్ధాత్రయ ధీమహి, తన్నుసింహః ప్రచోదయాత్, సుదర్శనాయ విద్మహే, హేలిరాజాయ ధీమహి. తం న శ్చక్రః ప్రచోదయాత్, తత్సవితు ర్వరేణ్యం, భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, తద్భ హి ర్హయగ్రీవై కాక్షర యుక్తం వృత్తమ్, 'హస్సామితి, వృత్తాద్భహి ర్ద్వాలిగ్ శదళపద్మమ్. తేషుదళేషు సృసింహ హయగ్రీవాసుష్టుభమంత్రై ఙ్గం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతగ్ సర్వతోముఖమ్, సృసింహం భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహమ్, ఋగ్యజుస్సామ రూపాయ వేదాహరణకర్తణే, ప్రణవోద్ధీధవపుషే మహాశ్వశిరసే నమః, తద్దళ కపోలేషు గామకృష్ణాసుష్టుభమంత్రై, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీరనృపసత్తమ, భోదశాస్యాంతకాస్తాకం రక్షం దేహి శ్రియం చోతే, దేవకీసుత గోవింద వాసుదేవ జగత్పతే, దేహి మే తనయం కృష్ణ త్వామహం శరణం గతః, తద్భహిః ప్రణవసంపుటితాగ్ని బీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం రం ఓమితి, వృత్తాద్భహి షట్త్రిగ్ శదళపద్మమ్, తేషు దళేషు హయగ్రీవషట్త్రిగ్ శదక్షరమంత్రః, పునరష్టత్రింశ దక్షరమం త్రాశ్చ, హగ్ సః విశ్వోత్తీర్ణరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే. తు భ్యం నమోహయగ్రీవ విద్యా రాజాయ విష్ణవే - సోఽహమ్, 'హస్సా మోన్న మోభగవతే హయగ్రీవాయ సర్వవాగీశ్వరేశ్వరాయ సర్వవేద మయాయ సర్వవిద్యాం మే దేహి స్వాహా, తద్దళకపోలేషు ప్రణవాది నమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః కేశవాదిచతుర్వింశతిమంత్రాశ్చ, అవశిష్టద్వాదశస్థానేషు రామకృష్ణగాయత్రీద్వయవల్లచతుష్టయ మేకైక స్థలే, ఓం కేశవాయ నమః, ఓం నారాయణాయ నమః, ఓం మాధవాయ నమః, ఓం గోవిందాయ నమః, ఓం విష్ణవే నమః, ఓం మధుసూదనాయ నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓం వామనాయ నమః, ఓం శ్రీధరా

నిరతిశయానందతేజోరాశ్యాభ్యంతరసమాసీనం వాచామగోచరానంద
 తేజోరాశ్యాకారం, చిత్సారావిరూఢితానందవిగ్రహం, బోధానంద
 స్వరూపం, నిరతిశయసౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీ
 యాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరానితురీయ నిరతిశయ
 నమః, బూదనందపారావారం, లావణ్యవాహినీ కల్లోలతటిద్భాసురం,
 కల్పకతరవే నిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమా
 నమః, ఓం వేషయై రనంతకోటిరవిప్రకాశై రనంతభూషణై రలంకృ
 యజ్జకల్పకతరవే స్తాంచజన్య పద్మగదాసిఖార్జ్జముసలపరిఘాద్యై శ్చిన్
 త్రిపరబ్రహ్మమంత్రాణాం హృత్స్పృష్ఠాంశ్చరేణ సువేష్ట్యై రస్పృశవనము
 విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్, శ్రీ
 మన్నారాయణోబ్యోతితాత్మానారాయణః పరః. నారాయణపరం బ్రహ్మ
 గారాయణ నమోస్తుతే, తద్భూషాప్రణవసంపుటితశ్రీబీజయుక్తం వృ
 త్తమ్. ఓం శ్రీం ఓం మితి, వృత్తాద్భూషాశ్చత్వారిగ్ శద్దశపద్దమ్, తేషు
 చ శేషు వ్యాహృతేశరస్సంపుటిత వేదగాయత్రీ పాదతుష్టయసూర్యా
 ప్తాక్షరీ మంత్రై, ఓంభూః, ఓంభువః, ఓంస్సువః, ఓం మహాః, ఓంజనః,
 ఓంతపః, ఓంసత్యం, ఓంతత్సవితు ర్వరేణ్యం, ఓంభగ్గోదేవస్యధీమహి, ఓం
 ధియోయోనః ప్రచోదయాత్, ఓంపరోరజసాన్లదోమ్, ఓమాపోబ్యో
 తీరసోఽమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్, ఓం ఘృణి సూర్య ఆదిత్యః,
 తద్దశసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితనారాయణబీజగ్ సర్వత్ర, ఓంశ్రీం
 అంశ్రీం ఓమ్, తద్భూషా రష్ట్రకూలాంకిత భూచక్రం చక్రాంతశ్చతుర్థితు
 వ్యోన్యస్సహం మంత్రై, ప్రణవసంపుటితే, నారాయణాస్త్రమంత్రశ్చ,
 ఓం హంసస్సోఽహమోమ్, ఓం నమో నారాయణాయ హుంఘట్,
 తద్భూషాః ప్రణవమాలాసంయుక్తంవృత్తమ్, వృత్తాద్భూషాః పంచాశద్దశ
 పద్దమ్, తేషు చ శేషు మాతృకాపంచాశదక్షరమాలాలకారవజ్రాః,
 తద్దశసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితరామకృష్ణమాలామంత్రై, ఓం
 శ్రీం ఓం నమోభగవతే రఘునందనాయ రక్షోఘ్నవిశదాయమధుర
 ప్రసన్నవదనాయ అమితతేజసే బలాయ రామాయ విష్ణవే నమః
 శ్రీంఓమ్, ఓం శ్రీం ఓంనమః, కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయ వాసుదేవాయ

(నిర్గుణ) నిగళచ్చేదనాయ సర్వలో కాధిపతయే సర్వజగన్తోహనాయ విష్ణవే
 కామితార్థదాయస్వాహా, శ్రీంఁటం తద్భూమి రష్ట్రసూలాంతే భూచక్రమ్,
 తేషు ప్రణవసంపుటితమహానీలకంఠమంత్ర వర్ణాని, ఓమోం నమో నీల
 కంఠాయ ఓం, సూలాగ్రేషుభోకపాలమంత్రాః, ప్రణవాదినమోంతా
 శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, ఓం ఇంద్రాయనమః, ఓం అగ్నయేనమః,
 ఓంయమాయ నమః, ఓంనిర్మలయేనమః, ఓంవరుణాయనమః, ఓంవా
 యవేనమః, ఓం సోమాయనమః, ఓంఈశానాయనమః, తద్భూమిః ప్రణవ
 సూలాయు క్తంపు త్తత్రయమ్, తద్భూమి ర్భూపురచతుష్టయం చతుర్ద్వార
 యుతమ్, చక్రకోణచతుష్టయంరుహాచక్రవిభూషితమ్, తేషు వస్త్రేషు
 ప్రణవశ్రీ బీజసంపుటితామృతవీజన్వయమ్, ఓం శ్రీం తం వం శ్రీంఁటమితి,
 బహిర్భూపురవీథ్యాంఁటం ఆధారశక్తయేనమః, ఓం మూలప్రకృత్యై
 నమః, ఓంఆదికూర్తాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంపుధివ్యై నమః,
 మధ్యభూపురవీథ్యామ్, ఓం క్షీరసముద్రాయ నమః, ఓం రత్నద్వీపాయ
 నమః, ఓం రత్నమంఁటపాయ నమః, ఓం శ్వేతచ్ఛత్రాయ నమః, ఓంకల్పక
 వృక్షాయనమః, ఓంరత్నసింహాసనాయ నమః, ప్రథమభూపురవీథ్యాం,
 ఓం ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాధర్మాజ్ఞానావైరాగ్యానైశ్వర్య సత్వరజ
 స్తమోమాయావిద్యానంతపద్మాః ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః
 క్రమేణ, బాహ్యవృత్తవీథ్యాం విమలోత్కర్షిణీజ్ఞానక్రియాయోగాః
 ప్రహ్విసృత్యేశానాః ప్రణవాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ,
 అంతర్వృత్తవీథ్యాం, ఓంఅనుగ్రహయైనమః, ఓంనమోభగవతేవిష్ణవే
 సర్వభూతాత్మ నేహసుదేవాయసర్వాత్మ సంయోగపీతాత్మ నేనమః, వృత్తావ
 కాశేషు. బీజం ప్రాణంచ శక్తించ దృష్టిం వశ్యాదికం తథా, మంత్ర
 సమస్తాఖ్యగాయత్రీ ప్రాణస్థానమేవ చ. భూతదిక్పాలబీజాని యంత్ర
 సూక్ష్మానివైదశ, మూలమంత్రమాలామంత్రకవచదిగ్బంధనమంత్రాశ్చ
 ద్విష్టానాం మేతద్యంత్రం మహామంత్రమయమ్, యోగధీరాంత్రైః పర
 మంత్రై రలంకృతమ్, షోడశోపచారై రభ్యర్చితం, జపహోమాదిసా
 సాధిత మేత ద్యంత్రం, శుద్ధబ్రహ్మతేజోమయమ్, సర్వభయంకరం,
 సమస్తదురితక్షయకరం, సర్వాభీష్టసంపాదకం, సాయుజ్యముక్తిప్రదం,
 ఏత త్పురమవైకుంఠ మహానారాయణ యంత్రం ప్రజ్వలితి, తస్మ్యేతి

నిరతిశయానంద తేజో రాశ్యభ్యంతరసమాసీనం వాచామగోచరానంద
 తేజో రాశ్యాకారం, చిత్సారావిర్భూతానందవిగ్రహం, బోధానంద
 స్వరూపం, నిరతిశయసౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీ
 యాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరానితూరీయ నిరతిశయ
 సౌందర్యానందపారావారం, లావణ్యవాహినీ కల్లోలతటిద్భాసురం,
 దివ్యమంగళవిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమా
 నం, చిదానందమయై రనంతతోటిరవిప్రకాశై రనంతభూషణై రలంకృ
 తం, సుదర్శన పాంచజన్య పద్మగదాసింహాద్భుతముసలపరిఘాద్వై శ్చిన్త
 యై రనేకాయుధగణై ర్హూర్తిమద్భిః సుసేవితం, శ్రీనత్సకౌస్తుభవనమా
 లాంకితవక్షసమ్, బ్రహ్మకల్ప వనామృతపుష్పచృష్టిభి స్సంతత మానందం,
 బ్రహ్మానందరసనిర్భరై రసంభ్రై రతిమంగళం, శేషాయుతఫణాజాలవిపు
 లచ్చత్రశోభితం, తత్ఫణామండలౌదర్భిర్నణిద్యోతిత విగ్రహం, తదంగ
 కాంతినిర్ఘ్నై స్తతం, నిరతిశయ బ్రహ్మగన్ధస్వరూపం, నిరతిశయానం
 దబ్రహ్మగంధవిశేషాకారం, అనంతబ్రహ్మగంధాకారసమష్టివిశేషం, అనం
 తానంద తులసీమాల్యై రభినవం, చిదానందమయానంతపుష్పమా
 ల్యై ర్విరాజమానం, తేజః ప్రవాహతరంగతత్పరంపరాభిర్జ్వలంతం,
 నిరతిశయానంత కాంతివిశేషావర్తై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంతం, బోధా
 నంద మయా సంతధూపదీపావళిభి రతిశోభితం, నిరతిశయానంద చామ
 రవిశేషైః పరిషేవితం, నిరంతనిరుపమ నిరతిశయోత్కటజ్ఞానానందా
 సంతగుచ్ఛఫలై రలంకృతం, చిన్తయానందదివ్యవిమాన చ్ఛత్రధ్వజరా
 జిభి ర్విరాజ మానం, పరమమంగళానంతదివ్యతేజోభిర్జ్వలంత మనిశం,
 వాచామగోచరానంత తేజోరాశ్యభ్యంతరతం, అర్థమాత్రాత్మకం, తుర్యంధ్వ
 న్యాత్మకం, తుర్యాతీత, మవాచ్యం, నాదబిందుకళాద్యాత్మస్వరూపం
 చేతి, ఇత్యాద్యంతాకారేణావస్థితమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం నిర్మ
 నిరవద్యం నిరంజనం నిరాకారం నిరాశ్రయం నిరతిశయ స్తోభవ
 మానందలక్షణ మాదినారాయణం ధ్యాయే దిత్యుపనిషత్. “ం నక్షీచి

శ్చేధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షస్వరూపనిరూపణద్వారా

త్రిపాద్విభూతి పరమవైకుంఠ మహానారాయణయంత్రస్వరూప

నిరూపణంనామ ఐదశమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః

ఓం తతః పితామహః పరిపృచ్ఛతి భగవంతం మహావిష్ణుం, భగవాన్ శుద్ధాద్వైతపరమానందలక్షణపర బ్రహ్మణస్తవ కథం విరుద్ధవైకుంఠప్రాసాదప్రాకారవిమృశ్యాద్యనంతవస్తుభేదః, సత్యమేవోక్తమితి భగవాన్ మహావిష్ణుః పరిహర్య, యథా శుద్ధసువర్ణస్య కటకమకుటాంగదాదిభేదః, యథా సుంద్రసలిలస్య స్థూలసూక్ష్మతరంగ ఫేనబుద్బుద కర కలవణపాషాణాన్యనంతవస్తుభేదః, యథా భూమేః పర్వతపృథ్వీ తృణగుల్మలతాద్యనంతవస్తుభేదః, తథైవాద్వైతపరమానంద లక్షణపర బ్రహ్మణోమమ సర్వాద్వైత ముపపన్నం భవత్స్యేవ, మత్స్వరూపమేవ సర్వమ్, మద్వ్యతిరిక్త మణుమాత్రం నవిద్యతే, పునః పితామహః పరిపృచ్ఛతి, భగవాన్ పరమవైకుంఠవ పరమమోక్ష స్వేకవప్తయతే సర్వత్ర, కథమనంతవైకుంఠా ఇచ్ఛనంతానందసముద్రాదయ ఇచ్ఛనంత మూర్తయ స్పృతీతి, తథేతిహోవాచ భగవాన్ మహావిష్ణుః, ఏకస్మిన్నవిద్యాసాదేఆనంతకోటిబ్రహ్మాండాని సావరణాని హ్రీయంతే, తస్మిన్నేకస్మిన్నందే బహవో లోకాశ్చ బహవో వైకుంఠా ఇచ్ఛనంత విభూతయశ్చ సంత్యేవ సర్వాండేవ్యనంతలోకా ఇచ్ఛనంతవైకుంఠా స్పృతీతిపర్వేషాం ఖల్వభిమ మ, పాదత్రయేఽపి కిం వక్తవ్యమ్, నిరతిశయానందావిభావోమోక్ష ఇతి మోక్షలక్షణః, పాదత్రయే వర్తతే, తస్మాత్పాదత్రయం పరమమోక్షః, పాదత్రయం పరమవైకుంఠః, పాదత్రయం పరమకైవల్యమితి, తత శుద్ధచిదానందబ్రహ్మవిలాసోనందా ఇచ్ఛనంతపరమానందవిభూతయ ఇచ్ఛనంతవైకుంఠా ఇచ్ఛనంతపరమానంద సముద్రాదయస్పృత్యేవ, ఉపాసకస్తతోఽభ్యేత్య, ఏవం విధం నారాయణం ధ్యాత్యాప్రదక్షిణముక్త్యుపార్జనార్థం విభాయ వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య సోమ్యుద్వైతసమన్దలక్షణోభూత్వా తదగ్రే సావధానేనోపవిశ్యాద్వైతయోగమస్త్యాయ సర్వాద్వైత పరమానందలక్షణాఖండమితలేజోరాశ్యాకారవిభావోపాసక స్వయం శుద్ధబోధానందమయామృతనిరతిశయానందలేజోరాశ్యాకారో భూత్వా మహావాక్యాగ్రమనుస్మరన్, బ్రహ్మహమస్మి, అహమస్మి, బ్రహ్మహమస్మి, యోహమస్మి, బ్రహ్మహమస్మి,

అహమేవాహం మాం జహామి స్వాహా, అహం బ్రహ్మేతిభావసయ
యథా పరమతేజోమహానదీ ప్రవాహపరమతేజః పారావారే ప్రవిశతి,
యథా పరమతేజః పారావారతరంగాః పరమతేజః పారావారే
ప్రవింశతి, తదైవ సచ్చిదానందాత్మోపాసకస్సర్వపరిపూర్ణాద్వైతపరమా
నందలక్షణపరబ్రహ్మణీ నారాయణే మయి సచ్చిదానందాఽత్మకోఽహ
మజోఽహం పరిపూర్ణోఽహమస్తీతి ప్రవివేశ. తత ఉపాసకో నిస్తరంగా
ద్వైతాపార నిరతిశయ సచ్చిదానందస్సముద్రో బభావ యస్తస్యనేన
మార్గేణ సమ్యగాచరతి స నారాయణోక్తిభవత్యసపరిమేవ, అనే
నమార్గేణ సర్వే మునయ స్సిద్ధిం గతాః, అసంఖ్యాతాః పరమయోగి
నశ్చ సిద్ధిం గతాః, తతశ్చిహ్నో గురుం పరిపృచ్ఛతి, భగవత్ సాలంబ
నిరాలంబయోగౌ కథమితి, సాలంబస్తు, కరచరణాదిమూర్తివిఃప్తం
మండలాద్యాలంబనగ్, సాలంబయోగః, నిరాలంబస్తు, సమస్తనామరూ
పకర్తాతిమాత్రతయా సర్వకామాద్యంతఃకరణవృత్తిసాక్షితయా తదా
లంబనశూన్యతయాచ భావనం నిరాలంబయోగః, అథచ నిరాలంబ
యోగాధికారీ కీదృశో భవతి, అమానిత్వాదిలక్షణోపలక్షితో యఃపు
రుష స్సవీవ నిరాలంబ యోగాధికారి, కార్యః కశ్చిదస్తి, తస్మాత్సర్వే
షామధికారిణా మనధికారిణా భక్తియోగవ ప్రశస్యతే, భక్తియో
గోనిరుపద్రవః, భక్తియోగా స్తుక్తిః, 'బుద్ధిమతా మనాయాసేనాచి
రాదేవ తత్త్వజ్ఞానంభవతి, తత్కథ మితి భక్తవత్సల స్వయమేవ
సర్వేభ్యో మోక్షవిఘ్నేభ్యో భక్తినిష్ఠాసర్వాక్ పరిపాలయతి, సర్వా
భీష్టా ప్రయచ్ఛతి, మోక్షం దాపయతి చతుర్ముఖాదీనాం సర్వేషా
మపి వినా విష్ణుభక్త్యా కల్పకోటిభి ర్హోతో నవిద్యతే, కారణేనవినా
కార్యం నోదేతి, భక్త్యావినా బ్రహ్మజ్ఞానం కదాపి నజాయతే, తస్మా
త్త్వమపి సర్వోపాయాక్ పరిత్యజ్య భక్తిమూత్రయ, భక్తినిష్ఠోభవ
భక్తినిష్ఠోభవ, భక్త్యా సర్వసిద్ధయ స్సిద్ధ్యంతి, భక్తేన్నాధ్యం నకించి
దస్తి, ఏవం విధం గురూపదేశ మాకర్ణ్య సర్వం పరమతత్వరహస్య
మవలుభ్య సర్వసంశయా స్విధూయ త్ప్రమేవ మోక్షగ్ సాధయా
మితి నిశ్చిత్య తత శ్చి వ్య సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారం కృత్వా

గురుభ్యో గురుపూజాం విధాయ గుర్వసుజ్జయా క్రమేణభక్తినిష్ఠో
 భూత్వాభక్త్యతిశయేన పక్షవిజ్ఞానం ప్రాప్య తస్మాదనాయాసేన
 శిష్యః క్షిప్రమేవ సాక్షాన్నారాయణో బభూవేత్సుపనిషత్. తతః
 ప్రోవాచ భగవాన్తహవిష్టు శ్శత్రుర్ముఖ మవలోక్య బ్రహ్మకా పరమతత్వ
 రహస్యం తే సర్వం కథితమ్, తత్సరణమాత్రేణ మోక్షోభవతి, తదను
 స్థానేన సర్వ మవిదితం విదితం భవతి. యత్స్వరూపజ్ఞానీన స్సర్వ మవి
 దితం విదితం భవతి, తత్సర్వం పరమరహస్యం కథితమ్, గురుః కథతి,
 గురు స్సాక్షాదాదినారాయణః పురుషః, స ఆదినారాయణోఽహమే
 వ, తస్మాన్తామేకగ్ శరణం వ్రజ మద్భక్తి నిష్ఠోభవ, మసేయోపాస
 నాం కురు, మామేవ ప్రాప్యసి, మద్వ్యతిరిక్తగ్ సర్వం బాధితమ్,
 మద్వ్యతిరిక్త మబాధితం నకించి దస్తి, నిరతిశయానందాద్వితీయోఽ
 హమేవ, సర్వపరిపూర్ణోహమేవ, సర్వాశ్రయోఽహమేవ, వాచామ
 గోచరనిరాకార పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, మద్వ్యతిరిక్త మణు
 మాత్రం నవిద్యతే, ఇత్యేవం మహావిష్ణుః పర మిద ముపదేశం లభ్యా,
 పితామహః పరమానందం ప్రాప, విష్ణుః కరాభిమర్శనేన దివ్యజ్ఞానం
 ప్రాప్య పితామహ స్తతస్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారా విధాయ
 వివిధోపచారై ర్మహావిష్ణుం ప్రపూజ్య ప్రాంజలి ర్భూత్వా వినయేనోప
 సంగమ్య భగవత్ భక్తినిష్ఠాం మే ప్రయచ్ఛత్వదభిన్నం మాం పరిపా
 లయకృపాలయ, తదైవసాధుసాధ్వీతి సాధుప్రశంసాపూర్వకం మహావిష్ణుః
 ప్రోవాచ, మదుపాసక స్సర్వోత్కృష్ట స్సభవతి, మదుపాసనయా సర్వమ
 జ్ఞానిభవంతి, మదుపాసనయా సర్వం జయతి, మదుపాసక స్సర్వవంద్యో
 భవతి, మదీయోపాసకస్యాసాధ్యం నకించి దస్తి, సర్వబంధాః ప్రవి
 శ్యంతి, సద్వృత్తిమివ సర్వే దేవాస్తం నేవంతే, మహాశ్రేయాంసివ
 నేవంతే, మదుపాసక స్తస్మాన్నిరతిశయాద్వైత పరమానందలక్షణపర
 బ్రహ్మ భవతి, యోవై ముముక్షు రనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి, స
 రమానందలక్షణపరం బ్రహ్మ భవతి, యస్తవరమతత్త్వైరహస్యాధర్యణమ
 హానారాయణోపనిషద మధితే స సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి,
 జ్ఞానాజ్ఞానకృతేభ్యః పాతకేభ్యో ముక్తోభవతి, మహాపాతకేభ్యః పూతో
 భవతి, రహస్యకృతప్రకాశకృత చిరకాలత్యంతకృత స్తేభ్యస్సర్వేభ్యః

పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, స సకలలోకాన్ జయతి, స సకలమంత్రజ
పనిష్టో భవతి, స సకలవేదాంతరహస్యాధికత పరమాత్మజ్ఞోభవతి, స స
కలభోగభు గ్భవతి, స సకలయోగవిద్భవతి, స సకలజగత్పరిపాలకో భ
వతి, సోఽద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మ భవతి, ఇదం పరమత
త్వరహస్యం నవాచ్యం గురుభక్తివిహీనాయ నచా శుశ్రూషవే
వాచ్యం సతపోవిహీనాయ నాస్తికాయనడాంభికాయ మద్భక్తివిహీనా
య మాత్సర్యాంకితతనవే నవాచ్యమ్, నవాచ్యం మదసూయాపరా
య కృతఘ్నయ, ఇదం పరమరహస్యం యో మద్భక్తేష్వభిధాన్యతి,
మద్భక్తినిష్ఠో భూత్వా మామేవ ప్రాప్నోతి, ఆపయో ర్యఞ్మగ్ సం
వాద మధ్యేష్వతి, స నరో బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, శ్రద్ధావా ననసూయః
శృణుయా త్పతతి వా య ఞ్మగ్ సంవాద మాపయో స్స పురుషో
మత్సాయుజ్య మేతి, తతో మహావిష్ణు స్తిరోద్ధధే, తతో బ్రహ్మ స్వస్థా
నం జగామే త్యుపనిషత్ .

ఇ త్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమసాయుజ్య ముక్తిస్వరూపణం
నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

ఇతి త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిష త్సమాప్తా
ఓమ్ తత్సత్,

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౩. యజుర్వేదీయ అద్వయతారకోపనిషత్.

శ్లో. ద్వైతాసంభవ విజ్ఞాన సంసిద్ధాద్వయతారకమ్.

తారక బ్రహ్మేతిగీతం వందే శ్రీరామవై భవమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాస్త్రః.

ఓమ్. అథాతోఽద్వయతారకోపనిషదం వ్యాఖ్యాన్యమోయత
యే జితేద్వియాయ శమదమాది పద్ధతపూర్ణాయ, చిత్స్వరూపోఽహ
మితి సదా భావయన్ బ్రహ్మజ్ఞీమిలితాఽక్షః కిఞ్చిదున్మిలితాఽక్షో

వాఽన్తర్దృష్ట్యా భూదహారాదుపరిసచ్చిదాన్తద్వితేజః కూటరూపం
 పరబ్రహ్మైవలోకయత్ తద్రూపా భవతి గర్భజన్తజరామరణ సంసార
 మహద్భూతాన్తర్దృష్టయతి, తస్మాత్తారక మితి జీవేశ్వరా మాయికా
 వితి విజ్ఞాయ స్వవిశేషం నేతి నేతితి విహాయ యదవశిష్యతే త దద్వ
 యం బ్రహ్మ, తత్సిద్ధ్యై లక్ష్యత్రయాన్తస్థానం కర్తవ్యం, దేహమధ్యే
 బ్రహ్మనాదీసుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ పూర్ణచంద్రిభా వర్తతే, సాతు
 మూలాధారా దారభ్య బ్రహ్మరస్థిగామినీభవతి, తన్మధ్యే తటిత్కోటి
 సమానకాంత్యా మృణాళసూత్రవ త్సుప్తాజ్ఞీ కుణ్డలినీ ప్రసిద్ధాన్తే,
 తాం దృష్ట్వా మనసైవ నర స్సర్వపాపవినాశద్వారా ముక్తో భవతి,
 ఫాలోర్ధ్వగ లలాట విశేషమండలే నిరన్తరం తేజస్తారకయోగ విస్ఫుర
 ణేన పశ్యతిచే త్సిద్ధో భవతి, తన్మధ్యగోస్థీలిత కర్ణరస్థిద్వయే తత్ర
 పూర్తాకరశబ్దో జాయతే తత్రస్థితే, మనసి చక్షు ర్ధ్యగతనీలజ్యోతి
 స్థులం విలోక్యాన్తర్దృష్ట్వా నిరతిశయసుఖం ప్రాప్నోతి, ఏవం హృద
 యే పశ్యతి, ఏవ మన్తర్లక్ష్య లక్షణం ముముక్షుభి రుపాస్యమ్, అథ
 బహిర్లక్ష్యలక్షణమ్, నాసికాగ్రే చతుర్భిష్టద్భిరష్టభిర్దశభి ర్ద్వాద
 శభిః క్రమాదజ్ఞుభాన్తే నీలద్యుతి శ్యామత్పసద్భ్రక్త భజ్జీస్ఫురత్ప్రీత
 వర్ణద్వయోపేతం వ్యోమ యది పశ్యతి, స తు యోగీ భవతి, చల
 దృష్ట్యా వ్యోమభాగం వీక్షితుః పునఃపశ్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతి ర్తయూ
 ఖా వర్తంతేః తద్దర్శనేన యోగీ భవతి, తత్తకాఞ్చురసజ్జాశా
 జ్యోతిర్తయూఖా అపాంగాన్తే భూమావా పశ్యతి, తద్దృష్టి స్థినిరా
 భవతి, శీర్షోపరి ద్వాదశాజ్ఞాన సమ మీక్షితు రమృతత్వం భవతి, య
 త్రకుత్రస్థితస్య శిశి వ్యోమ జ్యోతి ర్దృష్టం చే త్సతు యోగీ భవతి,
 అథ మధ్య లక్ష్య లక్షణమ్, ప్రాతః శ్చిత్రాదివర్ణాఖండా సూర్యచక్రవ ద్వ
 ప్నిజాలా వలీవ త్తద్విహీనాన్తర్లిఖిత తృత్యతి తదాకారాకారి
 తయాన్తతిష్ఠతి, తద్భూయో దర్శనేన గుణరహితాన్తకాశం భవతి,
 విస్ఫురత్తారకాకారసంవీర్యమానాగాధతమోపమం పరమాన్తకాశం
 భవతి, కాలానలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి, సర్వోత్కృష్ట
 పరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాకాశం భవతి, కోటిసూర్యప్రకా

1. తృతీయ కుక్షవర్ణ 2. ర్తయూఖా అకగా వర్తంతే.

వైభవసంపాదకం సూర్యార్కకాశం భవతి, ఏవం బాహ్యైర్భవ్యస్తరస్థ
 వ్యోమపంచుకం తారకలక్ష్మ్యమ్ తద్దర్శి విముక్తఫల స్తాద్యగ్యోమ
 సమానో భవతి, తస్మా త్తారక ఏవ లక్ష్మ్యమమనస్కు ఫలప్రదం భవతి,
 తత్తారకం ద్వివిధమ్, పూర్వార్థం తారక ముత్తరార్థ మమనస్కుం చేతి,
 త దేవశ్లోకో భవతి తద్యోగం చ ద్విధా విధి పూర్వోత్తరవిధానతః,
 పూర్వంతు తారకం వింశ్యా దమనస్కుం తదుత్తర మితి, అత్యంతస్తా
 రయోఽశ్చంద్రసూర్యప్రతిఫలనం భవతి, తారకాభ్యాం సూర్యచంద్ర
 మండల దర్శనమ్, బ్రహ్మణమివ పితౄణామివ పితౄణామివ పితౄణామివ
 లద్వితయ మస్తీతి నిశ్చిత్య తారకాభ్యాం దర్శన మత్రాఽప్యభయైక్య
 దృష్ట్యా మనోయుక్తం ధ్యాయేత్, తద్యోగాభావే ఇన్ద్రియప్రవృత్తే
 రనవకాశాత్, తస్మాదంతద్దృష్ట్యా తారక ఏవాఽమనస్థేయః, తత్తా
 రకం ద్వివిధమ్, మూర్తితారక మమూర్తితారకం చేతి యద్ద్వియా
 స్తంతస్తూర్తి మత్, యద్భూయ్యుగాతీతం తదమూర్తిమత్, సర్వ
 త్రాఽస్తః పదార్థ వివేచనే మనోయుక్తాభ్యాం ఇష్యతే, తారకాభ్యాం
 తదూర్ధ్వస్థ సత్త్వ దర్శనా న్తనోయుక్తేనాఽస్తరీక్షణేన సచ్చిదాఽనందస్వ
 రూపం బ్రహ్మైవ, తస్మాచ్ఛుక్త తేజోమయం బ్రహ్మేతి సిద్ధమ్, తద్బ్రహ్మ
 మన ససహకారి చక్షుషాఽన్తద్దృష్ట్యా వేద్యం భవతి, ఏవ మమూ
 ర్తితారకమపి మనోయుక్తేన చక్షుషైవ దహరాదికం వేద్యం భవతి,
 రూపగ్రహణప్రయోజనస్య మనశ్చక్షురధీనత్వాత్, బాహ్యవదాస్తరేఽ
 ప్యాత్వమనశ్చక్షు స్సంద్యోగేనైవరూపగ్రహణకార్యోదయాత్, తస్మాన్త
 నోయుక్తాఽన్తద్దృష్టి స్తారకప్రకాశాయ భవతి, భూయుగమధ్యవిలే
 దృష్టిం తద్వైరోర్ధ్వస్థితేజ ఆవిర్భూతం తారక యోగో భవతి, తేన
 సహ మనోయుక్తం తారకం సుంద్యోజ్యం ప్రయత్నేన భూయుగమ్,
 సావధానతయా కింఞ్చిదుర్ధ్వముత్ క్షేపయేత్, ఇతి పూర్వభాగీ తార
 కయోగః, ఉత్తరం త్వమూర్తిమదమనస్కు మి త్యుచ్యతే, తాం
 మూలోర్ధ్వభాగే మహాకా జ్యోతి ర్తయూభో వర్తతే, త ద్యోగిభి ర్ధృ
 థం తస్మా దణిమాది సిద్ధి ర్భవతి, అన్తరాబ్యాం లక్ష్మ్యే దృష్టౌ నిమేషో
 ఽపరితాయాం సత్యాం శామ్భవీ ముద్రా భవతి, తస్మదాఽరూఢ జ్ఞాని
 నివాసాత్ భూమిః పవిత్రాభవతి, తద్దృష్ట్యా సర్వే లోకాః పవిత్రా భవన్తి,

తాదృశపరమయోగిపూజా యస్య లభ్యతే సోఽపి ముక్తో భవతి,
 అస్త్యక్ష్యజలజ్యోతి స్వరూపం భవతి పరమ గురూపదేశేన సహస్రారే
 జలజ్యోతిర్వా బుద్ధిగుహానిహిత చిజ్యోతిర్వా షోడశాస్త్రతరీయచైత
 న్యంవా అస్త్యక్ష్యం భవతి, తద్దర్శనం సదాచార్యమూలమ్. ఆచార్యో
 వేద సమ్మన్నో విష్ణుభక్తో విమత్సరః, యోగజ్ఞోయోగనిష్ఠశ్చ సదా
 యోగాత్మక శృచిః, గురుభక్తిసమాయుక్తః పురుషజ్ఞో విశేషతః,
 ఏవం బ్రహ్మణసమ్మన్నో గురురి త్యభిధీయతే, గుశబ్దస్త్యస్తకార స్స్వీదు
 శబ్దస్తన్నిరోధః, ఆనకారనిరోధిత్వా ద్గురు రి త్యభిధీయతే, గురురేవ
 పరంబ్రహ్మ గురురేవ సర్వ గతిః, గురుర్యేవ సర్వ విద్యా గురురేవ
 పరామృతమ్, గురురేవేవ కాష్ఠమ్. అగురుతా పప్రచ్ఛుః, అంబో తదప
 దేష్టానౌ తస్మాద్గురుతరో గురు రితి, అంత గ్రామీ నోబ్రాహ్మిన్
 సర్వమోచనం భవతి, సర్వజన్తకృతౌ సర్వవిషోరగచంద్రవిభూషితమ్,
 సర్వాకా కామా నవాప్నోతి సర్వపురుషార్థనిర్ణాధిముః, బహు మునిష్కా
 త్యుపనిషత్ .

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాస్త్రా
 ఇతి అధ్యయతారకోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీగురుభ్యా నమః హరిః ఓమ్

౫౪. అధర్వణీయ రామరహస్యోపనిషత్

శ్లో. కైవల్య శ్రీస్వరూపేణ రాజమానం మహోఽవ్యయమ్,
 ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం శ్రీరామపదమాశ్రయే,
 ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః
 ప్రథమోఽధ్యాయః

శ్లో. రహస్యం రామతపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్,
 శాండిల్యం వైంగలం భిక్షు మహాచ్ఛరీరకగ్ శిఖా.

ఓం. సనకాద్యా యోగివర్యా అన్యేచఋషయ స్తథా. ప్రశ్న
 దాద్యా విష్ణుభక్తా హనూమంతమథాబ్రువన్, వాయుపుత్ర మహ

బాహో కిం తత్త్వం బ్రహ్మవాదినామ్, పురాణేష్వప్తాదశసు స్మృతి
 వ్యప్త్యాదశస్యపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యాస్యాధ్యాత్మికేఽపిచ,
 సర్వేషు విద్యాదానేషు విఘ్నసూర్యశశక్తిషు, ఏతేషు మధ్యే కిం
 తత్త్వం కథయ త్వం మహాబల. హనూమాకహోవాచ—భో
 యోగీంద్రాశ్చ ఋషయో విష్ణుభక్తా స్తథైవ చ, శృణుధ్వం మా
 మకీం వాచం భవబంధవినాశినీమ్, ఏతేషు చైవ సర్వేషు తత్త్వగచ
 బ్రహ్మతారకమ్, రామవీవ పరంబ్రహ్మ రామవీవ పరంతమః, రామవీవ
 పరం తత్త్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారకమ్. వాయుపుత్రేణోక్తాస్తే
 యోగీంద్రా ఋషయో విష్ణుభక్తా హనూమ్నస పప్రచ్ఛుః, రామ
 స్యాంగాని నో, యోనుమన్తథైకేకేకే. బాహోవాచ—వాయుపుత్రం
 విశ్వేస్సవన సాక్షి పద్మలోకాల్పాలకమ్, నా స్థం సంద్రం నారా
 తోవా సత్యంతోవాఽభిదేవం వరాహం, తత్సర్వా స మాత్రా
 ర్ణకురితః, బ్రహ్మసూమోహం భరతం విభీషణం సుగ్రీవ మంగదం జాంబ
 శ్వ శిశు, పోకా మునయోరామస్యాంగని జానీథాః, తాన్యంగాని వినా
 రామో విఘ్నకరో భవతి, పునర్యాయపుత్రేణోక్తాస్తే హనూమంతం
 పప్రచ్ఛుః, అంజనేయ మహాబలవిప్రాణాం గృహస్థానాం ప్రణవాధి
 కారః కథం స్యాదితి. సహోవాచ—శ్రీరామ ఏవో వాచేత, యేషా
 మేవపడక్షరాధికారో వర్తతే తేషాం ప్రణవాధికార స్స్యి న్నాన్యే
 షామ్, కేవల మకారో కార మకారార్థం మాత్రాసహితం ప్రణవమూహ్య
 యో రామమంత్రం జవతి తస్య శుభకరోఽహం స్యామ్, తస్యప్రణవ
 స్యాకారస్యోకారస్య మకారస్యార్థ మాత్రాయా శ్చ ఋషిశ్చందో
 దేవతా తత్తద్వర్ణవర్ణావస్థానాన్ సర్వవేదాగ్నిగుణా సుచ్చార్యావ్యహం
 ప్రణవమంత్రా ద్ద్విగుణం జప్త్వా పశ్చాద్దామమంత్రం యోజవే త్స
 రామో భవతీతి రామేణోక్తా స్సన్తాద్రామాంగం ప్రణవః కథిత ఇతి.
 విభీషణుడివాచ—సింహాసనే సమాసీనం రామం పాలస్త్యసూదనమ్, ప్రణ
 వ్య దండవద్భూమా పాలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్, రఘునాథ మహా
 దాహా కేవలం కథితం త్వయా, అంగానాం సులభం చైవ కథనీయం
 స పాలభమ్. శ్రీరాముడివాచ—అథ పంచదండకాని పితృహ్ను మా
 గృహ్ను బ్రహ్మహ్ను గురుహనసః కోటియతిహ్నుఽనేకకృతపాపా

ర్విన్యసే న్ననుమ్, షడంగం పూర్వవద్విద్యాత్ మంత్రార్చైర్ననునాస్త్ర
 కమ్, మధ్యే వనం కల్పతరోద్ధూలే పుష్పలతాసనే, లక్ష్మణేన ప్రగుణిత
 మక్ష్యః కోణేనసాయకమ్, అవేక్ష్యమాణం జానక్యా కృతవ్యజనమిశ్వ
 రమ్, జటాభారలసచ్ఛిన్నంశ్యామంమునిగణావృతమ్, లక్ష్మణేన ధృతచ్ఛత్ర
 మథవా పుష్పకోశరి, దక్షాసంమధునగ్ శాంతగ్రాససుగ్రీవవిభీషణమ్, ఏవం
 లభ్యా జయార్థీతువర్ణలతం జ రామవీవ పరంతపః, శీరాస్తవా
 ద్యాః పంచవర్ణ కాః, షడక్షరష్వద్విధస్యాచ్చ వాయుపుత్రేణోక్తాః
 న్నాతృకామంత్రవర్ణప్రత్యేకపూర్వకమ్, లక్ష్మీవాజ్ఞ పచ్చుః, రామ
 స్యా దనేకథా, శ్రీరామమస్తదైకైకం బీజాద్యంత గతాం గాయపుత్ర
 ర్వర్ణస్సవవ సాంక్షిషడ్వ్యోవాంఛితప్రదః, న్వాహంతో వం నారా
 తోవా సత్యంతో వాఽభవే దయమ్, అష్టావింశ త్యుత్తరశతభేద షడ్వ
 ర్ణశరీరః, బ్రహ్మసమోహన శృక్తి ర్దక్షిణామూర్తిరేవ, అగస్త్య
 శ్చ శివః ప్రోక్తా మునయోసుక్రమా దిమే, ఛందో గాయత్ర సంజ్ఞంచ
 శ్రీరామశ్చైవ దేవతా, అథవా కామబీజాదే ర్విశ్వామిత్రో ముని
 ర్తనోః, ఛందో దేవ్యాది గాయత్రీ రామభద్రోఽస్య దేవతా, బీజశ
 క్తి యథాపూర్వగ్ షడ్వర్ణాన్విన్యసేత్కమాత్, బ్రహ్మరంధ్రభువో
 ర్షధ్యే హృన్నాభ్యూరుషు పాదయోః, బీజైష్వదీప్తయ్యుక్తై ర్వా మన్తా
 రైర్వాషడంగకమ్, కాలాంభోధరకాంతి కాంత మనిశంవీరాసనాధ్యా
 సితమ్ ముద్రాం జ్ఞానమయీం దిధాన్య మ్మపరగ్ హస్తాంబుజం జానుని,
 సీతాం ఉత్తర్దిగ్విష్ణోష్టోషస్తోరుహకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవం శశ్యం
 ప్రహుకుదాన్ ద్విగుణం కలోపి జ్వలాంగం భజే. రామశ్చ చంద్రభ
 ద్రాన్తో జేతోసతి యుతో ద్విధా, సప్తాక్షరో మంత్రరాజ స్సర్వకామ
 ఫలప్రదః, తారాదిసహిత స్సోఽపి ద్వివిధోఽష్టాక్షరో మతః, తారం
 రామ శ్చతుర్థ్యంతః క్రోడాస్త్రం వహ్నితల్పగా, అష్టాంశ్లోయం శరో
 మంత్ర ఋష్యాదిస్యాత్తదర్శవతో, పున రష్టాక్షర స్యాథ రామవవ ఋషి
 స్సంసృతః, గాయత్రం ఛంద ఇత్యస్య దేవతా రామ ఏవచ, తారం
 శ్రీబీజయుగ్మం బీజశక్త్యాదయో మతాః, షడంగం చ తతః కుర్వా

వృంత్రాన్తైరేవబుద్ధిమాన్, తారం శ్రీబీజయుగ్మం చ రామాయ నమ
ఉచ్చరేత్, గ్లామోం బీజం వదే న్నాయాం హృద్రామాయ పునశ్చ
తామ్, శివోమారామమంత్రోఽయం వసన్తర్ణస్తు వసుప్రదః, ఋషి స్స
దాశిః ప్రోక్తో గాయత్రం ఛంద ఉచ్యతే, శివోమారామచంద్రోత్ర
దేవతా పరికీర్తితః, దీప్తియా మాయయాంగాని తారపంచాన్లయుక్త
యా, రామం త్రిణేత్రం సోమార్ధ ధారిణం శూలినం పరమ్, భస్మోద్ధూ
రితపర్వాంగం కపర్దిన ముపాస్త హే, రామాభిరామాంసౌందర్య సీమాం
సోమావతంసకమ్, పాశాంకుశ ధనుర్బాణధరాంధ్యాయేత్రిలోచనామ్,
ధ్యాయన్నేవం వర్ణలక్షం జగత్సర్వతత్పరః, బిల్వపత్రైః ఫలైః పుష్పై
స్తిరాజ్యైః పంకజైర్ద్రువేత్, స్వయ మాయాంత నిధయ స్సిద్ధయశ్చ
సురేష్ఠితాః, పున రష్టాక్షరస్యాథ బ్రహ్మగాయత్రరాఘవాః, ఋష్యా
దయస్తు విజ్ఞేయాః శ్రీబీజం మమశక్తికమ్, తత్ప్రీత్యైవినియోగశ్చ
మంత్రాన్తై రంగకల్పనా. కేయూరాంగద కంకశైర్బణిగణైర్విద్యోతమా
సం సదా రామం పార్వణ చంద్రకోటి సదృశచ్ఛత్రేణవై రాజితమ్,
హేమస్తంభసహస్రపాదశయితే మధ్యే మహామంటపే దేవేశం భర
తాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్. కిం మంత్రై ర్భూమాభి ర్విస
త్సరఫలై రాయాస సాధ్యైర్వృతా కించిల్లోభవితానమాత్ర విఫలై
స్సంసారదుఃఖావహైః, ఏకస్సన్నపి సర్వమంత్రఫలదో లోభాది
దోషోద్ధృతః శ్రీరామ శ్చరణం మమేతి సతతం మంత్రోఽయ
మష్టాక్షరః. ఏవ మష్టాక్షర స్సమ్యక్ సప్తథా పరికీర్తితః, రామ
సష్టాక్షరోమంత్ర ఆద్యంతే తారసంయుతః, నవార్ణోమంత్రరాజ స్సాన్య
చ్ఛేపం పడ్యర్ణవ స్స్యనేత్, జానకీవల్లభం జేతం వహ్నిర్దాయాహు
మాదికమ్, దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్సాన్యత్సర్వాభీష్టఫలప్రదః, దశా
క్షరస్య మంత్రస్య వసిష్ఠోఽస్య ఋషిర్విరాట్. ఛందోఽస్య దేవతా
రామ స్సీతాపాణిఃపింగ్రహః, ఆద్యో బీజం ద్విత శ్చక్షిః కామేనాంగం
క్రియా మతా, శిరోలలాటభూమధ్యే తాటకంరేఘు హృద్యపి, నా
భ్యూరుజానుపాదేఘ దశాన్తాన్విస్యనే న్ననోః, ఆయోధ్యానగరే రత్న

నిత్రే సౌవర్ణమంటవే, మందారపుష్పై రాబర్ణవితానే తోరణాంచితే,
 యంత్రసనే సమాసీనం పుష్పకోపరి రాఘవమ్, రక్షోభిర్నరిభి ర్దేవై
 వ్యయానగతై శ్శుభైః, సంస్తూయమానం మునిభిః ప్రహ్లాదశ్చ పరినే
 పితమ్, సీతాలంకృతవామాంగం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్, శ్యామంప్రస
 న్నవదనం సర్వాభరణభూషితమ్, ధ్యాయన్నేవం జపే న్నంత్రంవర్ణలక్ష
 ణసన్యధీః, రామం జేతం ధనుష్పాణయేంఽస్యా ద్వహ్నిసుందరి,
 శశాక్షిరోఽయం మంత్ర స్సాన్వితుని గృహ్నితా విరాట్కన్తుతః, ఛందస్తు
 దేవతా స్తోత్రో రామో రాక్షసమర్దనః, శేషంతు పూర్వవత్కుర్యా
 ద్వాపబాణధర్గ స్తరేత్, తారమాయారమానంగ వాక్స్వబీజైశ్చ
 ఓద్విధః, దశాణ్డోమంత్రరాజ స్సాన్వి ద్రుద్రవర్ణాత్తకో మనుః, శేషం
 ఓద్విధవత్ జ్ఞేయం న్యాసధ్యానాదికం బుధైః, ద్వాదశశాక్షరమంత్రస్య
 శ్రీరామో ఋషి రుచ్యతే, జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం శ్రీరామో దేవతా
 పితః, ప్రణవో బీజ మిత్యుక్తః క్లిం శక్తిః హ్రీంచ కీలకమ్, మంత్రే
 శాంగాని విన్యస్య శిష్టం పూర్వవ దాచరేత్. తారం మాయాం సము
 వ్సార్పర్ణభరతాగ్రజ ఇత్యపి, రామక్లిం వహ్నిఃకాయాంతం మంత్రోఽ
 మం ద్వాదశశాక్షరః, ఓం హృద్భగవతే రామ చంద్రభద్రాచ జయు
 ః, అర్కాణ్డోద్వివిధోఽప్యస్య ఋషిధ్యానాదిపూర్వవత్, ఛంద
 స్తుజగతీ చైవ మంత్రాల్లైరంగకల్పనా, శ్రీరామేతి పదం చోక్త్యా జయ
 రామపదం తతః, జయద్వయం వదే త్సాన్విజ్ఞో రామేతి మనురాజకః,
 త్రయోదశాణ్డఋష్యాది పూర్వవత్సర్వకామదః, పదద్వయద్విరావృతే
 ంగం ధ్యానం దశాణ్డవత్, తారాదిసహిత స్సోఽపి సవత్సర్దశవర్ణకః,
 త్రయోదశాణ్డ ముచ్చార్పర్ణ పశ్చా ద్రామేతి యోజయేత్, సవైపంచద
 శాణ్డస్తు జపతాం కల్పభూరుహః, సమశ్చ సీతాపతయే రామాయేతి
 హవద్వయమ్, తతస్తు కవచాస్త్రాంత్రష్టోదశాక్షర ఈరితః, తస్యా
 ప్రస్త్యఋషి శ్శుందో బృహతీ దేవతాచ సః, రాం బీజం శక్తి
 హ్రీంచ కీలకం హూ మి తిరిబమ్, ద్విపంచత్రిచతుర్వర్ణై స్సైర్వైరం
 ంన్యనే త్క్రమాత్, తాగాది సహిత స్సోఽపి మంత్ర స్సప్తదశా
 షరః, తారం నమో భగవతే రామం జేతం మహా తతః, పురుషాయ

ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, ద్విభా
జగ్ స్వర్ణరుచిర తనుం పద్మనిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందేరామ
రాధనతత్పరమ్, భకారంతు సముద్భృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగ
స్త్యఋషిరస్యాథ శేషంపూర్వవదాచరేత్, భరతంశ్యామలంశాంతంరామ
నేవా పరాయణమ్, ధనుర్బాణధరం వీరం కై కేయీతనయం భజే, శం
బీజంతు సముద్భృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోఽంతకః, ఋష్యాదయో యథా
పూర్వవినియోగో వినిగ్రహే, ద్వి భుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామనేవాపరా
యణమ్, లవణాసురహంతారం సుమిత్రాతనయం భజే, హంహనుమా
తాతమర్జునతహ్నదంతోమంత్రరాజకః, రామచంద్రఋషిసోగో యోజయే
నమో భగవతే వీర కామోభుజం స్వర్ణవర్ణాభల శత్రూ హన ద్వంద్వం
వహ్నిజాయంతతోవదేత్, రాశాక్షిరో మంత్ర స్సర్వశత్రు
నిబర్హణః, విశ్వమిత్రోమనుః ప్రోక్తో గాయత్రీ ఛంద ఉచ్యతే, దేవతా
వీరరామోఽసౌ బీజాద్యాః పూర్వవన్తతాః, మూలమంత్రవిభా
గేన న్యాసా కృత్వా విచక్షణః, శరం ధనుషి సంధాయ తిష్ఠంతం
రావణోన్ముఖమ్, వజ్రపాణింరథారూఢం రామంధ్యాత్వాజపే న్తనుమ్,
తారం నమో భగవతే శ్రీరామాయ పదం వదేత్, తారక బ్రహ్మణే
చోక్త్వా మాం తారయ పదం వదేత్, నమస్తారాత్మకో మంత్ర శ్శత్రు
ర్వింశతివర్ణకః, బీజాదికం యథాపూర్వం సర్వం కుర్యాత్ పడర్ణవత్,
కామస్తారో నతి శ్చైవ తతో భగవతే పదమ్, రామచంద్రాయ చో
చ్చార్చ్య సఃలేతి పదం వదేత్, జనవశ్యకరాయేతి స్వాహా కామా
త్మకో మనుః, సర్వవశ్యకరో మంత్రః పంచవింశతివర్ణకః, ఆదౌ తారే
ణ సంయుక్తో మంత్ర షడ్వింశదక్షరః, అంతేఽపి తారసంయుక్త స్పృష్ట
వింశతి వర్ణకః, తారం నమో భగవతే రక్షోఘ్నవిశదాయచ, సర్వవి
ఘ్నో సముచ్చార్చ్య నివారయ పడద్వయమ్, స్వాహాంతో మంత్రరా
జోఽయమష్టావింశతివర్ణకః, అంతే తారేణ సంయుక్త ఏకోనత్రింశ
దక్షరః, ఆదౌ స్వబీజసంయుక్తః త్రింశద్వర్ణాత్మకో మనుః, అంతేఽ
తేన సంయుక్త ఏకత్రింశాత్మక స్సన్నితః, రామభద్ర మహేష్వో
రఘువీర నృపోత్తమ, భోదశాస్యాంతకాంతాకం శ్రియం దాపయ దేహి

వ్యస్తాంస్తంభాంస్తంజ్రంఅంశ్రంజ్రంతతోవృత్తమ్,తతోద్వా
 త్రంశద్ధశపద్దమ్, తేషుదశేషు సృసింహమంత్రరాజానుష్టుభ మంత్రః,
 శద్ధశ కపోలేష్వష్టువస్యేకాదశరుద్రద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణ
 వాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంత్రాః క్రమేణ, తద్భూహిర్వషట్కారం పరితః,
 కతోరేఖాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదితు రాశ్యాదిభూషితమ్,
 అష్టనాగైరధిష్ఠితమ్: చతుర్దితు నారసింహబీజమ్, విదితువారాహబీ
 జమ్, ఏతత్సర్వాత్మకం యంత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ,
 ఏకాక్షరాదినవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దశావరణాత్త
 ం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగ్ రాఘవం యజేత్, షట్కోణో
 త్, తారాదిరేషా గాం అష్టదశమూలే బ్రయచ్చతి, మాయాదిరపి
 రేదుష్యం రామాదిశ్చ శ్రియహాచదు, యదనేనాపి సంయుక్తా సమ్మో
 హయతి మేదిసీమ్, పంచత్రీణి షడర్ణైశ్చ త్రీణి చత్వారివర్ణకైః, చత్వారి
 ః చతుర్వర్ణైరంగన్యాసం ప్రకల్పయేత్, బీజధ్యానాదికం సర్వం కుర్యాత్
 షడ్వర్ణవత్క్రమాత్, తారం నమో భగవతే చతుర్థ్యా రఘునంద
 నమ్, రక్షోఘ్నవిశదం తద్వ స్తధురేతి వదే త్తతః, ప్రసన్నవదనం జే
 తం వదేదమిత తేజసే, బలరామా చతుర్థ్యంత్రా విష్ణు జేతం నతి
 స్తతః, ప్రోక్తో మాలా మను స్పృష్టచత్వారింశద్భిరక్షరైః, ఋషి చ్ఛం
 హో దేవతాఽది బ్రహ్మనుష్టుభరాఘవాః, సప్తర్షసప్తదశపద్మద్రసంఖ్యైష్ఠ
 ంగకమ్, ధ్యానం దశాక్షరం ప్రోక్తం లక్షమేకం జపే స్తనుమ్, శ్రియం
 ఏతాం చతుర్థ్యంత్రాం స్వాహంత్రోయం షడక్షరః, జనకోఽస్య ఋషీ
 ఘ్నిదో గాయత్రీ దేవతా మనోః, సీతా భగవతి ప్రోక్తా శ్రిం బీజం
 తి శక్తికమ్, కీలం సీతా చతుర్థ్యంత్ర మిష్టార్థే వినియోజయేత్,
 క్షుస్వరయుతాద్యేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, స్వర్ణాభా మంబుజక
 రాం రామాలోకనతత్పరామ్, ధ్యాయే త్షట్కోణమధ్యస్థరామాం
 గోపరి సంస్థితామ్. లకారంతు సముద్భృత్య లక్షణాయ నమోఽంత
 ః, ఆగస్త్యఋషిరస్యాథ గాయత్రం ఛందఉచ్యతే, లక్షణో దేవ
 తాప్రోక్తో లం బీజం శక్తి రస్యహి, నమస్తు వినియోగో హి పురుషా

ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన వడంగాని ప్రకల్పయేత్, ద్విభాజగ్ స్వర్ణరుచిర తనుం పద్మనిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందేరామరాధనతత్పరమ్, భకారంతు సముద్భృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగస్త్యఋషిరస్యాథ శేషంపూర్వవదాచరేత్, భరతంశ్యామలంశాంతంరామనేవా పరాయణమ్, ధనుర్బాణధరం వీరం కైకేయీతనయం భజే, శంబీజంతు సముద్భృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోఽంతకః, ఋష్యాదయో యథా పూర్వవినియోగో వినిగ్రహే, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామనేవాపరాయణమ్, లవణాస్ఫురహంతారం సుమిత్రాతనయం భజే, హంహనుమాచతుర్థ్యంతహృదంతోమంత్రరాజకః, రామచంద్రఋషిస్తోత్రో యోజయే త్పూర్వవత్ప్రమాత్, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామనేవాపరాయణమ్, మాండికాపీసహితం మాం ధ్యాయే ద్రామ నేవక మితి.

తృతీయోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయచుహః బలపూర్వోక్తమంత్రాణాం పూజాపీఠమనుబ్రూహీతి, హనూమాహ హోవాచ-ఆదౌ షట్కణమ్, తస్య ధ్యే రామబీజం సశ్రీకమ్, తదధోభాగే ద్వితీయాంతం సాధ్యం, బీజోర్ధ్వభాగే షష్ఠ్యంతం సాధకమ్, పార్శ్వే దృష్టిబీజే, తత్పరితో జీవప్రాణశక్తివశ్యబీజాని, తత్సర్వం సమ్మఖోష్ణభాభ్యాం ప్రణవాభ్యాం వేష్టనమ్, అగ్నిశాసురవాయవః పురోః పృష్ఠేషు షట్కణేషు దీర్ఘభాంజి హృదయాదిమంత్రాః క్రమేణ రాం రీం రూం రైం రాం ర ఇతి, దీర్ఘభాజి తద్యుక్తహృదయా ద్యస్తాంతం షట్కణపార్శ్వే రమామాయాబీజే, కోణాగ్రే వరాహం హ మితి, తద్వీణాంతరాశేకామబీజమ్, పరితో వాగ్భవమ్, తతోవృత్తత్రయం సాష్టవత్రమ్, తేషు దశేషు సర్వాః షడ్వర్ణాః ప్రతిదళం మాలామనువర్ణః షట్కణమ్, అంతే పంచాక్షరమ్, తద్దళకపోలే షష్టవర్ణాః పునరష్టదళషష్టమ్, తేషు దశేషు నారాయణాష్టాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు శ్రీబీజమ్, తతోవృత్తమ్, తతోద్వాదశదళమ్, తేషుదశేషవాసుదేవద్వాదశాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు ఆదిత్యంతా తతో వృత్తం తతపోదశ దళమ్, తేషు దశేషు హుం ఘటనఇతి సహితరామద్వాదశాక్షరమ్, తద్దళకపోలేషు మాయాబీజం సర్వత్ర, ప్రతికపోలం ద్విరాపృ

శ్రోత్రాంత్రంభ్రం వ్రం జ్రం అం శ్రం జ్రంతతో వృత్తమ్, తతోద్వా
 త్రంశద్దశపద్దమ్, తేషుదశేషు సృసింహమంత్రరాజానుష్టుభ మంత్రః,
 శ్చద్దశ కపోలేష్వష్టువస్వేకాదశరుద్రద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణ
 వాది సమంతాశ్చతుర్థ్యంత్రాః క్రమేణ, తద్భహిర్వషట్కారం పరితః,
 తతోరేఖాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదితు రాశ్యాదిభూషితమ్,
 అష్టనాగైరధిష్ఠితమ్ చతుర్దితు నారసింహబీజమ్, విదితువారాహబీ
 జమ్, ఏతత్సర్వాత్మకం యంత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ,
 కాక్షరాదినవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దశావరణాత్
 ం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగ్ గ్ రాఘవం యజేత్, షట్కోణే
 స్వంగైః ప్రథమావృతిః, అష్టదశమూలే ఆత్మాద్యావరణమ్, తదగ్రే
 వాసుదేవాద్యావరణమ్, ద్వితీయాష్టదశమూలే దృష్ట్యాద్యావరణమ్,
 తదగ్రే హనుమదాద్యావరణమ్, ద్వాదశదశేషు వసిష్ఠాద్యావరణమ్,
 షోడశదశేషు నీలాద్యావరణమ్, ద్వాత్రింశద్దశేషు భ్రువాద్యావర
 ణమ్, భూపురాంతరింద్రాద్యావరణమ్, తద్భహిర్వజ్రాద్యావరణమ్, ఏవ
 మధ్యర్ష్య మనుం జపేత్, అథ దశాక్షరాదిద్వాత్రింశదక్షరాంతానాం
 మంత్రాణాం పూజావీతముచ్యతేః ఆదా షట్కోణమ్, తన్నధ్యే స్వబీ
 జమ్, తన్నధ్యే సాధ్యనామాని, ఏవం కామబీజవేష్టనమ్, తంశిష్టేనన
 వాల్లేనవేష్టనమ్, షట్కోణేషు షడంగాని, అగ్ని శాసురవాయవ్యపూర్వ
 ఘ్నీషేషు, తత్కపోలేషు శ్రీమాయే, కోణాగ్రే గ్రోధమ్, తతోవృత్తమ్,
 తతోఽష్టదశమ్, తేషు దశేషు, షట్సంఖ్యయా మాలామనువర్ణా,
 శ్చద్దశకపోలేషు షోడశస్వరాః, తతో వృత్తమ్, తత్పరిత ఆదిత్యంతమ్,
 తద్భహిర్భూపురం సాష్టశూలాగ్రమ్, దితు విదితు నారసింహ వారా
 హే, ఏత స్సహాయంత్రమ్, ఆధారశక్త్యాది వైష్ణవవీతమ్, అంగైః ప్రతి
 మాప్రతిః, మధ్యే రామం, వామభాగే సీతాం తత్పురతశ్చార్జ్యం
 గ్రంచ, అష్టదశమూలే హనుమదాది ద్వితీయావరణం సృష్ట్యాదితృతీయా
 వరణమ్, ఇంద్రాదిభిశ్చతుర్థి, వజ్రాదిభిః పంచమీ, ఏతద్యంత్రరాధన
 గ్రార్వకం దశాక్షరాదిమనూజ జపేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనుమంతం పరమృషః, శ్రీరామమం

త్రాణం పురశ్చరణ విధిమనుబూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ—
 నిత్యం త్రిషవణస్నాయా పయోమూలఫలాదిభుక్, అథ వా చాయసా
 హారో హవిష్యాన్నాద ఏవవ, షడ్రైశ్చ పరిత్యక్త స్వాశ్రమోక్తి
 విధిం చరణ, వనితాదిషు వాక్కుర్త మనోభిర్నిస్పృహ శ్శుచిః, భూషి
 శాయీ బ్రహ్మచారీ నిష్కామో గురుభక్తిమార్, స్నానపూజాజపధ్యా
 నహోమతర్పణతత్పరః, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్ రామ మన
 స్యధీః, సూర్యేందుగురుదీపాది గోబ్రహ్మణసమీపతిః, శ్రీరామసన్నిధా
 మానీ మంత్రార్థమనుచింతయన్, వ్యాఖ్యచర్తాసనే స్థిత్యా స్వస్తికా
 ద్యాసనక్రమాత్, తులసీపారిజాతశ్రీవృక్షమూలాదిక స్థలే, పద్మాక్ష
 తులసీకాష్ఠ రుద్రాక్ష వృతమాలయా, మాతృకామాలయా మంత్రీ
 మననైవ మనుం జపేత్, అభ్యర్ఘ్య వైష్ణవే పీఠే జపేదక్షర లక్షకం,
 తర్పయే త్తద్దళాంశేన పయసాతద్దళాంశతః, జహుయాద్దోఘృతేనైవ
 భోజయే త్తద్దళాంశతః, తతః పుష్పాంజలిం మూలమంత్రేణ విధివచ్చ
 రేత, తతస్సిద్ధమను ర్భూత్వా జీవన్ముక్తో భవేన్నునిః, అణిమాదిర్భజ
 త్యేనం యూనం వరవధూరివ, విహికేషుచ కార్యేషు మహాపత్నుచ
 సర్వదా, నైవ యోజ్యో రామమంత్రః కేవలం మోక్షసాధకః,
 విహికే సమనుస్తాప్తే మాం స్తురే ద్రామసేవకమ్, యో రామం సుస్మరే
 న్నిత్యం భక్త్యా మనుపరాయణః, తస్యాహవిష్టసంస్థైశ్చ దీక్షితోఽస్మి
 మునీశ్వరాః వాంఛితార్థం ప్రదాస్యమి భక్తానాం రాఘవస్య తు,
 సర్వధా జాగరూకోఽస్మి రామకార్యధురంధర ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనుమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం
 త్రార్థమనుబూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ.—సర్వేషు రామమం
 త్రేషు మన్తరాజష్టడక్షరః, ఏకథా చ ద్విథా త్రేథా చతుర్థా పంచథా
 తథా, షట్పంచథాఽష్టథాపైవ బహుధాయా వ్యవస్థితః, షడక్షరస్యమా
 హాత్మ్యం శివో జానాతి తత్పరః, శ్రీరామమంత్ర రాజస్య సమ్యగర్థోఽయ
 ముచ్యతే, నారాయణాష్టాక్షరేచ శివపంచాక్షరే తథా. సార్థకార్ణ
 ద్వయం రామో రమంతే యత్ర యోగినః, రకారో వహ్నిరచన
 ప్రకాశః కర్యవస్యతి, సచ్చిదానందరూపోఽస్య పరమాత్మార్థ ఉచ్యతే,

వ్యంజనం నిష్కళం బ్రహ్మప్రాణో మాయేతి చ స్వరః, వ్యంజనై స్స్వ
రసంయోగం విధి తత్ప్రాణయోజనం, రేఫే బోధ్యత్తయే తస్మా త్కృత
మాకారయోజనమ్, మకారోభ్యుదయాథత్వా త్సమాదేతి చ కీర్త్య
తే, సోఽయం బీజగ్ స్వకం యస్తాత్సమాయం బ్రహ్మచోచ్యతే, సబిం
దు సోఽపి పురుష శ్శివసూర్యేందు రూపవాః, బోధ్యతి స్తస్య శిఖా
రూపం నాద స్సప్రకృతి ర్మతః, ప్రకృతిః పురుషశ్చోభా సమాయా
బ్రహ్మణ స్త్వైతౌ, బిందునాదాత్మకం బీజం వహ్ని సోమకలాత్మకమ్,
అగ్నిహోమాత్మకం రూపం రామబీజే ప్రతిష్ఠితమ్, యథైవ వట బీజస్థః
స్రాకృతశ్చ మహాద్రుమః, తతైవ రామబీజస్థం జగదేతచ్ఛరాచరమ్,
బీజోక్తముభయార్థత్వం రామనామ నిదృశ్యతే, బీజం మాయావిని
ర్ముక్తం పరబ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, ముక్తిదం సాధకానాం చ మకారోముక్తి
దో మతః, మారూపత్వా దతో రామో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః, ఆద్యో
రా తత్పదార్థస్సాస్య స్తకార స్త్వంపదార్థవాః, తయో స్సంయోజన
మసీత్యర్థేతత్త్వవిదో విదుః, నమస్త్యమర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద
ముచ్యతే, అసీత్యర్థే చతుర్థీస్యా దేవం మన్త్రేషు యోజయేత్, తత్త్వ
మస్యాదివాక్యంతు కేవలం ముక్తిదం యతః, భుక్తిముక్తిప్రదం చైత
త్తస్మా దప్యతిరిచ్యతే, మనుష్యేతేషు సర్వేషా మధికారో స్తీ దేహీనామ్,
ముముక్షూణాం విరక్తానాం తథాచాశ్రమవాసినామ్, ప్రణవత్వా త్స
దాధ్యేయో యతీనాం చ విశేషతః, రామమంత్రార్థ విజ్ఞానీ జీవన్ముక్తా
న సంశయః, య ఇమాముపనిషదమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స
వాయుపూతో భవతి సురాపానాత్పుతో భవతి, స్వర్గస్తేయా త్పు
తో భవతి, బ్రహ్మహత్యా త్పుతో భవతి, రామమంత్రాణాం కృతపుర
శ్చుణో రామచంద్రో భవతి, తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, సదా రామో
ఽహమస్మీతి తత్త్వతః ప్రవదంతి యే, న తే సంసారిణోఽనూనం రామ
ఏవ న సంశయ ఓగ్ సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణభి రితి శాంతిః.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః పారిః ఓమ్

౫౫. అధర్వణీయ రామతాపిన్యపనిషత్

శ్లో. శ్రీరామతాపనీయార్థం భక్తధ్యేయక శేబరమ్,

విక శేబరకైవల్యం శ్రీరామబ్రహ్మమే గతిః.

ఓం భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః.

ప్రథమోపనిషత్.

ఓం చిన్మయేనస్తిన్మహావిష్ణోజాతే దాశరథే హరా, రఘూః కులే
ఖలంరాతి రాజతే యో మహీస్థితః, స రామ ఇతి లోకేషు విద్వద్భిః
ప్రకటికృతః, రాక్షసా యేన మరణం యాంతి స్వోద్ద్రేకతోఽథవా, రా
మనామభువి భ్యాతమభిరామేణ వా పునః, రాక్షసాన్తర్మరూపేణ
రావల ర్మనసిజం యథా, ప్రభాషీనాం స్తథా కృత్వా రాజ్యార్థాణాం
మహీభృతామ్, ధర్మమార్గం చరిత్రేణ జ్ఞానమార్గంచ నామతః, తథా
ధ్యానేన వైరాగ్య మైశ్వర్యం స్వస్య పూజనాత్, తథా రా త్యస్య
రామాభ్యాభువి స్వాదధత త్వతః, రమంతే యోగినోఽనంతే నిత్యా
నందే చిదాత్మని, ఇతి రామపదేనాఽసౌ పరం బ్రహ్మభిధీయతే, చిన్మ
య స్వాద్వితీయస్య నిష్కళస్యాశరీరిణః, ఉపాసకానాం కార్యార్థం
బ్రహ్మణో రూపకల్పనా, రూపస్థానాం దేవతానాం పుంస్త్ర్యంగాస్త్రాది
కల్పనా, ద్విచత్వారిషడష్టానాం దశ ద్వాదశ షోడశ, అష్టాదశామీ
కథితా హస్తాశ్చంఖాదిభిర్యుతః, సహస్రాంతా స్తథా తాసాం వర్ణ
వాహనకల్పనా, శక్తిసేనాకల్పనాచ బ్రహ్మణ్యేవం హి పంచథా, కల్పి
తస్య శరీరస్య తస్య సేనాది కల్పనా, బ్రహ్మాదీనాం వాచకోఽయం
మంత్రోన్వర్థాదిసంజ్ఞికః, జప్తవ్యో మంత్రీణా నైవం వినా దేవః ప్రసీ
దతి, క్రియాకర్తేజ్యకర్తృణామర్థం మంత్రో వదత్యథ, మననా త్రా
ణనా స్తంత్ర స్సర్వవాచ్యస్య వాచకః, సోఽభయస్యాస్య దేవస్య
విగ్రహో యంత్రకల్పనా, వినా యంత్రేణ చేత్వాచా దేవతా స
ప్రసీదతి.

ద్వితీయోపనిషత్

1 స్వభూర్జ్యోతిర్మయోఽనంత రూపీ స్వేనైవ భాసతే, దేవత్యేన సమోయస్య సృష్టిస్థితిలయస్యచ, కారణత్యేన చిచ్ఛక్త్యా రజస్సత్వతమో గుణైః, యతైవ వటబీజస్థః ప్రాకృతశ్చ మహాకాయము, తతైవ రామబీజస్థం జగదేత చ్చరాచరమ్, తేషా రూపామూర్తయ స్సృష్టి శ్శక్తయ స్త్రీస ఏవ చేతి.

తృతీయోపనిషత్

సీతారామా తన్మయావత్ర పూజ్యౌ జాత్యాన్యభ్యాం భువ నాని ద్విసప్త, స్థితానిచ ప్రహణ్యేష తేషు తతో రామో మానవో మాయయాఽథాత్. జగత్ప్రాణా యత్త నేఽస్తై నమస్స్యా న్నమ స్తైవ్యక్త్యం ప్రవదేత్ప్రాగ్గుణే నేతి.

చతుర్థోపనిషత్

జీవవాచీ నమోనామ చాత్మారామేతి గీయతే, తదాత్మికా యా చతుర్థి తథా మాయేతి గీయతే మంత్రోఽయంవాచకో రామోవాచ్య స్సాన్యద్యోగవతయోః, ఫలదశ్చైవ సర్వేషాం సాధకానాం న సంశయః, యథానామీ వాచకేన నామ్నా యోఽభిముఖో భవేత్, తథా బీజా త్తతో మంత్రో మంత్రణోఽభిముఖో భవేత్, 2 బీజశక్తీ న్యనేద్దక్షవామ యోః స్తనయో రపి, కీలో మధ్యే వినా భావ్య స్వవాంఛా వినియో గవాః, సర్వేషామేవ మంత్రాణా మేష సాధారణక్రమః, అత్ర రా మోఽనంతరూప స్తేజసా వహ్నినా సమః, స త్వమష్టగు విశ్వశ్చే దగ్ని షోమాత్తకం జగత్, ఉత్పన్నస్థితయా భాతి చంద్ర శ్చంద్రికయాయ థా, ప్రకృత్యా సహితశ్శ్యామః పీతవాసా జటాధరః, ద్విభుజః కుండలీ రత్నమాలీ ధీరో ధనుర్ధరః, ప్రసన్నవదనో జేతా ధృష్ట్యాష్టకవిభూషితః, ప్రకృత్యా పరమేశ్వర్యా జగద్యోన్యాంకితాంకభృత్, హేమాభయా ద్విభుజయా సర్వాలంకృతయాచితా, శ్లిష్టః కమలధారిణ్యా పుష్టః గోసలజాఽత్తజః, దక్షిణే లక్షణే నాథ సధనుష్పాదినా పునః, హేమా భేనానుజే నైవ తథా గోణత్రయం భవేత్. తతైవ తస్యమంత్రస్యయ శ్చానుశ్చ స్వజేంతయా, ఏవం త్రిగోణరూపం స్యాత్తందేవా ఏనమా

యయుః, స్తుతిం చక్రుశ్చ జగతః పతిం కల్పతరా స్థితమ్, కామరూపా
యరామాయ నమో మాయామయాయచ, నమో వేదాదిరూపాయ
ఓంకారాయ నమోనమః, రమాధరాయ రామాయ శ్రీరామా యాత్ర
మూర్తయే, జానకీదేహభూషాయ రక్షోఘ్నాయ శుభాంగినే, భద్రాయ
రఘువీరాయ దశాస్యాంతకరూపిణే, రామభద్రమహేష్వాస రఘువీర
నృపాత్తమ, భోదశాస్యాంత కాస్తాకం రక్షం దేహి శ్రీయంచ తే,
త్వమీశ్వర్యా దాపయాథ సంప్రత్యాశ్వరిమారణమ్, కుర్వీతి స్తుత్య
దేవాద్యాస్తేన స్సార్థం సుఖం స్థితాః, స్తువం త్యేవం హి ఋషయస్తదా
రావణఆసురః, రామపత్నీం, వనస్థాం యః స్వనిర్వృత్త్యర్థమాదదే,
స రావణ ఇతిఖ్యాతో యద్వా రావా చ్చరావణః, తద్వ్యాజేనేషీ
తుం సీతాం రామో లక్ష్మణ ఏవచ, విచేరతు స్తదా భూమా దేహిం సు
దృశ్య చాసురమ్, హత్వా కబంధగ్ శబరీంగత్వా తస్యాజ్జయ తయా,
పూజితో వాయుపుత్రేణ భక్తేనచ కపీశ్వరమ్, ఆహూయ శగ్సతాగ్
స్వమాద్యంతం రామలక్ష్మణౌ, సతు రామే శంకితస్సక్ ప్రత్యయా
ర్థం చ దుందుభేః, విగ్రహం దర్శయామాస యోరామ స్తుచిషీ
పత్, సప్తసాలాన్విభిద్యాశు మోదతే రాఘవ స్తదా, తేన హృష్టః
కపింద్రౌ సౌ సరామ స్తస్య పత్నమ్, జగా మాగర్జదనుజో వాలినో
వేగతో గృహతే, తదా వాలీ నిర్జగామ తం వాలినమథాహవే,
నిహత్య రాఘవో రాజ్యే సుగ్రీవం స్థాపయేత్తతః, హరీనాహూయ
సుగ్రీవ స్త్వాహచాశా విదోఽధునా, ఆదాయ మైథిలీమద్య దద
తాశ్వాశు గచ్ఛత, తతస్తతార హనుమా నభిం లంకాం సమాయయా,
సీతాం దృష్ట్వా సురాక్ష హత్వా పురం దగ్ధా తదా స్యయమ్, ఆగత్య
రామేణ సహ న్యవేదయత తత్త్వతః, తదా రామః క్రోధరూపీ
తా నాహూ యాథవా నరా, తై స్సార్థమాదా యస్తాణి పురీం
లంకాం సమాయయా, తాం దృష్ట్వా తదధీశేన సార్థం యుద్ధ మకా
రయత్, ఘటశ్రోత్రసహస్రాక్షజద్భాగ్నిం యుక్తం తమాహవే,
హత్వా విభీషణం తత్ర స్థాస్యాథ జనకాత్తజామ్, ఆదాయాంశ్చ
తాం కృత్వా స్యపురం తైర్జగామ సః తత స్సింహాసనస్థస్య ద్విభుజో

ఘనందనః, దనుర్ధరః ప్రసన్నాత్మా సర్వభరణభూషితః, ముద్రాజ్ఞా
 మయీం యామ్యే వామే తేజఃప్రకాశినీమ్, భృత్వా వ్యాఖ్యాన
 రత శ్చింతయః పరమేశ్వరః, ఉదగ్ధక్షణయో స్వస్య శత్రుస్సుభరతా
 పృథః, హనూమంతంచ శ్రోతారమగ్రత స్స్య త్రికోణమ్, భరతా
 స్తు సుగ్రీవం శత్రుఘ్నాథో విభీషణమ్, శ్చిమే లక్షణం తస్య భృత
 పుత్రం సచామరమ్, తదధస్తా తాలవృక్షకా త్కృత్రం పున ర్భవేత్,
 మం పటోక్షణ మాదాస్యవీర్హంగై రేష సంయుతః, ద్వితీయం వాసు
 కీవాద్యైరాగ్నేయాదిషు సంయుతః, తృతీయం వాయుసూనుంచ
 సుగ్రీవం భరతం తథా, విభీషణం లక్షణం చాంగదం చాప్యరిమద్దనమ్,
 గంబవంతం చత్రైర్యుక్తస్తతో భృష్టిర్జ్జియంతకః, విజయశ్చ సురాష్ట్రశ్చ
 రాష్ట్రవరస ఏవచ, అశోకో భర్తపాలశ్చ సుమంత్ర శ్చైవభి రామృతః,
 తస్సహస్రదృగ్వహ్నిర్ధర్మోవరణోఽనిలః, ఇంద్రీకథాత్రసంతాశ్చ
 శభితైచ్చభీరావృత, బహిస్తదాయుధైః, పూజ్యోనీలాదిభి రలంకృతః
 సింహవామదేవాదిమునిభి స్సముపాసితః, ఏవ ముద్దేశతః ప్రోక్తం నిరేశ
 స్తస్య చాధునా, త్రిరేఖాపుటమాలిఖ్య మధ్యే తారద్వయం లిఖేత్,
 స్తధ్యే బీజమాలిఖ్య తదధస్సాధ్య మాలిఖేత్, ద్వితీయంతంచ
 సోర్ధ్యం పష్ఠ్యంతం సాధకం తథా, కురుద్వయంచ తత్పర్శ్వే లిఖే
 బ్బజాంతరేరమామ్, తత్సర్వం ప్రణవాభ్యాంచ వేష్టయేచ్ఛుష్ణబుద్ధిమా
 ర్భుభాజి పడ్రశేతు లిఖే ద్బీజంహృదాదిభిః, కోణసార్వేరమామాయే
 దగ్రేఽనంగమాలిఖేత్, క్రోధం కోణాగ్రాంతరేషు లిఖ్యమంత్ర్యభితో
 రమ్, వృత్తత్రయం సాష్టపత్రం సరోజే విలిఖ్యే త్స్వరగా, కేసరే
 సాష్టపత్రే చ వర్గాష్టకమథాలిఖేత్, తేషు మాలా మనో ర్వర్ణా నిలి
 కేదూర్తి సంఖ్యయా, అంతే ంచాక్ష రాణ్యేవం పున రష్ట దళం లిఖే
 తేషు నారాయణాష్టాష్టా లిఖ్య తత్కేసరే రమామ్, తద్బహి
 ర్వాదశదళం విలిఖే ద్వాదశాక్షరమ్, అథోన్నమో భగవతే, వాసు
 కీవాయ ఇత్యయమ్, ఆది ఘంటా కేసరేషు 'వృత్తాకారేణ సంలి
 కేత్, తద్బహి షోడశదళం లిఖ్య తత్కేసరే ప్రియమ్, వర్తాస్త్ర సలి
 కంయుక్తం దశేషు ద్వాదశాక్షరమ్, తత్సంధిష్విరజాదీనాం మంత్రా
 స్సంక్రీ సమాలిఖేత్, హ్రం సం భం వ్రం లం అం శ్రం జ్రం

లిఖేత్సర్వము క్తతో బహిః, ద్వాత్రింశానాం మహాపద్మం నాదబిందు
సమాయుతమ్, విలిఖేత్సంత్రాకాబాహ్లాకతేషు¹ పత్రేషు యత్నతః, ధ్యాయే
దద్భవసూ నేకాదశమద్రాంశ్చ తత్రవై, ద్వాదశేనాంశ్చ ధాతారం వష
టూరంచ తద్బహిః, భూగృహం వజ్రశూలాధ్యం రేఖాత్రయసమన్వి
తమ్, ద్వారోపేతంచ రాశ్యాదిభూషితం ఘణిసంయుతమ్, అనంతో
వాసుకి శ్చైవ తతుఃకారోఽటచర్తకః, మహాపద్మశ్చ శంఖశ్చ గుభికో²
ష్టాప్రకీర్తితాః, ఏవం మండలమాలిఖ్య తస్య దిక్షువిదిక్షుచ, నారసి
హంచ వారాహం లిఖేత్సంత్రద్వయం తథా, కూటో రేపాసుగ్రహేం
దునాదశక్త్యాదిభిర్యుతః, యో నృసింహస్సమాఖ్యాతో గ్రహమారణ
కర్తృణి, అంత్యాంఘ్రిశవియద్భిందునాదై ర్భిజంచ సౌకరమ్, హుంకారం
చాత్ర గమస్య మాలామంత్రోఽధునేరితః, తారో నతిశ్చ నిద్రాయాః
స్మృతి³ ర్దేదశ్చ కామికా, రుద్రేణ సంయుతా వహ్ని ర్దేహమరవిభూ
షితా, ధీర్ధామ్రాయుతా హ్లాది న్యథోద్భిన్న సమాయుతా, తుభాగ్రోధి
న్యమోహుచ విశ్వమ పృథమేధయా, యుక్తాద్భిష్ట జ్వాలినీచ సు సూక్ష్మా
మృత్యురూపిణీ, సప్రతిష్ఠాహ్లాదినీ త్వత్వేశ, ప్రీతిశ్చ సామరా, జ్యోతి
స్తీక్షాగ్నిసంయుక్తా శ్వేతానుస్వారసంయుతా, కామికాపంచమోలాంత
స్తాంతా⁴ంతో ధాంత ఇత్యథ, స సాసంతో దీర్ఘ యంతో వాయు స్సా
క్షయంతో విషః, కామికాకామికా రుద్రయుక్తా ధో⁵ధః స్థిరాతపా,
తాపినీ, దీర్ఘయుక్తా భూరసలో⁶సంతగో⁷నిలః, నారాయణాత్మకః
కాలః⁸ ప్రాణాంభో విద్యయా యుతః, పీతారాతి స్తథాలాంతో యో
న్యాయుక్త స్తతో నతిః, సప్తచత్వారింశద్వర్ణ గుణాంత స్సన్విజ్ఞన స్పృ
యమ్, రాజ్యాభిషిక్తస్య తస్య రామస్యోక్తక్రమా వ్లిఖేత్, ఇదం
సర్వాత్మకం యంత్రం ప్రాగుక్త మృషినేవితమ్, నేవకానాం మోక్షకర
మాయురారోగ్యవర్ధనమ్, అపుత్రాణాం పుత్రదంచ బహునా కిమనేన
వై, ప్రాఘ్నవంతి క్షణా తస్యయ్య గత్ర ధర్మాదికా నపి, ఇదం రహస్యం
చామ మిశ్యరేణాపి దుర్గమమ్, ఇదం యంత్రం సమాఖ్యాతం నదే
యం ప్రాకృతే జన ఇతి.

ఇతి రామరహస్యోపనిషది తురీయోపనిషత్.

1. చాత్రేషు. 2. శృదశ్చ. 3. ప్రాణాంభో ప్రాణో²ంభో.

భూతాదికం శోధయేద్ధ్వారపూజాం చ కృత్వా పద్మాద్యాస
 సస్థః ప్రసన్నః, అర్చా విధా వస్య పీతాధరోధ్య ¹ పార్శ్వేషు తస్య ధ్య
 పద్మార్చనంచ, కృత్వా మృదు శ్లక్ష్యసుతూళికాయాం తత్రాసనే దేశిక
 మర్చయిత్వా, శక్తిం చాథారాఖ్యకాం కూర్తనాగౌ పృథివ్యజ్ఞే స్వాస
 నాధః ప్రకల్ప్య, విఘ్నేశం దుర్గాం తే త్రపాలంచ వాణీం బీజాదికాం
 శ్చాగ్ని దేశాదికాం శ్చ, పీతస్యాంఘ్రి వేషపథర్వాదికాంశ్చ నత్వా
 పూర్వా ద్యాసు దిక్ష్యర్చయేచ్చ, మధ్యే క్రమా దర్కవిధ్యగ్ని తేజాం
 స్యుపద్యుపర్యాదిమై రర్చితాని, రజస్వత్యం తమవతాని వృత్తత్రయం
 బీజాధ్యం క్రమాద్భవయేచ్చ, ఆశావ్యాశా స్వప్యథాత్వాన మంత
 రాత్తాసం వా పరమాత్మానమంతః, జ్ఞానాత్మానం చార్చయేత్తస్య
 దిక్షు మాయావిద్యే యేకలాపారతత్వే, సంపూజయేద్విమాలాదీశ్చ
 శక్తి రభ్యర్చయేద్దేవమావాహయేచ్చ, అంగపూజాః నిలజాద్యైశ్చ
 పూజ్యం ధృష్ట్యాదికై ర్లోకపాలై స్తదస్మై, వసిష్ఠాద్యైర్దునిభి ర్నిల
 ముఖై ర్భారాధయే ద్రాఘం చందనాద్యైః, ముఖ్యోపహారై ర్వివి
 దైశ్చ పూజ్యైస్తస్మై జపాదీంశ్చ సమ్యక్ప్రకల్ప్య, ఏవం భూతం జగ
 దాథారభూతం రామం వందే సచ్చిదానంద రూపం, గదాచిశంఖా
 బ్జధరం భవారిం స యోధ్యాయే న్దోక్ష మాప్నోతి సర్వః, విశ్వవ్యాపీ
 రాఘవో యస్తదానీ మంత్రద్ధధే శంఖచక్రే గదాజ్ఞే, ధృత్వా రమాస
 హిత స్సానుజశ్చ సవత్తన స్సానుగస్సర్వలోకీ, తద్భక్తా యే లబ్ధకామా
 శ్చ భుక్త్వా తథాపదం పరమం యాంతి తేచ, ఇమా ఋచ స్సర్వకా
 మార్థదాశ్చ యేతే పతంత్యమలా యాంతి మోక్షమ్. చిన్మయేఽస్మిం
 స్త్రయోదశ, స్వభూర్జ్యోతి స్తిస్రః, నీతారామావేకా, జవవాచీ షట్
 పట్టిః, భూతాదిక మేకాదశ, చందఖండేషు త్రిణః.

ఓం భద్రం కర్తేభిరితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీరామతాపనీయే పంచమోపనిషత్.

శ్రీరామపూర్వతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్.

ఓం. బృహస్పతిరువాచ—యాజ్ఞవల్క్యం యదను కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవ యజన్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజన్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనమవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజన్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్రక్వచ న గచ్ఛతి తదేవ మన్యే తేతీదం వై కురుక్షేత్రమ్ దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనమత్రహి జంతోః ప్రాణే ఘాత్కృమమాణేషు రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచప్తే యేనాసావమృతీభూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవిముక్తమేవ నిషేవేతా విముక్తంన విముంచేదేవమే వై తద్వాజ్ఞవల్క్యః.

ఆథ హౌసం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కింతారకం కింతారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్తారకం దీర్ఘానిలం బిందు పూర్వకం దీర్ఘానలం పునర్తా 'య నమశ్చంద్రాయ నమోభద్రాయ నమ ఇత్యేత ద్భ్రష్టాత్తికా సుచ్చిదానందాఖ్యా ఇత్యుపాసితవ్యమ్, ఆకారః ప్రథమాక్షరోభవతి, ఉకారోద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయాక్షరోభవతి, అర్థమాత్ర శ్చతుర్థాక్షరోభవతి, బిందుః పంచమాక్షరోభవతి, నాద షష్ఠాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి, తదేవ తారకం బ్రహ్మత్వం విద్ధి తదేవో పాసితవ్యమితి జ్ఞేయమ్, గర్భజన్తజరామరణసగ్ సారమహద్భూతా త్వంతారయతీతి తస్మాదుచ్యతే షడక్షరం తారకమితి, య, ఏతత్తారకం బ్రహ్మ బ్రాహ్మణో నిత్యమధీతే స పాప్తానం తరతి సమృత్యుం తరతి, సబ్రహ్మహత్యాం తరతి సబ్రూణహత్యాం తరతి సవీరహత్యాం తరతి, సస్వరహత్యాం తరతి ససగ్ సారం తరతి ససర్వం తరతి, సోఽవిముక్తమాశ్రితో భవతి, స మహాన్భవతి సోఽమృతత్వంన గచ్ఛతి.

అత్యేతే శ్లోకా భవంతి

ఆకారాక్షరసంభూత స్సామిత్రి ర్విశ్వభావనః, ఉకారాక్షరసంభూత శ్చతుర్ముఖ స్తైజసాత్మకః, ప్రాజ్ఞాత్మకస్తు భరతో మకారాక్షర సంభవః, అర్థమాత్రాత్మకో రామో బ్రహ్మసందైకవిగ్రహః, శ్రీరామ సాన్నిధ్యవశాజ్ఞగదాధారకారిణి, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణి సర్వదేహినామ్, సా

సీతా భవతి జ్ఞేయా మూలప్రకృతిసంజ్ఞికా, ప్రణవత్వాత్ప్రకృతిరితి
 వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యోప
 వ్యాఖ్యానం భూతం భవ్యం భవిష్య దితి సర్వమోంకారవవ య చ్ఛాసన్య
 త్రికాలాతీతం తదహ్యంకారవవ సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మైవమాత్మా,
 బ్రహ్మసోఽయమాత్మాచతుష్పాదగరితస్థానోబహిః ప్రజ్ఞస్సంప్రాంగ ఏకోన
 వింశతిముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థానోఽంతః
 ప్రజ్ఞస్సంప్రాంగ ఏకోనవింశతిముఖః ప్రవివిక్తభుక్తైజినో ద్వితీయః. యత్ర
 సుప్తానకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం చశ్యతి తత్సుషుక్తగ్
 సుషుక్తస్థానవీక్రీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవా నద్వయయో హ్యనందభు క్షేతో
 ముఖః ప్రజ్ఞ స్తృతీయః పాదః ఏష సర్వేశ్వర్ ఏష స్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా
 మ్యేషయోని స్సర్వస్య ప్రభవా ప్యయా హి భూతానామ్, నాంతః
 ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞాన
 ఘన మనృశ్య మవ్యవహర్యమగ్రాహ్య మలక్షణ మచిత్త్యైవమవ్యవ
 దేశ్యమేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రసంచోఽశమగ్ శాంతగ్ శివమద్వైతం
 చతుర్థం మనన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయ సుదో భ్యలోఽవిద్యాతత్కార్య
 హీనస్సాన్వితృబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠాన
 'సన్మాత్రో నిరస్తా విద్యా తమో మోహోఽహమే వేతి, సంభావ్యాహ
 మోంత త్సద్య త్వరం బ్రహ్మ రామచంద్రశ్చిదాత్మక స్వోఽహమోంత
 ద్రామభద్రపరంజ్యోతి సోఽహ మోమి త్యాత్మానమాదాయ మనసా
 బ్రహ్మణై కికుర్యాత్. సదా రామోఽహమస్మి తి తత్త్వతః ప్రవదన్తి యే,
 న తే సంసారణో నూనం రామవవ న సంశయ ఇత్యుపనిష ద్యవవం వేద
 స ముక్తో భవ తీతి యాజ్ఞవల్క్యః.

అథ హ్రాస మర్తిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం య ఏషోఽనంతో
 ఽవ్యక్తపరిపూర్ణానందైకచిదాత్మా తం కథ మహం విజానీయా మితి
 సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్త ఉపాసోఽయ ఏషోఽనంతో
 ఽవ్యక్త ఆత్మాసో విముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత
 ఇతి వరణాయాం నాస్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కా వైవరణా కాచనా
 సీతి జన్మాంతరకృతా సర్వా దోషా వారయతీతి తేన వరణా

భవతీతి సర్వా నిందియ కృతా పాపా నాశయతీతి తేన నానీ భవ
తీతి కతమ చ్ఛాస్య స్థానం భవతీతి భువోద్ధృణస్య చ య స్సంధి
స్స ఏష ద్వాల్లోకస్య పరస్యచ సంధిర్భవతీ తేయదైవసంధిః సంధ్యాం
బ్రహ్మవిద-ఉపాసత ఇతి సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి సోఽవిముక్తం జ్ఞాన
మాచప్తే యోవా ఏత దేవం వేద, అథ తం ప్రత్యువాచ, శ్రీరామస్య
మనుం కాశ్యాం జహాప వృషభధ్వజః, మన్వంతర సహస్రైస్తు జప
హోమార్చనాదిభిః, తతః ప్రసన్నో భగవాన్స్మిగమః ప్రాహ
శంకరమ్, వృణీష్య యదభీష్టం తి ద్దాస్యామి పరమేశ్వరేతి, అథ సచ్చిదా
నందాత్మానం శ్రీరామ మీశ్వరః పప్రచ్ఛ మణికర్ణాభ్యం మమ తేత్రే
గంగాయాం వా తతే సునః, మ్రియతే దేహీ త జ్ఞంతో ర్దుష్కీం నాతో
వరాస్తరమితి, అథ సహోవా చ శ్రీరామః, తేత్రేఽన్తి తవ దేవేశ
యత్ర కుత్రాపి వా మృతాః, క్రిమికీటాదయోఽప్యాకు ముక్తా స్సంతు
న చాన్యథా, అవిముక్తే తవ తేత్రే సర్వేషాం ముక్తి స్థిరయే, అహం
సన్నిహిత స్తత్ర పాపాణామప్రతిమాదిషు, తేత్రేఽన్తి న్యోర్భయేద్భక్త్యా
మంత్రేణానేన మాం శిన, బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో మోక్ష
యిష్యామి మాకుచః, త్వత్తో వా బ్రహ్మణోవాఽపియే లభంతే పడ
క్షురమ్, జీవంతో మంత్రసిద్ధాస్య ర్దుక్తా మాం ప్రాప్నువంతి తే,
ముమూర్షోర్దక్షిణే కర్ణే యస్య కస్యాపి వా స్వయమ్, ఉపదేక్ష్యసి
మన్తంత్రం సముక్తోభవితా శివేతి శ్రీరామచంద్రే ణోక్తమ్.

అథ హౌనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్యమువా చాథ
కైర్నంత్రై స్సుత శ్రీరామచంద్రః పీతో భవతి న్వాత్మానందర్పయతి
తాన్నో బ్రూహి భగవన్నితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, పూర్వం
సత్యలోకే శ్రీరామచంద్రే జైవం శిషీతో బ్రహ్మ పునరేతయా గాథయా
నమస్కరోతి, విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణమనామయమ్,
పూర్ణానందైకజ్ఞానం పరబ్రహ్మ స్వరూపిణమ్, మనసా సుస్పర్శ బ్రహ్మ
తుష్టావ పరమేశ్వరమ్, ఓం యోహవై శ్రీరామచంద్ర స్స భగవా
నదైవితపరమానంద ఆత్మా యత్పురం బ్రహ్మ భూర్భువ స్సువ స్తస్మై
నమో నమః. ౧. యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతో తథా స్వ
మంత్రేషు జ్ఞాతవ్యా, య ఇచ్ఛాఖండైకరసాత్మా, యత్పురం మనః యచ్చ

బ్రహ్మసందామృతమ్, యత్తాతకం బ్రహ్మ యో బ్రహ్మవిష్ణు ర్మహేశ్వ
రోయ స్సర్వ దేవాత్మా. ౫. యేనర్వే వేదా స్సాంగా స్సశాఖా స్సేతి
హాస పురాణాః, యో జీవాంతరాత్మా, య స్సర్వభూతాంతరాత్మా, యే
దేవాసురమనుష్యాదిభావాః, యే మత్స్యకూర్మాద్యవతాః. ౧౦.
యోఽంతఃకరణచతుష్టయాత్మా, యశ్చ ప్రాణః, యశ్చ యమః, య
శ్చాంతకః, యశ్చ మృత్యుః. ౧౫. యచ్ఛామృతమ్, యాని పంచమహా
భూతాని, యస్థానరజంగమాత్మా, యే పంచాగ్నయః, యాస్సప్త
మహావ్యాహృతయః. ౨౦. యా విద్యా, యా సరస్వతీ, యా లక్ష్మీః,
యాగౌరీ, యా జానకీ. ౨౫. యచ్ఛ త్రైలోక్యమ్, య సూర్యః, య
సోమః, యాని చ నక్షత్రాణి, యేచ నవగ్రహాః. ౩౩, యే చాష్టా
లోకపాలాః, యేచాష్టా వసవః, యేచైకాదశ రుద్రాః, యేచ ద్వాద
శాదిత్యాః, యచ్ఛ భూతంభవ్యంభవిష్యత్. ౩౫. యద్బ్రహ్మాండ
స బహిర్వాప్తమ్, యో హిరణ్యగర్భః, యా ప్రకృతిః, యశోస్థిం
కారః, యా శ్చతస్రోర్ధమాత్మాః, శం, యః పరమపురుషః, యశ్చ
మహేశ్వరః, యశ్చ మహాదేవః. య ఓం నమోభగవతే వాసుదే
వాయ యోమహా విష్ణుః, యః పరమాత్మా. ౪౬. యోవిజ్ఞానాత్మా,
ఓం యోహవై శ్రీరామచంద్ర స్సభగవా నదైవితపరమానంద ఆత్మా
య సచ్చిదానందాదైవితైకవిదాత్మా భూర్భువస్సువస్తన్తైవై నమో
నమః. ౪౭. ఇతి. తాత్ బ్రహ్మబ్రహ్మ త్సప్తచత్వారింశ స్తంత్రైర్నిత్యం
దేవం స్తుభ్యం తస్య దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తస్మా
ద్య ఏతై ర్నంత్రైర్నిత్యం దేవం స్తాతి స దేవం పశ్యతి సోఽమృత
త్త్వంచ గచ్ఛతీతి మహోపనిషత్.

అథ హైసం భారద్వాజో యాజ్ఞసల్క్యముససమేతోవచ
శ్రీరామమంత్రరాజస్య మాహాత్మ మనుబ్రాహ్మీతి స హోవాచ యాజ్ఞ
సల్క్యః. స్వప్రకాశః పరంజ్యోతిస్సాన్వితుభూతైక్యచిన్తయః, తదేవ
రామచంద్రస్య మనో రాద్యక్షర స్త్వృతః, అఖండైకరసానంద స్తారక
బ్రహ్మవాచకః రామాయేతి సువిజ్ఞేయస్సత్యానందచిదాత్మకః, నమః
పదంతు విజ్ఞేయం పూర్ణానందైకకారణమ్, సదా నమంతి హృదయే
సర్వే దేవా ముముక్షవ ఇతి, య ఏతం మాత్రరాజం శ్రీరామచంద్ర

షడక్షరం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స బ్రహ్మ పూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి, స రుద్రపూతో భవతి, సు ర్వై ర్దేవై ర్జ్ఞాతో భవతి, స సర్వకర్తుభి రిష్టవాక్ భవతి, తేనేతిహ సపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని సఫలాని భవంతి, శ్రీరామ చంద్రమయస్తరణేన గాయత్ర్యాశ్శతస్సహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భ వంతి, ప్రణవానామయుతకోటిజపా భవంతి, దశ పూర్వాః దశో త్తరాః పురాతని సమంక్తిపావనో భవతి, సరుహా భవతి, సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతీతి. అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. గాణాపత్యేషు శైవేషు శాక్తసౌరేష్వభీష్టదః, వైష్ణవే ష్మపి సర్వేషు రామమంత్రఃఫలాధి కః, గాణాపత్యాదిమంత్రేషు కోటికోటిగుణాధికః, మంత్ర స్తేష్వప్య నాయాసఫలదోఽయం షడక్షరః, షడక్షరోఽయం మంత్రస్సాస్మత్సర్వా ఘోషునివారణః, మంత్రరాజ ఇతి ప్రోక్త స్సర్వేషాముత్తమోత్తమః, కృశం దినే యద్దురితం ఐక్షమాసర్తువర్షజమ్, సర్వం దహతినిశ్చేషం తూ లాచలమివానలః, బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి జ్ఞానాజ్ఞానకృతాని చ, స్వర్ణస్తేయసురాపానగురుతల్పాయుతాని చ, కోటికోటిసహస్రాణి ఉప పాతకజాన్యపి, సర్వాణ్యపి ప్రణశ్యంతి రామమంత్రానుకీర్తనాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః కూర్మాండగ్రహరాక్షసాః, దూరాదేవప్రభా వంతి రామమంత్రప్రభావతః. విహలాః కమైశ్వర్యం స్వర్గాద్యం పార లాఃకమ్, కైవల్యం భగవత్త్వంచ మంత్రోఽయం సాధయిష్యతి, గ్రామ్యారణ్యపశుక్షుత్వం సంచితం దురితం చయత్, మద్యపానేన యత్పాపం తదప్యశు వినాశయేత్ అభక్ష్యభక్షణోత్పన్నం మిథ్యా జ్ఞానసముద్భవమ్, సర్వం విలీయతే రామ మంత్ర స్మార్యైవ కీర్త నాత్, శ్రీత్రియస్వర్ణవారణాద్యచ్ఛపాప ముఃస్థితమ్, రత్నాదేశృప హారేణ తదప్యశు వినాశయేత్, బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రం హత్యాచ క్లిబ్బపమ్, సంచినోతి సరో మోహా ద్యద్యత్తదపినాశ యేత్, గత్వాపి మాతరం మోహా దగమ్యాశ్చైవ యోషితః ఉప

స్యానేన మంత్రేణ రామస్తదపి నాశయేత్, మహాపాతకపాపిష్ఠ సంగత్యా
 సంచితం చ్యుయత్, నాశయేత్తత్కథాలాపశయనానుభవోజనైః, పితృమా
 తృవధోత్పన్నం బుద్ధిపూర్వ మఘం చ యత్, తదనుష్ఠాన మాత్రేణ సర్వ
 మేతద్విలీయతే, యత్ప్రియాగాదితీర్థోక్తప్రాయశ్చిత్తశతై రపి, నైవాప
 నోద్యతే సాపం తదప్యాయ వివాశయేత్, పుణ్యక్షేత్రేషు సర్వేషు కురు
 క్షేత్రాదిషు స్వయమ్, బుద్ధిపూర్వ మఘం కృత్వా తదప్యాయ వివాశ
 యేత్. కృచ్చైశ్చిస్తప్తపరాకాద్యైర్నానాచాంద్రాయదై రపి, సాపం
 చనాపనోద్యంయ తదప్యాయ వివాశయేత్, ఆత్మతుల్యసువర్ణాదిదానై
 ర్భవూవిధై రపి, కించిద ప్యపరిక్షీణం తద ప్యాయ వివాశయేత్, ఆవస్థాత్రి
 తయేష్వేషం బుద్ధిపూర్వ మఘంచ యత్, తన్నంత్రస్తరణేనైవనిశ్చేషం
 ప్రవిలీయతే, ఆవస్థాత్రితయేష్వేషం మూలబంధమఘం చ యత్,
 తత్తన్నంత్రోపదేశేన సర్వమేత త్ప్రిణశ్యతి, ఆబ్రహ్మబీజదోషాశ్చ నియ
 మాతిక్రమోద్భవాః, స్త్రీణాంచ పురుషాణాంచ మంత్రేణానేననాశితాః,
 యేషుయేష్యపి దేశేషు రామభద్రఉపాస్యతే, దుర్భితాదే ర్భయం
 లేషు సభవేత్తు కదాచ న, శాంతః ప్రసన్నవదనో నగ్రోధో భక్తవ
 త్సలః, అనేన సదృశో మంత్రో జగత్స్వపి న విద్యతే, సమ్యగారాధితో
 రామః ప్రసీదత్యేవ సత్పరమ్, దదాత్యాయావ్యమైశ్వర్యమంతే విష్ణు
 పదం చయత్, త దేత దృచా భ్యుక్తమ్, ఋచోఅక్షరే పరమే వ్యో
 మ్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్తన్నవేద కిమృచా కరి
 ష్యతి, య ఇత్తద్విదుస్తమే సమాసతే, తద్విష్ణుః పరమం పదం సదా
 వశ్యంతి సూరయః, దివీవ చతురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో
 జాగ్రవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమం పదం, ఓం సత్య మిత్యుచ
 నిపత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి రామోత్తరతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

౫౬. సామవేదీయ వాసుదేవోపనిషత్

శ్లో. యత్సర్వహృదయాగారం యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
వస్తుతోయన్ని రాధారం వాసుదేవపదం భజే.

ఓం ఆస్థాయం త్వతి శాంతిః

ఓన్నమస్మత్కృత్య భగవాన్నరదస్సర్వేశ్వరం వాసుదేవం ప్రప్ర
చ్ఛ, అధీహి భగవన్నూర్ధ్వపుండ్రవిధిమ్, ద్రవ్యమంత్రస్థానాదిసహితం
మే బ్రూహీతి, తంహోవాచ భగవాన్వాసుదేవః, వైకుంఠస్థానా
దుత్పన్నం మమప్రీతికరం మద్భక్తైర్భృహ్మాదిభిర్ధారితం విష్ణుచందనం మ
మాంగే ప్రతిదిన మాలిప్తం గోపీభిః ప్రత్యక్షనాద్గోపీచందన మాఖ్యా
తమ్, మదంగలేదనం పుణ్యం చక్రతీర్థాంతస్థితం చక్రసమాయుక్తం పీత
వర్ణం ముక్తిసాధనం భవతి, అథ గోపీచందనం నమస్కృత్యోద్భృత్య, గోపీ
చందనపాపఘ్న విష్ణుదేహి సముద్భవ, చక్రాంత నమస్తుభ్యం ధారణా
న్ముక్తిదోభవ, ఇమం మే గ్రంథేతి జలమూదాయవిష్ణోర్ముకమితిమృదయేత్,
అతోదేవా అవంతు న ఇత్యేతైర్నందైర్విష్ణుగాయత్ర్యా కేశవాదినామ
భిర్వాధారయేత్, బ్రహ్మచారి వాన ప్రస్థోవా లలాటహృదయ కంఠబా
హుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభిర్వా ధారయేత్, ఇతి
త్రివార మభిషంత్త్య, శంఖచక్రగదాపాణే ద్వాపరకానిలయాచ్యుత,
గోవింద పుండరీకాక్ష రక్ష మాం శరణాగత మితి ధ్యాత్వా గృహస్థో
లలాటాది ద్వాదశస్థలేషు ఆనామికాంగుల్యా వైష్ణవగాయత్ర్యా కేశ
వాదినామభిర్వా ధారయేత్, బ్రహ్మచారి గృహస్థోవా లలాట హృదయ
కంఠబాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభిర్వా ధార
యేత్, యతి స్తద్దన్యాశిరోలలాటహృదయేషు ప్రణవేనైవ ధారయేత్,
బ్రహ్మదయ స్త్రయోమూర్తయ స్తిస్తో వ్యాహృతయ స్త్రీణి ఛందాసి
త్రయోఽగ్నయ ఇతి జ్యోతిష్వంత స్త్రయః కాలా స్తిస్తోఽవస్థాస్త్రయ
ఆత్మానః పుండ్రా స్త్రయః షడ్ధర్మాఅకార ఉకార మకార ఏతే ప్రణవః
యోధ్యపుండ్రా స్తదాత్మా స దేత దోమితి, తా నేకథా సమభవత్, ధి

ర్థమున్న మయత ఇతోఽంకారాధికారితస్తా దూర్ధ్వపుండ్రంధారయేత్,
 పరమహంసో లలాటే ప్రణవే నైకమూర్ధ్వపుండ్రం వా ధారయేత్,
 తత్త్వప్రదీపప్రకాశం స్వాత్మానం పశ్యన్యోగీ మత్సాయుజ్య మవాప్నోతి,
 అథవా న్యస్తహృదయ పుండ్రమధ్యే వా హృదయ కమలమధ్యే వా
 తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణియోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయద మధ్యస్థా
 విద్యుల్లేఖేన భాస్వరా, నీవార సూకవత్తన్వీ పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి
 అతః పుండ్రస్థం హృదయపుండరీకేషు త మభ్యసేత్, క్రమా దేవం
 స్వ మాత్మానం భావయే న్నాం పరం హరిమ్, ఏకాగ్రమనసా యో మాం
 ధ్యాయతే హరి మవ్యయమ్, హృత్పంకజే చ స్వాత్మానం సముక్తో నాత్ర
 సంశయః, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతపరిజ్ఞతం, స్వప్రభం
 సచ్చిదానందం భక్త్యా జానాతి చావ్యయమ్, ఏకో విష్ణు రనేకేషు జం
 గమస్థావరేషు చ, అనుస్యూతో వసత్యాత్మా భూతేష్వహమవస్థితః,
 తైలం తిలేషు కాష్ఠే వహ్నిః షీరే ఘృతం యథా, గంధః పుష్పేషు
 భూతేషు తథాఽఽత్మాఽవస్థితో హ్యహమ్, బ్రహ్మరంధ్రే బ్రువో ర్మధ్యే
 హృదయే చిద్రవిం హరిమ్, గోపీచందన మాలిష్య తత్రధ్యాత్వాన్న
 యాత్పరమ్, ఊర్ధ్వదండోర్ధ్వరేతాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రోర్ధ్వయోగవాక్,
 ఊర్ధ్వం పద మవాప్నోతి యతిరూర్ధ్వచతుష్కవాక్, ఇత్యేత ని
 శ్చితం జ్ఞానం మద్భక్త్యా సిద్ధ్యతి స్వయమ్, నిత్య మేకాగ్రభక్తి స్సన్న్య
 ద్గోపీచందనధారణాత్, బ్రాహ్మణానాం తు సర్వేషాం వైదికానా మను
 త్తమమ్, గోపీచందనవారిభ్యా మూర్ధ్వపుండ్రం విధీయతే, యో గోపీ
 చందనాభావే తులసీ మూలమృత్తికామ్, ముముక్షు ధారయే నిత్య
 మహో మౌత్తసిద్ధయే, అతిరాత్రాగ్ని హోత్రభస్తనాగ్నే ర్భసిత మిదం
 విష్ణు స్త్రీణి పదేతి మంత్రైర్వైష్ణవగాయత్ర్యాప్రణవే నోద్ధూళనం కు
 ర్యాత్, ఏవం విధినా గోపీచందనం చ ధారయేత్, యస్త్వధీతేవా సర్వ
 పాతకేభ్యః పూతో భవతి, పాపబుద్ధి స్తస్య నజాయతే, సుసర్వేషు
 తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వైర్వజ్జైర్యాజితో భవతి, స సర్వైర్దేవై
 పూజ్యో భవతి, శ్రీమన్నారాయణే మయ్యచంచలా భక్తిశ్చ భవతి,
 స సమ్యజ్జ్ఞానం చ లభ్యా విష్ణుసాయుజ్యమవాప్నోతి నచ పునరా

వర్తతే, నచ పునరావర్తతే, ఇత్యాహ భగవాన్వాసుదేవః, యస్త్యే
తద్వాధీతే సోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఇతి వాసుదేవోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౭. ఋగ్వేదీయ ముద్గలోపనిషత్

శ్లో. శ్రీమత్పురుషసూక్తార్థం పూర్ణానందక శేఖరమ్,

పురుషోత్తమవిఖ్యాతం పూర్ణం బ్రహ్మభవామ్యహమ్,

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

ఓం పురుషసూక్తార్థనిర్ణయం వ్యాఖ్యాన్యాయః పురుషసంహితా
యాం పురుషసూక్తార్థస్సంగ్రహేణ ప్రోచ్యతే, సహస్రశీరేత్యత్రసశ
స్తోఽనంతవాచకః, అనంతయోజనం స్త్రాహ దశాంగులవచస్తథా,
తస్య ప్రథమయా విష్ణో ర్దేశతో వ్యాప్తి రీరితా, ద్వితీయయా చాస్య
విష్ణోః కాలతో వ్యాప్తి రుచ్యతే, విష్ణోర్లోక ప్రదత్వంచ కథితంతు తృతీ
యయా, ఏతావా నితి మంత్రేణ వైభవం కథితం హరేః, ఏతేనైవచ
మంత్రేణ చతుర్వ్యాహో విభాషితః, త్రిపాది త్యనయాప్రోక్త మని
రుద్ధస్య వైభవమ్, తస్మా ద్విరా డి త్యనయా పాదనారాయణా ద్ధరేః,
ప్రకృతేః పురుషస్యాపి సముత్పత్తిః ప్రదర్శితా, యత్పురుషేణేత్యన
యా సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, సప్తాస్యాసక పరిధయ స్సమిధశ్చ సమీ
రితాః, తం యజ్ఞ మితి మంత్రేణ సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, అనేనచైవ
మంత్రేణ మోక్షశ్చ సముదీరితః, తస్మా దితిచ మంత్రేణ జగత్సృష్టి స్స
మీరితా, వేదాహమితి మంత్రాభ్యాం వైభవం కథితం హరేః, యజ్ఞే
నేత్యుపసంహారస్సృష్టేర్లోకస్య చేరితః, య ఏవ మేత జ్ఞానాతి
సహి ముక్తో భవే దితి.

ఆథ తదా ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తస్య వైభవం విస్తరే
ణ ప్రతిపాదితం వాసుదేవ ఇంద్రాయ భగవద్ జ్ఞాన ముపదిశ్య పున

రపి సూక్ష్మశ్రవణాయ ప్రణతాయేంద్రాయ పరమరహస్యభూతం పురుషసూక్తాభ్యాం ఖండద్వయాభ్యా ముపాదిశత్, ద్వా ఖండాపుచ్ఛ్యేతే, యోఽయముక్త స్సపురుషో నామరూపజ్ఞానాగోచరం సంసారిణా మతిదుర్జ్ఞేయం విషయం విహాయ క్లేశాదిభి స్సంక్లిప్తదేవాదిజీర్ణయా సహస్రకలావయవకల్యాణం దృష్టమాత్రేణ మోక్షదం వేష మాదదే, తేన వేషేణ భూమ్యాదిలోకం వ్యాప్యనంతయోజనమత్యతిష్ఠత్, పురుషో నారాయణో భూతం భవ్యం భవిష్యచ్ఛాసీత్, స ఏష సర్వేషాం మోక్షద శ్శాసీత్, సచ సర్వస్త్వా న్నహిమ్నో జ్యాయాః, తస్మా న్నకోఽపి జ్యాయాః, మహాపురుష ఆత్మానం చతుర్థా కృత్వా త్రిపాదేన పరమే వ్యోమ్ని చాసీత్, ఇతరేణ చతుర్థేనానిరుద్ధనారాయణేన విశ్వాన్యాసక్, సచ పాదనారాయణో జగత్సప్తం ప్రకృతి మజనయత్, ససమృద్ధకామ సుక్ సృష్టికర్త న జజ్ఞివాః, సోఽనిరుద్ధనారాయణ స్తస్మై సృష్టి ముపాదిశత్, బ్రహ్మ త, వేంద్రియాణి యాజకాని ధ్యాత్వా కోశభూతం దృఢగ్రంథిం కశేబరం హవిర్యత్వా మాం హవిర్భుజం ధ్యాత్వా వసంతకాల మాజ్యం ధ్యాత్వా గ్రీష్మ మిథ్యం ధ్యాత్వా శరదృతుం రసం ధ్యాత్వా వషణ్మ ముత్వా ఆం గస్పర్శాత్కశేబరం వజ్రం హిష్యతే తత స్స్వకార్యాః సర్వప్రాణిజీవాః సృష్ట్యా పశ్చా ద్యాః ప్రాదుర్భవిష్యంతి తత స్సావరజంగమాత్తకం జగద్భవిష్యతి, ఏతేన జీవాత్తనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారశ్చ కథిత ఇత్యనుసంధేయమ్, య ఇమం సృష్టియజ్ఞమ్, జానాతి మోక్షప్రకారంచ సర్వ మాయు కేతి.

ఏకో దేవో బహుధా నివిష్టః, ఆచాయమానో బహుధా విజాయతే, త మేత మగ్ని రిత్యధ్వర్యవ ఉపాసతే, యజురిత్యేష హీదం సర్వం యునక్తి సామేతి ఛందోగాః, ఏతస్మిన్ హీదం సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, విషమితి సర్పాః, సర్పఇతి సర్పవిదః, ఊర్గితి దేవాః, రయిరితి మనుష్యాః, మాయే త్యసురాః, స్వధేతి పితరః, దేవజన ఇతి దేవజనవిదః, రూప మితి గంధర్వాః, గంధ ఇత్యప్సరసః, తం యథాయథోపాసతే తదైవ భవతి, తస్మా ద్బ్రాహ్మణః పురుషరూపం పరం బ్రహ్మ వాహ మితి భావయేత్తద్రూపో భవతి యఏవం వేద.

తద్భిష్టతాపత్రయాతీతం షట్కృత వినిర్ముక్తం షడూర్తివర్జితం
 పంచకోశాతీతం షడ్భావవికారహాస్యమేవమాది సర్వవిలక్షణం భవ
 తి, తాపత్రయంతు ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికమ్, కర్తృకర్త కార్య
 జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయభోక్తృభోగభోగ్యమితి త్రివిధమ్, త్వజ్ఞాంసశోణితాస్థి
 స్నాయుషజ్ఞాష్టటోకాః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య
 మితి అరిషడ్వర్గః, అన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానం
 దమయా ఇతి పంచకోశాః, ప్రియత్వ జననవర్ధన పరిణామక్షయనాశా
 ష్టడ్భావాః, అశనాయా పిపాసాశోక మోహజరామరణానీతి షడూర్త
 యః, కులగోత్రజాతివర్ణాశ్రమరూపాణి షడ్భ్రమః, ఏతద్యోగేన పర
 మపురుషో జీవో భవతి, నాన్యః, య ఏతదుపనిషదం నిత్యమధీతే
 సోఽగ్నిపూతో భవతి సవాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో
 భవత్యరోగో భవతి, మహాపాతకా త్పుతో భవతి, సురాపానా
 త్పుతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పుతో భవతి, మాతృగమనా
 త్పుతో భవతి, దుహితృస్నుషాభిగమనాత్పుతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా
 త్పుతో భవతి, వేదోజన్మహానా త్పుతో భవతి, గురోరశుశ్రూ
 షణా త్పుతో భవతి, ఆయాజ్యయాజనా త్పుతో భవతి, అభక్ష్య
 భక్షణా త్పుతో భవతి, ఉగ్రప్రతిగ్రహాత్పుతో భవతి, పరదారగ
 మనా త్పుతో భవతి, కామక్రోధలోభమోహేర్వాదిభిరబాధితోభవః
 సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, ఇహజన్మని పురుషో భవతి, తస్మా
 దేతత్పురుషసూక్తార్థ మతిరహస్యం రాజగుహ్యం దేవగుహ్యం గుహ్య
 దపి గుహ్యతరం నాదీక్షితాయోపదిశేత్, నానూచానాయ నాయజ్ఞ
 శీలాయ నావైష్ణవాయ నాయోగినే నాబహుభాషిణే నాప్రియవాదినే
 నాసంవత్సరవేదినే నాతుష్టాయ నాధీతవేదాయోపదిశేత్, గురుర
 వ్యేవంవి చ్ఛుచౌ దేశే పుణ్యనక్షత్రే ప్రాణానాయమ్య పురుషం ధ్యా
 య స్నుపసన్నాయ శిష్యాయ దక్షిణే కర్ణే పురుషసూక్తార్థ ముపదిశే
 ద్విద్వా స్సబహుశో వదే ద్యాతేయామో భవతి, అసకృత్కర్ణము

పదిశే దేతత్కుర్వాణోఽధ్యతాఽధ్యాపకశ్చ ఇహ జన్మని పురుషో
భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః
ఇతి ముద్గలోపనిషత్సమాప్తా
ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౫౦. అధర్వవేదీయ శాండిల్యోపనిషత్.

శ్లో. శాండిల్యోపనిషత్ప్రకృత్యమాద్యష్టాంగయోగినః,
ఋషిద్వీధా ద్యాన్విక్షైవల్యం స రామో మే పరాగతిః.
ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

శాండిల్యోహవా అధర్వాణం పప్రచ్ఛ, ఆత్మలాభోపాయ భూత
మష్టాంగయోగ మనుబ్రూహీతి, సహోవాచాధర్వా యమనియ
మాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యాససమాధయోష్టాంగాని,
తత్ర దశయమాః, తథానియమాః, ఆసనా న్యష్టే, త్రయఃప్రాణాయా
మాః పంచప్రత్యాహారాః, తథా ధారణాః, ద్విప్రకారంధ్యాసమ్, సమా
ధిస్త్యేకరూపః, తత్రాహింసాసత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యాదయార్జవక్షమా
ధృతిమితాహరశౌచాని చేతి యమాదశః, తత్రాహింసా నామ మనో
వాక్కాయ కర్తృభి స్సర్వభూతేషు సర్వదా క్లేశాజననం, సత్యం
నామ, మనోవాక్కాయకర్తృభి ర్భూతహితయదార్థాభిభాషణమ్,
అస్తేయం నామ, మనోవాక్కాయకర్తృభిః పరద్రవ్యేషు - నిస్సృహః,
బ్రహ్మచర్యం నామ, సర్వావస్థాను మనోవాక్కాయకర్తృభి స్సర్వత్ర
మైథునత్యాగః, దయా నామ, సర్వభూతేషు సర్వత్రానుగ్రహః, ఆర్జ
వం నామ, మనోవాక్కాయకర్తృణాం విహితావిహితేషు జనేషు
ప్రవృత్తై నివృత్తై వా ఏకరూపత్వమ్, క్షమానామ, ప్రియాప్రియేషు
సర్వేషు తాదనపూజనేషు సహనమ్, ధృతిర్నామ, అర్థహానౌ స్వేష్ట
బంధు వియోగే తత్ప్రీప్తా సర్వత్ర చేతస స్థాపనమ్, మితాహరం
న్నామ, చతుర్థాంశా వశేషక సుస్సిగ్ధమధురాహరః, శౌచం నామ,

తద్వివిధమ్, బాహ్య మాంతరం చేతి, తత్ర మృజ్జలాభ్యాం బాహ్యం మనశ్శుద్ధి రాంతరమ్, తదధ్యాత్వ విద్యయా లభ్యమ్.

తమ స్సంతోషాస్తిక్యదానేశ్వర పూజన సిద్ధాంతశ్రవణ ప్రీమతి జపవ్రతాని దశనియమాః. తత్రతపో నామ, విద్యుక్తకృచ్ఛా చాంద్రా యణాదిభి శ్శరీరశోషణమ్, సంతోషోనామ, యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిః, అస్తిక్యం నామ, వేదోక్తధర్మాధర్మేషు విశ్వాసః, దానంనామ, న్యాయాన్య ర్జితధనధాన్యాదేః శ్రద్ధయాధిభ్యః ప్రదానమ్, ఈశ్వరపూజనం నామ ప్రసన్నస్వభావేన యథాశక్తివిష్ణుర్ద్రాదిపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్ర వణం నామ, వేదాంతార్థ విచారః, ప్రీర్నామ, వేదలౌకికమార్గ కుత్సి తకర్షణి లజ్జా, మతి ర్నామ, వేదవిహితమార్గేషు శ్రద్ధా, జపో నామ, విధివద్గురూపదిష్టవేదావిరుద్ధ మంత్రాభ్యాసః, సద్వివిధః వాచికో మాన సశ్చేతి, మానసస్తు మనసా ధ్యానయుక్తః, వాచికో ద్వివిధః, ఉచ్చై రుపాంశుభేదేన, ఉచ్చై రుచ్ఛారణం యథోక్తఫలమ్, ఉపాంశు సహస్ర గుణమ్, మానసం కోటిగుణమ్, వ్రతం నామ వేదోక్తవిధినిషేధా నుష్ఠాననైయత్య మితి.

స్వస్తికగోముఖపద్మవీరసింహ భద్రముక్త మయూరాభ్యాన్యాస నాన్యస్తే, స్వస్తికం నామ, జానుర్వోరంతరే సమ్యక్కృత్వా పాద తలే ఉభే ఋజుకాయ స్సమాసేన స్వస్తికం త త్ప్రచక్షతే, సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతుపృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపితథా సవ్యం గోము ఖం గోముఖం యథా, అంగుష్ఠేన నిబద్ధియా ద్ధస్తాభ్యాం పుష్కరా మేణ చ, ఉర్వోరుపరిశాండిల్య కృత్వా పాదతలే ఉభే, పద్మాసనం భవే దేత త్సర్వేషా మపి పూజితమ్, ఏకం పాద మతైకస్త్రిన్వివ్యసోమణి సు స్థితః. ఇతరస్త్రిం స్తథా చోరుం వీరాసన ముదీరితమ్, దక్షిణం సవ్యగుల్ఫేనా దక్షిణేన తథేతరమ్, హస్తౌచ జాన్వో స్సంస్థాప్య స్వాంగులీశ్చ ప్రసార్య చ, వ్యాత్రవక్త్రో నిరీక్షేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవే దేత త్పుజితంయోగిభి స్సదా, యోనిం వామేన సంవీడ్య మేధామహి దక్షిణమ్, భ్రుమధ్యేచ మనోలక్ష్యం సిద్ధానన మిదం భవేతి, గుల్ఫాతు వృషణ స్యాథ స్సేవన్యాపార్శ్వయోః క్షిపేత్, పాదపార్శ్వేతు పాణి భ్యాం దృఢం బద్ధ్వా సునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత త్సర్వవ్యాధి

విషాపహమ్, సంపీడ్య సీనినీం సూక్ష్మాం గుల్ఫేనై వతు సవ్యతః, సవ్యం
దక్షిణగుల్ఫేన ముక్తాసనముదీరితమ్, అవప్తభ్య ధరాం సమ్యక్ తలా
భ్యాం తు కరద్వయోః, హస్తయోః కూర్పరౌ చాపి స్థాపయేన్నాభి
పార్శ్వయోః, సమున్నతశిరః పాదో దండవద్యోమ్ని సంస్థితః,
మయూరాసనమేతత్తు సర్వపాపప్రణాశనమ్, శరీరాంతర్గతాస్పర్శ్యే
రోగా విసస్యంతి, విషాణి జీర్ణంతే, యేన కేనాసనేన సుఖధారణం
భవతి అశక్త స్త త్సమాచరేత్, యేనాసనం విజితం జగత్త్రయం తేన
జితం భవతి, యమనియమాభ్యాసయుక్తః పురుషః ప్రాణాయామం చ
రేత్, తేన నాడయశ్శుద్ధా భవంతి. ౩.

అథహైనమధర్వాణం శాండిల్యః పప్రచృః కేనోపాయేన
నాడయశ్శుద్ధా స్యుః, నాడయః కతి సంఖ్యాకాః, తాసాముత్పత్తిః
కీదృశీ, తాసు కతి వాయవ స్తిష్ఠంతి, తేహం కాని స్థానాని, తత్క
ర్తాణి కాని, దేహే యాని యాని విజ్ఞాతవ్యాని, తత్సర్వం మే బ్రూహీ
తి, సహోవా చాధర్వా, అథేదం శరీరం పణ్ణవత్యంగులాత్తకం భవతి,
శరీరాత్పూర్ణో ద్వాదశాంగులాధికోభవతి, శరీరస్థం ప్రాణ మగ్ని నాసహ
యోగాభ్యాసేన సమమయ్యానం వాయుః కరోతిసయోగిపుంగవోభవతి,
దేహమధ్యేశిఖస్థానం త్రికోణం త త్తటాంబూనదప్రభం మనుష్యాణామ్,
చతుష్పదాం చతురశ్రమ్, విహంగా వాం వృత్తాకారం, తన్త ధ్యే శుభా
తస్మి పావకీ శిఖా తిష్ఠతి, గుదాద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేధ్రాద్వ్యంగు
లాదధో దేహమధ్యం మనుష్యాణాం భవతి, చతుష్పదాం హృన్తధ్యం
భవతి, విహగానాం తుండ మధ్యమ్, దేహమధ్యం నవాంగులమ్, చతు
రంగులముత్సేధాయచ తం మండకృతి, తన్త ధ్యే నాభిః, తత్ర ద్వాద
శారయుతం చక్రమ్, తచ్చక్రమధ్యే పుణ్యపాపప్రచోదితో జీవో
భవతి, తంతు పంజరమధ్యస్థలాలికా యథా భ్రమతి తథాసౌ తత్ర
ప్రాణశ్చరతి, దేహేఽస్తిక జీవః ప్రాణాయాథో భవేత్, నాథే స్తిర్య
గదోర్ధ్వం కుండలినీ స్థానమ్, అష్టప్రకృతియాపాష్టథా కుండలీకృతా
కుండలినీ శక్తిర్భవతి, యథావద్వాయుసంచారం జలాన్నాదీని పరిత
స్సుంధపార్శ్వేషు నిరుద్యైసం ముఖేనైవ సమావిశ్య బ్రహ్మరంధ్రం
యోగకాలే చానేనాగ్నినాచ స్ఫురతి హృదయాకాశే మహోజ్వలా

జ్ఞానరూపా భవతి, మధ్యస్థకుండలినీమా శ్రిత్య ముఖ్యానాద్య శ్చతుర్థశ భవతి, ఇడా పింగళా సుషుమ్నా సరస్వతీ వారుణీ పూషా హస్తీజిహ్వాయశస్వినీ విశ్వోదరీ కుహుశ్శంఖినీ, పయస్వినీ అలంబుసా గాంధారితి నాద్య శ్చతుర్థశ భవంతి. తత్ర సుషుమ్నా విశ్వభారిణీ మోక్షమార్గేతి చాచక్షతే, గుదస్య పృష్ఠభాగే వీణాదండా శ్రితా మూర్ధపర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రేచ విజ్ఞేయా వ్యక్తా సూక్ష్మా వైష్ణవీ భవతి, సుషుమ్నాయాస్సవ్యభాగే ఇడా తిష్ఠతి, దక్షిణభాగే పింగళా, ఇడా యాం చంద్రశ్చరతి, పింగళాయాం రవిః, తమో రూప శ్చంద్రః, రజో రూపో రవిః, విషభాగో రవిః, అమృతభాగ శ్చంద్రమాః, తావేవ సర్వ కాలం ధత్తే, సుషుమ్నా కాలభోక్త్రీ భవతి, సుషుమ్నా పృష్ఠపార్శ్వయో సరస్వతీకుహూ భవతః, యశస్వినీకుహోర్వర్తధ్యే వారుణీ ప్రతిష్ఠితా భవతి, పూషా సరస్వతీ మధ్యే పయస్వినీ భవతి, గాంధారిసరస్వతీమధ్యే యశస్వినీ భవతి, కందమధ్యే అలంబుసా భవతి, సుషుమ్నా పూర్వభాగే మేడ్రాంతం కుహుర్భవతి, కుండలిన్యా అధశ్చోర్ధ్వం వారుణీ సర్వగామినీ భవతి, యశస్వినీ సౌమ్యాచ పాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, పింగళా చోర్ధ్వగా యామ్యనాసాంతం భవతి, పింగళాయాః పృష్ఠతో యామ్యనేత్రాంతం పూషా భవతి, యామ్యకర్ణాంతం యశస్వినీ భవతి, జిహ్వాయా డ్ధర్ధాంతం సరస్వతీ భవతి, ఆసవ్య కర్ణాంత మూర్ధ్వగా శంఖినీ భవతి, ఇడా పృష్ఠభాగాత్సవ్యనేత్రాంతం గాంధారిచ భవతి, పాయుమూలాదధోర్ధ్వగా అలంబుసా భవతి, ఏతాసు చతుర్థశ నాడీష్యన్యా నాద్యస్సంభవతి, తాస్యన్యా ప్రాస్యన్యా భవంతీతి విజ్ఞేయాః, యథాశ్చత్థాదిపత్రం సిరాభిర్వాప్తమేవం శరీరం నాడీభిర్వాప్తమ్, ప్రాణాపానసమానోదానవ్యానాః, నాగకూర్మకృకరదేవదత్త ధనంజయాః, ఏతే దశవాయవస్సర్వాసు నాడీషు చరంతి, ఆస్య నానికాకంఠనాభిపాదాంగుష్ఠద్వయకుండల్యశ్చోర్ధ్వభాగేషు ప్రాణస్సంచరతి, శ్రోత్రాక్షికటిగుల్ఫఘ్రాణగళస్థిగ్దేశేషు వ్యానస్సంచరతి, గుదమేధోగ్రుజానూదర నృషణకటిజంఘనాభి గుదాగ్న్య గారేష్యపానస్సంచరతి, సర్వసుదిష్ఠ ఉదానః, పాదహస్తయో రపి, సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ సమానః భుక్తాన్నరసాదకం గాత్రేఽగ్నినా

సహ వ్యాపయన్ ద్విసప్తతిసహస్రేషు నాడిమార్గేషు చరన్ సమాన
వాయురగ్నినా సహ సాంగోపాంగ కళేబరం వ్యాప్నోతి, నాగాదివా
యవః పంచత్వగస్థ్యాది సంభవాః, తుండస్థం జలమన్నంచ రసాదిషు
సమీరితమ్, తుండమధ్యగతః ప్రాణ స్తాని పృథక్కుర్యాత్, అగ్నే
కుపరి జలం స్థాప్య జలోపర్యన్నాదీని సంస్థాప్య స్వయమపానం
సంప్రాప్య తేనైవ సహ మారుతః ప్రయాతి, దేహమధ్యగతం జ్వలనం
వాయునా పాలితో వహ్ని రపానేన శనైర్దేహమధ్యే జ్వలతి, జ్వలనో
హ్వలాభిః ప్రాణేన కోష్ఠమధ్యగతం జలమత్యుష్ణమకరోత్, జలోపరి
సమర్పితవ్యం జనసంయుక్తమన్నం వహ్నిసంయుక్తవారిణా పక్వ మక
రోత్, తేన స్వేదమూత్ర జల రక్తవీర్యరూపసపురిషాదికమ్ ప్రాణః
పృథక్కుర్యాత్, సమానవాయునా సహ సర్వాసు నాడిషు రసం వ్యా
పయన్ శ్వాసరూపేణ దేహే వాయుశ్చరతి, నవభిర్వ్యోమరంధ్రై
శ్శరీరస్య వాయవః కుర్వంతి విక్షాత్రాదివిసర్జనమ్, నిశ్వాసోఽస్వాసకాస
శ్చ ప్రాణకర్తృచ్యతే, విక్షాత్రాదివిసర్జన మపానవాయుకర్త, హనోపా
దాన చేష్టాదివ్యాసకర్త, దేహసోమ్యన్నయనాదికముదానకర్త, శరీర పోష
ణాదికం సమానకర్త, ఉద్ధారాది నాగకర్త, నిమీలనాదికూర్తకర్త, త్సు
త్కరణం కృకరకర్త, తంద్రీ దేవదత్తకర్త, క్షేష్టాదిధనంజయ కర్త, ఏవం
నాడిస్థానం వాయుస్థానం తత్కర్తచ సమ్యక్ జ్ఞాత్వా నాడిసంశోధనం
కుర్యాత్. ౪.

యమనియమయతః పురుష స్సర్వదంగ వివర్జితః కృతవిద్యస్సత్వ
ధర్మరతో జిత క్రోధో గురుశుశ్రూషా నిరతః పితృమాతృ విధేయః,
స్వాశ్రమోక్తసదాచార విద్యచ్ఛీతః ఫలమూలోదకాన్వితం తపోవనం
ప్రాప్య రమ్యదేశే బ్రహ్మహోషసమన్వితే స్వధర్మనిరతబ్రహ్మ విత్సమా
వృతే ఫలమూలపుష్పవారిభిస్ససంపూర్ణే దేవాయతనే నదీతీరే గ్రా
మే నగరేవాపి సుకోభనమతః నాత్యుచ్చనీచాయతమల్పద్వారం
గోమయాది లిప్తం సర్వరక్షాసమన్వితం కృత్వా తత్ర వేదాస్త్ర శ్రవ
ణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత్, అదౌ వినాయకం సంపూజ్య స్వేష్ట
దేవతాం నత్వా పూర్వోక్తసనేస్థిత్యా ప్రాజ్ఞుభోదజ్ఞుభో వాపి మృద్వా
సనేషు జితాసుగతో విద్వా స్సమగ్రివశిరో నాసాగ్రదృగ్భూమధ్యే

శశభృద్భింబం పశ్యత్ నేత్రాభ్యామమృతం పిబేత్, ద్వాదశమా
త్రయా ఇడయా వాయుమాపూర్య ఉదరే స్థితం బ్యాలావలీయుతం
రేఫబిందుయుక్తమగ్నిమండలయుతం ధ్యాయేద్రేచయే త్పింగళయా,
పునః పింగళయా పూర్య కుంభిత్వా రేచయేదిడయా, త్రిచతు
స్త్రీచతుస్సప్తత్రి చతుర్తాసపర్యంతం త్రిసంధిషు తదంతరాశేషు చ
షట్కృత్య ఏవమాచరేన్నాడీశుద్ధిర్భవతి, తతశ్శరీరలఘుత్వదీప్తివహ్ని
వృద్ధినాదాభివ్యక్తిర్భవతి. ౫.

ప్రాణాపానసమానయోగః ప్రాణాయామో భవతి, రేచక పూరక
కుంభకభేదేన స త్రివిధః, తే వర్ణాత్తకాః, తస్మాత్ప్రణవవన ప్రాణ
యామః, పద్మాద్యాసనస్థపుమాన్నాగ్రే శశభృద్భింబ జ్యోతిష్నా బాలవి
తానితా అకారమూర్తిరక్తాంగీహంసవాహినీ దండహస్తా బాలా గా
యత్రీ భవతి, ఉకారమూర్తిశ్వేతాంగీ తార్క్ష్యవాహినీ యువతీ చక్ర
హస్తా సావిత్రీ భవతి, మకారమూర్తిః కృష్ణాంగీ వృషభవాహినీ వృద్ధా
త్రిశూలధారిణీ సరస్వతీ భవతి, అకారాదిత్రయాణాం కారణమేకా
క్షరం పరంజ్యోతిః ప్రణవం భవతీతి ధ్యాయేత్. ఇడయా బాహ్య
ద్వాయుమాపూర్య షోడశమాత్రాభి రకారం చింతయత్ పూరితవా
యుం చతుష్షష్టిమాత్రాభిః కుంభయిత్వా ఉకారం ధ్యాయత్ పూరిత
పింగళయా ద్వాత్రింశన్తాత్రయా మకార మూర్తిధ్యానే నైవం క్రమేణ
పునః పునః కుర్యాత్ . ౬.

అథాసనదృఢో యోగీ వశీ మితహితాశనస్సుఖమ్నా నాడి
స్థమలశోషార్థం యోగీ బద్ధపద్మాసనో వాయుం చంద్రేణాపూర్య
యథాశక్తి కుంభయిత్వా సూర్యేణ రేచయిత్వా పునఃసూర్యే
ణాపూర్య కుంభయిత్వా చంద్రేణ విరేచ్య యయా త్యజేత్తయా
సంపూర్య ధారయేత్, తదేతే శ్లోకా భవంతి, ప్రాణం ప్రాగిడయా పిబే
న్నియమితం భూయోన్యయా రేచయేత్ పీత్వా పిజ్జళయా సమీరణ
మథో బద్ధా త్యజేద్వా మయా, సూర్యాచంద్రమసారనేన విధినా
భ్యాసం సదా తన్వతాం శుద్ధా నాడిగణా భవంతి యమినాం మాస
త్రయాదూర్వతః, ప్రాతర్దాధ్యంతినే సాయమర్ధరాత్రే తు కుంభ
కా, శనైరకీతి పర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, కనీయసి భవే

త్యేదః కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తిష్ఠత్యుత్తమే ప్రాణరోధే పద్మాస
 నం భవేత్, జలేన శ్రమజాతేన గాత్రమర్దనమాచరేత్, దృఢతా
 లఘుతా చాపి తస్య గాత్రస్య జాయతే, అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్త్రం
 ఊరాజ్య భోజనమ్, తతోఽభ్యాసే స్థిరీభూతే న తావన్నియమగ్రహః,
 యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః, తిక్షణ
 సేవితో వాయు రస్యథా హంతి సాధకమ్, యుక్తం యుక్తం త్యజే
 ద్ద్యాయం యుక్తం యుక్తంచ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తేన బద్ధీ
 యాదేవం సిద్ధిమవాప్నుయాత్, యథేష్టథారణాద్వాద్యో రస
 లస్య ప్రదీపనమ్, నాదాభివ్యక్తిరారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్,
 విధివ త్యాగిణసంయామైర్నాడిచక్రే విశోధితే, సుషుమ్నా వదనం
 భిత్వా సుఖాద్విశతి మారుతః, మారుతే మధ్యసంచారే మనస్తేజస్వర్యం
 ప్రజాయతే, యో మనస్సు స్థిరో భావః శైవావస్థామనోస్తనీ, పూర
 కాంతేతు కర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిదః, కుంభకాంతేక చక్రాదౌక
 ర్తవ్యస్తూ త్కియాణకః, ఆధస్తాత్కుంచనే నాశు కంఠసంఖోచనే కృతే,
 మధ్యే కృత్విమతానేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, అపానమూర్ధ్వ
 ముత్థాప్య ప్రాణం కంఠా దధో నయన్, యోగీ జరావినిర్ముక్త స్షోడశో
 వయసా భవేత్, సుఖాననసో దక్షిణనాడ్యా బహిః స్థం పవనం సమా
 కృష్యాకేళమానభాగ్రం కుంభయిత్వా సవ్యనాడ్యా రేచయేత్,
 తేన కపాలశోధనం వాతనాడిగత స్వరోగవినాశనం భవతి, హృద
 యాది కంఠపర్యంతం సస్వనం నాసాభ్యాం శనేః పవనమాకృష్య
 యథాశక్తి కుంభయిత్వా ఇడయా విరేచ్య గచ్ఛన్ తిష్ఠన్కుర్వా
 త్తేన శ్లేష్మహరం జాతరాగ్ని వివర్ధనం భవతి, వక్త్రేణ సీతాగ్రపూర్వ
 కమ్, వాయుం గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం
 రేచయేత్తేన యుత్తమైష్టాలస్య నిద్రానజాయంతే, జిహ్వాయా వాయుం
 గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం రేచయేత్తేన గుల్మ
 స్తీహజ్వరపిత్తతుభాదీని నశ్యంతి. అథ కుంభకః, స ద్వివిధః, సహితః
 కేవలశ్చేతి, రేచకపూరకయుక్తస్స హితః, తద్వివర్జితః కేవలః, కేవల
 సిద్ధిపర్యంతం సహితమధ్యనేత్, కేవలకుంభకే సిద్ధే త్రిపు లోకేషు

న తస్య దుర్లభం భవతి, కేవలకుంభ కాత్కుండలినీబోధో జాయతే,
 తతః కృశవపుఃప్రసన్నవదనో నిర్మలలోచనోఽభివ్యక్తనాదో నిర్దుక్త
 రోగజాలో జిరిబిందుః పట్వగ్నిర్భవతి, అంతర్లక్ష్యం బహిర్దృష్టి ర్ని
 మేషోన్నేపవర్జితా, ఏషా సా వైష్ణవీ ముద్రా సర్వతంత్రేషు గోపితా.
 అంతర్లక్ష్యవిలీనచిత్తవదనో యోగీ సదావర్తతే దృష్ట్యానిశ్చలతారయా
 బహిరభః పశ్యన్ పశ్యన్ పసి, ముద్రేయం కలు భేచరీ భవతి సాలక్ష్యే
 కతానా శివాశూన్యాశూన్య వివర్జితం స్ఫురతి సా తత్త్వం పదం వైష్ణవీ.
 అథోన్మీలితలోచనం స్థిరమనా నాసాగ్రదత్తేక్షణశ్చంద్రార్కపసి
 లీనతా ముపనయన్నిష్పందభావో త్తరమ్, జ్యోతీరూప మకేషబాహ్య
 రహితం దేదీప్యమానం పరం తత్త్వం తత్పరమస్తి వస్తువిషయం
 శాండిల్య విధిహ తత్. తారం జ్యోతిషి సంయోజ్యకించి దున్నమయన్
 భ్రువా, పూర్వాభ్యాసస్య మార్గోయ మున్ననీకారకః క్షణాత్, తస్మా
 త్తేదరీముద్రా మభ్యసేత్తత ఉన్ననీ భవతి, తతో యోగనిద్రాభవతి,
 లబ్ధయోగ నిద్రస్య యోగిణః కాలో నాస్తి, శక్తిమధ్యే మనః కృత్వా
 శక్తిం మానసమధ్యగామ్, మనసా మన ఆలోక్య శాండిల్య త్వం సుఖీ
 భవ, ఖ మధ్యే కురు చాత్మానమాత్మమధ్యేచ ఖం కురు, శర్యం
 ఖమయం కృత్వా నకించి దపిచింతయ, బాహ్యచింతా న కర్తవ్యా
 తత్రైవాంతర చింతికా, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య చింతాత్రపరమో భవ,
 కర్పూర మనలే యద్యత్తైస్సంధవం సఖిలే యథా, తథాచలీయమానంచ
 మనస్తత్వే విలీయతే, జ్ఞేయం సర్వం ప్రతీతంచ తద్జ్ఞానం మన
 ఉచ్యతే, జ్ఞానం జ్ఞేయం సరుం నష్టం నాన్యః పంథా ద్వితీయకమ్,
 జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగా ద్వలయం యాతి మానసమ్, మానసే విలయం
 యాతే కైవల్యమవశిష్యతే, ద్వా క్రమా చిత్తనాశస్య యోగో
 జ్ఞానం మునీశ్వర, యోగోస్తద్వృత్తిరోధో హి జ్ఞానం సమ్యగవేక్ష
 ణమ్, తస్మిన్నిరోధితే సూన ముపశాంతం మనోభవేత్, మనస్సందో
 పశాంత్యాఽయం సంసారః ప్రవిలీయతే, సూర్యాలోకే పరిస్పందశాంతా
 న్యవహృతీర్యథా, శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరాగ్యాభ్యాస యోగతః,
 అనాస్థాయాం కృతాస్థాయాం పూర్వం సంసారవృత్తిషు, యథాభి

వాంఛితధ్యానా చ్చిరమేకతయోచితాత్, ఏకతత్త్వద్బుధాభ్యాసా
 త్ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, పూరకాద్యనిలా యామా ద్బుధాభ్యాసా
 దభేదజాత్, ఏకాంతధ్యానయోగాచ్చ మనస్పందో నిరుధ్యతే, ఓం
 కారోచ్చారణప్రాంతశబ్దతత్త్వానుభావనాత్, సుషుప్తే సంవిదా జ్ఞాతే
 ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, తాలుమూలగతాం యత్నాజ్ఞివ్వాయా-
 క్రమ్య ఘంటికామ్, ఉద్ధ్వరంధ్రం గతే ప్రాణే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే,
 ప్రాణే గళితసంవిత్తై తాలూర్ధ్వ ద్వాదశాంతగే, అభ్యాసా దూర్ధ్వ
 రన్ధ్రేణ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ద్వాదశాంగులపర్యంతే నాసాగ్రే విమ
 లాంబరే, సంవిద్భృశి ప్రశామ్యంత్యాం ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే,
 భ్రామధ్యే తారకాలోకశాంతా వంతముపాగతే, సంకల్పే మానసేబద్ధే
 ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఓ మిత్యేవ యదుద్భూతం జ్ఞానం జ్ఞేమాత్మకం
 శివమ్, అసంస్పృష్టవికల్పాంశం ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, చిరకాలం
 హృదై కాంత వ్యోమసంపేదనా మ్మనే, అవాసనమనోధ్యానా త్ప్రాణ
 స్పందో నిరుధ్యతే, ఏభిక్రమైస్తథాన్యైశ్చ నానాసంకల్పకల్పితైః,
 నానాదేశికసూక్తైశ్చ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, అకుఞ్చనేన కుండలి
 న్యా కవాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యేన మార్గేణ
 గంతవ్యం తద్ద్వారం ముఖేనాచ్చాద్య ప్రసూప్తా కుండలీసికుటిలా
 కారా సర్వపద్యేష్టితా భవతి, సాశక్తిర్యేన చ లితాస్యా త్సత్తుముక్తో
 భవతి, సాకుండలినీ కంఠోర్ధ్వబాగే సుప్తాచేద్యోగినాం ముక్తయే
 భవతి, బంధనాయాథోమూఢానాం, ఇడాదిమార్గద్వయం విహాయ
 సుషుమ్నా మార్గేణ గచ్ఛేత్తద్విజ్ఞాః పరమంపదమ్, మరుదభ్యసనం
 సర్వం మనోయుక్తం సమభ్యసేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్
 నీషిణా, దివా నపూజయేద్విష్ణుం రాత్రే నైవ ప్రపూజయేత్, సత
 తం పూజయే ద్విష్ణుం దివారాత్రం న పూజయేత్, సుషిరో జ్ఞానజనకః
 పంచస్రోతస్సమన్వితః, తిష్ఠతే భేదరీముద్రా త్వం హి శాండిల్యతాం
 భజ, నవ్యదక్షిణాదిస్తో మధ్యే చరతి మారుతః, తిష్ఠతః భేదరీ ము
 ద్రా తస్మిన్ సానేన సంశయః, ఇడా పింగళయో ర్నధ్యే శూన్యం చైవా
 నిలం గ్రనేత్, తిష్ఠంతీ భేదరీ ముద్రా తత్ర సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్, సోమసూ
 ర్యద్వయో ర్నధ్యే నిరాలంబతలే పునః, సంస్థితా వ్యోమచక్రే సా ము

ద్రా నామ చభేచరీ, ఛేదన చాలనదాహైః కలాం పరాం జిహ్వోక్యత్వా
 దృష్టిం భూమధ్యే స్థాప్య కపాలకుహరే జిహ్వ విపరీతగాఢయదాభవతి
 తదా భేచరీముద్రా జానులే, జిహ్వచిత్తంచభేచరతితేనోర్ధ్వ జిహ్వఃపుమా
 నమృతోభవతి, వామపాదమూలేన యోనిసంపీడ్య దక్షిణపాదం ప్రసా
 ర్యతం కరాభ్యాం ధృత్వా నాసాభ్యాం వాయుమాపూర్య కంఠబద్ధం స
 మారో ప్లోర్ధ్వతో వాయుం ధారయేత్, తేన సర్వక్షేళ హానిః, తలః
 పీయూష మివ విషం జీర్యతే, త్రియగుల్మగుదావర్తజ్వల్యత్వగాదిదోషా
 నశ్యంతి, ఏవ ప్రాణజయోపాయస్సర్వమృత్యుపఘాతకః. వామపాదపా
 రిం యోనిస్థానే నియోజ్య దక్షిణచరణం వామోరూపరిసంస్థాస్య వాయు
 మూపూర్య హృదయే చుబుకం నిధాయ యోనిమాకుంచ్య మనో
 మధ్యే యథాశక్తిధారయిత్వా స్వాత్మానం భావయేత్తేనాపరోక్షసిద్ధిః
 బాహ్య త్ప్రీతిః సమాకృచ్య పూరయిత్వోదరే స్థితమ్, నాభిమధ్యేచ
 నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్నతః, ధారయేత్తనసా ప్రాణం సంధ్యా
 కాలేషు వా సదా, సర్వరోగవినిర్ముక్తో భవేద్ద్యోగీ గతక్లమః, నాసా
 గ్రే వాయువిజయం భవతి, నాభిమధ్యే సర్వరోగవినాశః, పాదాంగుష్ఠ
 ధారణాచ్ఛరీర లఘుతా భవతి, రసనాద్వాయు మాకృచ్య యః
 పిబే తృతతం నరః, శ్రమదాహా తు న స్యాతాం నశ్యంతి వ్యాధయః
 స్తథా, సంధ్యయోర్బ్రాహ్మణః కాలే వాయు మాకృచ్య యః పిబేత్,
 త్రిమాసాత్తస్య కల్యాణి జాయతే వా క్షరస్యతీ, ఏవం షాన్తాసాభ్యా
 సాత్సర్వరోగ నివృత్తిః, జిహ్వయా వాయుమానీయ జిహ్వమూలే
 నిరోధయేత్, యః పిబే దమృతం విద్వా న్నకలం భద్రమశ్నుతే, ఆత్మ
 న్యాత్మానమిదయా ధారయిత్వా భ్రువోఽంతరే, విభేద్య త్రిదశా
 హారం వ్యాధిస్థోఽపి విముచ్యతే, నాడీభ్యాం వాయు మారోప్య నాభౌ
 తుండస్య పార్శ్వయోః, ఘటికై కాం వహేద్యస్తవ్యాధిభి సువిముచ్య
 తే, మాసమేకం త్రిసంధ్యంతు జిహ్వయాఽఽరోప్య మారుతమ్, విభే
 ద్య త్రిదశాహారం ధారయే త్తుండమధ్యమే, జ్వరాస్పర్శేపి నశ్యంతి
 విహణి వివిధాని చ, ముహూర్తమపియోనిత్యం నాసాగ్రే మనసా సహ,
 సర్వం తరతి పాప్తానం తస్య జన్త శతార్జితమ్, తారసంయమాత్సకల

విషయజ్ఞానంభవతి, నాసాగ్రే చిత్తసంయమాదింద్రలోకజ్ఞానమ్, తదథ శ్చిత్తసంయమా దగ్ని లోకజ్ఞానమ్, చతుషి సప్తసంయమా త్వర్వలోకజ్ఞానమ్, శ్రోత్రే చిత్తస్వసంయమాద్యమలోకజ్ఞానమ్, తత్పాశ్చేస్య సంయమాన్నిరృతిలోకజ్ఞానం, పృష్ఠభాగే సంయమా ద్వరుణలోకజ్ఞానం, వామకణ్ఠే సంయమా ద్వాయు లోకజ్ఞానమ్, కంఠే సంయమా తోమసు లోకజ్ఞానమ్, వామచతుషి సంయమా చ్చివలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని సంయమా ద్భ్రువ్వులోకజ్ఞానమ్, పాదాదధోభాగే సంయమా దతలలోకజ్ఞానమ్, పాదే సంయమా ద్వితలలోకజ్ఞానమ్, పాదసంధౌ సంయమాన్నితల లోకజ్ఞానమ్, జంఘే సంయమా త్సుతలలోకజ్ఞానమ్, జానా సంయమా న్నహతలలోకజ్ఞానమ్, ఊరా చిత్తసంయమాద్రసాతల లోకజ్ఞానమ్, కటా చిత్తసంయమా త్రలాతలలోకజ్ఞానమ్, నాభౌ చిత్తసంయమా ద్భూలోకజ్ఞానమ్, కుక్షౌ సంయమా ద్భువనలోకజ్ఞానమ్, హృది చిత్తసంయమా త్స్వనలోకజ్ఞానమ్, హృదయోర్ధ్వభాగే చిత్తసంయమా న్నహనలోకజ్ఞానమ్, కంఠే చిత్తసంయమా జ్వనో లోకజ్ఞానమ్, భ్రూమధ్యే చిత్తసంయమా త్రపాలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని చిత్తసంయమా త్సత్యలోకజ్ఞానమ్, ధర్మాధర్మసంయమా దతీతానాగతజ్ఞానమ్, తత్తజ్జంతుధ్వనౌ చిత్తసంయమా త్వర్వజంతులజ్ఞానమ్, సంచితకర్తణి చిత్తసంయమా త్సూర్వజాతిజ్ఞానమ్, పరచిత్తే చిత్తసంయమా త్పరచిత్తజ్ఞానమ్, కాయరూపే చిత్తసంయమా దన్యాదృశ్యరూపం, బలే చిత్తసంయమాధనుమదాది బలమ్, సూర్యే చిత్తసంయమా ద్భువనజ్ఞానమ్, చంద్రే చిత్తసంయమా త్తారఫ్యాహజ్ఞానం చ, ధ్రువే తద్గతిదర్శనం, స్వార్థసంయమాత్పురుషజ్ఞానమ్, నాభిచక్రే కామఫ్యాహజ్ఞానమ్, కంఠకూపే త్కుత్తిపాసానివృత్తిః, కూర్మనాద్యాంక్త్యం, తారే సిద్ధదర్శనమ్, కాయాకాశసంయమా దాకాశగమనమ్, తత్తత్ స్థానే సంయమా త్తత్తత్సిద్ధయో భవంతి. ౮.

అథ ప్రత్యాహరః, సపంచవిధః, విషయేషు విచరతా మింద్రియాణాం బలా దాహరణం ప్రత్యాహరః, యద్యత్పశ్యతి తత్త్వర్వమత్యేతి ప్రత్యాహరః, నిత్యవిహితకర్తృఫలత్యాగః ప్రత్యాహరః, సర్వవిష

యపరాజ్ఞుభిత్వం ప్రత్యాహరః, అష్టాదశసు మర్తస్థానేషు క్రమాధారణం
ప్రత్యాహరః, పాదాంగుష్ఠగుల్ఫజంఘాజానూరుపాయుమేధ్రీనాభి
హృదయ కంఠకూపతాలునాసాక్షిభూమధ్యలలాటమూర్ధ్నాం స్థానా
ని తేషు క్రమా దారోహవరోహక్రమేణ ప్రత్యాహరేత్. ౯.

అథ ధారణా, సా త్రివిధా, ఆత్మని మనోధారణమ్, దహరా
కాశేబాహ్యకాశధారణమ్, పృథివ్యప్తే జో వాయ్వాకాశేషు పంచమూ
ర్తిధారణంచేతి. ౧౦.

అథ ధ్యానమ్, తద్ద్వివిధం సగుణం నిర్గుణంచేతి, సగుణం మూర్తి
ధ్యానమ్, నిర్గుణమాత్మయాథాత్మ్యం. ౧౧.

అథసమాధిః, జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటిరహితా పర
మానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా భవతి. ౧౨.

శాండిల్యోపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథహశాండిల్యోహవైబ్రహ్మరిశ్చత్త్రపు వేదేషు బ్రహ్మవిద్యా
మలభమానః కింనామేత్యధర్వాణం భగవంత ముపపన్నః పప్రచ్ఛ,
అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యామ్, యేన శ్రేయోఽవాప్స్యమితి, స
హోవాచాధర్వా, శాండిల్య సత్యం విజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, యస్మి
న్నిద మోతం చపోతంచ, యస్మిన్నిదగ్ సంచవితైతి సర్వమ్, యస్మిన్వి
జ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతం భవతి, త దపాణిపాదమచక్షుశ్రోత్ర మజిహ్వా
మశరీర మగ్రహ్య మనిర్దేశ్యమ్, యతో వాచో నివర్తంతే, అస్థా
వ్య మనసా సహ, యత్యేవలం జ్ఞానగమ్యం, ప్రజ్ఞాచ యస్మా త్ప్రసృ
తా పురాణీ యదేశ మద్వితీయమ్, ఆకాశవత్సర్వగతం సుసూక్ష్మం నిరం
జనం నిష్క్రియం సన్తాత్రం చిదానందైకరసం శివం ప్రళాంత మమృ
తం తత్పరంచ బ్రహ్మ, తత్త్వమసి. తద్జ్ఞానేన విజానీహి, య ఏకో దేవ
ఆత్మశక్తి ప్రధాన స్సర్వజ్ఞ స్సర్వేశ్వర స్సర్వభూతాంతరాత్మా సర్వభూ
తాధి, వాస స్సర్వభూత నికూఢో భూతయోని ర్యోగైకగమ్యః, య
శ్చ విశ్వం సృజతి విశ్వం విభర్తి విశ్వం భుక్షేత్, స ఆత్మాత్మని తంతం
లోకం విజానీహి, మాళోచీ రాత్తవిజ్ఞానీ శోకస్యాంతం గమిష్యసి

శాండిల్యోపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః

ఆథ హ్రౌనగ్ శాండిల్యోధర్వాణం పప్రచ్ఛ, య దేత మక్షరం నిష్క్రియగ్ శివగ్ సన్తాత్రం పరంబ్రహ్మ తస్మా త్కథ మిదం విశ్వం జాయతే కథం స్థీయతే, కథ మస్తి స్థీయతే, తస్మై సుశయం ఛేత్తు మ్నా సీతి, సహోవాచాధర్వా, సత్యగ్ శాండిల్య పరంబ్రహ్మ నిష్క్రియ మక్షరమితి, ఆథాప్యస్యాహుపస్య బ్రహ్మణ స్త్రీణి రూపాణి భవంతి, నిష్కళగ్ సకళగ్ సకళం నిష్కళం చేతి, యత్సత్యవిజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనగ్ సర్వగతగ్ సుసూక్ష్మగ్ సర్వతోముఖ మనిర్దేశ్యమమృత మస్తి త దిదం నిష్కళగ్ రూపమ్, ఆథాప్య యా సహ జా'స్త్యవిద్యా మూలప్రకృతి ర్దాయాలోహితశుక్లకృష్ణా తయా సహ జయా దేవః కృష్ణపింగలో మహేశ్వర ఈష్టే. త దిద మస్య సకలం నిష్కళం రూపమ్, అతైవ జ్ఞానమయేన యజమానోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి, అతైతస్మా త్తవ్యమానా త్సత్యకామా త్రీణ్యక్షరాణ్యజాయంత, తస్మా వ్యాహృతయః, త్రిపదా గాయత్రీ, త్రయో వేదా స్త్రయోదేవాః, త్రయో వర్ణాస్త్రయోఽగ్నయశ్చజాయంతే, యోఽసోదేవో భగవాన్ సర్వైశ్వర్యసంపన్న స్సర్వవ్యాపీ స్సర్వభూతానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టో మాయావీ మాయయా కృతిః, స బ్రహ్మ స విష్ణు స్స రుద్ర స్స ఇంద్ర స్స సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని, స ఏవ పురస్తా త్సేవ పశ్చా త్సేవోత్తరత స్సేవ దక్షిణత స్సేవాధస్తా త్సేవో పరిష్టా త్సేవ సర్వమ్, ఆథాప్య దేవస్యాత్మ శక్తిక్రీడస్య భక్తానుకంపినో దత్తాత్రేయరూపాసు రూపా తనురవాసా ఇందీవరదళప్రఖ్యా చతుర్బాహు రఘోరా పా పకాశినీ తదిదమస్య సకళగ్ రూపమ్, అతైవ దుధర్వాణగ్ శాండిల్యః పప్రచ్ఛ భగవాన్ సన్తాత్రం చిదానందైకరసం కన్తా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, సహోవాచాధర్వా, యస్తాచ్చ బృహతి బృహాయతి చ సర్వం తస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, ఆథ కన్తా దుచ్యతే ఆత్మేతి, యస్తా త్సర్వ మాహ్నీతి సర్వ మాదత్తే సర్వమితి చ తస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, అథ కన్తా దుచ్యతే మహేశ్వర ఇతి, యస్తా న్నహత ఈశ

శబ్దభవ్యా చాత్మశక్త్యా సర్వ మిశతే స మహేశ్వర ఇతి, అథ కస్తా
దుచ్యతే దత్తాత్రేయ ఇతి యస్తా త్సుదుశ్చరం తప స్తత్యమానాయ
అత్రయే ఉక్తకామాయాతి తరాం తుష్టేన భగవతా జ్యోతిర్తయేన
అత్యైవ దత్తో యస్తా చ్ఛానసూయాయా మాత్రే స్తనయోఽభవ
త్తస్తాదుచ్యతే దత్తాత్రేయఇతి, అథ యోఽప్యనిరుక్తాని వేద సర్వం
వేద అథ యో హ వై విద్యైవం పర ముపాస్తే సోఽహ మితి సబ్ర
హ్మవిద్యవతి, అత్యైతే శ్లోకా భవంతి. దత్తాత్రేయం శివం శాంత
మింద్ర నీలనిభప్రభుమ్, ఆత్మమాయారతం దేవ మవధూతం దిగంబరం,
భస్మాదూళిత సర్వాంగం జహ్వాజాటధరం విభుమ్, చతుర్బాహు ముదా
రాంగం ప్రఫుల్ల కమలేక్షణమ్, జ్ఞానయోగనిధిం విశ్వగురుం యోగో
జనప్రియమ్, భక్తానుకంపినం సర్వసాక్షిణం సిద్ధసేవితమ్, ఏవం య
స్సతతం ధ్యాయే ద్వేవదేవగ్ సనాతనమ్, సముక్త స్సర్వ పాపేభ్యో
నిశ్రేయస మవాప్నుయాత్, ఇతోగ్గోసత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః
ఇతి శాండిల్యోపనిష త్సమాప్తా
ఓమ్ తత్సత్

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౯. యజుర్వేదీయ పైఙ్గలోపనిషత్

శ్లో. వైంగలోపనిషద్వేద్యం పరమానంద విగ్రహమ్,
పరితః కలయే రామం పరమాశ్రయై భవమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః

అథాహ పైఙ్గలో యజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్య ద్వాదశవర్ష శః
శ్రౌషాపూర్వకం పరమరహస్య తైవల్య మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ
హోవాచ యజ్ఞవల్క్యః, సదేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్, త

నిత్య ముక్త మవిక్రియం సత్యజ్ఞానానందం పరిపూర్ణం సనాతన
 మేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, తస్మిన్ నరుశుక్తికాస్థాణుస్ఫుటికాదా
 జలరాస్య పురుషరేఖాది వల్లంహితశుక్ల కృష్ణగుణమయీ గుణసా
 మ్యూనిర్వాచ్యా మూలప్రకృతిరాసీత్, తత్ప్రతిబింబితం య
 త్తత్ సృష్టిచైతన్య మాసీత్, సా పున ర్వికృతిం ప్రాప్య సత్వోద్రిక్తవ్య
 క్తాబిహ్వవరణశక్తిరాసీత్, తత్ప్రతిబింబం య త్తదీశ్వరచైతన్య
 మాసీత్, స స్వాధీనమాయ స్వర్వజ్ఞ స్పృష్టిస్థితిలయానామాదికర్తా
 జగదఙ్కురయాహ భవతి, తస్మిన్నిలీనం సకలం జగదావిర్భవ
 యతి, ప్రాణికర్తవశాదేష యద్య త్ప్రసారితః, ప్రాణికర్త
 త్తయా త్సున స్తిరోభావయతి, తస్మిన్నేవాఙ్మలం విశ్వం సజ్జోచిత
 పటవద్వర్తతే, ఈశాఽధిష్ఠితావరణశక్తితో రజోద్రిక్తా మహదా
 ఽఖ్యా విశ్వేషశక్తిరాసీత్, తత్ప్రతిబింబితమ్, య త్త ధిరణ్యగర్భచై
 తన్య మాసీత్, స మహత్తత్వాఽభిమానీ స్పష్టాస్పష్టవపు ర్భవతి, హిర
 ణ్యగర్భాఽధిష్ఠితవిశ్వేషశక్తిత స్తమోద్రిక్తాఽహఙ్కారాఽభిధాన్మూల
 శక్తిరాసీత్, తత్ప్రతిబింబితమ్, య త్త ద్వితీయైతన్య మాసీత్,
 సతదభిమానీ స్పష్టవపు స్వర్వస్థూలపాలకో విష్ణుః ప్రధానపురుషో భవతి,
 తస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సమ్భూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయోరగ్నిః,
 అగ్నేరాపః, అద్భ్యుః పృథివీ, తాని ష్ఞాతంత్రాణి గుణాభవంతి, సప్త
 కామో జగద్యోని స్తమోగుణ మధిష్ఠాయ సూక్ష్మతంత్రాణి భూతాని
 స్థూలీకర్తం సోఽకామయత, సృష్టేః పరిమితాని భూతాన్యేకమేకం
 ద్విధా విధాయ పున శ్చతుర్థా కృత్వా స్వే స్వేతరద్వితీయాంశైః సంప
 ష్ఞానా సంయోజ్య ష్ఞాపీకృతభూతై రసంతకోటిబ్రహ్మాండాని తత్తదం
 దోచితచతుర్థశ భువనాని తత్తద్భువనోచితగోళకస్థూలశరీరాణ్యసృ
 జత్, స ష్ఞాభూతానాం రజోఽంశాంశ్చతుర్థాకృత్వా భాగత్రయాత్మ
 ష్ఞావృత్త్యాఽత్తకం ప్రాణ వసృజత్, అథ తేషాం తుర్యభాగేన కర్తేంద్రి
 యాణ్యసృజత్, స తేషాం సత్వాఽంశం చతుర్థా కృత్వా భాగత్ర
 యసషష్ఠితః ష్ఞావృత్త్యాఽత్తక మస్తకరణ మసృజత్, స తేషాం
 సత్యతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియాణ్యసృజత్, సత్యసషష్ఠిత ఇంద్రియ
 పాలకా నసృజత్, తాని సృష్టా న్యడే ప్రాచిషీపత్, తదాజ్ఞయా సమ

ప్రకృత్యైవ వ్యాప్యతా న్యతిష్ఠత్, తదాజ్ఞయాఽహజ్కారసమన్వితోవిరా
ట్యర్వసూలా న్యసృజత్, హిరణ్యగర్భస్తదాజ్ఞయా సూక్ష్మాణ్యపాల
యత్, అణ్డస్థానితాని తేన వినా సున్దితుం చేష్టితుం వా నశేషుః, తా
చేతనీకర్తుం సోఽకామయత, బ్రహ్మాండం బ్రహ్మరంధ్రాణి సమస్త
ష్టిమస్తకాని విదార్య తదేవాఽనుప్రావిశత్, తదాజడాన్యపి తాన్
సవత్స్వస్వకర్తాణి చక్రీరే, సర్వజ్ఞేశో మాయాలేశసమన్వితో వత్సం
హం ప్రవిశ్య, తయామోహితో జీవత్స్వమగమత్, శరీరత్రయతాదాత్మ
త్కర్తృభోక్తృత్వతామగమత్, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి మూర్ఛామరణ
ధర్మయక్తో ఘటీయంత్రవదుద్విగ్నో జాతో మృత ఇవ కులాలచక్ర
న్యాయేన పరిభ్రమతీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ వైంగలో యాజ్ఞవల్క్యమువాచ—సర్వలోకానాం సృష్టి
స్థిత్యంతకృద్విభు రీశః కథం జీవత్స్వ మగమదితి, సహోవాచ యాజ్ఞ
వల్క్యః, స్థూలసూక్ష్మకారణదేహోద్భవపూర్వకం జీవేశ్వరస్వరూపం
విచిన్యకథయామితి, సావధానేనై కాఽగ్రతయాశ్రూయతామ్, ఈశః
ఽఞ్చీకృతమహాభూతలేశానాదాయ వ్యష్టిసమప్త్యాఽత్తక స్థూలశరీ
రాణి యథాక్రమ మకరోత్, కపాలచర్తాఽన్త్రాఽస్థిమాంససఖాని పృ
థివ్యంశాః, రక్తమూత్రలాలాస్వేదాఽదికా అబంశాః, త్సుతప్రోష్ణ
మోహమైథునా అగ్న్యంశాః, ప్రచారణోత్తరణశ్వాసాదివాయ్వం
శాః, కామక్రోధాదయో వ్యోమాంశాః, వత్సజ్ఞాతం కర్తృణి సఞ్చీతం
త్వగాదియుక్తం బాల్యాఽద్యవస్థాఽభిమానాఽస్పదం బహుదోషాఽ
శ్రయం స్థూలశరీరం భవత, అథ ఽఞ్చీకృతమహాభూతరజోఽంశభాగ
త్రయసమష్టితః ప్రాణ మసృజత్, ప్రాణాఽపానవ్యానోదాససమానాః
ప్రాణవృత్తయః నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనంజయా ఉపప్రాణాః, హృ
దాసననాభికంఠసర్వాంగం స్థానమ్, ఆకాశాది రజోగుణతుర్యభావేన
కర్తేంద్రియమసృజత్, వాక్పదపాణిపాయూఽస్తాస్తద్వృత్తయః,
వచనాఽదానగమనవిసర్గాఽనందాస్తద్విషయాః, ఏవం భూతసత్త్వాం
శభాగత్రయసమష్టితః అంతఃకరణ మసృజత్, అంతఃకరణమనోబుద్ధి

చిత్తాఽహజ్కారా స్తద్వృత్తయః, సజ్కుల్పనిశ్చయ స్తరణాఽభిమానా
 ౭నుసంధానా స్తద్విషయాః, గళవదననాభిహృదయ భూమి ధృం
 స్థానమ్, సభూతసత్యతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియ మపుజత్, శ్రోత్రత్వ
 కృత్సుజ్జిహ్వభూమిణాని తద్వృత్తయః, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాస్త
 ద్విషయాః, దిగ్వాతాఽర్కప్రచేతోఽశ్వీ వహ్నింద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,
 చంద్రో విష్ణు శ్చతుర్వక్త్ర శ్శమ్భుశ్చ కరణాఽధిపాః, అథాఽన్నమయ
 ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయాఽనందమయాః పంచకోశాః,
 అన్నరసేనైవ భూత్వాఽన్నరసే నాఽభి వృద్ధిం ప్రాప్త్యాఽన్నరసమయ
 పృథివ్యాం య ద్విలీయతే సోఽన్నమయకోశః, తదేవ స్థూలశరీరమ్,
 కర్తేంద్రియై స్సహ ప్రాణాదిపంచకం ప్రాణమయకోశః, జ్ఞానేంద్రియై
 స్సహ మనోమయకోశః, జ్ఞానేంద్రియై స్సహ బుద్ధి ర్విజ్ఞానమయ
 కోశః, ఏతత్కేశత్రయం లిప్తశరీరమ్, స్వరూపాజ్ఞాన మానందమయ
 కోశః, తత్కారణ శరీరమ్, అథ జ్ఞానేంద్రియపంచకం కర్తేంద్రియ
 పంచకం ప్రాణాదిపంచకం వియదాదిపంచక మంతఃకరణ చతుష్టయం
 1 కామకర్తృతమాన్యప్రపురమ్, ఈశాఽజ్ఞయా విరాట్ వ్యష్టిదేహం
 ప్రవిశ్య బుద్ధి మధిష్ఠాయ విశ్వత్వ మగమత్, విజ్ఞానాఽత్తా చిదాభాసో
 విశ్వో వ్యావహారికో జాగ్రత్ స్థూలదేహాఽభిమానీ కర్తృభూ రితి చ
 విశ్వస్య నామభవతి, ఈశాఽజ్ఞయా సూత్రాఽత్తా వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరకం
 ప్రవిశ్య మన అధిష్ఠాయ త్రైజఃత్వ మగమత్, త్రైజసః ప్రాతిభాసిక
 స్వప్నకల్పిత ఇతి త్రైజస్య నామ భవతి, ఈశాఽజ్ఞయా మాయోపాధి
 రవ్యక్తసమన్వితో వ్యష్టికారణశరీరం ప్రవిశ్య ప్రాజ్ఞత్వ మగమత్, ప్రాజ్ఞ
 అవిచ్ఛిన్నః పారమార్థిక సుషుప్త్యభిమానీతి ప్రాజ్ఞస్య నామ భవతి,
 అవ్యక్తలేశాఽచ్చాదిత పారమార్థికజీవస్య తత్త్వమస్యాది వాక్యాని
 బ్రహ్మజ్ఞైకతాం జగుః, నేతరయో ర్వాప్యవహారికప్రాతిభాసికయోః
 అన్యకరణప్రతిబిम्బితవైతన్యం య త్తదేవాఽవస్థాత్రయభాగభవతి, న
 జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాః ప్రాప్య ఘటియన్త్రవ దుద్విగ్నో జాతో
 మృత ఇవ స్థితో భవతి, అథ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిమూర్ఛామరణా
 వస్థాః పంచ భవన్తి, తత్తదేవతాఽనుగ్రహస్వితైః శ్రోత్రాఽది

జ్ఞానేంద్రియైశ్చ బాహ్యవిషయ గ్రహణజ్ఞానం బాగ్రదవస్థా భవతి, తత్ర భూమిధ్యంగతో జీవ ఆపాదమస్తకం వ్యాప్య కృషిశ్రవణాద్యఖల క్రియాకర్తా భవతి, తత్ఫలభుక్తు భవతి, లోకాంతరగతః కర్మ తత్ఫలం స ఏవ భుక్తే, స సార్వభౌమవ ద్వ్యవహారా చ్ఛాన్దోస్తోస్తభవనం ప్రవేష్టుం మార్గమాశ్రిత్య తిష్ఠతి, కఠిణోపరమే బాగ్రత్పన్నార్థ ప్రబోధవతి గ్రాహ్యగ్రాహకరూపస్ఫురణం స్వప్నావస్థా భవతి, తత్ర విశ్వవహాగ్రద్యవహారలోపా న్నాడీమధ్యంచరన్ తైజస స్తమవాప్య వాసనారూపకం జగద్వైచిత్ర్యం స్వభాసా భాసరూప్య యథేషితం స్వయం భుక్తే, చిత్రైకరణా సుషుప్త్యవస్థా భవతి, భ్రమవిశ్రాంత శకునిః కుక్షి సంస్పృత్య నీడాభిముఖం యథా గచ్ఛతి, తథా జీవోఽపి బాగ్రత్స్వప్నప్రపణ్ణే వ్యవహృత్య శ్రాన్తోఽజ్ఞానం ప్రవిశ్య స్వానందం భుక్తే, ఆకస్మాత్సురదణ్డాదైన్ద్రిస్తాపితవ ద్భయాఽజ్ఞానాభ్యా మింద్రియ సమ్మేళైః కమ్పిన్నవ మృతితుల్యా మూర్ఛాభవతి, బాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి మూర్ఛావస్థానా మర్యా బ్రహ్మాదిస్తమ్భుపర్యస్తం సర్వం జీవభయ ప్రదా స్థూలదేహవిసర్జనీ మరణావస్థా భవతి, కర్తేంద్రియాణి జ్ఞానేంద్రియాణి తత్త్వేషయా న్ప్రొణాన్ సంస్పృత్య కామకర్తౌఽన్వితాఽవిద్యా భూతవేష్టితో జీవో దేహాంతరం ప్రాప్య లోకాంతరం గచ్ఛతి, ప్రాక్కర్త ఫలపాకేనావర్తాంతరీకీటవ ద్విశ్రాంతిం నైవ గచ్ఛతి, నత్కర్త పరిపాకతో బహుచానాం జన్తనా మంతే నృణాం మోక్షే చ్ఛాచాయతే, తదా సద్గుణ మాశ్రిత్య చిరకాలనేరయా బంధా న్తోక్షం కశ్చిత్ప్రయతి, అవిచారకృతో బంధో విచారా న్తోక్షో భవతి, తస్మా త్సదా విచార యేత్, అధ్యారోపావపదత స్వయాపం నిశ్చయీకర్తం శక్యతే, తస్మా త్సదావిచారయే జగజ్జీవఃపరమాత్మనః, జీవభావజగద్భావబోధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావశిష్యత ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ హైమం వైంగళః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం మహావాక్యవివరణ మనుబూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, తత్త్వమసి త్వం తదసిత్వం బ్రహ్మాసి అహంబ్రహ్మాఽస్మి త్వమనుంధానం కుర్యాత్, తత్ర పారోక్ష్య శబళస్సర్వజ్ఞత్వాదిలక్షణోమాయోపాధిసచ్చిదానంద లక్షణో బగద్యోః

స్తవదవాచ్యో భవతి, స ఏవాంతఃకరణసమ్మిన్నబోధోఽస్తత్ప్రత్య
మావలమ్బన స్త్వంపదవాచ్యో భవతి పరజీవోపాధీ మాయావిద్యే
హాయ తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ తత్త్వమసీత్యహం
ప్రక్షిప్తీతి వాక్యాఽర్థవిచారశ్రవణం భవతి, ఏకాంతేనశ్రవణా
ర్థానుసంధానం మననం భవతి, శ్రవణమననవిద్విచిక్లేప్తే వస్తునేత్యకతా
తయాచేతస్థాననం నిదిధ్యాననం భవతి, ధ్యాతృధ్యానే విహాయనివా
స్థితదీపధ్యేయైకగోచరం చిత్తం సమాధిర్భవతి, తదాసీమాత్మగోచరా
ప్రత్యయ స్సముత్థితా అజ్ఞాతా భవంతి, తా స్త్వరణా దనుమీయన్తే,
హోదిసంసారే సజ్చితాః కర్మకోటయ అనేనైవ విలయం యాంతి,
తోఽభ్యాసపాటవాత్సహస్రశస్పదాఽమృతధారా వగతి, తతో
హిగవిత్తరూపుమాధిం ధర్మం మేఘం ప్రావళి, వాసనాజాలే నిశ్శేష
మునా ప్రవిలాపితే కర్మసంచయే పుణ్యపాపే సమూలోన్మిలితే ప్రాక్ష్
మపి కరతలాఽమలకవద్వాక్యమప్రతిభద్ధాపరోక్ష సాక్షాత్కా
ం ప్రసూయతే, తదా జీవన్ముక్తో భవతి, ఈశః పంచీకృతభూతానా
ంపంచీకరణం కర్తుం సోఽకామయత, బ్రహ్మాండతద్గతలోకాన్కార్య
గాపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయిత్వా తతస్సూక్ష్మాంగం కర్తేంద్రియాణి
గ్రణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియాణ్యంతఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి
కాంతికాని కారణభూతపంచకే సుయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్నా
హ్నిం వాయూ వాయుమాకాశే చాఽకాశమహాజ్కారే చాఽ
జ్కారం మహతి మహా దవ్యక్తేవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే,
రా ధ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయాత్పరమాత్మని లీయంతే, పంచీ
కృతమహాభూత సంభవకర్మసంచితస్థూలదేహః కర్మక్షయాత్సత్కర్తృప
పాకతోఽపంచీకరణం ప్రాప్య సూక్ష్మేణైకీభూత్వా కారణరూపత్వ
గాపాద్య తత్కారణం కూటస్థే ప్రత్యగాత్మని విలీయతే, విశ్వత్రైజస
గ్జ్ఞా స్వస్వోపాధిలయాత్ప్రత్యగాత్మని లీయంతే, అండం జ్ఞాన్నానా
గ్గం కారణైస్సహ పరమాత్మని లీనం భవతి, తతో బ్రాహ్మణస్సమా
చో భూత్వా తత్త్వం పదైక్యమేవ సదా కుర్యాత్, తతో మేఘా
పాయేఽంశుమానివాత్మాఽవిర్భవతి, ధ్యాత్వా మధ్యస్థమా
నం కలశాఽంతరం దీపవత్, అంగుష్ఠమాత్రమాత్మానమధూమ

జ్యోతిరూపకమ్. ప్రకాశయంతమంతస్థం ధ్యాయేత్కుటస్థ మవ్యయమ్, ధ్యాయన్నాస్తే మునిశ్చైవ చాఽసుప్తే రామృతేస్తు యః. జీవన్ముక్తవదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్య దేహముక్తత్వం పవనో స్పృశతామివ. అశబ్దమస్పృశమరూపమవ్యయం తథాఽరసం నిత్య మగంధవచ్ఛయత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధృవం తదేవ శిష్యత్యమలం నిరామయమితి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథహ వైంగళః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం జ్ఞానినః కింకర్త కావస్థితిరితి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, అమానిత్యాదిసంపన్నో ముముక్షు రేకవింశతికులం తారయతి, బ్రహ్మవిన్వృతేణ కుల మేకోత్తరశతం తారయతి, ఆత్మానం రథిసం విద్ధి శరీరం రథమేవచ, బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ. ఇంద్రియాణి హయానాహుర్విషయాం స్తేషు గోచరాః, జంగమాని విమానాని హృదయాని మనీషిణః. ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్హృదయః, తతో నారాయణ స్సాక్షాద్భుదయే సుప్రతిష్ఠితః. ప్రారబ్ధకర్త పర్యంతమహినిర్దోశవద్యవహరతి, చంద్రవచ్ఛరతే దేహీ సముక్తశ్చానికేతనః. తీర్థేశ్వరచగృహే వాతసుం విహాయ యాతి కైవల్యమ్, ప్రాణానవకీర్య యాతి కైవల్యమ్, తం పశ్చాద్దిగ్బలిం కుర్యాదథవా ఖననం చరేత్, పుంసః ప్రవ్రజనం ప్రోక్తం నేతరాయ కదాచన, నాశౌచం నాఽగ్ని కార్యంచ సపిండం నోదకక్రియా. న కుర్యాత్పాఞ్సాదీని బ్రహ్మభూయాయ భిక్షవే, దగ్ధస్య దహనం నాస్తి పక్షస్య పచనం యథా. జ్ఞానాగ్నిదగ్ధదేహస్య న చ శ్రాద్ధం న చ క్రియా, యావచ్ఛౌచాధిపర్యంతం తావచ్ఛృతృషయేద్దురుమ్. గురువద్గురుభార్యాయాంతత్కుత్రేషు చ వర్తనమ్, శుద్ధమానస శుద్ధచిద్రూపసహిష్ణు స్సోఽహ మస్తితి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంతే దేహే లబ్ధశాంతివదం గతే తదాప్రభావనో బుద్ధిహాన్యం భవతి, అమృతేన తృప్తస్య వయసా కింప్రయోజన మేవం స్వాత్మానం జ్ఞాత్వా వేదైః ప్రయోజనం కిం భవతి, జ్ఞానామృతతృప్తయోగినో న కించిత్కర్తవ్యమస్తి, తదస్తిచే న్నస తత్త్వవిద్యవతి, దూరస్థోఽపి న దూరస్థః పిండవర్జితః పిండస్థోఽపి ప్రత్యగాత్మా సర్వవ్యాపీ

వతి, హృదయం నిర్మలం కృత్వా చింతయిత్వాఽప్యనామయమ్,
హమేవ పరం సర్వ మితి పశ్యేత్పరంసుఖమ్, యథా జలే జలం
ప్రం క్షీరం క్షీరే ఘృతం ఘృతే, అవివేషో భవేత్తద్వజ్జీవాఽత్త
గమాత్తనోః, దేహే జ్ఞానేన దీపితే బుద్ధిరఖండాకారరూపా
పదా భవతి, తదా విద్వాన్బ్రహ్మజ్ఞానాఽగ్నినా కర్తృబంధం నిర్దహేత్,
సః పవిత్రం పరమేశ్వరాఖ్యమద్వైతరూపం విమలాంబరాభమ్,
అథోదకే తోయమనుప్రవిష్టం తథాత్తరూపో నిరుపాధి సంస్థితః
కాశవత్సూక్ష్మశరీర ఆత్మా స దృశ్యతే వాయువదంతరాత్మా,
బాహ్యమభ్యంతరనిశ్చలాత్మా జ్ఞానోల్కయా పశ్యతి చాం
రాత్మా. యత్రయత్ర మృతో జ్ఞానీ యేనవా కేన మృత్యునా, యథా
గ్వనతం వ్యోమ తత్ర తత్ర లయం గతః. ఘటాఽకాశమివాత్మానం
లయం వేత్తి తత్త్వతః, స గచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సమస్తతః.
పేద్వర్ష సహస్రాణి ఏకపాదస్థితో నరః, ఏతస్య ధ్యానయోగస్య
గాం నార్హతి షోడశీమ్, ఐదం జ్ఞానమిదం జ్ఞేయం తత్సర్వం జ్ఞాతు
చ్ఛతి, అపి వర్ష సహస్రాయుశ్శాస్త్రాంతం నాఽధిగచ్ఛతి, విజ్ఞేయాఽ
గ్రతన్మాతో జీవితం చాఽపి సంచలమ్, విహాయ శాస్త్రజాలాని య
త్త్వం తదుపాస్యతామ్, అనంతకర్మశౌచం చ జపో యజ్ఞ స్తథై
చ. తీర్థయా త్రాఽభిగమనం యావత్త్వం న విందతి, అహం బ్రహ్మే
నియతం మోక్షహేతుర్మహాత్మనామ్, ద్వేషదే బంధమోక్షాయ
మమేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్యతే జంతుర్న మమేతి విముచ్యతే.
ససో హ్యున్ననీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే, యదా యా త్యున్న
భావస్తదా తత్పరమం పదమ్, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర
త్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమ్,
గాన్ధ్యా మ్మష్టిభిరాకాశం తుథార్తః ఖండయేత్తుషమ్, నాఽహం
బ్రహ్మేతి జానాతి తస్య ముక్తిర్న జాయతే, య ఏతదుపనిషద
ధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్య
గూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి సరుద్ర
గూతో భవతి స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వేషు వేదేష్య
తో భవతి, స సర్వవేద వ్రతచర్యాసు చరితో భవతి, లేనేతిహస

పురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణ
వానామయతం జప్తం భవతి, దశ పూర్వాః దశోత్తరాః పునాతి,
స పక్షిపావనో భవతి, స మహా భవతి, బ్రహ్మహత్యా సురాపానస్వ
ర్ణస్తేయ గురుతల్పగమనతత్సంయోగిపాతకేభ్యః పూతో భవతి, తద్వి
ష్ణోః పరమం పదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్,
తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం
పదమ్, ఓం సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ఇతి వైజ్ఞలోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౬౦. యజుర్వేదీయ భిక్షుకోపనిషత్

శ్లో. భిక్షూణాం పటలం యత్ర విశ్రాంతిమగమ త్సదా,

త త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం బ్రహ్మమాత్రం కరోతు మామ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

అథ భిక్షూణాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహుదకహంస పర
మహంసాశ్చేతి చత్వారిః, కుటీచకోనామ గౌతమ భరద్వాజ యాజ్ఞవ
ల్క్యపసిష్ఠప్రభృతయోఽష్టై గ్రాసాంశ్చరంతో యోగమార్గే మోక్ష
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ బహుదకానామ త్రిదండ కమణ్డలు శిఖాయ
ష్టోపవీత కాషాయవస్త్రధారిణో బ్రహ్మగృహే మధుమాంసం వర్జయి
త్వాఽష్టై గ్రాసాః ధైర్యచరిణం కృత్వా యోగమార్గే మోక్ష
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ హంసానామ గ్రామైకరాత్రం నగరే పంచ
రాత్రం ఊత్తే సప్తరాత్రం తదపరి న పనేత్, గౌమూత్రగోమయా
హారిణో నిత్యం చాంద్రాయణపరాయణా యోగమార్గే మోక్షమేవ
ప్రార్థయన్తే, అథ పరమహంసా నామ సంవర్తకాఽరుణిశ్చేతకేతు జడ

కతదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హరితక ప్రభృతయోఽష్టై గ్రాసాక
సంతో యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయంతే, వృక్షమూలే శూన్య
ప్రహే శ్చ శానవాసి నో వాసామ్బరావా దిగమ్బరావా న తేషాం ధర్మా
ర్థా లాభాఽలాభా శుద్ధాఽశుద్ధా ద్వైతవజ్జితాస్సమలోఽష్టాశ్చ కాం
నాస్సర్వవర్ణేషు భైక్షాచరణం కృత్వా సర్వత్రాఽత్రైవేతి పశ్యంతి,
థ జాతరూపథరా నిద్వింద్వా నిష్పురిగ్రహా శ్శుక్లధ్యానపరాయణా
త్తనిష్ఠాః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే భైక్షమాచరంత శూన్య
భృగారదేవగృహతృణకూటవల్లికవృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్ని
లోత్ర శాలానదీపులినగిరికంఠరకుహర కోటర నిర్యురస్థండిలే తత్ర
ప్రహ్లాదమార్గే సమ్యక్సమృన్నా శ్శుద్ధమానసాః పరమహంసాచరణేన
న్నాన్యజేన దేహత్యాగం కుర్వంతి, తే పరమహంసా నామేత్యు
చివత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్ప్రమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౬౧. సామవేదీయ మహాపనిషత్

శ్లో. యస్తహాపనిష ద్వేద్యం చిదాకాశతయా స్థితమ్,
పరమాద్వైతసామ్రాజ్యం తద్రామ బ్రహ్మ మే గతిః.

ఓమ్ ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథాతోమహాపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామస్తదాచారేకో
నావై నారాయణ ఆసీ న్న బ్రహ్మ నేశానో నాపో నాగ్నిజోమా నేమే
వ్యావాపుధివీ ననక్షత్రాణి న సూర్యోన చంద్రమా స్స ఏకాకీ న రమేత,
స్య ధ్యానాంతస్థస్య యజ్ఞస్తోమముచ్యతే తస్మిన్పురుషా శ్చతుర్దశ
గయంతే ఏకా కన్యా దశేంద్రియాణి మన ఏకాదశం తేజో ద్వాదశ

మహంకార స్త్రయోదశః ప్రాణ శ్చతుర్దశ ఆత్మా పంచదశీ బుద్ధి ర్భూతా నిపంచతన్త్రాణి పంచమహాభూతాని చ సవకః పంచవింశతిః పురుష స్తత్పురుషం పురుషో నివేశ్య నాస్య ప్రధానసంవత్సరా జాయంతే సంవత్సరాదధిజాయంతే. అథ పునరేవ నారాయణస్సోన్మన్యత్కామో మనసా ధ్యాయత, తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటాత్త్ర్యక్ష శూలపాణిః పురుషో జాయతే బిభ్రచ్చియం యశ స్సత్యం బ్రహ్మచర్యం తపోవైరాగ్యం మన విశ్వరగ్యం సప్రణవా వ్యాహృతయః ఋగ్యజుస్సామాధర్వాంగిరస స్సర్వాణి ఛందాని తాన్యంగే సమాశ్రితాని తస్మా దీశానో మహాదేవో మహాదేవః, అథ పునరేవ నారాయణ స్సోన్మన్యత్కామో మనసా ధ్యాయత తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటా తేన్వదోఽపత త్తాళిమాః ప్రతతా అప స్తత్రేజో హిరణ్మయమండం తత్రబ్రహ్మ చతుర్దుభోఽజాయత సోఽధ్యాయ త్పుర్వాభిముఖో భూత్వా భూరితి వ్యాహృతి గ్గాయత్రంఛందః ఋగ్వేదోఽగ్నిర్దేవతా, పశ్చిమాభిముఖో భూత్వా భువ ఇతి వ్యాహృతి స్రైష్ఠ్యభం ఛందో యజుర్వేదో వాయుర్దేవతా, ఉత్తరాభిముఖో భూత్వా స్యరితి వ్యాహృతిర్జాగతం ఛంద స్సామవేదస్సూర్యో దేవతా, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా మహా ఇతి వ్యాహృతి రానుష్ఠ్యభం ఛందోఽధర్వవేదస్సోమో దేవతా, సహస్రశీర్షం దేవం సహస్రాక్షం విశ్వశంభువమ్, విశ్వతః పరమం నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వ మేవేదం పురుష స్తద్విశ్వముపజీవతి, పతిం విశ్వేశ్వరం దేవం సముద్రేకం విశ్వరూపిణమ్, పద్మకోశ ప్రతీకాశంబ త్యాకోశసన్నిభమ్, హృదయం చాప్యథోముఖమ్, సంతత్యైస్సీతకరాభి శ్చ, తస్యమధ్యే మహానర్పిశ్వా ర్పిర్విశ్వతోముఖమ్, తస్య మధ్యే విష్ణుశిఖా అణియోర్ధ్వావ్యవస్థితా, తస్మాశ్శిఖాయామధ్యే పురుషః పరమాత్మా వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మ స ఈశానస్సేంద్ర సోఽక్షరః పరమస్సృరా డితి మహావనిపత్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

శుకో నామ మహాతేజాస్వరూపానందతత్పరః, జాతమాత్రేణ మునిరాడ్యత్సత్యం త దవాప్తవాన్. తేనాసౌ స్వనివేశేన స్వయమేవ మహామనాః, ప్రవిచార్య చిరం సాధుస్వాత్మసచ్ఛయమాప్నూయాత్, అనాఖ్యత్వాదగమ్యత్వాన్తస్పృశేంద్రియస్థితేః, చిన్తా

త్రమేవమాత్మాణురాకాశాదపి సూక్ష్మతః, చిదణోః పరమ
 స్యాంతః కోటిబ్రహ్మాండరేణవః, ఉత్పత్తస్థితిమభ్యేత్య లీయంతే శక్తి
 పర్యయాత్, ఆకాశం బాహ్యసూన్యత్వాదనాకాశంతు చిత్త్వతః,
 న కించిద్యదనిర్దేశ్యం వస్తువైతే కించన, చేతనోఽసౌ ప్రకాశ
 త్వా ద్వేద్యాభావాచ్ఛిలోపమః, స్వాత్మని వ్యోమని స్వచ్ఛే జగ
 దున్వేషచిత్రకృత్, తద్భామాత్రమిదం విశ్వమితి న స్యా త్తతః
 పృథక్, జగద్వేదోఽపి తద్భానమితి భేదోఽపి తన్నయః, సర్వగస్సర్వసం
 బంధో గత్యభావా స్సగచ్ఛతి, నాస్యసావాశ్రయాభావా త్పద్రూ
 పత్వాదథాస్థిత, విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ రాతేద్ధాతుః పరా
 యణమ్, సర్వసంకల్పసన్నాసశ్చేతనాయాః పరిగ్రహః, జాగ్రతః
 ప్రత్యయాభావం యస్యాహుః ప్రత్యయం బుధాః, యత్సంకోచ వికా
 సాభ్యాం జగత్ప్రళయపుష్టయః, నిష్ఠా వేదాంతవాక్యానామథ
 వాచామగోచరః, అహం సచ్చిత్పరానందబ్రహ్మైవాస్మి న చేతరః, స్వ
 యైవ సూక్ష్మయా బుద్ధ్యా సర్వం విజ్ఞాతవాక్ శుకః, స్వయం ప్రాప్తే
 పరే వస్తున్యవిశ్రాంతమనాస్థితః, ఇదం వస్త్వితి విశ్వాసం నాసా
 వాత్త న్యుపాయయా, కేవలం విరరామాస్య చేతో విషయచాపలమ్,
 భోగేభ్యో భూరిభంగేభ్యో ధారాభ్య ఇవ చాతకః, ఏకదాసోఽమల
 ప్రజ్ఞో మేరావేకాంతసంస్థితమ్, ప్రప్రచ్ఛ పితరం భక్త్యా కృష్ణద్వై
 పాయనం మునిమ్, సంసారాడఃబరమిదం కథమభ్యుత్థితం మునే,
 కథంచ ప్రశమం యాతి కియత్కస్య కదా వద, ఏవం పృష్టేన
 మునినా వ్యాసే నాఖిల మాత్మజే, యథావదఖిలం ప్రోక్తం వక్తవ్యం
 విదితా త్తనా, అజ్ఞాసిషం పూర్వమేవమహ మి త్యథ తత్పితుః, సశుక
 స్స్వకయా బుద్ధ్యా న వాక్యం బహుమన్యత, వ్యాసోఽపి భగవా
 న్బుద్ధ్యా పుత్రాభిప్రాయమీదృశమ్, ప్రత్యువాచ పునః పుత్రం నాహం
 జానామి తత్త్వతః, జనో నామ భూపాలో విద్యతే మిథిలాపురే,
 యథావద్వేత్తసా వేద్యం తస్తాత్సర్వమవాప్యసి, పిత్రైత్యుక్త
 శుకః ప్రాయా త్సుమేరోఽసుధాతలమ్, విదేహనగరిం ప్రాప జనకే
 నాభిపాలితామ్, ఆవేదితోఽసౌ యాష్టీకైర్జనకాయ మహాత్మనే, ద్వారి

వ్యాససుతో రాజా శుకోఽత్ర స్థితవానితి, జిజ్ఞాసార్థం శుకస్యాసా
 వాస్తామేవేత్యవజ్జయా, ఉక్త్వా బభూవ జనకస్తూష్ణిం సప్తదినా
 న్యథ, తతః ప్రవేశయామాస జనక శ్శుక మంకణే, తత్రాహాని సస సైవ
 తథై వావసదున్నహః, తతః ప్రవేశయామాస జనకోఽంతః పురా
 జరే, రాజా న దృశ్యతే తావదితి సప్తదినాని తమ్, తత్రోన్నదా
 భిః కాంతాభిరోజ్యనైర్భోగసంచయైః, జనకో లాలయామాస శుకం
 శశి నిభాననమ్, తే భోగాస్తాని భోజ్యాని వ్యాసపుత్రస్య తస్యనః,
 నాజహ్నుర్నందపవనో బద్ధపీతమివాచలమ్, కేవలం సుసమస్వచ్ఛో
 మానీ ముదితమానసః, సంపూర్ణధివ శీతాంశురతిష్ఠదమల
 శ్శుకః, పరిజ్ఞాతస్యభావం తం శుకం స జనకో నృపః, ఆనీమ ము
 దితాత్మానమవలోక్య ననామ హ, నిశ్చేషితజగత్కార్య, ప్రాప్తాభి
 లమనోరథః, కిమిషితం తవేత్యాహ కృతస్వాగతమాహ తమ్,
 సంసారాడమృరమిదం కథమభ్యుత్థితం గురో, కథం ప్రశమ
 మాయాతి యథావత్కథయాశు మే, యథావ దఖిలం ప్రోక్తం జనకేన
 మహాత్మనా, తదేవ యత్పురా ప్రోక్తం తస్య పిత్రా మహాధియా, స్వయ
 మేవ మయా పూర్వమభిజ్ఞాతం విశేషతః, ఏతదేవహి పృష్టేన పిత్రా
 మే సమువాహృతమ్, భవతా ప్యేష ఏవార్థః కథితో వాగ్విదాం వ
 ఏష ఏవహి వాక్యార్థ శ్శాస్త్రేషు పరిదృశ్యతే, మనోవికల్పసంజాత
 తద్వికల్ప పరిక్షయాత్, యితే దగ్ధనంసారో నిస్సారఇతి నిశ్చితః
 తత్కిమేతన్నహా'బాహా సత్యం బ్రూహి మమాచలమ్, త్వతో విశ్ర
 మమాహ్నీమి చేతసా శ్రమతా జగత్, శృణు తావ దిదానీం త్వ
 కథ్యమానమిదం మయా, శ్రీశుకజ్ఞానవిస్తారం బుద్ధిసారాంతరాం
 రమ్, యద్విజ్ఞానాత్ముమాం త్వద్యోజీవస్తుక్తత్వమాప్నుయాత్,
 దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్, సంసన్నం చేత్ర
 దుత్పన్నా పరా నిర్వాణ నిర్వృతిః, అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనా
 యాయ ఉత్తమః, మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్విభువీవ విమల క్రమః,
 యే శుద్ధవాసనా భూయో న జన్తానర్థభాగినః, జ్ఞాతజ్ఞేయాస్త ఉచ్యం
 తే జీవన్ముక్తా మహాధియః, పదార్థభావనాదార్థ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే,

వాసనాతానవం బ్రహ్మ మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, తపః ప్రభృతినా యస్మై హేతునైవ వినా పునః భోగా ఇహ న రోచంతే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఆతత్పు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతః. న హృష్యతి క్షాయతి యస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్యణ్యదృష్టిభిః, న పరామృశ్యతే యో ౭౦త స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వృత్తిదృష్టిషు, సుషుప్తివ ద్యచ్ఛరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. అథ్యాత్మరతిరాసీనః పూర్ణః పావన మానసుః, ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతి ర్నకించి దిహ వాంఛతి. యో జీవతి గతస్నేహస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సంవేద్యేన హృదాకాశే మచాగపి న లిప్యతే. యస్యాసావజడా సంవిత్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషా సుఖం దుఃఖం ధర్మాధర్మోపలాభలే, యః కరో త్యనవేత్త్యైవ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. మానవాన్నిరహం భావో నిర్వాణో ముక్తమత్సరః, యః కరోతి గతో ద్వేగస్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వత్ర విగతస్నేహో యస్సాక్షీవదవస్థితః, నిరిచ్ఛో వర్తతే కార్యే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యేన ధర్తమధర్తం చ మనో మననమీహితమ్, సర్వమంతః పరిత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, సా యేన సుషు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. కట్యామ్లలవణం తిక్తమమృష్టం మృష్టమేవచ, సమమేవ చ యో భుజ్జీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జరా మరణమాపచ్చ రాజ్యం దారిద్ర్యమేవచ, రమ్యమిత్యేవ యో భుజ్జీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ధర్మాధర్మో సుఖం దుఃఖం తథా మరణజన్మనీ, ధియా యేన సుసంత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ఉద్వేగానందరహిత సమయా స్వచ్ఛయా ధియా, న శోచతి న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వేచ్ఛా సకలా శృంకా స్సర్వేహ స్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జన్మస్థితివినిశేష సోదయా స్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. న కించ న ద్వేష్టితథా న కించదపి కాంక్షతి, భుజ్జీ యః ప్రకృత్యా భోగా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. శాంతసంసారకలనః కలావానపీ నిష్కలః, యస్స చిత్తోఽపి నిశ్చిత్త స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యస్సమస్తాభిజాలేషు వ్యవహర్యపి నిస్పృహః,

పరాధేష్వివ పూర్ణాత్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా
స్వదేహే కాలసాత్మ్యతే, విశత్య దేహముక్తత్వం పవనో స్పృశతామివ.
విదేహముక్తో నో దేతి నాస్తమేతి న శామ్యతి, న సన్నాసన్నదూరసో న
చాహం న చ నేతరః. తతస్త్రిమితగంభీరం న తేజో న తమస్తతమ్,
అనాఖ్యమనభివ్యక్తం స త్కించి దవశిష్యతే, న శూన్యం నాపి చాకారి
న దృశ్యం నాపి దర్శనమ్, న చ భూతపదార్థాఘ సదసంతతయాస్థితమ్,
కిమప్యవ్యపదేశాత్తా పూర్ణాత్సార్వతరాకృతిః, న సన్నాసన్నసదస
న్నాభావో భావసం నచ, చిన్తాత్రం చైత్యరహితమనంతమజరం శివమ్,
అనాదిమధ్యవర్యంతం యదనాదినిరామయమ్, ద్రష్టుదర్శనదృశ్యానాం
మధ్యే యద్దర్శనం స్తుతమ్, నాతః పరతరం కించిన్నిశ్చయోఽస్త్య పరో
మునే, స్వయమేవ త్వయా జ్ఞాతం గురుతశ్చ పునశ్చ్యుతమ్, స్వసంకల్ప
వశాద్బద్ధో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే, తేన శ్రీయ్యగతమౌవా యా
జ్ఞేయం యస్య మహాత్మనః, భోగే భోగ్యహ్యహ్యో, కథం ప్రశమ
కలాదిహ, ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్యమఖిలం భవతా పూర్ణసో క్లం జనకేన
తపసి బ్రహ్మన్ముక్త స్త్వం భ్రాంతి ముత్సృజ, అతిబాహ్యం తదాబహ్య
మస్తరాభ్యంతరం ధియః, శుకపశ్యన్నపశ్యే స్త్వం సాక్షి సంపూర్ణ
కేవలః, విశ్రామ శుక స్తూట్సం స్వనే పరమవస్తుని, వీతశోకభయాయాసో
నిరీహశ్చిన్నసంశయః, జగము శిఖరం మేరో సమాధ్యర్థమఖండితమ్,
తత్ర వర్షసహస్రాణి నిర్వికల్పసమాధినా, దేశే స్థిత్యా శశామాసా
వాత్తస్మన్నేహదీపవత్, వ్యవగతకలనాకళంకశుద్ధస్వయమమలాత్మః
పావనేపదేఽసా, సలిలకణ్ణవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితహసః
మేకతాం జగమేతి మహాపనిషత్.

తృతీయోఽధ్యాయః.

నిదాఘో నామ మునిరా ట్పాప్రవిద్యశ్చ బాలకః, విహృతస్త్రీ
యాత్రార్థం పిత్రానుజ్ఞాతవాః స్వయమ్, సార్థత్రిణోటి తీర్థేషు స్నాతా
గృహముపాగతః, స్వీదంతం కథయామాస ఋషం సత్వామవ
యశాః, సార్థత్రిణోటితీర్థేషు స్నానపుణ్యప్రభావతః, ప్రాదుర్భూత
మనసి మే విచార స్సోఽయమీదృశః, జాయతే మృతయే లోక
మ్రీయతే జననాయ చ, అస్థిరాస్సర్వ ఏవేమే న చరాచరచేష్టితాః,

సర్వాపదాం పదం సాసా భావావిభవభూమయః, అయశ్శలాకాసద్భ
 ఖాః పుస్తపరమసంగినః, శ్లిష్యంతే కేవలాభావామనః కల్పనయాన
 యా, భావేష్వరతిరాయాతా పథికస్య మరుష్వివ, శామ్యతీదం కథం
 దుఃఖ మితతప్తాస్తి చేతసా, చింతానిచయచక్రాణి నానందాయ ధనా
 ని మే, సంప్రసూతకళ త్రాణి గృహః ఋగ్రాపదా మివ, ఇయమస్తిం స్థితో
 దారా స్సంసారే పరివేలవా, శ్రీర్స్తునేః పరిమోహాయ సాపి నూనం నశర్త
 దా, అయుఃపల్లవకోణాగ్ర లంబాంబుకణభంగురమ్, ఉన్నతృణవ సంత్య
 జ్య యాత్యకాండే శరీరకమ్, విషయాశీవిషాసంగపరిజర్మరచేతసామ్,
 అప్రాధాత్తవివేకానామాయురాయాసకారణమ్, యజ్యతే వేష్టనం
 వాయో రాకాశస్యచఃఖండనమ్, గ్రంథనం చ తరంగాణామాసానా
 యుషి యజ్యతే, ప్రాప్యం సంప్రాప్యతే యేన భూయో యేన న శోచ్య
 తే, పరాయా నిర్వృత్తేః స్థానం య త్తజ్జీవితముచ్యతే, తరవోఽపిహ
 జీవంతి జీవంతి మృగపక్షిణాః, స జీవిత మనో యస్య మననే నోఽజీవతి,
 జాతా స్తవవ జగతి జ స్తవ స్సాధుజీవితాః, యే పునర్నహ జాయంతే
 శేషా జరణగర్దభాః, భారో వివేకినశ్చాస్త్రం భారో జ్ఞానంచ రాగి
 ణః, అశాంతస్య మనో భారం భారోనాత్మవిదోవపుః, అహంకారవశాదాప
 దహంకారాద్దురాధయః, అహంకారావశాదీహ నాహంకారా త్పరో
 రిపుః, అహంకారవశా ద్యద్యస్తయా భుక్తం చరాచరమ్, తత్తత్సర్వ
 మవస్తేవ వస్త్యహంకారరిక్తతా, ఇతశ్చేతశ్చ సువ్యగ్రం వ్యర్థమే
 వాభిధావతి, మనో దూరతయా యాతి గ్రామే కాలేయకో యథా,
 క్రూరేణ జడతాం యాతః తృష్ణా భార్యాసుగామినా, వశః కాలేయ
 కేనైవ బ్రహ్మ భుక్తోఽస్తి చేతసా, అపృథ్విహనాన్తహత స్సుమేరూ
 న్మూలనాదపి, అపి వహ్నిశ్చనాద్బ్రహ్మనిష్పమశ్చిత్త నిగ్రహః, చిత్తం
 కారణ మర్థానాం తస్మిం త్సతి జగత్త్రయమ్, తస్మిన్మితేజగత్త్రి
 ణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, యాం యామహం మునిశ్రేష్ఠ సంశ్ర
 యామి గుణశ్రియమ్, తాంతాం కృంతతి మే తృష్ణా తంప్రీమివ కుమూ
 పికా, పదం కరోత్యలంఘ్యైఽపి తృప్తాపి ఫలమీహతే, చిరం తిష్ఠతి
 నైక త్ర తృష్ణా చపలమర్కటి, క్షణ మాయాతి సాతాళం క్షణం యాతి

నభఃస్థలం, తుణం భ్రమతి దిక్కుంశే తృష్ణా హృత్పద్మపట్నదీ, సర్వసు
సారదుఃఖానాం తృష్ణైకా దీర్ఘదుఃఖదా, అంతఃపురస్థమపి యాయోజ
యత్యతిసుంకటే, తృష్ణా విషూచికా మంత్రశ్చింతా త్యాగో హి స ద్విజ,
స్తోకేనానందమాయాతి స్తోకేనాయాతి భేదతామ్, నా స్తి దేహసమశ్చ
చోన్మనీచో గుణ వివర్జితః, క శేబరమహంకార గృహస్థస్య మహాగ్రహమ్,
లుతత్వభ్యేతు వా స్థైర్యం కిమనేన గురో మమ, ప జ్జీబద్ధేంద్రియ
పశుం వల్ల తృష్ణాగృహంగనామ్, చిత్తిభృత్యజనాకీర్ణం నేష్టం దేహగృ
హం మమ, జహ్వమర్కటికాక్రాంతవదనద్వారభీషణమ్, దృష్టదంతా
స్థిశకలం నేష్టం దేహగృహం మమ, ర క్తమాంసమయస్యాస్య స్వభా
హ్యభ్యంతరే మునే, నాశైకధర్మిణో బ్రూహి కైవ కాయస్య రమ్య
తా, తటిత్సు శరదభీషు గంధర్వనగరేషు చ, స్థైర్యం యేన వి
నీల్లితం సవిశ్వసతు విగ్రహే, శైశవే గురుతో భీతిః మాతృతః పితృత
స్తథా, జనతో జ్యేష్ఠబాలాచ్చ శైశవం భౌమమందిరమ్, స్వచిత్తబిల
సంస్తేన నానావిభ్రమకారిణా, బలాత్కామపిశాచేన వివశః పరిభూ
యతే, దాసాః పుత్రాః స్త్రియశ్చైవ బాంధవా సుహృద స్తథా,
హాసంతున్నతకమివ సరం వార్ధకకంపితమ్, దైన్యదోషమయీ దీర్ఘ
వర్ధతే వార్ధకే స్పృహ, సర్వాపదామేకసఖి హృది దాహప్రదాయినీ,
క్వచిద్వా విద్యతే యైషా సంసారే సుఖభావనా, 'ఆయుస్తంబ మివా
సాద్యకాలస్తామపి కృంతతి, తృణం పాంసుం మహేంద్రంచ సువర్ణం
మేరుస్థపమ్, ఆత్మంభరితయా సర్వమాత్మసాత్కర్తుముద్యతః, కా
లోఽయం సర్వసంహరీ తేనాక్రాంతం జగత్త్రయమ్, మాంససాం
చాలికాయాస్తు యంత్రలోలేఽంగపంజరే. స్నాయస్థిగ్రంధిశాలిన్యాః
స్త్రియః కిమివ శోభనమ్, త్వజ్ఞాంసర క్తబాష్పంబుపృథక్కృత్వా వి
లోచనే, సమాలోకయ రమ్యం చే త్కిం ముఖా పరిముహ్యసి, మేరు
శృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా యస్తిస్తునేముక్తా
హరస్యోల్లాసశాలితా, శ్చశానేషు ఓగంతేషు సవీవ లలనాస్తసః,
శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘు పిండ ఇ వాంధసః, కేశకజ్జలధారీణ్యో

దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్నిశిఖా సర్వో దహంతి
 త్యువన్నరమ్, జ్వలంతా మతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః, స్త్రియోహి
 సరకాగ్నినామిందనం చాతిదారుణమ్, కామనామ్నాకిరాతేన వికీర్ణా
 మృగచేతసః, నార్యో సరవిహంగానామంగబంధనవాగురాః, జన్మప
 ల్వలమత్స్యనాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వాసనాజ్జుర్నారీ
 బడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముద్ధిక్యాఽనయా,
 దుఃఖశృంఖలయా నిత్య మల మస్తు మదు స్త్రియా, యస్యస్త్రీతస్య భో
 గేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగ
 త్యక్త్వా సుఖి భవేత్, దిశోఽపి సహి దృశ్యస్తే దేశోఽప్యన్యోపదేశ
 కృత్, శైలా అపి విశీర్యంతే శీర్యంతే తారకా అపి, శుష్యంత్యపి సము
 ద్రాశ్చ ధ్రువోఽన్యధ్రువివజీవనః, సిద్ధా అపి విసశ్యంతి జీర్యంతే దానవాద
 యః, షరమేష్ఠ్యఽపి నిష్ఠావాక హీయతే హరిరప్యజః, భవోఽప్యభావ
 మాయాతి జీర్యంతే వై దిగీశ్వరాః, బ్రహ్మ విష్ణుశ్చి రుద్రశ్చ సర్వా
 వా భూతజాతయః, నాశ్శ్చువాసుధావంతి సలిలానీవ బాడబమ్, ఆపదః
 క్షణమాయాంతి క్షణమాయాంతి సంపదః, క్షణం జన్మాథ మరణం
 స్వం సత్వరమేవ తత్, ఆశూరేణ హతాశూరా ఏకేనాపి శతం
 హతమ్, విషం విషయవైషమ్యం న విషం విష ముచ్యతే, జన్మాంతరఘ్నా
 విషయా ఏతజ్జన్మహరం విషమ్, ఇతి మే దోషదావాగ్నిదగ్ధే సుప్రతి
 చేతసి, స్ఫురంతి హీన భోగాశా మృగతృష్ణా సరస్వతి, అతో మాం
 బోధయాశు త్వం తత్త్వజ్ఞానేన వై గురో, నోచేన్నానం సమాస్థాయ
 నిర్తానో గతమత్సరః, భావయ స్తనసా విష్ణుం లిపికర్తార్పితోపమ.

చతుర్థోఽధ్యాయః

నిదాఘతవ నాస్త్యన్యతే జ్ఞేయం జ్ఞానవతాంవర, ప్రజ్ఞయా త్వం
 విజానాసి ఈశ్వరానుగృహీతయా, చిత్తమాలిన్యసంజాతం మార్జ
 యామి భ్రమం మునే, మోక్షద్వారే ద్వారపాలాశ్చత్వారః పరికిర్తి
 తాః, శమోవిచార స్సంతోష శ్చతుర్థ స్సాధుసంగమః, ఏకం వా సర్వ
 యత్నేన సర్వముత్సృజ్య సంశ్రయేత్, ఏకస్త్రి న్యశగే యాంతి చత్వా
 రోఽపి వంశగతాః, శాస్త్రైస్సజ్జనసంపర్కపూర్వకై శ్చ తపోదమై,
 ఆదా సంసారముక్త్యర్థం ప్రజ్ఞామేవాభివృద్ధయేత్, స్వానుభూతేశ్చ

శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా, యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతతం
 చావలోక్యతే, సంకల్పశానుసంధానవర్జనంచే త్ప్రతిక్షణమ్, క్రమమ్,
 పి తదచిత్తత్వం ప్రాప్తవవాసిపావనమ్, చేతనో యస్య, తుర్యవిశ్రాంతి
 మాధానమీరితమ్, తదేవ కేవలీభావం సా శ్చ తత్త్వైవ గృహస్థస్యాథ
 సా సంపరిత్యజ్య సర్వభూతాత్మభావనామ్, యథా తివిభ్రమైః, నిర్బందభి
 స్థబధిరోపమః, సర్వం ప్రశాంతమజ మేక భవనం శుద్ధం య దోదేభి
 స్వదనమాత్ర మచైత్య చిహ్నమ్, సర్వం ప్రశ చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ
 దృష్టిరోపధాన్తమేవ హి ముదైవ సోమ్యముపాగతః, తిష్ఠశ్యాశు తదా తత్ర
 దృశ్యం దృశ్యతే చి జగద్దత్తమ్, చిశ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ
 స్థితి భావయ, నిత్యప్రబుద్ధచిత్తస్థైర్యంతే ప్రవినశ్యతి, ఋతమాత్మా
 అ తైకత్వం విదిత్వా త్వం తస్మాత్మ వాసనాత్పణపావకః, ప్రా క్తస్సమాప్త్యకారో వ్యవహారం
 తి, నిరిచ్ఛ సంతితే రత్నే యథా శ్చ ప్రవర్తితే, సత్తా మా
 పరే తత్వే తదైవా య జగద్దత్త తతశ్చాత్మని కర్తృత్వజ్ఞు
 త్వంచ వై మునే, నిరిచ్ఛ దకర్తా సా కర్తా సన్నిధివ సేరిభూ
 ద్వే బ్రహ్మణి విందేతే కర్తృతా కర్తృతే మునే, యతై ప్రభా,
 త్కారస్తమాశ్రిత్య స్థిరో భవ, తస్మాన్నిత్య మకాయీ దీర్ఘ
 వనయేద్ధయా, పరమామృతనామ్ని సా సమతై వావప్రదాయసి,
 ఘ శృణు సత్వస్థా జాతా భువి మహాగుణాః, తే నిత్యజ్ఞంబ మివా
 ముదితాః ఖ ధిచేందవః, నాపది గ్లానిమాయాంతి నిశి చ సువర్ణం
 యథా, నేహంతే ప్రకృతాదన్యద్రమంతే శిష్టవర్తన, క్రిత్యక్ష్మ
 విరాజంతే మైత్ర్యాదిగుణవృత్తిభిః, సమా స్సమరసాస్సామ్యా స్స
 తం సాధుపృత్తయః, అభివద్ధృతమర్యాదా భవంతి విశదాశయా
 నియంతి న విముంచంతి మహాంతో ఛాస్కరా ఇవ, కోఽహం క
 మిదం చేతి సంసారమలమాతతమ్, చిచార్య ప్రయత్నేన ప్రా
 సహసాఽధునా, నాకర్తసు నియోక్తవ్యం నానార్యేణ సహవసే
 ద్రష్టవ్య స్సర్వసంహర్తా న మృత్యురవహేళయా, శరీరమస్థిమ
 సు చ తత్తత్త్వ రక్తాద్యశోభనమ్, భూతముక్తావలీ తంతు చిన్తాత్త
 లోకయేత్, ఉపాదేయానుపతనం హేయైకాంతవిస్వనమ్,

దేతన్నససో రూపం తద్భావ్యాం విద్ధి నేతరత్, గురుభాస్త్రి క్షమార్గేణ
మాశ్వాత్వాచ చిద్భునే, బ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవే
మహామునే, దో

మేణ చిదాకాశం తద్విశ్లేశతసాతనముత్పలతాడనవత్సోధవ్య మగ్ని
మేషి చేత్, సర్వాత్మకమివాగారావర్తనం చందనవర్చేవ నిరవధి
ఉదితౌదార్యసౌందర్యమైవ వినోదన ధారాగృహశీకరవర్షణ మివ
సమాధి రభిధీయతే, దృఘాక్షికరణమాననమద్రేవ బాధిర్యం మహా
ర్పణాదితాయాఽసౌ సమః ధవితవ్యమేవం దృఢవైరాగ్యా
జ్ఞానం జ్ఞేయం యోగార్థకమ్, తదేవ కేవలసమభూత్యాతిశుద్ధయా, య
మృషా, మహాత్మావతో బద్ధస్య పీఠోఽక్యతే, విసృజ్యగ్భిమస్యాపి య
భావూఘ్నై రణుకోటరే, పౌరుషేణ గానవిధ్వస్తం జగన్నాస్తీతి భావయ,
క్షధనాన్యుపకుక్ష్వి తాదృ స్త్విక బాంధవాః, న కాయక్లేశవైధుర్యం
వాధాయతనాశ్రయః, రాగాదిక్లేశానోమాత్ర జయేనాసాద్యతే పదమ్,
క్షణమాయోభానియం మనసోదుస్సహాయే, రాధయః, శాంతచేతస్సు
స్యం నశ్వరసౌరేష్వివ నశ్యతి, మాతరీవ పరం యాంతి విష
హతమ్, విషం సిచ, విశ్వాసమిహ భూతాని సర్వాణి శమశాలిని, సర
విషయా ఏతజ్జన లక్ష్యాలింగితేన చ, న తథా సుఖమాహ్నితి శమే
చేతసి, స్ఫురంతిశనః, శ్రుత్వా స్పృహ్యేవ భుక్త్యాచ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా
ధయాశుభ్రన హృద్యతి గ్లాయతి య స్పృశాంతి ఇతి కథ్యతే, తుమా
రానో రక్షణం మనో యస్య నిరాకులమ్, మరణోత్సవయుద్ధేషు
శాస్త్ర ఇతి కథ్యతే, తపస్విషు బహుజ్ఞేషు యాజకేషు నృసేషు చ,
పవత్సు గుణార్ధేషు శమవానేన రాజతే, సంతోషామృతసానేన
ఫే శాంతా స్తృప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మానస్తే మహాఽద
గతాః, అప్రాప్తం హి పుద్యజ్య సుప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృ
భేదాభేదో య స్సంతుప్త ఇతి కథ్యతే, నాభినందత్యసంప్రాప్తం ప్రా
ప్తం భుక్తే యథేష్పితమ్, య స్పృశామ్యసమాచారస్సంతుప్త ఇతి
కథ్యతే, రమతే ధీ ర్యథా ప్రాప్తే సాధ్యి వాంతః పురాజిరే, సా జీవన్ము

కృతోదేతి స్వరూపానందదానోస్థాసంభవసత్సంగమిమం మోక్షస్థితమ్, దేశం యథాసుఖమ్, యథా యావద్విశ్రాంతిమ్నాన, తుర్యవిశ్రాంతి తావద్విచారయే తాప్రిజిజ్ఞావాత్, జీవతోజీకశ్చైవ గృహస్థస్యాథ యుక్తస్య నిపృత్తస్య భౌత త్రేనాగ్ధో న శ్రుతిస్తత్త్విభ్రమైః, నిర్నందరథ వాయతే, నాకృతేన కృతాంతైః, సర్వాత్సవేదం శుద్ధం యదోదేతి వాంభోధి స్సతిష్ఠతి యథా స్థిమ్ లిబావ్యైః చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ తదాత్మకమ్, భాతి ప్రస్ఫుటికా మువాగతః, తిష్ఠత్యాశు తదా తత్ర మాత్తా యథా యత్ర సముఖా చిత్తశతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ తద్రూపే విరాజతే, యదిదత్తస్థానైః సర్వవిశ్వతి, ఋతమాత్తా మమ్, తత్సుమస్తా వివ స్వప్నః శుద్ధః, పవిత్రశక్తి, ఋతమాత్తా పరంబ్రహ్మ సత్య మిత్యాదికా బుద్ధ్యైకాగ్ధో వ్యవహారార్థం యస్య సంజ్ఞా మహాత్మనః, యథా కటకశబ్దేభ్యో వ్యవర్జితో న కాంచనాత్, న హేమకటకా తద్వజగచ్చబద్ధతా తతశ్చాత్మనీ తేనేయమింద్రజాల శ్రీర్జగతి ప్రవితన్యతే, ఋతస్య సత్త్వం సంభవ ఇత్యభిధీయతే, దృష్ట్యా దృశ్యవశాద్బద్ధో దృశ్యాభానే విముచ్యతే, జగత్స్య మహా మిత్యాదిసర్గాత్తా దృశ్య ముచ్యతే, మనస్తే నేంద్రజాల శ్రీర్జగతి ప్రవి తన్యతే, యావ దేత త్సంభవత్తావంతో న విద్యతే, బ్రహ్మణా తన్య తే విశ్వం మనసైవ స్వయంభువా, మనోమయమతో విశ్వం యన్నా మ పరిదృశ్యతే, న బాహ్యో నాపి హృదయే స్మృతం విద్యతే మనః, యద్దృప్తిభానం తన్నన ఇత్యభిధీయతే, సంకల్పనం మనో విధి సంకల్పస్తం న విద్యతే, యత్ర సజ్జల్పనం తత్ర మనోస్తీత్యవ గమ్యతామ్, సంకల్పమనసీ భిన్నే న కదాచన కేనచిత్, సంకల్పకాతే గలి తే స్వరూపమవశిష్యతే, అహం త్వం జగ దిత్యాదౌ ప్రశాం తేదృశ్యసంభ్రమే, స్యాత్తాదృశీ కేవలతా దృశ్యే సత్తాముపా గతే, మహాప్రళయసంకర్తా హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేషదృ శ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే, అస్త్య నస్తమితో భాస్వా నజో దేవో నిరామయః, స్వదా స్వకృత్సర్వః పరమాత్మే త్యుదా హృతః, యతో వాచో నివర్తంతే యో ముక్తై రవగమ్యతే, యస్య

చాత్తాదికా స్పంజ్ఞా కల్పితా న స్వభావతః, చిత్తాకాశం చిదాకాశ
 మాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం
 మహామునే, దేశాద్దేశాంతరస్రాస్తా సంవిదో మధ్యమేవ యత్, నిమే
 షేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ, తస్మిన్నిరస్తనిశ్చేషసంకల్పస్థితి
 మేషి చేత్, సర్వాత్మకం పదం శాంతం తదా స్తాప్నోష్య సుశయః,
 ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ, ఆపదస్యంఽనీ ధౌమా
 సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతి
 ర్భూతిదితాయాఽపా సమాధి రభిధీయతే. దృశ్యాసంభవబోధోహి
 జ్ఞానం జ్ఞేయం శాస్త్రకమ్, తదేవ కేవలీభావం తతోఽన్య తనకలం
 మృషా, మ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵

చాత్వాదికా స్పంజ్ఞా కల్పితౌతే, ఛిన్నాభ్రమండలం వ్యోమ్నీ యథా
 మాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాతథాంతథూయతే మనః, కల్పాంత
 మహామునే, దేశాద్దేశాంతరస్రాస్తా సంవిదోః పతంతు ద్వాదశాదిత్యా
 షేణ చిదాకాశం తద్విధి మునిపుంగవ, తస్మి సాధ్యే సకలసిద్ధిదే, అసం
 మేషి చేత్, సర్వాత్మకం పదం శాంతం తద్గతం చందలతాహీనం మనః
 ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ, వహ్నిర్ధర్మో యథోష్ణతా,
 సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేంద్రియా, తాం విధి మానసిం
 ర్మలోదితాయాఽసా సమాధి రభిధీయతే చందలతాహీనం తస్మాన్ఽమృ
 జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదాత్మకమ్, తదేవ కేవలీతే మోక్ష ఉచ్యతే, తస్య
 మృషా, మత్త విరావతో బ్రహ్మర్షీనాత్మికా, వాసనాపరనామ్నీ తాం
 సింహాఘై రణుకోటర, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యస్మిన్నేవ పదే మనః,
 నునా, నిదాఘపద్ధి తాదృ స్త్విర్లోభనానఘ, అతః పౌరుష మా
 నువ హి సంసారో రాగాదిక్లేశదువిశోకం పదమాలంబ్య నిరాతంకః
 భవాంత ఇతి కథ్యతే, మనసా బససో దృఢనిగ్రహే, అరాజా కస్యమ
 దేహకః, దేహవాసనయా ముక్త, తృప్తాగ్రహగృహీతానాం సంసారా
 స్థానాంతః క్షణం నయతి కల్మషానానాం దూరం స్వమన ఏవ నోః,
 మనసైవ మనశ్చత్వోహశం పరమబంధనమ్, భవాదుత్తారయాత్మా
 నం నాసా వన్యేన తార్యతే, యా యోదేతి మనో నామ్నీ వాసనా
 వాసితాంతరా, తాం తాం పరిహరేత్ప్రజ్ఞ స్తోఽవిద్యాక్షయో
 భవేత్, భోగైకవాసనాం త్యక్త్వా త్యజత్వం భేదవాసనామ్, భావాభా
 వౌతత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పస్సుఖీ భవ, ఏవమేవ మనోనాశ స్త్యవిద్యా
 నాశ ఏవచ, య త్త త్సంవేద్యతే కించి త్రత్రాస్థాపరిమార్జనమ్, అనా
 క్తైవ హి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, అవిద్యావిద్యమానైవ నష్ట
 ప్రజ్ఞేషు దృశ్యతే, నామ్నైవాంగీకృతాకారా సమ్యక్ప్రజ్ఞస్య సా కుతః,
 తావ త్సంసారభృగుషు స్వాత్మనా సహ దేహినమ్, ఆందోళయతి నీరం
 ద్రం దుఃఖకంటకశాలిషు, అవిద్యా యావ దస్యాస్తు నోత్పన్నా క్షయ
 కారిణీ, స్వయమాత్మావలోకేచ్ఛా మోహసంక్షయకారిణీ, అస్యాః పరం
 ప్రపశ్యంత్యాస్సాత్మనాశః ప్రజాయతే, దృష్టే సర్వగతే బోధే స్వయం

హ్యేషావిలీయతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్షఉచ్యతే,
 సచాసంకల్పమాత్రేణసిద్ధోభవతి వైమునే, మనాగపి మనోవ్యోమ్ని వా
 సనారజనీతయే, కాళికాతనుతా మేతి చిదాదిత్యప్రకాశనాత్, చైత్యా
 నుపాతరహితం సామాన్యేనచ స్వగమ్, యచ్చిత్తత్వ మనాభ్యేయం
 స ఆత్మా షరమేశ్వరః, సర్వంచ ఖలిద్యం బ్రహ్మ నిత్యచిద్వన మక్షతమ్,
 కల్పనాన్య మనో నామ్ని విద్యతే సహ కాచన, న జాయతే నమ్ని
 యతే కించి దత్ర జగత్తయే, నచభావవికారాణాం సత్తా క్వచన విద్య
 తే, కేవలం కేవలాభాసం సర్వసామాన్యమక్షతమ్, చైత్యానుపాతర
 హితం చిన్తాత్ర మిహ విద్యతే, తస్మిన్ని త్యేతతే శుద్ధే చిన్తాత్రే నిరుప
 ద్రవే, శాంతే సమసమాభాగే నిర్వికారే చిదాత్మని, యైషాస్వభావా
 భివతం స్వయం సంకల్ప్య భావతి, చిచ్చైత్యం స్వయ మక్షాసం మన
 నాస్తన ఉచ్యతే, అత స్సంకల్పసిద్ధేయం సంకల్పేనైవ నశ్యతి, నాహం
 బ్రహ్మేతి సంకల్పా త్సుదృఢా దృఢ్యతే మనః, సర్వం బ్రహ్మేతి సంక
 ల్పా త్సుదృఢాస్తవ్యతే మనః. కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం హస్త
 పాదాదిమానవామ్, ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ బద్ధ్యతే,
 నాహం దుఃఖీ నమే దేహో బంధః కోఽస్యాత్మని స్థితః, ఇతి
 భావానురూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే, నాహం మాంసం నచాస్థీని
 దేహాదన్యః రోఽస్త్యహమ్, ఇతి నిశ్చితవాసంతః క్షీణావిద్యో
 విముచ్యతే, కల్పితే ఽయమవిద్యేయ మనాత్మ న్యాత్మ భావనాత్,
 షరం పౌరుష మాశ్రిత్య యత్నాత్పరమయాధియా, భోగేచ్ఛాం దూ
 రత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్ప స్సుఖీ భవ, మమ పుత్రో మమ ధన మహం
 సోఽయ మిదం మమ. ఇతీయ మింద్రజాలేన వాసనైవ వివర్ణతి, మాభ
 వాఙ్మో భవజ్ఞ స్త్వం జహి సంసారభావనామ్, అనాత్మ న్యాత్మ భావేన క
 మజ్ఞ ఇవ రోదిషి, క స్తవాయం జడో మూఢో దేహో మాంసమ
 యోఽశుచిః, యదర్థం సుఖదుఃఖాభ్యా మవశః పరిభూయసే, అహో
 నుచిత్రం య త్నత్యం బ్రహ్మతద్విస్మృతం నృణాం, తిష్ఠత స్తవకార్యేషు
 మాస్తు రాగానురంజనమ్, అహోను చిత్రం పద్మోత్తరబద్ధా తంతుభి

రద్రయః, అవిద్యమానా యాఽవిద్యా తయా విశ్వం ఖలీకృతమ్, ఇదం తద్వజ్రతాం యాతం తృణమాత్రం జగత్త్రయ మిత్యపనిపత్.

పంచమోఽధ్యాయః

ముఖరువాచ. అథాపరం ప్రవక్ష్యామి శృణుతాత యథాతథమ్, అజ్ఞాన
భూ స్సప్తపదాజ్జభూ స్సప్తపదైవ హి, పదాంతరాణ్యసంఖ్యానిప్రభవ
స్త్వస్యదైతయోః, స్వరూపావస్థితిర్ముక్తి స్తద్భ్రంశోఽహంత్యవేదనమ్,
శుద్ధసన్తాత్రసువిత్తే స్వరూపాన్నచలంతి యే, రాగద్వేషాదయో
భావా తేషాం నాజ్ఞత్వసుభవాః, యత్స్వరూపపరిభ్రంశ శ్చైవత్యాదృష్టే
దితిమజ్జనమ్, ఏతస్మా దఃరో మోహా న భూతో న భవిష్యతి,
అర్థాదర్థానారం చిత్రే యాతి మధ్యే మయా స్థితిః, సా ధ్వస్తమననా
కారాస్వరూపస్థితి రుచ్యతే, సంశాస్త్రసర్వసజ్జల్పా యా శిలా వ దవసి
తిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సారస్వరూపస్థితిః పరా, అహంతాఽంశేఽతీ
కాన్తే భేదనిష్పన్నది త్తతా, అజడా యా ¹ప్రచకతి తత్స్వరూప మితి
తమ్, బీజజాగ్రత్తథాజాగ్ర స్తథాజాగ్ర త్తదైవచ, జాగ్రత్స్వప్నస్త
థాస్వప్న స్వప్నజాగ్ర త్సుషుప్తికమ్, ఇతి సప్తవిధో మోహాః పున
రేష పరస్పరమ్, శ్లిష్టో భవత్యనేకాగ్ర్యం శృణు లక్షణ మన్యతు, ప్రథ
మం. చేతనం య తస్య దనాశ్యం నిర్మలం చితః, భవిష్యచ్చిత్తజీవాది
గమశ్చద్విధాభాజనమ్, బీజరూప స్థితం జాగ్ర ద్బీజజాగ్రత్తదుచ్యతే, ఏ
దా ²జ్ఞప్తేర్న వావస్థా త్వం జాగ్రత్సంస్థితం శృణు, నవప్రసూతస్య పరా
యంచాహ మిదం మమ, ఇతి యః ప్రత్యయ స్స్వప్న స్తజ్జాగ్రతాన్వి
భావనాత్, ఆయం సోఽహ మిదం తన్న ఇతి జన్మాంతరోదితః, పీవః
ప్రత్యయః ప్రోక్తో మహాజాగ్ర దితి స్ఫుటమ్, ఆరూఢ మథవా రూఢం
ర్వథా తన్తయాత్తకమ్, యజ్జాగ్రతో మనో రాజ్యం తజ్జాగ్ర త్వస్వప్న
ద్యతే, ద్విచంద్రశుక్తికారూప్య మృగతృప్తాది భేదతః, అభ్యాసం
కాప్య జాగ్రత్త త్వస్వప్నో నానావిధో భవేత్, అల్పకాలం మయా
ప్రప్తే మేత న్నో దేతియత్రహి, పరామర్శః ప్రబుద్ధస్య స్వప్న ఇతి
శ్యతే, చిరం సందర్శనాభావా దప్రభుల్లం బృహద్వచః, చిరకాలాను
భృత్తిస్తు స్వప్నో జాగ్రదివోదితః, స్వప్నజాగ్రదితి ప్రోక్తం జాగ్రత్కపిప

1. ప్రచల(ర)తి. 2. జ్ఞప్తే. 3. స్వప్న. 4. చిర.

రిస్సురత్, షడవస్థాపరిత్యాగే జడా జీవస్య యా స్థితిః, భవిష్యద్భుఃఖ
 బోధాధ్యాసోఽపి సోచ్యతే గతిః, జగత్తస్యా మవస్థాయా మస్తస్త్
 మసి లీయతే, సప్తావస్థా ఇమాః ప్రోక్తా మయా జ్ఞానస్యవై ద్విజ, ఏకై
 కా శతసంఖ్యాత్ర నానావిభవరూపిణీ, ఇమాం సప్తపదాం జ్ఞాన భూమి
 మాకర్ణయానఘ, నానయాజ్ఞాతయా భూయో మోహపజ్కే నిమజ్జతి,
 వదన్తి బహుభేదేన వాదినో యోగభూమికాః, మమ త్వభిమతా నూన
 మిమా ఏవ శుభప్రదాః, అవబోధం'విదుర్ జ్ఞానం తదిదం సాప్తభూమి
 కమ్, ముక్తిస్తు జ్ఞేయ మిత్యుక్తా భూమికా సప్తకాత్పరమ్, జ్ఞానభూమి
 శ్శుభేచ్ఛాభ్యా ప్రథమా సముదాహృతా, విచారణా ద్వితీయాతు
 తృతీయా తనుమానసీ, సత్వాపత్తి శ్చతుర్థీస్యా తతో సంసక్తినామికా,
 పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీ తుర్యగా స్తృతా, ఆసా మస్తస్థితా
 ముక్తి ర్యస్యాం భూయో న శోచతి, ఏతాసాం భూమికానాం త్వ మి
 దం నిర్వచనం శృణు, స్థితిః కింమూఢవవాన్తి ప్రేక్షే2హం శాస్త్ర సజ్జ
 నైః, వై రాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతే బుధైః, శాస్త్రసజ్జన
 సమ్పూర్ణవై రాగ్యాభ్యాస పూర్వకమ్, సదాచార్య ప్రవృత్తి ర్యాప్రోచ్య
 తే సా విచారణా, విచారణా శుభేచ్ఛాభ్యా వింద్రియాథ్మేషు రక్తతా
 యత్ర సా తనుతామేతి ప్రోచ్యతే తనుమానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యా
 సా చిత్తేతు విరతే ర్వశాత్, సత్వాత్తని స్థితే శుద్ధే సత్వాపత్తి రుదా
 హృతా, దశావతుష్టయాభ్యాసా దసంస్కరణాతు యా, రూఢసత్వ
 చమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తినామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసా
 త్స్వత్తారామతయా దృఢమ్, అభ్యస్తరాణాంబాహ్యేనాం పదార్థా
 నామభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్, పదార్థ
 భావనానామ షష్ఠీభవతిభూమికా, భూమిపట్కుచిరాభ్యాసాద్భేదస్యా
 నుపలబ్ధునాత్, యత్స్వభావై కనిష్ఠత్వం సాజ్ఞేయాతుర్యగాగతిః, ఏష
 హిజీవన్ముక్తేషు తుర్యావస్థేతివిద్యతే. విదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీ
 మతఃపరమ్, యే నిదాఘ మహాభాగాః సాప్తమిం భూమి మా
 తాః, ఆత్మా2రామామహత్తానస్తే మహాపదమాగతాః, జీవన్ము
 నముజ్జన్తి సుఖమఃఖంసస్థితే, ప్రకృతేనాథకార్యేణ కించిత్కుర్య

నవా, సార్వస్థ జోధితా స్పస్త్యపూర్వాచారక్రమాగతమ్, ఆచార
 చరంత్యేవ సుప్తబుద్ధవ దుత్థితాః, భూమికా సప్తకంచైత ధీమతా
 వ గోచరమ్, ప్రాప్య జ్ఞానదళా మేతాం పశుష్టేచ్ఛాదయోఽపియే,
 హా వా స్యదేహవా తే ముక్తా నాత్ర సంశయః, జ్ఞప్తి ర్నిగ్రహి
 ద స్తస్తి సృతి విముక్తతా, మృగతృష్ణాముబుద్ధ్యాదిశా నిమాత్రా
 స్వసా, యేతు మోహాన్లవా త్తిర్హస్తైఃప్రాప్తం పరమం పదమ్,
 స్థితా భూమికాస్వాసు స్యాత్తలాభపరాయణాః, మనఃప్రశమనో
 మో యోగ ఇత్యభిధీయతే, సప్తభూమి స్పవిజ్ఞేయః కథితాస్తాశ్చ
 య, శాః, ఏతాసాం భూమికానాంతు గమ్యం బ్రహ్మభదం పదమ్.
 దృఢసాస్తాత్తతా యత్ర పఠతా నాస్తీ కాచన, నక్వచిద్భావ
 ద్విష భావాభావగోచరా, సర్వం శాస్త్రం నికాలమ్బం వ్యోమసం
 తమ్ శివమ్, ఆనామయ మనాభాస మనామక మకారణమ్.
 మాత్మమధ్యాస్తం న సర్వం సర్వమేవచ, మనోవచోభిగ్రా
 భవ భ్రాతుర్నం సుఖా త్సుఖమ్, అసంవేదసమాశాస్తమాత్మవే
 అన తమ్, సత్తా సర్వా పదార్థానాం నా న్యాసం వేదనా దృతే,
 యదృశ్యానాం మధ్యేదృష్టిర్నియద్యతః, త్రప్తృరర్హదృ
 ద మా తం తదిదం పఠమ్, దేశా ద్దేశం గతే చిత్తే మధ్యే యచ్ఛేతసా
 బధ, ద్యసంవిత్సననం తన్నయో భవ సర్వదా, అహ గ్రత్స్వప్నని
 త్ప్ర మత్తేమాసం సనాతనమ్, అచేతనం చాజడఞ్చ తన్నయో భవ
 నా, జడతాం వజ్జయి త్వైకం శిలాయాం హృదయంహి తత్,
 నస్కస్వరూపం య తన్నయోభవ సర్వదా, చిత్తం దూరే పరిత్య
 యోఽనిసోఽస్థిరో భవ, పూర్వం మనస్సముదితంపరమాత్మతత్త్వా
 గతతం జగదిదం సవికల్పజాలమ్, శూన్యేన శూన్యమపి విప్రయ
 మ్బరేణ నీలత్వ ముల్లసతి చారుతరాభిధానమ్, సజ్జల్ప సంక్షయ
 ద్గలితేతు చిత్తే సంసారమోహ మిహికా గలితా భవన్తి, స్వచ్ఛం
 తి శరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్తాత్ర మేక మజ మాద్య మనాద్య
 తః, ఆకర్తృకమరింగం చ గగనే చిత్రముత్థితమ్, అద్రచ్చృకం
 సుభవ మనిద్రస్వప్నదర్శనమ్, సాక్షిభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వి
 చిదాత్మని, నిరిచ్ఛం ప్రతిబిమ్బన్తి జగన్తి ముకురే యథా, ఏకం

బ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మకమఖం సితమ్, ఇతి భావయ యత్నేః
 చేత శ్చాంచల్యశాంతయే, రేఖోపరేఖావలితా యథైకా వీవరీ శిల్పః
 తథా త్రైలోక్యవలితం బ్రహ్మైక మిహ దృశ్యతామ్, ద్వితీయకారణ,
 భావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్ట
 వ్య మద్భుతమ్, విశ్రాంతోఽస్తి చిరం శ్రాంత శ్చిన్మాత్రాన్నాస్తి కిన్చి
 న, పశ్య విశ్రాంతసుదేహం విగతాశేషకాతుకమ్, నిరస్తకల్పనాజాలమ
 చిత్తత్వం పరంపడమ్, తవ వ భూమతాం ప్రాప్తాస్సంశాన్తాశేషకిల్బిషామి
 మక్షాధియ శ్చాన్తధియో యే యాతా విమనస్కతామ్, జన్తోః క్షత
 విచారస్య విగళద్యృతిచేతసు, మనసం త్యజతో నిత్యం కిన్చిత్స్యమికా
 మనః, దృశ్యం సంత్యజతో హేయ ముపాదేయ ముపేయుషః, ప్రసితా
 రం పశ్యతో నిత్యమద్రష్టార మపశ్యతః, విజ్ఞాతవ్యే పరే తత్వే తస్య వి
 కస్యజీవతః, సుప్తస్య ఘనసమ్మేహామయే సంసారవర్జని, అత్యస్త్ర స్క
 వైరాగ్యా దరసేషు రసేష్యపి, సంసారవాసనాజాలే ఖగజాల్మాస్త్రస్క
 నా, తోదితే హృదయగ్రంథా జ్ఞానవైరాగ్యరంహసా, కాలకల్యాప్రాప్త్య
 సాద్య యథావారిప్రసీదతి, తథా విజ్ఞానవశత స్వభావస్సంప్రసీ రక్తతా,
 గంనిరుపాసజ్ఞం నిర్వంద్వం నిరుపాశ్రయమ్, వినిర్యాతి మనో పరమాభ్యా
 హగః సంజరా దివ, శాంతసుదేహదారాత్మ్యంగతకాతుకవత్తి రుదా
 పరిపూర్ణాంతరంచేతః పూర్ణేందురివ రాజతే, నాహం నచాన్య మాధసత్వ
 బ్రహ్మైవాస్మి నిరామయమ్, ఇథం సదసతోర్ద్ధధ్యం యః పశ్యభ్యాసా
 శ్యతి, అయతోపనతే వృక్షి దృద్ధవ్యేషు యథా మనః, నీరథా
 మేవ పతి తద్వ త్కార్యేషు ధీరధీః, పరిజ్ఞాయోపభుక్తోహి భోగో భ
 వతి తుష్టయే, విజ్ఞాయ సేవిత శ్చోరో మైత్రీ మేతి నచోరతామ్, ఆశం
 కితాపి సంప్రాప్తా గ్రామయాత్రా యథాధ్వగైః, ప్రేక్ష్యతే తద్వదేవ జ్ఞ
 ర్భోగశ్రీ రవలోక్యతే, మనసో నిగృహీతస్య లీలాభోగోఽల్పభోగోఽపి
 యః, తమేవాలబ్ధవిస్తారం క్షిప్రత్వా దృహు మన్యతే, బంధముక్తో మహీ
 పాలో గ్రాసమాత్రేణ తుష్యతి, పరై రబద్ధో నా క్రాంతో న రాష్ట్రం
 బహుమన్యతే, హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతై ర్దంతా స్విచూర్ణ్యచ

1. ర్దధ్య(ధ్యాశ్యః) 2. దృద్ధవ్యేషు, ద్రష్టవ్యేషు.

అంగాన్యంతై రివాక్రమ్య జయే దాదా స్వకం మనః, మనసో విజయా
న్నాన్య గతిరస్తి భవాన్లవే, మహాపరకసామ్రాజ్యే మత్తదుష్కృతవా
రణాః, ఆశాశరశలాకాధ్యా దుర్జయహింద్రియారయః, ప్రక్షీణదిత్త
దర్పస్యనిగృహీతేంద్రియద్విషః, పక్షిన్యథవ హేమంతేక్షీయంతే భోగ
వాసనాః, తావన్నిశేవ వేతాళా వల్లంతి హృది వాసనాః, ఏకతత్త్వదృ
ఢాభ్యాసాద్యావన్నవిజితం మనః, భృత్యోభిమతకర్తృత్వా స్తంత్రీ
ఋర్వార్థకారణాత్, సామంతశ్చేంద్రియాక్రాంతేర్షణో మన్యే వివేకినః,
బాలనాత్స్నిగ్ధలలనా పాలనా త్పాలకః పితా, సుహృదుత్తమవిన్యాసా
ర్షణో మన్యే మనీషిణః, స్వాలోకత శ్శాస్త్రదృశా స్వబుద్ధ్యా స్వానుభా
వితః, ప్రయచ్ఛతి పరాం సిద్ధిం త్యక్త్వాత్తానం మనః పితా, సుదృష్ట
స్సుదృఢస్వచ్ఛ స్సుక్రాంత స్సుప్రబోధితః, స్వగుణేశోర్జితో భాతి
హృది హృద్యో మనో మణిః, ఏవం మనోమణిం బ్రహ్మ బహుపంకక
శంకితమ్, వివేకవారిణా సిద్ధ్యై ప్రత్యుభ్యా లోకవాగ్ భవ, వివేకం

పరమాశ్రిత్య బుద్ధ్యా సత్యమవేక్ష్య చ, ఇంద్రియారీ నలం ఛిశ్వా తీ
శ్శోభవ భవాన్లవాత్, ఆస్థామాత్ర మనంతానాం దుఃఖానామాకరం
విస్మి, అనాస్థామాత్రమభిత స్సుఖానా మాలయం విదుః, వాసనాతం
చిచ్ఛేయం లోకో విపరివర్తతే, సా ప్రసిద్ధాతిదుఃఖాయ సుఖాయో
చ్చేద మాగతా, ధీరోఽప్యతి బహుజ్ఞోఽపి కులజోఽపి మహానపి, తృప్త
యా బధ్యతే జంతు స్సింహశృంఖలయా యథా, పరమం పౌరుషం
యత్న మాస్థాయాదాయ సూద్యమమ్, యథాశాస్త్ర మనుద్వేగ
మాచరణో న సిద్ధిభాక్, అహం సర్వ మిదం విశ్వం పరమాత్మాహ
దుచ్యతే, నాన్య దస్తితి సంవిద్యా పరమా సా హ్యహంకృతిః, సర్వ
ప్తా ద్వ్యతిరిక్తోఽహం వాలాగ్రా దప్యహంతనుః, ఇతి సంవిచ్ఛయా బ్ర
హ్మ ద్వితియాహంకృతి శ్శుభా, మోక్ష యైషా నబంధాయ జీవన్ము
క్తస్య విద్యతే, పాణిపాదాదిమాత్రోఽహ మితి య స్యైష నిశ్చయః,
అహంకార స్తృతీయోఽసౌ లోక స్తుద్భవః సః. 1. వర్జ్యవదురాత్మా
సౌ కంద స్సంసారదుస్తరోః, అనేనాభిహతో జంతు రథోధః పరిధావతి,
అనయా దురహంకృత్యా భావాత్సంత్యక్తయా చిరమ్, శిష్టాహంకా

1. సంవిద్యా. 2. యావదిహో బ్రహ్మ. 3. య మహామిత్యేష. 4. జీవన్ము
90

రవాణా జంతు శ్వరువా న్యాతి ముక్తతామ్, ప్రథమా ద్వావహంకారా
 వంగీకృత్య త్వలాకికా, తృతీయాహంకృతిస్త్యాజ్యా లాకికీ దుఃఖదాయినీ,
 అథ తే అపి సంత్యజ్య సర్వాహంకృతివర్జితః, స తిష్ఠతి తథాత్మ్యవై
 సమే వాధిరోహతి, భోగేచ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్వాగో మోక్ష
 ఉచ్యతే, మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహాదయః,
 మనోజ్ఞ నాశ మభ్యేతి మనోజ్ఞస్యహి శృంఖలా, నానందం ననిరానందం
 నచలం నాచలం స్థిరమ్, న సన్నాస న్నచైతేషాం మధ్యం జ్ఞానిమనో
 విదుః, యథా సౌత్వ్యా చ్చిదాభాస్య ఆకాశో నోపలక్ష్యతే, తథా
 నిరంశ శ్చిదాభాస స్సర్వగోఽపి నలక్ష్యతే, సర్వసంకల్పరహితా సర్వసం
 జ్ఞా వివర్జితా, సైమా చిద వినాశాత్తా స్వాత్మే త్యాదికృతాఽభిదా, ఆ
 కాశశతతేభాగా చ్ఛాక్షేషు నిష్కళరూపిణీ, సకలామలసంసార స్వరూ
 పై కాత్మదర్శినీ, నా స్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి నష్ఠతి, నచ యాత
 నచా యాతి నచ నేహ నచేహ చిత్, సైమా చిదమలాకారా నిర్వికల్పాని
 రాస్పదా, ఆదా శమదమప్రాప్తైర్గుణై శ్చిష్ట్యం విశోధయేత్, పశ్చా
 త్సర్వ మిదం బ్రహ్మ శుద్ధ స్త్వమితి బోధయేత్, అజ్ఞస్వార్థప్రబుద్ధస్య
 సర్వం బ్రహ్మేతి యో వచేత్, మహానరకజాలేషు స తేన విని
 జితః, ప్రబుద్ధబుద్ధేః ప్రక్షీణ భోగేచ్ఛస్య నిరాశిమః, నాస్త్యేభ్యో
 మల మితి ప్రాజ్ఞస్తూపదిశేద్గురుః, సతి దీపశివాలోక స్సత్యర్కశవ వా
 సరః, సతి పుష్పశివామోద శ్చితి సత్యాం జగత్తథా, ప్రతిభాసతః
 వేదం న జగత్పరమార్థతః, జ్ఞానదృష్టా ప్రసన్నాయాం ప్రబోధ వి
 తోదయే, యథా వక్ష్యాన్యసి స్వస్థో మద్వాగ్వాప్తిబలాబలమ్, ఆ
 ద్యయైవోత్తమయా స్వార్థనాశోద్యమార్థయా, విద్యా సంప్రాప్త్యే
 బ్రహ్మ సర్వదోషాపహరిణీ, శామ్యతి హ్యస్త్ర మస్త్రేణ మలేన తా
 శ్యతే మలమ్, శమం విషం విషేణైతి రిపుణా హన్యతే రిపుః, ఈదృ
 భూతమాయేయం యా స్వనాశేన హర్షదా, నలక్ష్యతే స్వభావోఽఽస్య
 నీత్యమాణైవ నశ్యతి, నాస్త్యేషా పరమార్థనేత్యేవం భావనయే
 యా, సర్వం బ్రహ్మేతి యస్యాంతర్భావనా సాహి ముక్తిదా, భేదదృ
 రవిద్యేయం సర్వథా తాం విస్తయేత్, మునే నాసాధ్యతే తద్ది ప
 మక్షయ ముచ్యతే, కుతో జాతేయ మితి తే ద్విజ మాస్తు విచ్ఛరణ

ఇమాం కథమహం హస్తీ త్యేషా తేఽస్తు విచారణా, ఆ స్తం గతాయా
క్షీణాయా మ స్యాం జ్ఞాస్యసి తత్పదమ్, యత ఏషా యథా చైషా
యథా నష్టే త్యఖండితమ్, తదస్యారోగశాలాయా యత్నం కురు చికి
త్సనే, యతైషా జన్మదుఃఖేషు న భూయ స్త్వా నియోజ్యతి, స్వా
త్మని స్వపరిస్పందై స్ఫురత్యచ్చైచ్ఛిద్భవః, ఏకాత్మక మఖండం త
దిత్యంతర్భావ్యతాం దృఢమ్, కించిత్ తుభితరాసా సా చిచ్ఛక్తి శ్చిన్త
హ్యవే, తన్నయేవ స్ఫురత్యచ్ఛా తత్రైవోర్వి రి వార్ణవే, ఆత్మనే
వాత్మనా వ్యోమ్ని యథా సరతి మారుతః, తదైవాత్మాత్మక క్త్యవ
స్వాత్మనే వైతి లోలతామ్, క్షణం స్ఫురితీ సా దేవీ సర్వశక్తితయా
తథా, దేశకాలక్రియాశక్తి ర్న యస్యా 'స్సంప్రకర్షణే, స్వస్వభా
వం విదిత్వోచ్చైరవ్యసంతపదే స్థితా, రూపం పరిమితే నాసౌ భావయ
త్యవిభావితా, యదైవం భావితం రూపం తయా పరమకాంతయా, త
దైవైనా మనుగతానామసుఖ్యాదికా దృశః, వికల్పకలితాకారం దేశ
కాలక్రియాస్పదమ్, చిత్ రూపమిదం బ్రహ్మ క్షేత్రజ్ఞ ఇతి కథ్యతే,
వాసనాః కల్పయంతోఽపి యాత్యహంకారతాం పునః, అహంకారో
వినీర్ణేతా కళంకీ బుద్ధి రుచ్యతే, బుద్ధి స్సంకల్పతాకారా ప్రయాతి
మననాస్పదమ్, మనోఘనవికల్పం తు గచ్ఛతీంద్రియతాం శనైః, సాణి
పాదమయం దేహమింద్రియాణి విదు ర్బుధాః, ఏవం జీవోహి సంకల్ప
వాసనారజ్జుచేష్టితః, దుఃఖజాలపరితాత్తా క్రమాదాయాతి నీచతాం,
ఇతి శక్తిమయం చేతోఘనాహంకారతాం గతమ్, రోశకారక్రిమిరీవ
స్వేచ్ఛయా యాతి బంధనమ్, స్వసంకల్పితతన్తాత్రజాలాభ్యంతరవర్తి
చ, పరాం వివశతా మేతి శృంఖలాబద్ధసింహంతే, క్వచి న్తనః క్వచి
ద్బుద్ధిః క్వచిడ్జ్ఞానం క్వచిత్క్రియా, క్వచి దేత దహంకారః క్వచి
చ్ఛిత్త మితి స్మృతమ్, క్వచి త్వృక్కృతి రి త్యుక్తం క్వచి న్తాయేతి కల్ప
తమ్, క్వచి న్తల మితి ప్రోక్తం క్వచి త్కర్తేతి సంస్మృతమ్, క్వచి ద్బం
ధ ఇతి భ్యాతం క్వచి త్పురస్కృతం స్మృతమ్, ప్రోక్తం క్వచిదవిద్యేతి
క్వచి దిచ్ఛేతి సంవృతమ్, ఇమం సంసార మఖల మాశాసాశవిధాయకమ్,
దధ దంతఃఫల్లేర్హి నం వటుధానావటం యథా, చింతానలశిఖాదగ్ధం

కోపాజగరచర్మితమ్, కామాభికల్లోలరతం విస్తృతాత్మపితామహమ్,
 సముద్ధర మనో బ్రహ్మ న్నాతంగమివ కర్దమాత్, ఏవం జీవా శ్చితోభా
 వాభవభావనయా హి తాః, బ్రహ్మణా కల్పితాకారా లక్షణోఽప్యభి
 టిశః, సంఖ్యాతీతాః పురా జాతా జాయంతేఽద్యాపి చాభితః, ఉత్ప
 త్స్యంతేఽపిచైవానేయ కణోఽభివ నిర్ఘరాత్, కేచి త్ప్రథమజన్మానః
 కేచి జన్మశతాధికాః, కేచిచ్ఛాసంఖ్యజన్మానః కేచి ద్ద్విత్రిభవాః
 తరాః, కేచిత్కిన్నరగంధర్వ విద్యాధరమహారగాః, కేచిదర్కేందువ
 రుణా స్త్ర్యక్షాఢోక్షజపద్మజాః, కేచి ద్బృహ్మణభూపాల వైశ్యశూద్ర
 గణాః స్థితాః, కేచి త్తృణోషధీ వృక్ష ఫలమూల పతంగకాః,
 కేచి త్కదంబ జంబీర సాల తాల తమాలకాః, కేచి న్నహేంద్రమ
 లయ సహ్యామందరమేరవః, కేచిత్ కురోదధిక్షీర ఘృతేక్షుజలరాశ
 యః, కేచి ద్విశాలా కకుభః కేచి న్నదోయ మహారయాః, విహరన్తు
 చ్చక్రైః కేచి న్నిపత స్తుత్యతన్తి చ, కస్తుకా ఇవ హస్తేన మృత్యునా
 విరతం హతాః, భుక్త్వా జన్మసహస్రాణి భూయ స్సంసార సజ్జతే, త
 త్తేకేచి దబుధా స్సమ్ప్రాప్తి ప్యాపి వివేకితామ్, దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్న
 మాత్మ తత్త్వం స్వశక్తితః, లీలయైవ యదా దత్తే దిక్కాలకలికంపఞ్చ
 తదేవ జీవపర్యాయ వాసనావేశతః పరమ్, మన స్సమ్పద్యతే లోల జ్ఞ
 లనాకలనోన్ముఖమ్, కలయన్తీ మనశ్శక్తిరాదౌ భావయతి క్షణాత్,
 ఆకాశభావనా మచ్ఛాం శబ్దబీజరసోన్ముఖమ్, తత స్తద్భవతాం యాతం
 ఘనస్పందక్రమా న్తనః, భావయత్యనిలస్పందం స్పర్శబీజరసోన్ముఖమ్,
 తాభ్యా మాకాశవాలాభ్యాం దృఢాభ్యాసవశాత్తతః, శబ్దస్పర్శస్వరూ
 పాభ్యాం సజ్జర్వా జన్మతేఽనలః, రూప తన్మాత్రసహితం త్రిభి నై స్సహ
 సమితమ్, మన స్తా దృగ్గుణగతం రసతన్మాత్రప్రవేశనమ్, క్షణాచ్ఛేత
 త్యపాం శైత్యం జలం సంవిత్తతో భవేత్, తత స్తాదృగ్గుణగతం మనో
 భావయతి క్షణాత్, గంధతన్మాత్ర మేతస్మా ద్భూమి సంవిత్తతో భవేత్,
 ఆధేత మ్భూతతన్మాత్ర క్షేప్తే త్తనుతాం జవాత్, వపుర్వహ్నికణాక
 రం స్ఫురితం వ్యోమ్ని పశ్యతి, అహంకారకలాయుక్తం బుద్ధీబీజమని
 తమ్, తత్పుర్యప్తతమిత్యుక్తం భూతహత్పద్మవట్పదమ్, తస్మిన్ స్తుతీస్త్ర
 సువేగా ద్భావయ ద్భాసురం వపుః, స్థూలతా మేతి పాకేన మహ

బిల్వఫలం యథా, మూషాస్త ద్రుతహేమాభం స్ఫురితం విమలామ్బరే,
 సన్నివేశ మథా దత్తే తత్తేజ స్వప్రభావతః, ఊర్ధ్వం శిరః పిణ్డమయ
 మధఃపాదమయస్తథా, పార్శ్వయోర్హస్తసంస్థానం మధ్యే చోదరధర్మ
 ణమ్, కాలేన స్ఫుటతా మేత్య భవత్యమలవిగ్రహమ్, బుద్ధిసత్యబలో
 త్సాహవిజ్ఞానైశ్వర్యసంస్థితః, సవన భగవాన్ బ్రహ్మ సర్వలోకపితా
 మహాః, అవలోక్య వపుర్భ్రహ్మ కాస్త మాత్మీయ ముత్తమమ్, చింతా
 మభ్యేత్య భగవాం స్త్రికాలామలదర్శనః, ఏతస్మిన్వరమాకాశేచింతాత్రై
 కాత్పరూపిణీ, అద్వైతపారపర్యస్తే ప్రథమ జ్ఞీమ్భవే దితి, ఇతిచింతిత
 వాన్ బ్రహ్మ సద్యోజాతామలాత్మదృక్. అశశ్య త్స్వర్గ బృందాని సమ
 తీతా న్యనేకశః, స్తరత్యథో స సకలాన్ సర్వధర్మగుణక్రమాత్, లీల
 యా కల్పయామాస చిత్తాస్సజ్జల్పతః ప్రజాః. నానాచారసమార
 మ్భాగస్థరవనగరంయథా, తాసాం స్వర్గాపవర్గాంతం ధర్మ కామార్థసిద్ధయే,
 అనన్తాని విచిత్రాణి శాస్త్రాణి సమకల్పయత్, విశిష్టిరూపాన్తనసః కల్పిత
 త్యాజ్యగత్స్థితే, తావత్ స్థితిరియం ప్రోక్తా తన్నా శేనాశమాప్నుయాత్,
 సజాయతే సమియతే క్వచిక్కిశ్చి త్కదాచన, పరమార్థేన విప్రేన్ద్ర
 మిథ్యాసర్వస్తు దృశ్యతే, కోశమాశాభుజ్జ్ఞానాం సంసారాడంబర
 స్త్యజ, అసదేతదితి జ్ఞాత్వా మాతృభావం నివేశయ, గన్ధర్వనగర
 స్యాధే భూషితేభూషితే తథా, అవిద్యాంశే సుతాదావా కః క్రమ
 స్సుఖదుఃఖయోః, ధనదారేషు వృధేషు దుఃఖయుక్తం నతుష్టతా,
 వృద్ధాయాం మోహమాయాయాం క స్సమాశ్వాసవానిహ, యైరేవజా
 యతేరాగో మూర్ఖస్యాధికతాంగతైః, తైరేవభాగైః ప్రాజ్ఞస్య విరాగ
 ఉపజాయతే, అతో నిదాఘత త్వజ్ఞ వ్యవహారేషు సంస్మృతే, సప్తంసప్త
 ముపేక్షస్య ప్రాప్తం ప్రాప్త ముపాహర, అనాగతానాం భోగానామవాం
 ఛన మకృత్రిమమ్, అగతానాంచ సంభోగ ఇతి ండితలక్షణం, శుద్ధం
 సదసతోర్మధ్యం పదంబుధ్యావలంబ్యచ, సబాహ్యభ్యంతరందృశ్యం మా
 గృహాణవిముంచమా, యస్య నేచ్ఛా తథాఽనిచ్ఛా జ్ఞస్య కర్తవ్యేతిష్ఠతః,
 నతస్య లిప్యతే ప్రజ్ఞా పద్మపత్రమివాంబుభిః, యదితేనోద్రియాథశ్రీ స్వ
 దతే హృదివై ద్విజ, తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞేయస్సముత్తీర్ణో భవార్ణవాత్,

ఉచ్చైః పదాయ పరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పద్గంధ'మహా
 హ్యరం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సుసారాంబునిధావస్థిన్వాసనాం
 బువరిఘటే, యేప్రజ్ఞానావ మారూఢా స్తే తీర్థాః పండితాః పఠే, సత్య
 జన్తి సహంఘన్తి వ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే సారావా
 రవిదో జనాః, ఆనస్తస్యాత్మతత్త్వస్య సత్తా సామాన్యరూపిణః, చిత్
 శ్చేతోష్టుభిత్వం యత్తత్సజ్జుల్పాబ్జుల్పం విదుః, "లేశతః ప్రాప్తసత్తా
 క స్సవవ ఘనతాం శనైః. యాతి చిత్తత్వమా పూర్వ దృఢం చాకాశ
 మేఘవత్, భావయన్తి చితి శ్చైవత్వం వ్యతిరెక్త మివాత్మసః, సజ్జుల్ప
 తా మివాయాత బీజమజ్జురతా మివ, సజ్జుల్పసం హి సజ్జుల్ప స్వ
 యమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ
 యత్, మా సజ్జుల్పయ సజ్జుల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, స
 జ్జుల్పనాశనే యత్తోన భూయోఽననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ స
 జ్జుల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సజ్జుల్పేనైవ సజ్జుల్పం మననైవ మనోము
 నే, చిత్వా నాత్మని తిష్ఠ త్వం కి మేతావతి దుష్కరమ్, యదైవేదం
 నభ శ్శూన్యం జగ చ్ఛూన్యం తదైవహి, తండులస్వయథా చర్తయథా
 తామ్రస్య కాళిమా, సత్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలమ్,
 జీవస్యతండులస్యేవ మలం సవాజ మప్యమ్, సత్యత్యేవ న సద్దేహ స్సన్తా
 దుద్యోగవా నృచే దివి మహోపనిషత్.

పక్షోఽధ్యాయః.

ఓం. అన్తరాస్థామృత్యజ్య భావశ్రిం భావనామయ్యామ్,
 యోఽసి సోఽసి జగ త్యస్త్విక లీలయా విహరానఘ, సర్వత్రాహ మక
 ర్తేతి దృఢ భావనయాఽనయా, పరమామృతనామ్ని సా సమతై వావ
 శిష్యతే, భేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మక ర్తృతయైకయా, స్వసజ్జుల్పే
 క్షయం యాతే సమతై వా వశిష్యతే, సమతా సర్వభావేషు యోఽసౌ
 సత్యపరాస్థితి, తస్యా మవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్మభాగ్భవేత్,
 అథవా సర్వక ర్తృత్వ మక ర్తృత్వచ వై మునే, సర్వం త్యక్త్వా మనః
 పీత్వా యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, శేషస్థిరసమాధానో యేన త్యజన్తి
 తత్త్వజ, చిన్తనః కలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్, వాసనాం వాసితార

ఇచ్చాణస్పష్టనపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్వక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశా
 న్తభీః, హృదయా త్సంపరిత్యజ్య సర్వావాస ప జ్ఞాయః, య స్త్విత్తి
 గతఃస్వగ్ర స్ప ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్య మఖిలం భ్రాంతం
 భ్రాన్త్యా దిశోదశ, యుక్త్యావై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోష్పదాకృతిః,
 సబాహ్యభ్యంతరే దేహే హ్యథడ్డోర్వ్యా ఇతి ముచ, ఇత ఆత్మా తతోఽ
 ప్యాత్మా నా స్త్యనాత్మమయ జ్ఞగత్, న త ద స్తి నయత్రాహం న త
 ద స్తి నతన్మయమ్, కి మన్య దభివాఞ్ఞామి సర్వం సచ్చిన్మయ స్తతమ్,
 సమస్త జ్ఞ ల్విద మ్భుగ్రిహ్న సర్వమాత్మేద మాతతమ్, అహమన్య మిద
 ఞ్చాస్య దితి భ్రాన్తి స్త్య జానఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సమృద్ధి
 నకల్పితాః, నశోఽస్తి నమోహోఽస్తి నజరాఽస్తి నజన్మవా, యద స్తి
 హ తదేవా స్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవత స్సర్వత్రా
 నభివాఞ్ఞనాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగో విజ్వరో భవ సర్వదా, యస్యే
 ద జ్ఞన్త పాశ్చాత్యం త మాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా
 ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్, విరక్తమనసాం సమ్యక్స్వప్రసక్తా దుదా
 హృతమ్, ద్రష్టుర్దృశ్యసమాయోగా త్పృత్యయా నష్టనిశ్చయః, య స్తం
 స్యమాత్మతతోఽస్థిం నిష్పన్దం సముపాస్త హే, ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని త్య
 క్త్వావాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం సముపాస్త హే.
 ద్వయో ర్తథ్యగతం నిత్య మస్తి నాస్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశన మ్భు
 కాశానామాత్మానం సముపాస్త హే, స స్త్యజ్య హృద్ధుహేళానం దేవ
 మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్న మభివాఞ్ఞన్తి త్యక్తహస్తకాస్త్రభా
 ఉత్థితానుత్థితానేతా నిద్రియాదీన్పునఃపునః, హన్యాద్వివేకదందేన వశ్రే
 ణేవ హరిరిక, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే,
 సర్వమేవాపవిత్ర స్తద్వృష్టం సంసృతివిభ్రమమ్, అజ్ఞానోపహతో
 బాల్యే యావనే వనితాహతః, శేషే కళత్ర చిన్తాఽర్చఃకింజ్కరోతి నరా
 ధమః, సతో సత్తా స్థితా మార్ధి రమ్యాణాం మూర్ధ్నోరమ్యతా,
 సుఖానాం మార్ధి దుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయా మ్యహమ్, యేషాం
 నిమేషణోన్మేషో జగతః ప్రళయోదయా, తాదృశాః పురుషాయాన్తి
 మాదృశాం గణనైవ కా, సంసారవన దుఃఖానాం సీమాన్తగతి కథ్యతే,
 తన్న ధ్యేసతి తేదేహేసుఖమాసాద్యతే కథమ్, ప్రబుద్ధోఽస్తి ప్రబుద్ధోఽస్తి

ఉచ్యైః పదాయ పరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పాద్ధంధ'మహా
హ్యారం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సుసారాంబునిధావస్థిన్వాసనాం
బుపరిఘటే, యే ప్రజ్ఞానావ మారూఢా స్తే తీర్థాః పండితాః పరే, నత్య
జన్తి నవాంఛన్తి వ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే పారావా
రవిదో జనాః, ఆనస్తస్మాత్తతత్త్వస్య సత్తా సామాన్యరూపేణః, చిత
శ్చేతోఽమృతత్వం యత్తత్సజ్జల్పాజ్జురం విదుః, "లేశతః ప్రాప్తసత్తా
క స్సవవ ఘనతాం శన్తైః. యాతి చిత్తత్వమా పూర్య దృఢం చాకాశ
మేఘవత్, భావయన్తి చితి శ్చైవత్వం వ్యతిరక్త మివాత్మనః, సజ్జల్ప
తా మివాయాతి బీజమజ్జురతా మివ, సజ్జల్పనం హి సజ్జల్ప స్స్వ
యమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ
యత్, మా సజ్జల్పయ సజ్జల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, స
జ్జల్పనాశనే యత్తోన భూయోఽననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ స
జ్జల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సజ్జల్పేనైవ సజ్జల్పం వనసైవ మనోము
నే, చిత్వా నాత్మని తిష్ఠ త్వం కి మేతావతి దుష్కరమ్, యతైవేదం
నభ శ్శూన్యం జగ చ్ఛూన్యం తతైవహి, తండులస్వయథా చర్తయథా
తామ్రస్య కాలిమా, నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలమ్,
జీవస్యతండులస్యేవ మలం సహజ మవ్యయమ్, నశ్యత్యేవ న సద్దేహ స్తస్మా
దుద్యోగవా నృచే దితి వహోపనిషత్.

పష్టోఽధ్యాయః.

ఓం. అన్తరాస్థామృతిత్యజ్య భావశ్రిం భావనామయామ్,
యోఽసి సోఽసి జగ త్యస్థిక్ లీలయా విహరానఘ, సర్వత్రాహ మక
ర్తేతి దృఢ భావనయాఽనయా, పరమామృతనామ్ని సా సమతైవావ
శిష్యతే, భేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతయైకయా, స్వసజ్జల్పే
క్షీయం యాతే సమతైవా వశిష్యతే, సమతా సర్వభావేషు యాఽసౌ
సత్యపరాస్థితిః, తస్యా మవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్తభాగ్భవేత్,
అథవా సర్వకర్తృత్వ మకర్తృత్వైచ వై మునే, సర్వం త్యక్త్వా మహ
పీత్వా యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, కేవలస్థిరసమాధానో యేన త్యజన్
తత్త్వజ, చిన్తనః కలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్, వాసనాం వానితార

ఇప్రప్రాణస్పష్టనపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్వక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశా
 న్తః, హృదయా త్పంచిత్యజ్య సర్వావాచ ప జ్ఞాయః, య స్త్వితి
 గతఃకర్తృ స్స ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్య మఖిలం భ్రాంతం
 భ్రాన్త్యా దిశోదశ, యుక్త్యావై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోష్పదాకృతిః,
 సబాహ్యభ్యంతరే దేహే హ్యధఃపృష్ఠాద్విశ్వా దిక్షువ, ఇత ఆత్మా తతోఽ
 ప్యాత్మా నా స్త్యనాత్మమయ జ్ఞగత్, న త ద స్తి నయత్రాహం న త
 ద స్తి నతన్తయమ్, కి మన్య దభివాఞ్ఘామి సర్వం సచ్చిన్తయ న్తతమ్,
 సమస్తజ్ఞ ల్విద మ్బుగ్నిష్టా సర్వమాత్మేద మాతతమ్, అహమన్య మిద
 ఞ్చన్య దితి భ్రాన్తి స్త్య జ్ఞానఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సమృద్ధి
 నకల్పితాః, నశోఽస్తి సినమోహోఽస్తి నజరాఽస్తి నజన్తవా, యద స్తి
 హ తదేవా స్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవత స్సర్వత్రా
 నభివాఞ్ఘనాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగో విజ్వరో భవ సర్వదా, యన్యే
 ద జ్ఞన్త పాశ్చాత్యం త మాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా
 ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్, విరక్తమనసాం సమ్యక్ స్వప్రసక్తా దుదా
 హృతమ్, ద్రష్టృదృశ్యసమామోగా త్పృత్యయా నష్టనిశ్చయః, య స్తం
 స్వమాత్మతత్వోత్థం నిష్పన్దం సముపాస్త హే, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్య
 క్త్వావాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం సముపాస్త హే.
 ద్వయో ర్మధ్యగతం నిత్య మస్తి నా స్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశన మ్మృ
 కాశానామాత్మానం సముపాస్త హే, సత్త్యజ్య హృద్గుహేశానం దేవ
 మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్న మభివాఞ్ఘన్తి త్యక్తహస్తస్థకాస్తభాః
 ఉత్థితానుత్థితానేతా నిద్రియాదీన్పునఃపునః, హన్యాద్వివేకదండేన వశ్రే
 ణేన హరిరీక, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే తూన్యే దేహమయే భ్రమే,
 సర్వమేవాపవిత్ర త్తద్దృష్టం సంసృతివిభ్రమమ్, అజ్ఞానోఽహతో
 బాల్యే యావనే వనితావతః, శేషే కళత్ర చిన్తాఽర్చకీజ్ఞరోతి నరా
 ధమః, సతో సత్తా స్థితా మార్ధి రమ్యాణాం మార్ధ్వ గ్ధిరమ్యతా,
 సుఖానాం మార్ధ్ని దుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయా మ్యహమ్, యేషాం
 ఏమేషణోన్మేషా జగతః ప్రళయోదయా, తాదృశాః పురుషామాన్తి
 మాదృశాం గణనైవకా, సంసారవన దుఃఖానాం సీమాన్తఇతి కథ్యతే,
 తన్న ధ్యేయతేదేహేసుఖమాసాద్యతే కథమ్, ప్రబుద్ధోఽస్తి ప్రబుద్ధోఽస్తి

దృష్టశ్చోఽయ మాత్రసః, మనోనామ నిహన్తే న్యసం మనసాస్తి చిరం
హతః, మాభేదం భజహేయేషు నోపాదేయహో భవ, హేయాదేయ
దృశాత్యక్త్వా శేషస్థ సుస్థిరోభవ, నిరాశతానిర్భయతా నిత్యతా సమ
తాజ్ఞతా, నిరీహతా నిష్క్రియతా సౌమ్యతానిర్వికల్పతా, ధృతిరైత్రీ
మన స్తుష్టిర్మృదుతా మృదుభాషతా, హేయోపాదేయ నిర్దుక్షేజ్ఞే
త్స్య స్త్యవవాససం, గృహీతత్పష్టా శబరీ వాసనాజాల మాతతం, సం
సారవారిప్రసృతం చింతితస్తుభిరాతతం, అనయా తీక్ష్ణయా తాత ఛిన్ధి
బుద్ధిశలాకయా, వాత్యయైవామ్బుదం జాలం ఛిత్వా తిష్ఠతతే పదే, మన
నైవ మన శ్చిత్వా కుతారేణేవ పాదపం, పదం పావన మాసాద్య సద్య
ఏవ స్థిరో భవ, తిష్ఠ స్తచ్చం త్వఃపః జాగ్రత్ నివసన్నుత్పతః పతః,
అనదేవేద మిత్స్యస్త ర్నిశ్చిత్వాస్థాం పరిత్యజ, దృశ్య మాశ్రయ
నీదం చేత్రతచిత్తోఽసి బద్ధవా, దృశ్యం సస్త్యజనీదంచేత్రదచి
త్తోఽసి మోక్షవా, నాహం నేద మితి ధ్యాయం స్తిష్ఠ త్వ మదలా
చలః, ఆత్మనో జగతశ్చాంతర్దృష్టౌదృశ్యదశాంతరే, దర్శనాఖ్యం స్వ
మాత్మానం స్వదా భావయన్భవ, స్వాద్యస్వాదకసస్త్యక్తంస్వాద్య
స్వాదకమధ్యగం, స్వదనం కేవలం ధ్యాయః పరమాత్మమయోభవ,
అవలంబ్య నిరాలమ్బం మధ్యేమధ్యేస్థిరో భవ, రజ్జుబద్ధా విముచ్యంతే
తృష్ణాబద్ధా న కేవచిత్, తస్మాన్నిదాఘ తృష్ణాం త్వం త్యజ సజ్జల్ప
వర్జనాత్. ఏతా మహమ్భావమయీ మపుణ్యాం ఛిత్వానహమ్భావశ
లాకయైవ, స్వభావజాన్మృత్యుభవాంతభూమా భవప్రళాంతాఖిలభూతభి
తిః. అహమేహం పదార్థానామేతే చ మమ జీవితమ్, నాహమేభిర్వి
నా కశ్చి న్నమయైతే వినాకీల, ఇత్యంతర్నిశ్చయం త్యక్త్వా విచార్య మ
ససా సహ, నాహం పదార్థస్య నమే పదార్థఇతిభావితే, అంతశ్శీతళయా
బుధ్యా కుర్వతోలీలయా క్రియాం, యో నూనం వాసనోత్యాగో ధ్యే
యో బ్రహ్మ ప్రకీర్తితః, సర్వం సమతయా బుధ్యాయః కృత్వా వాస
నాక్షయం, జహాతి నిర్తమో దేహం నేయోఽసౌ నాసనాక్షయః, అహ
జ్ఞానమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యా
గీ సజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, నిర్మూలం కలనాంత్యక్త్వా వాసనాం య శ్శుమన్

1, 'నేయత్యాగ మిమం విధి ముక్తం తం బ్రహ్మణోత్తమమ్, ద్వా
వేతా బ్రహ్మణాం యాతా ద్వావేతా విగతజ్వరా' ఆపతన్న యథా
కాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతో, సన్యాసయోగినో దాంతా విధి సాంతా
మనీశ్వర, ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వృత్తిదృష్టిషు, సుషు
ప్తివ ద్య శ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హ్వామన్నభయకోధకామకా
ప్రణ్యదృష్టిభిః, నహృష్యతిగ్ధాయతి యః పరామర్శవివర్జితః, బాహ్యార్థ
వాసనోద్భూతా తృప్త్యా బద్ధేతి కథ్యతే, సర్వాన్తవాసనోష్టుక్తా తృప్త్యా
ముక్తేతి ఫణ్యతే, ఇద మస్తు మమేత్యంత మిచ్ఛాం ప్రాప్తనయాన్వి
కామ్, తాం తీర్ణాం శృంఖలాం విధి దుఃఖజన్మభయప్రదామ్, తామేతాం
ర్వభావేషు సత్స్వసత్సుచ సర్వదా, సంత్యజ్య పరమోదారం పదమేతి
సహామనాః, బంధాస్థామథ మోక్షాస్థాం సుఖదుఃఖకళామసి, త్యక్త్వా
దసదాస్థాం త్వం తిష్ఠాక్షుభమహాభివత్, జాయతే నిశ్చయ స్సాధో
పురుషస్య చతుర్విధః, ఆపాదమస్తక మహం నూతాపితృవినిర్మితః,
త్యేకో నిశ్చయో బ్రహ్మస్సంధాయాసవిలోకనాత్, అతీత స్సర్వభా
వీభ్యోవాలాగ్రాదప్యహం తనుః, ఇతి ద్వితీయో మోక్షయ నిశ్చయో
యతే సతామ్, జగజ్జలపదార్థాత్తా సర్వవహా మక్షయః, తృతీ
యో నిశ్చయశ్చోక్తో మోక్షయైవ ద్విజోత్తమ, అహం జగద్వాసక
ం శూన్యం వోమ్యసమం సదా, ఏవమేచ చతుర్థోఽపి నిశ్చయో
మాక్షసిద్ధిదా, ఏతేషాం ప్రథమః ప్రోక్త స్తృప్త్యయా బంధయోగ్యయా,
సద్ధతృప్త్యాస్త్రయ స్వచ్ఛా చీవన్ముక్త విలాసినః, సర్వం చాప్యహ మే
కేతి నిశ్చయో యో మహామతే, త మాదాయ విషాదాయ న భూ
మో జాయతే మతిః, శూన్యం తత్ప్రీకృతి ర్థాయా బ్రహ్మవిజ్ఞానమి
త్యపి, శివః పురుష ఈశానో నిత్య మాత్మేతి కథ్యతే, ద్వైతాద్వై
నముద్భూతైర్జగన్నిర్మాణలీలయా, పరమాత్మమయీ శక్తి రద్వైతైవ
జృంభతే, సర్వాతీతపదాలంబీ షణ్మూర్తైకచిన్మయః, నోద్వేగీ
చ తుష్టాత్తా సంసారే నావసీదితి, ప్రాప్తకర్తకరో నిత్యం శత్రుమిత్రస
హనదృక్, ఈహితానీహితై ర్ముక్తా న శోచతి న కాంక్షతి. సర్వ

స్వాభిమతం వక్తా చోదితః వేశలోక్తిమాణః, ఆశయజ్ఞ శ్చ భూతానాం
 సంసారేనావసీదతి, పూర్వాం దృష్టి మవప్తభ్య ధేయత్యాగవిలాసినీమ్,
 జీవన్ముక్తతయా స్వస్థో లోకే విహర విజ్వరః, అన్త స్సన్త్యక్తసర్వాశో
 వీతరాగో వివాసనః, బహి స్సర్వ సమాకారో లోకే విహర విజ్వరః,
 బహిః కృత్రిమ సంరంభో హృది సంరంభవర్జితః, కర్తా బహిరకర్తాంత
 ర్లోకే విహర శుద్ధధీః, త్యక్తహజ్జుతి రాశ్వస్త పతి రాకాశశోభనః,
 అగృహీతకళజ్జుజ్జ్ లోకే విహర శుద్ధధీః, ఉదారః వేశలాచార
 స్సర్వాచారానువృత్తిమాణః, అన్త స్సంగచరిత్యాగీ బహి స్సంసారవా
 నివ, అంత ర్వైరాగ్య మాదాయ బహిరాశోన్ముఖే హితః, ఆయం
 బన్ధురయం నేతి ¹గణనా లఘుచేతసామ్, ఉదారచరితానాన్తు వసు
 ధ్ధైవ కుటుమ్భకమ్, భావాభావవినిర్ముక్తం జరామరణవర్జితమ్, ప్రశాన్తక
 లనారమ్భం నీరాగం పదమాశ్రయ, ఏషా బ్రాహ్మీస్థితి స్వచ్ఛానిష్కా
 మా విగతామయా, ఆదాయ విహర ²న్నేపం సజ్జ తేషు విముహ్యతి,
 వైరాగ్యేణాథ ³శక్తేణ మహత్త్వాదిగుణై రపి, య త్సంకల్పహరార్థన్త
 త్వయమే వోన్నయే న్ననః, వైరాగ్యా త్పుర్ణతా మేతి మనోనాశ
 దశానుగమ్, ఆశయా రక్తతా మేతి శరదీవ సరోమలమ్, తమేవ భుక్త
 విరసం వ్యాపారోఘం పునఃపునః, దివసే దివసే కుర్క్వా ప్రాజ్ఞః కన్తాన్న లజ్జ
 తే, చిన్మైత్యకలితోబన్ధస్త్యుక్తా ముక్తి రుచ్యతే, చిదచైత్యాకిలాత్మేతి
 సర్వసిద్ధాన్తసుగ్రహః, ఏతం నిశ్చయమాదాయ విలోకయ యథేచ్ఛ
 యా, స్వయమేవాత్మనాత్మాన మానన్దం పదమాప్యస్మి, చిదహం చిది
 మే లోకా శ్చి దాశా శ్చి దిమాః ప్రజాః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవ
 లామలరూపవాణ, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః,
 చైత్య నిర్ముక్త చిన్మ్రాపం పూర్ణజ్యోతిస్స్వరూపకమ్, సంశాన్త సర్వసం
 వేద్యం సంవిదాత్త మహం మహత్, సంశాన్తసర్వసజ్జుల్యః ప్రశాన్త
 స్సకలేషణః, నిర్వికల్పపదజ్ఞత్వా స్వస్థో భవ మునీశ్వరేతి, య ఇహం
 మహాపనిషదం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతే, అశ్రోత్రియ శ్శ్రోత్రియో
 భవతి, అనుపనీత ఉపనీతో భవతి, సోఽగ్నిపూతో భవతి, సవాయు
 పూతో భవతి, ససూర్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స సత్య

పూతోభవతి, స సర్వపూతో భవతి, స సర్వైర్దేవైర్జాతో భవతి, స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వైర్దేవైరనుభ్యాతో భవతి, స సర్వక్రతుభి రిష్టవాక్ భవతి, గాయత్ర్యాష్టష్టిసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ఇతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణవానా మయుతం జప్తం భవతి, ఆచక్షుషః పచ్చిం పునాతి, ఆసప్తమాక్ పురుషయుగాక్ పునాతి, ఇత్యాహ భగవాక్ హిరణ్యగర్భః, జాప్యేవామృతత్వఞ్చ గచ్ఛతీ త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ స్త్వితి శాన్తిః.
ఇతి సామవేషీయ మహాోపనిష త్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౩౨. యజుర్వేదీయ శారీరకోపనిషత్.

శ్లో. త త్వగ్రామోసాయసిద్ధం పరత త్వస్వరూపకమ్,
శారీరోపనిష ద్వేద్యం శ్రీరామబ్రహ్మ మే గతిః.
ఓం సహనావవత్స్వితి శాన్తిః

ఓమ్. అథాతః పృథివ్యాదిమహాభూతానాన్ సమవాయగ్ శరీరం యత్కఠినం సా పృథివీ య ద్ద్రిశం తదాపో యదృష్ణం త తేజో య త్సజ్జ్వరతి సవాయు ర్య త్సుషిరం తదా కాశమ్, శ్రోత్రాదివిజ్ఞానేంద్రియాణి శ్రోత్రమాకాశే వాయూ త్వగగ్నౌ చక్షురపుజిహ్వ పృథివ్యాం స్పృశ మితి, ఏవ మింద్రియాణాం యథాక్రమేణ శబ్దస్పర్శరూపరస గంధా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాభ్యాని కర్తేంద్రియాణి తేజాఙ్క్రమేణ వచ నాదానగమనవిసర్గానన్తా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, మనోబుద్ధిరహజ్కార శ్చిత్త మిత్యస్తకరణచతుష్టయమ్, తేజాఙ్క్రమేణ సజ్జల్పవికల్పార్థ్యవసాయాభిమానావధారణాస్వరూపాశ్చైతే విషయాః, మనస్థానం గళాన్తం బుద్ధేర్వదన మహ

జ్ఞానస్య హృదయం చిత్తస్య నాభిరితి, అస్థిచర్మనాడీరోమ మాగ్నసాశ్చే
తి పృథివ్యంశాః, మూత్రశ్లేష్మరక్తశుక్లస్వేదా అబుశాః, త్సుత్రస్థాలస్య
మోహమైథునాన్యగ్నేః, ప్రచారణవిలేఖనస్థూలాత్మ్యున్మేషనిమేషాదివా
యోః, కామక్రోధలోభమోహభయాన్యాకాశస్య, శబ్దస్పర్శరూపరస
గన్ధాః పృథీవీ గుణాః, శబ్దస్పర్శరూపరసాశ్చాపాం గుణాః శబ్దస్పర్శ
సాణ్యగ్నిగుణాః, శబ్దస్పర్శావితి వాయుగుణౌ, శబ్ద ఏక ఆకాశస్య,
సాత్త్వికరాజసమతామసలక్షణాని త్రయో గుణాః, అహంసా సత్యమ
యబ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహాః, ఆక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచస్సన్తోషత్య
వమ్, అమానిత్వ మదమ్భి త్వమా స్తికత్వ మహింస తా, ఏతే సర్వగుణ
జ్ఞేయా సాత్త్వికస్య విశేషతః, అహం కర్తృత్వహం భోక్తృత్వ
హం వక్తృభిమానవాక్, ఏతే గుణా రాజస్య ప్రోచ్యంతే బ్రహ్మవిత్త
మైః, నిద్రాలస్యే మోహరాగో మైథునం చౌర్యమేవచ, ఏతే గుణా
స్తామస్య ప్రోచ్యంతే బ్రహ్మవాదిభిః, ఉద్ధర్షే సాత్త్వికో మధ్యే రాజ
సోఽధస్తా తామసశ్చితి, సత్యజ్ఞానగ్ సాత్త్వికం ధర్మజ్ఞానగ్ రాజసమ్,
తిమిరాన్ధం తామస మితి, జాగ్రత్స్వప్నస్సుషుప్తి స్తురీయ మితిచ
చతుర్విధావస్థాః, జ్ఞానేంద్రియకర్తృద్రియాస్తాః కరణచతుష్టయం చతుర్థ
శకరణయుక్తం జాగ్రత్, అస్తాః కరణచతుష్టయైరేవ సంయుక్తస్త్వి
ష్టః, చిత్తేశకరణా సుషుప్తిః, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీయ మితి
ఉన్మీలితనిమీలిత మధ్యస్థజీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా తేత్రజ్ఞ
ఇతి విజ్ఞాయతే, బుద్ధికర్తృద్రియ ప్రాణవంచక్రై ర్ననసా ధియా, శరీరగ్
సప్తదశభి స్సూక్ష్మం తల్లింగముచ్యతే, మనోబుద్ధిరహజ్ఞానః ఖానిలాగ్ని
జలానిభూః, ఏతాః ప్రకృతయ స్త్వష్టా వికారా షోడశాపరే, శ్రోత్రం
త్విక్పక్షుషీ జిహ్వః ఘ్రాణాస్తైవ తు పంచమమ్, పాయూపస్థా
కరో పాదౌ వాక్తైవ దశమీ మతా, శబ్దస్పర్శశ్చ రూపశ్చ రసో
గన్ధస్తతైవచ, త్రయోవింశతిరేతాని తత్త్వాని ప్రకృతాని తు, చతు
ర్వింశతిరవ్యక్తం ప్రధానం పురుషః పర ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి శారీరకోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

౬౩. యజుర్వేదీయ యోగశిఖోపనిషత్

శ్లో. యోగజ్ఞానే యత్పదా ప్తి సాధనత్వేన విశ్రుతే,
త త్రైసదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాన్తిః

ఓమ్. సర్వే జీవా స్సుఖై ర్దుఃఖై ర్థాయాజాలేన వేష్టితాః,
తేషాం ముక్తిః కథన్తేవ కృపయా వద శిశ్కుర, సర్వసిద్ధికరం మార్గం
మాయాజాలనికృన్తనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధినాశనం సుఖదం
వద. ఇతి హిరణ్యగర్భః పప్రచ్ఛ, స హోవాచ మహేశ్వరః, నానా
మూర్తేస్తు దుష్కృపం కైవల్యం పరమం పదమ్, సిద్ధిమార్గాణ లభతే
నాన్యథా పద్మసమ్భవ, పతితా శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన మోహి
తాః, స్వాత్మప్ర కాశరూపం త త్కిం శాస్త్రేణ ప్ర కాశ్యతే, నిష్కళం
నిర్మలం శాస్త్రం సర్వాతీతం నిరామయమ్, తదేవ జీవరూపేణ పుణ్య
పాపఫలై ర్వృతమ్, పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాజ్ఞతమ్,
తత్త్వాతీతం మహాదేవ ప్రసాదా త్కథయేశ్వర. సర్వభావపదాతీతం
జ్ఞానరూపం నిఃకలమ్, వాయువ త్సుఫరితం స్వస్తి త త్రాహజ్జులి
రుత్థితా. పశ్చాత్తక మభూత్పిణ్డం ధాతుబద్ధజుణాత్తకమ్, సుఖదుఃఖై
స్సమాయు క్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా ప్రాక్తావశుద్ధే పర
మాత్మని, కామక్రోధభయఞ్చాపిమోహలోభమదోరజః, జన్మమృత్యుశ్చ
కార్యణ్యం శోక స్తద్ధా తుథా తృషా, తస్మా లజ్జా భయం దుఃఖం
విషాదో హర్ష మేషవ, ఏభి ర్దోషై ర్వినిర్ముక్త స్సజీవ శ్శివ ఉచ్యతే.
తస్మా ద్దోషవినాశార్థముపాయ జ్ఞానయామితే, జ్ఞానం కేచి ద్వద స్త్యత్ర
కేవలం త న్నసిద్ధయే, యోగహీనం కథం జ్ఞానం మోక్షద మ్భవతిహ భాః
యోగోఽపి జ్ఞానహీనస్తు స మోమోమోక్షకర్తృణి, తస్మాద్ జ్ఞానఞ్చయో
గఞ్చము ముత్కుర్మధ మభ్యసేత్, జ్ఞానస్వరూపమేవాదౌ జ్ఞేయం జ్ఞానైక

సాధనమ్, అజ్ఞానం కీదృశం చేతి ప్రవిచార్యం ముముక్షుణా, జ్ఞాతం యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమంపదమ్, అసాదోమై ర్వినిర్ముక్తః కామక్రోధభయాదిభిః, సర్వదోమై ర్వృతో జీవః కథం జ్ఞానేన ముచ్యతే, స్వాత్మరూపం యథా జ్ఞానం పూర్ణం తద్వ్యాపకం తథా, కామక్రోధాదిదోషాణాం స్వరూపా న్నాస్తి భిన్నతా, పశ్చాత్తస్య విధిః కిన్నునిషేధోఽపి కథం భవేత్, విచేకి సర్వదా ముక్త స్సంసారభ్రమవర్జితః, పరిపూర్ణస్వరూపం త త్సత్యం కమలసమ్భవ. సకలం నిష్కళంచైవ పూర్ణత్వాచ్చ తదేవ హి, కలినా స్ఫూర్తిరూపేణ సంసారభ్రమతాజ్ఞతమ్, నిష్కలం నిర్మలం సాక్షాత్సకలం గగనోపమమ్, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారస్ఫూర్తిజ్ఞానవివర్జితమ్, ఏతద్రూపం సమాయాత స్స కథం మోహసాగరే, నిమజ్జతి మహాబాహూ త్యక్త్వా విద్యాం పునఃపునః, సుఖదుఃఖాది మోహేషు యథా సంసారిణాం స్థితిః, తథా జ్ఞానీ యథా తిష్ఠేద్వాసనావాసితస్తథా, తయోర్నాస్తి విశేషోఽత్ర సమా సంసారభావనా, జ్ఞానశ్చేదీదృశం జ్ఞాతమజ్ఞానం కీదృశం పునః, జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తోఽపి ధర్మజో విజితేంద్రియః, వినా దేహేఽపి యోగేన న మోక్షం లభతే విధే, అపక్వాః పరిపక్వాశ్చ దేహినో ద్వివిధా స్త్సృతాః, అపక్వా యోగహీనాస్తు పక్వా యోగేన దేహినః, సర్వో యోగాగ్నినా దేహో హ్యజడ శ్శోకవర్జితః, జడస్తు పార్థివో జ్ఞేయో హ్యపక్వో దుఃఖదో భవేత్, ధ్యానస్థోఽసౌ తథా ప్యేవ మిన్ద్రియై ర్వివశో భవేత్, తాని గాఢం నియమ్యాపి తథా ప్యనైః ప్రబాధ్యతే, కీతోష్ణసుఖదుఃఖాదైర్వ ర్వాధిభి ర్హాననై స్తథా, అనైర్వ ర్నానావిధై ర్జీవై శ్శస్త్రాగ్నిజలమారుతైః, శరీరం వీడ్యతే తై స్తై శ్చిత్తం సంకుభ్యతే తతః, తథా ప్రాణవిఘ్నేతు యోభ మాయాతి మారుతః, తతో దుఃఖశత్రై ర్వ్యాప్తం చిత్తం తుభ్యం భవేన్నృణామ్, దేహావసానసమయే చిత్తేయ ద్య ద్విభావయేత్, తత్ర దేవ భవేజ్జీవ ఇత్యేవం జన్మకారణమ్, దేహస్తే కిం భవే జ్జన్మ తన్నజానన్తి మానవాః, తస్మాద్ జ్ఞానంపవైరాగ్యం జీవస్య కేవలం శ్రమః, విపీలికా యథా లగ్నా దేహే

ధ్యానా ద్విముచ్యతే, అసౌ కిం వృశ్చిక్తై ర్నష్టో దేహో నై వా కథం సుఖ, తస్మా న్మూఢా నజానన్తి మిథ్యాతర్కేణ వేష్టితాః, అహఙ్కృతి ర్యదా యస్య నష్టా భవతి తస్య వై, దేహో స్తస్మి భవే న్నష్టో వ్యాధయ శ్చాస్య కిం పునః, బలాగ్ని శస్త్రభాతాది బాధా కస్య భవిష్యతి, యదా యదా పరిక్షిణా పుష్టాచాహఙ్కృతి ర్భవేత్, తమనేనాస్య నశ్యన్తి ప్రవర్తన్తే రుగాదయః, కారణేన వినా కార్యం న కదాచన విద్యతే, అహఙ్కారం వినా తద్వ ద్దేహో దుఃఖం కథం భవేత్, శరీరేణ జితా స్సర్వే శరీరం యోగిభి ర్జితమ్, తత్కథం కురుతే తేషాం సుఖదుఃఖా దికం ఫలమ్, ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధిః కామక్రోధాదికం జితమ్, తేనైవ విజితం సర్వం నాసౌ కేనాపి బాధ్యతే, మహాభూతాని తత్త్వాని సంహృ తాని క్రమేణవ, సప్తధాతుమయో దేహో దగ్ధో యోగాగ్నినా శనైః, దేవై రపి నలక్ష్మ్యేత యోగదేహో మహాబలః, భేదబద్ధవిని ర్ముక్తో నానాశక్తిధరః పరః, యథాకాశ స్తథాదేహ ఆకాశా దపి నిర్తలః, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరో దృశ్యః స్థూలాత్స్థూలో జడా జ్జడః, ఇచ్ఛాయాపోహి యోగీన్ద్ర స్వతంత్ర స్త్యజరామరః, క్రీడతే త్రిషు లోకేషు లీలయా యత్ర కుత్రచిత్, అచిన్త్యశక్తిమాణో యోగీ నానా రూపాణి ధారయేత్, సంహరేచ్ఛ పున స్తాని స్వేచ్ఛయా విజితేంద్రియః, నాసౌ మరణమాప్నోతి పున ర్యోగబలేన తు, హరేన మృత వవాసౌ మృతస్య మరణం కుతః, మరణం యత్ర సర్వేషాం తత్తాసౌ పరిజీవతి, యత్ర జీవతి మూఢస్తు తత్తాసౌ మృతవన వై, కర్తవ్యం నైవ తస్మాన్తి కృతే నాసౌ న లిప్యతే, జీవన్ముక్త స్సదా స్వచ్ఛ స్సర్వదోష వివర్జితః, విరక్తా జ్ఞానిన శ్చాన్యే దేహేన విజితా స్సదా, తే కథం యోగి భిస్తుల్యా మాంసపిష్టాః కుదేహినః, దేహో నై జ్ఞానిభిః పుణ్యా త్పాపా చ్చ ఫల మాప్యతే, ఈదృశస్తు భవే త్తత్త ద్భక్త్యా జ్ఞానీ పునర్భవేత్, పశ్చాత్పుణ్యేన లభతే సిద్ధేన సహ సంగతిమ్, తత స్సిద్ధస్య కృపయా యోగీ భవతి నాన్యథా, తతో నశ్యతి సంసారో నాన్యథా శివభాషితమ్, యోగేన రహితం జ్ఞానం న మోక్షాయ భవే ద్విధే, జ్ఞానేనైవ వినాయోగో స సిద్ధ్యతి కదాచన, జన్మాన్తరైశ్చ బహుభి ర్యోగో జ్ఞానేన లభ్యతే, జ్ఞానం తు జన్మనై కేన యోగాదేవ ప్రజాయతే,

తస్మా ద్యోగా త్పరో నాస్తి యోగమార్గస్తు మోక్షదః, ప్రవిచార్య
చిరం జ్ఞానం ముక్తోఽహమితి మన్యతే, కి మసౌ మననా దేవ ముక్తో
భవతి తత్తతాత్, సశ్చాజ్ఞాస్తర శత్రై ర్యోగా దేవ విముచ్యతే, న తథా
భవతో యోగా జ్ఞప్తమృత్యా పునఃపునః, ప్రాణాపానసమాయోగ
శ్చన్ద్రీసూర్యైకతాభవేత్, సప్తథాతుమయ ద్వేహ మగ్నినా రజ్జయే
ద్భ్రువమ్, వ్యాధయ స్తస్య నశ్యంతి భేరఖాతాదికా స్తథా, తదసౌ
పరమాకాశరూపః దేహ్యావత్ప్రతి, కిం పున ర్భవతునోక్తేన మరణం
నాస్తి తస్య వై, దేహివ ద్భ్రుశ్యతే లోకే దగ్ధకర్పూరవత్స్వయమ్,
చి త్తం ప్రాణేన సమృద్ధం సర్వజీవేషు సుస్థితమ్, రజ్జాయద్వత్ససమృద్ధః
పక్షీ తద్వదితం మనః, నానావిధై ర్విచారైస్తు న బాధ్యం జాయతే మనః,
తస్మాత్తస్య జయోపాయః ప్రాణ ఏవహి నాన్యథా, తర్హి ర్జలైశ్చ శ్చాస్త్ర
జాలై ర్యుక్తిభి ర్నస్త్రభేషజైః, న వశో జాయతే. ప్రాణ స్సిద్ధ్యపాయం
వినా విధే, ఉపాయం తమవిజ్ఞాయ యోగమార్గే ప్రవర్తతే, ఖడ్గ
జ్ఞానేన సహసా జాయతే క్లేశవత్తరః, యోజిత్యా పవనం మోహ
ద్యోగ మిచ్ఛతి యోగినామ్, సోఽపక్వం కుమ్భమారహ్య సాదరం
తత్త్వ మిచ్ఛతి, యస్య ప్రాణో విలీనోస్య ఽస్త సాధకే జీవితే సతి,
పిష్టో న పతిత స్తస్య చి త్తం దోషైః ప్రబాధ్యతే, శుద్ధే చేతసి తస్యైవ
సావిత్రజ్ఞానం ప్రకాశతే, తస్మాద్జ్ఞానం భవేద్యోగా జ్ఞప్త నైకేన పద్మజ,
తస్మాద్యోగం తమేవాదౌ సాధకో నిత్య మభ్యసేత్, ముముక్షుభిః ప్రాణ
జయః కర్తవ్యో మోక్షహేతవే, యోగాత్పరతరం పుణ్యం యోగా
త్పరతరం శివమ్, యోగాత్పరతరం సూక్ష్మం యోగాత్పరతరం న హి,
యోఽపానప్రాణయోరైక్యం స్మరణో రేతసో స్తథా, సూర్యాచంద్ర
క్షసోర్యోగో జీవాత్త పరమాత్మనోః, 'ఏవంతు ద్వద్వజాలస్య సుయోగో
యోగ ఉచ్యతే, అథ యోగశిఖాం వక్ష్యే సర్వజ్ఞానేషు చోత్తమామ్,
యదాఽనుభూయతే మన్త్రం గాత్రకమ్పాదభజాయతే, ఆననం పద్మకం
బధ్వా యచ్ఛాస్య దపి రోచతే, నాసాగ్రే దృష్టిమారోప్య హస్త
పాదౌచ సంయతౌ, మన స్స్వత్ర సంగృహ్య ఓజ్జ్వలం తత్ర చిస్త
యేత్, ధ్యాయతే సతతం ప్రాజ్ఞో హృత్కృత్వా పరమేశ్వరమ్, ఏక స్త

మౌ నవద్వారే త్రిష్టాణే షణ్ముదైవతే, ఉద్యతేతు శరీరేవా మతిమా
 న్నోపలక్షయేత్, ఆదిత్యమండలాకారం రశ్మిజ్వాలాసమాకులమ్, తస్య
 మధ్యగతం వహ్నిం జ్వాలయే ద్వీపవర్తివత్, దీపశిఖాతు యా మాత్రా
 సామాత్రా పరమేశ్వరే, భిన్నస్తి యోగిన స్సూర్యం యోగాభ్యాసేన
 వై పునః, ద్వితీయగ్రసుఖమ్నాద్వారం పరిశుభ్రగ్ం సమర్పితమ్, కపా
 లసుపుటం పీత్వా తతః పశ్యతి తత్పదమ్, అథ¹ తథ్థాయతే జస్తు రాల
 స్యాచ్చ ప్రమాదతః, యది త్రికాల ముగచ్ఛే త్సగచ్ఛే త్పుణ్యస
 మ్పదమ్, పుణ్యమేత త్సమాసాద్య సంతీప్త్య కథితం మయా, లబ్ధయో
 గోఽథ బుధ్యేత ప్రసన్నం పరమేశ్వరమ్, జన్తాన్తరసహస్రేషు యదాక్షీణ
 స్తు కిల్బిపమ్, తదా పశ్యతి యోగేన సంసారోచ్ఛేదనం మహత్, అథు
 నా సమ్యువక్త్యామి యోగాభ్యాసస్య లక్షణమ్, మమజ్జయో యస్యసిద్ధ
 స్సేవయేత్తద్గురుం సదా, గురువక్త్రప్రసాదేన కుర్యాత్పాణిజయం
 బుధః, ఏత స్తిప్రమితం దైర్ఘ్యం చతురంగులవిస్తృతమ్, మృదులం ధవ
 శం ప్రోక్తం వేష్టనామృరలక్షణమ్, నిరుద్ధ్య మారుతం గాఢం శక్తిచాల
 నయుక్తితః, అష్టథా కుండలీభూతా మృజ్వీం కుర్యాత్తు కుండలీమ్, సా
 యో రాకుఞ్చనం కుర్యాత్కుండలీం చాలయే త్తదా, మృత్యువక్త్ర
 గత స్యాపి తస్య మృత్యుభయం కుతః, ఏతదేవ పరం గుహ్యం కథితస్తు
 మయా తవ, వజ్రాసగతో నిత్య మూర్ధ్నాకుఞ్చనమభ్యసేత్, వాయు
 నా జ్వలితో వహ్నిః కుండలీ మసశం దహేత్, సస్తప్తా సాగ్నినా జీవ
 శక్తి స్తైలోక్యమోహినీ, ప్రవిశేచ్ఛంద్ర²ఖండేతు సుఖమ్నావదనా
 న్తరే, వాయునా వహ్నినా సార్థం బ్రహ్మగ్రన్థిం భిన్నత్తి సా, విష్ణు
 గ్రన్థిం తతో భిత్వా రుద్రగ్రన్థౌ చ తిష్ఠతి, తేతస్తు కుమ్భకై ర్గాఢం
 పూరయిత్వా పునఃపునః, అథా²భ్యసే త్సూర్యభేదముజ్జాయాం చాపి
 శీతలీమ్, భస్మాచ్చ సహితో నామ స్యాచ్చతుప్తయకుమ్భకః, బద్ధ
 త్రయేణ సంయుక్తః కేవలప్రాప్తికారకః, అథాస్య లక్షణం సమ్యక్
 క్కథయామి సమాసతః. ఏకాకినా సముపగమ్య వివిక్తదేశం
 ప్రాణాది రూప మమృతం పరమార్థతత్త్వం, లఘ్వాశినా ధృతిమతా
 పరిభావితవ్యం సంసారరోగహర మౌషధ మద్వితీయమ్. సూర్యనాడ్యా

సమాకృప్య వాయుమభ్యాసయోగినా, విధివత్కుమ్భకం కృత్వా రేచ
యేచ్ఛీతరశ్మినా, ఉదరే బహురోగఘ్నం క్రిమిదోషం నిహంతిచ,
ముహుర్ముహు రిదం కార్యం సూర్యభేద ముదాహృతమ్, నాడీభ్యాం
వాయు మాకృప్య కుండలాఘా పార్శ్వయోః క్షిపేత్, ధారయే దుదరే
పశ్చా ద్రేచయే దిడయా సుధీః, కణ్ఠే కఫాదిదోషఘ్నం శరీరాగ్నివివర్ధ
నమ్, నాడీజలాపహం ధాతుగతదోషవినాశనమ్, గచ్ఛత స్తిష్ఠతః కార్య
ముజ్జాయాఖ్యస్తు కుమ్భకమ్, ముఖేన వాయం సజ్జహ్య ఘ్రాణరస్థే
ణ రేచయేత్, శీతలీకరణ ఛేదనం హంతి పిత్తం తుఘాం తృప్యమ్, స్వ
యో రథ భస్మేవా లోహకారస్య వేగతః, రేచయే త్పురయే ద్వా
యు మాశ్రమం దేహగన్ధియా, యథాశ్రమో భవే ద్దేహే తథా
సూర్యేణ పూరయేత్, కణ్ఠసంజ్ఞోచనం కృత్వా పునశ్చచ్ఛేద్యేణ రేచయే
త్, వాతపి త్తశ్లేష్మహరం శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుణ్డలీబోధకం వక్త్రదోష
ఘ్నం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాస్తస్థ కఫాద్యర్థశనాశనమ్,
సమ్యగ్బంధసముద్భూతం గ్రన్థిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవ కర్తవ్యం
భస్మాఖ్యం కుమ్భకం త్విదమ్, బంధత్రయ మథేదానీం ప్రవక్ష్యామి య
శాక్రమమ్, నిత్యం కృతేన తేనాసౌ వాయోర్జయ మవాప్నుయాత్,
చత్వర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే, బంధత్రయమిదంకా
ర్యోపత్యమాణం మయా హితత్, ప్రథమో మూలబంధస్తు ద్వితీయో
ద్దీర్ఘశాఖిభిః, చాలంధర స్తృతీయస్తు లతాకంకణయామ్యహమ్, గుడం
పార్శ్వ్యాతు సంవీడ్య వాయు మాకుఞ్చయే ద్బలాత్, వారంవారం
యథా చోర్ధ్వంసమాయాతి సమీరణః, ప్రాణాపానౌ నాదబిన్దూ మూల
బంధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశ
యః, కుమ్భకాంతే రేచకాదా కర్తవ్య స్తూడ్డీయాణకః, బన్ధో యేన
సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, తస్మా దుడ్డీయణాఖ్యోఽ
యం యోగిభి స్సముదాహృతః, ఉడ్డీయాణస్తు సహజం గురుణా కథితం
సదా, అభ్యసే త్త దతద్గ్రస్తు వృద్ధోఽపి తరుణో భవేత్, నాభేరూర్ధ్వ
మధశ్చాపి త్రాణం కుర్యా త్ప్రియత్నతః, షాన్తాస మభ్యసే స్తృప్త్యం
జయత్యేవ నసంశయః, పూరకాంతేతు కర్తవ్యో బన్ధో చాలంధరాభిః,

కంతసజ్జోచరూపోఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, కణ్ఠమాకుఞ్చ్య
హృదయే స్థాపయే ద్దృఢమిచ్ఛయా, బంధో బాలన్ధరాభ్యోయమమృతా
ప్రాయకారకః, అథస్తా త్కుఞ్చనేనాశు కణ్ఠసజ్జోచనే కృతే, మధ్యే
పశ్చిమతాణేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, వజ్రసనస్థితో యోగీ
చాలయిత్వాతు కుణ్ఠలీమ్, కుర్యా దస్తరతో భస్మీం కుణలీ మాశు
బోధయేత్, భీద్యన్తే గ్రన్థయో వంశే తప్తలోహశలాకయా, తత్రైవ
పృష్ఠపంచస్సన్య ద్గ్రన్థిభేదస్తు వాయునా, పిపిలికాయాం లగ్నాయాం
కణ్ఠాస్తత్ర ప్రవర్తతే, సుషుమ్నాయాం తథాభ్యాసా త్పతతం వాయు
నా భవేత్, రుద్రగ్రన్థిం తతో భిత్త్వా తతో యాతి శివాత్తకమ్, చన్ద్ర
సూర్యా సమా కృత్వా తయోర్యోగః ప్రవర్తతే, గుణత్రయ మతీతం
స్యా ద్గ్రన్థిత్రయవిభేదనాత్, శివశక్తిసమాయోగే జాయతే పరమా
స్థితిః, యథాకరీ కరేణైవ పానీయం ప్రపిబేత్సదా, సుషుమ్నా వజ్ర
నాశేన పవమానం గ్రనేత్తథా, వజ్రదణ్డసముద్భూతా మణయశ్చై
కవింశతిః, సుషుమ్నాయాం స్థితా స్పర్శే సూత్రే మణిగణా ఇవ, మో
క్షమార్గే ప్రతిష్ఠానా సుషుమ్నా విశ్వరూపిణీ, యత్రైవ నిశ్చితః కాల
శ్చన్ద్రసూర్యనిబన్ధనాత్, ఆపూర్య కుమ్భితో వాయు ర్బహిర్ఘ్న
యాతి సాధకే, పునఃపున స్తద్వదేవ పశ్చిమద్వారలక్షణమ్, పూర్తిత
స్తు సతద్వారై రివత్కుమ్భకతా జ్ఞతః, ప్రవిశేత్సర్వగాత్రేషు వాయుః
పశ్చిమమార్గకః, రేచితః క్షీణతాం యాతి పూరితః పోషయేత్తతః. య
త్రైవ జాతం సక శేబరం మన స్తత్రైవ లీనం కురుతే సయోగాత్, స ఏవ
ముక్తి నిరహజ్జృంభిస్తుభి మూఢా నజానన్తి హి పిణ్డపాలినః, చిత్తం విస
ష్టం యది భాసితం స్యాత్తత్రప్రతీతో మరుతోఽపినాశః, నచే ద్యది స్యా
న్నతుతస్య శాస్త్రం నాత్మప్రతీతి ర్నగురు ర్నమోక్షః. జలూకా రుధిరం
యద్వ ద్బలాదా కృష్యతి స్వయమ్, బ్రహ్మనాడి తథా ధాతుం త్వస్త
తాభ్యాసయోగతః, అనేనాభ్యాసయోగేన నిత్యమాసుబన్ధతః, చిత్తం
విలీనతా మేతి బిద్ధుర్ఘ్నో యాత్యధుస్తథా, రేచకం పూరకం ముక్త్యా
వాయునా స్థీయతే స్థిరం, నానానాదాః ప్రవర్తంతే సుప్రవే చ్చన్ద్ర
మణ్డలమ్, నశ్యన్తి తుత్పిపాసాద్యా స్వప్నదోషాస్తత స్సదా, స్వయాపే

సచ్చిదానందే స్థితి మాహ్నాతి కేవలమ్, కథితస్తు తవ ప్రీత్యా హ్యేత
దభ్యాసలక్షణమ్, మన్త్రో లయో హతో రాజ యోగోఽన్తర్భూమికాః
క్రమాత్, ఏకఏవ చతుర్థాయం మహాయోగోఽభిధీయతే, హకారేణ
బహి ర్యాతి సకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసేతి మన్త్రోఽయం సర్వ
జీవైశ్చ జప్యతే, గురువాక్యాత్సుఖమ్నాయాం విపరీతో భవే జ్ఞః,
సోఽహంసోఽహమితి ప్రోక్తో మన్త్రయోగఉదాహృతః, ప్రతీతిస్తస్త్ర
యోగాచ్చ జాయతే పశ్చిమే పథి, హకారేణ తు సూర్యస్యాస్య త్స
కారణేష్ట దుచ్యతే, సూర్యాచన్ద్రమసో రైక్యం హత ఇత్యభిధీయతే
హతే సంగ్రస్యతే జాడ్యం స్వదోష సముద్భవమ్, క్షేత్రజ్ఞః పరమా
త్మాచ తయోరైక్యం యదా భవేత్, తదైక్యే సాధితే బ్రహ్మ చిత్తం
యాతి విలీనతామ్, పవనః స్థైర్య మాయాతి లయయోగోదయే

సతి, లయా త్సంప్రాప్యతే సౌఖ్యం స్వాత్మానందం పరంపదమ్, యోని
మధ్యే మహాక్షేత్రే జపాబంధాకసన్నిభమ్, రజో వసతి జంతునాం దేవి
తత్త్వం సమావృతమ్, రజసో రేతసో యోగా ద్రాజ యోగ ఇతి
స్మృతిః, అణిమాదిపదం ప్రాప్య రాజతే రాజయోగతః, ప్రాణాహ
నసమాయోగో జ్ఞేయం యోగచతుష్టయమ్, సుక్షేపాత్కథితం బ్రహ్మ
నాన్యథా శివభాషితమ్, క్రమేణ ప్రాప్యతే ప్రాప్యమభ్యాసాదేవ నా
న్యథా, ఏకేనైవ శరీరేణ యోగాభ్యాసా చ్ఛనై శ్శనైః, చిరా త్సంప్రా
ప్యతే ముక్తిర్మర్కటక్రమవహసః, యోగసిద్ధిం వినా దేహః ప్రమాదా
ద్యది నశ్యతి, పూర్వవాసనయా యుక్తః శరీరం చాన్యథాఽపుయా
త్, తతః పుణ్యవశా త్పిథో గురుణా సహ సజ్గతః, పశ్చిమద్వారమా
ర్గేణ జాయతే త్వరితం ఫలమ్, పూర్వజన్తకృతాభ్యాసా త్వత్వరం ఫల
మశ్నుతే, ఏతదేవహి విజ్ఞేయం తత్కాకమత ముచ్యతే, నాస్తి కాః
మతా న్యదభ్యాసాభ్యా మణఃపరమ్, తేనైవ ప్రాప్యతే ముక్తి ర్నాన్య
థా శివభాషితమ్, హతయోగక్రమా త్కాష్ఠా సహ జీవలయాదికమ్,
నాకృతం మోక్షమార్గం స్యాత్ప్రసిద్ధం పశ్చిమం వినా, ఆదౌ రోగాః
ప్రణశ్యంతి పశ్చా జ్ఞాడ్యం శరీరజమ్, తత స్సమరసో భూత్వా చంద్రో
వర్షత్యనారతమ్, ధాతుంశ్చ సంగ్రహేద్వహ్నిః పవనేన సమంతతః,

నానానాదాః ప్రవర్తంతే మార్దవం స్యాత్కశేబరమ్, జిత్వా వృష్ట్యా
 దికం బాడ్ధ్యం ఖేచరస్స భవేత్సరః, సర్వజ్ఞోఽసా భవేత్కామ
 రూపః పవనవేగవాన్, క్రీడతే త్రిషు లోకేషు జాయంతే సిద్ధయోఽ
 ఖిలాః, కర్పూరే లీయమానే కిం కాతిన్యం తత్ర విద్యతే, అహాజ్కార
 త్తయే తద్వద్దేహే కఠినతా కుతః, సర్వకర్తాచ యోగీన్ద్రస్వతన్త్రో
 ఽనన్తరూపవాన్, జీవన్ముక్తో మహాయోగీ జాయతే నాత్ర సుఖయః,
 ద్వివిధాస్సిద్ధయో లోకేకల్పితా కల్పితాస్తథా, రసాషధిక్రియాబాలమ
 న్ప్రాఖ్యాసాదిసాధనాత్, సిద్ధ్యన్తి సిద్ధయో యాస్తు కల్పితాస్తాః ప్రకీర్తి
 తాః, అనిత్యా అల్పవీర్యాస్తా స్సిద్ధయ స్సాధనోద్భవాః, సాధనేన
 వినా వ్యేవం జాయంతే స్వతవవ హి, స్వాత్మయోగైకనిష్ఠేషు స్వాత
 న్ప్ర్యా దీశ్వర ప్రియాః, ప్రభూతా సిద్ధయో యాస్తాః కల్పనారహితా
 స్త్వన్తితాః, సిద్ధా నిత్యా మహావీర్యా ఇచ్ఛార్పూరూపాస్స్వయోగజాః,
 చిరకాలా త్పృజాయంతే వాసనారహితేషుచ, తాస్తు గోప్యా మహా
 యోగాః పరమాత్మపదేఽవ్యయే, వినా కార్యం సదా గుప్తం యోగ
 సిద్ధస్య లక్షణమ్. యథాఽఽకాశం సముద్దిశ్య గచ్ఛన్భిః పథిక్తైః పథి,
 నానాతీర్థాని దృశ్యంతే నానామార్గాస్తు సిద్ధయః, స్వయమేవ ప్రజా
 యంతే లాభాలాభవివర్జితే, యోగమార్గే తత్రైవేదం సిద్ధిబాలం ప్రవ
 ర్తతే, పరీక్షకై స్స్వస్త్వకారై ర్హేమ సంప్రోచ్యతే యథా, సిద్ధిభీ
 క్షతయే త్సిద్ధం జీవన్ముక్తం తత్కైవచ, అలౌకికగుణ స్తస్య కదాచి
 ద్దృశ్యతే ధ్రువమ్, సిద్ధిభిః పరిహీనస్తు నరం బద్ధస్తు లక్షయేత్, అజ
 రామరపిండో యో జీవన్ముక్త స్సవన హి, పశుశుక్కుటకీటాద్యా
 మృతిం సంప్రాశ్నువన్తి వై, తేహం కిం పిండపాతేన ముక్తిర్భవతి
 పద్మజ, న బహిఃప్రాణ ఆయాతి పిండస్య పతనం కుతః, పిండపాతేన
 యాముక్తి స్సాముక్తి ర్మతుహన్యతే, దేహే బ్రహ్మత్వ మాయాతే జ
 లానాం నైస్థవం యథా, అనన్యతాం యదా యాతి తదా ముక్త స్పృశ
 చ్యతే, విమతాని శరీరాణి ఇంద్రియాణి తత్కైవచ, బ్రహ్మదేవాత్మమా
 పన్నం వారి బుద్ధ్యుదతా మివ, దశద్వారపురం దేహం దశనాడిమహా
 పథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వాప్యంతం దశేన్ద్రియపరిచ్ఛదమ్, షడాధారా

పవరకం పడన్వయమహావనమ్, చతుఃపీఠసమాకీర్ణం చతురామ్నాయదీ
 పకమ్, బిన్దునాదమహావిజ్ఞం శివశక్తినికేతనమ్, దేహం శివాలయం
 ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుడమేధాగ్రంతరాశస్తం మూలాధారం
 త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్రకు
 ణ్ణులినీ నామ పరా శక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్తా దుత్పద్యతే వాయు ర్యస్తా
 ద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్తా దుత్పద్యతే బిన్దు ర్యస్తా న్నాదః ప్రవర్తతే,
 యస్తా దుత్పద్యతే హంసో యస్తా దుత్పద్యతే మనః, తదేత త్కామ
 రూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానా హ్వయం చక్రం లిప్త
 మూలే పడశ్రకే, నాభిదేశే స్థితం చక్రం దశారం మణిపూరకమ్, ద్వా
 దశారం మహాచక్రం హృదయేచాప్యనాహతమ్, తదేత త్పుష్కరికా
 ఖ్యం పీఠం కమలసుభవ, కంఠకూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్ఛక్రం పోడశా
 శ్రకమ్, పీఠం జాలస్థగం నామ తిష్ఠ త్యత్ర సురేశ్వర, ఆజ్ఞానా మభ్యు
 వోర్తధ్యే ద్విదశ ఛక్ర ముత్తమమ్, ఉద్యానాఖ్యం మహాపీఠ ముప
 రిష్టా త్పురిష్ఠితమ్, చతురశ్రం ధరణ్యాదా బ్రహ్మ తత్రాధిదేవతా,
 అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణమండలం వహ్నిరు
 ద్రస్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్బిమ్బస్తు షట్కోణ మిశ్వరోస్తస్యాధి
 దేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం దేవతాస్త్య సదాశివః, నాదరూపం
 భువో ర్తధ్యే మనసో మండలం విదుః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

పున ర్యోగస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతు మిచ్ఛామి శజ్జర, యస్య
 విజ్ఞానమాత్రేణ భేదరీసమతాం వ్రజేత్, శృణు బ్రహ్మ ప్రవక్ష్యామి
 గోపనీయం ప్రయత్నతః, ద్వాదశాబ్దం తు శుక్రాహం యః కుర్యా
 దప్రమాదతః, తస్యై వాచ్యం యాథాతథ్యం దాంతాయ బ్రహ్మచారిణే,
 పాణ్డేత్యా దర్థలోభా ద్వా ప్రమాదా ద్వా ప్రయచ్ఛతి, తేనాధీతం
 శ్రుతం తేన తన్న సర్వమనుష్ఠితమ్, మూలమస్త్రం విజానాతి యోవి
 ద్వాన్లురుదర్శితమ్, శివశక్తిమయం మస్త్రం మూలాధారా త్సముత్థితమ్,
 తస్య మస్త్రస్య వై బ్రహ్మ శ్రోతా వక్తాద దుర్లభః, ఏత త్పీఠ మితి
 ప్రోక్తం నాదవిజ్ఞం చిదాత్మకమ్, తస్య విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవే
 జ్జనః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరాదేవ జాయతే, మననా త్రాణనా

చైచ్చన మద్రూస స్యావబోధనాత్, మస్త్ర మిత్యుచ్యతే బ్రహ్మ మదధి
ష్ఠానతోఽపివా, మూలత్వా త్వర్వమస్త్రాణాం మూలాధారసముచ్ఛ
వాత్, మూలస్వరూపలింగత్వా స్థూలమస్త్ర ఇతి స్పృతః, సూక్ష్మత్వా
త్కారణత్వాచ్చ లయనా ద్ధమనా దపి, లక్షణా త్పరమేశస్య లింగ
మిత్యభిధీయతే, సన్నిధానా త్వమస్తేషు జస్తువ్యపిచ సంతతమ్, సూచ
కత్వా చ్చ రూపస్య సూత్రమిత్యభిధీయతే, మహామాయా మహా
లక్ష్మీ ర్మహాదేవీ సరస్వతీ, ఆధారశ క్తి రవ్యక్తా యయా విశ్వం ప్రవర్తతే,
సూక్ష్మాభా బిన్దురూపేణ పీతరూపేణ వర్తతే, బిన్దుపీతం వినిర్భిద్య నాద
లింగ ముపస్థతమ్, ప్రాణేనోచ్ఛార్యతే బ్రహ్మ మణ్డుభే కరణేషు చ,
గురూపదేశమార్గేణ సహసైవ ప్రకాశతే, స్థూలం సూక్ష్మం పరఘోతి
త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, పశ్చబ్రహ్మమయం రూపం స్థూలం వైరాజ
ముచ్యతే, హరణ్యగర్భసూక్ష్మస్తు నాదం బీజత్రయాత్మకమ్, పరం బ్రహ్మ
పరం సత్యం సచ్చిదానందలక్షణమ్, అప్రమేయ మనిర్దేశ్య మవాఙ్మానస
గోచరమ్, శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనమ్, ఆనస్త
మపరిచ్ఛేద్య మనూపమమనామయం, ఆత్మమంత్రసదాభ్యాసాత్పర
తత్త్వం ప్రకాశతే, తదభివ్యక్తిచిహ్నాని సిద్ధిద్వారాణి మే శృణు,
ద్వీపజ్వాలేష్టుఖద్యోతవిద్యున్నక్షత్రభాస్వరాః, దృశ్యంతే సూక్ష్మ
రూపేణ సదాయుక్తస్య యోగినః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరాత్తస్య
జాయతే, నాస్తి నాదా త్పరో మన్త్రో న దేవ స్సావిత్యసః పుః, నాను
సంధేః పరా పూణా న హి తృప్తేః పరం సుఖమ్, గోపనీయం ప్రయత్నేన
సర్వదా సిద్ధి మిచ్ఛతా, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ కృతకృత్యస్సుఖి భవేత్,
యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా
హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

యోగమస్య చిదాభ్యాతం యత్ప్రీధీనాఞ్చ కారణమ్, యేన
'విజ్ఞాతమాత్రేణ జన్తబంధా త్ప్రేముచ్యతే, అక్షరం పరమో నాద శ్శబ్ద
బ్రహ్మైతి కథ్యతే, మూలాధారగతా శక్తిః స్వాధారా బిన్దురూపిణి,
తస్యా ముత్పద్యతే నాద సూక్ష్మబీజాదివాఙ్మూర్తిః, తాం పశ్య స్మి విదు

ర్విశ్వం యయా పశ్యంతి యోగినః, హృదయే వ్యజ్యతే మాహా గర్జ
త్పజ్జన్య సన్నిభః, తత్ర స్థితా సురేశాన మధ్యమే త్యభిధీయతే, ప్రాజ్ఞే
న చ స్వరాభ్యేన ప్రథితా వైఖరీ పునః, శాఖాశ్చల్లవరూపేణ తాల్యాది
స్థానఘట్టనాత్, అకారాదిక్షకారాంతా న్యక్షరాణి సమీరయేత్, అక్ష
రేభ్యః పదాని స్యుః పదేభ్యో వాక్యసమ్భవః, సర్వవాక్యాత్మకా మస్త్రా
వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః, పురాణాని చ కావ్యాని భాషాశ్చ వివిధా ఆపి,
సప్తస్వరాశ్చ గాథాశ్చ సర్వే నాదసముద్భవాః, ఏషా సరస్వతీ దేవీ సర్వ
భూతగుహాశ్రయా, వాయునా వహ్నియుక్తేన ప్రేర్యమాణా శనై
శ్చనైః, ¹తద్వివర్తపదై ర్వాక్యై రిత్యేవం వర్తతే సదా, య ఇమాం
వైఖరీం శక్తిం యోగీ స్వాత్మని పశ్యతి, స వాక్సిద్ధి మవాప్నోతి స
స్వత్యాః ప్రసాదతః, వేదశాస్త్రపురాణానాం స్వయం కర్తా భవిష్యతి,
యత్ర బిందుశ్చ నాదశ్చ సోమసూర్యాగ్నివాయవః, ఇన్ద్రియాణి చ
సర్వాణి లయం గచ్ఛన్తి సువ్రత, ²వాయవో యత్ర లీయంతే మనో
యత్ర విలీయతే, యం లభ్యా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
యస్మిన్స్థితో న దుఃఖేన గురుణాఽవిచాల్యతే, యత్రో పరమతే చిత్తం నిరుద్ధం
యోగసేవయా, యత్ర చై వాత్మనాఽఽత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి,
సుఖమాత్యస్తికం యత్ర దృష్టిగ్రాహ్య మతీన్ద్రియమ్, ఏతశ్చ రాక్షరాతీత
మనక్షర మితీర్యతే, క్షర స్సర్వాణి భూతాని సూత్రాత్మాక్షర ఉష్యతే,
అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం, అలక్షణమలక్ష్యంత దప్తరగ్న్య
మనూపమమ్, అపారపార మచ్ఛేద్య మచిన్త్యమతినిర్మలమ్, ఆధారం సర్వ
భూతానా మనాథారమనామయమ్, అప్రమాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ
మతీన్ద్రియమ్, అస్థూల మనణు హ్రస్వ మద్వీక్ష్యమజమవ్యయమ్, అశబ్దస్పర్శ
రూప స్తదచక్షుశ్రోత్రనామకమ్, సర్వజ్ఞం సర్వగం శాంతం సర్వేషాం
హృదయేస్థితమ్, సుసంవేద్యం గురుమతాం సుదుర్బోధమచేతసామ్,
నిష్కళం నిర్గుణం శాంతం నిర్వికారం నిరాశ్రయమ్, నిర్లేపకం నిరాపాయం
కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్, జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతి స్తమః పారే ప్రతిష్ఠితమ్,
భావాభావవినిర్ముక్తం భావనామాత్రగోచరమ్, భక్తిగమ్యం పరం తత్త్వ
మస్తర్లి నేన చేతసా, భావనామాత్రమేవాత్ర కారణం పద్మసమ్భవ,

యథా దేహస్తరప్రాప్తేః కారణం భావనా నృణామ్, విషయం ధ్యాయ
తః పుంసో విషయే రమతే మనః, మా మనుష్ఠరత శ్చిత్తం మయ్యే
వాత్ర విలీయతే, సర్వజ్ఞత్వం పరేశత్వం సర్వసంపూర్ణశక్తితా, అనస్త
శక్తిమత్త్వశ్చ మదనుష్ఠరణా ద్భవేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓం. చైతన్యవైకరూపత్వా ద్భేదో యుక్తో న కర్షించిత్, జీవ
త్త్వం చ తథా జ్ఞేయం రజ్జ్వం సర్పగ్రహో యథా, రజ్జ్వజ్ఞానాత్ జే
నైవయద్వ రజ్జ్వోః సర్పిణీ, భాతి తద్వచ్చితి స్సాక్షా ద్విశ్వాకారేణ కేవ
లా, ఉపాదానం ప్రపంచస్య బ్రహ్మణోఽన్య స్సవిద్యతే, తస్మాత్సర్వప్ర
పంచోఽయం బ్రహ్మైవాస్తి నచేతరత్, వ్యాప్యవాపకతా మిథ్యా సర్వ
మాత్తేతి శాసనాత్, ఇతి జ్ఞాతే పరే తత్త్వే భేదస్యావసరః కుతః, బ్రహ్మ
ణస్సర్వభూతాని జాయంతే పరమాత్మనః, తస్మా దేతాని బ్రహ్మైవ భ
వంతీతి విచిన్తయ, బ్రహ్మైవ సర్వనామాని రూపాణి వివిధానిచ, కర్తా
ణ్యపి సమగ్రాణి భాసంతీవేతి భావయ, సువర్ణా జ్ఞాయమానస్య సువర్ణ
త్త్వశ్చ శాశ్వతమ్, బ్రహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మత్త్వశ్చ తథా
భవేత్, స్వల్పమన్యస్తరం కృత్వా జీవాత్పరమాత్మనో, య స్తిష్ఠతి
సమూహాత్తా భయం తస్యాపి భాషితమ్, య దజ్ఞానా ద్భవే ద్దైవిత
మితర త్తత్ప్రవేశ్యతి, ఆత్మ త్వేన తదా సర్వం నేతర త్తత్రచాణ్యపి, అను
భూతోఽన్యయం లోకో వ్యవహరక్షమోఽపి న౯, అనద్రూపోయథా
స్వన్న ఉత్తరక్షణబాధితః, స్వప్నే జాగరితం నాస్తి జాగరే స్వన్నతా
నహి, ద్వయమేవ లయేనాస్తి లయోపి వ్యానయో ర్నచ, త్రయమేవ
భవే న్నిథ్యా గుణత్రయవినిర్జితమ్, అన్య దృష్ట్యా గుణాతీతో నిత్యో
హ్యేష చిదాత్మకః, యద్వస్తృది ఘటభాగ్ని శ్శుక్తాహి రజతస్థితిః,
తద్వద్బ్రహ్మణి జీవత్త్వం వీక్షమాణే విసశ్యతి, యదా మృది ఘటో
నామ కనకే కుండలాభిధా, శుక్తాహి రజతభాగ్ని ర్జీవశబ్ద స్తథా పరే,
యథైవ వోమిన్. నీలత్త్వం యథా నీరం మరుత్థనీలే, పురుషత్వం య
థాస్థానౌ తద్వద్విశ్వం చిదాత్మని, యథైవ శూన్యో వేతాళో గన్ధ

ర్యాణాం పురం యథా, యథాఽఽకాశే ద్విచంద్రత్వం తద్వత్పత్త్యే
జగత్స్థితిః, యథా తరణకల్లోలై ర్జలమేవ స్ఫురత్యలమ్, ఘటనామ్నా
యథా పృథ్వీ ఘటనామ్నా హి తస్తవః, జగన్నామ్నాచిదాభాతి సర్వం
బ్రహ్మేవ కేవలమ్, యథా వన్ధ్యాసుతో నాస్తి యథా నాస్తిమరౌ జలమ్,
యథానాస్తి నభోవృక్ష స్తథా నాస్తి జగత్స్థితిః, గృహ్యమాణే ఘటేయ
ద్వస్తృత్తికాభాతి వై బలాత్, వీక్షమాణే ప్రపచ్ఛేతు బ్రహ్మేవాభాతి
భాసురమ్, సదైవాత్తా విశుద్ధోస్తి హ్యశుద్ధో భాతి వై సదా, యదైవ ద్వి
ఽవిధారజ్ఞానానితోజ్ఞానితోఽనిశమ్, యదైవ మృణ్మయః కుమ్భ స్తద్వి
ద్యేహోఽపిచిన్తయః, ఆత్మానాత్మవివేకోఽయం ముదైవ క్రియతే
బుద్ధైః, సర్పత్వేన యథా రజ్జౌ రజతత్వేన శుక్తికా, వినిర్ణీతా
విమూఢేన దేహత్వేన తథాఽఽత్మతా, ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ
జలత్వేన మరీచికా, గృహత్వేన హి 'కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవలో
హతా, తద్వదాత్మని దేహత్వం పశ్యత్యజ్ఞానయోగత ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః

ఓమ్. పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మస్వరూపకమ్, సమా
హితమనా భూత్వా శృణు బ్రహ్మ యథాక్రమమ్, దశ ద్వారపురందే
హం దశనాడీమహాఽథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వాక్యక్తం దశేంద్రియ
ఽరిచ్ఛదమ్, పదాధారాఽవరకం పడన్వయమహావనమ్, చతుష్పీఠప
మాక్షీర్ణం చతురామ్నాయదీపకం, బిందునాదమహాలింగం విష్ణులక్ష్మీనితే
నమ్, దేహం విష్ణ్వలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుడపే
ధాన్తరాశస్థం మూలధార త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తథి
ప్రచక్షతే, యత్ర కుండలినీరామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్తాదు
త్పద్యతే వాయు ర్యస్తాద్విహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్తాదుత్పద్యతే హం
సో యస్తా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్మి న్విలీయతే హంసో యస్తా
దుత్పద్యతే మనః, తదేతత్కమరూపాఖ్యం వీతం కామఫల
ప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానాహ్వాయం చక్రం లింగం మూలం పడశ్రకమ్, నాశ
దేశేన్ధితం చక్రందశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం హ్య

దయే చాప్యనాహతమ్, తదేత త్పుష్కగిర్యాఖ్యం పీతం కమలసంభవ, కంఠ
 కూటే విశుద్ధాఖ్యం యచ్చక్రం షోడశాశ్రకమ్, పీతం జాలంధరం నా
 మ తిష్ఠత్యత్ర చతుర్ముఖ, అజ్ఞానామభ్రువో ర్మధ్యే ద్విదళ ఇచ్చక్రము
 త్తమమ్, ఉద్యాణాఖ్యం మహావీత ముపరిష్టా త్ప్రతిష్ఠితమ్, స్థానాన్యే
 తాని దేహేన్స్థితా శక్తిరూపం ప్రకాశతే, చతుర్రాధనాఖ్యదాబ్ర
 హ్మతత్రాధిదేవతా, అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణ
 మండలం వహ్నిరుద్ర స్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్విష్ణుస్తు సహో
 ణం సజ్జ్వోత్రాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం పరవ స్వధిదే
 వతా, నాదరూపం భ్రువో ర్మధ్యే మనసోమండలం విదుః, శామ్నవస్థాన
 మేతత్తే వర్ణితం పద్మసమ్భవ, అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి నాడీచక్రస్య నిర్ణ
 యమ్, మూలాధారత్రికోణస్థా సుషుమ్నా ద్వాదశాస్తకా, మూలా
 ర్థచిన్నవంశాఖా బ్రహ్మనాడీతి సా స్మృతా, ఇడాచ పిఙ్గళా చైవ త
 స్యాః చార్మద్వయ స్థితే, విలమ్బిన్యామనుస్మూతే నాసీకాస్త ముహా
 గతే, ఇడాయాం హేమరూపేణ వాయు ¹ర్హే మేనగచ్ఛతి, పిఙ్గళాయా
 స్తు సూర్యాత్తా యాతి దక్షిణపార్శ్వతః, విశేష్మినీతి యా నాడీ వ్యక్తా
 నాభౌ ప్రతిష్ఠితా, తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నా స్తీర్మకూర్ధ్వ మథో
 ముఖాః, తన్నాభిచక్ర మిత్యుక్తం కుక్కుటాండమివ స్థితమ్, గాన్ధారి
 హాస్తిజహ్వ చ తస్మా న్నేత్రద్వయ జ్ఞతే, పూషా చాలంబుసా చైవ
 శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరా నామ మహానాడీ తస్మా ద్భూమిధ్య
 మాశ్రితా, విశ్వోదరీ తు యా నాడీ సా భుక్తేన్మం చతుర్విధమ్,
 సరస్వతీతి యానాడీ సా జహ్వస్తం ప్రసర్పతి, రాకాహ్వయా తు
 యా నాడీ పీత్యాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పాదయే ద్ద్వారే
 న్నేష్టాణం సఞ్చివోతి చ, కణ్ఠకూపోద్భవా నాడీ శక్తిన్యాఖ్యా అథోముఖీ,
 పూషా చాలంబుసా చైవ శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరానామ
 మహానాడీ తస్మా ద్భూమిధ్య మాశ్రితా, విశ్వోదరీ, తు యానాడీ సాభు
 క్తేన్మంచతుర్విధమ్, సరస్వతీతు యా నాడీ సా జహ్వస్తం ప్రసర్పతి,
 రాకాహ్వయాతు యానాడీ పీత్యాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పా
 దయే ద్ద్వారే న్నేష్టాణం సఞ్చివోతి చ, కణ్ఠకూపోద్భవా నాడీ శక్తిన్యా

భ్యా అధోముఖీ, అన్నసారం సమాదాయ మూర్ధ్ని సఖ్యమతే సదా,
 నాభే రథోగతా స్తిస్తో నాడయ స్స్వ రథో ముఖాః, మల స్త్యజేత్సు-
 హూర్నాడీ మూత్రం ముఖ్యతి వారుణీ, చిత్రాభ్యా సీవినీ నాడీ శుక్ల
 మోచనకారిణీ, నాడీచక్ర మితి ప్రోక్తం బిష్టరూప మతశ్శృణు, స్థూలం
 సూక్ష్మం పరశ్చేతి త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, స్థూలం శుక్లాత్తకం బిష్ట
 సూక్ష్మం పశ్చాన్ని రూపకమ్, సోమాత్తకః పరః ప్రోక్త స్సదా సాక్షీసదా
 చ్యుతః, పాతాళానామథోభాగే కాలాగ్ని ర్యః ప్రతిష్ఠితః, సమూ-
 లాగ్ని శ్శరీరేఽస్మిన్ యస్తా న్నాదః ప్రజాయతే, బడబాగ్ని శ్శరీరస్థో
 హ్యసిమధ్యే ప్రవర్తతే, కాష్ఠపాషాణయో ర్వహ్ని ర్హ్యసిమధ్యస్థితో
 యథా, కాష్ఠపాషాణజో వహ్నిః పార్థివో గ్రహణం గతః, అస్తరిక్షగ-
 తో వహ్ని రైవద్యుత స్స్వాంతరాత్తకః, నభస్థస్సూర్యరూపోఽగ్ని-
 ర్నాభిమండలమాశ్రితః, విషం వర్షతి సూర్యోఽసౌ ప్రవత్యమృత
 ముస్తుభః, తాలుమాలే స్థితశ్చంద్రః సుధాంవర్త్యథోముఖః, భూమి
 ధ్యనిలయో బిష్ట శ్శుద్ధపుటికపన్నిభః, మహావిష్ణోశ్చ దేవస్య తత్సూ-
 క్ష్మం రూప ముచ్యతే, ఏతత్పంచాగ్నిరూపం యో భావయ న్బుద్ధిసాన్ధి-
 యా, తేన భుక్తం చ పీతంచ వచత మేవ న సంశయః, సుఖసంసేవితం
 స్వప్నం సుజీర్ణమితి భోజనమ్, శరీరశుద్ధిం కృత్వాదా సుఖ మాసనమా-
 స్థితః, ప్రాణస్య శోధయే న్నాగం రేచపూరకకుమ్భకైః, గుడ మాకుఞ్చ్య
 యత్నేన మూలశ క్తిం ప్రపూజయేత్, నాభా లింగస్య మధ్యేతు ఉడ్యా-
 నాఖ్యం బుద్ధయేత్, ఉడ్డీయ యాలి తేనైవ శ క్తితోఽద్యాణపీతకమ్,
 కంఠం సంకోచయేత్కించిద్బుద్ధోజాలస్థరోహ్యాయమ్, బుద్ధయేతేదరీ
 ముద్రాం దృఢచిత్త స్సమాహితః, కపాలవివరే జహ్వప్రవిష్టా విపరీతీగా,
 భ్రువో రస్త్యతా దృష్టిర్ముద్రా భవతి ఖేదరీ, ఖేదర్యా ముద్రితం యేన
 వివరం లబ్ధికోర్ధ్వతః, న పీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రథా-
 వతి, న తుథా నతృషా సిద్రా నైవాలస్యం ప్రజాయతే, నచ మృత్యు
 ర్భవే త్తస్య యోముద్రాం వేత్తి ఖేదరీమ్, తతః పూర్వాపరే వ్యోమ్ని
 ద్వాదశాస్తేఽచ్యుతాత్తకే, ఉడ్యాణపీతే నిర్ద్వంద్వే నిరాలమృ నిర్జనే,
 తతః క్షుజమధ్యస్థం చంద్రమండలమధ్యగమ్, నారాయణ మనుభ్యా
 యే తస్యైవ స్త మమృతం సదా, భిద్యతే హృదయగ్రస్థి శ్చిద్యస్తే సర్వ

సంశయాః, క్షీయంతే చాస్యకర్తాణి తస్మిన్ స్థృప్తే పరావరే, అథ సిద్ధిం ప్రవక్ష్యామి సుఖోపాయం సురేశ్వర, జితేంద్రియాణాం శాంతానాం జితశ్వాసవిచేతసామ్, నాదే మనోలయం బ్రహ్మ దూరశ్రవణకారణమ్, బిందా మనోలయం కృత్వా దూరదర్శన మాపున్నయాత్, కాలాత్మని మనోలీసం త్రికాలజ్ఞానకారణమ్, పరకాయమనోయోగః పరకాయప్రవేశకృత్, అమృతం చింతయే మూర్ధ్ని తు తృప్తావిషశాన్తయే, పృథివ్యాం ధారయే చ్చిత్తం పాతాళగమనం భవేత్, సలిలే ధారయేచ్ఛిత్తం నామృసా పరిభూయతే, అగ్నే సన్ధానయే చ్చిత్త మగ్నినా దహ్యతే న సః, వాయూ మనోలయం కుర్యా దాకాశగమనం భవేత్, ఆకాశే ధారయే చ్చిత్త మణిమాదిక మాపున్నయాత్, విరాడ్రూపే మనో యుజ్జ్వా మహిమాన మవాపున్నయాత్, చతుర్ముఖే మనో యుజ్జ్వా జగత్సృష్టికరో భవేత్, ఇంద్రియాపిణ మాత్మానం భావయన్ భోగవాన్భవేత్, విష్ణురూపీ మహాయోగీ పాలయే దఖిలం జగత్, రుద్రరూపే మనో యుంజన్ సంహరత్యేవ తేజసా, నారాయణే మనో యుంజన్ నారాయణమయో భవేత్, వాసుదేవే మనో యుంజన్ సర్వసిద్ధి మవాపున్నయాత్, యథా సజ్జల్పయే ద్యోగీ యోగయక్తో జితేంద్రియః, తథా తత్త దవాప్నోతి భావవ వాత్రకారణమ్, గురు ర్భృక్షా గురు ర్విష్ణు గురురేవ సుదాచ్యుతః, న గురో రధికః కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు విద్యతే, దివ్యజ్ఞానోపదేష్టారం దేశికం పుమేశ్వరమ్, పూజయే త్వరయా భక్త్యా తస్య జ్ఞానఫలం భవేత్, యథా గురుస్తతైవేశో యతైవేశస్తథా గురుః, పూజనీయో మహాభక్త్యా న భేదో విద్యతేనయోః, నాద్వైతవాదం కురీత గురుణాసహ కుత్రచిత్, అద్వైతం భావయే ద్భక్త్యా గురో ర్దేవస్య చాత్మనః, యోగశీర్షం మహాగుహ్యాం యో జానాతి మహామతిః, న తస్య కించి దజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు విద్యతే, న పుణ్యపాపే న స్వప్నో నదుఃఖం నపరాజయః, న చాస్తి పున రావృత్తి రస్తి సంసారమండలే, సిద్ధా చిత్తం నకురీత చక్షులత్వేన చేతసః, తథాఽపి జ్ఞాతతత్త్వైరేతా ముక్తవ నసంశయః, ఇతుప్రపనిషత్

షష్ఠాధ్యాయః

ఉపాసనాప్రకారం మే ప్రబ్రూహి పరమేశ్వర, యస్యవిజ్ఞాన
మాత్రేణ ముక్తో భవతి సంస్మతేః, ఉపాసనాప్రకారం తే రహస్యం శ్రు
తిసారగమ్, హిరణ్యగర్భ వక్ష్యామి శ్రుత్వా సమ్యగుపాసయ, సుఖ
మ్నాయై కుణ్డలినైః సుధాయై చంద్రమణ్డలాత్, మనోన్మనైః నమ
స్తుభ్యం మహాశక్త్యై చిదాత్మనే. శతశ్చైకాచ హృదయస్య నాడ్య
స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతై కా, తయో ర్ధ్వమాయ న్నమృతత్వ
మేతి విష్వజ్జన్యా ఉత్క్రమణే భవంతి. ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం
మధ్యే పరా స్తృతా, సుఖమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మరూపిణీ.
ఇడా తిష్ఠతి వామేన పిఙ్గళా దక్షిణేనతు, తయో ర్ధ్వధ్యే పరం స్థానం
య సంవేద స వేదవితీ, ప్రాణం సన్ధారయే త్తస్మిన్ నాసాభ్యస్తరచా
రిణః, భూత్వా తత్రాయతప్రాణః శనై రేవ సమభ్యనేత్, గుదస్య
పుష్పభాగేఽస్మిన్ వీణాదణ్డస్పదేహభృత్, దీర్ఘాస్థిదేహపర్యంతం
బ్రహ్మనాడితి కథ్యతే. తస్యాన్తే సుషిరం సూక్ష్మం బ్రహ్మనాడితి సూరిభిః,
ఇడాపిఙ్గళయోర్ధ్వధ్యే సుఖమ్నా సూర్యరూపిణీ, సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మిన్
త్సర్వగం విశ్వతో ముఖమ్, తస్య మధ్యగతా సూర్య సోమాగ్నిపర
మేశ్వరాః, భూతలోకా దిశః క్షేత్రా సముద్రాః పర్వతా శ్శిలాః,
దీప్తిపాశ్చ నిమ్నగా వేదా శ్శాస్త్రవిద్యాకలాక్షరాః, స్వరమస్త్రపురా
ణాని గుణాశ్చైతే చ సర్వశః, బీజం బీజాత్మక స్తేషాం క్షేత్రజ్ఞః
ప్రాణవాయవః, సుఖమ్నా స్తర్గతం విశ్వం తస్మిన్ తస్యం ప్రతిష్ఠితమ్,
నానానాడిప్రసవన్ సర్వభూతాస్తరాత్తని, ఊర్ధ్వమూల మథ శ్శాఖం
వాయుమార్గేణ సర్వగమ్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్సు ర్వాయుగో
చరాః. సర్వమార్గేణ సుషిరా స్తీర్ణ్యాం సుషిరాత్త కాః, అథ శోఽర్ధ్య
్యాం కుణ్డల్యాం సర్వద్వారవిరోధనాత్, వాయునా సహ జీవోర్ధ్వగా
మీ మోక్ష మవాప్నుయాత్, జ్ఞాత్వా సుఖమ్నాంతద్భేదం కృత్వా
వాయు్యాం మధ్యగమ్, కృత్వాతు చైన్ద్రవస్థానే ఘ్రిణరన్ధ్రే నిరోధ
యేత్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడిద్వారాణిపజ్జరే, సుఖమ్నా శామ్భవీ
శక్తి శ్శేషా స్త్యన్త్యే నిర్ధకాః, హృల్లేఖపరమానన్తే తాలుమూలే వ్యవ

స్థితే, ఆత డ్విధ్వం తిరోధేతు మధ్యమం మధ్యమధ్యమమ్, ఉచ్చారయే
 త్పరాం శక్తిం బ్రహ్మరస్థానివాసిసీమ్, యది భ్రమరసృష్టిసాన్యత్
 సుసారభ్రమణం త్యజేత్. గమాగమస్థం గమనాదిసూన్యం చిద్రూప
 దీపం తిమిరాన్ధా¹కారమ్, పశ్యామితే సర్వజ్ఞశాస్త్రరస్థం నమామి హంసం
 పరమాత్మరూపమ్, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్య శబ్దస్య యో ధ్వనిః,
 ధ్వనే రస్త్యతం జ్యోతి ర్జ్యోతి²హస్తతం మనః, తన్ననో విలయం
 యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, కేచిద్వదన్తి చాధారం సుఖమ్నా చ
 సరస్వతీ, ఆధారా జ్ఞాయతే విశ్వం విశ్వం తత్రైవ లీయతే, తస్మా త్సర్వ
 ప్రయత్నేన గురుపాదం సమాశ్రయేత్, ఆధారశక్తినిద్రాయాం
 విశ్వమృతతి నిద్రయా, తస్మాం శక్తి ప్రబోధేన త్రైలోక్యం
 ప్రతిబుధ్యతే, ఆధారం యో విజానాతి తమసః పరమశ్శుతే,
 తస్య విజ్ఞానమాలేణ నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, ఆధారచక్రమహసా
 విద్యత్పుంజసమప్రభా, తథా ముక్తి ర్న సందేహో యది తుష్ట స్వయం
 గురుః, ఆధారచక్రమహసా పుణ్యపాపే నికృత్యయేత్, ఆధారవాతరో
 ధేన లీయతే గగనాన్తరే, ఆధారవాతరోధేన శరీరం కమ్పతే యథా,
 ఆధారవాతరోధేన యోగీ నృత్యతి సర్వదా, ఆధారవాతరోధేన విశ్వం
 తత్రైవ దృశ్యతే, సృష్టిరాధారమాధారమాధారే సర్వదేవతాః,
 ఆధారే సర్వవేదాశ్చ తస్మా దాధార మాశ్రయేత్, ఆధారే పశ్చిమేభాగే
 త్రివేణీసంగమో భవేత్, తత్ర న్నాత్వా చపీత్వాచ నరః పాపాత్ప్రీము
 చ్యతే, ఆధారే పశ్చిమం లింగం కవాటం తత్ర విద్యతే, తస్మాద్భాటన
 మాలేణ ముచ్యతే భవబంధనాత్, ఆధారపశ్చిమేభాగే చంద్రసూర్యౌ
 స్థిరౌ యది, తత్ర తిష్ఠతి విశ్వేశో ధ్యాత్వా బ్రహ్మమయో భవేత్,
 ఆధారపశ్చిమేభాగే మూర్తిస్థితి సంజ్ఞయా, పట్టుక్రాంతి చ నిర్భిద్య
 బ్రహ్మరస్థా³ద్భవార్థమే, వామదక్షిణ నిరుద్ధాన్తి ప్రవిశన్తి సుఖమ్నయా,
 బ్రహ్మరస్థం ప్రవిశ్యాన్తస్తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, సుఖమ్నాయాం
 యదా హంసస్వధశ్చిధ్వం ప్రధావతి, సుఖమ్నాయాం యదా ప్రాణః
 ప్రాణం భ్రామయే ద్యోమి నిరస్తరమ్, సుఖమ్నాయాం యదా ప్రాణః
 స్థిరో భవతి ధీమతామ్, సుఖమ్నాయాం ప్రవేశేన చంద్రసూర్యౌ

లయం గతౌ, తదా సమరసం భావం యో జానాతి స యోగవిత్,
 సుఖమ్నాయాం యదా యస్య మ్రియతే మనసో రయః, సుఖ-
 మ్నాయాం యదాయోగీ క్షణమేకఞ్చ తిష్ఠతి, సుఖమ్నాయాం యదా
 యోగీ సులగ్నో లవణామ్బువత్, సుఖమ్నాయాం యదాయోగీ
 లీయతే క్షీరనీరవత్, భిద్యతే చ తదా గ్రంథిః చిద్యంతే సర్వసంశయాః,
 క్షీయంతే పరమాకాశే తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, గంగాయాం
 సాగరే స్నాత్వా నత్యాచ మణికణ్ణికామ్, మధ్యనాడీవిచారస్య కలాం
 నార్హంతి షోడశీమ్, శ్రీశైలదర్శనా స్తుక్తిః వారాణస్యాం మృతస్యచ,
 కేదారోదకపానీన మధ్యనాడీప్రదర్శనాత్, అశ్వమేధసహస్రాణి వాజ
 పేయశతానిచ, సుఖమ్నాధ్యానయోగస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్,
 సుఖమ్నాయాం సదాగోష్ఠీం యః కశ్చి త్కురుతే నరః, సముక్త
 సర్వపాపేభ్యో నిశ్చేయస మవాఘ్నయాత్, సుఖమ్నైవ పరం తీర్థం
 సుఖమ్నైవ పరోజపః, సుఖమ్నైవ పరం ధ్యానం సుఖమ్నైవ పరాగతిః,
 ౨నేక యజ్ఞదానాని వ్రతాని నియమాస్తథా, సుఖమ్నాధ్యానలేశస్య
 లాం నార్హన్తి షోడశీమ్, బ్రహ్మరణ్ణీ మహస్థానే వర్తతే సతతం శివా,
 విచ్ఛక్తిః పరమా దేవీ మధ్యమే సుప్రతిష్ఠితా, మాయాశక్తి ర్గలా
 టాగ్రభాగే వ్యోమామ్బుజే తథా, నాదరూపా పరాశక్తి ర్గలాటస్యా
 పరాంశకే, బిన్దుమధ్యేచ జీవాత్తా సూక్ష్మరూపేణ వర్తతే, వ్యాదయే
 స్థూలరూపేణ తనుమధ్యేచ మధ్యమా, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధ
 శోష్ధ్రావతీ, వామదక్షిణమార్గేణ చఞ్చలత్వా న్నదృశ్యతే,
 అక్షిప్తో భుజదండేన యథోచ్చలతి కంతుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త
 స్తథా జీవో న విశ్రమేత్, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణోఽపానఞ్చ
 కర్షతి, హకారేణ బహి ర్యాతి సకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసే
 త్యముం మస్తం జీవో జపతి సర్వదా, తద్విద్వాన్మరం నిత్యం యో
 జానాతి స యోగవిత్, కంఠోర్ధ్వ కుండలీశక్తిః ముక్తిరూపాచ యోగీ
 నామ్, బన్ధనాయ చ మూఢానాం యస్తాం వేత్తి స యోగవిత్, భూ
 ర్భువస్వరిమే లోకా శ్చంద్రసూర్యాగ్ని దేవతాః, యాసు మాత్రాసు
 తిష్ఠన్తి తత్పరం జ్యోతిరోమితి, త్రయః కాలా స్త్రయో దేవా స్త్రయో
 లోకా స్త్రయ స్స్విరాః, త్రయో వేదాః స్థితా యత్ర తత్పరం జ్యోతి

రోమితి, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలం మోక్ష ఉచ్యతే, తస్మాచ్ఛిత్తం స్థిరీ
కుర్యాత్ప్రజ్ఞయా పరయావిధే, చిత్తం కారణమర్థానాం తస్మిన్సతి జగ
త్ప్రయమ్, తస్మిన్ ఊణే జగత్త్రిణం తచ్చిత్స్యం ప్రయత్నతః, మనోహం
గగనాకారం మనోఽహం సర్వతోముఖమ్, మనోఽహం సర్వమాత్మాచ న
మనః కేవలః పరః, మనః కర్తాణిజాయంతే మనోలిప్యతిపాతకైః, మనశ్చే
దుస్తనీభూయా స్తపుణ్యం నచపాతకమ్, మనసా మన ఆలోక్య వృత్తి
శూన్యం యదా భవేత్, తతఃపరం పరబ్రహ్మ దృశ్యతేచ సుదుర్లభమ్,
మనసా మన ఆలోక్య ముక్తో భవతి యోగవిత్, మనసా మన ఆలోక్య
ఉస్తన్యంతం సదాస్తరేత్, మనసామనఆలోక్య యోగనిష్ఠస్సదాభవేత్,
మనసా మనఆలోక్య దృశ్యం నై ప్రత్యయా దశ, యదా ప్రత్యయాదృశ్య
నే తదా యోగీశ్వరో భవేత్, బిష్టువాదకలాజ్యోతి రబిష్టుధ్రివతార
కమ్, శాంతం చ తదతీతంచ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, హసత్సుల్లసతి
ప్రీత్యా క్షీడతే మోదతే తదా, తనోతి జీవనం బుద్ధ్యాతే బిభేతి సర్వతో
భయాత్, రోధతే బుద్ధ్యాతే శోకేముహ్యతే నచ సమ్పదా, కమ్పతే శత్రు
కార్యేషు కామేన రమతేహసన్, స్మృత్వాకామరతం చిత్తం విజానీయా
త్కలేబరే, యత్ర దేశేవసేద్వాయుః చిత్తం తద్వసతి ధ్రివమ్, మన శ్చం
ద్రో రవిర్వాయు ర్ద్వప్తి రగ్నిరుదాహృతః, బిష్టువాదకలాబ్రహ్మ విష్టు
బ్రహ్మేశ దేవతాః, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనా భవేత్,
నిరజ్ఞనే 'విలియేతేమరుస్తనసి పద్మజ, యోవై నాద స్సవై బిష్టు స్తద్వై
చిత్తం ప్రకీర్తితమ్, నాదోబిష్టుశ్చ చిత్తశ్చ త్రిభిరైక్యం ప్రసాదయేత్,
మన ఏవహి బిష్టుశ్చ ఉత్పత్తిస్థితికారణమ్, మనసోత్పన్నతే బిష్టు
ర్యథా క్షీరం ఘృతాత్తకమ్, పట్నక్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖమ
ణ్డలమ్, ప్రవిశేద్వాయు మాకృష్ణ తత్రైవోధ్యం నియోజయేత్,
వాయుం బిష్టుం తథా చక్రం చిత్తంచైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మేకేన
సమ మమృతం యాంతి యోగినః, యథాగ్నిర్దారుమధ్యస్థో నోత్తిష్ఠే
న్తథనంవి నా, వినాచాభ్యాసయోగేన జ్ఞానదీపస్తథా నహి, ఘటమధ్యే
యథా దీపో బాహ్యోనైవ ప్రకాశతే, భిన్నే తస్మిన్ ఘటంచైవ దీప
జ్వాలాచభాసతే, స్వకాయం ఘటమిత్యుక్తం యథా జీవోహి తతః

దమ్, గురువాక్య 'సమం భిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రకాశతే, కర్ణధారం గురుం ప్రాప్య' తద్వాక్యం ప్లవపద్మధమ్, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరన్తి భవనాగర మిత్యుపనిషత్.

ఓం సమానా వవత్త్వితీ శాన్తిః.
ఇతి యోగశిఖోపనిషత్ సమాప్తా
ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౬౪. యజుర్వేదీయ తురీయాతీతోపనిషత్

శ్లో. ఓం తురీయాతీతోపనిషద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తత్తుర్యాతీతచిన్మాత్రం స్వమాత్రంచిన్తయేన్వహమ్.
తురీయాతీతసన్నాన్యస పరివ్రాజాక్షమాలికా,
అన్యైశ్చైకాక్షరం పూర్ణసూర్యాక్ష్యధ్యాత్వ కుండికా.
ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అథ తురీయాతీతావధూతానాం కోఽయం మార్గ స్తేషాం కా
స్థితిరితి పితామహా భగవన్తం పితరమాదినారాయణం పరిసమే
త్యోవాచ—త మాహ భగవాన్నారాయణో యోఽయ మవధూత
మార్గస్థో లోకే దుర్లభతరో నతుబాహుళ్యోయ ద్యేకో భవతి సవనిత్య
పూత స్సవవ వైరాగ్యమూర్తిస్సవ జ్ఞానాకార స్సవవ వేద పురుష
ఇతి జ్ఞానినో మన్యస్తే, మహాపురుషో యస్త చ్చిత్తం మయ్యేవావతి
ష్టతే, అహం చ తస్మిన్నేవావస్థిత స్థిత్య మాదా తావత్క్రమే
ణ కుటీచకో బహూదకత్వం ప్రాప్య బహూదకోఽహం సత్త్వ మవలంబ్య
హంసః పరమహంసో భూత్వా స్వరూపానుసంధానేన సుప్తప్రపంచం
విదిత్వా దండకమండలకటిసూత్రకౌపీనాచ్ఛాదనస్య విధ్యుక్తశ్రీ
యాదికం సర్వ మపు సన్నన్యస్య దిగమ్బరో భూత్వా వివర్ణజీర్ణవల్కలా
ఽజిన పరిగ్రహ మపి సన్త్యజ్య తదూర్ధ్వ మమన్త్రవ దాచరణ్ త్కారా
ఽభ్యజ్ఞస్సానోర్ధ్వపుష్టాఽదికం విహాయ లోకిక వైదికమపుష్కసంహృ

త్య సర్వత్రపుణ్యైపుణ్యవర్జితో జ్ఞానాజ్ఞాన మపి విహాయ శీతోష్ణ
సుఖదుఃఖమానావమానం 'నిర్జిత్య వాసనాత్రయపూర్వకం నిర్దా
నిష్టగర్వమత్సరదమ్భదర్పేచ్ఛాద్వేషకామక్రోధ లోభమోహహర్షా
మదాసూయాత్సంరక్షణాదికం దద్ధ్యా స్వవపుః కుణపాకార
మివ పశ్య స్మప్రయత్నేనానియమేన లాభాలాభౌ సమాకృత్వా
గోవుత్త్యా ప్రాణసంధారణం కుర్వన్ యత్ప్రాప్తం తేనైవ నిర్మలప
స్వర్గవిద్యాపాణ్డేత్యప్రసజ్ఞుం భస్తీకృత్య స్వరూపం గోపయిత్వా
జ్యేష్ఠాజ్యేష్ఠ త్యావలూపక స్వోత్కృష్టప్రత్య సర్వాత్మక
త్వాదైవ్యతం కల్పయిత్వామత్రో వ్యతిరిక్తః కశ్చిన్నానోన్మో
స్తీతి దేవగుహ్యదీధన మాత్మన్యపసంహృత్య దుఃఖేన నోద్విగ్న స్సు
ఖేన నానుమోదకో రాగే నిస్పృహ స్సర్వత్రశుభాశుభయో రనభీ
ష్టేహస్పర్శేన్ద్రియౌ పరమశ్చ పూర్వాపన్నాశ్రమాచార
విద్యాధర్మప్రభావ మనుస్మరన్ త్యక్తవర్ణాశ్రమాచార స్సర్వదా
దివానక్తం సమత్వమేవాస్వప్న స్సర్వదా సజ్ఞానశీలో దేహమాత్రా
వశిష్టో జలస్థల కమండలు స్సర్వదామనంత్రో బాలోన్మత్తపిశాచవ
దేకాకీ సజ్ఞాన స్ససమ్భాషణ పర స్వరూపధ్యానేన నిగలమృచవల
మృత్య స్వాత్మనిష్ఠానుకూలేన సర్వం విస్మృత్య తురీయాతీతావధూత
వేషేణాదైవతనిష్ఠాపరః ప్రణవాత్మకత్వేన దేహత్యాగం కరోతి
య సోపవధూత సృకృతకృత్యో భవతి త్యుపనిషత్ .

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తురీయాతీతోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ శురుభ్యో నమః. హరిః ఓం.

౬౫. సామవేదీయ సన్న్యాసోపనిషత్ .

శ్లో. పన్నాసోపనిష ద్వేద్యం సన్నాసపటలాశ్రయం,
సత్తాసామాన్యవిభవం స్వమాత్రమితిభావయేత్ .

ఓం ఆప్యాయన్వీతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. అథాత సున్నాసోపనిషదం వ్యాఖ్యానామో-
 యోఽనుక్రమేణ సన్న్యస్యతి స సన్న్యస్తో భవతి కోయం సన్న్యస-
 ఉచ్యతే కథం సన్న్యస్తో భవతి య ఆత్మానం క్రియాభిర్ముఖం కరోతి
 మాతరం పితరంభార్యాం పుత్రాః బంధూ ననుమోదయిత్వా యే చా-
 స్యర్థిజ స్తాంత్సర్వాంశ్చ పూర్వప¹ద్వితీత్వా వైశ్వానరేష్టిం నిర్వసే
 త్సర్వస్యం దద్యా ద్యజమానస్య గాఋత్విజ స్సరైః పాత్రైః సమారో-
 ప్యయదాహవనీయే గార్హపత్యే వాన్వాహర్య వచనే సభ్యావసంధ్యోశ్చ
 ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాం త్సర్వాంత్సర్వేషు సమారోపయేత్సశి-
 ఖాః కేశాః విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం శిశ్వా పుత్రం దృష్త్వా త్వం బ్రహ్మ
 త్వం యజ్ఞః త్వంసర్వ మిత్యనుమంత్రయే ద్యద్య పుత్ర భవత్యాత్మానమే-
 వేమం ధ్యాత్వానవేక్షమాణః ప్రాచీ ముదీచీం వా దిశం ప్రవక్షేత్త్రిషు
 వర్ణేషు భిక్షాచర్యం చరే త్పాణిపాత్రేణాశనం కుర్యా దాషధవదశన
 మాచరే దాషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయా త్పి-
 ణసంధారణార్థం యథా మేదోవృద్ధి ర్నచాయతే కృశోభూత్వా గ్రామై-
 కరాత్రం నగరే పంచరాత్రం చతురో మాసాన్వార్షికా గ్రామే
 వా నగరేవాపి వసే త్పక్షావై మాసా ఇతి ద్వా మాసా వా వసే
 ద్విశీర్ణవస్త్రం వల్కలం వా ప్రతిగృహ్ణీయా న్నాస్య త్ప్రతిగృహ్ణీ-
 యా ద్యద్యశక్తో భవతి క్లేశతస్తప్యతే తప ఇతి యోవా ఏవం క్ర-
 మేణ సన్న్యస్యతి యోవా ఏవం పశ్యతి. కిమస్య యజ్ఞోపవీతంకాస్య
 శిఖా కథంవాసోపస్పర్శన మితి తగ్మహోవాచేదమేవాస్య తద్యజ్ఞో-
 పవీతం య దాత్మధ్యానం విద్యాశిఖా నిర్వైర సుర్వ త్రావస్థితేః కార్యం
 నిర్వర్తయ న్నుదరపాత్రేణ జలతీరే నికేతనమ్, బ్రహ్మవాదినోపద స్త్య-
 స్తమిత ఆదిత్యే కథం వాసోపస్పర్శన మితి తాన్హోవాచ యథా
 హని తథా రాత్రే నాస్య నక్తం న దివా తద వ్యేత దృషిణోక్తం సకృ-
 ద్దివాహైవాహైభవతి య ఏవం విద్వా నేతే నాత్మానం సద్ధతే.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓమ్. చత్వారింశత్సంస్కారసంపన్నస్త్వతో విరక్త శ్చిత్త శుద్ధిమేత్యాశాసూయేర్హ్యహంకారం దధ్వా సాధనచతుష్టయసం పన్న ఏవ సన్న్యస్తు మర్హతి. సన్న్యాసే నిశ్చయం కృత్వా పున ర్నచ కరోతి యః, న కుర్యా త్కృచ్ఛ మాత్రం తు పున స్సన్న్యస్తుమర్హతి, సన్న్యాసం పాతయే ద్యస్తు పతితం న్యాపయే త్తుయః, సన్న్యాసవిఘ్న కర్తాచ త్రినేతాః పతితాన్విదురితి. అథ మండః పతితోఽజ్గవికలః స్త్రీ ణో బధిరోర్భకోమూకః పాషణ్డ శ్చక్రీ లిక్లే కుష్ఠీ వైఖానసహరద్విజౌ భృతకాధ్యాపక శ్చిపివిష్టోఽనగ్నికో నాస్తికోవై రాగ్యరహితోఽప్యేతే సన్న్యాసానర్హాస్సన్న్యస్తాయద్యపి మహావాక్యోపదేశేనాధికారిణః. అరూ ధపతితాపత్యం కునఖి శ్శావద న్తకః, 'క్షయితథాజ్గవికలో నైవసన్న్య స్తుమర్హతి, సమ్ప్రే త్యవసితానా ఇచ్చ మహాపాతకినాస్తథా, వ్రాత్యానా మభిశస్తానాం సన్న్యాసం నైవకారయేత్, వ్రతయజ్జతపోదాసహోషన్న్యా థ్యాయవర్జితమ్, సత్యశౌచపరిశ్రవ్తం సన్న్యాసం నైవ కారయేత్, ఏతే నార్హన్తి సన్న్యాసమాతురేణవినాక్రమమ్. ఓం భూస్సన్విహేతి శిఖా ముత్పాట్య యజ్ఞోపవీతం బహి ర్ననివసే ద్యశోబలం జ్ఞానం వైరా గ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి యజ్ఞోపవీతం చిత్వా ఓమూఘ సాన్విహే త్యపున వస్త్రం కటిసూత్రంచ విసృజ్య సన్న్యస్తు మయేతి త్రివారమభి మంత్రయేత్, సన్న్యాసినం ద్విజం దృష్ట్వా స్థానా చ్చులతి భాస్కరః, ఏష మే మణ్డలం భిత్వా పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి, వష్టిం కులాన్యతీకాని వష్టి మాగామికానిచ, కులాన్యధృద్ధరతే ప్రాజ్ఞ సన్న్యస్త మితి యోవ దేత్, యేచ సంతానజా దోషా యే దోషా దేహసమ్భవాః, వైరిషాగ్ని ర్నిర్దహేత్పర్వాం స్తుషాగ్నిరివ కాశ్చానమ్, సఖామాగోపాయేతి దణ్డం పరి గ్రహేత్. దణ్డంతు వైణవం సౌమ్యం సత్వచం సమమృతమ్, పుణ్యస్థల సముత్పన్నం నానాకల్పషశోధితమ్, అదగ్ధ మహతం కీటైః పర్వగ్రస్థివి రాజితమ్, నాసా దఘ్నం శిరస్తుల్యం భువో ర్వాభిభృయా ద్యతిః, దణ్డాత్తనోస్తు సంయోగ స్సర్వథా తు విధియతే, న దణ్డేవ వినా గచ్ఛే

దిషు క్షేప త్రయం బుధః. జగజ్జీవనం జీవనాధారభూతం మాతేమా
 మస్త్రయస్య సర్వసామ్యేతి కమణ్డలుం పరిగృహ్య యోగపట్టాభిషిక్తో
 భూత్వా యథాసుఖం విహరేత్, త్యజ ధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యా
 నృతే త్యజ, ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వా యేన కృజసి తత్యజ, వై రాగ్య
 సన్నానీ జ్ఞాన సన్నానీ జ్ఞాన వై రాగ్యసన్నానీ కర్త సన్నానీ చేతి
 చాతుర్విధ్యముపాగత స్త ద్యథేతి, దృష్ట్వానుశ్రవిక విషయవైతల్యస్థి
 మేత్య ప్రాకుణ్య కర్తవిశేషా తస్మై స్తః వైరాగ్య సన్నానీ, శాస్త్రజ్ఞానా
 త్పాపపుణ్యలోకానుభవశ్రవణాత్ప్రేక్షాప్రపతతో దేహవాసనాం శాస్త్ర
 వాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వావమానం మానవివ ప్రవృత్తిం సర్వం
 హేయం మత్వా సాధన చతుష్టయసమ్మన్నో య సున్నత్యసృతి సవ వజ్జానస
 న్నానీ. క్రమేణ సర్వ మభ్యసృ సర్వమనుభూయ జ్ఞానవై రాగ్యాభ్యాం
 స్వరూపానుసంధానేవ దేహమాత్రావశిష్ట సున్నత్యసృ జాతరూపధరో
 భవతి స జ్ఞానవై రాగ్య సన్నానీ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభూ
 త్వా వానప్రస్థాశ్రమ మేత్యవై రాగ్యాభావే ప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ
 యస్స స్మృత్యసృతి స కర్త సన్నానీతి, స సన్నానీ స షడ్విధో భవతి
 కుటీచకబహుదక హంసపరమహంస తురీయాతీతావధూతా ఇతి.
 కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతీ దణ్డ కమణ్డబుధరః కాపీనశాటికన్దాధరః
 పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పితరభినిత్రశిక్వాదిమాత్రసాధనపర ఏక
 త్రాన్నాదన పరః శ్వేతోర్ధ్వపుణ్డిధారి త్రిదణ్డః, బహుదక శ్శిఖాది
 కన్దాధర స్త్రిపుణ్డిధారి కుటీచకవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాప్తకబ
 థాశీ. హంసోజటాధారి త్రిపుణ్డోర్ధ్వపుణ్డిధారి అసంక్లృప్తమాధూకరా
 న్నాశీ కాపీనఖణ్డాధారి, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పశ్చిగృ
 హేషు కరపాత్ర ఏక కాపీనధారి శాటి మేకా మేకం వైణవం దణ్డమే
 కశాటిధరోవా భస్తోద్ధూళనపర సర్వత్యాగీ, తురీయాతీతో గోముఖ
 వృత్త్యా ఫలాహారి అన్నాహారిచే ద్భృహత్రయే దేహమాత్రావశిష్టోది
 గంబరః కుణవచ చ్చరీరవృత్తికః. అవధూత స్త్వనియమః పరితాభిశ్
 స్తన్ననపూర్వకం సర్వవర్ణైష్వజగరవృత్త్యా హంసపరస్వరూపానుసంధా
 నపరః. జ్ఞగత్పావదిదం నాహం సమృత్తతృణచర్వతమ్, యద్బా
 హ్యం జడ మత్యస్తం తత్సాన్యం కథ మహం విభుః, కాలేనాల్పేన వి

యీ దేహో నాహ మచేతనః, జడయా కర్ణశఘ్నల్యా కల్పమానుః
 క్షణస్థయా, శూన్యాకృతి శూన్యభవ శ్శబ్దోనాహ మచేతనః, త్వ
 చాక్షణవిచార్యా ప్రాప్యోఽప్రాప్యోఽయ మన్యథా, చిత్ప్రసాదోఽలభా
 త్తా స్పర్శో నాహమచేతనః, లభాత్తా జిహ్వాయామందో లోలయా
 లోలసత్తయా, స్వల్పస్పృహ్యో ద్రవ్యనిష్ఠో రసో నాహ మచేతనః, దృశ్య
 దర్శనయో స్థీనం క్షయి క్షణవిచారినోః, కేవలే ద్రష్టరి క్షీణం రూపం
 నాహమచేతనమ్, నాసయా గన్ధజడయా క్షయిణ్యా పరికల్పితః, వేల
 వోనియతాకారో గన్ధోనాహ మచేతనః, నిర్మమో మనస శ్శాన్తో గత
 పఞ్చేంద్రియభ్రమః, శుద్ధచేతనపవాహం కలాలనవర్జితః, చైత్యనర్జితచి
 త్తాత్రమహమేషోఽవభాసః, సబాహ్యభ్యంతరవ్యాప్తి నిష్కలోఽహం
 నిరంజనః, నిర్వికల్పచిదాభాస ఏకఆత్మాస్తి సర్వగః, మయైవ చేతనేనేమే
 సర్వే ఘటపటాదయః, సూర్యాన్తా అవభాస్యన్తే దీపేనేవాత్మ తేజసా,
 మయై వై తాః స్ఫురన్తీహ విచిత్రేంద్రియవృత్తయః, తేజసాన్తఃప్రకాశే
 న యథాఽగ్నికణపక్ష్పయః, అనన్తానన్దసమ్భాగా పరోఽశమశాలి
 నీ, శుద్ధేయం చిన్తయా దృష్టి ర్జయత్యఖిలదృష్టిః, సర్వభావాన్తర
 స్థాయ చైత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్యక్షైతన్యరూపాయ మహ్య మేవ
 నమోనమః, విచిత్రా శ్శక్తయ స్వచ్ఛా స్సమాయా నిర్వికారయా, చి
 త్తాక్రియన్తే సమయా కలాలనముక్తయా, కాలత్రయ ముపేక్షిత్ర్యా
 హీనాయా శైచిత్య బంధనైః, చిత్రైచిత్య ముపేక్షిత్ర్యా స్వమత్రై వాప
 శిష్యతే, సాహి వాచా మగమ్యత్వా దసత్తా మివ శాశ్వతీమ్, నైరా
 త్యసిద్ధాన్తదశా ముపయాత్రైవ శిష్యతే, ఈహానీహమయై రన్త ర్యా
 చితావలితా మలైః, సా చి న్నోత్పాదితుం శక్తా సాశబద్ధేవ పక్షిణీ,
 ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన జన్తవః, ధరావిహరమగ్నానాం
 కీటానాం సమతాం గతాః, ఆత్మనేస్తు నమో మహ్య మవిచ్ఛిన్నచిదా
 త్మనే, పరామృష్టోఽస్మి లభ్యోఽస్మి ప్రోదితోఽస్మ్యచిరా దహమ్, ఉద్భృ
 తోఽస్మి వికల్పేభ్యో యోఽస్మి సోఽస్మి నమోస్తుతే, తుభ్యం మహ్య
 మనన్తాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, నమస్తుభ్యం పరేశాయ నమో
 మహ్యం శివాయచ, తివ స్నపిహి నాసీనో గచ్ఛన్నపి నగచ్ఛతి, శాన్తో

౭పి వ్యవహారస్థః కుర్వన్నపి న లిప్యతే, సులభ శ్చాసు మత్యంతం
 సుజ్ఞేయ శ్చాప్తబస్థువత్, శరీరపద్మకుమారే సర్వేషా మేవ పట్నదః,
 నమే భోగ స్థితా వాంఛా నమే భోగవిసర్జనే, యదాయాతి తదాయా
 తు యత్ప్రియాతి ప్రయాతు తత్, మనసా మనసి చ్ఛిన్నే నిరహంకా
 రతాం గతే, భావేన గలితే భావే స్వస్థస్థిషామి కేవలః, నిర్భావం నిర
 హంకారం నిర్వనస్క మనీహితమ్, కేవలానందశుద్ధాత్మనేత్యవ తిష్ఠతి మే
 రిపుః, తృష్ణారజ్జగణం చిత్వా మచ్ఛరీరక పజ్జరాత్, నజానే క్వగతో
 డ్డీయ నిరహంకారపక్షిణీ, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య
 నలిప్యతే, యస్యమస్పర్శభూతేషు జీవితం తస్యశోభతే, యోగస్తశ్శీతల
 మాబుద్ధ్యా రాగ ద్వేషవిముక్తయా, సాక్షివత్పశ్యతీదం హిజీవితం తస్య
 శోభతే, యేన సమ్యక్పరిజ్ఞాయ హేయోపాదేయ ముర్ఘుతా, చిత్త
 స్యాన్తేఽర్పితం చిత్తం జీవితం తస్య శోభతే, గ్రహ్యగ్రహక సమృద్ధిక్షీణే
 శాన్తిరుదేత్యలమ్, స్థితి మభ్యాగతా శాన్తిర్లోకనామ్నోభిధీయతే,
 ప్రప్తబీజోపమా భూయో జన్మాఙ్కురవివర్జితా, హృది జీవద్విముక్తా
 నాం శుద్ధా భవతి వాసనా, పావనీ పరమోదారా శుద్ధసత్వానుపాతినీ,
 ఆత్మధ్యానమయీ నిత్యా సుఖప్తిస్తేన తిష్ఠతి, చేతనం చిత్తరిక్తం హి
 ప్రత్యక్షేతన మచ్యతే, నిర్వనస్కస్వభావత్వాన్నతత్ర కలనాదులమ్,
 సాసత్యతా సాశివతా సావస్థా పారమార్థికీ, స్వజ్ఞతా సా సంతృప్తిర్న
 ను యత్ర మనః తతమ్, ప్రలంబ విసృజన్ గృహ్లా ఉన్మిష నిమిష
 న్నపి, నిరస్తమననానంద స్సంవిన్తాత్ర పరోఽస్త్వహమ్, మలం సంవేద్య
 ముత్సృజ్య మనో నిర్మలయన్ పరమ్, ఆశాపాశ మలం చిత్వా సంవి
 న్తాత్ర పరోఽస్త్వహమ్, అశుభాశుభసంకల్ప స్సంశాన్తోఽస్తినిరామయః,
 నష్టేష్టానిష్టకలన స్సంవిన్తాత్ర పరోఽస్త్వహమ్, ఆత్మతాపతే త్యక్త్వా
 నిర్విభాగో జగత్ స్థితో, వజ్రస్తమ్భవదాత్మాన మవలంబ్య స్థిరోఽస్థి
 హమ్, నిర్మలాయాం నిరాశాయాం స్వసంవిత్ స్థితోఽస్త్వహమ్, ఈ
 హితా నీహితై ర్ఘ్నో హేయోపాదేయ పరిజ్ఞతః, కదాన్తస్తోషషేష్యా
 మి స్వప్రకాశపదే స్థితః, కథోపశాన్త మనవో ధరణీధరకోటరే, సమే
 ష్యామి శిలాసామ్యం నిర్నికల్పసమాధినా, నిరంశధ్యానవిక్రాంతి మూక

స్వ మమ మస్తకే, కదాతార్థజ్ఞురివ్యన్తి కులాయం వనపుత్రికాః, సజ్జు
 ల్పపాదపంతుష్టాలతంభిత్యావనోపమమ్, వితతాం భువమాసాద్య విహ
 రామి యథాసుఖమ్, పదస్తదను యతోఽస్తి కేవలోఽస్తి జయామ్యహ
 మ్, నిర్వాణోఽస్తి నిరీహోఽస్తి నిరంశోఽస్తి నిరీప్సితః, స్వచ్ఛతోర్జితతా
 సత్తాహృద్యతా సత్యవాక్యతా, ఆనందితోఽశమతా సదా ప్రముదితో
 దితా, పూర్ణతోదారతా సత్యా శాంతిసత్తా సదైకతా, ఇత్యేవం
 చింతయ భీతు స్వరూపస్థితి మంజసా, నిర్వికల్పస్వరూపజ్ఞ నిర్వికల్పో
 బధూవహేతి. ఆతురో జీవతి చేత్కరిమసన్న్యాసః కర్తవ్యః, న శూ
 ద్రస్త్రీపతితోదక్యాసంభాషణమ్, న యతే ద్వేషపూజానుతపదర్శనమ్,
 తస్మాన్న సన్న్యాస మేషలోకః, ఆతురకుటీచకయోర్భూలోక భువన్లోకా,
 బహూదకస్య స్వర్గలోకః, హంసస్య తపోలోకః, పరమహంసస్య సత్య
 లోకః, తురీయాతితావధూతయోః స్వాత్మనేవ కైవల్యం స్వరూపా
 నుసన్ధానేన భృమరకీటన్యాయవత్, స్వరూపానుసంధానవ్యతిరక్తాన్యశా
 స్త్రాభ్యానై రుప్రేక్షుక్కుమభారవ ద్వ్యర్థతా, న యోగశాస్త్రప్రవృత్తి
 ర్నసాంఖ్యశాస్త్రాభ్యాసోనమంత్రతంత్రవ్యాపారోనేతరశాస్త్రప్రవృత్తిర్య
 తేరస్తి, అస్తిచే చ్ఛవాలజ్కారవత్, కర్తాచారవిద్యాదురః, నపరివ్రా
 జ్ఞామసంకీర్తనవరః, యద్యత్కర్తకరోతి తత్తత్ఫల మనుభవతి, ఏర్హ
 తైలఫేనవత్సర్వం పరిత్యజేత్, న దేవతాప్రసాదగ్రహణమ్, న బా
 వ్యాదేవాభ్యర్చనం కుర్యాత్, స్వవ్యతిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకర
 వృత్త్యాహర మాహరకృశో భూత్వా మేవోవృద్ధి మకుర్వత్ విహ
 రేత్, మాధుకరే కరపాత్రే ణాన్యపాత్రేణ వా కాలం నయేత్. ఆత్మస
 మ్మిత మాహర మాహరే దాత్తవాక్ యతిః, ఆహరస్యచ భాగో ద్వౌ
 తృతీయ ముదకస్యచ, వాయో స్పంచలనాథాయ చతుర్థమవశేషయేత్,
 భైక్షేణ వర్తయేన్నిత్యం నైకాన్నాశీ భవేత్కృచిత్, సీతంతే త్వ
 నుద్విగ్నా స్తద్గృహం యత్నతో వ్రజేత్, పశ్చిమస్తగృహాణాస్తు భిక్షా
 మిచ్ఛేత్క్రియావతామ్, గోదోహమాత్ర మాకాంతే నిష్క్యాన్తో
 నపునర్వ్రజేత్, నక్తా ద్వద శోచపవాస ఉపవాసాదయాచితః, అయా
 చితా ద్వరం భైతం తస్మా ద్భైక్షేణ వర్తయేత్, నైవసవ్యాపసవ్యేన

భిక్షాకాలే విశేషోద్భవః, నాతిక్రామేద్భవం మోహోద్భవోద్భవో
 నవిద్యతే, శ్రోత్రియాన్నం సభిక్షతే శ్రద్ధాభక్తి బహుశ్రుతమ్, వ్రా-
 త్యస్యాపి గృహేభిక్షతే శ్రద్ధాభక్తిపురస్కృతే, మాధుకర మసంక్ల-
 ష్టం ప్రాప్నోతేతమయాచితమ్, తాత్కాలికం చోపపన్నం భైక్షం పశ్య-
 విధం స్మృతమ్, మనస్సుజ్జల్యరహితాస్త్రీ గృహే స్వంచసప్తవా,
 మధుమక్షికవత్కృత్వా మాధుకర మితి స్మృతమ్, ప్రాతఃకాలేచ
 పూర్వేద్యు ర్యధభక్తైః ప్రార్థితం ముహూః, తద్దైభక్షం ప్రాప్నోతేతం స్యా-
 చ్చింతిం కుర్యాదథాపివా, భిక్షాటన సముద్భాగా ద్యేనకేన నిమంత్రి-
 తమ్, ఆయాచితం తు తద్దైభక్షం భోక్తవ్యం ముముక్షుభిః, ఉపస్థా-
 నేన యతోప్రిక్తం భిక్షార్థం బ్రహ్మణేన తత్, తాత్కాలిక మితి భాగ్యం
 భోక్తవ్యం యతిభి స్తదా, సిద్ధ మన్నం యదానీతం బ్రహ్మణేన మత-
 మ్పూరిత, ఉపపన్న మితి ప్రాహు ర్దునయో మోక్షకాంక్షిణః, చరే న్నా-
 ధుకరం భైక్షం యతిర్దైచ్చకులా దపి, ఏకాన్నం నతు భుంజీత బృ-
 హస్పతిసమా దపి, యాచితాయాచితాభ్యాంచ భిక్షాభ్యాం కల్పయే-
 త్ప్రీతిమ్, నవాయుస్సప్తదోషేణ నాగ్ని ర్దహనకర్తృణా, నాఽపోమూ-
 త్రపురీషాభ్యాం నాన్నదోషేణ మస్కరీ, విధూమే సన్నముసలే వ్యంగా-
 రేభు క్తవజ్జనే, కాలేఽపరాహ్ణాభూయిష్టేభిక్షాచరణ మాచరేత్, అభిశ-
 స్తశ్చపతితం పాషణ్డం దేవపూజకమ్, వర్జయిత్వా చరే దైభక్షం స్వ-
 వర్ణేషు చాపది, ఘృతంచ మూత్రసదృశం మధు స్యాత్సురయా సమ-
 మ్, తైలం సూకరమూత్రం స్యాత్సుపం లశునసప్తితమ్, మాషాపూ-
 పాది గోమాంసం క్షీరం మూత్రసమం భవేత్, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన
 ఘృతాదీ స్వర్జయేద్యతిః, ఘృతసూపాదిసంయుక్త మన్నం నాద్యా-
 త్కదాచన, పాత్ర మస్య భవేత్పాణి నైవ నిత్యం సింతి నయేత్,
 పాణిపాత్ర శ్చర నోగీ నాసకృ దైభక్ష మాచరేత్, ఆస్యేనతు
 యదాహారం గోవన్త్యగయతే మునిః, తదా సమ స్యాన్య త్సర్వే-
 షు సోఽమృతత్వాయ కల్పత ఇతి. ఆజ్యం రుధిరమివ త్యజే దేకత్రా-
 న్నం పలలమివగంధలేపన మశుద్ధలేపనమివ క్షౌర మంత్యజ మివ వస్త్ర-
 ముచ్ఛిష్టపాత్ర మి వాభ్యంగం స్త్రీసంగ మివ మిత్రాహ్లాదకంమూత్ర

మివ స్పృహం గోమాంస మివ జ్ఞాతచరదేశం చండాలవాటికా మివ
స్త్రియ మహి మివ సువర్ణంకాల కూటమివ సభాస్థలం శ్చ శానస్థల మివ
రాజధానీం కుమ్భి పాకమివ శవపిండవ దేశ త్రాస్తం స దేవతార్చనం
ప్రవక్ష్యావృత్తి మ్మరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్. ఆసనం పాత్రలోపశ్చస
ష్టయ శ్చివ్యసష్టయః, దివాస్వాహా పృథాలాహా యతే ర్భస్మకరాణి
షట్, వర్షాభ్యోఽప్యత్రయత్ స్థాన మాసనం తదుదాహృతమ్, ఉక్తా
లాభ్యాదిపాత్రాణా మలాభేఽన్యపరిగ్రహః, యతే స్సవ్యవహారార్థం
పాత్రలోప స్స ఉచ్యతే, గృహీతస్యతు దండాదేర్ద్వితియస్య పరి
గ్రహః, కాలాంతరోపభోగార్థం సష్టయః పరికీర్తితః. శిశుమాలాభ
పూజార్థం యశోఽర్థం వా పరిగ్రహః, శిష్యాణాం నతుకారుణ్యా చ్చివ్య
సంగ్రహ చరితః, విద్యాదివా ప్రకాశత్వా దవిద్యా రాత్రి రుచ్యతే,
విద్యాభ్యాసే ప్రమాదోయ స్సదివా స్వాప ఉచ్యతే, ఆధ్యాత్మికీం
కథాం ముక్త్వా భిక్షావార్తాం వినా తథా, అనుగ్రహం పరిప్రశ్నం
పృథా జలోఽప్యఉచ్యతే, ఏకాన్నం మతమాత్సర్యం గన్ధపుష్ప విభూష
ణమ్, తామ్బూలాభ్యజ్ఞానే క్రిడా భోగాకాజ్ఞా రసాయనమ్, కథ
నం కుత్సనం స్వస్తి బోధితశ్చ క్రయవిక్రయమ్, క్రియాకర్తృవివాదశ్చ
గురువాక్యవిలజ్ఞనమ్, సద్భిశ్చ విగ్రహో యానం మష్టకం శుక్ల
వస్త్రకమ్, శుక్లోత్సర్గో దివాస్వాహా భిక్షాధారస్తు త్రైజసమ్, విషక్షౌచ
వాయుధం బీజం హింసాంత్రైజ్యైశ్చ మైథునమ్, త్యక్తం సన్న్యాసయో

గేన గృహధర్మాదికం వ్రతమ్, గోత్రాదిచరణం సర్వం పితృమాగృకులం
ధనమ్, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని నేపమానో వ్రజేదధః, సుడిల్లోఽపి సుడిల్లా
సువిద్వాన్ స్త్రీషు నవిశ్వసేత్, సుడిల్లాస్వపి కన్దాసు సజ్జతేఽర్థమమృత
మ్, స్థావరం జలమం బీజం త్రైజసు విషమాయుధమ్, షడేతాని సగృ
హ్ణీయా ద్యతి ద్దూత్రపురీషవతో, నైవాదధిత పాథేయం యతిః కించి
దనాపది, ఒక్వ మాపత్సు గృహ్ణీయావదన్నం నోపలభ్యతే, నిరుజశ్చ
యువాచైవ భిక్షుర్నాపసథే వసేత్, పరార్థం స ప్రతిగ్రహ్యాం సదద్యా
చ్చ కథశ్చన, దైన్యభావాత్తు భూతానాం సౌభగాయ యతి శ్చరేత్,
పక్వం వా యదివాఒపక్వం యాచమానో వ్రజే దధః, అన్నపా

నపరో భీతుః వస్త్రాదీనామ్పుతిగ్రహీ, ఆవికం వా నావికం వా తథా
 పట్టుపటానపి, ప్రతిగృహ్య యతశ్చైతాన్పతత్యేవ న సంశయః,
 అదైవతం నావమాశ్రిత్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయాత్, వాగ్దణ్డే మాన
 మాత్మిషే త్కాయదణ్డే త్వభోజనమ్, మానసేతు కృతే దణ్డే ప్రాణాయా
 మో విధీయతే, కర్మణా బధ్యతే జన్తు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, తస్మా
 త్కర్తనకుర్వన్తి యతయః పారదర్శినః, రథాయాం బహువస్త్రాణి
 భిక్షా సర్వత్రలభ్యతే, భూమిశ్శయ్యాస్తి విస్తీర్ణా యతయః కేన దుఃఖ
 తాః, ప్రపిబ్య మఖిలం యస్తు జ్ఞానాగ్నౌ జహుయా ద్యతిః, ఆత్మ
 న్యగ్నిం తస్మాద్రోహ్య సోఽగ్ని హాత్రీ మహాయతిః, ప్రవృత్తి ర్ద్వివిధా
 ప్రోక్తా మార్జాలీచైవ వానరీ, జ్ఞానాభ్యాసవతా మోతు ర్వానరీ భాక్త్య
 మేవచ, నాపృష్ఠః కస్యచిద్బుద్ధియా న్నచాన్యాయేన చ పృచ్ఛతః,
 జానన్మపిహి మేధావీ జడవ ల్లోక మాచరేత్, సర్వేషా మేవ పాపా
 నాం సజ్ఘాతే సముపస్థితే, తారం ద్వాదశసాహస్ర మభ్యసే చ్ఛేదనం
 హితత్, యస్తు ద్వాదశసాహస్రం ప్రణవం జపతేఽన్వహమ్, తస్య
 ద్వాదశభి ర్హైః పరంబ్రహ్మ ప్రకాశత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాన్తిః
 ఇతి సన్న్యాసోపనిష త్సమాప్తా
 ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓం.

౬౬. అధర్వణీయ

పరమహంస పరివ్రాజకోపనిషత్

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మవస్తో యజ్ఞానా బ్రహ్మతాం యయుః,
 తద్బ్రహ్మప్రణవై కార్థం తుర్యతుర్య మహం భజే.

అథ పితామహ స్వపితర మాది నారాయణ ముపసమేత్య
 ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ, భగవం స్వస్తుఖాద్వర్తాశ్రమధర్మక్రమం సర్వ

శ్రుతం విదిత మవగత మిదానీం పరమహంస పరివ్రాజకలక్షణం వేత్తు
మిచ్ఛామి, కః పరివ్రజనాధికారి, కీదృశం పరివ్రాజకలక్షణమ్, కః పరమ
హంసః, పరివ్రాజకత్వం కథమ్, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, స మావాచ
భగవానాదినారాయణః, సద్గురుసమీపే సకలవిద్యాచరిత్రమహో
భూత్వా విద్యాక సర్వమైహికాముష్మిక సుఖశ్రమం జ్ఞాత్వేషణాత్రయ
వాసనాత్రయ మ మత్వాహజ్కారాదికం వాస్తాన్నమివ హేయ మధి
గమ్య మోక్షమార్గైః సాధనో బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవే

ద్గృహో ద్యనీ భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే
ద్గృహో ద్యా వనాద్వాభ పునరవ్రతీవావ్రతీవా స్నాతకో వోత్సన్నాగ్ని
స్నాగ్ని రనగ్నికోవా య దహరేవ విరజ్యే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజే
దితి బుధ్వా సర్వసంసారేషు విరక్తో బ్రహ్మచారి గృహీ వాసప్రస్థో వా
పితరం మాతరం కళత్రం పుత్ర మాత్త బన్ధువర్గం తదభావే శిష్యం సహ
వాసనం వాఽనుమోదయిత్వా తద్దేకే ప్రాణపత్యా మేషేష్టిం కుర్వన్తి

తదు తథా న కుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యాదగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణ
మే వైతయా కరోతి త్రైధా తవీయామేవ కుర్యా దేత యైవ త్రయో
ధాతే వో యదుత సత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, ఆయం తే యోనిర్పత్త్విజో
యతో జాతో ఆరోచథాః, తం జాన స్మగ్న ఆరోహఽథానో వర్ధయా
రయి మిత్య నేన మస్త్రేణాగ్ని మాజిఘే దేషవా అగ్నే ర్యోని ర్యః
ప్రాణః ప్రాణం ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వాహే త్యేవ మేవై
తదాహగ్రామా చ్ఛోత్రియాగారా దగ్ని మాహృత్య స్వ విధ్యుక్త
క్రమేణ పూర్వవ దగ్ని మాజిఘే ద్యదాతు రోహగ్నిం నవిదే దపు
జహుయా దాహోవైస్ర్వా దేవతాభ్యో జహామి స్వాహేతి హుత్వో
ద్ధృత్య ప్రాశ్నీయా త్సాజ్యం హవి రనామయ మేషవిధిరిరాధ్వానేవా
నాశకే¹వాసం ప్రవేశేవాగ్ని ప్రవేశే మహావ్రస్థానే వాయుద్వాతురః
స్యా న్నససా వాచా వా సన్న్యసే దేష సంథాః స్వస్థ క్రమేణైవ చే
దాత్తశ్రాద్ధం విరజాహోమం కృత్వాగ్ని మాత్తన్యారోహ్య లాఙ్గివైదిక
సామర్థ్యం స్వ చతుర్థశకరణప్రవృత్తిం చ పుత్రే సమారోహ్య తదభావే
శిష్యేవా తదభావే స్వాత్మనేయ వా బ్రహ్మ ల్యం యజ్ఞ స్వ మి త్యభి

మంత్రై బ్రహ్మభావనయా ధ్యాత్వా సావిత్రి ప్రవేశపూర్వక మపు
 సర్వవిద్యార్థస్వరూపాం బ్రహ్మణ్యాధారాం వేదమాతరం క్రమా ద్వ్యై
 హృతిషు త్రిషు ప్రవిలాప్య వ్యాహృతిత్రయ మకారోకార మకారేషు
 ప్రవిలాప్య తత్సావధానే వాసః ప్రాశ్య ప్రణవేన శిఖా ముత్కృష్య
 యజ్ఞోపవీతం చిత్రా వస్త్రమపి భూమా వాపుసా విసృజ్య ఓం భూ
 స్సాస్వహ ఓం భువస్సాస్వహ ఓం సువస్సాస్వహే త్యనేన జాతరూప ధరో
 భూత్వా ¹స్వరూపం ధ్యాయక్ పునఃపునఃప్రణవం వ్యాహృతి పూర్వకం
 మనసా వచసాఽపి సన్న్యస్తం మయా సవ్యస్తం మయా సన్యస్తం మయేతి
 మంద్రమధ్యమతారధ్వనిభి, స్త్రివారం త్రిగుణీకృత ²ప్రేక్షోచ్చారణం
 కృత్వా ప్రణవైకధ్యానపరాయణస్స న్నభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త
 స్సాస్వహే త్యార్థ్య బాహుర్భూత్వా బ్రహ్మహమస్తీతి తత్త్వమస్మాది
 వాక్యార్థస్వరూపసంధానం కుర్వక్ ఉడిచీం దిశం గచ్ఛేజ్ఞాతరూపధర
 శ్చరే దేష సన్న్యస్త స్తదధికారి భవేద్యది గృహస్థః ప్రార్థనాపూర్వక
 మభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త స్సర్వం ప్రవర్తతే, సఖా మాగోపా
 యోజ స్సఖాయోఽసీంద్రస్య వజ్రోసి వార్తస్ను శ్శర్మమే భవ య
 త్వాపం తన్ని వారయే త్యనేన మంత్రేణ ప్రణవపూర్వకగ్ సలక్షణం
 వైణవం దండం కటిసూత్రం కౌపీనం కమండలం వివర్ణవస్త్ర మేకం
 పరిగృహ్య సద్గురు ముపగమ్య నత్వా గురుముఖా త్తత్త్వమసీతివాక్యం
 ప్రణవపూర్వకముపలభ్యాథ జీర్ణ ³పల్కలాజినమ్, ధృత్వాథ
 జలావతరణ మూర్ధ్వగమన మేకభిక్షం పరిత్యజ్య త్రికాలన్నాన
 మాచరన్వేదాయశ్రవణపూర్వకం ప్రణవానుష్ఠానం కుర్వ స్పృహ
 మార్గే సమ్యక్ కృంషన్న స్సాస్వభిమత మాత్మని గోపయిత్వా నిర్తమోఽ
 ధ్యాత్తనిష్ఠః కామ క్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య దంభదర్పాహంకా
 రాసూయాగర్వేచ్ఛాద్వేషహర్షామర్షమమత్వాదీంశ్చ హిత్వా జ్ఞాన
 వైరాగ్య యుక్తో విత్తస్త్రిపరాజ్ఞుః శ్శుద్ధ మానస స్సర్వోపనిషదర్థమా
 లోచ్య బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహహేగ్ సా సత్యం యత్నేనరక్షయక్ జితేం
 ద్రియో బహిరంతస్సేహవర్జితశ్శరీరసంధారణార్థం ⁴త్రిషు వర్ణేష్యభి
 శస్తపతితపర్జితేషు పశు ర ద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూయాయ

భవతి సర్వేషు కాలేషు లాభాలాభౌ సమా భూత్వా కరపాత్రమౌ
 ధూకరేణాన్న మశ్నౌ మేదోవృద్ధి మకుర్వౌ కృశీభూత్వా బ్రహ్మహ
 మస్మితి భావయౌ గుర్వర్థం గ్రామ ముపేత్య భువిశీలోఽష్టేమాస్యేకా
 కీ చరే ద్ద్వావేవాచరే ద్యదాలం బుద్ధి ర్భవే తదా కుటీచకో వా బ
 వచాదకోవాహంసోవా పరమహంసోవా తత్తత్సంప్రపూర్వకం కటిసూ
 త్రం కాపీనం దండం కమండలు సర్వ ముప్పు విస్మ జ్యోథ జాతరూప
 ధర శ్చకేత్. గ్రామ ఏకరాత్రం తీరే త్రిరాత్రం పట్టణే పంచరాత్రంక్షే
 త్రేసప్తరాత్ర మనికేతః స్థిరమతి రనగ్నిసేవీ నిర్వికారో నియమానియ
 మముత్సృజ్య ప్రాణ సంధారణార్థ మయమేవ లాభాలాభౌ సమాభూ
 త్వా గోవృత్త్యా ధైర్యమాచర న్నుదకస్థలకమండలు రబాధక రహ
 స్యస్థలవాసో నపున ద్లాభాలాభ రత శ్శుభాశుభకర్తృనిర్మూలనపరస్పర్వత్ర
 భూతలశయనః ఊరం కర్తృ పరిత్యజ్యో యుక్తచాతుర్తాస్య ప్రతనియ
 మశ్నుక్ల ధ్యాన పరాయణోఽర్థస్త్రీపురపరాజ్ఞుభోఽనుష్ఠతోఽపుష్
 ష్చ త్వ దాచరౌ అవ్యక్తలింగోఽవ్యక్తాచారో దివానక్తమపి వా స్వ
 ప్నః స్వయాపానుసంధాన బ్రహ్మప్రణవధ్యానమార్గేణ బహిఃసన్యాస్యనే
 న దేవాత్యాగం కరోతి స పరమహంసపరివ్రాజకో భవతి, భగవౌబ్ర
 హ్మప్రణవః కీదృశ ఇతి బ్రహ్మ పృచ్ఛతి స హోవాచ నారాయణః,
 బ్రహ్మప్రణవ షోడశ మాత్రాత్మక స్సోఽవస్థాచతుష్టయ గోచరః, జాగ్ర
 దవస్థాయాం జాగ్రదాదిచతస్రోఽవస్థా స్వప్న స్వప్నాదిచతస్రోఽవస్థా
 సుషుప్తా సుషుప్తాదిచతస్రోఽవస్థా స్థురీయే తురీయాదిచతస్రోఽవస్థా
 భవంతితి, జాగ్రదవస్థాయాం విశ్వస్య చాతుర్విధ్యమ్, విశ్వవిశ్వోవి
 శ్వతైజసో విశ్వప్రాజ్ఞో విశ్వతురీయ ఇతి, స్వప్నావస్థాయాం తైజసస్య
 చాతుర్విధ్యమ్, తైజస విశ్వ సైజస తైజస సైజస ప్రాజ్ఞసైజసతురీయ
 ఇతి, సుషుప్తవస్థాయాం ప్రాజ్ఞస్య చాతుర్విధ్యం చ ప్రాజ్ఞ విశ్వః
 ప్రాజ్ఞతైజసః ప్రాజ్ఞప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞతురీయ ఇతి, తురీయావస్థాయాం తురీయ
 స్య చాతుర్విధ్యమ్, తురీయవిశ్వ స్థురీయతైజస స్థురీయ ప్రాజ్ఞ స్థురీ
 యతురీయ ఇతి తేక్రమేణ షోడశమాత్రారూఢాః, అకారే జాగ్రద్వి
 శ్వః, ఉకారే జాగ్రతైజసః, మకారే జాగ్రతప్రాజ్ఞః, అఞ్మాత్రా

అష్టాత్తరశతోపనిషదః

సప్తమేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓంఘాంకార సంమోహనకర ఉజ్వలఅష్టమే
 తే ప్రతితిష్ఠ, ఓంఘాంకార విద్యేషణకర మోహకనవమేతే ప్రతితిష్ఠ,
 ఓంఘాంకారమోహకర దశమేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఏకార సర్వవశ్య
 కర శుద్ధసత్వ ఏకాదశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం వింకార శుద్ధసాత్వికపురుష
 వశ్యకర ద్వాదశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఓంకార అఖిలవాజ్తయ నిత్య
 శుద్ధ త్రయోదశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఔంకార సర్వవాజ్తయ వశ్యకర
 చతుర్దశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం అంకార గజాదివశ్యకర మోహన పంచద
 శేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఆంకార మృత్యునాశకరరాద్ర షోడశేతే
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం కంకార సర్వవిషహర కల్మాషద సప్తదశేతే ప్రతితిష్ఠ,
 ఓం ఖంకార సర్వతోభకరవ్యాప కాష్టాదశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం గంకార
 సర్వవిఘ్న శమన మహాత్తర ఏకోనవింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఘంకార సౌ
 భాగ్యద స్తోభనకర వింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం జంకార సర్వవిషనాశకర
 ఉగ్ర ఏకవింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం చంకార అభిచారఘ్న త్రూర ద్వావింశే
 తే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఛంకార భూతనాశకరభీషణ త్రయోవింశేతే ప్రతితిష్ఠ,
 ఓం జంకార కృత్యాదినాశకర దుర్గ చతుర్వింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
 ఝంకార భూతనాశకర పంచవింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఞంకార మృత్యు
 ప్రమథన షడ్వింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం టంకార సర్వవ్యాధిహర సుభగ
 సప్తవింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఠంకార చంద్రరూప అష్టావింశేతే ప్రతి
 తిష్ఠ, ఓం డంకార గరుడాత్మక విషఘ్న శోభన ఏకోనత్రింశేతే ప్రతి
 తిష్ఠ, ఓం ధంకార సర్వసంపత్ప్రద సుభగ త్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
 ణంకార సర్వసిద్ధిప్రద మోహకర ఏకత్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం తంకార
 ధనధాన్యాది సంపత్ప్రద ప్రసన్నద్వాత్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం థంకార
 ధర్మప్రాప్తికర నిర్మలత్రయత్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం దంకార పుష్టివృ
 థికర ప్రియదర్శన చతుత్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ధంకార విషజ్వ
 రఘ్న విపులపంచత్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం నంకార భుక్తిముక్తిప్రద
 శాంతపత్త్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం పంకార విషవిఘ్ననాశన భవ్యసప్త
 త్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఫంకార ఆణిమాదిసిద్ధిప్రద జ్యోతిరూపాష్ట
 త్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం బంకార సర్వదోషహర శోభన ఏకోన చత్వార్
 త్రింశేతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం భంకార భూతశాంతికర భయానక చత్వార్

రింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం మంకార విద్యేషిమోహనకర ఏకచత్వారిం
 శేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం యంకార సర్వవ్యాపక పావన ద్విచత్వారిం
 శేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం రంకార దాహకర వికృత త్రిచత్వారింశేఁతే
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం లంకార విశ్వంభర భాసుర చతుశ్చత్వారింశేఁతే
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం వంకార సర్వాప్యాయనకర నిర్మల పంచచత్వారింశేఁతే
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం శంకారసర్వఫలప్రద పవిత్ర షట్చత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ,
 ఓం మంకార ధర్మాధికామద ధవళ సప్తచత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
 సుంకార సర్వకారణ సార్వవర్ణికాష్టచత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
 హంకార సర్వవాఙ్మయనిర్మలఏకోఽన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం శం
 కార సర్వశక్తిప్రదప్రధాన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఊంకారపరా
 పరత్వజ్ఞాపక పరజ్యోతిరూప శిఖామణే ప్రతితిష్ఠ, అఘోవాచ, యే
 దేవాః పృథివీపదస్తేభ్యో నమో భగవంతోఽనుమదంతే శోభాయై
 పితరోనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అఘోవాచ,
 యే దేవా అంతరిక్ష సదస్తేభ్య ఓం నమో భగవంతోఽనుమదంతు
 శోభాయై పితరోనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్,
 అఘోవాచ, యే దేవా దివిపదస్తేభ్యో నమో భగవంతోనుమదంతు
 శోభాయై పితరోనుమదంతు, శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్ష
 మాలికామ్, అఘోవాచ, యే మంత్రయా విద్యాస్తేభ్యో నమ
 స్తాభ్యశ్చ ఓం నమస్తచ్చక్తి రసాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అఘోవాచ,
 యే బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాస్తేభ్య స్సగుణేభ్య ఓం నమస్తద్వీర్యమసాః
 ప్రతిష్ఠాపయతి, అఘోవాచ, యే సాక్ష్యాదితత్త్వభేదాస్తేభ్యో నమో
 వర్తధ్వం విరోధేనువర్తధ్వమ్, అఘోవాచ, యే శైవా వైష్ణవా
 శ్శాక్తా శ్శతసహస్రశస్తేభ్యో నమో నమో భగవంతోనుమదంత్యసు
 గృహ్లాంతు, అఘోవాచ, యాశ్చ మృత్యోః ప్రాణవత్యస్తాభ్యో నమో
 నమః, తే నైతాం మృడయత, మృడయత పునరేతస్యాం సర్వాత్మకత్వం
 భావయిత్వా భావేన పూర్వమాలికా ముత్పాద్యారభ్య తన్నయీం
 మహోపహారై రుపవృత్త్య ఆదిత్యంతై రక్షై రక్షమాలా మప్స్తాత్తర
 శతంస్పృశేత్, అథ పున రుత్థాప్య ప్రదక్షిణీకృత్య ఓం నమస్తే భగవతి

మంత్రమాతృకైశ్చమాలే సర్వవశంకరోన్మమస్తే భగవతి మంత్ర
మాతృకైశ్చమాలికే శేషస్తంభిన్మమస్తే భగవతి మంత్రమా-
తృకైశ్చమాలికే ఉచ్చాటన్మమస్తే మంత్రమాతృకైశ్చమాలి
కే విశ్వా మృత్యో మృత్యుంజయస్వరూపిణి సకలలోకోద్ధీపిని సకలలోక
రక్షాధికే సకలలోకోజ్జీవికే సకలోత్పాదికే దివాప్రవర్తికే రాత్రిప్రవ
ర్తికే నద్యంతరం యాసి దేశాంతరం యాసి ద్వీపాంతరం యాసి లోకాం
తరం యాసి సర్వదా స్ఫురసి సర్వహృదివాసయసి నమస్తే పరారూపే
నమస్తే పశ్యంతీ రూపే నమస్తే మధ్యమారూపే నమస్తే వైఖరీరూపే
సర్వతత్త్వాత్తికే సర్వవిద్యాత్తికే సర్వశక్త్యాత్తికే సర్వదేవాత్తికే వసి
ష్ఠేన మునినాఽరాధితే విశ్వామిత్రేణ మునినోపసేవ్యమానే నమస్తే
నమస్తే, స్రాతర ధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధి
యానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, తత్సాయంస్రాతః ప్రయుం
జానః పాపోఽపాపో భవతి, ఏవ మక్షమాలిక యా జప్తో మంత్ర స్సద్య
స్సిద్ధికరో భవతీత్యాహ భగవాన్ గుహః ప్రజాపతి మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాజ్డే మనసీతి శాన్తిః
ఇతి అక్షమాలికోపనిష త్సమాప్తా
ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

౬౮. సామవేదీయ అవ్యక్తోపనిషత్

ఓ ఆప్యాయం త్వలి శాంతిః.

శ్లో. స్వాజ్ఞానా సురరాధ్యాస స్వజ్ఞాన సరశేసరి,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్.

ఓం పురాకిలేదం నకించ నాసీ న్న ద్యౌ ర్నాంతరిక్షం నపృథివీ కేవల
జ్యోతిరూప మనాద్యనంతమనన్వస్థూల రూప మరూపం రూప
దవిజ్ఞేయం జ్ఞానరూప మానందమయ మాసీత్, తదనన్య తద్దేవ్యా
ఽభూత్, హరిత మేకం రక్తమపరమ్, తత్ర యద్రక్తం తత్పుంసోరూప

మధూత్, యద్ధరితం తన్తాయాయాః, తా సమాగచ్ఛతః తయో
రీర్వ్య మేవ మనందత్, తదవర్ధత, తదండమధూ దైమం, తత్పరిణమ
మాన మధూత్, తతః పరమేష్ఠీ వ్యజాయత, సోభిజ్జాసత, కిం మే
కులం కిం మే కృత్యమితి, తం హ వాగదృశ్యమా నాభ్యువాచ భోభో
ప్రజాపతే త్వ మవ్యక్తా దుత్పన్నోఽసి వ్యక్తం తే కృత్య మితి. కి
మవ్యక్తం యస్తా దహ మాసిషం, కిం తదవ్యక్తం యస్తే కృత్య మితి,
సాబ్రవీత్, అవిజ్ఞేయం హి తతోన్మ్య తేజో య దవిజ్ఞేయం త
దవ్యక్తమ్, త చ్చేత్ జ్ఞాస్యసి మావగచ్ఛేతి, సహోవాచ కైష త్వం
బ్రహ్మ వాగ్యదసి శంసాత్తాన మితి, నా త్వబ్రవీ త్తసా మావిజ్ఞ
జ్ఞాసస్వేతి, సహస్రం స బ్రహ్మచర్య మధ్యువాసాధ్యువాస. ౧.

అథాపశ్యద్వచమానుష్టుభీం పరమాం విద్యామ్, యస్యాం
గా న్యనేయ మంత్రాః, యత్ర బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠితమ్. విశ్వే దేవాః ప్రతిష్ఠి
తాః, యస్తాం నవేద కి మన్యై ర్వేదైః కరిష్యతి, తాం విదిత్వా సచ
రక్తం జిజ్ఞాసయామాన. తా మేన మనూచానాం గాయ న్నాసిష్ట,
సహస్రం సమా ఆద్యంతనిహితోంకారేణ పదా న్యగాయత్. సహస్ర
సమా స్తదై వాక్షరశః, తతోజ్యోతిర్తయం శ్రియా లింగితం సుపర్ణ
రథం శేషఘణాచ్ఛాదితమాళిం మృగముఖం నరవపుషం శశిసూర్యహ
వ్యవాహనాత్మకనయనత్రయమ్. తతః ప్రజాపతిః ప్రణిపతాత సమోనమ
ఇతి, తథైవర్పాథ తమస్తాత్. ఉగ్ర మిత్యాహ ఉగ్రః ఖలువా ఏషః
మృగరూపత్వాత్. వీర మిత్యాహ, వీరోవా ఏష వీర్య వత్త్వాత్,
మహావిష్ణు మిత్యాహ, మహతాం వా అయంమహా వ్రోదసీ వ్యాప్య
స్థితః జ్వలంత మిత్యాహ, జ్వలన్నివ ఖల్వసావవస్థితః. సర్వతో ముఖ
మిత్యాహ, సర్వతః ఖల్వయం ముఖవా న్విశ్వరూపత్వాత్. నృసింహ
మిత్యాహ, యథా యజు రేవై తత్, భీషణ మిత్యాహ, 'భీషా వా
ఆస్తా దాదిత్య ఉదేతి, భీతశ్చంద్రమా భీతో వా యుర్వాతిభీతోఽ
గ్నిర్దవాల్పిభీతః పర్జన్యో వ్నతి. భద్ర మిత్యాహ, భద్రః ఖల్వయం.
శ్రియా జప్తుః మృతోర్మృత్యుమిత్యాహ, మృతోర్మృత్యు ర్వా అయం

మృత్యురమృతత్వం ప్రజానామన్నదానాం నమామిత్యాహ, యథా
యజు రేవై తత్, అహ మిత్యాహ, యథా యజురే వై తత్. ౨.

అథ భగవాంస్త మబ్రవీత్, ప్రజాపతే ప్రీతోఽహం కిం తవే
స్థితం తదాశంసేతి, స హోవాచ, భగవ న్నవ్యక్తా దుత్పన్నోస్తి
వ్యక్తం మమ కృత్యమితి పురాశ్రావి, తత్రావ్యక్తం భవాని త్యజ్ఞా
యి, వ్యక్తం మే కథయేతి, వ్యక్తం వై విశ్వం చరాచరాత్మకమ్, య
దవ్యజ్ఞతే తదవ్యక్తస్యవ్యక్తత్వ మితి, సహోవాచ, నశశ్నోమి జగ
త్సృష్టు ముపాయం మే కథయేతి, తమువాచ పురుషః ప్రజాపతే శృ
ణుస్సుష్టే రుపాయం పరమం యం విదిత్వా సర్వం జ్ఞాస్యసి సర్వత్ర
శత్యుసి సర్వం కరిష్యసి, మయ్యగ్నౌ స్వాత్మానం హవి ర్ధ్యాత్వాతయై
వానుష్టుభర్వా, ధ్యావయజ్ఞోఽయమేవ, ఏతద్వై మహోపనిషద్దే
వానాం గుహ్యమ్, నహవా ఏతస్యసామ్నా నర్చాన యజుషా ర్థోఽను
విద్యతే, య ఇమాం వేద స సర్వాన్కామా నవాప్య సర్వాన్ లోకాన్
జిత్వా మా మేవాభ్యుపైతి, నచ పునరావర్తతే యఏవంవేదేతి. ౩.

ప్రజాపతి స్తం యజ్ఞాయ వసీయాంస మాత్మానం మన్యమానో
మనోయజ్ఞేనేజే సప్రణవయా తయైవర్చా హవిర్యాత్వాత్మాన మాత్ర
స్యగ్నౌ జుహుయాత్, సర్వ మజాన త్సర్వత్రా శక త్సర్వ మకరోత్,
యఏవం విద్వాని మం ధ్యాన యజ్ఞమనుతిష్ఠే త్ససర్వజ్ఞోఽనంతశక్తిస్స
ర్వకర్తా భవతి, స సర్వాన్ లోకాన్ జిత్వా బ్రహ్మ పరం ప్రాప్నోతి. ౪.

అథ ప్రజాపతి ర్లోకాన్ సిస్రుక్షమాణ స్తస్యా ఏవ విద్యాయా
యాని త్రింశదక్షరాణి తేభ్య స్త్రీన్ లోకాన్, అథ ద్వేద్వే అక్షరేతా
భ్యాముభయతో దధార, తస్యాఏవరోపద్వాత్రింశ ద్భిరక్షరైస్తాదేవా
న్నిర్మమే, సర్వైరేవ స ఇంద్రోఽభవత్, తస్మా దింద్రో దేవానామధికో
ఽభవత్, య ఏవం వేద సమానానా మధికో భవేత్, తస్యాఏకాదశ
ః పాదై. రేకాదశరుద్రాన్నిర్మమే, తస్యా ఏకాదశభి రేకాదశాదిత్యాన్ని
ర్మమే, సర్వైరేవ స విష్ణురభవత్, తస్మాద్విష్ణురాదిత్యానామధికో
ఽభవత్, యఏవంవేద సమానానా మధికోభవేత్, స చతుర్భిశ్చతుర్భిరక్ష

రైరష్ట్రా వసూనజనయత్, సతస్యా ఆవ్యైర్వాదశభి రక్షరై రాబ్రిష్టాణ
మజనయత్, దశభి ర్దశభి ర్విష్టత్రై, తస్మా ద్బాబ్రిష్టాణో ముఖ్యో భవతి
ఏవం తస్మభ్యో భవతి యఏవం వేద, తూష్ణీ శూద్ర మజనయత్, తస్మా
చూషో నిర్విద్యో ఽభవత్, నవా ఇదం దివా ననక్త మాసీ దవ్యా
వృత్తమ్, సప్రజాపతి రానుష్టుభాభ్యా మర్ధరాభ్యా మహారాత్రా వక
ల్పయత్, తతోవ్యైచ్ఛత్, వ్యేవా స్తా ఉచ్ఛతి, అథో తమవ వాపహ
తే, ఋగ్వేద మస్యా ఆద్యా త్పదా దకల్పయేత్, యజుర్ద్వితీయా
త్సామ తృతీయాత్, అథర్వాంగిరస శ్చతుర్థాత్, యవష్టాక్షరపదా
తేన గాయత్రీ, య దేకాదశపదా తేన త్రిష్టుప్, యచ్ఛతుష్పదా తేన
జగతీ, యద్ద్వాత్రింశదక్షరా తే నానుష్టుభ, ¹సవా ఏవ సర్వాణి ఛం
దాసి, య ఇమాం సర్వాణి ఛందాసి వేద, సర్వం జగదానుష్టుభ
ఏవోత్పన్నమ్, అనుష్టుభిప్రతిష్ఠితమ్, ప్రతిష్ఠతి య శ్చైవంవేద. ౫.

అథ యదా ప్రజాస్సృష్టా న జాయంతే, ప్రజాపతిః కథన్ని
చూః ప్రజా స్సృజేమ మితి చింతయ స్సుగ్రమితీ మా మృచం గాతు
ముపక్రామత్, తతః ²ప్రథమా త్పదా దుగ్రరూపో దేవఃస్రాదురభూత్
ఏకశ్శ్యామః పురతో రక్తః పినాకీ స్త్రీపుంసూపస్తం విభజ్య స్త్రీ
షు తస్యస్త్రీరూపం పుంసీచ పుంరూపం వ్యథాత్, సశిఖాభ్యా మాశా
భ్యాం సర్వ మాదిష్టః, తతః ప్రజాః ప్రజాయంతే, య ఏవం వేద, ప్రజా
పతేస్సోఽపిత్ర్యంబక ఇమా మృచ ముద్గాయ స్సుద్గృధిర జటాకలాపః
ప్రత్యక్ జ్యోతి ష్యాత్త న్యేవ రంతార మితి, ఇంద్రోవై కిల దేవానామను
జావర ఆసీత్, తం ప్రజాపతి రబ్రవీత్, గచ్ఛదేవానా మధిపతి ర్భవేతి
సోఽగచ్ఛత్తం దేవా ఊచుః, అనుజావరోఽసి త్వ మస్తాకమ్, కుత స్తవా
ధిపత్య మితి, స ప్రజాపతి మభ్యే త్యోవాచ, ఏవం దేవా ఊచురనుజా
వరస్య కుత స్త వాధిపత్య మితి, తం ప్రజాపతి రింద్రం త్రికలశై రమృ
త పూర్ణైరానుష్టుభాభి మంత్రితైరభిషిచ్య తం సుదర్శనేన దక్షిణతోరర
క్షపాంచజన్యేన వామతో ద్వయేనై వ సురక్షితో భవత్, రాక్షే ఫలకే
సూర్యవర్చసి మంత్రి మానుష్టుభం విన్యస్య తదస్య కంఠే ప్రత్యముం

చత్, తత స్సుదుర్నిరీక్షో భవత్, తస్మై విద్యా మానుష్టుభీం ప్రాదాత్, తతో దేవా స్తమాధి పత్యాయాసుమేనిరే, స స్వరా డభూత్, య-
 ఏవం వేద, స్వరా డ్భవేత్, సోఽమన్యత పృథివీ¹ మపి కథమసాం జయే
 య మితి, స ప్రజాపతి ముపాధావత్, తస్మా త్ప్రజాపతిః కమతాకార
 మింద్ర నాగ భుజగేంద్రాధారం భద్రాసుం ప్రాదాత్, స పృథివీ మభ్య
 జయత్, తతస్స ఉభయోర్లోకయో రధిపతి రభూత్, య ఉభయోర్లో
 కయో రధిపతి ర్భవతి, స పృథివీం జయతి, యోవా ఆప్రతిష్ఠితం శిథిలం
 భ్రాతృవ్యేభ్యః పరమాత్మానం మన్యతే, స ఏత మాసీనమధితిష్ఠేత్,
 ప్రతిష్ఠితో శిథిలో భ్రాతృవ్యేభ్యో వసియా న్భవతి, యశ్చైవం వేద
 యశ్చైవం వేద. ౬.

య ఇమాం విద్యా మధితే, సుసర్వా న్వేదా నధితే ససర్వైః
 క్రతుభిర్యజతే, స సర్వతీర్థేషు స్నాతి, స మహాపాతకోపపాతకైః
 ప్రముచ్యతే, స బ్రహ్మవర్చసం మహదాఘ్నయాత్, ఆబ్రహ్మణః పూర్వా
 నాకల్పా చోచ్చిత్తరాంశ్చ వంశ్యాన్మనీతే, నై న మఃస్తారాదయోరోగా
 ఆదిధేయుః, స యతా స్సప్రేతపిశాచా ఆవ్యేనం స్పృష్త్వా వృష్త్వాశ్రు-
 త్వావాపాపిసః పుణ్యాన్ లోకా నవాఘ్నయుః, చింతిత మాత్రా దస్యస
 ర్వేర్థాధ్యేయుః, పితర మివై నం సర్వే మన్యంతే, రాజాన శ్చాస్యా దే
 శాధికారిణో భవంతి, నచాచార్య వ్యతిరిక్తం శ్రేయాంసం దృష్త్వా నమ
 స్కుర్యాత్, న చాస్తా దుపావరోహేత్, జీవన్ముక్తశ్చ భవతి, దేహంతే
 తమసః పరం ధామ ప్రాఘ్నయాత్, యత్ర విరాణ్ణసింహోఽవభాసతే,
 తత్రఖిలూపాసతే, తత్స్వరూపధ్యానపరా మునయ ఆకల్పంతే తస్మి
 న్నే వాత్సని లీయంతే, నచ పునరావర్తంతే, నచేమాం విద్యా మశ్రద్ధ
 ధానాయ బ్రూయాత్, నాసూయావతే నానూచానాయ నావిష్ణుభ
 క్తాయ నానృతినే నాతపసే నాదాంతాయ నాశాంతాయ నాసీక్షితా
 య నాదీక్షితాయ నాధర్మశీలాయ నహింసకాయ నాబ్రహ్మచారిణ
 ఇత్యేషోపనిషత్. ఓం ఆప్యాయం త్వలి శాంతిః.

ఇతి అష్టాత్మరశతోపనిషత్ సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

౬౯. యాజుషీయ ఏకాక్షరోపనిషత్

శ్లో. ఏకాక్షరపదారూఢం సర్వాత్మక మఖండితమ్,
సర్వవర్జితచిన్తాత్రం త్రిపాన్నారాయణం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. ఏకాక్షరం త్వక్షరే త్రాస్తి సోమే సుఖమ్నాయాం చేహ
దృఢీ స ఏకః, త్వం విశ్వభూ రూఢితపతిః పురాణః పంచస్యవకో భువనస్య
గోప్తా, విశ్వే నిమగ్నః పదవీః కవీనాం త్వం జాతవేదో భువనస్యనాథః,
అజాత మగ్రే స హిరణ్యరేతా యజ్ఞ స్త్వమేవైక విభుః పురాణః.
ప్రాణః ప్రసూతిర్భువనస్య యోనిర్వ్యాఘ్రం త్వయా ఏకపదేన
విశ్వమ్, త్వం విశ్వభూ ర్యోని 'పరాసుగర్భే కుమార ఏకో విశిఖ సుస్థ
న్వా, వితత్య బాణం తరుణార్కవర్ణం వ్యోమాంతరే భాసి హిరణ్య
గర్భః, భాసా త్వయా వ్యోమ్ని కృతస్సుతాత్మ్య స్త్వం వై కుమార
స్త్వమరిష్టనేమిః, త్వం వజ్రభృదుర్భుతపతి స్త్వమేవ కామః ప్రజానానిహి
తోఽసిసోమే, స్వాహా స్వధా యచ్చ పవట్కురోతి రుద్రః పశూనాం
గుహయా నిమగ్నః, థాతా విధాతా పవనస్సుపర్ణోవిష్ణో ర్వరాహో
రజనీరహశ్చ, భూతం భవిష్యత్ప్రభవః క్రియాశ్చ కాలః క్రతు స్త్వం
పరమాక్షరంచ, ఋచో యజుగ్గోషి ప్రసవంతి వక్త్రా త్సామానిస
మ్రాద్వసురంతరిక్షమ్, త్వం యజ్ఞనేతా హుతభు గ్వీభుశ్చ రుద్రా
స్తభో దైత్యగణా వసుశ్చ, స ఏష దేవోఽంబరగశ్చ చక్రే అన్యేభ్యతి
ష్ఠేత తపో నిరుంధ్యః, హిరణ్మయం యస్య విభాతి సర్వం వ్యోమాం
తరే రశ్మిమిమాగ్సనాభిః, స సర్వవేత్తా భువనస్య గోప్తా నాభిః
ప్రజానాం నిహితాజనానామ్, ప్రోతా త్వ మోతా విచితిః క్రమా
ణాంప్రజాపతి శ్చందమయో విగర్భః, సామై శ్చిదంతో విరజశ్చబా
హుగ్గ్ హిరణ్మయం వేదవిదాం పరిష్ఠమ్, య మధ్యరే బ్రహ్మవిదః

స్తువంతి సామైర్యజుర్భిక్రతుభిస్త్యమేవ, త్వగ్ స్త్రీ పుమాగ్ స్త్యవః -
 కుమార ఏక స్తం వై కుమారీ హ్యథాభూ స్త్యమేవ, త్వమేవ ధాతావ -
 దుణశ్చరాజా త్వం వత్సరోగ్న్యైర్యమ ఏవ సర్వమ్, మిత్ర సుసన్త
 శ్చంద్రశింద్రో వరుణోద్ర స్త్యష్టా విష్ణు సుగలా గోపతి స్త్యమ్,
 త్వం విష్ణుర్భూతానితు త్రాసి దైత్యా స్త్యయాశృతం జగదుద్భవగర్భః,
 త్వం భూర్భువస్త్వ స్త్యగ్ హి స్వయంభురథ విశ్వతో ముఖః, య ఏవం
 నిత్యం వేదయతే గుహశయం ప్రభుం పురాణగ్ సర్వభూతగ్ హిరణ్మ
 యమ్, హిరణ్మయం బుద్ధిమతాం పరాం గతిగ్ స బుద్ధిమాన్ బుద్ధిమత్సు
 తిష్ఠతీత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వతి శాంతిః
 ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్సమాప్తా
 ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౭౦. అధర్వణీయ అన్నపూర్ణోపనిషత్

శ్లో. సర్వాపహ్నావసంసిద్ధ బ్రహ్మమాత్రతయోజ్జ్వలమ్,
 త్రైపదం శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్రమితి భావయే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః
 ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం నిదాఘా నామ యోగీంద్రో ఋభుం బ్రహ్మవిదాం వరమ్,
 ప్రణమ్య దండవద్యామాపుత్రాయ స పునర్దునిః, ఆత్మతత్త్వమను
 బ్రూహిత్యేవం పప్రచ్ఛ సాదరమ్, కయోపాసనయా బ్రహ్మ స్నీదృశం
 స్తాప్తవా ససి, తాం మే బ్రూహి మహావిద్యాం మోక్షసామ్రాజ్యదాయ
 నీమ్, నిదాఘ త్వం కృతార్థోఽసి శృణు విద్యాం సనాతనీమ్, యస్యావి
 జ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, మూలశృంగాటమధ్యస్థా బిందు
 నాద కళాశ్రితా, నిత్యానందా నిరాధారా ఖ్యాతా విలసత్కచా, విష్ణు
 పే శ్రీమహాలక్ష్మీ కామ స్తారో నతి స్తథా, భగవత్యన్నపూర్ణేతి మ

మాభిలషితం తతః, అన్నం దేహి తత స్వాహా మంత్రసారేతి విశ్రుతా, సప్తవింశతి వర్ణాత్తా యోగినీగణనేమితా, విం ప్రీం సాః శ్రీం క్షీమో న్నమో భగవత్యన్నపూర్ణే మమాభిలషితమన్నం దేహి స్వాహా. ఇతి పితృపదిష్టోఽస్తి త దాదినియమ స్థితిః, కృతవాక్ స్వాశ్రమాచారో మంత్రానుష్ఠానమన్వహమ్, ఏవం గతే బహుదినే ప్రాదురాసీ న్నమాగ్రతః, అన్నపూర్ణా విశాలాక్షీ స్తయమానముఖాంబుజా, తాం దృష్ట్వా దండవద్భామౌ నత్యాప్రాంజలి రాస్థితః, అహో వత్స కృతార్థోఽసి వరం వరయ మాచిరమ్, ఏవముక్తో విశాలాక్ష్యా మయోక్తం మునిపుంగవ, ఆత్మతత్త్వం మనసి మే ప్రాదుర్భవతు పార్వతి, తదైవాస్త్వితి మా ముక్త్యా తత్రైవాంతరథీయత, తదామే మతి రుత్పన్నా జగద్వైచిత్ర్యదర్శనాత్, భ్రమః పంచవిధో భాతి తదేవేహ సముచ్యతే, జీవేశ్వరా భిన్నయాచా విత ప్రాథమికో భ్రమః, అత్తనిష్ఠం కర్తృగుణం వాస్తవం వా ద్విలీయకః, శరీరత్రయసంయుక్త జీవ స్సంగీ తృప్తియకః, జగత్కారణరూపస్య వికారిత్వం చతుర్థకః, కారణా ద్భిన్న జగత స్సత్యత్వం పంచమో భ్రమః, పంచభ్రమనివృత్తిశ్చ తదా స్ఫురతి చేతసి, బింబ ప్రతిబింబదర్శనేన భేదభ్రమో నివృత్తః, స్ఫుటికలోహిత దర్శనేన పారమార్థికకర్తృత్వభ్రమో నివృత్తః, ఘటమతాకాశదర్శనేన సంగీతభ్రమో నివృత్తః, రిజ్జస్పర్శదర్శనేన కారణా ద్భిన్న జగత స్సత్యత్వభ్రమో నివృత్తః, కనకదుచికదర్శనేన వికారిత్వభ్రమో నివృత్తః, తదా భ్రమల మచ్చిత్రం బ్రహ్మకార మభూత్స్వయం, నిదాఘత్వ మపీఠం హితత్త్వజ్ఞాన మవాప్నుహి, నిదాఘః ప్రణలో భూత్వా ఋభుం పక్తిచ్చ సాచరమ్, బూహి మే శ్రద్ధధానాయ బ్రహ్మవిద్యామనుత్తమామ్, తథేత్యాహ ఋభుః ప్రీత స్తత్త్వజ్ఞానం దదామి తే, మహాకర్తా మహాభోక్తా మహాత్మాగీ భవానఘ, స్వస్వరూపానుసంధానమేవం కృత్వా సుఖి భవ, నిత్యోదితం విమల మాద్య మనంశరూపం బ్రహ్మసి నేతరకలా కలనంహి కించిత్, ఇత్యేవ భావయ నిరంజనతాముపేతో నిర్వాణ మేహి సకలామలశాంతవృత్తిః, యదిదం దృశ్యతే కించి త్తత్త్వ న్నాస్తితి భావయ, యథా గంధర్వనగరం యథా వారి మరుస్థలే, యత్తు నోదృశ్యతే కించి ద్యన్ను కించిదివ స్థితమ్, మన ష్షష్ఠేంద్రియాతీతం తన్నయో భవ వై

మునే, అవినాశి చిదాకాశగ్ సర్వాత్మక మఖండితమ్, నీరంధ్రం భూరి
వా శేషం తదస్మితి విభావయ, యదా సంక్షీయతే చిత్త మభావాత్యంత-
భావనాత్, చిత్సామాన్యస్వరూపస్య సత్తాసామాన్యతా తథా, మానం
చైత్యాంశరహితా చిద్యదాత్మని లీయతే, ఆసద్రూపవదత్యచ్ఛా
సత్తా సామాన్యతా తదా, దృష్టిరేషా హి పరమా సదేహః దేహ
యో స్సమా, ముక్తయో స్సంభవత్యేవ తుర్యాతీతపరాభిధా, పృథిత
స్య భవత్యేషా సమాధి స్థస్య చానఘ, జ్ఞస్య కేవలమజ్ఞస్య న భవ
త్యేవ బోధజా, అనానన్దసమానన్దముగ్ధముగ్ధముఖద్యుతిః, చిరకాలపరి
క్షీణ మననాదిపరిభ్రమః, పదమాసాద్యతే పుణ్యం ప్రజ్ఞయా వైక
యా యదా, ఇమం గుణసమాహార మనాత్మ త్యేన పశ్యతిః, అంతశ్చ
తళయా యాఽసౌ సమాధి రితి కథ్యతే, అవాసనగ్ స్థిరం ప్రోక్తం
మనో ధ్యానం తదేవచ, తదేవ కేవలీ భావగ్ శాంతతైవచ తత్స
తా, తనువాసన మత్యుచ్చైః పదాయోద్యతముచ్యతే, అవా
సనం మనోవక్త్రపదం తస్మా దవాప్యతే, ఘనవాసన మేతత్తు
చేతః కర్మత్వభావనమ్, సర్వదుఃఖప్రదం తస్మాద్వాసనాం తను
తాం నయేత్, చేతసా సంపరిత్యజ్య సర్వభావాత్తభావనామ్, సర్వ
మాకాశతా మేతి నిత్య మంత ర్ముఖ స్థితే, యథా విపణగా లోకా
హారంతోఽప్యసత్సమాః, ఆసంబంధా త్తథా జ్ఞస్య గ్రామోఽపి
పినోపమః, అంతర్ముఖతయా నిత్యగ్ సుప్తా బుద్ధో వ్రజ్జ్ వత్, స
గ్రం జనపదం గ్రామ మరణ్యమివ పశ్యతి, అంత శ్శీతళతాయాంతు ల
భాయాం శీతళం జగత్, అంగే స్తృప్తో పతప్తానాం దావదాహమయం
జగత్, భవత్యఖిలజంతూనాం యదంత స్తద్భూషిః స్థితమ్, య స్తాత్త్వ
రతి రేవాంతః కుర్వ స్కర్తేంద్రియైః క్రియాః, నపశో హర్ష శోకా
భ్యాగ్ స సమాహిత ఉచ్యతే, ఆత్మవత్సర్వభూతాని పరద్రవ్యాణి
లోచ్ఛవత్, స్వభావాదేవ న భయాద్యః పశ్యతి స పశ్యతి, అద్వైత
మృతి రాయాతు కల్పాంతాని యేనవా, నాసౌ కళంక మాహ్నోతి
హేమపంకగతం యథా, శోఽహం కథ మిదం కి వా కథం మరణ
జన్తనీ, విచారయాంతరేవే త్థం మహా త్తత్ఫల మేష్యసి, విచారేణ
పరిజ్ఞాతస్వభావస్య సత స్తవ, మన స్స్వరూప ముత్పృజ్య శమ మేష్య

తి విజ్వరమ్, విజ్వరత్వం గతం చేతస్తవ సుసారవృత్తిషు, ననిమజ్జతి
తద్భ్రష్టా గోష్పదేష్వివ వారణః, కృపణం తు మనో బ్రహ్మ గోష్ప
దేఽపి నిమజ్జతి, కార్యగోష్పదతోఽయేఽపి విశీర్ణోమశణోయథా, యావ
ద్యావ స్తుశ్రేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతేఽఖిలమ్, తావత్తావ త్పరో లోకః
పరమాత్రేవ శిష్యతే, యావ త్సర్వం న సంత్యక్తం తావదాత్మా న
లభ్యతే, సర్వవస్తు పరిత్యాగే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే, ఆత్మావలోక
నార్థం తు తస్మాత్సర్వం పరిత్యజేత్, సర్వం సంత్యజ్య దూరేణ యచ్ఛి
ష్టం తన్నయో భవ, సర్వం కించి దిదం దృశ్యం దృశ్యతే చే జ్వగద్గతమ్,
చిన్నిష్పందాంశమాత్రం తన్నాన్యత్కించన శాశ్వతమ్, సమా
హితా నిత్యతృప్తా యథాభూతాఽర్థదర్శినీ, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన
పరా ప్రజ్ఞోచ్ఛతే బుధైః, అతుభాః నిరవాంకారా ద్వంద్వే వ్యసను
పాతినీ, ప్రోక్తా సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థితరా స్థితిః, నిశ్చితా విగతా
భీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణా
మనో గతిః, కేవలం చిత్ప్రకాశాగ్ శకల్పితా స్థితాం గతా, తుర్యా
సా ప్రాప్యతే దృష్టిర్నవాద్భి ర్వేదవిత్తమైః, ఆదూరగతసాదృశ్యాసు
షుష్టి స్సోఽపి లభ్యతే, మనోవాంకారవిలయే సర్వభావాంతరస్థితా,
సముదేతి పరాసందా యా తనుః పారమేశ్వరీ, మనసైవ మనశ్చిత్వా
సా స్వయం లభ్యతే గతిః, తదను విషయవాసనావినాశం తదనుచిత్తః
పరమస్ఫుటప్రకాశః, తదనుచ సమతావశాత్సర్వరూపే పరిణమనం
మహతా మచింత్యరూపమ్, అఖిల మిద మనంత మాత్మతత్త్వం దృఢ
పరిణామిని చేతసి స్థితోఽంతః, బహిరుపశమితే చరాచరాత్మా త్వయ
మనుభూయత ఏవ దేవ దేవః, అసక్తం నిశ్చలం చిత్తం యుక్తగ్ సంసా
ర్యపి స్ఫుటమ్, సక్తం తం దీర్ఘతపసా యుక్త మప్యతిబద్ధవత్, అంత
స్సంసక్తి నిర్ముక్తో జీవో మధురవృత్తిమూః, బహిః కుర్వ స్మకుర్వన్వా
కర్తా భోక్తా నహి క్వచి దితి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

నిదాఘః॥ సంఘః కీదృశ ఇత్యుక్తః కశ్చ బంధాయ దేహీనామ్,
కశ్చ మోక్షాయ కథింః కథం త్వేష చికిత్స్యతే, దేహ దేహి విభా
గేన పరిత్యాగేన భావనా, దేహమాత్రేహి విశ్వాస స్సంగో బంధాయ

కల్పతే, సర్వ మాత్మేద మత్రాహం కిం వాంఛామి త్యజామ కిమ్, ఇత్యు
 సంగస్థితిం విధి జీవన్ముక్తతనుస్థితామ్, నాహ మస్మి నచాన్యోఽస్మి నచాయం-
 నచనేతరః, సోఽంగ ఇతి సంప్రాక్తో బ్రహ్మస్మి త్యేవ సర్వదా, నాభినందతి
 నైష్కర్మ్యం నకర్తస్యనుషజ్యతే, సుసమో యః పరిత్యాగీ సోఽన్యక
 ఇతి స్మృతః, సర్వకర్మఫలాదీనాం మనసైవ న కర్తృణా, నిపుణో యః పరి
 త్యాగీ సోఽసం సక్త ఇతి స్మృతః. అసంకల్పేన సకలాచేష్టానానా విజృంభి
 తాః, చికిత్సితా భవంతీవా శ్రేయస్సంపాదయంతిహి, న సక్తమిహాచీ
 ష్టాసునచింతాసు నవస్తుషు, నగమాగమచేష్టాసునకాలకలనాసు చ, కేవ
 లం చితి విశ్రమ్య కించి చైవత్యావలంబ్యపి, సర్వత్ర నీరసమిహ తిష్ఠ
 త్యాత్మరసం మనః! వ్యవహార విదగ్ సర్వం మాకరోతు కరోతు వా
 అకుర్వ న్వాపి కుర్వన్వా జీవన్వాత్మరతిక్రియః, అథవా తమపి త్యక్త్వా
 చైత్యాగ్ వగ్ శాంతిచ్చిదనః, జీవ స్థితి సగ్ శాంతో జ్వలన్మణిరివాత్మ
 ని, చిత్తే చైత్యదశాహీనే యా స్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోఽవ్యతేశాం
 తకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, ఏషా నిదాఘసాఘప్తి స్థితిరభ్యాస
 యోగతః, ప్రాధా సతీ తురీయేతి కథితా తత్త్వకోవిదైః, అస్యాం
 తురీయావస్థాయాగ్ స్థితిం ప్రాప్యైవి నాశినీమ్, ఆనందై కాంతశీలత్వా
 దనానందపదంగతః, అనానందమహానంద కాలాతీత స్తతోఽపిహి, ముక్త
 ఇత్యుచ్యతే యోగీ తుర్యాతీతపదం గతః, పరిగభితసను స్తజన్మపాశ
 సుకలవిలీనతమో మయాభిమానః, పరమరసమయః పరాత్మసక్తో జలగత
 నైంధవఖండవ న్నహత్తా, జడాజడదృశోర్తథ్యేయ త్తత్త్వం పారమార్థిక
 మ్, అనుభూతిమయం తస్మా త్సారం బ్రహ్మేతి కథ్యతే, దృశ్యశృంవలితో
 బంధ స్తన్ముక్తా ముక్తి రుచ్యతే, ద్రవ్యదర్శనసంబంధే యానుభూతిర
 నామయా, తామవప్తభ్య తిష్ఠత్వగ్ సాఘప్తిం భజతే స్థితిః, నైవతు
 ర్యత్వ మాప్నోతి తస్యాం దృష్టిగ్ స్థిరాం కురు, ఆత్మాస్థూలో నచైవా
 ఋర్నప్రత్యక్షో నచేతరః, నచేతనో నచ జడో నచైవాసన్న సన్నయః,
 నాహం నాన్యో నచైవైకో నచానేకోఽద్వయోఽవ్యయః, యదిదం
 దృశ్యతాం ప్రాప్తం మనస్సర్వేంద్రియాస్పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే
 యత్సుఖం పారమార్థికమ్, తదతీతం పదం యస్మా త్తన్న కించి దివైవ

తత్, న మోక్షో నభసః పృష్ఠే న పాతాళే న భూతలే, సర్వాశాసం
 క్షయే చేతః క్షయో మోక్ష ఇతీష్యతే. మోక్షో మేఽస్త్రితి చిం
 తాంతర్జాతాచే దుష్ఠితం మనః, మనసోత్థే మన సైశ్చ బంధ స్సాంగ్
 సారికోదృఢః, ఆత్మ న్యతీతే సర్వస్త్వ త్వర్వయాపేఽథవా తలే, కోబం
 ధః కశ్చవా మోక్షో నిర్మూలం మనసం కురు, అథ్యాత్మరతిరశ్రాంతః
 పూర్ణపావనమానసః, ప్రాప్తాను త్తమవిశ్రాంతిర్నకించిహ వాంఛతి,
 సర్వాధిష్ఠానసన్నాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవగతస్సేవాస్పృజీవ
 స్తుక్త ఉచ్యతే, నాపేక్షతే భవిష్యచ్చ వర్తమానే న తిష్ఠతి, నసంస్తర
 త్యతీతంచ సర్వమేవ కరోతిచ, అనుబంధపరే జంతావసగ్ సర్గమనా
 స్సదా, భక్తే భక్తసమాచార శ్శతే శతభవ స్థితః, బాలో బాలేషు
 వృద్ధేషు వృద్ధో ధీరేషు ధైర్యవాక్, యువా యౌవనవృత్తేషు దుఃఖ
 తేషు సుదుఃఖిభిః, ధీరధీ రుదితానందః పేశలః పూర్వకీర్తనః, ప్రజ్ఞః
 ప్రసన్నమధురో దైన్యా దపగతాశయః, అభ్యాసేన పరిష్పందే ప్రాణా
 నాం క్షయమాగతే, మనః ప్రశమ మాయాతి నిర్వాణ మవశిష్యతే,
 యతో వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పసంక్షయాజ్ఞం
 తోః పదం తదవశిష్యతే, అనాద్యంతావభాసాత్తా పరయాత్తేహ విద్య
 తే, ఇత్యేత న్నిశ్చయం స్ఫారం సమ్యజ్జ్ఞానం విదు ర్బుధాః, యథా
 భూతాత్మ దర్శిత్యమేతావద్భువనత్రయే, యదాత్తైవ జగత్సర్వ
 మితి నిశ్చిత్య పూర్ణతా, సర్వ మాత్మైవ కా దృష్టా భావాభావాక్వవాస్థి
 తా, క్వబంధ మోక్షకలనే బ్రహ్మేవేదం విజృంభతే, సర్వ మేకం పం
 వ్యోమ కోమోక్షః కస్య బంధతా, బ్రహ్మేదం బృంహితాకారం బృ
 హద్భృహదివ స్థితమ్, దూరా దస్తమిత ద్విత్వం భవాత్తై వత్స మాత్మ
 నా, సమ్యగాలోకితే రూపే కాష్ఠసామాణవాససామ్, మనాగపి నభే
 దోఽస్త్రి కాస్తి సంకల్పనోస్తుభిః, ఆదావంతే చ సగ్ శాంతస్వరూప
 మవివాశి యత్, వస్తూనా మాత్మన శ్చైవ తత్తన్యయో భవ సర్వదా,
 ద్వైతాద్వైత సముద్భేదైర్జరామరణవిభ్రమైః, స్ఫురత్యాత్మభి రాత్మైవ
 సిద్ధేర్భీవ వీచిభిః, ఆసత్కరంజపరశుం పరాయా నిర్వృతేః పదమ్, శుద్ధ
 మాత్మన మాలింగ్య నిత్య మంతఃస్థయా ధియా, యః స్థిత స్తం క

ఆత్మేహభోగభాగయితృం క్షమః, కృతస్ఫారవిచారస్య మనోభోగాదయో
రయాః, మనాగపి నభీంసంతి శైలం మందానిలా ఇవ, నానాత్వ మస్తి
కలనాసు నవస్తుతోఽంతర్నానావిధాసు సుసీవ జలాదినాన్యత్, ఇత్యే
కనిశ్చయమయః పురుషో విముక్త ఇత్యుచ్యతే సమవలోకిత సమ్యగర్థ
ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః

విదేహముక్తేః కిం రూపం తద్వాక్ కోవా మహామునిః, కం
యోగం సముపాస్థాయ ప్రాప్తవా స్పరమం పదమ్, సుమేరో ర్వసు
థా పీఠే మాండవ్యో నామ వై మునిః, కౌండిన్యా త్తత్త్వ మాస్థాయ
జీవన్ముక్తో భవత్యసా, జీవన్ముక్తివశాం ప్రాప్య కదాచి ద్భ్రష్టావిత్రమః,
సర్వేంద్రియాణి సంహర్తుం మనశ్చక్రే మహామునిః, బద్ధపద్మాసన స్థి
స్సర్థోస్థిలితలోచనః, బాహ్యనాభ్యంతరాంత్రైవ స్పర్శాః పరి
హరం చ్ఛనైః, తతస్త్వమనసః శ్చైర్యం మనసా విగతైనసా, అహా
ను చంచల మిదం ప్రత్యాహృత మపి స్ఫుటమ్, పటాద్భుట ముపా
యాతి ఘటాచ్ఛకటముత్కటమ్, చిత్తమర్థేషు చరతి పాదపేష్వివ
మర్కటః, పంచద్వారాణి మనసా చక్షురాదీ న్యమూ న్యలమ్, బుద్ధిం
ద్రియాభిధానాని తాన్యేవాలోకయామ్యహమ్, హతేంద్రియగణా
యూయం త్యజతా కులతాం శనైః, చిదాత్మా భగవాం త్వర్వ సాక్షి
త్వేన స్థితోఽస్త్వహమ్, తేనాత్మనా బహుజ్ఞేన నిర్జ్ఞాతా శ్చక్షురా
దయః, పరినిర్వామి శాంతోఽస్మి దిప్తాస్మి విగతజ్వరః, స్వాత్మ
నేయవాపతిష్ఠేఽహం తుర్యరూపపదేఽనిశమ్, అంతరేవ శశామాన్య
క్రమేణ ప్రాణసంతతిః, జ్వాలాజాలపరిస్పందో దగ్ధేంద్రనశ్చవానలః, ఉచి
తోఽస్తంగతఇవ హ్యస్తంగతఇవోచితః, సమ స్పృమరసాభాస స్థిష్ఠామి
స్వచ్ఛతాం గతః, ప్రబుద్ధోఽపి సుషుప్తిస్థ స్సుషుప్తిస్థః ప్రబుద్ధవాక్,
తుర్యమాలంబ్య కాయాంత స్థిష్ఠామి స్తంభితస్థితిః, సబాహ్యభ్యం
తరా న్భావాః స్థూలాః సూక్ష్మతరా నపి, త్రైలోక్యసంభవాం
స్త్యక్త్వా సంకల్పైకవినిర్మితాః, సహప్రణవపర్యంతదీర్ఘనిస్వనతం
తునా, జహామింద్రియతన్మాత్ర జాలం ఖగ ఇవానిలః, తతోఽద్గమ
విదం స్వచ్ఛాం ప్రతిభాసముపాగతామ్, సద్యోజాతశిశుజ్ఞానం ప్రాప్త

వాక్ మునిపుంగవః, జహౌ చిత్తం చైత్యదశాగ్ స్పందశక్తి మి
వానిలః, చిత్సామాన్య మథాసాద్య సత్తామాత్రాత్మకం తతః, సుషు
ప్తిపద మాలంబ్య తస్థా గంధ మివానిలః, సుషుప్తిస్థైర్యమాసాద్య
తుర్యరూప ముపాయయా, నిరానందోఽపి సానందస్సచ్చాసచ్చ
బధూవ సః, తత స్తత్సంబధూవాసౌ యద్గిరామప్యగోచరః, యచ్ఛా
న్యవాదినాగ్ శూన్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ విదాం చ యత్, విజ్ఞానమా
త్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుషస్సాంఖ్యదృష్టినా మీ
శ్వరో యోగవాదినామ్, శివశ్చైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాది
నామ్, యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగమ్, యత్స
ర్వగ్ సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, యదనుత్తమ నిష్పందం
దీపకం తేజసామపి, స్వానుభూత్యైకమానం చ య త్తత్త్వం
తదసౌ స్థితః, యదేకం చా ప్యనేకం చ నాంజనం చ నిరంజనమ్, యత్స
ర్వం చాప్యసర్వం చ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః. అజ మమర మనాద్య
మాద్య మేకం పద మమలగ్ సకళం చ నిష్కళం చ, స్థిత ఇతి సతథా
నభ స్సర్వరూపా దపి విమల స్థితి రీశ్వరః శ్చణేనేతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః

జీవన్ముక్తస్య కిం లక్ష్య హ్యేకాశగమనాదికమ్, తథా చేన్మునిశా
ద్దూల తత్ర నైవ ప్రలక్ష్యతే, అనాత్మవిదముక్తోఽపి నభోవిహరణాది
కమ్, ద్రవ్య మంత్రక్రియాకాల శక్త్యాప్నోత్యేవ స'ద్విజః, నాత్మజ్ఞ
నైవపవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యత్త మాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతుష్టో
నావిద్యా మనుభావతి, యే యే భావాః స్థితా లోకే తానవిద్యా
మయా నివిదుః, త్యక్తావిద్యో మహాయోగీ కథం తేషు సమజ్జతి, యస్తు
మూఢోఽల్పబుద్ధి ర్వా సిద్ధిజాలాని వాంఛతి, స సిద్ధిసాధనై ర్యోగై
స్తాని సాధయతి క్రమాత్, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయ క్తయ స్సా
ధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తౌ నోపకుర్వంతి కాశ్చన, యస్యేచ్ఛా విద్యతే
కాచిత్సాసిద్ధిగ్ం సాధయత్యహో, నిరిచ్ఛోః పరిపూర్ణస్య నేచ్ఛా
సంభవతి క్వచిత్, సర్వేచ్ఛాకాలసంశాంతావాత్మలాభో భవేన్మునే,

స కథం సిద్ధి జాలాని కథం వాంఛత్యచిత్తకః, అపి శీతరుచావర్ణే
 సుతీక్షణహిందుమండలే, అధ్యధః ప్రసరం త్యక్త్వా జీవన్ముక్తో నవిన్నయా
 అధిష్ఠానే పరే తత్వే కల్పితా రజ్జుసర్పవత్, కల్పితాశ్చర్యజాలేష
 నాభ్యుదేతి కుతూహలమ్, యది విజ్ఞాతవిజ్ఞేయా వీతరాగా మహాధియః
 విచ్ఛిన్నగ్రంథయ స్సర్వే తే స్వతంత్రా స్తనా స్థితాః. సుఖదుఃఖదశా
 రగ్ సామ్యాన్నప్రాధరంతి యమ్, నిశ్వాసా ఇవ శైలేన్ద్రం చిత్తంతస్య
 మృతం విదుః, ఆపత్కార్పణ్య ముత్సాహా మదో మాంద్యం మహా
 త్సవః, యన్నయంతి నవైరూప్యం తస్య నష్టం మనో విదుః, ద్వివి
 శ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపవచ, జీవన్ముక్తా సరూప స్సాన్య దరు
 పో దేహముక్తిగః, చిత్తసత్తేహ దుఃఖాయ చిత్తనాశస్సుఖాయచ, చి
 సత్తాం క్షయం నీత్వా చిత్తనాశ ముపానయేత్, మనస్తాం మూఢతా
 విద్ధి యదా నశ్యతి సానఘ, చిత్తనాశాభిధానగ్హి తత్స్వరూప మి
 రితమ్, మైత్ర్యాదిభి ర్దుడైర్యుక్తం భవత్కుత్తమవాసనమ్, భూయ
 జన్త వినిర్దుక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపోఽసామనోనాశో జీవన్ము
 క్తస్య విద్యతే, నిదాఘరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, విదేహము
 వవాసా విద్యతే నిష్క-శాత్తకః, సమగ్రగ్ర్యగుణాధార మపి సత్
 ప్రలీయతే, విదేహముక్తా విమలే పదే పరమపావనే, విదేహము
 విషయే తస్మిన్ సత్వక్షయాత్తికే, చిత్తనాశే విరూపాభ్యే నకించి ది
 విద్యతే, నగుణా నాగుణా స్తత్రనశ్రీర్నశ్రీర్నలోకతా, నచోదయో నా
 మయో నహర్నామృతసంవిదః, నతేజోన తమః కించిన్నసంధ్యాదినరా
 యః, నసత్తా నాపిచాసత్తా నచమధ్యగ్హి తత్పదమ్, యేహిపారంగ
 బుద్ధే స్సగ్సారాడంబరస్యచ, తేషాం తదాస్పదగ్సార్పరం పవనా
 మివాంబరమ్. సగ్శాంతదుఃఖమజడాత్తకమేకసుప్తమానం దమంధ
 మపేతరజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽతనవో మహంతే స్త
 న్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి. హేనిదాఘ మహాప్రాజ్ఞ నిర్వాసన మ
 భవ, బలాచ్ఛేతస మాదాయ నిర్వికల్పమనా భవ, యజ్జగద్భాస
 భానం నిత్యం భాతి స్వతః స్ఫురత్, స ఏవ జగత స్సాక్షీ సర్వాత్మావి
 లాకృతిః, ప్రతిష్ఠా స్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః, తద్విద్యాః

యం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, ఏకం బ్రహ్మహ మస్తీతి కృతకృ
త్యోభవే స్తునిః, సర్వాధిష్ఠాన మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, సచ్చి
దానందరూపం త దవాక్ష్మానసగోచరమ్. న తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకా
శతే నవాంతి వాతా స్సకలా దేవతాశ్చ, స ఏష దేవః కృతభావ
భూతః స్వయం విరుద్ధో విరజః ప్రకాశతే. భిద్యతే హృదయ గ్రంథి
శ్చిద్యంతే సర్వసుశయాః, ఊయంతే చాస్య కర్తాణి తస్మిన్ దృష్టేప
రావరే, ద్వా సుపర్ణాశరీరేఽస్మిన్ జీవేశాఖ్యా సహ స్థితౌ, తయో
ర్జీవః ఫలం భుక్తే కర్తౌ న మహేశ్వరః, కేవలం సాక్షిరూపేణ వినా
భోగేన వర్తతే, ప్రాతిభాసిక జీవస్తు కల్పితో మాయయా తయోః, చి
చ్చిదాకారతో భిన్నా న భిన్నా చిత్త్వహనితః, తత్కృతశ్చప్రమాణా
చ్చ చిదేకత్వవ్యవస్థితేః, చిదేకత్వపరిజ్ఞానే నశోచతి సముహ్యతి, అధి
ష్ఠానం సమస్తస్య జగత స్సత్యచిద్దనమ్, అహమస్తీతి నిశ్చిత్త్య వీత
శోశో భవే స్తునిః, స్వశరీరే స్వయంభోజ్యతి స్వరూపగ్ సర్వసాక్షిణమ్,
ఊణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, తమేవ ధీరో విజ్ఞా
య ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుభాగ్యా దృహహం ఛబ్ధా న్వాచో
విగ్లాపనగోహి తత్, బాల్యేనైవహి తిష్ఠానే నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్,
బ్రహ్మవిద్యాం చ బాల్యం చ నిర్విద్య ముని శాత్తవాః, అంతర్లీలసమా
రంభ శ్శుభాశుభమహాంకురమ్, సంసృతివ్రతతే ర్భిజం శరీరం విద్ధి భా
తికమ్, భావాభావదళాశోశం దుఃఖుర్తే సముద్గతమ్, బీజ మస్య శరీరస్య
చిత్త మాశావశానుగమ్, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతి ధారిణిః,
ఏకం ప్రాణపరిస్పర్శో ద్వితీయా దృఢభావనా, యదా ప్రస్పృష్టతే ప్రాణో
నాడీ సంస్పర్శనోద్యతః, తదా సంవేదనమయం చిత్త మాశు ప్రజాయ
తే, సాహి సర్వగతా సంవిత్ప్రాణస్పందేన జోధ్యతే, సంవిత్సంరోధనం
శ్రేయః ప్రాణాదిస్పందనం వరమ్, యోగిన శ్చిత్తశాంత్యర్థం కుర్వంతి
ప్రాణరోధనమ్, ప్రాణాయామై స్తథా ధ్యానైః ప్రయోగైర్మృక్తిశ్చి
త్తైః, చిత్తోపశాంతిఫలదం పరమం విద్ధి కారణమ్, సుఖదం సంవిదస్సా
స్థ్యం ప్రాణసంరోధనం విదుః, దృఢభావనయా త్యక్త పూర్వాపరవిచా
రణమ్, యదా దానం పదార్థస్య వాసనా సా ప్రకీర్తితా, యదా

నభావ్యతే కించిద్ధేయోపాదేయరూపి యత్, స్థీయతే సకలం త్యక్త్వా తదా చిత్తం నజాయతే, అవాససత్త్వా త్సతతం యదా నమనుతే మనః, అమనస్తా త దోదేతి ఋమోఃశమప్రదా, యదా న భావ్యతే భావః క్వచిజ్జగతి వస్తుని, తదా హృదంబరే శూన్యే కథంచిత్తం ప్రజాయతే, యదభావన మాస్థాయ యదభావస్య భావనమ్, యద్యథావస్తుదర్శిత్యం తదచి త్తత్వ ముచ్యతే, సర్వ మంతః పరిత్యజ్య శీత భాశయవ ర్తి యత్, వృత్తిస్థ మపి తచ్చిత్త మసద్రూప ముదాహృతమ్, భ్రష్టబీజోపమా యేషాం పున్ద్రనవర్జితా, వాసనారసనాహీనా జీవన్ముక్తాహి తే స్మృతాః, సత్విరూపపరిప్రాప్తవితా నై జ్ఞానపారగాః, అచిత్తాశ్చితి కథ్యంతే దేహంతే వ్యోమరూపిణః, సంవేద్య సంపరిత్యాగా త్పాణిస్పందనవాసనే, సమూలం నశ్యతః ఊప్రం మూలచ్ఛేదాదివద్భ్రమః, పూర్వదృష్టమదృష్టంవా యదస్యాః ప్రతిభాసతే, సంవిదస్తత్ప్రీయత్నైన మార్జనీయం విజానతా, తదమార్జనమాత్రం హి మహాసంసారతాంగతమ్, తత్ప్రీమార్జనమాత్రంతు మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, అజడోగళితానంద స్త్యక్తసంవేదనో భవ, సంవిద్యస్తువశాలంబ స్నాయన్యేహ నవిద్యతే, సోఽసంవి దజడః ప్రోక్తః కుర్వ న్కార్యశతాన్యపి, సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి నలిప్యతే, యస్యాసా వజడాసం విజ్ఞీవస్తుక్త స్సకథ్యతే, యదా నభావ్యతే కించిన్నిర్వాసనతయాఽఽత్మని, బాలమూకాదివిజ్ఞానమివచ స్థీయతే స్థిరమ్, తదా గాఢ్యవినిర్ముక్తమ సంవేదన మాతతమ్, ఆశ్రితం భవతి ప్రాజ్ఞో యస్తా ద్భూయో నలిప్యతే, సమస్తా వాసనా స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పసమాధితః, తన్నయత్వా దనాద్యంతే తదవ్యంతరిల్వీయతే, తిష్ఠ న్నచ్చక్ర స్పృశోఽజిఘ్రి న్నపి తల్లేవవర్జితః, అజడో గళితానంద స్త్యక్తసంవేదన స్సుఖీ, ఏతాం దృష్టి మవప్తభ్య కష్టచ్ఛేదాయతోఽపి సః, తరే ద్ద్యుఃఖాంబుధేః పార మపారగుణసాగరః, విశేషం సంపరిత్యజ్య సన్తాత్రం యదలేవకమ్, ఏకరూపం మహారూపం సత్తాయా స్తత్వం విదూః, కాలసత్తా కలాసత్తా వస్తు సత్తేయ మిత్యపి, విభాగకలనాం త్యక్త్వా సన్తాత్రైకపరో భవ, సత్తాసామాన్య మే వైకం భావయ న్కేవలం విభుః, పరిపూర్ణః పరానందీ తిష్ఠాపూరితదిగ్భరః, సత్తాసామాన్యవర్త్యంతే యత్తత్కలనయోష్ఠితం,

పద మాద్య మనాద్యంతం తస్య బీజం నవిద్యతే, తత్ర సులీయతే సంవిత్ నిర్వికల్పం చ తిష్ఠతి, భూయో నవ ర్తతే దుఃఖే తత్ర లబ్ధపదః పుమాః, తద్ధేతు స్సర్వభూతానాం తస్య హేతుర్నవిద్యతే, ససార స్సర్వసారాణాం తస్మాత్సారో నవిద్యతే, తస్మిన్ చిద్ధర్మణే స్ఫారే సమ స్తావస్తుదృష్టయః, ఇమాస్తాః ప్రతిబింబంతి సరసీవ తటద్రుమాః. త దమ లమజరం తదాత్మతత్త్వం తదవగతాపువశాంతి మేతి చేతః, అవగతవి గతై కతత్స్వరూపా భవభయము క్షవదోఽసి సమ్యగేవ. ఏతేషాం దుఃఖ బీజానాం ప్రోక్తం యద్యన్తయో త్తరమ్. తస్య తస్య ప్రయోగేన శీఘ్రం తత్సాప్రత్యతే పదమ్, సత్తా సామాన్యకోటిస్తే ద్రాగిత్యేవ పదే యది, పాదుషేణ ప్రయత్నేన బలాత్సంత్యజ్యవాసనామ్, స్థితిం బధ్నాసి తత్త్వ జ్ఞక్షణ మ ప్యక్షయాత్తి కామ్, క్షణేఽస్మిన్నేవ తత్సాధు పద మాసా దయ స్యలమ్, సత్తాసామాన్యరూపే వా కరోషి స్థితి మాదరాత్, త త్కించితధికేనేహ యత్నే నాహ్నిషితత్పదమ్, సంవి త్తత్త్వే కృతధ్యానో నిదాఘ యది తిష్ఠసి, తద్యత్నేనాధికేనోచ్చైరసాదయసి తత్పదమ్, వాసనాసంపరిత్యాగే యది యత్నం కరోషి భో, యావద్విలీనం సమ నో సతావద్వాసనాక్షయః, నక్షీణా వాసనా యావత్ చిత్తం తావ న్న శామ్యతి, యావ న్న తత్త్వవిజ్ఞానం తావచ్చిత్తశమః కుతః, యావ న్న చిత్త్రోపశమో సతావత్ తత్త్వవేదనమ్, యావన్న వాసనానాశస్తావ త్తత్త్వగమః కుతః, యావ న్న తత్త్వసంప్రాప్తి ర్న తావ ద్వాసనాక్ష యః, తత్త్వజ్ఞానం మనో నాశో వాసనాక్షయ ఏవచ, మిథః కారణ తాం గత్వా దుస్సాధాని స్థితా న్యతః, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్వక్వా త్రయ మేత త్సమాచర, వాసనాక్షయ విజ్ఞానమనోనాశా మహామతే, సమకాలం చిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదామతాః, త్రిభి రేభిస్సమభ్యస్తై స్త్వపదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శేషమేవ త్రుట్యంతి బిసచ్ఛేదాద్భు తాఇవ, వాసనా సంపరిత్యాగీ సమం ప్రాణనిరోధనమ్, విదు స్త త్వవిద స్తస్మా త్తదప్రేవం సమాహరేత్, వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం గచ్ఛత్యచిత్తతామ్, ప్రాణస్పందనిరోధాచ్చ యథేచ్ఛసి తథా కు రు, ప్రాణాయామదృఢాభ్యాసై ర్యుక్త్యాచ గురుదత్తయా, ఆసనా శనయోగేన ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, నిస్సంగవ్యవహారత్వా ద్భవభా

వనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్యా ద్వాసనా నప్రవర్తతే, యః ప్రాణప
నస్పంద శ్చిత్త స్పంద స్పవప హి, ప్రాణస్పందజయే యత్నః కర్తవ్యో
ధీమతోచ్ఛక్తైః, న శక్యతే మనో జేతుం వినాయుక్తిమనిదితామ్,
శుద్ధాం సంవిద మాశ్రిత్య వీతరాగః స్థిరో భవ. సంవేద్యవర్జితా
త్తమ మాద్య మేకం సువిత్పదం వికలనం కలయ న్నహత్తక్, హృ
ద్యేవ తిష్ఠ కలనారహితః క్రియాంతు కుర్వన్నకర్తృపద మేత్య శమా
దితశ్చీః. మనాగపి విచారేణ చేతస స్వస్థనిగ్రహః, పురుషేణ కృతో
యేన తేనాఘం జన్మనః ఫల మితి.

పంచమోఽధ్యాయః

ఓం. గచ్ఛత స్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రత స్వప్నతోఽపివా, నపిచా
రపదం చేతో యస్యాసౌఽమృత ఉచ్యతే, సమ్యజ్జ్ఞానసమాలోకః
పుమాః జ్ఞేయసమః స్వయమ్, న బిభేతి నచాద త్తే వైవశ్యం నచ దీన
తామ్, ఆపవిత్ర మపథ్యంచ విషసంస్పర్శదూషితమ్, భుక్తం జరయతి
జ్ఞానీ క్లిష్టం నష్టం చమృష్టవత్, సంగత్యాగం విదు ర్హృతం సంగత్యా
గా దజన్తతా, సంగం త్యజత్వం భావానాం జీవన్ముక్తో భవానఘ, భావా
భావేపనార్థానాం హర్తామర్షవికారదా, మలినా వాసనా యైషా సౌఽ
సంగఞ్చతి కథ్యతే, జీవన్ముక్తశరీరాణా మపునర్జన్మకారిణి, ముక్తాహంకృతి
రభ్యాసా చ్ఛాంతా భవతి వాసనా, దుఃఖై ర్మగ్నాని మాయాసి హృది
హృష్యసి నో స్మృతైః, ఆళావైవశ్య ముత్సృజ్య నిదాఘాసంగతాం
ప్రజ, దిక్కాలాద్యసవచ్చిన్నమదృష్టోభయకోటికమ్, చింతాత్ర మక్షయం
శాంత మేకం బ్రహ్మస్థి నేతరత్, ఇతి మత్వాహ మిత్యస్తరుక్తా
ముక్తవపుః పుమాః, ఏకయాపః ప్రళాంతాత్తా మానీ స్వాత్మసుఖోభవ,
నాస్తి చిత్తంనచావిద్యా నమనో నచజీవకః, బ్రహ్మై వైక మనాద్యంత
మభివ త్ప్రవిజృంభతే, దేహే యావ దహం భావో దృశ్యేఽస్మిన్యావ
దాత్మతా, యావన్మమేదమిత్యాస్థా తావ చ్చిత్తాది విభ్రమః, అంత
ర్ముఖతయా సర్వం చిద్విహ్నౌ త్రిజగత్ప్రణమ్, జహ్వతోఽంతర్నివ
ర్తంతే మునే చిత్తాదివిభ్రమాః, చిదాత్మాస్థి నిరంశోఽస్తి పరాపరవిష్ణి
తః, రూపం స్థరన్నిజం స్ఫారం మాస్త్మత్వానమితో భవ, అధ్యాత్మ
శాస్త్రమంత్రేణ తృష్ణావిషవిఘాచికా, క్షీయతే భావితే నాంత శ్శూదా

మిహికాయథా, పరిజ్ఞాయపరిత్యాగో వాసనానాం య ఉత్తమః, సత్తా
సామాన్యరూపత్వాత్ తైక్రవల్యపదం విదుః, యత్రాస్తి వాసనాలీనా
తత్పుష్పం న సిద్ధయే, నిర్బీజావాసనా యత్ర తత్తుర్యం సిద్ధిదం స్తు
తమ్, వాసనాయా స్తథా వహేన్ బుణవ్యాధిద్విషా మపి, స్నేహవైరవి
షాణాఞ్చ శేషః స్వల్పోఽపి బాధతే, నిర్దగ్ధవాసనాబీజ స్సత్తాసామా
న్యరూపవా, స దేహోవా విదేహో వా సభూయో దుఃఖభాగ్భవే
త్, ఏతావదే వావిద్యాత్వం నేదం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, ఏషవేద త్తయ
స్తస్యాబ్రహ్మేద మితి నిశ్చయః, బ్రహ్మచి ద్బ్రహ్మభువనం బ్రహ్మభూతప
రంపరా, బ్రహ్మేవాం బ్రహ్మచిచ్ఛత్తుర్బ్రహ్మచిన్దిత్ర బాంధవాః, బ్రహ్మై
వ సర్వమి త్యేవ బాధితే బ్రహ్మవైపుమా, సర్వత్రావస్థితం శాంతం
చిద్బ్రహ్మే త్యనుభూయతే, ఆసంస్కృతాధ్వగా లోకే మనస్యన్యత్ర
సంస్థితే, యా ప్రతీతి రనాగస్కా తచ్చిద్బ్రహ్మస్తి సర్వగమ్, ప్రశాంత
సర్వసంకల్పం విగతాఖిలకౌతుకమ్, విగతాశేషసంరంభం చిదాత్మా
నం సమాశ్రయ, ఏవం పూర్ణధియో ధీరా స్సమా నీరాగచేతసః, న
నందంతి ననీందంతి జీవితం మరణం తథా, ప్రాణోఽయమనిశం బ్రహ్మ
స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్యభ్యంతరే దేహే ప్రాణోఽసా పూర్వ
గస్థితః. అపానోఽవ్యనిశం బ్రహ్మ స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్య
భ్యంతరే దేహే అపానోఽయ మవాక్స్థితః, జాగ్రతః స్వపత శ్చైవప్రా
ణాయామోఽయ ఉత్తమః, ప్రవర్తతే వ్యాభిజ్ఞస్యతత్తావచ్ఛ్రియనేశ్వ
ణు, ద్వాదశాంగుళపర్యంత బాహ్య మాక్రమతాంతతః, ప్రాణానా మం
గసంస్పర్శోయ స్సపూర్వక ఉచ్యతే, అపాన శ్చంద్రమా దేహ మాప్య
యయతి సుప్రత, ప్రాణ స్సూర్యోఽగ్నిరథవా పచ్య త్యంతరితం వపుః,
ప్రాణక్షయసమీపస్థ మపానోదయ కోటిగమ్, అపానప్రాణయో రైక్యం
చిదాత్మానం సమాశ్రయ, అపానోఽ సుగతో యత్ర ప్రాణో నాభ్యు
దితః క్షణమ్, కలాశళంకరహితం తచ్చిత్తత్త్వం సమాశ్రయ, నాపా
నోఽస్తంగతో యత్ర ప్రాణ శ్చాస్త ముపాగతః, నాసాగ్రగమరావర్తం
తచ్చిత్తత్వ ముపాశ్రయ, ఆభాసమాత్ర మేవేదం నసన్నాస జ్జగ
త్త్రయమ్, ఇత్యస్య కలనా త్యాగం సమ్యక్ జ్ఞానం విదుర్బుధాః, ఆభా
సమాత్రకం బ్రహ్మ చిత్తాదర్శకళంకితమ్, తత స్తదపి సంత్యజ్య నిరా

భాసో భవోత్తమ, భయప్రద మకల్యాణం ధైర్యస్వస్వహరిణమ్,
 మనఃపిశాచ ముత్సార్థ యోఽసి సోఽసి స్థిరోభవ, చిద్వ్యోమైవ కిలా
 స్తీవా పరాపరవివర్జితమ్, స్వత్రాసంభవ చైతన్యం యత్కల్పంతేన
 శిష్యతే, వాంఛాక్షణేతు యా తుష్టి స్తత్రవాంఛైవ కారణమ్, తుష్టి
 స్వతుష్టిపర్యంతా తస్మా ద్వాంఛాం పరిత్యజ, ఆశా యా తు నిరాశా
 త్వ మభావం యాతు భావతామ్, అమన స్త్వం మనో యాతు తవా
 సంగేన జీవతః, వాసనారహితై రంత రింద్రియై రాహార నిగ్రయాః,
 నవికారమవాప్నోషి ఖవత్ క్షోభశతై రపి, చింతోన్మేషనిమేషాభ్యాం
 సుసారప్రళయోదయా, వాసనాప్రాణసంరోధాదనున్మేషం మనః
 కురు, ప్రాణోన్మేషనిమేషాభ్యాం సంసృతేః ప్రళయోదయా, తమభ్యా
 సప్రయోగాభ్యా మున్మేషరహితం కురు, మాథ్యోన్మేషనిమేషాభ్యాంకర్ష
 ãంప్రళయోదయా, తద్విలీనం కురుబలా ధ్గురుశాస్త్రాథ సంగమైః, ఆసం
 విత్ స్పందమాత్రేణ యాతి చిత్త మచిత్తతామ్, ప్రాణానాంవానిరోధేన
 తదేవ పరమం పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే గుత్సుఖం పారమార్థికమ్,
 తదంతై కాంతసంవిత్త్వా బ్రహ్మదృష్ట్యావలోకయ, యత్రనాధ్యుపితం
 చిత్తం తద్వైసుఖ మకృత్రిమమ్, క్షయాతిశయనిర్ముక్తం నోదేతి నచ
 శామ్యతి, జ్ఞస్య చిత్తం నచిత్తాభ్యం చిత్తంచిత్రత్వమేవహి, తదేవతుర్యా
 వస్థామాం తుర్యాతీతం భవత్యతః, సన్న్యస్తస్వస్వసంకల్ప స్వమశ్శాంతమ
 నా మునిః, సన్నాస్యస యోగయుక్తాత్మా జ్ఞానవాక్ మోక్షవాక్ భవ,
 స్వసంకల్పసంశాంతౌ ప్రశాంతఘనవాససమ్, నకించి ద్భావనాకారం
 య త్తద్బ్రహ్మ పరం విదుః, సమ్యక్ జ్ఞానావరోధేన నిత్యమేకసమాధినా,
 సాంఖ్యవవాచబుద్ధాయే తే సాంఖ్యా యోగినః పరే, ప్రాణాద్యనిలసంశాం
 తాయుక్త్యా యే పద మాగతాః, అనామయ మనాద్యంతం తే స్తృతా
 యోగయోగినః, ఉపాదేయం తు సర్వేషాం శాంతం పద మకృత్రి
 మమ్, ఏకార్థాభ్యసనం ప్రాణరోధశ్చేతః పరిక్షయః, ఏకస్తిన్నేవ సంసిద్ధే
 సంసిద్ధ్యంతి పరస్పరమ్, అవినాభావినీ నిత్యం జంతూనాం ప్రాణచేతసే,
 ఆధారాధేయవచైత్రే ఏకభావే వినశ్యతః, కురుత స్వవివాశేన కా
 ర్యం మోక్షాభ్య ముత్తమమ్, స్వమేతద్ధియా త్యక్త్వా యది తిష్యసి
 నిశ్చలః, తదాహంకారనిలయే త్వమేవ పరమం పదమ్, మహాచిదేకై

వేహస్తి మహా సత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కళంకా సమా శుద్ధా నిరహం
కారరూపిణీ, సకృద్విభాళా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ
పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే, సైవాహ మితి నిశ్చిత్త్య నిదాఘ కృ
తకృత్యవాక, న భూతం నభవిష్యచ్చ చింతయామి కదాచన, దృష్టిమా
లంబ్య తిష్ఠామి వర్తమానం మహాత్మనా, ఇదమద్య మయాలభ్య మిమం
ప్రాప్నామి సుందరమ్, నస్తామి నచ నిదామి ఆత్మనోఽన్యం సహి
క్వచిత్, నతుష్యామి శుభ ప్రాప్తౌ న ఖిద్యామ్యశుభాగమే, ప్రళాం
తచాపలం వీతశోక మస్తసమీహితమ్, మనో మను మునేశాంతం
తేన జీవామ్యనామయః, అయం బంధుః పరశ్చాయం మమాయ
మయ మన్యకః, ఇతి బ్రహ్మ న్నజానామి సగంస్పర్శం దదామ్యహం,
వాసనామాత్రసంత్యాగా జ్ఞానమరణవర్జితమ్, సవాసనం మనోజ్ఞానం
జ్ఞేయం నిర్వాసనం మనః, చిత్తే త్యక్తే లయం యాతి ద్వైతత మేత చ్చ
సర్వతః, శిష్యతే పరమగ్ శాంత మేక మచ్ఛమనామయమ్, అనన్తమజ
మవ్యక్త మజరగ్ శాంత మచ్యుతమ్, అద్వితీయ మనాద్యంతం య
దాద్య ముపలంభనమ్, ఏక మాద్యన్తరహితం చిన్తాత్ర మమలం తతం,
ఖాదప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మస్తి న సంశయః, దిక్కాలాద్యనవ
చ్ఛిన్నగ్ స్వచ్ఛం నిత్యోదితం తతమ్, సర్వార్థమయ మేకార్థం చిన్తా
త్ర మమలం భవ, సర్వ మేక మిదగ్ శాంత మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,
భావాభావమజం సర్వ మితి మత్వా సుఖ భవ, న బద్ధోఽస్తి న ముక్తో
ఽస్తి బ్రహ్మైవాఽస్తి నిరామయమ్, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్తి సచ్చి
దానందలక్షణః, ఏవం భావయ యత్నేన జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, పదా
ర్థబృందే దేహాది ధియా సంత్యజ్య దూరతః, అశీతశాంతః కరణో
నిత్య మాత్మపరో భవ, ఇదగ్ రమ్యమిదం నేతి బీజం తే దుఃఖ సుత
తే, తస్మి న్నాన్యమ్యాగ్నినా దగ్ధే దుఃఖస్యావసరః కుతః, శాస్త్రసజ్జన
సంపర్కైః ప్రజ్ఞా మాదా వివర్ధయేత్, ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ
సర్వసంసార భేషజం, ఆత్మార్థ మమలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,
తథా స్థూలమనాకాశ మహగ్ స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగం
థాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానగ్ సచ్చిదానంద మనంతం

బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్తీత్యభిధ్యాయే ¹ద్యేయాతీతం విముక్తయే,
 సమాధి స్సంవి దుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యత్మా
 కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సంభిద్యతే భాగ్నిత్యా మాయయా న
 స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతవవాస్తి నప్రపంచో న సగోస్తృతిః, యథా
 కాశో ఘటాకాశో మహాకాశ ఇతీరితః, తథా భాగ్నితై ర్ద్విధా ప్రోక్తో
 హ్యత్మా జీవేశ్వరాత్మనా, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం
 సదా, యోగినో వ్యవధానేన తథా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వా
 ణిభూతాని స్వాత్మన్యేవహి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ
 సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణి భూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏక
 భూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరా
 గ్యరసరూపిణీ, ప్రథమా భూమికైపోక్తా ముముక్షుత్వప్రదాయినీ,
 విచారణా ద్వితీయా స్యా త్తృతీయా సాంగభావనా, విలాపినీ చతుర్థీ
 స్యా ద్వాసనా విలయాత్మికా, శుద్ధసంవిన్దయానందరూపా భవతి పం
 చమీ, అర్థసుప్తప్రబుద్ధాభో జీవన్ముక్తోఽత్ర తిష్ఠతి, అసంవేదనరూ
 పాచ పక్షీభవతి భూమికా, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్తసదృశీ స్థితిః,
 తుర్యావస్థోపశాంతా సా ముక్తిరేవ హి కేవలా, సమతా స్వచ్ఛతా
 సౌమ్యా సప్తమీ భూమికా భవేత్, తుర్యాతీతాతు యావస్థా పరా
 నిర్వాణరూపిణీ, సప్తమీ సా పరా పౌంధ్రా విషయో నైవ జీవతాం,
 పూర్వావస్థాత్రయం తత్ర జాగ్రదిత్యేవ సంస్థితం, చతుర్థీ స్వప్నశ్చ
 త్యుక్తా స్వప్నభం యత్రవై జగత్, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్తా
 భ్యాతు పంచమీ, అసంవేదనరూపాతు పక్షీతుర్యపదాభిధా, తుర్యా
 తీతపదావస్థా సప్తమీ భూమికోత్తమా, మనోవచోభి రగ్రహ్య స్వప్ర
 కాశా సదాత్మికా, అంతఃప్రత్యాహృతివశా చైచ్చత్యంచే న్నవిభావితమ్,
 ముక్తవీవ ససందేహో మహాసమతయా తయా, నమ్రయే నచజీవామి
 నాహం సన్నాప్యసన్దయః, అహం నకించి చ్చిదితి మత్వా కీరో
 నశోచతి, అలేపకోఽహ మజరో నీరాగ శ్శాంతవాససః, నిరంశోఽస్తి
 చిదాకాశ మితి మత్వా న శోచతి, అహం మత్వా విరహిత శ్శుద్ధో
 బుద్ధోఽజరోఽమరః, శాంత శ్శమన మాభాస ఇతి మత్వా నశోచతి,

తృణాగ్రేష్వంబరే భానౌ సరనాగామరేషుచ, య స్తిష్ఠతి తదేవాహ
మితి మత్వా నశోచతి, భావనాం సర్వభావేభ్య స్సముత్పృజ్య సము
త్థితః, అవశేష్టం పరంబ్రహ్మ కేవలోఽస్థితి భావయ, వాచామరీతవి
షయో విషయాశా దశో జ్ఞుతః, పరానందరసాక్షుజ్ఞో రమతే
స్వాత్మ నాత్మ ని, సర్వకర్త పరిత్యాగీ నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, న
పుణ్యే న చ సావేన నేతరేణ చ లిప్యతే, స్ఫటికః ప్రతిబింబేన యథా
నాయాతి రంజనమ్, తక్షజ్ఞః కర్తృఫలేనాంత స్తథానాయాతి రంజ
నమ్, విహరక జనతాబృందే దేహకర్తనపూజనైః, భేదాహ్లాదా
నజానాతి ప్రతిబింబగతై రివ, నిస్తోత్రో నిర్వికారశ్చ పూజ్యపూజా
వివర్జితః, సంయుక్తశ్చ వియుక్తశ్చ సర్వాచారసయక్రమైః, తనుం
త్యజతు వా తీర్థే శ్వచపస్య గృహేఽథవా, జ్ఞానసంపత్తి సమయే ముక్తో
సౌ విగతాశయః, సుకల్పత్వగ్ హి బంధస్య కారణం తత్పరిత్యజ,
మోక్షో భవే దసంకల్పా త్తదభ్యాసం ధియా కురు, సావధానోభవ
త్సంచగ్రాహ్యగ్రాహకసంగమే, అజస్రమేవ సంకల్ప దళాః పరిహరక
శనైః, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్తా గ్రాహకాత్తా చ మా భవ, భావనా
మఖిలాం త్యక్త్వా యద్భిష్టం తన్నయో భవ, కించిచ్చే ద్రోచతే
తుభ్యం తద్భిద్ధోఽసి భవస్థితో, నకించి ద్రోచతే చేత్తే తస్మక్తోఽ
సి భవస్థితో, అస్తాత్పదార్థనిచయాద్యావత్ స్థావరజంగమాత్,
తృణాదే ర్దేహపర్యంతా న్నాకించి తత్ర రోచతామ్, అహం భావాన
హంభావాత్యక్త్వా సదసతీ తథాయ దసక్తం సమం స్వచ్ఛం స్థితం తత్తు
ర్యముచ్యతే, యా స్వచ్ఛా సమతా శాంతా జీవన్ముక్తవ్యవస్థితః, సా
క్ష్యవస్థా వ్యవహృతౌ సా తుర్యకలనోచ్యతే, నై త జ్ఞాగ్ర స్సచస్వస్స
స్సంకల్పానా మసంభవాత్, సుషుప్త భావోనోవ్యేత అభావాజ్జడతా
స్థితేః, శాంత స్సమ్యక్ప్రబద్ధానాం యథాస్థిత మిదం జగత్, విలీనం
తుర్య మిత్యాహు రబుద్ధానాస్థితం స్థిరం, అహంకారకలాత్యాగే సమతా
యాస్సముద్గతే, విశ రారౌ కృతే చిత్తే తుర్యావస్థా ప్రతిష్ఠితే, సిద్ధాంతోఽ
ధ్యాత్వ శాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నావ ఏవహి, నా విద్యాస్తీహ నో మాయా
శాంతం బ్రహ్మేద మక్లమమ్, శాంతవచ చిదాకాశే స్వచ్ఛే శదుశ

మాత్మని, సమగ్రశక్తిఖచితే బ్రహ్మైకలితాభీదే, సర్వమేవ పరిత్యజ
మహామానీ భవానఘ, నిర్వాణవా నిర్మనః క్షీణచిత్తః ప్రశ
తః, ఆత్మనేయవాస్వ శాంతాత్మా మూకాంధబధిరోపమః, నిత్య మః
ర్షుఖస్వచ్ఛసాన్విత నాంతఃప్రపూర్ణః, జాగ్రత్స్వేవ సుషుప్తః కుర
త్తాణి వై ద్విజ, అంత స్సర్వపరిత్యాగీ బహిః కురుయథా గతమ్, చి
సత్త్వాపరం దుఃఖం చిత్తత్యాగః పరంసుఖమ్, అత శ్చిత్తం చిదాకా
నయక్షయమవేదనాత్, దృష్ట్యావరమ్యమరమ్యం వా స్థేయం పాప
వత్సదా, ఏతావతాత్మయజ్ఞేన జితా భవతి సంస్ఫులి, వేదా
పరమం గుహ్యం పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాంతాయ దాతవ
(నా)పుత్ర(యా) శిష్యాయ వై పునః, అన్నపూర్ణోపనిషదం యో
తేగుర్వసుగ్రహత్, సజీవ మ్ముక్తతాం ప్రాప్య బ్రహ్మైవ భవతి స్వ
మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిష త్సమాప్త

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్

౬౧. అధర్వణీయ సూర్యోపనిషత్

శ్లో. సూదితస్సతిరిక్తారి సూరినందాత్మభావితమ్,
సూర్యనారాయణాకారం నామిచిత్సూర్యవై భవమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఓం, అథ సూర్యాధర్వాంగిరసం వ్యాఖ్యాస్యమః, బ్రహ్
మః-గాయత్రీ ఛందః - ఆదిత్యో దేవతా-హగ్-ససాన్వితహమగ్ని
యణయుక్తం బీజం - హృల్లేఖా శక్తిః - వియదాది సర్గసంయుక్తం
కమ్ - చత్వర్థపురుషార్థసిద్ధ్యర్థే వినియోగః - మట్స్వరారూఢేన
షడంగమ్ - రక్తాంబుజసంస్థితం, సప్తాశ్వరథినం హిరణ్యవర్ణం చతుర
పద్మద్వయాభయవరదహస్తం కాలచక్రప్రణేతారం శ్రీసూర్యనా
గం యవవం వేద సవై బ్రాహ్మణః—ఓంభూర్భువస్సువః, తత్

ర్వరేణ్యం భగ్గో దేవస్యధీమహి - ధియా యోనః, ప్రచోదయాత్,
 సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్మషశ్చ, సూర్యాదై వ ఖల్విమాని భూతాని
 జాయంతే, సూర్యా ద్యజ్ఞః పర్జన్యోఽన్నమాత్తా, నమస్తే ఆదిత్య త్వ
 మేవ ప్రత్యక్షం కర్తకర్తాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షంబ్రహ్మసి, త్వమేవ ప్రత్య
 క్షం విష్ణు రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్రుద్రోఽసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షమృగసి,
 త్వమేవ ప్రత్యక్షం యజు రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ సామాసి, త్వమేవ
 ప్రత్యక్ష మధర్వాసి, త్వమేవ సర్వం ఛందోఽసి, ఆదిత్యాద్వాయుర్జ్ఞా
 యతే, ఆదిత్యా ద్భూమి ర్జ్ఞాయతే, ఆదిత్యా దాపో జాయంతే, ఆది
 త్యా జ్ఞోతిర్జ్ఞాయతే, ఆదిత్యా ద్యోవ్యమ జాయతే, ఆదిత్యాద్దే
 వా జాయంతే, ఆదిత్యా ద్వేదా జాయంతే, ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్నం
 డలం తపతి, ఆసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఆదిత్యోఽతఃకరణ మనోబుద్ధివి
 త్తాహంకారాః, ఆదిత్యోవై వ్యాన స్సమానోఽపానః ప్రాణః, ఆదిత్యో
 వై శ్రోత్రత్వక్ష్మకూరసనఘ్రాణాః, ఆదిత్యోవై వాక్పాణిపాదపాయూ
 ణ్ధాః, ఆదిత్యో వై స్పర్శశబ్దరూపరసగంధాః, ఆదిత్యోవై వచనాదా
 నాగమనవిసర్గానందాః, ఆనందమయో విజ్ఞానమయో విజ్ఞానఘన ఆది
 త్యః, నమో మిత్రాయ భానవే మృత్యో ర్తా పాహి, భౌజిష్టవే విశ్వ
 హేతవే నమః, సూర్యా ద్భవంతి భూతాని సూర్యేణ పాలితానితు,
 సూర్యే లయం ప్రాప్నువంతి య సూర్యసోఽహ మేవచ, చతుర్శ్చ
 దేవ స్సవితాచతుర్న ఉతపర్వతః, చతు ర్థాతా దధాతు నః, ఆదిత్యా
 య విద్మహే సహ స్రకీరణాయ ధీమహి, తన్న సూర్యః ప్రచోదయాత్,
 సవితా పురస్తా త్సవితా పశ్చాత్తా త్సవితోఽత్తరాత్తా త్సవితా ధరా
 త్తాత్, సవితా న స్సువతు సర్వతాతగ్ సవితానో రాసతాం దీర్ఘమా
 యుః, ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, ఘృణోరితి ద్వే అక్షరే, సూర్యకృత్యక్ష
 రద్వయం, ఆదిత్య ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి, ఏకస్యైవ సూర్యస్యాష్టాక్ష
 రోమనుః, యస్సదాహరహర్జ్జపతి, సవైబ్రహ్మణో భవతి, సవైబ్రహ్మణో
 భవతి, సూర్యాభిముఖో జప్త్వా మహావాగ్ధిభయా త్ప్రేముచ్యతే, అల
 క్షీర్నశ్యతి, అభక్ష్యభక్షణా త్పుతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పుతో
 భవతి, పతితసంగభాషణా త్పుతో భవతి, అనత్సంభాషణా త్పుతో
 భవతి, మధ్యాహ్న సూర్యాభిముఖః పఠేత్, సద్యోత్పన్న పంచమహాపా

తకా తప్రిముచ్యతే, నైషా సావిత్రి విద్యా నకించదపి నకస్తే చిత్ప్రిః
గ్సయేత్, య ఏతాం మహాభాగః ప్రాతః పతతి సభాగ్యవాఙ్మాయే
పశూన్విందతి వేదార్థం లభతే, త్రికాలమేత జ్వప్త్యా క్రతుశతఫలః
వాప్సోతి, 'హస్తాదిత్యే జపతి స మహామృత్యుం తరతి సమహామృత్యు
తరతి యఏవం వేదేత్సుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః
ఇతి సూర్యోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౭౨. యాజుషీయ అక్ష్యుపనిషత్

శ్లో. యత్సప్త భూమికా విద్యావేద్యానందక శేబరమ్,
వికశేబరకైవల్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః

అథహ సాంకృతి ర్భగవా నాదిత్య లోకం జగామ త వ
త్యం సత్వా చాతుష్పతీ విద్యయా త మస్తుపత్, ఓన్నమో భగ
శ్రీసూర్యాయాక్షిలేజనే నమః, ఓం భేచరాయనమః, ఓంమహానేన
నమః, ఓంతమనేనమః, ఓంరజనే నమః, ఓంసత్వాయ నమః, ఓం
తో మాసతోగమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్థా
తం గమయ, ఉష్ణో భగవాం చుచి రూపః, హంసో భగవాం
రూపః ప్రతిరూపః, విశ్వరూపం ఘృణేనం జాతవేదసగ్ హిరణ్య
జ్యోతిరూపం తపంతమ్, సహస్రరశ్మిశ్చతథావ ర్తమానః పురుషః ప్ర
ముదయ త్యేష సూర్యః, ఓం నమో భగవతే శ్రీసూర్యాయా
యాక్షిలేజనేహో వాహినీవాహినీ వా స్వాహేతి, ఏవం చా
తీ విద్యయా స్తుత శ్రీసూర్యనారాయణస్సుప్రీతోఽ బ్రవీత్,
ష్పతీం విద్యాం బ్రాహ్మణో యో నిత్యమధీతేనతస్యాక్షిరోగోభవతి

1. యో హస్తా. 2. ప్రాణః ప్రశానా.

కులేంధోభవతి, అష్టా బ్రహ్మణా న్నాహయిత్యాథ విద్యాసిద్ధిర్భవతి
యవం వేద సమహా భవతి. ౧.

అథవా సాంకృతి రాదిత్యం పప్రచ్చ భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం
మేఘాగ్రహీతి తమాదిత్యోహావాచ, సాంకృతే శృణు వక్ష్యామి తత్త్వ
జ్ఞానగం సుదుర్లభం, యేన విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, సర్వ
మేక మజగ్ శాంత మనంతం ధ్రువ మవ్యయమ్, పశ్య స్ఫూతార్థచిద్రూ
పగ్ శాంత ఆస్య యథాసుఖమ్, అవేదనం విదు ర్యోగం చిత్తక్షయ
మకృత్రిమమ్, యోగస్థః కురు కర్తాణి నీరసో వాథ మా కురు, విరాగ
ముపయాత్యంత ర్వాసనాస్వసువాసమ్, క్రియాసూదారయాపాసు
క్రమతే మోదతేఽన్వహమ్, గ్రామ్యాసు జడచిహ్వాసు సతతం విచికిత్సతే,
నోదాహరతి మర్తాణి పుణ్యకర్తాణి సేవతే, అనన్యోద్వేగకారీణి మృదుక
ర్తాణి సేవతే, పాపాద్భిభేతి సతతం నచ భోగమపేక్షతే, స్నేహప్రణయ
గర్భాణి వేశలాన్యచితానిచ, దేశకాలోపహన్నాని వచనాన్యభిభాషతే,
మనసా కర్తణా వాచా సజ్జనానుపసేవతే, యతః కుత శ్చిదానీయ నిత్యగ్
శాస్త్రాణ్యపేక్షతే, తదాసౌ ప్రథమా మేకాం ప్రాప్తోభవతి భూమికామ్,
ఏవం విచారవాన్యస్సాన్య త్సంసారోత్తారణం ప్రతి, సభూమికావా
నిత్యుక్తశ్చేష స్త్వార్య ఇతి స్మృతః, విచారనామ్నామితరామాగతో
యోగభూమికామ్, శ్రుతిస్మృతిసదాచార ధారణాధ్యానకర్తృణః, ముఖ్య
యా వ్యాఖ్యయా ఖ్యాతా శ్రయతి శ్రేష్ఠపండితా, యదార్థప్రవి
భాగజ్ఞః కార్యాకార్యవినిర్ణయమ్, జానాత్యధిగతశ్రావ్యో గృహం
గృహపతిర్యథా, మదాభిమాన మాత్సర్య లోభమోహాతిశాయి
తామ్, బహిరపార్థస్థితా మీష త్యజత్యహిరివ త్వచమ్, ఇత్థంధూ
తమతి శ్శాస్త్రగురుసజ్జనసేవయా, న రహస్యమశేషేణ యథావదధిగ
చ్ఛతి, అసుసర్గాభిధామన్యాం తృతీయాం యోగభూమికామ్, తతః
పతత్యసౌ కాంతః పుష్పశయ్యా మివామలామ్, యథావచ్ఛాస్త్ర
వాక్యార్థమతి మాథాయ నిశ్చలామ్, తాపసాశ్రమవిశ్రాంతై రధ్యాత్మ
కథనక్రమైః, శిలాశయ్యాసనాసీనో జరయత్యాయురతతమ్, వనా
వనివిహారేణ చిత్తోపశమశోభినా, అసుగసుఖసౌఖ్యేన కాలం నయతి

నీతిమాన్, అభ్యాసాత్సాధుశాస్త్రాణాం కరణాత్పుణ్యకర్తృణామ్
 జంతో ర్యథావ దేవేయం వస్తుదృష్టిః ప్రసీదతి, తృతీయాం భూమికా
 ప్రాప్త్య బుద్ధోఽనుభవతి స్వయమ్, ద్విప్రకార మనుసర్గం తస్య భేద మివ
 శృణు, ద్వివిధోఽయ మనుసర్గ స్సామాన్యశ్చేష్ఠ ఏవ, నావ
 కర్తాన భోక్తాచ నబాధ్యో నచబాధకః, ఇత్యనుజన మర్థేషు సామానా
 సంగనామకమ్, ప్రాకర్తనిర్జితం సర్వమిశ్వరాధీనమేవవా, సుః
 వా యదివా దుఃఖం ¹నైవాత్ర మమకర్తృతా, భోగాభోగా మహా
 గా స్సంపదః పరమాపదః, వియోగాయైవ సంయోగా ఆధయో వ్యా
 యో ధియాం, కాలశ్చ కలనోద్మక్త స్సర్వభావా ననారతమ్, అన
 యేతి భావానాం యదభావన మాంతరమ్, వాక్యార్థలబ్ధమనస స్సావ
 న్యోఽసావసంగమః, అనేన క్రమయోగేన సంయోగేన మహత్తనా
 నాహంకారేశ్వరః కర్తా కర్తవా ప్రాక్తనం మమ, కృత్వాదూరతరే మ
 మితీశద్వైతభావనామ్, యన్తానమానసం శాంతం తచ్ఛ్రేష్ఠాసంగ ఉ
 తే, సంతోషామోదమధురా ప్రథమోదేతి భూమికా, భూమిప్రో
 మాత్రోఽంతరమృతాంకురికైవ సా, ఏషాహి పరిమృష్టాంతరన్యా
 ప్రసవైకభూః, ద్వితీయాంచ తృతీయాంచ భూమికాం ప్రాప్నుయాత్
 శ్రేష్ఠా సర్వగతా హ్యేషాతృతీయా భూమికాఽత్రహీ, భవతి ప్రోద్భి
 శేషసంకల్పకలనః పుమాన్, భూమికాత్రితయాభ్యాసా దజ్ఞానే తీ
 మాగతే, సమం సర్వం ప్రపశ్యంతి చతుర్థిం భూమికాం గతాః, అదై
 శ్చైర్యమాయాతేదై వ్యతేచ ప్రశమం గతే, పశ్యంతి స్వప్నవల్లోకం
 ర్థిం భూమికాం గతాః, భూమికాత్రితయం జాగ్రచ్ఛతృర్థిం
 ఉచ్యతే, చిత్తం తు శరదభాగ్విలయం ప్రవిలీయతే, స
 శేష ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతాః, జగద్వికల్పో నో
 చిత్తస్యాత్ర విలాపనాత్, పంచమీం భూమికా మేత్య సుః
 పదనామికామ్, శాంతాశేషనిశ్చేషాంశ స్తిష్ఠత్యదై వ్యతమా
 గలితదై వ్యతనిర్భాసో ముదితోఽంతః ప్రబోధవాన్, సుషుప్త
 ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతాః, అంతర్ముఖతయా తిష్ఠన్

ర్వృత్తిపరోఽపి సకా, పరిత్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాభు రివ లక్ష్యతే,
కుర్వన్న భ్యాసమేతస్యాం భూమికాయాం వివాసనః, షష్ఠీం
తుర్యాభిధా మన్యాం క్రమా త్పతతి భూమికామ్, యత్ర నాస
న్నసద్రూపా నాహం నాప్యనహంకృతిః, కేవలం ఊణ మనన ఆస్తే
త్వైతేతి నిర్భయః, నిర్గింధి శ్చాంత సందేహో జీవన్ముక్తో విభావనః,
అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీపభవ స్థితః, షష్ఠ్యాం భూమావసా
స్థిత్యా సప్తమీం భూమి మాఘ్నయాత్, విదేహముక్తతా ప్రోక్తా
సప్తమీ యోగభూమికా, అగమ్యా వచసాం శాంతా సానీమా
సర్వభూమిషు, లోకానువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహానువర్తనం,
శాస్త్రానువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు, ఓంకారమాత్ర
మఖిలం విశ్వప్రాజ్ఞాదిలక్షణమ్, వాచ్యవాచకతాభేదాద్భేదేనానుపల
బ్ధితః, అకారమాత్రం విశ్వస్వాస్య దుకారస్తేజస స్త్వనితః, ప్రాజ్ఞో
మకారఇత్యేవం పరిపశ్యే త్క్రమేణతు, సమాధికారా త్ప్రగేవ విచిం
త్యాతిప్రయత్నతః, స్థూలసూక్ష్మక్రమాత్సర్వం చిదాత్మని విలాపయేత్,
చిదాత్మానం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసదద్వయః, పరమానందసందోహో
వాసుదేవోఽహమోమితి, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖిన్ సర్వ మిదం
యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య త త్త్వనిష్ఠో భవానఘ, అవిద్యాతిమిరాతీ
తగ్ సర్వాభాసవివర్జితమ్, ఆనందమమలగీర్థం మనోవాచామగోచరమ్,
ప్రాజ్ఞాన ఘనమానందం బ్రహ్మస్థీతి విభావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః

ఇతి అత్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౭౩. యజుర్వేదీయ అధ్యాత్మోపనిషత్

శ్లో. యత్రాంతర్యామ్యాదిభేద స్తత్త్వతో న హి యుజ్యతే,
నిర్భేదం పరమాద్వైత స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం పూర్ణమక ఇతి శాంతిః.

అస్తః శ్వరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యమస్య పృ
 వీ శరీరం యః పృథివీ మస్తరే సఞ్చరన్యం పృథివీ నవేద, యస్యాఽ
 శ్వరీరం యఆపోఽస్తరే సఞ్చరన్యం తేజో నవేద, యస్య వాయుశ్వరీర
 యోవాయు మస్తరే సఞ్చరన్యం వాయుర్నవేద, యస్యాఽకాశశ్వరీర
 యఆకాశ మస్తరే సఞ్చరన్యమాకాశో నవేద, యస్య మన శ్వరీర
 యో మనోస్తరే సఞ్చరన్యం మనో నవేద, యస్య బుద్ధిశ్వరీరం య
 బుద్ధి మస్తరే సఞ్చరన్యం బుద్ధిర్నవేద, యస్యాఽహజ్కార శ్వరీర
 యోఽహజ్కార మంతరే సఞ్చరన్యమహజ్కారోనవేద, యస్యచిత్త
 శరీరం య శ్చిత్తమస్తరే సఞ్చరన్యం చిత్తం నవేద, యస్యాఽవ్యక్త
 శరీరం యోఽవ్యక్త మస్తరే సఞ్చరన్యమవ్యక్తం నవేద, యస్యాఽక్షర
 శరీరం యోఽక్షరమస్తరే సఞ్చరన్యమక్షరం నవేద, యస్య మృత్యు
 శ్వరీరం యో మృత్యు మస్తరే సఞ్చరన్యం మృత్యున్నవేద, సవ
 సర్వభూతాఽస్తరాఽత్తాపహతపాప్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః
 అహం మమేతి యో భావో దేహాత్మా దావనాత్మని, అభ్యాసోఽయం
 నిరస్తవ్యో విదుషా బ్రహ్మనిష్ఠయా, జ్ఞాత్వా స్వం ప్రత్యగాత్మానం
 బుద్ధితద్వృత్తిసాక్షిణమ్, సోఽహ మిత్యేవ తద్వృత్త్యా స్వాన్య
 త్రాఽత్తమతిం త్యజేత్, లోకాఽనువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహాఽన
 వర్తనమ్, శాస్త్రాఽనువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు
 స్వాఽత్త న్యేవ సదా స్థిత్యా మనో నశ్యతి యోగినః, యుక్త్యా శ్రుత్వా
 స్వానుభూత్యాజ్ఞాత్వాసార్వాత్మమాత్మనః, నిద్రాయా లోకవార్తాయ
 శ్శబ్దాదేరాత్మవిస్ఫులే, క్వచిన్నావసరం దత్వా చింతయాఽత్త
 న మాత్మని, మాతాపితౄ ర్మలోద్భూతం మలమాంసమయం వపు
 త్యక్త్వా చండాలవద్ధూరం బ్రహ్మీభూయ కృతీ భవ, ఘటాఽకాశ మహాఽ
 కాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, నిలాస్యాఽఖణ్డభావేన తూష్ణింభవ సదా
 మునే, స్వప్రకాశ మధిష్ఠానం స్వయం భూయ సదాఽత్తనామ్, బ్రహ్మ
 డమపి సిన్ధోఽణ్డం త్యజతామలభాండవత్, చిదాత్మని సదాఽనన్దే దేవా
 రూఢా మహం ధియమ్, నివేశ్య లిజ్జముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా
 యత్రైష జగదాభాసో దర్పణాఽస్తః పురం యథా, తద్భ్రష్కాఽవ

మితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ, అహంకారగ్రహస్తుక్త స్వరూప ముపపద్యతే, చంద్రవ ద్విమలః పూర్ణ స్వదానంద స్వయం ప్రభః, క్రియానాశాద్భవే చ్చింతా నాశోఽస్తాద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్షయో మోక్ష స్పటివ స్తుక్తిష్యతే, సర్వత్ర సర్వతస్సర్వబ్రహ్మ మాత్రావలోకనమ్, సద్భావభావనాదార్థ్యాద్వాసనాలయమశ్నుతే, ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం న కర్తవ్యః కదాచన, ప్రమాదో మృత్యు రిత్యామల ద్విద్యాయాం బ్రహ్మవేదినః, యథావకృష్టం శైవాలంక్షణమాత్రం న తిష్ఠతి, ఆవృణోతి తథా మాయా ప్రాజ్ఞం వాఽపి పరాబ్జుఖమ్, జీవతో యస్య శైవల్యం విదేహోఽపి స కేవలః, సమాధినిష్ఠా మేత్య నిర్వికల్పో భవానఘ, అజ్ఞానహృదయగ్రంథే ర్నిశ్చేష విలయ స్తదా, సమాధినా వికల్పేన యదా ఽదైవతాత్మదర్శనమ్, అత్రాత్మత్వం దృఢీకర్షన్నహమాదిషు సన్త్యజన్, ఉదాసీనతయా తేషు తిష్ఠే ధ్లుటపటాదివత్, బ్రహ్మసిద్ధమ్బుపర్యంతం మృషామాత్రా ఉపాధయః, తతః పూర్ణం స్వ మాత్మానం పశ్యే దేశాత్మనా స్థితమ్, స్వయం బ్రహ్మ స్వయం విష్ణు స్వయమింద్రస్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్త్వా దన్య న్నకించన, స్వాఽత్మన్యారోపితాఽశేషా భాసవస్తు నిరాసతః, స్వయమేవ పరంబ్రహ్మపూర్ణ మద్వయ మక్రియం, అసంకల్పోవికల్పోయం విశ్వమిత్యేకవస్తుని, నిర్వికారేనిరాకారేనిర్విశేషేఽభిధాకుతః, ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాఽదిభావశూన్యే నిరామయే, కల్పాఽర్హవ ఇవాఽత్యస్తః పరిపూర్ణేచిదాత్మని, తేజసీవ తమాయత్రవిలీనంభ్రాంతికారణమ్, అద్వితీయే పరే తత్త్వేనిర్విశేషేఽభిధా కుతః, ఏకాత్మ కేపరే తత్త్వే భేదకర్తాకథం వసేత్, సుషుప్తా సుఖ మాత్రాయాం భేదః కేనావలోకితః, చిత్తమూలో వికల్పోఽయంచిత్రాఽభావేన కశ్చన, అతశ్చిత్తం సమాధేహి ప్రత్యగ్రూపే పరాఽత్మని, అఖండానందమాత్మానం విజ్ఞాయ స్వస్వరూపతః, బహిరంతస్సదానంద రసాఽస్వాదనమాత్మని, వైరాగ్యస్య ఫలం బోధో బోధస్యాపరతిః ఫలమ్, స్వానందాఽనుభవా చ్ఛాంతి రేషైవోపరతేః ఫలమ్, యదుత్తరోత్తరాభాపూర్వరూపంతు నిష్ఫలమ్, నివృత్తిః పరమాత్మప్తి రాసం దోఽనుపమ స్సన్నితః, మాయోపాధిర్జగద్యోని స్సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః,

పారోక్ష్యశబళ స్మత్యా ద్యాత్మక స్తత్పదాభిధా, ఆలంబనతయ
భాత్యస్తత్ప్రత్యయశబ్దయోః, అస్తకరణ సంభిన్న బోధసత్వాపరా
భిదః, మాయావిద్యే విహయైవ ఉపాధి పరజీవయోః, అఖండ
సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలక్ష్యతే, ఇత్యం వాక్యే స్తదర్థాన
సంధానం శ్రవణం భవేత్, యక్త్యా సంభావితత్వానుసంధాన
మననం తా తత్, తాభ్యాం నిర్విచిత్రేర్థే చేతనస్థాపి తస్య
తత్, ఏకతానత్త్వ మేతద్ధి నిధిధ్యాస ముచ్యతే, ధ్యాత్పుధ్యాన్
పరిత్యజ్య క్రమా ద్ధ్యేయైగోచరమ్, నివాతదీపవచ్చిత్తం సమాధి
రభిధీయతే, వృత్తయస్తు తదానీషప్యజ్ఞాతా ఆత్మగోచరాః, స్తర
ణా దనుమీయన్తే వ్యుత్థితస్య సముత్థితాః, అనాదావిహ సంసారే
సంచితాః కర్మకాటయః, ఆనేన విలయం యాంతి శుద్ధధర్మో వివర్తతే,
ధర్మమేషు మిమం ప్రావళ్య స్సమాధిం యోగ విత్తమాః, పుత్యేష
యథాధర్మామృతధారాస్సహస్రశః, అమునా వాసనాజాలే నశ్యేషం
ప్రవిలాపితే, సమూలోస్తూలితే పుణ్యపాపాభ్యే కర్మసంఘాయే, వాక్య
మప్రతిబద్ధం సత్ప్రాకృరోక్షో న భాసతే, కరామలకవదోబ్ధమప
రోక్షం ప్రసూయతే, వాసనానుదయో భోగ్యే వై రాగ్యస్య తదా
పదః, అహంభావోదయాభావో బోధస్య పరమాపదః, లీనవృత్తే
రనుత్పత్తి ర్తర్కాదోపరతేస్తు సా, స్థితప్రజ్ఞో యతి రయం యస్సదా
పనంద మశ్నుతే, బ్రహ్మణ్యేవ విలీనాత్మా నిర్వికారో వినిష్క్రియః,
బ్రహ్మైత్తనో శ్శోధితయో రేకభావాపగహిసీ, నిర్వికల్పాచ చిన్తా
త్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే, సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త్య
ష్యతే, దేహేంద్రియేష్వహంభావ ఇదంభావ స్తదన్యకే, యస్య నో
భవతః క్వాపి సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, న ప్రత్యగ్బ్రహ్మణో ర్భేదం కదా
పిబ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఇష్యతే,
సాధుభిః పూజ్యమానేఽస్త్రిక పీడ్యమానేఽపి దుష్టనైః, సమభావో
భవేద్యస్య సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, విజ్ఞాతబ్రహ్మత త్వస్య యథాపూర్వం
నసంస్మృతిః, అస్తిచేన్న సవిజ్ఞాతా బ్రహ్మభావో బహిర్ముఖః, సుఖాద్య
నుభవో యావ త్తావత్ప్రాబ్ధ మిష్యతే, ఫలోదయః క్రియాపూర్వో
నిష్క్రియో నహి కుత్రచిత్, అహం బ్రహ్మేతి విజ్ఞానా త్కల్పకోటి

శతార్జితమ్, సంచితం విలయం యాతి ప్రబోధాత్స్వస్మక్రవత్, స్వ మసంగ ముదాసీనం పరిజ్ఞాయ నభో యథా, నక్షిశ్యతే యతిః కించి త్కదాచి ద్భావికర్తభిః, ననభోఘటయోగేన సురాగంధేన లిప్యతే, తథాఽత్తోపాధియోగేన తద్ధర్మైర్నైవ లిప్యతే, జ్ఞానోదయా త్పురాఽరభం కర్తజ్ఞానా న్ననశ్యతి, అదత్త్వా స్వఫలం లక్ష్య ముద్దిశ్యో త్సృష్ట బాణవత్, వ్యాఘ్ర బుద్ధ్యా వినిర్ముక్తో బాణః పశ్యాత్తుగోమతా, నతిష్ఠతి భినత్త్యేవ లక్ష్యం వేగేన నిర్భరమ్, అజరోఽస్మ్యమరోఽస్తితి య ఆత్మాసం ప్రవశ్యతే, తదాఽత్తనా తిష్ఠతోఽస్య కుతః ప్రారబ్ధ కల్పనా, ప్రారబ్ధం సిద్ధ్యతి తదా యదా దేహాఽత్తనా స్థితిః, దేహాఽత్తభావో నైవేష్టః ప్రారబ్ధం త్యజ్యతామతః, ప్రారబ్ధకల్పనాఽప్యస్య దేహస్య భాగ్గితిరేవ హి, అధ్యస్తస్య కుతస్సత్వ మసత్వస్య కుతోజనిః, అజాతస్య కుతోనాశః ప్రారబ్ధ మసతః కుతః, జ్ఞానేనాఽజ్ఞానకార్యస్య సమూలస్య లయో యది, తిష్ఠత్యయం కథం దేహ ఇతి శక్యా వతో జడా, సమాధాతుం బాహ్యాదృష్ట్యా ప్రారబ్ధం వదతి శ్రుతిః, నతు దేహాఽదిసత్యత్వబోధనాయ విపశ్చితామ్, పరిపూర్ణ మనా ద్యంత మప్రమేయ మవిక్రియమ్, సద్భవం చిద్భవం నిత్య మానందఘన మవ్యయమ్, ప్రత్యగేకరసం పూర్ణ మనస్తం సర్వతోముఖమ్, ఆహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం సూక్ష్మం నిర్వికల్పం నిరంజనమ్, అనిరూప్యస్వరూపం య స్తనోవాచామగోచరమ్, సత్యమృద్ధం సృతస్సిద్ధం శుద్ధం బుద్ధ మనీర్దృశమ్, ఏకమేవాఽద్యయం బ్రహ్మ నేహ నానాఽస్తి కిష్కం, స్వానుభూత్యా స్వయం జ్ఞాత్వా స్వ మ్మాత్మాన మఖండితమ్, స సిద్ధస్సుముఖం తిష్ఠన్నిర్వికల్పాఽత్తనా ఽత్తని, క్వ గతం కేనవా నీతం కుత్ర లీనమిదం జగత్, అథునైవ మయా దృష్టం నాఽస్తి కిం మహదద్భుతమ్, కింహేయం కిముపాదేయం కిమన్యత్కిం విలక్షణమ్, అఖండాఽనందపీయూషపూర్ణ బ్రహ్మమహర్ణవే, న కించిదత్ర పశ్యామి నశ్యతోమి నవేద్వ్యహమ్, స్వాఽత్త నైవ సదానందరూపేణాఽస్తి స్వలక్షణః, అసంగోఽహ మసంగోఽహ మలింగోహ మహం హరిః, ప్రశాంతోఽహ మనంతోఽహం పరి పూర్ణశ్చిరంతనః, అకర్తాఽహ మభోక్తాఽహ మవికారోఽహ మవ్యయః,

శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, ఏతాం విద్యా
పాంతరతమాయ దదౌ, అపాంతరతమో బ్రహ్మణే దదౌ, బ్రహ్మ ఘ
రాఽంగిరసే దదౌ, ఘోరాఽజ్జిరా రైశ్వాయ దదౌ, రైశ్వో రావ
య దదౌ, రామ స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదౌ వితేయతన్నిర్వాణాఽ
శాసనం వేదాఽనుశాసనం వేదాఽనుశాసన మిత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి అథ్యాత్మోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౪. సామవేదీయ కుండికోపనిషత్

శ్లో. కుండికోపనిషత్ప్రతాప పరివ్రాజకసంతతిః,

యత్ర విశ్రాంతి మగమత్ తద్రామ పదమాశ్రయే.

ఓం ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః

ఓం. బ్రహ్మచర్యాశ్రమే ¹క్షీణే గురుశిశురూపణే రతః, వే
ధీత్యానుజ్ఞాత ఉచ్యతే గురుణాశ్రమి, దార మాహృత్య సదృశ
గ్నిమాధాయ శక్తితః, బ్రహ్మ మిష్టిం యజేత్సామహారా
నిర్వపేత్, సంవిభజ్య సుతా నర్థే గ్రామ్యకామా నివృజ్యచ, స
న్వనమార్గేణ శుచౌ దేశే పరిభ్రమన్, హయభక్షోఽముఖభక్షో
²విహితైః కండమూలకైః, స్వశరీరే సమాప్యాథ పృథివ్యాం నాశ్రి
తయేత్, సహ తేనైవ పురుషః కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, సహ
యో యస్తింస్తు కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, తస్మా త్ఫలవిశుద్ధాజ్ఞే సహ
సం సుహితాత్సనామ్, అగ్నివర్ణం వినిష్క్రమ్య వానప్రస్థం ప్రపద
లోకవద్భార్యయా సక్తో వన జచ్ఛతి సంయతః, సంత్యక్త్వా సు
సుఖ మనుతిష్ఠతి కిం ముదా, కింవా దుఃఖ మనుస్మృత్య భోగాం
జతి చోచ్చింతాన్, గర్భావాసభయాచ్ఛీత శ్శీతోష్ణభ్యాం తక్ష

¹గుహ్యం ప్రవేష్టు మిచ్ఛామి పరమ్మద మనామయ మితి, సన్న్యసాన్య
 గ్ని మపునరావర్తనం యన్నృత్సుజ్ఞాయ మావహామితి, అథాథ్యాత్మమ
 న్నాజ్ఞావేత్, దీక్షా ముపేయాత్, కామాయవాసాః కక్షోపస్థలోమాని
 వర్జయేత్, ఊర్ధ్వబాహుర్విముక్తమార్గో భవతి, అనికేత శ్చరే భిక్షా
 శీనిదిధ్యాసం దధ్యాత్, పవిత్రం ధారయే జ్జస్తుసంక్షణ్ణామ్, తద
 విశ్లోకా భవంతి, కుండికా ఇమసం శిశ్యం త్రివిష్టప ముపానహా,
 శీతోఽఘాలినీ జ్ఞానా జ్ఞాపీనాచ్ఛానన స్తథా, పవిత్రం స్నానశా
 తీఞ్చ ఉత్తరాసంజమేవచ, ²అన్యచ్ఛాపేక్ష్యతే కిఞ్చిత్సర్వం తదర్హయే
 ద్యతిః, నదీపునీనశాయీ స్యాద్దేవాగారేషు బాహ్యాతః, నాత్యర్థం
 సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర ముపతాపయేత్, స్నానమృతస్తథా
 శౌచ మద్భిః పూతాభి రాచరేత్, స్తూయమానో న తుష్యేత ని
 దితో న శపే త్పరా, భిక్షాది వైదల మ్పాత్రం స్నానద్రవ్య
 మవారితమ్, ఏతాం వృత్తిముపాసీత యతేంద్రియజవేత్సదా, విశ్వా
 య మనుసంయోగం మనసా భావయేత్సుఖీః, ఆకాశా ద్వాయుర్వా
 యోః జ్యోతి ర్జ్యోతిషఆపోఽదభ్యః పృథీవీ, ఏషామృతానాం బ్రహ్మ
 ప్రపద్యే, అజర మమర మక్షరమవ్యయం ప్రపద్యే, మయ్యఖిణ్డ
 సుఖామృతౌ బహుథా విశ్వవీచయః, ఉత్పద్యంతే వీలియంతే మా
 యామారుతవిభ్రమాత్, న మే దేహేన సమృద్ధో మేఘేనేవ
 విహాయసః, ఆతః కుతో మే తద్ధర్మా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు, ఆకా
 శవ త్కల్ప విదూరగోఽహ మాదిత్యవదాసన్యవిలక్షణోఽహమ్,
 అహార్యవన్యిత్యవనిశ్చలోఽహ మమృతాధివత్సావవివర్జితోఽహమ్,
 నారాయణోఽహం నరకాంతకోహం పురాంతకోఽహం పురుషోఽహ
 మీశః, అఖండబోధోఽహ మశేషసాక్షి నిరీశ్వరోఽహం నిరహఞ్చ
 నిర్తమః, తదభ్యాసేన ప్రాణాపానౌ సంయమ్య, తత్ర శ్లోకా భవంతి,
 వృషణాపానయోర్హ ధ్యే పాణీ ఆస్థాయ సంశ్రయేత్, సప్తశ్య శనక్తై
 ర్జిహ్వం యవమాత్రే వినిర్గతామ్, మాషమాత్రం తథాదృష్టిం శ్రోత్రే
 స్థాప్య తథా భువి, శ్రవణే నాసికే గంధా యతస్త్వం నచ సంశ్రయేత్,
 అథ శైవం పదం యత్ర తద్భిష్టా బ్రహ్మతత్పరమ్, తదభ్యాసేన లభ్యేత

పూర్వజన్మాజ్ఞాతాత్మనా, సంభూతైర్ద్యాయుసంశ్రావైః హృదయం తవ
ఉచ్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రపద్యతే చేహా ద్భిత్వా మూర్ధాన మవ్యయమ్,
స్వదేహస్య తు మూర్ధానం యే ప్రాప్య పరమాం గతిమ్, భూయ స్తేన
నివర్తంతే పరావరవిదో జనాః, నసాక్షిణం సాక్ష్యధర్తా స్సంస్పృశంతి
విలక్షణమ్, అవికార ముదాసీనం గృహధర్తాః ప్రదీపవత్, జలేవాపి స్థ
లేవాపి లుత త్వేష జడాత్తకః, నాఽహం విలిప్యే తదరైర టధరైర్న భో
యథా, నిష్క్రియోఽస్త్యవికారోఽస్తి నిష్కభోఽస్తి నిరాకృతిః,
నిర్వికల్పోఽస్తి నిత్యోఽస్తి నిరాలంబోఽస్తి నిర్ద్వయః, సర్వాత్మకోఽ
హం సర్వోఽహం సర్వాతీతోఽహ మద్వయః, కేవలాఖండబోధోఽ
హం స్వానందోఽహం నిరంతరః, స్వమేవ సర్వతః పశ్యన్తస్యమాన
స్సృ మద్వయమ్, స్వానంద మనుభుజ్ఞానో నిర్వికల్పో భవామ్యహమ్,
గచ్ఛం స్తిష్ఠ స్తు పవిత్ర ఇచ్ఛయానో వాన్యథాపివా, యథేచ్ఛయా వనే
ద్విద్వా నాత్తారామ సుదా ముని రిత్కుపనివత్.

ఓం ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః.

ఇతి కుణ్డికోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౭౫. సామవేదీయ సావిత్రుపనిషత్

శ్లో. సావిత్రుపనిష ద్వేద్య చిత్సావిత్ర పదోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి విసర్దుక్తం రామచంద్ర పదం భజే.
సావిత్త్యాత్తా పాశుపతం పరం బ్రహ్మవధూతమ్,
త్రిపురాతవనందేవి త్రిపురాకరభావనా.

ఓం ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. క స్సవితా కా సావిత్రి అగ్ని రేవ సవితా పృథి
సావిత్రి సయత్రాగ్ని స్తత్పృథివీ యత్ర వా పృథివీ తత్రాగ్ని స్తేదే
యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౧. క స్సవితా కా సావిత్రి వరుణ ఏ

సవితాఽప సావిత్రి సయత్రవరుణ స్తదాహోయత్ర వా ఆప స్తద్వరుణ
 స్తేద్యే యోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౨. క సువితా కా సావిత్రి వాయురేవ
 సవితా ఆకాశ సావిత్రి యత్ర స వాయు స్తదాకాశో యత్ర వా
 ఆకాశ స్తద్వాయు స్తేద్యే యోనీ తదేకం మిథునమ్. ౩. క సువితా కా
 సావిత్రి యజ్ఞఏవ సవితా ఛన్దాసీ సావిత్రి యత్ర యజ్ఞస్త చ్చన్దాసీ
 యత్ర వా చ్చన్దాసీ సయజ్ఞస్తే ద్యేయోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౪. క
 సువితా కా సావిత్రి స్తవయిత్ను రేవ సవితా విద్యుత్సావిత్రి స యత్ర
 స్తవయిత్ను ప్రద్విద్యు ద్యత్రవా విద్యుత్తత్ర స్తవయిత్ను స్తే ద్యే
 యోనీ తదేకం మిథునమ్. ౫. క సువితా కా సావిత్రి ఆదిత్యఏవ సవితా
 ద్యా సావిత్రి స యత్రాదిత్య స్తద్ద్యౌ ర్యత్ర వాద్యాస్తదాదిత్యస్తే
 ద్యే యోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౬. క సువితా కా సావిత్రి చంద్రఏవ
 సవితా నక్షత్రాణి సావిత్రి స యత్ర చంద్ర స్త న్నక్షత్రాణి యత్ర వా
 నక్షత్రాణి స చంద్రమా స్తే ద్యే యోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౭. క సువితా
 కా సావిత్రి మన ఏవ సవితా వా కానిత్రి స యత్ర మన స్తద్వా
 గ్యత్ర వా వా క్తన్తస స్తే ద్యే యోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౮. క సువితా
 కా సావిత్రి పురుష ఏవ సవితా స్త్రీ సావిత్రి స యత్ర పురుష స్తత్
 స్త్రీ యత్రవా స్త్రీ సపురుష స్తే ద్యే యోన్తిస్తదేకం మిథునమ్. ౯. తస్యా
 ఏవ ప్రథమః సాదో భూ స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యగ్ని రైవ వరేణ్య
 మాహో వరేణ్యమ్, చంద్రమూవరేణ్యం, తస్యా ఏవ ద్వితీయః సాదోభర్గ
 మ'యో భువోభర్గో దేవస్యధీమహీ త్యగ్నిరైవ భర్గ ఆదిత్యోవై భర్గ
 శ్చంద్రమవైభర్గః, తస్యా ఏవ తృతీయః సాదః స్వర్గియో యోనః
 ప్రచోదయాదితి స్త్రీచైవ పురుషశ్చ వ్రజనయతో యో వా ఏతాం
 సావిత్రి మేవం వేద స పుర ర్మృత్యుజ్ఞయతి. ౧౦. బలాతి బలయోః
 విరా ట్పురుషఋషిః, గాయత్రీ దేవతా, గాయత్రీ ఛందః, అకారోకార
 మకారావీజాద్యాః, తుథాది నిరసనే వినియోగః. క్లా మిత్యాది వదజ్ఞ
 న్యాసః. ధ్యానమ్. అమృతకరతలార్ధా సర్వసంజీవనాధ్యావఘహరణ
 సుకత్వో వేదసారే మయాభే, ప్రణవమయవికారౌ భాస్కరాకార
 దేవహ సతత మనుభవేదహం తౌ బలాతీబలేశౌ. ఓం స్త్రీం బలే మహా

దేవి ప్రీతి మహాబలే క్లిం చతుర్విధ పురుషాస్థిప్రదే తత్సవితు ర్వర
దాత్తికే ప్రీతి వరేణ్యం భర్గో దేవస్య వరదాత్తికే ఆతిబలే సర్వదయా
మూర్తే బలే సర్వతుద్యుమోవనాశిని ధీమహి ధియో యో నర్జితే
ప్రచుర్యా ప్రచోదయాత్తికే ప్రణవశిరస్కాత్తికే హుంఘట్ స్వాహా.
ఏవం విద్వాన్ కృతకృత్యో భవతి, సావిత్రియా ఏవ సలోకతాం జయతి
ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః.

ఇతి సావిత్రియోపనిషత్ సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౩. అధర్వణీయ ఆత్మోపనిషత్

శ్లో. యత్రానాత్మప్రపంచోఽయ మహ్నావపదం గతః,
ప్రతియోగివినిర్ముక్తః పరమాత్మావశిష్యతే.

ఓం భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అథాంగిరాః, త్రివిధః పురుషోఽజాయతాత్మాఽంత
రాత్మా పరమాత్మా చేతి, త్వ క్షుర్త మాగ్న స రోమాంగుష్ఠాంగుల్యపృష్ఠ
వంశనఖగుల్ఫాదరనాభిమేధగ్రకట్యూరు కపోలశ్రోత్రభ్రూలలాటబాహు
సార్వభౌరోక్షీణి భవంతి జాయతే మ్రియత ఇత్యేష ఆత్మా, అథాంత
రాత్మా నామ, పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశ మిచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖ
కామ మోహవికల్పనాదిస్తృతి లింగోదాత్తానుదాత్తహ్రస్వదీర్ఘ పుతసలిత
గర్జితస్ఫుటిత ముదితస్పృతగీతవాదిత్రప్రళయ విజృంభితాదిభిశ్శృతా
ఘృతా రసయితా నేతా బోధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః పురాణ
న్యాయమీమాంసాధర్మశాస్త్రాణితి శ్రవణశ్రూణాకర్షణ కర్తవీశేషణం కరో
త్యేషోఽస్తరాత్మా, అథ పరమాత్మానామ, యథాఽక్షర ఉపాసనీయః,
సచప్రాణాయామప్రత్యాహార ధారణాభ్యాన సమాధియోగానుమా
నాత్మచింతకవటకణికావా శ్వామాకతండులో వా వాలాగ్రశతసాహస్ర
వికల్పనాదిభిర్వా స లభ్యతే నోపలభ్యతే నజాయతే నమ్రయతే నశుష్యతి

నక్షిద్యతే నదహ్యతే నకమ్మతే నభిద్యతే నస్విద్యతే నిర్గుణ స్సాక్షీ భూత
శ్శుద్ధో నిరవయవాత్తా కేవలస్సాక్షీ నిర్తమో నిరంజనో నిర్వికార
శ్శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవర్జితో నిర్వికల్పో నిరాకాఙ్క్ష స్పర్శవ్యాపీ
సోఽచిన్మోఽనిర్వ్యక్తః పునాత్యశుద్ధాన్య పూతాని నిష్క్రియ స్తస్య
సోసారో నాస్తి. ఆత్మసంజ్ఞ శ్శివ శుద్ధ ఏక ఏ వాద్యయ స్సదా, బ్రహ్మరూప
తయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపతయా వ్యేత ద్బ్రహ్మైవ
ప్రవిభాసతే, విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాచిభేదతః, గురుశిష్యాది
భేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, బ్రహ్మైవ కేవలం శుద్ధం విద్యతే తత్త్వ
దర్శనే, నచ విద్యా నచావిద్యా న జగచ్చ నచాపరమ్, సత్యత్వేన
జగద్భానం సంసారస్య ప్రవృత్తకమ్, అసత్యత్వేన భానంతు సంసారస్య నివృ
త్తకమ్, ఘటోఽయమితి విజ్ఞాతం నియమః కోన్య పేక్షతే, వినాప్రమాణ
సుష్టుత్యం యస్తి స్సతి పదార్థాఢీ, అయ మాత్తా నిత్యసిద్ధః ప్రమాణే సతి
భాసతే, న దేశం నాపి కాలం వా నశుద్ధిం వా వ్యపేక్షతే, దేవదత్తో
ఽహమిత్యేత ద్విజ్ఞానం నిరపేక్షకమ్, తద్వద్బ్రహ్మవిదోఽప్యస్య బ్రహ్మహ
మితి వేదనమ్, భానునేవ జగత్సర్వం భాస్యతే యస్యతే జపా, అనాత్మక
మస త్తుచ్చం కింను తస్యావభాసకమ్, వేదశాస్త్రపురాణాని భూతాని
సకలాన్యపి, యేనార్థవంతి తం కింను విజ్ఞాతారం ప్రకాశయేత్, తుథాం
దేహవ్యథాం త్యక్త్వా బాలః క్రీడతి వస్తుని, తదైవ విద్వాన్తమతే
నిర్తమో నిరహం సుఖి, కామాన్నిష్కామయాపీ సక చరత్యేకచరో
మునిః, స్వాత్మనైవ సదా తుష్ట స్స్వయం సర్వాత్మనా స్థితః, నిర్ధనోఽపి
సదా తుష్టో వ్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృప్త స్త్వభుంజానోఽప్య
సమ స్సమదర్శనః, కుర్వ స్మపి నకుర్వాణ శ్చాభోక్తా ఫలభోగ్యపి,
శరీర్యవ్యశరీర్యేష పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వగః, ఆశరీరగ్ సదా నంత మిమం
బ్రహ్మవిషం క్వచిత్, ప్రియాప్రియే న స్పృశత స్తదైవవ శుభాశుభే,
తమసా గ్రస్తేనద్యానా దగ్రస్తాపి రవిజ్ఞనైః, గ్రస్త ఇత్యుచ్యతే భ్రాన్త్యా
హ్యజ్ఞాత్వా వస్తులక్షణమ్, తద్వద్దేహాదిబద్ధేభ్యో విముక్తం బ్రహ్మవై
మమ్, శత్యంతి దేహివస్తూధా శ్శరీరాభాస దర్శనాత్, అహినిర్లయసి
వాయం ముక్తదేహస్తు తివ్రతి, ఇత స్తత శ్చాల్యమానో యత్కించి
త్ప్రీణివాయునా, ప్రాతసా నీయతే దాదు యథా నిమ్నోన్నతస్థలమ్,

దైవేన నయతే దేహో యథాకాలోపభుక్తిషు, లక్ష్యాలక్ష్యగతిం
 త్యక్త్వా య స్తిష్ఠే తేవలాత్తనా, శివవన స్వయం సాక్షా దయం బ్రహ్మ
 విదుత్తమః, జీవన్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా
 ద్బ్రహ్మైవా సకా బ్రహ్మవ్యేతి నిర్ద్వయమ్, శైలూషో వేషసదృశా
 భావయోశ్చ యథా పుమాన్, తదైవ బ్రహ్మవిచ్ఛేద్య స్సదా బ్రహ్మైవా
 నాపరః, ఘటే నష్టే యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతిస్వయమ్, తదైవో
 పాధినిలయే బ్రహ్మైవా బ్రహ్మవిత్స్వయమ్, క్షీరం క్షీరే యథాక్షిప్తం
 తైలం తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాఽత్తన్యాత్త్వవి
 న్తునిః, ఏవం విదేహకైవల్య సన్తాత్ర త్వ మఖండితమ్, బ్రహ్మభావం ప్రప
 ద్యైష యతి ర్నావర్తతే పునః, సదాత్మకత్వవిజ్ఞాన దగ్ధావిద్యాదివర్ణః,
 అముష్య బ్రహ్మభూతత్వా ద్బ్రహ్మణః కుత ఉద్భవః, మాయాక్ష్మస్తా
 బంధమోక్షౌ న స్త స్యాత్త్వనివస్తుతః, యథా రజ్జౌ నిష్క్రియాయాం
 సర్వాభాసవినిర్గమా, ఆవృత్తే సదసత్వాభ్యాం వక్తవ్యే బంధమోక్షణే,
 నావృతి ర్బ్రహ్మణః కాచి దన్యాభావాదనావృతమ్, అస్తీతి ప్రత్యయో
 యశ్చ యశ్చ నాస్తీతి వస్తుని, బుద్ధేరేవ గుణావేతా నతు నిత్యస్య వస్తు
 నః, అత స్తా మాయయాక్ష్మస్తా బంధమోక్షౌ నచాత్మని, నిష్కళే
 నిష్క్రియే శాంతే నిరవద్యే నిరంజనే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే వ్యోమః
 త్కల్పనా కుతః, ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షు
 ర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే త్యుపనిషత్

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అష్టోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౭౭. అథర్వణీయ పాశుపత బ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. పాశుపత బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యం పరమాక్షరమ్,
పరమానంద సంపూర్ణం రామచంద్రోపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్తేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథవా వై స్వయంభుర్బ్రహ్మ ప్రజా స్సృజానీతి
కామకామో జాయతే, కామేశ్వరో వై శ్రవణో బ్రహ్మపుత్రో వాలఖిల్య
స్వయంంభుం పరిపుచ్చతి, జగతాం కా విద్యా, కా దేవతా, జాగ్ర
త్సురీయయోరస్య కో దేవః, యాని తస్య వశాని, కాలాః కియ
త్ప్రమాణాః, కన్యాజ్ఞయా రవిచంద్రగ్రహదయో భాసంతే, కస్య
మహిమా గగనస్వరూపః, ఏత దహగ్ శ్రోతు మిచ్ఛామి, నాఽనోయో
జానాతి త్వం బ్రూహి బ్రహ్మ! స్వయంంభురువాచ, కృత్స్నజగతాం
మాతృకావిద్యా ద్విత్రివర్ణసహితా ద్వివర్ణమాతా త్రివర్ణోపేతా చతుర్థా
త్రాత్త కోంకారరూపిణి మమ ప్రాణాత్తికాదేవతా, అహమేవ జగత్త్ర
యైకః పతిః, మమ వశాని సర్వాణి యుగాన్యపి, ఆహో రాత్రాదయో
మత్సంవర్ధితాః కాలాః, మమ రూపం రవే స్తేజశ్చంద్రనక్షత్రగ్రహ
తేజాని చ, గగనో మమ త్రిశక్తిమాయాస్వరూపః, నానోయమద స్థితమో
మాయాత్మకోరుద్రః, సాత్వికమాయాత్మకోవిష్ణుః, రాజసమాయాత్మకో
బ్రహ్మ, ఇంద్రాదయ స్తామసరాజసాత్తికాః, న సాత్వికః కోఽపి, ఆఘోర
స్పర్శసాధారణస్వరూపః, సమస్తయాగానాం రుద్రః పశుపతిశర్తా, రుద్రో
యాగదేవః, విష్ణురధ్వర్యుః, హోతేంద్రః, దేవతా యజ్ఞభుక్, మానసం
బ్రహ్మ, మాహేశ్వరం బ్రహ్మ, మానసగ్ హగ్ సస్సహగ్ హగ్ సఇతి,
తన్నయ యజ్ఞో నాదానుసంధానమ్, తన్నయవికారో జీవః, పరమాత్మ

స్వరూపో హగ్నః, అంతర్భూమి శ్చరతి హగ్నః, అంతర్గతోఽనవకాశాం
 తర్గత సువర్ణస్వరూపో హగ్నః, షణ్ణవతి తత్త్వతంతూవ ద్వ్యక్షమ్,
 చిత్సూత్రత్రయ చిన్మయలక్షణమ్, నవతత్త్వత్రిరావృతమ్, బ్రహ్మవిష్ణు
 మహేశ్వరాత్మకమ్, అగ్నిత్రయకళోపేతమ్, చిద్రంధిబంధనమ్, అద్వైత
 గ్రంథిః, యజ్ఞసాధారణాంగమ్, బహిరంతర్జ్వలనమ్, యజ్ఞాంగలక్షణ
 బ్రహ్మస్వరూపో హగ్నః, ఉపవీతలక్షణసూత్ర బ్రహ్మగా యజ్ఞాః, బ్రహ్మ
 లక్షణయుక్తో యజ్ఞసూత్రమ్, తద్భిష్టసూత్రం, యజ్ఞసూత్రసంబంధీ
 బ్రహ్మయజ్ఞః, తత్స్వరూపః, అంగాని మాత్రాణి, మనో యజ్ఞస్యహగ్నో
 యజ్ఞసూత్రమ్, ప్రణవం బ్రహ్మసూత్రమ్, బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, ప్రణ
 వాంతర్వర్తీ హగ్నో బ్రహ్మసూత్రమ్, తదేవ బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, మోక్ష
 క్రమమ్, బ్రహ్మసంధ్యా క్రియా, మనో యాగః, సంధ్యా క్రియా మనో
 యాగస్య లక్షణమ్, యజ్ఞసూత్రప్రణవబ్రహ్మయజ్ఞక్రియాయుక్తో
 బ్రాహ్మణః, బ్రహ్మచర్యేణ చరంతి దేవాః, హగ్నస సూత్రచర్యా యజ్ఞాః,
 హంసప్రణవయో రభేదః, హంసస్య ప్రాథనా స్త్రికాలాః, త్రిశాలా స్త్రి
 వర్ణాః, త్రేతాగ్న్యసుసంధానో యాగః, త్రేతాగ్న్యత్తాకృతి వర్ణోంకార
 హగ్నసానుసంధానోఽంతర్యగః, చిత్స్వరూపవసత్తన్మయం తురీయస్వరూ
 పమ్, అంతరాదిత్యే జ్యోతిస్స్వరూపో హగ్నః, యజ్ఞాంగం బ్రహ్మ
 సంపత్తిః, బ్రహ్మప్రవృత్తే తత్ప్రణవహంససూత్రేణైవ ధ్యానమాచరంతి,
 ప్రోవాచపునః స్వయంభువం ప్రతి జానీతే బ్రహ్మపుత్రో ఋషి ర్వా
 ల్భయః, హంససూత్రాణి కతిసంఖ్యాని, కియ ద్వా ప్రమాణమ్, హృద్యా
 దిత్యమరిచీనాం పదం షణ్ణవతిః, చిత్సూత్రఘోషయోః స్వరనిర్గతాప్రణవ
 ధారా షడంగుళదళాఽశీతిః, వామబాహుదక్షిణకల్యో రంతశ్చరతి
 హగ్నః పరమాత్మా, బ్రహ్మగుహ్యాప్రకారో నాన్యత్రవిదితః, యే జానంతి
 తేఽమృతఫలకాః, సర్వకాలగ్నహంసప్రకాశకమ్, ప్రణవహంసాంతర్ధ్యాన
 ప్రకృతిం వినా న ముక్తిః, నవ సూత్రాణాః పరిచర్చితాః, తేఽపి యద్భిష్టా
 చరంతి, అంత రాదిత్యం నజ్ఞాతం మనుష్యాణామ్, జగదాదిత్యో రోచత
 ఇతి, జ్ఞాత్వా తే మర్యావిబుధాః, తపనప్రాధ్దనాయుక్తా ఆచరంతి, వాజ
 పేయః పశుహర్తా అధ్వర్యురిన్ద్రో దేవతా, అహిగ్నా ధర్మయాగః,
 పరమహగ్నోఽధ్వర్యుః, పరమాత్మా దేవతా పశుః, బ్రహ్మోపనిషదో

బ్రహ్మ, స్వాధ్యాయయుక్తా బ్రాహ్మణా శ్చరంతి, అశ్వమేధో మహా
 యజ్ఞకథా, తద్రాజ్ఞా బ్రహ్మచర్య మాచరంతి, సర్వేషాం పూర్వోక్త
 బ్రహ్మయజ్ఞక్రమం ముక్తిక్రమ మితి బ్రహ్మపుత్రః ప్రోవాచ, ఉదితో
 హగ్ సబుషిః, స్వయమ్భుస్త్రిరోదధే, రుద్రోపనిషదో హగ్ సజ్యోతిః, పశు
 పతిః, ప్రణవస్తాక స్సవనం వేదహగ్ సాత్తమాలికావల్గ బ్రహ్మకాలప్రచో
 దితా, పరమాత్మా పుమానితి బ్రహ్మసమ్మత్తికారిణీ, అధ్యాత్మబ్రహ్మకల్ప
 స్యాకృతిః, కీదృశీ కథా బ్రహ్మజ్ఞానప్రభా సద్భ్యా కాలో గచ్ఛతి ధీమతాం,
 హంసాఖ్యో దేవ మాత్సాఖ్యమాత్మతత్త్వప్రజాకథమ్, అతః ప్రణవనాదా
 భ్యో హంసః ప్రత్యయబోధకః, అంతర్గత ప్రమాగుాథం జ్ఞాననాశం విరాజి
 తమ్, శివశక్త్యాత్మకం రూపం చిన్మయానందవేదితమ్, నాదబిందుకళా త్రీణి
 నేత్రం విశ్వవిచేష్టితం, త్రియాగాని శిఖాత్రీణి ద్విత్వాణాం సాంఖ్య మా
 కృతిః, అంతర్గూఢ ప్రమాహంసః ప్రమాణాన్నిర్గతం బహిః, బ్రహ్మసూత్ర
 పదం జ్ఞేయం బ్రాహ్మ్యం విధ్యుక్తలక్షణమ్, హంసాఖ్య ప్రణవధ్యాన
 మిత్యుక్తో జ్ఞానసాగరే, ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ జ్ఞానసాగరపారగః, స్వత
 శ్శివః పశుపతిస్సాక్షీ సర్వస్య సర్వదా, సర్వేషాంతు మనస్తేన ప్రేరితం నియ
 మేన తు, విషయేగచ్ఛతి ప్రాణ శ్చేష్టతే వా గర్వద త్యపి, చక్షుః పశ్యతి
 రూపాణి శ్రోత్రం సర్వం శృణోత్యపి, అన్యాని ఖాని సర్వాణి తేనైవ ప్రేరి
 తాని తు, స్వం స్వం విషయ స్తుద్దిశ్య ప్రవర్తంతే నిరంతరమ్, ప్రవర్త
 కత్వం చాప్యస్య మాయయా న స్వభావతః, శ్రోత్ర మాత్మని చాధ్యస్తు
 స్వయం పశుపతిః పుమాన్, అనుప్రవిశ్య శ్రోత్రస్య దదాతి శ్రోత్రతాం
 శివః, మన స్సాన్నిత్వని చాధ్యస్తు ప్రవిశ్య పరమేశ్వరః, మనస్త్వం తస్య
 సత్కర్మో దదాతి నియమేన తు, సవన విదితాదన్య స్తదై వావిదితా దపి,
 అన్యేషా మింద్రియాణాం తు కల్పితానా మవీశ్వరః, తత్త ద్రూప మను
 ప్రాప్య దదాతి నియమేన తు, తత శ్చక్షు శ్చ వాక్తై చ్చమన శ్చాన్యాని
 ఖానిచ, న గచ్ఛంతి స్వయంజ్యోతి స్స్వభావే పరమాత్మని, అక్షర్ప
 విషయ ప్రత్యత్పరీకాశం స్సాత్మనై వతు, నినా తర్క ప్రమాణాభ్యాం బ్రహ్మ
 యో వేద వేద సః, ప్రత్యగాత్మా పరంజ్యోతిర్దాయా సా తు మహత్తమః,
 తథాసతి కథం మాయా సమ్భవః ప్రత్యగాత్మని, తస్మాత్తర్క ప్రమాణా
 భ్యాం స్వానుభూత్యాచ చిద్ధనే, స్వప్రకాశైకసన్నిధేర్నాస్తిమాయా

పరాత్మని, వ్యావహారికదృష్ట్యేయం విద్యావిద్యా నచాన్యథా, తత్త్వ
 దృష్ట్యాతురాన్వేయ తత్త్వమే వాన్తి కేవలమ్, వ్యావహారికదృష్ట్యేయం
 విద్యావిద్యా నచాన్యథా, తత్త్వదృష్ట్యాతురాన్వేయతత్త్వమే వాన్తి కేవ
 లమ్, వ్యావహారికదృష్టిస్తు ప్రకాశావ్యభిచారతః, ప్రకాశవప సతతం
 తస్మా దన్వేత ఏవహి, అన్వేత మితి చోక్తిశ్చ ప్రకాశావ్యభిచారతః,
 ప్రకాశవప సతతం తస్మా న్నానం హి యుజ్యతే, అయ మథో మహాన్యస్య
 స్వయమేవ ప్రకాశతః, సస జీవో నచ బ్రహ్మ నచాన్యదపి కిన్చన, న తస్య
 వణ్ణా విద్యంతే నాశ్రమాశ్చ తదైవ చ, నతస్య ధర్మోఽధర్మశ్చ న నిషేధో
 విధి ర్నచ, యదా బ్రహ్మతకం సర్వం విభాతి స్వత ఏవతు, తదాదుఃఖాది
 భేదోఽయ మాభాసోఽపి నభాసతే, జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్య స్తుపి పరా
 త్మవితో, న తత్పశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మ వస్త్వీతి పశ్యతి, ధర్మధర్మిత్వ
 వార్తాచ భేదే సతి హి భిద్యతే, భేదాభేద స్తథా భేదా భేద స్సాక్షా
 త్పరాత్మనః, వాన్తి స్వాత్మాతిరేకేణ స్వయమేవాన్తి సర్వదా, బ్రహ్మైవ
 విద్యతే సాక్షా ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపిచ, తదైవ బ్రహ్మవి జ్ఞానీ కిం
 గృహ్యతి జహతి కమ్, అధిష్ఠానమనౌపమ్య మవాక్షానసగోచరమ్, యత్త
 దరేత్య మగ్రాహ్య మగోత్రం రూపవర్జితమ్, ఆచక్షుశ్శ్రోత్ర మత్యంభం
 తదపాటిపదం తథా, నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయమ్,
 బ్రహ్మైవేద మమృతం తత్పురస్తా ద్భ్రహ్మనందం పరమజ్ఞైవ పశ్యతే,
 బ్రహ్మనందం పరమం దక్షిణేన బ్రహ్మనందం పరమం చోత్తరం. స్వాత్మ
 న్యేవ స్వయం సర్వం సదాపశ్యతి నిర్భయః, తదాముక్తో నముక్తశ్చ బద్ధ
 న్యైవ విముక్తతా, ఏవం రూపే పరా విద్యా సత్యేన తపసాపి చ, బ్రహ్మ
 చర్యాదిభిర్భక్తైర్లభ్యా వేదాంతవర్తనా, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి
 స్స్వరూపం పారమార్థికమ్, క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా
 వృతాః, ఏవం స్వరూప విజ్ఞానం యస్య కస్యాన్తి యోగినః, కుత్రచిద్దమనం
 వాన్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః, ఆకాశమేకం సంపూర్ణం కుత్రచిన్నహిగచ్ఛతి,
 తద్వద్భ్రహ్మత్వవిచ్ఛేదః కుత్రచిన్నైవ గచ్ఛతి, అభక్ష్యస్య నివృత్త్యాతు
 విశుద్ధం హృదయం భవేత్, ఆహారశుద్ధా చిత్తస్య విశుద్ధి ర్భవతి
 స్వతః, చిత్తశుద్ధా క్రమాత్ జ్ఞానం త్రుట్యంతే గ్రంథయః స్ఫుటమ్,

అభక్ష్యం బ్రహ్మవిజ్ఞాన విహీనస్యైవ దేహినః, నసమ్యక్జ్ఞానిన స్తస్య త్వరూపగ్ సకలం ఖలు, అహ మన్నగ్ సదాన్నాద ఇతిహి బ్రహ్మ వేదనమ్, బ్రహ్మవి ద్గ్రసతి జ్ఞానా త్వర్వం బ్రహ్మత్వనైవ తు, బ్రహ్మక్షత్రా దికం సర్వం యస్య స్యాదో దనం సదా, యస్యోపసేచనం మృత్యు స్తజ్ జ్ఞానీతాదృశఃఖలు, బ్రహ్మస్వరూపవిజ్ఞానా జగద్బోజ్యం భవేత్కిల, జగ దాత్మతయా భాతి యదా భోజ్యం భవే త్తదా, బ్రహ్మస్వాత్మతయా నిత్యం భక్షితం సకలం తదా, యదాభాసేన రూపేణ జగద్బోజ్యం భవేత్తు తత్, మానత స్వాత్మనా భాతం భక్షితం భవతి ధృవమ్, స్వస్వరూపం స్వయంభుక్త్యై నాస్తి భోజ్యం పృథక్ స్వతః, అస్తిచే దస్తి తారూపం బ్రహ్మైవా స్తిత్వలక్షణమ్, అస్తితా లక్షణా సత్తా సత్తా బ్రహ్మ నచాపరా, నాస్తి సత్తాతిరేకేణ నాస్తి మాయాచ వస్తుతః, యోగినా మాత్మనిష్ఠానాం మాయా స్వాత్మని కల్పితా, సాక్షిరూపతయా భాతి బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధితా, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్యన్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్. ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగరుడభ్యాసము హరిః ఓమ్.

౭౮. అధర్వణీయ పర బ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. పరబ్రహ్మోపనిషది వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
పరివ్రాజకహృద్గేయం హరిత స్తైవదంభజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథ హైనం మహాశాల శ్శౌనశోఽజ్ఞీరసం భగవంతం పిష్పలాదం విధిపదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సమృతిషితా భవంతి, కథం సృజ్యంతే నిత్యాత్మన ఏష మహిమూవిభజ్య ఏష మహిమా విభుః క ఏషః, తస్మై సహా వాచ, ఏత త్సత్యం య త్వేబ్రవీమి బ్రహ్మ

విద్యాం పరిష్టామ్, దేవేభ్యః ప్రాణేభ్యః పరంబ్రహ్మ పురే విరజన్తి మ్మ-
 శగ్ శుభ్ర ఘోషం విశోకం విభాతి, స నియచ్ఛతి మధుకరః, శ్వేష-
 వికర్తకః, అకర్తాస్వాపీవ స్థితః, కర్తకరః కర్తకవత్పుల మనుభవతి, కర్తమృ-
 జ్ఞాతృకర్తకరోతి, కర్తమృజ్ఞాత్వా కర్తకుర్యాత్, కో జాలం విక్షిపే దేకే,
 నైవమపకర్షత్యపకర్షతి, ప్రాణదేవతా శ్చత్వారః, తా స్పర్వానాడ్యః,
 సుషుప్త శ్చేష్య నాకాశవత్, యథా శ్యేనః ఖ మాశ్రిత్యయతి స్వమా-
 లయం కులాయమ్, ఏవగ్ సుషుప్తం బ్రూతా యశ్చ పరశ్చ, స సర్వత్ర
 హిరణ్మయే పరేకోశే అమృతోహ్యేష నాడీత్రయగ్ సశ్చురతి, తస్య
 త్రిపాదం బ్రహ్మ, ఏమాత్రేష్యతతోఽనుతిష్ఠతి, అన్యత్ర బ్రూతాఽయశ్చ
 పరశ్చ, సర్వత్ర హిరణ్మయే పరే కోశే యదైష దేవదత్తో యష్ట్యేష
 తాడ్యమానోనైవేత్యేషమిష్టాపూర్తకర్త శుభాశుభైర్న లిప్యతే, యథా
 కుమారణో నిష్కామ ఆనంద మభియాతి తదైష దేవ స్వప్న ఆనంద
 మభియాతి, వేద ఏవం పరంజ్యోతిర్జ్యోతిషామాజ్యోతిరానంద యత్యేష
 మేవ తత్పరం యచ్ఛిత్తం పరమాత్మాన మానందయతి, శుభ్రవల్లమాజా
 యతేశ్వరాత్, భూయ స్తేనైవ మార్గేణ స్వప్నస్థానం నిగచ్ఛతి జలూకా
 భావవ ద్యథాకామ మాజాయతేశ్వరాత్, తావతాఽఽత్మాన మానంద
 యతి, పరసంధి యదరసంధీతి, తత్పరం నాపరం నాపరంత్యజతి, తదైవ
 కపాలాష్టకగ్ సంధాయ, యఏష స్తనభివావలమ్బితే, సేంద్ర యోనిః,
 సవన యోని రిత్యత్ర జాగ్రతి శుభాశుభాతిర్క్త శ్శుభాశుభైర్న కర్తభి-
 ర్న లిప్యతే, యఏష దేవోఽస్య దేవస్య సమ్ప్రసాదోఽంతర్యామ్యసంగ
 చిద్రూపః పురుషః, ప్రణవహగ్సః పరంబ్రహ్మ. న ప్రాణహగ్సః, ప్రణవో
 జీవః, ఆద్యా దేవతా నివేదయతి, యఏవం వేద, తత్కథం నివేదయతే.
 జీవస్య బ్రహ్మత్వ మాపాదయతి. సత్త్వమథాస్య పురుషస్యాంతశ్శిఖోపవీ-
 తత్వం బ్రాహ్మణస్య, ముముక్షోరంతశ్శిఖోపవీతధారణమ్, బహిర్లక్ష్య
 మాణశిఖాయజ్ఞోపవీతధారణం కర్తిణోగృహస్థస్య, అంతరుపవీతలక్షణ
 తు బహి స్తుతువ దవ్యక్త మంతస్తత్వమేశనమ్, న స న్నాస న్నపదస
 ద్భిన్నా భిన్నం నచోభయమ్, నసభాగం న నిర్భాగం నచాప్యభయరూప
 కమ్, బ్రహ్మైకత్వవిజ్ఞానా ద్ధేయం మిత్యాత్మకారాణా దితి, శ్చాపాద
 బ్రహ్మణో న శ్చిన్న, చతుష్పాదంతర్వర్తి నోఽంతర్జీవబ్రహ్మణ శ్చత్వారి

స్థానాని, నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయా
 వస్థాః, ఆహవనీయగ్వా పత్యదక్షిణాసభ్యాగ్నిషు, జాగరతే బ్రహ్మ
 స్వప్నే విష్ణు స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరం చిన్నయమ్, తస్మా చ్చతు
 రవస్థా చతురంగులవేష్టనమివ వణ్ణవతి తత్త్వాని తంతువ ద్విభజ్య తదా
 హితమ్, త్రిగుణీకృత్య ద్వాత్రింశ త్తత్త్వనిష్కన్నమాపాద్యజ్ఞానపూతం
 త్రిగుణస్వరూపమ్, త్రిమూర్తిత్వం పృథ గ్విజ్ఞాయ నవబ్రహ్మఖ్యనవగుణో
 వేతం జ్ఞాత్వా నవమాన మితస్త్రీః పున స్త్రీగుణీకృత్య సూర్యేంద్రగ్ని
 కళాస్వరూపత్వే నైకీకృత్య ఆద్యంతరైత్వ మపి మధ్యే త్రిరావృత్య
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరత్వ మనుసంధా యాద్యంత మేకీకృత్య చిద్గ్రంథావ
 త్తైతగ్రంథం కృత్వా నాభ్యాదిబ్రహ్మబిలప్రమాణం పృథక్పృథక్సప్త
 విగ్శతితత్త్వసంబంధం త్రిగుణోవేతం త్రిమూర్తిలక్షణ లక్షితమవ్యేకత్వ
 మాపాద్య వామాగ్సాదిదక్షిణకట్టంతం విభావ్యాద్యంతగ్రహసమ్మేళన
 మేకం జ్ఞాత్వా మూలమేకగ్ సత్యం మృణ్మయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచా
 ౭రమృణం వికారో నామధేయం మృత్తికే త్యేవ సత్యం హంసేతి వర్ణ
 ద్వయేనాంతశ్శిఖోపవీతిత్వం నిశ్చిత్య బ్రాహ్మణత్వం బ్రహ్మధ్యా నార్హత్వం
 యతిత్వ మలక్షితాంతశ్శిఖోపవీతిత్వమ్, ఏవం బహి ర్లక్షిత కర్తృశిఖాజ్ఞా
 నోపవీతం గృహస్థస్యాభాస బ్రాహ్మణత్వస్య కేశసమూహశిఖా ప్రత్యక్షకా
 రాసతంతు కృతోపవీత త్వం చతుర్గుణీకృత్య చతుర్విగ్శతితత్త్వాపాదన
 తంతుకృత్యం నవతత్త్వ మేకమేవ పరం బ్రహ్మ, తత్ప్రతిసయోగ్యత్వా
 ద్భవచుమార్గప్రవృత్తిం కల్పయంతి, సర్వేషాం బ్రహ్మాదీనాం దేవర్షిణాం
 మనుష్యాణాం ముక్తిరేకా బ్రహ్మైకమేవ బ్రాహ్మణత్వ మేకమేవ, వర్ణాశ్ర
 మాచార విశేషాః పృథక్పృథక్, శిఖావర్ణాశ్రమిణా మేకైవ, అపవర్గస్య
 యతే శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతమూలం ప్రణవ మేకమేవ వదంతి, హంసశిఖా
 ప్రణవ ముపవీతం నాద స్సంధానమ్, ఏష ధర్మో నేతరో ధర్మః, తత్కథ
 మితి, ప్రణవో హగ్సో నాద స్త్రివృ త్సూత్రమ్, హృది చైతన్యే తిష్ఠతి,
 త్రివిధం బ్రహ్మ తద్విధి, ప్రావశ్యకశిఖోపవీతం త్యజేత్, సశిఖం వపనం
 కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్భువః, య దక్షరం పరంబ్రహ్మ తత్సూత్ర
 మితి ధారయేత్, పునర్జన్మ నివృత్త్యైవ మోక్షస్యాపార్మిశం స్మరేత్,
 సూదనాత్సూత్రమిత్యుక్తగ్ సూత్రం నామపరంపదమ్, తత్సూత్రం

విదితం యేన సముముక్షు స్సభిక్షుకః, స వేదవి త్సదాచార స్సవిప్రః
 పంక్తిపావనః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ,
 తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవి ద్బ్రహ్మణో యతిః, బహి
 స్సూత్రం త్యజే ద్విప్రో యోగవిజ్ఞాన తత్పరః, బ్రహ్మభావమయం సూత్రం
 ధారయేద్య స్సముక్తిభాక్, నాశుచిత్వం నచోచ్ఛిష్టం తస్య సూత్రస్య
 ధారణాత్, సూత్ర మంతర్గతం యేహం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, యేతు
 సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞాన
 యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేహం పవిత్రం జ్ఞానమీరితమ్, అగ్నే
 రివ శిఖా నాన్యాయస్య జ్ఞానమయీ శిఖా, సశిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా
 న్నేతరే కేశధారిణః, కర్తవ్యధిక్యతా యేతు వైదికే లోకేఽపివా,
 బ్రాహ్మణాభాసమాత్రేణ జీవంతే కుక్షిపూరకాః, వ్రజంతే నిరయం తేతు
 జన్తజన్తని జన్తని, వామాగ్ సదక్షకట్యంతం బ్రహ్మసూత్రంతు సవ్యతః,
 అంతర్బహిరివాత్యర్థం తత్త్వతంతుసమన్వితమ్, నాభ్యాదిబ్రహ్మ
 రంధ్రాంతం ప్రమాణం ధారయే తుస్థిః, తేభిర్ధార్య మిదగ్ సూత్రం
 క్రియాంగం తంతు నిర్మితమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతశ్చ తస్య
 యమ్, బ్రాహ్మణ్యగ్ సకలం తస్య నేతరేహం తు కిఞ్చన, ఇదం యజ్ఞో
 పవీతంతు పరమం యత్పరాయణమ్, విద్వా న్యజ్ఞోపవీతీ స ధారయే ద్య
 స్సముక్తిభాక్, బహి రంతశ్చోపవీతీ విప్ర స్సన్న్యస్తు మర్హతి, ఏకయజ్ఞోప
 వీతీతు నైవ సన్న్యస్తు మర్హతి, తస్మా త్సర్వ ప్రయత్నేన మోక్షాపేక్షీ
 భవే ద్యతిః, బహిస్సూత్రం పరిత్యజ్య స్వాంతసూత్రంతుధారయేత్,
 బహిః ప్రశ్నశిఖోపవీతిత్వ మనాదృత్య ప్రణవహగ్ సశిఖోపవీతిత్వ
 మవలమృత్య మోక్షసాధనం కుర్యా దిత్యాహ భగవా ఞ్ఞానకః, ఇత్యుప
 నిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.
 ఇతి పర బ్రహ్మోపనిషత్సమాప్తా.
 ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

౭౯. యాజుషీయ అవధూతోపనిషత్

శ్లో. గౌణముఖ్యావధూతాని హృదయాంబుజవర్తియత్,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథహ సాఙ్కృతి ర్భగవంత మవధూతం దత్తా
త్రేయం పరిసమేత్య పప్రచ్ఛ, భగవన్ కోఽవధూతః తస్య కా స్థితిః కిం
లక్ష్మ్య కిం సంసరణ మితి, తగ్ హోవాచ భగవాన్ దత్తాత్రేయః పరమ
కారుణికః, అక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వా ధూతసంసారబంధనాత్, తత్త్వ
మస్యాది లక్ష్మ్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యో విలక్ష్మ్యశ్రమాన్వర్తా
నాత్మనేయ స్థిత స్సదా, అతివర్ణాశ్రమీయోగీ అవధూత స్స కథ్యతే
తస్య ప్రియం శిరః కృత్వా మోదో దక్షిణ పక్షకః, ప్రమోద ఉత్తరః
పక్ష ఆనందో గోమృదాయతే, గోవాలసదృశం శీఘ్రే నాపి మధ్యే సచా
ర్యధః, బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠేతి పుచ్చాకారేణ కారయేత్, ఏవం చతు
ష్పథం కృత్వా తేయాంతి పరమాం గతిమ్, నకర్తణా నప్రజయా ధనేన
త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, స్వైరం స్వైరవిహరణం తత్సగ్
సరణమ్, సామృరావా దిగమృరావా, న తేషాం ధర్తాధర్తా నమేధ్యా
మేధ్యా, సదా సాంగ్రహణ్యేష్ట్యాశ్వమేధాంత మంతర్యాగం యజతే,
సమహమభో మహాయాగః, కృత్స్న మేత చ్చిత్తం కర్త, స్వైరం నవి
గాయేత్, త న్నహవ్రతమ్, న సమూఢవ ల్లిప్యతే, యథా రవి స్సర్వ
రసా స్పృభుక్షే హులాశన శ్చాపిహి సర్వభక్షః, తదైవ యోగీ
విషయా స్పృభుక్షే, న లిప్యతే పుణ్యపావైశ్చ శుద్ధః, ఆపూర్యమాణ
మచలప్రతిష్ఠగ్ సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్యత్, తద్వ త్కామా
యం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతి మావాప్నోతి సకామకామీ, ననిరోధో
నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేషా

పరమార్థతా, విహికాముష్మికవ్రాతసిద్ధ్యై ముక్తేశ్వ సిద్ధయే, బహుకృత్యం
 పురా స్యా న్నే తత్సర్వమధునా కృతమ్, తదేవ కృతకృత్యత్వం ప్రతి
 యోగిపురస్సరమ్¹, దుఃఖినోఽజ్ఞాస్సంసరంతు కామం పుత్రాద్యవేషయా,
 పరమానంద పూర్ణోహగ్నోఽగ్నసరామి కి మిచ్ఛయా, అనుతప్తంతు కర్తాణి
 పరలోకధియా పరే, సర్వలోకాత్తకః కస్తా దనుతప్తామి కింభవమ్, వ్యా
 చక్షతాం తే శాస్త్రాణి వేదా నధ్యాపయంతు వా, యేఽత్రాధికారిణో
 మేతు నాధికారోఽక్రియత్వతః, నిద్రాభిక్షే స్నానశౌచే నేచ్ఛామి న
 కరోమి చ, దప్తాశ్చే త్కల్పయంతు కిం మే స్యాదన్యకల్పనాత్,
 గుంజాపుంజాది దహ్యేత నాన్యారోపిత వహ్నినా, నాన్యారోపితసంసార
 ధర్మా నేవ మహంభజే, శృణ్వంత్యజ్ఞాతతత్త్వాస్తే జానన్మస్తా ఛృణో
 ఽమ్యహమ్, మన్యంతాం సంశయాపన్నా నమన్యేహ మసుశయః
 విపర్యస్తో నిదిధ్యాసే కింధ్యాన మవిపర్యయే, దేహత్వత్వవిపర్యాయం న
 దాచి దృఢా మ్యహమ్, అహం మనుష్య ఇత్యాది వ్యవహారో వినా
 స్యముమ్, విపర్యాయం చిరా భ్యస్త వాసనాతోఽపకల్పతే, ఆర్భకర్షణి
 ష్టేష్ట వ్యవహారో నివర్తతే, కర్తృయే త్వసౌ నైవ శామ్యే ధ్యాన
 సహస్రతః, విరళత్వం వ్యవహృతే రిప్తం చే ధ్యాన మస్తుతే, బాధి
 క్షు వ్యవహృతిం పశ్యన్ ధ్యానాయమ్యహం కుతః, విక్షేపో నాస్తి
 యస్తాన్తే న సమాధి స్తతో మమ, విక్షేపోవా సమాధిర్వా మసస సాస్య
 ద్వికారిణః, నిత్యానుభవరూపస్య కోమేఽత్రానుభవః పృథక్, కృతం
 కృత్యం ప్రాపణీయం ప్రాప్త మిత్యేవ నిత్యశః, వ్యవహారో లాఙ్ఘోవా
 శాస్త్రీయో వాన్యథాపివా, మమాకర్తు రలేషస్య యథారబ్ధి ప్రవర్త
 తామ్, అథవా కృతకృత్యోఽపి లోకానుగ్రహకామ్యయా, శాస్త్రీయే
 తైవమార్గేవ రేహం మమకాక్షుతిః, దేవార్చనస్నానశౌచభిక్షాదౌ వ్య
 తాం వపుః, తారం జపతువా క్తవ్య త్వతత్వామ్నాయమర్తకం, విష్ణు
 ధ్యాయతు ధీర్యద్వా బ్రహ్మసందే విలీయతామ్, సాక్ష్యాహం కిం
 దస్యత్ర న కుర్వేనాపి కారయే, కృతకృత్యతయా త్మజః ప్రాప్తప్రాప్తి

1. (అనునందధ దేవాదు మేవం కృచ్ఛుతి నికృతః.)

తయా పునః, తృప్యన్నే వం స్వమనసా మన్యతే సానిరంతరం, ధన్యోఽహం
 ధన్యోఽహం నిత్యం స్వాత్మాన మంజసావేద్మి, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం
 బ్రహ్మనందో విభాతి మే సుప్తమ్, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం దుఃఖం
 సాంసారికం న వీక్షేదద్య, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం స్వస్యాజ్ఞానం పలా
 యితం క్వాపి, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం క్త్వవ్యం మే నవిద్యతే కించిత్,
 ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం ప్రాప్తవ్యం సర్వమంత్రసమృన్నం, ధన్యోఽహం
 ధన్యోఽహం తృప్తే ర్దే కోపమాభవే ల్లోకే, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం
 ధన్యోఽధన్యః పునః పునః స్థన్యః, అహో పుణ్యమహో పుణ్యం ఫలితం
 ఫలితం దృఢమ్, అస్య పుణ్యస్య సంపత్తేరహో వయమహో వయమ్,
 అహోజ్ఞాన మహోజ్ఞాన మహోసుఖమహోసుఖం, అహోశాస్త్ర మహో
 శాస్త్ర మహోగురు రహోగురు రితి, యథాన మధీతే సోపి కృతకృత్యో
 భవతి, సురాపానాత్పుతో భవతి, స్వర్ణస్తేయాత్పుతో భవతి, బ్రహ్మ
 వాత్సా త్పుతో భవతి, కృత్యా కృత్యా త్పుతో భవతి, ఏవం
 విదిత్వా స్వేచ్ఛాచారమోధూయా దోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్పతి శాంతిః.

ఇతి అవధూతోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౦. అధర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్

జ్ఞో. త్రిపురా తాపినీవిద్యా వేద్య చిచ్ఛక్తివిగ్రహమ్,
 వస్తుతశ్చి న్నాత్రరూపం పరంతత్త్వం భజామ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అతైతస్మిన్నంతరే భగవాన్ప్రజాపత్యం వైష్ణవం
 విలయకారణం రూప మాశ్రిత్య, త్రిపురాభిధా భగవతిత్యేవమాది
 శక్త్యాభూర్భువస్స్వి స్త్రీణిష్వర్ల భూపాతాళాని త్రిపురాణిహరమాయా

త్వకేన ప్రాంకారేణ హృల్లేఖాఖ్యా భగవతీ త్రికూటావసానే నిలయే
 విలయే ధామ్ని మహాసా ఘోరేణ వ్యాప్నోతి సైవేయం భగవతీ
 త్రిపురేతి వ్యాపత్యతే, తత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియా
 యోనః, ప్రచోదయాత్, సరో రజసి సావదోమ్, జాతవేదనే సునవామ
 సోమ మరాతీ యతో నిదహతి వేదః, సనః పరుష దతి దుర్గాణి విశ్వా
 నావేప సింధుం దురితాత్యగ్నిః, త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం
 పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివ బంధనా స్త్రుత్యో ర్ముక్షీయ మామృ
 తాత్, శతాక్షరీ పరమా విద్యా త్రయీ మయీ సాష్టాణ్ణ త్రిపురా
 పరమేశ్వరీ, ఆద్యాని చత్వారి పదాని పరబ్రహ్మవికాసీని, ద్వితీయాని
 శక్త్యాఖ్యాని, తృతీయాని శైవాని, తత్ర లోకా వేదా శ్శాస్త్రాణి పురా
 ణాని ధర్మాణి వై చిత్సితాని, బోధితీగ్మి శివశక్తియోగా దిత్యేషం
 ఘటనా వ్యాపత్యతే, అద్వైతస్య పరం గహ్వరం వ్యాఖ్యాన్యమో
 మహామనుసముద్భవం తదితి బ్రహ్మ శాశ్వతం పరోభగవాన్ నిర్లక్షణో
 నిరంజనో నిరుపాధి రాధిరహితో దేవః ఉన్మీలతే పశ్యతి వికాసతే
 చైతన్యభావం కామయత ఇతి స ఏకో దేవ శ్శివరూపీ దృశ్యత్యేన
 వికాసతే యతిషు యజ్ఞేషు యోగిషు కామయతే, కామం జాయతే
 నిరంజనోఽకామత్వేనోజ్జృంభతే అకచటతపయశ్చా సృజతే తస్మాదీ
 శ్వరః కామోఽభిధీయతే తత్పరిభాషయా కామః కకారం వ్యాప్నోతి
 కామవేదం తత్తదితి కకారోగృహ్యతే తస్మాత్తత్పదార్థఇతి యవపం వేద,
 సవితు ర్వరేణ్య మితి ఘాజ్ ప్రాణిప్రసవే సవితా ప్రాణిస స్సూతే
 ప్రసూతే శక్తిస్సూతే త్రిపురాశక్తి రాద్యేయం త్రిపురా పరమేశ్వరీ
 మహాకుండలినీ దేవీ జాతవేదసమండలం యోగీతే సర్వం వ్యాప్యతే
 త్రికోణశక్తి రేకారేణ మహాభాగేన ప్రసూతే తస్మాదేకారవప గృహ్యతే
 వరేణ్యగ్ శ్రేష్ఠం భజనీయ మక్షరం సమస్కార్యం తస్మా ద్వరేణ్య
 మేకాక్షరం గృహ్యత ఇతి యవపం వేద, భర్గోదేవస్య ధీమహి
 త్యేషం వ్యాఖ్యాన్యమో ధకారో ధారణా ధియైవ ధార్యతే
 భగవాన్ పరమేశ్వరో భర్గోదేవో మధ్యవర్తి తురీయ మక్షరగ్సాక్షా
 త్తురీయగ్సర్వగ్ సర్వాంతరభూతం తురీయాక్షర మీకారం పదానాః

మధ్యస్తోత్రేయం వ్యాఖ్యాతం భర్గోరూపం రూపం వ్యాచక్షతే, తస్మా
 ద్భర్గోదేవస్య ధీమహీత్యేవమీకారాక్షరం గృహ్యతే, మహీత్యస్య
 వ్యాఖ్యానం మహత్త్వం జడత్వం కాఠిన్యం విద్యతే యస్మిన్నక్షరే
 తన్నహి, లకారః పరంభామకాఠిన్యాద్ధగ్ ససాగర్గసవర్వతగ్ సప్త
 ద్వీపగ్ సకానన ముజ్వలద్రూపం మండలమే వోక్తం లకారేణ పృథ్వీ
 దేవీ మహీత్యనేన వ్యాచక్షతే ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పర
 మాత్మా సదాశివ ఆదిభూతః పరః స్థావరభూతేన లకారేణ జ్యోతిర్లంగ
 మాత్మానం ధియో బుద్ధయః పరే వస్తుని ధ్యానేచ్ఛారహితే నిర్వికల్పకే
 ప్రచోదయాత్ప్రేరయేదిత్యుచ్చస్వరరహితం చేతనైవ చింతయిత్వా
 భావయేదితి, పరోరజసి సావదోమితి తదవసానే పరంజ్యోతి రమ
 లగ్ హృది దైవతం చైతన్యం చ లింగగ్ హృదయాగారవాసినీ హృద్యే
 ఖేత్యాదినా సృష్టం వాగ్భవహుటం పంచాక్షరం పంచభూతజనకం
 పంచకలామయం వ్యాపత్యత ఇతి యవపం వేద, అథ తు పరం
 కామకభాభూతం కామహుట మాహు స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యాది
 ద్వాల్లిగ్ శదక్షరీం పఠిత్వా తదితి పరమాత్మా సదాశివోక్షరం నిమలం
 నిరుపాధితాదాత్మ్య ప్రతిపాదనేన హకారాక్షరం శివరూపం నిరక్షర
 మక్షరం వ్యాలిఖ్యత ఇతి, తత్పరాగవ్యావృత్తి మాదాయ శక్తిం దర్శ
 యతి తత్సవితు రితి, పూర్వేణాధ్వనా సూర్యాధశ్చంద్రికాం వ్యాలిఖ్య
 మూలాదిబ్రహ్మచంద్రగం సాక్షరమద్వితీయ మాచక్షత ఇత్యాహ—
 భగవంతం దేవగ్ శివ శక్త్యాత్మక మేవోదితమ్, శివోఽయం పరమం
 దేవగ్ శక్తి రేషాతు జీవజా, సూర్యాచంద్రమసోర్యోగాద్ధగ్ స స్తత్పద
 ముచ్యతే, తస్మాదుజ్జృమ్భతే కామః కామాత్కామః పరశ్శివః, కార్జోయం
 కామదేవోయం వరేణ్యం భర్గ ఉచ్యతే, తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదేవః
 క్షీరగ్ నేచనీయ మక్షరగ్ సమధుఘ్ను మక్షరం పరమాత్మజీవాత్సనోర్యోగా
 త్తదితి సృష్ట మక్షరం తృతీయగ్ హ ఇతి తదేవ సదాశివ ఏవ నిష్కల్మష
 ఆద్యో దేవోఽంత్య మక్షరం వ్యాక్రియతే, పరమంపదం ధీతి భారణం
 విద్యతే జడత్వభారణం మహీతి లకారశ్శివాధస్తా త్తులకారార్థస్సవిష్ట
 మంత్య మక్షరం పరమం చైతన్యం ధియోయోనః ప్రచోదయా త్పరో

రజనే సావదో మి త్యేవం కూటం కామకలాలయగ్ పడధ్వపరివృతో
 వైష్ణవం పరం ధామేతి భగవాంత్యై తస్మా ద్యవవం వేద, అతైతస్స
 దపరం తృతీయగ్ శక్తికూటం ప్రతిపద్యతే ద్వాత్రింశదక్షర్యాగాయత్ర్యా
 తత్సవితుర్వరేణ్యం తస్మాదాత్మన ఆకాశ ఆకాశా ద్వాయు స్సుభరతే
 తదధీనం వరేణ్యగ్ సముదీయమానగ్ సవితుర్వా యోగ్యో జీవాత్మ
 పరమాత్మసముద్భవస్తం ప్రకాశశక్తిరూపం జీవాత్మరగ్ సృష్ట మాపద్యతే
 భర్గోదేవస్య ధీత్యనేనాధారరూప శివాత్మాక్షరం గణ్యతే మహీత్యాది
 నాఽకేషం కామ్యగ్ రమణీయం దృశ్యం కామ్యగ్ రమణీయగ్ శక్తికూటగ్
 సృష్టికృత మిత్యేవం పంచదశాక్షరం త్రైపురం* యోఽధీతే స సర్వా
 న్నామానవాప్నోతి ససర్వాన్భోగా నవాప్నోతి ససర్వాన్లోకాజయతి
 ససర్వా న్వాచో విజృంభయతి సగురుత్వం ప్రాప్నోతి సవైష్ణవం ధామ
 భిత్వా పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోతి యఏవం వేద, ఇత్యాద్యాం విద్యా
 మభిధా యైతస్యా శ్శక్తికూటగ్ శక్తిశివాద్యం లోపాముద్రేయం ద్వితీయే
 ధామని పూర్వేణైవ మనునా బిందుహీనా శక్తి భూతహృల్లేఖా శ్రోధ
 మునినాధిష్ఠితా తృతీయే ధామని పూర్వస్యా ఏవ విద్యాయా య
 ద్వాగ్భవకూటం తే నైవ మానవీం చాంద్రిం కాజేరిం విద్యా మాచక్షతే
 మదనాథ శ్శివం వాగ్భవం తదూర్ధ్వకామకళామయగ్ శక్త్యూర్ధ్వం
 శాక్త మితి మాననీ విద్యా చతుర్థే ధామని శివశక్త్యాఖ్యం వాగ్భవం
 తదేవాథ శ్శివశక్త్యాఖ్య మన్యతృతీయం చేయం చాంద్రివిద్యా పంచమే
 ధామని ధ్యేయే యం చాంద్రి కామాథ శ్శివాద్యకామా నైవ కౌపే
 షష్ఠే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి య ఏవం వేద, హి త్వేకారం తురీయ
 స్వరగ్ నర్వాదా సూర్యాచంద్రమస్మేన కామేశ్వరైర్వాగస్త్య సంజ్ఞ
 స్తుమే ధామని తృతీయ మేతస్యా ఏవ పూర్వోక్తాయాః కామాద్య
 ద్విధాఽధః మదనకళాద్యగ్ శక్తిబీజం వాగ్భవాద్యంతయో రథాః
 శిరస్సుం కృత్వా నందివిద్యేయ మష్టమే ధామని వాగ్భవ మాగస్త్య
 వాగర్థకళామయం కామకళాభిధం సకలమాయాశక్తిః ప్రభాకరీ విద్యేయ
 నవమే ధామని పునరాగస్త్యం వాగ్భవగ్ శక్తిమన్తథ శివశక్తిమన్తథోతి

* పంచదశాక్షరంత్రైపురం, కవికులహీని, హనుకపాలహీని, సకలహీని.

1. శక్తి మితి,

అధర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్.

మాయా కామకళాలయం చంద్రసూర్యానంగధూర్జటి మహిమాలయం
 తృతీయగ్ వజ్రుభయం విద్యా దశమే ధామని విద్యాప్రకాశితయా
 భూయవ వాగస్త్యవిద్యాం పఠిత్వా భూయవవేమా మంత్ర్య మాయాం
 పరమశివవిద్యేయ మేకాదశే ధామని భూయ వవాగస్త్యం పఠిత్వా
 ఏతస్యావవ వాగ్భవం యద్ధనజం కామకళాలయంచ తత్సహజం కృత్వా
 లోసాముద్రాయాశ్చక్తికూటరాజం పఠిత్వా వైష్ణవీవిద్యా ద్వాదశే
 ధామని వ్యాచక్షత ఇతి యవవం వేద, తా హోవాచ భగవాన్
 సర్వే యాయుగ్ శ్రుత్వా పూర్వాం కామాఖ్యాం తురీయరూపాం
 తురీయాతీతాగ్ సర్వోత్కటాగ్ సర్వమంత్రాసనగతాం పీఠోపవీత దేవతా
 పరివృతాగ్ సకలకలా వ్యాపినిం దేవతాగ్ సామోదాగ్ సపరాగాగ్
 సహృదయాగ్ సామృతాగ్ సకళాగ్ సేంద్రియాగ్ సదోదితాం పరాం
 విద్యాగ్ సుప్తీకృత్వా హృదయేనిధాయ విజ్ఞాయానిలయం గమయిత్వా
 త్రికూటాం త్రిపురాం పరమాం మాయాగ్ శ్రేష్ఠాం పరమాం వైష్ణవీగ్
 సన్నిధాయ హృదయకమలకర్ణిక్యాం పరాంభగవతీం లక్ష్మీం మాయాగ్
 సదోదితాం మహావశ్యకరీం మదనోన్మాదనకారిణీం ధనుర్బాణధారిణీం
 వాగ్వజ్రమృణీం చంద్రమండలమధ్యవర్తినీం చంద్రకళాగ్ స్తుదశీం
 మహానిత్యోపస్థితాం సాళాంకుశ మనోజ్ఞపాణిపల్లవాగ్ సముద్యదర్క
 నిభాం త్రిణేత్రాం విచింత్యదేవీం మహాలక్ష్మీగ్ సర్వలక్ష్మీమయీగ్ సర్వ
 లక్షణసమ్మన్నాగ్ హృదయే చైతన్యరూపిణీం నిరంజనాం త్రికూటా
 ఖ్యాగ్ స్థితముఖం మహామాయాగ్ సర్వసుభగాం మహాకుండలినీం
 త్రిపీఠమధ్యవర్తినీ మకథాదిత్రితే పరాం భైరవీం చిత్కళాం మహా
 త్రిపురాం దేవీం ధ్యాయే స్వహాధ్యానయోగేనేయమేవం వేదేతి
 మహాపనిషత్. ఇతి ప్రథమోపనిషత్.

ద్వితీయోపనిషత్.

ఓమ్. అథాతో జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా
 త్రైపురీవ్యక్తిక్షత్వతే జాతవేదస ఇ త్యేకర్చ సూక్త స్యాద్య మధ్యమావ
 సానేషు తత్తత్సానేషు విలీనం బీజనాగరరూపం వ్యాచక్ష్యేత్యయ
 ఊచు స్తా హోవాచ భగవాన్ జాతవేదసే సునవామ సోమం తదంత్య

మవాణీం విలోమేన షఠిత్వా ప్రథమస్యాద్య తదేవ దీర్ఘం ద్వితీయ
స్యాద్యగ్ సునవామ సోమ మి త్యనేన కాళం వామగ్ శ్రేష్ఠగ్ సోమ
మహాసాభాగ్య మాచక్షతే ససర్వసమ్పత్తి భూతం ప్రథమం నివృత్తి
కారణం ద్వితీయగ్ స్థితికారణం తృతీయగ్ సర్గకారణ మిత్యనేన కరశుద్ధి
కృత్వా త్రిపురావిద్యాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదనే సునవామ సోమ
మిత్యాది షఠిత్వా మహావిద్యేశ్వరీవిద్యా మాచక్షతే త్రిపురేశ్వరీం జాత
వేదస ఇతి జాతే ఆద్యాక్షరే మాతృకాయా శ్చిరసి జైందవ మమృత
రూపిణీం కుండలినీం త్రికోణరూపిణీ ఛేచ్చతి వాక్యార్థవచం ప్రథమ
స్యాద్యం వాగ్భవం ద్వితీయం కామకళాలయం జాత ఇ త్యనేన ప
మాత్తనోజ్జృంభణం జాతఇత్యాదినా పరమాత్మా శివఉచ్యతే జాత
మాత్రేణ కామీ కామయతే కామ మిత్యాదినా పూర్ణం వ్యాచక్షతే
తదేవ సునవామ గోత్రరూఢం మధ్యవర్తినామృతమధ్యేనాల్లేన
మంత్రార్ణావ సృష్టికృత్వా గోత్రేతినామ గోత్రాయా మిత్యాదినా సృష్టం
కామకళాలయగ్ శేషం వామ మిత్యాదినా పూర్వేణాధ్వనా విద్యే
యగ్ సర్వరక్షాకరీ త్యాచక్షతే ఏవ మేతేన విద్యాం త్రిపురేశీగ్ సృష్టి
కృత్వా జాతవేదస ఇత్యాదినా జాతోదేవ ఏక ఈశ్వరః పరమో జ్యోతి
ర్నత్రతో వేతి తురీయం వరం దత్వా బిందుపూర్ణజ్యోతిస్థానం కృత్వా
ప్రథమ స్యాద్యం ద్వితీయఞ్చ తృతీయఞ్చ సర్వరక్షాకరీ సంబద్ధం కృత్వా
విద్యా మాత్తాసన రూపిణీగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదనే సునవామ సోమ
మిత్యాది షఠిత్వా రక్షాకరీ విద్యాగ్ స్మృత్యాద్యంతయో ధామ్నా
శ్చక్తిశివరూపిణీం వినియోజ్య సఇతి శక్త్యాత్మకం వల్లంసోమ మితి శైవా
త్మకం ధామ జానీయా ద్యోజానీతే ససుభగో భవత్యేవమేతాం చక్ర
సనగతాం త్రిపురవాసినీం విద్యాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదనే సునవామ
సోమ మితి షఠిత్వా త్రిపురేశ్వరీవిద్యాగ్ సదోదితాగ్ శివశక్త్యాత్మికా
మావేదితాం జాతవేదా శ్చివఇతి నేతి శక్త్యాత్మాక్షర మితి శివాది
శక్త్యంతరాభిధాతాం త్రికూటాదిచారిణీగ్ సూర్యాచంద్రమసాం
మంత్రాసనగతాం త్రిపురాం మహాలక్ష్మీగ్ సదోదితాగ్ సృష్టికృత్వా
జాతవేదనే సునవామ సోమ మిత్యాది షఠిత్వా పూర్వాగ్ సదాత్తాసన
రూపాం విద్యాగ్ స్మృత్యా వేదఇత్యాదినా విశ్వాహసతోదయ

జైందవ ముపరి విన్యస్య సిద్ధాసనస్థాం త్రిపురాం మాలినీ విద్యాగ్ సృష్టి
 కృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది షిత్యా త్రిపురాగ్ సున్ద
 రీగ్ శ్రీత్వా కలే అక్షరే విచింత్య మూర్తిభూతాం మూర్తిరూపిణీగ్
 సర్వవిద్యేశ్వరీం త్రిపురాం విద్యాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదస ఇత్యాది
 షిత్యా త్రిపురాం లక్ష్మీగ్ శ్రీత్వాఽగ్నిం నిదహతి. సైవేయ మగ్న్యై
 ననే జ్వలతీతి విచింత్య త్రిజ్యోతిష మీశ్వరీం త్రిపురా మమ్బాం
 విద్యాగ్ సృష్టి కుర్యాదేవ మేతేన సనఃపర్వదతి దుర్గాణి విశ్వేత్యాది పర
 ప్రకాశినీ ప్రత్యగూభతాకార్యా విద్యేయ మాహ్వనకర్తణి సర్వతో
 ధీరేతి వ్యాచక్షతే, ఏవ మేతద్విద్యాప్తకం మహామాయాదేవ్యజ్ఞభూతం
 వ్యాచక్షతే. దేవాహ వైభగవంత మబ్రువ న్నహచక్రనాయకం నో
 బ్రూహీతి సార్వకామికగ్ సర్వారాధ్యగ్ సర్వరూపం విశ్వతోముఖం
 మోక్షద్యారం య ద్యోగిన ఉపవిశ్య పరంబ్రహ్మ భిత్వా నిర్వాణ ముప
 విశంతీతి, తాన్ హోవాచ భగవాన్ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాన్యాయ ఇతి,
 త్రికోణం త్ర్యశ్రం కృత్వాతదంతర్తథ్యవ ర్తిమాన యష్టిరేఖా మాకృష్య
 విశాలం నీత్వాగ్రతో యోనిం కృత్వా పూర్వయోన్యగ్రరూపిణిం
 మానయన్తి కృత్వా తాగ్ సరోర్విధ్వాం నీత్వా యోనిం కృత్వాఽద్యం
 త్రికోణం చక్రం భవతి ద్వితీయ మంతరాళం భవతి తృతీయ మష్టయో
 న్యజ్జీతం భవతి, అథాష్టారచక్రద్యంతరివిదిక్కోణాగ్రతో రేఖాం
 నీత్వా సాధ్యాద్యాకర్షణబద్ధరేఖాం నీత్వేత్యేవ మధోర్ధ్వసమ్ముటయో
 న్యజ్జీతం కృత్వా కక్షాభ్య ఉర్ధ్వగరేఖాచతుష్టయం కృత్వా యథా
 క్రమేణ మానయన్తిద్వయేన దశయోన్యజ్జీతం చక్రం భవతి, అనేనైవ
 ప్రకారేణ పునర్దశారచక్రం భవతి, మధ్యత్రికోణాగ్ర చతుష్టయా ద్రేఖా
 చరాగ్రకోణేషు సంయోజ్య తద్దశారాంశతో నీతాం మానయన్తిరేఖాం
 యోజయిత్వా చతుర్దశారం చక్రం భవతి, తతోఽష్టపత్ర సంవృతం
 చక్రం భవతి, షోడశపత్రసంవృతం చక్రం భవతి, పార్థివచక్రం చతు
 ర్ద్వారం భవతి, ఏవగ్ సృష్టియోగేన చక్రం వ్యాఖ్యాతమ, నవాక్షరకం
 చక్రం ప్రాతిలోమ్యేన వా వచ్చి, ప్రథమం చక్రం త్రైలోక్య మోహనం
 భవతి, సాణిమాద్యష్టకం భవతి సమాత్రాష్టకం భవతి సస్వస్వసంక్షోభి

ణ్యాది దశకం భవతి, సప్రకటం భవతి త్రిపురయాధిష్ఠితం భవతి ససర్వ
 సంక్షోభణీముద్రయాజుష్టం భవతి, ద్వితీయగ్ సర్వాశాపిపూరకం
 చక్రం భవతి సకామాద్యాకర్షణీ షోడశకం భవతి సగుప్తం భవతి త్రిపు
 రేశ్వర్యధిష్ఠితం భవతి సర్వవిద్రావిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తృతీయగ్
 సర్వసంక్షోభణం చక్రం భవతి సానజ్గకుసుమాద్యష్టకం భవతి సగుప్తతరం
 భవతి త్రిపురసుందర్యాఽధిష్ఠితం భవతి సర్వాకర్షణీముద్రయా జుష్టం
 భవతి, తురీయగ్ సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రం భవతి ససర్వసంక్షోభ
 ణ్యాది ద్విస్తవకం భవతి ససమ్ప్రదాయం భవతి త్రిపురవాసిన్యధిష్ఠితం
 భవతి ససర్వవశంకరీముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయాంతగ్ సర్వాభ
 సాధకం చక్రం భవతి ససర్వసిద్ధిప్రదాదిదశకం భవతి సకలకౌశం భవతి
 త్రిపురామహాలక్ష్మ్యధిష్ఠితం భవతి మహాన్దాదినీముద్రయా జుష్టం భవతి,
 షష్ఠగ్ సర్వరక్షాకరం చక్రం భవతి ససర్వజ్ఞత్వాదిదశకం భవతి సనిర్గుం
 భవతి త్రిపురమాలిన్యధిష్ఠితం భవతి మహాఙ్కుశముద్రయా జుష్టం
 భవతి, స్తవగ్ సర్వరోగహరం చక్రం భవతి ¹సవశిన్యాద్యష్టకం భవతి
 సరహస్యం భవతి త్రిపురసిద్ధయాధిష్ఠితం భవతి ²భేదరీముద్రయా జుష్టం
 భవతి, అనుష్టుమం సర్వసిద్ధిప్రదం చక్రం భవతి సాయుధచతుష్టయం
 భవతి సపరాపరరహస్యం భవతి త్రిపురామ్బయాఽధిష్ఠితం భవతి బీజ
 ముద్రయా జుష్టం భవతి, నవమం చక్రనాయకగ్ సర్వానందమయం
 చక్రం భవతి సకామేశ్వర్యాదిత్రికం భవతి సాతిరహస్యం భవతి మహా
 త్రిపురసుందర్యాఽధిష్ఠితం భవతి యోనిముద్రయా జుష్టం భవతి, సప్తా
 మంతివైసర్వాణి ఛందాగ్సి చక్రాణి, తదేవచక్రగ్ శ్రీచక్రమ్, తస్య
 నాభ్యా మగ్నిమండలే సూర్యాచంద్రమసౌ తత్రోంకారపీఠం పూజ
 యిత్యా తత్రాక్షరం బిందురూపం తదంతర్గతవ్యోమరూపిణీం విద్యాం
 పరమాగ్స్త్రుత్వా మహాత్రిపురసుందరీ మావాహ్యా, క్షీరేణ స్నాపితే
 దేవి చందనేన విలేపితే, బిల్వపత్రార్చితే మాతర్దుర్గైః పాంశరణం గతః,
 ఇత్యేకయర్చా ప్రాప్త్యమాయా లక్ష్మీమంత్రేణ పూజయే దితిభగవః
 నబ్రవీదేతై ర్మంత్రై ర్భగవతిమ్, యజేత్తతోదేవీ ప్రీతాభవతి స్వాత్మానం

దర్శయతి తస్మా ద్య ఏతై ర్నంత్రైర్యజతి సబ్రహ్మపశ్యతి ససర్వం పశ్యతి
సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి య ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్.

తృతీయోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై ముద్రా స్పృజేయ¹ మితి భగవంత మబ్రువన్
స్తాకహోవాచ భగవా² నవనికృతజానుమండలం విస్తీర్య పద్మాసనం
కృత్వా ముద్రా స్పృజతేతి, ససర్వా నాకర్షయతి యో యోనిముద్రా
మధీతే ససర్వం వేత్తి ససర్వఫల మశ్నుతే స సర్వాన్మంజయతి సవిద్యేషి
ణ్ స్తమ్భయతి, మధ్యమే అనామికోపరి విన్యస్య కనిష్ఠికాంగుష్ఠతో³
ఽధీతే ముక్తయో స్తర్జన్యో ర్దండవ దధస్తా దేవం విధా ప్రథమా సమ్మ
ద్యతే, నైవ విళితమధ్యమా ద్వితీయా, తృతీయాఽఙ్కుశా కృతి రితి,
ప్రాతిలోమ్యేన పాణి సంఘ్నయిత్వాఽంగుష్ఠే సాగ్రిమా సమాధాయ
తురీయా, పరస్పరం కనీయనేదం మధ్యమాబద్ధే అనామికే దండిన్యో
త్తన్యవా ఆలిచ్ఛ్యవప్తభ్య మధ్యమా నఖమిళితాంగుష్ఠేఽఞ్చమీ,
నైవాగ్రేఽఙ్కుశాకృతి షష్ఠీ దక్షిణశయే వామ బాహుం కృత్వా
న్యోన్యానామికే కనీయసీ మధ్యగతే మధ్యమే త్తన్యాక్రాంతే సరళా
స్వంగుష్ఠే భేచరీ స్తమ్మా, సర్వోర్ధ్వే సర్వసగ్ హృతి స్వమధ్యమానామి
కాంతరే కనీయసీ పార్శ్వయో స్తర్జన్యావఙ్కుశాభ్యే యుక్తా సాంగుష్ఠ
యోగతోఽన్యోవ్యగ్ సమమంజలిం కృత్వాఽప్తమీ, పరస్పరమధ్యమా
పృష్ఠ వర్తిన్యా వనామికే త్తన్యాక్రాంతే సమే మధ్యమే ఆదాయాం
గుష్ఠే మధ్యవర్తినౌ నవమీ ప్రతిపద్యత ఇతి, నైవేయం కనీయనే సమే
అంతరితే అంగుష్ఠే సమావంతరితో కృత్వా త్రిఖండా సంపద్యత ఇతి
పంచబాణా పఞ్చాద్యాముద్రా స్పృష్టాః, క్రోమంకుశా హ. సఖప్రేం
భేచరీ హస్తాం బీజాప్తమీ వాగ్భవాద్యా నవమీ దశమీచ సమ్మద్యత
ఇతి య ఏవం వేద, అథాతః కామకళాభూతం చక్రం వ్యాఖ్యాస్యామో
స్త్రాం క్షీం మి బ్లాం సౌః ఏతే పఞ్చకామా స్సర్వచక్రం⁴ వ్యాప్యవర్తం
తే మధ్యమం కామగ్ సర్వావసానే సమ్మటికృత్య బ్లాంకారే సమ్మటుం
వ్యాప్తం కృత్వా ద్విరైం ద్వయేన మధ్యవర్తినా సాధ్యం బధ్వా భూజ్జ

1. మితి. 2. నవనికృత 3. వ్యావర్తంకే.

పత్రే యజతి తచ్చక్రం యోవేత్తి ససర్వం వేత్తి ససర్వలోకానాకర్షయతి,
 సర్వగ్ స్తమ్భయతి నీలీయుక్తం చక్రగ్ శత్రూన్వారయతి గతిగ్ స్తమ్భ
 యతి లాక్షాయుక్తం కృత్వా సకలలోకం వశీకరోతి నవలక్షణం కృత్వా
 రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి మాతృకయా వేష్టితం కృత్వా విజయీ భవతి,
 భగజ్జకుండలం కృత్వాగ్ని మాధాయ హవిషా యోషితో వశీ
 కరోతి, పురుషే హుత్వా వర్తులే హుత్వా శ్రియ మతులాం ప్రాప్నోతి
 సతురశ్రేహుత్వా వృష్టి ర్భవతి, త్రికోణే హుత్వా శత్రూన్ మారయతి
 గతిగ్ స్తమ్భయతి, పుష్పాణి హుత్వా విజయీ భవతి, మహారనై
 హుత్వా పరమానందనిర్భరో భవతి, మహారసావైషడ్రసాః, గణానాన్వా
 గణాతిగ్ హవామహే కవిం కవీనా ముపమశ్రవస్తమం, జ్యేష్ఠరాజం
 బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృణ్వ న్నూతిభిస్సీదసాదనం ఇత్యేవమాద్య
 మక్షరం తదంత్యబిందు పూర్ణమి త్యనేనాజ్ఞగ్ స్పృశతి, గం గణేశాయ
 నమ ఇతి గణేశం నమస్కుర్వీత, ఓం నమో భగవతే భస్మాంగరాగా
 యోగ్రతేజసే హనహన దహదహ పచపచ మథమథ విధ్వగ్ సయ విధ్వగ్
 సయ హలభంజన శూలమూలే వ్యంజనసిద్ధిం కురుకురు సముద్రం పూర్వ
 ప్రతిష్ఠితగ్ శోషయ శోషయ స్తమ్భయ స్తమ్భయ పరమంత్ర పరయంత్ర
 పరతంత్ర పరదూత పరకటక పరచ్ఛేదన కరవిదారయ విదారయ చ్చింధి
 చింధి హ్రీం ఫట్ స్వాహా, అనేన క్షేత్రాధ్యక్షం పూజయే దితి, కుశ
 కుమారి విద్వహే మంత్రకోటి సుధీమహి, తన్నః కాళిః ప్రచోదయా
 దితి కుమార్యర్చనం కృత్వా యోవైసాధకోఽభిలిఖతి సోఽమృతత్వశ్చ
 గచ్ఛతి స యశ ఆప్నోతి న పరమాయుష్య మథవా పరంబ్రహ్మ భిత్వా
 తిషతి య ఏవం వేదేతి మహాపనిషత్.

చతుర్థోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై భగవంత మబ్రువన్ దేవగాయత్రగ్ హృద
 యం నోవ్యాఖ్యాతం త్రైపురగ్ సర్వోత్తమం జాత వేదససూక్తే నాఖ్యాతం
 నస్త్రైపురాష్టకమ్, యదిష్ట్యా ముచ్యతే యోగీ జన్మసగ్ సార
 బంధనాత్, అథ మృత్యుంజయం నో బ్రూహీతి, ఏవం బ్రహ్మతాగ్
 సర్వేషాం దేవానాగ్ శ్రుత్వేదం వాక్యమ్, అథాత స్త్ర్యమ్భకే నానుష్ఠ

భేన మృత్యుంజయం దర్శయతి, కస్తాత్త్వమృక మితి త్రయాణాం పురాణా
మమృకగ్ స్వామినం తస్మా దుచ్యతే త్త్వమృక మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే
యజామహ ఇతి, యజామహే సేవామహే వస్తుమహే త్యక్షర
ద్వయేన కూటత్వే నాక్షరైకేన మృత్యుంజయ మి త్యుచ్యతే తస్మాదుచ్యతే
యజామహ ఇతి, అథ కస్తాదుచ్యతే సుగంధిమితి, సర్వతో యశ ఆహ్నోతో
తస్మాదుచ్యతే సుగంధి మితి, అథ కస్తాదుచ్యతే పుష్టిచర్ధనమితి య సుర్వా
స్లోకా స్సృజతి య సుర్వా స్లోకాగ్ స్తాయతి య సుర్వా స్లోకా
న్వ్యాహ్నతి తస్మా దుచ్యతే పుష్టిచర్ధన మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే ఉర్వా
రుక మివ బంధనా స్తృతోశ్చ ర్దుక్షీయేతి సంలగ్నత్వా దుర్వారుక మివ
మృతోస్సగ్ సారబంధనా త్సంలగ్నత్వా దృష్టత్వా న్దోక్షీ భవతి ముక్తో
భవతి, అథ కస్తా దుచ్యతే మామృతా దితి అమృతత్వం ప్రాహ్నో
త్యక్షరం ప్రాహ్నోతి నిత్యత్వం ప్రాహ్నోతి స్వయం రుద్రో భవతి, దేవా
హవే భగవంత మూచు స్సర్వం నో వ్యాఖ్యాతమ్, అథ కై ర్మన్తైః
స్తుతా భగవతీ స్వాత్మానం దర్శయతి తాం త్సర్వాం చైశ్చ వా నై వ్విష్టవాం
త్సరా న్నాణేకా న్నో బ్రూహీతి, సహోవాచ భగవాం త్త్వమృకే
నానుష్ఠుభేన మృత్యుంజయ ముపాసయేత్, పూర్వేణాధ్వనా వ్యాప్త
మేకాక్షర మితి స్మృతమ్, ఓం నమశ్శివాయేతి యాజుషమంత్రోపాసనో
రుద్రత్వం ప్రాహ్నోతి కల్యాణం ప్రాహ్నోతి య ఏవం వేద, తద్విష్ణోః
పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, విష్ణో
స్సర్వతో ముఖస్య స్నేహో యథా చలలపిండ మోతప్రోత మను
వ్యాప్తం వ్యతిరిక్తం వ్యాప్నుత ఇతి వ్యాప్నువతో విష్ణో స్తత్పరమం
పదం పరం వ్యోమేతి పరమం పదం పశ్యంతి వీక్షంతే సూర మో బ్రహ్మ
దయో దేవా స ఇతి సదా శ్రుదయ ఆదధతే తస్మా ద్విష్ణో స్సర్వరూపమ్,
వసతి తిష్ఠతి భూతే ష్వితి గాసుదేవ ఇతి, ఓం నమశ్శివాయేతి శ్రీ ణ్యక్షరాణి,
భగవత ఇతి చత్వారి, సుదేవాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏతద్వై వాసు
దేవస్య ద్వాదశార్ణమభ్యేతి సోపస్థవం తరతి స సర్వమాయు రేవైతి
విందతే ప్రాజాపత్యగ్ రాయ సోపశంగౌపత్యశ్చ సమశ్నుతే ప్రత్యగా
నందం బ్రహ్మపురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, ఆకార ఉకారో మకారఇతి తా
నేకథా సమృద్ధవతి తదోమితి, హగ్ సశ్శుచిషద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతా వేది

అష్టాత్తరశతోపనిషత్:

యది తిథి ర్దురోణసత్, నృషద్యౌరసదృతసద్యోమసదబ్జా గోజాఋతజా
 ఆద్రిజా ఋతం బృహత్, హగ్ స ఇత్యేతన్నో రక్షరద్వితియేన ప్రభా
 పుంజేన సారేణ ధృత మబ్జాగోజా ఋతజా ఆద్రిజా ఋతగ్ సత్కా
 ప్రభా పుంజిమ్యుషాధ్యాయ ప్రజ్ఞాభి శ్చక్తిభిః పూర్వాగ్ సార - మధియాన
 స్సర్వఫలమశ్నుతే సవ్యోమ్ని పరమే ధామని సారే నివసతి, గణానా
 ద్వేతి త్రైస్తుభేన పూర్వేణా ధ్వనా మను నైకార్ణేన గణాధిప మభ్యర్చ్య
 గణేశత్వం ప్రాప్నోతి, అథ గాయత్రీ సావిత్రీ సరస్వత్య జపామాతృకా
 ప్రోక్తా తయా సర్వ మిదం వ్యాప్తమ్, ఐం వాగీశ్వరివిద్మహే క్లిం
 కామేశ్వరి ధీమహి, సోస్తన్నశ్చక్తిః ప్రచోదయా దితి, గాయత్రీ ప్రాత
 సావిత్రీ మధ్యందినే, సరస్వతీ సాయ మితి, నిరంతర మజపా
 హగ్ స ఇత్యేవం మాతృకాపఞ్చాశద్వర్ణవిగ్రహేణాకారాదిక కారాంతేన
 ప్యాప్తాని భువనాని శాస్త్రాణి ఛందాగ్ సీత్యేవం భగవతీ సర్వం వ్యా
 ప్నోతి త్యేవ తస్యైవై నమో నమః, ఇతి తా న్భగవతా న బ్రవీదేతై
 ర్నంత్రై ర్నిత్యం దేవీగ్ స్తూతి స సర్వం పశ్యతి సోఽమృతత్వాగ్ న పృతి
 యపివం వేదేత్సుపనిషత్.

ఇష్టమోపనిషత్.

ఓం దేవాహవై భగవంత మబ్రువత్ స్వామి న్నః కథితగ్ స్ఫుటం
 క్రియాకాండగ్ సవిషయం త్రైపురమిత మథ పరమం నిర్వికేషం కథయ
 స్వీతి, తా హోవాచ భగవాం స్తురీయయా మాయయాంత్యయా
 ర్దిప్తం పరం బ్రహ్మేతి పరమపురుషం చిద్రూపం పరమాత్మేతి చ, స
 శ్చోతామన్తా ద్రష్టా దేష్టా ప్రప్తా స్పృష్టా ఆఘోష్టా విజ్ఞాతా ప్రజ్ఞాతా
 శ్చర్మేషాం పురుషాణా మంతః పురుష స్స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఇతి, సతత్ర
 లోకాలోకా సతత్ర దేవాదేవాః పశవోఽపశవస్తాపసో సతాపసః పౌల్కసో
 గోపౌల్కసో విప్రానవిప్రాస్స ఇత్యేకమేవ పరం బ్రహ్మ విభ్రాజతే నిర్మాణం
 శతత్ర దేవా ఋషయః పితర ఈశతే ప్రతిబుద్ధ స్సర్వ విద్యేతి, తత్రైతే
 శ్లోకాభవన్తి, అతో నిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా,
 యతో నిర్విషయో నామ మనసో ముక్తి రిష్యతే, మనోహి ద్వివిధం
 ప్రోక్తం శుద్ధాశ్చ శుద్ధమేవచ, అశుద్ధం కామసంక్లంప శుద్ధం కామవి

ర్జితమ్, మనవీవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయాః, బంధనం విషయాస్తక్తి ర్ముక్త్యై నిర్విషయం మనః, నిర్మలవిషయాసక్తం సన్నిరుధ్య మనో హృది, యదా యాత్యమనీభావ స్తదా తత్పరమం పదమ్, తాః దేవ నిరోధవ్యం యావద్భుది గతం త్తయమ్, ఏతత్ జ్ఞానం భూతానాం శ్రేష్ఠోఽన్యో గ్రంథవిస్తరః, నైవ చింత్యం సచాచింత్యం సచింత్యం చింత్య మేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సమృద్ధ్యతే భువివమ్, స్వరేణ సల్లయే ద్యోగీ స్వరం సమాభవయే త్వరమ్, అస్వరేణతు భావేన సభావో భావ ఇష్యతే, తదేవ నిష్కళం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరంజనమ్, తద్బ్రహ్మహ మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సమృద్ధ్యతే క్రమాత్, నిర్వికల్ప మస్తన్నం హేతు దృష్టాస్తవజ్జితమ్, అప్రమేయ మనాద్యం యజ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, ననిరోధో న చోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా, ఏకవ వాత్సామంతవ్యో జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు, స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే, ఏకవవహి భూతాత్తా భూతే భూతే వ్యవస్థితః, ఏకథా బహుథా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్, ఘట సంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటోనీయేత నాకాశం తథా జీవో నభోపమః, ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః, తద్భేదేన సజానాతి సజానాతీచ నిత్యశః, శబ్దమాయావృతోయావ త్తవత్త్వేనైవ పుష్కలే, భిన్నే తమసి చైకత్వమేకవ వానుఃశ్యతి, శబ్దాన్ల మపర బ్రహ్మ తస్మిన్ ఊణే యదక్షరమ్, త ద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయే ద్యదిచ్చే చ్ఛాన్తి మాత్మనః, ద్వే బ్రహ్మణీ హి మంతవ్యే శబ్దబ్రహ్మపరం చయత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరం బ్రహ్మధిగచ్ఛతి, గ్రంథ మభ్యసన్ మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, కలాల వివ ధాన్యాద్ధీ త్యజేన్ద్రీయమశేషతః, గవామనేకవర్ణానాం క్షీరస్యావ్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతి జ్ఞానం లింగి నస్తు గవాం యథా, జ్ఞాననేత్రం సమాధాయ సమహత్పరమంపదమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం బ్రహ్మహ మితి సంస్తరే దితి. ఇత్యేకం పరం బ్రహ్మ రూపం సర్వభూతాధివాసం తురీయం జానీతే సోక్షరే పరమే వ్యోమన్నధివసతి, య ఏతాం విద్యాం తురీయాం బ్రహ్మయోనిస్వరూపాం తామి హాయుషే శరణమహం ప్రపదే, ఆకాశాద్యనుక్రమేణ సర్వేషాం వా ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణగ్నస్త్వాణి హవా ఇమాని

భూతాన్యాకాశా దేవ జాయంతే ఆకాశఏవ లీయంతే తస్మా దేవ
జాతాని జీవన్తి తస్మాదాకాశజం వీజం వింద్యా త్తదేవాకాశపీఠం
స్పార్శనం పీఠగ్ తేజః పీఠ మమృతపీఠం రత్నపీఠం జానీయా ద్యోజా
నీతే సోమృతత్వశ్చ గచ్ఛతి తస్మా దేతాం తురీయాగ్ శ్రీకామరాజీయా
మేకాదశథా భిన్నా మేకాక్షరం బ్రహ్మేతి యో జానీతే నతురీయం
పదం ప్రాప్నోతి యవసం వేదేతి మహాపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౮౧. అధర్వణీయ దేవ్యపనిషత్.

శ్లో. శ్రీదేవ్యపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపదంబ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. సర్వే వై దేవా దేవీ ముపతస్సుః, కాసి త్వం మహా
దేవి, సా బ్రవీ దహం బ్రహ్మస్వరూపిణీ, మత్తః ప్రకృతిపురుషాత్సకంజగత్,
శూన్యశ్చాశూన్యశ్చ, అహమానందానానందాః, అహం విజ్ఞానా
విజ్ఞానే, అహం బ్రహ్మ బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే, ఇత్యా హాధర్వశ్రుతిః, అహం
ఋషిభూతాన్యఋషిభూతాని, అహమఖిలం జగత్, వేదోఽహ
మవేదోఽహమ్, విద్యాహ మవిద్యాహమ్, అజాహ మనజాహమ్, అఖ
శోఽర్థశ్చుతిర్యక్పాహమ్, అహగ్రుద్రేభి ర్వసుభిశ్చరామ్యహ మాది
త్యై రుతవిశ్వదేవైః, అహం మిత్రావరుణా పుభా విభ ర్త్యహ మిద్దాగ్నీ
అహమశ్వినా పుభా, అహగ్ సోమం త్వష్టారం పూషణం భగం దధామ్య
హమ్, విష్ణు మురుక్రమం బ్రహ్మణ ముత ప్రజాపతిం దధామి, అహం
దధామి ద్రవిణ్ హవిష్తతే సుప్రావ్యేయే యజమానాయ సున్వతే,

అహగ్ రాష్ట్రీ సజ్జమనీ వసూనా మహాగ్ సువే పితర మస్య మూర్ధ్న,
 మమ యోని రప్స్వంత సముద్రే యవపంచేద స దేవీపదమాహ్నీతి,
 తేదేవా అబ్రువన్, నమో దేవ్యై మహాదేవ్యై శివాయై సతతం నమః,
 నమః ప్రకృత్యై భద్రాయై నియతాః ప్రణతా స్సంతామః, తామగ్నివర్ణాం
 తపసా జ్వలంతీం వైరోచనీం కర్తృఫలేషుజుష్టామ్, దుర్గాం దేవీగ్ శరణ
 మహం ప్రపద్యే సుతరాం నాశయతే తమః, దేవీం వాచమజనయంత
 దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి, సానో మంచ్రేషమూర్జం దుహానా
 ధేను ర్వా గస్తా నుపసుష్టుతైతు, కాశరాత్రీం బ్రహ్మస్తుతాం వైష్ణవీగ్
 స్కందమాతరమ్, సరస్వతీ మదితిం దక్షదుహితరం న మామః పావనాగ్
 శివామ్, మహాలక్ష్మీం చ విద్మహే సర్వసిద్ధిం ధీమహి, తన్నో దేవీః ప్రచోద
 యాత్, అదితి రిహ జనిష్టదక్షయా దుహితాతప, తాం దేవా అన్వజా
 యంత భద్రా అమృతబంధవః, కామో యోనిః కామకలా వజ్రపాణి
 ర్గుహా హస మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః, పున ర్గుహా సకలా మాయయాచ
 పునః కోశావిశ్వమాతాది విద్యోమ్, ఏమాత్తశక్తి రేషా విశ్వమోహినీ
 పాశాఙ్కుశధనుర్బాణధరా, ఏషా శ్రీమహావిద్యా, యవపంచేద
 సశోకం తరతి, నమస్తే అస్తు భగవతి భవతీ మాత రస్తా న్నాతు సర్వతః,
 నైషాష్టే వసవ నైస్సమైకాదశ రుద్రా నైస్సషా ద్వాదశాదిత్యా నైస్సషా
 విశ్వేదేవా స్సోమపా అసోమపాశ్చ, నైషా యాతుథానా ఆసురా
 రక్షాగ్ని విశాచా యక్షా సిద్ధా నైస్సషా సత్వరజస్తమాగ్ని, నైషా
 ప్రజాపతీంద్రమనవః నైషా, గ్రహనక్షత్రజ్యోతిగ్షి కలాకాష్ఠాది కాల
 రూపిణీ, తామహం ప్రణోమి నిత్యమ్, తావహరిణీం దేవీం భుక్తిముక్తి
 ప్రదాయినీమ్, అనంతాం విజయాగ్ శుద్ధాగ్ శరణ్యాగ్ శివదాగ్ శివామ్,
 వియదీకారసంయు క్తవీతిహేత్రసమన్వితమ్, అర్ధేందులసితం దేవ్యా
 బీజగ్ సర్వార్థసాధకమ్, ఏవ మేకాక్షరం మంత్రం యతయ శ్శుద్ధచేతసః,
 భ్యాయంతి పరమానందమయాజ్ఞానామ్బురాశయః, వాఙ్మయా బ్రహ్మభూ
 స్తస్మాత్పంచ వక్త్ర సమన్వితమ్, సూర్యో వామ శ్శీత్రబిందు స్సంయ
 త్యష్టత్పతీయకమ్, నారాయణేన సంయక్తో వాయు శ్చాధర సంయుతః,
 విచ్ఛే నవాక్షకోఽర్జస్సాస్యస్తహదానందదాయకః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థాం

ప్రాత స్సూర్యసమప్రభామ్, పాశాఙ్కుశధరాగ్ సౌమ్యాం వరదా
 భయహస్తకామ్, త్రిణేత్రాగ్ రక్తవసనాం భక్తకామదుఘాం భజే, నమామి
 త్వా మహం దేవి మహాభయ వినాశినీమ్, మహాదుర్గప్రశమనీం మహా
 కారుణ్యరూపిణీమ్, యస్యా స్వరూపం బ్రహ్మదయో నజానంతి తస్మా
 దుచ్యతేఽజ్ఞేయా, యస్యా అంతో నవిద్యతే తస్మా దుచ్యతేఽనంతా,
 యస్యా గ్రహణం నోపలభ్యతే తస్మా దుచ్యతే లక్ష్యా, యస్యా జననం
 నోపలభ్యతే తస్మాదుచ్యతే అజా, ఏకైవ సర్వత్ర వర్తతే తస్మాదుచ్యతే
 ఏకా, ఏకైవ విశ్వరూపిణీ తస్మాదుచ్యతే నైకా, అతఏ వోచ్యతే జ్ఞేయా
 సంతా లక్ష్యాచైకాఽనైకేతి, మంత్రాణాం మాతృకాదేవీ శబ్దానాం జ్ఞాన
 రూపిణీ, జ్ఞానానాం చింతయాతీతా శూన్యానాగ్ శూన్యసాక్షిణీ, యస్యాః
 పరతరం నాస్తి పైషా దుర్గా ప్రకీర్తితా, దుర్గాత్సంత్రాయతే యస్మా దేవీ
 దుర్గేతి కథ్యతే, ప్రపద్యే శరణం దేవీం దుం దుర్గే దురితం హరః, తాం
 దుర్గాం దుర్గమాం దేవీం దురాచారవిఘాతినీమ్, నమామి భవభీతో
 ఽహగ్ సంసారార్ణవతారిణీమ్, ఇదమధర్వశీర్షం యోఽధీతే సపంచాధర్వణ
 శీర్షజవఫల మవాప్నోతి, ఇదమధర్వశీర్షం జ్ఞాత్వా యోఽర్చాగ్ స్థాప
 యతి, శతలక్షం ప్రజప్త్వాపి సోఽర్చాసిద్ధిం విందతి, శతమష్టోత్తరం
 చాప్యాః పురశ్చర్యావిధిస్త్యుతః. దశవారం పఠే ద్యస్తృ సద్యః పాపైః
 ప్రముచ్యతే, మహాదుర్గాణి తరతి మహాదేవ్యాః ప్రసాదతః, ప్రాతరధీ
 యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం
 పాపం నాశయతి, తత్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపా
 భవతి, నిశీథే తురీయసన్ధ్యాయాం జప్త్వా వాగ్ధిర్భవతి, సూతనప్రతి
 మాయాం జప్త్వా దేవతాసాన్నిధ్యం భవతి, ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం జప్త్వా
 ప్రాణానాం ప్రతిష్ఠా భవతి, భౌమాశ్విన్యాం మహాదేవీసన్నిధౌ జప్త్వా
 మహామృత్యుం తరతి యఏవం వేదే త్యుపనివత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీదేవ్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౨. ఋగ్వేదీయ త్రిపురోపనిషత్

శ్లో. త్రిపురోపనిషద్వేద్యపారమైశ్వర్యవైభవమ్,
అఖండానందసామ్రాజ్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. తిస్రః పురస్త్రిపథా విశ్వచ్ఛణా అత్రాకథా అక్షరా
స్సన్నివిష్టాః, అధిష్ఠాయేనా అజరా పురాణీ మహత్తరా మహిమా దేవ
తానాం, నవయోని ర్నవవక్త్రాణి దీధిరే, నవై నయోగా నవయోగిన్యశ్చ,
నవానా ఇన్దుక్త్రా అధినాథా సోమనా నవ భద్రా నవముద్రామహీనాంపకా
సఅసీ త్పృథమాసాన వాఽసీదాసీన వింశదాసీనత్రింశత్, చత్వారింశ
దథ తి స్సమిథా ఉశతి రివ మాతరో మా విశంతు, ఉద్ధ్వ¹జ్వలజ్వల
నంజ్యోతి రగ్రేతమోఽవై తిరశ్చీన మజరం తద్రజోఽభూత్, ఆనందనం
మోదనం జ్యోతి రిందో రేతా ఉవై మండలామండయంతి, యా స్త్రిస్త్రో
రేఖా స్సదనాని భూ స్త్రి స్త్రివిష్టసా స్త్రిగుణాస్త్రిప్రకారాః, ఏతత్త్రయం
పూరకం పూరకాణాం మస్త్రీ ప్రథలే మదనో మదన్యా, మదంతికా
మానినీ మంగళా చ సుభగావ సా సుందరీ సిద్ధిమత్తా, లజ్జా మతి స్తుష్టి
రిష్టాచ పుష్టా లక్ష్మీ రుమా లలితా లాలపంతీ, ఇమాం విజ్ఞాయ సుధియా
మదంతీ పరిస్సృతా తర్పయంత స్వపీతమ్, నాకస్య పృష్ఠే మహతో
వసంతీ పరంధామ త్రైపురఞ్చావిశంతి, కామో యోనిః కామకలా
వజ్రపాణి ర్గుహహసా, మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః, పునర్గుహా సకలా మాయ
యాచ పురూచ్ఛేషా విశ్వమాతాదివిద్యా పశ్యం స్తుమమథ వహ్ని
సారథిమస్యామూలత్రిక మాదేశయంతః, కథ్యం కవిం కల్పకం కామ
మీశం తుష్టువాంసో అమృతత్వం భజంతే, పురం హంత్రిముఖం విశ్వ
మాతూరవేరేకా స్వరమధ్యం తదేషా, బృహత్తిథిశ్ పశ్చిచ నిత్యా
సహాదశికం పురమధ్యం బిభర్తి, యద్వా మండలాద్వా స్తసబింబ మేకమ్,

1. జ్వలనంజ్యోతి.

ముఖి ఇచ్చాథ స్త్రీణి గుహసదనాని, కామికలా జ్ఞామరూపాం చికిత్సా
సరోజాయతే కామరూపశ్చకామః, పరిస్పృతం యుష మాజం పలఞ్చ
భక్తాని యోని స్సుపరిష్కృతాశ్చ నివేదయన్ దేవతాయై మహత్యై
స్వాత్మీకృతేసుకృతీ సిద్ధి మేతి, సృణ్వేవ సితయా విశ్వచక్షణిః పాశేనైవ
ప్రతిబద్ధాత్మనీకాన్, ఇషుభిః పఞ్చభి ర్థనుషా చ విధ్వజ్యదిశక్తి రరుణా
విశ్వజన్యా, భగ శ్శక్తి ర్భగవాన్ కామ ఈశ ఉభదాతారా విహ
సాభగానామ్, సమప్రధానౌ సమసత్వౌ సమోజౌ తయో శ్శక్తి రజరా
విశ్వయోనిః, పరిస్పృతా హవిషా భావితే ప్రసంకోచే గభితే మైమనస్కుః,
శర్వ స్సర్వస్య జగతో విధాతా ధర్తా హర్తా విశ్వరూపత్వమేతి, ఇయం
మహోపనిషత్త్రైపుర్యాయామక్షయం పరమోగీర్ఘీరీప్తే, ఏషస్యజః
పరమేతద్వ సామాయమధర్వేయ మన్యాచ విద్యా, ఓం హ్రీం ఓం హ్రీం
మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాజ్డే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౩. యాజుషీయ కరోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీకరోపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపదం బ్రహ్మచైతన్యరామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. దేవాహవై భగవంత మబ్రువన్నధీహి భగవత్
బ్రహ్మవిద్యామ్, స ప్రజాపతి రబ్రవీత్, సఖిభా నే-శాన్నిపశ్యత్య
విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం నిష్కృష్య పుత్రం దృష్ట్వా త్వం బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞ
స్తవ్యం వషట్కూర స్తవ్యమోంకార స్తవ్యగ్ స్వాహా త్వగ్ స్వధా త్వం
ధాతా త్వం విధాతా త్వం త్వష్టా త్వం ప్రతిష్ఠానీతి వదేత్, ఆ

పుత్రోవదత్యహం బ్రహ్మహం యజ్ఞోహం వషట్కారోహ మో
 జ్కారోహగ్ స్వాహాహగ్ స్వధాహం ఛాతాహం విధాతా
 హం త్వష్టాహం వ్రతిష్ఠాస్తీతి, తాన్యేతా న్యసు వ్రజ స్మశ్రు మా
 సాతయే ద్యదశ్రు మాసాతయే త్పజాం విచ్ఛిద్యాత్, ప్రదక్షిణ మా
 వృత్యై తచ్చైత చ్చాసవేక్షమాణాః ప్రత్యాయంతి సస్వర్గ్యోభవతి,
 బ్రహ్మచారీ వేద మధీత్య వేదోక్తాచరిత బ్రహ్మచర్యో దారా నాహృత్య
 పుత్రా నుత్పాద్య శాననురూపాదిభిర్వితత్వేష్ట్యావ శక్తో యజ్ఞై
 సస్వస్యనే ద్దురుభి రనుజ్ఞాతశ్చ బాంధవైశ్చ సోఽరణ్యం పరేత్య ద్వాదశ
 రాత్రం పయసాఽగ్నిహోత్రం జుహుయాద్ద్వాదశరాత్రం పయో
 భక్షస్యాద్ద్వాదశరాత్ర స్యాంతే అగ్నయే వైశ్వానరాయ ప్రణాపతయే
 చ ప్రాణాపత్యం చరుం వైష్ణవం త్రికపాల మగ్నిగ్ సగస్థితాని పూర్వాణి
 దారుపాత్రా ణ్యగ్నో జుహుయా స్తృణ్డయా న్యపున జుహుయా
 త్తైజసాని గురవే దద్యాత్ మాత్యం మా మహాహయపరాగాః నాహం
 త్యామపహాయ పరాగామితి గార్హపత్య దక్షిణాగ్న్యహవనీయే
 వ్వరణిదేశా ద్భస్మముష్టిం విబేదిత్యేకే, సశిఖా నేళా న్నిష్కృష్య
 విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం భూస్వాహే త్యపున జుహుయా దత ఊర్ధ్వ
 మనశన మసాం ప్రవేశ మగ్నిప్రవేశం వీరాధ్వానం మహాప్రస్థానం
 వృధాశ్రమం వాగచ్ఛేత్, పయసా యం ప్రాశ్నీయా తోస్య సాయగ్
 హోమో యత్ప్రీత సోఽయం ప్రాతర్యద్యర్చే తద్దర్శనం యతేష్వర్ష
 మాన్యే తతేష్వర్షమాస్యం యద్యసంతే కేశ శ్శశ్రులోమ సఖాని వాపయే
 తోసాగ్నిష్టోమసస్వస్యాగ్నిం స పునరావర్తయేద్య స్మృత్యు
 ర్జాయమావహా మి త్యధ్యాత్త మంత్రా న్పతే త్వస్తి సర్వజీవేభ్య
 ఇ త్యుక్త్వాఽత్తానమనన్యం ధ్యాయం స్తదూర్ధ్వబాహు ర్విముక్తి
 మార్గో భవేదనికేత శ్చరేద్భిక్షా శీ యత్కించి న్నదద్యాల్లవైకం న
 ధావయేజ్జంతు సగరక్షణార్థం వ్వవర్జమితి, తదపి శ్లోకా భవంతి,
 కుండికాం చమసం శిక్యం త్రివిష్టపముసానహా, శీతోపఘాతినీం కంఠాం

కౌపీనాచ్ఛాదనం తథా, పవిత్రం స్నానశాటించ ఉత్తరాసంగ మేవచ,
యజ్ఞోపవీతం వేదాంశ్చ సర్వం తద్వర్జయే ద్యుతిః, స్నానం పానం తథా
శౌచ మద్భిః పూతాభిరాచరేత్, నదీపులినశాయీ స్యాద్దేవాగారేషు
వా స్వపేత్, నాత్యర్థం సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీరముపతాపయేత్, స్తూయ
మానో న తుష్యేత నిందితో న శపేత్పరా, బ్రహ్మచర్యేణ సంతిష్ఠే
దప్రమాదేన ముక్తరీ, దర్శనం స్పర్శనం కేలిః కీర్తనం గుహ్యభాషణమ్,
సంకల్పేఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తిరేవచ, ఏత నైఘ్న మప్తాంగం
ప్రవదంతి మనీషిణః, విపరీతం బ్రహ్మచర్యమనుష్ఠేయం | ముముక్షుభిః,
యజ్జగద్భాసకం భానం నిత్యం భాతి స్వతః స్ఫురత్, సవవజగత స్సాక్షీ
సర్వాత్మా విమలాకృతిః, ప్రతిషా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః,
న కర్షణా న ప్రజయా న చాన్యేనాపికేన చిత్, బ్రహ్మ వేదనమాలేఖ
బ్రహ్మహ్నిత్యేవ మానవః, తద్విద్యావిషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖా
ద్వయమ్, సంసారేచ గుహా వాచ్యే మాయాజ్ఞానాదిసంజ్ఞికే, నిహితం
బ్రహ్మ యో వేద పరమే వ్యోమ్ని సంజ్ఞితే, సోఽశ్నుతే సకలాన్కామా
స్సక్రమేణ ద్విజోత్తమః, ప్రత్యగాత్మాన మజ్ఞాన మాయాశక్తేశ్చ సాక్షీ
ణమ్, జ్ఞాత్వా బ్రహ్మహమస్మీతి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, బ్రహ్మ
భూతాత్మన స్తస్మా దేతస్మాచ్ఛక్తిమిశ్రితాత్, అపంచీకృతఆకాశ సంభూతో
రజ్జుసర్పవత్, ఆకాశా ద్వాయుసంజ్ఞస్తు స్ఫురోఽపంచీకృతః పునః, వాయో
రగ్నిస్తథాచాగ్నేరాప అదోఽభ్యో వసుంధరా, తాని భూతాని సూక్ష్మాణి
పంచీకృత్యేశ్వరస్తదా, తేభ్య ఏవ విసృష్టం త ద్భృష్టాండాది శివేనహ,
బ్రహ్మాండస్యోదరే దేవా దానవా యక్షకిన్నరాః, మనుష్యాః పశుః
క్షౌద్రాద్యాస్తత్తత్కర్తానుసారతః, అస్థి స్నాయ్యాది రూపోఽయం శరీరం
భాతి దేహినామ్, యోఽయ మన్నమయో హ్యత్తా భాతి సర్వశరీరిణః,
తతః ప్రాణమయో హ్యత్తా విభిన్న శ్చాంతరస్థితః, తతో మనోమయో
హ్యత్తా విభిన్న శ్చాంతర స్థితః, తతో విజ్ఞానఆత్మాతు తతోఽన్యశ్చాంతర
స్థితః, అనందమయఆత్మాతు తతోఽన్యశ్చాంతర స్థితః, యోఽయ మన్న

మయ స్సోఽయం పూర్ణః ప్రాణమయేన తు, మనోమయేన ప్రాణోఽపి
 తథా పూర్ణస్వభావతః, తథా మనోమయా హ్యత్తా పూర్ణో జ్ఞాన
 మయేన తు, ఆనందేన సదా పూర్ణస్సదాజ్ఞానమయ స్సుఖమ్, తథానంద
 మయ శ్చాపి బ్రహ్మణోఽన్యేన సాక్షిణా, సర్వాంతరేణ పూర్ణశ్చ బ్రహ్మ
 నాన్యేన కేన చిత్, యదిదం బ్రహ్మపుచ్చాచ్ఛుభ్యం సత్యజ్ఞానాద్వయాత్తక్మ,
 సారమేవ రసం లబ్ధ్వా సాక్షా ద్దేహీ సనాతనమ్, సుఖి భవతి సర్వత్ర
 అన్యథా సుఖతా కుతః, అస త్యస్తి స్వరానందే స్వాత్మభూతేఽఖిలాత్త
 నామ్, కో జీవతి సరో జంతుః కోవా నిత్యం విచ్ఛేద్యతే, తస్మా త్వర్వాత్తనా
 చిత్తే భాసమానో హ్యసౌ నరః, ఆనందయతి దుఃఖాఢ్యం జీవాత్మానగ్
 సదాజనః, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నదృశ్యత్వాది లక్షణే, నిర్భేదం
 పరమాద్వైతం విందతేచ మహాయతిః, తదేవాభయ మిత్యంతం కల్యాణం
 పరమామృతమ్, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితమ్. యదా
 హ్యేవైష ఏతస్మి న్నల్ప మప్యంతరం నరః, విజానాతి తదా తస్య భయం
 స్యా న్నాత్ర సంశయః, అన్యైవానందకోశేన స్తంబాంతా విష్ణుపూర్వకాః,
 భవంతి సుఖినో నిత్యం తారతమ్య క్రమేణ తు, తత్తత్పదవిక్రస్య శ్రోత్రి
 యస్య ప్రసాదినః, స్వరూపభూత ఆనందః స్వయం భాతి పరేయథా,
 నిమిత్తం కించి దాశ్రిత్య ఖలు శబ్దః ప్రవర్తతే, యతోవాచో నివర్తంతే
 నిమిత్తానామభావతః, నిర్విశేషే పరానందే కథం శబ్దః ప్రవర్తతే, తస్మా
 దేత న్నన సూక్ష్మం వ్యావృత్తం సర్వగోచరమ్, యస్మా చ్ఛ్రోత్రత్యగ
 ఘ్నాదికఖాదిర్దేంద్రియాణి చ, వ్యావృత్తాని పరం ప్రాప్తం ససమర్థాని
 తాని తు, తద్బ్రహ్మనంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచ్ఛిన్మమ్, విదిత్వా
 స్వాత్మరూపేణ న బిభేతి కుతశ్చన, ఏవం య స్తు విజానాతి స్వగురో రుప
 దేశతః, ససాధ్వసాధుకర్తృభ్యాం పదా నాపతతి ప్రభుః, తప్యతాపకరూపేణ
 విభాత మఖిలం జగత్, ప్రత్యగాత్మతయాభాతి జ్ఞానా ద్వేదాంతవాక్య
 జాత్, శుద్ధమీశ్వరచైతన్యం జీవచైతన్యమేవచ, ప్రమాతాచ ప్రమా

ణంచ ప్రమేయంచ ఫలం తథా, ఇతి స్తవవిధం ప్రోక్తం భిద్యతే వ్యవహరతః, మాయోపాధి వినిర్ముక్తం శుద్ధమిత్యభిధీయతే, మాయాసంబంధతశ్చేకో జీవోఽవిద్యావశ స్తథా, అంతఃకర్షణసంబంధాత్ప్రమాతే త్యభిధీయతే, తథా తద్వృత్తిసంబంధాత్ప్రమాణ మితి కథ్యతే, అజ్ఞాతమపి చైతన్యం ప్రమేయమితి కథ్యతే, తథా జ్ఞాతంచ చైతన్యం ఫలమి త్యభిధీయతే, సర్వోపాధి వినిర్ముక్తం స్వాత్మానం భావయే త్సుధీః, ఏవం యోవేద తత్తేన బ్రహ్మభూమాయ కల్పతే, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్చి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా స్వయం భూత్వా స్వయమేవ వాచశిష్యత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సమానావవత్సితీ శాంతిః.

ఇతి కథోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౮౪. అధర్వణీయ భావనోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాపదతత్కార్యం శ్రీచక్రోపరిభాసురమ్,

బిందురూపశివాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఓమ్. ఆత్మానమఖండలాకారమావృత్య సకల బ్రహ్మాండమండలం స్వప్రకాశం ధ్యాయేత్. శ్రీ¹గురుః పరమకారణభూతా శక్తిః, కేవల సరంధ్రరూపో దేహః, నవశక్తిమయగ్ ²శ్రీచక్రమ్, వారాహీ పితృరూపా కురుకుళ్యా భేరుండా దేవతా మాతా, పురుషార్థా స్సాగరాః, దేహో నవరత్నద్వీపః, ఆధారనవక ముద్రా శక్తయః, త్వగాదిసప్తధాతుభిరనేకై

స్సంయుక్తా స్సంకల్పాః కల్పతరవః, తేజః కల్పకోద్యానమ్, రసనయా
భావ్యమానా మధురామృతైకకటుకమాయలవణారసా మ్నద్రుతవః, క్రియా
శక్తిః పీఠమ్, కుండలినీ జ్ఞానశక్తి ర్గృహమ్, ఇచ్ఛాశక్తి ర్మహాత్రిపురసుందరీ,
జ్ఞాతా హోతా జ్ఞాన మర్ఘ్యం జ్ఞేయగ్ హవిః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానామభేద
భావసగ్ శ్రీచక్రపూజనమ్, నియతినహిత శృంగారాదయో నవరసా
అణిమాదయః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య పుణ్యపాప
మయా బ్రాహ్మ్యద్యప్తశక్తయః పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశ శ్రోత్రత్వ
కృత్తుర్జిహ్వఘ్రీణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థ మనోవికారా మ్నోడశ
శక్తయః, వచనాదానాగమన విసర్గానంద హనోపాదానోపేక్షా బుద్ధయో
ఽనంగకుసుమాదిశక్తయోఽష్టా, అలంబుసా కుహళా విశోద్ధరీ వరుణా
హస్తజిహ్వయశస్వ త్యశ్వినీ గాంధారి పూషా శంఖినీ సరస్వతీ ఇడా
పింగళా సుషుమ్నా చేతి చతుర్థశనాద్య స్సర్వసంక్షోభిణ్యాది చతు
ర్దశార దేవతాః, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమాననాగకూర్తకృకరదేవదత్త
ధనంజయా ఇతి దశవాయవ స్సర్వసిద్ధి ప్రదాది దేవ్యో బహిర్దశారకా
దేవతాః, ఏతద్వాయుదశకసంస్థోపాధిభేదేన రేచకపూరకశోషకదాహక
స్లావకామృత మితి ప్రాణ ముఖ్యత్వేన పంచవిధోఽస్తి మనుష్యాణాం
మోహాకో దాహాకో భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్య పేయాత్తకం చతుర్విధ
మన్నం పాచయత్యేతా దశ శిధనకలా స్సర్వాజ్ఞత్వా ద్యంతర్దశార
దేవతాః, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేచ్ఛా సత్త్వరజస్తమోగుణా, వశిస్థాదిశక్త
యోఽష్టా, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః పంచతన్మాత్రాః, పంచపుష్పబాణాః,
మన ఇత్తుధనుః, వశ్యో బాణో రాగః పాశో ద్వేషోఽఙ్కుశః, అవ్యక్త
మహాత్తత్వాహజ్కారాః కామేశ్వరీ వజ్రేశ్వరీ భగమాలినోఽంత
స్త్రికోణాగ్రగా దేవతాః, పంచదశతిథిరూపేణకాలస్యపరిణామావలోకన
పంచదశనిత్యాశ్రద్ధానురూపాధీర్దేవతా, తయోఃకామేశ్వరీసదానంద

1 భేదా. 2 విధోజాతకోన్నిరసతి, ఔరకోదాఃకోభో మోహాజ్ఞాంభిక
ఇక పాఠలనముఖ్యతేన పంచవిధోఽస్తి. లేనము. 3 వహ్ని.

ఘనా పూర్ణా స్వాత్మైక్యరూపా దేవతా, సలిలమితి! సాహిత్యకరణ్
 సత్వమ్, కర్తవ్యమకర్తవ్యమితి భావనాయుక్త ఉపచారః, అస్తినాస్తీతి
 కర్తవ్యతా అనూపచారః బాహ్యంతఃకరణానాం రూపగ్రహణయోగ్యతా
 స్త్విత్యావాహనమ్, రక్తశుక్లపదైకీరణం పాద్యమ్, ఉజ్వలదామోదానం
 దాసనమ్, దాన మర్ఘ్యమ్, స్వచ్ఛం స్వతస్సిద్ధమిత్యాచమనీయమ్,
 చిచ్ఛంద్రమయీ సర్వాంగస్రవణ్ స్నానమ్, చిదగ్ని స్వరూపపరమా
 నందశక్తిస్ఫురణం వస్త్రమ్, ప్రత్యేకగ్ సప్తవింశతిథా భిన్న త్వేనేచ్ఛాజ్ఞాన
 క్రియాత్మక బ్రహ్మగ్రంథి మద్రసతంతు బ్రహ్మనాడీ బ్రహ్మసూత్రమ్, స్వప్యతి
 రిక్తవస్తుసంగరహితస్థరణం విభూషణమ్, సత్సంగపరిపూరితతానుస్థరణం
 గంధః, సచ్ఛంఖ (పరిపూరణానుస్థరణమితిపాఠాంతరమ్) సమస్తవిష
 యాణాం మనసః స్థైర్యేణానుసంధానం కుసుమమ్, తేషా మేవ సర్వదా
 స్వీకరణం ధూపః, పవనావచ్ఛిన్నోర్ధ్వజ్వలన సచ్ఛిదుల్కాకాశదేహో
 దీపః, సమస్తయాతాయాతవర్జ్యం నైవేద్యమ్, అవస్థాత్రయైకీరణం
 తాంబూలమ్, మూలాధారా దాబ్రహ్మరంధ్రకుర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రా
 దామూలాధారపర్యంతం గతాగతరూపేణ ప్రాదక్షిణ్యమ్, తురీయావస్థా
 సమస్కారః, దేహశూన్యప్రమాతృతానిమజ్జనం బలిహరణమ్, సత్వ
 మస్తి కర్తవ్య మకర్తవ్యమూదాసీన్య నిత్యాత్మవిలాపనగ్ హోమః, స్వయం
 తత్త్వాదుకానిమజ్జనం పరిపూర్ణభ్యానమ్, ఏవం ముహూర్తత్రయం భావ
 నయా యుక్తో భవతి, తస్య దేవతాత్మైక్యసిద్ధిః, చింతితకారాణ్యాయత్నేన
 సిద్ధ్యంతి, సవన శివయోగీతి కథ్యతే కాదిహాదిమతోక్తేనభావనాప్రతి
 పాదితా జీవన్ముక్తో భవతి యఏవంవేద ఇత్సుప్తపనిషత్.

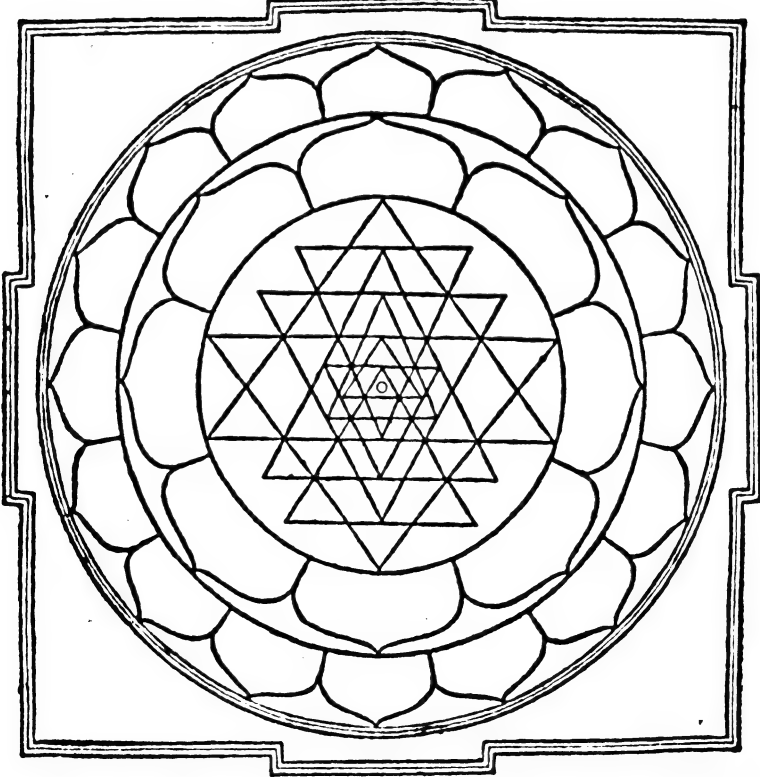
ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి భావనోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ చక్రం

త్రిపురాతాపినీ స్తోత్రం త్రిపురోఽనిషత్స్వపి, భావనోఽనిష
ద్భావ్యం శ్రీచక్రమిహ లిఖ్యతే కల్యాణపురసిద్ధాంతసుబ్రహ్మణ్య మనీషిణా,
ఆలోద్య మంత్రశాస్త్రాణి కశ్చిదర్థ ఇహోఽప్యతే, శ్రీచక్రోద్ధారః బిందు
త్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మ మన్వసనాగదళషోడశపత్రయుక్తం వృత్త
త్రయంచ ధరణీవదనత్రయంచ శ్రీచక్రరాజఉదితః పరదేశతాయా ఇతి.
సౌందర్యలహర్యాం ఆచార్యభగవత్పాదైరపుష్కత్తమ్: చతుర్భు శ్చీకంఠై
శ్చివ యువతిభిః పంచభిరపి ప్రభిన్నాభి శ్చమౌఖ్య ర్నవభి రపిమూల
ప్రకృతిభిః, చతుశ్చత్వారింశ ద్వసుదళకలాప్రతివలయ త్రిరేఖాభిస్సార్థం
తవభవనకోణాః పరిణతాఇతి, మేరుప్రస్తారో గృహస్థానాం పూజా
యోగ్యః. భూప్రస్తారస్తు. భానుః కావ్యం చంద్రమాః కేతుమారో
బృహత్తం పౌష్యో రాహు మార్యస్తు మందమ్, శుక్ర శ్చంద్రం సూర్యజః

10 సమేతి. ఇతి రేఖాయోజన
పూర్వవృత్తం రాహు రాభినుం కేతురుర్వీ కాదా తిర్యగ్రేఖావనాంతరే.
క్రమః. అత్రేయంకారికా మండలం విలిఖే ౬ చుమ్, ఏవం ప్రాగ్రేఖయా
పాశ్చాత్యరేఖాప్రాంతేతు సంయుజే తప్తమధ్యరేఖాంతా వప్తమ్యా
రంతా స్వస్తమ్యాచ యోజయేత్, ఏవం ద్వితీయాభ్యాం పరికల్ప
యోజయే త్కమాత్, పూర్వపశ్చిమరేఖాభ్యాం సుతీచీరేయా
యేత్, తత్ర పటోణమధ్యస్థ పూర్వరేఖాత్రయేతతః, సుతీచీరేయా
రంతా స్వస్తమ్యాచ యోజయేత్, ప్రాచీదిగ్విర్తిరేఖాంతా స్వపంచమ్యా
చ యోజయేత్, మధ్యస్థపూర్వరేఖాంతా స్వతృతీయేన యోజయేత్,
ఏవం క్రమేణ లిఖితే చతుర్వింశతి సంధయః, అష్టాదశ చ మర్తాణి భవంతి
సవ యోనయః, ఆద్యే ద్వితీయేఽష్టమకే సవమేచ యథాక్రమమ్,
మార్జయే ద్దుణభాగాంశ్చ వృత్తా దేతత్రయాన్వితమ్, చతుర్థపృష్ఠయోః
పార్శ్వే తోయాంశం పరిమార్జయేత్, పంచమేతు జయాంశంచ త్యజే
త్స్వగురుసూక్తితః, ఇంద్రకోణం బహిర్భాగే వృత్తస్పృక్ష విరాజితే,
మధ్యే బహిర్భాగాభ్యాం తన్నధ్యేఽంతర్భాగకరమ్, తన్నధ్యే వసుకోణాని
తన్నధ్యేతు త్రికోణమ్, తన్నధ్యే బిందురిత్యుక్తం వృత్తాంతర్వాస
శుద్ధతః, చత్వారింశతికోష్ఠాని చతుర్భిస్సహితానిచ, తతో నాగదళః
వృత్తం తతప్రాదేశపత్రకమ్, తతో వృత్తత్రయంచైవ భూపురత్రితయః
సమమ్, చతుర్థితు గవాం మార్గం శ్రీచక్ర మిద ముచ్యతే, వినా బీజ
క్షురైరేత త్పుజితంచ ఫలప్రదమ్, సవయోన్యాత్మకం చక్రం శివశక్తిస్వరూప
యుక్, ఏతల్లేఖనమాత్రేణ ధన్యో భవతి మానవః, శుద్ధధీ శుద్ధకాలేషు
భూరే స్వణే పితామహే, కుంకుమాదిషు సంలిఖ్య శ్రీపత్రాదిభిర్వయేత్,
పూజనా చ్చక్రరాజస్య సర్వేష్టార్థానవాప్నుయాత్, శ్రీచక్రరాజనా
న్నిధ్యం గ్రహదోషనివారణమ్, సర్వానిష్ప్రళయమనం సర్వసాభాగ్యకార
ణమ్, స్వర్గాపవర్గఫలకం శరీరే భావయే దపి, ఏతస్మి న్బీజవిన్యాసే సర్వ
దేవమయం భవేత్. ఇతి శ్రీచక్రోద్ధారః.

అథ శ్రీచక్రే బీజాక్షరన్యాసః. యథా. కమలం పరిలుమ్ప్య
మధ్యమాన్య త్వరమిశాదియుతం సబిందునాదమ్, నిగమాదినమోం
తరే విరాజ ద్భువి దేవీహృదయప్రతిష్ఠితం తత్. ఆస్మాద్భుజః—'విక్లీం
సాః' ఇతి త్రిఖండేషు ద్వితీయస్య కామకళాఖండత్వాత్ కమలశబ్దే
క్లీంకార ఉచ్యతే, పరిలుమ్ప్య-తత్ర, కకార మకార లకారలోప

కృత్వా. మధ్యమాన్యత్వైరం మధ్యే-తన్నధ్యే, మాన్యత్ అవశిష్యత్, స్వరం-స్వరితేన శ్రూగుమాణ మచమ్. ఈకారమిత్యర్థః, ఈశాదియుతం. ఈశశబ్దేన ఈశానస్వర్యవిద్యానామితి మంత్రో గ్రాహ్యః; తస్య ఆది భూతోవర్ణః ఈకారః. తేన యుతమ్, తథాచ ఈ ఈ ఇత్యర్థః. — సబిందు నాదమ్, బిందునాదాభ్యాం సహితమితి ప్రత్యేకం యోగః తథాచ ఈం ఈం ఇతిజాతమ్, నిగమాది సమోంతరే విరాజత్, నిగమస్య వేదరాశేః ఆదిరోజ్జ్వరః, సమఇతిస్వరూపోపాదానం తయోః ఓజ్జ్వరసమశ్చబ్ద యోః అంతరే. మధ్యే విరాజత్ ప్రకాశమానం ఏవఞ్చ ఓం ఈం ఈం సమః ఇతి ఫలితార్థః, తత్ బీజఞ్చుకమ్, భువి సత్తావాచకే శ్రీచక్రభూ ప్రస్తారే. త్రికోణభూమావిత్యర్థః, దేవీ హృదయప్రతిష్ఠితమ్, దేవీశబ్దేన త్రికోణాంతర్గత బిందుర్గ్రాహ్యః, తద్బుదయే తన్నధ్యే, ప్రతిష్ఠితం ప్రక ర్షేణ్వితమ్, విన్యసే దిత్యర్థః. ఇతి శ్రీచక్రమధ్యస్థబిందుగర్భే బీజవిన్యాస క్రమః. సమయమతానుసారేణ శ్రీమదగస్త్య కారికా. వృత్తే దృగ్బీజ తారా న్నలిమనలపురే మూలమంత్రం ద్విపారే బీజాన్యంతర్దశారా దిషు వసుదళమధ్యే చ యాదీంశ్చకాదీన్, టాదీన్ కాద్యష్టవర్గానథ నృపసదనేషు స్వరాన్ బిందుయుక్తాన్ ముద్రార్థానష్టవర్గాం స్థమచితనిచయం విన్యసేద్భూపురేషు. అస్మార్థః, వృత్తే చక్రమధ్యత్రికోణాంతర్గతే, దృ గ్బీజతారాన్ దృక్ ఓజ్జ్వరః బీజే ఈకారా, తారోఽనుస్వారః తస్య బీజద్వయేన సమృంధః నలిం నమఃపదమ్, ఓం ఈం ఈం నమః ఇతి పఞ్చాక్షరాణి బిందుమధ్యే విన్యసేత్, అనలపురే స్వాభిముఖాగ్రత్రికోణేషు, మూలమంత్రం ఞ్చుదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాఖండత్రయమ్, కవ ఈలప్రీంహ సకహలప్రీం సకలప్రీం ఇతి క్రమేణ విన్యసేత్, ద్విపారే అష్టకోణేష్వి త్యర్థః, బీజాని వశిన్యాద్యష్టబీజాని, అంతర్దశారాదిషు అంతర్దశారబహి ర్దశారచతుర్దశారేషు, వసుదళమధ్యేచ అష్టదశేషు క్రమేణ యాదీన్ కాదీన్ టాదీన్ కాద్యష్టవర్గాన్ తథాచ అంతర్దశారే యాదిక్షాంతదశ కమ్, బహిర్దశారే కాదిక్షాంతదశకం, చతుర్దశారే టాదిక్షాంత చతు ర్దశకం వసుపత్రేషు కంఠం చంఢం టంశం తంథం పంఠం యం రం శంసం శంతుం ఇత్యష్టాయుగ్ధాని, నృపసదనేషు షోడశదశేషు, స్వరాన్ అకా రాదీన్ షోడశ సర్వానేతాన్ బిందుయుక్తాన్, భూపురేషు ముద్రార్థాన్.

ద్రా మిత్యాదీన్ తదుచితబీజాః సాం నిచయజ్ఞు విన్యసేదితి శ్లోకాన్
సజ్జిహాః. వృత్తా ద్భూపిస్త్రీకోణాంధుర్ శై రైంక్షీం సా రితి విన్యసేత్, ఇత్యాది
చక్రనాయకబీజన్యాసవిస్తరస్తు శ్రీవిచిత్ర శ్యామహాదధా రప్రవ్యః. ఓం.

శ్రీచక్ర విన్యాస సంగ్రహాద్విమాప్తః.

శ్రీదేవి ప్రీతాతు.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓం.

౨౫. యాజుషీయరుద్రహృదయోపనిషత్.

శ్లో. యదబ్జిష్టారుద్రహృదయ మహావిద్యా ప్రకాశితమ్,
తదబ్జిష్టమాత్రావస్థానపదవీ మధునా భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. హృదయంకుండలీ భస్మరుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసాః
మహావాక్యం పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్. ప్రణమ్యశిరసా పాదా శుకో
వ్యాస మువాచ హ, కో దేవ స్సర్వవేదేషు కస్మిన్ దేవాశ్చ సర్వశః.
కస్య శుశ్రూషణాన్నిత్యం ప్రీతా దేవాభవంతిమే, తస్య తద్వచనగ్
శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ పితా శుకమ్, సర్వదేవాత్మకో రుద్రస్సర్వే దేవా
శ్శివాత్మకాః, రుద్రస్య దక్షిణే పార్శ్వే రవిర్భిష్టా త్రయోఽగ్నయః,
వామపార్శ్వే ఉమా దేవీ విష్ణు సోమోఽపితే త్రయః, యా ఉమాసా
స్వయం విష్ణుర్యోవిష్ణు స్సహి చంద్రమాః, యే నమస్యంతి గోవిందం తేన
మస్యంతి శంకరమ్, యేఽర్చయంతి హరిం భక్త్యాతేఽర్చయంతి వృష
భ్యవమ్, యే ద్విషంతి విరూపాక్షం తే ద్విషంతి జనార్దనమ్, యేరుద్రం
నాభిజానంతి తే నజానంతి కేశవమ్, రుద్రా త్ప్రేవర్తతే బీజం బీజయోని
ర్జనార్దనః, యో రుద్ర స్స స్వయంబ్రహ్మ యో బ్రహ్మ స హుతాశనః,
బ్రహ్మవిష్ణుమయో రుద్ర అగ్నిషోమాత్మకం జగత్, పుల్లిజగ్ సర్వ

మీశానం స్త్రీలిజం భగవ త్యుమా, ఉమా రుద్రాత్తికా సుర్యాః ప్రజా
స్థావరజంగమాః, వ్యక్తగోసర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు మహే
శ్వరః, ఉమాశక్తిరయో ర్యోగ సుయోగో విష్ణు రుచ్యతే, యస్తు
తస్యై నమస్కారం కుర్యా ద్భక్తిసమన్వితః, ఆత్మానం పరమాత్మాన మంత
రాత్మానమేవచ, జ్ఞాత్వా త్రివిధమాత్మానం పరమాత్మాన మాశ్రయేత్,
అంతరాత్మా భవే ద్భ్రష్టః పరమాత్మా మహేశ్వరః, సర్వేషా మేవ
భూతానాం విష్ణు రాత్మా సనాతనః, అస్య త్రైలోక్యవృక్షస్య భూమా
విటపశాఖనః, అగ్రం మధ్యం తథా మూలం విష్ణు బ్రహ్మ మహేశ్వరాః,
కార్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మకారణంతు మహేశ్వరః, ప్రయోజనార్థం
రుద్రేణ మూర్తిరేకా త్రిధా స్థితా, ధర్మో రుద్రో జగద్విష్ణు సుర్యజ్ఞానం
పితామహః, శ్రీరుద్రరుద్రరుద్రేతి యస్త మూర్ఖయా ద్విచక్షణః, కీర్తనా
త్సర్వదేవస్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రో నర ఉమా నారీ తస్యై
తస్యై నమో నమః, రుద్రో బ్రహ్మ ఉమా వాణీ తస్యై తస్యై నమో
నమః, రుద్రో విష్ణు రుమా లక్ష్మీ స్తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రస్సుర్య
ఉమా ఛాయా తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్ర సోమ ఉమా తారా
తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో దివా ఉమా రాత్రి స్తస్యై తస్యై
నమోనమః, రుద్రో యజ్ఞ ఉమా వేది స్తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో
వహ్ని రుమా స్వాహా తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో వేద ఉమా
శాస్త్రం తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రోవృక్ష ఉమావల్లి తస్యై తస్యై
నమోనమః, రుద్రోగంధ ఉమాపుష్పం తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో
ఽర్థ అక్షర సోమ తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రోలింగ ముమాపీతం
తస్యై తస్యై నమోనమః, సర్వదేవాత్మకగ్ రుద్రం నమస్కుర్యా త్పుథ
కృథక, ఏభి ర్కంత్రపదై రేవనమస్యామీశ పార్వతీ, యత్రతత్రభవే
తాస్థమిమం మంత్ర ముదీరయేత్, బ్రహ్మహా జలమధ్యేతు సర్వపాపైః
ప్రముచ్యతే, సర్వాధిష్ఠాన మద్వంద్యం పరబ్రహ్మసనాతనమ్, సచ్చిదానంద
రూపం తదవాజ్ఞానసగోచరమ్, తస్మి న్సువిదితే సర్వం విజ్ఞాతగ్స్యా
దిదగ్శుక, తదాత్మకత్వా త్సర్వస్య తస్మాద్భిన్నం నహి క్వచిత్, ద్వే
విద్యే వేదితవ్యేహి పరా చైవా పరాచ తే, తత్రాపరాతు విద్యేషా
ఋగ్యోదో యజు రేవచ, సామవేద స్తథాఽధర్వవేద శ్శిక్షా మునీశ్వర,

కలోన్ వ్యాకరణం చైవ నిరుక్తం ఛంద ఏవచ, బోధితమం చ తథానాత్మ
 సమయా అపి బుద్ధయః, అతైషా పరమా విద్యా యమాత్మా పరమా
 క్షరమ్, యత్తదదేశ్యమగ్రాహ్య మగోత్రగ్ రూపవిజ్ఞితమ్, అచక్షు
 శ్శ్రోత్ర మత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభుగ్ సర్వగతగ్
 సుసూక్ష్మంచ తదవ్యయమ్, తద్భూతయూనిం షశ్యంతి ధీరా అత్తాస
 మాత్తని, య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యోయస్య జ్ఞానమయం తపః, తస్మా దత్ర
 నరూపేణ జాయతే జగదావళిః, సత్యవదాభి తత్సర్వగ్ రజ్జుసర్పవదా
 స్థితమ్, తదేతదక్షరగ్ సత్యం తద్విజ్ఞాయ విముచ్యతే, జ్ఞానా దేవహి
 సగ్ సార వినాశో నైవ కర్తణా, శ్రీత్రయం బ్రహ్మనిష్ఠగ్ స్వగురుం గచ్ఛే
 ద్యథావిధి, గురు స్తస్మై పరాం విద్యాం దద్యాద్భిష్టాత్తబోధినీమ్,
 గుహాయాం నిహితగ్ సాక్షా దక్షరం పేద చేన్నరః, చిత్వావిద్యా
 మహాగ్రన్థిగ్ శివం గచ్ఛే త్సనాతనమ్, తదేత దమృతగ్ సత్యం తద్భి
 ధవ్యం ముముక్షుభిః, ధను స్తారగ్ శరో హ్యత్తా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే,
 అప్రమత్తేన వేదవ్యగ్ శరవ త్తన్నయా భవేత్, లక్ష్యగ్ సర్వగతం
 చైవ శర స్సర్వగతో ముఖః, వేదా సర్వగతశ్చైవ శివలక్ష్యం నహ
 శయః, న తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే నవాంతి వాతా స్సకలా దేవ
 తాశ్చ, సవీష దేవః కృతభావభూత స్వయం విశుద్ధో విరజః ప్రకాశతే.
 ద్వాసుపర్ణా శరీరేన్ద్రిక్ జీవేశాఖ్యా నహ స్థితో, తయోజ్జీవః ఫలం
 భుక్త్యై కర్తణో న మహేశ్వరః, కేవలగ్ సాక్షిరూపేణ వినా భోగం
 మహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయంభేదః కల్పితో మాయయా తయోః,
 ఘటాకాశ మతాకాశౌ యథాకాశప్రభేదతః, కల్పితౌ పరమా జీవ శివ
 రూపేణ కల్పితౌ, తత్త్వతశ్చ శివస్సాక్షా చ్ఛిజ్జీవశ్చ స్వత స్సదా, చిచ్ఛిదా
 కారతోభిన్నానభిన్నా చిత్త్వహానితః, చితిశ్చే న్నచిదాకారా భిద్యతే
 జడరూపతః, భిద్యతే చేజ్జడో భేద శ్చిదేకా సర్వదా ఖలు, తర్కతశ్చ
 ప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వ వ్యవస్థితే, చిదేకత్వపరిజ్ఞానే నశోచతి నముహ్యతి,
 అదైత్యం పరమానందగ్ శివం యాతితు కేవలమ్, అధిష్ఠానగ్ స మప్రస్య
 జగతే స్సత్యచిదనమ్, అహమస్మీతినిశ్చిత్త్య వీతశోకో భవేమునిః, స్వశరీరే
 స్వయంజ్యోతి స్స్వరూపగ్ సర్వసాక్షిణమ్, క్షీణదోషాః ప్రశశ్యంతి

నేతరే మాయయా వృతాః, ఏవగ్ రూపపరిజ్ఞానం యస్యాస్తి పరయోగినః,
కుత్ర చిద్దమనం నాస్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః, ఆకాశమేకగ్ సంపూర్ణం,
కుత్రచి నైవ గచ్ఛతి, తద్వ తాస్వత్తపరిజ్ఞానీ కుత్ర చి నైవ గచ్ఛతి,
యోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ యోవేద వై మునిః, బ్రహ్మైవ భవతి స్వస్థః
స్సచ్చిదానందమాత్రక ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్సితీ శాంతిః.

ఇతి కుండల్యుపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౮౬. యాజుషీయ యోగకుండల్యుపనిషత్.

శ్లో. యోగకుండల్యుపనిష ద్యోగసిద్ధ హృదాసనమ్,
నిర్వికేష బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్రమితి చింతయే.

ఓం సహనా వవ త్సితీ శాంతిః.

ఓమ్. హేతుద్వయం హి చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయో
ర్విసప్త ఏకస్థిం స్తద్వావపి విసశ్యతః, తయో రాదౌ సమీరస్య జయం
కుర్యాన్నర స్సదా, మితాహార శ్చాసనశ్చ శక్తిచాల స్తృతీయకః, ఏతేషాం
లక్షణం వక్ష్యే శృణు గౌతమసాదరమ్, సుస్నిగ్ధమధురాహార శ్చతుర్థాంశ
వివర్జితః, భుజ్యతే శివసంప్రీత్యై మితాహార స్స ఉచ్యతే, ఆసనం ద్వివిధం
ప్రాక్షం పద్మం వజ్రాసనం తథా, ఊర్వోరుపరి చేర్ధత్యై ఉభే సాదతలే
యథా, పద్మాసనం భవే దేత. త్వర్వపాపప్రణాశనమ్, వామాంఘ్రి
మూలకం దాధ రన్యం తదుపరి క్షిపేత్, సమగ్రివశిరఃకాయో వజ్రాసన
మితి రితమ్, కుండలేవ భవేద్భుక్తి స్తాంతు సంచారయే ద్భుధః, స్వస్థానా

దా భ్రువో ర్ద్ధ్యం శక్తిచాలన ముచ్యతే, తత్సాధనే ద్వయం ముఖ్యం
 సరస్వత్యాస్తు చాలనమ్, ప్రాణరోధ మథాభ్యాసా దృఙ్మీ కుండలినీ
 భవేత్, తయో రాదౌ సరస్వత్యా శ్చాలనం కథయామి తే, అరుంధ
 త్త్యైవ కథితా పురా విద్భి సరస్వతీ, యస్యాస్పంచాలనేనైవ స్వయం
 చలతి కుండలీ, ఇదాయాం వహతి ప్రాణే బధ్యా పద్మాసనం దృఢమ్,
 ద్వాదశాంగులదైర్ఘ్యంచ అమృత ఇచ్ఛతురంగులమ్, విస్తీర్ణ తేన తన్నాడిం
 వేష్టయిత్వా తత స్సుధీః, అంగుష్ఠత్వనీభ్యాం తు హస్తాభ్యాం ధారయే
 ద్దృఢమ్, స్వశక్త్యా చాలయే ద్వామే దక్షిణేన పునః పునః, ముహూర్త
 ద్వయపర్యంతం నిర్భయా చ్చాలయే త్సుధీః, ఊర్ధ్వమాకర్ణయే త్కించి
 త్సుఖమ్నాం కుండలీ గతా, తేన కుండలినీ తస్య సుఖమ్నా యా
 ముఖం వ్రజేత్, జహతి తస్మా త్ప్రాణోయం సుఖమ్నాం వ్రజతి స్వతః,
 తుండేతు తాణం కుర్యాచ్చ కంతసజ్జీచనే కృతే, సరస్వత్యా శ్చాల
 నేన వక్షస శ్చోర్ధ్వగో మరుత్, సూర్యేణ రేచయే ద్వాయుం సరస్వ
 త్యాస్తు చాలనే, కంతసజ్జీచనం కృత్వా వక్షస శ్చోర్ధ్వగో మరుత్,
 తస్మా త్స్పంచాలయే న్నిత్యం శబ్దగర్భాం సరస్వతీమ్, తస్యా స్పృశ్చాల
 నేనైవ యోగీ రోగైః ప్రముచ్యతే, గుల్మం జలోదరః క్లిహో యేచాన్యే
 తుండ మధ్యగాః, సర్వేతే శక్తిచాలేన రోగా నశ్యంత్యసంశయమ్, ప్రా
 ణ రోధ మథేదానీ మృివత్స్యామి సమాసతః, ప్రాణశ్చ దేహగో వాయు
 రాయామః కుమ్భక స్సన్మతః, సవప ద్వివిధః ప్రోక్త స్సహితః కేవలస్తథా,
 యావత్కేవలసిద్ధి స్సాస్య త్తావత్సహిత మభ్యసేత్, సూర్యోజ్జాయా
 శీతభీచ భస్మీచైన చతుర్థికా, భేదైరేవ సమం కుంభో యస్సాస్య త్సహిత
 కుంభకః, పవిత్రే నిర్జనేదేశే శర్కరాది వివర్జితే, ధనుఃప్రమాణ పర్యంతే
 శీతాగ్ని జలవర్జితే, పవిత్రేనాత్యుచ్చనీచే హ్యసనే సుఖదే సుఖే, బద్ధపద్మా
 సనం కృత్వా సరస్వత్యాస్తు చాలనమ్, దక్షనాద్యాసమాకృష్య బహిష్ఠం
 పవనగ్ శనైః, యథేష్టం పూరయే ద్వాయుగ్ రేచయే దిడయా తతః,
 కపాలశోధనేనాపి రేచయే త్పవనగ్ శనైః, చతుష్కం వాతదోషంతు
 క్రిమిదోషం నిహంతిచ, పునఃపున రిదం కార్యగ్ సూర్యభేద ముదాహృ
 తమ్, ముఖగ్ సంయమ్యనాడీభ్యా మాకృష్య పవనగ్ శనైః, యథాలగతి
 కంఠాత్తు హృదయావధి సస్వనమ్, పూర్వవత్కుంభయే త్ప్రాణగ్

రేచయే దిడయాతతః, శీరోదితానలహారం గళశ్లేష్మహారం వరమ్. సర్వ
 రోగహారం పుణ్యం హేమలవివర్ధనమ్, నాడీజలోదరం ధాతు గతదోష
 వినాశనమ్, గచ్ఛత స్త్రిప్తతః కార్య ముజ్జాయాభ్యంతు కుమ్భకమ్,
 జిహ్వాయా వాయు మాకృష్ణ పూర్వవత్కుమ్భకాదను, శనై స్తుఘ్నాణ
 రంధ్రాభ్యాన్ రేచయే దనిలగ్నసుధీః, గుల్మప్లీహాదికాదోషా త్తయం
 ప్తితం జ్వరం తృషామ్, విషాణి శీతహృన్నామ కుంభకోఽయం నిహంతి
 చ, తతః పద్మాసనం బద్ధా సమగ్రివోదర స్సుధీః, ముఖగ్ సంయమ్య
 యత్నేన ప్రాణం ఘ్రీణేన రేచయేత్, యథా లగతి కంఠాత్తు కపాలే
 సస్వనం తతః, వేగేన పూరయేత్కించి ధృత్పద్మావధిమారుతమ్, పున
 ర్విరేచయే త్తద్వత్పూరయేచ్ఛ పునః పునః, యదైవ లోహకారాణాం
 భస్మా వేగేన చాల్యతే, తదైవ స్వశరీరస్థం చాలయే త్పవనగ్ శనైః,
 యథాశ్రమోభవే ద్దేహే తథా సూర్యేణ పూరయేత్, యథోదరం
 భవేత్పూర్ణం పవనేన తథాలఘు, ధారయ న్నాసికామధ్యం తర్జనీభ్యాం
 వినా దృఢమ్, కుంభకం పూర్వవత్కృత్వా రేచయే దిడయానిలమ్,
 కంఠోజ్జితానలహరగ్ శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుండలీబోధకం పుణ్యం పాప
 ఘ్నగ్ శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాంతస్థకఫాద్యగ్గళనాశ
 నమ్, గుణత్రయసముద్భూతగ్రంధిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవకర్తవ్యం
 భస్మాభ్యం కుంభకం త్వదమ్, చతుర్థామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే,
 బంధత్రయ మిదం కార్యం యోగిభిర్వీతకల్పయైః, ప్రథమో మూల
 బంధస్త ద్వితీయోద్దీయణాభిధః, జాలస్థరస్తృతీయస్తు తేషాం లక్షణ
 ముచ్యతే, అథోగతి మపానంవై ఉద్ధృగ్గోకురుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనేన
 తం ప్రాహు ర్ద్వాలబంధోఽయముచ్యతే, అపానేచోద్ధ్వగే యాతే
 సమ్ప్రీప్తేవహ్నిమండలే, తతోఽనలశిఖా దీర్ఘా వర్ధతేవాయునా హతా,
 తతో యాతౌ వహ్నిపానౌ ప్రాణ ముష్ణస్వరూపకమ్, తేనాత్యంత
 ప్రదీప్తేన జ్వలనో దేహజ స్తథా, తేన కుండలినీ సుప్తా సంతప్తా సమ్ప్రీ
 బుధ్యతే, దండాహతభుజంగీన నిశ్శ్వస్య ఋతుతాం వ్రజేత్, బిలవ్రచే
 శతో యత్ర బ్రహ్మనాడ్యంతరం వ్రజేత్, తస్మాన్నిత్యం మూలబంధః
 కర్తవ్యో యోగిభి స్సదా, కుమ్భకాంతే రేచకాదా కర్తవ్యస్తూడ్డీయాణకః,
 బంధోయేనసుషుమ్నాయా ప్రాణస్తూడ్డీయతేయతః, తస్మా దుడ్డీయణా

భ్యోఽయం యోగిభి స్సమువాహృతః, సతి వజ్రసనే పాదా కరాభ్యాం
 ధారయేద్దృఢమ్, గుల్ఫదేశసమీపే చ కందం తత్ర ప్రవీడయేత్,
 పశ్చిమం తాణముదరే ధారయే ద్దృఢయే గళే, శనైశ్శనై ర్యవప్రాణ
 స్తుందసంధిం నిగచ్ఛతి, తుదదోషం వినిర్ధాయ క్తవ్యం సతతం శనైః,
 పూరకాంతే తు క్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిధః, కంఠసంజ్ఞోచయాపా
 ఽసా వాయుమార్గనిరోధకః, అథస్తా త్కుఞ్చనేనాశు కంఠసంజ్ఞోచనే
 కృతే, మధ్యే పశ్చిమతాణేన స్వాత్పాణో బ్రహ్మనాడిగః, పూర్వోక్తేన
 క్రమేణైవ సమ్య గాసన మాస్థితః, చాలనం తు సరస్వత్యాః కృత్వా
 ప్రాణం నిరోధయేత్, ప్రథమే దివనే కార్యం కుమ్భకానా ఞ్చతుష్ట
 యమ్, ప్రత్యేకం దశసంఖ్యాకం ద్వితీయే ష్ఞుభి స్తథా, విశత్యలం
 తృతీయేఽహ్ని ష్ఞు వృద్ధ్యా దినే దినే, క్తవ్యః కుమ్భకో నిత్యం బంధ
 త్రయసమన్వితః, దివాసుప్తి ర్ని శాయాంతు జాగరాదతిమైథునాత్, బహు
 సంజ్ఞామణం నిత్యం రోధా స్తూత్రపురిషయోః, విషమాశనదోషాచ్చ
 ప్రయాసప్రాచింతనాత్, శీఘ్ర ముత్పద్యతే రోగ స్తమ్భయే ద్యది సం
 యమీ, యోగాభ్యాసేన మే రోగ ఉత్పన్న ఉతి కథ్యతే, తతోఽ
 భ్యాసం త్యజే దేవం ప్రథమం విఘ్న ముచ్యతే, ద్వితీయం సోశయా
 భ్యంచ తృతీయఞ్చ ప్రమత్తతా, ఆలస్యాభ్య ఞ్చతుర్థం చ నిద్రాహంతు
 ష్ఞుమమ్, షష్ఠం తు విరతిర్భ్రాంతి స్తప్తమం పరికీర్తితమ్, విషమం చాస్తమం
 చైవ అనాఖ్యం నవమం స్మృతమ్, అలభి ర్యోగతత్త్వస్య దశమం
 ప్రోచ్యతే బుద్ధైః, ఇత్యేత ద్విఘ్న దశకం విచారేణ త్యజేద్బుధః, ప్రాణ
 భ్యాస స్తతః కార్యో నిత్యం సత్యాస్థయా ధియా, సుషుమ్నా లీయతే
 చిత్తం నవవాయుః ప్రథావతి, శుష్కే మలే తు చాయోగీ స్వాద్ధతి శ్చ
 లితా తతః, అధోగతిమపానంవై ఊర్ధ్వగం కురుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనే
 తం ప్రాహు ర్మూలబంధోఽయ ముచ్యతే, అపాన శోషార్ధ్యగో భూత్వా
 వహ్నినా సహగచ్ఛతి, ప్రాణస్థానం తతోవహ్నిః ప్రాణాపానౌ చ సత్స
 రమ్, విలిత్యా కుండలిం యాతి ప్రసుప్తా కుండలాకృతిః, తేనాగ్నినాచ సం
 తప్తా షవనే నైవ చాలితా, ప్రసార్య స్వశరీరస్య సుషుమ్నా వదనాంతరే,
 బ్రహ్మగ్రంథి తతోభిత్వా రజోగుణసముద్భవమ్, సుషుమ్నా వదనే శీఘ్ర
 విద్యుల్లేఖేన నగ్స్ఫురేత్, విష్ణుగ్రంథి ప్రయా త్యుచైవ సత్స్వరగ్ వృద్ధి

సగ్స్థితా, ఊర్ధ్వం గచ్ఛతి యచ్ఛాస్తే దుద్రగ్రంథిం తదుద్భవమ్, భువో
 ర్నధ్యంతు సంభిద్య యాతి శీతాంశు మండలమ్, అనాహతాఖ్యం య
 చ్చక్రం దళై షోడశభిర్యుతమ్, తత్ర శీతాంశుసంజాతం ద్రవగ్ శోష
 యతి స్వయమ్, చలితే ప్రాణవేగేన రక్తం పిత్తం రవేర్గహత్, యాతేందు
 చక్రం యత్రాస్తే శుద్ధశ్లేష్మస్రవాత్మకమ్, తత్ర స్థిక్తం గ్రసత్యుష్ణం కథగ్
 శీతస్వభావకమ్, తదైవరభసా శుక్లం చంద్రరూపగ్ హి తస్యతే,
 ఊర్ధ్వం ప్రవహతి తుభ్ధం తదైవం 'భ్రమతేతరామ్, తస్యా సాన్యదవశా
 చిత్తం బహిష్ఠం విషమేషు యత్, తదేవ పరమం భుక్త్వా స్వస్థస్సాన్యత్త
 రతోయువా, ప్రకృత్యప్తకరూపఞ్చ స్థానం గచ్ఛతి కుండలీ, క్రోడీకృత్య
 శివం యాతి క్రోడీకృత్య విలీయతే, ఇత్యధోర్ధ్వరజ శుక్లగ్ శివే తదను
 మారుతః, ప్రాణాపానౌ సమా యాతి సదా జాతౌ తదైవచ, భూతే
 ౨ల్పేచాప్యనల్పేవా వాచకే త్వలివర్ధతే, 'ధావయత్యఖిలా వాతా
 అగ్నిమూషా హిరణ్యవత్, ఆధిభౌతిక దేహస్తు ఆధిదైవిక విగ్రహే,
 దేహో౨తివిమలం యాతి చాలివాహికతా మియాత్, జాడ్యభావవిని
 ర్దుక్త మమలం చిన్తయాత్మకమ్, తస్యాతివాహికం ముఖ్యగ్ సర్వేషాంతు
 మదాత్మకమ్, జాయా భవ వినిర్దుక్తః కాలరూపస్య విభ్రమః, ఇతి తగ్
 స్వస్వరూపాహి మతీరజ్జుభుజంగవత్, మృషైవోదేతి సకలం మృషైవ
 ప్రవిలీయతే, రాప్యబుద్ధి శుక్తికాయాగ్ స్త్రీపుగ్సో ర్భగ్మతోయథా,
 పిండబ్రహ్మాండయోరైక్యం లింగసూత్రాత్మనో రపి, స్వాభావ్యాకృతయో
 రైక్యగ్ స్వప్రకాశచిదాత్మనోః, శక్తిః కుండలినీ నామ చిసతంతునిభా శుభా,
 మూలకందం ఫణాగ్రేణ దప్త్యా కమలకందవత్, ముఖేన పుచ్ఛగ్ సంగృహ్య
 బ్రహ్మరంద్రసమన్వితా, పద్మాసవగత స్పృష్టో గుద మాకుఞ్చ్య సాధకః,
 వాయుమూర్ధ్వగతం కుర్వక్ కుమ్భకావిష్టమానసః, వాయ్వాఘాతవశా
 దగ్నిస్సాన్యధిష్ఠానగతో జ్వలక్, జ్వలనాఘాత పవనాఘాతో దున్నిద్రితో
 ౨హిరాట్, బ్రహ్మగ్రంథిం తతో భిత్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యతః, దుద్ర
 గ్రంథిం చ భిత్తైవ కమలాని భినత్తి షట్, సహస్రకమలే శక్తి శ్శివేన సహ
 మోదతే, సై వావస్థా పరా జ్ఞేయా సైవ నిర్వృతి కారిణీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథాహం సమృప్తవ్యామి విద్యాం ఖేచరిసంజ్ఞాకామి, యథా నిజ్ఞాతవా నస్య లోకేఽస్తిన్న జరామరః, మృత్యువ్యాధిజరాగ్రస్తో దృష్ట్యా విద్యా మిమాం మునే, బుద్ధిం దృఢతరం కృత్వా ఖేచరింతు సమభ్య సేత్, జరామృత్యుగదఘ్నాయం ఖేచరిం వేత్తి భూతలే, గ్రంథత శ్వా తశ్చైవ తదభ్యాసప్రయోగతః, తం మునే సర్వభావేన గురుం మత్వా సమాశ్రయేత్, దుర్లభా ఖేచరి విద్యా తదభ్యాసోఽపిదుర్లభః, అభ్యాస మేళనంచైవ యుగపన్నైవ సిద్ధతి, అభ్యాసమాత్రనిరతా సవిదంతేహ మేళనమ్, అభ్యాసం లభతే బ్రహ్మ జన్మజన్మాంతరే క్వచిత్, మేళనం జన్మనాం తత్తు శతాంతేఽపి సలభ్యతే, అభ్యాసం బహుజన్మాంతే కృత్వా తద్భావసాధితమ్, మేళనం లభతే కశ్చి ద్యోగీ జన్మాంతరే క్వచిత్, యదా తు మేళనం యోగీ లభతే గురువక్త్రతః, తదా తత్సిద్ధి మాప్నోతి య దుక్తా శాస్త్ర సుతతా, గ్రంథత శ్చార్థతశ్చైవ మేళనం లభతే యదా, తదా శివత్వ మాప్నోతి నిర్దుక్త స్సర్వసంసృతేః, శాస్త్రం వినాపి సు బోధ్యం గురవోఽపి నశక్నుయః, తస్మా త్సుదుర్లభతరం లభ్యం శాస్త్ర మిదం మునే, యావ న్సలభ్యతే శాస్త్రం తావ ద్దా మ్పర్యచే ద్యతి, యదా సలభ్యతే శాస్త్రం తదా సిద్ధిః కరే స్థితా, నశాస్త్రేణ వినా సిద్ధి గృహ్యచైవ జగత్త్రయే, తస్మా న్నేళన దాతారగ్ శాస్త్ర దాతార మచ్యు తమ్, తదభ్యాసప్రదాతారగ్ శివం మత్వాసమాశ్రయేత్, లభ్యా శాస్త్ర మిదం మహ్య మన్యేషాం నప్ర కాశయేత్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన గోప నీయం విజానతా, యత్రాస్తేవ గురు ర్భ్రహ్మ దివ్యయోగ ప్రదాయకః, తత్ర గత్వాచ తేనోక్తం విద్యాం సంగృహ్య ఖేచరిమ్, తేనోక్త స్సమ్యగ భ్యాసం కుర్వాదాదావతందితః, అనయా విద్యయా యోగీ ఖేచరి సిద్ధి భా గ్భవేత్, ఖేచర్యా ఖేచరిం యుంజన్ ఖేచరి బీజపూరయా, ఖేచరాధి పతి దృఢత్వా ఖేచరేషు సదావసేత్, ఖేచరావసథం వహ్ని మంబుమండల భూషితమ్, అభ్యాసఖేచరిబీజం తేనయోగః ప్రసిద్ధతి, సోమాగ్ శశ వకం వర్ణం ప్రతిలోమేన చోద్ధరేత్, తస్మాత్ప్రేగ్ శక మాఖ్యాత మక్షరః

చంద్రరూపకమ్, తస్మాద పృష్టమం వర్ణం విలోమేన పరం మునే, తదా
తత్పరమం విద్ధి తదాదిరపి పంచమీ, ఇందోశ్చ బహుభిన్నంచ కూటో
ఽయం పరిక్షితిః, గురూపదేశలభ్యంచ సర్వయోగప్రసిద్ధిదమ్, యత్తస్య
దేహజా మాయా విరుద్ధకరుణాశ్రయా, స్వప్నేఽపి నలభే త్తస్య నిత్యం
ద్వాదశ జప్యతః, య ఇమాం పంచ లక్షాణి జపే దపి సుయంత్రితః,
తస్య శ్రీభేదసిద్ధి స్వయమేవ ప్రవర్తతే, నశ్యంతి సర్వవిఘ్నాని ప్రసీ
దంతి చ దేవతాః, వలీపలితనాశశ్చ భవిష్యతి నసగశయః, ఏవం లభ్యా
మహావిద్యా మభ్యాసం కారయే త్తతః, అన్యథా క్లిశ్యతే బ్రహ్మ స్మ
సిద్ధిః భేదరి పథే, యదభ్యాసవిధౌ విద్యాం నలభే ద్య స్సుధామయీమ్,
తత స్సంమేళకాదౌ చ లభ్యా విద్యాగ్ సదా జపేత్, నాన్యథా రహితో
బ్రహ్మ నకించి త్సిద్ధిభా గ్భవేత్, యదిదం లభ్యతే శాస్త్రం తదా విద్యాగ్
సమాశ్రయేత్, తత స్తతోదితాగ్ సిద్ధిమాశు తాం లభతే మునిః, తాలు
మూలగ్ సముత్కృష్య సప్తవాసరమాత్రవిత్, స్వగురుక్షప్రకారేణ
మలం సర్వం విశోధయేత్, స్నుహిపత్రనిభం శస్త్రం సుతీక్ష్ణం స్నిగ్ధనిర్మ
లమ్, సమాదాయ తత స్తేన రోమమాత్రం సముచ్చినేత్, హిత్వా
సైంధవపథ్యాభ్యాం చూర్ణితాభ్యాం ప్రక్షయేత్, పున స్సప్తదినే ప్రాప్తే
రోమమాత్రం సముచ్చినేత్, ఏవం క్రమేణ షాణ్మాసం నిత్యోద్యుక్త
స్సమాచరేత్, షాణ్మాసా ద్రసనామూలం సిరాబంధం ప్రణశ్యతి, అథ
వాగీశ్వరి ధామనిరో వస్త్రేణ వేష్టయేత్, శనై రుత్కర్షయే ద్యోగీ
కాలవేళావిధానవిత్, పునష్షణ్మాసమౌత్త్రేణ నిత్యగ్ సంఘర్షణా మ్మనే,
ఘ్రీమథ్యావధి చావ్యేతి తిర్యక్కర్ణబిలావధి, అథశ్చ చుబుకం మూలం
ప్రయాతి క్రమచారితా, పున స్సంవత్సరాణాం తు తృతీయా దేవలీలయా,
కేశాంతమార్ధ్యం క్రమతి తిర్యక్కాఖావధి ద్మనే, అథస్తా త్కంఠ
కూపాంతం పునర్వర్షత్రయేణతమ్, బ్రహ్మరంధ్రం సమావృత్య తిష్ఠే దేవ
ససంశయః, తిర్యక్పాలితలం యాతి అథః కంఠబిలావధిః, శనైశ్శనై
ర్మస్తకాచ్చ మహావజ్రకవాటభిత్, పూర్వం బీజయుతా విద్యా హ్య
భ్యాతా యాతి దుర్లభా, తస్యా వృషదంగం కుర్వీత తయా వట్సర్వ
భిన్నయా, కుర్యా దేనం కరన్యాసగ్ సర్వసిద్ధ్యాది హేతవే, శనై రేవం

యమ్, విజ్ఞానాత్తా తథా దేహే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితః, మాయయా
మోహితః పశ్చాద్భవజన్మాంతరే పునః, సత్కర్మఫలిపాకాత్తు స్వవికారం
చిక్షీర్షతి, కోహం కథ మయం దోష స్సగ్ సారాఖ్య ఉరగతః, జాగ్ర
త్స్వప్నే వ్యవహారక సుషుప్తౌ క్షగతి ర్మమ, ఇతి చింతాపరో భూత్వా
స్వభాసాచ విశేషతః, అజ్ఞానా త్తు చిదాభాసో బహి స్తాపేన తాపితః,
దగ్ధం భవత్యేవ తదా తూలపిండమివాగ్నినా, దహారస్థః ప్రత్యగాత్తా
నప్రేజ్ఞానే తతః పరమ్, వితతో వ్యాప్య విజ్ఞానం దహత్యేవ ఓణేనతు
మనోమయజ్ఞానమయాగ్ సమ్యగ్ దిగ్భాక్రమేణతు, ఘటస్థదీపవచ్చశ్చదంత
రేవ ప్రకాశతే, ధ్యాయ న్నాస్తే ముని శ్చైవ మాసుప్తే రామృతేస్తు
యః, జీవన్ముక్త స్సవిజ్ఞేయ స్సధన్యః కృతకృత్యవాన్, జీవన్ముక్తపదం
త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్య దేహముక్తత్వం పవనో స్పృహతా
మివ. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య మగంధవచ్చ
యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధృవం తదేవ శిష్యత్యమలం
నిరామయ మితుష్యనిషత్.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః పాఠిః ఓమ్.

౮౭. అధర్వణీయ భస్త జాబాలోపనిషత్.

శ్లో. యత్సామ్యజ్ఞానకాలాగ్నిస్వాతిరిక్తాస్థితాశ్రమమ్,
కరోతి భస్తనిశ్చేపం తద్భ్రష్టావాన్తి కేవలమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓమ్. అథ జాబాలోభుసుంశః కైలాస శిఖరావాస మోజ్ఞాన
స్వరూపిణం మహాదేవ ముమార్థకృతశేఖరగ్ సోమసూర్యాగ్ని నయన్

తేందు రవిప్రభం వ్యాఘ్రిచర్తామృరధరం మృగహస్తం భస్మాద్ధూళిత
హం తిర్యక్త్రిపుండ్రరేఖా విరాజమాన ఫాలప్రదేశగ్ స్థితసంపూర్ణ
దవిధపంచాననమ్, వీరాసనారూఢ మప్రమేయ మనాద్యంతం నిష్కళం
స్థణం శాంతం నిరంజన మనామయం హుం ఫట్కుర్వాణం శివనామా
స్యనిశముచ్చరంతం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యయాపం హిరణ్యవర్ణం
హిరణ్యనిధి మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీతమేకమాశాస్యం
భగవంతం శివం ప్రణమ్య ముహుర్ముహు రభ్యర్చ్య శ్రీఫలదత్తై స్తేన
భస్మనాచ నతోత్తమాంగః కృతాంజలిపుటః పప్రచ్ఛాధీహి భగవన్వేద
సార ముద్భృత్య త్రిపుండ్రవిధిం యస్తా దన్యా నపేక్షమేవ మోక్షోప
లభిః, కిం భస్మనో ద్రవ్యం కాని స్థానాని మనవోఽప్యత్ర కేవాకతివా,
తస్యధారణే కేవాఽత్రాధికారిణో నియమ స్తేషాం కోవా మామంతే
వాసిన మనుశాసయా మోక్షమితి, అథ సహోవాచ భగవా స్పరమే
శ్వరః పరమకారుణికః, ప్రమథా స్సురానపి సోఽన్వీత్యపూతం ప్రాతరు
దయాద్ధోమయం బ్రహ్మపర్వేనిధాయ త్ర్యంబక మితి మంత్రేణ శోషయే
ద్యేన కేనాఽపి తేజసా తత్స్వగృహ్యోక్తమార్గేణ ప్రతిష్ఠాప్య వహ్నిం
తత్ర తద్ధోమయ ద్రవ్యం నిధాయ సోమా యస్వాహేతి మంత్రేణ తత
స్థిలవ్రీహిభి స్సాజ్యైర్జుహుయా దమంతేనాష్టోత్తరసహస్రం సాధమేత
ద్వా తత్రా జ్యస్య ప్లవమయీ జుహూ ర్భవతి, తేన నవాపం శృణోతి
తద్ధోమమంత్ర స్త్ర్యమ్భక మిత్యేవాంతే స్విష్టకృతుర్వాహుతి స్తేనై వాప్త
దిక్షు బలిప్రదానం త ద్భస్మ గాయత్ర్యా సంప్రోక్ష్య తద్దేమే రాజతే
తామ్రే మృత్తయే పాత్రే నిధాయరుద్రమంత్రైః పున రభ్యుక్ష్య శుద్ధ
దేశే సంస్థాపయే తతో భోజయే ద్బ్రాహ్మణా తత స్వయం పూతో
భవతి మానస్తాక ఇతి సద్యోజాత మిత్యాది పంచబ్రహ్మమంత్రై ర్భస్మసం
గృహ్యన్న రితి భస్మ వాయురితి భస్మ జలమితి భస్మ స్థలమితి భస్మ వ్యో
మేతి భస్మ దేవా భస్మ ఋషయో భస్మ సర్వగ్ హవా ఏత దిదం భస్మ
పూతం పావనం నమామి సద్య స్సుమస్తాఘశాసక మితి శిరసాభినమ్య
పూతే వామహస్తే వామదేవాయేతి నిధాయ త్ర్యమ్భకమితి సమ్ప్రోక్ష్య
శుద్ధగ్ శుద్ధేనేతి సంమృజ్య సంశోధ్య తేనై వాపాదశీర్ష ముద్ధూళన

మాచరే తత్ర బ్రహ్మమంత్రాః పంచ తత శ్శేషస్య భస్మనో వినియో
 స్తజ్జనీ మధ్యమానామికాభి ర్గ్నే ర్భస్మాసీతి భస్మసంగృహ్య మూర్ధ్నా
 మితి మూర్ధన్యగ్రే న్యసేత్, త్ర్యంజుమితి లలాటే నీలగ్నీవాయేతి
 కంఠే కంఠస్య దక్షిణే పార్శ్వే త్రై యువ మితి వామేతి కపోలయో
 కాలాయేతి నేత్రయో స్త్రిలోచనాయేతి శ్లోత్రయో శృణువామే
 వక్త్రే ప్రబ్రవామేతి హృదయే ఆత్మన ఇతి నాభౌ నాభిర్వి మంత్రేణ దక్షి
 భుజమూలే భవాయేతి తన్తధ్యే రుద్రాయేతి తన్తణిబంధే శిర్షాద్యో
 తత్కరపృష్ఠే పశుపతయ ఇతి వామబాహుమూలే ఉగ్రాయేతి తన్తధ్యే
 అగ్రే వధాయేతి తన్తణిబంధే దూర్ధ్వధాయేతి తత్కరపృష్ఠే నమో
 హంత్ర ఇతి అగ్రసే శంకరాయేతి యథాక్రమం భస్మ ధృత్వా
 సోమాయేతి శివం నత్వా తతః ప్రక్షాళ్య తద్భస్మాపః పునర్వీతి పిబేత్,
 నాథో త్యాజ్యం నాథో త్యాజ్యమ్, ఏత స్తథ్యాహ్నా సాయాహ్నాః
 త్రికాలేషు విధివ ద్భస్మధారణ మప్రమాదేన కార్యం ప్రమాదా
 త్పుతితో భవతి, బ్రాహ్మణానా మయమేవ ధర్మోఽయమేవ ధర్మః; ఏవం
 భస్మధారణ మకృత్వా నాశ్నీయా దాపోఽన్న మన్యద్వా ప్రమాదా
 త్త్యక్త్వా భస్మధారణం నగాయత్రీం జపేన్న జుహుయా దగ్నో తత్పదే
 ద్దేవా నృషీ నిత్రాదీ నయమేవ ధర్మస్సనాతన స్సర్వపాపనాశకో
 మోక్షహే తుర్నిత్యోయం ధర్మో బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మచారిగృహీవాన
 ప్రస్థయతీనామేతదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః అకృత్వా ప్రమాదే
 నైతదప్రోక్షతం జలమధ్యే స్థిత్యా గాయత్రీం జప్తోపాషణేనైవ
 శుద్ధో భవతి యతి ర్భస్మధారణం త్యక్త్వా ఏకదా ఉపాష్య ద్వాదశ
 సహస్రప్రణవం జప్త్వా శుద్ధో భవతి, అన్యథేంద్రో యతీక సాలాపుకేభ్యః
 పాతయతి, భస్మనో యద్యభావ స్తదా నర్యభస్మ దాహన జన్య మన్య
 ద్వా వశ్య మంత్రపూతం ధార్యమ్. ఏత త్ప్రతిః ప్రయుంజానో రాత్రి
 కృతా త్పుపా త్పుతో భవతి, స్వప్నస్తేయా త్ప్రేముచ్యతే, మాధ్యం
 దినే మాధ్యంధినం కృత్వోపస్థానాంతం ధ్యాయమాన ఆదిత్యాభిముఖ
 ఽధీయాన స్సురాపానా త్పుతో భవతి స్వప్నస్తేయా త్పుతో భవతి
 బ్రాహ్మణవధా త్పుతో భవతి గోవధా త్పుతో భవత్యశ్వవధా

త్పూతో భవతి గురువథా త్పూతో భవతి మాతృవథా త్పూతో భవతి పితృవథా త్పూతో భవతి త్రికాల మేత త్ప్రియుంజాన స్సర్వ వేదపారాయణ ఫల మవాప్నోతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే అనపబ్రువ స్సర్వమాయురేతి విందతే ప్రాజాపత్యగ్ రాయశ్శీషం గౌపత్య మేవ మావర్తయే దుపనిషద మిత్యాహ భగవా న్సదాశివ సామ్యు స్సదాశివ సామ్యుః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భసుంధో జాబాలో మహాదేవగ్ సామ్యు ప్రణమ్య పునః పప్రచ్ఛ కిం నిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్తవ్యం యదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః, కః పూజనీయః కోవా ధ్యేయః కస్తన్మర్తవ్యః కథం ధ్యేయః క్వ స్థాతవ్యమేతద్బ్రూహిహితి సమానేన తగ్హోవాద ప్రాగురయాన్నిర్వర్త్యశౌచాదికం తత సాన్నియా వ్రాజ్ఞనం రుద్రసూక్తై స్తతశ్చ హతం వాసః పరిధత్తే పాప్సనోఽహత్యా ఉద్యంత మాదిత్య మభిధ్యాయ స్తుధూలితాఙ్గం కృత్వా యథాస్థావం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనైవ రుద్రాక్షా శ్వేతా బిభృయా నైతత్రసమృక్ష్మస్తథాఽన్యే మూర్ధ్ని చత్వారింశ చ్చిఖాయా మేకం త్రయంవా శ్రోత్రయోద్వాదశ కంఠే ద్వాత్రింశత్, బాహ్వా ష్టాదశఘోదశ ద్వాదశద్వాదశ మణి బంధయో ష్టత్ షడంగుష్ఠయోః తత స్సంధ్యాం సకుశోఽహరహరుపా సీతాగ్నిర్జ్యోతిరిత్యాదిభి రగ్నౌ జాహుయా చ్చివలింగం త్రిసుధ్యా మభ్యర్చ్య కుశే ష్వాసీనో ధ్యాత్వా సామ్యు మామేవ వృషభారూఢం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యవర్ణం హిరణ్యరూపం పశుపాశవిమోచకం పురుషం కృష్ణసింగళ మూర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం సహస్రాక్షగ్ సహస్రశీర్షగ్ సహస్రచరణం విశ్వతోబాహుం విశ్వాత్మాన మేక మద్వైతం నిమ్కళం నిష్క్రియగ్ శాంతగ్ శివ మక్షర మవ్యయగ్ హరి హర హిరణ్యగర్భస్రష్టార మప్రమేయ మనాద్యంతగ్ రుద్ర సూక్తై రభిషిచ్య సితేన భస్మనా శ్రీఫలదక్షై శ్చ త్రిశాబై రాద్రౌ రనాద్రౌర్వా నైతత్ర సుపుక్ష్మ స్తత్పూజాసాధనం కల్పయే చ్చ నైవేద్యం తత శ్చైకాదశ గుణ రుద్రో జపనీయ ఏక గుణోఽసంత ష్టడక్షరో

ఓష్ఠాక్షరో వా శైవో మంత్రో జపనీయః, ఓ మిత్యగ్రే వ్యాహరే
 న్నమ ఇతిపశ్చాత్తత శ్శివాయే త్యక్షరత్రయం ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరే
 న్నమఇతి పశ్చాత్తతో మహాదేవాయేతి పంచాక్షరాణి నాత స్తారకః
 పరమో మంత్ర స్తారకోఽయం పంచాక్షరః కోఽయం శైవో మను
 శ్శైవ స్తారకోఽయ ముపదిశ్యతే మను రవిముక్తే శైవేభ్యో జీవేభ్య
 శ్శైవోఽయమేవ మంత్ర స్తారయతి సవన బ్రహ్మోపదేశో బ్రహ్మసోమో
 ఽహం పవన సోమోఽహం పవతే సోమోఽహం జనితామతీనాన్
 సోమోఽహం జనితాపుధివ్యా సోమోఽహం జనితాగ్నే సోమో
 ఽహం జనితా సూర్యస్య సోమోఽహం జనితేంద్రస్య సోమోఽహం
 జనితోత విష్ణో సోమోఽహ మేవ జనితా సయ శ్చంద్రమసో దేవానాం
 సూర్యువః స్వరాదీనాన్ సర్వేషాం లోకానాంచ విశ్వం భూతం భువన్
 చిత్రం బహుధాజాతం, జాయమానంచయత్, సర్వస్య సోమోఽహమేవ
 జనితా విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భాదీ సహం జాయ
 మానాన్ పశ్యామి, యో రుద్రో అగ్నో యో అపస్య ఓషధీషు
 యో రుద్రో విశ్వా భువనా వివేశైవమేవాహ మేవాత్మాంతరాత్మా
 బ్రహ్మభ్యోతి ర్యస్తా న్నమత్తోఽన్యత్పరోఽహ మేవ పరో విశ్వాధికోహ
 మేవ విదిత్వాఽమృతత్వమేతి తరతి శోకం మామేవ విదిత్వా సాంస్కృ
 తీం రుజం ద్రావయామి తస్మాదహాన్ రుద్రో య సర్వేషాం పరమా గతి
 సోఽహం సర్వాకారః, యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేవ
 జాతాని జీవంతి, యత్ప్రియం త్యభిసంవిశంతి, తం మామేవ విదిత్వోపా
 సిత భూతేభిర్దేవేభి రభీష్టంతోఽహమేవ, భీషాస్తాద్వాతః పవతే, భీషా
 దేతి సూర్యః, భీషాస్తా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, సోమోఽతవన యోహన్
 సర్వేషా మధిష్ఠాతా సర్వేషాం చ భూతానాం పాలక సోఽహం పృథీ
 సోఽహ మాపసోఽహం లేజసోఽహం వాయుసోఽహం కాలసో
 ఽహం దిశ సోఽహ మాత్మా మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, బ్రహ్మవి
 దావోఽతిపరమ్, బ్రహ్మశివోమే అస్తు సదాశివోమే, అచక్షు ర్విశ్వత
 శ్చక్షు రక్షణ్ణో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి ర్విశ్వత
 పాణి రహ మశిరా విశ్వతశ్శిరా విద్యా మంత్రైక సంశ్రయో విద్యా
 రూపో విద్యామయో విశ్వేశ్వరోఽహమజరోఽహమ్. మామేవ

విదిత్వా సగ్ సృతిపాశా తప్రిముచ్యతే తస్మా దహం పశుపాశవిమోచకః
 పశవశ్చామానవాంతం మధ్యవర్తినశ్చ యుక్తాత్మానో యతంతే మామేవ
 ప్రాప్తం ప్రాప్యంతే మాం నపున రావర్తంతే నపునరావర్తంతే త్రిశూల
 గాం కాశీ మధిశ్రిత్య త్యక్తాసవోఽపిమయ్యేవ సంవిశంతి ప్రజ్వల
 ద్వహ్నిగం హవి ర్యథా నయజమాన మాసాదయతి తథా సంత్యక్త్వా
 కుణపం న తత్తాదృశం పురా ప్రాప్నువంతి ఏషవవాదేశ ఏష ఉపదేశ
 ఏషవవ పరమో ధర్మ స్సత్యాత్మత్ర కదాచి స్మప్రమదితవ్యం తత్రో
 ధూళసత్త్రిపుండ్రభ్యాం తథా రుద్రాక్షధారణా త్తథామదర్శనా చ్చ
 ప్రమాదేనాపి నాంతద్దేవ సదనే పురీషం కుర్యా ద్వితీతా స్మప్రమదితవ్యం
 తద్ధి తప స్తద్ధి తపః కాశ్యామేవ ముక్తకామానాం తత్త్వాజ్యం మోచకో
 ఽహమవిముక్తే నివసతాం నావిముక్తాత్పరం స్థానం నావిముక్తాత్పరం
 స్థానం నావిముక్తాత్పరం స్థానం కాశ్యాం స్థానాని చత్వారి తేషామభ్య
 ర్హిత మంతర్గృహం తత్రాప్య విముక్త మభ్యర్హితం తత్రస్థానాని షష్ఠ
 తన్తధ్యే శివాగార మభ్యర్హితం తత్ర ప్రాచ్యా మైశ్వర్యస్థానం దక్షి
 ణాయాం విచాలనస్థానం పశ్చిమాయాం వైరాగ్యస్థాన ముత్తరాయాం
 జ్ఞానస్థానం తస్మి న్య దంత ర్నిర్లిప్త మవ్యయమనా ద్యనంత మశేష వేద
 వేదాంత వేద్య మనిర్దేశ్య మనిర్దుక్త మప్రచ్యవ మాశాస్య మద్వైతం
 సర్వాధార మనాధార మసిరీక్ష్య మహరహర్భ్రహ్మవిష్ణు పురందరా
 ద్యమరవరసేవితం మామేవ జ్యోతిస్స్వరూపం లింగం మామేవో పాసి
 తవ్యం తదేవోపాసితవ్యం నైవ భాసయంతి తల్లింగం భాను శ్చంద్రో
 ఽగ్ని ర్వాయుస్స్వప్రకాశం విశ్వేశ్వరాభిధం పాతాళ మధిలిష్ఠతి తదే
 వాహం తత్రార్చితోఽహగ్ సాక్షాదర్చిత స్త్రిశాతైర్బిల్వదళైర్దీప్తై ర్వా
 యోఽభిస్సంపూజయేన్నన్తనో మయ్యాహితాసు ర్మయ్యేవార్చితాశుల
 కర్తా భస్మ దిద్ధాంగో రుద్రాక్షాభరణోమామేవ సర్వభావేన ప్రపన్నో
 మదేక పూజానిరత స్సంపూజయే త్తదహమశ్నామి తం మోచయామి
 సంసృతి పాశా దహరహ రభ్యర్చ్య విశ్వేశ్వరం లింగం తత్ర రుద్ర
 సూక్తై రభిషిచ్య తదేవ స్మరణం పయస్త్రీః పితౄ మహాపాతకేభ్యో
 ముచ్యతే న శోక మాహ్నితి ముచ్యతే సంసారబంధనాత్, త దనభ్యర్చ్య
 నాశ్చీయా త్ఫల మన్న మన్యద్వా యదశ్చీయా ద్రేతోభక్షీ భవే

న్నాపః పిబే ద్యది పిబే త్పుయపోభవే త్ప్రమాదేనైకదా త్వసభ్యర్చ్య
 మాంభుక్త్వా భోజయిత్వా కేశా న్వాపయిత్వా గవ్యానాం పశుసంగృ
 హ్యోపోష్య జలే దుద్రస్నానం జపే త్త్రివారం దుద్రానువాక మాదిత్యం
 పశ్యన్మభిధ్యాయన్ స్వకృతకర్తృకృత్ రాద్రైరేవ మంత్రైః కుర్యాన్నా
 ద్దనం తతో భోజయిత్వా బ్రాహ్మణా న్పుతో భవతి అన్యథా పరేతో
 యాతనా మశ్నుతే పత్రైః ఫలై ర్వానైవైర్వాభిపూజ్య విశ్వేశ్వరం
 మాం తతోఽశ్వీయా త్కాపిలేన పయసాభిషిచ్య దుద్రసూక్తేన మా
 మేవ శివలింగరూపిణం బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి కాపిలేన
 దధ్యాభిషిచ్య సురాపానా త్పుతో భవతి కాపిలేనాజ్యేనాభిషిచ్య
 స్వర్ణస్తేయా త్పుతో భవతి మధునాభిషిచ్య గురుదారగమనా త్పుతో
 భవతి సితయా శర్కర యాభిషిచ్య సర్వజీవవధా త్పుతో భవతి క్షీరా
 దిభి రేతై రభిషిచ్య సర్వా నవాప్నోతి కామాన్, ఇత్యేక్షైకం మహాన్
 ప్రస్థశతం మహాన్ ప్రస్థశతమానై శ్శతై రభిపూజ్య ముక్తో భవతి
 సంసార బంధనాత్, మా మేవ శివలింగరూపిణ మార్ద్రాయాం పౌష్ఠ
 మాస్యాం వాఽఽమావాస్యాయాం వా మహావ్యతీపాతే గ్రహణే
 సంక్రాంతా వభిషిచ్య తిలై స్సతండులై స్సయవై స్సంపూజ్య బిల్వదళై
 రభ్యర్చ్య కాపిలే నాజ్యాన్వితగంధసారధూపైః పరికల్ప్య దీపం నైవేద్యం
 సాజ్య ముపాహారం కల్పయిత్వా దద్యా త్పుష్పంజలి మేవం ప్రయతో
 ఽభ్యర్చ్య మమ సాయుజ్య మేతి శతై ర్మహాప్రస్థై రఖండై స్తండులై
 రభిషిచ్య చంద్రలోకకామ శ్చంద్రలోక మవాప్నోతి తిలై రేతావద్భి
 రభిషిచ్య వాయులోకకామో వాయులోక మవాప్నోతి మాషైరేతా
 వద్భి రభిషిచ్య వరుణలోకకామో వరుణలోక మవాప్నోతి యవైరేతా
 వద్భి రభిషిచ్య సూర్యలోకకామ సూర్యలోక మవాప్నోతి ఏతైరేతా
 వద్భి ర్దివిగుణై రభిషిచ్య స్వర్గలోకకామ స్స్వర్గలోక మవాప్నోతి, ఏతై
 రేతావద్భి శ్చతుర్భుజై రభిషిచ్య బ్రహ్మలోకకామో బ్రహ్మలోక మవా
 ప్నోతి, ఏతై రేతావద్భి శ్చతగుణై రభిషిచ్య చతుర్జాలం బ్రహ్మోశం
 యస్తృత్యర్షావశశ్చ తి తమతీత్య మల్లోకకామో మల్లోక మవాప్నోతి
 నాన్యం మల్లోకాత్పరం యమవాస్య నశోచతి నస చునరావర్తతే నస

పునరావర్తతే, లింగరూపిణం మాంసంపూజ్య చింతయంతి యోగిన స్సిద్ధా
స్సిద్ధిం గతా యజంతియజ్ఞానో మామేవ స్తువంతి దేవా స్సాంగా
స్సోపనిషదస్సేతిహసా నమత్తోఽన్యదహమేవ సర్వం మయి సర్వం ప్రతి
ష్ఠితం తతఃకాశ్యాం ప్రయత్నై రేవాహ మన్యహం పూజ్య స్తత్ర గణా
రౌద్రాననా నానాముఖా నానాశస్త్రధారిణో నానారూపధరా నానా
చిహ్నితా స్తే సర్వే భస్మ దిగ్ధాంగా రుద్రాక్షాభరణాః కృతాంజలయో
నిత్య మభిధ్యాయంతి, తత్ర పూర్వస్యాం దిశి బ్రహ్మ కృతాంజలి రహ
ర్నిశం మా ముపాస్తే దక్షిణస్యాం దిశి విష్ణుః కృత్యైవ మూర్ధాంజలిం
మా ముపాస్తే ప్రతిచ్యాయ మింద్ర స్సన్నతాంగ ఉపాస్తే ఉదీచ్య మగ్ని
కాయ ముమాసురక్తా హేమాంగ విభూషణా హేమవస్త్రా మా
ముపాసతే మామేవ దేవా శ్చతుర్భుద్ధిధరా దక్షిణాయాం దిశి ముక్తి
స్థానం తస్మ క్తిమంటపసంజ్ఞితం తత్రానేకగణాః పాలకా స్సాయుధాః పాప
ఘాతకా స్తత్ర ఋషయ శ్శాంభవాః పాశుపతా మహాశైవా వేదావ
తగ్గసం శైవం పంచాక్షరం జపంత స్తారకం సప్రణవం మోదమానాస్తి
వృంతి, తత్రైకా రత్న వేదికా తత్రాహమాసీనః కాశ్యాగ్ స్త్యక్తకుణ
పాంశైవా నానీయ స్వస్యాంకే సన్నివేశ్య భసిత రుద్రాక్షభూషితా
సుఖస్పృశ్య మాభూ దేతేషాం జన్మ మర్త్యం చేతి తారకగ్ శైవం మను
ముపదిశామి తత స్తే ముక్తా మా మనువిశంతి విజ్ఞానమయేనాంగేన
సపునరావర్తతే హుతాశన ప్రతిష్ఠగ్ హవిరివ తత్రైవ ముక్త్యర్థ ముప
దిశ్యతే శైవోఽయం మంత్రః పంచాక్షర స్తస్మ క్తిస్థానం తత ఓంకార
రూపం తతో మదర్పిత కర్తణం మదావిష్టచేతసాం మద్రూపతా భవతి
నాఽన్యేషామియం బ్రహ్మవిద్యేఽయం బ్రహ్మవిద్యా ముముక్షువః కాశ్యా
మేవాసీనా వీర్యవంతో విజ్ఞానమయం బ్రహ్మకోశం చతుర్జాలం బ్రహ్మ
కోశం యస్సృత్యు ర్నావపశ్యతి యం బ్రహ్మ నావపశ్యతి య మింద్రాగ్ని
నావపశ్యేతాం యం వరుణాదయో నావపశ్యంతి తమేవ తత్తేజః పుష్టవి
ద్యావగ్ హైమ ముమాం సంశ్లిష్య వసంతం చంద్రకోటిసమప్రభం
చంద్రకిరీటగ్ సోమసూర్యాగ్ని నయనం భూతిభూషితవిగ్రహం శివం
మామేవ మభిధ్యాయంతో ముక్తకీర్తిషా స్త్యక్తబన్ధా మయ్యేవ లీనాః
భవంతి యేచాన్యే కాశ్యాం పురీషకారిణః ప్రతిగ్రహపరా స్త్యక్త

భస్మధారణా స్త్యక్త రుద్రాక్షధారణా స్త్యక్తగ్రహయాగా స్త్యక్త
విశ్వేశ్వరార్చనా స్త్యక్తపంచాక్షర జపా స్త్యక్తభైరవార్చనా భైరవీం
ఘోరాం యాతనాం నానావిధాం కాశ్యాం పరేతా భుక్త్వా తత శ్శుద్ధా
మాం ప్రపద్యంతే చాంతర్నృపేరేతో మూత్రం వా విసృజంతి తదా
తే సింహతే పితౄణా తమేవ పాపకారిణం మృతం పశ్యన్ నీలలోహితో
భైరవస్తు పాతయత్యస్త్రమండలే జ్వలజ్వలనకుండేష్వన్యేష్వపి
తతశ్చాప్రమాదేన నివసే దప్రమాదేన నివసే త్కాశ్యాం లింగరూపిణ్యా
మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యా నమః.

౧౮. సామవేదీయ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్.

శ్లో. రుద్రాక్షోపనిషద్వేద్యం మహారుద్రతయోజ్యైవమి,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త శివమాత్రపదం భజేత్.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఓమ్. అథహైనం కాలాగ్నిరుద్రం భసుండః పరచ్చ కథం
రుద్రాక్షోత్పత్తి స్తధారణా త్కిం ఫల మితి తంహోవాచ భగవా
న్కాలాగ్ని రుద్రః త్రిపురవధార్థ మహం నిమిలితాక్షో భవం స్తేభ్యో
జలబిందవో భూమా పతితా స్తే రుద్రాక్షా జాతా స్ఫుర్వానుగ్రహ
ర్థాయ తేషాం నామోచ్చారణమాలేఖ దశగోప్రదానఫలం దర్శన
స్మర్యనాభ్యాం ద్విగుణఫలమత ఊర్ధ్వం వక్తుం సశక్నోమి, తత్రైతే
శ్లోకా భవంతి. కస్తిగ్స్థితం తు కిన్నామ కథం వా ధార్యతే సర్వైః,
కతి భేదముఖా స్యత్రై కై ర్నంత్రై ధార్యతే కథమ్, దివ్యవృషహస్తాని

చక్షురున్మీలితం మయా, భూమావక్షిపుటాభ్యాంతు పరితా జలవిందవః
తత్రాశ్రువిందవో జాతా మహారుద్రాక్షవృక్షకాః, స్థావరత్వమనుప్రాప్య
భక్తానుగ్రహకారణాత్, భక్తానాం ధారణా త్పాపం దివారాత్రికృతగ్
హరేత్, లక్షంతు దర్శనాత్పుణ్యం కోటి స్తద్ధారణా ద్భవేత్, తస్య
కోటిశతం పుణ్యం లభతే ధారణాన్నరః, లక్షకోటిసహస్రాణి లక్షకోటి
శతానిచ, తజ్జపా ల్లభ్యతే పుణ్యం సరో రుద్రాక్షధారణాత్, ఛాత్రీఫల
ప్రమాణం యచ్ఛ్రేష్ఠ మేత దుదాహృతమ్, బదరీఫలమాత్రం తు
మధ్యమం ప్రోచ్యతే బుధైః, అథమం చణమాత్రం స్యాత్పృక్రియైషా
మయోచ్యతే, బ్రాహ్మణాః శ్చత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రాశ్చేతి శివాజ్ఞయా,
వృక్షా జాతాః పృథివ్యాంతు తజ్జాతీయా శ్శుభాక్షకాః, శ్వేతాస్తు
బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః శ్చత్రియాక్తవర్ణకాః, పీతా వైశ్యాస్తు విజ్ఞేయాః
కృష్ణా శ్శూద్రా ఉదాహృతాః, బ్రాహ్మణో బిభృయా చ్ఛ్వేతాన్ రక్తా
న్రాజాతు ధారయేత్, పీతా నైవ్విశ్యంతు బిభృయా త్కృష్ణాం చూర్దస్తు
ధారయేత్, సమా స్నిగ్ధావృధాః స్థూలాః కంటకై స్సంయుతా శ్శుభాః,
క్రిమిదప్తం చిన్నభిన్నం కంటకై హ్నినమేవచ, న్రణయుక్త మయుక్తం
చ షడ్రుద్రాక్షాణి వర్జయేత్, స్యయమేవ కృతద్వారం రుద్రాక్షం స్యాది
హోత్రమమ్, యత్తు సౌరుషయత్నైవ కృతం తన్నధ్యమం భవేత్, సమా
స్నిగ్ధావృధా స్థూలా నౌమసూత్రేణ ధారయేత్, సర్వగాత్రేణ సామ్యేన
సామాన్యాని విచక్షణః, నికషే హేమరేఖాభా యస్య రేఖా ప్రదృశ్యతే,
తదక్షముత్తమం విద్యాత్తద్ధార్యం శివపూజకైః, శిఖాయా మేక
రుద్రాక్షం త్రిశతం శిరసా వహేత్, షట్త్రింశతం గళే దధ్యా ద్బాహ్వో
ష్టాదశహేడశ, మణిబంధే ద్వాదశైవ స్కంధే పంచశతం వహేత్,
అష్టోత్తరశతై ద్వాబా ముపవీతం ప్రకల్పయేత్, ద్విసరం త్రిసరంవాపి
సరాణాం పంచకం తథా, సరాణాం స్తవకం వాపి బిభృయా త్కంఠ
దేశతః, మకుటే కుండలేచైవ కర్ణికాహారకేఽపివా, కేయూరకటకే సూత్రం
కుక్షిబంధే విశేషతః, సుప్తే పీతా సదా కాలం రుద్రాక్షం ధారయేన్నరః,
త్రిశతం త్వధమం పంచశతం మధ్యమ ముచ్యతే, సహస్రముత్తమం
ప్రోక్త మేవంభేదేన ధారయేత్, శిరసీశానమంత్రేణ కంఠే తత్పురుషేణ
తు, అఘోరేణ గళే ధార్యం తేనైవ హృదయేఽపిచ, అఘోరబీజమంత్రేణ

కరయోః ధారయే త్సుధీః, పంచాశదక్షగ్రధితాః వ్యోమవ్యాప్యపి
 చోదరే, పంచబ్రహ్మభి రంగైశ్చ త్రిమాలాపంచస్తుచ, గ్రధిత్యా మూల
 మంత్రేణ సర్వాణ్యక్షాణి ధారయేత్, అథ హైసం భగవంతం కాలాగ్ని
 రుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ, రుద్రాక్షాణాం భేదేన యదక్షం యత్స్వరూపం
 యత్ఫల మితి తత్స్వరూపం ముఖముక్త మనిష్టనిరసనం కామాభీష్ట
 ఫలం బ్రూహీతి హోవాచ తత్రైతే శ్లోకాభవంతి ఏకవక్త్రంతు రుద్రాక్షం
 పరతత్త్వస్వరూపకమ్, తద్ధారణాత్పరే తత్త్వే లీయతే విజితేంద్రియః, ద్వి
 వక్త్రంతు మునిశ్రేష్ఠచార్ధనారీశ్వరాత్తకమ్, ధారణాదర్ధనారీశః ప్రీయతే
 తస్య నిత్యశః, త్రిముఖం చైవ రుద్రాక్ష మగ్నిత్రయస్వరూపకమ్, తద్ధార
 ణాచ్చ హుతభుక్తస్య తుష్కతి నిత్యదా, చతుర్ముఖం తు రుద్రాక్షం చతు
 ర్వక్త్రస్వరూపకమ్, తద్ధారణా చ్చతుర్వక్త్రః ప్రీయతే తస్య నిత్యదా,
 పంచవక్త్రం తు రుద్రాక్షం పంచబ్రహ్మస్వరూపకమ్, పంచవక్త్ర స్వయం
 బ్రహ్మ పుంహత్యాం చ వ్యహోహతి, షడ్వక్త్ర మపి రుద్రాక్షం కార్తికే
 యాధిదైవతమ్, తద్ధారణా న్నహశ్రీస్సాన్యన్తహదారోగ్యముత్తమమ్,
 మతివిజ్ఞాన సంపత్తిశుద్ధయే ధారయే త్సుధీః, వినాయకాధిదైవం చ
 ప్రవదంతి మనీషిణః, స్తవవక్త్రం తు రుద్రాక్షం 'స్తవమాత్రాధిదైవతమ్,
 తద్ధారణా న్నహశ్రీ స్సాన్య న్తహదారోగ్య ముత్తమమ్, మహతీ జ్ఞాన
 సంపత్తి శుద్ధిధారణత స్సదా, అష్టవక్త్రం తు రుద్రాక్ష మష్టమాత్రాధి
 దైవతమ్, వస్వప్తక ప్రియం చైవ గంగాప్రీతికరం తథా, తద్ధారణా
 దిమే ప్రీతా భవేయు సుత్యవాదినః, నవవక్త్రం తు రుద్రాక్షం నవశక్త్యధి
 దైవతమ్, తస్య ధారణమాత్రేణ ప్రీయంతే నవశక్తయః, దశవక్త్రం
 తు రుద్రాక్షం యమదైవత్య మీరితమ్, 'దర్శనా చ్ఛాంతిజనకం పాపా
 నాం నాత్ర సంశయః, ఏకాదశముఖం త్వక్షం రుద్రైకాదశదైవకమ్,
 తదిదం దైవతం స్రాహు స్సదా సౌభాగ్యపర్ధనమ్, రుద్రాక్షం ద్వాదశ
 ముఖం మహావిష్ణుస్వరూపకమ్, ద్వాదశాదిత్యరూపం చ విభర్త్యై వహీ
 తత్పురః, త్రయోదశముఖం చాక్షం కామదం సిద్ధిదం శుభమ్, తస్య
 ధారణమాత్రేణ కామదేవః ప్రసీదతి, చతుర్దశముఖం చాక్షం రుద్రనేత్ర

సముద్భవమ్, సర్వవ్యాధిహరంచైవ సర్వదాఽఽరోగ్యమాప్నుయాత్, మద్యం మాంసఞ్చ లశునం పలాంశుం శిగు మేనచ, శ్లేష్మాతకం విద్య రాహ మభక్ష్యం వర్జయేన్నరః, గ్రహణే విమవేచైవ మయనే సజ్జ మేఽఽపిచ, దర్శేషు పూర్ణమాసేచ పూర్ణేషు దివసేషుచ, రుద్రాక్షధారణా త్సద్య స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రాక్షమాలం తద్బ్రహ్మ తన్నాశం విష్ణు రేవచ, తస్మింశ్చ రుద్ర ఇత్యాహు స్తద్భిందు స్సర్వదేవతా ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహి భగవ స్తుద్రాక్షధారణవిధిమ్, తస్మిన్నమయే నిదాఘజడభరతదత్తాత్రేయ కాత్యాయన భరద్వాజకపిలవసిష్ఠసిప్పలాదాచయశ్చ కాలాగ్నిరుద్రం పరిసమేత్యోచుః, అథ కాలాగ్నిరుద్రః కిమరం భవతా మాగమన మితి హోవాచ, రుద్రాక్షధారణవిధిం వై సర్వే శ్రోతుమిచ్ఛామహ ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ రుద్రస్య నయనా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకేభ్యాయంతే, అథ సదాశివ స్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకుళీకరోతి తన్నయనా జ్ఞాతా రుద్రాక్షా ఇతి హోవాచ తస్మా ద్రుద్రాక్షత్వమితి కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ, తద్బ్రహ్మే వాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల మశ్నుతే సపష భస్మజ్యోతిరుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృష్ట్వా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి తద్రుద్రాక్షే క్షయార్థార్థమణే ఏకాదశసహస్రగోప్రదానఫలం భవత్యేకాదశరుద్రత్వంచ తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటిగోప్రదానఫలం భవత్యేతేషాం స్థానానాం క్షయోః ఫలం వక్తుం నశక్యమితి హోవాచ, య ఇమాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషదం నిత్యమధీతే బాలోవా యువావా వేద సమహా న్భవతి, స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, ఏతై రేవ హోమం కుర్యా దేతైరే వార్చనం తథా రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంతే బాహు శిఖాయా వా బద్ధిత స్తద్ద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తచ్ఛ్రీధయా యాం కాంచిధాం దద్యా త్సా దక్షిణార్థం భవతి య ఇమా ముపనిషదం బ్రహ్మ సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి మద్యాహ్నోఽధీయాన షడ్జ్వలకృతం పాపం నాశయతి సాయంప్రతః ప్రయుంజానోఽనేకజ్వలకృతం పాపం నాశయతి షట్సహస్ర

లక్షగాయత్రీజపఫల మవాప్నోతి, బ్రహ్మహత్యాసురాపానస్వర్ణస్తేయ
గురుదారగమనతత్సంయోగపాతకేభ్యః పూతోభవతి సర్వతీర్థఫల
మశ్నుతే పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి పక్షిశతసహస్రపావనో
భవతి శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నచపునరావర్తతే నచపునరావర్తత
ఇత్యోగ సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితీ శాన్తిః.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౮౬. అధర్వణీయ గణపత్యుపనిషత్.

శ్లో. యన్న త్వామునయస్సర్వే నిర్విఘ్నంయాన్తి తత్పదమ్,
గణేశోపనిష ద్వేద్యం తద్భ్రహ్మేహ్వాన్తి సర్వగమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓమ్. ఓం లం నమస్తే గణపతయే, త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వమసి,
త్వమేవ కేవలం కర్తాసి, త్వమేవ కేవలం ధర్తాసి, త్వమేవ కేవలం హర్తాసి,
త్వమేవ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మసి, త్వం సాక్షాదాత్మాసి నిత్యం, ఋతం
వచ్చి సత్యం వచ్చి, అవ త్వం మామ్, అవ వక్తారమ్, అవ శ్రోతారమ్,
అవ దాతారమ్, అవ ధాతారమ్, అవానూచానమవశిష్యమ్, అవ పుర
స్తాత్, అవ దక్షిణాత్మాత్, అవ పశ్చాత్మాత్, అవోత్తరాత్మాత్, అవ
చోర్ధ్వాత్మాత్, అవాధరాత్మాత్, సర్వతో మాం పాహి, పాహి సమం
శాత్, త్వం వాక్తాయ స్త్వం చిన్తయః, త్వ మానందమయస్త్వం బ్రహ్మ
మయః, త్వం సచ్చిదానందా ద్ద్వితీయోఽసి, త్వం ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి,
త్వం జ్ఞానమయో విజ్ఞానమయోఽసి, సర్వం జగదిదం త్వత్తో జాయతే
సర్వం జగదిదం త్వత్తస్తిష్ఠతి, సర్వం జగదిదం త్వయి లయమేవ్యతి,

సర్వం జగదిదం త్వయి ప్రత్యేతి, త్వం భూమి రాపోఽనలోఽనిలో
 నభః, త్వం చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని, త్వం గుణత్రయాతీతః, త్వం
 దేహత్రయాతీతః, త్వం కాలత్రయాతీతః, త్వం మూలాధారే స్థితోఽసి
 నిత్యమ్, త్వం శక్తిత్రయాత్మకః, త్వం యోగినో ధ్యాయంతి నిత్యమ్,
 త్వం బ్రహ్మ త్వం విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వమింద్ర స్త్వమగ్ని స్త్వం వాయు
 స్త్వం సూర్య స్త్వం చంద్రమా స్త్వం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్, గణాదీ
 న్సూర్య ముచ్చార్య వర్ణాదీన్ తదనంతరమ్, అనుస్వారః పరతర ఆర్థే
 దులసితం తథా, తారేణ యుక్త మేత దేవ తవ మనుస్వరూపమ్,
 గకారః పూర్వరూపమ్, అకారో మధ్యమరూపమ్, అనుస్వార శాంత్య
 రూపమ్, బిందు రుత్తరరూపమ్, నాద స్పృహనమ్, సంహితా సంధిః, సైషా
 గాణేశీ విద్యా, గణక ఋషిః, ¹నృచంద్రాయత్రీఛందః, శ్రీమహాగణపతి
 ద్వేపతా, ఓం గం గణపతయే నమః ఏకదంతాయ విద్మహే వక్రతుణ్డాయ
 ధీమహి, తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్. ఏకదంతం చత్వర్శస్తం విభ్రాణం
 పాశ మంకుశమ్, అభయం వరదం హస్తైర్దధానం మూషికధ్వజమ్, రక్తం
 లంబోదరం శూర్ప సుకర్ణం రక్తవాససమ్, రక్తగన్ధానులిప్తాంగం రక్తపుష్పై
 స్సపూజితమ్, భక్తానుకంపినం దేవం జగత్కారణ మచ్యుతమ్, ఆవి
 ర్భూతం చ సృష్ట్యాదౌ ప్రకృతేః పురుషాత్పరమ్, ఏవం ధ్యాయంతి యో
 నిత్యం సయోగీ యోగినాం వరః, నమో వ్రాతపతయే నమో గణపతయే
 నమః ప్రమథపతయే నమస్తే అస్తు లంబోదరాయైకదంతాయ విఘ్నవినా
 శినే శివసుతాయ వరదమూర్తయే నమోనమః, ఏత దధర్వణిరోయాఽధీతే,
 స బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే, ససర్వత స్సుఖ
 మేధతే, ససర్వవిఘ్నైర్న బాధ్యతే, స సంపదమహాపాతకోపపాతకా
 త్ప్రముచ్యతే, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, ప్రాత
 రధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయం ప్రాతఃప్రయుంజానో
 ఽపాపో భవతి, ధర్మాకామమోక్షంచ విందతి, ఇద మధర్వశీర్ష మశి
 మ్మాయ నదేయమ్, యో యది మోహాద్ధాస్మతి స పాపీయా న్భవతి,
 సహస్రార్థవర్తనా ద్యం యు కామ మధీతే తంత మనేన సాధయేత్, అనేన

గణపతి మభిషిచ్ఛతి, స వాగ్ని భవతి, చతుర్థ్యా మనశ్శక్ జపతి సవిద్యా
 వా భవతి, ఇత్యధర్వణవాక్యమ్, బ్రహ్మద్వారణం విద్యా స్స విభేతి
 కదాచనేతి, యో దూర్వాంకురై ర్యజతి స వైశ్రవణోపమో భవతి,
 యో లాజై ర్యజతి స యశోవా స్భవతి స మేథావా స్భవతి, యో
 మోదకసహస్రేణ యజతి సవాంఛితఫల నువాప్నోతి, యస్సాజ్యసమిద్ధి
 ర్యజతి ససర్వం లభతే ససర్వం లభతే, అష్టాబ్రహ్మణా స్సమ్యగ్గ్రాహ
 యిత్యా సూర్యవర్చస్వీ భవతి, సూర్యగ్రహణే మహానద్యాం ప్రతిమా
 సన్నిధౌ వా జప్త్వా ససిద్ధమస్త్రో భవతి, మహావిఘ్నాత్ ప్రముచ్యతే,
 1. మహాదోషా త్ప్రముచ్యతే, స సర్వవి ద్భవతి, స సర్వవి ద్భవతి య ఏవం
 వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౦. సామవేదీయ దర్శనోపనిషత్.

శ్లో. యమాద్యష్టాంగయోగేధం బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధితః,
 యోగినోయత్పదం యాంతి తత్తైవల్యపదంభజే.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఓమ్. దత్తాత్రేయో మహాయోగిభగవా న్భూత భావనః, చతు
 ర్భుజో మహావిష్ణు ర్యోగసామ్రాజ్యదీప్తితః, తస్య శిష్యోమునివర స్సా
 కృతిర్నామ భక్తిమాన్, సప్రచ్ఛ గురు మేకాంతే ప్రాంజలి ర్విసయా
 న్వితః, భగవ న్భూహి మే యోగం సాష్టాంగం సప్రపంచకమ్, యేన
 విజ్ఞాతమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాచ్చతేశ్వణువక్ష్యామి

1. 'మహాపాపాద్భూముచ్యతే' ఆయవధికపాపః. 2 విజ్ఞాన.

యోగం సాష్టాంగదర్శనమ్, యమశ్చ నియమశ్చైవ తదై వాసన మేవచ,
 ప్రాణాయామ స్తథా బ్రహ్మన్ ప్రత్యాహార స్తతః పరమ్, ధారణాచ
 తథా ధ్యానం సమాధిశ్చిష్టమం మునే, అహింసా సత్య మస్తేయం
 బ్రహ్మచర్యం దయార్జవమ్, ఊమాధృతి ర్మితాహార శ్శౌచం చేతి యమా
 దశ. వేదోక్తేన ప్రకారేణ వినాసత్యం తపోధన, కాయేన మనసావాచా
 హింసా హింసా నచాన్యథా, ఆత్మా సర్వగతోచ్ఛేద్యో నగ్రహ్యకృతి
 యామతిః, సా చాహింసా వరా ప్రోక్తా మునే వేదాంతవేదిభిః, చక్షు
 రాదీంద్రియై ర్దృష్టం శ్రుతం ఘ్రీతం మునీశ్వర, తస్యైవోక్తి ర్భవే
 త్యత్యం విప్రతం నాన్యథా భవేత్, సర్వం సత్యం పరంబ్రహ్మ నచాన్య
 యితి యామతిః, తచ్చ సత్యం పరంప్రోక్తం వేదాంతజ్ఞానపారగైః, అన్య
 కియే తృణే రత్నే కాంచనే మాక్తికేఽపిచ, మనసా వినివృత్తి ర్భా
 తదప్తేయం విదు ర్బుధాః, ఆత్మన్యనాత్మభావేన వ్యవహరవివర్జితమ్, యత్త
 కస్తేయ మిత్యుక్త మాత్మవిద్భి ర్మహామతే, కాయేన వాచా మనసా
 స్త్రీణాం పరివివర్జనమ్, ఋతౌ భార్యాం తదా తస్య బ్రహ్మచర్యం తదు
 చ్యతే, బ్రహ్మభావే మనశ్చారం బ్రహ్మచర్యం పరం తప, స్వాత్మవ త్సర్వ
 భూతేషు కాయేన మనసా గిరా, అనుజ్ఞాయా దయా నైవ ప్రోక్తా
 వేదాంతవేదిభిః, పుత్రే మిత్రే కళత్రేచ రిపా స్వాత్మని సంతతమ్, ఏక
 రూపం మునేయ త్తదార్జవం ప్రోచ్యతే మయా, కాయేన మనసా వాచా
 శత్రుభిః పరిపీడితే, బుద్ధిక్షోభనివృత్తి ర్భా ఊమా సా మునిపుంగవ,
 వేదాదేవ వినిర్దోక్ష స్వసారస్య న చాన్యథా, ఇతి విజ్ఞాననిష్పత్తి ర్ధృతిః
 ప్రోక్తాహి వైదికైః, అహమాత్మా నచాన్యోఽస్తీత్యేవ మప్రచ్యుతామతిః,
 అల్ప మృష్టాశనాభ్యాంచ చతుర్థాంశావశేషకమ్, తస్మా ద్యోగానుగుణ్యేన
 భోజనం మితభోజనమ్, స్వదేహమలనిర్దోక్షో మృజ్జలాభ్యాం మహా
 మునే, యత్త చ్ఛౌచం భవేద్బాహ్యం మానసం మననం విదుః, అహం
 శుద్ధకృతి జ్ఞానం శౌచ మాహుర్తనీషిణః, అత్యంతమలినో దేహో దేహీ
 చాత్యంత నిర్తలః, ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా కస్యశౌచం విధీయతే,
 జ్ఞానశౌచం పరిత్యజ్య భాషేయో రమతే నరః, స మూఢః కాంచనం

త్యక్త్వా లోప్తం గృహ్ణతి సువ్రత, జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః, న చాస్తి కించి త్కర్తవ్య మస్తి చేన్న స తత్త్వవిత, లోకత్రయే ౭పి కర్తవ్యం కించి న్నాస్త్యైత్త వేదినామ్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన ముసే హింసాది సాధనైః, ఆత్మాన మక్షరం బ్రహ్మ విధి జ్ఞానాత్తు వేదనా దితి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. తపస్సంతోష మాస్తిక్యం దానమీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంత శ్రవణం చైవ ప్రీ ర్షతిశ్చ జసో వ్రతమ్, ఏతేచ నియమాః ప్రోక్తాస్తా స్వత్కామిక్రమా చ్ఛృణు, వేదోక్తేన ప్రకారేణ కృచ్ఛాచాంద్రాయణా దిభిః, శరీరశోషణం యత్త త్తప ఇత్యుచ్యతే బుధైః, కోవామోక్షః కథం తేన సంసారం ప్రతిపన్న వాన్, ఇత్యాలోచనమర్థజ్ఞా స్తపశ్శంసంతి పండితాః, యదృచ్ఛాలాభతో నిత్యం ప్రీతిర్యాజాయతే నృణామ్, తత్సంతోషం విదుః ప్రాజ్ఞాః పరిజ్ఞానైతత్పరాః, బ్రహ్మదిలోకపర్యంతా ద్విరక్తాయ ల్లభేత్ప్రియమ్, సర్వత్ర విగతస్నేహ స్సంతోషం పరమం విదుః, శ్రౌతే స్సార్థేచ విశ్వాసో యత్తదా౭ స్తిక్యముచ్యతే, న్యాయార్జితధనం శ్రాంతే శ్శృద్ధయా వైదికే జనే, అన్యద్వా యత్ప్రీడియంతే తద్దానం ప్రోచ్యతే మయా, రాగాద్యపేతం హృదయం వాగదుష్టానృతాదినా, హింసాది రహితం కర్త యత్తదీశ్వరపూజనమ్, సత్యం జ్ఞాన మనంతం చ పరాసందం పరం ధృవమ్, ప్రత్యగిత్యవగంతవ్యం వేదాంతశ్రవణం బుధైః, వేద లాఙ్ఘికమార్గేషు కుత్సితం కర్త యద్భవేత్, తస్మి నృపతి యా లజ్జా ప్రీ సైస్సవేతి ప్రక్షీర్ణితా, వైదికేషు చ సర్వేషు శ్రద్ధా యా సా మతి ర్భవేత్, గురుణా చోపదిష్టో౭పి తత్ర సంబంధవర్జితః, వేదోక్తేనైవ మార్గేణ మంత్రాభ్యాసో జప స్త్సన్నితః, కల్పసూత్రే యథావేదే ధర్మశాస్త్రే పురాణకే, ఇతిహాసే చ వృత్తి ర్యా స జపః ప్రోచ్యతే మయా, జపస్తు ద్వివిధః ప్రోక్తో వాచకో మానస స్తథా, వాచకోపాంశురుచ్చైశ్చ ద్వివిధః పరిక్షీర్ణితః, మానసో మననద్యానభేదాత్ ద్వైవిధ్య మాశ్రితః, ఉచ్చై ర్జపా దుపాంశుశ్చ సహస్రగుణ ఉచ్యతే, మానసశ్చ తథోపాంశో స్సహస్రగుణ ఉచ్యతే, ఉచ్చైర్జపశ్చ సర్వేషాం యథోక్తఫలదో భవేత్, నీచైః శ్రోత్రేణ చే స్తంత్రశ్శృతి క్షే ప్తి నిష్ఫలం భవే దితి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

స్వస్తికం గోముఖం పద్మం వీరం సింహాసనం తథా, భద్రం ముక్తా
సనం చైవ మయూరాసన మేవచ, సుఖాసన సమాఖ్యంచ నవమం ముని
పుంగవ, జానూర్వో రంతరే కృత్వా సమ్యక్ దత్తతలే ఉభే, సమగ్రివ
శిరః కాయ స్వస్తికం నిత్య మభ్యసేత్; సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతు పృష్ఠ
పార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం తత్ప్రచ
క్షితే, అంగుష్ఠావధిగృహ్ణీయా ధస్తాభ్యాం పుష్కరాగ్రేణ తు, ఉర్ధ్వో
రుపరి విప్రేంద్ర కృత్వా పాదతలద్వయమ్, పద్మాసనం భవేత్ స్పృజ్య సర్వ
రోగభయాపహమ్, దక్షిణేతరపాదంతు దక్షిణోరుణివిన్యసేత్, ఋజు
కాయస్సమాసీనో వీరాసన ముదాహృతమ్, *పార్శ్వపాదౌచ పాణి
భ్యాం దృఢం బద్ధ్వా సునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత ద్విషరోగవిनाశ
నమ్, నిషీడ్య సీవినీం సూక్ష్మం దక్షిణేతరగుల్ఫతః, వామం యామ్యేన
గుల్ఫేన ముక్తాసన మిదం భవేత్, మేధా దుపరినిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం
తతోపరి, గుల్ఫాంతరంచ సుక్షిప్య ముక్తాసనమిదం మునే, కూర్పరాగ్రే
మునిశ్రేష్ఠ నిక్షిపే న్నాభిపార్శ్వయోః, భూమ్యాం పాణితలద్వంద్వం
నిక్షిప్యై కాగ్రమానసః, సమున్నతశిరఃపాదోదండవదోన్మిమిసంతిః,
మయూరాసనమేత త్స్యా త్సర్వపాపప్రణాశనమ్, యేన కేనప్రకారేణ
సుఖం ధైర్యఞ్చ జాయతే, తత్సుఖాసన మిత్యుక్త మశక్తస్తత్సమాశ్ర
యేత్, ఆసనం విజితం యేన జితం తేన జగత్త్రయమ్, అనేన విధి
నా యుక్తః ప్రాణాయామం సదా కుర్వతి. ౩.

చతుర్థః ఖండః.

శరీరం తావదేవ స్యా త్క్షణ్య త్యంగులాత్తకమ్, దేహమధ్యే శిఖ
స్థానం తప్తజాంబూనదప్రభమ్, త్రికోణం మనుజానాంతు సత్య ముక్తం
హి సాంకృతే, గుదాత్తు ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేధాత్తు ద్వ్యంగులా

* (గుర్భా చ పువణస్యాధస్మీనిన్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, దక్షిణా సవ్యగు
ల్ఫేన దక్షిణేన కథేఽరమ్. హస్తా జానా సమాస్థాప్య స్వాంగులికృ ప్రసార్యచ,
పృక్తవక్త్ర నిరీక్షిత నాసాగ్రం ముసమాహితః, సింహాసనం భవేదేతత్ పూజితం యోగి
పుదా.) అయం పాతః దర్శనోపనిషత్-శిష్య నదృష్టః. కింతు గ్రంథాంతరాక్షా
గృహీతః.

దధః, దేహమధ్యం విజానీహి ఽ జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య
మునిశ్రేష్ఠ మాలాధారం నశ్యంతి చేన్న స తత్త్వవితః, లోకత్రయే
విస్తారం మునిపుంగవ, కుక్కుటాండవ తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన మునేః
తస్యధ్యే నాభి రిత్యుక్తం యోగజ్ఞైర్ద్రునిభిః, విద్ధి జ్ఞానాత్మ వేదనా
సుఖమేతి ప్రకీర్తితా, తిష్ఠంతి పరిత స్తస్య నా
ద్విస్తతిసహస్రాణి తాసాం ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, సుఖమ్
తద్వ దిదా చైవ సరస్వతీ, పూషాచ వరుణాచైవ హస్తిజిహ్వాయశస్విని,
అలంబుసా కుహూ శ్చైవ విశ్వోదారా తపస్విని, శంఖినీచైవ గాన్ధారా
ఇతి ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, అసాం ముఖ్యతమా స్తిస్రస్తిసృష్టేకోత
మోత్తమా, బ్రహ్మనాడీతి సా ప్రోక్తామునే వేదాంత వేదిభిః, పృష్ఠమధ్య
స్థితేనాస్థా వీణాదండేన సువ్రత, సహ మస్తకపర్యంతం సుఖమ్నా
సంప్రతిష్ఠితా, నాభికందా దధః స్థానం కుండల్యాద్యంతంగులం మునే,
అష్టప్రకృతిరూపా సా కుండలీమునిసత్తమ, యథావ ద్వాయుచేష్టాం చ
జలాన్నాదీని నిత్యశః, పరితః కందపార్శ్వేషు నిరుద్ధైవ సదా స్థితా,
స్వముఖేన సమావేప్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం మునే, సుఖమ్నాయా ఇదా
సవ్యే దక్షిణే పింగళాస్థితా, సరస్వతీ కుహూశ్చైవ సుఖమ్నా పార్శ్వ
యోః స్థితే, గాంధారీహస్తిజిహ్వచ ఇదాయాః పృష్ఠపూర్వయోః,
పూషా యశస్విని చైవ పింగళా పృష్ఠపూర్వయోః, కుహూశ్చ హస్త
జిహ్వాయా మధ్యే విశ్వోదరీ స్థితా, యశస్విన్యాః కుహూర్తధ్యే
వరుణా సుప్రతిష్ఠితా, పూషాయాశ్చ సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా యశ
స్విని, గాంధారాయా సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తాచ శంఖినీ, అలంబుసా
స్థితా పాయుపర్యంతం కందమధ్యగా, పూర్వభాగే సుఖమ్నాయా
రాకాయా సుంస్థితా కుహూః, అధశ్చిర్ధ్వం స్థితా నాడీ యామ్యనా
సాంతమిష్యతే, ఇదాతు సవ్యనాసాంతం శ్ఛంస్థితా మునిపుంగవ, యశ
స్విని చ వామస్య పాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, పూషా వామాక్ష
పర్యంతా పింగళాయాస్తు పృష్ఠతః, పయస్వినిచ యామ్యస్య కర్ణాంతః
ప్రోవ్యతే బుధైః, సరస్వతీ తథా చోర్ధ్వ గాజిహ్వంతం స్థితా మునే
హస్తిజిహ్వ తథా సవ్యపాదాంగుష్ఠాంతమిష్యతే, శంఖినీనామ యా

నాడీ సవ్యకర్ణాంత మిష్యతే, గాంధారా సవ్యనేత్రాంతా ప్రోక్తా వేదాన్త
 వేదిభిః, విశ్వోదరాభిథా నాడీ కందమధ్యే వ్యవస్థితా, ప్రాణోపాన
 స్తథావ్యాస సుమానోదానవచ, నాగః కూర్తశ్చ కృకరో దేవదత్తో
 ధనంజయః, ఏతే నాడీషు సర్వాసు చరంతి దశ వాయవః, తేషు ప్రాణా
 దయః పంచ ముఖ్యాః ఋష్య సుసువ్రత, ప్రాణసంజ్ఞ స్తథాపానః పూజ్యః
 ప్రాణ స్తయోర్మునే, అస్యనాసికయో ర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథాహృది,
 ప్రాణసంజ్ఞోర్మధ్యే నిత్యం వర్తతే మునిసత్తమ, అపానో వర్తతే నిత్యం
 గుదమేఘోర్మధ్యే నుషు, ఉదరే సకలే కట్యాం నాభౌ జంఘేచ సువ్రత,
 వ్యానశ్రోత్రాక్షిమధ్యే చ కకుద్భ్యాం గుల్ఫయో రపి, ప్రాణస్థానే గళే
 చైవ వర్తతే ముని పుష్టవ, ఉదానసంజ్ఞో విజ్ఞేయః పాదయో ర్హస్తయో
 రపి, సమాన స్సర్వదేహేషు వ్యాప్య తివ్రత్యసంశయః, నాగాది
 వాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసకాసాశ్చ
 ప్రాణకర్తహిసాంకృతే, అపానాఖ్యస్య వాయోస్తు విజ్ఞాత్రాదివిసర్జనమ్,
 సమానస్సర్వసామీప్యం కరోతి మునిపుంగవ, ఉదానఊర్ధ్వగమనం కరో
 త్యేవ నసంశయః, వ్యానో వివాదకృతోఽక్రో మునే వేదాంతవేదిభిః,
 ఉద్ధారాదిగుణః ప్రోక్తో నాగాఖ్యస్య మహామునే, ధనంజయస్య శోభాది
 కర్తప్రోక్తం హి సాంకృతే, నిమిలనాదికూర్తస్య తుథాతు కృకరస్య చ,
 దేవదత్తస్య విప్రేంద్ర తంద్రీకర్త ప్రక్షీర్తితమ్, సుషుమ్నాయా శ్శివో దేవ
 ఇదాయా దేవతా హరిః, పింగళాయా విరించి స్సాన్త త్సర్వత్యావి
 రాణ్తునే, పూషాధీ దేవతా ప్రోక్తా వరుణా వాయుదేవతా, హస్తీజిహ్వభి
 థాయాస్తు వరుణో దేవతా భవేత్, యశస్విన్యా మునిశ్రేష్ఠ భగవా
 న్భిస్కర స్తథా, అలంబుసాయా అంబాత్తా వరుణః పరిక్షీర్తితః, కుహోః
 తుద్దేవతా ప్రోక్తా గాంధారి చంద్రదేవతా, శంఖన్యా శ్చంద్రమా స్తద్వ
 త్పుయస్విన్యాః ప్రజాపతిః, విశ్వోదరాభిథాయాస్తు భగవాన్ పావకః
 పతిః, ఇదాయాం చంద్రమా నిత్యం చరత్యేవ మహామునే, పింగళాయాం
 రవిస్తద్వ స్తునే వేదవిదాం వర, పింగళాయా ఇదాయాంతు వాయో
 గ్సుంక్రమణంతు యత్, తదుత్తరాయణం ప్రోక్తం మునే వేదాంత వేదిభిః,
 ఇదాయాః పింగళాయాంతు ప్రాణసంక్రమణం మునే, దక్షిణాయాం
 గృక్తం పింగళాయా మితి శ్రుతిః, ఇదాపింగళయో స్సంధిం యదా

ప్రాణ స్సమాగతః, అమావాస్య తదా ప్రోక్తా దేహే దేహభృతాం
 వర, మూలాధారం యదాప్రాణః ప్రవిష్టుః పండితోత్తమ, తదాద్యం
 విషువం ప్రోక్తం తాపనై స్తాపనోత్తమ, ప్రాణసంజ్ఞో మునిశ్రేష్ఠ మూర్ధానం
 ప్రావిశ ద్యదా, 'తదంత్యం విషువం ప్రోక్తం తాపనై స్తత్త్వ చింతకైః,
 నిశ్వాసోచ్ఛ్వాససం సర్వం మాసానాం సంక్రమో భవేత్, ఇదయా
 కుండలీస్థానం యదా ప్రాణ స్సమాగతః, సోమగ్రహణ మిత్యుక్తం తదా
 తత్త్వవిదాం వర, యదా పింగళయా ప్రాణః కుండలిశ్శీఘ్ర మాగతః
 తదా తదా భవే త్సుర్యగ్రహణం మునిపుంగవ, శ్రీపర్వతం శిరస్థానే
 కేదారంతు లలాటకే, వారాణసీ మహాప్రాజ్ఞభ్రువో ధ్వాణస్య మధ్యమే,
 కురుక్షేత్రం కుచస్థానే ప్రయాగం హృత్సరోరుహే, చిదంబరంతు హృ
 న్తన్యే ఆధారే కమలాలయమ్, ఆత్మతీర్థం సముత్సృజ్య బహి స్తీర్థాని
 యో వ్రజేత్, కరస్థం సమహారత్నం త్యక్త్వా కాచం విమార్గతే, భావ
 తీర్థం పరం తీర్థం ప్రమాణం సర్వకర్షసు, అన్యథా లింగ్యతే కాంతా
 అన్యథా లింగ్యతే సుతా, తీర్థాని తోయపూర్ణాని దేవా న్కాష్ఠాః
 నిర్మితాః, యోగినో న ప్రపద్యంతే స్వాత్మప్రత్యయకారణాత్, బహి
 స్తీర్థా త్వరంతీర్థ మంతస్తీర్థం మహామునే, ఆత్మతీర్థం మహాతీర్థ మన్యతీర్థం
 నిరర్థకమ్, చిత్త మంతర్గతం దుష్టం తీర్థస్నానై ర్న శుభ్యతి, శతశోఽపి
 జలై ర్థాతం సురాభాండ మి వాశుచి, విషువాయ న కాలేషు గ్రహణే
 చాంతరే సదా, వారాణస్యాదికే స్థానే స్నాత్వా శుద్ధో భవేన్నరః, జ్ఞాన
 యోగపరాణాంతు పాదప్రక్షాళితం జలమ్, భావశుద్ధ్యర్థ మజ్ఞానాం
 తత్తీర్థం మునిపుంగవ, తీర్థే దానే జపే యజ్ఞే కాష్ఠే పాషాణకే సదా,
 శివం వశ్యతి మూఢాత్తా శివే దేహే ప్రతిష్ఠితే, అంతస్థం మాం పరి
 త్యజ్య బహిష్ఠం యస్తు నేవతే, హస్తస్థం పిండముత్సృజ్య లిహే
 త్కూర్పర మాత్మనః, శివ మాత్మని వశ్యంతి ప్రతిమాసు న్మయోగినః,
 అజ్ఞానాం భావనార్థాయ ప్రతిమాః పరికల్పితాః, ఆపూర్వమపరం బ్రహ్మ
 స్వాత్మానం సత్య మద్వయమ్, ప్రజ్ఞాన ఘనమానందం యః వశ్యతి
 సవశ్యతి, నాడీపుంజం సదా సారం నరభావం మహామునే, సముత్సృ
 జ్యాత్తనాత్మాన మహా మిత్యవధారయ, ఆశరీరం శరీరేషు మహాంతం విభ

మీశ్వరమ్, ఆనంద మక్షరం సాక్షాన్తత్వా ధీరో న శోచతి, విభేదజనకే జ్ఞానే నష్టే జ్ఞానబలా స్తునే, ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేద మనంతం ¹కిం కరిష్యతి. ౪.

పంచమః ఖండః.

సమ్యక్ క్షణమే బ్రహ్మ న్నాడీ శుద్ధిం సమాసతః, యయా శుద్ధ్యా సదా ధ్యాయన్ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతే శృణు వత్సామి నాడీశుద్ధిం సమాసతః, విద్యుక్తకర్తృసంయుక్తః కామసంకల్ప వర్జితః, యమా ద్యష్టాంగ సంయుక్త శ్శాంత స్సత్యపరమణః, స్వాత్మ న్యవస్థిత స్సమ్యక్ జ్ఞానిభిశ్చ సుశిక్షితః, పర్యతాగ్రే నదీతీరే బిల్వ మూలే వనేఽథవా, మనోరమే శుచా దేశే మతం కృత్వా సమా హితః, ఆరభ్య చాసనం పశ్చాత్ ప్రాబ్ధుభోఽదబ్ధుభోఽపివా, సమగ్రిన శిరఃకాయ స్సంస్మృతాస్య స్సనిశ్చలః, నాసాగ్రే శశభృద్భింబే బిందు మధ్యే తురీయకమ్, ప్రవంత మమృతం పశ్యేన్నేత్రాభ్యాం సుసమా హితః, ఇడయా ప్రాణ మాకృష్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, తతోఽగ్నిం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయన్ జ్వాలావళీయుతమ్, బిందునాదసమాయుక్త మగ్నిబీజం విచింతయేత్, పశ్చాద్విరేచయే త్సమ్యక్ కాపిణి పింగళయా బుధః, పునః పింగళయా పూర్వ వహ్నిబీజ మనుస్తరేత్, పున ర్విరే చయే ద్ధీమా నిడయైవ శనై శ్శనైః, త్రిచతుర్వాసరం వాథ త్రిచతు ర్వాసర మేవచ, షట్పుత్వా విచరేన్నిత్యం రహస్యేవం త్రిసంధిషు, నాడీశుద్ధి మవాప్నోతి పృథక్పిహ్నోపలక్షితః, శరీరలఘుతాదీప్తి ర్వహ్ని చ్ఛాతరవర్తినః, నాదాభివ్యక్తి రి త్యేత చ్చిహ్నం తత్ప్రిధిసూచకమ్, యావదే తాని సంపశ్యేత్తావ దేవం సమాచరేత్, అథవై తత్పరిత్యజ్య స్వాత్మశుద్ధిం సమాచరేత్, ఆత్మా శుద్ధ స్సదా నిత్య స్సుఖరూప స్స్వయం ప్రభః, అజ్ఞానా న్తలినో భాతి జ్ఞానా చ్చుద్ధో విభాత్యయమ్, అజ్ఞాన మలపంకం యః హృదయేత్ జ్ఞానతో యతః, స ఏవ సర్వదా శుద్ధో నాన్య కర్తారతో హి స ఇతి. ౫.

షష్ఠః ఖండః.

ప్రాణాయామక్రమం వక్ష్యే సాంకృతే శృణు సాదరమ్, ప్రాణ

యామశ్చ తి ప్రోక్తే రేచపూరకకుంభకైః, వర్ణత్రయాత్మకాః ప్రోక్తా రేచ
 పూరకకుంభకాః, స ఏష ప్రణవః ప్రోక్తః ప్రాణాయామ స్తు తన్నయః
 ఇడయా వాయు మాకృష్య పూర్వయిత్వోద్దరస్థితమ్, శనై ష్టాడశభి
 ర్వాత్రై రకారం తత్ర సంస్కరేత్, పూరితం ధారయే త్పశ్చ చ్చతు
 ష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, ఉకారమూర్తిమత్రాపి సంస్కరన్ ప్రణవం జపేత్
 యావద్వా శక్యతే తావ ధారయే జ్ఞప్తవత్పురః, పూరితం రేచధే
 త్పశ్చాత్ మకారేణ నిలం బుధః, శనైః పింగళయా తత్ర ద్వాత్రిం
 శాత్రయా పునః, ప్రాణాయామో భవే దేష స్తత శ్చైవం సమభ్యసేత్
 పునః పింగళయా పూర్వ మాత్రై ష్టాడశభి స్తథా, అకారమూర్తి
 మత్రాపి స్మరే దేకాగ్ర మానసః, ధారయే త్పురితం విద్వాన్ ప్రణవం
 సంజప స్వశీ, ఉకారమూర్తిం సంధ్యాయన్ చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా,
 మకారం తు స్మర స్పశ్చ ద్రేచయే దిడయా నిలమ్, ఏవమేవ పునః
 కుర్యా దిడయా పూర్వ బుద్ధిమాన్, ఏవం సమభ్యసేత్ నిత్యం ప్రాణ
 యామం మునీశ్వర, ఏవ మభ్యాసతో నిత్యం షణ్మాసాత్ జ్ఞానవా
 న్భవేత్, వత్సరాద్భిష్టా విద్వాన్ స్యా తస్తా నిత్యం సమభ్యసేత్,
 యోగాభ్యాసరతో నిత్యం స్వధర్మనిరత శ్చయః, ప్రాణ సంయమనే నైవ
 జ్ఞానా స్తుక్తో భవిష్యతి, బాహ్య దాపూరణం వాయో రుదరే పూరకో
 ఽపి సః, సంపూర్ణకుంభవ ద్వాయో ర్ధారణం కుంభకో భవేత్, బహి
 ర్విరేచనం వాయో రుదరా ద్రేచక స్త్వృతః, ప్రస్వేదజనకోయస్తు
 ప్రాణాయామేషు సోఽధమః, కంపనం మధ్యమం విద్యా దుత్థానం
 చోత్తమం విదుః, పూర్వపూర్వం ప్రకుర్వీత యావదుత్థానసంభవః, సంభవ
 త్యుత్తమే ప్రాజ్ఞః ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణాయామేన చిత్తం
 తు శుద్ధం భవతి సువ్రత, చిత్తే శుద్ధే శుచి సాక్షాత్ ప్రతిత్వగ్జ్ఞాతి ర్వ్యవ
 స్థితః, ప్రాణచిత్తేన సంయుక్తః పరమాత్మని తిష్ఠతి, ప్రాణాయామపర
 స్యాస్య పురుషస్య మహాత్మనః, దేహశోచిష్ఠతే తేన కించి జ్ఞానా
 ద్విముక్తతా, రేచకం పూరకం ముక్త్యా కుంభకం నిత్య మభ్యసేత్, సర్వ
 వాపవినిర్ముక్త స్సమ్యక్జ్ఞాన మవాప్నుయాత్, మనోజవత్ప్ర మాప్నోతి
 ఽవితాదిచ నశ్యతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య నకించిదపి దుర్లభః, తస్మా

త్సర్వప్రయత్నేన ప్రాణాయామా సమభ్యసేత్, వినియోగా ప్రవ
 ఙ్గామి ప్రాణాయామస్య సువ్రత, సంధ్య మోర్బాహ్నకాలేషి
 మధ్యాహ్న వాళవా సదా, బాహ్యం ప్రాణం సమాకృష్య పూరయి
 త్వోదరేణచ, నాసాగ్రే నాభిమధ్యేచ పాదాంగుష్ఠేచ ధారయేత్, సర్వ
 రోగవినిర్ముక్తో జీవేద్వైశతం నరః, నాసాగ్రధారణా ద్వాపి జితో భవతి
 సువ్రత, సర్వరోగనివృత్తి స్స్య న్నాభిమధ్యేతు ధారణాత్, శరీర
 లఘుతావిప్ర పాదాంగుష్ఠనిరోధనాత్, జిహ్వాయా వాయుమాకృష్య
 యః పిబే తస్మాతం నరః, శ్రమదాహవినిర్ముక్తోయోగీ నీరోగతా మియాత్,
 జిహ్వాయావాయు మాకృష్య జిహ్వమూలే నిరోధయేత్, పిబే దమృత
 మన్యగ్రం సకలం సుఖ మాఘ్నయాత్, ఇడయా వాయు మాకృష్య
 భువోర్తధ్యే నిరోధయేత్, యః పిబే దమృతం శుద్ధం వ్యాధిభిర్న
 చ్యతేహిసః, ఇడయా వేదతత్త్వజ్ఞ తథా పింగళయైవచ, నాభా నిరోధయే
 త్తేన వ్యాధిభి ర్దుచ్యతే నరః, మాసమాత్రం త్రిసంధ్యాయాం జిహ్వ
 యాఽరోప్య మారుతమ్, అమృతం చ పిబేన్నాభా మందం మందం
 నిరోధయేత్, వాతజః పిత్తజా దోషా సశ్యంత్యేవ నసంశయః, నాసాభ్యాం
 వాయు మాకృష్య నేత్రద్వంద్వే నిరోధయేత్, నేత్రరోగా వినశ్యంతి
 తథా శ్రోత్రనిరోధనాత్, తథా వాయుం సమారోప్య ధారయే చ్ఛిరసి
 స్థితమ్, శిరోరోగా వినశ్యంతి సత్యముక్తం హిసాంకృతే, స్వస్తికాసన
 మాస్థాయ సమాహితమనా స్తథా, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య ప్రణవేన
 శనై శ్శనైః, హస్తాభ్యాం ధారయే త్సమ్యక్-ర్వాదికరణాని చ, అంగు
 ష్ఠాభ్యాం మునేశ్రోత్రే తర్జనీభ్యాం తు చతుషి, నాసాపుటావధానాభ్యాం
 ప్రచాచ్య కరణాని వై, అనందావిర్భవోయావ త్తావ న్నూర్ధని ధార
 ణాత్, ప్రాణః ప్రయాత్యనేనైవ బ్రహ్మరంధ్రం మహామునే, బ్రహ్మ
 రంధ్రం గతే వాయూ నాద శ్చోత్పద్యతేనఘ, శంఖద్వని నిభ శ్చాదా
 మధ్యే మేఘద్వని ర్భూథా, శిరోమధ్యగతే వాయూ గిరిప్రసవణం
 యథా, పశ్చాత్ప్రీతో మహాప్రాజ్ఞా స్సాక్షా దాత్తోస్తుభోభవేత్, పున
 స్తజ్జాననిష్పత్తి ర్యోగా త్సంసారనిహ్నుతిః, దక్షిణేతరగుల్ఫేన సీవిసిం
 పీడయేత్ స్థిరామ్, సవ్యేతరేణ గుల్ఫేన పీడయే ద్బుద్ధిమా న్నరః,

జానోర్వరధస్థితాం సంధిం స్త్రుత్వా దేవం త్రియంబకమ్, వినాయకం చ సంస్త్రుత్య తథా వాగీశ్వరిం పునః, లింగనాశా త్సమాకృష్య వాయుమప్యగ్రతోమునే, ప్రణవేన నియుక్తేన బిందుయుక్తేన బుద్ధిమాణ, మూలాధారస్య విప్రేంద్ర మధ్యే తంతు నిరోధయేత్, నిరుధ్య వాయునా దీప్తో వహ్నిరూహతి కుండలీమ్, పున స్సుషుమ్నయా వాయువహ్నినా సహ గచ్ఛతి, ఏవమభ్యసత స్తస్య జితోవాయు ర్భవే ద్భృశమ్, ప్రస్తేన ప్రథమః పశ్చాత్ క్రిందంపనం మునిపుంగవ, ఉత్థానంచ శరీరస్య చిహ్న మేతజ్జితేనలే, ఏవ మభ్యసత స్తస్య మూలరోగో వినశ్యతి, భగంధరం చ నష్టంస్యా త్సర్వరోగాణి సాంకృతే, పాతకాని చ నశ్యంతి యద్రాణి చ మహాంతిచ, నష్టే పాపే విశుద్ధం స్యాచ్చిత్తదర్పణమద్భుతమ్, పున ర్భృహ్మదిభోగేభ్యో వైరాగ్యం జాయతే హృది, విరక్తస్య తు సంసారాత్ జ్ఞానం కైవల్యసాధనమ్, తేన పాపాపహాని స్స్యాత్ జ్ఞాత్వా దేవం సదాశివమ్, జ్ఞానామృతరసో యేన సకృదాస్వాదితో భవేత్, స సర్వకార్య ముత్సృజ్య తత్రైవ పరిధావతి, జ్ఞానస్వరూప మేవాహుర్జగదేశ ద్విపక్షణః, అర్థస్వరూప మజ్ఞానా త్పశ్యంత్యన్యేకుర్వన్తమః, ఆత్మస్వరూపవిజ్ఞానా దజ్ఞానస్య పరిక్షయః, క్షీణేజ్ఞానే ఘహాప్రాజ్ఞ రాగా దీనాం పరిక్షయః, రాగాద్యసంభవే ప్రాజ్ఞ పుణ్యాపాప విమర్దనమ్, తయోర్నాశే శరీరేణ నపున స్సంప్రయుజ్యత ఇతి. ౬.

స్తవమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ప్రత్యాహారం మహామునే, ఇంద్రియాణాం విచరణాం విషయేషు స్వభావతః, బలా దాహరణం తేషాం ప్రత్యాహార స్పృశచ్యతే, యత్పశ్యతి తు తత్సర్వం బ్రహ్మ పశ్య స్సమాహితః, ప్రత్యాహారో భవే దేష బ్రహ్మవిద్భిః పురోదితః, యస్య చుష్క మశుద్ధం వా కరోత్యామరణాంతికమ్, తత్సర్వం బ్రహ్మణే కుర్యాత్ప్రీత్యాహార స్పృశచ్యతే, అథవా నిత్యకర్తాణి బ్రహ్మరాధన బుద్ధితః, కామ్యాని చ తథా కుర్యాత్ప్రీత్యాహార స్పృశచ్యతే, అథవా వాయు మాకృష్య స్థానాత్ స్థానం నిరోధయేత్, దంతమూలా త్తథా కంఠే కంఠా దురసి మారుతమ్, ఉరో దేశా త్సమాకృష్య నాభిదేశే నిరోధ

యేత్, నాభిదేశా త్సమాకృష్య కుండల్యాంతు నిరోధయేత్, కుండలీ
దేశతో విద్వా స్తూలాధారే నిరోధయేత్, అథాపానా త్కృటి ద్వంద్వే
తథోరా చ సుమధ్యమే, తస్మా జ్ఞానుద్వయే జంఘే పాదాంగుష్ఠే నిరోధ
యేత్, ప్రత్యాహరోఽయముక్తస్తు ప్రత్యాహరపరైః పరా, ఏవ
మభ్యాసయుక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, సర్వపాపాని నశ్యంతి భవ
రోగశ్చ సువ్రత, నాసాభ్యాం వాయు మాకృష్య నిశ్చల స్వస్తికాసనః,
పూరయే దనిలం విద్వా నాపాదతలమస్తకమ్, పశ్చాత్ పాదద్వయే తద్వ
స్తూలాధారే తదైవవ, నాభికందే చ హృత్తథ్యే కంఠమూలేచ తాలుకే,
భ్రువో ర్తథ్యే లలాటేచ తథా మూర్ధని ధారయేత్, దేహే త్వాత్మ
మతిం విద్వాన్ సమాకృష్య సమాహితః, ఆత్మనాత్మని నిర్ద్వంద్వే నిర్వి
కల్పే నిరోధయేత్, ప్రత్యాహర స్సమాఖ్యాత స్సాక్షా ద్వేదాంతవేదిభిః,
ఏవమభ్యస తస్తస్య నశించిదపి దుర్లభ మితి. ౭.

అష్టమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధారణాః పఞ్చ సువ్రత, దేహమధ్య
గతేవ్యోమ్ని బాహ్యకాశస్తు ధారయేత్, ప్రాణే బాహ్యనిలం తద్వత్
జ్వలనేచాగ్ని నూదరే, తోయం తోయాంశకే భూమిం భూమిభాగే
మహామునే, హయరావలకా రాఖ్యం మంత్ర ముచ్చారయే త్క్రమాత్,
ధారణైషా పరాప్రోక్తా సర్వపాపవిశోధినీ, జాన్వంతం పృథివీ హ్యంశో
హ్యపాం పాయ్వంశ ముచ్యతే, హృదయాంశ స్తథాగ్న్యంశో భూ
మధ్యాంశోఽనిలాంశకః, ఆకాశాంశ స్తథా ప్రాజ్ఞ మూర్ధాంశః పరి
కీర్తితః, బ్రహ్మణం పృథివీభాగే విష్ణుం తోయాంశకే తథా, అగ్న్యంశేచ
మహేశాన మీశ్వరం చానిలాంశకే, ఆకాశాంశే మహాప్రాజ్ఞ ధార
యేత్తు సదాశివమ్, అథవా తవ వక్ష్యామి ధారణాం మునిపుంగవ,
పురుషే సర్వశాస్తారం బోధానందమయం శివమ్, ధారయే ద్బుద్ధిమా
న్నిత్యం సర్వపాపవిశుద్ధయే, బ్రహ్మదికార్యరూపాణి న్వేన్వే సంహృత్య
కారణే, స్వకారణ మప్యక్త మనిరూప్య మచేతనమ్, సాక్షాదాత్మని
సంపూర్ణే ధారయే త్ప్రణవే నరః, ఇంద్రియాణి సమాహృత్య మనసా
త్మని యోజయే దితి. ౮.

సవమః ఖండః.

అథాత స్మం ప్రవక్ష్యామి ధ్యానం సంసారనాశనమ్, ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం మహేశ్వరమ్, సోహమి త్యాదరేచైవ ధ్యాయే ద్యోగీశ్వరేశ్వరమ్, అథవా సత్యమీశానం జ్ఞాన మానంద మద్వయమ్, అత్య్థమచలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్, తదా స్థూల మనాకాశ మసు స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగంధాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానం సచ్చిదానంద మనంతం బ్రహ్మ సునత, ఆహ మస్తీ త్యభి ధ్యాయేత్ ధ్యేయాతీతం విముక్తయే, ఏవమభ్యాసయ్య క్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, క్రమా ద్వేనాంతవిజ్ఞానం విజాయేత న సంశయ ఇతి. ౯.

దశమః ఖండః.

అథాత స్మం ప్రవక్ష్యామి సమాధిం భవనాశనమ్, సమాధి స్థు విదుత్పత్తిః పరజ్ఞేకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యత్తా కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సన్ భిద్యతే భాగ్విశ్వా మాయయా న స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి నప్రపంచో నసంస్పృతిః, యథాకాశో ఘటాకాశో మతాకాశఇతీరితః, తథా భ్రాన్తిన్విధా ప్రాక్తో హ్యత్తా జీవేశ్వరాత్తనా, నాహం దేహణో నచ ప్రాణో నేంద్రియాణి మనో నహి, సదా సాక్షిస్వరూపత్వా చ్ఛివవవాస్తి కేవలః, ఇతి కీర్త్యా మునిశ్రేష్ఠ సా సమాధి రిహోచ్యతే, సోఽహం బ్రహ్మ న సంసారి నమత్తోఽన్యః కదాచన, యథా షేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే తద్విజ్జగత్తయ్యచులీయతే, తస్మా న్ననః పృథజ్నాస్తి జగన్తాయాచ నాస్తి హి, యన్యైవం పరమాత్మాయం ప్రత్యకృభతః ప్రకాశితః, స తు యాతి స పుంభావం స్వయం సాక్షా త్పరామృతమ్, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం సదా, యోగినోఽవ్యవహానేన తదా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వాణి భూతాని స్వాత్మనేయ హి సత్యేతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణిభూతాని సమాధిస్థో నవశ్యేతి, ఏకీభూతః పరేణాసౌ తదా భవతి

కేవలః, యదా పశ్యతి చాత్మానం కేవలం పరమార్థతః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నం తదా భవతి నిర్వృతిః, ఏవ ముక్త్వా స భగవాన్ దత్తాత్రేయో మహామునిః, సాంకృతిస్వస్వరూపేణ సుఖమాస్తేతి నిర్భయ ఇతి. ౧౦.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఇతి దర్శనోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౩౧. యజుర్వేదీయ తారసారోపనిషత్

శ్లో. యన్నారాయణతారాథ సత్యజ్ఞానసుఖాకృతీ,
త్రిపా న్నారాయణాకారం తద్బ్రహ్మైవాఽస్మి కేవలమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. ఓం బ్రహ్మస్థి రువాచ యాజ్ఞవల్క్యమ్, యదను కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజన్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛేత్తదేవ మన్యేతేతీదం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మ సదన మత్రహి జంతోః ప్రాణే షూత్క్రమమాణేషు రుద్రస్తారకం 'బ్రహ్మవ్యాచప్తే, తే నాసా వమృతీభూత్వా మోక్షీభవతి తస్మా దవిముక్త మేవ నిషేవేతావిముక్తం నవిముంచే దేవ మేవైష భగవన్నితి యాజ్ఞ వల్క్యః. ౧.

అథ హైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కిం తారకం కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం నమోనారాయణాయేతి తారకం చిదాత్మక మి త్యుపాసితవ్యమ్, ఓ మిత్యేకాక్షర మాత్ర స్వరూపం నమ ఇతి ద్వ్యక్షరం ప్రకృతిస్వరూపమ్, నారాయణాయేతి

పంచాక్షరం పరంబ్రహ్మస్వరూపం, ఇతి యవనం వేద, సోఽమృతో భవతి, ఓమితి బ్రహ్మభవతి, నకారో విష్ణు ర్భవతి, మకారో దుద్రోభవతి, నకార ఈశ్వరో భవతి, రకారోఽఙ్ఞం విరా డ్భవతి, యకారః పురుషోభవతి, ణకారో భగవా న్భవతి, యకారః పరమాత్మా భవతి, ఏత ద్వై నారాయణ స్యాష్టాక్షరం పరం పరమపురుషో భవతి, అయం ఋగ్వేదః ప్రథమః పాదః. ఓ మిత్యేతదక్షరం పరంబ్రహ్మ, తదేవోపాసితవ్యమ్, ఏతదేవ సూక్ష్మాష్టాక్షరం భవతి, తదేత దష్టాత్మతోఽష్టభా భవతి, అకారః ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారో ద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయాక్షరో భవతి, బిందుస్తుతీయాక్షరో భవతి, నాదః పంచమాక్షరో భవతి, కలా షష్ఠాక్షరో భవతి, కలాతీతా సప్తమాక్షరో భవతి, తత్పర శ్చాష్టమాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి తదేవ తారకం బ్రహ్మ త్వం విద్ధి తదేవోపాసితవ్యమ్, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. అకారాదభవ ద్భృష్టో జాంబవానితి సంజ్ఞకః, ఉకారాక్షః సమ్భూత ఉపేంద్రో హరినాయకః, మకారాక్షరసమ్భూత శ్శివస్తు హుమాన్ స్తుతః, బిందు రీశ్వరసంజ్ఞస్తు శత్రుఘ్న శ్చక్రరా ట్స్వయమ్, నాదో మహాప్రభు ర్జ్ఞేయో భరత శ్శంఖనామకః, కలాయాః పురుష స్యాత్మా ల్లక్షణో ధరణీధరః, కలాతీతా భగవతీ స్వయం సీతేతి సంజ్ఞితా, తత్పరః పరమాత్మా చ శ్రీరామః పురుషోత్తమః. ఓమి త్యేతదక్షర మిదం సర్వం తస్యోపవాద్యాఖ్యానమ్, భూతం భవ్యం భవిష్యం య చ్చాశ్చ త్తత్త్వమంత్రవల్లదేవతా చ్ఛంద ఋక్కులాశక్తిసృష్ట్యాత్మక మితి య వనం వేద, యజుర్వేదో ద్వితీయః పాదః—అథ హైనం భారద్వాజో యజ్ఞవల్క్య మువాచాథ కైర్నంత్రైః పరమాత్మా ప్రీతో భవతి, స్వాత్మనో దర్శయతి, తా న్నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నకారవాచ్యో జాంబవాన్, భూర్భువ స్స్వ స్తనై వై నమో నమః. ౧. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నుకారవాచ్య ఉపేంద్రస్వరూపో హరి నాయకో, భూర్భువ స్స్వ స్తనై వై నమో నమః. ౨. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్నకారవాచ్య శ్శివస్వరూపో

హనుమాన్ *భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౩. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ బిందుస్వరూప శ్శత్రుహ్నీ భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౪. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ బిందుస్వరూపా భరతో భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౫. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ బిందుస్వరూపా లక్ష్మణో భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౬. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ బిందుస్వరూపా భగవతీ సీతా చిత్స్వరూపా భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౭. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందానంతాద్వయ పరిపూర్ణః బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి భూర్భువ స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౮. ఏతదష్టవిధమంత్రం యోగీతే సోఽగ్ని పూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్య పూతో భవతి, స సూర్య పూతో భవతి, స సర్వైర్దేవై ర్జ్ఞాతో భవతి, తేనేతిహ స పురాణానాం రుద్రాణాం శత సహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, శ్రీమన్నారాయణాష్టాక్షరానుస్మరణేన గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణవానామయంతం జప్తం భవతి, దశపూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి, నారాయణపద మవాహ్నీతి, యవనం వేద, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురారతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగ్రవాగ్ స స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమంపద మిత్యపనిషత్, సామవేద స్మృతీయః పాదః.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తారసారోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

* 'ఆప్తమూర్తే శివస్యాసీ ద్వాయరూపా త్పుతోబలి, హనుమాన్కేసరితే త్రే మకారార్థ స్పృశచ్యుత' ఇతి రామతారసారోపనిషత్ ప్రవేశకత్వంవాది విలేన హనుమాన్ ప్రవేశక ఇతి ద్వారాపరామాయణాద్యుక్తమసి సంకల్పతే (మి.సు.శా.)

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౨. అధర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్

శ్లో. యన్మహావాక్యసిద్ధాంత మహావిద్యాకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణభి రితి శాన్తిః.

అథహోవాచ భగవాన్ బ్రహ్మ, అపరోక్షానుభవహోపనిషదం
వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్య ధ్యూతర మేషా న ప్రాకృతాద్యోపదే
ప్రవాహ, సాత్వికాయాంతర్ముఖాయ పరిశుక్తాషవే, అథసగ్ స్మృతి బంధ
మోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చతుషీ ఉపసగ్ హృత్య విజ్ఞాయ, అవిద్యా
లోకాంధ స్తమోద్యుక్, తమోహి శారీరప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాంతం,
అనంతాఖిలాజాండభూతమ్, నిఖిలనిగమోదితసకామకర్తవ్యవహారో
లోకః, నైషేంధకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంతరాదిత్యో
జ్యోతిర్తండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యజప
యోప హితగోహగ్ స స్సోఽహం ప్రాణాపానాభ్యాం ప్రతిలోమాను
లోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లభ్యా త్రివృద్ధాత్మని బ్రహ్మ
ణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చిదానందః పరమాత్మాఽవిర్భవతి, సహస్రభాను
మచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీయా, సారావారపూర ఇహ నైషా సమాధిః,
నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మైక్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణం
తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్రధీరః, నామాని కృత్వాభిష
న్యదాస్తే, ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహర, శక్రః ప్రవిద్వా స్పృధిత
శ్చైతస్యః, త మేవం విద్యా నమృత ఇహ భవతి నాన్యఃపథా అయనాయ
విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా
న్యాసా, లేహ నాకం మహిమాన స్పచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా
స్మృతి దేవాః, సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్ శివః,
ఆత్మజ్యోతి రహగ్ శుక్ర స్పర్శజ్యోతి రసాద హోమ, ఏత దధర్మ

శిరోఽధీతే, ప్రాత రథీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మథీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుం జానః పాపాఽపాపా భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోపపాతకాత్పృముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహావిష్ణు సాయుజ్య మవాప్నోతి త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. బ్రహ్మచి పంచబ్రహ్మణో యత్ర విశ్రాంతి మాప్నుయః,
తదఖండసుఖాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అథవైష్ణవలాదో భగవాన్ కిమాదా కింజాత మితి సద్యో జాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోర ఇతి కిం భగవ ఇతి వామదేవ ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి సర్వేషాం 'విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్తయో య త్సర్వం తద్గుహ్యం తస్మైసమో మహాదేవాయ మహాగుద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవా స్తపేశః. గోప్యా ద్దోష్యతరం లోకే యద్య స్తే శృణు శాకల, సద్యోజాతం మహీ పూషా రమా బ్రహ్మత్రివృ త్సర్వరః, ఋగ్వేదో గార్హపత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా, వర్ణం వీతం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోరగ్ సలిలం చంద్రం గౌరీ వేదద్వితీయ కమ్, నీరదాభగ్ స్వరగ్ సాంద్రం దక్షిణాగ్ని రుదాహ్లాతమ్, పంచాశ

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౨. అధర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్

శ్లో. యస్తహావాక్యసిద్ధాంత మహావిద్యాకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

అథహావాచ భగవాన్ బ్రహ్మ, అపరోక్షానుభవహోపనిషదం
వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్య ధ్నుహ్యతర మేషా న ప్రాకృతాయోపదే
ప్తవ్యా, సాత్వికాయాంతర్ముఖాయ పరిశుక్రాషవే, అథసగ్ స్మృతి బంధ
మోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చక్షుషీ ఉపసగ్ హృత్య విజ్ఞాయ, అవిద్యా
లోకాంధ స్తమోదృక్, తమోహి శారీరప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాంతః,
అనంతాఖిలాజాండభూతమ్, నిఖిలనిగమోదితసకామకర్తవ్యవహరో
లోకః, నైషోంధకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంతరాదిశ్యో
జ్యోతిర్నండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యజప
యోప హితగ్ హగ్ స స్సోఽహం ప్రాణాపానాభ్యాం ప్రతిలోమాను
లోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లబ్ధ్వా త్రివృదాత్తని బ్రహ్మ
ణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చిదానందః పరమాత్మాఽవిర్భవతి, సహస్రభాను
మచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీయా, పారావారపూర ఇవ నైషా సమాధిః,
నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మైక్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణం
తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్యధీరః, నామాని కృత్యాభిష
న్యదాస్తే, థాతా పురస్తా ద్య ముదాజహర, శక్రః ప్రవిద్యా స్పృధిత
శ్చతస్రః, త మేవం విద్యా నమృత ఇహ భవతి నాన్యఃపథా అయనాయ
విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా
న్యాసా, తేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా
స్సంతి దేవాః, సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్ శివః,
ఆత్మజ్యోతి రహగ్ శుక్ర స్సర్వజ్యోతి రసాద హామి, ఏత దధర్మ

శిరోఽధీతే, ప్రాత రథీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుం జానః పాపాఽపాపా భవతి, మాధ్యంధిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోపపాతకాత్పుముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహావిష్ణు సాయుజ్య మవాప్నోతి త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. బ్రహ్మచి పంచబ్రహ్మణో యత్ర విశ్రాంతి మాపున్నయః,
తదఖండసుఖాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వతి శాంతిః.

ఓమ్. అథవైపులాదో భగవాన్ కిమాదా కింజాత మితి సద్యో జాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోర ఇతి కిం భగవ ఇతి వామదేవ ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి సర్వేషాం విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్తయో య త్సర్వం తద్గహ్యం తస్మైనమో మహాదేవాయ మహారుద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవాన్ స్తోమశ్శ్లో. గోప్యా ద్దోష్యతరం లోకే యద్య స్తి శృణు శాకల, సద్యోజాతం మహీ పూషా రమా బ్రహ్మత్రివృత్స్వరః, ఋగ్వేదో గర్వాపత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా, వర్ణం పీఠం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోరగ్ సలిలం చంద్రం గౌరీ వేదద్వితీయ కమ్, నీరదాభగ్ స్వరగ్ సాంద్రం దక్షిణాగ్ని రుదాహృతమ్, పంచాశ

ద్వర్ణసంయుక్తగ్ స్థితి రిచ్ఛాక్రియాన్వితమ్, శక్తిరక్షణసంయుక్తగ్ సర్వా
 ఘాతాఘనాశనమ్, సర్వదుష్టప్రశమనగ్ సర్వైశ్వర్యఫలప్రదమ్, వామ
 దేవం మహాబోధదాయకం పావకాత్మకమ్, విద్యాలోకసమాయుక్తం
 భానుకోటిసమప్రభమ్, ప్రసన్నగ్ సామవేదాఖ్యం గానాష్టకసమన్వితమ్,
 ధీరస్వర మధీనం చాహవనీయ మస్తుతమ్, జ్ఞాన సగ్ హార సంయుక్తగ్
 శక్తిద్యయసమన్వితమ్, వర్ణగ్ శుక్లం తమోమిశ్రం పూర్ణబోధకగ్
 స్వయమ్, ధామత్రయనియంతారం ధామత్రయసమన్వితమ్, సత్వ
 సౌభాగ్యదం నృణాం సర్వకర్తృఫలప్రదమ్, అష్టాక్షరసమాయుక్త మష్ట
 పత్రాంతరస్థితమ్, య త్త త్తత్పురుషం ప్రోక్తం వాయుమందలసంవృతమ్,
 పంచాగ్నినా సమాయుక్తం మంత్రశక్తి నియామకమ్, పంచాశత్స్వర
 వర్ణాఖ్య మధర్వేదస్వరూపకమ్, కోటికోటిగణాధ్యక్షం బ్రహ్మాండాఖండ
 విగ్రహమ్, వర్ణగ్ రక్తం కామపంచ సర్వాధి వ్యాధిభేషజమ్, సృష్టిస్థి
 లయాదీనాం కారణగ్ సర్వశక్తిధృక్, అవస్థాత్రితయాతీతం తురీయం
 సత్యచిత్సుఖమ్, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిభి స్సేవ్యగ్ సర్వేషాం జనకం పరమ్,
 ఈశానం పరమం విద్యా త్పైరకం బుద్ధిసాక్షిణమ్, అకాశాత్మక మవ్యక్త
 మోంకారస్వరభూషితమ్, సర్వదేవమయగ్ శాంతగ్ శాంత్యతీతగ్ స్వరా
 ద్భూషి, అకారాదిస్వరాధ్యక్ష మాకాశమయవిగ్రహమ్, పంచకృత్య
 నియంతారం పంచబ్రహ్మత్వకం బృహత్, పంచబ్రహ్మోపసగ్ హారం కృత్వా
 స్వాత్మని సగ్ స్థితః, స్వమాయావైభవా స్సర్వాన్ సగ్ హృత్య స్వాత్మని
 స్థితః, పంచబ్రహ్మత్వ కాతీతో భాసతే స్వస్వతేజసా, అదా వంతేద మధ్యే
 చ భాసతేనాన్య హేతునా, మాయయా మోహిత శ్శంభో ర్మహాదేవం
 జగద్గురుమ్, న జాసంతి సురా స్సర్వే సర్వకారణ కారణమ్. న సందృశే
 తిష్ఠతిరూపమస్య పరాత్పరం పురుషం విశ్వధామ. యేన ప్ర కాశతే విశ్వం
 యత్రైవ ప్రవిలీయతే, తద్భూష్టాపరమగ్ శాంతం తద్భూష్టాస్తి పరం
 పదమ్, పంచబ్రహ్మపరం విద్యా త్సద్యోజాతాదిపూర్వకమ్, దృశ్యతే
 శ్రూయతే యచ్ఛ పంచబ్రహ్మత్వగ్ స్వయమ్, పంచథా వ ర్తమానం తం
 బ్రహ్మకార్యమిత్స్యతమ్, బ్రహ్మకార్య మితి శ్రుత్వా ఈశానం స్మరి

పద్యతే, పంచబ్రహ్మత్వకన్ సర్వగ్ స్వాత్తని ప్రవిలాప్యచ, సోఽహ మస్మితి
జానీయా ద్విద్వా న్భ్రుహ్మమృతో భవేత్, ఇత్యేత ద్భ్రుహ్మజానీయా ద్య
స్సముక్తోనసగళయః, పంచాక్షరమయగ్ శంభుం పరంబ్రహ్మస్వరూపిణమ్,
సకారాది యకారాంతం జ్ఞాత్వా పంచాక్షరం జపేత్, సర్వం పంచా
త్తకం విద్యా త్పంచబ్రహ్మత్తతత్వతః, పంచబ్రహ్మత్తికాం విద్యాం యోధీతే
భక్తిభావితః, సపంచాత్తకతా మేత్య భాసతే పంచధాస్వయమ్, ఏవ
ముక్త్వా మహాదేవో గాలవస్య మహాత్మనః, కృపాం చకార తత్రైవ
స్వాంతర్థిమగమ త్స్వయమ్, యస్య శ్రవణ మాత్రేణ శ్రుతమేవ శ్రుతం
భవేత్, అమతంచ మతం జ్ఞాత మవిజ్ఞాతం చ శాకల, ఏకేనైవ తు
పిండేన మృత్తికాయాశ్చ గౌతమ, విజ్ఞాతం మృణ్మయగ్ సర్వం మృద
భిన్నగ్ హి కార్యకమ్, ఏకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం
యథా, విజ్ఞాతగ్స్యా దతైకేన నఖానాం కృంతనేన చ, సర్వం కారాయ
సంజ్ఞాతం తదభిన్నగ్ స్వభావతః, కారణా భిన్నరూపేణ కార్యం కారణ
మేవ హి, తద్రూపేణ సదా సత్యం భేదే నోక్తి ర్మౌషా ఖలు, తచ్చకారణ
మేకం హి నభిన్నం నో భయాత్తకమ్, భేద స్సర్వత్ర మిత్యైవ ధర్తాదే
రనిరూపణాత్, అతశ్చ కారణం నిత్య మేకమేవాద్వయం ఖలు, అత్ర
కారణమద్వైతగ్ శుద్ధచైతన్య మేవహి, అస్మిన్ బ్రహ్మ పురే వేశ్మ
దహరం యదిదం మునే, పుండరీకం తు తన్మధ్యే ఆకాశో దహరోఽస్తి
తత్, స శివ స్సచ్చిదానందస్సోఽన్వేష్టవ్యోముముక్షుభిః, అయగ్ హృది
స్థిత స్సాక్షీ సర్వేషా మవిశేషతః, తేనాయగ్ హృదయం ప్రోక్త శ్శివ
స్సంసారమోచక ఇత్యుపనిషత్

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

౯౪. యాజుషీయ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్

శ్లో. శరీరయజ్ఞ సంశుద్ధ చిత్త సంజాతజోధతః,
మునయో యత్పదం యాంతి తద్రామపదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అ థాత స్వరోవనిషత్సారగ్ సగ్ సారజ్ఞానాతీత మన్న
నూక్తగ్ శరీరయజ్ఞం వ్యాఖ్యాన్యోమో యస్మిన్నేవ పురుష శ్శరీరే
వినాప్యగ్నిహోత్రేణ వినాపి సాంఖ్యేన సగ్ సారవిముక్తి ర్భవతి,
స్వేన విధి నాన్నం భూమా నిక్షిప్య యా ఓషధయస్సోమరాజ్ఞే రితి
తిస్రుభి రన్నపత ఇతి ద్వ్యాఖ్యామనుమంత్ర యతే, యాఓషధయ స్సోమ
రాజ్ఞే ర్భవీర్వ శ్శతవిచక్షణాః, బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఞ్చం
త్వగ్ హసః, యాః ఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీ,
బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఞ్చంత్వగ్ హసః, జీవలా నఘరిషా
మాతే బధ్నామ్యోషధీమ్, యాతఆయురువాహరాదప రక్షాగ్
సిచాతయాత్, అన్నపతేఽన్నస్య నో ధేహ్య సమీపస్య శుష్కిణః,
ప్రప్రదాతారం తారిష ఊర్జం నో ధేహి ద్విపదే చతుష్పదే, య దన్న
మద్ధి బహుథా విరుద్ధగ్ రుద్రైః ప్రజార్థయదివా పిశాచైః, సర్వం
తదీశానో అభయం కృణోతు శివగ్ మీశానాయ స్వాహా, అంతశ్చరతి
భూతేషు గుహాయాం విశ్వతోముఖః, త్వం యజ్ఞ స్త్వం బ్రహ్మ త్వగ్
రుద్ర స్త్వం వషట్కూర ఆపా జ్యోతీ రసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువ
స్సువరో నమః, ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్,
పునంతు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మ పూతా పునాతుమామ్, యదుచ్ఛిష్ట
మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునంతు మా మాపా
సతాం పుత్రిగ్రహగ్ స్వాహా, అమృత మస్త్యమృతోపస్తరణమసి,
అమృతం ప్రాణే హోమ్య మాశిష్యం తోఽసి ఓం ప్రాణాయస్వాహా,
ఓం ఆపానాయస్వాహా, ఓం వాయునాయస్వాహా, ఓం ఉదానాయస్వాహా,

ఓం సమానాయస్యా¹ హేతి కనిష్ఠికాంగుల్యాంగుష్ఠేన నై సోఽహ మస్మి,
 అనామికయా² పానే, మధ్యమికయా వ్యానే, సర్వాభి రుదాన, ప్రదే
 శిన్యా సమానే, తూష్ణీమేకా మేక ఋచా జహోతి, ద్వే ఆహవనీయే
 ఏకాం దక్షిణాగ్నౌ ఏకాం గార్వాపత్యే ఏకాం సర్వప్రాయశ్చిత్తీయే,
 అథాపిథాన మస్యామృతత్వాదోపస్పృశ్య పున రాదాయ పునః
 స్పృశేత్, సిన్ధ్యే ప్రాణావాహో గృహీత్వా హృదయ మనుపలభ్య
 జవేత్, ప్రాణోఽగ్నిః పరమాత్మా పంచవాయుభి రావృతః, అభయగ్
 సర్వభూతేభ్యో నమే భీతిః కదాచనేతి, విశ్వోఽసి వైశ్వానరో విశ్వ
 రూపం త్వయా ధార్యతే, జాయమానమ్, విశ్వం త్వాహుతయ
 స్సర్వాయత్ర బ్రహ్మమృతోఽసి, మహానవోయం పురుషో యోఽంగు
 ష్టాగ్రే ప్రతిష్ఠితః తమద్భిః పరిషించామి సోఽస్యాం తే ఆమృతాయచ,
 అనావిత్యేష బాహ్యత్వా ధ్యామే తాగ్నిహోత్రం³ జహోతి, సర్వేషా
 మేవ సూను ర్భవ త్వస్య యజ్జపరివృతా ఆహుతి ర్హోమయతి, న్వే
 శరీరయజ్జం పరివర్తయామితి, చత్వారోఽగ్నయ స్తే కింనారమర్థయాః,
 తత్ర సూర్యాగ్నిర్నామ సూర్యమండలాకృతి స్సహస్రరశ్మి పరివృత
 ఏకర్షి ర్భూత్వా మూర్ధ్ని తిష్ఠతి, యస్తాదుక్తోదర్శనాగ్నిర్నామ, చతు
 రాకృతి రాహవనీయో భూత్వా ముఖే తిష్ఠతి, శారీరోఽగ్ని ర్నామ,
 జరాప్రణుదా హవి రవస్కంద త్యర్థచంద్రాకృతి ర్దక్షిణాగ్ని ర్భూత్వా
 హృదయే తిష్ఠతి, తత్ర కోష్ఠాగ్ని రితి, కోష్ఠాగ్ని ర్నామ, అశితపీతలీఢ
 భాదితగ్ సమ్యగ్వృష్ట్యగ్ విషయిత్వా గార్వాపత్యో భూత్వా నాభ్యాం
 తిష్ఠతి, ప్రాయశ్చిత్తయ స్త్వధస్తా త్తిర్యక్తిస్తో హిమాంశుః ప్రభుః ప్రజ
 ననకర్తా, అస్య శారీరయజ్జస్య యూపశనాశోభితస్య కో యజమానః కా
 పన్నీ కే ఋత్విజః కే సదస్యాః కాని యజ్జ పాత్రాణి కాని హవీగ్షి కా
 వేదిః⁴ కాంతర్వేదిః కో ద్రోణకలశః కో రథః కః పశుః కోఽధ్వర్యుః
 కోహోతా కో బ్రాహ్మణాచ్ఛగ్నీ⁵ కః ప్రతిప్రస్థతా కః ప్రస్తోతా కో మైత్ర

1. స్వాహా. ఓంబ్రవృతే స్వాహా, ఓంబ్రవృతే, మ ఆత్మైశ్చృత త్వా యేతి
 కుష్ఠ. 2. నలే. 3. జహోమితి. 4. భాగధేయాః; నామధేయాః. 5. కోత్తరవేది.

షరుణః క ఉద్ధాతా కా¹ ధారాకః పోతా కే దర్భాః కస్రుగ్గవః కాఅజ్య
 స్థాలీ కావాఘారౌ కా వాజ్యభాగౌ కే ప్రయాజాః కే అఘూయాజాః
 కేడాక సూక్తవాకః క శృంఘోర్వాకః కే పత్నీసంయాజాః కోయాపః
 కా రశనా కా ఇష్టయః కా దక్షిణా కి మవభృథ మితి, అస్య శారీర
 యజ్ఞస్య యూపరశనా శోభితస్యాత్తా యజమానో బుధిః పత్నీ వేదా
 మహాఋత్విజోఽహంకారోఽధ్వర్యు శ్చిత్తగ్ హోతా ప్రాణో బ్రాహ్మ
 ణాచ్ఛగ్ సీ అపానః ప్రతిప్రస్థతా వ్యానః ప్రస్తోతా ఉదాన ఉద్ధాతా
 సమానో మైత్రావరుణ శృరీరం వేది ర్నాసికాంతర్వేదిర్హృద్ధా ద్రోణకలశః
 పాదోరథో దక్షిణహస్త స్త్రువస్సవ్య హస్తఆజ్యస్థాలీ శ్రోత్రే అఘారా
 చక్షుషీ ఆజ్యభాగౌ గ్రీవాధారా పోతా తన్తాత్రాణి సవస్యాః మహా
 భూతాని ప్రయాజాః గుణాఅనూయాజాః జిహ్వేడాదంతోష్ఠాసూక్తవాక
 స్తాలుః శంఘోర్వాకః స్త్రుతిర్దయా క్షాంతిరహిగ్సా పత్నీసంయాజా
 ఓంకారో యూప ఆశా రశనా మనోరథః కామః పశుః కేశాః దర్భా
 ఇంద్రియాణి యజ్ఞపాత్రాణి కర్తేంద్రియాణి హవీగ్షి అహిగ్సా ఇష్టమ
 స్త్యాగో దక్షిణా అవభృథం మరణాత్, సర్వాణ్యన్తిం దేవతా శరీరే
 అధి సమాహితాః, వారాణస్యాం మృతోవాపి ఇదం వా బ్రాహ్మణః
 పఠేత్, ఏకేన జన్తనా జంతు ర్కోతంచ ప్రాప్నుయా దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిష త్సమాప్తా,

ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౫. అధర్వణీయ గోపాలతాపన్యపనిషత్

శ్లో. శ్రీమ త్పంచ పదాగారం స విశేషతయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం నిర్విశేషం హరిం భజేత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

శ్రీగోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్.

శ్లో. గోపాల తాపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్,
శాత్యాయాని హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్.

ఓమ్. సచ్చిదానందరూపాయ కృష్ణాయాక్షిప్త¹కారిణే, నమో
వేదాంతవేద్యాయ గురవే బుద్ధిసాక్షిణే, మునయోఽహవై బ్రాహ్మణ
మూచుః, కః పరమో దేవః కుతో మృత్యుర్భిభేతి కస్య విజ్ఞానే నాఖిలం
విజ్ఞాతం భవతి కేనేదం విశ్వం సగ్ సరతీతి, తదుహోవాచ బ్రాహ్మణః,
కృష్ణోనై పరమం దైవతమ్, గోవిందా న్మృత్యుర్భిభేతి, గోపీజనవల్లభ
జ్ఞానేనైతద్వి జ్ఞాతం భవతి, స్వాహేదం విశ్వగ్ సగ్ సరతీతి, తదు
హోచుః, కః కృష్ణః, గోవింద శ్చ కోసా వితి, గోపీజనవల్లభ శ్చ కః, కా
స్వాహేతి, తానువాచ బ్రాహ్మణః, పాపకర్షణో గోభూమి వేదవిదితో
గోపీజనవిద్యాకలాపీ ప్రేరకః, త న్నాయాచేతి, సకలం పరంబ్రహ్మైవ తత్,
యోధ్యాయతి రసతి భజతి సోఽమృతోభవతీతి, తే హోచుః, కిం
తద్రూపం కిం రసనం కిం మాహో తద్భజనమ్, తత్సర్వం వివిదిషతా
మాఖ్యా హీతి, త దు హోవాచ హైరణ్యో గోపవేషమభ్యాసం కల్ప
ద్రుమాశ్రితమ్, తదిహశ్లోకా భవంతి. సత్పుండరీకనయనం మేఘాభం
వైద్యుతాంబరమ్, ద్విభుజం జ్ఞాన ముద్రాఢ్యం వనమాలిన మీశ్వరమ్,
గోపగోపీగవావీతగ్ సురద్రుమతలాశ్రయమ్, దివ్యాలంకరణోపేతం

ర్మత్సపంకజమధ్యగమ్, కాల్పినీజలకల్లోలసంగిమూరుతనేవితమ్, చింతయన్
 చేతసా కృష్ణం ముక్తోభవతి సంసృతేః ఇతి, తస్య పునా రసస మితి, జల
 భూమిందు సంపాతకామాది, కృష్ణాయే త్యేకం పదం గోవిందాయే
 ద్విత్వీయం గోపీజనేతి తృతీయం వల్లభాయేతి తురీయగ్ స్వాహేతి
 పంచమ మితి, పంచపదం జపన్ పంచాంగం ద్యావాభూమీసూరా
 చంద్రమసౌ తద్రూపతయా బ్రహ్మ సంపద్యతే బ్రహ్మసంపద్యత ఇతి.
 తదేష శ్లోకః, క్లిమిత్యేత దాదా వాదాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ గ
 జనవల్లభాయేతి బృహ న్భనవ్యా సకృ దుచ్చరే ద్యోఽసా గ
 స్తస్యాస్తీ మంతు నాన్యా గతి స్సాన్యదితి భక్తి రస్య భజనం త
 హాముత్రోపాధినైరాశ్యే నాముష్టి స్తనః కల్పనమ్, ఏతదేవచ నైష్క
 ర్మమ్, కృష్ణం తం విప్రా బహుధా యజంతి, గోవిందగ్ సంతం బహుధా
 ఆరాధయంతి, గోపీజనవల్లభో భువనాని దధే, స్వాహాశ్రీతోజగ దైజ
 త్సురేతాః, వాయు ర్యదైకో భువనం ప్రవిష్టో జన్యేజన్యేపంచరూపా
 బభూవ, కృష్ణ స్తథైకోఽపిజగద్ధితార్థగ్ శబ్దేనాసౌ పంచపదో విభాతీతి,
 తే హా చు రుపాసనమేతస్య పరమాత్మనో గోవిందస్యాఖిలా భారీ
 బ్రూహీతి, తా నువాచ య త్తస్యపీతగ్ హైరణ్యాప్త పరాశ మంబుజ
 తదంతరాళికానలాస్త్రయుగం తదంతరాళాద్యర్థాఖిలవీజం కృష్ణాయ నమ
 ఇతి బీజాద్యగ్ సబ్రహ్మణ మాదాయా నంగ గాయత్రీం యథావ ద్వా
 లిఖ్యాభూమండలగ్ శూలవేష్టితం కృ త్వాంగ వాసుదేవాది రుక్తిణ్యాది
 స్వశక్తిం నందాదివసుదేవాది పార్థాది నిధ్యాదివీతం యజే త్సుధ్యా
 సుప్రతిపత్తిభి రుపచారై స్తేనాస్యాఖిలం భవ త్యఖిలం భవ తీతి, తదిహ
 శ్లోకా భవంతి. ౨. ఏకో వశీ సర్వగః కృష్ణ ఉడ్య ఏకోఽసిపత్ బహుధా
 యో విభాతి, తం పీతగం యేన భజంతి ధీరా స్తేషాగ్నిధి శ్శాశ్వతీ
 నేతరేషామ్, నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బహునా
 యో విదధాతి కామాన్, తం పీతగం యేన భజంతి ధీరా స్తేషాగ్
 సుఖగ్ శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఏతద్విష్ణోః పరమం పదం యే నిత్యో
 ద్యుక్తా స్తంయజంతే నకామాత్, తేషా మసౌ గోపరూపః ప్రయత్నా
 త్పుకాశయే దాత్తపదం తదే వ, యో బ్రహ్మణం పదధాతి పూర్వో

యో విద్యాం తస్యై గోపయతిస్త కృష్ణః, తగ్ హ దేవమాత్మ బుద్ధిప్రకాశం
ముముక్షు శ్శరణం వ్రజేత్, ఓంకారేణాంతరితం యే జపంతి గోవిం
దస్య పంచపదం మనుమ్, తేషా మసౌ దర్శయే దాత్మరూపం తస్మా
న్ముముక్షు రభ్యసే నిత్యశాంత్యై, ఏతస్మా ఏవ పంచపదా అభూవత్
గోవిందస్య మనవో మానవానామ్, దశార్ణాద్యా స్తేఽపి సంక్రందనాద్యై
రభ్యస్యంతే భూతికామై ర్యథావత్, తే ప్రప్రచ్ఛ స్తదుహోవాచ
బ్రహ్మసదనం చరతో మే ధ్యాత స్తుతఃపరమేశ్వరః పరాధాంతే సోఽబు
ధ్యత కోపదేష్టా మే పురుషః పురస్తా దావిర్బభూవ, తతః ప్రణతో
మయానుకూలేన హృదా మహ్య మష్టాదశాన్ఠం స్వరూపగ్ సృష్టయే
దశ్వాంఽతర్హితః, పున స్తే సిస్పృక్షతో మే ప్రాదురభూ త్తే ష్వక్షరేషు,
విభజ్య భవిష్య జ్జగద్రూపం ప్రకాశయత్ తదిహ కాదా¹ కాలాత్పృథి
వీతోఽగ్నిర్బిందో రిందు స్తత్సంపాతా త్తదర్క ఇతి క్లింకారా దజస్రం
కృష్ణాదాకాశం ఖాద్వా యురుత్తరా త్సురభీ విద్యాః ప్రాదురకార్ష
మకార్ష మితి తదుత్తరాత్ స్త్రీపుమాదిభేదగ్ సకలమిదగ్ సకల మిద
మితి. ౩. ఏతస్యైవ యజనే చంద్రధ్వజో గత మోహ మాత్మానం వేద
యతి, ఓంకారాళికం మనుమావర్తయే తస్యజగహితోఽభ్యాసతో తద్విష్ణోః
పరమం పదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతమ్, తస్మా
దేనం నిత్యమావర్తయే, నిత్యమావర్తయేదితి. ౪. తదాహు రేకే
యస్య ప్రథమపదాద్భూమి ర్ద్వితీయపదా జ్వలం తృతీయపదా త్రేజ
శ్చతుర్థపదా ద్వాయుశ్చరమసదా ద్యోవ్యమేతి వైష్ణవం పంచవ్యాహృతి
మయం మంత్రం కృష్ణావభాసకం కైవల్యస్య సృత్యై సతత మావర్తయే
తస్యతత మావర్తయే దితి. ౫. త దత్త గాథాః. యస్య ప్రథమపదా
ద్భూమి ర్ద్వితీయపదా త్పలిలోద్భవః, తృతీయా త్రేజ ఉద్భూతం చతుర్థా
ద్గంధవాహనః, పంచమా దమ్బరోత్పత్తి స్తమేకైకగ్ సమభ్యసేత్, చంద్ర
ధ్వజోఽగమద్విష్ణోః పరమం పద మవ్యయమ్, తతో విశుద్ధం విమలం
విశోక మశేషలోభాది నిరస్తసంగమ్, యత్తత్పదం పంచపదం తదేవ
సవాసుదేవో నయతోఽన్యదస్తి, తమేకం గోవిందగ్ సచ్చిదానందవిగ్ర
హమ్ పంచపదం బృందావన సురభూరుహతలాసీగ్ సతతం మరుద్దణో

౭హం పరమయాస్తుత్యాస్తోమ్యామి, ఓం నమో విశ్వరూపాయ విశ్వ
స్థిత్యంతరహితవే, విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాయ గోవిందాయ నమో నమః,
నమో విజ్ఞానరూపాయ పరమానందరూపిణే, కృష్ణాయ గోపినాథాయ
గోవిందాయ నమో నమః, నమః కమలనేత్రాయ నమః కమలమాలినే,
నమః కమలనాభాయ కమలాపతయే నమః, బర్హాపీడాభిరామాయ
రామాయాకుంతమేధనే, రమామానసహగ్ సాయ గోవిందాయ నమో
నమః, కంసవంశవినాశాయ కేశిచాణూరఘాతినే, వృషభధ్వజవంద్యాయ
పార్థసారథయే నమః, వేణునాదవినోదాయ గోపాలా యాహి మర్ధినే,
కాళిందీకులలోలాయ లోలకుండలధారిణే, వల్లవీపదనాంభోజమాలినే
సృతశాలినే, నమః ప్రణతపాలాయ శ్రీకృష్ణాయ నమో నమః, నమః పాప
ప్రణాశాయ గోవర్ధనధరాయ చ, పూతనా జీవితాంతాయ తృణావర్తాసు
హరిణే, నిష్కళాయ విమోహాయ శుద్ధాయాశుద్ధవైరిణే, ఆద్వితీయాయ
మహతే శ్రీకృష్ణాయ నమో నమః, ప్రసీదపరమానంద ప్రసీద పరమే
శ్వర, ఆధివ్యాధిభుజంగేన దష్టం మా ముద్ధర ప్రభో, శ్రీకృష్ణ రుక్మిణీ
కాంత గోపీజనమనోహర, సగోపారసాగరే మగ్నం మా ముద్ధర జగ
ద్గురో, కేశవక్షేత్రహరణ నారాయణ జనార్ధన, గోవింద పరమానంద మాంస
ముద్ధర మాధవ, అక్షైవగోస్తుతిభి రారాధయామి, తథా యాయం
పంచపదం జపంత శ్రీకృష్ణం ధ్యాయంత సుగోసృతిం తరిష్యథేతి
హోవాచ హైరణ్యగర్భః, అముం పంచపదం మను మావర్తయే ద్య
స్స యా త్యనాయాసతః కేవలం తత్పదం తత్, అనేజదేకం మనసా
జవీయో నైనద్దేవా ఆఘ్నవక్ పూర్వ మన్న దితి, తస్మా త్కృష్ణః
పరమో దేవ స్తం ధ్యాయే త్తగ్ రసయే త్తం యజే త్తం భజే దోం
త్సవి త్యుపనిషత్.

ఇతి శ్రీగోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్.

శ్రీగోపాల ఉత్తరతాపనీయోపనిషత్.

ఓమ్. ఏకదాహి వ్రజస్త్రియ సుకామా శ్శర్వరీ ముషిత్యా సర్వే
శ్వరం గోపాలం కృష్ణ మూచిరే, ఉవాచ తాః కృష్ణ అముకస్తై భాష

తాయ బైశం దాతవ్య మితి దూర్వాసస ఇతి, కథం యాస్యామో జలం
 తీర్త్వా యమునాయా యత శ్రేయో భవతి కృష్ణేతి, బ్రహ్మచారీ
 త్యుక్త్వా మాగ్ధం వోదాస్యతి, యం మాగ్స్త్పత్వా అగాధా గాధా
 భవతి, యం మాగ్స్త్పత్వా అపూతః పూతో భవతి, యం మాగ్
 స్త్పత్వా అవ్రతీవ్రతీ భవతి, యం మాగ్స్త్పత్వా సకామో నిష్కామో
 భవతి, యం మాగ్స్త్పత్వా అశ్రోత్రియః శ్రోత్రియో భవతి, యం
 మాగ్స్త్పత్వాఽఽగాధతల స్పర్శ రహితాపి సర్వా సరిద్ధాధా భవతి,
 శ్రుత్వా తద్వాక్యగ్ హి వై రాధగ్ స్త్పత్వా తద్వాక్యేన తీర్త్వా తత్సా
 ర్యాగ్ హి వై గత్వా శ్రమగ్ పుణ్యతమగ్ హి వై నత్వా మునిగ్
 శ్రేష్ఠతమగ్ హి వై రాధ్రంచేతి దత్వాస్తై బ్రాహ్మణాయ క్షీరమయ
 ఘృతమయమిష్టతమగ్ హి వై మృష్టతమగ్ హి తుష్ట సన్న త్వా భుక్త్వా
 హిత్యాఽఽశిషమ్, ప్రయుజ్యా'న్నం జ్ఞాత్వాదాత్, తా డాచుః కథం
 యాస్యామోతీర్త్వా సౌర్యామ్, సహోవాచ మునిర్దూర్వాశినమ్, మాగ్
 స్త్పత్వా వోదాస్యతీతి మాగ్దమ్, తాసాం మధ్యేహి శ్రేష్ఠా గాంధర్వీ
 వ్యూహాచ, తగ్ హి వై తాభిరేవమ్, కథం కృష్ణో బ్రహ్మచారీ కథం
 దూర్వాశనో ముని స్తాగ్ హి ముఖ్యాం విధాయ పూర్వ మను కృత్వా
 తూక్ష్ణీమాసుః, శబ్దవానాకాశ శ్శబ్దాకాకాభ్యాం భిన్న స్తస్మిన్నాకాశ
 స్తిష్ఠ త్యాకాశేతిషతి సహ్యాకాశ స్తన్న వేదస హ్యత్తాహం కథం
 భోక్తా భవామి. స్పర్శవా న్వాయుః స్పర్శవాయుభ్యాం భిన్న స్తస్మి
 న్వాయు స్తిష్ఠతి వాయూ తిష్ఠతి వాయుస్తం నవేద సహ్యత్తాహం కథం
 భోక్తా భవామి, రూప దిదం తేజో రూపాగ్నిభ్యాం భిన్న స్తస్మిన్నగ్ని
 స్తిష్ఠ త్యగ్నిస్తం నవేద సహ్యత్తాహం కథం భోక్తా భవామి, రసవత్స్య
 ఆహో రసాద్భ్యాం భిన్న స్తా న్వపున తిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠం త్యాప స్తన్నవిదు
 సుహ్యత్తాహం కథం భోక్తా భవామి, గంధవతీయం భూమి గ్గంధ
 భూమిభ్యాం భిన్న స్తస్యాం భూమా తిష్ఠతి భూమి స్తిష్ఠతి భూమి స్తం
 న వేద సహ్యత్తాహం కథం భోక్తా భవామి, ఇదగ్ హిమన ఏవేదం
 మనుతే తానీదగ్ హి గృహ్యతి యత్ర సర్వ మాత్తైవాఽభూ తత్ర వా

కుత్ర మనుతే కథం వా గచ్ఛతీతి స హ్యశ్చాహం కథా భోక్తా భవామి,
 జుషాహి కృష్ణో యోవాహిష్టేష్ఠశ్శరీర ద్వయకాశం భవతి, ద్వా
 సంక్షా భవతో బ్రహ్మణోఽహగ్ సంభూత స్తథేతరో భోక్తా భవ
 త్యనోహి సాక్షిభవతీతి వృక్షధర్తే తా తిష్ఠత ఆతో భ్రూక్తాకా
 పూర్వోహి భోక్తా భవతి తథేతరో భోక్తా కృష్ణో భవతీతి య విద్యా
 విద్యే నవిదామో విద్యావిద్యాభ్యాం భిన్నో విద్యామయో హి య
 సుకథం విషయో భవతీతి, యోహవై కామేన కామా కామయ
 స కామో భవతి యోహవై త్వకామేన కామా కామయతే సోఽ
 కామోభవతి జన్మజరాభ్యాం భిన్న స్సౌఖ్య రయ మచ్ఛేద్యోఽయం
 యోఽసౌ సూర్యేతిష్ఠతి యోఽసౌగోష తిష్ఠతి యోఽసౌ గోపాన్
 పాలయతి యోఽసౌ సర్వేషు దేవేషు తిష్ఠతి యోఽసౌ సర్వై ర్దేవై
 ర్గీయతే యోఽసౌ సర్వేషు భూతేష్వావిశ్య భూతాని విదధాతి సహాహి
 స్యామి భవతి. సా హోవాచ గాంధర్వి కథం వా స్వస్త్వాసు జాతో
 గోపాలః కథం వా జ్ఞాతోఽసౌత్వయామునే కృష్ణః కోవాస్య మంత్రః
 కిం స్థానం కథం వా దేవక్యాం జాతః కో వాస్య జాయా గ్రామో భవతి
 కీదృశీ పూజాఽస్య గోపాలస్య భవతి సాక్షా త్ప్రకృతిపరోఽయమాశ్చ
 గోపాలః కథంత్వవతీష్ణోభూమ్యాగ్హి వైసా గాంధర్వి ముని మువాచ,
 సహోవాచ తాగ్హివై పూర్వం నారాయణో యస్త్రింశ్లోకా ఓతాశ్చ
 ప్రోతాశ్చ తస్యహృత్పద్మా జ్ఞాతోఽబ్జయోని స్తప స్తప్తా తస్మైహ వరం
 దదౌ సకామప్రశ్న మేవ వప్రే తగ్హాస్మై దదౌ సహోవాచాబ్జయోని
 ర్యోవా అవతారణాం మధ్యే శ్రేష్ఠేవతారః కో భవతి యేన లోకా
 స్తుష్టాభవంతి యగ్ స్తుత్వా ముక్తా ఆస్తా త్సంసారా ద్భవంతి కథం వా
 స్యావతారస్య బ్రహ్మతా భవతి సహోవాచ తగ్హివై నారాయణో
 దేవ స్సకామ్యో మేరో శ్శృంగే యథా స్తప్తపుర్యో భవంతి తథా
 నిష్కామ్యా సకామ్యా భూగోళచక్రే స్తప్తపుర్యో భవంతి తాసాం
 మధ్యే సాక్షా ద్బ్రహ్మ గోపాలపురీ భవతి సకామ్యా నిష్కామ్యా
 దేవానాగ్ సర్వేషాం భూతానాం భవతి అథాస్య భజనం భవతి
 యథాహి నై సరసి పద్మం తిష్ఠతి తథా భూమ్యాం తిష్ఠతి చక్రేణ
 రకితా మధురా తస్మా ద్గోపాలపురీ భవతి బృహత్ బృహద్వనం మధో

ర్షధువనం తాళస్తాళవనం కామ్యం కామవనం బహుళా బహుళవనం
 కుముదః కుముదవనం ఖదిరః ఖదిరవనం భద్రోభద్రవనం భాండీరభి
 భాండీరవనం శ్రీవనం లోహవనం బృందావన మేతై రావృతా పురీ
 భవతి తత్ర తే ష్వేవ గగనే ష్వేవం దేవా మనుష్యా గంధర్వా
 నాగాః క్షిప్రా గాయంతి నృత్యంతీతి తత్ర ద్వాదశాదిత్యా ఏకాదశ
 రుద్రా అష్టా వసవ స్సప్తమునయో బ్రహ్మ నారదశ్చ పంచవినాయకా
 విశ్వేశ్వరో రుద్రేశ్వరోఽంబికేశ్వరో నీలకంఠేశ్వరో గోపాలేశ్వరో
 భద్రేశ్వర ఇత్యష్టా అన్యాని లింగాని చతుర్విగ్శతి ర్భవంతి ద్వేషనేస్త్రః
 కృష్ణవనం భద్రవనం తయో రంతర్ద్వాదశవనాని పుణ్యాని పుణ్యతమాని
 తేష్వేవ దేవా స్తిష్ఠన్తి సిద్ధా సిద్ధిం ప్రాప్తా స్తత్రహి రామస్య రామ
 మూర్తిః ప్రద్యుమ్నస్య ప్రద్యుమ్నమూర్తి రనిరుద్ధ స్యానిరుద్ధమూర్తిః
 కృష్ణస్య కృష్ణమూర్తిః వనేష్వేవం మధురా నేయం ద్వాదశమూర్తయో
 భవంతి ఏకాగ్రహి రుద్రా యజంతి ద్వితీయాం బ్రహ్మాయజంతి తృతీయాం
 బ్రహ్మజా యజంతి చతుర్థీం మరుతో యజంతి పంచమీం వినాయకా
 యజంతి షష్ఠీం వసవో యజంతి సప్తమీ మృషయో యజంతి అష్టమీం
 గంధర్వా యజంతి నవమీ మప్సరసో యజంతి దశమీ వై హ్యంత
 ర్థానే తిష్ఠ త్యేకాదశీతి స్వసదానుగా ద్వాదశీతి భూమ్యాం తిష్ఠతి
 తాగ్రహి యే యజంతి తే మృత్యుం తరంతి ముక్తిం లభంతే గర్భజన్త
 జ్జరామరణతాపత్రయాత్మక దుఃఖం తరంతి, తదప్యేతే శ్లోకాభవంతి,
 సంప్రాప్యమధురాగ్ రమ్యాగ్ సదా బ్రహ్మాదివందితామ్, శంఖచక్రగదా
 శాస్త్రరక్షితాం ముసలాదిభిః, యత్రాసౌ సంస్థితః కృష్ణః స్త్రీభి శ్చక్రై
 సమూహితః, రమానిరుద్ధప్రద్యుమ్న రుక్మిణ్యాసహితో విభుః, చతు
 శ్శబ్దో భవే దేవో హ్యంకారస్య ఉదాహృతః, తస్మాదేవ పరోరజనేతి,
 సోహ మి త్యవధా ర్యాత్తానం గోపాలోఽహమితి, భావయే త్సమోక్ష
 మశ్నుతే సబ్రహ్మత్వ మధిగచ్ఛతి సబ్రహ్మవిద్భవతి సుగోపా నీవా నాత్మ
 త్వేన సృష్టిపర్యంత మాలాతి సుగోపాలో భవతి హ్యం తతోఽహం
 పరంబ్రహ్మ కృష్ణాత్మకో నిత్యానందైక స్వరూప సోఽహ మోం త త్స
 ద్గోపాలోఽహమేవ పరగ్సత్య మబాధితం సోఽహ మిత్యాత్మన

మాదాయ మన సైక్యం కుర్యా దాత్తానం గోపాలోఽహమితి భావయేత్,
 సవవావ్యక్తోఽనంతో నిత్యోగోపాలః, మధురాయాగ్ స్థితి ర్భృహ్మన్
 సర్వదా మే భవిష్యతి, శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలాధరస్య వై, విశ్వ
 రూపం పరంజ్యోతిః స్వరూపగ్ రూపవర్జితమ్, మధురామండలే యస్తు
 జంబూద్వీపస్థితోఽపివా, యోఽర్చయే త్ప్రతిమాం మాంచ సమే
 ప్రియతరో భువి, తస్యా మధిష్ఠితః కృష్ణరూపీ పూజ్య స్త్వయాసదా,
 చతుర్థాచాస్యావతారా భేదత్వేన యజంతి మామ్, యుగానువర్తినో
 లోకా యజంతీహ సుమేధసః, గోపాలగ్ సానుజం కృష్ణగ్ దుక్తిణ్యా
 సహ తత్పరమ్, గోపాలోఽహ మజ్ఞో నిత్యః ప్రద్యుమ్నోహం సనా
 తనః, రామోఽహ మనిరుద్ధోఽహ మాత్తానం చార్చయే ద్బుధః, మయో
 క్తేన స ధర్మేణ నిష్కామేన విభాగశః, తై రహం పూజనీయో వై
 భద్రకృష్ణ నివాసిభిః, తద్ధర్మగతిహీనా యే తస్యాం మయి పరాయణాః,
 కలినాగ్రసిథా యేవై తేషాం తస్యా మవస్థితిః, యథా త్వగ్ సహ
 పుత్రైస్తు యథాదుద్రో గణై స్సహ, యథా శ్రీయాభి యుక్తోఽహం
 తథా భక్తో మయి ప్రీయః, సహో వాచాబ్జయోనిః, చతుర్భుద్ధైః కథ
 మేకో దేవ స్సౌ దేవ మక్షరం యద్విశ్రుత మనేకాక్షరం కథం సంభూ
 తమ్, స హోవాచ తం హి పూర్వ మేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మసీ తస్మా
 దవ్యక్త మేకాక్షరం తస్మాదక్షరా న్నహన్తహతోఽహంకార స్తస్మా దహ
 జ్జానా త్పంచ తన్మాత్రాణి తేభ్యో భూతాని తై రావృత మక్షరం అక్ష
 రోఽహ మోంకారోఽహ మజరోఽమరోఽభయోఽమృతో బ్రహ్మచ
 యం హి వై సముక్తోఽహ మస్యక్షరోఽహ మస్మి, సత్తా మాత్రం
 చిత్స్వరూపం ప్రకాశం వ్యాపకం తథా, ఏక మేవాద్వయం బ్రహ్మ
 మాయయాచ చతుష్టయమ్, రోహితీతనయో విశ్వ అకారాక్షరసంభవః,
 తైజసాత్తక ప్రద్యుమ్న ఉకారాక్షరసంభవః, ప్రాజ్ఞాత్తకోఽనిరుద్ధోఽహ
 మకారాక్షరసంభవః, అర్థమాత్రాత్తకః కృష్ణో యస్మి నివశ్యం ప్రతిష్ఠితమ్
 కృష్ణాత్తికా జగత్కర్తృ మూలప్రకృతి రుక్తిణీ, వ్రజస్త్రీజనసంభూతశ్చ
 భ్యో¹ బ్రహ్మసంగతః, ప్రణవత్వేన ప్రకృతి త్వం వదంతి బ్రహ్మవాదిన్య
 తస్మా దోంకార సంభూతో గోపాలో విశ్వసంస్థితః, క్లి మోంకార సైః

కత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః, మధురాయాం విశేషేణ మాం ధ్యాన్యో
మోక్ష మశ్నుతే, ఆత్మపత్రం వికసితం హృత్పద్మం తత్ర సంస్థితమ్, దివ్య
ధ్వజాతపత్రైస్తు చిహ్నితం చరణద్వయమ్, శ్రీవత్సలాంఛనం హృత్ స్థం
కౌస్తుభం ప్రభయా యుతమ్, చతుర్భుజం శంఖచక్ర శార్ఙ్గపద్మగదా
న్వితమ్, కేయూరాన్విత సద్బాహుం కంఠమాలా సుశోభితమ్, ద్యుమ
త్కిరీటమభయం స్ఫురన్తకరకుండలమ్, హిరణ్మయం సౌమ్యతనూం
స్వభక్తాయాభయప్రదమ్, ధ్యాయే న్ననసి మాం నిత్యం వేణు శృంగ
ధరం తువా, మధ్యతేతు జగత్సర్వం బ్రహ్మజ్ఞానేన యేన వా, మత్స్రార
భూతం యద్యత్సౌత్ మధురా సా నిగద్యతే, అష్టదిక్పాలకై ర్భూమిం
పద్మం వికసితం జగత్, సంసారార్జవసంజాతం నేవితం మమ మానసే,
చంద్రసూర్యత్విషోదివ్యా ధ్వజా మేరు ర్హిరణ్మయః, ఆతపత్రం బ్రహ్మ
లోకం తదూర్ధ్వం చరణం స్పృతమ్, ¹ శ్రీవత్సం చ స్వరూపం చ వర్తతే
లాంఛనై స్సహ, శ్రీవత్సలక్షణం తస్మా త్కథ్యతే బ్రహ్మవాదిభిః, యేన
సూర్యాగ్నివాక్చంద్ర తేజసా స్వస్వరూపిణా, వర్తతే కౌస్తుభాఖ్యం మణిం
వదం తీశ మానినః, సత్వం రజ స్తమఇతి అహంకార శ్చతుర్భుజః, పంచ
భూతాత్మకం శంఖం కరే రజసి సంస్థితమ్, బాలస్వరూప మిత్యంత మన
శ్చక్రం నిగద్యతే, ఆద్యా మాయా భవేచ్ఛార్ఙ్గం పద్మం విశ్వకరే స్థితమ్,
ఆద్యా విద్యా గదావేద్యా సర్వదామే కరే స్థితా, ధర్మార్థకామ కేయూరై
ర్దివ్యైర్దివ్యమయేరితైః, కంఠంతు నిర్గుణం ప్రోక్తం మాల్యతే ఆద్యయా
ఽజయా, మాలా నిగద్యతే బ్రహ్మ తప పుత్రైస్తు మానసైః, కూటస్థం
సత్వరూపం చ కిరీటం ప్రవదంతి మామ్, ² క్షీరోత్తరం ప్రస్ఫురంతం
కుండలం యుగళం స్పృతమ్, ధ్యాయే న్నమ ప్రియం నిత్యం స మోక్ష
మధిగచ్ఛతి, స ముక్తో భవతి తస్మై స్వాత్మానంతు దదాతి వై, ఏతత్సర్వం
మయా ప్రోక్తం భవిష్యద్వై విధేతవ, స్వరూపం ద్వివిధం చైవ సగుణం
నిర్గుణాత్మకమ్, సహోవా చాబ్జయోనిః, వ్యక్తీనాం మూర్తీనాం ప్రోక్తా
నాం కథం త్యాభరణాని భవంతి కథంవా దేవా యజంతి రుద్రా యజంతి
బ్రహ్మ యజంతి బ్రహ్మజా యజంతి వినాయకా యజంతి ద్వాదశాదిత్య

యజంతి వసవో యజంతి గంధర్వా యజంతి, సపదాసుగా అంతర్థానే
 తిష్ఠతి, కాం మనుష్యా యజంతి, స హోవాచతం హి వై నారాయణో
 దేవః, ఆద్యా వ్యక్తా ద్వాదశమూర్తయ స్సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు
 దేవేషు సర్వేషు మనుష్యేషు తిష్ఠంతీతి, రుద్రేషు రాత్రీ బ్రహ్మణి బ్రహ్మీ
 దేవేషు దైవీ మనుష్యేషు మానవీ వినాయకేషు విఘ్నవినాశినీ ఆది
 త్యేషు జ్యోతిర్గంధర్వేషు గాంధర్వీ అపసర స్సేవంగౌ ర్యసుష్యేవం
 కామ్యా అంతర్థానేష్య ప్రకాశినీ ఆవిర్భావతిరోభావాస్సవదే తిష్ఠన్తి
 తామసీ రాజసీ సాత్వికీ మానుషీ విజ్ఞానఘన ఆనంద స్సచ్చిదానందైకరసే
 భక్తియోగే తిష్ఠతి, ఓం ప్రాణాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై
 ప్రాణాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయ
 ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం మహనాత్మనే ఓం తత్స
 ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై అపానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ ఆని
 రుద్ధాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం వ్యానా
 త్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వ్యానాత్మనే నమో నమః, ఓం
 శ్రీకృష్ణాయ రామాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమో
 నమః, ఓం ముదానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై ఉదానాత్మనే
 నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ దేవకినందనాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ
 స్తస్మై నమోనమః, ఓం సమానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై
 సమానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీగోపాలాయ నిజస్వరూపాయ ఓం
 తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ ప్రథా
 నాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం
 యోసా వింద్రియాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై నమో
 నమః, ఓం యోఽసౌ భూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ
 స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోసా పుత్తమపురుషో గోపాల ఓం తత్స
 ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోసౌ బ్రహ్మ పరం వై
 బ్రహ్మ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ
 సర్వభూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమో
 నమః, ఓం జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తితూరీయాతీతోఽంతర్యామీ గోపాల ఓం
 తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు

సూక్ష్మ స్వర్ణవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్తృధ్యక్ష స్వర్ణభూతాధివాస
స్సాక్షీచేతా కేవల నిర్గుణశ్చ, దుద్రాయ నమః, ఆదిత్యాయ నమః,
వినాయకాయ నమః, సూర్యాయ నమః, విద్యామై నమః, ఇంద్రాయ
నమః, అగ్నయే నమః, యమాయ నమః, నిర్మలయే నమః, వరుణాయ
నమః, వాయవే నమః, కుబేరాయ నమః, ఈశానాయ నమః, సర్వేభ్యో
దేవేభ్యో నమః, దత్వా స్తుతిం పూజ్య తమాం బ్రహ్మణే స్వస్వరూపిణే,
కర్తృత్వం సర్వభూతానా మంతర్ధానే బభూవ సః, బ్రహ్మణే బ్రహ్మ
పుత్రేభ్యో నారదాత్తు శ్రుతం మునేః, తథా ప్రోక్తం తు గాంధర్వీ
గచ్ఛత్వం స్వావయాంతిక మితి.

శ్రీగోపాలోత్తరతాపనియోపనిషత్ కృమాప్తా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి గోపాలతాపనియోపనిషత్ కృమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౬. అధర్వణీయ కృష్ణోపనిషత్.

శ్లో. యోరామః కృష్ణతామేత్య సార్యాత్త్వం ప్రాప్యలీలయా,
ఆతోపయే ద్దేవమాని పటలం తం సతోఽస్మహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. శ్రీమహావిష్ణుగ్ సచ్చిదానంద లక్షణగ్ రామచంద్రం దృష్ట్వా
సర్వాంగసుందరం మునయో వనవాసిన్ విస్మితా బభూవు స్తగ్ హోచు
ర్నోఽవద్యమవతారా వై గణ్యంతే ఆలింగామోభవంత మితి భవాం
తరే కృష్ణావతారే యూయు గోవికాభూత్వా మా మాలింగభ, అన్యే
యేఽవతరా స్తేహి గోపా నస్త్రీ శ్చ నో కురు, ఆన్యోన్యవిగ్రహం

ధార్యం తవాంగస్పర్శనాదిహ, శశ్వత్స్పర్శయితాస్తాకం ¹గృహ్లామా
 ౭వతారావయమ్, రుద్రాదీనాం వచ శ్రుత్వా ప్రోవాచ భగవా
 న్స్వయమ్, అంగసంగం కరిష్యామి భవద్వాక్యం కరోమ్యహమ్, మోచి
 తాః తే సురా స్సర్వే కృతకృత్యాధునావయమ్, యోనందః పరమా
 నందో యశోదా ²మాక్తగేహినీ, మాయా సా త్రివిధా ప్రోక్తా సత్య
 రాజస తామసీ, ప్రోక్తా చ సాత్వికీ రుద్రే భక్తే బ్రహ్మణి రాజసీ, తామసీ
 దైత్యపక్షే శు మాయాత్రే ధా వ్యుదాహృతా, అజేయావైష్ణవీ మాయా
 జప్యేనచ సుతాపురా, దేవకీ బ్రహ్మపుత్రా సా యా వేదై రుపగీయతే,
 నిగమో వసుదేవో యో పదార్థః కృష్ణరామయోః, స్తువంతి సతతం
 యస్తు సోవతీర్ణోమహీతలే, వనే బృందావనే క్రీడన్ గోపగోపీసురై
 స్సహ, గోప్యోగావ ఋచ స్తస్య యష్టికాకమలాసనః, వంశస్తు భగవా
 నుద్ర శృంగ మింద్రస్సహూ ³సురః, గోకులం వనవైకుంఠం తాపసా
 స్తత్ర తే ద్రుమాః, లోభ క్రోధభయాద్దైత్యాః కలికాల స్తిరస్కృతః,
 గోపరూపో హరి స్సాక్షా న్నాయావిగ్రహధారణః, దుర్యోధం కుహకం
 తస్య మాయయా మోహితం జగత్, దుష్టయా సా సురై స్సర్వై
 ర్దృష్టిరూపో భవే ద్ద్విజః, రుద్రోయేన కృతోవంశ స్తస్య మాయా జగ
 త్కదమ్, బలం జ్ఞానగ్ సురాణాంవై తేహం జ్ఞానగ్ హృతం క్షణాత్,
 కేష నాగో భవేద్రామః కృష్ణో బ్రహ్మైవ శాశ్వతమ్, అష్టావష్టసహస్రే
 ద్వే శతాధిక్యాః స్త్రీయ స్తథా, ఋచోపనిషద స్తావై బ్రహ్మరూపా
 ఋచః స్త్రీయః, ద్వేష శ్చాణూరమల్ల్యోయం మత్సరో ముష్టికో జయః,
 దర్పః కువలయాపీడో గర్వో రక్షః ఖగో బకః, దయాసారోహిణీ
 మాతా సత్యభామా ధరేతివై, ఆఘాసురో మహావ్యాధిః కలిః కగ్ స
 స్సభూ ^౪తిః, శమో మిత్ర స్సుదామాచ సత్యాకూరోద్ధవో దమః, య
 శ్శంఖస్య స్వయం విష్ణు ర్లక్ష్మీరూపో వ్యవస్థితః, దుగ్ధసింధౌ సముత్పన్నో
 మేఘ ఘోషస్తుసంస్కృతః, దుగ్ధోదధీకృతస్తేవ భగ్న భాండో దధీగృహే,
 క్రీడతే బాలకో భూత్వా పూర్వావత్సు మహోదధౌ, సగ్ హార్యం
 శత్రూణాం రక్షణాయచ సంస్థితః, కృపార్థే సర్వభూతానాం గోష్ఠం

ధర్మ మాత్మజమ్, యత్సృష్ట మిశ్వరేణాసీ త్తచ్చక్రం బ్రహ్మరూపధృత్,
జయంతి సంభవో వాయు శ్చమరో ధర్మ సంజ్ఞతః, యస్యాసౌ జ్వలనా
భాసం ఖడ్గరూపా మహేశ్వరః, కశ్యపాలూఖలఃఖ్యాతో రజ్జుర్దాతా
దితి స్తథా, చక్రగ్ శంఖంచ సగ్ సిద్ధిం బిందుం వై సర్వమూర్ధని, యానంతి
దేవరూపాణి వదంతి విబుధా జనాః, నమంతి దేవరూపేభ్య ఏవ మాది
నసగ్ శయః, గదాచ కాళికా సాక్షా త్సర్వశత్రు నిబర్హిణీ, ధనుశ్చార్ణవం
స్వమాయాచ శరత్కూల స్సుభోజనః, అబ్జకాండం జగద్బీజం ధృతం
పాణౌ స్వలీలయా, గురుడో వట భాండీర స్సుధామా నారడో మునిః,
బృందాభక్తీః క్రియా బుద్ధిః సర్వజంతప్రకాశినీ, తస్మా న్న భిన్నం నాభిన్న
మాభి ర్భిన్నో నవై విభుః, భూమా వృత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వగ
నాసికా మిత్యుపనిషత్.

ద్వితీయః ఖండః.

శేషో హ వై వాసుదేవాత్ సంకర్షణో నామ బీజ ఆసీత్, సోఽ
కామయత ప్రజాః, సృజేయేతి తతః, వ్రద్వ్యమ్న సంజ్ఞక ఆసీత్, తస్మాత్,
అహంకారానామాఽనిరుద్ధో హిరణ్యగర్భోఽజాయత తస్మా ద్దశప్రజా
పతయో మరీచ్యాద్యాః, స్థాణు దక్షకర్దమ ప్రియవ్రతో త్తనపాద
వాయవో వ్యజాయంత తేభ్యః, సర్వాణి భూతాని చ తస్మా చోష్ఠమా
దేవ సర్వాణి చ భూతాని సముత్పద్యంతే, తస్మి న్నేవ ప్రలీయంతే, స
ఏవ బహుధా జాయమానః, సర్వా స్పరి పాతి స ఏవ కాద్రవేయో
వ్యాకరణ జ్యోతిషాది, శాస్త్రాణి నిర్నిమాణే బహుభి ర్ముముక్షుభి రుపా
స్యమానోఽఖిలాం భువ మేకస్తిక్ శీర్షి సిద్ధాథ వద్ధీయమాణః సర్వై
ర్మునిభిః సంప్రార్థ్యమానః సహస్రశిఖరాణి మేరోః, శిరోభి రావార్య
మాణా మహావాయ్వహంకార నిరాచకార స ఏవ భగవా న్భగవంతం
బహుధా విప్రీయమాణః ఆఖలేన స్వేన రూపేణ యుగేయుగే తేనైవ
జాయమానః స ఏవ సౌమిత్రి రైశ్వాకః, సర్వాణి ధానుషశాస్త్రాణి
సర్వాణ్యస్త్రశాస్త్రాణి బహుధా విప్రీయమాణో రక్షాంసి సర్వాణి
వినిఘ్నం శ్చాతుర్వ్యధర్మా స్పృవ ర్తయామాస స ఏవ భగవా న్మృగ
సంధికాలే శారదాభ్రసన్నికాశో రాహిణేయో వాసుదేవః, సర్వాణి

గదాద్యాయుధశాస్త్రాణి వ్యాచక్షాణో నైకాన్ రాజన్యమండలాన్ని రాచికిర్లు, భూభార మఖిలం నిచ ఖాన స ఏవ భగవాన్ స్యుగే తురీయేఽపి బ్రహ్మకులే జాయమానః, సర్వా ఉపనిషదః ఉద్దిధీర్షుః. సర్వాణి ధర్మశాస్త్రాణి విస్తారయిష్టుః సర్వా నపి జనాన్ సంతారయిష్టుః, సర్వా నపి వైష్ణవాన్ ధర్మాన్విజృంభయన్ సర్వా నపి పాపండాన్ని చఘాన. స ఏవ జగ దంతర్యామీ స ఏష సర్వాత్మకః, స ఏవ ముముక్షుభి ర్ధ్యేయః, స ఏవ మోక్షప్రదః ఏతం స్మృత్వా సర్వేభ్యః, పాపేభ్యోముచ్యతే, తన్నామసంకీర్తయన్విష్ణుసాయుజ్యం గచ్ఛతి తదేతత్, దివా అధీయానః రాత్రికృతం పాపం నాశయతి. స్తక్త మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి. తదేత ద్వేదానాం రహస్యం తదేత దుపనిషదాం రహస్యం ఏత దధియానః సర్వక్రతుఫలం లభతే. శాంతి మేతి మనశ్శుద్ధి మేతి సర్వతీర్థ ఫలం లభతే, య ఏవం వేద దేహబంధా ద్విముచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీకృష్ణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౭. యజుర్వేదీయ యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాస జ్ఞానసంపన్నా యాంతియ ద్వైష్ణవం పదమ్,
తద్వైషదం బ్రహ్మతత్త్వం రామచంద్రపదం భజేత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

అథ జనకోహ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమే త్యోవాచ భగవన్ సన్న్యాస మనుబ్రూహీతి, కథం సన్న్యాస లక్షణమ్, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహ ద్వినీ భూత్వాప్రవ్రజేత్, యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనాద్వాఽథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవా స్నాతకోవాఽస్నాతకోవా ఉత్సన్నాఽగ్ని రగ్నికోవా యదహారేవ విరజ్యే త్తదహ

రేవప్రవజేతదేకే ప్రాజాపత్యామేవేష్టిం కుర్వం త్యథవా న కుర్యా
దాగ్నేయ్యామేవ కుర్యా దగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణమే వైతయా కరోతి
త్రైధా తవీయామేవ కుర్యాదేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత
సత్వం రజస్తమ ఇతి అయం తేదోనిర్ఋత్విజో యతో జాతో
అరోచథాః, తంజానన్నగ్న ఆరోహ ధానో వర్ధయా రయి మిత్యనేన
మంత్రేణాఽగ్ని మాజిఘేదేవవా అగ్నే ర్యోనిర్యః ప్రాణం గచ్ఛస్వాం
యోనిం గచ్ఛ స్వాహేత్యేవ మేవైతదాహ గ్రామాగ్నిమాహృత్య
పూర్వవదగ్నిమాజిఘే ద్యదగ్నిం న విందే దపు జహుయా దాహోవై
సర్వా దేవతాస్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జహామి స్వాహేతి సాజ్యగ్
హవి రనామయం మోక్షమంత్ర స్త్రయ్యేవం వేద తద్భిష్టా తదుపాసి
తవ్యమ్, శిఖాం యజ్ఞోపవీతం చిత్వా సన్యస్తం మయేతి త్రివార
ముచ్చరే దేవ మేవైత ద్భగవన్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్య మయజ్ఞోపవీత కథం
బ్రాహ్మణ ఇతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ఇదం ప్రణవమేవాఽస్య
తద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మా ప్రాశ్నాఽచమ్యాయం విధిరథవా పరివ్రాడ్వి
వర్ణవాసో ముండోఽపరిగ్రహశ్శుచిరద్రోహీ బైక్షమాణో బ్రహ్మ
భూయాయ భవ త్యేషమథాః పరివ్రాజకానాం వీరాధ్వనేవాఽనాఽశకే
వాఽపాం ప్రవేశే వాఽగ్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానే వా ఏష పంథా
బ్రహ్మణా హనువిత్త స్తేనేతి ససన్న్యాసీ బ్రహ్మ విదిత్యేవ మేవైష భగవ
న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః, తత్ర పరమహంసా నామ సంవర్తకారుణి
శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హరితక
ప్రభృతయోఽవ్యక్తలింగావ్యక్తాచారా అనున్నతా ఉన్నత్తవ దాచ
రంతః పరస్త్రీపురపరాఙ్ముఖా స్త్రిదండం కమండలుం భుక్తపాత్రం జల
పవిత్రగ్ శిఖాం యజ్ఞోపవీతం బహిరంతశ్చేత్యేతత్సర్వం భూస్వాహే
త్యపు పరిత్యజ్యాఽత్తాన మన్విచ్ఛే ద్యథాజాత రూపథరా నిర్ధ్వంద్వా
నిష్పరిగ్రహ స్తత్యబ్రహ్మమాగ్నే సమ్యక్సమ్మన్నా శుద్ధమానసాః ప్రాణ
సంధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో బైక్షమాచర న్ముదరపాత్రేణ
లాభాఽలాభౌ సమా భూత్వా కరపాత్రేణ వా కమండలూదకహో బైక్ష

మాచర న్నుదరమాత్రసంగ్రహః పాత్రాంతర శూన్యో జలస్థలకమండలు
 రబాధక రహస్యస్థల నికేతనో లాభాలాభౌ సమా భూత్వా శూన్యాఽ
 గారదేవగృహతృణ కూటవల్లికవృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్ని హోత్ర
 శాలా నదీ పులినగిరి కుహర కోటర కందరనిర్ఘరస్థండిలే ష్వనికేతనివాస్య
 ప్రయత్న శ్శుభాఽశుభకర్త నిర్మూలనపర స్సన్నానసేన దేహత్యాగం
 కరోతి, స పరమహంసో నామేతి ఆశామ్బరో ననమస్కారో నదారా
 పుత్రాఽభిలాషీ లక్ష్యాఽలక్ష్య నిర్వర్తకః పరివ్రా ట్పురమేశ్వరో భవతి,
 అత్రైతే శ్లోకా భవంతి, యో భవే త్పుర్వసన్నానీనీ తుల్యోవై ధర్మతో
 యది, తస్మై ప్రణామః కర్తవ్యో నేతరాయ కదాచన, ప్రమాదినో బహి
 శ్చిత్తాః పిశునాః కలహోత్సుకాః, సన్నాసి నోఽపి దృశ్యంతే వేదసందూ
 షితా శయాః, నామాదిభ్యః పరే భూమ్ని స్వారాజ్యే చేత్ స్థితో
 ద్వయే, ప్రణమేత్కం తదాత్మజ్ఞో నకార్యం కర్తణా తదా, ఈశ్వరో
 జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవానితి, ప్రణమేద్దండవ ద్భూమా వాశ్వ
 చండాల గోఖరమో మాగ్ సపాంచాలికాయాస్తు యంత్రలోకేంగ పంజరే,
 స్నాయస్థిగ్రంథిశాలివ్యస్త్రీనియః కిమివ శోభనమ్, త్వక్షాంశక్త
 బాష్పామ్బు పృథక్క్మత్వా విలోచనే, సమాలోకయ రమ్యంచే త్కిం
 ముథా పరిముహ్యసి, మేరుశృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా,
 దృష్టా యస్తి స్తునే ముక్తాహగస్యోల్లాసశాలితా, శ్చశానేషు దిగంతేషు
 సవవ లలనా స్తనః, శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘుపిండ ఇవాంధసః, కేశ
 కజ్జశఛారిణ్యో దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్ని శిఖా నార్యో
 దహంతి తృణవ న్నరమ్, జ్వలితా అతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః,
 స్త్రియోహి నరకాగ్నినా మింధనం చారుదారుణమ్, కామనామ్నా కిరా
 తేన వికీర్ణా ముగ్ధచేతసః, నార్యో నరవిహంగానా మంగబంధన వాగురాః,
 జన్తపల్వలమత్స్యనాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వాసనారజ్ఞ
 రాక్షాడీబడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాగ్ సుసముద్ధికయాఽనయా,
 దుఃఖశృంఖలయా నిత్యమలమస్తు మమ స్త్రియా, యస్య స్త్రీతస్య
 భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగ
 త్యక్త్వా సుఖభవేత్, అలభ్యమానస్తనయః పితరౌ క్లేశయేచ్ఛిరమ్,

లబ్ధోహి గర్భ పాతేన ప్రసవేనచ బాధతే, జాతస్య గ్రహరోగాది కుమారస్య చ ధూర్తతా, ఉపవీతే పృవిద్యత్వమనుద్వాహశ్చ ఘడితే, యానశ్చ పరదారాది దారిద్ర్యం చ కుటుంబినః, పుత్రదుఃఖస్య నాస్త్యంతో ధనీ చేన్ద్రియ తే తదా, నపాణిపాదచపలో న నేత్రచపలో యతిః, న చ వాక్కుపలశ్చైవ బ్రహ్మభూతో జితేంద్రియః, రిపా బుద్ధే స్వదేహే చ సమైకాత్వ్యం ప్రపశ్యతః, వివేకినః కుతః కోప స్వదేహావయవేష్వివ, అపకారిణి కోపశ్చేతోఽపకోపః కథం నతే, ధర్మాకామమోక్షాణాం ప్రసహ్య పరిపంథిని, నమోఽస్తు మమ కోపాయ స్వాశ్రయజ్వాలినే భృశమ్, కోపస్య మమ వైరాగ్యదాయినే దోషబోధినే, యత్ర సుప్తా జనా నిత్యం ప్రబుద్ధ స్తత్ర సంయమీ, ప్రబుద్ధా యత్ర తే విద్వాన్ సుషుప్తిం యాతి యోగిరాట్, చిదిహస్తీతి చిన్తాత్ర మిదం చిన్తయమేవ చ, చిత్త్వం చిదహ మేతేవ లోకా శ్చిదితి భావయ, యతీనాం తదుపాదేయం పారహగ్న్యం పరంపదమ్, నాతఃపరతరం కించిద్విద్యతే ముని పుంగవే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౮. యజుర్వేదీయ వరాహోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమద్వరా హోపనిష ద్వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
త్రిపా న్నారాయణాఖ్యాంత రామదండప్రదం భజే.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుర్వై మహాముని ర్దేవమానేన ద్వాదశవత్సర తపశ్చచార తదవసానే వరాహరూపీ భగవాన్ ప్రాదురభూత్సహావా

చోత్తిష్ఠాతిష్ఠ పరం వృణోష్యేతి సోదతిష్ఠ తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ
భగవన్నామిభిర్యద్యతామితం త త్వత్సకాశా తస్విష్ణేఽపి న
యాచే, సమస్తవేదశాస్త్రేలిహాస పురాణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మ
దయ స్ఫురాస్సర్వే త్వద్రూపజ్ఞానా స్తుక్తిమాహు రత స్త్వద్రూపప్ర
సాదికాం బ్రహ్మవిద్యాం బ్రాహ్మీతి సహోవాచ వరాహరూపీ భగవాన్
చతుర్వింశతి తత్త్వాని కేచిదిచ్ఛంతి వాదినః, కేచి త్షట్త్రింశ తత్త్వా
కేచి త్షణ్ణవతీని చ, తేషాం క్రమం ప్రవక్ష్యామి సావధానమనాశ్శృణు
జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ శ్రోత్రత్వగ్లోచనాదయః, కర్ణేంద్రియాణి పంచైవ
సాక్ష్యాణ్యంఘ్రియదయః క్రమాత్, ప్రాణాదయస్తు పంచైవ పంచ
బ్రహ్మదయస్తథా, మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి చతుష్టయమ్, చతు
ష్వింశతితత్త్వాని తాని బ్రహ్మవిదో విదుః, ఏతైస్తత్త్వై స్సమం పంచీ
కృతభూతాని పంచచ, పృథివ్యాప స్తథా తేజో వాయురాకాశ ఏవచ,
దేహ త్రియగ్ స్థూలసూక్ష్మకారణాని విదుర్బుధాః, అవస్థాత్రితయం
చైవ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తయః, అహత్య తత్త్వజాతానాం షట్త్రింశ
స్థునయో విదుః, పూర్వోక్తై స్తత్త్వజాతైస్తు సమం తత్త్వాని యోజయేత్,
షడ్భావవికృతిశ్చాస్తి జాయతే వర్ధతేఽపిచ, పరిణామం త్తయం నాశగ్
షడ్భావ వికృతిం విదుః, ఆశనాచ పిపాసాచ శోకమోహా జరా మృతీ,
ఏతే షడూర్తయః ప్రోక్తా షట్కోశానథ వచ్చి తే, త్వక్చ రక్తం మాగ్న
మేదో మజ్జాస్థీని నిబోధత, కామక్రోధా లోభమోహా మదో మాత్స
ర్యమేవచ, ఏతేఽరిషట్కూ విశ్వశ్చ తైజసః ప్రాజ్ఞఏవచ, జీవత్రయగ్
సత్య రజస్తమాగ్నీచ గుణత్రయమ్, ప్రారబ్ధగామ్యార్జితాని కర్మ
త్రయమితీరితమ్, వచనాదానగమన విసర్గానందపంచకమ్, సంకలోఽఘ్యవ
సాయశ్చ అభిమానోఽవధారణా, ముదితా కరుణా మైత్రీ ఉపేక్షాచ
చతుష్టయమ్, దిగ్వా తార్క ప్రచేతోశ్వి వహ్నింద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,
తథా చంద్రశ్చతుర్వక్త్రోరుద్రక్షేత్రజ్ఞశశ్వరాః, అహత్య తత్త్వజాతానాం
షణ్ణవత్యస్తుక్తితాః, పూర్వోక్తతత్త్వజాతానాం వైలక్షణ్య మనామయమ్,
వరాహరూపిణం మాం యే భజంతి మయి భక్తితః, విముక్తా జ్ఞాన

తత్కార్యా జీవన్ముక్తా భవంతి తే, ఏవం వజ్రవతి తత్వజ్ఞా యత్రకుత్రా శ్రమే రతాః, జటీ ముండి శిఖివాపి ముచ్యతే నాత్రసగ్ శయ ఇతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఋభు ర్నామ మహాయోగీ క్రోడరూపం రమాపతిమ్, పరిష్ఠాం బ్రహ్మవిద్యాం త్వ మధీహి భగవ న్నమ, ఏవగ్ సమృష్టో భగవాన్ ప్రాహ భక్తార్తి భంజనః, స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా గురుతోషణాత్, సాధనం ప్రభవేత్పుగ్ సాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్, నిత్యానిత్య వివేకశ్చ ఇహాముత్రవిరాగతా, శమాదిషట్కమంతర్ముముక్షాతాం త్సుమభ్య సేత్, ఏవం జితేంద్రియో భూత్వా సర్వత్ర మమతామతిమ్, విహాయ సాక్షిచైతన్యే మయి కుర్యా దహం మతిమ్, దుర్లభం ప్రాప్య మానుష్యం తత్రాపి నరవిగ్రహమ్, బ్రాహ్మణ్యం చ మహావిష్ణో ర్వేదాంతశ్రవణా దినా, అతివర్ణాశ్రమం రూపం సచ్చిదానందలక్షణమ్, యో నజానాతి సో విద్వాన్ కదా ముక్తో భవిష్యతి, అహమేవ సుఖం నాన్య దన్యచ్ఛేన్నైవ తత్సుఖమ్, అమదర్థం నహిప్రేయోతు దర్థం న స్వతః ప్రియమ్, పరప్రేమా స్పదతయా మానభూవ మహాగ్ సదా, భూయాస మితి యోదృష్ట సోఽహం విష్ణు ద్దస్తిశ్వర, న ప్రకాశోఽహ మిత్యక్తి ర్యత్ప్రకాశైక బంధనా, స్వప్రకాశం తమాత్మాన మప్రకాశః కథం స్పృశేత్, స్వయంభూతం నిరాధారం యే జానంతి సునిశ్చితమ్, తేహి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతి మే నిశ్చితా మతిః, స్వపూర్ణాత్తాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్యశ్చిహం విలక్షణః, అజ్ఞానాంధతమోరూపం కర్మధర్మాది లక్షణమ్, స్వయంప్రకాశమాత్మానం నైవమాం స్పృష్టు మ్హతి, సర్వ సాక్షిణమాత్మానం వర్ణాశ్రమవివర్జితమ్, బ్రహ్మరూపతయా షణ్మకా బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, భాసమానమిదగ్ సర్వం భాసరూపం పరం సదమ్, షణ్మన్వేదాంతమానేన సద్యవవ విముచ్యతే, దేహాత్మజ్ఞానవ ద్జ్ఞానం దేహాత్మజ్ఞానబాధకమ్, ఆత్మన్యేవ భవేద్యస్య సనేచ్ఛన్నపి ముచ్యతే, సత్యజ్ఞానానందపూర్ణలక్షణం తమసః పరమ్, బ్రహ్మానందగ్

సదా పశ్యత్ కథం బధ్యేత కర్తవ్యం, త్రిధామసాక్షిణ్ సత్యజ్ఞానానం
 దాదిలక్షణమ్, త్వ మహాగ్ శబ్దలక్ష్యార్థ మస్తక్ సర్వదోషతః, సర్వగ్
 1 సచ్చిదాత్మానం జ్ఞానచతుర్విరిక్ష్యతే, అజ్ఞానచతుర్నే త్యేత భాస్వంతం
 భానుమంధవత్, ప్రజ్ఞాన మేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణమ్, ఏవం
 బ్రహ్మపరిజ్ఞానా దేవ మర్త్యోఽమృతో భవేత్, తద్బ్రహ్మనంద మద్వందో
 నిర్గుణం సత్య చిద్భవమ్, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం న విభేతి కుతశ్చ
 చిన్తాత్మగ్ సర్వగ్ నిత్యం సంపూర్ణం సుఖ మవ్యయమ్, సాక్షాద్బ్రహ్మైవ
 నానోఽన్యోఽస్తిత్యేవం బ్రహ్మవిదాం స్థితిః, అజ్ఞాన్య దుఃఖాఘమయం స్వస్యా
 నందమయం జగత్, అంధం భవన మంధస్య ప్రకాశంతు సుచతుషామ్,
 అనంతేఽచిద్భవానందే మయి వారాహరూపిణి, స్థితేఽద్వితీయభావ స్వా
 త్కేబంధః కస్య ముచ్యతే, స్వస్వరూపంతు చిన్తాత్మగ్ సర్వదా సర్వదేహి
 నామ్, నైవ దేహాదిసంఘాతో ఘటవ ద్దృశి గోచరః, స్వాత్మనోఽన్యదివా
 భాతం చరాచరమిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయా బుధ్వా తదస్థితి
 విభావయ, స్వస్వరూపగ్ స్వయం భుజ్తే నాస్తి భోజ్యం పృథక్ కృతః,
 అస్తిచే దస్తితా రూపం బ్రహ్మైవాస్తిత్వలక్షణమ్, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః
 ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్యన్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్,
 మత్స్వరూప పరిజ్ఞానా త్కర్తృభి ర్న సబధ్యతే, యశ్శరీరేంద్రియాదిభ్యో
 విహీనగ్ సర్వసాక్షిణమ్, పరమార్థైకవిజ్ఞానగ్ సుఖాత్మానగ్ స్వయం
 ప్రభమ్, స్వస్వరూపతయా సర్వం వేద స్యానుభవేన యః, నధీర స్సతు
 విజ్ఞేయ స్సోఽహం తత్త్వం ఋభో భవ. అతః ప్రపంచానుభవ స్సదానహి
 స్వరూపబోధాను భవ స్సదా ఖిలు, ఇతి ప్రపశ్యత్ పరిపూర్ణవేదనో
 నబంధముక్తో నచబద్ధ ఏవతుమ్. స్వస్వరూపానుసంధానాత్ నృత్యం
 తగ్ సర్వసాక్షిణమ్, ముహూర్తం చింతయే న్తాం య స్సర్వబంధైః
 ప్రముచ్యతే, సర్వభూతాంతరస్థాయ నిత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్య
 క్షైవతస్య రూపాయ మహ్య మేవ నమోనమః, త్వంవాహమస్మిభగవో
 దేవతేహం వై త్వమసి, తుభ్యం మహ్యమనంతాయ మహ్యం తుభ్యం
 చిదాత్మనే, నమో మహ్యం పరేశాయ నమస్తుభ్యగ్ శివాయచ, ౬

కరోమి క్వగచ్చామి కిం గృహ్లామి త్యజామి కిమ్, యన్నయా పూరితం
విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా, అంతస్సుగం బహిస్సుగ మాత్మసంగం
చ యస్త్వజేత్, సర్వసంగ నివృత్తాత్తా స మామేతి నసగ్శయః. అహి
రివ జనయోగగ్ సర్వదా వృద్ధయే ద్యుః కుణపమివ సునారీం త్యక్తకామో
విరాగీ, విషమివవిషయాదీ ర్నన్యమానో దురంతాం జగతిపరమహంసో
వాసుదేవోహమేవ. ఇదం సత్య మిదం సత్యం సత్యమేతదిహోచ్యతే,
అహం సత్యం పరంబ్రహ్మ మత్తః కించి న్నవిద్యతే, ఉపసమీపే యోవాసో
జీవాత్మపరమాత్మనోః, ఉపవాసస్స విజ్ఞేయో నతుకాయస్య శోషణమ్,
కాయశోషణ మాత్రేణ కా తత్ర హ్యవివేకినామ్, వల్లీకతాడనా దేవ
మృతః కిన్న మహోరగః, అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద పరోక్షజ్ఞాన మేవ
తత్, అహం బ్రహ్మేతి చే ద్వేద సాక్షాత్కార స్పృశ్యతే, యస్మి
న్కాలే స్వమాత్మానం యోగీ జానాతి కేవలమ్, తస్మా త్కాలా త్సమా
రభ్య జీవన్ముక్తో భవత్యసా, అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షహేతు
ర్మహాత్మనామ్, ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్వమేతిమమేతివ, మమేతి
బధ్యతే జంతుర్నిర్వమేతి విముచ్యతే, బాహ్యచింతా నక్షర్తవ్యా తదై
వాంతర చింతికా, సర్వచింతాం సముత్సృజ్య స్వస్థో భవ సదా ఋభో.
సంకల్పమాత్రకలనేన జగత్సమగ్రం సంకల్పమాత్రకలనే హి జగద్విలాసః,
సంకల్పమాత్ర మిద ముత్సృజ నిర్వికల్ప మాశ్రిత్య మామకపదగ్
హృది భావయస్వ. మచ్చింతనం మత్కథన మన్యోన్యం మత్ప్రభాషణమ్,
మదేకపరమో భూత్వా కాలం నయ మహామతే, చిదిహా స్తీతి చింతాప్ర
మిదం చింతయమేవ చ, చిత్త్వం చిదహమేతేచ లోకా శ్చిదితి భావయ,
రాగం నీరాగతా నీత్వా నిర్లేపో భవ సర్వదా, అజ్ఞానజన్యకర్తాది
కారకోత్పన్నకర్తణ, శ్రుత్యుత్పన్నాత్మవిజ్ఞాన ప్రదీపో బాధ్యతే కథమ్,
అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వికారో జగత్స్థితౌ, ఏకనిష్ఠతయాంతస్థ సంవి
న్తాత్ర పరో భవ, ఘటాకాశమథాకాశౌ మహాకాశే ప్రతిష్ఠితౌ, ఏవం
మయి చిదాకాశే జీవేశౌ పరికల్పితౌ, యాచ ప్రాగాత్మనో మేమా
తథాంతే చ తిరస్కృతౌ, బ్రహ్మవాదిభి రుద్ధీతౌ స మాయేతి వివేకతః,

మాయా తత్కార్యవిలయే నేశ్వరత్వం న జీవతా, తత శ్శుద్ధ శ్చిదేవా
 ౭హం వ్యోమవన్నిరుపాధికః, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్,
 ఈక్షణాదిప్రవేశాంతాః సృష్టిరీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమోక్షాంతస్కో
 సారో జీవకల్పితః, త్రిణావకాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి మాశ్రితాః,
 లోకాయతాది సాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః, తన్నాన్తముతుభి
 ర్నైవ మతి ర్జీవేశవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మతత్వం నిశ్చలే,
 విచార్యతామ్, అద్వితీయబ్రహ్మతత్వం నజానంతి యథా తథా, భ్రాంతా
 ఏవాఖిలాస్తేహం క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, ఉత్తమాధమభావ శ్చేతే
 మాగ్స్యా దస్తితేన కిమ్, స్వప్నస్థరాజ్యభిక్షాభ్యాం ప్రబుద్ధస్సృష్ట్యతే
 ఖలు, అజ్ఞానే బుద్ధివిలయే నిద్రాసా ఫణ్యతే బుద్ధేః, విలీనా జ్ఞాన
 తత్కార్యే మయి నిద్రా కథం భవేత్, బుద్ధేః పూర్ణవికాసోఽయం
 జాగరః పరిక్షీర్త్యతే, వికారాదివిహీనత్వా జ్ఞాగరో మే నవిద్యతే, సూక్ష్మ
 నాడిషు సంచారో బుద్ధేః స్వప్నః ప్రజాయతే, సంచారధర్మరహితే మయి
 స్వప్నో నవిద్యతే, సుమప్తికాలే సకలే విలీనే తమసా వృతే, స్వరూప
 మహదానందం భుజ్జే దృశ్యవివర్జితః, అవిశేషేణ సర్వంతు యః శశ్యతి
 చిదన్వయాత్, స ఏవ సాక్షా ద్విజ్ఞానీ సశివ స్సహరి ర్విధిః, దీర్ఘస్వప్న
 మిదం యత్తద్దీర్ఘం వా చిత్తవిభ్రమమ్, దీర్ఘం వాపి మనోరాజ్యోగ్
 సగ్సారం దుఃఖసాగరమ్, సుప్తేరుత్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం
 ప్రవిచింత్యతామ్. ఆరోపితస్య జగతః ప్రవిలాపనేన చిత్తం మదాత్మక
 తయః పరికల్పితం నః, శత్రూన్నిహత్య గురుషట్కుగణాన్ నిపాత
 ద్గంధద్విషో భవతి కేవలమద్వితీయః, అ ద్వాస్తమేతు వపు రాశశితా
 మాస్తాం కస్తావతాపి మమ చిద్వపుషో విశేషః, కుంభే విశశ్యతి చిరం
 మవస్థితేవా కుంభాంబరస్య నహి కోఽపివిశేష లేశః. అహినిల్లయో
 సర్పనిర్తోకో జీవవర్జితః, వల్లికే పతిత స్తిష్ఠే త్తగ్సరో నాభిమన్యతే
 ఏవగ్ స్థూలంచ సూక్ష్మంచ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్షైశ్చాభ్యం
 ధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞాన సహేతుకే, నేతి నేతీతి యాపత్వా వాయచ, కి
 యమ్. శాస్త్రేణ నశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యత-

హ్యోత్, ప్రాభనాశాత్ప్రతిభాననాశ ఏవం త్రిధా నశ్యతి చాత్మ-
 మాయా. బ్రహ్మత్వే యోజితే స్వస్తి జీవభావో న గచ్ఛతి, అద్వైతే
 బోధితే తత్వే వాసనా వినివర్తతే, ఆరబ్ధాంతే దేహహనిర్దాయేతి
 క్షీయతేఖిలా, అస్తీ త్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రసం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీ
 త్యుక్తే జగత్సర్వం భానం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, మరుభూమా జలగ్ సర్వం
 మరుభూమాత్రమేవ తత్, జగత్త్రయ మిదం సర్వం చిన్మాత్రస్వవిచారతః.
 అజ్ఞానమేవ నకుతో జగతః ప్రసంగో జీవేశదేశికవికల్పకథాతిదూరే,
 ఏకాంతకేవలచిదేకరసస్వ భావే బ్రహ్మైవ కేవలమహం పరిపూర్ణమస్మి,
 బోధచంద్రమసి పూర్ణవిగ్రహే మోహరాహు ముషితాత్మ తేజసి, స్నాన
 దాన యజనాదికాః క్రియా మోచనావధి వృత్తైవ తిష్ఠతి. సలిలే
 నైంధవం యద్య త్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాత్మ మనసో రైశ్యగ్
 సమాధి రితి కథ్యతే, దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం త త్వదర్చనమ్,
 దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా, ఉత్పన్నశక్తి బోధస్య త్యక్త
 నిశ్చేషకర్తృణః, యోగి సహజావస్థా స్వయమేవ ప్రకాశతే, రసస్య
 మనసశ్చైవ చంచలత్వగ్ స్వభావతః, రసో బద్ధో మనో బద్ధం కిం న సిద్ధ్యతి
 భూతలే, మూర్ఖితోఽహ రతివ్యాధిం మృతో జీవయతి స్వయమ్, బద్ధః
 భేచరతాం ధత్తే బ్రహ్మత్వగ్ రసచేతసి, ఇంద్రియాణాం మనోనాథో మనో
 నాథస్తు మారుతః, మారుతస్య లయో నాథ స్తం నాథం లయ
 మాశ్రయః, నిశ్చేష్టో నిర్వికారశ్చ లయో జీవతి యోగినామ్, ఉచ్ఛిన్న
 సర్వ సంకలోఽనిశ్చేషాశేష చేష్టితః, స్వావగమ్యో లయః కోఽపి మనసాం
 వాగగోచరః. పుంఖానుపుంఖవిషయే క్షణతత్పరోఽపి బ్రహ్మవలోకనధియం
 న జహాతి యోగీ, సంగీతతాళలయవాద్యవశంగతాపి మాళిష్ఠ కుంభ పరి
 రక్షణ ధీర్నటీవ. సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నాదవ
 వానుసంధేయో యోగసామ్రాజ్యమిచ్ఛ తేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

తథాంతే చ నానాస్వరూపం స్వాదేకం వస్తు కదాచన, తస్మా దఖండ
 1 స్వకించన, దృశ్యతే హ్రూయతే యద్యద్భిహ్నాణో న్యన్న
 నిత్యశుద్ధవిముక్తైకమఖండానందమద్వయమ్, సత్యం జ్ఞాన

మనంతం యత్పరం బ్రహ్మహమేవ తత్. ఆనందరూపోఽహ మఖండబోధః
 పరాత్పరోఽహం ఘనచిత్ప్రకాశః, మేఘో యథా వ్యోమ న చ స్పృశంతి
 సగోపారదుఃఖాని న మాం స్పృశంతి, సర్వగ్ సుఖం విద్ధి సుమఃఖనాశా
 త్సర్వంచ సద్రూపమసత్త్వనాశాత్, చిద్రూపమేవ ప్రతిభాసయుక్తం
 తస్మా దఖండం మమ రూప మేతత్, నహి జని ర్తరణం గమనా గమో న
 సమలం విమలం నచ వేదనమ్, చిన్తయం హి సకలం విరాజతే స్ఫుటతరం
 పరమస్యతు యోగినః, సత్యచిహ్న సమఖండమద్వయం సర్వదృశ్య
 రహితం నిరామయమ్, యత్పదం విమలమద్వయగ్ శివం తత్సదాహ
 మితి మాన మాశ్రయః, జన్తమృత్యుసుఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్ర
 దూరగమ్, చిద్వివర్తజగతోఽస్య కారణం తత్సదాహమితి మాన
 మాశ్రయ, పూర్ణమద్వయమఖండచేతనం విశ్వభేదకలనాదివర్జితమ్,
 అద్వితీయ పరసచ్చిదగ్ శకం తత్సదాహమితి మానమాశ్రయ. కేనాప్య
 బాధితత్వేన త్రికాలే ప్యేకరూపతః, విద్యమానత్వ మస్త్యేత త్సద్రూప
 త్వగ్ సదా మమ, నిరుపాధికనిత్యం య త్సుప్తా సర్వసుఖాత్పరమ్, సుఖ
 రూపత్వమప్యేత దానందత్వగ్ సదా మమ. దినకరకిరణై ర్హి శార్వరం
 తమో నివిడతరం ఝడితి ప్రణాశ మేతి, ఘనతర భవతారణం తమోయ
 ద్ధరిదిన కృత్ప్రభయా న చాంతరేణ, మమ చరణస్తరణేన పూజయాచ
 స్వకతమసః పరిముచ్యతే హి జంతుః, న హిమరణప్రభవప్రణాశహేతు
 ర్మమ చరణస్తరణాదృతే స్తి కించిత్. ఆదరేణ యథా స్థాతి ధనవంతం ధనే
 చ్చయా, తథాచేద్విశ్వకర్తారం కో న ముచ్యేత బంధనాత్, ఆదిత్య
 సన్నిధౌ లోకశ్చేష్టతే స్వయమేవ తు, తథా మత్సన్నిధౌ వేవ సమర్థు
 చేష్టతే జగత్, శుక్తికాయాం యథా తారం కల్పితం మాయయా తథా,
 మహదాదిజగన్తాయా మయం మయ్యేవ కేవలమ్, చండాలదేహే పశ్యాది
 స్థావరే బ్రహ్మవిగ్రహే, అన్యేషు తారతమ్యేన స్థితేషు న తథాహ్యాహమ్,
 వినష్టదిగ్భృమస్యాపి యథాపూర్వం విభాతి దిక్, తథా విజ్ఞానవిధ్వస్తం
 జగ న్నే భాతి తన్నహి, న దేహో నేంద్రియప్రాణో న మనో బుద్ధ్యహం
 కృతిః, న చిత్తం నైవ మాయాచ న చ వ్యోమాదికం జగత్, న కర్తానైవ
 భోక్తాచ నచ భోజయితా తథా, కేవలం చి త్సదానందబ్రహ్మైవాహం
 జనార్దనః, జలస్య చంచలాదేవ చంచలత్వం యథా రవేః, తథాహంకార

సంబంధా దేవం సంసార ఆత్మనః, చిత్తమూలంహి సంసార స్తత్ప్రియత్నేన శోధయేత్, హంత చిత్త మహత్తాయాం కైషా విశ్వాసతా తవ, క్వ ధనాని మహిషానాం బ్రహ్మణః క్వ జగంతి వా, ప్రాక్తనాని ప్రయాతాని గతా స్సర్గపరం పరాః, కోటయో బ్రహ్మణాం యాతా భూషా నప్తాః పరాగవత్, స చాధ్యాత్వాభిమానోఽపి విదుషోఽప్యాయత త్వతః, విదుషోఽప్యాయతే స్వాత్ నిష్ఫలం తత్త్వదర్శనమ్, ఉత్పాద్యమానా రాగాద్యా వివేకజ్ఞానవహ్నినా, యథా తదైవ దహ్యంతే కుతస్తేషాం ప్రరోహణమ్, యథా సునిపుణస్సమ్యక్ పురదోషేక్షణే రతః, తథా చేన్నిపుణః స్వేషు కో న ముచ్చేత బంధనాత్, ఆనాత్మవిదముక్తోఽపి సిద్ధి జాలాని వాంఛతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్త్యాప్నోతి మునీశ్వర, నాత్మజ్ఞస్యైవవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యత్మమాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో నావిద్యా మనుభావతి, యే కేచన జగద్భావా స్తానవిద్యా మయా నివిదుః, కథం తేషు కిలాత్మజ్ఞస్యక్తా విద్యో నిమజ్జతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్తయ స్సాధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తా నోఽకుర్వంతి కాశ్చన, సర్వేచ్ఛాకలనాశాంతా వాత్సలాభోదయాభిధః, సకథగ్ సిద్ధి వాఞ్ఞాయాం కథమర్హ త్యచిత్తక ఇతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుం భగవంతం నిదాఘః పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్తిలక్షణ మను బ్రూహీతి తథేతి సహోవాచ స్వభూమిషు జీవన్ముక్తాశ్చత్వారః, శుభేచ్ఛా ప్రథమా భూమికా భవతి విచారణా ద్వితీయా త సుమానసీ తృతీయా సత్వాపత్తిమరీయా సంసక్తిః శ్చమి పదార్థభావనాషష్ఠీ తురీయగా స్త్వమితి ప్రణవాత్మికా భూమికా అకారోకారమకారార్థ మాత్రాత్మికా, స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభేదే నాకారాదయ శ్చతుర్విధాః, తదవస్థానాగ్రతస్త్వస్సమమత్తితురీయాః, అకారస్థూలాంశే జాగ్ర ద్విశ్వ స్సూక్ష్మాంశే తత్రైజసో బీజాంశే తత్ప్రాప్తిజ్ఞానస్సూక్ష్మాంశే తత్తురీయః, ఉకార స్థూలాంశే స్వప్నవిశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్రైజసో బీజాంశే తత్ప్రాప్తిజ్ఞానస్సూక్ష్మాంశే తత్తురీయః, మకారస్థూలాంశేషు సుప్తవిశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్రైజసో బీజాంశే తత్ప్రాప్తిజ్ఞానస్సూక్ష్మాంశే తత్తురీయః, అథమాత్రా

స్థూలాంశే తురీయ విశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్రైజసో బీజాంశే తత్సాక్షి
స్సూక్ష్మంశే తురీయ తురీయః, అకారతురీయాంశాః ప్రథమద్వితీయ
తృతీయభూమికాః, ఉకారతురీయాంశా శ్చతుర్థిభూమికా, మకార తురీ
యాంశాః పంచమీ, అర్థమాత్రా తురీయాంశా షష్ఠీ. తదతీతా స్తప్తమీ,
భూమిత్రయేషు విహరన్తుముక్తు ర్భవతి తురీయభూమ్యాం విహర
ద్బ్రహ్మవిద్యవతి పంచమభూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్యరో భవతి షష్ఠ
భూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్యరీయాన్ భవతి స్తప్తమభూమ్యాం
విహరన్ బ్రహ్మవిద్యరిష్టో భవతి, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. జ్ఞానభూమి
శ్శుభేచ్ఛా స్యాత్ప్రథమా సముదీరితా, విచారణా ద్వితీయాతు
తృతీయా తనుమానసీ, సత్వాపత్తిశ్చతుర్థి స్యాత్తతో సంస్తనామికా,
పదార్థభావనా షష్ఠీ స్తప్తమీ తుర్యగా స్పృతా, స్థితః కిం మూఢ ఏవాస్మి
ప్రేక్ష్యుః హం శాస్త్ర సజ్జనైః, వైరాగ్యపూర్వమిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛే
తుచ్యతే బుద్ధేః, శాస్త్రసజ్జన సంపర్క వైరాగ్యాభ్యాసపూర్వకమ్, సదా
చారప్రవృత్తిర్యా ప్రోచ్యతే సా విచారణా, విచారణా శుభేచ్ఛాభ్యా
మింద్రియార్థేషు రక్తతా,యత్ర సా తనుతా మేతి ప్రోచ్యతే తనుమానసీ,
భూమికా త్రితయాభ్యాసా చిత్రైర్థనిరతేర్వశాత్, సత్వాత్తని స్థితే
శుద్ధే సత్వాపత్తి రుదాహృతా,దశా చతుష్టయాభ్యాసా దసంసర్గఫలాతు
యా, రూఢసత్వచమత్కారా ప్రోక్తా సంస్తనామికా, భూమికా పంచ
కాభ్యాసాత్సాక్షిత్వారామతయా భృశమ్, అభ్యంతరాణాం బాహ్యనాం
పదార్థానా మభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్,
పదార్థాభావనానామ షష్ఠీ భవతి భూమికా, షడ్భూమికా చిరాభ్యాసా
ద్భేదస్యానుపలంభనాత్, యత్స్వభావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా
గతిః, శుభేచ్ఛాదిత్రయం భూమి భేదాభేదయుతం స్పృతమ్, యథావ
ద్భేద బుద్ధేదం జగజ్జాగ్రతి దృశ్యతే, అద్వైతే శ్చైర్యమాయాతే
ద్వైతేవ ప్రళయం గతే, కళ్యాణి స్వప్నవల్లోకం తుర్యభూమి సుయో
గతః, విచ్ఛిన్నశరదభాగంశ విలయం ప్రవిలీయతే, సత్వావశేష ఏవా స్తే
హే నిదాఘ దృఢీ కురు, పంచభూమిం సమారుహ్య సుషుప్తిపదనామి
కామ్, శాంతాశేష విశేషాంశ స్థిష్ఠ త్యద్వైతమాత్రకే, అంతర్ముఖతయా

నిత్యం బహిర్వృత్తిపరోఽపి సకా, పరిశ్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాశు
 రివ లక్ష్మ్యతే, కుర్వ స్మ భ్యాసమేతస్యాం భూమ్యాం సమ్యగ్వివాసనః,
 సప్తమీగూఢసుప్త్యాభ్యా క్రమప్రాప్తా పురాత నీ, యత్ర నాస స్మ స
 ద్రూపో నాహం నా వ్యసహంకృతిః, కేవలం క్షీణమనన ఆస్తే ద్వైతేఽతి
 నిర్భయః, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శూన్యకుంభ ఇవాంబరే, అంత
 పూర్ణో బహిఃపూర్ణః పూర్ణకుంభ ఇవాన్లవే, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్తా
 గ్రాహకాత్తా చ మాభవ, భావనామఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్న యో
 భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమా
 భాసమాత్తానం కేవలం భజ, యథాస్థితమిదం యస్య వ్యవహారవతో
 ఽపి చ, ఆస్తంగతం స్థితం వ్యోమ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్త
 మాయాలి సుఖదుఃఖే మనఃప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితిర్యస్య సజీవన్ముక్త
 ఉచ్యతే, యో జాగరిసుషుప్తిభ్యో యస్య జాగ్ర స్మ విద్యతే, యస్య నిర్వా
 సనో బోధస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనామనురూపం
 చరన్నపి, యోఽంతర్వ్యో మవదత్యచ్ఛ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య
 నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతోవాపి
 స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మాన్నోద్విజతే లోకో లోకాన్నోద్విజతేచ
 యః, హర్షామర్షభయోస్తుక్త స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య సమస్తార్థ
 జాలేషు వ్యవహార్యపి శీతళః, పరాథేష్వివ పూర్ణాత్తా సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే,
 ప్రజహతి యదా కామాన్ సర్వాం శ్చిత్తగతాన్తునే, మయి సర్వాత్మకే
 తుష్టసజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జితచిన్తాత్రే పదే పరమపావనే,
 అక్షుభచిత్తో విశ్రాంత స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదహం సోయం
 దృశ్యజాలమవాస్తవమ్, యస్య చిత్తే న స్ఫురతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే,
 సద్బుద్ధ్యాణి స్థిరే స్థారే పూర్ణే విషయవర్జితే, ఆచార్యశాస్త్రమార్గేణ
 ప్రవిశ్యాశు స్థిరో భవ, శివో గురు శివో వేదశివో దేవ శివః ప్రభుః,
 శివోఽస్యహం శివస్సర్వం శివా దన్య స్మ కించన, తమే వధీరో విజ్ఞాయ
 ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రహ్మణః, నానుభూయాద్భహూం చ్చబ్ధాన్వాచో
 గ్గావనం హి తత్. శుకోముక్తో వామదేవోఽపిముక్త స్తాభ్యాం వినా
 ముక్తిభాజో న సంతి, శుకం మార్గం యేఽనుసరంతి ధీరా స్సద్యో ముక్తా

స్తే భవంతిహ లోకే, వామదేవం యేన సుసరంతి నిత్యం మృత్వా జనిత్వా
చ పునఃపున స్తత్, తేవై లోకే క్రమముక్తా భవంతి యోగై స్సాంప్రైః
కర్తృభి స్సత్వయుక్తైః. శుకశ్చ వామదేవశ్చ ద్వేస్తతీ దేవనిర్మితే, శుకో
విహంగమః ప్రోక్తో వామదేవః పిపీలికా, అతద్వ్యావృత్తిరూపేణ సాక్షా
ద్విధిముఖేన వా, మహావాక్యవిచారేణ సాంఖ్యయోగసమాధినా,
విదిత్వా స్వాత్మనో రూపమసంప్రజ్ఞా సమాధితః, శుకమార్గేణ విరజాః
ప్రయాంతి పరమం పదమ్, యమాద్యాసనజాయా సహతాభ్యాసా త్పునః
పునః, విఘ్న బాహుశ్య సంజాత అణిమాదివశాదిహ, అలభ్యాపి ఫలం
సమ్యక్ పునర్భూత్వా మహాకులే, పూర్వవాసన యై వాయం యోగా
భ్యాసం పున శ్చరన్, అనేకజన్మాభ్యాసేన వామదేవేన వైపథ్యా, సోఽపి
ముక్తిం సమాప్నోతి తద్విష్టాః పరమం పదమ్, ద్వావిమా 1వధ
పంథానౌ బ్రహ్మప్రాప్తికరా శివౌ, సద్యో ముక్తిప్రదశ్చైవకః క్రమముక్తి
ప్రదః పరః, అత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వమనువశ్యతః, యస్యాసు
భవపర్యంతా బుద్ధి స్తత్వే ప్రవర్తతే, తద్బుద్ధి గోచరాస్సర్వే ముచ్యంతే
సర్వసాతత్కైః, భేదరా భూచరాస్సర్వే బ్రహ్మవిద్బుద్ధిగోచరాః, సద్య
ఏవ విముచ్యంతే కోటిజన్మాన్జితై రమై రితి.

పంచమోఽధ్యాయః.

అథ హైనం ఋభుం భగవంతం నిదాఘః పప్రచ్ఛ యోగాభ్యాస
విధిమనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ. పంచభూతాత్మకో దేహః
పంచమండలపూరితః, కానిన్యం పృథివీమేకాం పానీయం తద్ద్రవాకృతిః,
దీపనం చ భవేత్తేజః ప్రచారో వాయులక్షణమ్, ఆకాశ స్సత్వత స్సర్వం
జ్ఞాతవ్యో యోగ మిచ్ఛతా, షట్పతాన్యధికాన్యత్ర సహస్రాణ్యో
వింశతి, అహోరాత్రవహై శ్వాస్తే ర్వాయుమండలఘాతతః, తత్పుణ్యే
మండలే షీణే వలిరాయాతి దేహినామ్, తద్వ దాపొగణాపాయే కేశా
స్యుః పాండరాః క్రమాత్, తేజః క్షయే క్షుధాకాంతిర్నశ్యతే
మారుతక్షయే, వేషధు స్సంభవే నిత్యం నాభసేనైవ జీవతి, ఇత్థంభూత
క్షయాన్నిత్యం జీవితం భూతధారణమ్, ఉద్యాణం కురుతే యస్తా

దవిశ్రాంతం మహాఖగః, ఉడ్డియాణం తదేవ స్యాత్తత్ర బంధోఽభి
 ధీయతే, ఉడ్డియాణో హ్యసౌ బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, సత్య భుక్తి
 స్తనోః కాయా త్తస్య బంధో హి దుష్కరః. అగ్నేతు చలితే కుక్షౌ
 వేదనా జాయతే భృశమ్, న కార్యా తుధితేనాపి నాపి విజ్ఞాత్ర వేగినా,
 హితం మితంచ భోక్తవ్యం స్తోకం స్తోకమనేకథా, మృదుమధ్యసుమంత్రేషు
 క్రమాస్తంత్రం లయంహతమ్, లయమంత్రహతామోగా యోగో
 హ్యష్టాంగసంయుతః, యమశ్చ నియమశ్చైవ తథా చాసనమేవచ,
 ప్రాణాయామస్తథా పశ్చాత్పృత్యాహార స్తథాపరమ్, ధారణాచ
 తథా ధ్యానం సమాధిశ్చష్టమో భవేత్, అహింసా సత్య మస్తేయం
 బ్రహ్మచర్యం దయార్జవమ్, క్షమా ధృతి ర్హితాహార శ్మృతం చేతి యమా
 దశ, తప స్సంతోషమాస్తిక్యం దాన మిశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం
 చైవ ప్రీర్షతిశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతే హి నియమాః ప్రోక్తా దశధైవ
 మహామతే, ఏకాదశాసనాని స్యుశ్చక్రద్యా మునిసత్తమ, చక్రం
 పద్మాసనం కూర్చం మయూరం కుక్కుటం తథా, వీరాసనం స్వస్తికం చ
 భద్రం సింహాసనం తథా, ముక్తాసనం గోముఖం చ కీర్తితం యోగవిత్తమైః,
 సవ్యో రుదక్షిణే గుల్ఫే దక్షిణం దక్షిణేతరే, నిదధ్యా ద్రుజకాయస్తు
 చక్రాసన మిదం మతమ్, పూరకః కుంభక స్తద్వ్య దేచకః పూరకః పునః,
 ప్రాణాయామః స్వనాడీభి స్తస్మాన్నాడీ ప్రచక్షతే, శరీరం సర్వజంతూనాం
 పణ్వత్యం గులాత్కమ్, తన్వధ్యే పాయుదేశాత్తు ద్వ్యంగులా త్పరతః
 పరమ్, మేధాదేశా దధస్తా త్తు ద్వ్యంగులా న్నధ్యమచ్యతే, మేధా
 న్నవాంగులాదూర్ధ్వం నాడీనాం కందముచ్యతే, చతురంగుల ము
 త్సేధం చతురంగులమాయతమ్, అండాకారం పరివృతం మేదో
 మజ్జాస్థిశోణితైః, తత్రైవ నాడీచక్రం తు ద్వాదశారం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరం
 ధీయతే యేన వర్తతే తత్ర కుండలీ, బ్రహ్మరంధ్రం సుషుమ్నాయా
 వదనేన పిథాయ సా, అలంబుసా సుషుమ్నాయా కుహూర్నాడీ వస
 త్యసౌ, అనంతరాయ యుగ్దేతు వారుణాచ యశస్వినీ, దక్షిణారే
 సుషుమ్నాయాః పింగళావర్తతే క్రమాత్, తదంతరారయోః పూషా
 వర్తతేచ పయస్వినీ, సుషుమ్నా పశ్చిమే చారే స్థితా నాడీ సరస్వతీ,

శంఖినీచైవ గాంధారి తదనంతరయోః స్థితే, ఉత్తరేతు సుషుమ్నాయా
 ఇడాఖ్యా నివస త్యసా, అనంతరం హస్తీజిహ్వ తతో విశ్వోదరాస్థితా,
 ప్రదక్షిణక్రమేణైవ చక్రస్యారేషు నాడయః, వర్తంతే ద్వాదశశహ్యాతా
 ద్వాదశశానిలవాహకాః, పటవత్సం స్థితా నాడీ నానావర్ణా సుమీరితాః,
 పటమధ్యం తు యత్ స్థానం నాభిచక్రం తదుచ్యతే, నాదా ధారా
 సమాఖ్యాతా జ్వలంతీ నాదరూపిణీ, పరరంధ్రా సుషుమ్నాచ చత్వారో
 రత్నపూరితాః, కుండల్యా పిహితం శశ్వద్భ్రువ్మరంద్రస్య మధ్యమమ్,
 ఏవమేతాసు నాడీషు ధరంతి దశవాయవః, ఏవం నాడీగతిం వాయు గతిం
 జ్ఞాత్వా విచక్షణః, సమగ్రీవ శిరఃకాయ సువృతాస్య సునిశ్చలః, నాసాగ్రే
 చైవ హృన్మధ్యే బిందుమధ్యే తురీయకమ్, స్రవంతమమృతం పశ్యే
 న్నేత్రా భ్యాం సుసమాహితః, అపానం ముకుళీకృత్య పాయు మాకృ
 మ్యచో స్తుభిమ్, ప్రణవేన సముత్థాప్య శ్రీబీజేన నివర్తయేత్, స్వాత్మా
 నంచ శ్రియం ధ్యాయే దమృతస్థావనం తతః, కాలవంచన మేతద్ధిస్వ
 ముఖ్యం ప్రచక్షతే, మనసా చింతితం కార్యం మనసా యే న సిద్ధతి,
 జ్వలేగ్నిజ్వలనా చ్ఛాఖాపల్లవాని భవంతిహి, నాధన్యం జాగతం వాక్యం
 విహితా భవేత్క్రియా, మార్గే బిందుం సమాబంధ్య వహ్నిం ప్రజ్వాల్య
 జీవనే, శోషయిత్వాతు సలిలం తేనకాయం దృఢం భవేత్, గుడయోని
 సమాయుక్త ఆకుంచ త్యేకకాలతః, అపాన మూర్ధ్వగం కృత్వాసమా
 నేన నియోజయేత్, స్వాత్మానం చ శివం ధ్యాయేదమృతస్థావనం
 తతః, బలం సమారభేద్ద్యోగీ మధ్యమద్వారభాగతః, భావయేద్మూర్ధ్వగ
 త్యర్థం ప్రాణాపానసయోగతః, ఏష యోగవరో దేహీ సిద్ధిమూర్ధ
 ప్రకాశకః, యథైవాపాంగత స్సేతుః ప్రవాహస్య నిరోధకః, తథా శరీ
 రగా చ్ఛాయా జ్ఞాతవ్యా యోగిభిస్సదా, సర్వాసామేవ నాడీనా మేష
 బంధః ప్రక్షీరితః, బంధస్యాస్య ప్రసాదేన స్ఫుటిభవతి దేవతా, ఏవం
 చతుష్పథో బంధో మూర్ధత్రయనిరోధకః, ఏకం వికాసయన్తార్థం యే
 న సిద్ధా సుసంగతాః, ఉదానమూర్ధ్వగం కృత్వా ప్రాణేన సహ వేగతః,
 బంధోఽయం సర్వనాడీనామూర్ధ్వం యాతి విరోధకః, అయంచ
 సంఘటో యోగో మూలబంధోఽప్యయం మతః, బంధత్రయ మనేనైవ

సిద్ధ్యత్యభ్యాసయోగతః, దివారాత్రిమవిచ్ఛిన్నం యామేయామే
యదా తదా, ఆనేనాభ్యాసయోగేన వాయురభ్యసితో భవేత్,
వాయువభ్యసితే వహ్నిః ప్రత్యహం వర్ధతే తనా, వహ్ని నివర్ధమానే
తు సుఖమన్నాది జీర్ణతే, అన్నస్య పరిపాకేన రసవృద్ధిః ప్రజాయతే,
రసే వృద్ధిం గతే నిత్యం వర్ధంతే ధాతవస్తథా, ధాతునాం వర్ధనేనైవ
ప్రజోధం వర్ధతే తనా, దహ్యాంతే సర్వపాపాని జ్వలతోట్యార్జితానిచ,
గుదమేధాంతరాశస్తం మూలాధారం త్రికోణకమ్, శివస్య బిందురూపస్య
స్థానం తద్ధి ప్రకాశకమ్, యత్ర కుండలినీనామ పరా శక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్తా
దుత్పద్యతే వాయుర్యస్తాద్వహ్నిః ప్రవర్ధతే, యస్తాదుత్పద్యతే
బిందుర్యస్తాన్నాదః ప్రవర్ధతే, యస్తా దుత్పద్యతే హంసో యస్తా దుత్ప
ద్యతే మనః, మూలాధారాది పట్చక్రం శక్తిస్థానముదీరితమ్, కంఠా
దుపరి మూర్ధాంతం శాంభవం స్థానముచ్యతే. నాడీనామాశ్రయః పిండో
నాడ్యః ప్రాణస్య చాశ్రయః, జీవస్య నిలయః ప్రాణో జీవో హంసస్య
చాశ్రయః, హంసశ్చక్రే ధిష్ఠానం దరాచరమిదం జగత్, నిర్వికల్పః
ప్రసన్నాత్ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్, సమ్యగ్బంధత్రయస్థోఽపి
లక్ష్యలక్షణకారణమ్, వేద్యం సముద్ధరేన్నిత్యం సత్యసంధానమానసః,
రేచకం పూరకం వైవ కుంభమధ్యే నిరోధయేత్, దృశ్యమానే పరే
లక్ష్యే బ్రహ్మణి స్వయమాశ్రితః, బాహ్యస్థవిషయం సర్వం రేచక
స్సముదాహృతః, పూరకం శాస్త్రవిజ్ఞానం కుంభకం స్వగతం స్తుతమ్,
ఏవమభ్యాసచిత్త శ్చేత్సముక్తో నాత్ర సంశయః, కుంభకేన సదాఽఽరోఽయ
కుంభకేనైవ పూరయేత్, కుంభేన కుంభయేత్కుంభం తదంతస్థః పరం
శివమ్, పునరాస్థాలయే దద్య సుస్థిరం కంఠముద్రయా, వాయూనాం
గతిమావృత్య ధృత్వా పూరకకుంభకౌ, సమహస్తయుగం భూమా
సమం పాదయుగం తథా, వేదకత్రయయోగేన చతుష్పీఠం తు వాయునా,
ఆస్థాలయే నైహమేరుం వాయువక్త్రే ప్రకోటిభిః, పుటద్వయం సమా
కృష్య వాయుః స్ఫురతి సత్వరమ్, సోమసూర్యాగ్నిసంబంధా
జానీయాదమృతాయ వై, మేరుమధ్యగతా దేవా శ్చరంతే మేరుచాల
నాత్, ఆదా సుజాయతే ఊత్రం వేధోఽస్య బ్రహ్మగ్రంథితః, బ్రహ్మ
గ్రంథిం తతో భిత్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యసా, విష్ణుగ్రంథిం తతో భిత్వా

రుద్రగ్రంథిం భవత్త్యసా, రుద్రగ్రంథిం తతో భిత్వా చ్చిత్వా మోహ
మలం తథా, అనేకజన్మసంస్కార గురుదేవ ప్రసాదతః. యోగాభ్యాసా
త్తతో వేధో జాయతే తస్య యోగినః, ఇదాపింగళయోర్మార్కధ్యే
సుషుమ్నా నాడిమండలే, ముద్రాబంధవిశేషేణ వాయుమూర్ధ్వం చ
కారయేత్, ప్రాస్వో దహతి పాపాని దీర్ఘో మోక్షప్రదాయకః, ఆప్యాయనః
ప్లుతోవాపి త్రివిధోచ్ఛారణేన తు, తైలథారామి వాచ్ఛిన్నం
దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్యం ప్రణవస్యగ్రం య స్తు వేద సవేద
వితే, ప్రాస్వం బిందుగతం ధైర్య్యం బ్రహ్మరంధ్రగతం పుతమ్, ద్వాద
శాంతగతం మంత్రం ప్రసాదం మంత్రసిద్ధయే, సర్వవిఘ్నహరశ్చాయం
ప్రణవస్సర్వదోషహ, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథాపరిచయస్తథా,
నిష్పత్తిశ్చేతి కథితాశ్చతస్తస్య భూమికాః, కరణత్రయసంభూతం
బాహ్యం కర్త పరిత్యజ, అంతరం కర్త కురుతే యత్రారంభస్స ఉచ్యతే,
వాయుః పశ్చిమతో వేధం కుర్వన్నాపూర్వసుస్థిరమ్, యత్ర తిష్ఠతి సా
ప్రోక్తా ఘటాఖ్యా భూమికా బుధైః, నసజివో ననిర్జీవః కాయే తిష్ఠతి
నిశ్చలమ్, యత్ర వాయుః స్థిరః ఖే స్యాత్ప్రేయం ప్రచయభూమికా,
యత్రాత్మనా సృష్టిలయా జీవన్ముక్తివశాం గతః, సహజః కురుతే యోగం
సేయం నిష్పత్తిభూమి కేతి. ఏతదుపనిషదం యోగధీతే సోగ్నిపూతో
భవతి, స వాయుపూతో భవతి, సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వప్న
స్తేయాత్పూతో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్,
తద్విజ్ఞాః పరమంపదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతలమ్,
తద్విప్రాసో విపన్యవో జా గృహగ్ స స్పృమింధతే, విజ్ఞోర్యత్పరమం పద
మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి వరాహోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౯. యజుర్వేదీయ శాట్యాయనీయోపనిషత్.

శ్లో, శాట్యాయనీ బ్రహ్మవిద్యాఖండాకారసుఖాకృతీ,
యతి బృందహృదాగారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఙ్గతి శాంతిః.

ఓం. మనవవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః,
బంధాయ విషయా సక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్, సమాసక్తం సదా
చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణి స్వాత్మతో న
ముచ్యేత బంధనాత్, చిత్తమేవ హి సంసార స్తత్ప్రేయత్నేన శోధయేత్,
యచ్ఛిత్త స్తస్య యో భవతి గుహ్యమేత త్సనాతనమ్. నావేదవిస్తసుతే
తం బృహంతం నాబ్రహ్మవిత్పురమం ప్రైతి ధామ, విష్ణుక్రాంతం వాసు
దేవం విజానన్విప్రో విప్రత్యం గచ్ఛతే తత్త్వదర్శి, అథవా యత్పురం
బ్రహ్మ సనాతనం యే శ్రోత్రియా అకామహతా ఆధీయుః, శాంతోదాంత
ఉపతస్తితిక్షురోన్మాచానో హ్యభిజజ్ఞే సమాసః, త్యక్తేషణో
హ్యన్మణస్తం విదిత్వా మానీ వసేదాశ్రమే యత్రకుత్ర, అథాశ్రమం
చరమం సంప్రవిశ్య యథోపపత్తిం పంచమాశ్రాం దధాసః. త్రిదండ
ముచవీతంచ వాసః కాపీనవేష్టనమ్, శిశ్యం పవిత్రమిత్యేత ద్భిభృయా
ద్యావదాయుషమ్, పంచైతాస్తు యతే ర్షాత్రా స్తామాత్రా బ్రహ్మణే
శ్రుతాః, న త్యజేద్యావదుత్కాంతి రంతేపి నిఖనేత్సహ, విష్ణులింగం
ద్విధా ప్రోక్తం వ్యక్తమవ్యక్తమేవచ, తయోరేకమపి త్యక్త్వా పత
త్యేవ న సంశయః, త్రిదండం వైష్ణవం లింగం విప్రాణాం ముక్తిసాధనమ్,
నిర్వాణం సర్వధర్మాణామితి వేదానుశాసనమ్. అథ ఖలుసోమ్య కుటీ
చకో బహూదకో హంసః పరమహంస ఇత్యేతే పరివ్రాజకా శ్చతుర్విధా
భవంతి. సర్వ వతే విష్ణు లింగిన శ్చిఖనోపవీతి నశ్శుద్ధచిత్తా ఆత్మాన మాత్మనా
బ్రహ్మ భావయంతశ్శుద్ధచిద్రూపోపాసనరతాః జపయమంతో నియమ

వంతస్సుశీలినః పుణ్యశ్లోకా భవంతి, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్. కుక్షిదకో
 బహూదక శ్చాపి హంసః పరమహంస ఇతి వృత్త్యాచ భిన్నాః, సర్వవతే
 విష్ణులింగం దధానా వృత్త్యావ్యక్తం బహిరంతశ్చ నిత్యమ్, పంచ యజ్ఞా
 వేదశిరః ప్రవిష్టాః క్రియావంతోఽమీ సంగతా బ్రహ్మవిద్యామ్, త్యక్త్వా
 వృక్షం వృక్షమూలం శ్రితాసస్సన్న్యస్తపుష్పా రసమేవాశ్నువానాః,
 విష్ణుక్రీడా విష్ణురతయో విముక్తా విష్ణ్వత్తకా విష్ణుమేవాఽపి యంతి.
 త్రిసంధ్యం శక్తితః స్నానం తర్పణం మార్జనం తథా, ఉపస్థానం పంచ
 యజ్ఞా కుర్యాదామరణాంతికిమ్, దశభిః ప్రణవై స్సప్తవ్యాహృతీభి
 శ్చతుష్పదా, గాయత్రీజపయజ్ఞశ్చ త్రిసంధ్యం శిరసా సహ, యోగయజ్ఞ
 స్సదైకాగ్ర్యభక్త్యాసేవా హరేర్ధురోః, అహింసా తు తపో యజ్ఞో
 వాఙ్మనః కాయకర్తభిః, నానోపనిషదభ్యాసః స్వాధ్యాయో యజ్ఞః శరీరః
 ఓమిత్యాత్మానమవ్యక్తం బ్రహ్మణ్యగ్నౌ జహోతి తత్, జ్ఞానయజ్ఞ స్స
 విజ్ఞేయస్సర్వయజ్ఞోత్తమోత్తమః, జ్ఞానదండాజ్ఞానశిఖాజ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః,
 శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతం చ తన్తయమ్, బ్రహ్మణ్యం సకలం తస్య
 ఇతి వేదానుశాసనమ్. అథ ఖలు సౌమ్యైతే పరివ్రాజకా యథా ప్రాధు
 ర్భవంతి తథా భవంతి కామక్రోధలోభమోహదంభదర్పాసూయామ
 మత్వాహంకారాదీం స్తితీర్యమానావమానౌ నిందా స్తుతీచ వర్జయిత్వా
 వృక్ష ఇవ తిష్ఠాసే చ్ఛిద్యమానో న బ్రూయాత్తదైవం విద్వాంస ఇహై
 వామృతా భవంతి, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, బంధుం పుత్రమనుమోద
 యిత్వా నవేక్షమాణో ద్వంద్వసహః ప్రళాంతః, ప్రాచీముదీచీం వా
 నిర్వర్తయంచరే త్వాప్తీదండియుగమాత్రావలోకీ, శిఖీముండి చోపవీతి
 కుటుంబి యాత్రామాత్రం ప్రతిగృహ్లా న్తనుష్యాత్, అయాచితం యాచిత
 వోతభైక్షం మృద్ధార్ద్రాలాబూ ఫలవర్ణపాత్రమ్, క్షీణం త్నౌమం తృణం
 కంఠాం చ పర్ణమాచ్ఛాదనం స్యాదహతం విముక్తః, ఋతుసంధౌ
 ముండయే దూర్ధ్వమాత్రం నాథో నాక్షం జాతు శిఖాం నవాపయేత్,
 చతురో మాసాం ధృవశీలత స్స్యిత్ సయావత్సుప్తోంతరాత్తా పురుషో
 విశ్వరూపః, అన్యోవథాఽష్టౌ పునరుత్థితేఽస్త్రిన్ స్వకర్తలిపున్విహరే
 ద్వా వసేత, దేవాద్యగారే తరుమూలే గుహాయాం వసేదసంగో లఘీత
 కీలవృత్తః, నిరింధనజ్యోతిరివోపశాంతో న చోద్విజేదుద్విజేద్యత్ర

కుత్ర. ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్చ స్మ-స్యకా
 మాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్, తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కురీత
 బ్రాహ్మణః, నానుభ్యాయాద్భవహం శృభ్వా వాచో విగ్లాపనం హి
 తత్, బాల్యే నైవ హి తిష్ఠాసే నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాం
 చ బాల్యంచ నిర్విద్య మునిరాత్మవాన్, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే
 కామా యస్య హృది శ్రీతాః, అథ మర్తోమృతో భవ త్యత్ర బ్రహ్మ సమ
 శ్నుతే. అథ ఖిలు సోమ్యేయం పారివ్రాజ్యం నైష్ఠిక మాత్మధర్మం యో
 విజహాతి సవీరహః భవతి, సబ్రహ్మహః భవతి, స భూణహః భవతి, సమహః
 పాతకీ భవతి, య ఇమాం వైష్ణవీం నిష్ఠాం పరిత్యజతి స స్తేవో భవతి,
 సగురుతల్పగో భవతి, సమిత్రదృగ్భవతి, స కృతఘ్నో భవతి, ససర్వస్థా
 ల్లోకాత్పీచ్యతో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, స్తేన స్ఫురాహా గురు
 తల్పగామిమిత్రదృగేతే నిష్క్రుతే ర్యాంతి శుద్ధిమ్, వ్యక్త మవ్యక్తం వా
 విధృతం విష్ణులింగం త్యజన్న శుద్ధేదఖలై రాత్మభాసా, త్యక్త్వా విష్ణో
 ర్లింగమంతర్బహిర్వా యస్సాస్వశ్రమం సేవతే నాశ్రమం వా, ప్రత్యా
 పత్తిం భజతే వాతిమాఢో నైషాం గతిఃకల్పకోట్యాపి దృష్టా. త్యక్త్వా
 సర్వాశ్రమాన్ ధీరో వసే న్దోక్షాశ్రమే చిరమ్, మోక్షాశ్రమాత్పరిభ్రష్టో
 న గతిస్తస్య విద్యతే, పారివ్రాజ్యం గృహీత్వాతు యః స్వధర్మేవతిష్ఠతి,
 తమారూఢచ్యుతం విద్యాదితివేదానుశాసనమ్. అథ ఖిలు సోమ్యేయం
 సనాతనమాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠాం లభ్యా యస్తామదూషయ స్వర్తతే
 స వశీ భవతి, స పుణ్యశ్లోకో భవతి, సలోకజ్ఞో భవతి, సవేదాంతజ్ఞో
 భవతి, సబ్రహ్మజ్ఞో భవతి, ససర్వజ్ఞో భవతి, ససర్వరా ద్భవతి, సవరం
 బ్రహ్మభగవంత మాప్నోతి సపితౄన్ సంబంధినో బాంధవాన్ సుహృదో
 మిత్రాణిచ భవా దుత్తరయతి, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, శకుంతలానాం
 ప్రథమం బభూవ తథా కులానాం త్రిశతం సమగ్రమ్, ఏతే భవంతి
 సుకృతస్య లోకే యేషాం కులేసస్య స తీహ విద్వాన్, త్రింశ త్పరాం
 త్రింశదపరాన్ త్రింశచ్చపరతః పరాన్, ఉత్తరయతి ధర్మిష్ఠః పరివ్రాడితి
 వై శ్రుతిః సన్న్యస్తమితి యో బ్రూయాత్కంతస్థ ప్రాణవా నపి,
 తారితాః పితర స్తేన ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖిలు సోమ్యేయం సనా
 తన మాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠా నాసమాఖ్య ప్రబ్రూయా న్నానూచా

నాయ నానాత్మవిదే శానావీతరాగాయ నావిశుద్ధాయ నానుపపన్నాయ
నాప్రయతమానసాయేతి హస్తాహుః, తదేతదృచా భృక్తిమ్.
విద్యాహ వై బ్రాహ్మణ మాజగామ గోపాయమాంశేవధిష్ఠేహ మస్మి.
అసూయకాయా నృజవే శతాయ మామాబ్రూయా ద్వీర్యవతీ తథా
స్యామ్, యమేవ విద్యాశ్రుతమప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోప
పన్నమ్, అస్తా ఇమా ముపపన్నాయ సమ్యక్ పరిత్యజద్యాదైష్ట్యవీ
మాత్మనిష్ఠామ్, అథ్యాపితా యే గురుం వాద్రియంతే విప్రవాచామనసా
కర్తనావా, యతైవ తేన నగురుర్భోజనీయస్తతైవ చాన్నం సభునక్తి
శ్రుతం తత్. గురురేవ పరో ధర్మో గురురేవ పరాగతిః, ఏకాక్షరప్రదా
తారం యో గురుం నాభినందతి, తస్య శ్రుతం తపోజ్ఞానం స్రవత్యామ
ఘటాంబువత్, యస్య దేవే పరాభక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ, సబ్రహ్మవి
త్పురం ప్రేయా దితి వేదానుశాసనమిత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి శాట్వాత్యసీయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౦. అధర్వణీయ హయగ్రీవోపనిషత్.

శ్లో. స్వజ్ఞోఽపి య త్ప్రసాదేన జ్ఞానం తత్ఫలమాప్నూయాత్,
సోఽయం హ యాసోఽభగవాన్ హృది మే భాతు సర్వదా.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఓం. నారదో బ్రహ్మణముపసమేత్యోవాచ-అధీహి భగవన్
బ్రహ్మవిద్యాం పరిష్ఠాం, యయాఽచిరాత్సర్వపాపం వ్యపోహ్య బ్రహ్

విద్యాం లభ్యైశ్వర్యవా భవతి, బ్రహ్మోవాచ-హయగ్రీవదైవత్యా
 న్దంత్రా న్యోవేద సశ్రుతిస్సతీతిహాసపురాణాని వేద ససర్వైశ్వర్యవా
 న్భవతి, త ఏతే మంత్రాః విశ్వోత్తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే,
 తుభ్యం నమో హయగ్రీవ విద్యా రాజాయ విష్ణవే స్వాహాస్వాహా నమః,
 ఋగ్యజుస్సామరూపాయ వేదాహరణకర్తణే, ప్రణవోద్గీఢవపుషే
 మహాశ్వశిరసే నమః స్వాహాస్వాహా నమః, ఉద్గీఢ ప్రణవోద్గీఢ సర్వవాగీశ్వ
 రేశ్వర, సర్వవేదమయాచింత్య సర్వం బోధయ బోధయ స్వాహా స్వాహా
 నమః, బ్రహ్మత్రివిసవిత్పుభాగ్దవా ఋషయః, గాయత్రీత్రిష్టుబరుష్టు పృం
 దాగ్సి, శ్రీమాన్ హయగ్రీవః పరమాత్మా దేవతేతి స్లా (హ్లా) మితి
 బీజగ్సోఽహమితి శక్తి స్లా (హ్లా) మితి కీలకం భోగమోక్షయో
 ర్వినియోగః. అకారోకారమకారైరంగన్యాసః. థ్యానమ్. శంఖచక్ర
 వహముద్రా పుస్తకాధ్యం చతుర్భుజమ్, సంపూర్ణచంద్రసంకాశం హయ
 గ్రీవముపాస్తహే. ఓం శ్రీమితి ద్వే అక్షరే స్లా (హ్లా) మిత్యేకా
 క్షరం ఓం నమోభగవత ఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి పంచాక్ష
 రాణి విష్ణవ ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి మహ్యం మేదాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్ష
 రాణి, ప్రయచ్ఛస్వాహేతి పంచాక్షరాణి హయగ్రీవస్య తురీయో
 భవతి, ఓం శ్రీమితి ద్వే అక్షరే స్లా (హ్లా) మిత్యేకాక్షరం విం వి
 విమితి త్రీణ్యక్షరాణి క్లిం క్లిమితి ద్వే అక్షరే సాస్సారితి ద్వే అక్షరే హ్రీ
 మిత్యేకాక్షరం ఓన్నమో భగవతఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి
 పంచాక్షరాణి మహ్యం మేధాం ప్రజ్ఞామితి షడక్షరాణి ప్రయచ్ఛ
 స్వాహేతి పంచాక్షరాణి పంచమో మనుర్భవతి, హయగ్రీవై కాక్షరేణ
 బ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి, బ్రహ్మ మహేశ్వరాయ మహేశ్వర స్సంకర్ష
 ãయ సంకర్షణో నారదాయ నారదో వ్యాసాయ వ్యాసో లోకేభ్యః
 ప్రాయచ్ఛదితి, హకారోం ల(స)కారో ముకారోం త్రయమేకస్వరూపం
 భవతి, త్రయ మేకస్వరూపం భవతి, స్లా (హ్లా) బీజాక్షరం భవతి,
 బీజాక్షరేణ స్లా (హ్లా) రూపేణ తజ్జాపకానాం సంపత్సారస్వతౌ
 భవతః తత్స్వరూపజ్ఞానాం వైదేహీ ముక్తిశ్చ భవతి, దిక్పాలానాం రాజ్ఞాం
 నాగానాం కిన్నరాణా మధిపతి ర్భవతి, హయగ్రీవై కాక్షరజపశీలాజ్ఞాయా
 సూర్యాదయస్స్వితః స్వస్వకర్తణి ప్రవర్తంతే సర్వేషాం బీజానాం

హయగ్రీవైకాక్షరబీజ మనుత్తమం మంత్ర రాజాత్మకం భవతి, హ్లా (హ్లాం)
 హయగ్రీవస్వరూపా భవతి, అమృతం కురుకురు స్వాహా, తజ్జాపకానాం
 వాస్పిద్ధి శ్రీస్పిద్ధి రష్టాంగయోగ సిద్ధిశ్చ భవతి, హ్లాం (హ్లాన్) సకల
 సామ్రాజ్యసిద్ధిం కురుకురు స్వాహా, తానే తాన్తంత్రా న్యోవేద అపవిత్రః
 పవిత్రో భవతి, అబ్రహ్మచారీ సుబ్రహ్మచారీ భవతి, అగమ్యాగమనా
 త్పుత్రో భవతి, పతిత సంభాషణా త్పుత్రో భవతి, బ్రహ్మహత్యాది
 పాతకై ర్ముక్తో భవతి గృహం గృహపతిరివ దేహీ దేహంతే పరమాత్మసు
 ప్రవిశతి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహం బ్రహ్మస్మి, తత్త్వమసి, ఆయమాత్మాం
 తర్హా మ్యమృతః, అహం బ్రహ్మస్మితి మహావాక్యైః ప్రతిపాదిత మర్థం
 త ఏతే మంత్రాః ప్రతిపాదయంతి, స్వరవ్యంజన భేదేన ద్విధా యతే,
 అథానుమంత్రా జపతి, యద్వాగ్దదంత్య విచేతనాని రాష్ట్ర దేవానాం
 నిషసాద మందా, చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాంసి క్వస్వి దస్యాః పరమం
 జగామా, గౌరీ మిమాయ సలిలాని తక్ష త్యేకపదీ ద్విపదీ సా చతుష్పదీ,
 అష్టాపదీ నవపదీ బభూవుషీ సహస్రాక్షరా పరమే వ్యోమన్, ఓషాపి
 థానా నకులీదంత్యైః పరివృతాపవిః, సర్వస్యై వాచ ఈశానా చారు
 మామిహ వాదయే, సశరవరీరమృతం భాధ మానా బృహన్తిమాయ
 జమదగ్నిదత్తా, అసూర్యస్య కిదుహితా తతానశ్రవో దేవే ష్యమృత
 మజుర్యా, యథిమాం బ్రహ్మవిద్యామేకాదశ్యాం పతే ధ్యయగ్రీవ ప్రభా
 వేన మహాపురుషో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, ఓన్నమో బ్రహ్మణే
 ధారణం మే అ స్త్వనిరాకరణం మే అ స్త్వనిరాకరణం ధారయితా
 భూయాసం కల్గయోః శ్రుతంమా చ్యోధ్వం మ మాముష్య ఓమి
 త్యుపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

౧౦౧. అధర్వణీయ దత్తాత్రేయోపనిషత్.

శ్లో. దత్తాత్రేయ బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యానందవిగ్రహమ్,
త్రైపా న్నారాయణాకారం దత్తాత్రేయముపాస్మహే.

ఓం భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖంధః.

ఓం. ఓం సత్యతేత్రే బ్రహ్మ నారాయణం మహాసామ్రాజ్యం ఓం
తారకం తతో బ్రూహీ త్యువాచ భగవానిత్యుక్తస్సత్యానంద
చిదాత్మకం సాత్వికం మామకం థామోపాన్వేత్వాహ, సదా దత్తాహ
మస్తీతి ప్రీత్యేత త్సంవదంతి యే, న తే సంసారిణో భవంతి, నారాయణే
నైవం విపక్షితో బ్రహ్మ విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణం దత్తాత్రేయం
ధ్యాత్వా సద్వదతి, దమితి హంసః దామితి దీర్ఘం తద్బీజం నామ బిజస్థం
దామిత్యేకాక్షరం భవతి, తదేతత్తారకం భవతి, తదేవోపాసితవ్యం
విజ్ఞేయం గర్భాది తారణమ్, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివః ఓం దత్తా
త్రేయో దేవతా, వటవీజస్థ మివ దత్తవీజస్థం సర్వం జగత్, ఏత దేవైకా
క్షరం వ్యాఖ్యానమ్, వ్యాఖ్యాన్యే పడక్షరమ్, ఓమితి ప్రథమం శ్రీ
మితి ద్వితీయం హ్రీమితి తృతీయం క్లీమితి చతుర్థం గ్లౌమితి పంచమం
ద్రామితి షట్కమ్, పడక్షరోయం భవతి, సర్వసంపద్వృద్ధికరో భవతి,
యోగానుభవో భవతి, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో
దేవతా, ద్రమితిత్వక్వా ద్రామి త్యుక్వా వా దత్తాత్రేయాయ నమః
ఇత్యష్టాక్షరః, దత్తాత్రేయాయేతి సత్యానంద చిదాత్మకం నమః ఇతి 'పూర్ణా
నందైకవిగ్రహమ్, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా
దత్తాత్రేయేతి కీలకం తదేవబీజం నమశ్శక్తి ర్భవతి, ఓమితి ప్రథమం ఆమితి

ద్వితీయం ప్రామితి తృతీయం క్రోమితి చతుర్థం ఏహీతి తదైవ వదే ద్దత్తా
త్రైయేతి స్వాహేతి మంత్రరాజోఽయం ద్వాదశాక్షరః, జగతీఛండః
సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తి స్సం
బుద్ధి రితి కీలకమ్, ద్రమితి హృదయే ప్రాం క్షీమితి శీరేషహీతి శిఖాయాం
దత్తేతి కవచే ఆత్రేయేతి చతుషి స్వాహే త్యస్త్రే తనగ్రామభవతి య
ఏవం వేద, షోడశాక్షరం వ్యాఖ్యాన్యే ప్రాణం దేయం బ్రహ్మణం దేయం
చతుర్థేయం శ్రోత్రం దేయం షడ్దశశిరశ్చింతి షోడశాక్షరః మంత్రో న
దేయో భవతి, అలినేవాపరభక్తగుణవచ్చిష్యాయ వదేత్, ఓమితి
వ్రథమం భవతి, విమితి ద్వితీయం క్రోమితి తృతీయం క్షీమితి చతుర్థం
క్లూమితి పంచమం హోమితి షష్ఠం ప్రామితి సప్తమం హూమి త్యష్టమం
సౌరితి నవమం దత్తాత్రేయో యేతి చతుర్థశ స్వాహేతి షోడశ,
గాయత్రీ చ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా ఓంబీజం స్వాహా
శక్తి శ్చతుర్థ్యంతం కీలకం ఓమితి హృదయే క్లాం క్షీం క్లూమితి శిఖాయాం
సౌరితి కవచే చతుర్థ్యంతం చతుషి స్వాహే త్యస్త్రే, యో నిత్య మధీ
యాన సచ్చిదానంద సుఖి మోక్షీ భవతి, సౌరిత్యంతే శ్రీవైష్ణవ ఇత్యు
చ్యతే తజ్జాపీ విష్ణురూపీ భవతి, అనుష్టు ప్పండః, వ్యాఖ్యాన్యే స్వత్ర
సంబుద్ధిరిమానీత్యుచ్యంతే, దత్తాత్రేయ హరే కృష్ణ ఉన్నతానంద
దాయక, దిగంబరమునే బాలపిశాచజ్ఞానసాగరేత్యుపనిషత్. అనుష్టు
ప్పండ స్సదాశివ ఋషిః, దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయేతి హృదయే,
హరే కృష్ణేతి శీర్షే, ఉన్నతానందేతి శిఖాయామ్, దాయక మన ఇతి
కవచే, దిగంబరేతి చతుషి, పిశాచజ్ఞానసాగర ఇత్యస్త్రే, అనుష్టుభోయం
మయాఽధీతః, అబ్రహ్మజన్మదోషాశ్చ ప్రణశ్యంతి సర్వోపకారీ మోక్షీ
భవతి యఏవం వేదేత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

ఓమితి వ్యాహరేదోన్నమో భగవతే దత్తాత్రేయాయ స్మరః
మాత్రసంతుష్టాయ మహాభయ నివారణాయ మహాజ్ఞానప్రదాయ చిద
నందాత్మనే బాలోన్మత్తపిశాచవేషాయేతి మహాయోగినే అవధూత
యేతి అనసూయానందవర్ధనాయాత్రిపుత్రాయేతి సర్వకామఫలప్రదాయ
ఓమితి వ్యాహరేదభవబంధమోచనా యేతి ప్రామితి వ్యాహరే త్సకః

విభూతి దా యేతి క్రోమితి వ్యాహరే తస్మాద్ధ్యాక్షణజాయేతి సారితి
వ్యాహరేత్సర్వమనః క్షోభణా యేతి శ్రీమితి వ్యాహరే స్వహోమితి
వ్యాహరే చ్చిరం జీవినే వషడితి వ్యాహరే ద్వశీకురు వశీకురు వాష
డితి వ్యాహరే దాకర్షయాకర్షయ హుమితి వ్యాహరే ద్విద్వేషయ
విద్వేష షడితి వ్యాహరే దుచ్చాట యోచ్చాటయతలేతి వ్యాహ
రేత్ శ్చైవ స్తుభయఖలేతి వ్యాహరే స్వారయ మారయ నమ
స్సంపన్నాయ నమస్సంపన్నాయ స్వాహా పోషయ పోషయ పరమంత్ర
పరయంత్ర పరతంత్రం ఛింధి చ్చింధి గ్రహాన్ని వారయ నివారయ
వ్యాధిని వారయ నివారయ దుఃఖం హరయ హరయ దారిద్ర్యం
విద్రావయ విద్రావయ దేహం పోషయ పోషయ చిత్తం తోషయ
తోషయ సర్వమంత్ర సర్వయంత్ర సర్వతంత్ర సర్వవల్లనస్వరూపాయేతి
ఓం నమశ్శివాయే త్యుపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః.

య ఏవం వేద అనుష్ఠుచ్ఛందస్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా
ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తిః ద్రామితి కీలకం అష్టమూర్త్యష్టమంత్రా
భవంతి యో నిత్య మధీతే వాయ్వగ్నిసోమాదిత్యబ్రహ్మవిష్ణురుద్రైః
పూతో భవంతి గాయత్ర్యాశ్శతసహస్రం జప్తో భవతి మహారుద్రశత
సహస్రజాపీ భవతి ప్రణవాయుతకోటి జప్తో భవతి శతపూర్వా శతో
త్రరాన్ పునాతి సప్తజ్జీవావనో భవతి బ్రహ్మహత్యాదిపాతకై ర్ముక్తో
భవతి గోహత్యాదిపాతకై ర్ముక్తో భవతి తులాపురుషాదిదానైః ప్రపాపా
నతః పూతో భవతి అశేషపాపాన్ముక్తో భవతి అభక్ష్యభక్షణ పాపై
ర్ముక్తో భవతి సర్వమంత్రయోగపారీణో భవతి సేవబ్రాహ్మణో భవతి
తస్మా చ్చివ్యం భక్తం ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోమంతపల మశ్నుతే స జీవ
న్ముక్తో భవతి త్యాహ భగవాన్నారాయణో బ్రహ్మణ మిత్యుపనిషత్. ౩.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తేత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౨. అధర్వణీయ గారుడోపనిషత్.

శ్లో. విషం బ్రహ్మతిరిక్తం స్యాదమృతం బ్రహ్మసూత్రకమ్,
బ్రహ్మతిరిక్తవిషహృద్బ్రహ్మమాత్ర ఖగేదహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః.

ఓం గారుడబ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి యాం బ్రహ్మవిద్యాం నారదాయ ప్రోవాచ నారదో బృహత్సేనాయ బృహత్సేన ఇంద్రాయ ఇంద్రోభరద్వాజాయ భరద్వాజో జీవత్కామేభ్య శ్శిష్యేభ్యః ప్రాయ చ్ఛత్, ఆస్యః శ్రీమహాగరుడబ్రహ్మవిద్యాయా బ్రహ్మ ఋషిః, గాయత్రీ చ్ఛంద శ్రీభగవాన్మహాగరుడో దేవతా, శ్రీమహాగరుడప్రీత్యర్థే మమ సకలవిషవినాశనార్థే జపే వినియోగః. ఓం నమో భగవతే ఆంగుష్ఠాభ్యా స్నమః, శ్రీమహాగరుడాయ త్వనీభ్యాం స్వాహా, పక్షీంద్రాయ మధ్య మాభ్యాం వషట్, శ్రీవిష్ణుశల్లభాయ ఆనామికాభ్యాం హుం, త్రైలోక్య పరిపూజితాయ కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, ఉగ్రభయంకరకాలానల రూపాయ కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః. భూ ర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. స్వస్తికో దక్షిణం పాదం వామ పాదంతు కుంచితమ్, ప్రాంజలీకృతదోర్బుగ్ధం గరుడం హరివల్లభమ్, అనంతో వామకటకో యజ్ఞసూత్రం తు వాసుకిః, తక్షకః కటిసూత్రం తు హరః కార్కోట ఉద్యతే, పద్మో దక్షిణకర్ణే తు మహాపద్మస్తు వామకే, శంఖ శ్శిరః ప్రదేశేతు గుళికస్తు భుజాంతరే, పాండ్రకాలికనాగాభ్యాం చామరాభ్యాం సువీజితమ్, ఏలాపుత్రకనాగాద్యైస్సేవ్యమానం ముదా నివృతమ్, కపిలాక్షం గరుత్మంతం సువర్ణసదృశప్రభమ్, దీర్ఘబాహుం బృహత్ స్కంధం నాగాభరణభూషితమ్, ఆజానుత స్సువర్ణాభ మాకట్యో స్తుహినప్రభమ్, కుంకుమారుణమా 'కంతం శతచంద్రనిభాననమ్, నీలాగ్ర

నాసికావక్రం సుమహాచ్ఛారుకుండలమ్, దంష్ట్రాకరాశవదనం కిరీటమకుటా
జ్వలమ్, కుంకుమాశుభాసర్వాంగ కుండేందుధవళానన, విష్ణువాహ
నమస్తుభ్యం త్యే కురు సదా మమ, ఏవం ధ్యాయే త్త్రిసంధ్యాసు
గరుడం ప్రాశస్త్యేణమ్, విషం నాశయతే శీఘ్రం తూలరాశి మివానలః.
ఓం ధౌత్యై భగవతే శ్రీమహాగరుడాయ పక్షింద్రాయ విష్ణువల్ల
భాశరీరాయ గులిక పూజితాయ ఉగ్రభయంకరకాలానలరూపాయ వజ్ర
సృజావిశ దుగుహానాయ వజ్రదండాయ వజ్రదంష్ట్రాయ వజ్రపుచ్చాయ
నాశయ దో విషపుచ్చా ఓం ఈం ఏహ్యేహి శ్రీమహాగరుడా ప్రతిహత
శాసనాస్త్వ ణాం మూషిక హ్తానాం విషం దూషయ దూషయ స్పృహ్తానాం
విషం నాశయం గృహగిరిగండశూకానాం విషం దారయ దారయ ప్రలీనం
విషం ప్రణాశదౌష్టదారుషశయ సర్వవిషం నాశయ నాశయ హాన హాన
దహ దహ యోతానాం భస్మీకురు భస్మీకురు హుంఘట్ స్వాహా. చంద్ర
మండలసంక్రమణ్యమండలముష్టిక, పృథ్వీమండల ముద్రాంగ శ్రీ
మహాగరుడ్యుద్రానాం హర హుం ఘట్ స్వాహా. ఓం ఓష స్వాహా. ఓం
ఈం సచరణ్య స్వక్షునయత్కూరీ మత్కూరీ విషాణాంచ విషరూపిణీ విష
దూషిణీ విషశోషిణీ విషనాశినీ విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విష
మంతః ప్రలీనం విషం ప్రణష్టం విషం హతం తే బ్రహ్మణా విషం హత
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, ఓం మోభగవతే మహాగరుడాయ విష్ణువాహ
నాయ త్రైలోక్యపరిపూజితాయ వజ్రనఖ వజ్రతుండాయ వజ్రపక్షులం
కృతశరీరాంసు ఏహ్యేహి మహాగరుడవిషం చింది చింది ఆవేశయా వేశయ
హుంఘట్ స్వాహా, సుపణ్ణోఽసి గరుత్మాన్ త్రివృత్తే శిరోగాయత్రం,
చక్షుస్తావ ఆత్మాసామ తేతనూ వామదేవ్యం బృహ ద్రథంతరే పక్షౌ
యజ్ఞా యజ్ఞేయం ప్రస్థం ఛందాంస్యంగాని ధిష్ణియా శ్శుభా యజాంషి
నామ, సుఃపణ్ణోఽసి గర్భాత్మాం దివంగచ్ఛ సువః పత, ఓం ఈం బ్రహ్మవిద్యా
మమావాస్యాం సాష్టమాస్యాం పురోహ చ సచరతి సచరతి తత్కూరీ
మత్కూరీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీహతం విషం నష్టం విషం
ప్రణష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, తేస్త్యమ్. యద్యనంతకదూతోఽసి యది
వానంతకస్వయమ్. సచరతి సచరతి సత్కూరీ మత్కూరీ విషనాశినీ విష

దూషిణీ హతం విషం నష్టవిషం హతమింద్రస్య వజ్రే
 బ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. యది
 యదివా వాసుకి స్వయమ్. సచరతి సచరతి తత్కా
 నాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హ
 విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వా
 దూతోఽసి యదివా తక్షక స్వయమ్. సచరతి స
 విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హతం
 విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వా
 దూతోఽసి యది వా కర్కోటక స్వయమ్. సచరతి
 మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం

వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య హతం బ్రహ్మవిద్యాం
 పద్మకదూతోఽసి యదివా పద్మకస్వయమ్. సు బృహత్సేన ఇంద్రాయ
 మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విభ్య శ్చిష్యేభ్యః ప్రాయ
 మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య బ్రహ్మ ఋషిః, గాయత్రీ
 యది మహాపద్మకదూతోఽసి యదివా మహాపద్మకగరుడ ప్రీత్యశేషమ
 సచరతి తత్కారి మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం హతం
 విషం హతం మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా హతం మధ్య
 వజ్రేణ స్వాహా. యది శంఖక దూతోఽసి యదివా శంఖ, త్రైలోక్య
 సచరతి సచరతి తత్కారి మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం హతం
 హతం విషం నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం హతం. భూ
 విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. యది గులికదూతోఽసి యది వామ
 స్వయమ్. సచరతి సచరతి తత్కారి మత్కారి విషనాశినీ నివల్లభమ్,
 విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విషం హతం మింద్రస్య వజ్రేణ హతం తే
 తేబ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. యది హింద్రక వామకే,
 ఽసి యదివా హింద్రకాళికస్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారి
 విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విషం ముదా
 మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ హతం
 యది నాగకదూతోఽసి యదివా నాగక స్వయమ్. సచరతి సచరతి
 తత్కారి మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీ హతం
 నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే

నాసికావక్త్రం స్నేహ స్వాహా. యది లూతానాం ప్రలూతానాం యది వృశ్చి
జ్వలన్మయం యద ఘోటకానాం యది స్థావరజంగమానాం సచరతి సచరతి
చత్కరీ మత్కరీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీ హతం విషం
నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణావిష
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. అనంతవాసుకితక్షక కార్కోటక పద్మక మహా
పద్మక శంఖగుళిక పాండ్రకాలికనాగక ఇర్యేషాం దివ్యానాం మహా
నాగానాం మహానాగాదిరూపాణాం విషతుండానాం విషదంష్ట్రాణాం
విషాంగానాం విషపుచ్చానాం విశ్వచారాణాం వృశ్చికానాం లూతానాం
ప్రలూతానాం మూషికాణాం గృహగౌలికానాం గృహగోధికానాం
ఘృణాసానాం గృహగిరిగహ్వరకాలానల వల్మీకోద్భూతానాం తార్ణానాం
సార్ణానాం కాష్ఠదారువృక్షకోటరలతానాం మూలత్వద్దారునిర్యాసపత్ర
పుష్పఫణిోద్భూతానాం దుష్టకీట కపిశ్వానమార్జారజంబుక వ్యాఘ్రవరా
హాణాం జరాయుజాండజోద్భిజ్జన్వేదజానాం శస్త్రబాణక్షతసోఘటవ్రణ
మహావ్రణకృతానాం కృత్రిమాణామన్యేషాం భూతభేతాశకూర్మాండ
పిశాచప్రేతరాక్షసయక్షభయప్రదానాం విషతుండదంష్ట్రాణాం విషాం
గానాం విషపుచ్చానాం విషాణాం విషరూషిణీ విషదూషిణీ విషశోషిణీ
విషనాశినీ విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విష మంతః ప్రలీనం విషం
వ్రణప్టం విషం హతస్తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, య
ఇమాం బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం పఠేచ్ఛుణ్ముయా ద్వా యావజ్జీవం
స హంసంతి సర్పాః, అష్టా బ్రాహ్మణా గ్రాహయిత్వా తృణేన మోచ
యేచ్ఛతం బ్రాహ్మణా గ్రాహయిత్వా చతుషా మోచయే త్సహస్రం
బ్రాహ్మణా గ్రాహయిత్వా మశసా మోచయే త్సర్పాజలేన ముంచతి
తృణే నముంచతి కాష్ఠాన్ముంచతి త్యాహ భగవా స్ఫిష్టే త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః.

ఇతి గారుడోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౩. యాజుషీయ కలిసంతారణోపనిషత్.

శ్లో. యద్దివ్యనామస్తరతాం సంసారో గోష్పదాయతే,
స్వానన్యభక్తిర్భవతి తద్రామ పరమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వీతి శాంతిః.

ద్వాపరాంతే నారదో బ్రహ్మణం జగము కథం భగవత్ గాం
పర్యటన్ కలిసంతరేయమితి సహోవాచ బ్రహ్మ సాధు పృష్టోఽస్మి
సర్వశ్రుతిరహస్యం గోప్యం తచ్చుగ్మిణు యేన కలిసంసారం తరిష్యసి భగ
వత ఆదిపురుషస్య నారాయణస్య నామోచ్చారణమాత్రేణ నిర్భూతకలి
ర్భవతి నారదః పునః పప్రచ్ఛ తం నామ కిమితి సహోవాచ హిరణ్యగర్భః
హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే, హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ
కృష్ణకృష్ణ హరేహరే, ఇతి షోడశకం నామ్నాం కలికల్తష నాశనమ్,
నాతః పరతరోపాయస్సర్వవేదేషు దృశ్యత ఇతి, షోడశకలావృతస్య
జీవ స్వావరణవినాశనమ్, తతః ప్రకాశతే పరంబ్రహ్మ మేఘాపాయే రవి
రశ్మి మండలీ వేతి పునర్నారదః పప్రచ్ఛ భగవన్కోఽస్య విధిరితి తం
హోవాచ నాస్య విధిరితి సర్వదా శుచితశుచిర్వా పతన్ బ్రహ్మణస్సలోక
తాం సమీపతాం సరూపతాం సాయుజ్యతా మేతి యదాఽస్య షోడశి
కస్య సార్థత్రికోటిర్జవతి తదా బ్రహ్మహత్యాం తరతి తరతి వీరహత్యాం
స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి వృషలీగమనాత్పూతో భవతి పితృదేవ
మనుష్యాణామపకారా త్పూతో భవతి సర్వధర్మపరిత్యాగ పాపాత్సద్య
శుచితామాప్నుయాత్. సద్యో ముచ్యతే సద్యోముచ్యత ఇత్యుప
నిషత్.

ఓం సహనావవ త్వీతి శాంతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౪. సామవేదీయ జాబాల్యపనిషత్.

శ్లో, జాబా ల్యుపనిషద్వేద్య పరతత్త్వ స్వరూపకమ్,
పారమైశ్వర్య విభవ రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్యితి శాంతిః.

ఓమ్. అథ హైనం భగవంతం జాబాలిం వైష్ణులాదిః పప్రచ్ఛ, భగవంతే బ్రూహి పరమతత్త్వరహస్యమ్, కిం తత్త్వం కో జీవః కః పశుః క ఈశానః, కోమోక్షో పాయ ఇతి సతంహోవాచ, సాధు పృష్టం సర్వం నివేదయామి, యదా జ్ఞాతమితి, పునస్స తమువాచ, కుత స్త్వయా జ్ఞాత మితి పున స్సతమువాచ, షడాననా దితి పున స్సత మువాచ, తేనాథ కుతో జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, తే నేనానా దితి, పున స్సతమువాచ, కథం తస్మాత్తేన జ్ఞాత మితి, పున స్సత మువాచ, తదుపా సనాదితి, పున స్సత మువాచ, భగవ స్కృపయా మే రహస్యం సర్వం నివేదయేతి సతేన పృష్టస్సర్వం నివేదయామాస తత్త్వమ్, పశుపతి రహంకారావిష్టస్సంసారీ జీవస్సవీవ పశుః, సర్వజ్ఞపంచకృత్యసంపన్న స్సర్వేశ్వర ఈశః పశుపతిః, కే పశవ ఇతి పునస్స తమువాచ, జీవాః పశవ ఉక్తాః తత్పతిత్వాత్పశుపతి స్సపునస్తం హోవాచ, కథం జీవాః పశవ ఇతి కథం తత్పతిరితి సత మువాచ, యథా తృణాశినో వివేక హీనాః పరప్రేష్యాః కృష్యాది కర్తసు నియుక్తాస్సకల దుఃఖసహ స్వస్వామిబధ్యమానా గవాదయః పశవః, యథా తత్స్వామిన ఇవ సర్వజ్ఞ ఈశః పశుపతిః, తజ్ఞానం కేనోపాయేన జాయతే పునస్స త మువాచ విభూతిధారణాదేవ, తత్ప్రకారః కథమితి కుత్రకుత్ర ధార్యమ్, పునస్స తమువాచ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రై ర్భక్త్య సంగృహ్యగ్నిరితి భక్త్యేత్యనేనాభిమంత్ర్య మానస్తాక ఇతి సముభృత్య

బుద్ధి రితి ప్రణవాది నమోంతై శ్చతుర్థ్యంతై ర్నవశక్తిం యజేత్, అంగైః
ప్రథమా ప్రతిః వాసుదేవాదిద్వితీయా బాలక్యాది తృతీయా ఇంద్రాదిభి
శ్చతుర్థీ భవతి, ద్వాదశలక్షజపః, శ్రీనక్షత్రై ర్వరదా విష్ణుపత్నీ వ సుప్రదా
హిరణ్యయాచా స్వర్ణమాలినీ రజతప్రజా స్వర్ణప్రభా స్వర్ణప్రకార పద్మ
వాసినీ పద్మహస్తా పద్మప్రియా ముక్తాలంకారా చంద్రా సూర్యా బిల్వ
ప్రియా ఈశ్వరీ భుక్తి ర్ముక్తి ర్విభూతి రృద్ధి సమృద్ధిః కృష్టిః పుష్టి
ర్దనదా ధనేశ్వరీ శ్రద్ధా భోగినీ భోగదా సావిత్రి ధాత్రీ విదాత్రీ త్యాది
ప్రణవాదినమోంతాశ్చతుర్థ్యంతా మంత్రాః, ఏకాక్షరపదంగాది
పీఠమ్, లక్షజపః, దశాంశం తర్పణమ్, శతాంశం హవనమ్, సహస్రాంశం
ద్విజతృప్తిః, నిష్కామానామేవ శ్రీవిద్యాసిద్ధిః, న కదాపి నకామానా
మితి.

అథ హైనం దేవా ఊచు స్తురీయయా మాయయా నిర్దిష్టం
తత్త్వం బ్రూహీతి తథేతి సహావాచ, యోగేన యోగో జ్ఞాతవ్యో
యోగో యోగా తృప్తివర్ధతే యో ప్రమత్తస్తు యోగీన స యోగీరమతే
చిరమ్, సమావయ్య నిద్రాం సుజీర్ణేల్లభోజీ శ్రమత్కాజ్యబాధే
వివిక్తే ప్రదేశే, సదాఽలసిత నిస్తృష్ణ ఏష ప్రయత్నోఽథవా ప్రాణ
రోధో నిజాభ్యాసమార్గాత్. వక్త్రేణాపూర్య వాయుం హుతవహనిల
యేఽపానమాకృష్య భృత్వా స్వాంగుష్ఠాద్యంగులీభిర్వరకరతలయో
ష్ణచ్ఛిరేవం నిరుధ్య, శ్రోత్రే నేత్రేచ నాసాపుట యుగళమధోఽనేన
మార్గేణ సమ్యక్పశ్యంతి ప్రత్యయాంసం ప్రణవబహువిదధ్యాససంలీన
చిత్తాః, శ్రవణముఖ నయన నాసా నిరోధనేనైవ క్తవ్యమ్, శుద్ధసుఖ
మ్నా సరణౌ స్ఫుటమమలం శ్రూయతే నాదః. విచిత్ర ఘోషసంయుక్తా
ఽనాహతే శ్రూయతే ధ్వనిః, దివ్యదేహశ్చ తేజస్వీ దివ్యగంధోఽప్య
రోగవాక్, సంపూర్ణహృదయ శ్శూన్యే త్వారంభే యోగవాక్ భవేత్,
ద్వితీయాం విఘటి కృత్య వాయుర్భవతి మధ్యగః, దృఢాసనో భవే
ద్యోగీగ్న్య పద్మాద్యాససంస్థితః, విష్ణుగ్రంథేస్తతో భేదా త్వరమానంద
సంభవః, అతిశూన్యో విమృశ్య భేరిశబ్దస్తతో భవేత్, తృతీయాం
యత్నతో భిత్వా నినాదో మృదళధ్వనిః, మహాశూన్యం తతో యాతి

సర్వసిద్ధిసమాశ్రయమ్, చిత్తానందం తతో భిత్వా సర్వపీతగతానిలః,
 నిష్పత్తే వైష్ణవ శృబ్ధః క్షణతీతి క్షణో భవేత్, ఏకీభూతం తదా చిత్తం
 సనకాదిమునీడితమ్, అంతేనంతం సమారోప్య ఖండే ఖండం సమర్పయన్,
 భూమానం ప్రకృతిం ధ్యాత్వా కృతకృత్యోఽమృతో భవేత్, యోగేన
 యోగం సంరోధ్య భావం భావేన చాంజనా, నిర్వికల్పం పరం తత్త్వం
 సదా భూత్వా పరం భవేత్, అహం భావం పరిత్యజ్య జగద్భావ మనీ
 దృశమ్, నిర్వికల్పస్థితో విద్వాన్ భూయోనా ప్యనుశోచతి, సలిలే
 నైంధవం యద్వత్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాఽఽత్త మనసో
 రైక్యం సమాధిరభిధీయతే, యదా సంక్షీయతే ప్రాణో మానసంచ
 ప్రళీయతే, తదా సమరసత్వం యత్ సమాధిరభిధీయతే, యత్సమత్వం
 తయోరత్త జీవాత్తపరమాత్తనోః, సమస్తనష్టసంకల్పస్సమాధి రభి
 ధీయతే, ప్రభాకూన్యం మనశ్కూన్యం బుద్ధికూన్యం నిరామయమ్,
 సర్వకూన్యం నిరాభాసం సమాధిరభిధీయతే, స్వయ ముచ్చలితే దేహే
 దేహీ నిత్యం సమాధినా, నిశ్చలం తం విజానీయా త్సమాధి రభిధీయతే,
 యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్రతత్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం
 బ్రహ్మ సర్వత్ర సమపస్థితమితి. అథ హైనం దేవా ఊచు ర్నవ చక్ర
 వివేక మనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ, అథారే బ్రహ్మచక్రం త్రిరా
 వృత్తి 1 భంగిముండలాకారం తత్ర మూలకన్దే శక్తిః, పావకాకారం ధ్యాయే
 త్తత్రైవ కామరూపవీతం సర్వకామఫలప్రదం భవతి, ఇత్యాధార
 చక్రమ్, ద్వితీయం స్వాధిష్ఠాన చక్రం షడ్దశం తన్నధ్యే పశ్చిమాభి
 ముఖం లింగం ప్రవాళాంకురసదృశం ధ్యాయే త్తత్రైవోద్యాణవీతం
 జగదాక్షణసిద్ధిదం భవతి, తృతీయం నాభిచక్రం పంచావర్తం సర్వకుటి
 లాకారం తన్నధ్యే కుండలినీం బాలాకూటిప్రభామ్, శతమమధ్యాం
 ధ్యాయేత్, సామర్థ్యశక్తిస్సర్వసిద్ధిప్రదా భవతి, మణిపూరకచక్రం
 హృదయచక్రమష్టదశమధోముఖమ్, తన్నధ్యే జ్యోతిర్తయ లింగా
 కారం ధ్యాయేత్, నైవ హంసకళా సర్వప్రియా సర్వలోకవశ్యకరీ
 భవతి, కంఠచక్రం చతురంగులం తత్ర వామే ఇడా చంద్రనాడీ దక్షిణే
 పింగళా సూర్యనాడీ, తన్నధ్యే సుఖమ్నాం శ్వేతపర్ణం ధ్యాయేత్,

సూన్యతానాం చేతంతీ సుమతీనాం, యజ్ఞం ధధే సరస్వతీ. ౪. మహా అర్ణేతి మంత్రస్య, మధు'చ్ఛందా ఋషిః, గాయత్రీచ్ఛందః, సరస్వతీదేవతా సారితి బీజశక్తికీలకం ఇష్టార్థే వినియోగః మంత్రేణ న్యాసః. అంతర్యామ్యా త్తనా విశ్వం త్రైలోక్యం యా నియచ్ఛతి, రుద్రాదిత్యాదిరూపస్థా యస్యా మావేశ్య తాం పునః, ధ్యాయంతి సర్వరూపైకా సామాం పాతు సరస్వతీ. సాః-మహా అర్ణస్సరస్వతీ ప్రచేతయతి కేతునాధియో విశ్వావిరాజతి. ౫. చత్వారి వా గితి మంత్రస్య ఉచ్యత్వే పుత్ర ఋషిః, త్రిష్టుచ్ఛంద స్సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః, యా చత్యద్వృష్టిభిర్జైర్వ్యజ్ఞమానానుభూయతే, వ్యాపినీ జ్ఞప్తిరూపైకా సా మాం పాతు సరస్వతీ. ఐ - చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని తాని విదుర్భాష్టాణా యే మనీషిణః, గుహాశ్రీణి నిహితా నేంగయంతి తురీయం వాచో మనుష్యా వదంతి. ౬. యద్వా గ్వదంతీతి మంత్రస్య, భార్గవ ఋషిః, త్రిష్టుచ్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా క్లిమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః. నామజాత్యాదిభిర్భేదై రష్టథా యా వికల్పితా, నిర్వికల్పాత్తనా వ్యక్తా సా మాం పాతు సరస్వతీ. క్లి-యద్వాగ్వదం త్యవిచేతనాని రాష్ట్ర దేవానాం విషసాదమంద్రా, చతస్ర ఉచ్ఛం దుదుహే పయాంసీ క్వస్విదన్యాః పరమం జగామ. ౭. దేవీం వాచమితి మంత్రస్య, భార్గవఋషిః, త్రిష్టుచ్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, సారితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః. వ్యక్తావ్యక్తగిరస్సర్వే వేదాద్యా వ్యాహరంతి యాం, సర్వకామ దుఘా ధేనుస్సా మాం పాతు సరస్వతీ. సాః-దేవీం వాచ మజనయంత దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి, సానోమంద్రేష మూఙ్గం దుహానా ధేనుర్వాగస్తానుపసుప్తు తైతు. ౮. ఉతత్యధితి మంత్రస్య, బృహస్పతి ఋషిః, త్రిష్టుచ్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, సమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః, యాం విదిత్వాఖిలం బంధం నిర్తథ్యాఖిలవర్తనా, యోగీయాతి పరం స్థానం సా మాం పాతు సరస్వతీ. సు-ఉత త్యః పశ్య స్నద దర్శ వాచముతత్యశృణ్వ స్సశృణో త్యేనామ్, ఉతోత్వస్తే తన్వా అం విసస్తే జాయేన పత్య ఉశతీ సువానాః. ౯. అంబితమ ఇతి మంత్రస్య, గృత్స్న మదఋషిః, అనుష్టుచ్ఛందః, సరస్వతీదేవతా, ఐమితి బీజశక్తికీలకం

మంత్రేణ న్యాసః, నామరూపాత్మకం సర్వం యస్యామావేశతాం పునః,
 ధ్యాయంతి బ్రహ్మరూపైకా సా మాం పాతు సరస్వతీ. ఐ-అంబితమే
 నదీతమే దేవితమే సరస్వతీ అప్రశస్తా ఇవ న్నసి ప్రశస్తిమింబ న స్మృధి.
 ౧౦. చతుర్ముఖముఖాంభోజవనహంసవధూ ర్చమ, మానసే రమతాం
 నిత్యం సర్వశుక్లా సరస్వతీ, నమస్తే శారదే దేవి కాశ్మీరపురవాసినీ,
 త్వామహం ప్రార్థయే నిత్యం విద్యాదానం చ దేహి మే, అక్షసూత్రాం
 కుశధరా పాశపుస్తకధారిణీ, ముక్తాహరసమాయుక్తా వాచి తిష్ఠతు మే
 సదా, కంబుకంఠి సుతామ్రాష్ఠీ సర్వాభరణభూషితా, మహాసరస్వతీ దేవీ
 జిహ్వగ్రే సన్నివేశ్యతామ్, యా శ్రద్ధా ధారణా మేధా వాగ్దేవీ విధి
 వల్లభా, భక్తజిహ్వగ్రసదనా శమాదిగుణదాయినీ, నమామి యామినీ
 నాథ రేఖాలంకృత కుంతలామ్, భవానీం భవసంతాప నిర్వాహణ సుధా
 నదీమ్, యః కవిత్యం నిరాతంకం భుక్తిముక్తి చ వాంఛతి, సోభ్యరైనాం
 దశశ్లోకా నిత్యం స్తూతి సరస్వతీమ్, తస్యైవం స్తుతతో నిత్యం సమ
 భ్యర్చ్య సరస్వతీమ్, భక్తిశ్రద్ధాభియుక్తస్య మాణ్డాసాత్పూర్వయోభవేత్,
 తతః ప్రవర్తతే వాణీ స్వేచ్ఛయా లలితాక్షరా, గద్యపద్యాత్మకై శ్శబ్దై
 రప్రమేయై ర్విపక్షితైః, అశ్రుతో బుధతే గ్రంథః ప్రాయ స్సారస్వతః
 కవిః, ఇత్యేవం నిశ్చయం విప్రాస్సా హోవాచ సరస్వతీ, ఆత్మవిద్యా
 మయా లభ్యా బ్రహ్మజైవ సనాతనీ, బ్రహ్మత్వం మే సదా నిత్యం సచ్చిదా
 నందరూపతః, ప్రకృతిత్వం తత స్సృష్టం సత్వాదిగుణసామ్యతః, సత్యే
 వాభాతి చిచ్ఛాయా దర్పణే ప్రతిబింబవత్, తేన చిత్ప్రతిబింబేన త్రివిధా
 భాతి సా పునః, ప్రకృత్యవచ్ఛిన్నతయా పురుషత్వం పునశ్చ మే, కుఢసత్వ
 ప్రధానాయాం మాయాయాం బింబితో హ్యజః, సత్వప్రధానా ప్రకృతి
 ర్తాయేతి ప్రతిపాద్యతే, సా మాయా స్వ వశోపాధి స్ఫుర్జజ్జ్వలేత్సర్వ
 హి, వశ్యమాయత్వ మేకత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ తస్యతు, సాత్త్వికత్వా త్తమ
 ప్తిత్వా త్సాక్షిత్వా జ్ఞగతా మపి, జగ త్కర్తు మకర్తం వా చాన్యథా

కర్తు మీశతే, యస్తఈశ్వర ఇత్యుక్త స్వర్వజ్ఞత్వాదిభిర్గుణైః, శక్తిద్వయం
హి మాయాయా విక్షేపావృతిరూపకమ్, విక్షేపశక్తిర్లింగాది బ్రహ్మం
దాంతం జగత్సృజేత్, అంతర్ద్వంద్వశ్యయోర్భేదం బహిశ్చ బ్రహ్మ
సర్గయోః, ఆవృణోత్యపరా శక్తి స్సా సంసారస్య కారణమ్, సాక్షిణః
పురతో భాతం లింగదేహేన సంయుతమ్, చితిచ్ఛాయాసమావేశా
జీవస్సాన్య ద్వాన్యవహారికః, అస్య జీవత్వమారోపా త్సాక్షిణ్య వ్యవ
భాసతే, ఆవృతాతు వినష్టాయాం భేదే భాతే ప్రయాతి తత్, తథా సర్గ
బ్రహ్మణోశ్చ భేదమావృత్య తిష్ఠతి, యా శక్తి స్తద్వశాద్బ్రహ్మవికృతత్వేన
భాసతే, అత్ర ప్యావృతినాశేన విభాతి బ్రహ్మసర్గయోః, భేదస్తయో
ర్వికారస్సాన్య త్వర్చేన బ్రహ్మణి క్వచిత్, అస్తి భాతి ప్రియం రూపం నామ
చే త్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతోద్వ
యమ్, ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పురః, సమాధిం సర్వదా
కుర్యాద్ధృదయే వాథవా బహిః, సవికల్పో నిర్వికల్ప సమాధి ర్ద్వివిధో
హృది, దృశ్యశబ్దానుభవేన సవికల్పః పున ర్ద్విధా, కామాద్యాశ్చిత్తగా
దృశ్యా స్తత్సాక్షిత్వేన చేతనమ్, థ్యాద్యేంద్ర్యశ్శాన విధోయం సమాధి
స్సవికల్పకః, అసంగ సచ్చిదానంద స్వప్రభో ద్వైతపరిజ్ఞతః, అస్తీతి శబ్ద
విధోయం సమాధిస్సవికల్పకః, స్వానుభూతిరసావేశాద్దృశ్యశబ్దా
నపేక్షితః, నిర్వికల్పసమాధిస్సాన్య ని వాతస్థితదీపవత్, 'హృదివా
బాహ్యదేశేపి యస్మిన్ కస్మింశ్చ వస్తుని, సమాధిరాదృశ్యస్తాత్ర
నామరూపపుకక్కుతిః, స్తద్భీభావోరసాస్వాదా తృప్తీయః, పూర్వ
స్తతః, ఏతైస్సమాధిభి షష్ఠ్భిర్నయేత్కాలం నిరంతరమ్, దేహాభిమానే
గలితే విజ్ఞాతే పరమాత్మని, యత్రయత్ర మనో యాతి తత్రతత్రపరా
మృతమ్, భిద్యతే హృదయగ్రంథిశ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే
చాస్య కర్తాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, మయి జీవత్వమీశత్వం

కల్పితం వస్తుతో నహి, ఇతి యస్తు విజానాతి స ముక్తో నాత్ర సంశయ
ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్సతి శాంతిః.

ఇతి సరస్వతీ రహస్యోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౭. ఋగ్వేదీయ బహ్వచోపనిషత్.

శ్లో. బహ్వచాఖ్య బ్రహ్మవిద్యా మహాఖండార్థ వైభవమ్,
అఖండానంద సామ్రాజ్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓమ్. ఓం దేవీ హ్యేకాగ్ర ఆసీత్, సైవ జగదండమస్పృజత,
కామకశేతి విజ్ఞాయతే, శృంగారకశేతి విజ్ఞాయతే, తస్యా ఏవ బ్రహ్మ
అజీజనత్ విష్ణు రజీజనత్, రుద్రో అజీజనత్, సర్వే మరుద్గణా అజీజనత్,
గంధర్వాపురస కిన్నరావాదిత్రవాదినస్సమంతా దజీజనత్, భోగ్య
మజీజనత్, సర్వమజీజనత్, సర్వం శాక్తమజీజనత్, అండజం స్వేదజ
ముద్భిజం జరాయుజం యత్కించైత త్పాణి స్థావరజంగమం మనుష్య
మజీజనత్, సైషా పరాశక్తిః, సైషా శాంభవీ విద్యా, కాదివిద్యేతివా
హాదివిద్యేతివా సాదివిద్యేతివా రహస్య మోమోం వాచి ప్రతిష్ఠా,
సైవ పురత్రయం శరీరత్రయం వ్యాప్య బహిరంతరవభాసయంతీదేశకాల
వస్త్యంతరాసంగా న్నహాత్రిపురసుందరీ వై ప్రత్యక్షితిః, సైవాత్మా తతో

స్యదసత్యమనాత్మా, అత ఏషా బ్రహ్మ సంవిత్తిః, భావాభావకళావినిర్ముక్తా
 చిద్విద్యాఽద్వితీయ బ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చిదానందలహరీ మహాత్రిపుర
 సుందరీ బహిరంతరమనుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవవిభాతి, య దస్తి
 సన్తాత్రం యద్విభాతి చిన్తాత్రం యత్ప్రియ మానందం తదేత త్సర్వాకారా
 మహాత్రిపురసుందరీ, త్వంచాహంచ సర్వం విశ్వం సర్వదేవతేతర త్సర్వం
 మహాత్రిపురసుందరీ, నత్య మేకం లలితాఽఽఖ్యంవస్తు తదద్వితీయమ్,
 అఖండార్థం పరంబ్రహ్మ పంచరూపపరిత్యాగాదస్వరూపప్రహణతః, అధి
 స్థానం పరం తత్త్వమేకం సచ్చిష్యతే మహాదితి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతివా
 అహం బ్రహ్మాస్మీతి వా భాష్యతే, తత్త్వమసీత్యేవ సంభాష్యతే, అయ
 మాత్మా బ్రహ్మేతివా బ్రహ్మైవాహమస్మీతి వా యోహమస్మీతి వా సోహ
 మస్మీతి వా యోసా సోహమస్మీతివా యాభాష్యతే నైషా షోడశీ
 శ్రీవిద్యా పంచదశాక్షరీ శ్రీమహాత్రిపురసుందరీ బాలాంబికేతి బగళేతి
 మాతంగీతి స్వయంవరకల్యాణీతి భువనేశ్వరీతి చాముండేతి చండేతి
 వారాహీతి తిరస్కరిణీతి రాజమాతంగీతి వా శుకశ్యామళేతివా లఘు
 శ్యామళేతివా అశ్వారూఢేతివా ప్రత్యంగిరా ధూమావతీ సావిత్రి
 గాయత్రీ సరస్వతీ బ్రహ్మనందకళేతి, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమః
 యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్త న్నవేద కిమృచా కరిష్యతి
 యథిత్తద్విదు స్తథిమే సమాసత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి బహ్వచ్చోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యా నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౮. యజుర్వేదీయ ముక్తికోపనిషత్.

శ్లో. ఈశా ద్యష్టోత్తరశత వేదాంతపటలాశయమ్,
ముక్తికోపనిషద్వేద్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓమ్. అయోధ్యానగరే రమ్యే రత్నమంటపమధ్యమే, సీతా
భరతసామిత్రి శత్రుఘ్నదైత్యసమన్వితమ్, సనకాద్యైర్గునిగణై
ర్వసిష్ఠాద్యై శ్శుకాదిభిః, అన్యైర్భాగవతైశ్చాపి స్తూయమాన మహ
ర్నిశమ్, ధీవిక్రియాసహస్రాణాం సాక్షిణం నిర్వికారిణమ్, స్వరూప
ధ్యాననిరతం సమాధివిరమే హరిమ్, భక్త్యా శుశ్రూషయా రామ స్తువక
పప్రచ్ఛ మారుతిః, రామత్వం పరమాత్మాసి సచ్చిదానందవిగ్రహః,
ఇదానీం త్వాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రణమామి ముహూర్తహుః, త్వద్ద్రూపం
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్త్వతో రామముక్తయే, అనాయాసేన యేనాహ
ముచ్యేయం భవబంధనాత్, కృపయా వద మేరామ యేన ముక్తో భవా
మ్యహమ్, సాధు పృష్టం మహాబాహో వదామి శ్రుణు తత్త్వతః,
వేదాంతే సుప్రతిష్ఠాహం వేదాంతం సముపాశ్రయ, వేదాంతాః కే
రఘుశ్రేష్ఠ వర్తంతే కుత్ర తే వద, హనుమా శ్రుణు వక్ష్యామి
వేదాంతస్థితిమంజసా, నిశ్వాసభూతా మే విష్ణోర్వేదా జాతా స్సు
విస్తరాః, తిలేషు తైలవద్వేదే వేదాంతస్సుప్రతిష్ఠితః, రామ వేదాః
కలివిధాస్తేషాం శాఖాశ్చ రాఘవః, తా సూపనిషదః కా స్యుః
కృపయా వద తత్త్వతః. శ్రీరామ ఉవాచ :—ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా

శ్చత్వార ఈరితాః, తేషాం శాఖా హ్యనేకాస్సుస్తా సూపనిషదస్తథా
 ఋగ్వేదస్య తు శాఖా స్యు రేకవింశతి సంఖ్యయా, నవాధికశతం శాఖా
 యజుషో మారుతాత్తజః, సహస్రసంఖ్యయా జాతా శ్శాఖా స్సామ్నః
 పరంతప, అధర్వణస్య శాఖాస్యః పంచాశ ద్భేదతో హ రే, ఏక్షైస్యా
 స్తు శాఖాయా ఏక్షైకోపనిషన్తతా, తాసా మేకామృచం యేన పత్యతే
 శక్తితో మయి, స మత్సాయుజ్యపదవీం ప్రాప్నోతి మునిద్గుర్భామ్,
 రామ కేచిన్మునిశ్రేష్ఠా ముక్తి రేకేతి చక్షిరే, కేచిత్వం నామభజనా
 త్కాశ్యాం తారోపదేశతః, అన్యేతు సాంఖ్యయోగేన భక్తియోగేన
 చాపరే, అన్యే వేదాంతవాక్యాన్త విచారాత్పరమర్షయః, సాలోక్యవి
 విభాగేన చతుర్థా ముక్తిరీరితా. సహోవాచ శ్రీరామః :—కైవల్య
 ముక్తిరేకైవ పారమార్థికరూపిణీ, దురాచారరతోవాపి మన్నామ
 భజనా త్కపే, సాలోక్యముక్తిమాప్నోతి న తు లోకాం తరాడిమ్,
 కాశ్యాంతు బ్రహ్మనాశేన్చి స్తృతౌ మత్తారమాఘ్నయాత్, పునరా
 వృత్తిరహితాం ముక్తిం ప్రాప్నోతి మానవః, యత్రకుత్రాపి వా కాశ్యాం
 మరణే స మహేశ్వరః, జంతోర్ధక్షిణకర్ణేతు మత్తారం సముపాదిశేత్,
 నిర్ధూతా శేషపాపాఘో మత్సారూప్యం భజ త్యయమ్, నైవ సాలోక్య
 సారూప్య ముక్తిరి త్యభిధీయతే, సదాచారరతో భూత్వా ద్విజో నిత్య
 మనన్యధీః, మయిసర్వాత్త కే భావో మత్సామీప్యం భజత్యయమ్, నైవ
 సాలోక్యసారూప్యసామీప్యా ముక్తిరప్యతే, గురూపదిష్టమార్గే
 ధ్యాయన్తద్రూపమవ్యయమ్, మత్సాయుజ్యం ద్విజస్సమ్యగ్భజేత్
 శ్రమరకీలవత్, నైవ సాయుజ్యముక్తిసాన్య ద్భ్రష్టానందకరీ శివా,
 చతుర్విధా చ యా ముక్తిర్నదుపాసనయా భవేత్, ఇయం కైవల్య
 ముక్తిస్తు కేనోపాయేన సిద్ధతి, మాండాక్యమేక మేవాలం ముము
 త్సాణాం విముక్తయే, తథా ప్యసిద్ధం చేద్దానం దశోపనిషదం పత,
 జ్ఞానం లభ్యా చిరాదేవ మామకం థామ యాస్యసి, తథాపి దృఢతా
 నో చే ద్విజ్ఞానస్యాంజనాసుత, ద్వాత్రింశాఖోపనిషదం సమభ్యస్య సి

ర్తయ, విదేహముక్తా విచ్ఛా చే దష్టోత్తరశతం పత, తాసాం క్రమం స
 శాంతించ శ్రుణు వక్ష్యామి తత్త్వతః, ఈశకేనతప్రశ్నముండ
 మాండూక్యతిత్తిరిః, ఐతరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం
 తథా, బ్రహ్మకైవల్యజాబాలశ్వేతాశ్వోఽహంస ఆరుణిః, గర్భో నారా
 యణో హంసో బిందునాదశిరశ్శిఖా, మైత్రాయణీ కాషితకీ బృహజ్జాబాల
 తాఃసీ, కాలాగ్ని రుద్రమైత్రేయీ సుబాలతురిమంత్రికా, సర్వసారం
 నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యాయోగ
 తత్వాత్తబోధకమ్, పరివ్రా ట్రిశిఖి సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్,
 దక్షిణా శరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామ
 తపనం వాసుదేవం చ ముగ్ధలమ్, శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహ
 చ్ఛారీరకం శిఖా, తురీయాతీతసన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్య
 క్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాక్ష్యభ్యాత్తకుండికా, సావిత్ర్యాత్మా పాశు
 పతం పరం బ్రహ్మపథాతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురాకతభావనా,
 హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారమహావాక్య
 పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరా
 హకమ్, శాట్యాయనీహయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి
 జాబాలి సాభాగ్యరహస్యఋచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనా
 త్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్,
 పూర్వోత్తరేషు విహిత తత్త్వచ్ఛాంతిపురస్సరమ్, వేదవిద్యావ్రతస్నాత
 దేశికస్య ముఖాత్స్వయమ్, గృహీత్వాష్టోత్తరశతం యే పఠంతి
 ద్విజోత్తమాః, ప్రారబ్ధక్షయపర్యంతం జీవన్ముక్తా భవంతి తే, తతః కాల
 వశా దేవ ప్రారబ్ధేతు క్షయంగతే, వై దేహీం మామకీం ముక్తిం యాంతి
 నా స్త్యత్ర సంశయః, సర్వోపనిషదాం మధ్యే సారమష్టోత్తరం శతమ్,
 సకృచ్ఛృణోమాత్రేణ సర్వాఘోషునికృంతనమ్, మయోపదిష్టం శిష్యాయ
 తుభ్యం పవన నందన, ఇదం శాస్త్రం మయాదిష్టం గుహ్యమష్టోత్తరం
 శతమ్, జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోఽవాపి పఠతాం బంధమోచకమ్, రాజ్యం

దేయం ధనం దేయం యాచతః కామపూరణమ్, ఇద మష్టోత్తరశతం
 న దేయం యన్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దురాచార
 రతాయ వై, మద్భక్తివిముఖాయాస చ్ఛాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతే, గురు
 భక్తివిహీనాయ దాతవ్యం న కదాచన, సేవాపరాయ శిష్యాయ హిత
 పుత్రాయ మారుతే, మద్భక్తాయ సుశీలాయ కులీనాయ సుమేధసే,
 సమ్యక్ పరీక్ష్య దాతవ్యమేవ మష్టోత్తరగ్ శతమ్, యః పతే ఛుణ్వియా
 ద్వాపి స మామేతి న సంశయః. తదే తదృచా భ్యుక్తమ్, విద్యా హవై
 బ్రాహ్మణమాజగామ గోపాయమాంశే వధిష్ఠేహమస్మి, అసూయ
 కాయాన్యజవే శతాయ మామా బ్రూయాద్విర్యవతీ తథా
 స్యామ్, యమేవైష విద్యాశ్రుతమప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మ
 చర్యోపపన్నమ్, అస్తా ఇమా ముపసన్నాయ సమ్యక్ పరీక్ష్య దద్యా
 ద్వైష్ణవీమాత్తనిష్ఠామితి. అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః
 పత్రచ్ఛ, ఋగ్వేదాది విభాగేన పృథక్ఛాంతిమనుబ్రాహీతి సహా
 వాచ శ్రీరామః:—వితరేయ కాషీతకీ నాదబింద్వాత్తబోధ నిర్వాణ
 ముద్గలాక్షమాలికా త్రిపురా సాభాగ్యబహ్వృచానా మృగ్వేద
 గతానాం దశసంఖ్యాకానా ముపనిషదాం వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః. ఈశా
 వాస్యబృహదారణ్యక జాబాలహంస పరమహంస సుబాల మంత్రికా
 నిరాలంబ త్రిశిఖి బ్రాహ్మణమండల బ్రాహ్మణాద్వయతారక వైంగల భిక్షు
 తురీయాతీతాధ్యాత్మతారసార యాజ్ఞవల్క్యశాట్యాయనీముక్తికానాం
 శుక్లయజుర్వేదగతానామేకోనవింశతి సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం
 పూర్ణమదశతి శాంతిః. కతవల్లతై త్తిరీయక బ్రహ్మకైవల్య శ్వేతాశ్వతర గర్భ
 నారాయణామృతబింద్వమృతనాద కాలాగ్నిరుద్రక్షురికా సర్వసార శుక
 రహస్య తేజోబిందు ధ్యానబిందు బ్రహ్మవిద్యా యోగతత్త్వదక్షిణామూ
 స్కందశారీరక యోగశిఖైకాక్షరాక్ష్యవధూతకత రుద్ర హృదయయోగ
 కుండలినీ పంచబ్రహ్మప్రాణాగ్నిహోత్రవరాహకలిసం తరణ సరస్వతీ రహ
 స్యానాం కృష్ణయజుర్వేదగతానాం ద్వాత్రింశ త్సంఖ్యాకానాముపనిష

దా సహనావవత్వతి శాంతిః. కేన ఛాందోగ్యారుణిమైత్రాయణి
మైత్రేయీ వజ్రసూచిక యోగచూడామణి వాసుదేవ మహాత్మన్న్యాసా
వ్యక్తకుండికాసావిత్రీ రుద్రాక్షజాబాల దర్శనజాబాలీనాం సామవేద
గతానాం షోడశసంఖ్యా కానా ముపనిషదా మాప్యాయం త్వతి శాంతిః.
ప్రశ్నముండక మాండాక్యా ధర్వశిరోధర్వశిఖా బృహజ్జాబాల నృసింహ
తాపనీ నారదపరివ్రాజక సీతా శరభమహానారాయణ రామరహస్య
రామతాపనీ శాండిల్య పరమహంస పరివ్రాజకాన్నపూర్ణా సూర్యాత్మా
సాశుపత పరబ్రహ్మ త్రిపురాతపన దేవీభావనా భస్మజాబాల గణపతి మహా
హాక్యగోపాలతపన కృష్ణహయగ్రీవదత్తాత్రేయగారుడానామధర్వ వేద
గతానా మేకత్రింశత్సంఖ్యా కానా ముపనిషదాం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.
ముముక్షువః పురుషా స్సాధనచతుష్టయసంపన్నాశ్చృద్ధావంతం సత్కుల
భవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్యం గుణవంత మకుటిలం సర్వభూతహితే
రతం దయాసముద్రం సద్గురుం విధివదుపసంగమోపహారపాణయ
అష్టోత్తరశతోపనిషదం విధివదధీత్యశ్రవణమనననిదిధ్యాసనాని నైరంత
ర్యేణ కృత్వా ప్రాబ్రతుయా ద్వేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్త
ఘటాకాశవ త్పరిపూర్ణతామేతి విదేహముక్తి సైన్య కైవల్యముక్తి
రితి, ఆతపవ బ్రహ్మలోకస్థా అపి బ్రహ్మముఖా ద్వేదాంతశ్రవణాదికృత్వా
తేన సహ కైవల్యం లభంతే, అత స్సర్వేషాం కైవల్యముక్తి ర్జ్ఞానమార్గే
ణోక్తాన కర్మసాంఖ్యయోగోపాసనాదిభిరిత్యుపనిషత్ . ౧.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ కేయం జీవ
న్ముక్తిః కేయం విదేహముక్తిః కిం వా తత్ర ప్రమాణం కథం వా తత్సిద్ధి
స్సిద్ధ్యా వా కిం ప్రయోజన మితి, న హోవాచ శ్రీరామః :—పురు
షస్య కర్మత్వభోక్తృత్వ సుఖదుఃఖాదిలక్షణశ్చిత్తధర్మః క్లేశరూపత్వా
ద్భంభో భవతి, తన్నిరోధనం జీవన్ముక్తిః, ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశ

వత్సాగ్రభక్షయాద్విదేహముక్తిః, జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యై రష్టోత్తర
 శతోపనిషదః ప్రమాణమ్, కర్మత్వాదిదుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్య
 సందావాప్తిః ప్రయోజనం భవతి, తత్పురుషప్రయత్నసాధ్యో భవతి,
 యథా పుత్రకామేష్టినా పుత్రం వాణిజ్యాదినా వత్తం జ్యోతిష్టామేన
 స్వస్యం తథా పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనితసమాధినా
 జీవన్ముక్త్యాదిలాభో భవతి, సర్వవాసనాక్షయా త్తల్లాభః, అత్ర శ్లోకాః
 ఉచ్ఛాంత్రం శాస్త్రితం చేతి పౌరుషం ద్వివిధం మృతమ్, తత్రోచ్ఛాత్త
 మనర్థాయ పరమార్థాయ శాస్త్రితమ్, లోక వాసనయా జంతో శ్శాస్త్ర
 వాసనయాఽపిచ, దేహ వాసనయా జ్ఞానం యథా తన్నైవ జాయతే,
 ద్వివిధో వాసనాపూర్వా శుభ శ్చైవాశుభశ్యతే, వాసనామేన శుద్ధే
 తత్రచేదను నీయసే, తత్క్రమేణాశు తేనైవ మామకం పద
 మాపుషి, అథ చేదశుభో భావ స్త్వాం యోజయతి సంకటే, ప్రాక్
 స్తదసౌ యత్నాజ్జేతవ్యో భవతాకపే, శుభాశుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం
 వసంతీ వాసనా సరిత్, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యోజనీయా శుభే పథి,
 అశుభేషు సమావిప్లవం శుభేష్వేవావతారయేత్, అశుభాచ్ఛాంతం
 యాతి శుభం తస్మాదపీతరత్, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లాలయే చ్చిత్త
 బాలకమ్, ద్రాగభ్యాసవశాద్భూతి యదా తే వాసనోదయమ్, తదా
 భ్యాసస్య సాఫల్యం విధి త్వ మరిమద్దన, సందిగ్ధాయామపి భృశం శుభ
 మేవ సమాచరేత్, శుభాయాం వాసనావృద్ధౌ న దోషాయ మరు
 త్సుత, వాసనాక్షయవిజ్ఞాన మనోనాశా మహామతే, సమకాలం చిరా
 భ్యస్తా భవంతి ఫలదా మతాః, త్రయమేతే సమం యావ న్నాభ్యస్తాప
 పునః పునః, తావన్న పదసంప్రాప్తిరభవత్యపి సమా శక్తైః, ఏకైశో
 నిషేవ్యంతే యద్యేతే చిరమప్యలమ్, తన్న సిద్ధిం ప్రయచ్ఛంతి మంత్ర
 స్సంకీర్ణితా ఇవ, త్రిభిరేతైశ్చిరాభ్యస్తై ర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః,
 నిశ్శంకమేవ తృప్త్యంతి బిసచ్ఛేదాద్గుణా ఇవ, జన్మాంతరశతాభ్యస్తామిథ్యా
 సంసార వాసనా, నాచిరాభ్యాసయోగేన వినా న క్షీయతే క్వచిత్,

తస్మాత్సమ్యక్ ప్రయత్నేన సౌరుషేణ వివేకినా, భోగేచ్ఛాం దూరత
 స్త్యక్త్వా త్రయమేవ సమాశ్రయ, తస్మాద్వాసనయా యుక్తం మనోబద్ధం
 విదుర్బుధాః, సమ్యగ్వాసనయా త్యక్తం ముక్తమి త్యభిధీయతే, మనో
 నిర్వాసనీభావమాచరాశు మహాకపే, సమ్యగాలోకనా త్సత్యా
 ద్వాసనా ప్రవీలియతే, వాసనావిలయే చేతశ్శమమాయాతి దీపవత్,
 వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయిచ్ఛిన్నాత్రవిగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతవ్యగ్ర
 సోహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః, సమాధి మథ ¹కర్తాణి మాకరోతు కరోతువా,
 హృదయే నాత్త సర్వేహో ముక్తవ వోత్తమాశయః, నైష్కర్మ్యేణ
 నతస్యాథ స్తస్యాథోఽస్తి న కర్తభిః, న సమాధానజాప్యాభ్యాం యస్య
 నిర్వాసనం మనః, సంత్యక్తవాసనా న్తానా ధృతే నాస్త్యత్తమం పదమ్,
 వాసనాహీనమప్యేత చ్చతురాదీంద్రియం స్వతః, ప్రవర్తతే బహి
 స్స్వార్థేవాసనామాత్రకారణమ్, అయతోపనతేష్వక్షీదృగ్దృవ్యేషు
 యథా పునః, నీరాగమేవ పతతి తద్వత్కార్యేషు ధీరధిః, భావసంవి
 త్ప్రకటితా మనురూపాం చ మారుతే, చిత్తసోమ్యత్పత్త్యుపరమం ²హంసవా
 మునయో విదుః, దృఢాభ్యస్తపదార్థైకభావనా దలిచంచలమ్, చిత్తం
 సంజాయతే జన్తజరామరణకారణమ్, వాసనావశతః ప్రాణ స్పంద స్తేనచ
 వాసనా, క్రియతే చిత్తబీజస్య తేన బీజాంకురక్రమః, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య
 ప్రాణస్పందన వాసనే, ఏకస్తింశ్చ తయోః క్షీణే క్షీప్రం ద్వే అపి నశ్యతః,
 అసంగవ్యవహారత్వాత్ భవభావనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్యాద్వాసనా
 న ప్రవర్తతే, వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం గచ్ఛత్య చిత్తతామ్, అవాస
 నత్వా త్సతతం యదా సమనుతే మనః, అమనస్తా తదోదేలి పరమోప
 శమప్రదా, అవ్యుత్పన్నమనా యావ ద్భవా నజ్ఞాతతత్పదః, గురుశాస్త్ర
 ప్రమాణై స్తు నిర్ణీతం తావదాచర, తతః షక్వకషాయేన నూనం విజ్ఞాత
 వస్తునా, శుభోఽప్యసౌ త్వయా త్యాజ్యో వాసనాఘో నిరాధినా,
 ద్వివిధశ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపవచ, జీవన్ముక్తా సరూపస్వాస్య

దరూపో దేహముక్తిగః, అస్య నాశ మిదాసీ త్వం పావనే శ్రుణు
సాదరమ్, చిత్తనా శాభిధానం హి యదా తే విద్యతే పునః, మైత్ర్యాది
భిర్గుణైర్మృక్త శ్శాంతి మేతి న సంశయః, భూయో జన్మ వినిర్ముక్తం జీవ
న్ముక్తస్య తన్ననః, సరూపో సౌమనో నాశో జీవన్ముక్తస్య విద్యతే, అరూప
స్తు మనో నాశో వై దేహీ ముక్తిగో భవేత్, సహస్రాంకురశాఖాత్
ఫలపల్లవశాలినః, అస్య సంసారవృక్షస్య మనోమూలమిదం స్థితమ్,
సంకల్పవవ తన్ననేయ సంకల్పోవశమేన తత్, శోషయాశు యథాశోష
మేతి సంసారపాదవః, ఉపాయవకవపాన్తి మనసస్వస్య నిగ్రహే, మనసో
భ్యుదయే నాశో మనోనాశో మహోదయః, జ్ఞ మనోనాశమభ్యేతి
మనోజ్ఞస్య హి శృంఖలా, తావన్ని శీవ వేతాళా వల్లంతి హృది వాసనాః,
ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసాద్యావన్న విజితం మనః, ప్రక్షీణచిత్తదర్శస్య
నిగృహీతేంద్రియత్విషః, పద్మిన్యథివ హేమంతే క్షీయంతే భోగవాసనాః,
హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతైర్దంతాన్విచూర్ణ్య చ, అంగా న్యంగై
స్సమాక్రమ్య జయేదాదా స్వకం మనః, ఉపవిశోపవిశ్చైకం చింతకేన
ముహుర్ముహుః, న శక్యతే మనో జేతుం వినా యుక్తిమనిదితామ్,
అంకుశేన వినా మత్తో యథా దుష్టమతంగజః, అథ్యాత్మవిద్యాధిగమ
స్సాధుసంగతిరేవచ, వాసనాసంపరిత్యాగః ప్రాణస్పందనోధనమ్,
ఏతా స్తా యుక్తయః పుష్టాస్సంతి చిత్తజయే కిల, సతీషు యుక్తి
ప్వేతాసు హతాన్నియమయంతి యే, చేతసో దీపముత్సృజ్య విచి
న్యంతి తమోజనైః, విమూఢాః కర్తుముద్యుక్తా యే హతా చ్ఛేతసో
జయమ్, తే నిబర్హంతి నాగేంద్ర మున్నత్తం బిసతంతుభిః, ద్వే బీజే చిత్త
వృక్షస్య వృత్తివ్రతతిథారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పందో ద్వితీయం దృఢ
భావనా, నా హి సర్వగతా సంవిత్ ప్రాణస్పందేన చాల్యతే, చిత్తైకాగ్ర్య
ద్యతో జ్ఞాన ముక్తం సముపజాయతే, తత్సాధనమథోధ్యానం యథావ
దుపదిశ్యతే, విలాప్య వికృతిం కృతాన్నిం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్,
పరిశిష్టంచ చిన్తాత్రం చిదానందం విచింతయ, అపానేస్తంగతే ప్రాణో

యావన్నాభ్యుదితో హృది, లావత్సా కుంభకావస్థా యోగిభిర్యా
 నుభూయతే, బహిరస్తంగతే స్రాణే యావన్నా పాన ఉద్గతః, తావత్పుష్టాం
 సమావస్థాం బహిష్ఠం కుంభకం విదుః, బ్రహ్మకారమనోవృత్తి ప్రవాహా
 ఽహం కృతిం వినా, సంప్రజ్ఞత సమాధి స్సస్యితే ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః,
 ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పరమానందదీపకమ్, అసంప్రజ్ఞ తనామాయం
 సమాధిరోగిణాం ప్రియః, ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం
 చిదాత్మకమ్, అతద్వ్యావృత్తిరూపాసా సమాధిర్దునిభావితః, ఉద్భవ
 పూర్ణమథః పూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకమ్, సాక్షాద్విధిముఖో
 హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః, దృఢభావనయాత్యక్తపూర్వాపరవిచార
 రణమ్, యదా దానం పదార్థస్య వాసనా ప్రతిక్లితా, భావితం తీవ్ర
 సంవేగా దాత్మనా య తదేవసః, భవత్కాశు కపిశ్రేష్ఠ విగతేతరవాససః,
 తాదృగ్రూపాహి పురుషో వాసనావివశీకృతః, సంపశ్యతి యదేవైత
 త్సద్వస్త్వీతి విముహ్యతి, వాసనావేగవైచిత్ర్యాత్సవరూపం న జహాతి
 తత్, భ్రాంతం పశ్యతి దుర్వృష్టి సర్వం మదవశాదివ, వాసనా ద్వివిధా
 ప్రోక్తా శుద్ధాచ మలినా తథా, మలినా జన్త హేతుస్సాస్య చ్చుద్ధా జన్త
 వినాశినీ, అజ్ఞానసుఖనాకారా ఘనాహంకారశాలినీ, పునర్జన్త కరీ ప్రోక్తా
 మలినా వాసనా బుధైః, పునర్జన్తాంతరం త్యక్త్వా స్థిత స్సంభ్రష్ట బీజవత్,
 బహుశాస్త్రకథా కంథా రోమంధేన పృథైవకీమ్, అన్వేష్టవ్యం ప్రయ
 త్నేన మారుతే బ్యోతిరాంతరమ్, దర్శనాదర్శనే హిత్యా స్వయం కేవల
 రూపతః, య ఆస్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మసబ్రహ్మవిత్స్వయమ్, అధీత్య
 చతురో వేదా సర్వశాస్త్రాణ్యనేకశః, బ్రహ్మతత్వం న జానాతి దర్శాప
 హతచేతనః, తస్మోహాశుచిగంధేన న విరజ్యేత యః పుమాన్, విరాగ
 కారణం తస్య కిమన్యదుపదిశ్యతే, అత్యంత మలినో దేహో దేహీ చా
 త్యంతనిర్మలః, ఉభయోరంతరం జ్ఞాత్వా కస్య శౌచం విధీయతే,
 బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్సాస్య ద్వాసనాక్షయః, వాసనా స్త్వం
 పరిత్యజ్య మోక్షార్థిత్య మపి త్యజ, మానసీర్వాసనాః పూర్వం త్యక్త్వా

విషయవాసనాః, మైత్ర్యాదివాసనా సామ్ని స్త్రహణామలవాసనాః, తాశ్చాప్యంతః పరిత్యజ్య తాభి ర్వ్యవహర స్మపి, అంత శ్శాంత నమస్తే-హో భవచింతాత్రవాసన, తా మవ్యధ పరిత్యజ్య మనోబుద్ధిసమన్వితామ్, శేషస్థిరసమాధానో మయి త్వం భవ మారుతే. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా రసం నిత్య సుగంధవచ్ఛ యత్, అనామగోత్రం మమ రూపమిదృశం భజస్వ నిత్యం పవనాత్తజాహమ్, దృశి స్వరూపం గగ నోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజమేక మక్షరమ్, అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్త ఓమ్, దృశి స్తు శుద్ధోఽహ మవిక్రియాత్మకో నమేఽస్తి కించిద్విషయస్వభావతః, పుర స్తిరశ్చోర్ధ్వ మధశ్చ సర్వతస్సుపూర్ణభూమాహమితీహ భావయ, అజోఽమర శ్చైచ్చ తథా జరోఽమృత స్వయంప్రభ స్సర్వగతోఽహ మవ్యయః, న కారణం కార్యమతీత్య నిర్మల స్సదైవ తృప్తోఽహమితీహ భావయ. జీవన్ముక్త పదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహ ముక్త త్వం పవనోస్పందతా మివ. తదేతదృచాభ్యుక్తం, తద్విష్ణోః పరమం పదం, సదాపశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతం, తద్విప్రాసోవిపశ్యవో జాగృహం స స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్. ఓం సత్యమిత్యుప నిషత్. ౨.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

ఏవ మష్టోత్తరశతోపనిషదస్సంపూర్ణాః.

౧. సన్నాసోపనిషదః.

౧ ఆరుణికోపనిషత్, ౨ లఘుసన్నాసోపనిషత్, ౩ కుండినిషత్, ౪ కఠశ్రుత్యుపనిషత్, ౫ పరమహంసోపనిషత్, ౬ వాలోపనిషత్, ౭ బ్రహ్మోపనిషత్, ౮ ఆశ్రమోపనిషత్, ౯ యోపనిషత్. ౧౦ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ౧౧ నిర్వాణ ౧౨ భిక్షుకోపనిషత్, ౧౩ తురీయాతీతావధూతోపనిషత్, - త్సన్నాసోపనిషత్, ౧౪ పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, బ్రహ్మోపనిషత్, ౧౫ బృహదవధూతోపనిషత్, ౧౬ యోనిషత్, ౧౭ శాత్యామనీయోపనిషత్, ౧౮ లఘువధూతోపనిషత్,

దగ్గరం

౨. యోగోపనిషదః.

౧౦

౧ అద్వయతారకోపనిషత్, ౨ అమృతనాదోపనిషత్, ౩ అమృత బిందూపనిషత్, ౪ తురికోపనిషత్, ౫ తేజోబిందూపనిషత్, ౬ త్రిశిఖ బ్రాహ్మణోపనిషత్, ౭ దర్శనోపనిషత్, ౮ థ్యానబిందూపనిషత్, ౯ సాదబిందూపనిషత్, ౧౦ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౧ బ్రహ్మ విద్యోపనిషత్, ౧౨ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౧౩ మహావాగ్మ్యోపనిషత్, ౧౪ యోగకుండల్యుపనిషత్, ౧౫ యోగచూడామణ్యుపనిషత్, ౧౬ యోగతత్త్వోపనిషత్, ౧౭ యోగశిఖోపనిషత్, ౧౮ వరాహోపనిషత్, ౧౯ శాండిల్యోపనిషత్, ౨౦ హంసోపనిషత్.

౩. సామాన్యవేదాంతోపనిషదః.

౧ ఆత్మ్యోపనిషత్, ౨ ఆధ్యాత్మోపనిషత్, ౩ అన్నపూర్ణోపనిషత్, ౪ ఆత్మోపనిషత్, ౫ ఆత్మబోధోపనిషత్, ౬ ఏకాశ్రయోపనిషత్, ౭ కాషీతీబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౮ గర్భోపనిషత్, ౯ నిరాలంబోపనిషత్, ౧౦ వైంగలోపనిషత్, ౧౧ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, ౧౨ మాంత్రికోపనిషత్, ౧౩ మఘోపనిషత్, ౧౪ ముక్తికోపనిషత్,

విషయ ముగ్ధలోపనిషత్, ౧౬ మైత్రాయణ్యునిషత్, ౧౭ వజ్రసూచి
నిషత్, ౧౮ శారీరకోపనిషత్, ౧౯ శుకరహస్యోపనిషత్, ౨౦ సర్వ
లోపనిషత్, ౨౧ సావిత్రిపనిషత్, ౨౨ సుబాలోపనిషత్,
స్థి సూర్యోపనిషత్, ౨౪ స్కందోపనిషత్.

అవ్యయ

౪. వైష్ణవోపనిషదః.

హృదయమీ
నోపమం అవ్యక్తోపనిషత్, ౨ కలిసంతారణోపనిషత్, ౩ కృష్ణోపనిషత్,
యదద్వయం పనిషత్, ౪ గోపాల (పూర్వ, ఉత్తర) తాపన్యూపనిషత్,
మవిక్రియాతరోపనిషత్, ౫ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్,
మధశ్చత్రేయోపనిషత్, ౬ నారాయణోపనిషత్, ౭ నృసింహతాపి
శైవ్యార్వ, ఉత్తర) న్యూపనిషత్, ౮ రామతాపి (పూర్వోత్తర) న్యూపనిషత్,
౯ రామరహస్యోపనిషత్, ౧౦ వాసుదేవోపనిషత్, ౧౧ హయగ్రీ
వోపనిషత్.

౫. శైవోపనిషదః.

౧ అక్షమాలికోపనిషత్, ౨ అధర్వశిఖోపనిషత్, ౩ అధర్వ
శిరోపనిషత్, ౪ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, ౫ కైవల్యోపనిషత్, ౬ గణప
త్యూపనిషత్, ౭ జాబాలోపనిషత్, ౮ దక్షిణామూర్త్యూపనిషత్,
౯ పంచబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౦ బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ౧౧ భస్మజాబా
లోపనిషత్, ౧౨ రుద్రాధ్యాయోపనిషత్, ౧౩ రుద్రాక్షజాబాలోప
నిషత్, ౧౪ శరభోపనిషత్, ౧౫ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

౬. శక్త్యుపనిషదః.

౧ త్రిపురోపనిషత్, ౨ త్రిపురతాపిన్యూపనిషత్, ౩ దేవ్యుప
నిషత్, ౪ బహ్వచోపనిషత్, ౫ భావనోపనిషత్, ౬ సరస్వతీరహ
స్యోపనిషత్, ౭ సీతోపనిషత్, ౮ సాభాగ్యలక్ష్మ్యూపనిషత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః
తైత్తిరీయే ఆరణ్యకే ఖలకాండే
నారాయణీయాయాజ్ఞాక్యపనిషత్

సహనావవత్స్వితిశాంతిః

ఓం. అంధస్య పాశే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతోమహీయాశ్చ,
శుక్రేణ జ్యోతిగ్పి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భేఅంతః, యస్మిన్నిదగ్గసంచ
వివైతి సర్వం యస్మి ద్వేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, తదేవభూతం తదు భవ్యమాఇదం
తదక్షరే పరమేవ్యోమక్, యేగావృతం ఖంచ దివం మహీంచ యేనాదిత్యస్తపతి
లేజసా బ్రాహ్మసాచ, యమంతస్సమద్రే కవయో వయంతి యదక్షరే పరమే ప్రజాః
యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవా * న్వ్యచ సర్వ భూమ్యామ్,
యదోషధీభిః పురుషా నృశూగ్శ్చ వివేశ భూతాని చరాచరాణి, అతఃపరం నాన్య
దణీయసగ్హి పరాత్పరం యన్నహతో మహాంతమ్, యదేక మవ్యక్త మనన్త రూపం
విశ్వం పురాణం తమనఃపరస్తాత్. ౧. తదేవర్తం తదు సత్య మాహు స్తదేవ బ్రహ్మ
పరమం కవినామ్, ఇహైహూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వం బిభర్తి భువనస్య
నాభిః, తదేవాగ్ని స్తద్వాయు స్తత్సూర్య స్తదుచంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం
తద్బ్రహ్మ తదావ స్సప్రజాపతిః, సర్వే నిమేషా జ్ఞేరే విద్యుతః షాదధి, కలా
ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః. అర్థమాసాః సప్తవత్సరశ్చ
కల్పస్తామ్, సతపః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే ౮
ర్థంచం నమధ్యేపరిజగ్రథత్, ౯
దృశే తిష్ఠతి రూచమస్య నః
క్షప్తే యవినం విదు రమృతః
ఏషహి దేవః ప్రదిశో ను న్దే
సృజనివ్యమాణః ప్రత్యక్షుభా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, బ్యక్తశ్చక్షురుత విశ్వతో

* వ్యసస్థ.

*—1

ముఖో విశ్వతో హస్త ఉతవిశ్వత స్సాత్, సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్వా
 పృథివీ జుయ ద్వేవ వికః, మేనస్త త్వశ్య నివశ్యా భువనాని విద్యాన్యత్ర విశ్వం భవ-
 త్యేక నీదమ్, యస్మిన్ని దగ్గ సంచవివైకగ్ సదీత్యస్తోతశ్చవిభుః ప్రజాను, ప్రతద్యోచే
 అమృతమ్నువిద్యాన్యథోర్వోనామ నిహితం గుహాను. ౩. త్రీణి పదా నిహితా గుహాను
 యస్తద్వేద సవితుః పితా సత్, సనో బధుర్బనితా సవిధాతా ధామాని వేద భువనాని
 విశ్వా, యత్ర దేవా అమృతమానకానా స్తృతీయే ధామా న్యత్రైర్వయస్త, పరిద్యావా
 పృథివీ యన్త్రి సద్యః పరి లోకా న్పరిదిశః పరినువః, ఋతస్య తస్తుం వితతం చివృత్య
 తదవశ్య త్తదభవ త్ప్రజాను, పరిత్య లోకా న్పరిత్య భూతాని పరిత్య సర్వాః ప్రదిగో
 దిశశ్చ, ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్యాత్తనాత్తనమభినంబభూవ, సదసస్సురి
 మద్భుతం ప్రియ మిన్ద్రీయ కామ్యమ్. సని మేథా మయాసిషమ్, ఉద్దీప్యస్య జాతవే
 దోఽపన్నుం నిర్మలిం మమ. ౪. పశూగ్శ్చ మహ్యమావహ జీవనశ్చ దిగో * దశ,
 మానోహిగ్సీ జ్ఞాత వేదో గామశ్వం పురుషం జగత్, అభిధ్ర దగ్న ఆగహి శ్రియా
 మా పరిపాతయ, పురుషస్య విద్వ సహస్రాక్షస్య మహాదేవస్య ధీమహి, తన్నో రుద్రః
 ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే మహాదేవాయధీమహి, తన్నోరుద్రః ప్రచో
 దయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే వక్రతుండాయ ధీమహి, తన్నో దద్రిః ప్రచోద
 యాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే చక్రతుండాయ ధీమహి. ౫. తన్నోనందిః ప్రచో
 దయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే మహాసేనాయ ధీమహి, తన్న ష్టణ్ణభః ప్రచోద
 యాత్. తత్పురుషాయ విద్వహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి, తన్నో గరుడః ప్రచోద
 యాత్, వేదాత్తనాయ విద్వహే హిరణ్యగర్భాయ ధీమహి, తన్నో బ్రహ్మప్రచోద
 యాత్, నారాయణాయ విద్వహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోద
 యాత్, వజ్రసఖాయ విద్వహే తీక్ష్ణదగ్ధ్రాయ ధీమహి. ౬. తన్నో నారసింహః
 ప్రచోదయాత్, భాస్కరాయ విద్వహే మహద్ద్యుతికరాయ ధీమహి, తన్నో
 ఆదిత్యః ప్రచోదయాత్, వైశ్వానరాయ విద్వహే లాలీలాయధీమహి, తన్నోఽగ్నిః
 ప్రచోదయాత్, కాత్యాయనాయ విద్వహే కన్యకుమారి ధీమహి, తన్నోదుర్భి
 ప్రచోదయాత్, సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాంకురా, సర్వగ్ హరతు మే
 పాపం దూర్వా దుస్సృష్టునాశినీ, కాండాత్కాండాత్పూరోహస్తీపరుషః పరుషఃపి.
 ౭. ఏనానో దూర్వే ప్రతప సహస్రేణ శతేనచ, యా శతేన ప్రతనోపీ సహస్రేణ
 విరోహసి,తస్యాస్తే దేవీవృకే విధేను హవిషవయమ్, ఆశ్వక్రాంతే రథక్రాంతేవిష్ణుక్రాంతే
 వసుంధరా, శిరసా ధారయిష్యామి రక్షస్వ మాం పదేపదే, భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకథా

* దిశతలయా హలేన పాపేన జీవామి శరదశతమ్.

రిణి, ఉద్భృతాని వరాహేణ కృష్టేన శతబాహునా, మృత్రికే హన మే పాపం యన్మృ
యాదుష్కృతం కృతమ్, మృత్రికే బ్రహ్మదత్తాని కాశ్యపేనాభిమన్రితా, మృత్రికేదేహీ
మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్. ౮. మృత్రికే ప్రతిష్ఠితేసర్వం తన్నేనిష్ఠదమృత్రికామ్,
తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిమ్, యత ఇన్ద్రియామహే తతో నో
అభయం కృధి, మమవ స్ఫుగ్ధి తవ తన్నఉతమే విద్విషావిమృఢో జహి, స్వస్తిదా
విశస్వతి ర్వృత్రహా విమృఢో వశి, పృషేంద్రః పురవితున స్వస్తిదా అభయంకరః,
స్వస్తి ఇన్దో వృధక్రవా స్వస్తిస్తిః పూషా విశ్వవేదాః, స్వస్తిస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమి
స్వస్తిస్తిన్ బృహస్పతిర్దధాతు, ఆపాస్తమయ్య స్త్యవలవ్రభర్తాధుని శ్చిమివాంఛరు మాన్
ఋషిషి, సోమో విక్వా స్మృతసావనాని నార్యాని వృం ప్రతిమానాని. దేభుః. ౯.
బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమత స్సురుచో వేన ఆవహ, సమిష్ఠియా ఉపమా
అస్య విష్ణు స్సతశ్చయోని మసతశ్చ విహ, సోమోనా పృథివీ భవా నృక్షరా నివే
శిసి, యచ్ఛాన శ్శర్మ సప్రథాః, గన్ధద్వారాం దురాధర్మాం నిత్యపుష్టాం కరిషిణీమ్,
ఈశ్వరీన్ సర్వభూతానాం తా మిహోపహ్వయేత్రియమ్, శ్రీ ర్తే భజతు, అలక్ష్మీర్తే
నశ్యతు, విష్ణుముఖా వైదేవా శ్శన్దోభి రిమాక్ లోకా ననపజయ్య మభ్యజయ్,
మహాన్ ఇన్ద్రోవజ్రబాహుష్టాదశి శర్మయచ్ఛతు. ౧౦. స్వస్తిన్ మమవా కరోతు
హస్త పాస్తానం యోఽస్తాన్దేవీ, సోమానగ్ స్వరణం కృణుహి బ్రహ్మణ స్పతే, కక్షీ
వస్తం యదోశిజమ్, శరీరం యజ్ఞశమలం ఖసీదం తస్మిం తీదతు యోఽస్తాన్దేవీ,
చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూత స్తరతి దుష్కృతాని, లేన పవిత్రేణ
శుద్ధేన పూతాతిపాస్తాన మరాతి వ్రతేషు, స జోష ఇన్ద్రి సగణో మరుద్భి సోమం
పిబ పృత్రహా న్భారవిద్వాక్, జహి శత్రుగ్ రవమృఢో నుదస్వాథా భయం కృణు
హి విశ్వతో నః, సుమిత్రా న ఆప ఓషధయ స్సస్తమ ర్త్రితాస్తవైభూయాసు ర్యోఽస్తాన్
దేవీష్టి యంచ వయం దివ్యః, ఆపాహిష్టా మయోభువ స్తానఉద్దేదధాతన. ౧౧.
మహేరణాయ చక్షుశే, యోవ శ్చివతమోరస స్తస్య భాజయతే హనః, ఉశతీ రివ
మాతరః, తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ, ఆపా జనయథాచనః, హిరణ్య
శృంగం పరుణం ప్రవద్యే తీర్థం మే దేహి యాచితః, య న్నయా భుక్త మసా
ధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః, యన్తే మనసా వాచా కర్మణావా దుష్కృతం
కృతమ్, తన్న ఇన్ద్రో పరుణో బృహస్పతి స్సవితాచ పునస్త పునఃపునః, నమోఽగ్న
యేఽపునతే నమఇన్ద్రియ నమోవరుణాయ నమోవారుద్ర్యై నమోఽదృభ్యః. ౧౨.
యదపాం స్మారం యదమేధ్యం యదకాస్తం తదపగచ్ఛతాత్, అత్యాశనా దధి
పానా ద్యచ్చ ఉగ్రా త్పిత్రిగ్రహత్, తన్నో పరుణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు,

అహమహం విరజో నిర్గుణో ముక్తకల్పిమః, నాకస్య పృథ్వి మధుర్యా గచ్ఛే
 వృష్టా సలాకతాం, యశ్చాపు వరుణ సృశునా త్వఘమర్షణః, ఇమంమే గంగేయమునే
 సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమగ్ సచ తాపరుష్టియా, అసిక్ష్మియా మరుద్వృథే వితస్త
 యాక్షీమే శృణు హ్యసుహా మయా, ఋతంచ సత్యం చాభీధాత్తపసోఽధ్యజాయత,
 తతో రాత్రి రజాయత తత సృముద్రో అర్ణవః. ౧౩. సముద్రా దర్ణవదధిసం
 త్సరో అజాయత, అహోరాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్యమిషతో వశి, సూర్యావప్తిమసా
 ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్, దివఞ్చ పృథివీచాంతరిక్ష మథోసువః, యత్పృథి
 వ్యాగ్ రజ స్వమాన్తరిక్షే విరోదసీ, ఇమాగ్ స్తదాహా వరుణః పునాత్వఘమర్షణః,
 పునస్త వసవః పునాతు వరుణః పునాత్వఘమర్షణః, ఏష భూతస్య మధ్యే భువస్య
 గోప్తా, ఏష పుణ్యకృతా వ్లోకా కేష మృత్యోర్హిరణ్మయమ్, ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మ
 యగ్ సగ్ శ్రీతగ్ సువః. ౧౪. సు సువ స్సగ్ శికాధి, అర్హం జ్వలతి జ్యోతి రహ
 మస్మి, జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మహ మస్మి, యోఽహమస్మి బ్రహ్మహ మస్మి, అహమస్మి
 బ్రహ్మహ మస్మి అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా, అకార్యకార్యవక్షీర్షీ తేనో
 భ్రూణహా గురుతల్పగః, వరుణోఽహ మఘమర్షణ స్తస్మా త్వాహా త్పృముచ్యతే, రజో
 భూమి స్వమాగ్ రోదయస్వ ప్రవదన్తి ధీరాః, ఆక్రాన్తముద్రః ప్రథమే విధర్ష
 జ్ఞానయ స్పృశా భువస్య రాజా, పృథా పవిత్రే అధినానో అవ్యే బృహతోమే వా
 వృథే సువాన ఇష్టః. ౧౫. పరస్తా ద్యౌః గుహాసు మమ చక్రతుండాయ ధీమహి తీక్ష
 దగ్ హ్రాయ ధీమహి పరిప్రతిష్ఠితం దేభు ర్యచ్చతు దధాతనాద్యోర్వి అర్ణవ స్ససో రాజై
 కఞ్చ. ౧౬. రుద్రో రుద్రశ్చ దన్తిశ్చ నందిష్ణజ్ఞుః ఏవచ, గరుడో బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ
 సారసిగ్ హస్తతైవచ. అదిత్యోఽగ్నిశ్చ దుర్గిశ్చ క్రమేణ ద్వాదశామృసి, మమ వచన
 సువేనావభావై కాత్యాయనాయ.

కాతవేదసే సునవామసోమ మరాతీయతో విదహతి వేదః, ససః వర్ష దతి
 దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః, తా మగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం
 వైరోచసీం కర్త ఫలేషు జుష్టామ్, దుర్గాం దేవీగ్ శరణ మహం ప్రవద్యే సుతరిసీ తర
 సేనము, అగ్నే త్వం పారయా నవ్యో అస్తా న్తస్తిభి రతి దుర్గాణి విశ్వా, పూర్వ
 పృథ్వీ బహులాన ఉర్వి భవాతో కాయ తనయాయ శంయోః, విశ్వానినో దుర్గహ
 కాత వేద సింధుం ననావా దురితాఽతివర్షి, అగ్నే అత్రివ న్తనసా గృణానోఽస్తాకం
 తోధ్యవితా తమానామ్, పృతనాజితగ్ సహమానముగ్ర మగ్నిగ్ హువేమ. పరమా
 త్పథస్థాత్, ససః వర్షదతిదుర్గాణి విశ్వా త్కామజ్ఞేవో అతిదురితాత్యగ్నిః, ప్రతోషిషి
 మీద్యో అధ్యరేషు సనాచ్చ హాతా నవ్యశ్చ సప్తి, స్వాఞ్చాగ్నే తనువం పిత్రయ

స్వాత్మభ్యభ్యు సౌభగ మాయజన్య, గోభి ద్భువ మయుజో నిషిక్తం తవేన్ద్రో విష్ణు పరా
సజ్చరేమ, నాకస్య పృథ మభినంపసానో వైష్ణవీం లోక ఇహమాదయన్తామ్. అ.
శ్చత్వారిచ. ౨.

భూ రన్న మగ్నయే పృథివైస్వాహా భువోఽన్నం వాయవేఽంతరిక్షాయ
స్వాహా నువ రన్నమాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ రన్నం చంద్రమసే దిగ్భ్య
స్వాహా నమో దేవేభ్యోస్సవిధా పితృభ్యోభూర్భువ స్సువ రన్న మోమ్. 3.

భూరగ్నయే పృథివైస్వాహా భువో వాయవేఽంతరిక్షాయస్వాహా నువరాది
త్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ శ్చంద్రమసే దిగ్భ్య స్వాహా నమోదేవేభ్య
స్సవిధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువ రగ్న ఓమ్. ౪.

భూ రగ్నయేచ పృథివైశ్చ స్వాహా భువో వాయవేచాంతరిక్షాయ చ మహ
లేచ స్వాహా నువరాదిత్యాయచ దివేచ మహలేచ స్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచ
నక్షత్రేభ్య శ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహలేచ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్సవిధా పితృభ్యో భూర్భు
వస్సువర్తహరోమ్. ౫.

పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా, పాహి నో విశ్వమేదసే స్వాహా, యజ్ఞం
పాహి విభావసో స్వాహా, సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా. ౬.

పాహి నో అగ్నవికయా, పాహ్యుత ద్వితీయయా, పాహ్యార్థం తృతీయ
యా, పాహి గీర్భిశ్చకృభి ర్వసో స్వాహా. ౭.

యశ్చందసా మృవభో విశ్వరూప శ్చందోభ్య శ్చందాగ్ స్వావివేక, సచాగ్
శిశ్యపురో వాచోఽనివదింద్రోజ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దేవేభ్య స్సవి
ధాపితృభ్యో భూర్భువ స్సువ శ్చందఓమ్. ౮.

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్యనిరాకరణం ధారయితా భూయానంక
ర్ణయో శ్చృశం మాచ్యోధ్యం మమాముష్య ఓమ్. ౯.

ఋతం తప స్సత్యం తప శ్చృతం తప శ్చాస్తం తపో దమ స్తప శ్చమ స్తపో
దానం తపో యజ్ఞ స్తపో భూర్భువస్సువర్చోఽస్తేత దుపానైశ్చ త త్తతః. ౧౦.

యథా పృథస్య సంప్రప్సితస్య దూరా ద్గంధో వా త్యేవం పుణ్యస్య కర్తవ్యో
దూరా ద్గంధో వాతి యథాసిధారాం కర్తేవహితా మవక్రామే ద్యద్భువేయువేహ
వావిహ్వయిహ్వమి గర్తంపతిహ్వమిత్యేవ మమృతా దాత్తానం జాగుప్పేత్. ౧౧.

అణో రణీయా న్నహతో మహీయా నాత్తాగుహాయాం నిహితోఽస్యజంతోః,
త మక్రతుం కశ్యతి వీతకోఽథాతుః ప్రసాదా న్నహిమాన మిశమ్. సప్తపాదాః

అకస్మాత్ తస్మాత్ సృష్టార్పిత సృమిధ సప్తజిహ్వః, సప్త ఇమే లోకా యేష చరంతి
 స్మృతా గుహశయా నిహితా సృప్త సప్త. ఆత సృముద్రా గిరయశ్చ సర్వేనస్తా త్వ్యం
 కంటే సింధవ స్సర్వరూపాః, ఆతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూత
 స్త్విష్ట త్యంకరాత్తా. బ్రహ్మ దేవానాం పదవీః కవీనా మృషీర్విప్రాణాం మహిషో మృ
 గాణామ్, శ్రేణో గృధ్రాణాన్ స్వధితి ర్వశానాన్ సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేధక్. అజా
 మేకాం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వం ప్రజాం జవయశ్చగ్ సరూపామ్, అజో
 హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహత్యేనాం భుక్తభోగా మజోఽన్యః. హగ్ స శ్శుచి
 ష ద్వసురస్తరిత సద్ధోతా వేదిష దరిధి ద్దరోణసత్, నృపద్వరసప్రతసద్వ్యోమ
 సదబ్జా గోశా ఋతశా అద్రిశా ఋతం బృహత్. ఘృతం మిమిక్షీరే ఘృత మస్య
 యోని ర్ఘృతే శ్రితో ఘృత మువస్య ధామ, అనుష్వధ మావహ మాదయస్వ స్వాహా
 కృతం వృషభవక్షీ హవ్యమ్. సముద్రా దూర్తి ర్తథుమాగ్ ఉదార దుపాగ్ శునా సమ
 మృతత్వ మానత్, ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వ దేవానా మమృతస్య
 నాభిః. వయం నామప్రబ్రవామాఘృతే నాస్తి న్యజ్ఞే ధారయామాన మోభిః, ఉపబ్రహ్మ
 శృణవ చ్ఛస్య మానం చతుశ్శృంగో వమీ ధైరవికత్. చత్వారి శృంగా త్రయో
 అస్యపాదా ద్వ్యక్షిరే సప్తహస్తాసో అస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహా
 దేవో మర్తాగ్ అవివేశ. త్రిధా హితం ఫణిభి ర్ధువ్యామానం గవిదేవాసో ఘృత మన్య
 విందక్, ఇంద్ర వికగ్ సూర్య వికం జజాన వేనా దేశగ్ స్వధయానిష్ఠతక్షుః. యో
 దేవానాం ప్రథమం పురస్తా ద్విశ్వా ధియో రుద్రో మహద్విః హిరణ్యగర్భం పశ్యత
 జాయమానం సనో దేవ శ్శుభయా స్సృత్యా సంయంతు. యస్తా త్వరం నావరమ
 స్తికించి ద్యస్తా న్నాణీయో నశ్యాయోఽస్తి కచ్చిత్, వృక్షిణవ స్తభో వివి తిష్ఠత్యేక
 స్తేవేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్. న కర్తవ్యా నప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృ
 తత్వమానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహయాం విభ్రాజతేతద్యతయో విశంతి.
 వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా సృష్ణాసయోగా ద్యతయ శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలో
 కేతు పరాంతకాలే పరామృతా త్వరిముచ్చస్తి సర్వే. దహ్రం విపాపం పరమేనశ్చభూ
 తం యత్పుండరీకం పురమధ్యస్థగ్ స్థమ్, తత్రాపి దహ్రం గగనం విశోఽ స్తస్మిన్యదం తప్త
 దుపాసితవ్యమ్. యో వేదాదా స్వరః ప్రోక్త వేదాంతేన ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృలీన
 స్వయః పర స్స మహేశ్వరః. ఆజోఽన్య అవివేశ సర్వేచత్వారిచ. ౧౦౦

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాత్మం విశ్వశంభువమ్, విశ్వం నారాయణం దేవ
 మక్షరం పరమం పదమ్, విశ్వతః పరమా నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వ
 మేవేదం పురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి, పరిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ కాశ్వతగ్ శ

మచ్యుతమ్, నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్, నారాయణపరో
జ్యోతి రాత్తా నారాయణః పరిః, నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః
పరిః, నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరిః, యచ్చ కించి జ్ఞగత్సర్వం
దృశ్యతే శ్రూయతేఽసినా, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్థితః, అనన్త
మవ్యయం కవిగ్ సముద్రేఽంతం విశ్వశంభువమ్, పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం
చా కృణోముఖమ్, అఘోనిష్ఠ్యావికస్త్యాంలే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి, జ్వాలమాలాకులం
భాతి విశ్వస్థాయితనం మహత్, సంతతగ్ శిలాభిస్తులంబత్యాకోశసన్నిభమ్, తస్యాంలే
సుషిరగ్ సూక్ష్మం తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యే మహానగ్ని ర్విశ్వాన్నిర్విశ్వతో
ముఖః, సోఽగ్రభు గ్విభజక్ తిష్ఠ న్నాహర మజరః కవిః, తిర్యగూర్ధ్వ మధ
శ్చాయీ రత్నయన్తస్య సంతతాః, సంతాపయతి స్వం దేహ మాపాదతలమన్తకః, తస్య
మధ్యే వహ్నిశిఖా ఆణియోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేన భాస్వరా,
నీవారహాకవత్త్వే పీతా భాస్వత్యణూపమా, తస్మాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా
వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మ సశివ స్సహాసేంద్ర సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్. అపివాసంత
తాషట్పు.

ఆదిత్యోవా ఏష ఏతన్తండలం తపతి తత్రతా ఋచస్తప్తచా మండలగ్
సఋచాం లోకోఢ య ఏష ఏతస్మిన్తండలేఽర్చిర్ద్వివ్యతే తాని సామాని స సామ్నాం
లోకోఽగ్ర య ఏష ఏతస్మిన్తండలేఽర్చిషి పురుష స్తాని యజుగ్షి సయజుషా
మండలగ్, సయజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి యఏషాఽంతరాదిత్యే
హిరణ్మయః పురుషః.

ఆదిత్యోవై లేజ ఓజో బలం యశ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మాత్మా మనో మన్య
ర్మసు ర్మృత్యు స్సత్యోమిత్రో వాయు రాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం
తస్య మన్న మమృతో జీవో విశ్వః కతమ స్స్వయంభు ర్భృహిత దమృత ఏష పురుష
ఏషభూతానా మధిపతి ర్భృహణ స్సాయుజ్యగ్ సహాకతా మాప్నోత్యేతాసా మేవ
దేవతానాగ్ సాయుజ్యగ్ సార్థితాగ్ సమానలోకతా మాప్నోతి యఏషంవేదేత్యువ
నిషత్.

సిధనపతయేనమః, నిధనపతాంతికాయ నమః, ఊర్ధ్వాయ నమః, ఊర్ధ్వలిం
గాయ నమః, హిరణ్యాయ నమః, హిరణ్యలింగాయ నమః, సువర్ణాయనమః, సువర్ణలిం
గాయ నమః, దివ్యాయ నమః, దివ్యలింగాయ నమః, భవాయ నమః, భవలింగాయ
నమః, శర్వాయ నమః, శర్వలింగాయ నమః, శివాయ నమః, శివలింగాయ నమః,
జ్ఞాలాయ నమః, జ్ఞాలలింగాయ నమః, ఆత్మాయనమః, ఆత్మలింగాయనమః, పరమాయ

నమః, పరమలింగాయ నమః ఏతస్మైమస్య సూర్యస్య సర్వలింగ్ స్థాపయతి పాణి-
మంత్రం పవిత్రం. ౧౬.

సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యో జాతాయ వై నమోనమః, భవేథవేనాతిభవే
భవస్య మామ్, భవోద్భవాయ నమః. ౧౭.

వామదేవాయ నమో శ్రేష్ఠాయ నమ శ్రేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః
కాలాయ నమః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథ
నాయనమః సర్వభూతదమనాయ నమో మనోన్మనాయ నమః. ౧౮.

అఘోరేభ్యోఽఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యః, సర్వేభ్యః సర్వశర్యేభ్యో
నమస్తే అస్తు రుద్రరూపేభ్యః. ౧౯.

తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోద-
యాత్. ౨౦.

ఈశాన సర్వవిద్యానా మిశ్వర సర్వభూతానాం బ్రహ్మధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధి-
పతి ర్బ్రహ్మ శివో మే అస్తు సదా శివోఽమ్. ౨౧.

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యవర్ణాయ హిరణ్యరూపాయ హిరణ్యవత
యేఽంబికావతయ ఉమావతయే వశువతయే నమోనమః. ౨౨.

ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణసింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం
విశ్వరూపాయవై నమోనమః. ౨౩.

సర్వోవై రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, పురుషో వై రుద్ర స్స స్తహో
నమోనమః, విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానంచ యత్,
సర్వోఽహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౪.

కర్మరూపాయ ప్రచేతసే మిథుష్టమాయ తవ్యసే, వోచేమ శంతమగ్ హృదే,
సర్వోఽహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౫.

యస్య వైకట్య త్యగ్ని హోత్ర హవణీ భవతి ప్రత్యేవాస్యాహుతయస్త్యిం
త్యగ్ని ప్రతిష్ఠితైః. ౨౬.

కృణుష్యపాజఇతివంచ. ౨౭.

అదితి దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరో సురా స్తేషాగ్ సర్వభూతానాం
మాతా మేదిసి మహతా మహి సావిత్రి జగ త్యుర్వీ పృథ్వీ బహులా విశ్వా భూతా
కతమా కాయా సా సత్యే త్యమృతేతి వసిష్ఠః. ౨౮.

అపొవా ఇషగ్ సర్వం విశ్వాభూతా న్యాహః ప్రాణావా ఆహః పశవ అపొఽస్తు
సూపొఽమృత మావస్సమా డాపొ విరాడాప స్వరాడాప శ్చందాగ్స్యాపొ బ్యోతి

గోమీపా యజ్ఞగోమీప స్సకృమాప స్సర్వా దేవతా ఆపా భూమ్యవస్సువ రావ
పీఠ. ౨౯

అట పునస్తు బృధిమీ బృధిమీ పూతా పునాతుమామ్, పునస్తు బ్రహ్మణస్సలి
ర్పేత్తపూతాపునాతు మామ్, యదుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ,
సర్వం పునస్తు మా మాపోఽసతాంచ ప్రతిగ్రహ్న్వాహు. ౩౦

అగ్నిశ్చ మామమృశ్చ మమృపతయశ్చ మమృశ్చతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం
తామ్, యదాన్న పాపమకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్యై మదరేణ
శిశ్నా, అహ స్త దవలుంపతు, యగ్నించ దుశ్చరితం మమ, ఇదమహం మామమృతయో
నా సత్యే జ్యోతిషి జాహోమి స్వాహా. ౩౧

సూర్యశ్చ మామమృశ్చ మమృపతయశ్చ మమృశ్చతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం
తామ్, యద్రాత్రియా పాపమకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్యై
ముదరేణ శిశ్నా, రాత్రి స్తదవలుంపతు, యగ్నించ దుశ్చరితం మమ, ఇదమహం మా
మమృతయోనా, సూర్యే జ్యోతిషి జాహోమి స్వాహా. ౩౨

ఏమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, అగ్ని దేవతా బ్రహ్మశిత్వార్షమ్, గాయత్రం ఛందం
పరమాత్మం సరూపమ్, సాయుజ్యం వినియోగమ్. ౩౩

ఆయాతు పరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితమ్, గాయత్రీం ఛందసాం మాతే
దం బ్రహ్మ జాపస్య మే. యదహ్ని తుక్తురతే పాపం తదహ్ని తప్తిలిముచ్యతే, య
ద్రాత్రియా తుక్తురతే పాపం తద్రాత్రియా తప్తిలిముచ్యతే, సర్వవర్ణే మహాదేవి
సద్ధ్యావిద్యే సరస్వతి. ౩౪

ఓజోఽసి సహోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామ నామాసి విశ్వమసి
విశ్వాయు స్సర్వమసి సర్వాయు రభిభూ రోం గాయత్రీ మావాహయామి, సావిత్రి
మావాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛన్దర్షీ నావాహయామి శ్రీయ మానాహ
యామి గాయత్ర్యా గాయత్రీచ్ఛంధో విశ్వామిత్ర ఋషి స్సవితాదేవతాఽగ్నిర్వృఖం
బ్రహ్మ శిరో విష్ణుర్వృదయగ్ రుద్ర శ్శిఖా బృధిమీ యోనిఃప్రాణాపానవ్యానోదాన
సమానా స్సప్రాణా శ్వేతవర్ణాసాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ శత్ర్యురారా
త్రిపదా చట్కుక్షిః కంచశిర్షోచయనే వినియోగః ఓంభూః, ఓంభువః, ఓగ్నిమహి,
ఓంమహాః, ఓంజనః, ఓంకరుః, ఓగ్నిసత్యం, ఓం తపనీతు ర్వరేణ్యం భగ్నోదేవస్య
ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, ఓ మాపో జ్యోతి రసోఽమృతమ్ బ్రహ్మ
భూమ్యవస్సువరోమ్. ౩౫

ఉత్తమే శిఖరే శాలే భూమ్యాం కర్వతమూర్ధని, బ్రహ్మజేభ్యో భ్యనుజ్ఞాతా
గచ్ఛ దేవి యథాసుఖమ్, స్తుతో మయా వరదా వేద మాతా ప్రచోదయంతి పవనో
ద్విజాతా, ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణా బ్రహ్మవర్చసం మహ్యం దత్వా ప్రజాతుం
బ్రహ్మలోకమ్. 31

ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్యోన ప్రభావాత్యక్షరమ్, మధు క్షరంతి తద్రసం సత్యం
వైతద్రస మాహా జ్యోతిరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. 32

బ్రహ్మ మేతు మాం, మధు మేతు మాం, బ్రహ్మమేవ మధుమేతుమామ్, యాస్తే
సోమప్రజావత్సోఽభి సోఅహమ్, దుస్స్వప్నహం దురుష్టహః, యాస్తే సోమ ప్రాణా
గ్నిస్తాం జాహోమి, త్రిసువర్ణమయాచితం బ్రహ్మణాయ దద్యాత్, బ్రహ్మహత్యాంవా
ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రహ్మణా స్త్రిసువర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి, ఆనహస్రా
త్పక్షిం పునంతి, ఓమ్. 33

బ్రహ్మ మేధయా, మధు మేధయా, బ్రహ్మ మేవ మధు మేధయా, అద్యానో
దేవసవితశః ప్రజావత్సానీ స్సౌభగమ్, పరాదుష్ట వృష్టియగ్ సువ, విత్వాని దేవసవితద్భు
తాని పరాసువ, యద్భద్రం తన్న ఆసువ, మధువాతా ఋతాయతే మధు క్షరం
సిన్ధవః, మాధ్వీర్న సున్వోషధీః, మధునక్త మతోషసి మధుమత్పాద్ధివగ్ రజః, మధు
ద్వోరస్తు నః పితా, మధుమా న్నోషనస్పతి ర్మధుమాగ్ అస్తు సూర్యః, మాధ్వీ ర్గావో
భవన్తు నః, యఇమం త్రిసువర్ణ మయాచితమ్ బ్రహ్మణాయదద్యాత్, భూజిహ
త్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రహ్మణా స్త్రిసువర్ణంపఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి
ఆనహస్రా త్పక్షిం పునంతి. ఓమ్. 34

బ్రహ్మ మేధవా, మధు మేధవా, బ్రహ్మ మేవ మధుమేధవా, బ్రహ్మదేవానాం
పదవీః కపీనా మృషి ర్విప్రాణాం మహిమో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితి
ర్వసానాం సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభే, హగ్న శ్శుచిష ద్వసురంతరిక్ష సన్ధోతా
వేదిషదతిథిద్ధరోఽణ సత్, నృపద్వర సప్తతసద్యోమ సదబ్జా గోఽఽ ఋతజా ఆద్రి
జా ఋతం బృహత్, ఋచేత్వా ఋచేత్వా సమిత్యసంతి సరితో నధేనాః, అంత
ర్హృదా మనసా పూయమానాః, ఘృతస్య ధారా అభిచాకశిమి, హిరణ్యయో వేతసో
మధ్య ఆసామ్, తస్మిం తుపర్ణోమధుకృత్కులాయా భజనాస్తే మధు దేవతాభ్యః
తస్యా సతే హరయ స్సప్తరే స్వధాం దుహానా అమృతస్య ధారామ్, య ఇదం
త్రిసువర్ణమయాచితమ్ బ్రహ్మణాయ దద్యాత్, వీరహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి. యే
బ్రహ్మణా స్త్రిసువర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువన్తి, ఆనహస్రా త్పక్షిం పునంతి.
ఓమ్. 35

మేధా దేవీ జాషమాణా న ఆగా ద్విశ్వాసీ భద్రా సుమనస్య మానా త్వయా
జాషానుదమానా దురుక్తా నృపాద్యధేమవిదధే సువీరా త్వయాజాప్తం ఋషి ర్భవతి
దేవి త్వయా బ్రహ్మగతశ్చ ఋతత్వయా, త్వయా జాప్త శ్చిత్రం వందతే వసు సానో
జాషస్య ద్రవిణో నమేధే. ౪౧

మేధాం మ ఇంద్రో దధాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ, మేధాం మే ఆశ్వినా
పుభా వాధతాం పుష్కర స్రజా, ఆపూరానుచ యామేధా గంధర్వేషుచ యన్తనః,
దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాం మేధా సురభిర్బుషతాగ్ స్వాహా. ౪౨

ఆమాం మేధా సురభి ర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా, ఉర్జస్వతీ
కయసా పిస్వమానా సామాం మేధా సుప్రతీకా జాషన్తామ్. ౪౩

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయి మేధాం
మయి ప్రజాం మయీంద్ర ఇంద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయి
సూర్యో భ్రాజో దధాతు. ౪౪

ఆవైతు మృత్యు రమృత స్మ ఆగవైవస్వతో నో ఆభయం కృణోతు,
నర్జం వనస్పతే రివాభిన శ్చీయతాగ్ రయి స్సనతా స్మ శృణీపతి. ౪౫

శరం మృత్యో ఆనుపరేహి పుథాం యస్తే స్వభిశరో దేవయానాల్, ధక్షు
ష్టతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మానః ప్రజాగ్ రీరిషా మోతవీరాక్. ౪౬

వాతం ప్రాణం మనసా న్వారభామహే ప్రజాపతిం యో భువనస్య గోపాః,
సనో మృత్యో స్త్రాయతాం పాత్వగ్ హసో జ్యోష్టీవా జరా మశీమహి. ౪౭

ఆముత్ర భూయా దగ్ధ య ద్యమస్య బృహస్పతే ఆభిశస్తే రముంచః, స్రత్యో
హతా మశ్వినా మృత్యు మస్తా ద్వేవానా మగ్నై భిషజా శచీభిః. ౪౮

హరిగ్ హరస్త ముచయంతి దేవా విశ్వస్యేకానం వృషభం మతీనామ్, బ్రహ్మ
సూప ముమేద మాగా దయనం మావివధీ ర్విక్రమస్య. ౪౯

శలైర్ని మింధాన ఉభౌ లోకా సనేమహమ్, ఉభయో ర్లోకయో
ర్భధ్వాంతి మృత్యుం కరామ్యహమ్. ౫౦

మా చ్ఛిదో మృత్యో మావధీ ర్తామే బలం వివృహో మా ప్రమోషిః
ప్రజాం మామే రీరిష ఆయు రుగ్ర నృచక్షుసం త్యాహవిమి విధమ, అనువాకః. ౫౧

మానో మహంత, ముతమానో అర్భకం మాన ఉక్షంత ముతమాన ఉక్షితమ్,
మానోఽవధిః పితరం మోత మాతరం ప్రియామాన స్తమనో రుద్రరీరిషః. ౫౨

మానస్తోకే తమయే మాన ఆయుషి మానో గోఘ మానో అశ్వేఘ రీరిషః, వీరా
స్తానో రుద్రభామితోఽవధీ ర్మవిష్మంతో నమసా విధేమతే. ౫౩

ప్రజాపతే నత్వదేతా న్యన్యో విశ్వాకాతాని పరితాబభూవ, యత్కామాస్తే
జాహుమ స్తన్నో ఆస్తవయగ్న్స్యామ పతయోరయాణామ్. ౫౩

స్వస్తిదా విశస్వలిర్వృత్రహావిమృతో వశి, వృషేంద్రః పురవితు న స్వస్తిదా
ఆభయంకరః. ౫౪

త్రియంజం * యశామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివబంధనా
స్సృత్యోర్మక్షీయ మామృతాత్. ౫౬

ఏతే సహస్రమయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హంతవే, తాన్మజ్జన్య
మాయయా సర్వా నవయశామహే. ౫౭

మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా. ఆహవాకః. ౫౮

దేవకృతనైస్త్రినసోవయజనమసి స్వాహా, మనుష్యకృత నైస్త్రినసోవయజన
మసి స్వాహా, పితృకృతనైస్త్రినసోవయజనమసి స్వాహా, ఆత్మకృతనైస్త్రినసోవయజనమసి
స్వాహా, అన్యకృతనైస్త్రినసోవయజనమసి స్వాహా, ఆత్మకృతనైస్త్రినసోవయజన
మసి స్వాహా, యద్వివాచ న క్తంచైవశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్స్వపతశ్చ
కాగ్రతశ్చైవశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్సుషుప్తశ్చ కాగ్రత
శ్చైవశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యద్విద్వాగ్ న క్తంచైవశ్చకృమతస్యావయ
జనమసి స్వాహా, ఏనసఏనసో వయజనమసి స్వాహా. ౫౯

యద్యో దేవాశ్చకృమజిహ్వాయా గురుమనసోవా ప్రయతీ దేవహేదనమ్,
ఆరా వాయో నో ఆభీదుచ్ఛనాయతే తస్మిం తదేనోఽనవో నిధేతన స్వాహా. ౬౦

కామోకార్దీన్న మోనమః, కామోకార్దీ త్కామః కరోతి నాహంకరోమి
కామఃకర్తా నాహం కర్తా కామః కారయితా నాహం కారయితా ఏషలేకావ
కామాయ స్వాహా. ౬౧

మమ్యురకార్దీన్న మోనమః, మమ్యు రకార్దీ న్మమ్యుః కరోతి నాహంకరోమి
మమ్యుః కర్తా నాహం కర్తా మమ్యుః కారయితా నాహంకారయితా ఏషలే మన్యోమ
న్యవే స్వాహా. ౬౨

తిలాం జుహోమి సరసాగ్ సపిష్టా గ్గంధారమచిత్తే రమంత్యుయ,
గావో హిరణ్యం ధన మన్న పానగ్ సర్వేహగ్ క్రియై స్వాహా, క్రియశ్చ
పుష్టిశ్చ కీర్తిం వాప్యణితామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, త్రధా మేధే ప్రజాసస్థ
దాతు స్వాహా.

* త్రియంజమిత్యైతరాహపాతః.

తిలాగ కృష్ణా స్త్రీలా శ్వేతా స్త్రీలా స్సౌమ్య వశానుగాః, తిలాగ పనంతు
మేపాపం యత్కించి ద్దురితం మయి స్వాహా, చోరస్యాన్నం నవరాత్రిం బ్రహ్మహ
గురుత్వగః, గోష్ఠేయగ్ సురాపానం భూతహత్యా తిలాకాంతిగళమయంతు
స్వాహా, శ్రీశృ లక్ష్మీశృ పుష్టిశృ కీర్తిచాన్మణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం,
శ్రద్ధా మేధే ప్రజ్ఞాతు జాతవేద స్సప్తదాతు స్వాహా. ౬౪

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మేశుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, వాద్దనశృత్యుస్సోత్రజిహ్వప్రాణరేతోబుధ్యాకూతిస్సంకల్పామే
శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా భూయాన్గ్ స్వాహా, త్వక్పర్శమాగ్
సరుధిరమేదో మజ్జాన్నాయవోఽస్థీని మే శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, శిరః పాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోరూదర జుఘశ్శోపస్థపాయవో
మేశుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా భూయాన్గ్ స్వాహా, ఉత్తిష్ఠపురుషవారిత
సింగలలోహితాక్షిదేహిదేహి దదావయతా మేశుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా. ౬౫

వృశివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా
విపాప్తాభూయాన్గ్ స్వాహా, మనోవాక్కాయకర్తాణి మే శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం
విరజా విపాప్తా భూయాన్గ్ స్వాహా, ఆవృక్షభావై రహంకారై ర్జ్యోతిరహం విరజావి
పాప్తా భూయాన్గ్ స్వాహా, ఆత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, అంతరాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, పరమాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా
భూయాన్గ్ స్వాహా, తుధే స్వాహా, తుప్తిపాసాయ స్వాహా, వివిద్యై స్వాహా,
ఋగ్వీధానాయ స్వాహా, కషోత్కాయ స్వాహా, తుప్తిపాసామలాం శ్రేష్ఠా మలక్ష్మీ
ర్నాశయా మృహమ్, ఆభూతి మసమ్మృద్ధిం చ సర్వాన్విర్ణదమే పాప్తాన్గ్ స్వాహా,
అన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయ మాత్మా మే శుధ్యంతాం
జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా భూయాన్గ్ స్వాహా. ౬౬

రమంతే, అగ్నయే స్వాహా, విశ్వేభ్యో జేవేభ్య స్వాహా, ధృవాయ భూమాయ
విష్ణవేభ్య, ధృవక్షితయే స్వాహా, ఆచ్యుతక్షితయే స్వాహా, అగ్నయే సిద్ధిప్రకృతే స్వాహా,
ధర్మాయ స్వాహా, అధర్మాయ స్వాహా, అద్యు స్వాహా, ఓషధివనస్పతిభ్య స్వాహా.
౧. రత్నోదేవజనేభ్య స్వాహా, గృహ్యేభ్య స్వాహా, ఆపసానేభ్య స్వాహా, ఆపసా
నపతిభ్య స్వాహా, సర్వభూతేభ్య స్వాహా, కామాయ స్వాహా, అంతుతయ

స్వాహా, యదేజతి జగతి యచ్చ కేష్టతి రామో భాగో యన్నా మ్నే స్వాహా, కృశి
 కై స్వాహా, అంతరిక్షాయ స్వాహా. ౨. దివే స్వాహా, సూర్యాయ స్వాహా, చంద్ర
 మసే స్వాహా, నక్షత్రేభ్య స్వాహా, ఇంద్రాయ స్వాహా, బృహస్పతయే స్వాహా,
 ప్రజాపతయే స్వాహా, బ్రహ్మణే స్వాహా, స్వధాపితృభ్య స్వాహా, సమో రుద్రాయ
 పశుపతయే స్వాహా. 3. దేవేభ్య స్వాహా, పితృభ్య స్వధాస్తు, భూతేభ్యో నమః,
 మనుష్యేభ్యో నమః, ప్రజాపతయే స్వాహా, ధరమేష్మినే స్వాహా, యథాకూపశ్శత
 ధార శుహస్రధారో అక్షతః, ఏవామే అస్తుధాన్యగ్ సహస్రధారో అక్షితమ్, ధన
 ధాన్యై స్వాహా, యే భూతాః ప్రచరన్తి దివా నక్తం బలి మిచ్ఛన్తో విరుదన్య
 ప్రేక్ష్యాః, తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతి ర్దధాతు
 స్వా. ౪.

ఓషధివనస్పతిభ్య స్వాహాంతరిక్షాయ స్వాహా సమో రుద్రాయ పశుపతయే
 స్వాహా తుదస్యప్రేక్ష్యావీకంఠ. ౬౭

ఓం తద్భిష్ట, ఓం త ద్వాయుః, ఓం తదాత్తా, ఓం తత్సత్యం, ఓం తత్సర్వమ్,
 ఓం తత్పురో ర్నమః, అంత శ్వరతి భూతేషు గుహయాం విశ్వమూర్తిషు, త్వంయజ్ఞ
 స్త్వం వవటూర స్త్వ మిష్టాస్త్వగ్ రుద్ర స్త్వం విష్ణు స్త్వం బ్రహ్మ స్త్వం ప్రజా
 పతిః, త్వంతదావఅపః జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౬౮

శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా మపానే నివి
 ష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా
 ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి,
 బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ. అమృతోపస్తరణిమసి, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే
 నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావికా ప్రదాహాయ, ప్రాణాయస్యాహ్వ, శ్రద్ధాయా
 మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివో మావికా ప్రదాహాయ, అపానాయస్వాహా,
 శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా వికా ప్రదాహాయ, వ్యానాయ
 స్వాహా, శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావికా ప్రదా
 హాయ, ఉదానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి,
 శివోమా వికా ప్రదాహాయ సమానాయ స్వాహా, బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ,
 అమృతాపిధానమసి.

శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ శ్రద్ధా
 యామపానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, అపాన మన్నే నాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాం
 వ్యానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, వ్యాన మన్నే నాప్యాయస్వ; శ్రద్ధాయా ముదానే

నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, ఉదాన మన్నేనాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాగ్ సమా నీవిశ్యామృ
తగ్ హుతమ్, సమానమన్నేనాప్యాయస్వ. 20

అంగవృత్తమాత్రశబ్దయోగోఽభివ్యక్త్యా సమాశ్రితః, ఈశ స్సర్వస్యజగతః ప్రభుః
ప్రీతాతి విశ్వభుక్. 21

వాద్మ ఆనన్, సహః ప్రాణః, అఖ్యో శ్చక్షుః, కర్ణయో శ్రోత్రమ్, బాహు
వో ర్బలమ్, ఊరువోరోజః, అరిష్టా విశ్వాన్యక్షాని తమః, తమవా మే సమానమస్తే
అస్తు మామాహిగ్గీః. 22

వయ స్సువర్ణా ఉపసేమ రింద్రం ప్రియమేథా ఋషయో నాథమానాః, అప
ధ్వాస్త మూర్ధుహి పూర్ధిచక్షుర్ముగ్ధస్యాన్నిధయేన బధ్ధాన్. 23

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రోమా విశాంతకః, తేనాన్నేనాప్యాయస్వ. 24

నమో రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యు ర్దే పాహి. 25

త్వ మగ్నే ద్యుభి స్తవమాశుశుక్షణి స్తవమధ్యస్తవమక్షన స్మరి, త్వం వనే
భ్యస్తవమోషధీభ్య స్తవం వృణాం నృవలే జాయసే శుచిః. 26

శివేన మే సన్తిష్ఠస్య స్మోనేన మే సన్తిష్ఠస్య సుభూతేన మే సన్తిష్ఠస్య బ్రహ్మ
వర్చసేన మే సన్తిష్ఠస్య యజ్ఞస్మరిధి మయసంతిష్ఠస్మోపలే యజ్ఞ ఉపలేనమ ఉపలేనమః. 27

సత్యం పరంపరగ్ సత్యగ్ సత్యేన వసువర్తాఞ్జాతా చ్యువస్తే కదాచన సతా
గ్ హి సత్యం తస్మా త్పత్యేరమస్తే తపఇతి తపో నానశనాత్పరం యద్ధి పరంత వస్త
ద్దధర్మంతద్దురాధర్మం తస్మాత్తపసి రమస్తే దమ ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణస్తస్మా ద్దమే
రమస్తే శమ ఇత్యరణ్యే మునయ స్తస్మా చ్చమే రమస్తే దానమితి సర్వాణి భూతా
నిప్రశగ్ సంతి దానాన్నాతి దుశ్చరం తస్మా ద్దానే రమస్తే ధర్మఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం
పరిగ్రహీతం ధర్మా న్నాతిమమృతం తస్మా ద్ధర్మే రమంతే ప్రజనసఇతి + భూయాగ్
సంత స్తస్మాద్భూయిష్ఠః! ప్రజాయంతే తస్మా ద్భూయిష్ఠః ప్రజనసే రమంతేఽగ్నయ
ఇత్యాహ తస్మా దగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్ర మిత్యాహ తస్మా దగ్నిహోత్రే
రమంతే యజ్ఞఇతి యజ్ఞో హి దేవా + స్తస్మా ద్యజ్ఞే రమంతే మానస మితి విద్వాగ్ స
వివ మానసే రమంతే న్యాయ ఇతి బ్రహ్మబ్రహ్మహి పరః పరోహి బ్రహ్మ తానివా వితాన్య
పరాణిపరాగ్ంసి న్యాయ వివాత్యరేచయ ద్యువిపం వేదేత్యుపనిషత్. 28

† ప్రజనఇతిభాష్యపాఠః.

‡ యజ్ఞేనహిదేవాఇతిభాష్యపాఠః.

ప్రాజాపత్యో హుణి సుప్తరేయః ప్రజాపతిః పితర ముపససార కిం భగవంతః
 పరమం వదంతీతి తస్మై ప్రావాచ సత్యేన వాయు రావాతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే
 దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రసిష్ఠితం తస్మా త్సత్యం పరమం వదంతి
 తపసా దేవా దేవతా మగ్ర ఆయుః తపస్వయ సుస రన్వవిందస్తపసా సవత్సా
 స్పృణుదామారాతీ స్తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్తపః పరమం వదంతి దమేన దాన్తాః
 కిర్విష మవసూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణ సుసరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురా
 ధర్షందమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దమః పరమం వదంతి శమేన శాంతా శ్వివ మా
 చరంతి శమేన నాకం మునయో న్వవిందం భమోభూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం
 ప్రతిష్ఠితం తస్మా చ్ఛమః పరమం వదంతి దానం యజ్ఞానాం వరూధా
 దక్షిణా లోకే దాతారగ్ సర్వభూతాన్యపదేవంతి దానేనారాతీ రపా
 నుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రాభవంతి దానే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దానం పరమం
 వదంతి ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్వంతి ధర్మేణ
 పాప మపశువతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై
 ప్రతిష్ఠా లోకే సాధు ప్రజాయా స్తుతుం తవ్యానః పితౄణా మమృణో భవతి తదేవ
 తస్మా అమృణు తస్మా త్ప్రజనం పరమం వదంత్యగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవ
 యానః పంథా గార్హపత్య ఋక్సృగిహీ రథస్తర మన్వాహర్య పచనం యజా రుక
 రిక్షం వామకేవ్య మాహవనీయ స్సామ సువర్గో లోకో బృహ త్తస్మా దగ్ని న్వరమం
 వదంత్యగ్నిహోత్రగ్ం సాయం ప్రాతర్గృహణాం విమృశిత్ స్విప్తగ్ సుహుతో
 యజ్ఞ క్రతునాం ప్రాయణిగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్తస్మా దగ్నిహోత్రం పరమం
 వదంతి యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞేన హి దేవా దివం గతా యజ్ఞేనాసురా నపాశువంత యజ్ఞేన
 ద్విషంతో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్యజ్ఞం పరమం వదంతి మానసం
 వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మానసా సాధు కశ్యపి మానసా ఋషయః
 ప్రజా ఆపృజస్త మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్మానసం పరమం వదంతి న్యూన
 ఇత్యాహు ర్హనీషిణో బ్రహ్మణా బ్రహ్మ విశ్వ కతమ స్వయంభుః ప్రజాపతి స్సంప
 త్సర ఇతి సంవత్సరో-సావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుష స్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మతా
 యాభి రాదిత్య స్తపతి రక్షిభి స్తాభిః పర్జన్యో వర్షతి పర్జన్యేనాపధివసస్తయ
 ప్రజాయస్త ఏషధివసస్తతిభి రన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన కప
 స్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనోమనసా శాంతి
 శ్వాన్యా చిత్తం చిత్తేనస్తృతిః స్తృత్యా స్తారగ్ స్తారేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మనా
 నేదయతి తస్మా దన్నం దదత్సర్వాణ్యేతాని దదాత్యన్నా తాపిణా భవతి

భూతానాం ప్రాణైర్జనో మనసశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానా దానంతో బ్రహ్మయోని స్సవా
 విష పురుషః పంచధా పంచాత్మా యేన సర్వమిదం ప్రాతం పృథివీ చాంతరిక్షంచ
 ద్యౌశ్చ దిశశ్చావాంతరదిశాశ్చ సవై సర్వమిదం జగత్ ససభూతం సభవ్యం జిజ్ఞాసుక్
 క్షబ్దుతకా రయిష్ఠా శ్రద్ధాసత్యో మహస్వా న్తపసో పరిష్ఠా ద్భాత్వా తమేవం మనసా
 హృదాచ భూయో న మృత్యుముపయాహి విద్వాంస్తస్మాత్సాగ్రస మేఘం తపసా
 మలిరిక్త మాహు ర్వసురణ్యో విభూ రసి ప్రాణే త్వ మసి సుధాతా బ్రహ్మ త్వమసి
 విశ్వస్యక్ లేజో దా స్త్వమ స్యగ్నిరసి వరోచిదా స్త్వమసి సూర్యస్య ద్యుమ్నోవా
 స్త్వమసి చంద్రీమస ఉపయామ గృహీతోఽసి బ్రహ్మణే త్వా మహన ఓమిత్యాత్మనం
 యుజీతై తద్వై మహోపనిషదం దేవానాం గుహ్యం య ఏవం వేద బ్రహ్మణో
 మహిమానమాప్నోతి కస్తాద్భిప్రాణో మహిమానమిత్యుచిషన్. ౭౯. సత్య న్తపో
 దమశ్చమో దానం ధర్మః ప్రజననమగ్నయ అగ్నిహోత్రం యజ్ఞో మానసం
 న్యాసో ద్వాదశ.

తనైః కిం విమహో యజ్ఞస్యాత్తా యజమాన శ్రుద్ధా పన్నీ శరీర మిద్ధ మురో
 వేది ర్హోమాని బర్హిరేవదశ్శిఖా హృదయం యూణి కామ ఆజ్యం మమ్యుః పశు
 న్తపోఽగ్ని ర్దమశ్చమయితా దక్షిణా వా గ్లోతా ప్రాణ ఉగ్ధాతా చక్షు రధ్వర్యు ర్జనో
 బ్రహ్మ శ్రోత మగ్ని ద్యావ ద్ధియతే సా దీక్షా యదశ్చాతి తద్ధవిర్యత్పిబతి తదస్య
 సోమపానం యద్రమతే తమపనదో యశ్చంచత్కుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ సప్ర
 వర్గ్యో యస్తుఖం తదాహవీయో యావ్యాహృతిరాహుతిర్వదస్య విజ్ఞానం తజా
 హోతి యత్సాయం ప్రాత రతి తక్సమిధం యతాప్రిత ర్నధ్యం దినగ్ సాయం చతాని
 సవనాని యే ఆహారాశ్రే తే వర్చపూర్ణమాసా యేర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చ తే
 చాతుర్మాస్యాని యఋతవ ప్తే పశుబుధా యే సంవత్సరాశ్చ తేఽవర్గగాస్సర్వవేదసం
 వావితక్సత్రం యన్తరణం తదవభృథ ఏతద్వై జరామర్యమగ్నిహోత్రగ్ సత్రం
 య ఏవం విద్వా సుదగయనే ప్రమీయతే దేవానామేవ మహిమానం గత్వాదిత్యస్య
 సాయుజ్యం గచ్ఛత్యథ యోదక్షిణే ప్రమీయతే పితృగామేవ మహిమానం గత్వా
 చంద్రమనస్సాయజ్యగ్ సలూకతామాప్నోత్యేతావై సూర్యాచంద్రమసార్తహి
 మానా బ్రహ్మణో విద్వానభిజయతి కస్తా ద్భిప్రాణో మహిమానమాప్నోతి కస్తా
 ద్భిప్రాణో మహిమానమ్ *.

* ఇత్యుచిషదితి భాష్యపాఠః.

అంధనైవకపశ్చాశచ్ఛతమ్, జాతవేదసే చతుర్దశ, భూ రన్నం భూ రన్నయే
 భూరన్నయే చైక మేకమ్, పాహి పాహి చత్వారి చత్వారి, యశ్చస్తసా ద్వే, నమో
 బ్రహ్మణే, ఋతం తపః, యథా వృక్షస్య ఏకమేకం, అహోరణీయాః చతుష్టిగళత్, స
 హస్రశ్చిర్నగ్దష్టింశతిః, ఆదిర్యోవా ఏష, ఆదిర్యోవై లేజ ఏక మేకమ్, నిధనపతమే
 త్రయోదింశతిః సద్యోజాతం శ్రీణి, వామదేవాయ ఏకమ్, అఘోరేభ్యః, తత్పురు
 హాయ ద్వేద్వే, ఈశానః, నమోహిరణ్యబాహవే ఏకమేకమ్, ఋతగ్ సత్యం ద్వే,
 సర్వోవై చత్వారి, కదుద్రాయ శ్రీణి, యస్యవైకజ్జులీ, కృణుష్వ పాజ, అదితి
 రాహవా ఇదగ్ ఏకమేకం, ఆహి పునస్తు చత్వారి, అగ్నిశ్చ, సూర్యశ్చ నవనవ
 ఓమితి చత్వారి, ఆయాను పశ్య. ఓజోఽసి దశ, ఉత్తమే చత్వారి, ఘృణి శ్రీణి,
 బ్రహ్మమేకుమా యాస్తే బ్రహ్మహత్యాం ద్వాదశ, బ్రహ్మమేధయాఽద్యానశ్చమం
 భూతిహత్యాం, బ్రహ్మమేధవబ్రహ్మ దేవానామిదం వీరహత్యామేకాన్నవిగళ
 తిరేకాన్నవిగళతి, మేధా దేవీ, మేధాశ్చక్షుశ్చ త్వారి చత్వారి, ఆహు మేధా
 ద్వే, మయి మేధామేకమ్, అతైరు, పరం, వాతం ప్రాణం, అమృత భూయాత్,
 హరిగ్, శల్కై రగ్నిం, మాచ్ఛిదో మృగ్యో, మానో మహంతం, మానస్తాకే ప్రజాపతే,
 న్వస్తేదా, త్ర్యంబకం, ఏతే సహస్రం, ద్వేద్వే, మృత్యవే స్వాహా, ఏకమ్, దేవకృతస్య
 ఏకాదశ, యద్యో దేవాః కామోఽకాన్వీత్, మయ్య రకాన్వీత్, ద్వేద్వే. తిలూ
 జుహోమి గావ శ్క్రియం ప్రజాః పశ్య, తిలూ కృష్ణా శోచీరస్య క్రిః ప్రజ్ఞాతు జాత
 వేదస్సప్త, ప్రాణాపానవాక్తక్ష్మిరఉత్తిష్ఠ పురుష పంచ, పృథివీశబ్దమనోవాగవ్యక్తాఽ
 త్తాఽస్తరాత్తా పరమాత్తా మేక్షుధే అన్నయమ పశ్యదశ, అగ్నయే స్వాహా ఏక
 త్వారిగళత్, ఓం తద్భిష్ట నవ, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టశ్చతుర్విగళతి, శ్రద్ధ
 యాంప్రాణేనివిక్యామృతగళహతం దశ, అజ్ఞుష్ఠమాత్రః పురుషో ద్వే, వాక్త ఆన
 అప్తా, వయ స్సుపర్ణాః, ప్రాణాసాం గ్రంథిరసి ద్వేద్వే, నమోద్రాద్రయైకం, త్వమగ్నే
 ద్యుభి ర్వే, శివేమే సన్తిష్ఠస్య, సత్యం, ప్రాజాపత్యః, తవైవ, మేకమేకం అహి
 సహనావపత్వితి కాన్తిః.

ఇతి నారాయణీయా యాజ్ఞీకీఖిలోపనిషత్సమాప్తా.

ఓంకర్మత్.

ఓమ్.

శ్రీ వేద వ్యాస మహర్షిణా

అనుగ్రహితాని

బ్రహ్మ సూత్రాణి.

ప్రథమాధ్యాయ

ప్రథమః పాదః

1. జిజ్ఞాసాధికరణమ్.

౧ సూ. ఓమ్. ఆథానో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా.

2. జన్మాద్యధికరణమ్.

౨ జన్మాద్యస్మయతః.

3. కాస్త్రయోనిత్వాధికరణమ్.

౩ కాస్త్రయోనిత్వాత్.

4. సమన్వయాధికరణమ్.

౪ తత్తు సమన్వయాత్.

5. ఈక్షత్వధికరణమ్.

౫ ఈక్షలేర్నాశబ్దమ్.

౬ గౌణశ్చేన్నాత్మకబ్దాత్.

౭ తన్నిష్ఠస్య మోక్షోపదేశాత్.

౮ హేయత్వావచనాచ్చ.

౯ స్వాప్యయాత్.

౧౦ గతిసామాన్యాత్.

౧౧ శ్చుతత్వాచ్చ.

6. ఆనందమయాధికరణమ్.

౧౨ ఆనందమయోఽభ్యాసాత్.

౧౩ వికారశబ్దాన్నేతిచేన్నప్రాచుర్యాత్.

౧౪ తథేతువ్యవదేశాచ్చ.

౧౫ మాంత్రికపరిక మేవచగీయతే.

౧౬ నేతరోఽనుపపత్తే.

౧౭ భేదవ్యవదేశాచ్చ.

౧౮ కామాచ్చనానుమానాపేక్షా.

౧౯ అస్మిన్నస్యచలద్యోగం కాస్తే.

7. అంతరధికరణమ్.

౨౦ అంతస్తద్ధర్మోపదేశాత్.

౨౧ భేదవ్యవదేశాచ్చాన్యః.

8. ఆకాశాధికరణమ్.

౨౨ ఆకాశస్తల్లింగాత్.

9. ప్రాణాధికరణమ్.

౨౩ అశవివప్రాణః.

10. జ్యోతిరధికరణమ్.

౨౪. జ్యోతిశ్చరణాభిధానాత్.

౨౫ ఛందోభిధానాన్నేతిచేన్నతథాచేతో

ర్షణనిగదా తథాహిదర్శనమ్.

౨౬ భూతాది పాదవ్యవదేశోపపత్తే

షమ్.

౨౭ ఉపదేశభేదాన్నేతిచేన్నోభయస్మిన్న

భ్యవిరోధాత్.

11. ఇంద్రప్రాణాధికరణమ్.

౨౮ ప్రాణస్తథానుగమాత్.

౨౯ నవక్తు రాత్తోపదేశాదితిచే దధ్యా

త్తసంబంధభూమాహ్యస్మిన్.

౩౦ కాస్త్రదృష్ట్యా తూపదేశో వాచదేవ

వత్.

ఆహారశాస్త్రోపనిషత్

30 దేవముఖ్యప్రాణినిగాన్నేరిచేన్నోపా
సా త్రై విధ్యా దా శ్రిత త్యాదిహ త
ద్యోగాత్.

ప్రథమాధ్యాయం

ద్వి తీ యః పా దః

1. సర్వత్రప్రసిద్ధాధికరణమ్.

౧ సర్వత్రప్రసిద్ధాదేశాత్.

౨ వివక్షితగుణోపపత్తేశ్చ.

౩ అనుపపత్తేస్తు సకారీరః.

౪ కర్తృకర్తృప్రయోగదేశాత్.

౫ శబ్దవిశేషాత్.

౬ స్పృశేశ్చ.

౭ అర్థకాకస్త్యాత్తద్వ్యవదేశాచ్చ సేతి
చేన్ననిచాయ్యత్వాదేవంవ్యోమవచ్చ.

౮ సంభోగప్రాప్తిరితి చేన్నవై శేష్యాత్.

2. అత్తధికరణమ్.

౯ అత్తాచరాచరగ్రహణాత్.

౧౦ ప్రకరణాచ్చ.

౩. గుహాధికరణమ్.

౧౧ గుహం ప్రవిష్టవాత్తానాహి తద్దర్శ
నాత్.

౧౨ విశేషణాచ్చ.

4. అంతరాధికరణమ్.

౧౩ అంతరక్షపపత్తేః.

౧౪ స్థానాదివ్యవదేశాచ్చ.

౧౫ సుఖవిశిష్టాభిధానాదేవచ.

౧౬ శ్రుతోఽనిషత్కగత్యభిధానాచ్చ

౧౭ అనవస్థితేరసంభవాచ్చ సేతరః.

5. అంతర్యామ్యధికరణమ్.

౧౮ అంతర్యామ్యధిచైవాదిభి తద్ధర్మవ్యవ
దేశాత్.

౧౯ నచస్తార్థమతస్థరాభిధానాత్.

౨౦ శారీరశ్చోభయేఽపి భేదేనైవమధీ
యతే.

6. అదృశ్యత్వాద్యధికరణమ్.

౨౧ అదృశ్యత్వాదిగుణో భర్తాక్షే.

౧౨ విశేషణభేదవ్యవదేశాభ్యాంచ సేతరా.

౨౩ రూపాపస్మాసాచ్చ.

7. వైశ్వానరాధికరణం.

౨౪ వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దవిశేషాత్.

౨౫ స్వర్గమాణమనుమానం స్వాదితి.

౨౬ శబ్దాదిభ్యోఽతః ప్రతిష్ఠానాచ్చ సేతి
చేన్నతథా దృష్ట్యవదేశా దసంభవా
త్పురుషమపిచైవ మధీయతే.

౨౭ అతఏవనదేవతాభూతంచ.

౨౮ సాక్షాదవ్యవిరోధా జైమిసి.

౨౯ అభివ్యక్తేరిత్యాత్మర్థః.

౩౦ అనుస్మృతేర్వాపరిః.

౩౧ సంపత్తేరితి జైమినిస్తథాహిదర్శయతి.

౩౨ అమనస్తి చైవనమస్తి.

ప్రథమాధ్యాయం

త్వ తీ యః పా దః

1. ద్యుభ్యాద్యధికరణమ్.

౧ ద్యుభ్యాద్యాయతనం సశ్వభాత్.

౨ ముక్తోఽస్పృశ్యవ్యవదేశాత్.

౩ నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్.

౪ ప్రాణభృచ్చ.

౫ భేదవ్యవదేశాచ్చ.

౬ ప్రకరణాత్.

౭ శీత్యదనాభ్యాంచ.

2. భూమాధికరణమ్.

౮ భూమానుప్రసాదాదధ్యవదేశాత్

౯ భర్తాపపత్తేశ్చ.

3. ఆక్షరాధికరణం.

- ౧౦ ఆక్షరమంబరాంశధృతేః.
- ౧౧ సాచప్రకాశనాత్.
- ౧౨ అన్యభావవ్యాప్త్యేశ్వ.

4. ఈక్షతికర్తాధికరణం.

- ౧౩ ఈక్షతికర్త వ్యవదేశాత్స.

5. దహరాధికరణం.

- ౧౪ దహరక్షత్రకేధ్యః.
- ౧౫ గతిశబ్దాభ్యాం తథాహిదృష్టం లింగం.
- ౧౬ ధృతేశ్వ మహిమోఽస్యాస్తిన్నుపలభ్యే.
- ౧౭ ప్రసిద్ధేశ్వ.
- ౧౮ ఇతరపరామర్శ్యాశ్చ ఇలిచేన్నాసంభవాత్.
- ౧౯ ఉత్తరాచ్చేదావిర్భూతస్వరూపస్తు.
- ౨౦ అన్యార్థశ్చ పరామర్శ్యః.
- ౨౧ అబ్రుశ్రుతేతి చేత్తదుక్తమ్.

6. అనుకృత్యధికరణం.

- ౨౨ అనుకృతేస్తస్య చ.
- ౨౩ అపిచస్తస్యతే,

7. ప్రమితాధికరణం.

- ౨౪ శబ్దాదేవ ప్రమితః.
- ౨౫ హృద్యపేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్.

8. దేవతాధికరణం.

- ౨౬ తదుపర్యపి బాదరాయణస్సంభవాత్
- ౨౭ విరోధః కర్తవ్యేతిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్.
- ౨౮ శబ్దఇతిచేన్నాతఃప్రభవాత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.
- ౨౯ ఆతవివచ నిత్యత్వం.

- ౩౦ సమాననామరూపత్వాచ్చాప్యత్రాపవ్యవహారోఽదర్శనాత్ స్పృతేశ్వ.

- ౩౧ మధ్యాది వ్యసంభవాదనధికారంజైమినిః.

- ౩౨ జ్యోతిషి భావాచ్చ.

- ౩౩ భావంతుబాదరాయణోఽస్తిహి.

9. అపశూద్రాధికరణం.

- ౩౪ శుగస్య తదనాదరశ్రవణాత్తదాద్రవణాత్సూచ్యతేహి.

- ౩౫ క్షుద్రయత్వగతేఽపిక్షరత్రచైత్రరథన లింగాత్.

- ౩౬ సంస్కారపరామర్శ్యాత్తదభావాభిలాపాచ్చ.

- ౩౭ తదభావనిర్ధారణే చ ప్రవృత్తేః.

- ౩౮ శ్రవణాధ్యయనార్థప్రతిషేధాత్ స్పృతేశ్వ.

10. కంపనాధికరణం.

- ౪౯ కంపనాత్.

11. జ్యోతిరధికరణం.

- ౪౦ జ్యోతిర్దర్శనాత్.

12. ఆర్థాంతరత్వాదివ్యవదేశాధికరణం

- ౪౧ ఆకాశోఽర్థాంతరత్వాదివ్యవదేశాత్

13. సుషుప్త్యత్కాంత్యధికరణం.

- ౪౨ సుషుప్త్యత్కాంత్యోక్తేదేవ.
- ౪౩ పర్యాదిశబ్దేభ్యః.

ప్రమాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. అనుమానికాధికరణం.

- ౧ అనుమానికమప్యేకేమితి చేన్న శరీరరూపకమన్యస్తగుహితేర్దర్శయతిచ.
- ౨ సూక్ష్మంతుతదర్శనత్వాత్.

3 తదధీసత్వాదగ్రహత్.

౪ జ్ఞేయత్వావపనాచ్చ.

౫ వదంతీచేన్నప్రాజ్ఞోహి ప్రకరణాత్.

౬ త్రయాణామేవ వైవ ముపన్యాసః
ప్రశ్నశ్చ.

౭ మహద్వచ్చ.

2. చమసాధికరణమ్.

౮ చమసవదవిశేషాత్.

౯ జ్యోతిరుపక్రమాత్తు తథావ్యాధీయత
ఏకే. [ధృ.]

౧౦ కల్పనోపదేశాచ్చ మధ్యాదివదవితో
? సంఖ్యోపసంగప్రధికరణం.

౧౧ నసంఖ్యోపసంగప్రచాదవినానాభావా
దతిరేకాచ్చ.

౧౨ ప్రాణాదయో వాక్యశేషాత్.

౧౩ జ్యోతిస్తై కేషామనత్యన్నే.

౪. కారణత్వాధికరణం.

౧౪ కారణత్వేన చాకాశాదిషు యథావ్య
పదిష్టాక్షే.

౧౫ సమాకర్షాత్.

5. జగద్వాచిత్యాధికరణం.

౧౬ జగద్వాచిత్యాత్.

౧౭ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచేత్త
ద్వావిభాసితం.

౧౮ ఆన్యార్థం తుజ్జేమినిః ప్రశ్నవ్యాఖ్యా
నాభ్యా మపిచైవమేకే.

6. వాక్యాన్వయాధికరణం.

౧౯ వాక్యాన్వయాత్.

౨౦ ప్రతిజ్ఞాసిద్ధిర్నిగమాత్పరశ్చ్యుతి.

౨౧ ఉత్క్రమిష్యత ఏవంభావాదిత్యైదు
లామి.

౨౨ ఆవస్థితేతి కాశకృత్స్వతి.

7. ప్రకృత్యధికరణమ్

౨౩ ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టంతాప
చరోధాత్.

౨౪ ఆభిధ్యోపదేశాచ్చ.

౨౫ సాక్షాచ్ఛేదయామ్నానాత్.

౨౬ ఆత్మకృతేః పరిణామాత్.

౨౭ యోనిశ్చ హి గీయతే.

8. సర్వవ్యాఖ్యానాధికరణం

౨౮ ఏతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతావ్యాఖ్యాతాః.

ద్వితీయాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః.

1. స్పృత్యధికరణం.

౧. ఓం. స్పృత్యనవకాశ దోషప్రసంగ
ఇతిచే న్నాన్యస్పృత్య నవకాశదోష
ప్రసంగాత్.

౨ ఇతరేషాం చానుపలభ్యే.

2. యోగప్రత్యుక్త్యధికరణం.

౩ ఏతేన యోగః ప్రత్యుక్తః.

3. నవిలక్షణత్వాధికరణం.

౪ నవిలక్షణత్వాదస్య తథాత్వం చ శ
బ్దాత్.

౫ ఆభిమానివ్యవదేశస్తు విశేషానుగత
భ్యాం.

౬ దృశ్యతేతు.

౭ ఆనతిచేన్నప్రతిషేధమాత్రత్వాత్.

౮ అపీతాతద్వత్ప్రసంగాదసమంజసం.

౯ సతుదృష్టాంతభావాత్.

౧౦ స్వసత్వదోషాచ్చ.

౧౧ తర్కాప్రతిష్ఠానా దప్యన్యథానుమే
యమితిచేదేవముఖ్యవిమోక్షప్రసంగః.

4. శిష్టాపగ్రహాధికరణం.

౧౦ ఏతేన శిష్టాపగ్రహాపివ్యాఖ్యాతాః.

5. భోక్తృప్రకృతిధికరణం.

౧౩ భోక్తృప్రకృతి రవిభాగశ్చ తస్యైవోక పత్.

6. ఆరంభణాధికరణం.

౧౪ తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః.

౧౫ భావేచోపలబ్ధేః.

౧౬ సత్త్వాచ్చాపరస్య.

౧౭ అనన్యత్వదేకాన్నేతిచేన్న ధర్మాంత రేణ వాక్యశేషాత్.

౧౮ యుక్తేశ్శబ్దాంతరాచ్చ.

౧౯ పటపచ్చ.

౨౦ యథాచప్రాణాదిః.

7. ఇతర వ్యవదేశాధికరణం.

౨౧ ఇతరవ్యవదేశేద్ధితాకరణాది జోషప్ర సక్తిః.

౨౨ అధికం తుభేదనిర్దేశాత్.

౨౩ అత్తాదివచ్చతదనుపపత్తిః.

8. ఉపసంహారదర్శనాధికరణం.

౨౪ ఉపసంహారదర్శనాన్నేతిచేన్నక్షీరపద్ధి

౨౫ దేవాదిపదపిలాశే.

9. కృత్సప్రసక్తిధికరణం.

౨౬ కృత్సప్రసక్తి స్మిరవయవత్వ శబ్ద జోషావా.

౨౭ శ్రుతేస్తు శబ్దమూలత్వాత్.

౨౮ ఆత్మనిచైవంవిచిత్రాశ్చహి.

౨౯ స్వపక్షజోషాచ్చ.

10. సర్వోపేతాధికరణం.

౩౦ సర్వోపేతా చ తద్దర్శనాత్.

౩౧ వికరణత్వాన్నేతిచేత్తదుక్తమ్.

11. ప్రయోజనవత్త్వాధికరణం.

౩౨ సప్రయోజనవత్త్వాత్.

౩౩ లోకవత్తులిలాకైవల్యం.

12. అవైషమ్యనైర్గుణ్యాధికరణం.

౩౪ వైషమ్యనైర్గుణ్యే న సాపేక్షత్వా త్తథాహిదర్శయతి.

౩౫ నకర్తావిభాగాదిలిచేన్నానాదిత్వాత్.

౩౬ ఉపపద్యతేచాప్ర్యుపలభ్యతేచ.

13. సర్వధర్మోపపత్తిధికరణం.

౩౭ సర్వధర్మోపపత్తేశ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః

1. రచనానుపపత్తిధికరణం.

౧ రచనానుపపత్తేశ్చ నానుమానం.

౨ ప్రవృత్తేశ్చ.

౩ పయోంబువచ్చేక్షత్రాసి.

౪ వ్యతిరేకానవస్థితేశ్చానపేక్షత్వాత్.

౫ అన్యత్రాభావాచ్చసత్పరాదిపత్.

౬ శబ్ద్యుపగమేఽన్యత్రాభావాత్.

౭ పురుషాత్పదిలిచేక్షత్రాపి.

౮ అంగిత్యానుపపత్తేశ్చ.

౯ అన్యథామమితోచజ్ఞశక్తివియోగాత్.

౧౦ విప్రతిషేధాచ్చానమంజనం.

2. మహద్దీర్ఘాధికరణం.

౧౧ మహద్దీర్ఘవద్వాహస్వరేణి మండలా భ్యాం.

3. పరమాణు జగదకారణత్వాధికరణం.

౧౨ ఉభయధావేషకర్తాత్తద్దర్శనావశాత్.

౧౩ సమనాయాభ్యుపగమాచ్చ సామ్య దనవస్థితేః.

౧౪ నిత్యమేవ భావాత్.

౧౫ రూపాదిమత్వాచ్చ వివర్తయోదర్శనాత్.

౧౬ ఉభయధాచదోహత్.

౧౭ అవిగ్రహాచ్చాత్యంతమనపేక్షా.

4. సముదాయాధికరణం.

౧౮ సముదాయ ఉభయమేతుకేఽపి తదప్రాప్తిః.

౧౯ ఇతరేతరప్రత్యయ త్వాదితిచేన్నోత్పత్తి మాత్రనిమిత్తత్వాత్.

౨౦ ఉత్తరోత్పాదేచపూర్వనిరోధాత్.

౨౧ అసతి ప్రతిజ్ఞోపరోధో యాగవద్యమన్యథా.

౨౨ ప్రతిసంఖ్యా ప్రతిసంఖ్యానిరోధాప్రాప్తిరవిచ్ఛేదాత్.

౨౩ ఉభయధాచదోహత్.

౨౪ ఆకాశేచావిశేషాత్.

౨౫ అనుస్మరేత్.

౨౬ నానతోఽదృష్టత్వాత్.

౨౭ ఉదాసీనానామపి చైవంసిద్ధిః.

5. అభావాధికరణం.

౨౮ నాభావఉపలబ్ధేః.

౨౯ వైధర్మ్యచ్చనన్యత్వాదివత్.

౩౦ నభావోఽనుపలబ్ధేః.

౩౧ యణికత్వాచ్చ.

౩౨ సర్వధానుపపత్తేశ్చ.

6. ఏకస్మిన్నసమ్యుపాధికరణం.

౩౩ నైకస్మిన్నసంభవాత్.

౩౪ ఏవంచాత్మాకార్తృత్వమ్.

౩౫ నచ కర్మాయా దవ్యనిరోధో వికారాదిభ్యః.

౩౬ అంత్యావధిలేపోభయ నిత్యత్వాదవిశేషా.

7. వత్సూరసామంజస్యాధికరణం.

౩౭ వత్సూరసామంజస్యాత్.

౩౮ సుబంధానుపపత్తేశ్చ.

౩౯ అధిష్ఠానానుపపత్తేశ్చ.

౪౦ కరణవచ్ఛేన్నభోగాదిభ్యః.

౪౧ అంతవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా.

8. ఉత్పత్త్యసమ్యుపాధికరణం.

౪౨ ఉత్పత్త్యసంభవాత్.

౪౩ నచకర్తృకరణం.

౪౪ విజ్ఞానాదిభావేవాతదప్రతిషేధః.

౪౫ విప్రతిషేధాచ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే

తృతీయః పాదః

1. వియదధికరణమ్.

౧ నవియదశ్చులేః.

౨ అస్తితు.

౩ గౌణ్యసంభవాత్.

౪ శబ్దాచ్చ.

౫ స్వాచ్యైకస్య బ్రహ్మశబ్దవత్.

౬ ప్రతిజ్ఞాచానిరవ్యతిరేకాచ్చభేదభ్యః.

౭ యావద్వికారంతువిభాగోల్లాకవత్.

2. మాతరిక్వాధికరణం.

౮ విలేనమాతరిక్వావ్యాఖ్యాతః.

౩. అసంభవాధికరణం.

౯ అసంభవస్తు సతోఽనుపపత్తేః.

4. లేజోఽధికరణం.

౧౦ లేజోఽతస్తథావ్యాహ.

5. అబధికరణం.

౧౧ అపః.

6. పృథివ్యధికరణం.

౧౨ పృథివ్యధికారయావశబ్దాంతరేభ్యః.

7. తదభిధ్యానాధికరణం.

౧౩ తదభిధ్యానాదేవతుతల్లింగాత్మః.

8. విపర్యయాధికరణం.

౧౪ విపర్యయేణతుక్రమోఽత ఉపపద్యతేచ.

9. అంతరావిజ్ఞానాధికరణమ్

౧౫ అంతరా విజ్ఞానముసీక్రమేణ తల్లింగాదిలిచేన్నా విశేషాత్.

10. చరాచరవ్యపాశ్రయాధికరణమ్

౧౬ చరాచరవ్యపాశ్రయస్తుస్యాత్తద్వ్యవధేభోభాక్తస్తద్భావభావిత్వాత్.

11. ఆత్మాధికరణమ్

౧౭ నాత్మాశ్చ తేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః.

12. జ్ఞాధికరణమ్

౧౮ జ్ఞోఽతపివ.

13. ఉత్క్రాంతిగత్యాధికరణమ్

౧౯ ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనామ్.

౨౦ స్వాత్మనాచోక్షరయోః.

౨౧ నాణురతచ్ఛ్చితే రిలిచే న్నేతరాధికారాత్.

౨౨ స్వశబ్దోస్తానాభ్యాంచ.

౨౩ ఆవిరోధశ్చందనవత్.

౨౪ అపస్థిలివైశేష్యాదిలిచేన్నాభ్యుపగమాద్భవహి.

౨౫ గుణాద్వాలోకవత్.

౨౬ వ్యతిరేకోగంధవత్.

౨౭ తథాచ దర్శయతి.

౨౮ పృథగుపదేశాత్.

౨౯ తద్గుణసారత్వాత్తు తద్వ్యవధేశః ప్రాజ్ఞవత్.

౩౦ యావదాత్మభావిత్వాచ్చ న దోషస్తద్భూతాత్.

౩౧ పుస్తాద్వివత్తస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్.

౩౨ నితోఽపలబ్ధ్యుపలబ్ధిప్రసంగోఽన్యతగనియమో వాన్యథా.

14. కర్తృధికరణమ్

౩౩ కర్తాకాస్తాన్తవత్వాత్.

౩౪ విహారోపదేశాత్.

౩౫ ఉపాదానాత్.

౩౬ వ్యవధేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్నిర్దేశవిపర్యయః.

౩౭ ఉపలబ్ధివదనియమః.

౩౮ శక్తివిపర్యయాత్.

౩౯ సమాధ్యభావాచ్చ.

15. తత్త్వాధికరణమ్

౪౦ యథాచ తక్షోభయథా.

16. కరాయత్తాధికరణమ్

౪౧ కరాత్తుతచ్ఛ్చితేః.

౪౨ కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధావైయథ్యాదిభ్యః.

17. అంతాధికరణమ్

౪౩ అంతోనానావ్యవధేశాదన్యథా చాపిదాశకితవాదిత్వ మధీయతపిశే.

౪౪ మంత్రవర్ణాత్.

౪౫ ఆపివస్తస్యతే.

౪౬ ప్రకాశాదివన్నైవం పరః.

౪౭ స్వరంలిచ.

౪౮ అనుజ్ఞాపరిహారా దేహసంబంధాజ్ఞోతిరాదివత్.

౪౯ అసంతలేశ్యావ్యతికరః.

౫౦ ఆభాసపివచ.

౫౧ అదృష్టనియమాత్.

౫౨ ఆభిసంధ్యాదివ్యపిచైవమ్.

౫౩ ప్రదేశభేదాదిలిచేన్నాంతర్యామాత్.

ద్వితీయాధ్యాయ
చతుర్థః పాదః

1. ప్రాణోత్పత్త్యధికరణమ్

౧ ఓమ్. తథా ప్రాణాః.

౨ కౌణ్యసంభవాత్.

3 తతావి వుచ్చిలేళ్ళు.

౪ తత్సూర్యకత్వా ద్వాచః.

2. సప్తగత్యధికరణమ్

५ సప్తగతే ర్విశేషితత్వా చ్చ.

౬ హస్తాదయస్త్వస్థితేఽహోనైవమ్.

3. ಸ್ವಾಭಾವತತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್

2 అణవశ్చ.

4. పాఠశాల ప్రాథమిక రణమ్

౧ శ్రీమశ్చ.

5. వాయుక్రియాధికరణం

౯ నవాయుక్తియే కృత గుపదేశాత్.

౧౦ చక్షురాదిపత్తతత్సహశిష్ట్యాదిభ్యః.

౧౧ అకరణత్వాచ్చ నదోష స్తథాహి
దర్శయతి.

౧౨ పంచవృత్తి ర్తనోప ద్వ్యపదిశ్యతే.

6. శ్రీ మౌత్యాధికరణమ్

౧౩ అణుశ్చ.

7. జ్యోతిరాద్యధికరణమ్

౧౪ జ్యోతిరాద్యధిష్ఠానంతు తదామననా

౧౫ ప్రాణవతా శబ్దాత్. [త్.

౧౬ తస్య చ నిత్యత్వాత్.

3. ఇంధ్రయాధికరణమ్

౧౭ త ఇందియాణి తద్వ్యవదేశాదస్య
(త) శ్చేజ్జాత్.

౧౮ భేదములే.

౧౯ జైలక్షణ్యాచ్చ.

9. సంజ్ఞామూర్తిక్ష్మప్రధికరణమ్
 10. సంజ్ఞామూర్తిక్ష్మపిస్తులివృత్తుర్వత
 ఉపదేశాత్.

౨౧ మాంసాది భోమం యథాశబ్ద మిత
రయోశ్చ.

అ వై శేష్యత్తు తద్వాదస్తద్వాదః.

శ్రీయాధ్యాయము

ప్రథమః పాదః

1. తదంతర్ప్రవిష్టత్వధికరణమ్

౧ ఓమ్. తదంతరప్రతిఙ్గతైరంహునిసంఘ
రిష్యక్షః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్.

• త్రైతకర్తాత్మ భూయస్త్వాత్.

3 ಪಾಣಿಗಲೆಕ್ಕ.

౪ అగ్నిదిగవి శ్రుతేరిచే న్న భక్త
త్వాత్.

౧ ప్రథమే శ్రవణాదిలి చే న్నతా ఏష
హ్యుపపత్తేః.

౬ అశ్రు తత్వాదిలిచే న్నష్టదికారిణాం
ప్రతిలేః.

2 భాక్తం వా నాత్మవిత్త్వా త్తథాహి
దర్శయతి.

2. కృతాత్యయాధికరణం

౧ కృతాత్యయేనుశయవాక్ దృష్ట
స్త్రుతిభ్యాం యథేతమనేపంచ.

చరణాదితిచే న్నకదుపలక్షణార్థేతి
కారాజినిః.

౧౦ ఆవర్తక కృమి లిచీ ప్పు తద పేక్ష
తాల్.

గిరి సుకృతదుష్కృతే ఏవేతి తు భాదరీ.

3. అనిష్టాదికార్యధికరణం.

- ౧౨ అనిష్టాదికారిణా మపిచ శ్రుతం.
- ౧౩ సంయమనే త్వనుభూయేతరేషామా
రోహవరోహా తద్గతిదర్శనాత్.
- ౧౪ స్మరంతిచ.
- ౧౫ అపిచసత్త్వ.
- ౧౬ తత్రాపిచ తద్వ్యాపారా దవిరోధః.
- ౧౭ విద్యాకర్తృణోరితి తుప్రకృతత్వాత్.
- ౧౮ నతృతీయే తథోఽపిచ.
- ౧౯ స్మర్యతేఽపిచ లోకే.
- ౨౦ దర్శనాచ్చ.
- ౨౧ తృతీయశబ్దావరోధ స్సంశోకజస్య.

4. స్వాభావావ్యవత్త్యధికరణమ్.

౨౨ తత్స్వాభావావ్యవత్తి రుపపత్తేః.

5. నాలిచిరాధికరణమ్.

౨౩ నాలిచిరేణ విశేషాత్.

6. అన్యాధిష్ఠితాధికరణమ్.

- ౨౪ అన్యాధిష్ఠితే పూర్వపదభిలాషాత్.
- ౨౫ ఆశుద్ధమితిచే న్న శబ్దాత్.
- ౨౬ రేతస్సిగ్లోగోఽర్థ.
- ౨౭ యోనేశ్వరీరమ్.

తృతీయాధ్యాయే

స్వతీయః పాదః.

1. సన్ధ్యాధికరణమ్.

- ౧ ఓమ్. సంధ్యే సృష్టి రాహు హి.
- ౨ నిర్వాతారం చైకే పుత్రాదయశ్చ.
- ౩ మాయామాత్రంతు కాత్సేన్ద్రియనాన
భివ్యక్తస్వరూపత్వాత్.
- ౪ సూచకశ్చహి శ్రుతే రావత్తతేచ
తద్విదః.

౫ పరాభిధ్యానాత్తు తిరోహితం తతో
హ్యస్య బద్ధవిద్యయా.

౬ దేహయోగా ద్వాసోఽపి.

2. తదభావాధికరణమ్.

౭ తదభావో నాడీషు తచ్చురే రాత్స
నిచ.

౮ అతఃప్రబోధోఽస్తాత్.

3. కర్తానుస్మృతిశబ్దవిధ్యధికరణమ్.

౯ సవివతు కర్తానుస్మృతిశబ్దవిధ్యధ్యః.

4. ముగ్ధాధికరణమ్.

౧౦ ముగ్ధేఽర్థపముత్తిః పరిశేషాత్.

5. ఉభయలింగాధికరణమ్.

౧౧ న స్థానతోఽపి పుస్త్యాభయలింగం
సర్వత్రహి.

౧౨ భేదాదితిచే న్న ప్రత్యేక మతద్వ
చనాచ్చ.

౧౩ అపిచైవ మేకే.

౧౪ అయావపదేవహి తత్ప్రీధానత్వాత్.

౧౫ ప్రకాశవ చ్చావైయర్థమ్.

౧౬ అహచ తత్ప్రాత్రమ్.

౧౭ దర్శయతి చాథో అపి స్మర్యతే.

౧౮ అతపిచ చోపమా సూర్యకాచివత్.

౧౯ అమృతదగ్రహణాత్తు నతథాత్వమ్.

౨౦ వృద్ధిహాసభాత్త్వ మంతర్భావా దు
భయ సామజ్ఞస్యా దేవమ్.

౨౧ దర్శనాచ్చ.

6. ప్రకృతైతావత్వాధికరణమ్.

౨౨ ప్రకృతైతావత్త్వం హి ప్రతిషేధతి
తతో బ్రహీతి చ భూయః.

౨౩ తదవ్యక్త మహ హి.

౨౪ ఆపిసంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానా
భ్యామ్.

౨౫ ప్రకాశాదివచ్చవైశేష్యం ప్రకాశశ్చ కర్తవ్యభ్యాసాత్.

౨౬ అతోఽంతేన తథాహి లింగమ్.

౨౭ ఉభయవ్యవధేశాత్త్వహికుండలవత్.

౨౮ ప్రకాశాశ్రయవద్వా లేజస్త్వాత్.

౨౯ పూర్వవద్వా.

౩౦ ప్రతిషేధాచ్చ.

7. పరాధికరణమ్.

౩౧ పరమత స్వేతూన్మానసంబుధభేదవ్యవధేశేభ్యః.

౩౨ సామాన్యాత్తు.

౩౩ బుద్ధ్యర్థః పాదవత్.

౩౪ స్థాననిశేషా త్ప్రకాశాదివత్.

౩౫ ఉపపత్తేశ్చ.

౩౬ తథాఽన్యప్రతిషేధాత్.

౩౭ అనేన సర్వగతత్వ మాయామశబ్దాదిభ్యః.

8. ఫలాధికరణమ్.

౩౮. ఫలమతఉపపత్తేః.

౩౯ శ్రుతత్వాచ్చ.

౪౦ ధర్మం జైమిని రత ఏవ.

౪౧ పూర్వంతు బాదరాయణో హేతువ్యవధేశాత్.

తృతీయాధ్యాయే

తృతీయః పాదః.

1. సర్వ వేదాంతప్రశ్నయాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. సర్వవేదాంతప్రశ్నయం చోదనాద్యవిశేషాత్.

౨ భేదా స్మృతిచే నైకస్యా మపి.

౩ స్వాధ్యాయస్య తథాత్వేన హి సమాచారేఽధికారాచ్చ సవపచ్చ తస్మియమః.

౪ దర్శయతిచ.

2. ఉపసంహారాధికరణమ్.

౫ ఉపసంహారోఽర్థాభేదా ద్విధిశేషవత్సమానేచ.

3. అన్యథాత్వాధికరణమ్.

౬ అన్యథాశ్చ్యం శబ్దాదిచిచ్ఛావిశేషాత్.

౭ నవా ప్రకరణభేదా త్పరోపరీయస్తాదివత్.

౮ సంజ్ఞాతశ్చే తదుక్త మస్మి తదపి.

4. వ్యాప్త్యధికరణమ్.

౯ వ్యాప్తేశ్చ సమంజసమ్.

5. సర్వాభేదాధికరణమ్.

౧౦ సర్వాభేదా దన్యత్రేమే.

6. ఆనందాద్యధికరణమ్.

౧౧ ఆనందాదయః ప్రధానస్య.

౧౨ ప్రియశిరస్తాద్యస్తాపి రుపచయావచయా హి భేదే.

౧౩ ఇతరే త్వర్థసామాన్యాత్.

7. ఆధ్యానాధికరణమ్.

౧౪ ఆధ్యానాయప్రయోజనాభావాత్.

౧౫ ఆత్మశబ్దాచ్చ.

8. ఆత్మగృహీత్యధికరణమ్.

౧౬ ఆత్మగృహీతి రితరవ దుత్తరాత్.

౧౭ అన్వయాదిచిచ్ఛా తస్యి దవధారణాత్.

9. కార్యాఖ్యానాధికరణమ్.

౧౮ కార్యాఖ్యానా దపూర్వమ్.

10. సమానాధికరణమ్.

౧౯ సమానవివంచాభేదాత్.

11. సంబంధాధికరణమ్.

౨౦. సంబంధా దేవ మన్యత్రాపి.

౨౧ న వా విశేషాత్.

౨౨ దర్శయతిచ.

12. సంభృత్యధికరణమ్.

౨౩ సంభృతి ద్యువ్యాప్త్యే చాతః.

13. పురుషవిద్యాధికరణమ్.

౨౪ పురుషవిద్యాయా మివ చేతరేషా మనామ్నసాత్.

14. వేదాద్యధికరణమ్.

౨౫ వేదాద్యర్థభేదాత్.

15. వఙ్యధికరణమ్.

౨౬ హానా తూపాయనశబ్దకేషత్వా త్కు-
శాచ్ఛంధః స్తుత్యుపగానవ త్తదుక్తమ్.

16. సామ్యురాయాధికరణమ్.

౨౭ సామ్యురాయే కర్తవ్యా భావా త్తథా
హ్యస్యే.

౨౮ ఛందత ఉభయావిరోధాత్.

17. గతేరర్థవత్త్వాధికరణమ్.

౨౯ గతే రర్థవ త్వ ముభయధాన్య
థాహి విరోధః.

౩౦ ఉపపన్న స్తల్లక్షణార్థోఽపృథే త్లోక
వత్.

18. అనియమాధికరణమ్.

౩౧ అనియమ స్సర్వేషా మవిరోధ శ్చబ్దా
నుమానాభ్యామ్.

19. యావదధికారాధికరణమ్.

౩౨ యావదధికార మవస్థితి రాధికారి
కాణామ్.

20. అక్షరాద్యధికరణమ్.

౩౩ అక్షరధియా స్త్యవరోధస్సామాన్య
తద్భావాభ్యామాపసదవత్తదుక్తం.

21. ఇయదధికరణమ్.

౩౪ ఇయ దామనసాత్.

22. అంతరత్వాధికరణమ్.

౩౫ అంతరాభూతగ్రామవ త్స్పృశ్యతనః.

౩౬ అన్యథా భేదానుపపత్తిరి చిన్నోప
దేశాంతరవత్.

23. వ్యతిహారాధికరణమ్.

౩౭ వ్యతిహారోవిశింషంతి హీతరవత్.

24. సత్వాద్యధికరణమ్.

౩౮ సైవహి సత్వాదయః.

25. కామాద్యధికరణమ్.

౩౯ కామాదీతర త్ర తత్రచాయతనా
దిభ్యః.

26. ఆదరాధికరణమ్.

౪౦ ఆదరాదలోపః.

౪౧ ఉపస్థితేఽతస్తద్వచనాత్.

27. తన్నిర్ధారణాధికరణమ్.

౪౨ తన్నిర్ధారణనియమ స్తద్వృష్టే పునః
ఘోరి ప్రతిబంధః ఫలమ్.

28. ప్రదానాధికరణమ్.

౪౩ ప్రదానవ దేవ తదుక్తమ్.

29. లింగభూయస్త్యాధికరణమ్

౪౪ లింగభూయస్త్యాత్తద్ధిబలీయ స్తదపి.

౪౫ పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్స్పృశ్యత్సా
యామానసవత్.

౪౬ అతిదేశా చ్చ.

౪౭ విద్యైవతు నిర్ధారణాత్.

౪౮ దర్శనాచ్చ.

౪౯ శ్రుత్యాదిబలీయస్త్యాచ్చనబాధః.

౫౦ అనుబంధాదిభ్యః ప్రక్షాంతరపునఃక్త్య
వద్వృష్టశ్చ తదుక్తమ్.

౫౧ నసామాన్యాదప్యుపృథే ర్మృత్యువ
న్నహి లోకావస్థి.

౧౨ పరేణచ శబ్దస్య తాద్విధ్యం భూయ
స్తాత్త్వనుబంధః.

30. వికాత్వాధికరణమ్.

౧౩ ఏక ఆత్మన శ్శరీరే భావాత్.

౧౪ వ్యతిరేక స్తద్భావా భావిత్యాన్నతూ
పలభివత్.

31. అంగావబద్ధాధికరణమ్.

౧౫ అంగావబద్ధాస్తు సకాభాసుహి ప్రతి
వేదం.

౧౬ మస్త్రాదివ ద్వా విరోధః.

32. భూమశ్శాయస్తాధికరణమ్.

౧౭ భూముః క్రతువజ్జాయ స్త్వం త
ధాహిదర్శయతి.

33. శబ్దాదిభేదాధికరణమ్.

౧౮ నానాశబ్దాదిభేదాత్.

34. వికల్పాధికరణం.

౧౯. వికల్పానైవిశిష్టఫలత్వాత్.

35. కామ్యాధికరణమ్.

౨౦ కామ్యాస్తు యథా కామం సము
చ్చీయేర న్ననా పూర్వహేత్వభా
వాత్.

36. యథాశ్రయభావాధికరణమ్.

౨౧ అంగేషు యథాశ్రయభావః.

౨౨ శిష్టేశ్చ.

౨౩ సమాహారాత్.

౨౪ గుణసాధారణ్యశ్చ తేశ్చ.

౨౫ సవాతత్సహభావాశ్చ తేః.

౨౬ దర్శనాచ్చ.

తృతీయాధ్యాయే

చ తు ర్థః పాదః

1. పురుషార్థాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. పురుషార్థోఽతశ్చబ్దాదిని బాద
రాయణ.

౨ కేమత్వా త్పురుషార్థవాదో యథా
స్యేష్వితి శ్చైమిని.

3 ఆచారదర్శనాత్.

౪ తచ్చుతేః.

౫ సమన్వారమృతాత్.

౬ తద్వతోవిధానాత్.

౭ నియమాచ్చ.

౮ అధిరోపదేశాత్తు బాదరాయణ సైన్య
వం శద్దర్శనాత్.

౯ తుల్యంతు దర్శనమ్.

౧౦ అసార్వత్రికీ.

౧౧ విభాగశ్శతవత్.

౧౨ శిష్యయనమాత్రవతః.

౧౩ నావిశేషాత్.

౧౪ స్తుతయేఽనుమతిర్వా.

౧౫ కామకారేణ చైకే.

౧౬ ఉపమర్దంచ.

౧౭ ఊర్ధ్వరేతస్సచ శబ్దేహి.

2. పరామర్శాధికరణమ్.

౧౮ పరామర్శా శ్చైమినిచోదనా చ్చా
కవదతి హి.

౧౯ అనుష్ఠేయం బాదరాయణ స్సామ్య
శ్చ తేః.

౨౦ విధి ర్వా ధారణవత్.

- 3. స్తుతిమాత్రాధికరణమ్.

౨౧ స్తుతిమాత్రముపాదానాదిని చే న్నా
పూర్వత్వాత్.

౨౨ భావశబ్దాచ్చ.

4. పారిష్టవాధికరణమ్.

౨౩ పారిష్టవార్థాన్ని చేన్న విశేషిత
త్వాత్.

౨౪ తథాచైకవాక్యతోపలభాత్.

5. అగ్నింధనాద్యధికరణమ్

అగ్ని అతపివచాగ్నింధనా ద్యన పేక్షా.

6. సర్వాపేక్షాధికరణమ్

అప సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాదిశ్రుతే రశ్వ పత్.

అప శమదమాద్యపేత స్వామ్య క్తభాపిత తద్విధే స్తదంగతయా లేషా మవ క్యానుష్ఠేయత్వాత్.

7. సర్వాన్నానుమత్యధికరణమ్

అం సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్మయే తద్దర్శనాత్.

అం అబాధాచ్చ.

30 అపిచ స్తర్కతే.

31 శబ్దకృత్తోఽకామకారే.

8. ఆశ్రమకర్మాధికరణమ్

32 విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్మాపి.

33 సహకారిత్వేనచ.

34 సర్వభాపిత విహితయలింగాత్.

35 అనభిధవంచ దర్శయతి.

9. విధురాధికరణమ్

36 అంతరాచాపిత తద్వప్తే.

37 అపిచ స్తర్కతే.

38 విశేషానుగ్రహశ్చ.

39 అత స్త్వితరజ్జ్యాయా లింగాచ్చ.

10. తద్భూతాధికరణమ్

౪౦ తద్భూతస్యతు నాతద్భావో జైమినే రసినియమాత్తద్భూతాభావేభ్యః.

11. ఆధికారికాధికరణమ్

౪౧ నచాధికారికమపి పతనానుమానా క్తదయోగాత్.

౪౨ ఉపపూర్వమపిత్వేకే భావ మశనవ త్తదుక్తమ్.

12. బహిరధికరణమ్

౪౩ బహిష్టాభయభాపి స్మృతేరాచారాచ్చ.

13. స్వామ్యధికరణమ్

౪౪ స్వామినః ఫలశ్రుతే రిత్యాశ్రేయః.

౪౫ ఆర్తిజ్యమితాదులూమి స్తస్మై హి పరిక్రియతే.

౪౬ శ్రుతేశ్చ.

14. సహకార్యంతరవిధ్యధికరణమ్

౪౭ సహకార్యంతరవిధిః పక్షేణ తృతీయంతద్వతోవిధ్యాదిపత్.

౪౮ కృత్స్నైభావాత్తు గృహిణోపసంహరః.

౪౯ మానవ దితలేషా మవ్యుపదేశాత్

15. అనావిష్కారాధికరణమ్

౫౦ అనావిష్కార్య స్మన్వయాత్.

16. ఐహికాధికరణమ్

౫౧ ఐహిక మప్రస్తుతప్రతిబద్ధే తద్దర్శనాత్.

17. ముక్తిఫలానియమాధికరణమ్

౫౨ ఏవం ముక్తిఫలానియమస్తదవస్థావధృతే స్తదవస్థా వధృతే

చతుర్థాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. ఆవృత్త్యధికరణమ్

౧ ఓమ్ ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్.

౨ లింగాచ్చ.

2. ఆత్మత్వోపాసనాధికరణమ్

౩ ఆత్మేతితావచ్చంలిగ్రహయంతిచ.

3. ప్రతీకాధికరణమ్

౪ న ప్రతీకేనహి సః.

4. బ్రహ్మదృష్ట్యాధికరణమ్.

౫ బ్రహ్మదృష్టి రుత్కర్తాత్.

5. ఆదిత్యాదిమత్యధికరణమ్

౬ ఆదిత్యాదిమతయ క్షాంతం ఉపపత్తేః.

6. ఆసీనాధికరణమ్

౭ ఆసీన స్సంధవాత్.

౮ ధ్యానాచ్చ.

౯ అచలత్వం చాపేక్ష్య.

౧౦ స్థరంతి చ.

7. ఏకాగ్రతాధికరణమ్

౧౧ యత్రైకాగ్రతా తత్రావిశేషాత్.

8. ఆప్రయాణాధికరణమ్

౧౨ ఆప్రయాణా తత్రాపి హి దృష్టమ్.

9. తదధికమాధికరణమ్

౧౩ తదధికమఉత్తరపూర్వానుయోగార్హేషవి
నాకా తద్యవపదేశాత్.

10 ఇతరాసంక్షేపాధికరణమ్

౧౪ ఇతరస్యాప్యేవమసంక్షేపః పాలేతు.

11. అనారబ్ధకార్యాధికరణమ్

౧౫ అనారబ్ధకార్యే ఏవతు పూర్వే తద
వధేః.

12. అగ్నిహోత్రాధ్యధికరణమ్

౧౬ అగ్నిహోత్రాదితు తత్కార్యాయైవ
తద్దర్శనాత్.

౧౭ అహోఽన్యాపి హ్యేకేషామభయోః

13. విద్యాజ్ఞానసాధనత్వాధికరణమ్

౧౮ యదేవ విద్యాయేతిహి.

14. ఇతరక్షపణాధికరణమ్

౧౯ భోగేన త్వితరే క్షయిత్వా నమ్న
ద్యతే.

—
చతుర్థాధ్యాయే

ద్వి తీ యః సా దః

1. వాగధికరణమ్

౧ ఓమ్ వాఙ్మనసి దర్శనా చ్ఛబ్దాచ్చ.

౨ అతఏవచ సర్వాణ్యను.

2. మనోఽధికరణమ్

౩ తన్ననః ప్రాణ ఉత్తరాత్.

3. అధ్యక్షాధికరణమ్

౪ సోఽధ్యక్షే తదమగమాదిభ్యః.

౫ భూలేష తచ్చురీతేః.

౬ వైకస్మిక్ దర్శయతో హి.

4. ఆస్మత్కృతమాధికరణమ్

౭ సమానా చాస్మత్కృతమా దమృత
త్వం చానుపాద్య.

5. సంసారవ్యవదేశాధికరణమ్

౮ తదాఽపీతే స్సంసారవ్యవదేశాత్.

౯ సూక్ష్మం ప్రమాణత శ్చ తథోపల్భతే.

౧౦ నోమమద్దేనాతః.

౧౧ అన్యైవచోమపత్తే రేషఉష్మి.

౧౨ ప్రతిషేధా దితిచే న్నకారీరాత్.

౧౩ స్పష్టో హ్యేకేషామ్.

౧౪ స్థర్యతేచ.

7. వాగాదిలయాధికరణమ్

౧౫ తాని వరే తథా వ్యూహ.

8. అవిభాగాధికరణమ్

౧౬ అవిభాగో వచనాత్.

9. తదోఽధికరణమ్

౧౭ తదోఽగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారో విద్యాసామర్థ్యా త్తచ్ఛేషగత్యనుష్ఠతియోగాచ్చ హర్దాసుగృహీతశ్చ తాధికయా.

10. రక్ష్యమసారాధికరణమ్

౧౮ రక్ష్యమసాఠీ.
౧౯ నిశి నేతిచే న్నసంబంధస్య యావద్దేహభావిత్వా ద్దర్శయతిచ.

11. దక్షిణాయనాధికరణమ్

౨౦ ఆత క్షాయనేఽపి దక్షిణే.
౨౧ యోగినః ప్రతిస్పర్శతే స్థాతే చైతే.

చతుర్థాధ్యాయే

తృతీయః పాదః

1. అర్పిరాద్యధికరణమ్

౧ ఓమ్ అర్పిరాదినా తత్ప్రతిలే.

2. వాయుధికరణమ్

౨. వాయు మబ్బాదవిశేషవిశేషభ్యామ్.

3. తడిధికరణమ్

౩ తడితోధివరుణ స్సంబాధాత్.

4. ఆతివాహికాధికరణమ్

౪ ఆతివాహికా స్తల్లింగాత్.

౫ ఉభయవ్యామోహ త్త్రివిధేః.

౬ వైద్యులేనైవ తత స్తచ్చులే.

5. కార్యాధికరణమ్

౭ కార్యం బాదరి రస్య గత్యుపపత్తే.

౮ విశేషితత్వాచ్చ.

౯ సామిప్యా తద్వ్యుపదేశః.

౧౦ కార్యాత్మయే తదధ్యక్షేణ సహతః పరమభిధానాత్.

౧౧ స్పృశేత్.

౧౨ పరంజైమి ద్దుఖ్యత్వాత్.

౧౩ దర్శనాచ్చ.

౧౪ నచకార్యే ప్రతిపక్ష్యభిసంధిః.

గి. అప్రతీకాలంబనాధికరణమ్

౧౫ అప్రతీకాలంబనా న్నయతీతి బాదరాయణఉభయధాఽదోఽపి తత్క్రతుశ్చ.

౧౬ విశేషంచ దేర్శయతి.

చతుర్థాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః

1. సంపద్యావిర్భావాధికరణమ్

౧ ఓమ్ సంపద్యావిర్భావ స్పృశ కబ్ధాత్.

౨ ముక్తః ప్రతిజ్ఞానాత్.

౩ ఆత్మా ప్రకరణాత్.

2. అవిభాగేన దృష్టత్వాధికరణమ్

౪ అవిభాగేన దృష్టత్వాత్.

3. బ్రాహ్మధికరణమ్

౫ బ్రాహ్మణజై మినిరుపన్యాసాదిభ్యః.

౬ చితి తత్వాలేణ తదాత్మకత్వాదిత్యో దులూమిః.

౭ విపమపుష్పన్యాసాత్పుర్వభావాదవిరోధం బాదరాయణః.

4. సంకల్పాధికరణమ్

౮ సంకల్పాదేవతు తచ్చులే.

౯ అతవివ చానన్యాధిపతిః.

5. అభావాధికరణమ్

౧౦ అభావం బాదరి రాహు హ్యేవమ్.

౧౧ భావం జైమిని రిక్తల్పామననాత్.

౧౨ ద్వాదశాహవ దుభయవిధం బాద
రాయణోఽతః.

౧౩ తస్యభావే సంధ్యవ దుపపత్తేః.

౧౪ భావే జాగ్రద్యత్.

6. ప్రదీపాధికరణమ్

౧౫ ప్రదీపవదావేశస్తథాహి దర్శయతి.

౧౬ స్వాప్యాయసంపత్తో రన్యతరాపేక్ష
మావిష్కృతంహి.

7. జగద్వ్యాపారవర్ణాధికరణమ్

౧౭ జగద్వ్యాపారవర్ణం ప్రకరణా దస
న్నిహితత్వాచ్చ.

౧౮ ప్రత్యక్షోపదేశాదితి చే న్నాధికారిః
మణ్డలస్థోక్తేః.

౧౯ వికారావర్తి చ తథాహి స్థితి మాన.

౨౦ దర్శయత తైవం ప్రత్యక్షానుమానే.

౨౧ భోగమాత్రసామ్యలింగాచ్చ.

౨౨ ఆనాపుత్రిశ్శబ్దాత్.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణి

హరిః ఓమ్

శ్రీగోపాలకృష్ణాయనమః

శ్రీ భ గ వ ద్గీ తా

ఓ మన్మత్ భగవద్గీతామాలామంత్రస్య - భగవాన్వేదవ్యాసఋషిః - ఆప
మృచ్ఛ చందః - శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా - అహోచార్యనన్దశోచన్దన్తం ప్రజ్ఞావా
దాంశ్చ భావన ఇతిబీజం - సర్వధర్మ సురిత్యజ్ఞ మామేకం శరణం వ్రజేతి శక్తిః
అహంత్యా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా తుచ ఇతికీలకం. నైసం ఛివంతి
శస్త్రాణి నైసం దహతిపావక ఇత్యంగుష్ఠాభ్యాం నమః, నచైసం క్షేదయంత్యాపా నశోష
యతి మారుత ఇతి తర్జనీభ్యాం నమః, ఆచ్ఛేద్యోఽయ మదాఽహ్యోఽయ మక్షే
ద్యోఽశోష్యవివ చేతి మధ్యమాభ్యాం నమః, నిత్య స్మర్వగత స్థాని రచలోఽయం
సనాతన ఇత్యనామికాభ్యాం నమః, పశ్యమే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశ ఇతి
కనిష్ఠికాభ్యాం నమః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చేతి కరతలశర
పృష్ఠాభ్యాం నమః, ఇతికరన్యాసః. వివమేవ హృదయాదిన్యాసశ్చ. శ్రీకృష్ణప్రీత్యర్థే
పాతే వినియోగః. అథధ్యానమ్.

శ్లో. పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం
 వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణమునినా మధ్యే మహాభారతం,
 అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మద్భద్రకాథాయినీ
 మంబ త్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవద్వేషిణీమ్.
 సమోఽస్తుతే వ్యాస వికాలబుద్ధే భుల్లరవిందాయతపత్రనేత్ర,
 యేన త్వయా భారతతైలపూర్ణః ప్రశ్నాలతో జ్ఞానమయః ప్రదీపః.
 ప్రకన్నపారికాతాయ తోత్రవైత్రైకపాణయే,
 జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే నమః.
 సర్వోఽమృతాదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః,
 పార్థో వత్స స్సుధీ రోఽఘోర్తా దుగ్ధం గీతామృతం మహత్.
 పనుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనం,
 దేవకీపరమానందం కృష్ణం వదే జగద్గురం.
 భీష్మద్రోణతటా జయద్రథజల గాంధారిసీలాత్మలా
 శల్యద్రూపావతీ కృపేణ పహసి కర్ణేన వేలామలా,
 అశ్వత్థామవికర్ణఘోరమకరా దుర్యోధసావర్తినీ
 సోఽతీర్థా భిలు పాండవై రణనదీ తైవర్తకః కేశవః.
 పారాశర్యవచస్సరోజ మమలం గీతార్థగంధోత్కటం
 నానాఖ్యానకేశసరం హరికథా సంబోధనాబోధితం,
 లోకే సజ్జనషట్పదై రహరహః పేషీయమానం మదా
 భూయా ద్భారతమంకజం కలిమలప్రధ్వంసి నః శ్రేయసే.
 మూకం కరోతి వాచాలం పంగుం లంఘయతే గిరిం,
 యత్క్రూపా తమహం వందే పరమానందవిగ్రహం.
 యం బ్రహ్మ వరుణేంద్రరుద్రమరుతః స్తవ్యం చిదైత్యై వై
 వేదై స్సాంగకదక్రమోఽమృతై ర్థాయంతి యం సామగాః,
 ధ్యానావస్థితతద్రతేన మనసా పశ్యంతి యం యోగినో
 యస్యాంతం న విదుస్సురాసురగణా దేవాయ తస్మై నమః.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ.

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయ్యత్సవః, మామకాః పాండవాశ్చైవ
 కిమకుర్వత సంజయ. ౧. సంజయ ఉవాచ. దృష్ట్వాత్మ పాండవానీకం పృథగం

దుర్యోధన స్తదా, ఆచార్యమువనంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్. ౧. వత్సైతాం పాండుపుత్రాణా మాచార్య మహతీం చమూం, పూర్వాధాం ద్రు పదపుత్రేణ తవశిష్యేణ ధీమతా. ౩. అత్రశూరా మహేష్వాసా భీమాద్భునసమా యుధి, యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రు పదశ్చ మహారథః. ౪. భృష్టకేతు శ్వేకితానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాక్, పురుజి త్కుంతిభోజశ్చ తైబ్యశ్చ నరపుంగవః. ౫. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమాజాశ్చ వీర్యవాక్, సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ నర్వవివ మహారథాః. ౬. అస్థాంతు విశిష్టాయే తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ, నాయకా మమ నైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాం బ్రవీమి తే. ౭. భవాక్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమిలించయః, అశ్వత్థామా షిర్ణశ్చ సౌమదత్తి స్తథైవచ. ౮. అశ్వేన బహవ శూరౌ మదర్థే త్యక్తజీవితాః, నానాశస్త్రప్రహరణా స్సర్వే యుద్ధవికారదాః. ౯. అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మభిరక్షితం, పర్యాప్తం త్విదమేలేషాం బలం భీమాభిరక్షితం. ౧౦. ఆయనేషుచ సర్వేషు యథాభాగమవస్థితాః. భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతస్సర్వవివ హి. ౧౧. తస్య సంజనయక్ వార్షం కురువృద్ధః పితామహః, సింహనాదం వివద్యోచ్చైశ్శంఖం దధ్నే ప్రతాపవాక్. ౧౨. తత శ్శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానకగోముఖాః, సహనైవాభ్యుహన్యంత సశబ్దస్తుముఖోఽభవత్. ౧౩. తత శ్వేత్వైర్హయై ర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ, మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదద్ధతుః ౧౪. పాంచజన్యం హృషీకే దేవదత్తం ధనంజయః, పాండ్రం దధ్నే మహాశంఖం భీమకర్తా వృకోదరః. ౧౫. అనంతవిజయం రాజా కుంతిపుత్రో యుధిష్ఠిరః, నకుల స్సహదేవశ్చ సుభూషమణి పుష్పకా. ౧౬. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాస శ్శిఖండి చ మహారథః, భృష్టద్యుమ్నా విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః. ౧౭. ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ నర్వశః పృథివీపతే, సౌభద్రశ్చ మహాబాహు శ్శంఖాక్ దధ్నుః పృథక్ ౧౮. సభూషా ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యధారయత్, సభశ్చ పృథివీం చైవ తుములా వ్యసునాదయత్. ౧౯. అథ వ్యవస్థితాక్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాక్ కః ధ్వజః, ప్రవృత్తే శస్త్ర సంపాతే ధను రుద్యమ్యు పాండవః. ౨౦. హృషీకేతం తదా వాక్య మిదమాహ మహీవతే, సేనయో రుభయో ర్నభ్యే రథం స్థాపయ మేఽచ్యుత. ౨౧. యావదేతాన్ నిరీక్షేఽహం యోధాకామానవస్థితాక్, కైర్తయా సహ యోధవ్య మస్మిన్ రణముద్యమే. ౨౨. యోత్యమానానవేక్షేఽహం యవీలేఽత్ర సమాగతాః, ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్యుధే ర్యుధే ప్రియచిర్రవః. ౨౩. సంజయ ఉవాచ—వివ ముక్తో హృషీకేన గుడాకేన భారత, సేనయోరుభయో ర్నభ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమం. ౨౪. భీష్మద్రోణ ప్రముఖత స్సర్వేషాంచ మహీక్షితాం, ఉవాచ పార్థ పత్యైతాక్ సమ

వేతాన్ కురునిలి. ౨౫. కత్తావశ్యత్ స్థితాపార్థః పితౄనభః పితామహాన్,
 ఆచార్యాన్ మాతులాన్. భ్రాతృభ్రాతృపుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖం స్తథా. ౨౬.
 శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేవయా రుభయారవి, తాన్ సమిక్ష్య స కాంతేయ
 స్సర్వాన్ బంధూ నవస్థితాన్. ౨౭. కృపయా భరయా విప్రో విషీద మ్నిద మబ్ర
 వీత్, అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్యేమం స్వజనం కృష్ణ యయుతుం సముపస్థితమ్. ౨౮.
 సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖంచ పరిశువ్యతి, వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ
 జాయతే. ౨౯. గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్ త్వక్తైవ పరిదహ్యతే, నచ శక్నో
 మ్యవస్థాతుం భ్రమరీవచ మే మనః. ౩౦. నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ,
 నచ శ్రేయాఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజన మాహవే. ౩౧. నకాంతే విజయం కృష్ణ
 నచ రాజ్యం సుఖానిచ, కిం నో రాజ్యేన గోవింద కింభోగైర్వివీతేన నా. ౩౨. యేషా
 మర్థకాంతీతం నో రాజ్యం భోగా స్సుఖానిచ. త ఇమేఽవస్థితా యుద్ధే స్రాగాం
 స్త్యక్త్వా ధనానిచ. ౩౩. ఆచార్యాః పితరః పుత్రా స్తుధైవచ పితామహాః,
 మాతులా శ్వశురాః పౌత్రా స్సాస్త్రిలా స్సంబంధిన స్తథా. ౩౪. ఏతా స్త
 హంతు మిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన, అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః
 కిన్ను మహీకృతే. ౩౫. నివాత్య ధార్తరాష్ట్రాన్మః కాశ్రీతి స్సాస్త్రి జ్ఞపార్దవః పాపమే
 వాశ్రయే దస్తాన్ హత్వైతానాశతాయనః. ౩౬. తస్మా న్నార్హావయం హంతుం
 ధార్తరాష్ట్రాన్ సబాంధవాన్, స్వజనంహి కళం హత్వా సుఖన స్సాస్త్రిమ మాధవ. ౩౭
 యద్యప్యేతే నవశ్యంతి లోభోపహతచేతసః, కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే
 చ పాతకమ్. ౩౮. కళం నశ్చేయ మస్తాభిః పాపాదస్తాన్నివర్తితుం, కులక్షయకృతం
 దోషం ప్రపశ్యద్విర్భవార్దవ. ౩౯. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్తా స్సనాతనాః, ధర్తే
 నష్టే కులం కృత్స్న మధర్తోఽభిధవత్యుక. ౪౦. అధర్తాభిధవత్కృష్ణ ప్రదూ
 వ్యంతి కులస్త్రియః, స్త్రీషు దుష్టాసు వాష్ట్యేయ జాయతే వర్ణసంకరః. ౪౧. సంకరో
 నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ, పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక
 క్రియాః. ౪౨. దోష్వ రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః, ఉత్పాద్యంతే జాతి
 ధర్మాః కులధర్తాశ్చ కాశ్యతాః. ౪౩. ఉత్పన్నకులధర్తాగాం మనుష్యగాం జనార్దవ,
 నరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశుశ్రుమ్. ౪౪. ఆహో బల మహత్మానం కర్తంవ్యవ
 సితా వయం; యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజన ముద్యతాః. ౪౫. యది మా
 మప్రతీకార మశ స్త్రం శస్త్రపాణాయః, ధార్తరాష్ట్ర రణే హన్యతే స్తన్నే ఔమతరం
 భవేత్. ౪౬. సంజయ ఉవాచ. ఏవముక్తార్జునస్సంశ్యే రథోపగ్ధ ఉపావిశత్,
 విసృజ్య సశరం చాకం శోకసంవిగ్నమావసః. ౪౭.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణా
ద్వసంవాదే - అర్జునవిహిదయోగోనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

సంజయ ఉవాచ. తం తథా కృపయా విష్ణు మశ్రుపూర్ణా కులేక్షణా, విషీదంత
మిదం వాక్య మువాచ మధుసూదనః. ౧. శ్రీ భగవానువాచ - ఖత స్త్రాకశ్చల మిదం
విషమే సముపస్థితం, ఆనార్య జుప్త మస్వర్గముకీర్తికర మర్జున. ౨. క్షైబ్యం మాన్యగమః
పార్థ నైత త్వయ్యుపపద్యతే, క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వా త్విష్ట పరంతప. ౩.
అర్జున ఉవాచ. కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణంచ మధుసూదన, ఇషభిః ప్రతియో
త్సామి పూజార్హాపరిసూదన. ౪. గురూ నమాత్వాహి మహామభావాన్ శ్రేయో భోక్తుం
భైక్షమపీహ లోకే, హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ భుంజీయ భోగాన్ రుధిర
ప్రదిగ్ధాన్. ౫. నచైత ద్విద్యః కతర నో గరీయో యద్వా జయేమ యదివా నోజ
యేయః, యానేవ హత్వా నజిజీవిషామ స్తేఽవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రః. ౬ కార్ప
ణ్యదోషోపహతస్వభావః పుచ్ఛామి త్వాం ధర్మసంమూఢచేతాః, యచ్ఛ్రేయస్సాస్య
న్నిశ్చితం బ్రూహి తన్నే శిష్యస్తేఽహం కాథి మాం త్వాం ప్రభన్నం. ౭. సహి ప్రప
శ్యామి మమావశ్యద్యా ద్యచోఽఞ్చ ముచోఽఞ్చనా మింద్రియాణాం, అవాప్య భూమావస
పత్నీకృద్ధం రాజ్యం సురాణా మపి చాధిపత్యం. ౮. సంజయఉవాచ. విష ముక్త్వా హృషీ
కేశం గుడాకేశః పరంతప, న యోత్స్య ఇతి గోవింద ముక్త్వా తూష్టింబభూవహ. ౯.
త మువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత, సేనయో రుభయో ర్నభ్యే విషీదంత మిదం
వచః. ౧౦. శ్రీభగవానువాచ - అహోచ్యానన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే,
గతాసూ నగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః. ౧౧. స త్వేవాహం జాతునాసం
నత్వం నేమే జనాధిపాః, నచైవ నభవిష్యామ స్సర్వే వయ మతఃపరం. ౧౨. దేహినో
ఽస్మిన్ యథాదేహీ కామాగం యావనం జరా, తథా దేహాంతరప్రాప్తి రీర స్తత్రనము
హ్యతి. ౧౩. మాత్రాస్పృశ్యాస్తు కాంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః, అగమాపాయినో నిత్యం
స్తాం స్తిలిక్షస్య భారత. ౧౪. యం హి న వ్యథయంత్యేతే పురుషం పురుషర్షభ, సమదుఃఖ
సుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. ౧౫. నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే
సతః, ఉభయో రపి దృష్టోఽంత స్త్వనయో స్తత్త్వదర్శిభిః. ౧౬. అదినాశితు తద్విధి
యేన సర్వమిదం తతం, వినాశమవ్యయస్యాస్య న కచ్ఛిత్ కర్తుమర్హతి. ౧౭. అంతవంత
ఇమే దేహా నిత్యస్యాంక్తా శ్శరీరీణః, ఆనాశినోఽప్ర మేయస్య తస్మాద్యుధ్వస్వభారత. ౧౮.
యవినం వేత్తి హంతారం యశ్చైవం మన్యతే హతం, ఉభాతౌ న విజానీతో నాయం
హంతి నహన్యతే. ౧౯. న జాయతే మ్రియతేవా కదాచి న్నాయం భూత్వా భవితా వాన
భూయః, ఆజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౨౦.

వేదా వినాశిన నిత్యం యవిన మజ మవ్యయం, కథం నపురుషః పార్థ క్వ ఘోతయతి హంతి కం. వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్యతి సరో వరాణి, తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా న్యన్యాని సుయాతి నవాని దేహీ. నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః, నచైనం క్షేదయంత్యాపా న శోషయతి మారుతః. అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్షేద్యోఽశోష్య ఏవచ, నిత్య స్మర్వగతః స్థాణు రచల్యోఽయం సనాతనః. అవ్యక్తోఽయ మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే, తస్మా దేవం విదిత్వైవం నామశోచితు మర్హసి. అథ చైనం నిత్యకాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతం, తథాపి త్వం మహాబాహూ నైనం శోచితు మర్హసి. జాతస్య హి ధృవో మృత్యు ర్ధృవం జన్మ మృతస్యచ, తస్మా దపిహార్యేఽర్థే నత్వం శోచితు మర్హసి. అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత, అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్ర కా ఖరివేదనా. ఆశ్చ ర్యవ త్పశ్యతి కశ్చి దేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తథైవ చాన్యః. ఆశ్చర్యవత్తైవ మన్య శ్శృణోతి శ్రుత్వా ప్యేనం వేద నచైవ కశ్చిత్. దేహీ నిత్య మవధ్యోఽయం దేహీ ధర్మస్య భారత, తస్మా త్సర్వాణి భూతాని నత్వం శోచితు మర్హసి. 30. స్వధర్మమపి చావేక్ష్య నవికంపితు మర్హసి, ధర్మార్థి యుద్ధా ఛేప్రియోఽన్యత్ క్షత్రియస్య నవిద్య తే. యదృచ్ఛయా చోపన్యసం స్వర్గద్వార మపావృతం, సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధ మిదృశం. అథ చేత్త్వం ధర్మ్య మిమం సంగ్రామం న కరిష్యసి, తత స్స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాపమవాప్యసి, అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి లేఽవ్యయాం, సంభావితస్య చాకీర్తి ర్నరణా దతిరిచ్యతే. భయా ద్రణాదుపరతం మన్యంతే త్వాం మహారథాః, యేహంచ త్వం బహుమతో భూత్వా యాన్యసి లాఘవం. అవాచ్యవాదాంశ్చ బహున్వదిష్యంతి తవాహితాః, నిందంత ప్రవ సామర్థ్యం తతోదుఃఖతురం ను కిం. హతోవా ప్రాప్యసి స్వర్గం జిత్యావా భోక్ష్యసి మహీం. తస్మా దుత్తిష్ఠ కాంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. సుఖిదుఃఖే సమే కృత్వా లాభా లాభా జయాజయా, తతోయుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాప మవాప్యసి. ఏహ లేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే ల్విమం శృణు, బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ కర్తబంధం ప్రహస్యసి. నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే, స్వల్పమ ప్యన్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్. ౪౦. వ్యవసాయాత్పికా బుద్ధిరేకేహ కురునందన, బహుకాఘా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయో వ్యవసాయినాం. యా మిమం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంత్యనిపశ్చితః, వేదవాదరతాః పార్థ నాన్యదస్తీతి వాదినః. కామాత్తాన స్వర్గపరా జన్మకర్తృఫలప్రదాం, క్రియావిశేషబహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి. భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసాం. వ్యవసాయాత్పికా బుద్ధి

సుమాధా నవిధీయతే. త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిన్ద్రైగుణ్యో భవాద్భవ, నిర్వృణ్ద్యో
 నిత్యసత్త్వస్థో నిర్మోగక్షేమ ఆత్మవాక్. యావానర్థఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే.
 తావాక్ సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః. కర్త జ్యేష్ఠాధికారస్తే మాఘలేషు కదా
 చన, మాకర్తఫలహేతుర్భూర్తాలేసంగోఽస్త్యకర్తృణి. యోగః కరుకర్తృణి సంగం
 త్యక్త్వా ధనంజయ, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో సుమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. దూరేణ
 హ్యవరం కర్త బుద్ధియోగా ధనంజయ, బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః.
 బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృతదుష్క్రుతే, తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్య యోగః
 కర్తసు కాశలం. ౧౦. కర్తజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః, జన్మబంధ
 వినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయం. యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి,
 తదా గంతాసి. నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్యచ. శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్య
 తి నిశ్చలా, సుమాధా వచలా బుద్ధి స్తదా యోగ మవాప్నోసి. ౧౩. అర్జునఉవాచ.—
 స్థితప్రజస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ, స్థితధీః కింప్రభాషేత కిమానీతప్రదేశ కి.
 ౧౪. శ్రీభగవానువాచ. ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్,
 ఆత్మస్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజస్తదోచ్యతే. దుఃఖే వ్యపద్యిన్నమనాః సుఖేషు విగత
 స్పృహః, వీతరాగభయశ్రోధః స్థితధీర్బుధిరుచ్యతే. య సుస్వప్నానభిన్నేహ స్తత్తత్
 ప్రాప్య శుభాశుభం, నాభినందతి నద్యేష్టి తస్యప్రజాప్రతిష్ఠితా. యదా సంహరతేచా
 యం కూర్వోఽంగానీవ సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజా ప్రతిష్ఠితా.
 విషయా వినీవర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః, రసవర్జం రసోఽవ్యస్య పరందృష్ట్వా నివర్తతే.
 యతతోహ్యపి కాంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః, ఇంద్రియాణి ప్రమాధీని హరంతి
 ప్రసభం మనః. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్తానీత మత్పరః. వశేహి యస్యేంద్రి
 యాణి తస్య ప్రజాప్రతిష్ఠితా. ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస స్సంగస్తే ఘాపజాయతే,
 సంగా త్సంజాయతే కామః కామాత్ శ్రోధోఽభిజాయతే. శ్రోధా ద్భవతి సంమోహ
 స్సంమోహాత్ స్పృతివిభీమః, స్పృతిభీంకాదుద్ధినాశో బుద్ధినాకాల్ ప్రణశ్యతి.
 ౬౩. రాగద్వేషవియుక్తైస్త విషయానింద్రియై శ్చరన్, ఆత్మవత్స్యై ర్విధేయాత్మా
 ప్రసాదమధిగచ్ఛతి. ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హానిరహ్యపజాయతే, ప్రసన్నచేతసో
 హ్యశు బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే. నాస్తి బుద్ధి రయుక్తస్య నచాయుక్తస్య భావనా, నచా
 భావయత క్షాంతి రకాంతస్య కుత స్సుఖం. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్తనో
 నవిధీయతే, త దస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావ మివాంభసి. తస్మా ద్యస్య మహా
 బాహో నిగృహీతాని సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజా ప్రతిష్ఠి
 తా, యో నితా సర్వభూతానాం తస్మాం జాగర్తి సంయమీ, యస్మాం జాగర్తి

భూతాని సా నికా పశ్యంతో మునేః. అపూర్వమాణ మచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాపః
ప్రవిశంతి. యద్వత్, తద్వత్కామాయా ప్రవిశంతి సర్వే స కాంతిమాప్నోతి
నకామకామి. ౭౦. వివేకాకామాక్ య స్సర్వాక్ పుమా శ్చరతి నిస్సృహః,
నిర్తమో నిరహంకార స్సకాంతి మధిగచ్ఛతి, ఏష బ్రహ్మస్థితిః పార్థ వై నాం ప్రాకృ
విముహ్యతి, స్థిత్యా స్యా మతకాలేఽపి బ్రహ్మనిర్వాణ ముచ్ఛతి. ౭౧

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూచనమత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగకాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున
సంవాదే సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ జ్ఞాయంతీ చేత్కర్తృణస్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన, తత్క్రింకర్తృణి
ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ. వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధి మోహయసీవ మే,
తదేకం వద నిశ్చిత్త్య యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయామ్. ౧. శ్రీభగవానువాచ. లో
కేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రాక్తా మయాఽనఘజ్ఞానయోగేన సాంఖ్యశాఖా
కర్తృభూగేన యోగినామ్. సకర్తృణా మనారంభా నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే, నచ
స్మ్యుననాదేవ సిద్ధి సమధిగచ్ఛతి. ౪. నహికశ్చిత్ త్విణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్తృకృత్,
కార్యతే హ్యవశః కర్తృసర్వః ప్రకృతిజై ర్దురైః. కర్తేంద్రియాణి సంయమ్య
యతస్తే మనసా స్మరన్, ఇంద్రియార్థా విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్స
ఉచ్యతే. య స్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారంభతేఽర్జున, కర్తేంద్రియైః కర్త
యోగ మసక్త స్సవిష్యతే, నియతం తు కర్త త్వం కర్తవ్యాయో హ్యకర్తృణః, శరీర
యాత్రాపిచ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్తృణః. యజ్ఞార్థాత్కర్తృణోఽన్యత్ర లోకోఽయం
కర్తృబుధనః, తదర్థం కర్తృకాంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర. సహాయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్యా
పురోవాచ ప్రజాపతిః, అనేన ప్రసవిష్యధ్య మేష నోఽస్త్విష్టకామధుక్. ౧౦. దేవాన్
భావయతానేన తే దేవా భావయంతు మః, పరస్పరం భావయంత శ్రేయః పర మవా
ప్యశః. ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః, తైర్దత్తా నప్ర
దాదైభ్యో యోభుక్తేః ప్రేనవివ సః. యజ్ఞశిష్టాశివ స్సౌహృ ముహ్యంతే సర్వకల్పిషైః,
భుంజతే తే త్వసుం పాపా య పచంత్యాత్మకారణాత్. అన్నా ద్భవంతి భూతాని
పర్ణస్యా దన్నసంభవః, యజ్ఞా ద్భవంతి పర్ణస్యో యజ్ఞః కర్తృసముద్భవః. కర్తృబ్రహ్మో
ద్భవం విద్ధి బ్రహ్మోత్తరసముద్భవం, తస్మా త్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం.
ఏవం ప్రపర్జితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః, ఆఘాయురింద్రియారామో
మోఘుం పార్థ స జీవతి. యస్తాత్మరతిరేవ స్యా దాత్మత్వప్రశ్న మానవః, ఆత్మనేః
వచ సంతుప్త స్తస్య కార్యం నవిద్యతే. వైవ తస్య కృతేనాథో నాకృతేనేహ కశ్యప,
నచాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః. తస్మా దసక్త స్సతతం కార్యం కర్త

సమాచర, అసక్తో హ్యచరక కర్త పర మాప్నోతి పూరుషః. కర్తృజైవ హి సుస్థి
 మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహమేవాసి సంపశ్యేత్ కర్తుమర్హసి. ౨౦. యద్య
 దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్ర దేవేతరో జనః, స య త్వమాణం కురుతే లోక స్తదమవర్తతే.
 నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన, నానవాప్త మనాప్తవ్యం వర్తవివచ
 కర్తవ్యే. యది హ్యహం నవర్తేయం జాతు కర్తవ్యతంద్రితః, మమ వర్తానువర్తంతే మమ
 హ్యే పార్థ సర్వశః. ఉత్సేదేయై రిమే లోకా నకుర్యాం కర్త చేదమాం, సంకరస్యచ
 కర్తాస్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రళాః. సక్తాః కర్తవ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి
 భారత, కుర్యాద్విద్వాంస్తథా సక్తశ్చీర్దుష్టోకసంగ్రహా, నబుద్ధిభేదం జనయే
 దక్షానాం కర్త సూగీనాం, జోషమే శ్శుగ్వకర్తాణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్.
 ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్తాణి సర్వశః, అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహ
 మితి మన్యతే. తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్తవిభాగయోః, గుణగుణేభ్యుపవర్తంత
 ఇతి మత్వా న సజ్జతే. ప్రకృతే ధ్మణసమూఢా స్సజ్జంతే గుణకర్తసు, తాన్యశ్శ్చ
 విజో మందాన్ కృత్స్నవి న్నిచిచాలయేత్. మయి సర్వాణి కర్తాణి సన్న్యస్యాథ్యాత్మ
 చేతసా, నిరాశ్చిర్మమే భూత్వా యుధ్యస్య విగతజ్వరః. ౩౦. యేమే మత మిదం
 నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః, శ్రద్ధాపంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽఽక
 ర్తభిః. యేత్యేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే మతం, సర్వజ్ఞానవిమూఢాస్తాన్
 విద్ధి నష్టినచేతసః. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవానవి, ప్రకృతి
 యాంతి భూతాని నిగ్రహః కింకరిష్యతి, ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యాథే రాగద్వేషా
 వ్యవస్థితో, తయోర్న వశ మాగచ్ఛే తై హ్యస్య పరిపంఖినా. శ్రేయాన్ స్వధర్మో
 విగుణః పరధర్మా త్యవస్థితాత్, స్వధర్మే విధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః.
 అర్జునఉవాచ-అథ కేన ప్రయత్నోఽయం పాపం చరతి పూరుషః, అనిచ్ఛన్నపి వాష్ట్యే
 బలాదివ నియోజితః. శ్రీభగవానువాచ. కామనిష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః,
 మహాశనో మహాపాప్తా విధ్వేన మిహ వైరిణమ్. ధూమేనావ్రియతే వహ్ని ర్యథా
 దరోమలేనచ, యథోల్లేనావృతో గర్భస్తథా తేనేద మావృతమ్. అవృతం జ్ఞాన
 మేలేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా, కామరూపేణ కాంతేయ దుష్పూరేణానలేనచ.
 ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠానముచ్యతే, ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞాన మా
 వృత్య దేహినమ్. ౪౦. తస్మాత్ త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ, పాప్తానం
 ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనమ్. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాను రింద్రియేభ్యః పరః
 మనః, మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు నః. ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధా

సంస్తభ్యాత్తాన మాత్తనా, జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదం. ౪౩. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవానువాచ—ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహ మవ్యయం, వివస్వాక్ మనవే ప్రాహ మను రిత్వాకవేఽబ్రవీత్. ఏవం పరంపరాప్రాప్త మిమం రాజర్షయో విదుః, సకాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప. స ఏవాయం మయా లేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః. భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేత ద్దుత్తమం. అర్జున ఉవాచ. ఆపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః, కథమేత ద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవా నితి. శ్రీభగవానువాచ. బహుాని మే వ్యతీ తాని జన్మాని తపచార్జున, తాన్యహం మే సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప. అజ్ఞోఽసి స న్నవ్యయాత్తా భూతానా మిశ్వరోఽపి సత్, ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్మాత్మమాయయా. యదాయదా హి ధర్మస్య జ్ఞాని ర్భవతి భారత, అఘ్నృతాన మథ ర్మస్య తదాఽఽత్తానం సృజామ్యహం. పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే, జన్మకర్మచమే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః, త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్జున. ఏతరాగభయక్రోధా మన్తయా మాముపాశ్రితాః, బహవో జ్ఞాన తపనా పూతా మద్భావమాగతాః. ౧౦. యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తలైవ భజామ్యహం, మమ వర్తానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః, క్షీప్రం హి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మణా. చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మవిభాగశః, తస్య కర్తార మపి మాం విధ్యేకర్తారమవ్యయం. నమాం కర్తాణి లింపంతి నమే కర్మఫలే స్పృహః, ఇతి మాం యోఽభిజానాని కర్మభిర్నస బధ్యతే. ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ పూర్వై రపి ముముక్షుభిః, కరు కర్తవ్య తస్మా త్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతం. కిం కర్మ కిమకర్తేతి కవయోఽవ్యత్ర మోహితాః, తలే కర్మప్రవక్ష్యామి యజ్ఞ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. కర్మణోహ్యపి బోధవ్యం బోధవ్యం చ వికర్మణః, అకర్మణశ్చ బోధవ్యం గహవా కర్మణో గతిః. కర్మణ్యకర్తయః పశ్యేదకర్మణి చ కర్తయః, స బుద్ధిమా న్మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్సృకర్మకృత్. యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణా త మాహుః పండితం బుధాః. త్యక్త్వా కర్మఫలా సంగం నిత్యశృప్తో నిరాశ్రయః, కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతి సః. ౧౦. నిరాకీ ర్యతచిత్రాత్తా త్యక్తకర్మవరగ్రహః, శారీరం కేవలం కర్మ పుర్వన్నాచిచ్ఛతి క

ల్పిషమ్. యదృచ్ఛాభావంతుష్టో ద్వంద్వాలీతో విమత్సరః, సమస్సిద్ధావసిద్ధౌచ
కృత్యాఽపి న విభక్యతే. గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః, యజ్ఞాయాచరతః
కర్మ సమగ్రం ప్రవీలియతే. బ్రహ్మర్షిణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మగ్నా బ్రహ్మణా హుతం,
బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా, దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగినః
వర్ణ్యపాసతే, బ్రహ్మగ్నా వపరే యజ్ఞం యజ్ఞేనోపజాహ్వతి. శ్రోత్రాగీసీంద్రియా
ణ్యన్యే సుయమాగ్నిషు జాహ్వతి, శబ్దాదీన్విషయా నన్యక్షంద్రియాగ్నిషు జాహ్వతి, సర్వా
ణీంద్రియకర్తాణి ప్రాణకర్తాణి చాపరే, ఆత్మసుయమయోగాగ్నా జాహ్వతి జ్ఞాన
దీపితే. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథా వరే, స్వాధ్యాయజ్ఞానయ
జ్ఞాశ్చ యతయ స్సంశితవ్రతాః. ఆపానే జాహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథా వరే,
ప్రాణాపానగతీ రుధ్వా ప్రాణాయామపరాయణాః. ఆపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్
ప్రాణేషు జాహ్వతి, సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపితకల్పమాః. ౧౦. యజ్ఞశిష్టా
మృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనం, నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః
కురుసత్తమః. విపం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే. కర్మజా న్విద్ధి తాన్
సర్వా నేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే. శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయా ద్యుజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః
పరంతప, సర్వం కర్తాభిలా పార్థ జ్ఞానే పరిమాప్యతే. తద్విద్ధి ప్రణిహతేన పరిప్రక్షేన
సేవయా, ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యజ్ఞజ్ఞాత్వా సమ
ర్థోహ మేవం యాశ్వాసి పాండవ, యేన భూతాన్యకేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో
ము, ఆపి చే దసిపాపేభ్యః స్పర్శేభ్యః పాపకృత్తమః. సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృణో
కుంతరిష్యసి. య తైథాసి సమిధోఽగ్ని ర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున, జ్ఞానాగ్ని స్పర్శ
కర్తాణి భస్మసాత్కురుతే తథా. సహ జ్ఞానేన సృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే, తత్స్వ
యం యోగసంసిద్ధిః కాలేనాత్మని విందతి, శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్సరః సుయ
తేంద్రియః, జ్ఞానం లభ్యా పరాం కాంతి మచిరేణాధిచ్ఛతి. ఆజ్ఞాశ్చ శ్రద్ధానశ్చ
సంశయాత్తా వివశ్యతి, నాయం లోకోఽస్తి నవరో న సుఖం సంశయాత్తనః. ౧౦.
యోగసమ్యక్ ప్రకర్తాణః జ్ఞానసూచిన్నసంశయం, ఆత్మవంతం న కర్తాణి నిబంధంతి
ధనంజయ. తస్మా ద్విజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసివాత్మనః, చిత్తైవం సంశయం
యోగ మతిష్ఠాత్తిష్ఠ భారత. ౧౨. ఏతి శ్రీభగవద్గీతాసూచనమత్పు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే జ్ఞానయోగోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪

ఆర్జున ఉవాచ—సన్న్యాసం కర్మణాం కృష్ణ పునరోగ్గంగంచ శంకసి, యచ్ఛేయ
వీతయో రేకం తస్మే బ్రూహి సునిశ్చితం. శ్రీభగవానువాచ. సన్న్యాసః కర్మ
శూన్యగశ్చ నిశ్చేయసకరావృథః. తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్ కర్మయోగోఽపి

వ్యతే. క్షేయ స్స నిత్యసన్నాస్తి యో న ద్వేష్టి న కాంక్షతి, నిర్ద్వంద్వో హి మహా
 బాహో సుఖం బంధా త్ప్రముచ్యతే. సాంఖ్యయోగో కృగ్గూలః ప్రవదంతి నమం
 డితాః, ఏక మప్యాస్థిత స్సమ్యగభయః. ద్విందలే ఫలం, యత్సాంత్యైః ప్రాప్యతే
 స్థానం తదోన్మై రసి గమ్యతే, ఏకం సాఖ్యం చ యోగంచ యః చశ్యతి స చశ్యతి. స
 న్నాస్తిసస్తు మహాబాహో దుఃఖ మాప్తు మయోగతః, యోగయుక్తో ముని ర్భిచ్ఛ నచిరే
 గాధగచ్ఛతి, యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః, సర్వభూతాత్మభూ
 తాత్మా కుర్వన్నపి నలభ్యతే. నైవ కించిత్కరోమితి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
 చక్యో శృణ్వో స్పృశో జిప్సు న్నశ్నో గచ్ఛో స్వపో శ్వసో. ప్రలబ్ధ
 విస్ఫుజో గృష్ఠో స్తున్విష స్తుమిష స్తుపి, ఇంద్రియాణీంద్రియాథేషు వర్తంతఇతిధా
 రయో. బ్రహ్మణ్యధాయ కర్మాణి సుగం త్యక్త్వా కరోతి యః, లిప్యతే స సహ
 షేన పద్మపత్రమివాంధసా. ౧౦. కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరసి,
 యోగినః కర్మ కుర్వన్తి సుగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతి
 మాప్నోతి నైష్ఠికీం, ఆయుక్తః కామకారణే ఫలే సంతో నిబధ్యతే. సర్వకర్మాణి మనసా
 సన్న్యస్యాత్తే సుఖం వశి, నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కుర్వన్మకారయో. నకర్మ
 క్ష్యం న కర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః, న కర్మఫలసంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే.
 నాదత్తే కస్య చిత్వాపం నవైవ సుకృతం విభుః, ఆజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన
 ముక్త్యాంతి జంతవః. జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం సుహృ నాశితమాత్మనః, తేహమాదిత్యవ
 జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరా. తద్గుణ్యు స్తదాత్మాన ర్మన్నిష్ఠా స్తత్సరాయణాః, గచ్ఛం
 త్యేషునరావృత్తిం జ్ఞానసిద్ధాంత కల్పమాః. విద్యావివరయసంపన్నీ బ్రహ్మణే గవి హస్తిని,
 తుం వైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమవర్జితాః. ఇహైవ తై ర్జిత స్సర్గో సుహం
 సామ్యే స్థితం పునః, నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మా ద్భిచ్ఛాణి తే స్థితాః, నప్ర
 హృష్యేప్యియం. ప్రాప్య నోద్విజేత్ప్రాప్య చాప్రియం, ధీరబుద్ధిరసమ్మాహా
 బ్రహ్మవి ద్భిచ్ఛాణి స్థితః. ౨౦ బాహ్యస్పర్శే వ్యసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్,
 స బ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖ మక్షయ మశ్నుతే. యేహి సుస్పర్శకా భోగా దుఃఖ
 యోనయ ఏవ తే, ఆద్యంతవంతః కాంతేయ న తేషు రమతే బుధాః. శశ్వతీహైవ
 య సోభుం ప్రాకృరీరవి మోక్షణాలో కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తస్స సుఖ
 నరః. యోఽంతస్సుభోఽన్తరారామ స్తథాంత ర్జ్యోతిరేవ. యః, సయోగీ బ్రహ్మని
 ర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽభిగచ్ఛతి. లభంతే బ్రహ్మ నిర్వాణ మృషయః. క్షీణకల్పమాః,
 ఛిన్నద్వైధాయతాత్మాన స్సర్వభూతహితే రతాః. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం
 యతచేతసామ్, ఛిత్తో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనాం. స్ఫుర్కాకృత్వా

బహిర్యాచ్యం శృణ్వంతైవాంతరే భువోః, ప్రాణాపానా సమా కృత్వా నా సాధ్యం తరచారిణాః. యతేంద్రియమనోబుద్ధిర్ననిర్దోక్షపరాయణః, విగతేచ్ఛాభయశోభో య స్సదా ముక్తవివ సః. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్, సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతి మృచ్ఛతి. ౨౯. ఇతి శ్రీ భగవద్గీతాసూచి షత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్తవ్యసన్యాసయోగో నామ పంచమోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవానువాచ—అనాత్రితః కర్తవ్యం కార్యం కర్త కరోతి యః, స సన్యాసీవ యోగీవ నిరస్మిన్నచా క్రియః. యం సన్న్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం విద్ధి పాండవ, నహ్యసన్న్యస్తసంకలాప్త యోగీ భవతి కశ్చన. ఆరుదుఃఖో ద్భవే ర్యోగం కర్తకారణ ముచ్యతే, యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణుచ్యతే. యదాహి నేంద్రియార్థేషు న కర్తవ్యమజ్ఞతే, సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢ స్తదోచ్యతే, ఉద్ధరే దాత్తనాత్తానం నాత్తాన మవసాదయేత్, అత్తైవహ్యత్తనోబంధు రాత్తైవ రిపు రాత్తనః. బంధు రాత్తాత్తన స్తస్య యేనాత్తైవాత్తనాజితః, అనాత్తనస్తు శత్రుత్వే వరేతాత్తైవ శత్రువత్. జితాత్తనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః, కిలోష్ఠసుఖదుఃఖేషు తథా మానావమానయోః. జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్తా మాటస్థో విజే తేంద్రియః, యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోహితృ కాంచనః. సుహృన్మిత్రాన్యనా సీన మధ్యస్థద్వేష్యబంధుషు, సాధువ్యపిచ పాపేషు సమబుద్ధిర్విశిష్యతే. యోగీ యుంజిత సతత మాత్తానం రహసి స్థితః. ఏకాకీ యతచిత్తాత్తా నిరాకీ రబిగ్రహ గం. శుచా దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిర మాసన మాత్త నః, నాత్యుచ్చితం నాతిసేచ చేలా జిన కుశోత్తరమ్. తత్తైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియక్రియః, ఉపవిశ్యా సనే యుంక్త్యా ద్యోగ మాత్త విశుద్ధయే. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయ స్థులః స్థిరః, సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం న్వం దిశశ్చాసనవలోకయత్. ప్రశాంతాత్తా విః ఖిర్భిష్టాచారిప్రతే స్థితః, మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్సరే యుంజన్మేవం సదాఽఽత్తానం యోగీ నియతమానసః. శాంతిం నిర్వాణపరమా మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి. నాత్యశ్శుకస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంత ముశ్శుతః, నచాలిప్స ష్శుకీలస్య జాగ్రతో నైవచార్జున, యక్తాహరవిహరస్య యుక్తచేష్టస్య కర్తవ్యం, యక్త స్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహః. యదా వినియతం చిత్త మాత్త స్వేహ తిష్ఠతే, నిస్సృహ స్సర్వకామేభ్యో యుక్తఇత్యుచ్యతే తదా. యథా దీపో నివాతస్థో నేంగలే సోపమా స్పృతా, యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగ మాత్తనః. య త్రో పరమతే చిత్తం విరుద్ధం యోగ సేవయా, యత్ర చైవాత్తనాత్తానం కశ్య సన్న్యా

మవ్యతి. ౨౦. సుఖమాత్మ్యానికం యత్త ద్దుష్టిగ్రాహ్య మతీంద్రియమ్, వేత్తి యత్ర
 వైవాయం స్థిత శ్చలతి తత్త్వతః. యం లభ్యా నాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
 యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుగాపి విచాల్యతే. తం విద్యాద్భుఖసంయోగవియోగం
 యోగసంజ్ఞితమ్, స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగో నిర్విణ్ణచేతసా. సంకల్పప్రభవాన్
 కామాం స్త్యక్త్వా సర్వా నశేషతః, మనసైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః.
 శనైశ్చనై రుపరమే ద్దుష్ట్యా భృతిగృహీతయా, ఆత్మసంఘం మనః కృత్వా న కిందిదసి
 చింతయేత్. యతోయతో నిస్సరతి మన శ్చంచల మస్థిరమ్, తత స్తతో నియమ్యైత
 దాత్మన్యేవ వశం నయేత్. ప్రకాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖమత్తమమ్,
 ఉపైతి కాంతరజసా బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్. యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ
 విగతకల్మషః. సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శ మత్యంతం సుఖ మశ్నుతే. సర్వభూతస్థమాత్మానం
 సర్వభూతాని చాత్మని, ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. యోమాం
 పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి, తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచ మే న ప్రణ
 శ్యతి. ౩౦. సర్వభూతస్థికం యోమాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః, సర్వథా వర్తమానోఽపి
 సయోగీ మయి వర్తతే. ఆత్మేవమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోగర్జున, సుఖంవా
 యదివా దుఃఖం సయోగీ పరమో మతః. అర్జునఉవాచ—యోగయం యోగ స్వయా
 ప్రాక్త స్సామ్యేన మధుసూదన, వితస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వాత్ స్థితి స్థిరాం.
 చంచలంహి మనః కృష్ణ ప్రమాథిబువద్బుధమ్, తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయో
 రివ సుదుష్కరమ్. శ్రీభగవానునాచ—అసంశయం మహాబాహో మనోదుర్నిగ్రహం
 చలమ్, ఆభ్యాసేన తు కాన్తేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే. ౩౧. అసంయతాత్మనా
 యోగో దుష్ప్రాప్త ఇతి మే మతిః, పశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపా
 యతః ౩౨. అర్జునఉవాచ. అయలిశ్చ్యథయోగేతో యోగా చ్చలితమానసః, ఆ
 ప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి. ౩౨. కచ్చన్నోభయవిభ్రష్ట శ్చిన్నా
 భ్రమివ నశ్యతి, అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పఞ్చ. ౩౩. ఏతం
 మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః, త్వదన్యస్సంశయస్యాస్య చేత్రా
 నహ్యాపవద్యతే. ౩౪. శ్రీభగవానునాచ. పార్థ వైవేహ నాముత్ర వినాశ స్తస్య
 విద్యతే, నహి కల్యాణకృత్కృచ్ఛిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి. ౪౦. ప్రాప్య పుణ్య
 కృతాన్ లోకా నుషిత్యా కాశ్వతీ సుమాః, శుచీనాం శ్రీమతాం గేహా యోగ
 భ్రష్టోఽభిజాయతే. ౪౧. అథవా యోగినా మేవ మతే భవతి ధీమతామ్, వితద్ధి దుర్ల
 భతరం లోకే జన్మ య దీదృశమ్. ౪౧. తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పార్థ
 వైహికమ్, యతలే చ తతో భూయ స్సంసిద్ధౌ కురునందన. ౪౩. పూర్వాభ్యాసేన

లేచైవ హ్నియతే హ్యవశోఽపి సః, జిజ్ఞాసు రపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మవివర్తతే,
 ౪౪. ప్రయత్నా ద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిషః, అనేక జన్మసంసిద్ధస్తతో యాచి
 పరాంగతిమ్. ౪౫. తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః, కర్మభ్య
 శ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవాద్భవ. ౪౬. యోగినా మపి సర్వేషాం వద్ధలేనాంత
 రాత్తనా, శ్రద్ధావాక్ భజతే యో మాం సమే యుక్తతమో మతః. ౪౭. భగవ
 ద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే ఆత్మసంయ
 మయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ— మయ్యాసక్తమనః పార్థ యోగం యంజన్ మదాశ్ర
 యః, అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాన్యసి తచ్ఛృణు. ౧ జ్ఞానం లేఁచూ పది
 జ్ఞాన మిదం పక్ష్యమ్యకేషతః, యజ్ జ్ఞాత్వా నేహ భూయోఽన్యత్ జ్ఞాతవ్య మప
 శిష్యతే. ౨. మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ద్యతతి సిద్ధయే, యతతామపి సిద్ధానాం
 కశ్చి న్నాం వేత్తి తత్వతః. ౩. భూమి రావోఽన్యో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవ, అహంకారఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టభా. ౪. అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృ
 తిం విద్ధి మే పరామ్ జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతే జగత్. ౫. పిత
 ద్యోనీని భూతాని సర్వాణీత్యుపధారయ, అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రో
 య స్తథా. ౬. మత్తః పరతరం నాన్య త్కించిదస్తి ధనంజయ, మయి సర్వమిదం
 ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ. ౭. రసోఽహం మప్పు కాంతేయ ప్రభాస్తి శశిసూ
 ర్యయోః, ప్రణవ స్సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృప. ౮. పుణ్యో గంధః పృథి
 వ్యాంచ లేజ శ్చాస్తి విభావసా, జీవనం సర్వభూతేషు తవ శ్చాస్తి తపస్విషు. ౯.
 బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్, బుద్ధి ర్బుద్ధిమతా మస్మి లేజస్తేజ
 స్వినా మహమ్. ౧౦. బలం బలవతాం చాహం కామరాగవివర్జితమ్, ధర్మావిరుద్ధోభూ
 లేష కామోఽస్తిభరత్సర్వధ. ౧౧. యేచైవ సాత్వికా భావా రాజసా స్తామసాశ్చయే.
 మత్త ఏకేతి తా నిద్ధి నత్వహం లేషు తే మయి. ౧౨. త్రిభిర్గుణమయై ర్భూతై
 రేభి సర్వమిదం జగత్, మోహితం నాజాభిచారి మామేభ్యః పర మవ్యయమ్. ౧౩.
 చైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా, మామేవ యే ప్రపద్యంతే
 మాయా మేతాం తరంతి తే ౧౪. నమాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరా
 ధమాః, మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః. ౧౫. చతుర్విధా భజంతే
 మాం జనా స్సృక్రృతినోఽర్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసు ర్థార్థి జ్ఞానీచ భరత్సర్వధ. ౧౬. లేహం
 జ్ఞానీ నిత్యయాక్త ఏకభక్తి ర్విశిష్యతే, ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం సచ మమ

ప్రియః. ౧౭. ఉదారాస్సర్వవైతే జ్ఞానీ త్వాత్తైవ మే మతమ్, ఆస్థిత స్సహి-
యుక్తాత్మా మామేవాను త్తమాం గతిమ్. ౧౮. బహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాక్
మాం ప్రపద్యతే, వాసుదేవ స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః. ౧౯. కామైన్దైన్ద్ర్యైర్మౌళ
జ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః, శం తం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతా
స్స్వయా. ౨౦. యో యో యాం యాం తమం భక్త కృష్ణాయాఽర్పితు మిచ్ఛతి,
తస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్. ౨౧. స తయా శ్రద్ధాయా
యుక్త స్తస్యారాధనమిహతే, లభతే చ తతః కామాక్ మయైవ విహితాక్
హితాక్. ౨౨. అంతవత్తు ఫలం లేహం తద్భవత్యల్పమేధసామ్, దేవాక్ దేవయజ్ఞో
యాంతి మద్భక్తా యాంతి మామసి. ౨౩. ఆవ్యక్తం వ్యక్తి మాఘ్నం మన్యంతే మా
మబుద్ధయః, పరం భావ మజానంతో మమాప్యయ మనుత్తమమ్. ౨౪. నానా ప్రకాశ
స్సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః, మూఢోఽయం నాభిజానాతి లోకో మామజ
మవ్యయమ్. ౨౫. వేదాహం సమలీతాని వర్తమానాని చార్జున, భవిష్యాణిచ భూతా
ని మాంతు వేద స కశ్చన. ౨౬. ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత, సర్వ
భూతాని నమ్రోహం పరే యాంతి పరం తవ. ౨౭. యేహం త్వంతగతం పాపం
జనానాం పుణ్యకర్తణామ్, తే ద్వంద్వమోహనిర్ముక్తా భజంతేమాం దృఢవ్రతాః.
౨౮. జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే, తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్న
మధ్యాత్మం కర్త చాఖిలమ్. ౨౯. సాధిభూతాధిపైవ మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః,
ప్రయాణకాలేఽపిచ మాం లే విదు ర్యుక్తచేతసః. ౩౦. హరిః ఓమ్-తత్సవితి శ్రీమహా
భారతే శతసహస్ర సంహితాయాం వైన్యూసిక్యాం శ్రీ భీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూప
నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీ కృష్ణార్జునసంవాదే విజ్ఞానయోగోనామ
సప్తమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కిం కర్త పురుషోత్తమ, అధిభూ-
తం చ కింప్రాక్త మధిపైవ కిమచ్యతే. ౧. అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మి
న్ద్రుసుదన, ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః. ౨. శ్రీభగవాను
వాచ—అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే, భూతభావోద్భవకరో
విసర్గః కర్త సంక్షిప్తః. ౩. అధిభూతం క్షరోభావః పురుషత్వాధిపైవతమ్, అధియ
జ్ఞోఽహ మేవాత్ర దేహే దేహభృతాం పర. ౪. అన్తకాలేచ మామేవ స్తర
స్సుక్త్వా కశేబరమ్, యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నా స్త్యక్త సంశయః. ౫.
యంయంవాసి స్తరక్ భావం త్యజత్యంతే కశేబరమ్, తం తమేవైతి కాంతేయ సదా
తద్భావభావితః. ౬. తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్సర యుధ్యచ, మయ్యర్పిత

మనోబుద్ధి ర్నామే వైష్యస్యసంశయః. 2. అభ్యాసయోగయుక్తేన చేతసా నాన్యగామి నా, పరమంపురుషందివ్యం యాతి పార్థానుచింతయత్. ౩ కనిం పురాణమనుశాసితార మణోరణీయాంసమనుస్త చేద్యః. సర్వస్య ధాతారమచింత్యకూపమాదిత్యవర్ణం త మసః పరస్తాత్. ౪. ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన వైవ, భువో ర్మధ్యే ప్రాణ మావేశ్య సమ్యక్ సతం పరం పురుష ముపైతి దివ్యం. ౧౦. యదక్షరం కేదవిదో వదంతి యద్యతయో పితరాగాః, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మ చర్యం చరంతి తత్రే వదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే. ౧౧. సర్వద్వారాణిసంయమ్య మనో హృది నిరుధ్యచ, మూర్ధ్నాస్థిధాయాత్మనః ప్రాణ మాస్థితో యోగధారణామ్. ౧౨. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరత్ మా మనుస్తరత్, యః ప్రయాలి త్యజత్ దేహం స యాలి పరమాం గతిమ్. ౧౩. అనన్యచేతాస్సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యః, తస్మాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః. ౧౪. మాముపేత్య పునర్బ్రహ్మ దుఃఖాలయమశాశ్వతమ్, నాపుష్పంతి మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః. ౧౫. ఆబ్రహ్మభవనా ఙ్గాః పునరావర్తినోఽర్జున, మాముపేత్య తు కాంతేయ పునర్బ్రహ్మ నవిద్యతే. ౧౬. సహస్రయోగపర్యంతమహర్వదృష్టాణో విదుః, రాత్రింయుగమా స్రాంతాం లేఽహోరాత్రవిదో జనాః. ౧౭. అవ్యక్తా ద్వ్యక్తయ స్సర్వాః ప్రభవ త్యహ రాగమే, రాత్ర్యాగమే ప్రతీయంతే తత్రై వావ్యక్తసంజ్ఞికే. ౧౮. భూతగ్రామ స్సవివాయం భూత్వాభూత్వా ప్రతీయతే, రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహ రాగమే. ౧౯. పర స్తస్మాత్తుభావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తా త్సనాతనః, య స్ససర్వేషు భూలేషు నశ్యత్సు నవిసశ్యతి. ౨౦. అవ్యక్తోఽక్షరఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్, యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౨౧. పురుష స్సచరః పార్థ భక్త్య లభ్య స్త్యనవ్యయా, యస్యాంకస్థాని భూతాని యేన సర్వ మిదం తతమ్. ౨౨. యత్ర కాలే త్వనావృత్తి మావృత్తిం చైవ యోగినః, ప్రయాతా యాలి తి కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ. ౨౩. అగ్నిర్వ్యోతి రహ శ్శుక్ల వైద్యాసా ఉత్తరాయణమ్ తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః. ౨౪. ధూమేరాలిస్తథా కృష్ణ వైద్యాసాదక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౨౫. శుక్లకృష్ణగతీ హ్యేతే జగత క్వాశ్యతే మతే, ఏకయా యాత్యనావృత్తి మవ్యయా వర్తతే పునః. ౨౬. నైతే నృతీ పార్థ జానత్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన, తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున. ౨౭. వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సుచైవ దానేషు యత్సు ణ్యఫలం ప్రదిప్తమ్, అత్యేతి తత్సర్వ మిదం విదిత్వా యోగీ పరం స్థాన ముపైతి చాద్యత్. ౨౮. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీ మహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయా

సిక్త్యాం శ్రీభీష్మచర్షణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే అక్షరపరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ.—ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయపే,
జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యజ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. ౧. రాజవిద్యారాజ
గుహ్యం పవిత్ర మిదముత్తమమ్, ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తు మవ్యయమ్. ౨.
ఆశ్రద్ధధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంకప, ఆప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యు
సంసారవర్జని. ౩. మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మథ్నాని సర్వ
భూతాని నచాహం తేష్వవస్థితః. ౪. నచ మథ్నాని భూతాని పశ్య మే యోగ
మైశ్వరమ్, భూతభృన్నచ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః. ౫. యథాకాశస్థితో
నిత్యం వాయు స్సర్వత్రగో మహాః, తథా సర్వాణి భూతాని మథ్నానీత్యుపధా
రయ. ౬. సర్వభూతాని కాంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్. కల్పక్షయే పున
స్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్. ౭. ప్రకృతిం స్వా మవప్త్యభ్య విసృజామి పునః
పునః, భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతే ర్వశాత్. ౮. నచ మాం తాని
కర్తాణి నిబర్హంతి ధనంజయ, ఉదాసీనవదాసీన మనక్తం తేషు కర్తసు. ౯. మయాధ్య
క్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే సచరాచరమ్, హేతునానేన కాంతేయ జగద్ధి పరివర్తతే.
౧౦. అపజానంతి మాం మూఢా మానుషీ తసు మాశ్రితమ్, పరం భావ మజానంతో
మమ భూతమహేశ్వరమ్. ౧౧. మోఘాశా మోఘకర్తాణో మోఘజ్ఞానా విచేతసః,
రాక్షసీ మానురీంచైవ ప్రకృతిం మోహిసీం శ్రితాః. ౧౨. మహాత్మానస్తు మాం పార్థ దైవీం
ప్రకృతి మాశ్రితాః, భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాది మవ్యయమ్. ౧౩. సతతం
కీర్తయంతో మాం యతంతకశ్చ దృఢవ్రతాః, నమస్యంతకశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా
ఉపాసతే. ౧౪. జ్ఞానయజ్ఞేన చావ్యన్యే యజంతో మా ముపాసతే, ఏకత్వేన పృథ
క్తేన బహుధా విశ్వతో ముఖమ్. ౧౫. అహంకృతురహం యజ్ఞః స్వధావా మహ
మాదధమ్, మంత్రోఽహ మహమేవాజ్య మహమగ్ని రహం హుతమ్. ౧౬. పితామహ
స్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః, వేద్యం పవిత్ర మోంకార ఋక్సామ యజు
రేవచ. ౧౭. గతి ర్భర్తా ప్రభు స్సాక్షీ నివాస శ్శరణం సుహృత్, ప్రభవః ప్రళయస్థానం
నిధానం బీజమవ్యయమ్. ౧౮. తపామ్యహ మహం వర్షం నిగృహ్ణా మ్యుత్పన్నజామి చ,
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్ఛాహమర్దున. ౧౯. త్రైవిద్యా మాం పోషమా
పూతపాపా యజ్ఞైరి ద్వా స్వర్గలిం ప్రార్థయంతే, తే పుణ్య మాసాద్య సురేంద్రలోక
మత్నంతి దివ్యాన్ దివి దేవభోగాన్. ౨౦. తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం వికాలం
క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి, ఏవం త్రయోధర్మమనుప్రపన్నా గతాగతం.

కామకామా లభంతే. ౨౧. అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే, లేమం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం. ౨౨. యత్సన్యదేవతా భక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, తేఽపి మామేవ కాంతేయ యజంత్యవిధి పూర్వకమ్. ౨౩. అహం హి సర్వ యజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభు రేవ చ, నతు మామభి జానంతి తలేన్వాత శ్చ్యవంతి తే. ౨౪. యాన్తి దేవప్రతా దేవా నిత్యోక్తా యాన్తి పితృప్రతాః, భూతాని యాంతి భూలేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపిమామ్. ౨౫. వత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి, తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః. ౨౬. యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్ఞహోషి దదాసి యత్, య త్తపస్యసి కాంతేయ తత్కురువ్య మదర్పణమ్. ౨౭. శుభాశుభఫలై రేవం మోక్ష్యసే కర్తృబంధనైః, సన్న్యాసయోగయుక్తాత్తా విముక్తో మా మువైష్యసి. ౨౮. సమో ఽహం సర్వభూలేషు నమే ద్యేష్యోఽస్తి న స్త్రియః. యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే లేషు చావ్యహమ్. ౨౯. అపిచేత్సుదురాచారో భజతే మా మనన్యభాక్, సాధు రేవ సమంతవ్య సృమ్యగ్వ్యవసీతో హి నః. ౩౦. క్షీత్రం భవతి ధర్మాత్తా శస్వ చ్ఛాంతి నియచ్ఛతి, కాంతేయ ప్రతిజానీహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి. ౩౧. మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి న్యుః పాపయోనయః, స్త్రీయో వైశ్యావైశ్వా హూద్రాక్షేఽపి యాంతి పరాం గతిం. ౩౨. కిం పున రాబ్ధిప్తాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయస్తథా, ఆనిత్య మనుఖం లోక మిమం ప్రాప్య భజన్య మాం. ౩౩. మన్మనా భవ మభ్యో మద్యాజీ మాం నమస్కరు, మా మేవైష్యసి యుక్తైవ మాత్మనం మత్పరాయణః. ౩౪. హరిఃక్షిమ్. తత్పదితిశ్రిమహాభారతే శతసహస్రి కాయాం సంహితాయాం వైయా సిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగో నామ నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ — భూయ ఏవ మహాబాహో శృణుమే పరమం వచః, యత్రే ఽహం శ్రీయమాణాయ వత్సోమి హితకామ్యయా. ౧. న. మే విదు స్సురగణాః ప్రభవం న మహర్షయః, అహ మాద్విద్విదేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః. ౨. యో మా మజ మనాదిం చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్, అసంమూఢ సృమర్త్యేషు సర్వపాతైః ప్రముచ్యతే. ౩. బుద్ధిర్ధానమనమ్రోహః క్షమా సత్యం దమ శృణుః, సుఖం దుఃఖం భవోభావో భయం చాభయమేవచ. ౪. అహింసా సమతా తుష్టి స్తపో దానం యజోఽయశః, భవంతి భావా భూతానాం మత్తపివ పృగ్గిధాః. ౫. మహర్షయ స్సప్త పూర్వే చత్వారో మనవ స్తథా, మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రళాః. ౬. ఏతాం విఘాతం యోగం చ మమ యో వేత్తి తత్త్వతః, సోఽవిఘోతః

న యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః. 2. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత సర్వం ప్రవర్తతే, ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావనమన్వితాః. ౮. మచ్చితా మద్గత ప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్. కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తువ్యంతి చ రమంతిచ. ౯. తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్, దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మా ముపయాంతి తే. ౧౦. తేషామేవానుకంపార్థమనామజ్ఞానజం తమః, నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా. ౧౧. అర్జునఉవాచ — పరం బ్రహ్మ పరంధామ విత్త్రం పరమం భవాత్, పురుషం కాశ్యతం దివ్యమాదిదేవ మజం విభుమ్. ౧౨. అహం స్త్వా మృషయ స్సర్వే దేవర్షిర్నారదస్తథా. అసితో దేవ లో వ్యాస స్స్వయంచైవ బ్రవీషిమే. ౧౩. సర్వ మేత దృతం మన్యే యస్తాం వదసి కేశవ, నహి తే భగవత్ వ్యక్తిం విదు ర్దేవా న దానవాః. ౧౪. స్వయమేవాత్మనా త్మానం వేత్త త్వం పురుషోత్తమ, భూతభావన భూలేశ దేవదేవ జగత్పతే. ౧౫. వత్తు మర్హస్యకేషేణ దివ్యా హ్యత్మవిభూతయః, యాభి ర్విభూతిభి ర్లోకానిమాం స్త్వం వ్యాప్య తిష్ఠసి. ౧౬. కథం విద్యా మహం యోగీ త్వాం నదా పరిచింత యత్, కేఘకేఘచ భావేఘ చింత్యోఽసి భగవ న్నయా. ౧౭. విస్తరేణాత్మనో యోగం విభూతించ జనార్దన, భూయః కథయ త్ప్రతి స్త్వి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృ తం. ౧౮. శ్రీభగవానువాచ—హంత తే కథయిష్యామి విభూతీ రాత్తన శ్శుభాః, ప్రాధన్యతః కురుశ్రేష్ఠ నాస్త్యంతో విస్తరస్య మే. ౧౯. అహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః, అహ మాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానా మంత ఏవచ. ౨౦. ఆది త్యానా మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషాం రవి రంశుమాత్, మరీచి ర్నరుతా మస్మి న్నక్షత్రాణా మహం శశి. ౨౧. వేదానాం సామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మి వానవః, ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతానా మస్మి చేతనా. ౨౨. రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మి విత్తేశో యక్షరక్షసామ్, వసూనాం పావకశ్చాస్మి మేరుశ్శిఖరిణా మహమ్. ౨౩. పురోధ సాం చ ముఖ్యం మాం విద్ధి పార్థ బృహస్పతిమ్, సేనాసీనా మహం స్కంద స్సరసా మస్మి సాగరః. ౨౪. మహర్షీణాం భృగు రహం గిరా మస్త్యేక మక్షరమ్, యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః. ౨౫. అశ్వత్థ సర్వవృక్షాణాం దేవర్షిణాం చ నారదః, గంధర్వాణాం చిత్రరథ స్సిద్ధానాం కపిలో మునిః. ౨౬. ఉచైచ్చ శృణవన మశ్వానాం విద్ధి మా మమృతోద్భవమ్, విరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాంచ నరాధిపమ్. ౨౭. ఆయుధానా మహం వజ్రం ధేమానామస్మి కామధుక్, ప్రజాశ్చాస్మి కందర్ప స్సర్వాణా మస్మి వాసుకిః. ౨౮. అనంతశ్చాస్మి నాగానాం వరుణో యాదసా మహమ్, పితౄణా మర్యమా చాస్మి యమ స్సూర్యమతా మహమ్. ౨౯.

ప్రహ్లాద శ్వాస్తి దైత్యానాం కాలః కలయతా మహమ్, మృగాణాంచ మృగేంద్రో
 ౨హం వై నలేయశ్చ పక్షిణాం. ౩౦. పవనః కవతా మస్తిరామశ్చస్తభృతా మహం,
 ఝుషణాం మకరశ్వాస్తి స్రోతసా మస్తి జాహ్నువీ. ౩౧. సర్గాణా మాదిరంతశ్చమ
 ధ్యంచై వాహ మర్జున, అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతా మహమ్. ౩౨. అక్ష
 రాణా మకారోఽస్తి ద్వంద్వ స్సామాసికస్యచ, ఆహమేవాక్షయః కాలః ధాతాహం
 విశ్వతోముఖి. ౩౩. మృత్యు స్సర్వహర శ్చాహ ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్, కీర్తిశ్రీ
 ర్వాక్ష్మ సారీణాం స్వప్రతి ర్దేహ భృతిః శ్రుమా. ౩౪. బృహత్సామ తథా సామ్నాం గ
 యత్రీఛందసా మహమ్, మాసానాం మార్గశీర్షోఽహ మృతూనాం కసుమాకరః. ౩౫.
 ద్యూతం ఛలయతా మస్తి లేజ స్తేజస్వినా మహం, జయోఽస్తి వ్యవసాయోఽస్తి
 సత్త్వం సత్త్వవతామహమ్. ౩౬. పృష్ఠీణాం వాసుదేవోఽస్తి పాండవానాం ధనం
 జయః, మునీనా మప్యహం వ్యాసః కపీనా ముశనా కవిః. ౩౭. దండో దమయతా
 మస్తి నీతి రస్తి జగీషతాం, మానం చైవాస్తి గుహ్యేనాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్.
 ౩౮. యచ్ఛాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జున, న తదస్తి వినా యత్స్యాన్న
 యాభూతం చరాచరమ్. ౩౯. నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంకష
 ఏష తూడ్వేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరో మయా. ౪౦. యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వ
 శ్రీమద్రాజిత మేవహ, తత్త దేవావగచ్ఛ త్వం మమ లేజోఽంతశసంభవం. ౪౧. అహ
 బహు వై లేన కిం జ్ఞాలేన తవార్జున, విప్ర భ్యాహ మిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో
 జగత్. ౪౨. హరిఃపిష్ఠః; తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సహితా
 యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విభూతివిస్తరయోగోనామ దశమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—మదన్తగ్రహాయ పరమం గుహ్య మధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్, యత్త్వ
 యోక్తం వచస్తేన మోహోఽయం విగతో మమ. ౧. భవావ్యయా హి భూతానాం
 శ్రుతో విస్తరశో మయా, త్వత్తః కమలపత్రాక్ష మాహత్మ్య మపిచావ్యయమ్. ౨.
 ఏవ మేత ద్యథా తత్సమత్తానం పరమేశ్వర, ద్రష్టు మిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం
 పురుషోత్తమ. ౩. మన్యసే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్టు మితి ప్రభో, యోగేశ్వర
 తతో మే త్వం దర్శయాత్తానమవ్యయమ్. ౪. శ్రీభగవానువాచ—పశ్య మే పార్థ
 రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. ౫.
 పశ్యాదిత్యాక్ వసూక్ రుద్రా నక్వినౌ మరుత స్తథా, బహునన్యద్రష్టపూర్వోఽ
 పశ్యా శ్చర్మాణి భారత. ౬. ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం, మమ
 దేహ గుడాకేశ యచ్ఛాన్య ద్భీష్టు మిచ్ఛసి. ౭. నతు మాం శత్యసే ద్రష్టు మనే

నైవ స్వచక్షుషా, దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగ మైశ్వరమ్. ౮. సంజయ
 ఉవాచ—వివ ముక్త్వా తతో రాజన్ మహాయోగేశ్వరో. హరిః, దర్శయామాస
 పార్థాయ పరమం రూప మైశ్వరమ్. ౯. అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనమ్, అనేక
 దివ్యాభరణం దివ్యానేహోద్యతాయుధమ్. ౧౦. దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధాను
 లేపనం, సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనంతం విశ్వతో ముఖమ్. ౧౧. దివి సూర్యసహ
 స్రస్య భవే ద్యుగబదుత్థితా, యది భాస్వదృశీ సా స్యాద్భాస స్తస్య మహాత్మనః.
 ౧౨. తత్రైకస్థం జగత్కృత్సృం ప్రవిభక్త మనేకదా, ఆచశ్య ద్వేవదేవస్య శరీరే
 పాండవ స్తదా. ౧౩. తతస్సవిన్నయా విప్రో హృష్టరోమా ధనంజయః, ప్రణమ్య
 శిరసా దేవం కృతాంజలి రభావత. ౧౪. అర్జునఉవాచ—పశ్యామి దేవాం స్తవ దేవ
 దేహే సర్వాం స్తథాభూత విశేషసంఘాన్, బ్రహ్మణ మిశం కమలాసనస్థ మృషీంశ్చ
 సర్వా సురగాంశ్చ దివ్యాన్. ౧౫. అనేకబాహూదరవక్త్రనేత్రం పశ్యామి త్వాం
 సర్వతోఽనంతరూపం, నాంతం నమధ్యం నపున స్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వ
 రూప. ౧౬. కిరీటిసం గదినం చక్రిణం చ లేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమంతం, పశ్యామి
 త్వా దుర్నిరీక్ష్యం సమంతా ద్దీప్తానలార్కద్యుతి మప్ర మేయమ్. ౧౭. త్వ మక్షరం
 పరమం వేదితవ్యం త్వ మస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, త్వ మవ్యయ శ్శాశ్వత ధర్మ
 గోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే. ౧౮. ఆనాదిమధ్యాంత మనంతపీఠ్య
 మనింతబాహుం శశిసూర్యనేత్రమ్, పశ్యామి త్వా దీప్తహుతాశవక్త్రం స్వలేజసా
 విశ్వమిదం తపంతమ్. ౧౯. ద్యావా పృథివ్యోరిధ మంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన
 దిశశ్చ సర్వాః, దృష్ట్వాద్భుతం రూపమిదం తవోగ్రం లోకత్రయం ప్రవ్యథితం
 మహాత్మక్. ౨౦. అమీ హి త్వాం సురసంఘా విశంతి కేచి ద్ధీతాః ప్రాంజలయో
 గృణంతి, స్వస్తీత్యుక్త్వా మహర్షిసిద్ధ సంఘాః స్తువంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః.
 ౨౧. రుద్రాదిత్యాః పసవో యేచ సాధ్యా విశ్వేఽశ్వినౌ మరుత శోష్యపాశ్చ, గంధ
 ర్వయక్షాః సురసిద్ధసంఘా వీక్షంతే త్వాం విస్తీతాః శ్చైవ సర్వే. ౨౨. రూపం
 మహాత్రే బహు వక్త్ర నేత్రం మహాబాహూ బహుబాహూరుపాదమ్, బహూదరం
 బహుదంష్ట్రకరాళం దృష్ట్వా లోకాః ప్రవ్యథితా స్తథావమ్. ౨౩. సభస్సన్నికం
 దీప్త మనేకవర్ణం వ్యాతాననం దీప్తవిశాలనేత్రం, దృష్ట్వాహి త్వాం ప్రవ్యథితాంత
 రాత్తా ధృతిం నవందామి శమం చ విష్ణో. ౨౪. దంష్ట్రకరాళానిచ లేముఖాని దృష్ట్వావ
 కాలానలసన్నిభాని, దిశో నవానే నలభేచ శర్మ ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౨౫.
 అమీ చత్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాస్సర్వే సహైవావనిపాలసామ్రాః, భీష్మద్రోణ
 సునతపుత్ర స్తథాసౌ సహస్రదీయైరపి యోధముఖైః. ౨౬. వక్త్రాణి తే త్వరమాణా

విశంతి దంష్ట్రకరాశాని భయానకాని, కేచి ద్విలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూర్ణితై రుత్తమాంగైః. ౨౭. యథా నదీనాం బహవోఽంబువేగా స్సముద్ర మేవాభిముఖా ద్రవంతి, తథా తవామీ నరహాకవీరా విశంతి వక్త్రాణ్యభివో జ్వలంతి. ౨౮. యథా ప్రదీప్తం జ్వలనం వతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధవేగాః, తత్రైవ నాశాయ విశంతి లోకాస్తవాసి వక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః. ౨౯. లేలిహ్యసే గ్రహమాన స్సమంతా ణ్లోకాన్ సమగ్రాన్ వదన్తై ర్జ్వలన్విభిః, లేజోభి రాపూర్వ జాతృమగ్రం భాసస్తవోగ్రాః ప్రతపంతి విష్ణుః. ౩౦. ఆఖ్యాహి మే కో భవానుగ్రహాః నమోఽస్తుతే దేవవర ప్రసీద, విజ్ఞాతు మిచ్ఛామి భవంత మాద్యం నహి ప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్. ౩౧ శ్రీభగవానువాచ. కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో లోకాన్ సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః, ఋతేఽపి త్వాం నభివ్యంతి సర్వే యేఽవస్థితాః ప్రత్యసీకేషు యోధాః. ౩౨. తస్మాత్త్వముత్తిష్ఠయతో లభస్వ జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధం, మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిత్. ౩౩. ద్రోణం చ భీష్మం చ జయద్రథం చ కర్ణం తథాఽన్యానపి యోధవీరాన్, మయా హతాం స్త్వం జహి మావ్యధిహి యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్. ౩౪. సంజయఉవాచ—ఏకచ్ఛృత్వా పచనం కేశవస్య కృతాంజలి ర్వేదమానః కిరీటీ, నమస్కృత్వా భూష వివాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్యు. ౩౫. అర్జునఉవాచ—స్థానేహృషీకే తవ ప్రక్రిర్వా జగత్ప్రకృష్టత్యమరజ్యలేచ, రక్షాంసి భీతాని దిశో ద్రవంతి సర్వే నమస్కంతి చ సిద్ధసంఘాః. ౩౬. కన్తా చ్చులే న నమేరన్ మహాత్మా గరియసే బ్రహ్మణోఽప్యధికస్త్రే, అనంత దేవేశ జగన్నివాస త్వమక్షరం సదస త్తత్పరం యత్. ౩౭. త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్య వరం నిధానం, వేత్తాసి వేద్యంచ వరంచ ధామ త్వయాతతం విశ్వ మనంతరూప. ౩౮. వాయు ర్యమోఽగ్ని ర్వరుణ శృకాంకః ప్రజాపతి స్త్వం ప్రవీతామహశ్చ, నమో నమస్తేఽస్తు సహస్రకృత్స్య పునశ్చ భూయోఽసి నమో నమస్తే. ౩౯. నమః పురస్తా దథ పృథ్వత స్తే నమోఽస్తుతే సర్వతపివ సర్వ, అనంతవీర్యామిత విక్రమ స్త్వం సర్వం సమాపన్నస్థి తతోఽసి సర్వః. ౪౦. సఖేలి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హేకృష్ణ హే యాదవ హే సఖేలి, అహ నతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదా త్ప్రణయేన వాసి. ౪౧. యచ్ఛాపహ సార్థ మసత్కృతోఽసి విహరశయ్యాససభోజనేషు, ఏకోఽథవా వ్యచ్యుతతత్సమక్షం తత్త్వామయే త్వా మహ మప్రమేయం. ౪౨. వీతాసి లోకస్య చరాచరస్య త్వ మస్య పూజ్యశ్చ గరు ర్గణీయాన్, న త్వత్సమోఽస్త్వభ్యధికుః కుతోఽన్యో లోక త్రయైస్య

ప్రతిమప్రభావః. ౪౩. తస్మాత్ప్రీతిమ్య ప్రణిధాయ కాయా ప్రసాదయే త్వా మహా
మీశమిద్యం, పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యుః ప్రియః ప్రియామూర్త్యసి దేవసోఽఘౌ. ౪౪.
అదృష్టపూర్వం హృషికోఽస్మి దృష్ట్యా భయే చ ప్రవృత్తితం మనోమే, తదేవ
మే దర్శయ దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౪౫. కిరీటిసం గదిసం చక్రహస్త
మిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టు మహం తదైవ, తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్రబాహో
భవ విశ్వమూర్తే. ౪౬. శ్రీభగవానువాచ—మయా ప్రసన్నేన తవాద్భుతేదం రూపం
పరం దర్శిత మాత్మయోగాత్, తేజోమయం విశ్వ మనంతమాద్యం యన్తే త్వదన్యేన
సదృష్టపూర్వం. ౪౭. నవేదయత్థాధ్యయనై ర్నదానై ర్నచక్రియాభి ర్నతహాభి రుద్రైః,
ఏవం రూప శృక్య అహం నృలోకే ద్రష్టుం త్వదన్యేన తుదప్రవీర. ౪౮. మాలేఽన్యథా
మాచ విమూఢభావో దృష్ట్యా రూపం ఘోరమిదృచ్ఛ మేదం, వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః
పునస్త్యం తదేవ మే రూప మిదం ప్రవశ్య. ౪౯. సంజయఉవాచ—ఇత్యర్జునం
వాసుదేవ స్తథోక్త్వా స్వకం రూపం దర్శయామాస. భూయః, ఆత్వాసయామాసచ
భీతమేనం భూత్వా పునస్సౌమ్యవపు ర్నహతా. ౫౦. అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్యే
దం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యం జనార్దన, ఇదాసీ మస్మి సంపృత సుచేతాః
ప్రకృతిం గతః. ౫౧. శ్రీభగవానువాచ—సుదుర్దర్శమిదం రూపం దృష్టవాససి
యన్నమ, దేవా అప్యస్య రూపస్య నిత్యం దర్శనకాంక్షిణి. ౫౨. నాహం వేదై ర్నత
వసా నదాసేన న చేజ్యయా, శక్య ఏవం విఘో ద్రష్టుం దృష్టవాససి మాం యథా.
౫౩. భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహ మేవం విఘోఽర్జున, జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన
ప్రవేష్టుం చ పరంతప. ౫౪. మత్కర్తృకృ న్నత్పరమో మదృక్త స్సంగవృత్తిః, నిర్వైర
స్సర్వభూతేషు య స్సమామేతి పాండవ. ౫౫. హరిః ఓమ్. తత్సనిలి శ్రీమహాభారతే
శతసహస్రీకాయాం సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూప
నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విశ్వరూపసందర్శనయో
గోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ—ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తా స్త్వాం పర్యుపాసలే, యే
చాప్యక్షరమవ్యక్తం లేహం కే యోగవిత్తమాః. ౧. శ్రీభగవానువాచ—మయ్యా
వేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసలే, శ్రద్ధయా పరయోపేతాస్తేమే
యుక్తతమా మతాః. ౨. యే త్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసలే, సర్వ
త్రగమచింత్యం చ మాటస్థ మచలం ధునం. ౩. సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం
సర్వత్ర సమబుద్ధయః, తే ప్రాప్నువంతి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః. ౪.
క్షోభితరస్థేనా మవ్యక్తానక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహ

వద్ధి రవాప్యతే. ౧. యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరా, ఆనన్యే
 వైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౬. లేహ మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసం
 సారసాగరాత్, భవామి నచిరా త్పార్థ మయ్యావేతచేతసాం. ౭. మయ్యేవ మన
 ఆధత్స్వ మయి బుద్ధి నివేశయ, నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం నసంశయః. ౮.
 అథ చిత్తం సమాధాతుం నశక్నోషి మయి స్థిరం, అభ్యాసయోగేన తతో మా మిచ్ఛా
 ప్తం ధనంజయ. ౯. అభ్యాసేనవ్యసమర్థోఽసి మత్కర్తృవరమో భవ, మదర్థమపి
 కర్తాణి కుర్వత్ సిద్ధి మవాప్నోసి. ౧౦. అదైతదప్యశక్తోఽసి కర్తుం మద్యోగ మశ్రితః,
 సర్వకర్మఫలత్యాగం తతః కురు యతాత్మవాక్. ౧౧. శ్రేయోహి జ్ఞానమభ్యాసాత్
 జ్ఞానా ధ్యానం విశిష్యతే, ధ్యానా త్కర్మఫలత్యాగ స్త్రాగచ్ఛంతి రనంతరమ్. ౧౨.
 అద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవ చ, నిర్మమో నిరహంకార స్సమదూఖ
 సుఖః శ్రుమి. ౧౩. సంతుప్త సుతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః, మయ్యర్పితమ
 నోబుద్ధి ర్యో మదృక్త సృ మే ప్రియః. ౧౪. యస్తా న్నో ద్విజతే లోకో లోకా
 న్నోద్విజతే చ యః, హర్తామర్ష భయోద్వేగై ర్ముక్తో య సృచమే ప్రియః. ౧౫. ఆన
 పేక్ష శ్శుచి ర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యధః, సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మదృక్త సృమే
 ప్రియః. ౧౬. యో నహృష్యతి నద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభపరిత్యాగీ
 భక్తిమాన్ య సృ మే ప్రియః. ౧౭. సమ శ్శత్రు చ మిత్రే చ తథా మానావమాన
 యోః, కిలోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమస్యంగవివృతః. ౧౮. తుల్యనిదాస్తుతి ర్తాసి సంతుష్టో
 యేన కేనచిత్, అనికేతః స్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః. ౧౯. యేతు భర్త్యా
 మృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే, శ్రద్ధధానా మత్పరమా భక్తా స్తేఽతీవ మే
 ప్రియాః. ౨౦. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం
 వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే భగవద్భక్తియోగోనామ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ—ప్రకృతిం పురుషం వైవ త్షేత్రం త్షేత్రజ్ఞమేవ చ, ఏత
 ద్వేదితు మిచ్ఛామి జ్ఞానం జ్ఞేయం చ కేశవ. ౧. శ్రీభగవాననాచ—ఇదం శరీరం
 కాంతేయ త్షేత్ర మిత్యభిధీయతే, ఏతద్యోచేత్రి తం ప్రామాణ్యే త్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః.
 త్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత, త్షేత్ర త్షేత్రజ్ఞయో ర్జ్ఞానం య త్జ్ఞానం
 మతం మమ. ౩. తత్క్షేత్రం యచ్చ యాదృక్చ యద్వికారి యతశ్చ యత్, సచ యో
 యప్రభావశ్చ తత్సమాసేన మే శృణు. ౪. ఋషిభి ర్భుక్తుధా గీతం ఛందోభి ర్వివి
 ఛైః పృథక్, బ్రహ్మసూత్రపత్రై శ్చైవ హేతుమద్భి ర్వినిశ్చితైః. ౫. మహాభూతా
 న్యహంకారో బుద్ధి రవ్యక్తమేవ చ, ఇంద్రియాణి దక్షైకం చ పంచచేంద్రియగోచరాః

౬. ఇచ్ఛాన్వేష స్సుఖం దుఃఖం సంఘాతశ్చేతనా భృతిః, ఏత త్తేత్రం సమాసేన సవి
 కార ముదాహృతమ్. ౭. అమానిత్య మదంభిత్య మహింసా త్సంతి రార్జవం, అచా
 ర్యోపాసనం కాచం సైర్య మాత్మవినిగ్రహః. ౮. ఇంద్రియాధేషు వైరాగ్య మనహం
 కారవివచ, జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్. ౯. అసక్తి రసభివ్యంగః
 పుత్రదారగృహాదిభు, నిత్యంచ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టాపహతిభు. ౧౦. మయి చానన్య
 యోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ, వివిక్తదేశసేవిత్యమర్తి ర్జనసంసది. ౧౧. ఆధ్యాత్మజ్ఞా
 ననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్, ఏతత్ జ్ఞానమితి ప్రోక్త మజ్ఞానం య దతోఽన్య
 థా. ౧౨. జ్ఞేయం యత్రప్రసక్త్యామి యజ్ఞాత్వా మృత మశ్నుతే, అనాదిమత్పరం
 బ్రహ్మ న స త్తన్నాస దుచ్యతే. ౧౩. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిరో
 ముఖమ్, సర్వతః శ్రుతిమణ్డోకే సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి. ౧౪. సర్వేంద్రియగుణా
 భాసం సర్వేంద్రియవిపర్జితమ్, అసక్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృచ. ౧౫.
 బహిరంతశ్చ భూతానా మచరం చరమేవచ, సూక్ష్మాత్వా త్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థం
 చాంతికేచ తత్. ౧౬. అవిభక్తంచ భూతేషు విభక్తమివచ స్థితమ్, భూతభర్తృచతజ్
 జ్ఞేయం గ్రసిష్ఠు ప్రభవిష్టుచ. ౧౭. జ్యోతిషమపి తజ్జ్యోతిస్తమనః పర ముచ్యతే,
 జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విస్థితం. ౧౮. ఇతి తేత్రం తథా జ్ఞానం
 జ్ఞేయం చోక్తం సమాసతః, మధ్యక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ మగ్నానాయోపపద్యతే. ౧౯.
 (ప్రకృతింపురుషంచైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి, వికారాంశ్చ గుణాంతైచ్చైవ విద్ధి ప్రకృతి
 సంభవాత్. ౨౦. కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతి రుచ్యతే, పురుష స్సుఖ
 దుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతు రుచ్యతే. ౨౧. పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుక్తే
 ప్రకృతిజా స్థగ్, కారణం గుణసంనోఽన్య సదసద్యోనిజన్తసు. ౨౨. ఉపద్రష్టా
 ఽనుమంతా చ భర్తా భోక్తామహేశ్వరః, పరమాత్మేతిచామృత్యో దేహేఽస్తిక్ పురుషః
 పరః. ౨౩. య ఏవం వేతి పురుషం ప్రకృతించ గుణై స్సమా, సర్వథా వర్తమా
 నోఽపి న స భూయోఽభిజాయతే. ౨౪. ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి కేచి దాత్మాన మా
 త్మనా, అన్యే సాంఖ్యేన యోగేన కర్మయోగేన చాపరే. ౨౫. అన్యేల్వేవ మజానన్తః
 శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే, లేఽపి చాలిఖర స్త్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరాయణాః. ౨౬.
 యావత్పంచాయతే కించిత్సత్త్వం స్థావరజంగమం, తేత్రతేత్రజ్ఞసంయోగా త్తద్విద్ధి
 భరతర్షభ. ౨౭. సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరం, విశ్వ త్స వ్యవినశ్యంతం
 యః పశ్యతి న పశ్యతి. ౨౮. సమం పశ్యత్ హి సర్వత్ర సమవస్థిత మిశ్వరం, నహి న
 స్త్వాత్మనాఽఽత్మానం తతో యాంతి పరాం గతిం. ౨౯. ప్రకృత్యైవచ కర్మాణి క్రియ

మాణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తదాత్తాన మకర్తారం స పశ్యతి. 30. యదా భూత
 పృథగ్భావ మేకస్థ మనుపశ్యతి, తత ఏవచ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. 31.
 ఆనాదిత్వా నిర్గుణత్వా త్వరమాత్మాయమవ్యయః, శరీరస్థోఽపి కాంతేయ న కరోతి
 న లిప్యతే. 32. యథా సర్వగతం సాక్ష్యా దాకాశం నోపలిప్యతే, సర్వత్రాఽస్థితో
 దేహే తథాత్మా నోపలిప్యతే. 33. యథాప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోక మిమం
 రవిః, క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత. 34. క్షేత్రక్షేత్ర
 జ్ఞయో రేవ మంతరం జ్ఞానచక్షుషా, భూతప్రకృతిమోక్షం చ యే విదు ర్భూతి
 తే వరం. 35. హరిః ఓం. తత్సదీతి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితా
 యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగోనామ త్రయో
 దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—వరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం,
 యజ్ఞాత్వా మునయ స్సర్వే పరాం సిద్ధి మితో గతాః. 1. ఇదం జ్ఞాన మపాశ్రీశ్య
 మమ సాధర్మ్యమాగతాః, సర్గేఽపి నోపజాయంతే ప్రళయే నవ్యధంతిచ. 2. మమ
 యోని ర్మహద్బ్రహ్మ కస్మిన్ గర్భం దధామ్యహం, సంభవ స్సర్వభూతానాం తతో
 భవతి భారత. 3. సర్వయోనిషు కాంతేయ మూర్తయ స్సంభవంతి యాః, తాసాం
 బ్రహ్మ మహా ద్యోని రహం బీజప్రదః పితా. 4. సత్త్వం రజ స్తమఇతి గుణా
 ప్రకృతిసంభవాః, నిబద్ధంతి మహాబాహూ దేహే దేహిన మవ్యయం. 5. కర్త
 సత్త్వం నిర్మలత్వా త్వృకాశక మనామయం, సుఖసంగేన బధ్నాతి జ్ఞానసంగేన చ
 నఘ. 6. రజో రాగాత్మకం విద్ధి తృష్టాసంగసముద్భవం, తన్నిబద్ధాతి కాంతేయ
 కర్తసంగేన దేహినమ్. 7. తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహినామ్,
 ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిస్సన్నిబద్ధాతి భారత. 8. సత్త్వం సుఖే సంజయతి రజఃకర్షణి
 భారత, జ్ఞాన మావృత్య తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. 9. రజ స్తమశ్చ
 భిభూయ సత్త్వం భవతి భారత, రజ స్సత్త్వం తమ త్రైచివ తమ స్సత్త్వం రజ
 స్తథా. 10. సర్వద్వారేషు దేహేఽన్తిక్ ప్రకాశ ఉపజాయతే, జ్ఞానం యదా
 తదా విద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వమిత్యుత. 11. లోభః ప్రవృత్తి రారంభః కర్తగా
 మశమ స్సన్నిహ, రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభ. 12. ఆప్రకాశో
 ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవచ, తమస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే పురుషం
 దన. 13. యదా సర్వే ప్రవృద్ధే తు ప్రళయం యాంతి దేహభృత్, తదోత్తమ
 విదాం లోకా నమలాక్ ప్రతిపద్యతే. 14. రజసి ప్రళయం గత్వా కర్తసంగిష

జాయలే, తథా ప్రలీన స్తమసి మూఢయోనిషు జాయలే. ౧౧. కర్తృణ స్సకృత
స్యాహు స్సాత్వికం నిర్మలం ఫలమ్, రజసస్త ఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసః ఫలమ్. ౧౨.
సత్వా త్సంజాయలే జ్ఞానం రజసో లాభవివచ, ప్రమాదమోహా తమసో భవ
తోఽజ్ఞాన మేవ చ. ౧౩. ఊర్ధ్వం గచ్ఛతి సత్వస్థా మధ్యే తిష్ఠతి రాజసాః, జఘన్య
గుణవృత్తిస్థా అధో గచ్ఛతి తామసాః. ౧౪. వాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా
ద్రష్టానుపశ్యతి, గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతి. ౧౫. గుణానేతా
సతీత్య శ్రీక్ దేహీ దేహసముద్భవాక్, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖై ర్విముక్తోఽమృత
మశ్నుతే. ౧౬. అర్జున ఉవాచ—కై ర్లింగై స్త్రీక్ గుణా నేతా సతీతో భవతి ప్రభో,
ః మాచారః కథం చైతాం స్త్రీక్ గుణా నతివర్తతే. ౧౭. శ్రీభగవానువాచ—ప్రకా
శంచ ప్రవృత్తిం చ మోహమేవ చ పాండవ, న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని నవివృత్తాని కాం
క్షతి. ౧౮. ఉదాసీనవదాసీనో గుణైర్యో నవిచాల్యతే, గుణావర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠ
తి నేంగతే. ౧౯. సమదుఃఖసుఖః స్వస్థ స్సమలోఽప్తాశ్చ కాంచనః, తుల్యప్రియాప్రియో
ధీరస్తల్యనిందాత్త సంస్తుతిః. ౨౦. మానావమానయో స్తల్య స్తుల్యో మిత్రారిషక్షయోః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్స ఉచ్యతే. ౨౧. మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తి
యోగేన సేవతే, సగుణాక్ సమతీత్యైతాక్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౨౨.
బ్రహ్మణో హి ప్రలిఖహమమృతస్సావ్యయస్య చ, కాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖవైశ్వి
కాంతికస్య చ. ౨౩. హరిః ఓ. తత్సనితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహి
తాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యా
యాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే గుణత్రయవిభాగయోగోనామ చతు
ర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ — ఊర్ధ్వమూల మధక్కాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం ఛం
దాంసి యస్య పద్మాని యస్తం వేద స వేదవిత్. ౧. అథ శోఽర్ధ్వం చ ప్రసృతా స్తస్య
కాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః, అథశ్చ మూలా న్యనుసంతతాని కర్తానుబంధీని
మనుష్యలోకే. ౨. న రూప మస్మే హ తథోపలభ్యతే నాతో నచాది ర్నచ
సంప్రతిష్ఠా, అశ్వత్థ మేనం సువిరూఢమూల మసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛితా. ౩. తతః
పదం తత్పరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా ననివర్తంతి భూయః, తమేవ చాద్యం పురుషం
ప్రపద్యే యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతా పురాణీ. ౪. నిర్జానమోహః జితసంగదోష
అధ్యాత్మనిత్యా వివిపుత్రకామాః, ద్వంద్వైర్విముక్తాస్సుఖదుఃఖసంజ్ఞైర్గచ్ఛంత్య
మూఢాః పదమవ్యయం తత్. ౫. స తద్భాసయతే సూర్యో న శకాంతో న పాపకః,
యద్యత్వా న నివర్తంతే తద్దామ పరమం మమ. ౬. మమైవాంశో దేవలోకే జీవభూత

స్పృశాతనః, మనః స్వప్తాణీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి. 2. శరీరం యదవాప్నోతి
 యచ్చాప్యతాక్రమతీశ్వరః, గృహీత్వైతాని సంయతి వాయుర్గంధానివాశయాత్.
 ౮. శ్రోత్రం చక్షుః స్పర్శనం చ గ్రసనం ప్రాణమేవ చ, అధిష్టాయ మనశ్చాయా
 విషయానుపసేవతే. ౯. ఉత్క్రామంతం స్థితం వాపి భుజానం వా గుణాన్వితం,
 విమూఢా నానుపశ్యంతి పశ్యంతి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౦. యతంతో యోగినః తైస్స
 పశ్యంత్యాత్మన్యవస్థితం, యతంతోఽప్యకృతాత్మానో వైసం పశ్యంత్యచేతసః. ౧౧.
 యదాదిత్యగతం లేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం, యచ్చంద్రమసి యచ్చాగ్నే తల్లేజో
 విద్ధి మామకం. ౧౨. గామావిశ్య చ భూతాని ధారయామ్యహమోజసా, పుష్టామి
 చాషధీ స్సర్వా సోమో భూత్వా రసాత్తకః. ౧౩. ఆహం వైశ్వానరో భూత్వా
 ప్రాణిణాం దేహా మాశ్రితః, ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధం. ౧౪.
 సర్వస్య చాహం హృది నిన్దివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞాన మపోహనం చ, వేదైశ్చసర్వై
 రహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం. ౧౫. ద్వా విమా పురుషౌ లోకే
 ఊర్వాక్షర ఏవ చ, ఊర్వ స్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే. ౧౬. ఉత్తమః
 పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః, యో లోకత్రయ మవిశ్య దిధర్మ
 వ్యయ ఈశ్వరః. ౧౭. యస్తా త్క్షర మతీతోఽహ మక్షరాదపి చోత్తమః, అతోఽస్మి
 లోకే వేదేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః. ౧౮. యో మా మేవ మనమూఘో జానాతి
 పురుషోత్తమం, స సర్వవి దృఙ్జలి మాం సర్వభాషేన భారత. ౧౯. ఇతి గుహ్యతమం
 శాస్త్ర మిద ముక్తం మయాఽనఘ, ఏత ద్బుధ్వా బుద్ధిమాన్ స్యా త్కృతకృత్యశ్చ
 భారత. ౨౦. హరిః ఓం తత్సవితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సంహితాయా
 వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్స బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగ
 శాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే పురాణపురుషోత్తమయోగోనామ పంచదశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానవాచ—అభయం సత్త్వసంకుద్ధిర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః, దానం దమశ్చ
 యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్జవం. ౧. అహింసా సత్య మక్రోధ స్త్రోగ క్షాంతి
 రవైశ్చనం, డయా భూలేష్యలాలత్వం మార్దవం ప్రీరచావలం. ౨. లేజః క్షమా
 ధృతి క్షాంత మద్రోహో నాలిమానితా, భవంతి సంపదం వైవీ మభిజాతస్య భారత. ౩.
 దంభో దరోఽభిమానశ్చ క్రోధః పారుష్యమేవ చ, అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ
 సంపద మానురీం. ౪. వైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబుధాయానురీ మతా, మాశుచ
 స్సంపదం వైవీ మభిజాతోఽసి పాండవ. ౫. ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకేఽస్మిన్ వైవ
 అనురవివచ, వైవోవిస్తరః ప్రోక్త అనురం పార్థ మే శృణు. ౬. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం

చ జనానవిదు రాసురారి, న కాచం నాపి చాచారో న సత్యం లేషు విద్యతే. 2. అసత్య మప్రతిష్ఠం లే జగదాహు రసిశ్వరం, అపరస్పరసంభూతం కి మర్యత్కామహేతుకం. ౮. వితాం దృష్టి మవప్తభ్య నప్తాత్మానోఽల్పబుద్ధయః, ప్రభవంతు్యగ్రకర్తాణః క్షయాయ జతోఽహితాః. ౯. కామ మాశ్రిత్య దుష్కారం దంభమానమదాన్వితాః, మోహో దృహితాఽసద్భావాః ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః. ౧౦. చింతామహరీమేయాం చ ప్రళయాంతా ముపాశ్రితాః, కామోపభోగపరమా వితాపదితి నిశ్చితాః. ౧౧. ఆకాపాశశతై ర్ముద్భాః కామక్రోధపరాయణాః, ఈహంతే కామభోగార్థ మహ్యాయేనా ర్థసంచయా. ౧౨. ఇద మద్య మయా లబ్ధ మిమం ప్రాప్యేయ మనోరథం, ఇద మస్తీర మపిమే భవిష్యతి పునర్ధనం. ౧౩. అసౌ మయా హత శ్శత్రు ర్హనిష్యే చాపరా నపి, ఈశ్వరోఽహ మహం భోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్సుఖి. ౧౪. ఆఘోఽభి జనవా నస్తి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా, యత్యే దాస్యమి మోదిష్య ఇత్యర్జున విమోహితాః. ౧౫. అనేకచిత్తవిభ్రాంతా మోహజాలసమావృతాః, ప్రసక్తాః కామ భోగేషు పతంతి నరకేఽశుచా. ౧౬. ఆత్మసంభావితా స్తన్మిథా ధనమానమదాన్వితాః, యజంతే నామ యజ్ఞై స్తే దంభేనావిధిపూర్వకం. ౧౭. అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం చ సుశ్రితాః, మా మాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః. ౧౮. తా నహం ద్విషతః క్రూరాః సుసారేషు నరాధమాః, క్షిపా మ్యజస్ర మశు భానాసురీష్వేవ యోనిషు. ౧౯. ఆసురీం యోని మాపన్నా మూఢా జన్మని జన్మని, మా మప్రాప్యైవ కాంతేయ తతో యాంత్యధమాం గతిం. ౨౦. త్రివిధం నరక స్త్రోతద్ధ్వారం నాశనమాత్మనః, కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తన్నా దేక్షత్రయం త్యజేత్. ౨౧. ఏతైర్విముక్తః కాంతేయ తమోద్వాసై స్త్రీభి ర్మరః, ఆచరత్యాత్మ నః శ్రేయ స్తతో యతి పరాం గతిం. ౨౨. య క్షాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామ కారతః, న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిం. ౨౩. తన్నా చాఘ్రం ప్రమాణంతే కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా కాస్త్రవిధానోక్తం కర్త కర్మ మిహార్హసి. ౨౪. హరిః కత్పదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసి క్యాంశ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూచనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగోస్త్రీ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే దైవాసురసంపద్విభాగయోగోనామ షోడశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—యే కాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, లేషాం నిష్ఠాతు కా కృష్ణ సత్య మాహో రజ స్తమః. ౧. శ్రీభగవానువాచ. త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహీనాం సా బ్యభావజా, సాత్వికీ రాజసీ చైవ తామసీచేతి తాం శృణు. ౨. సత్త్వాదుపాసా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత, శ్రద్ధామయోఽయం పురుషో యో

యచ్చౌద్ధ సృషివ సః. 3. యజులే సాత్వికా దేవాక్ యక్షరక్షాంసి రాజసాః, ప్రేతాః
భూతగణాంశ్చాస్యే యజులే తామసా జనాః. ౪. అకాస్త్రవిహితం ఘోరం తవ్యస్తే
యే తపోజనాః, దంభాహంకారసాయుక్తాః కామరాగబూన్వితాః. ౫. కర్మయంత
శృరీరథం భూతగ్రామ మవేశసః, మాంచైవాంతశృరీరథం తాక్ విధ్యాసురనిశ్చ
యాక్. ౬. ఆహార స్త్వపి సర్వస్య త్రివిధో భవతి స్త్రియః, యజ్ఞ స్తప స్తథాదానం
లేహం భేద మిమం శృణు. ౭. ఆయుస్సత్వబూరోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః, రస్యా
స్సింధోః స్థిరా హృద్యా ఆహారా స్సాత్విక స్త్రియాః. ౮. కట్యాన్యులవణాత్సుప్త తీక్షణ
క్ష విదాహినః, ఆహారా రాజస స్తేష్టా దుఃఖికోకామయప్రదాః. ౯. యాత్రయామ
గతరసం పూరితయ్యపి తంత యత్, ఉచ్ఛిప్తమపి చామేధ్యం భోజనం తామసస్త్రియం.
౧౦. అఫలాకాంక్షీభి గృజ్జః విధివృష్టో య ఇజ్యతే, యష్టవ్య మేవేతి మన సృహ
ధాయ స సాత్వికః. ౧౧. అభిసంధాయతు ఫలం దంభార్థ మపి వైవ యత్, ఇజ్యతే
భరతశ్రేష్ఠ శం యజ్ఞం విధి రాజసం. ౧౨. విధిహీన మన్యుష్టాన్మం మంత్రహీన మ
క్షీణం, శ్రద్ధావిరహితం. యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే. ౧౩. దేవద్విజగురుప్రాశ్నపూ
జనం శాచ మార్జవం, బ్రహ్మచర్య మహింసాచ శారీరం తప ఉచ్యతే. ౧౪. అపద్వేగ
కరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్, స్వాధ్యాయాభ్యసనం వైవ వాత్సయం
తప ఉచ్యతే. ౧౫. మనః ప్రసాద స్సౌమ్యత్వం మాన మాత్మవినిగ్రహః, భావసంతుష్టి
రిత్యేత తపో మానస ముచ్యతే. ౧౬. శ్రద్ధయా కరయా తప్తం తప స్తత్త్రివిధం
నరైః, అఫలాకాంక్షీభి ర్యుక్తై స్సాత్వికం పరిచక్షతే. ౧౭. సత్కారమానపూజార్థం
తపో దంభేన వైవ యత్, క్రియతే తదిహ ప్రాక్తం రాజసం చలమధునివం. ౧౮.
మూఢగ్రాహేణాత్తనో యత్పీడయా క్రియతే తపః, కరస్యోత్పాదనార్థం వా త
త్తామస ముదాహృతం. ౧౯. దాతవ్య మితి యద్దానం దీయలేఽనుపకారిణే, దే
కాలేవ పాలేచ తద్దానం సాత్వికం స్పృశం. ౨౦. యత్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫల
ముద్దిశ్య వా పునః, దీయలేచ పరిక్లిప్తం తద్రాజస ముదాహృతమ్. ౨౧. ఆదేశకాలే
యద్దాన మపాలేభ్యశ్చ దీయతే, అసక్కుత మవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృ
తమ్. ౨౨. ఓంతత్పదితి నిర్దేశో బ్రహ్మ స్త్రివిధః స్పృశః. బ్రహ్మణా ప్రే
వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ నిహితాః పురా. ౨౩. తస్మా దో మిత్యుదాహృత్య యజ్ఞ
దానతపః క్రియాః, ప్రవర్తంతే విధానోక్తా స్ఫుతతం బ్రహ్మవాదినాం. ౨౪.
తదిత్యనభిసంధాయ ఫలం యజ్ఞ తపక్రియాః, దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియంతే
మోక్షకాంక్షిభిః. ౨౫. సద్భావే సాధుభావేన సదిత్యే తత్ప్రియుజ్యతే, ప్రశస్తేకర్మణి
తథా సచ్చల్లః పార్థ యుజ్యతే. ౨౬. యజ్ఞే తపసి దానేన స్థితి స్పదితి చోచ్యతే.

కర్తవ్యైవ తదర్థీయం సది త్యేవాభిధీయతే. ౨౭. ఆశ్రద్ధయా మాతం దత్తం తప స్తప్తం కృతంచ యత్, అసది త్యుచ్యతే పార్థ నచ తత్ ప్రేత్య నో ఐహ. ౨౮. హః ఓమ్ తత్పదితి ప్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూచనివత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగకాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగోనామ సప్తదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—సన్నాస్యసస్య మహాబాహో తత్త్వ మిచ్ఛామి వేదితుం, త్యాగస్యచ హృషీకేశ పృథక్కేశినిహదన. ౧. శ్రీభగవానువాచ—కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసా సన్నాస్యం కవయో విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహు స్త్రాగం విచక్షణాః. ౨. త్యాజ్యం దోషవదిత్యేకే కర్తప్రాహు ర్ననీషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్త న త్యాజ్యమితి చాచరే. ౩. నిశ్చయం శృణు మే తత్ర త్యాగే భరతసత్తమ, త్యాగో హి పురుషవ్యాఘ్రు ర్వివిధ స్సంప్రకీర్తితః. ౪. యజ్ఞదానతపః కర్త న త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్, యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పాపనాని మనీషిణామ్. ౫. ఏతాన్యపితు కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలానిచ, కర్తవ్యానీతి మేపార్థ నిశ్చితం మత ముత్తమమ్. ౬. నియతస్య తు సన్నాస్యః కర్తవ్యో నోపపద్యతే, మోహో తస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరికీర్తితః. ౭. దుఃఖమిత్యేవ యత్కర్తృకాయక్లేశభయాత్త్యజేత్, స కృత్వా రాజసం త్యాగం నైవ త్యాగఫలం లభేత్. ౮. కార్య మిత్యేవ యత్కర్తృ నియతం త్రియతేఽర్జున, సంగం త్యక్త్వా ఫలం చైవ స త్యాగ స్సాన్నిధికో మతః ౯. న ద్వేష్ట్యమిశలం కర్తృ మశలే నానుషజ్యతే, త్యాగీ సత్వసమావిప్తో మేధావీ చ్ఛిన్నసంశయః. ౧౦. నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్తాణ్యకేషతః, యస్తు కర్తృఫలత్యాగీ స త్యాగీ త్యభిధీయతే. ౧౧. అనిష్ట మిష్టం మిశ్రంచ ర్వివిధం కర్తవ్యః ఫలమ్, భవ త్యత్యాగీనాం ప్రేత్య నతు సన్నాస్యసి నా క్వచిత్. ౧౨. పంచైతాని మహాబాహో కారణాని నిబోధ మే, సాంఖ్యే కృంతితే ప్రాక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్మణాం. ౧౩. అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణం చ పృథగ్విధౌ, వివిధా చ పృథక్కేహ దైవం చైవాత్ర పంచమం. ౧౪. శరీరవా చ్ఛినోభి ర్యత్కర్తృ ప్రారభతే నరః, న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పంచైతే తస్య హేతవః. ౧౫. తత్రైవం పరి కర్తార మాత్మానం కేవలం తు యః, పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వా న్న స పశ్యతి దుర్మతిః. ౧౬. యస్య నాహం కృతో భావో బుద్ధి ర్మస్య న లిప్యతే, హత్వాపి స ఇమాన్ లోకాన్ న మాతి న ని బధ్యతే. ౧౭. జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా ర్వివిధా కర్తృచోదనా, కరణం కర్తృ కరేణి ర్వివిధః కర్తృ సంగ్రహః. ౧౮. జ్ఞానం కర్తృచ కర్తృచ ర్విదైవ గుణభేదతః, ప్రాన్యతే గుణసంఖ్యానే యథావచ్ఛృణు తాన్యపి. ౧౯. సర్వభూలేషు యేనైకం భావమవ్యయ

మీక్షతే, అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి సాత్వికం. ౨౦. పునర్జన్మతు యజ్ఞానం
 నానాభావాత్ పునర్నిధాత్, వేత్తి సర్వేషు భూలేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి రాజసం. ౨౧.
 యత్తు కృత్స్నవ దేశస్థితీ కాశ్యే సక్త మమౌతుకం, అతత్సార్థవ దల్పంచ తత్రామస
 ముదాహృతం. ౨౨. నియతం సంగరహితమరాగద్వేషతః కృతం, అఫలప్రేప్సూనా
 కర్త యత్త త్సాత్విక ముచ్యతే. ౨౩. యత్తు కామేప్సూనా కర్త సాహంకారేణవా
 పునః, క్రియతే బహుళాయాసం తద్రాజస ముదాహృతం. ౨౪. అనుబంధం ఊయం
 హింసా మనపేక్ష్యచ పారుషం, మోహాదారభ్యతే కర్త యత్త త్రామసముచ్యతే.
 ౨౫. ముక్తసంగోఽనహంవాదీ ధృత్యుత్సాహసమన్వితః, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో ర్నిర్వికారః కర్తా
 సాత్విక ఉచ్యతే. ౨౬. రాగీ కర్తఫలప్రేప్సూర్లుబ్ధో హింసాత్మకోఽశుచిః, వర్సో
 కాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః. ౨౭. అయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధ శ్మతో వైకృతి
 కోఽలసః, విషాదీ దీర్ఘసూత్రీచ కర్తా తామస ఉచ్యతే. ౨౮. బుద్ధే ర్భేదం ధృతే
 త్వేవ గుణత స్త్రివిధం శృణు, ప్రోచ్యమాన మశేషేణ పృథక్ తేనైవ ధనంజయ. ౨౯.
 ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కార్యకార్యే భయాభయే, బంధంమోక్షం చ యా వేత్తి
 బుద్ధి స్సా పార్థ సాత్వికీ. ౩౦. యయా ధర్మమధర్మం చ కార్యం చాకార్య మేవచ, అయ
 థావ త్పృజానాతి బుద్ధి స్సాపార్థ రాజసీ. ౩౧. అధర్మం ధర్మమితి యా మన్యతే కమ
 సావృతా, సర్వార్థాత్ విపరీతాంశ్చ బుద్ధి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౨. ధృత్యా యయా
 ధారయతే మనః ప్రాణేంద్రియక్రియాః, యోగేనావృణిచారిణ్యా ధృతి స్సా పార్థ
 సాత్వికీ. ౩౩. యయాతు ధర్మకామార్థాత్ ధృత్యా ధారయతేఽర్జున, ప్రసంస
 ఫలాకాంక్షీ ధృతి స్సా పార్థ రాజసీ. ౩౪. యయా స్వప్నం భయం శోకం విషాదం
 మద మేవచ, నవిముంచతి దురైధా ధృతి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౫. సుఖం త్విదాసీం
 త్రివిధం శృణు మే భరతర్షభ, అభ్యాసా ద్రమతే యత్ర దుఃఖాంతం చ నిగచ్ఛతి.
 ౩౬. యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమం. తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్త
 మాత్మబుద్ధిప్రసాదజం. ౩౭. విషయేంద్రియసంయోగాద్వత్తదగ్రేఽమృతోపమం,
 పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజసం స్పృశం. ౩౮. యదగ్రే చానుబంధే చ సుఖం
 మోహన మాత్మనః, నిద్రాలస్కప్రమాదోత్థం తత్రామస ముదాహృతం. ౩౯. న త
 దస్తి పృథివ్యాం వా దివి దేశేషు వా పునః, సత్త్వం ప్రకృతిజైర్ముక్తం య దేభి స్సృగ్
 త్ప్రీతి ర్గర్జైః. ౪౦. బ్రహ్మణక్షత్రియవికాం శూద్రాణాంచ వరంతవ, కర్తాణి ప్రవిభ
 క్తాని స్వభావప్రభవైర్గర్జైః. ౪౧. శమో దమ స్తప క్షాచం త్సంతిరాష్టవమేవ చ,
 క్షానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రహ్మం కర్తస్వభాజం. ౪౨. కార్యం లేజో ధృతి
 ర్వాక్యం యుద్ధేచాప్యపలాయనం, దానమిశ్వరభావశ్చ తాత్రం కర్తస్వభావజం.

౪౩. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజం, పరిచర్యాత్మకం కర్మ
 కూద్రస్యాపి స్వభావజం. ౪౪. స్వేచ్ఛే కర్మణ్యభిరత స్సంసిద్ధిం లభతే నరః, స్వక
 ర్మనిరత సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫. యతః ప్రవృత్తిర్యుభతానాం
 యేన సర్వమిదం తతం, స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః. ౪౬.
 శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్వయశ్చిత్తాత్, స్వభావనియతం కర్మ కుర్వ
 న్నాచ్ఛీతి కిల్బషం. ౪౭. సహజం కర్మ కాంతేయ స దోషమపి న త్యజేత్, సర్వా
 రంభాహి దోషేణ ధూమే నాగ్నిరి వాప్యతాః. ౪౮. ఆనక్తబుద్ధి స్సర్వత్ర జితాత్మా
 విగతస్పృహః, వైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్న్యాసేనాధిగచ్ఛతి. ౪౯. సిద్ధిం ప్రాప్తో
 యథా బ్రహ్మ తథాఽఽచ్ఛీతి నిదోధమే, సమాసేనైవ కాంతేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్య యా
 పరా. ౫౦. బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో ధృత్యాత్మానం నియమ్యచ, శబ్దాదీన్
 విషయాం స్త్యక్త్వా రాగద్వేషా వృద్ధస్య చ. ౫౧. వివిక్తసేవీ లఘ్వాశీ యతవాక్కా
 యమానసః, ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః. ౫౨. అహంకారం
 బలం దర్శం కామం క్రోధం పరిగ్రహం, విముచ్య నిర్మమ శ్శాతో బ్రహ్మభూ
 నూయ కల్పతే. ౫౩. బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి, సమస్స
 శ్వేషు భూలేషు మద్భక్తిం లభతే పరాం. ౫౪. భక్త్యా మా మభిజానాతి యావాన్
 యస్యాన్తి తత్త్వతః, తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరం. ౫౫. సర్వ
 కర్మాణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః, మత్ప్రసాదాదవాచ్ఛీతి కాశ్వతం
 పదమవ్యయం. ౫౬. చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరః, బుద్ధియోగ
 ముపాశ్రిత్య మచ్చిత్త స్పృశతం భవ. ౫౭. మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరి
 వ్యసి, అశచేత్త్వమహంకారాన్న శోష్యసి విసంక్ష్యసి. ౫౮. యద్యహంకారమా
 శ్రిత్య న యోత్యసి ఇతి మన్యసే, మిద్యైష ప్యవసాయ స్తే ప్రకృతి స్త్వా నియో
 త్యతి. ౫౯. స్వభావజేన కాంతేయ నిబద్ధ స్సేవిన కర్తా, కర్తుం నేచ్ఛసి యన్తోహ
 త్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్. ౬౦. ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్యేశేఽర్జున తిష్ఠతి,
 భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా. ౬౧. త మేవ శరణం గచ్ఛ
 సర్వభావేన భారత, తత్ప్రసాదా త్వరాం కాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి కాశ్వతం
 ౬౨. ఇతి లే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యో ధ్గుహ్యశరం మయా, విమృశ్యైతదశేషేణ
 యథేచ్ఛసి కథా కురు. ౬౩. సర్వగుహ్యతమం భూయః శృణు మే పరమం పచః,
 ఇష్టోఽసి మే దృఢఇతి తతో వక్ష్యామి లే హితం. ౬౪. మన్ననా భవ మద్భక్తో
 మద్యాజీ మాం నమస్కరు, మా మే వైష్యసి సత్యం లే ప్రలిఖనే ప్రియోఽసి మే.
 సర్వధర్మాన్ కరిత్యజ్ఞ మా మేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష

యిహ్యమి మాశుచః. ౬౬. ఇదం లే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన, నచా శుశ్రావే వాచ్యం నచ మాం యోఽభ్యసూయతి. ౬౭. య ఇదం పరమం గుహ్యం మద్భక్తేష్వభిధాన్యతి, భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేనైష్యత్యసంశయః. ౬౮. నచ తస్మా న్ననుష్యేషు కల్పిన్తే ప్రియకృత్తమః, భవితా నచ మే తస్మా దన్యః ప్రియతరో భువి. ౬౯. అభ్యేష్యతే చ య ఇమం ధర్మ్యం సంవాదమావయోః, జ్ఞాన యజ్ఞేన లేనాహమిష్ట స్సాన్యమితి మే వతిః. ౭౦. శ్రద్ధావాసనసూయశ్చ శృణు యాదపి యో నరః, సోఽపి ముక్త శ్శుభాన్ లోకాన్ ప్రాప్నుయాత్సుభ్య కర్తామ్. ౭౧. కచ్చిదేత చ్ఛ్చితం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా, కచ్చిదజ్ఞానస మ్రాహః ప్రణప్తస్తే ధనంజయ. ౭౨. అర్జునఉవాచ - నష్టో మోహ స్సన్మితి ర్లభా త్వ త్ప్రసాదా న్నయా చ్యుత, స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ. ౭౩. నుజ యఉవాచ— ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్యచ మహాత్మనః, సంవాదమిమమక్రేష మద్భుతం రోమహర్షణమ్. ౭౪. వ్యాసప్రసాదాచ్ఛ్చితవాచేత ద్గుహ్య మహం బ్రహ్మ, యోగం యోగేశ్వరా త్కృష్ణా త్సాక్షా త్కృత్యతస్యస్త్వయమ్. ౭౫. రాజన్ సుస్మృ త్య సంస్మృత్య సంవాద మిమ మద్భుతమ్, కేశవాద్జనయోః పుణ్యం హృహ్యమిచ ముహుర్ముహుః. ౭౬. తచ్చ సంస్మృత్య సంస్మృత్య రూప మత్యద్భుతం హరేః, విస్తయో మే మహాన్ రాజన్ హృహ్యమి చ పునఃపునః. ౭౭. యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీవిజయో భూతి ధ్ధివా నీతి ర్నతిర్నమ. ౭౮. హుఃపి తత్సదితి శ్రీమహాభారతే - శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీ భీష్మచర్వణి - భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం - యోగకాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే - సర్వోపనిషదర్థ ప్రతిపాదక మోక్షయోగోనామ అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ భ గ వ స్తే తా స మా ప్తా

శ్రీ రస్తు

శ్రీగురుభ్యోనమః

మ హా వా క్య ర త్నా వ లిః

హరిః ఓమ్

ఓమ్. అశ ఖలు ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదాశ్చత్వారః, త త్రైకవింశతిభా ఋచః సవాధికశకకాఖా యజుషః. సహస్రకాఖా స్సామ్నః, పంచాశచ్ఛాఖాఅగ్నే

తస్య, ఏకైకస్యా శ్వాఖాయా ఏకైకోపనిషత్, ఆహత్యాకీరిసహితశతాధికసహస్ర సంఖ్యాకా ఉపనిషదః, తాను శ్రీరామచంద్రేణ రామదూతాయ సారథకోపనిషదప్తో త్తర శతసంఖ్యాకా ఉపనిషాః. తథాచ ముక్తికోపనిషత్ స్థాప్తో త్తరశతోపనిషన్నా మన్వోకా లిఖ్యంతే—“ఈశ కేన కథ ప్రశ్న ముండ మాండుక్య తిత్తిరిః, వితరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం [†] దశ. ౧. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హంస అరుణిః, గర్భో నారాయణో హంసో విందునాదశిర శ్శిఖా, మైత్రామణీ కాషీతకీ బృహ జ్ఞాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాల త్సుర మంత్రికా, సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, లేజో నాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్ బోధకమ్, పరివ్రాట్తిశిఖ నీతా చూడా నిర్వాణ మండలమ్, దక్షిణా శరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపనం వాసుదేవశ్చ మద్గలమ్, కాండిల్య మైద్గళం భిక్షు మహ చాఛరీరకం శిఖా, రురీయూరీత సర్వాస్య పరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాత్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్రిత్యా పాశుపతం పరంబ్రహ్మోపధాతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురా కథ భావనా, హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్. తారసార మహావాక్యం క్షచ్చబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞ వల్క్యం వరాహకమ్, కాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్యం ఋచ ముక్తికా” ఇతి. ఈశాద్యప్తో త్తరశతోపనిషదాం కాఖాభేనం దర్శయతి—తత్ర దశోపనిషదః ఋగ్వేదగతాః, శుక్లకృష్ణభేదేన యజుష ఏకపంచాశత్, తత్ర శుక్లయజుషః ఏకానవింశతిః, కృష్ణయజుషో ద్వాత్రింశత్, సాముః షోడశ, అధర్వణ వైశ్వాత్రింశత్. ఆహత్యాప్తో త్తరశతమ్, ఆతైషం పూర్వాచార్యప్రకాశితత్వం దర్శయతి. తత్ర గౌడపాదాచార్యైర్పాండుకోపనిషద్వ్యాఖ్యాతా, శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యైః దశోపనిషదః పంచరుద్రా నృసింహతాపనీచ, శంకరానందై స్సదాశివ చరదై స్వయంప్రకాశానందాద్యైశ్చద్వాత్రింశోపనిషదః. విద్యారణ్యాచార్యైః ఆప్తో త్తరశతోపనిషదో వ్యాఖ్యాతాః, మహావాక్యరత్నావళ్యాఖ్యానికాయాస్త్రయై దశథా విభాగం దర్శయతి. ప్రకృలేతు రామచంద్రేణోపనిషత్తే రామదూతాయ ధీమతే ఈశాద్యప్తో త్తర శతోపనిషద్బాదసాం పతే, నిమజ్జాత్ర మహావాక్య రత్నావళి రుదాహృతా, విభాష్యేత విభాగేన సాత్రయోదశథా పునః, తత్రాదౌ విధివాక్యాని బంధమోక్షపరాణి చ, అవిద్యభేదయవాక్యాని జగన్విధ్యాపరాణిచ, తథోపదేశవాక్యాని జీవేతైక్యపరాణిచ, బ్రహ్మవిత్తనవాక్యాని జీవన్ముక్తిపరాణిచ, బ్రహ్మను

భూతిరూపాణి తత్సమాధిపరాణిచ, అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యాన్యనస్తరమ్, విదేహముక్తివాక్యాని లిఖ్యంతేఽన్విష్యతత్క్రమాత్, మహావాక్యరత్నావళ్యా యథోక్తాధీకారిణం దర్శయతి — యస్మాన్విశ్రమాచారరతః పరిప్రాప్త్విజితేంద్రియః, సోఽధికారిమహావాక్య రత్నావళ్యాం నచాపరః, వాక్సుర్థస్సహనాప్తాయం భద్రం కర్ణేభి రేవచ, పంచకాస్తీః పఠిత్వాదా పతే ద్వాక్యాన్యనస్తరమ్ తత్ర.

సాధానికవిధివాక్యాని. ౧. సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ. తజ్జలనితి శాస్త్ర ఉపాసీత, ఆత్మన మేవ వేదాహం బ్రహ్మ స్తీతి, ఆత్మావారే ద్రష్టవ్యశ్రోతవ్యో మస్తవ్యో నిదిధ్యాసీతవ్యః, మహాపుదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత్, సచ్చిదాన వ్దాత్మన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయేత్, అహం బ్రహ్మస్తీత్యనుసంధానం కుర్యాత్, స తత్ జ్ఞో బాలాన్తత్ర పికాపవత్ జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్, బ్రహ్మణ స్సమాహితో భూత్వా తత్త్వంపదైక్యమేవ సదా కుర్యాత్, సర్వత్రాన్వేషితబ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్, ఆకాంబరో న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిన్దాస్తతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్, సర్వత స్స్వరూప మేవ పశ్యత్, జీవన్ముక్తి మవాప్య ప్రారభ ప్రతిభాననాశపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్. స్వరూపానుసంధానం వినా న్యథాచారపరో న భవేత్, వేదాన్తశ్రవణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత, ఆనుచనేన కుండలిన్యా కపాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, య చే ద్వాన్వజ్జనసీ ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్ఞానమాత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛేత్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాంత ఆత్మని, ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్తీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ న్నస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్, తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రహ్మణః సా నుధ్యాయా దృపహుశ్చబ్దా న్వాచో విద్వాదనం హి తత్, యతో నిర్విషయ స్యాన్య మనసో ముక్తి రివ్యతే, ఆతో నిర్విషయం నిత్యం మనః క్షుణ్ణా, చిత్త మేవ హి సంసార ప్రత్యయిత్సేన శోధయేత్, దృశ్యం హ్య దృశ్యతాం సీత్వా బ్రహ్మకారణ చిన్తయేత్, మాయా కార్య మిదం భేద మస్తి చేత్ బ్రహ్మభావ నం. దేహోఽహ మితి దుఃఖచే దృహ్మహ మితి నిశ్చయః, హృదయగ్రంథి రస్తిత్వే భేదనే బ్రహ్మచక్రకం, సంశయే సమనుప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాప్నుయాత్, విజ్ఞే యోఽక్షరతత్త్వాత్త్రం జీవితం చాపి చంచలం, విహాయ కాస్త్రజాలాని యత్సత్వం తమ పాస్యతాం, యస్య స్త్రీ తస్య భోగేచ్ఛా నిస్తీకస్య క్వ భోగభూః, స్త్రీయం త్యక్త్వా జగత్త్రయం జగత్త్ర్యక్వా సుఖభవేత్, చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మి న్సతి జగత్త్రయం, తస్మి న్నీజే జగత్తీణా తద్విశిష్ట్యం ప్రయత్నతః, సుప్తే రుత్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం పరిచిన్త్యతాం, గచ్ఛం! స్తిష్ఠ మ్నుబవిశ్ శయానో వాన్యథాసి వా, యభేచ్ఛయా

వసేద్విద్వా నాత్తారామ స్పదామనిః, జ్యోతిష్టింగం భ్రువో ర్నధ్యే నిక్యం ధ్యాయే
త్పదామనిః ఆత్తాన మాత్తనః సాత్తా ద్భ్రువ బుధ్వా సునిశ్చలం, దేహాత్మాది
సంబంధా న్వర్ణాశ్రమ సమన్వితాన్, పేదకాస్త్రపురాణాని పదపాంసమివ త్యజేత్,
ఏకాకీ నిస్సృహ స్తిష్ఠే న్నహి కేన సహలపేత్, దద్యా న్నారాయణేత్యేవం ప్రతి
వాక్యం సదా యతిః, మునిః కాపీనవాసా స్సాన్య న్నగ్నో వా ధ్యానతత్పరుః, అధ్యా
త్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరాశేషః, ఆత్మనైవ సహయేన సుఖార్థీ విచరే దివా,
సందిగ్ధ స్సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమ వివర్జితః, అంధవ జ్ఞదవ చ్ఛాపి మూకవచ్ఛ
మహీం చరేత్, యద్య త్వశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్త దాత్తేతి భావయేత్, యద్య
చ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్తేతి భావయేత్, లభతే నానయా యద్య తత్త
దాత్తేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్రసం హ్యతి తత్త దాత్తేతి భావయేత్, త్వచా
యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ తత్త దాత్తేతి భావయేత్, దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా
వశ్యే ద్భ్రువమయం జగత్, ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాణాం విరామో యత్ర వా భవేత్,
సృష్టి పత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రహణీనీ, దేవాగ్నగారే తరుమూలే గుహయాం
సేన దసంగోఽలక్షిత శిలవృక్షః, నిరింధనం జ్యోతి రివోపశాంతోఽవ చోద్విజే దుద్విజే
న్యత్రకుత్ర, శాంతోదాంత ఉపరత స్తితిక్షు ర్యోహుచనోఽహ్యభిజా సమానః, త్యక్తే
షణో హ్యన్మణ స్తం విదిత్వా మానీ వసే దాశ్రమే యత్ర కుత్ర, యమై శ్చ
రియమై త్వైవ ధ్యానై త్వైవ సుసయుతః, నాడీశుద్ధి చ కృత్వానౌ ప్రాణా
యామం సమాచరేత్, సర్వచింతా పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నిర్వికల్పః ప్రస
న్నాత్తా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, మరు దభ్యసం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్య
సేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్నసీషిణా. ఇతి సార్థాంతికవిధివాక్యాని
పట్టపాఠః.

సార్థాంతిక బంధమోక్షవాక్యాని. ౨. దేహదీనాత్మత్వేనాభిమన్యతే
సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తి ర్లోతుః, దేవ మనుష్యాద్యుపాసనా కామ
సంకల్పా బంధః, కర్తృత్వాద్యహంకారసంకల్పా బంధః, అజిమాద్యపైశ్చర్యాశా
సిద్ధిపంకల్పా బంధః, యమాద్యహ్లాంగయోగసంకల్పా బంధః, కేవలం మోక్షాపేక్షా
సంకల్పా బంధః, సంకల్పమాత్రసంభవో బంధః, నిత్యానిత్యపస్తువిచారాదనిత్యసంసార
సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రచమతా బంధక్షయో మోక్షః, మనవివ మనుష్యాణాం
కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం విషయానక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్పృశకమ్,
మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, మమత్వేన భవే క్షణో నిర్మమత్వేన
కేవలః, స్వసంకల్పవశా దృష్టో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే, ద్రష్టా దృశ్యవశాద్భవో

దృశ్యాభావే విముచ్యతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తస్మాతో మోక్ష ఉచ్యతే, భోగే
చ్ఛామాత్రో బంధ స్తత్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే, చిచ్ఛైత్య కలితో బంధ స్తస్మి
ద్భుక్తి రుచ్యతే, అన్తానైవ హి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, కర్తవ్యా బధ్యతేజంతు
ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, స్వరూపావస్థితి ర్భుక్తి స్తద్భుగ్తో హం త్వవేదనమ్, చిత్తే
చలతి సంసారో నిశ్చలతే మోక్ష ఉచ్యతే, బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్సృ
ద్వాసనాక్షయః, పదార్థభావనా దార్థ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే, వాసనాతానమ
బ్రహ్మ మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, న మోక్షో నభయః పృష్ఠే న పాతాళే న భూకలే,
సర్వాకానంక్షయే చేతః క్షయో మోక్ష ఇతివ్యతే, మోక్షో మేఽస్తితి చింతాత
ర్జ్జాతా చే దుత్థితం మనః, మనసోఽస్థే మనస్వేష బంధ స్సంసారో మకః, తదమర్ష
సమాత్రం హి మహాసంసారతాం గతం తత్ప్రమాదస్సమాత్రం తు మోక్ష ఇత్యభిధీ
యతే. ఇతి సార్థాంతికబంధమోక్ష వాక్యాన్యైకప్రింశతో. 30.

అథ సార్థాంతికావిద్యన్నిందావాక్యాని. 3. అథ యోనాన్యం దేవతా మహాన
తేఽన్యోఽసావన్యోఽసాస్తితి న సవేద యథా వతుః. అత్ర భిదా మివ మన్యమాన
శ్శతధా సహస్రధా భిన్నా మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ జ్యోతి,
కర్తృత్వా ద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః, మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి
య ఇహ నానేవ జ్యోతి, అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే,
ప్రతిబింబితకాభాగ్రహస్వాదనమోదవత్, అష్టాంగం చ చతుష్పదం త్రిస్థానం
పంచదైవతమ్, ఓంకారం యో నజానాతి బ్రహ్మణో నభవేత్తు నః, అతిపజ్ఞాశ్రమ
రూపం సచ్చిదానందలక్షణం, యో నజానాతి సో విద్వాన్మదా ముక్తో భవ్యుతి,
కుశలా బ్రహ్మచార్యాయాం పృతిహీనా స్సురాగిణి, తేఽప్యజ్ఞానతరూ నూనం ఘన
రాయాన్తి యంతిచ, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాః జ్ఞానపక్షితః, స్వాయత్త
మేకాంతహితం స్వేప్సితం త్యాగవేదనం, యస్య దుష్కరతాం యాతుం ధిక్తం పు
షకీటకం, అద్వితీయబ్రహ్మతత్త్వం నజానన్తి యదా తదా, భ్రాంతావివాఖలా స్తేహం
క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యావనే పనితావతః,
శేషే కళత్రచింతార్తః కింకరోతి నరాధమః, ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన
జంతవః, ధరావిపరమగ్నానాం, కీటానాం సమతాంగతాః. ఇతి సార్థాంతికా విద్య
న్నిందావాక్యాన్యైకవింశతిః. 31.

అథ సార్థాంతిక జగన్నిధ్యా వాక్యాని. ౪. నాన్య త్క్రియన మిమలో వాచారం
భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవసత్యమ్ అతోఽన్యదార్తం నతు శత

ద్వితీయ మస్తి, నాత్ర కాచన భిదాస్తి, నైవ తత్ర కాచన భిదాస్తి, సర్వం వికార జాతం మాయామాత్రమ్, సర్వత్ర న హ్యస్తి ద్వైతసిద్ధిః, నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యమ్, ప్రపంచో యది విద్యోత నివర్తేత ససంశయః, మాయామాత్రమిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థకః, వికలాస్తి వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే, ద్వితీయకారణాభావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, యదైవేదం నభి శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తదైవహి, ఇదం ప్రపంచం యత్కించి ద్యద్ద్యజ్జగతి పీక్ష్యతే. దృశ్యరూపం చ దృశ్యూపం సర్వం శశవిషణవత్, ఆయం ప్రపంచో నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నోద్ధితం జగత్, చిత్తం ప్రపంచ ఇత్యాహు ర్నాస్తి నాస్త్యేవ సర్వదా, మాయాకార్యమిదం నాస్తి మాయా నాస్తి భయం నహి, పరం బ్రహ్మహ మస్తితి స్మరణస్య మనో నహి, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేద స్త్విదం జగత్, శశశృంగేణ నాగేంద్రో మృతశ్చే జ్జగదస్తి తత్, మృగతృష్ణా జలం పీత్యా తృప్తశ్చే ద్వస్త్విదం జగత్, గంధర్వనగరే సత్యే జగద్భవతి సర్వదా, గగనేనీలిమా నత్యే జగ తృప్త్యం భవిష్యతి, మాసా త్సర్వం మృతో మర్త్యో హ్యగత శ్చే జ్జగ ద్భవేత్. గోస్తనా దుద్భవం క్షీరం పున రావోపజే జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మ పుద్గి శ్చే జ్జగ దస్త్విదమ్, జ్ఞానినో హృదయం మూఢైర్జ్ఞాతంచే దస్త్విదం జగత్, అజకుత్సే జగన్నాస్తి హ్యేతత్తుత్సే జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం నవిద్యతే, నాస్తి నాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి, సచ్చిదానందమాత్మోఽహ మనుత్పన్నమిదం జగత్. ఇతి సార్థాంతికజగన్నిధ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్. 33.

అథసార్థాంతికోపదేశవాక్యాని. ౧. స ఏహోఽజితైత తదత్త్య మిదం సర్వం తత్సత్యం సతత్తా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో, అభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసి, బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహం చ సత్యం చాయత్నేన హేరక్షతో హేరక్షతో హేరక్షత ఇతి, తత్త్వమసి త్వం తదసి, యస్త నసా న మమతే యేనాహు ర్ననోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే, యత్పరం బ్రహ్మసర్వాత్తా విశ్వస్యాయతనం మహత్, సూక్ష్మేత్సూక్ష్మతరం నిత్యం తత్త్వ మేవ త్వమేవ తత్, అంతః పూర్ణో బహిః పూర్ణః పూర్ణకుంభఇవాంబరే, అంతశ్శూన్యో బహిఃశూన్య శూన్యకుంభఇవాంబరే, మాధవ గ్రహ్యబాహ్యత్వా గ్రహకాత్వాచ మాధవ, భావనా మఖిల్యాం త్యక్త్వా యచ్ఛేషం తన్నయోధవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసవయా సహ, దర్శనప్రథమా భాస మాత్మానం కేవలం భజ, చిత్రాకాశం చిదాకాశ మాకాశంచ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం మహామున్నేధ్యానతో హృదయాకాశే చితిచిచ్ఛక్ర ధారయా, మనో మారయ నిశ్శంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి వారయః, భోగైకవాసనాం,

త్యక్త్వా త్యజ త్వం భేదవాసనామ్, భావాభావా తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పః క్లిరో
భవ, త్యజ ధర్మమధర్మం చ ఉభే సత్యాన్మతే త్యజ, ఉభేసత్యాన్మతే త్యక్త్వా
యేన త్యజసి తత్త్యజ, ఆత్మన్యతీత్య సర్వస్థాత్ సర్వరూపేఽథవాతతే, ఓ బంధ
కశ్చనా మోక్ష నిర్మూలం మనసం కురు, కురు, ఆకా యాతు నిరాకత్వ మభావం
యాతు భావనా, అమనస్త్యం మనోయాతు తవాసంగేన జీవతః, ఏకమాద్యంతరహితం
చిన్తాత్ర మమలం తతమ్, భాదవ్యుతితరాం సూక్ష్మం తద్భ్రష్టాసి నసంశయః, రక్షణ
విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మ సృష్టేస్తు కారణం, సంహారే రుద్ర ఇత్యేవం సర్వం మిథ్యేతి
నిశ్చిను, మత్త్యక్తం నాస్తి కించి ద్వా మత్త్యక్తా పృథివీతు వా, మయాతిక్తం
యద్యద్వా తత్త న్నాస్తితి నిశ్చిను, అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అనాత్మేతి మనోఽపివా,
అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖం సర్వమిదం
యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్వనిష్ఠో భవానఘ. నిద్రాయా లోకవా
రాయాః శబ్దాదే రాత్తవిన్నతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చింతయాత్తాన మాత్తని
సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య ఆహం బ్రహ్మేతి భావయ, ఆహం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్వ ఆహం
భావం పరిత్యజ, ఘటాకాశం మహాకాశ ఇవాత్మానం పరమాత్మని, విలాప్యాఖండభాషే
తూష్ణీం భవ సదా మునే, చిదిహస్తీతి చిన్తాత్ర మిదం చిన్తయ మేవ చ, చిత్త్వం చి
హ మేలే చ లోకా శ్చిదితి భావయ. సత్యచిద్గుణ మఖండ మద్వయం సర్వభృగ్య
రహితం నిరామయం యత్పదం విమల మద్వయం శివం తత్సదాహ మితి మానమా
శ్రయ, జన్మ మృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం జాలి నీతి కల గోత్ర దూరగం, చిద్విసర్జజ
తోఽస్య కారణం తత్సదాహ మితి మానశ్రమాయ, పూర్ణ మద్వయ మఖండనేహం
విశ్వభేదకలనాది వర్జితం, అద్వితీయ పరసంవిదాత్తకం తత్సదాహ మితి మానమాశ్ర
య. స్వాత్మనోఽన్యతయా భాతం చరాచరమిరం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్యా
తదస్తితి విభావయ. విలాప్య వికృతిం కృత్వాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశీప్య
చ చిన్తాత్రం చిదానందం విచింతయ. ఇతి సార్థాంతికోపదేశవాక్యాని చతుఃపంచ
శత్. ౪౫.

అథ సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యాని. ౬. స యశ్చాయం పురుషో య
శ్చాసావాదిత్యే, స ఏకః సత్యమాత్మా బ్రహ్మైవ బ్రహ్మైవైవాత్ర హ్యేవ న విభి
త్యమ్, త్వం బ్రహ్మసి, ఆహం బ్రహ్మస్మి, ఆవయో రంతరం న విద్యతే. త్వమేవాహ
మహమేవ త్వం, గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు
కర్తాణి విజ్ఞానమయ శ్చ ఆత్మా పరేఽవ్యయే సర్వ విశేషమతి, యేనేక్షతే శృణో
తీదం జిహ్రుతి వ్యాకరోతి చ, స్వాద్వస్వాదు విజ్ఞానాని తత్ప్రజ్ఞాన ముద్ధిరితం. చళ

ద్వైపేంద్రదేవేష మనుష్యాశ్వాగవాదిషు, వైకన్య మేకం బ్రహ్మంతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ
మయ్యపి, పరిపూర్ణః పరాత్పాస్తిక్ దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధే స్సాక్షితయా స్థిత్యా
స్ఫురన్మహామితీర్యతే, స్వతః పూర్ణః పరాత్పాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్మి త్యై
క్యపరామర్శితేన బ్రహ్మ భవామ్యహం, ఏకమేవా ద్వితీయం స న్నామ రూప విప
ర్జితం, సృష్టేః పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే, శ్రోతుర్దేహేంద్రియా
తీతం వస్త్యత్ర త్వంవదేరితం, ఏకదా గ్రాహ్యతేఽసితి తదైక్య మనుభూయతాం,
స్వప్రకాశా హోక్షత్వ మయమిత్యుక్తితో మతం, అహంకారాది దేహంతా తృప్త్య
గాత్రేతి గీయతే, దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగత స్తత్వమియతే, బ్రహ్మశబ్దేన తదృప్త
స్వప్రకాశాత్పరూపకం, మాయా విద్యే విహయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, అఖండం
సచ్చిదానందం పరం బ్రహ్మ విలక్ష్యతే, హకారః భేదరీప్రాక్త స్త్వంవదంచేతి నిశ్చితం,
సకారః పరమేశస్సాన్యతత్పదంచేతి నిశ్చితం, సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్హకారో హి
భవేద్భవమ్, అద్యోరా తత్పదార్థస్సాన్య స్వకార స్త్వంవదార్థవాక్, తయో స్సంయో
జు మసీ త్యర్థే తత్త్వవిదో విదుః, నమ స్త్వ మర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద ముచ్యతే,
అసీత్యర్థేచతుర్థీస్యా దేవం ముత్రేష యోజయేత్, క్షీరం క్షీరే యథా క్షీప్తం తైలం
తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాలి తథాత్మన్యా త్పిన్నునిః, ఘటే నష్టే
యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతి స్వయం, తదైవోపాధిమయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి
త్స్వయం. ఇతి సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యా న్యష్టలింశత్. 3౮.

అథ సార్థాంతిక మననవాక్యాని. 2. అహ మన్న మహ మన్న మహ మన్నం
అహ మన్నాదోఽహ మన్నాదోఽహమన్నాదః, అహం మమ రభవం సూర్యశ్చ అహ
మీవేదం సర్వమన్నామి, యథా ఘనశరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే
దద్వజ్జన్తయ్యనులీయతే, అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం
తోఽహమ్, స్వరూపసూర్యేఽభ్యుదితే సుఖాత్కైర్దురో ర్మహావాక్యపదైః ప్రబుధః,
ప్రాణా శ్చలంతు తదధైః కామై ర్వా హన్యతాం మనః, ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమ
మఖం కథం భవేత్, నమే బుధో న మే ముక్తి ర్న మే కాస్త్రం న మే గురుః, మా
మూ మాత్రవికాసత్వా వ్రాయాతీతోఽహ మద్వయః, ఆత్మానమంజసా వేద్మి క్వాప్య
జ్ఞానం పతాయితమ్, కర్తృత్వ మపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం
కులగోత్రేచ నామసౌందర్యభాతయః, స్థూలదేహగతాహ్యేతే స్థూలా ద్భిన్నస్య మే
నహి, త్కుప్తిపాసాంధ్యబాధిర్య కామశ్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే
హ్యలింగస్య న విద్యతే, జడత్వప్రియమోదత్వ భర్తాః కారణదేహగాః, న సంఠి
మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, చిద్రూపత్వా న్నమే కాడ్యం సత్యత్వా న్నాన్య

తం మమ, ఆనందత్వా న్న మే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భూతి సత్యవత్. నాహం దేహో జన్మమృత్యు కుతో మే నాహం ప్రాణః త్సుప్తిపాసే కుతో మే, నాహం చేత శ్శోక మోహా కుతో మే నాహం కర్తా బంధమోక్షే కుతో మే, ఆనంద మంశ ర్నిజమాశ్రయంత మాకాపికాచీ మపమానయంతమ్, ఆలోకయంతం జగదింద్రశాల మాపత్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం. దేవార్చన స్సాన శౌచ భిక్షాదౌ వర్తతాం వపుః, తారం జపతు వా క్తద్వత్ పఠత్వామ్నాయమస్తకమ్, విష్ణుం ధ్యాయతు ధీర్యద్వా బ్రహ్మసందే విలీయతాం, సాక్ష్యహం కించి దప్యత్ర న కుర్వే నాపి కారయే, జ్ఞాతా జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్టవ్య మద్భుతం, విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంత స్మిన్నా శ్రా న్నాస్మికించ న. నభూతం నభవిష్యం చ చింతయామి కదాచన, నస్తేమి నవ సిందామిహ్యత్తనోఽన్యం న హి క్వచిత్, అలేషోఽహ మజరో నిరాగ శ్చాన్తవానః, స్వపూర్ణాత్తాలిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ లేభ్య శ్చానాం విలక్షణః, కింకరోమి క్వ గచ్ఛామి కిం గృహ్లామి త్యజామి కిం, యన్తయా పూరితం విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా. ఇతి సార్థాంతికమననవాక్యాన్యేకోనపత్వా రింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యాని. ౮. స తత్ర పర్యేతి జక్ష స్క్రిధ నమ మాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా వయన్యైర్వాఽవయన్యైర్వా నోపజనం స్థర న్నిహ శరీరం సవా విష విపం పశ్య స్నేహం మన్వాన విపం విజానన్నాత్మరతిరాత్మకీడః ఆత్మమిధున ఆత్మానందస్స స్వరాడ్భవతి లే దేవాః పుత్రేషణాయా శ్చ విత్రేషణాయా శ్చ లోకేషణాయా శ్చ ససాధనేభ్యోఽప్యుత్థాయ నిరాగారా నిష్పరిగ్రహః లోభా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్లిబా మూకా ఉన్నతా ఇవ పరివర్తమానా శ్చాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మకీడా ఆత్మమి ధునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేష వరం బ్రహ్మత్య ప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తాః కుచేలోఽనసాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామః హస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పరాక్షసగంధర్వే మృత్యో రూపాణి విదిత్వా నవిధేతి కుతశ్చ నేతి సర్వధర్మా స్పరిత్యజ్య నిర్మమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మిష్ఠం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించనేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాద్బ్రువైవాహ మస్తీతి నిశ్చిత్త్య నిర్వికల్పకసమాధినా తంత్రోయతిశ్చరతి ససన్నాస్మి సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ కపరమహంస సోఽపధాత స్సబ్రహ్మణ ఇతి, జీవః పంచవింశకః స్వకల్పిత చతు ర్వింశతితత్వం పరిత్యజ్య వడ్వింశకః పరమాత్మా అహ మితి నిశ్చయా జీవన్ముక్తో భవతి.

కురీయ మక్షరమితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్యచ్ఛృతిం యద్యద్భ్రష్టం తత్సర్వ మవిజ్ఞాతమివ యోవనే తత్తస్య స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవన్ముక్తౌ భవతినన్యద్విభాత సందానందానుభవైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాంశ్య త్పురాది బాహ్యప్రపంచోపరత స్సర్వం జగదాత్మలేవన పశ్యాన్నాత్మేతి భావయన్ కృతకృత్యో భవతి నిర్ద్వంద్వ స్సదాఽచంచలగాత్రః పరమకాలిం స్వీకృత్య నిత్య శుద్ధః పరమాత్మాహమేవేత్యఖండానందపూర్ణః కృతార్థః పరిపూర్ణః పరమాకాశ మగ్నమనః ప్రాప్తోన్మత్తావస్థస్సర్వస్తసర్వేంద్రియ వర్గోఽనేకజన్మారితపుణ్యపుంజపరి పక్వకైవల్యఫలాఽఖండానంద నిరస్తసర్వక్లేశ కత్తలా బ్రహ్మహ మస్తీతి కృత కృత్యో భవతి, బ్రహ్మైవాహ మస్తీత్యనవరతం బ్రహ్మ ప్రణవానుసంధానేన యః కృతకృత్యో భవతి స పరమహంస పరివ్రాట్. ౧. భావాభావకలావినిర్ముక్త స్సర్వసంశయధ్వస్తః పూర్ణాహంభావః కృతకృత్యో భవతి, ప్రాణోఽహ్యేష సర్వ భూతై ర్విభాతి విజానన్ విద్యాన్ భవతేనాతివాదీ, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియా వానేష బ్రహ్మవిదాంపరిష్కః. నిమిషార్థం న తిష్ఠంతి పృథివి బ్రహ్మమయాం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మోద్వా స్ససకాద్యా శ్చూకాదయః, అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరా శిషః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మజ్యేవావతిష్ఠతే, కపాలం పృథమూలాని కుచేలా న్యసహాయతా, సమతాపైవ పర్వస్మిన్నేత మ్మత్తస్య లక్షణం, స్వప్నేఽపి యో హి యుక్తస్సన్యో జ్ఞాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృశేష్వః స్పృత శ్చేష్టో పరిష్టో బ్రహ్మవా దినాం, నిర్వానశ్వానహంకారో నిర్ద్వంద్వశ్చిన్నసంశయః, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతి రాత్త వాన్మమదర్శనః, స్పృత్వా స్పృష్టాచ భుక్త్వా చ దృష్టా జ్ఞాత్వా శుభాశుభం, న హృష్యతి క్షాయతి య స్స శాంత ఇతి కథ్యతే, అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృష్టభేదాభేదో యః సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే, నాకృతేన కృతేనార్థో న శ్రుతి స్మృతివిభ్రమైః, నిర్తంభనఇవాంబోధి స్మృతివతి యథాస్థితః, సమ్యక్ జ్ఞానా పరోధేన నిత్యమేకసమాధినా, సాంఖ్య వివాచబుద్ధా యే తే సాంఖ్యాయోగినః స్పృతాః, ప్రాణాద్యనిలసంకాతౌ యుక్తా యే పదమాగతాః, అనామయ మనా ద్యంతం తే స్పృతా యోగయోగినః, సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యా న్న ప్రాధరంతి యం, నిశ్వాసా ఇవ తైలేంద్రం చిత్తం తస్య మృతం విదుః, వాచామతీతవిషయో విషయాకాదశోఽస్థితః, పరానందరసాత్పుణ్ణో రమతే స్వాత్మనాత్మని, నిర్గ్రంథి శ్శాంతసం దేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాశోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీప ఇవ స్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా కుష్టోఽప్యసహాయో మహాబలః, నిత్యకృత్తోఽప్యఖంజానోఽప్యసమస్యమదర్శనః. కుర్వన్నపి నకుర్వాణ శ్చానోక్తా ఫలభాగ్యసి, శరీర్యప్యశరీరోఽసౌ పరిచ్ఛిన్నోఽపి

సర్వగః, అధ్యాత్మరతి రాసీనః పూర్ణ పావనమానయః, నైష్కర్మ్యేణ సతస్సార్థ ప్రస్థానో
 ౭. స్తి న కర్తృభిః, న సమాధానకాఢ్యాభ్యా మస్య నిర్వాసనం మనః, జగజ్జీవాదిరూపేణ
 వశ్యన్నపి పరాత్పరి, నత త్వశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మవక్షేవ వశ్యతి, అహ మన్నం
 సదాన్నాద ఇతిహి బ్రహ్మవేదనం. గిం. బ్రహ్మవిద్గ్రంథిని త్థానా త్సర్వం బ్రహ్మత్వవైవత్తు,
 సమాధి మథ కర్మాణి మాకరోతు కరోతు వా, హృదయేనాత్మ సర్వేహా ముత్సవిహ
 త్తమాశయః, అక్షగత్వా ద్వరేణ్యత్వాత్ ధ్వస్త సంసారబంధనాత్, తత్త్వమస్యాది
 లక్ష్మ్యత్వా దవధాత ఇతీర్యతే, యోవిలంఘ్యత్రమా న్వర్ణా నాత్మ న్యేవ స్థితః పుమాః,
 అతివర్ణాశ్రమి యోగీ అవధాత స్స కథ్యతే, యథా రవి స్సర్వరసాన్పుభుక్తే హుతా
 శనశ్చాపి హి సర్వభక్షః, తదైవ యోగీ విషయాన్పుభుక్తే న లిప్యతే పుణ్యపాపై
 శ్చ శుద్ధః, కేవలం సుసమ స్వచ్ఛో మానీ ముదితమానయః. ౬౦. సంతోషామృతపా
 నేన యే శాంతా స్తుప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహత్తాన స్తే మహాపద మాగతాః,
 హర్షామర్షభయక్రోధకామకారృణ్యదృప్తిభిః, నహృష్యతి గ్లాయతి యః స జీవన్ముక్త
 ఉచ్యతే, అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, లిప్యతి భ్యేయ
 సంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, మానవాన్నిరహంభావో నిర్వానో ముక్తమత్సరః,
 యః కరోతి గతోద్దేగ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యావతీ దృశ్యకలనా. సకలైశ్చ
 విలీక్యతే, సా యేన సుఖ సుత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఉద్దేగనందరహిత
 స్సమయా స్వచ్ఛయా ధియా. ౭౦. న శోచతే న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే.
 సర్వాశా సుకలా శృంకా సుర్వేహా సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా సుజీవ
 న్ముక్త ఉచ్యతే, జన్మస్థితి వినాశేష సోదయాస్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స
 జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వాధిహానచిన్తాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవతి గతస్త్వహ
 స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, క్రియానాశా దృవే చ్చింతా నాశోఽస్మా ద్వాసనాక్షయః,
 వాసనాప్రక్షయో మోక్ష సుజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్వికల్పాచ చిన్తాత్రా పృత్తిః
 ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే. ౮౦. సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహేం
 ద్రియే ద్వహంభావ ఇదం భావ స్తదన్యకే, యస్య నో భవతః క్వాసి స జీవన్ముక్త
 ఉచ్యతే, న ప్రత్యగ్భిప్రాణో ర్భేదం కదాపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి
 స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సాధుభిః పూజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపి దుర్జితైః, సమమేవ
 భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యథా స్థిత మిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి చ,
 అస్తంగతం స్థితం చిత్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్తమయాతి సుఖే దుఃఖే మనః
 చ భా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యోజాగర్తి సుఖ ప్తిస్థో యస్య
 జాగ్ర న్ను విద్యతే, యస్య నిర్వాసనో బోధ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా

మనురూప శ్చరన్నసి, యోగంతర్వ్యోమవదత్యచ్ఛ సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతోఽమర్వతో వాసి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్తా నోన్మీ ద్విజతే లోకో లోకా నోన్మీ ద్విజతే చ యః, హర్షామర్ష భయాన్ముక్త సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య సృమస్తార్థ జాలేషు వ్యవహర్యసి కీతలః. ౧౦౦. పరాధేష్విహ పూర్ణాత్మా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ప్రజనాతి యదాకామాన్ సర్వాం శ్చిత్త గతాన్మునే, మయి సర్వాత్మకే తుష్ట సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవృత్తచిన్తాత్రే వదే పరమపావనే, అత్యుబ్ధచిత్తో విక్రాంత సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదయం సోఽయం దృశ్యకాత మవాస్తవం, యస్య చిత్తే న స్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, కాంత సంసారకలనః కలావాససి నిష్కలః, య సృ చిత్తోఽసి నిశ్చిత్త సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చిదాత్మాహం పరాత్మాహం నిర్గుణోఽహం పరాత్మరః, ఆత్మమాలేఖ య స్తిష్ఠే త్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహత్రయాతిరిక్తోఽహం శుద్ధచైతన్యమస్త్వహం, బ్రహ్మ హ మితి యస్మాస్తి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య బ్రహ్మేతి నిశ్చ యః, పరమానందపూర్ణోయ సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిత్యానంద ప్రసన్నాత్మా హ్యస్య చింతావివృత్తః, కించి దస్తిత్వ హీనో య సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అహం బ్రహ్మ స్త్వహం బ్రహ్మ స్త్వహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, చిదహం చిదహం చేతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౧౦౧. ఇతి సార్థాంతికజీవన్ముక్తివాక్యాన్యోకోనవింశత్యధికశతమ్.

అథ సార్థాంతిక స్వానుభూతివాక్యాని. యోగసావసో పురుష స్సోఽహమ స్తి తద్యోగహంసోఽసో యోగసో సోఽహం, తం కాంత మచలమద్వయానంద చిద్ధ నవివాన్సి, త త్సార్థానందైకబోధః తద్బ్రహ్మైవాహ మస్మి, త్వంవాహ మస్మి భగవత్ దేవతే హం వై త్వ మసి, సచ్చిదానందాత్మకోఽహ మజోహం పరిపూర్ణోఽహ మస్మి శుద్ధాదైవతబ్రహ్మహమ్, వాచామగోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, సదో జ్యోతోఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్సాన్విత్తబద్ధహర స్సర్వదా దైవకరహిత ఆనందరూప సృర్వాధిష్ఠానచిన్తాతో నిరస్తావిద్యాతమోమోహోఽహమేవాహమో తద్య త్పురంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహమో తద్రామ భద్ర పంజ్యోతి స్సోఽహ మో తత్పురః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త సృత్య పరమానందా నంతాద్వయ పరిపూర్ణః పరమాత్మా బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి. ౧౦. త్రిషుధామసు మద్యోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యదృచ్ఛేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్తాతోఽహం సదాశివః, మయ్యేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయి సర్వం లయం యాతి తద్బ్రహ్మాద్వయ మస్త్వహం, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీప్సితః, చిదాత్మాఽస్మి నిరంశోఽస్మి పరాధరవివృత్తః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాన్త

వేద్యం నాహం వేద్యం వ్యోమవాతాది రూపం, రూపం నాహం నామ నాహం సకర్మ
 బ ధౌవాహంసచ్చిదానందరూపం, నిత్యశ్శుద్ధో ఋద్ధ ముక్త స్వభావ స్సత్య సున్నత
 స్సన్విభు శ్చా ద్వితీయః, ఆనందాద్ధి ర్యత్పుర సోఽహ మస్మి ప్రత్యగ్ధాతు ర్నాత్రసా
 క్తి రస్తి. ౨౦. సోఽహ మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహం శివః, ఆత్మజ్యోతి
 రహం శుక్రస్సర్వ జ్యోతీ రసావహః, దై వతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః
 శుద్ధబోధ స్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, నిష్క్రియోఽస్మ్యవికారోఽస్మి
 నిర్గుణోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిత్యోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః,
 కేవలాఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం య
 త్పురం బ్రహ్మహమేవ తత్, కేవలం చిత్సచానంద బ్రహ్మ వాహం జనార్దనః,
 ఆశుభశ్శుభ సంకల్ప స్స కాంతోఽస్మి నిరామయః. 3౦. నష్టేష్టానిష్టకల సచ్చి
 ద్నాత్ర పరోఽస్మ్యహమ్, అంతర్యామ్యహమ్ గ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మలక్షణః,
 ఆదై వ్యతోహమపూర్ణోఽహ మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అద్యయానంద
 విజ్ఞాన ఘనోఽస్మ్యహ మవిక్రయః, అవిద్యా కార్యహీనోహ మవాక్షానస
 గోచరః, ఆత్మచై తన్యరూపోఽహ మహ మనంద చిద్భుజః, ఆప్తకామోఽహ మాకా
 కా త్పురమాత్మేశ్వరోఽస్మ్యహం, చిదానందోఽస్మ్యహం ఛేత్రా చిద్ధన శ్చిన్మయోఽ
 స్మ్యహమ్, జ్యోతిర్నయోఽస్మ్యహం జ్యాయా ఞ్జోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్,
 నిత్యోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః. ౪౦. నిర్మలా నిర్వి
 కల్పోఽస్మి నిరాఖ్యాతోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యభూతో నిర్గుణో
 నిస్పృహోఽస్మ్యహం నిండియో నియంతాహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కలః,
 పురుషః పరమాత్మాహం పురాణః పరమోఽస్మ్యహమ్, పూర్ణానందై కబోధోఽహం
 ప్రత్యగేకరసోఽస్మ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రకాంతోఽహం ప్రకాశీ
 పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం దై వతాదై వతవిలక్షణః, శుద్ధోఽస్మి
 శుక్ర శ్చాన్తోఽస్మి కాశ్యతోఽస్మి శివోఽస్మ్యహం, ఆహం సకృ ద్విభాతోఽస్మి
 స్వమహిమ్ని సదా స్థితిః, సచ్చిదానందసూత్రోఽహం స్వ ప్రకాశోఽస్మి చిద్భుజః. ౫౦.
 మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, దై వతాదై వతవిహీనోఽస్మి
 ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావహీనోఽస్మి భామహీనోఽస్మి భాస్త్య
 హమ్ శూన్యాశూన్యవిహీనోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, సదస ద్భేదహీనో
 ఽస్మి సంకల్పరహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్వ భేదహీనోఽస్మి మృఖండనందవిగ్రహః,
 బంధమోక్షవిహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మసోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి ద
 మోఽస్మి సరాత్పురః, సదా విచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్

౧౦. ధ్యాత్వ ధ్యానవిహీనోఽస్తి ధ్యేయహీనోఽస్తి సోఽస్వప్నహమ్, లక్షాలక్షవిహీనోఽస్తి లయహీనరసోఽస్వప్నహమ్, మాతృమానవిహీనోఽస్తి సర్వకర్తృకృద పృథుహమ్, ముదితాముదితాభ్యోఽస్తి సర్వమానభూతోఽస్వప్నహమ్, షడ్వికారవిహీనోఽస్తి షట్కృతహీనోఽస్వప్నహం, దేశకాలవిముక్తోఽస్తి దిగంబరసుభోఽస్వప్నహం, అఖండాకాశరూపోఽస్తి హ్యఖండాకారరూపధృత్, ప్రకుంచముక్తచిత్తోఽస్తి ప్రకుంచరహీనోఽస్వప్నహం, సర్వప్రకాశరూపోఽస్తి చిన్మాత్రజ్యోతిరస్వప్నహం. ౨౦. కాలత్రయవిముక్తోఽస్తి కామాదిరహీనోఽస్వప్నహం, ముక్తిహీనోఽస్తి ముక్తోఽస్తి మోక్షహీనోఽస్వప్నహం సదా, గంధవ్యదేశహీనోఽస్తి గమనాది విపక్షితః, సర్వదా సమరూపోఽస్తి కాంతోఽస్తి పురుషోత్తమః, చిదక్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః, అహమేకాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమద్వయం, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం, పరమానంద మస్వప్నహం, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్వప్నహం, కేవలం కాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్వప్నహం. కేవలం నిత్యరూపోఽహం కేవలం కాశ్వతోఽస్వప్నహమ్. ౩౦. కేవలం సత్యరూపోఽహం మహం త్యక్త్వాహమస్వప్నహం, కేవలం తుర్యరూపోఽస్తి తుర్యాతీతోఽస్తి కేవలః, కేవలాకారరూపోఽస్తి శుద్ధరూపోఽస్వప్నహం సదా, నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్తి నిరీహోఽస్తి నిరామయః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్తి హ్యనంతానందరూపవాక్, ఆత్మారామస్వరూపోఽస్తి హ్యహమాత్మా సదాశివః, ఆదిమధ్యాంతమాన్యోఽస్తి హ్యకాశసద్భూతోఽస్వప్నహం, నిత్యశుద్ధచిదానంద సత్తామాత్రోఽహమవ్యయః. నిత్యశుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానందమస్వప్నహం, భూమానంద స్వరూపోఽహం భాషహీనోఽస్వప్నహం సదా. ౪౦. సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్తి సర్వదా చిద్భూతోఽస్వప్నహం, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్వప్నహం, అహం బ్రహ్మైవ సర్వం స్యాదహం చైతన్యమేవ హి, అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకారస్వరూపవాక్, అహ మేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహ మన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవాక్, అహం శిష్యవదాభామి హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహం కాలత్రయారీత అహం వేదై రుపానితః, అహం కాస్త్రేణ నిర్జితః అహం చిత్తే వ్యవస్థితః, ఆనంద ఘన వివాహ మహం బ్రహ్మస్తి కేవలమ్. ౫౦౦. ఆత్మానాత్మని తృప్తోఽస్తి హ్యరూపోఽహ్యహ మవ్యయః, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహ మాద్యంతాభావనహం, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాక్, సత్యానందస్వరూపోఽహం జ్ఞానానందఘనోఽస్వప్నహం, నామరూపవిముక్తోఽహ మహ మానందవిగ్రహః, ఆదిచైతన్యమాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్వప్నహం, సర్వత్ర పూర్ణరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్వప్నహం, ఏకమేవాద్భుతీయం సత్ బ్రహ్మ

వాహం న సంశయః, అహమేవ పరంబ్రహ్మ హ్యహమేవ గురో ర్గురుః, సర్వజ్ఞాన
ప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదిప
క్షితః, దృశీస్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజమేకమక్షరం, ఆతే
ఋకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్తం, అహం బ్రహ్మస్మి
మన్తోఽయం జన్మపాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మన్తోఽయం భేదబుద్ధిం
వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మన్తోఽయం కోటిదోషా నివినాశయేత్, అహం బ్రహ్మ
స్మి మన్తోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సర్వమంత్రా న్సమత్సృజ్య ఏతన్మంత్రం
సమధ్యనేత్, సద్యో మోక్ష మవాప్నోతి నాస్తి సందేహ ఆణ్యసి. ఇతి సాధాంతిక
స్వానుభూతివాక్యా న్యష్టాదశోత్తరశతమ్. ౧౧౮.

అథ సాధాంతికసమాధివాక్యాని. ౧౦. జీవాత్మసరమాత్మైక్యావస్థాత్రిపుటి
రహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః, ధ్యాతృధ్యానే విషయ
నివాతస్థితదీపవద్యేయైకగోచరం చిత్తం సమాధిః, మనః ప్రచారకూన్యం పరమా
త్మని లీనం భవతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంస్థితే దేహా
లబ్ధికాంతిపదం గతే తదా ప్రభావనో బుద్ధికూన్యం భవతి, ప్రాణాపానయో రైక్యం
కృత్వా ధృతకుంభకో నాసాగ్రదర్శన దృఢభావనయా ద్వికారానుభవిష్యేష్య కర
ణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్ర లీనం భవతి, పయః స్రవానంతరం ధేనుర్ము
క్షీర మివ సర్వేంద్రియవగ్ధే పరినష్టే మనోనాశో భవతి, యదా పంచావస్థితే
జ్ఞానాని మనసా సమా, బుద్ధిశ్చ న విచేష్టతి తమాహుః పరమాం గతిం, సంకాంత స్సర్వ
సంకల్పా యా శిల్పవదవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రా వినిర్ముక్తా స్వా స్వరూపస్థితిః పరాః
౧౦. మారుతే మధ్యసజ్ఞాచారే మనఃస్థైర్యం ప్రజాయతే, యో మన స్సుస్థిరీభవ
నైనైవావస్థా మనోన్తనీ, సరూపాఽసౌ మనోనాశో జీవస్తుక్తస్య విద్యతే, నిద్రా
ద్యరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, చిత్తే చైత్యదకాహినే యస్థితిః క్షీణచేతనాహుః
సోఽవ్యతే కాంతకలనా జాగ్రత్స్వేవ సుషుప్తతా, నైత జ్ఞాగ్ర స్సవైస్సమృన్నహ
ల్పానామభావనాత్, సుషుప్తభావో నోఽప్యేతదభావా జ్ఞదతాస్థితేః, సత్త్వావబోధ
వివాసా వాసనాతృణపావకః, ప్రాక్త స్సమాధిశబ్దేన సతు తూష్టి మవస్థితిః. ౧౦.
నిర్వికారతయా పృథ్వీ బ్రహ్మకారతయా పునః, పృథివిస్తరణం సమ్యక్సమాధిభి
ధీయతే, దృశ్యసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతి ర్మూలదితా యా సా సమాధి
రభిధీయతే, అహ మేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విక్షేప
స్సర్వవృత్తి నిరోధకః, సమాధి స్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, ధ్యానస్య విస్తృ
స్సమ్యక్ సమాధి రభిధీయతే, సమాహితా నిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బ్రహ్

సమాధిశబ్దేన పరాప్రజ్ఞోచ్యతే బుద్ధైః. 30. అక్షుద్ధా నిరహంకారా ద్వంద్వే
 మ్వనసుపాలిసి, బ్రహ్మసమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరా స్థితిః, నిశ్చితా విగతాభీష్ట
 హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మసమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణ మనోగతిః, సలిలే నైంధవం
 యద్వ త్సౌఖ్యం భజతి యోగతః, తథాత్మమనసో రైక్యం సమాధిభిధీయతే,
 యత్సమత్వం తయో రత్ర జీవాత్మ పరమాత్మనోః, సమస్తనష్టసంకల్పసమాధిరభి
 ధీయతే, ప్రభాశూన్యం మన శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయం, సర్వశూన్యం నిరా
 భాసం సమాధి రభిధీయతే. 40. బ్రహ్మకార మనోవృత్తి ప్రభావోఽహం కృతిం
 విసా, సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్సన్న్య ధ్యానాభ్యాసప్రయత్నతః, ప్రకాంతవృత్తికం చిత్తం
 పరమానందదీపకం, ఆసంప్రజ్ఞాతసామాయం సమాధి గోగీనాం ప్రియః, స్వాసుభూతి
 రసావేశా ద్దృశ్యశబ్దా వుపేక్ష్యతు, నిష్ఠికల్పసమాధిస్సన్న్య స్థివాతస్థితదీపవత్, ప్రభా
 శూన్యం మనశూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, ఆంతర్యామివృత్తిరూపోఽసౌ
 సమాధి ర్దునిభావితః, ఉభ్యపూర్ణమధ్యపూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకం, సాక్షా ద్విధి
 ముఖో హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః. 50. ఇతి సార్థాంతికసమాధివాక్యాని
 కంచాశత్. 50.

అథ సార్థాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యేషు నానాలింగస్వరూపవాక్యాని. 60.
 శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచో హ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః,
 యో వై భూమా తత్సుఖం, యో వై భూమా తదమృతం. నేతి నేతి, సహ్యేతస్మా
 దితి నే త్యన్యత్పరమస్త్యథ నామధేయం, సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణావై సత్యం లేహ
 మేవ సత్యం, రాతి ర్దాతుః పరాయణం, సపర్యగాచ్ఛక్ర మకాయమవ్రణిమస్మా
 విరగ్ శుద్ధ మపాపవిధం, ప్రణవోహి పరంబ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరః స్మృతః, సవిరోధోన
 చోత్పత్తి ర్న బద్ధో న చ సాధకః, న ముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేహ పరమార్థ తా,
 అఖండైకరసం కాస్త్రమఖండైకరసా శ్రయీ. 60. అఖండైకరసో దేహ అఖం
 డైకరసం మనః, అఖండైకరసం సూత్రం అఖండైకరసం విరాట్, అఖండైకరసా
 విద్యా అఖండైకరసోఽవ్యయః, అఖండైకరసం గోప్యమఖండైకరసశృంగీ, అఖం
 డైకరసం క్షేత్రం అఖండైకరసా క్షమా, అఖండైకరసా స్తారాః అఖండైకరసో
 రవిః, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైకరసా స్థితిః, అఖండైకరసా మాతా అఖం
 డైకరసః పితా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురం, అఖండైకరసం తార
 మఖండైకరసో జనుః. 70. సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామత్రాచచిన్మయమ్, అది
 రంతం చ చిన్మాత్రం గురుగోప్యాది చిన్మయమ్, దృగ్పృథ్వీ యది చిన్మాత్ర మస్తిచే
 చ్చిన్మయం సదా, సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్ర మేవహి, అహం

త్వం చైవ చిహ్నాత్తం మూర్తామూర్తాది చిహ్నయం, పుణ్యం పాపం చ చిహ్నాత్తం
 జీవశ్చిహ్నాత్తవిగ్రహః, దేహత్రయ విహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జనాత్,
 జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయవిహీనత్వా త్వర్వ మా
 త్రేతి కాసనాత్, చిహ్నాభావా చ్చింతనీయం దేహభావాజ్జరా న చ. ౩౦. నాదా
 భావా ద్గతి ర్నాస్తి హస్తాభావా త్క్రియా చ న, మృత్యు ర్నాస్తి జన్మభావా
 ద్మృద్ధ్యభావాత్పుణాదికం. ౩౧. ఇతి సార్థాంతికనానాలింగస్వరూపవాక్యాని
 ద్వాప్రింశత్. ౩౨.

అథ సార్థాంతిక పుల్లింగస్వరూపవాక్యాని. ౧. స విహీనకలఃకమృతః,
 నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞం నా
 ప్రజ్ఞ మదృశ్య మవ్యవహర్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యవదేశ్యమైకాత్మ్య
 ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం కాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే
 ఆత్మా స విజ్ఞేయః, అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహర్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతః,
 యత్ర నాన్య త్వశ్చింతి నాన్య చ్చుజోతి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా, స ఏవ నేతి
 నేత్యాత్మా, అగృహ్యోనహిగృహ్య తేఽశీరోఽవశీర్యతేఽనంగో నహి సజ్జతేఽశీ
 నవ్యథతే న హృష్యతి, రసఘనవివైపం వా అరేఽయమాత్మానంతరోఽదాన్యః
 కృత్సన్నిః ప్రజ్ఞానఘన ఏవ, తస్మాన్ నోవలీనే మనసి గతే సంకల్పే వికల్పే దగ్ధే పృథ్వీ
 పాపే నదాశివః ఓం శక్త్యాత్మక స్సర్వతాపస్థిత స్స్వయంజ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో
 విరంజన శ్శాంతతమః ప్రకాశయతి, ఏవశుద్ధః పూత శ్శూన్య శ్శాంతో ప్రాణోఽపి
 కాత్మానంతోఽక్షయ్యః స్థిర శ్శాశ్వతోఽజ స్స్వతంత్రస్వే మహిమ్నీ ర్శితీ,
 చక్షుషోద్రష్టాశ్చోత్రస్య ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా బుద్ధే ద్రష్టా ప్రాణస్య
 ద్రష్టా తమసోద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత స్సర్వస్త్వాదన్యో విలక్షణః, సద్భవోఽయంచిద్భవః
 ఆనందఘన వివైకరసోఽవ్యవహర్యః. ౧౦. సత్తాత్రో నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధ స్సత్యో
 ముక్తో నిరంజనః, విభు రద్వయానందః పరః, ప్రత్యగేశ్వరః, అదృష్టో వ్యవహర్యో
 వ్యుల్లాసనాల్పః, సాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞోఽనంతోఽభిన్నోఽద్వయో విదితా
 విదితా త్పరః, అద్వైతపరమానందో విభుర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికలాన్ నిరంజనో
 నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణో నద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్, అచక్షు ర్విశ్వ
 తశ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణ ఆపాదో విశ్వతః పాద ఆపాణి ర్విశ్వతఃపాణి రహ
 మశిరా విశ్వత శ్శిరా విద్యామాత్రైకసంక్రయో విద్యారూపః, దివ్యో హ్యమూర్తః
 పురుష స్సబాహ్యభ్యంతరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః
 పరః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తుర్యో విభుస్సన్నితః, అపూర్వోఽనంతః

కోఽబాహ్యో న హః ప్రణవోఽవ్యయః, అమాత్రోఽనంతమాత్ర శ్చ ధైవతస్యో
 ధశమ శ్శివః, కర్తాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాన స్సాక్షిచేతా కేవలా నిర్గుణ శ్చ. ౨౦.
 యస్యసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జిత చిన్తాత్ర స్సర్వానందమయః
 హః, సర్వానుభవ నిర్దుక్త స్సర్వభూత వివర్జితః, అత్తానాత్మ వివేకాదిభేదాభేద
 వివర్జితః, మహావాక్యార్థతో దూరో బ్రహ్మస్తీ త్యతిమారతః, తచ్ఛబ్దవర్జ్య స్త్వంశబ్ద
 హినోవాక్యార్థవర్జితః, క్షరాక్షరవిహీనో యో నాదాంతర్జ్యోతిరేవ సః, అఖండైక
 రసో వాహ మానందోఽస్తీతి వర్జితః, దృశ్యదర్శననిర్దుక్తః కేవలమలరూపవాక్,
 నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షి చిదాత్మకః, సవిన విదితాదన్య స్తథైవావిదితా
 షి. ౩౦. ఇతి సార్థాంతికపుల్లింగస్వరూపవాక్యాని త్రింశత్. ౩౦.

అథ సార్థాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౩. ఆలౌకికపరమానందలక్షణాఖం
 దామితలేజోరాశిః, భావాభావకలా వినిర్దుక్తా చిద్విద్యా ద్వితీయ బ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చి
 నానందలహరీ మహాత్రిపురసుందరీ, బహిరుతరమప్రవిశ్య స్వయమేకైవ భాతి, సర్వ
 సంకల్పరహితా సర్వసంక్షా వివర్జితా, నైషా చిదవినాకాత్తా స్వాత్మేత్యాది కృతా
 భిధా, అకాశశతభాగాచ్ఛాక్షేప నిష్కలయాపిణీ, నాస్తమేతి నచోదేతి నోల్లిష్ఠతి
 నలిష్ఠతి, నచయూతి నచాయూతి నచనేహ నచేహచిత్, నైషా చిదమలాకారా నిర్వి
 కల్పా నిరాస్పదా, మహాచిదేకైవేహస్తి మహాసతేతి యోచ్యతే, నిష్కలంకా సమా
 శుద్ధా నిరహంకారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ
 ధరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే. ౧౨. ఇతి సార్థాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని
 ద్వాదశ. ౧౨.

అథ సార్థాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౪. ఆన్యదేవ తద్విదితాదభో
 ఆవిదితాదభి, యత్తదదేశ్యమగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం
 తదపాణి పాదం, సదేవ ! సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయం, అఘాల మనన్వి
 హ్రస్వ మదీర్ఘ మలూహిత మస్నేహ మచ్ఛాయమత మోవాయ్యనాకాశ మసంగ
 మరస మగంధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవాస్త నో లేజస్క మప్రాణ మముఖ మమాత్ర
 మనంతర మబాహ్యం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూక్ష్మం పరిపూర్ణమద్వయం
 సదానంద చిన్తాత్రం పురతస్సప్తిభాతం, ఆవిభాత మధైవత మఙింత్య మలింగం
 స్వరూపకాశ మానందఘనం, ఏతద్భ్యశ్చ మస్పర్శ మరూప మరస మగంధ మచక్షుష్క
 మదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనానందయితవ్య మమస్తవ్య మబోధవ్య
 మనహం కర్తయితవ్య మచేతయితవ్య మప్రాణయితవ్య మనపానయితవ్య మన్యాయ
 యితవ్య మనుదానయితవ్య మసమానయితవ్య మసీద్రియ మవిషయ మకరణ మల

క్షణ మసంగ మగుణ మవిక్రియ మవ్యవదేశ్య మసత్వ మరజస్క మతమస్క మ
 మాయ మభయ మప్యౌపనిషదమేవ సువిభాతం సకృద్విభాతం పురతోఽస్తా త్వర్వస్తా
 త్సువిభాత మద్వయ మనిర్వచనీయ జ్యోతి స్సర్వవ్యాపకం నిరతిశయానందలక్షణం
 వరమాకాశం, తద్బ్రహ్మతాపత్రయాతీతం మట్కీశవినిర్ముక్తం వహ్నివర్జితం కుంభ
 కోశాతీతం వడ్భావవికారశూన్య మేవ మాది సర్వవిలక్షణం, నిర్గుణం, నిరుపప్లవం జ్యోతి
 రాభ్యంతరం సర్వమాయాతీతం ప్రత్యేకరస మద్వితీయం, తజ్జ్యోతిరేకమద్వితీయం
 సర్వకల్పకాతీతం ధ్రువ మక్షర మేకం సదా చకాస్తీ సచ్చిదానందం ౧౦. య త్త
 త్వత్వం విజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వగతం సుసూక్ష్మం సర్వతోముఖ
 మనిర్దేశ్య మమృతం నిష్కలం, ఏక మద్వైతం నిష్కలం నిష్క్రియం కాంతం నిరం
 శయ మనామయ మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మేకమాకాశ్యం అద్వయ
 మనాద్యంత మకేషవేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్రచ్యవ మాకాశ్య
 మద్వైతం చతుర్థం సర్వాధారమనాధార మనిరీక్ష్యం, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్య
 యం తథా రసం నిత్య మగంధవ చ్చ యత్, పరం విజ్ఞానాద్యద్వరిష్ఠం ప్రశానం
 యదర్పిమద్యదణుభ్యోఽణు య చ్చ, బృహచ్చ తద్వివ్య మచింత్యరూపం సూక్ష్మచ్చ
 తత్సూక్ష్మతరం, విభాతి, ఏతజ్జీయం నిత్యమేవాత్మ సంస్థం నాతకపరం వేదితవ్యం హి
 ణ్ణంచిత్, అఘోష మవ్యంజన మస్వరం చ యత్రాల్ప కంతోష్ఠ మనాసికంచ యత్, ఆరే
 ఫజాత ముభయోష్ఠ్పవర్జితం యదక్షరం నక్షరలే కథంచిత్, అగోచరం మనోనాచాహవ
 ధాతాది సంప్లవం. ౨౦. సత్రామాత్రప్రకాశైకప్రకాశం భావనాతిగం, ఆహేయ
 మనుపాదేయ మసామాన్య వికేషణం, ధ్రువం స్తిమితగంభీరం నలేజో నతమస్తతం.
 నిష్కలం నిర్తలం కాంతం సర్వాతీతం నిరామయం, న శూన్యం నాపిచాకరి
 నదృశ్యం నాపి దర్శనం, చిన్మాత్రం చైత్యరహిత మనంత మజరం శివం, చైత్యాశుపా
 తరహితం సామాన్యేన చ సర్వగం, ఆనామయ మనాభాస మనామక మకారణం
 మనోనాచోభి రగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖా త్సుఖం, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యో
 పర్జితం తదిదం పదం. 3౦. శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, ఆప్ర
 మాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ మతీంద్రియం, నిర్లేపకం నిరాపాయం కూటస్థ మచలం
 ధ్రువం, సద్భవం చిద్భవం నిత్యమానందఘన మద్వయం, ప్రత్యగైకరసం పూర్ణమంతం
 విశ్వతోముఖం, ఆహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయం, శుద్ధం బుద్ధం
 సదాముక్త మనామక మరూపకం, సంకల్ప సంక్షయవకా ద్దళిలేతు చిత్తే సంసారమోహ
 మిహికాగళితా భవంతి, స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ భూమాగతాయాం చిన్మాత్ర మేకమ

మాద్య మనంత మంతః. 3౯. ఇతి సార్థాంతిక సపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాన్వేషోన చత్వారింశత్, 3౯.

అథ సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని. ౧౫. ఆకాశో హ వై నామ నామ రూపయో ధ్వీర్వహితా తే యదంతరా తద్భ్రష్ట తదమృతం స ఆత్మా, ఇహం సర్వం య దయ మాత్మా, చిదేకరసో హ్యయ మాత్మా, అతో హ్యయ మాత్మా, అనుజ్ఞాతా హ్యయ మాత్మా, అనుజ్ఞేకరసో హ్యయ మాత్మా, అవికల్పిహ్యయ మాత్మా, దేహదేహ పరతరత్వా ద్భ్రష్టైవ పరమాత్మా, అఖండైకరసో హ్యయ మాత్మా, నిర్గుణ స్సాక్షీ భూతో నిష్క్రియో నిరవయవోఽయ మాత్మా. ౧౦. విరజేః పరఆకాశా దజ ఆత్మా మహాఽభ్రువః, ఏతో దేవస్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, నిశ్శబ్దం పరమం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీర్యతే, సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్యతే, నిత్య స్సర్వగతో హ్యత్మా మాటస్థో దోషవర్జితః, తత్పరం పర మాత్మాచ క్రిరామః పురుషోత్తమః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః, సర్వా తీత స్వభావాత్మా నాదాంత ర్హ్యలి రేవ సః. ౨౦. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా సవికల్ప వివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః, ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా ఆహం బ్రహ్మస్మి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయమాత్మేత్యభావకః, ఓంకారవాచ్యహీ నాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా సర్వత్రాత్మావశేషకః, శుద్ధచై తన్యరూపాత్మా సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఆనందాత్మా ప్రియోహ్యత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, శూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, సత్రామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించి జగ ద్భయం. 3౦. ఆపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః, నామరూపది హీనాత్మా పరసంవిత్పుఖాత్మకః, సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించి త్కించి న్నకించన, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః, ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా ద్వైతా ద్వైతాది వర్జితః, నిష్కలాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషత్వక ఆత్మేలిశబ్దహీనోఽయ మాత్మకబద్ధార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనోయ ఏతైనాత్మా సనాతనః, యస్య కించి ద్భహి ర్వాస్తి కించి దంతః కియచ్చన, యస్య లింగం ప్రపంచం వా బ్రహ్మైవాత్మా నసంశయః. ౪౦. ఇతి సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికసర్వవాక్యాని. ౧౮. ఓంకార వివేదం సర్వం, స వివాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్స పశ్చా త్స పూర్వస్తా త్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః సవివేదం సర్వం, అహమేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షిణతః అహ ముత్తరత అహమేవేదం సర్వం, ఆత్మైవాధస్తాదాత్మోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా

దాత్వా పురస్తా దాత్వా దక్షిణత ఆత్మోత్తరత ఆత్మైవేదం సర్వః ఆత్మైవేద మమృత
మిదం బ్రహ్మేదం సర్వం, ఏతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం నారాయణ ఏవేదం సర్వం,
సచ్చిదానందరూపమిదం సర్వం సతామాత్రం హీదం సర్వం, సత్సర్వరూపమే
వేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం సనాతనం, స్వయం బ్రహ్మ స్వయం విష్ణుః
స్వయం మింద్ర స్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్థా దన్య స్మిన్
స, మరుభూమా జలం సర్వం మరుభూమాత్ర మేవ తత్, జగత్త్రయ మిదం
సర్వం చిన్మాత్రం స్వవిచారతః, భావవర్జిత చిన్మాత్రం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి,
యత్కించి ద్యన్నకించిచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం సర్వం యద్య
చ్చిన్మాత్ర మేవ హి, భూతం భవ్యం భవిష్య చ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, క్షాతా
చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ దూరస్థం సర్వం
చిన్మాత్ర మేవహి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యం చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, ఆత్మనో
ఽన్యగతి ర్నాస్తి సర్వమాత్మ మయం జగత్, ఆత్మనోఽన్యత్తు యన్నాస్తి సర్వమాత్మ
మయం జగత్, సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్మాత్ర మద్వయం, సర్వంచ ఖల్విదం
బ్రహ్మ నిత్యం చిద్భవ మక్షతం, సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాతకం,
సత్యం నాహం చ నాన్యద్వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, సతదహో న చ కర్తాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేమ,
లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మైవ
కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర మిదం సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మస న్న హి, బ్రహ్మమాత్రం
వ్రతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసం సుఖం, బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వయం
బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మైవ సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయం, సర్వం
ప్రకాంత మజమేక మనాదిమధ్య మాభాస్వరం స్వదనమాత్ర మచైత్య చిహ్నం, సర్వం
ప్రకాంతమితి శబ్దమయా చ దృష్టి ర్భౌధార్థమేవహి ముక్తైవ తదోమి తీదం. ౪౦
ఇతి సార్థాంతికసర్వవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికబ్రహ్మవాక్యాని. ౧౯. సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మ, ఆద
మాత్వా బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదే
దృష్టిప్రార్థనమనంతర మబాహ్య మయ మాత్వా బ్రహ్మ సర్వాపభూః, విజ్ఞా
మానం బ్రహ్మ, ఆజరో ఽమరో ఽమృతోఽభయో బ్రహ్మభయం సర్వభూత
మేకం నారాయణం కారణపురుషమకారణం పరం బ్రహ్మైవ, స్వయం ప్రకా
శ్చ స్వయం బ్రహ్మ, తదేత దద్వయం స్వయం ప్రకాశ మవచందమాత్మైవైతదభిద

మమృత మేత దృష్టా సదేవ పురస్తా ద్విధం బ్రహ్మ, ఆకాశవ త్సూక్తం కేవలసత్రా
మాత్రస్వభావం పరం బ్రహ్మ, అద్వితీయమఖిలాపాధివిర్దుక్తం తత్సకలకత్తుప
బృంహిత మనాద్యంతం నిత్యం శివం శాంతం నిర్గుణ మిత్యాది వాచ్య మనిర్వాచ్యం
చైతన్యం బ్రహ్మ, ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, సర్వదాఽనవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ,
సచ్చిదానందలేజః కూటస్థరూపం తారకం బ్రహ్మ, తన్నిత్యముక్త మవిక్రియం సత్య
జ్ఞానానందానందపరిపూర్ణం సనాతన మేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం
నిరంజనం పరంబ్రహ్మ, తత్త్వం ములక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం
బ్రహ్మ, ౨౦. సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ నిర్గుణ స్వరూపకం బ్రహ్మ, ఆదిగు
ణ్యాంతకూన్యం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంతమప్ర మేయాఖండ
పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానంద నిత్య శుద్ధబుద్ధ ముక్త సత్యస్వరూపవ్యాపకా
భిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం బ్రహ్మ, మనోవాచమాగోచరం
బ్రహ్మ, అఖిలప్రమాణాగోచరం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పంచేనరహితం
బ్రహ్మ. ౩౦. తురీయం నిరాకారమేకం బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ,
శివం ప్రకాంత మమృతం పరంబ్రహ్మ, యదేక మక్షరం నిష్క్రియం శివం సత్తాత్రం
పరం బ్రహ్మ, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఓమిత్యేతదక్షరం పరంబ్రహ్మ, బ్రహ్మైవేద
మమృతం పురస్తా దృష్టా పశ్చాద్దృష్టా దక్షిణత శోష్ణతరేణ, అభశ్చిర్ధ్యం చ
ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం పరిష్ఠం, తదేవ నిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం
నిరంజనం, చైతన్య మేవం బ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మమృషి, బ్రహ్మశబ్దేన
తదృష్టా స్వప్రకాశాత్తరూపకం. ౪౦. వితద్యావవిర్దుక్తం తదృష్టా బ్రహ్మతత్పరం,
చిన్నాత్రా త్వరమం బ్రహ్మ చిన్నాత్రాన్నాస్తి కోపి హి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్నాత్రా
న్నహి విద్యతే, సదోదితం పరంబ్రహ్మ జ్యోతిషముదయో యతః, యస్మిన్
సంలీయతే శబ్ద స్తత్పరం బ్రహ్మ గీయతే, సర్వశక్తిపరం బ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వ
యం, సత్రా సర్వపదార్థానాం గమ్యం బ్రహ్మభిధం పరం, పరంబ్రహ్మ పరంతత్వం
సచ్చిదానందలక్షణం, అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్వికేషం నిరంజనం. ౫౦. బ్రహ్మై
వైక మనాద్యంత మధివత్పరివృంభితే, సకించి ద్భావనాకారం యత్తదృష్టా పరం
విదుః, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించన, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షా
ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపి చ, తద్విద్యా విషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన సుఖాద్వయం, శాంతం
చ తదతీతం చ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, అనుభూతి పరం తస్మా త్సారం బ్రహ్మైతి కళ్యతే,
యదిదం బ్రహ్మపుచ్చాఖ్య సత్యజ్ఞానాద్వయాత్తకం, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిప
రిచ్ఛేదవర్జితం, తదృష్టానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్వనం. ౬౦. సర్వాధిష్ఠాన

మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనం, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం, అస్తీత్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రూపం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీత్యుక్తే జగత్సర్వం భాసం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర చిదాకాశం సచ్చిదానంద మద్వయమ్, బ్రహ్మణోఽన్య త్వరంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య జగన్న చ, బ్రహ్మణోఽన్య దహం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్ఫలం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యత్పుణం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి, బ్రహ్మణోఽన్య గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యదసద్వస్తు, నిద్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయం. బీజమాయా వినిర్ముక్తం పరం బ్రహ్మైతి కీర్త్యతే, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవృత్తీతం, సర్వత్రావస్థితం కాంతం చిద్బ్రహ్మైత్యభిధీయతే, సిద్ధాంతోఽధ్యాత్మ శాస్త్రాగ్రాం సర్వాపహ్నువ ఏవహి, నావిద్యాస్తీహ నో మాయా కాంతం బ్రహ్మేదమక్ష మం,స్వాత్మ న్యారోపితాశేష భాసవస్తు నిరాసతః,స్వయమేవ పరంబ్రహ్మ పూర్ణమద్వయ మక్రియం, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవపరంతపః, రామఏవ పరంతత్త్వం క్రిరామై బ్రహ్మతారకం, చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయం, ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ సర్వసంసారభేదజం. ౮౦. బ్రహ్మచి ద్బ్రహ్మభవసం బ్రహ్మభూతమహా, బ్రహ్మహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రు ర్బ్రహ్మచిచ్ఛత్ర బాంధవాః, బ్రహ్మరూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగదుపం తథాప్యేతత్ బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, విద్యావిద్యా విభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, ఇహ బ్రహ్మపరం బ్రహ్మ సత్యం బ్రహ్మప్రభుః సః, కాలో బ్రహ్మ కలాబ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం ప్రభం, ఏకం బ్రహ్మాద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మశమాదికం, దోషోబ్రహ్మ గుణోబ్రహ్మదహశ్శాంతం విభుః ప్రభుః, లోకోబ్రహ్మగురుర్బ్రహ్మ శిష్యోబ్రహ్మ సహోహి, పూర్ణం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మశుద్ధ బ్రహ్మ శుభాశుభం, జీవఏవ సదా బ్రహ్మస్వయం బ్రహ్మ సనాతనం. ౯౩, ఇతి సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యాని త్రినవతిః. ౯౩.

అథ సార్థాంతికావళిప్రవాక్యాని. ౨౦. సర్వవిశేషం నేతి నేతీతి విహాయ యద వశిష్యతే తదద్వయం బ్రహ్మ, జీవభావ జగద్భావ బాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావ శిష్యతే, పూర్ణమహి పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్యకారణ తాం హిత్యా పూర్ణబోధోఽవశిష్యతే, తతస్త్రిమితగంభీరం స లేజో నతమస్తతః, ఆనాభ్య మసభిష్యక్తం సత్కించి దవశిష్యతే, సంకల్పమనసీ భిన్నే నకదాచన కేవచిత్, సంకల్పజాతే గభితే స్వరూపమవశిష్యతే. ౧౦. మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యస్తౌ నముపాగతే, అశేషదృశ్యే సర్గాదా కాంతమేవావశిష్యతే, ఛేదోల్లాఖిరాసేష స్వాత్మ కర్పితయా నయా, స్వసంకల్పే త్తయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వ

భావేషు యాసా సత్యవరాధీతిః, పరమామృతనామ్ని సా సమత్రైవాపశ్యతే, కాల
త్రయ ముపేక్షిత్యాః హీనాయా త్రైత్యబంధనైః, చిత్త త్రైత్య ముపేక్షిత్యాః
సమత్రైవాపశ్యతే, సా హి చాచామగమ్యత్వా దసత్రామివ కాశ్యతీం, వైరాత్త్యసి
ద్ధాంత దశా ముపయా లేపశ్యతే, యావద్యావన్ననిశ్రేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతే
ఽఖిలమ్, తావత్తావ త్పరోలోకః పరమాత్రైవాపశ్యతే, అభ్యాసేన పరిస్పృందే ప్రాణానాం
క్షయమాగతే, మనః ప్రశమమాయాతి నిర్వాణమవశిష్యతే, క్షేయవస్తుపరిత్యాగే
విలయం యాతి మానసం, మానసే విలయం యాతే కైవల్యమవశిష్యతే, యతో
వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పస్య క్షయాజ్ఞంతోః పదం తదవశిష్యతే,
చిద్వ్యోమైకకలాస్తీహ పరాపరవివర్జితం, సర్వత్రాసంభవాచైత్యం యత్కలాంబంతే
ఽవశిష్యతే. ౨౦. పంచరూపపరిత్యాగా దర్ధరూపప్రచోణతః, అధిష్ఠానపరంతత్త్వ మేకం
సచ్చిష్యతే మహత్, సర్వవేదాంతపిద్ధాంత సారం వచ్చి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా
స్వయం భూత్వా స్వయ మేవావశిష్యతే, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా
ఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధృవం తదేవ శిష్యత్య
ముఖం నిరామయం. ౩౬. ఇతి సాధ్ధాంతికావశిష్టస్వరూపవాక్యాని షట్త్రింశత్. ౩౬.
ఇతి సాధ్ధాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యన్యాహత్యతు ద్వావింశత్యధిక లిశతమ్. ౩౭.

ఆఫ సాధ్ధాంతిక ఫలవాక్యాని. ౧౨. సర్వోహవై తత్పరమం బ్రహ్మ పేద
బ్రహ్మైవ భవతి, బ్రహ్మ విదాప్నోతి పరం, బ్రహ్మసంస్థో ఽమృతత్యమేతి, తరతి శోక
మాత్తవిత్, య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మస్థీతి, స ఇదగ్ం సర్వం భవతి, స ఏష విసు
కృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాక్ బ్రహ్మైవాభిప్రైతి, య ఏవం నిర్బీజం పేదనిర్బీజ
ఏవ స భవతి, తద్బ్రహ్మైవాహం మస్థీతి బ్రహ్మప్రణవమయన్తరక్, భ్రమరకీటన్యామేన
శరీరత్రయ ముత్పృజ్య సన్న్యాసేనైవ దేహత్వాగం కరోతి సకృతకృత్యో భవతి,
తమేవం జ్ఞాత్వా విద్వా స్తృత్యముఖా త్ప్రీముచ్యతే, తదైవం విద్వాంస ఇహైవా
మృతాభవంతి. ౧౦. అనాద్యనంతం మహతః పరం ధృవం నిచాయ్య తస్మృత్యముఖా
త్ప్రీముచ్యతే, యజ్ఞాత్వా ముచ్యతే జుతు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యదాపశ్యః
పశ్యతే రుక్ష్మవర్ణం కర్తార మిశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం, తదావిద్వాపుణ్యపాపే
విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్య క భ్యువైతి, ఏతద్యో పేద నిహితం గుహయామ
విద్యావిగ్రంథి వికరతీహ సామ్య, భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః.
క్షీయంతే చాస్య కర్తాణి తస్మిక్ దృష్టే పరావరే, యథా నద్యస్పృందమానాః
సముద్రేఽస్తం గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ, తదా విద్వా న్నామపూపా ద్విముక్తః
పరాత్పరం పురుష మువైతి దివ్యం, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః కంథా

విముక్తయే. ౨౦. తద్భ్రష్టాహ మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సంపద్యతే ధృవం, యత్రయత్ర
మృతోజ్ఞానీ పరమాదరవిత్సదా, పరబ్రహ్మణి లీయత న తస్మాత్కాంతి రిష్యతే,
యద్యత్సాన్నిభిమతం వస్తు తత్త్వజ్ఞ భేద మశ్నుతే, అనంకల్పనశస్త్రేణ ఛిన్నం
విత్తమదం యదా, సర్వం సర్వగతం కాంతం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, ప్రియేషు స్వేషు
సుకృత మస్మిద్యేషు చ దుష్కృతం, విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మేష్వరి సనాతనం,
ఘటాకాశ మివాత్మానం విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలాసం
సనాతనమ్. ౩౦. తృణాగ్రేవ్యంబరే భానా నరనాగామరేషు చ, యస్తిష్ఠతి కదే
వాహ మితి మత్వా న శోచతి, సర్వసాక్షిణ మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితం, బ్రహ్మ
రూపతయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, తద్భ్రష్టానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సఖ్య
చిద్ధనం, విదిత్వా స్వాత్మ నోరూపం నబిభేతి కుతశ్చన, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయి
చిచ్ఛాత్ర విగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతన్నేహః సోఽహం సచ్చి త్సుఖాత్మకః, దర్శనాదర్శనే,
హిత్యా స్వయం కేవలరూపతః, య ఆస్తే కపికార్దూల బ్రహ్మనబ్రహ్మవి త్స్వయం. ౪౦.
ఇతి సార్ధాంతికఫలవాక్యానిచత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్ధాంతికవిదేహముక్తివాక్యాని. ౨౨. విముక్తశ్చ విముచ్యతే, గుహా
గ్రంథిగ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి, అథాకామయమానో నిష్కామఆత్మ కామ ఆస్త
కామో న తస్య ప్రాణా ఉత్కామితుత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సద్భ్రష్ట
ప్యేతి, తద్యథా ఆహి నిర్లయినీ వల్లీకే మృతా ప్రత్యస్తాశయా తైవ మేషం శరీర
శేతే తథాయమశరీరోఽమృతః, బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ, అశరీరో నిరీంద్రియోఽ
ప్రాణోఽతమాః, సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి, పృథివ్యపు ప్రలీయతే, ఆహ
జ్యోతిషి ప్రలీయంతే, జ్యోతి ర్వా నూ విలీయతే, వాయు రాకాశే, ఆకాశమింద్రియ
పిన్దంద్రియాణి తస్మాత్రేషు, తస్మాత్ప్రాణి భూతాదో విలీయంతే, భూతాదిర్భూతా విలీయ
తే, మహానవ్యక్తే విలీయతే వ్యక్త మక్షరే విలీయతే, క్షరం తమసి విలీయతే, తమో పరే
దేవ ఏకీభవతి, పరస్తా న్నసన్నాసన్నస దసత్, బ్రహ్మాండం తద్గతం లోకాక్ కార్య
రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయత్వా తతః సూక్ష్మాంగం కర్తేంద్రియాణి ప్రాణాశ్చ
జ్ఞానేంద్రియాణ్యంతఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి భౌతికాని కారణే
భూతపంచకే సంయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్నిం వహ్నిం వాయూ వాయు
మాకాశే చాకాశ మహంకారే చాహంకారం మహతి మహదవ్యక్తే అవ్యక్తం పురుషే
త్రమేణ విలీయతే, విదాద్ధిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయా త్పరమాత్మని లీయంతే,
ప్రారబ్ధక్షయవశాత్ దేహాత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివిరుద్ధక్షుటాకాశఫల్ పరి
పూర్ణతా విదేహముక్తిః, యదా సర్వే ప్రమచ్యంతే కామాయేఽస్య హృదిక్రితా

సర్వోఽమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మ సమత్నుతే. ౧౦. వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా
 న్యాయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరా
 శ్రా త్పరిమంచ్యంతి సర్వే, తస్మాద్భిభానా ద్యోజనా తత్త్వభావాత్, భూయ
 స్తే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే,
 త్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతా మిహ, తతస్సత్సంబభూవాసౌ యద్గిరా
 ప్యగోచరం, యచ్ఛాన్యవాదినాం శూన్యం బ్రహ్మబ్రహ్మవిదాం చ యత్, విజ్ఞాన
 శ్రుతం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుషస్సాంఖ్యదృష్టీనా మిశ్వరో యోగ
 దినామ్, శివత్యైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాదినామ్. ౨౦. యత్సర్వకాస్త్ర
 ధాంతం యత్సర్వం హృదయానుగం, యత్సర్వం సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసౌ
 శ్చతః, తదమత్తమ నిష్పందం దీపకం తేజసా మపి, స్వావసూత్యైకమానం చ యత్తత్త్వం
 తదసౌ స్థితః, యదేకం చాప్యనేకం చ సాంజనం చ నిరంజనం, యత్సర్వం చాప్య
 సర్వంచ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చాసచ్చ బహువ సః,
 సచేతనో సచజడో నిచైవాసన్నసన్నయః, అజ మమర మచాద్య మాద్యమేకం పవ
 మమలం సకలం చ నిష్కలంచ, స్థిత ఇతి స తదా నభస్సర్వరూపాదపి విమలస్థితిరీశ్వరః
 ఊహేన. ౩౦. వ్యవగతకలనాకలంకశుద్ధః స్వయ మమలాత్మని పావనే పదేఽసౌ,
 సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసవమేకతాం జగము, సంశాంతదుఃఖ మజ
 డాత్మక మేకసుప్త మానంద మంధర మపేత రజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతవనోఽత
 నవో మహాంత స్తస్మి స్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి, విదేహముక్తవినాసౌ విద్యతే
 నిష్కలాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్త్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తా విమలే
 పదే పరమపావనే, విదేహముక్తైషయే కస్మిన్ సత్త్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తా విమలే
 సాంఖ్యే నకించి దిహ విద్యతే, నగుణానాగుణా స్తత్ర నక్రీర్నాక్రీర్నచైకతా. ౪౦. జీవ
 న్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్భ్రష్టైవ సద్భ్రష్టోఽప్యేతి
 నిర్భయమ్, కాస్త్రేణ నశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యత్వమం నశ్యతి నావరోహత్.
 ప్రారబ్ధనాశాత్ప్రతిభాసనాశ ఏవంత్రిధా నశ్యతి చాత్మమాయా, అహినిర్ద్వయినీసగు
 నిర్దుక్తో జీవవర్జితః, చల్లీకే చలితస్థిష్ఠే త్తం సర్వే నాభిమృతే, ఏవం ఘూలం చ
 మాత్మం చ కళీరం నాభిమృతే, ప్రత్యక్జ్ఞానశిఖ్యధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞానే సహేతుకే, నతి
 నేతీతి రూపత్వాదకరీరో భవత్యయం, విశ్వస్య తైజస త్వైవ ప్రాజ్ఞ శ్చేతి చ తే
 త్రయం. ౫౦. విరాడ్ధిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వరశ్చేతి తే త్రయః, బ్రహ్మాండం వైవ
 పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వసౌఖ్యపాధిలయాదేవ లీయంతే
 ప్రత్యగాత్మని. తూష్టి మేవ స్థిత స్తూష్టిం తూష్టిం సత్త్వం న కించన, కాలభేదం వస్తుభేదం

శ్రీగురుభోనమః

వైత్తిరియారణ్యక - బ్రహ్మమేధే

పురుషసూక్తమ్

హరిః ఓం. తచ్చ యో రావృణీమహే, గాతు యజ్ఞాయ గాతు యజ్ఞః
యే, వైవీస్వస్తిరస్తునః, స్వస్తిర్నామషేభ్యః, ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం, శంసోఅస్తు
ద్విపదే, శం చతుష్పదే ఓం కాన్తికాన్తికాన్తిః.

ఓం సహస్రశీర్షా పురుషః, సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో
వృత్వా, అత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులం, పురుషఏవేదగ్ సర్వమ్, యద్యాశం యచ్ఛభవ్యమ్,
ఉతామృతత్వస్యేకానః, యదన్నేనాతిరోహతి, ఏతావానస్య మహిమా, అతో
జ్యాయాత్ శ్చపురుషః. ౧. పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపా
దూర్ధ్వ ఉదై త్పురుషః, పాదోఽస్యేహ భవా త్సునః, తతో విష్వ జ్వ్యక్రామత్,
సాశనానశనే అభి, తస్మా ద్విరా దజాయత, విరాజో అధి పురుషః, స జాతోఽత్యరి
చ్యతే, హోసా మ్మహిమ మహో పురః. ౨. యత్పురుషేణ హవిష, దేవా యజ్ఞ మత
స్యత, పసంతో అస్మాసీ దాజ్యం, గ్రీష్మ ఇథ శృర ధవిః, సప్తాస్యాసక్ పరిధయః,
త్రిస్పత్త సమిధః, కృతాః, దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబధ్నక్ పురుషం పశుమ్,
తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రాక్షక్, పురుషం జాత మగ్రతః. ౩. తేన దేవా అయజంత,
సాధ్యా ఋషయశ్చ యే. తస్మా ద్యజ్ఞ త్వర్వహుతః, సుభృతం పృషదాజ్యమ్,
పహాగ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాక్, ఆరణ్యాక్ గ్రామ్యాశ్చయే, తస్మా ద్యజ్ఞ త్వర్వ
హుతః, ఋచ స్సామాని జజ్ఞిరే, ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజు స్తస్మా దజా
యత. ౪. తస్మా దక్వా అజాయంత, యే కేవో భయాదతః, గావోహ జజ్ఞిరే
తస్మాత్, తస్మా జ్ఞాతా అజావయః, యత్పురుషం వ్యదధుః, కలిధావ్యకల్బయక్,
ముఖం కిమస్య కా బాహూ, కా పూరూ పాదా పుచ్ఛేరే, బ్రహ్మణోఽస్య ముఖ
ఘ్రాసీత్, బాహూ రాజన్యః కృతః. ౫. ఊరూ తదస్య య వైశ్యః, పద్భ్యాగ్
శూద్రో అజాయత, చంద్రమా నునసో జాతః, చక్షో స్సూర్యో అజాయత, ముఖా
దింద్రకాగ్నిశ్చ, ప్రాణా ద్వాయు రజాయత, నాభ్యా అసీ దంతరిక్షం, కిష్టో ద్యౌ
స్సమవర్తత, పద్భ్యాం భూమి ర్విక శ్శోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్బయక్. ౬.
దేవా మేతం పురుషం మహంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి
విచిత్ర్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభిషదన్యదాస్తే. ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహర,

శక్రః ప్రవిద్వాత్ ప్రదిశ శ్చతస్రః, తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే. యజ్ఞేన యజ్ఞమయజాత దేవాః, తాని ధర్మాణిప్రథమాన్యాసత్, తేహ నాకం మహిమాన స్పచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సృతి దేవాః. 2 పురుషః పురోఽగ్రతో అజాయత కృతోఽకల్ప యన్నాసత్ దేవః. ౧౨.

ఆద్యస్య స్సంభూతః పృథివ్యై రసాచ్చ, విశ్వకర్తృణ స్సమవర్తతాధి, తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూప మేతి, తత్పురుషస్య విశ్వ మాజాన మగ్రే, వేదాహ మేకం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ, ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, అజాయ మానో బహుధా విజాయతే. ౧. తస్య ధీరాః పుజానంతి యోనిమ్, మరీచీనాం పద మిచ్ఛంతి వేధసః, యో దేవేభ్య ఆతపతి, యో దేవానాం పురోహితః, పూర్వో యో దేవోభ్యోజాతః, నమో రుచాయ బ్రహ్మయే, ఋచం బ్రహ్మం జనయంతః, దేవా అగ్రే తదబ్రువత్, యస్యైవం బ్రహ్మణో విద్యాత్, తస్య దేవా అస్వశే, ప్రీ శ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్నీశ్చ. అవరోరాత్రే పార్శ్వే, నక్షత్రాణి రూపమ్, ఆశ్వినౌ వ్యాత్రం, ఇష్టం మనిషాణ, అముం మనిషాణ, సర్వం మనిషాణ. ౨. జాయతే వశే నప్తచ. ౧3.

ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః

హరిః ఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీగురుభ్యో నమః

అద్వైతతారావళిః

౧. అఖిలపరమాంసదేశిక మాగమసూఢార్థదర్శకం ప్రాజ్ఞమ్,
అనందపూర్ణ సాగర మనిశ మహం నామి శంకారాచార్యమ్.
౨. శరణం నభవతి జననీ నపితా నచ సోదరా నాన్యే,
పరమం శరణ మిదం మే చరణం మమ శిరసి దేశిక న్యస్తమ్
3. స్వాత్మావబోధహీనాః కుణపశరీరాభిమానపరితుప్తాః,
వారిజబుద్ధుదరతౌం మూఢాః కుర్వంతి లోహబుధేన.

౪. తదిదం తాదృశ మేతావ త్తావదిత చ య న్న భవేత్,
 బ్రహ్మ తదిత్యవధేయం నోచే ద్విషయో భవే త్పరోక్షం,
 ౫. సతి శోకశత్రుత్వపాథా సంభవత స్తస్య జీవలేశ్వరతే,
 నోచే త్తయో రభావా ద్విగతవిశేషం విభాతి నిజరూపమ్,
 ౬. జలమివ మృగత్పప్లయాయాం శుక్తై రజతం యథాహింస రజ్జౌ,
 సత్వమివ సకల మేత త్కల్పిత మాభాతి మయి పరానందే.
 ౭. ఇదమిదమితి ప్రతీతే వస్తుని సర్వత్ర బాధ్యమానేఽపి,
 అనిద మబాధ్యం తత్త్వం సత్త్వా దేతస్య సచ పరోక్షత్వమ్.
 ౮. అఖిలాగమాంతలక్ష్యం హానోపాదానసీనచిన్నాత్మమ్,
 ఆనుభూతిమాత్రగమ్యం బ్రహ్మైవాహం తదస్మి పరిపూర్ణమ్.
 ౯. చిన్నాత్మ మమల మక్షయ మద్వయ మానంద ముభవహరూఢమ్,
 బ్రహ్మైవాస్మి తదన్యం న కిమప్యస్తీతి నిశ్చయో విదుషామ్.
 ౧౦. జ్ఞానం కర్తృణి నస్యాజ్ఞానే కర్తేదమపి తథా న స్యాత్,
 ప్రపంచమేవ త్పముచ్చయో ఘటతే.
 ౧౧. తస్మా న్తోహనిపుతై జ్ఞానం నసహాయ మన్యదర్థయతే,
 యద్వద్ధ నతరతిమిర ప్రకరపరిధ్వంసనే సహస్రాంశుః.
 ౧౨. కర్తృభి రేవ నబోధః ప్రభవతి గురుణా వినా దయానిధినా,
 ఆచార్యవా న్నిపురుషో వేదేత్యర్థస్య వేదసిద్ధత్వాత్.
 ౧౩. విశ్వపరై శ్చ్యుతివాక్యై రాత్తా శశ్వత్ప్రబోధ్యమానోఽపి,
 దేశికదయావిహీనై రపరోక్షయితం నశశ్యతే పురుషైః.
 ౧౪. మయి సుఖబోధపయోధా మహతి బ్రహ్మాండబుద్ధుదసహస్రమ్,
 మాయామయేన మరుతా భూత్వా భూత్వా పున స్తిరోధతే.
 ౧౫. దంతిని దారువికారే దారు తిరోభవతి సోఽపి తత్రైవ,
 జగతి తథా పరమాత్మా పరమాత్మన్యపి జగ త్తిరోధతే.
 ౧౬. తస్మిన్పిప్లూణి విదితే విశ్వ మశేషం భవే దిదం విదితమ్,
 కారణ మృది విదితాయాం. ఘటకరకాద్యాయథావగమ్యంతే.
 ౧౭. ఏవ విశేషో విదుషాం పశ్యంతోఽపి ప్రపంచసంచారం,
 పృథగాత్తనో నకించి త్పశ్యేర నిఖిలనిగమనిర్ణీతాత్.
 ౧౮. జగదాకారతయాపి ప్రథతే గురుశిష్యవిగ్రహతయాపి,
 బ్రహ్మకారతయాపి ప్రతిభాతీదం పరాత్పరం సర్వమ్.
 * 13

౧౯. కిం చింత్యం కిమచింత్యం కిం కథనీయం కి మస్త్యకథనీయమ్,
కిం కృత్యం కి మకృత్యం నిఖల మిదం జానతాం విమషామ్.
౨౦. కలశితచంచలచేతో గురుతరమండుకజాలపరితోహ,
శేలే హృదయగుహాయాం చిరతర మేతైవ చిన్తయా భుజగీ.
౨౧. సరి తమసి మోహరూపే విశ్వ మపశ్యం తదేతదిత్యఖిలమ్,
ఉదయతి బోధాదిత్యే కిమపి న పశ్యామి కి నిద్దం చిత్తమ్.
౨౨. విద్యాస్థితయః ప్రాజ్ఞే సాధనభూతాః ప్రయత్ననిష్పాద్యాః,
లక్షణభూతా స్తు పున స్వభావత స్సంస్థితాః స్థిత ప్రజ్ఞే.
౨౩. జీవ స్తుక్తి రితిమాం వదంత్యవస్థాం స్థిరాత్మసంబోధామ్,
బాధిత భేదప్రతిభామబాధితాత్మావబోధసామర్థ్యామ్.
౨౪. అజరోఽహ మక్షరోఽహం ప్రాజ్ఞోఽహం ప్రత్యగాత్మబోధోఽహమ్,
పరమానందమయోఽహం పరమశివోఽహం సదాస్మి పరిపూర్ణః.
౨౫. బహుభిః కిమేభి రుక్తై రహ మేవేదం చరాచరం సర్వమ్,
శిరఃఫేనతరంగా స్సింధో రపరాణి నఖిలు వస్తూని.
౨౬. విదితో వేదరహస్యం విదితో దేహాది రయ మనాత్మేతి,
విదితం పర ఇతి చాత్మా కి మితః పర మస్తి జన్మసాఫల్యమ్.
౨౭. గురుకరుణయైవ నానాప్రాక్తన భాగ్యానుమూలమారుతయా,
దుస్సహదుఃఖతగంగ స్తంగ స్సంసారసాగర స్తీర్ణః.
౨౮. కారుణ్యసారసాంద్రాః కాంతీతవరదానకల్పతరువిశేషాః,
శ్రీగురుకటాక్షపాతా శ్శిశిరా శ్శృణుయంతు చిత్తసంతాపమ్.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యసదాశివబ్రహ్మవిరచితా

౨ ద్వైతతారావళి స్సమాప్తా.

వేదాంత గ్రంథములు

	ప్రతి 1-8 దు. అ
శ్రుతిగీత, సతీక, చిన్ననైజా	1 0
దైత్యవేదాంతపరిభాష, సవ్యాఖ్య	1 8
ముఖ్యగీత, సాంధ్ర తాత్పర్యసహితము	1 0
శ్రీశ్రీగీత, తాత్పర్యసహితము	1
శ్రీనవాసిష్ఠము, (తెనుగువచనము)	10
శ్రీవస్తుశ్రీప్రకాశిక, విద్యారణ్యకృతము	3
శ్రీత్వాసుసంధానము శ్రీస్వామిచిద్ధ నానందస్వామివారి	4
(హిందీగ్రంథమునకనువాదము)	1
దేవీగీత, శ్లోక తాత్పర్యసహితము	0
నారదపురూరవసంవాదము, పద్యము	0
వేదాంతపంచదశీ ప్రకరణము, సవ్యాఖ్య, సాంధ్రటీక	1
అష్టాశ్శ్రీతములు, మూలము	...
శంకరభాష్యము(సంస్కృతము)	10
భగవద్గీతలు, మూలము, చిన్ననైజా	0 12
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రీతాత్పర్యసహితము కలిశోబైందు	2 0
భగవద్గీతలు. ద్వైతమతానుసారమైనవివరణము, శ్రీహుండి రామారావుగారిది	1 0
భగవద్గీతలు, శ్రీమహాదేవకాస్త్రిగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా	8 0
భగవద్గీతలు, ఆనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా	0 12
మహావాక్యదర్పణము, సాంధ్రీతాత్పర్యము	2 8
మహావాక్యరత్నావళి, ప్రాతప్రతి	2 8
యజ్ఞవల్క్యమహాభగవద్గీత, సాంధ్రీతాత్పర్యము	3 0
యోగసూత్రసిద్ధాంతము, శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశముపంతులుగారిది	2 4
శంకరగీతాభాష్యము, (సంస్కృతము)	4 0
వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము	2 8
విచారసాగరము, తెనుగువచనము, శ్రీజనార్దన చైతన్యస్వాములవారిది	10 0
శ్రీసగీత, సాంధ్రీతాత్పర్యము, చిన్ననైజా	1 4
సదాముక్తిసూక్తార్థము, సాంధ్రీతాత్పర్యము చిన్ననైజా	0 10
రామగీత	0 8
సనత్కుభాగీయము, సతీ	0 8
శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము	8
వివేకచూడామణి, ఆంధ్రీతాత్పర్యసహితము	0
సాందర్యలహరి, సాంధ్రీటీకాతాత్పర్యము	4
హతయోగ ప్రదీపిక, సాంధ్రీతాత్పర్యము	8

ఉ.ప ని ష త్తు లు

	రూ. 1-8	రూ. అ.
అధర్వ వేదీయ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తు	...	0 6
గణపతి, దక్షిణామూర్తి, శాబాలి	...	0 4
ద్వాదశోపనిషత్తులు, తెలుగువచనము	...	5 0
అగ్నిదుపనిషద్భాష్యమ్, ఆరందగిరిటీకాసహిత శ్రీ శంకరభాష్యేణ విశిష్టైర్వైతభాష్యేణ చ సంయోజితమ్, సంస్కృతమ్	...	8 0
అత్తిరీయోపనిషద్భాష్యము, (సంస్కృతమ్)	...	2 8
సాదారణ్యోపనిషత్ భాష్యము (సంస్కృతము)	...	8 0
(ఆంధ్ర శాస్త్రర్థసహితములు)		

అ. 3. 2																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			</
---------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

